

8151

VAVILLA LEXICON Vol—III

శ్రీ ర స్తు
వా వి శ్ల ని ఘ ం టు వు

మూఁ డ వ న ం పు ట ము

ట మొదలు న వఱకు

క ర్త ణ

శ్రీపాద లక్ష్మీకాశాస్త్రి

బులుసు వేంకటేశ్వరులు, బి. ఏ

విద్యార్థ పేఠము లక్ష్మీనారాయణాశాస్త్రి, బి. టి. యల్.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

తండ్రియార్చేట, చెన్నపురి.

1908

All Rights Reserved]

[Price Rs 10-0-0,

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the 'VAVILLA' PRESS
Madras,—1953.

శ్రీ.
పీఠిక

“వాగ్ధావివ సంపుటై వాగ్ధప్రతిపత్తయే,
జగతః పితరా వందే పార్వతీపరమేశ్వరా.”. —కాలిదాసు.

“శబ్దరత్నాకర నిఘంటువు” అలభ్యప్రాయ మందుటచేతను, శబ్దరత్నాకర మున కాకరములైన గ్రంథజాలముకంటె నేటి కేన్నో వివిధవిషయముల ప్రాచీన గ్రంథములు సూర్యలోకముం గనగల్గుటచేతను వీనిమూలమున నిఘంటువునఁ జేర్చవలసిన పదజాలము పెచ్చు పెరిగినది. అట్టి ప్రమాణనిఘంటు వొకటి అనేక సంపుటములలోఁగాక మూడుసంపుటములలోనే యుండ సంకల్పించి “వావిళ్ల నిఘంటువు” అనుపేర ఒక నిఘంటురచనమునకు శ్రీ శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిల వారిని నియమించితిమి గాని వా రాకార్యమును సమాప్తిచేయుటకు పూర్వమే యీలోకము వీడిరి. అనంతర మీ నిఘంటుకార్యమును శ్రీయుతులు బులుసు వేంకటేశ్వర్లు, వేదము లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారి తోడ్పాటు గొని సాగించిరి. మొదటిసంపుటము 1949-వ సం॥ నవంబరునను, రెండవది 1951 వ.సం॥ నవంబరునను వెలువడినవి. మూడవసంపుట మిప్పుడు వెలువడుచున్నది. మూడు సంపుటములలో సమాప్తిజేయ సంకల్పించినను ఈమూడవ సంపుటమును తపశ్శాంతములోనే వెలు వరింపవలసివచ్చినది. ఇందులకు కారణము కాకితములకు కఠవేర్పడి ధరియై పెచ్చు పెరుగుటయు ముద్రణ కగు ఖర్చులును వృద్ధియగుటయునే. ఇక కేసీచిన్స్ భాగమంతయు ప మొదలు హ వఱకు నొకేసంపుటముగ నాలుగవదానిని వెలు వరించి పూర్తిచేయఁ దలచితిమి. విద్యాంసులును భాషాభిమానులును ఈ నిఘం టువు నాదరించి త్వరలోనే నాల్గవసంపుటము వెలువడు ప్రాశ్నాహ మిచ్చి మానేవ నింతకాల మభిమానించినట్లే ముందు అభిమానితురుగాక యని ఆశించుచున్నాము.

శస్త్రపు
4.9.1983. }

ఇట్లు,
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలుఆండ్ సన్స్,

వావిళ్ల నిఘంటువు సంజ్ఞావివరణ పట్టక

సంజ్ఞలు.	వివరణము.	సంజ్ఞలు.	వివరణము.
అ	అకారాంతము.	ఈ	ఈశ్వరమాల; ఉద్ధారము.
(అ. అ. అ.)	ఇట్లే అ, ఇ, ఓ, ఈ, ఓ, ఎ మున్నగు నవి అయినా అంతములుగా గ్రహించవలయు.	ఉదా.	ఉదాహరణము.
	పులింగ విశేషమైనపుడు అకారాంతము, స్త్రీలింగ విశేషమైనపుడు అకారాంతము, సప్తంశక లింగవిశేషమైనపుడు అకారాంతము.	ఉప.	ఉపమము.
(అ. అ.)	స్త్రీలింగ విశేషమైనపుడు అకారాంతము మఱియొక అకారాంతమును	ఉభ.	ఉభయము. (తెలుగునకు సంస్కృతము)
ఈ. అ.	స్త్రీలింగ విశేషమైనపుడు ఈకారాంతము.	వి.	వికపవనాంతము.
(అ. ఈ. అ.)	స్త్రీలింగ విశేషమైనపుడు ఈకారాంతము.	ఓ.	ఓసదృశ్యము.
	స్త్రీలింగములలో విశేషము లున్నపు డవి యుద్ధముగా మాచింపబడినవి. గుడి అచ్చు లక్షణము అని అయినా అంతము అని గ్రహించవలయు. ఉదా—1. విశేషము. సం. విణ. (అ. ఈ. అ.) ఇటు స్త్రీలింగ రూపము అకారాంతమును 'విశేష' అని గ్రహించవలయు. 2. ఋణదాత. సం. విణ. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) ఇటు స్త్రీలింగరూపము ఈకారాంతమును ఋణదాత యని గ్రహించవలయు. 3. ఋణి. సం. విణ. (ఋ. వీ. ఋ.) ఇటు స్త్రీలింగరూపము ఈకారాంత మగు ఋణిని యని గ్రహించవలయు. 4. అపటు. సం. విణ. (అ. ఈ. ట్టి. ఉ.) ఇటు స్త్రీలింగరూపము ఈకారాంతమును 'అపటు' అకారాంతమును 'అపటు' యని గ్రహించవలయు. 5. ఉపస్థి. సం. విణ. (ఉ. వీ. ఉ.) ఇటు ఋణదాతలింగములలో కొకటి రూప మని గ్రహించవలయు.	క.	కన్నడము; కంపద్యము.
	అక్షరక్రమము.	క్రి.	క్రియ.
అకా.	అకావచిత క్రియ	క్రి. వి.	క్రియావిశేషము.
అప.	అపదము. (అపదము 'మొదలగునది).	గణిత.	గణితశాస్త్రము
అలం.	అలంకారశాస్త్రము.	గీ.	గీతపద్యము
అప.	అపయము.	చ.	చాపముల.
అ.	అలంకారము.	యా.	యాదృశ్యము
అం.	అంశము.	ఛం.	ఛందశాస్త్రము.
అస్త్ర.	అస్త్రవివరణము.	జ్యో.	జ్యోతిశాస్త్రము
		క.	కవిత్వము.
		జే.	జ్యేష్ఠము.
		ద్య.	ద్యయము [జ్యేష్ఠమును జ్యేష్ఠముగా గలిపిన పదము]
		ద్ర.	ద్రుతాంతము
		ధా.	ధాతువు
		వ.	వపునకలింగము.
		వీ.	వీణ.
		పుం.	పుంలింగము.
		పుం. ప.	పుం. సప్తంశకలింగము
		పుం. స్త్రీ.	పుం. స్త్రీలింగము.
		ప్ర.	ప్రశ్నయము.
		ప్రా.	ప్రాశస్త్యము.
		ప్రే.	ప్రేరణరూపము.
		బ.	బహువచనాంతము.
		మ.	మళయాళము; మలైశాస్త్రము.
		మి.	మిత్రము.
			[సంస్కృతపదము సంస్కృతరేతర పదముతోగాని తెలుగు కృత్కృత్యయముతోగాని కర్తృక ప్రకృత్యయముతోగాని కలిపిన పదము.]

పాల్గొన్నవారు.	వివరణము.	సంజ్ఞలు.	వివరణము.
యె.	యెంపలై నది.	కా.	కాన్డూలప్పకమ్మ.
యె.	యెంగళము.	కొ.	కొమ్మకమ్మ.
	[కొన్ని యర్థములందు దేశము కొన్నిట దేశములైన వచము.]	నం.	నంబ్రొత్తము
నూ.	నూపాంతరము.	న.	నర్మవాచము.
వా.	వాడుక.	న. శ్రీ.	నగర్ శ్రీయ.
వి.	విశేషము.	సా.	సామెత.
విణ.	విశేషము.	సీ.	సీసపద్యము.
వై.	వైకృతము.	స్త్రీ.	స్త్రీలింగము.
వ్యరి.	వ్యతిరేకార్థకపదము.	హిం.	హిందూ పూసీ భావ
వ్యవ.	వ్యవహారము.	=	సామ్యురిహ్యము.
వ్యాక.	వ్యాకరణశాస్త్రము.	శి	వృక్షలతాదిసూచకము.
శక్ర	శక్రంకము. [దీనికి తెలుగున వ్యక్తమయ్యెను.]	...	దీని వడుగున కొన్ని యుత్తరము లున్నవి తెలుపును, మిగిలినవి స్పష్టము.

గ్రంథనంకేత వివరణ పట్టిక

సంఖ్య	గ్రంథ నంకేతము	గ్రంథనామము	ఆశ్వా సంవత్సరము	గ్రంథకర్త నామము	కాలము	గ్రంథప్రచురము
1	అచలా.	అచలాశ్వాశాసన నియమము	అ. 3	వీంకటాచార్యుని	౧౮ శ	మంజువాణీశ్రేణ్యు 1939-1906 సం
2	అచ్చ.	అచ్చశ్లోక రామా యణము	కాం. ౬	మాదిమంది లిమ్మకవి	౧౯ శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు 1930
	" బాల	బాలకాండము				
	" అయో.	అయోధ్యాకాండము				
	" అర.	అరణ్యకాండము				
	" ద్వి.	ద్వింధాకాండము				
	" సుం.	సుందరకాండము				
	" యు.	యుద్ధకాండము				
3	అధ్యా.	అధ్యాశ్వాశాసనము	కాం. 8	కోటమరాజు నాగయ్య	౧8 శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు
	" ఉ.	ఉత్తరకాండము				
4	అధ్యా. సం.	అధ్యాశ్వాశాసనము	౪౧3 సం.	తాళ్ళపాక అన్న మాచార్యులు	౧౫ శ	దేవస్థానముశ్రేణ్యు, తెన్నెల 1936
5	అబ్బ.	అబ్బధర్మ చరిత్రము	అ. ౫	కనుపర్తి ఆబ్బయ్య	౧2 శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు 1924
6	అబ్బ.	అబ్బసీనియము	అ. ౫	నాటమూరిఅప్పకవి	౧2 శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు 1924
7	అ. మ. క.	అష్టమహిమీ కల్పాణము (విద్వంస)		లింగేశ్వర నాథుడు	౧౫ శ	టి. టి. డి. శ్రేణ్యు, తెన్నె లు 1937
8	అనా.	అనాశ్వాశాసనము	అ. 3	నమ్మలము కృష్ణప్ప నాయకుడు	౧౮ శ	శ్రీనివాసగ్రంథమండలి 1938
9	అం. చం.	అంధ్రచంద్రాలోకము		అడిదము మూర్తికవి	౧౮ శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు
10	అం. పదా.	అంధ్రపదాశ్రయము			౨౦ శ	
11	అం. పారి.	అంధ్రపరపారికాతము		పీఠిరాల జగన్నాథ కవి. గురజాడ శ్రీరామమూర్తి	౧౯ శ	కారదానిలము శ్రేణ్యు 1888
12	అం. భా.	అంధ్రభాషావర్ణము	కాం. 3	మదురుపాటి వేంకట	౧౮ శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు 1931
13	అం. కా.	అంధ్రకాశ్వాశాసనము	వి. ౬	చిన్నయనూరి	౧౯ శ	రాజీవాచలశ్రేణ్యు 1931
14	అం. శి.	అంధ్రశాసనము		అడిదము మూర్తికవి	౧౮ శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు 1929
15	అం. సం.	అంధ్రనామసంగ్రహము	పల్లిం. ౫	వైడిపాటి లక్ష్మణకవి	౧2 శ	వావిళ్లశ్రేణ్యు 1929
	" దేవ.	దేవనగర్				
	" మాన.	మానవవర్ణము				
	" స్థా.	స్థానవర్ణము				
	" తిర్న.	తిర్నగర్				
	" నా.	నానావర్ణము				

సంఖ్య	గ్రంథ సంశ్లేషము	గ్రంథనామము	అవస్థా సాదులు	గ్రంథకర్త నామము	కాలము	గ్రంథప్రకరణము
16	అనంద.	అనందరూపాభ్యుదయము	అ. ౪	కన్యాశుల్కము	౧౮౪౪	వావిళ్లప్రెస్సు 1922
17	అము.	అము. క్రమార్థము	అ. ౬	కృష్ణవేదము	౧౮౪౪	వావిళ్లప్రెస్సు 1930
18	ఇందు.	ఇందు. రుక్మిణి	అ. ౬	మహాభారతము	౧౮౪౪	చంద్రికాప్రెస్సు 1912
19	ఉద్య.	ఉద్య. భారతము	అ. 3	తెనాలిరామ కృష్ణుడు	౧౮౪౪	భవానీప్రెస్సు, తెనాలి 1928
20	ఉ. రా.	ఉ. తరరామాయణము	అ. ౮	కంకణిపాపరాజు	౧౮౪౪	వావిళ్లప్రెస్సు 1926
21	ఉ. హరి	ఉ. తరహరిసంహిత	అ. ౫	నాదభూషణ	౧౮౪౪	వావిళ్లప్రెస్సు 1919
22	ఉ. హరిశ్చ.	ఉ. తర హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	అ. ౪	కన్యాశుల్కము	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1891
23	ఉ. హ.	ఉ. హ. అనంతము	అ. ౫	మల్లె అనంతము	౧౮౪౪	బాలసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1904
24	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. వామనము	అ. ౬	దర్శితు సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	వావిళ్లప్రెస్సు 1926
25	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౬	సంకసంగ్రహ	౧౮౪౪	వావిళ్లప్రెస్సు 1925
26	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౬	సంకసంగ్రహ	౧౮౪౪	వావిళ్లప్రెస్సు 1925
27	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. 3	అనంతము సూర్యము	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
28	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
29	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
30	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
31	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
32	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
33	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
34	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
35	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
36	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
37	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932
38	ఉ. హ. క.	ఉ. హ. క. సర్వసంగ్రహము	అ. ౪	సర్వసంగ్రహ	౧౮౪౪	సర్వసంగ్రహ ప్రెస్సు, తెనాలి 1932

సంఖ్య	గ్రంథి సంకేతము	గ్రంథనామము	అశ్వా సంఖ్యలు	గ్రంథకర్త నామము	కాలము	గ్రంథప్రచురము
62	కవచి.	కవచిసంపదనో పాఖ్యానము	అ. ౫	అద్వైతి గంగాధరకవి	౧౬ శ	సుబ్బరంజని మద్రాసు కాలి కాళివాడ 1896
63	దళ.	దళసమరచరిత్రము	అ. ౧౨	శేఖర	౨౩ శ	వావిళ్లపైర్ము 1925
64	దళా.	దళాసమరచరిత్రము	అ. ౧౦	ధరణిచేపుల	౨౮ శ	వావిళ్లపైర్ము 1926
65	దా. శ.	దాశరిధిశతకము		రామమమంత్రి కంబెర్ల గోపన్న	౨౭ శ	వావిళ్లపైర్ము 1925
66	దిలిప.	దిలిపచరిత్రము	అ. ౪	కొటికలగొడి తెంకటామృతకవి	౨౯ శ	మంజువాడపైర్ము విలసత్ 1902
67	ద్వా.	సింహాసనద్వాత్రింశతి	అ. ౧౨	కొమ్మి గోపరాజు	౨౫ శ	కాలివాడపైర్ము 1936
68	ద్వి. తి. సా.	ద్విపద సారంగధర చరిత్రము	అ. ౨	సూరిమంచి తిమ్మకవి	౧౮ శ	అద్వైతాచార్యుని పైర్ము, చిత్రావతి 1921
69	ద్వి. నల.	ద్విపద నలచరిత్రము	భాగ. ౫	చక్రపురి	౧౭ శ	వావిళ్లపైర్ము 1949
70	ద్వి. భద్ర.	ద్విపద భద్రమయోగి విలాసము	అ. ౮	రామవాచాస్పతి తాళ్లపాక తిరు వేంగళాచార్యుడు	౧౬ శ	కాలివాడపైర్ము, కాళి వాడ 1928
71	ద్వి. భాగ.	ద్విపద భాగవతము	స్కం. ౧౨	కోనూరిచాళుడు	౧౬ శ	కృష్ణా ఆంధ్ కోమలా క్షరకాల 19.4
72	ద్వి. భాగ. క.	ద్విపద భాగవతము దశమస్కంధము	స్కం. ౧	మడికి సింగన	౨౪ శ	ఆముద్రితము
73	ద్వి. భార.	ద్విపద భారతము	భర్త. ౧	తిమ్మయ బాలవరస్వతి	౧౬ శ	నరసాచారి వరప్రైర్ము రాజమండ్రి 1913
-	" అది.	అదివర్ణము	"	"		
-	" నభా.	నభావర్ణము	"	"		
74	ద్వి. శ. సా.	ద్విపద సారంగధర చరిత్రము	అ. 3	బాణాల శంభుదాసుడు	౨౮ శ	బోయిపేట మద్రాసు కాలి, చెన్నపురి 1914
75	ద్వి. హరిశ్చ.	ద్విపద హరిశ్చంద్ర చరిత్రము	భాగ. ౨	గౌరవ	౧౫ శ	బోయిపేటపైర్ము, చెన్నపురి 1912
76	ధర్మ.	ధర్మభండము	అ. ౯	నామలలి భవానీ శంకరుడు	౧౭ శ	విశ్వజనమనోరంజని మద్రాసుకర్తృకాల, చిత్రాపురము
77	నరమ.	నరసభూపాలియము	అ. ౫	మూర్తికవి	౧౬ శ	నీలిమంట్ల మద్రాసుకర్తృ కాలి, సికింద్రాబాదు 1945
78	నవ.	నవనాథచరిత్రము (ద్విపద)	భా. ౫	గౌరవ	౧౫ శ	అనంతపైర్ము, మద్రాసు 1937
79	నా. భం.	నాచరిత్రము	అ. ౫	నారాయణకవి	౧౫ శ	విశ్వపైర్ము 1939
80	నార. ఉ.	నారసింహపురాణము ఉత్తరభాగము	అ. ౫	హరిశ్చంద్ర	౧౬ శ	కాలివాడపైర్ము, కాలివాడ

సంఖ్య	గ్రంథ సంగ్రహము	గ్రంథకారుడు	అచ్చా పాఠము	గ్రంథకర్త నామము	కాలము	గ్రంథస్వరూపము
81	నిరస.	నిరంకుశ పాశ్చాత్యము	అ. ౪	కందుకూరి రుద్రకవి	౧౭ శ	వాణిశ్రైస్య 1925
82	నిరస.	నిరసదశోక్షర రామాయణము	అ. ౧౦	తిక్కన	౧౩ శ	వాణిశ్రైస్య 1925
83	నిరస.	నిరసీపద్య శతకము		తాళ్ళపాక తిరుమలయ్య	౧౫ శ	దేవపాపముశ్రైస్య, టెన్సు పురి 1935
84	నిరస.	నిరసీపాపురాణము	అ. ౫	పూర్ణాచార్య	౧౪ శ	వాణిశ్రైస్య 1924
85	నిరస.	నిరసీపాపురాణము	అ. ౮	శ్రీనాథుడు	౧౫ శ	వాణిశ్రైస్య 1931
86	నిరస.	నిరసీపాపురాణము	అ. ౫	పాలకురికి సోమనాథుడు	౧౩ శ	అంభోకశ్రైస్య 1939
	" దీక్ష.	దీక్షాప్రకరణము				
	" పురా.	పురాతనప్రకరణము				
	" వాద.	వాదప్రకరణము				
	" మహిమ	మహిమ ప్రకరణము				
	" పద్య.	పద్య ప్రకరణము				
87	పద్య.	పద్య పురాణము ఉత్తరభాగము	అ. ౧౦	మడికిలింగన	౧౫ శ	పద్యపాపకరణిశ్రైస్య మదరాసు 1898
88	పద్య.	పద్య ప్రకరణము	అ. ౫	శతాధికారము		రా. బి. శ్రైస్య, టెన్సుపురి 1941
89	పద్య.	పద్య పురాణము	అ. ౫	తిరుప్పావాయుడు		
90	పద్య.	పద్య ప్రకరణము (ప్రకరణ)		శ్రీనాథుడు	౧౩ శ	శ్రీరామశ్రైస్య 1931
91	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. ౫	రామలింగ	౧౬ శ	మంత్రావాణిశ్రైస్య, విజయ 1934
92	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. ౫	తిక్కన	౧౬ శ	అంభోకశ్రైస్య, పాపము, టెన్సుపురి 1915
93	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. ౫	నందియ్య	౧౬ శ	వాణిశ్రైస్య 1933
94	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. ౬	రఘునాథ	౧౮ శ	పద్యపాపకరణిశ్రైస్య, కా. నా. 1908
95	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. ౪	నిల్లలమట్టి పి. నీరంజన్	౧౫ శ	వాణిశ్రైస్య 1923
96	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. 3	పెద్దాచార్య	౧౮ శ	అంబోకశ్రైస్య 1900
97	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. ౧	గణపతి	౧౭ శ	శ్రీరామ 1892
98	పాంచా.	పాంచాంగపురాణము	అ. ౫	నందియ్య	౧౫ శ	పాంచాంగశ్రైస్య, రామ మంత్రాపరము 1900

సంఖ్య	గ్రంథ సంకేతము	గ్రంథనామము	అష్టాపాదులు	గ్రంథకర్త నామము	కాలము	గ్రంథమధురము
99	ప్రభా.	ప్రభావతిప్రద్యుక్తుము	అ. ౫	ఎంగళి నూదవ	౧౬ శ	వాచిక్రమము 1919
100	ప్రభు.	ప్రభుఁగారిల (నిర్వచన)	అ. ౫	పిడుపర్తి సోమన	౧౬ శ	వేదాంగపాల్మెత్తు, విరాటపురాము 1886
101	బస.	బసవపురాణము	అ. 2	పాలకుడికి	౧3 శ	ఆంధ్రప్రేత్తు 1926
102	బహు.	బహుళాశ్వినీకృమము	అ. ౫	దామరల వేంగళి	౧౬ శ	నర్మవర్తిప్రెత్తు, కాశీ నాథి 1926
103	బాలగో.	బాలగోపాలవిలాసము	అ. 3	బిడ్డియకిది	౧2 శ	కాశీనాథప్రెత్తు 1921
104	విల్వ.	విల్వతీయము	అ. 3	పండితెన్ది	౧౯ శ	ఆనందప్రెత్తు, తెప్పపురి 1910
				గృహస్థాదు!		
				చిత్రకవి		
				సింగరామ్యండు!		
05	లక్ష్మణ.	లక్ష్మణకర్ణావతము	అ. ౫	శ్రీధరసురై	౧౮ శ	వాచిక్రమము 1922
				వేంకటరామకవి		
06	రా.	రాజ్యసంకుటప్ర		పి. పి. రామ	౧౯ శ	1852
07	కర్మ.	కర్మసూత్రకము	శ. 3	విద్యును లక్ష్మణక	౧౮ శ	వాచిక్రమము 1931
	" నీతి.	నీతికళము				
	" శృం.	శృంగారకళము				
	" వై.	వైరాగ్యకళము				
08	భట్టా.	భట్టానందకము	అ. ౫	చిత్రారు	—	సుదర్శనప్రెత్తు, తెప్పపురి 1928
				గంగాధరకవి		
౦9	భాగ.	భాగవతము	ప్ర. ౧. ౧. ౨	పోతవాదలు	౧3 శ	వాచిక్రమము 1949
10	భా.న.	భానునరసింహయము	అ. ౪	వేంకటా	౧౬ శ	మదరాసు 1872
				గంగరాజు		
11	భార.	భారతము	చర్మ ౧౮	కౌత్యము		వాచిక్రమము 1949
	" ఆది.	ఆదిపర్వము	" ౧	మన్నయ	౧౧ శ	
	" బభా.	బభావపర్వము	" ౨	"		
	" ఆర.	ఆరణ్యపర్వము	" 3	మన్నయ, ఎజ్జయ	౧౪ శ	
	" విరా.	విరాటపర్వము	" 3	చిక్కన	౧3 శ	
	" ఉద్యో.	ఉద్యోగపర్వము	" ౪	"		
	" భీష్మ.	భీష్మపర్వము	" ౫	"		
	" ద్రోణ.	ద్రోణపర్వము	" ౫	"		
	" కర్ణ.	కర్ణపర్వము	" 3	"		
	" శల్య.	శల్యపర్వము	" ౨	"		
	" సౌ.	సౌప్తికపర్వము	" ౨	"		
	" శ్రీ.	శ్రీపర్వము	" ౨	"		
	" శాం.	శాంతిపర్వము	" ౩	"		

రంబ్బ	గ్రంథ సౌకర్యము	గ్రంథనామము	అశ్వాసానులు	గ్రంథకర్త సామము	కాలము	గ్రంథస్వరూపము
	భారతీయ.	అనుభాసకవర్ణము	అ. ౧	లింగుని		వాణ్యులైస్సు 1949
	" ఆంధ్ర.	అశ్వమేధమర్చనము	అ. ౪	"		
	" ఆశ్.	అశ్వమేధమర్చనము	అ. ౨	"		
	" చూ.	చూనలమర్చనము	అ. ౧	"		
	" మహా.	మహాశ్రద్ధాస్థానమర్చనము	అ. ౧	"		
112	భా. రా.	భాస్కరరామాయణము	కాం. ౬	భాస్కరరామలు	౧౭ శ	వాణ్యులైస్సు 1930
113	భా. శ.	భాస్కరశతకము		భారతవేంకయ్య	౧౬ శ	వాణ్యులైస్సు 1929
114	భి. .	భీమఖండము	అ. ౬	శ్రీనాథుడు	౧౩ శ	లిటిన్ మాడర్ ప్రెస్సు, తెన్నులూరి 1929
115	భో.	భోజరాత్రుము	అ. 2	అనంతా మార్కండేయ	౧౫ శ	వాణ్యులైస్సు 1928
116	భోజను.	భోజనతాపనియము	అ. ౫	కోటిశర్మ		వైజయంతీ ప్రెస్సు 1908
117	భోగి.	భోగిదండకము		పోతన	౧౫ శ	టి. ఆర్ ప్రెస్సు, తెన్నులూరి 1916
118	మల్లు.	మల్లుభూపాలియము	శత. 3	ఎలమంచి కాలవరస్వతి	౧2 శ	వాణ్యులైస్సు 1924
119	మల్లు. రా.	కృంగార మల్లు. రా. పరిశ్రమ	అ. 3	ఎడపాటి ఎట్టన	౧౬ శ	అంభోజ్ లైస్సు 1927
120	మార్క.	మార్కండేయపురాణము	అ. ౮	మరన	౧౪ శ	వాణ్యులైస్సు 1939
121	మనవం.	మనవంపిలిసము	అ. 3	కాకాదము పెద్దన	౧౮ శ	గద్యాల 1896
122	మై.	మైరాసానిపరిశ్రమ	అ. 3	మాడయకవి	౧౬ న	విద్యజ్ఞమనోరంజనీ ప్రెస్సు, కితాపురము 1911
123	మొ. రా.	మొల్లరామాయణము	కాం. ౬	మొల్లు	౧౬ శ	వాణ్యులైస్సు 1928
124	య.	య. యాతిపరిశ్రమ	అ. ౫	పొమ్మిగంటి తెలగన	౧౬ శ	వాణ్యులైస్సు 1930
125	రంగా.	రంగారాయపరిశ్రమ	అ. 3	దిట్టకవి	౧౮ శ	వాణ్యులైస్సు 1914
126	రంగ. రా.	రంగనాథరామాయణము (దిగ్గద)	కాం. ౬	రంగనాథుడు	౧3 శ	వాణ్యులైస్సు 1941
127	రత్న.	రత్నపరిక్ష		శైలవకవి	౧౫ శ	వాణ్యులైస్సు 1925
128	రస.	రసమంజరి	శుశ్రూ 3	శుభకావి	౧2 శ	విద్యానికేతనప్రెస్సు 1827
129	రసిక.	రసికజనమణి	అ. 2	మాచిమంచి దిట్టకవి	౧౮ శ	వాణ్యులైస్సు 1927
130	రామ. క.	రామకర్ణామృతము		సిద్ధకవి	౧౮ శ	వాణ్యులైస్సు 1930
131	రాఘవ.	రాఘవపాండవీయము	అ. ౪	సింగళిసూర	౧౬ శ	వాణ్యులైస్సు 1929

సంఖ్య	గ్రంథ పరిశీలన	గ్రంథకర్త	అంశ సంఖ్య	గ్రంథకర్త పేరు	కాలము	గ్రంథము పేరు
132	రాజ. చ	రాజశేఖరచరిత్రము	ఆ. 3	మచియూరి మల్లవ	౧౬ శ	చింతామణి ప్రెస్సు 1908
133	రాజ. వి.	రాజశేఖరవిలాసము	ఆ. 3	మచియూరి తిమ్మకవి	౧౮ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1908
134	రాధా.	రాధామాధవ సంవాదము	ఆ. 3	పెద్దిండ్ల వెంకటకవి	౧౮ శ	శ్రీచరిత్ర ప్రెస్సు, కాళీనాథ 1937
135	రాధికా.	రాధికా సాంకేయము	ఆ. ౪	ముద్దుకవి	౧౮ శ	రామకృష్ణ ప్రెస్సు, బళ్లారి 1936
136	రామ.	రామరాజ్యము	ఆ. ౧	పెద్దియ్య	౧౬ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1923
137	రామ. రిం.	రామలింగేశ్వరకవితము		మచియూరి తిమ్మకవి	౧౮ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1926
138	రామా.	రామాభ్యుదయము	ఆ. ౮	అయ్యలరాజు రాజభద్రుడు	౧౬ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1931
139	రా. వి.	రాజవాహన విజయము	ఆ. ౫	కాళిమూరి మూర్తికవి	౧౬ శ	మంజువాణి ప్రెస్సు, విజయ 1937
140	యక్క.	యక్కవీరినియము	ఆ. ౫	రేపల్లెగోపన్న	౧౮ శ	కాళీనాథ ప్రెస్సు 1940
141	యక్క.	యక్కవీరిచరిత్రము	ఆ. ౫	ప్రొక్కవీరిచరిత్ర	౧౫ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1938
142	యక్క.	యక్కవీరినియము	ఆ. ౪	నక్కవీరి భగవల్లవి	౧౮ శ	మజిలీ ప్రెస్సు, కాళీనాథ 1904
143	యక్క.	యక్కవీరినియము	ఆ. ౫	మచియూరి తిమ్మకవి	౧౮ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1922
144	య. స.	య. స. సంగ్రహము	ఆ. 3	చిత్రకవి కైకదన	౧౬ శ	కాళీనాథ ప్రెస్సు, కాళీనాథ 1940
145	పరాచా.	పరాచాచారము	ఆ. ౧౫	నందిమల్లయ్య	౧౫ శ	కాళీనాథ ప్రెస్సు, కాళీనాథ 1940
146	పరి.	పరిమళానందము	ఆ. 3	య. మ. కాల	౧౮ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1926
147	పర.	పరచరిత్రము	ఆ. ౬	రామరాజు భూషణుడు	౧౬ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1926
148	పా. రా.	పాశ్చాత్యమాయము	ఆ. ౫	మచియూరి	౧౫ శ	చంద్రికా ప్రెస్సు 1935
149	పార్థి.	పార్థిచరిత్రము	ఆ. 3	రఘునాథ భూషణుడు	౧౬ శ	శ్రీరామలింగ ప్రెస్సు, చిత్రాచల 1919
150	పి. క.	పి. క. చరిత్రము	ఆ. ౮	జక్కవ	౧౫ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1926
151	పి. క.	పి. క. చరిత్రము	ఆ. 3	వేంకటాచల	౧౬ శ	వావిళ్ల ప్రెస్సు 1924
152	పి. క.	పి. క. చరిత్రము	ఆ. 3	మంగళగిరి అనంతకవి	౧౮ శ	శ్రీరామలింగ ప్రెస్సు, చిత్రాచల 1919

సంఖ్య	గ్రంథి సంకేతము	గ్రంథి నామము	అత్యా సాదులు	గ్రంథకర్త నామము	కాలము	గ్రంథప్రచురము
176	కృ. సం.	కృ. సం. కీర్తి	అ. క. సం.	కాళ్యాణాకాశము	౧౫ శ	దేవస్థానము ప్రెస్సు మొట్ట 1987
177	శ్రీమ.	శ్రీమ. శ్రీ	అ. శ్రీ	కామరూపినిము	౧౦ శ	వాణిప్రెస్సు 1927
178	శ్రీర.	శ్రీరంగమాచార్యము	అ. శ్రీ	ప్రైవేట్	౧౫ శ	హిందూత్వాగ్రం ప్రెస్సు, మొట్ట 1929
179	శ్రీకృ. మా.	శ్రీరంగమాచార్యము	అ. ౧౦	కట్టావరద రాజీంద్రుడు	౧౬ శ	హిందూత్వాగ్రం ప్రెస్సు మొట్ట 1929
180	శ్రీరాధా.	శ్రీరాధామాధవ సంవాదము		చింతలపూడిపిల్ల	౧౬ శ	కాళినాథ ప్రెస్సు, కాళినాథ 1936
181	శ్రీమే.	శ్రీమే. కే. బే. గోదా మారణము	పద్మము అ. ౧౬	కాళ్ళ పాక పెరి యనూచార్యుడు	౧౫ శ	దేవస్థానము ప్రెస్సు, 1935
1-2	మ. చ.	మట్టుకని ద్విచరిత్రము	అ. ౮	మల్లాది	౧౬ శ	సుజారంజు ప్రెస్సు, కాళినాథ 1896
183	పశ్య. పా.	పశ్య. పా. సూర్యసూర్యము	అ. ౪	లింగమూర్తి	౧౪ శ	శ్రీ గామాటప్రెస్సు, అందరు 1935
184	మే. జ.	మే. జ. శ్రీమహావర్చసము	అ. ౮	కా. ప. శ్రీరంగ	౧౪ శ	సిటీ ప్రెస్సు, కాళినాథ 1941
185	న. శ.	న. శ. శ్రీరంగరక్షకము		కన్నయ్య	౧౩ శ	వాణిప్రెస్సు 1926
186	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.		యథావాక్కుల అన్నయ	౧౦ శ	రామాటప్రెస్సు, అందరు 1936
187	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	అ. 3	మ. ది. మ. ది.	౧౮ శ	సంజావాణి ప్రెస్సు, విలూరు 1927
188	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	అ. 3	శ్రీమద్గీరినిము	౧౮ శ	వాణిప్రెస్సు 1929
189	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	అ. 3	మే. మ. మ.	౧౮ శ	వాణిప్రెస్సు 1922
190	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	ప. ప. ప.	క. గ. గ. గ.	౧౮ శ	వాణిప్రెస్సు 1929
191	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	అ. శ్రీ	రా. రా. రా.	౧౬ శ	కాళినాథ ప్రెస్సు, కాళినాథ 1930
192	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	అ. శ్రీ	శి. వ. రా. మ.	౧౬ శ	వాణిప్రెస్సు 1922
193	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	అ. ౧	క. రా. రా. రా.	౧౬ శ	ఇంద్రాప్రెస్సు, మొట్ట 1928
194	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.		నా. రా. రా. రా.		వాణిప్రెస్సు
195	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.	అ. 3	న. రా. రా. రా.	౧౮ శ	వాణిప్రెస్సు 1934
196	ప. ప.	ప. ప. ప. ప.		క. రా. రా. రా.	౧౬ శ	కాళినాథ ప్రెస్సు, కాళినాథ 1940

సంఖ్య	గ్రంథ సంకేతము	గ్రంథనామము	అవస్థ సామం	గ్రంథిక నామము	కాలము	గ్రంథస్వరూపము
197	మద.	మదఃపాదవిజయము	అ. ౫	తెనాలిబిన్నయ్య	అ. ౫౬	వాచక్యము 1911
198	మధ్య.	మధ్యపాదవిజయము	అ. ౬	హవిమం చిలగళి	అ. ౧౮	శ్రీ పరిమైత్యు, కాళివాడ 1985
199	మరా.	మరాఠీదేశీయము	అ. ౧	గట్ట ప్రభువు		అమెరికన్ దైవము త్రైత్య, మృత్యు 1915
200	మ. శ.	మమరికతము		బద్దెనీ		వాచక్యము 1928
201	మ. సి.	మర్కరాయస్థిభంగము	సంప్రద ముంక		౨౦ శ	కాళివాడత్రైత్య, కాళివాడ
202	పా.	పాదోవిదమనుచరిత్ర	అ. ౬	అల్లసాని పెద్దన	౧౬ శ	వాచక్యము 1920
203	మ. న.	మరిశ్చంద్ర నలా పాఖ్యానము	అ. ౫	రామరాజు	౧౬ శ	వాచక్యము 1930
204	మర.	మరిరాసము	అ. 2	శ్రీ నాథుడు	౧3 శ	అమంబత్రైత్య 1939
205	మరి	మరివింశము		ఎజ్జయ	౧౪ శ	వాచక్యము 1926
	" పూ.	పూర్వభాగము	అ. ౯	"	"	
	" ఉ.	ఉత్తరభాగము	అ. ౧౦	"	"	
206	మరిశ్చ.	మరిశ్చంద్ర పాఖ్యానము	అ. ౫	కంకరళి	౧౬ శ	వాచక్యము 1924

మరినది పుస్తకము.

ఇందువయు క్తములైన సంస్కృత గ్రంథములపట్టిక

సంఖ్య	గ్రంథ నామము	గ్రంథకర్త నామము	గ్రంథమునదిపర్యాయము
1	అర్చన సంస్కృతాంధ్రవిభుంటువు	వామన శివరామాచార్యుడు	1 అంకములు
2	ఉత్తరరామచరితము	భవభూతి	2 భాగములు
3	కల్పద్రు మహాశము	సర్. రాజారాధాకాంతదేవు	3 కాండములు
4	కాదంబరి	కామిడు	4 భాగములు
5	రికాండ శ్రమము	పురుషోత్తముడు	5 కాండములు
6	ధరణియవిభుంటువు	ధనంజయుగవి	6 పరిచ్ఛేపములు
7	నానార్ధార్థసంక్షేపవిభుంటువు	శేకనద్రిత్రుడు	7 కాండములు
8	మహావృత్తి	మహాపు	8 భాగములు
9	మేదిమిభుంటువు	మేదిమిరంగుడు	9 భాగములు
10	రాజవిభుంటువు	నరహరిసంజీతరంగుడు	10 పర్వములు
11	వాచస్పతిశ్రమము	శారానాథశర్మ-వాచస్పతి	11 భాగములు
12	విశ్వవిభుంటువు	మహాకర్మమహా	12 భాగములు
13	వైజయంతీవిభుంటువు	యోధి - ప్ర. కామిడు	13 భాగములు
14	సంస్కృతభాగవతము	వ్యాసుడు	14 భాగములు
15	సంస్కృతభాగవతము	వ్యాసుడు	15 భాగములు
16	సంస్కృతరామాయణము	వాల్మీకి	16 భాగములు
17	సర్వశబ్దసంఖ్యాద్వి	విశ్వనాథాచార్యుడు	17 భాగములు
18	సాహిత్యసర్వము	సాహిత్యసర్వము	18 భాగములు
19	హరిశ్చంద్రవిభుంటువు (అభిధానరత్నములు)	హరిశ్చంద్రుడు	19 భాగములు
20	హరిశ్చంద్ర	పురుషోత్తముడు	20 భాగములు
21	హరిశ్చంద్రచరితము	హరిశ్చంద్రుడు	21 భాగములు
22	హరిశ్చంద్రవిభుంటువు (అభిధానరత్నములు)	హరిశ్చంద్రుడు	22 భాగములు

SANSKRIT WORKS

(Devanagari Script)

VEDIC

	Rs. A
Darmatarpanam	0 8
Maha Tripurasundaripoojakalpa	0
Panchasuktam	0 8
Panchayatanaapooja	0 4
Trikandasarardhabodhini Sri	
Vidya Mantra Bhashya	1 8
Rudram with Swaram	0 8
Vedic Law of Marriage	1 8

RITUALISTIC

Trikala Sandhya, (Yajurveda)	0 4
Vratatruakara containing Vratayaka, Saraswati, Varalakshmi, Kshipinchami Suklashti, Vasomavrat, Alahapadosha, Kshinashtami, Kamavati, Chirapurnima Ekadasi, Macchana Dwadasi, Akhandadeva - pujakalpa, Kaveripooja, Magusanasa vidhi, Kathasaptamishana etc	2 0
Vaishnavabika (Yajurveda)	0 8
Yajurvedabnikam	0 10

PAURANIC & ITIHASIC

Bala Ramayana (pocket size)	0 8
Ramayana of Valmiki, Text only in 4 Vols. Cloth bound	10 0
" Balakanda	1 8
" Ayodhyakanda	2 8
" Aranyakanda	1 8
" Kushkandakanda	1 8
" Sundarakanda	2 0
" Yuddhakanda	8 8
Mahabharata, Text Southern Recension Edited by Prof P P S Sastri M A. (Oxon)	
18 Vols	70 0
Bhagavata Text 4 Vols.	10 0

VEDANTIC

Bhagavad-gita Text	0 8
Bhagavad-gita with Sankara's Comments in English by A. Mahadeva Sastri	8 0
Brahmasutras Text or Pocket size	0 4
Bhagavadgita Sanskrit with Tamil translation	4 8
Gadyasttram	0 2
Taittiriyaopanishad with Swaram	1 0
Mandukyopanishad with English Translation	0 4

Rs A

Minor Upanishads Vol I	
By A Mahadeva Sastri, M A., Comprising I, Artharvasikha and Khailiyopanishad (with Sanskrit text and English translation) Pocket Edition	3 0

Minor Upanishads Vol II (The Vedanta Doctrine of Sankaracharya) Comprising 1 Sankaracharya's Dakshinamurthistotra and its commentary (Sureswaracharya's Manavollasa), 2 Sureswaracharya's Pranavavartika, 3 Dakshinamurti Upanishad, (Sanskrit text with translation and notes in English), Second Edition, with the addition of the Sanskrit text of Manavollasa	4 0
Vivachchudamani	0 8

GRAMMAR

Laghusiddhantaakumudi	1 0
Saddamanjari, Pocket Size	0 12
Tigantamanjari (Dhatupatha sahita)	0 4

LEXICON

Amarakosha text	1 0
Sanskrit Telugu Dictionary	6 0

POETRY

Achyutarayabhudaya	2 0
Bhartruhari, 3 Satakas Text only	0 8
Bhartruhari, Natsataka with English notes & translation	2 0
Bhartruhari Subbshita the 3 Satakas with the commentary Sabdrayazandini By Ramachandra Budhendra	2 8
Hamasaandasa with Sanskrit Commentary	0 8
Hamasaandasa with Sanskrit Commentary, English Notes and Translation by Swetaranyam Narayana Sastri, Sanskrit Pandit, Pachayappa's College, Madras	1 8
Kirtarjuneeya with Commentary	2 8
Krishnakarnamrita text only	0 12
" with English Translation by M K Asherya	2 8
Kumarasambhava with the commentary Sanjivini by Mallinatha (1 to 8 Sargus)	1 12

	Rs. A
Kumarasambhava, Cantos I-VI with English Notes and Translation by Pandit V. Anantacharya, J. N. Ramadas	4 0
Marthandodaya by B Sesha Sastrri	0 12
Meghaduta with commentary by Mallinatha	1 0
Meghasandesa with Mallinatha's Commentary and exhaustive Introduction, Sanskrit-English Notes and Translation, by Vidwan G. J. Somayajulu, M.A., L.T., Lecturer, Pachaiyappa's College, Madras	3 0
Raghuvamsa with commentary by Mallinatha (Small type)	4 8
Ramakarmamrita	1 0
Subhasita Nivi, Text of Srimad Vedanta Desika, with the commentaries of Sriinivasa Suri and Narakesari and English Notes and Translation	"
Susupalavadha 1 to 8 Sargas with commentary	2 0
Sanskrit Balasuksha with English Notes	.. 0 5
„ Telugu „	.. 0 6
„ Tamil „	.. 0 6
Yadvabhyudaya, 1 to 4 Sargas with the Commentary of Appayya Dikshita English Translation by Mahamahopadhyaya T. Lakshmana Suri	2 8
PROSE	
Bhashamanjari (A Sanskrit dialogue)	0 6
Bhojacharitra ...	1 0
Dasakumaracharitra by Dandin, with commentary	2 8
Dasakumaracharitra—Poorva-pekka with English Notes and translation	2 8
Dasakumaracharitra, Uchchvasa 1 and 2 with notes and translation in English by N. Bhatavatsalam, M.A., B.O.L., Lecturer, Vivekananda College, Madras	2 8
„ (Complete) In Print	
Harsacharitra (Uchchvasa III) with Sanskrit Commentary, Sanskrit-English Notes by V. Anantachariar, Sanskrit Pandit, Pachaiyappa's College, and Introduction and English translation by V. Narayana Iyer, M.A., M.L., Madras	1 8

	Rs. A
Hirapadesa by Narayana Pandita	1 8
Mandaravali by Prof K. Krishnamacharya, Sanskrit College, Tirupati	0 12
Tales from Shakespeare with a foreword by the Hon'ble V. S. Srinivasa Sastry	2 8
Vikramarkacharita	1 0
Vasavadatta Kadhasangraha by R. V. Sarma	0 12

CHAMPUKAVYA

Champu-ramayana by King Bhoja (1-5 Kandas) and (5th Kanda) by Pandit T. Lakshmanasuri, with commentary by Ramachandra Budhendra	3 8
---	-----

DRAMA

Abhignana Sakuntala with Sanskrit Introduction & Commentary, by Sathavadhana Brinivasachari and English notes, translation and introduction by a Master of Arts	6 8
Abhignana Sakuntala with Sanskrit Commentary. In Print	
Bhagavadajjuka by Mahakavi Bodhayana	0 6
Damaruka by Ghanasyama	0 8
Malavikagnimitra, (Acts I-VII) with Sanskrit Commentary, English notes and translation by Mahamahopadhyaya T. Lakshmana Suri, Sanskrit Pandit, Pachaiyappa's College, Madras	In Print
Malati-madhava by Bhavabhuti, with the Commentaries (Bhav pradipta by irupuri for Acts I-1), (Vibudharatnavali by Nanyadeva for Acts 8-10) and (1 uppana) by Jagaddhara	3 8
Malavikagnimitra with elaborate Introduction, English notes and translation by A. S. Krishna Rao, M.A., Lecturer in Sanskrit, Loyola College, Madras	5 0
Nagananda text alone	1 0
Nagananda Sanskrit Text printed with stage directions and translation by T. S. Narayana Sastrri, B.A., B.L., (old edition)	1 4
Parvati-parinaya with Sanskrit Commentary and English Translation	1 12

Y. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,

292, Esplanade, Madras. 1

ట

ట. ఉభ. ఒకయత్నము చే. ప్ర. హతువులకు
భావాభ్యర్థములందు వచ్చు ప్రశ్నయము.

ఉచా — చంద్రుడు, చంద్రు, మొ. సం. వి. ఆ. పుం.
1. చరణము; పాదము; 2. ద్వవి. (దీర్ఘకే దెను
గన న్యస్త ప్రయోగము లేదు.)

టంక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. విక్ర; 2. వెలిగారము.

టంకము. సం. వి. ఆ. పుం. వెండిచాడెము.

టంకణము. సం. వి. ఆ. గ. 1. వెలిగారము; 2.
రెండులోహములను ఆకుపట్ట. పుం. 1 గుట్ట
ములలో నొకతెగ; 2. చేక భేదము.

టంగము ఉభ. వై. వి. (సం. టంక) 1. నాడెము.
(చూ. టంకపూలు); 2. నిష్క్రము. పదియొం
దబ్బుల బంగరునాడెము. (శ. ర.) "ఉ. వీరలు
నూలుటంగములు చేసిడి నై నను..." భా. శ. గరా.
అం. భా. ద్వి. అతిర; 3 ఇత్తడి మున్నగు
లోహములు ఆకుపట్ట పదయోగించు లోహ
భేదము. "క. శృంగారము ముక్కుం బగునంగియుం
నంగములు దలచ నద్వందములకే, సొంగ మగు
నీరే దంకము, బంగారముతోడి యెఱు ప్రబంధము
వొందున్." వి. శకుం. గ, ఆ. అంగ. సం. వి. ఆ.
పుం. 1. కత్తి, 2. కత్తియెఱు, 3. కొవము; 4.
నాల్గు మినగింజులయెత్తు 5. ననవ, 6.
గర్వము; 7. వెలిగారము; 8. గండ్లనాడెల్లి 9.
నాడెము. "నీ. దీనారటంకాల తీర్చువాడింటి
దక్షిణాశీశుముత్యాలకాల." (శ్రీ నాథునిచాటువు)

టంకముపుల్ల ద్వ. వి. (టంకము+పుల్ల) కందరి
సాధనము (వా.)

టంకరించే. చే. న. క్రి. భవరాదలనారిని ఓం అని
భగ్గనింజులేయ. "ప. ధవర్తణామలు టంక
రించు..." భా. గ. పుం. 333

టంకవాటు ద్వ. వి. (టంకము+వాటు, ఒకానొక
బంగరునాడెము. "ద్వి. ఓటలు కలగడల్ విరు

దులు టంకవాటుల కొప్పెరల్ వాచ్చునూడ
ములు." రం. రా. కిప్పిం. (శ. ర.)

టంకపూ. వై. వి. (టంకము+పూ.) 1. నాగములు
ముద్రించెడిచోటు "నీ... టంకపూలై యు, చావడి
హమాదియను మేలునరకుం గలిగి." హంస. అ. ఆ.
అతిర; 2. కల్పకాల అం. భా. ద్వి. గం.

టంకపాలవాటు. ద్వ. వి. (టంకము+పాల+వాటు.)
ఒకానొక బంగరునాడెము "నీ... బిఱుపువ్వలు
లోనిటంక, పాలవాటులు నించి..." అము. అ.
ఆ. రాగి.

టంకారము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వింటివారి ధ్వవి;
2. అబ్బారము కలిగించుదబ్బము; 3. ప్రసిద్ధి; 4.
అబ్బారము.

టంకారి. సం. వి. త. స్త్రీ. ఒకానొక తెట్టు. విరా
(న. టి. న.) టంకారము చేయునది.

టంకిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. చిన్నగొడ్డలి.

టంకు. చే. వి. 1. మాయలూడి; 2. మాయలూడి.
'నీ. టం కనంగు మాయాని పొంక మును"
అం. భా. ద్వి. అరా. "నీ. టంకురక్కని బరి
మార్చి లంక పొచ్చి." భర్త. ౯, ఆ. గగర, 3.
వాగరక గలవాడెం. (శ. ర.) 4. ధూర్తుడు.
చేంక. మాన 30.

టంకుతనము. ద్వ. వి. (టంకు+తనము) ధార్మము.
(త్రా.)

టంకురి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. టంకారము, వింటివారిధ్వవి.
టంకనా. చే. వి. (పిం. టంకన్.) పట్టపుగుట్టుము.
(శ. ర.) టంకికే చేకపుగుట్టుము.

టంగు చే. వి. టంగువారు. (శ. ర.)

టంగువారు. చే. వి. (టంగు+వారు) గుట్టుమునై తీసు
కాడిపోతుండ కట్టులై యుచయోగించు వట్టెడ.
"నీ... హోరగారు జరతారుటంగువారు." రికిక.
గ, ఆ. రాగి.

టకటంకు. చే. వి. మాయా మోనము. (యా. టకటాంకు) విణ. 1. మాయావి. "సీ...మతకరియన, టకటం కనంగన. గీ...మాయాని పాంకి మనకు" అం. భా. ద్వి. అలా; 2. ధూర్జుడు. చేక. మాన. 30.

టకటాంకు = టకటంకు. విణ. (మాయావి) టక్కుటకటాంకు టాటోటు తవలివగలు...సా. 3, ఆ. అంగి, పాంచా. ౧, ఆ. అంగి; 2. (కుజరుడు) "సీ. టకటాంకు టాటోటు టక్కులాడు... గీ. కూక గడు వన వర్ణిల గుజకుచేర్చు" అం. సం. మాన. ౧౧.

టకటక. చే. వి. 1. చలనము. "చ. అమృతాంకుడు రాహువు తన్ను మ్రింగినక, దకటక మాని యుండఁడే దృఢస్థితి నెప్పటివట్లు భాస్కరా." భా. శ. ౯౬, 2. నడచుట మున్నగువాని యొ పగర్వరి కనుకరణము (వా) వాడు టకటక వచ్చుచున్నాడు.

టకట, చే. వి. నవ్వుటయం దగర్వరి కనుకరణము. 'గీ. కలితకలకంక కలహంస కలరవములు, చలుకు కిక్కివ కవవ ప్రకట టకట, కటట కహకహ హానము ల్లగ్గరవములు, జెలగ నిద్రలు రితికలి నలుపునను" బాంస ౧, ఆ. అర. ౨.

టక్కుము = టొక్కుము. (ట్రా)

టక్కురి. వై. విణ. (సూ. తక్కు. టక్కు+అరి.) 1. మోసగాడు. 'ఉ. టక్కురు లంకిపుల్ బలచటాపలు... సమార. ౪, ఆ. అం. అం. భా. ద్వి. అలా; 2. కుజరుడు, దుర్మార్గుడు అం. సం. మాన. ౧౧.

టక్కురికాడు. వై. విణ. (టక్కురి+కాడు. పార్థ మున) మోసాడు 'గీ. ఓరి టక్కురికాడ యియ్యోజ లేది, కలన చేటికి... అచ్చ. సూ. ౧౩2

టక్కియము. చే. వి. వ్యయము. (యా. టక్కియము)

టక్కు. వై. వి. (సూ. తక్కు.) 1. మోసము. "ఉ. అక్కట పాట్ల విరివ నొకక్షర మైనను రాదు టెక్కులు, దక్కురి గాని య మన ధ మన నేరడు..." కుక. ౨, ఆ. ౪౩2. అచ్చ. సూ. ౪2; 2. అసత్యము. అం. భా. ప్ర. ౧౧౯.

టక్కులెట్టు. ద్వ. ఆ. క్రి. (టక్కు+లెట్టు) మామ కలవగు "ఉ. దూరి లెలగు చల వాటికి బాసి వల్లువా, లింగనకాంక్ష" దన్వ. పాళ వేగ నమున్నువఁ దక్కులెట్టి తుచ్చాంగన ర్థ్య వేగ... వేం. వంద ౧, ఆ. అర. ౬.

టక్కులాడు. ద్వ. విణ. (టక్కులం+అడు.) కుజ నుడు, దుర్మార్గుడు. "సీ టకటాంకు టాటోటు టక్కులాడు పిసాళి... అం. సం. మాన. ౧౧. టక్కిము = టక్కియము. "ఉ. రావునకుండి యన్న మిలి టక్కిము గూలినయట్లు..." ఉ. హరి. ౧, ఆ. అర. ౯.

టగరము. సం. వి. ఆ. పూ. 1. విలిగరము, 2. విలాసవయము. విణ (ఆ. ఆ. ఆ.) పెట్టుకంటిది టట్రు. సం. వి. ౪౪. స్త్రీ 1. దవ్వ, 2. లంపా వాద్యము; 3. అమృతమాడుట. (మ. సి.)

టపా. హిం. వి. అంబె (శ. ర. ట్రా) టపాకాయ. చే. వి. సుకేశరము మొదలగువి నూతనమందు పోసి వర్తి పెట్టి తాటియాకుతో దిగింది కట్టినకాయ, (అది నేలటపాకాయ గాక టపాకాయ అని చెందుకములు. వా. ఒకరేపు బొంబును అని శ. ర.)

టపాలు = టపా (శ. ర. ట్రా) టనుటము. చే. వి. టముక్కు టాంటాం (ట్రా) టముక్కు. చే. వి. 1. దవ్వ. (ట్రా.) 2. దవ్వకొట్టుచు చేయు ప్రకటనము. (ట్రా. వా)

టముక్కుచేయు. చే. గ. క్రి. (టముక్కు+చేయి) దవ్వ కొట్టుచు ప్రకటించు (వా.)

టటాటాడు. వై. ఆ. క్రి. అటాటటు లెదగు. (శ. ర.)

టవ. చే. వి. ధూర్జస్త్రీ; ధూర్జుడు. (ట్రా.)

టవలి. చే. వి. బొంకు. వేంక. మాన. ౬౬.

టప్పా. హిం. వి. రీతి, అచ్చ. శ. ర.)

టా

టాంగము. సం. వి. ఆ. న. వల్లెలెంగ పండ్లరముతో చేసిన మద్యము. విణ. (ఆ. ౪. ఆ.) టంగ సం బంధమైనది.

టాంగారము. సం. = టంగారము.

టాంగనా = టంగనా (శ. ర.)

టాంగప్రణము. చే. వి. (టాంగనా+గుణము. ఇట నమానుడు వాణ్ణుడగుటచే తుదియాకార

లోము.) "కా...వరాచే ఫారసీదేశపు, దాంగ
స్థాయి నెక్కి వచ్చు..." రంగా. 3. ఆ. ర. ౯.
టూటూ. 3. ౧. టముకు. (బ్రా. వా.)
టూటూ చేయు = టముకు చేయు. (వా.)

టాకా = టంగరా. (క. ర.)
టాకియే. డే. ఆ. క్రి. (క. క్రి. మొ.) ఒకదానితో
నొకటి తాకించు. (బ్రా.)

టాకీ. హి. ౧. 1. చినిగినగుడ్డకు చేయుచూసక.
(వా) 2. ధోరణి, వడ్డరి. వ్యవ—ఇన్నాళ్లనుండి
వాడు ఒక్కటాకిన తిన్నాడు; 3. కఠిన్తమున
లగువానికి దిగుతొలిగిన నడుమ నడుమ ఒకచైత్ర
నుండి రెండవచైత్రను వచ్చునట్లు పేసినదారము
గ్రుచ్చి యది తాళిపోవడం రెండు చివరలను
గుడ్డకు గుడ్డముక్కుల చిన్నమడక (వా); 4.
ఆం. ౧. ౧. (Talkies) మాటాడు నశబ్దరస
చిత్రము మాటలనీను.

టాకు. డే. ౧. (క. టాకు; 1 వసార. "గీ...వికాంత
సౌధాలు టాకులాన." సాంచా. ౨. ఆ. ౯.
సంద్రా. ౨. ఆ. 3; 2. తింగరము మొదలగు
నది తాళి రాకుండ బంగారు లోనగువానితో చేసి
నేసినాడు నన్నసినాడు తింగరము. (క. ర.),
3. పీఠ. "క...తిదిరి బంగారు బల్లిటాకుల వచ్చుల
దంబు మీఱుచిస్తాయి .." కళాం. ౪. ఆ. ౧౭౦,
4. క్షణము, నిమిషము. (బ్రా.)

టాటాలు. డే. ౧. ౧. (హి. రాత) డాబు, దర్జము.
(చూ. టాటాలు గుణియును.)

టాటాలుగుణియుచే. డే. ఆ. క్రి. (టాటాలు +
గుణియును.) డాబుల టాకు; "నీ. క. టాకిక
బడగ క్రి టాటాలుగుణియుంప నే నేర్పు మఱి
యను నేక నేర్పు." చి. ౪. ఆ. ౨౦.

టాటాలునియే = టాటాలు గుణియుచే; "మ ..
బా మంచివా, దేవే దో చేతొకచోటు గానదె
కదా టాటాలునియెంక .." ప్రబంధ 2౪౦.

టాటాయి. డే. ౧. మాయావి, మోసము; .. "గీ.
టక్కు టకటాంకు టాటాయి కవళి వగలం, గట్టి
పెట్టికంగలి కలపై తెలుపు." సా. 3, ఆ. ౨౦౧.
వి. 1. దానికుడు. "ఆ. ఒక్కటొకటి నేరి
యొక్కన నీదుస్తో, తెల్ల కాల్చి నేటి యెఱచి
దిండి బట్టు; నుమిమి చుట్ట నీటాటాయి; దవల్తు

తెల్ల తెండు బిరి తెల్లము." అచ్చ. యు. ౨౪.
2. కప్పికుడు, మర్బాదుడు. ఆం. ౧౦. మాకు.
౧౧.

టాటాయికాడు. డే. వి. ౧. (టాటాయి + కాడు.)
మోసగాడు. (క. ర.)

టాడేదారు. డే. ౧. అధికారి. కేంక. డే. ౧౪.
టాపు. ఆం. ౧. (Top) పైభాగము.

టారము. ౧౦. ౧. ఆ. పు. గుట్టము.
టారుడు. ౧౦. ౧. ఆ. పు. విలుడు.

టాపు = రాపు. (క. టాపు) 1. స్థానము... "22.
ముట్టి న త్రవ్విన మెట్టివటాపు." బస. ౧, ఆ.
౪౯౧; 2. కాకితము. (వా. ఒకటాపు
కాకితము.)

టాలాటో. డే. వి. ౧. ఒక్కరి (క. ర.).

టీ

టి. డే. వడ్డ. ఇది టోవరికి క్రిక కల్లులకు హిస్సా
కంకాగమంబుగను, గొన్నటి కంకాదేశముగను,
మఱిగొన్నటి కంకాయముగను చేరును. పిరికి ముందు
ప్రార్థ మున్నచో నిండుమన్న తెకల్లికముగ
నగు పదాదిశీ ప్రార్థ మున్నయెడల నిండుమన్న
నికర్తముగా వగును. తిదా—(అంతా గమము
నకు కొన్నటిని, మదిటికి మొ. (అంతాదేశము
నకు) తిదా—కంటిని, గొడ్డటియందు. మొ.
(తిథియమనను) తిదా—మూడిటిని, మూటిని.
మొ. (నిండుమన్న తెకల్లికమునకు) తిదా—
మదిటికి, మదిటికి. మొ.

టింగణా. డే. ౧. గుట్టము "ప. పడిగిన మా క్రితా
కృతియ కాక దగు నా నొప్పటిటింగణా .."
సాంబా. ౨. ఆ. ౧౦.

టింగ. డే. ౧. పినాదులధ్వని కనుకరణము. (పిరి
ఆప్యదేశము టింగటింగ) "ప. బంబనేర్చ
గాండ్ర చేతి తిరిగిస్తూ రిటింగటింగులు .."
ప్రబంధ. 2౦. "నీ వారధక్తురి గూర్చు నేర్పు
నిపు తెన్ను నీటి టింగటింగునకు మీటు." దళా.
౪, ఆ. ౧౦౯.

టింగురు. డే. ౧. పినాదులధ్వని కనుకరణము. ప్రబంధ.
2౦.

టికము. పై. ౧. (నం. తికము; ముట్టి పూ. (క. ర.)
టికట్టు. ఆం. ౧. కేపుటికి.

టిట్టిగము. సం. వి. ఆ. పు. టిట్టి అని మాయనది,
లమము. ఆం. భా. శృ. ౯౪, (దీనిని రీతివు,
అయ్యగము గొండులు ప్రయోగించిరి) నా.
మం. ౧, ఆ. ౧౯౧, ౪౨౩.

టిట్టిగము. సం. వి. ఆ. పు. టిట్టి. [వ్యాఖ్య
టిట్టిగ సం. వి. ఆ. పు. 1. టిట్టి; 2. సం. గ్రహ
టిట్టి. జే. వి. 1 మొనెడిబుతువు (శ. ర.; 2 ఎడ
మకు మఱులుకై చుటయొద్దము తోలునపు
దుబయ్యగించుముట (వా)

టి

టిక. ఉత్త. జే. వి. ముగ్గురుధనుందరి పడుకాలుగు
వినుటలలో నొకటి "వ. ఆం. క్ర. టిక్ టిక్ .."
ప్రబంధ రెం సం. వి. ఆ. పు. వ్యాఖ్యానము.
టికము. జే. వి. 2౪౪౪ "ను కాది రమనిదాటికము
స్వస్వదన్" చంద్రా. ౪, ఆ. ౧౩.

టికా. జే. వి. 1 ఒకదినును చుకము, 2 సోకుకము
ముందు రక్తములోని ఎక్కువట్టు పొడిచిన
గుడ్డులు చా వాని టికాలు చేసినారు.

టిక. జే. వి. 1 నడచుటయందరి నిట్కు (శ. ర.),
2 విలాసము. ఆం. భా. ప్ర. ౧౩౯.

టికన. ఆం. వి. తోడకుడు; ఉపాధ్యాయుడు.

టికింగ. ఆం. వి. తోడించుట, తోడము

టిక్కు. సం. వి. మందెడవడిక పూటగా గట్టి
ధను. (శ. ర.)

టికిరిది. (విరామము) "క. మఱికి పిచ్చికి, మేటి
కుంబునకు కాట చేలికసంజే. ఆచ్చ. సం. ౧౩

టు

టు. జే. ప్ర. 1. కొన్ని ధాతువులకు వచ్చుకృత్విశ్క
యము. ఉదా. కడు—పాటు, పొడు—పాటు,
2. సంధియందు వచ్చు అగయము ఉదా—చర
నము+టు+అంక = సరస్వతులంక.

టుంటుకము. సం. వి. ఆ. పు. 1. ఒకానొక పక్షి,
2. నల్లలంద్ర. శి. 3. దండకము శి. ౧౦.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అల్లము, 2. పూరము.

టునాశ. సం. వి. ఆ. పు. నేలకాడుశి.

టు

టు. జే. వి. సం. గ్రహము. (శ. ర. వా)

టుగించే. జే. ప. శ్రీ. సం. గ్రహించు. (శ. ర.)

టుకి = టూకి. (వా)

టె

టెంక. జే. వి. మామిడి తాటి, కాయలలో నుండు
విత్తు ఉదా—మామిడిటెంక, తాటిటెంక.

టెంకణము. జే. వి. నమస్కారము. "గీ. నదియు
బోహదు మొక్కు దండలు టెంకణము
చెమెచ్చు..." కార్తిక. ఆ. ఆ. ౨౦, పా.
వేంక. మన ౪౩.

టెంకనము = టెంకణము. (నమస్కారము.) "వ...
గోపవ్రతమందరి గోపవేషనకు టెంకనాలు .."
ప్రబంధ రం. ౧.

టెంకాయ. జే. వి. (టెంక+కాయ) నారికేళము
"ఆ. ఎక్కువకు టెంకాయ, చక్కదనమిది చుట్ట
నిక్క మయ్యె" చళ. ౭, ఆ. ౮౭. చళ. ౭, ఆ.
౮౭.

టెంకాయచెట్టు. జే. వి. (టెంకాయ+చెట్టు) నారి
కేళకము, కొత్తరచెట్టు ఆం. భా. ద్వ. ౩౮.
టెంకాయపాలు. జే. వి. (టెంకాయ+పాలు) కొబ్బరి
కాయల నీరు "నీ...కండచక్కరలు టెంకాయ
పాలు" సానందో. ౧, ఆ. ౧౦; 2 కొత్తరకాయ
లొనిముక్క నలగ దుట్టి తీసివేయము, కొత్తర
పాలు, (వా) కొత్తరపాల తీరానము.

టెంకి. జే. వి. 1. ఉనికిచెట్టు "ఆ. ..టెంకి నున్న
యెడల బులు, నట్లు నీసి మాయ యావహించె."
భార. మా. ౮౨ ఆం. భా. ద్వ. ౧౩; 2.
గృహము. "క. దూరాలు టెంకి నుండిన, వార
యము చేటు వచ్చు..." వేదము. ఆర. ౩. పార
౨, ఆ. ౭౪, 3 మడుగు, జూశయము. "ద్వి...
టెంకు లికిపాకే జేసి." ద్వ. హరిశ్చ. పూ.
౧౭౪౩, పం. 4. కాటియామలకు టెంజుము చేసిడి
సాధనము (శ. ర.), 5. పుస్తకములు వట్టుట
కువయ్యగించు పిడి గల తావునూది (వా).

టెంకిచెట్టు. (టెంకి+చెట్టు) ఉనికిచెట్టు. "నీ. నుక్కరి
గమ్మము బిందిమలాంగకాపానేకుకాక
వరలు టెంకిచెట్టు." మమంద. ఆ. ఆ. ౨౦
అమక ౧, ఆ. ౧౧, పా. ౨౪౨౭ పం.

టెంకియ. జే. వి. మాదిగవాడు టెంజుము చేసెడునూది.
(శ. ర.)

టెంకిచెట్టుగొన. జే. ఆ. శ్రీ. (టెంకి+చెట్టు+గొన.
సాగ్గమున) కాత్తరముండు, నిమేయం. "వ...

టోకియోగన్" చంద్ర ౪, ఆ ౨౦౧. ఆం.
భా కృ ౪గి విల. 1. మొత్తమైనది (ప్ర.);
2. సమాప్తమైనది ఆం భా. కృ ౪గి
టోటము సం. నిల (ఆ ౪౩ ఆ.) 1. కొనెము.
2 నివము.

టోసి = టోప్పి. (పట్టులానగువానితో నేర్పుటచేస
కీటము.) "చ. లింగాగమ్యజాలతంతుకృతవేల
మతోఁ జిగురాఁగటోపితో." రావి. ౪, ఆ ౩2
ఆం భా. ద్వి ౧౫గి.

టోసి-టోసి (వా).
టోలా. హిం వి. గుంపు (౪ ర)
టోరి హిం వి మైసో నెనిమిదవభాగము (౪. ర)
టోరి = టోరి (వా)
టోలి = టోరి (వా).

క

క. ఉభ దే వి ఒకానొకయవరము. సం. వి ఆ
పుం. 1 మండలము; 2 చంద్ర బింబము; 3.
శివుడు, 4 కూస్యము (నీటికి తెనుగున వ్యుత్త
ప్రయోగము లేదు)

కంగు దేవి. గంబ మొనలగునది మ్రోగటయందగు
ననుకరణము, వా—కంగున ఒంటిగంట కొట్టినది

కంగులింగు. దే. వి ఆయుధములు మున్నగు కఠిన
పదార్థము లొండొండైనవి కావనపుడు కలుగు
ధ్వని కనుకరణము; "ఉత్సా...దమ్ము దుమ్ము
ఖంగుఖంగు కంగులింగు మధ్వనుల్." కళా. ౮,
ఆ. ౧౦౯.

కంగం. దే వి. వారియొక్క ధ్వనికనుకరణము;
"క... లంకించి గుణనివాడము. కంకవున బాల
శేను కవశవ గడుదొ" భాగ. ౯, స్కం ౬౧గి
కమ్మరము సం వి ఆ పుం దేవశావిగ్రహము.
కమ్మరుడు సం వి ఆ పుం. 1 దేవత (౪ ర)
2. సుశాచారక వదములవివరకు శేరుగౌరవ
చాచకవదము. (టాగో పని వంగీయలు)

కమ్మ దే. వి సుమోదులధ్వని కనుకరణము; "చ. బలం
కుమమ్మ కమ్మమచు భీర్తినిగోమామునందు మ్రోసి
వన్." కివరా. ౪, ఆ. ౪౩.

కవశవ దే. వి. 1. క్రమము; "క. కుని వంతకవ్య
శేమును, కవశవ లే కడగుదము చుటచాటి
నేడలన్." పొద్దు ౧, ఆ 2౬. 2. జుక; కొంకు

"చ. కవశవ క్రొత్త క్రొత్త యగుటం జనియింపెను.
నీకు శేడు..." వం చంద ౪, ఆ ౫2౬; 3.
భా. "క... లంకించి గుణనివాడము. కంకవున
బాల శేను కవశవ గడుదొన్." భాగ ౯, స్కం.
౬౧గి; 4 చింత, విచారము; "చ... నార మాడి
తెమ్మవా చని తెమ్మతో యిదియు దోసమె
నాకు నేటి కా, కవశవ .." వార్త. ౨, ఆ.
౧౦౯; 5. దుఃఖము; "క రవశవ బడనీటికి వదిలి,
శివగోచర నీకు నమ్మక తెం చొకడు క్షురి,
వ్యవహారేతరుతమున, వదిలి ముఖకైఁ గొలువ
దయపుట్టుటయొన్" కాళ 3, ఆ ౧౦2;
6 ఆనకృము. ఆం భా. క్ర. ౧౧౯.

కవణి దే వి ఒకానొక స్వరస్థానము "ద్వి భవణి
కవణియు భరణి..." బస 3, ఆ ౯3౮ సం.

కవణియే దే వ క్రి 1 రదియ, మాయ. "క.
కవణియ నొక్క శ్రీభాగవతవర్తింబు బరకు
కల్యాణ సమర్థునభవంబు .." పాండు ౧, ఆ.
౧౮. ద్వి భవణి. 3, ఆ ౧2౫; 2 చేయు;
"నీ కవణియ శిలీమీడించారవములు..." భాగ.
౬, స్కం. 3౬౯. కాళి ౨, ఆ. ౪౯; 3
చీలు "ఉ. శేరిమండుచూచాయ కవణియెడు
మేన..." శ్రీరం. ౧, ఆ. ౧౬2; 4 నడుమ
జేయు; ప్రవర్తిల్లజేయు "నీ ..చరాకర
మకుండు, చతురస్రకృమాచార భర్తంబులు
కవణియ..." భాగ. 3, స్కం. ౧౮౯.

కవణిల్లు దే ఆ క్రి 1. ప్రవర్తించు "నీ ఎవ్వడు
కవణిల్లు నెల్లజేవులయందు .." కాళి ౫, ఆ
౯౬ వార్త. ౫, ఆ ౫2, 2 చిచ్చు "నీ తల్లి
దండ్రులకు నిద్రపుకై కవణిల్లు కృత్రువ చేసిన
తుద్యమకులు" కాళి ౨, ఆ ౧౧ ఆం. భా. కృ.
౮3; 3 ఉచితము "క... నమస్కారము
లొలిక జేయువదిసకము గలనికల బొగడ వశమె
కవణిల్లగన్." భాగ 3, స్కం. ౮౫౫.

కవర. దే విల శేర్పరి "క కమ్మంగ నవాతుచక్కెర,
క్రమ్మగ మామడువవర కలకంకవరా" విల
3, ఆ. ౫౬ ఆం భా కృ 3.

కవరత్నము ద్వ వి (కవర+తనము) నైపుణ్యము
"గీ కవరత్నమున నెచ్చెట వనరు లేక" పె
కళం ౧, ఆ. ౪3

కవళి. దే. వి 1 ఆనక్కము. ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౯;
2. కడుము "క. బంధిమొంగుబలిక్కను,
దొంకయు" వై శంబ కవళి యేరుదంగం." అచ్చ
ఆర ౫౬ సా 3, ఆ ౨౦౫ విణ ఆనక్క
మైనది. "దు .. భృమణమా కల్ల విచారమా కవళి
పంశాచారమా నాన్ది .." వా. న ౫, ఆ. ౧౧౧.

క శికాడు కే విణ. (కవళి+కాడు) 1 మోవ
గాడు. "క. అటు బువ్వుకవళికాన్, దటుమనఁ
బొడఁగాంది .." అచ్చ. యు ౪౦౦; 2.
ధూర్తడు "నీ .. టక్కురి చిలమువారో కవళి
కాడు. నీ .. ధూర్తండు" వేంక. మాన. ౨౮;
3. కుటకుడు, దుర్భాగుడు అం నం. మాన. ౧౧.

కవళి. దే. విణ. కడుము, కృత్రిము. "దు...
టాటా బుంబెంగ నీకవళిదృలు చూడవోయ్య
నది నీట" లేదు మాటొట్టతో..." ప్రబంధ.
ప్రబంధ. 2౪౮.

కవిణ. దే. వి. భంకా. "నీ గ్రహరాశియము
ముంగల బియ్యంకఃబుగా డాకొప్పువల్లంపుక
విణ యనంగ." భా. ను. 3, ఆ. ౮3.

తా

రావయ. వై. వి. ప్ర. 1. దేవక; 2. అధిపతి; 3. కండ్రి
కాగూరు = రావయ. (చా)

రాణ దే. వి పోయవపుడు మల్లలు నిలుచువోటు.
"న . ఇ డ్రిక్షణులు పుద్దండి వన్నతవమంబు లగు
రాణ లిడి..." భా. గ. ౧౦, స్కం. పూ. ౧3౪౫

రాణము. వై. వి. (నం. స్థానమ్) నివాసస్థానము.
"చ... ప్రోతనంబులు రాణములో పురిక, బొద
లెడి భూమిలోత్రముల భూరిపరిత్రకరీర వల్ల
దలో." పాండు. ౧, ఆ ౧౦౮. పాచ్చ. ౨,
ఆ. ౮౫; 2. కావళి యందువోటు. "క. గడి
దర్శింబులతోటలు, నిమతాణపుదొరలు కెల్ల
? వుడుకె కెల్లెపుడమియె మన్నెవదల్ల ప..."
క. హరికృ. ౧, ఆ. ౬౬.

రాణవాయ. దే. వి. అధికారి. వేంక. దేవ. ౧౮.

రాణా = రాణము. (అధికారులందువోటు)
"చ... నైవ్యమమోడఁ దానిజెను? కాణాలు
కాయించుచు." రంగా. 3, ఆ. ౨౬౮.

రాయము. వై. వి. వ్యర్థస్థాయి. "చ . రాయమునీసి
యొక్కరొగము పగ నాలసింది..." భా. గ.

౧౦; వ్యం. పూ. ౧౦౯౧. కండితా వ్యం
3౭౭ పా.

రాయ = రాయము. "క. రాయం బద్దగవారదన
ముల పాట లేట బాపొంగ..." ఏ. ప్ర. ౧, ఆ.
౬౬. డి. రా ౬, ఆ ౧3౫.

రాయంబే. వై. న శ్రీ. శెలొబుత్తు "చ ..
కాణాలు రాయించుచు." రంగా 3, ఆ. ౨౬౮.
రాత్రి వై. వి (క రాత్రి) 1 స్థానము "క. గోవర్ధ
నాద్రి దొర్లిచి, కావున విడి..." ఏ. ప్ర. 2, ఆ.
(క. ర.) "క. కావుననుండి యన్నవిలికెన్నము
సూరినయిష్ట .." క. హరి. ౫, ఆ. 3౦; 2.
"కా... స్థాణములో, కావులో దమైచు..."
భా. గ. ౮, స్కం. ౯౦ విణ పేర్లనది "క ..
క్రియంబు ప్రయాగము హేమకుటుముక,
కా వగుంగభాము..." భా. ౧, ఆ ౧౪౮.
నైవ ౬౫ ఆ ౧౦౮.

రాత్రిగోను వై. ఆ శ్రీ. (కాత్రి+గోను) శెలొబు.
"౩. పాపనిముందర మగకము, రావణఁ దగ
ననకబద్రి రాచంగ లేడి, దేవునీర్తి బక్త్రయి,
రావుకొనంగ నూరకుండుటయకాక యనన్"
నమార ౪, ఆ. 3౪ డి. రా ౬, ఆ ౨౪.

శీ

శింగణ దే. విణ. వామనము, పొట్టివాడు "గీ...
కుటుచ శింగణ గిద్ద .. వామనాఖ్యి కా..."
పాం ని మాన ౫

శింగణా = శింగణ 1. (పొట్టివాడు) అం భా.
ద్వి ౧౨3; 2 (బాణడు) "గీ నంగరియె
యాయి యమమకశింగణాత్" అమ ౪, ఆ.
౬౦

శీ

శీవి. దే వి 1. వైధవము. "నీ శీవియఁ జేకా
కాడియు..." అచ్చ యం ౫౮౧ పకా ౧,
ఆ ౫౧, 2. అంపము "నీ మొనటిలూగిని
వెదరనకెమ్మెని..." పకా. ౮, ఆ 33; 3.
గొప్పుకుము "గీ. ముదత్త శీవియు వామోద
మును బవంబు, వడుపు నొప్పుంగ..." భృప ౪,
ఆ. ౧౭౫. చం. రా 3, ఆ ౨౫; 4 రీతి
"క... ఇద్రిగిగారపుపాత్ర వడమతీత్రల చన్నీ"
కకా. 3, ఆ. ౬౬౪. చిక్ర. భా. ౬, ఆ ౧౬.

శ్రీ

శ్రీ. దే. వి. ధ్వనిచుటయం దగుననుభవము "శ్రీ మును గడియించున గట్టిపెను శ్రీగంట రవము శ్రీ యనునాడ." ద్వ. ఆ, ఆ ౫

శ్రీ. దే. వి. 1. ఒప్పివము "మ. తన దుర్వారతర ప్రతాప శిఖరేతం బుట్టువీరావితా, పవిత్రా ట్టుట్టు భస్మ చాళి గొని రేపా వర్షాగామించు నార..." రామా ౧, ఆ 2౪; 2 విధము రీతి "చ ..చుట్టివచుటల చక్ర శేషలు నూచ..." భాగ ౬, స్కం. ౬౪. "నీ బాధనికుం బ్రబంధ బరమేశ్వరునిరేప నూ చుట్టెదిర్చి నొక్కొక్క చుట్టు" కాశీ ౧, ఆ ౧3; 3. స్థానము "నీ. వేదవేదాంతాది విద్యలయం బెల్ల నుటినయం దగుతన గునునీవ" ఇందు ౧, ఆ ౧2౨; 4 అశ్వశిక్షణములలో నొకటి "నీ నటనంబు పుట్టింది వంకంబు వలంబుచి డిల్లాయి ప్రకటించి శేప మాచి" ఓ శతం ౧, ఆ. ౧౧౨.

శ్రీ. దే. వి. ఆ ధ్వనియధ్వనము "ద్వి డిల్లాయి నూ గణి శేపిని బాకె.." బండితా బర్స 32౮ పా. శ్రీ. దే. వి. సంగ లేకుం) కడి అర్చిక్యము "లయగూహి.. రక్తస్రావమున లెల్లయన లేప మునఁ జూడఁ గదు శేప మగుచుట్టు.." భార. స్త్రీ. ఆ, ఆ ౫.

శ్రీ

శ్రీ. దే. వి. తెగ, నమూనము (శ. ర)

శ్రీ. దే. వి. (వా)

శ్రీ

ద ఉభ దే. వి. ఒకానొక యుత్తరము. నా. వి. ఆ. పుం. 1 క్షుర, 2 భయము; 3 శివుడు; 4 బడలాన్ని సు. ఆ. స్త్రీ బానిసి (నీనిక పెనుగన వ్యవస్థయొగము లేదు)

దా. దే. వి. దే వ్యవస్థగర్భకరణము (చూడవచ్చు) దాక దే విని ఉత్పన్నుడు "ఆ కొంకు లేనివెతల నుండెడి ముగదల, దంకతనము మూల బంకులేక" నిలా 3, ఆ ౨౧

దా. దే. వి. (సం. ధక్కా) దక్క (శ. ర)

దంగరి నం. వి. ౪౬, స్త్రీ పాదపుడోన

దంగు దే. ఆ. స్త్రీ. (వివృతము మొ) నలగు. (శ. ర) నిల నలగినది (శ. ర)

దంగు ద్రాబు. దే. వి. బ. (దంగు+ద్రాబు.) ద్విగతా వర్ణినివివృతము. (శ. ర) ద్ర. ౧౨౮.

దంగురము. దే. వి. చర్మ వాచ్యునిము. ఆం. భా. దండు దే న స్త్రీ. (దంగుభా. పై) 1. ధాన్యము మొ తొక్కతో నలగడగట్టు. (వా); 2. చిదుకడగట్టు "నీ విండిచిచంబుగా బృథిరీధ రంబులు దాకునే కాలుదండమున నభివ" కాశీ 2, ఆ 2౯.

దంబము. దే. వి. దంబు, "నీ. దంబకములకు నంటకములకును..." భార కాం ౫, ఆ. 3౯3. దంబము దే వి మోసము "ద్వి బకమురూపమున దంబము నూపుచును." ఆ. మ క ౧, ఆ ౧౫ పా. ౫ వ పండితా పురా. ౧౨౨ పా.

దంబము. దే. వి. (సం. దంభ) 1 స్థితికి మించిన శేషము; 2. ప్రతిష్ఠ. (చూ. దంబు) దంబరము నం. వి. ఆ పుం. 1. నమూనము; 2. ఆదంబరము; 3. బృంధంబము; 4 పాలిక. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ) నమూనమునది.

దంబు దే. వి. (సం. దంభ) క. దంబపు 1. కర టము మోసము "చంచలమరము ..నరాదు డిమ్మగంబు దంబునా వనంబులోను గానరా..." ఉ. రా. ౧, ఆ ౪౪ ద్వి వారిక్కి ఉ. ౬౧౧ పు; 2. నారము "ద్వి నయకు దంబు నకు నమ్మము చేసెనీ" ద్వి భాగ ౬, స్కం. (శ. ర); 3 గర్భము "మ ప్రతిరీప్రకరంబు దంబుమొయ గప్పు తొప్పున ఏక." ఉ. వారి ౪, ఆ 3౯. చంద్రికా ౧, ఆ ౧3, 4. శోభ, కాంతి "ఆ ..మేల్కాక, దంబుతోడ వచ్చెడు నుంబురుండు" కళా. ఆ, ఆ 22 నిలా 3. ఆ ౧౦౯; 5 ధమ్మ తీరి "గీ అబల బనములు దాకలై యలల గలరు, నక్కలొకం బుడంబున అమ వనం" ధర్. ౧, ఆ ౨౮౫ "నీ నవవివృతనటంబు తనంబున ననంతమణి నంతకర్మోక మహిమ గాంచ" ఉ. రా. ౧, ఆ ౮3. నిల. 1. అధికము. "క. దంబుగఁ బంచమశో శ, బ్రాహ్మణ మ్రోయంగ.." భా. రా. ఆ ౮3, 2. సుందరమైనది. "నీ. కమనీయ ముఖచాంద్ర గలశింశుచిల్ప నా దంబై నబలి గడ్డము చెలంగె" భువ. ఆ, ఆ. 3౫౮.

దంభము ను. వి. ఆ. పుం. దంభము: "కా. దంభా
చారము లున్నది... కావ్యా. ఆ. ఆ. ౧౩.౨.
"ఉ. దంభమునకున్నది విదంబనము..."
వృషా. శ. ౧౪: "నీ. దంభ మిచ్చుట నూతన
కృష్ణ..." అర్చ. ఆ. ఆ. ౧౪౩. పాలియమున
దంభధాతువే గాని దంభధాతువు కానరాదు.
మనకు ప్రయోగము లిట్లున్నవి)

దక్కటై. వి. (నం. ధక్కా) చాక్కవీడుము;
"న...కరణులఁ దరణులు విడిచి దక్కలు .."
ఉ. రా. ౨౧, ఆ. ౨౮.

దక్కంగు. చే. ఆ. శ్రీ. (దక్కన్+కాను) వశ
కలుచుకొను. "ఉ...విలసిలుటగా మరు,
దక్కంగొనంగరాత యకటా నను మీడు పు
గ్గహించియ్." విజ. ఆ. ఆ. ౩౫ విజ. ౧, ఆ. ౨౬
దక్కటై. వి. దక్క. "న...అనగరంబు దెనుపడి
దిమ్మరేగినదయట్లు... కప్పెటలకు దక్క
లుకు...మోయ..." వ్యా ౧౧, ఆ. ౨౬. ఆం.
భా. ప్ర. ౧౨౩.

దక్కించుకొను చే. న. శ్రీ. (ప్ర+ద) కాపాడు
కొను: "క...న, రక్కసివంగద మంతయు,
దక్కించుకొనంగ కాడుట పుట్టి యింకన్"
అచ్చ. నం. ౧౪౬

దక్కి = దక్కి "క నంగికపుమేళము జక, నంగి
కాళములు నాగనరములు దక్కిర్." ప్రబంధ.
౯౩.

దక్కు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. చేరిచి చిక్కు. "ఉ...నీకు
నే దక్కిరి నంచు లేదు నిగదం బువు
కావున శ్రేయి యవచ్చున్." భుక. ౩, ఆ.
౫౩౬, 2. అశీనము: "ఉ దక్కుచు రాజ్య
మందు నకటా యిటు కమ్మనిభాగ మొక ..."
భార. ఉద్యో. ఆ. ఆ. ౫౭ కాళ ౧, ఆ. ౧౧౬;
2. లభించు: "క. చుక్కల రాయఁడు మరుఁడు,
జక్కలయెఁగిమినిదాడు జకవోలనియ, చక్కని
పాడుడు నీకున్, దక్కుచో యెల్లఁదై నీకుం
బలరాన్." అచ్చ. కాల. ౧౦౫; 3. స్థిరముగా
నుండు "ఉ అక్కట మందభాగ్యునకు నట్టికనూ
భవరక్ష మెవ్వని, దక్కు..." భార. ద్రో.
ఆ. ఆ. ౧౪౦. పాండు. ౫, ఆ. ౮౦. వి భయము
"ద్వి ఉక్కదలించు రన్ దక్కుచు లేక"
చండిరా పీఠ. ౪.౨ పా.

దక్కిను = దక్కిను. (శ. ర)

దగర. చే. వి. కిశాచము: "నీ. మనన గాదుర యిది
తెలుదగరాని." కళా ౩, ఆ. ౧౮౬. విరా
మగి. "నీ. చొక్కముగఁ బాట కాడు
నొక్కొక్కచోట, దగరకొయల తెల్ల జుట్టుజీక
మరయు." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౪౪౪. గంధ. ౬

దగరము చే. వి. కీడు. "ను ...న, దగరపుబుగజన్
జయింకు నని శుండాంబులన్ మేటిలే, దగ
ముల్" ...కొల్ప..." నుద ౩, ఆ. ౧౩. ఉ.
పారి ౫ ఆ. ౧౮౪.

దగర = దగర (శ. ర)

దగ్గఱ చే. వి. నమిశ్చక్ర జేకము. "ఉ. దగ్గఱ మేది
మిచ్చుకప్రయండు..." వై. మ. ౮. ఆ. ౧౦౮.
"చ . ఆరివివరసూరనికాలదంతా, దగ్గఱలు
పేయియన్ జయిదగ్గఱం గనిపొయి చూచ
..." భట్టా. ౩, ఆ. (శ. ర)

దగ్గఱించే. చే. ఆ. శ్రీ. 1. దగ్గఱకు వచ్చు. నమి
పించు: "ఉ...మృత్యువు తెంద వానికి, గాలము
దగ్గఱించె నది గానియెడ మది నిట్లు తెంచున్"
ఉ. రా. ౩. ఆ. ౩౧౯. న. శ్రీ. దగ్గఱకు వచ్చు
నట్లువేయ; "చ...మంజుర్యకాంక్షలఁబల్, మొన
యంగ దగ్గఱించియును..." వై. ౩, ఆ. ౪౧.

దగ్గఱించే చే. న. శ్రీ. నమిపించు "క. దగ్గఱించెల్లె
భూమిని దగ్గఱకు యిడుచు..." ప్రభా. ౩,
ఆ. ౩౫.

దగ్గఱు. చే. ఆ. శ్రీ. నమిపించు: "క తెలఁచుచి
వెడమడి ని తెల్లగఁదయఁ నుదులంబు మీరు
లజ్జి దగ్గఱ..." భార. భీష్మ. ఆ. ఆ. ౨౨౩.
జ. నా ౮, ఆ. ౨౪.

దగ్గ = దగ్గ (శ. ర)

దగ్గఱిక్. చే. వి. (దగ్గ+దక్తి) గాదగ్గఱు;
"ను. అని దగ్గఱిక్తో మహాభయమో..."
భాగ. ౧౦, పుం. పూ. ౧౩౬౮. ఆం. భా.
ప్ర. ౧౨౨.

దగ్గఱిక్వడు. చే. ఆ. శ్రీ. (దగ్గఱిక్+డు) గాద
గ్గఱు కలదగు: "నీ నూతు నెడఁబాంతునగల
దగ్గఱిక్వడుగ." కాళిందీ ౩, ఆ. ౨౦౫
దగ్గఱడు. దగ్గ ఆ. శ్రీ. (దగ్గ+డు) గాదగ్గఱు
వొందు: "చ . తెలిసెనుగుంపుల లంపులు మేసి
వ్రొవ్వి, కన నొకక్క దగ్గఱడుకల్ప

కలన్...కరలింజి గోవిల్." శ్రీరం. ఆ. అ. ౨౧.

దశకు. ఆం. వి. (Doshan) భాద్రండు.

దశ్మి జే. వి. 1 అయూషము; "వ...నీవు కడు మూలము వచ్చి దశ్మిరి వింక మరలుట రెన్ను..." శ్రీ. నాథ దశ్మి యొక్కడివి మనము భర్తృ చరణ భుజకాన కృమై .." భార. ఆం. 2, ఆ. ౨౩౯. ౨౪౦ వారి పూ. అ. ఆ. ౪౪, 2 మైద్యము, "క. వివాహిలుండుమిక్రము, తపనమంబులు దశ్మిర శైవకు గృహమి, గా వాని కన్నుగార దగు..." భార. కాం. ౧ ఆ. ౫౬. 3. దామాము, పానము చేయుకోరిక; 'శ్రీ దశ్మిర గుంపిరి దశ్మి దట్టములైతి" కాశీ ౬ ఆ. ౪౪. ఆం. భా. ద్వి. ౨౬౦.

దశ్మిగొను. జే. ఆ. శ్రీ. (దశ్మి+కొను.) దావామందు "శ్రీ. ప్రవాహావాదు ఖరంగమలమునందు, దశ్మిగొని యాగుధాంకుమండలము సొచ్చి" బైవ. ౮, ఆ. ౧౭2.

దశ్మి జే. వి. (క. దశ్మి) మాదిగవాడు వాయువు చర్మవాద్యునిము (శ. ర.)

దశకుట. జే. వి. గర్వము. "నీ. పాలనాడు రాముడై బాతుంపుటలుల గొట్టినదలబల్ గట్టుపడియి" చతు. ఆ. ఆ. 23.

దశిక్కుము నం. వి. ఆ. పు. కల్లతో చేయబడిన మృగము

దశ్మి. జే. వి. కొంప. 'శ్రీ. దశ్మిలు వల్లువారి కర్జులు గలవ." కాశీ ౪, ఆ. ౯౬.

దశ్మి. జే. వి. 1. కుపాశిమందు లోనగునది యుండు కొన్నడి తోలుపై (శ. ర.); 2. మానె యెల గనువి పోయెట ఖవయోగిండు లేకుపాత్ర (వా)

దశ్మిలు. జే. వి. అశ్మి కత. "నీ. దశ్మిలుపై నొక్కడల చూచి యది మాయ నడగ జెఱివఁ జాపువ్యాధులులు" అము. ౬, ఆ. ౯౮. విల అశ్మికిము ఆం. భా. 3, ఆ. 3౨ శ్రీ విల మాత్రగా "క. ఒకనాఁ దఱాడు నీసీదశ దశ్మి టయగు పంచుటయి..." భార. కాం. 3, ఆ. 3౯౨ అము. ౬, ఆ. ౮౦

దశ్మిటువారి. దశ్మి విల యదృచ్ఛాన్విక్షాడు శ. ర.

దశ్మి జే. వి. (హిం. దీప్తి. క. దశ్మి) 1. బరణి 'నీ. ధరణి మిఱుము దాద్య బరణి దశ్మి' ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౬; 2. ఒకానొక శబదపక్షి.

"ఆ. దశ్మి తొల్లిరిడియె మయ్య లదర." ద్యా. ౧, ఆ. ౨3౧

దశ్మి = దశ్మి వా.)

దశ్మి. జే. వి. (క. దశ్మి. 1. కరకుము ఆం. భా. ప్ర. ౧3౮, 2. అబద్ధపుమాట. ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౯; 3. దాటుమాట. "క. పరికిన విని మిక్కిరి దశ్మిలు నిలపుము చాల..." చతు. ౫, ఆ. ౧2; 4. మూడు (నాలు) పైసలు నిలవ గలవాడెము. ఆం. భా. ద్వి. ౨2౪; 5. ధనము, సొమ్ము. "క... నాచ, బేవారిఁ బ్రోవ భిక్ష, దీశవ్యక్తిని విధి న్ముఠింపెనుగాజే." అము. ౪, ఆ. ౬2, 6. ఒకా నొకశబదపక్షి. "వ...కొకలము దశ్మి గమ్యులగు ..." అము. ౬ ఆ. ౬౬. వాం. 3, ఆ. ౧౨. విల. ప్ర. కాశవంశము. 'ద్వి. దశ్మివయెదల నొడ్డాణము మీఱి." ద్వి. శ. సా. అ. ౯౧. పా. ౧3 వం. జ. శ్రీ. అలభ్యమాడు. "ఉ. మిన్న నమర్చిపై నని ముద్దియ దశ్మి న పశ్చి నయ్యెదక." బహ. ౫, ఆ. ౧౦౬.

దశ్మిమయ్య. జే. వి. కుపాశులధ్వని కనుకరణము. "వ...గుంజి శ్రావ్య దశ్మిమయ్యలు." ప్రబంధ. 2౯౮. 3౪. ౮, ఆ. ౧౦౯.

దశ్మిర జే. వి. 1. పానపాత్ర ఆం. భా. ద్వి. ౨౪౪, 2. పెద్దనోయ గల లోహపాత్ర దీపము. (శ. ర.)

దశమరహ. నం. వి. ఆ. పు. 1. కొల్లగొట్టుట మున్నగు జోశోద్రవము, 2. భయముచే పాటిపోవుట, పు. మశ్మిగునము

దశమరహము నం. వి. ఆ. పు. దశమరహ.

దశమరహము ప్రి. వి. (నం. దశమరికి) చర్మవాద్య శబ్దము. ఆం. భా. ప్ర. ౯౨2.

దశమరపు. నం. వి. ఆ. పు. బుమబుదక్కలవాడు వాయువువాద్యునిము.

దమామి జే. వి. మా+రాజవిన్న మగు పెద్దవాద్యము "నీ కరలి రమ్యువఁ జేసము కొక్కటియెకాని పేకొను జలయరు పెదదమామి" చంద్ర. ౧, ఆ. ౫౦. మమతా ౪, ఆ. 3౧.

దమాయు = దమామి. శ. ర.)

దమాము జే. వి. (క. దమా) చర్మవాద్యుని మము (శ. ర.)

దత్తుడు. జే. ఆ. క్రి. (భా+అను.) 1 తప్పుగా
పలకు "ఉ అక్కట పొట్టదిదిగ నొకవర
మైనను రాను బెట్టులుం. దట్టలె కాని య
వచ్చిన దత్తుకనరుడు..." తుక ౨, ఆ. ౪౩౭;
2. చచ్చు. (క. ర. ప్ర)

దయనము సం. వి. ఆ. న. 1. క్రి దాకటము. (క.
ర), 2. చచ్చియెగురుట; 3. మూతన విడిచిని
మోయు పల్లె మొ.

దయ్యించు. జే. న. క్రి. (దయ్యుథా. ప్రే)
చిట్టనట్లు చేయు. "గీ. దుమ్మరం బైతకప
చిట్టు లోదరి చేసి మేక దయ్యించుకొనగ నేమి
టికి వచ్చు." వార. ౪, ఆ. ౨౩.

దయ్య. జే. ఆ. క్రి. 1 అలయు, "ఉ
కయ్యము నీయ నే నని యక్కట ముద్దొ ల్లనిట్లు
నీసి నీ, వియ్యెడ దప్పిలేని యే మే ముక నొకట
నేపు పోరులం; దయ్యుట తప్పె .." భార భీష్మ
3, ఆ. ౨౬౯. వార. ఆ. ఆ. ౧౧, 2. బలహీన
మగు "గీ. దట్టిం గుందిరి దప్పి దట్టులులైతి"
కాళి ౬, ఆ. ౪౪ కు సం. ౧౦, ఆ. ౪౫౬,
3. చిన్న, కృశించు. "ఆ. విమలక యయ్యె
నిట్లు దయ్యి న ముచ్చాయ పటిగినుండ .."
భార. సభా. ౨, ఆ. ౧౦౨ వైష. ౨, ఆ.
౧౧౩, 4. అలగు, కర్మ ఆం. గొ. పృ ౮౮.
"క. వెయ్యెం దయ్యెకు నీతో, గయ్యెంబడి
యన్న వాడక గామపూములం, గయ్యె దొక
యంచుకొక, దయ్యెకు కవలియెం దయ్య
నవదత్తుముఖ" భాగ. ౯, పుం. ౫౭౭, 5.
చెడిపోవు నీ విట్లువయ్యె లానన్య యూరు
దయ్యెగం జేసి మలయులాచికిని మహిమ
యెంత." ఉ రా. ౧, ఆ. ౬౬.

దయ్యెంబాటు జే. ఆ. క్రి. (దయ్యెం+పాటు.
స్వార్థమున) అలయు, దయ్యె "కా అగ్నిం
బుగదొచ్చిపిం నట దయ్యెంబాటి ఖజానా
గుడ్రే నిర్మలం ఆ. ౧౩౯.

దట్టకము. సం. వి. ఆ. న. వెనుదగునకు

దవారి. ఉ. వి. నాకరుదొక్క కలిగించువట్టు (ప్రా.వా.)

దవిల జే. వి. పిండిమము, జయము మొదలగువానిని
నూచించుటకై మ్రోయుచువానిని పిచ్చము.
"గీ. కేటి లోద దట్టికొని నిట్లు కేకవైచి, మాన
ములు నీటి యెదిరికి లోక మొదల, దవిల

వాయిబుకేయుచు..."వల ౪, ఆ. ౨౧౦.
ఆం భా. ప్ర. ౧౨౭.

దత్తులు. జే. వి. 1. మదింపు, అంచన ౪ ర; 2.
రాజునకు రాజ్యముతుండి వచ్చు ఆదాయము
(ప్రా); 3. దింధము (ప్రా)

దా

దా. జే. వి. ౧. ఎడమకున్నది. (ఇది సమానతూర్వావ
యవమై యుండుట. ఉదా. దాకన్న. దాకలు.
మొ)

దాంగరి. సం. వి. తు. క్రి. పొడవైనకొనకి
(విల్లుమున్న)

దాకొను. జే. ఆ. క్రి. (దాగు+కొను. స్వార్థమున.)
దాగు, మఱుగున నుండు. "గీ. కమయింటి
దాకొని యన్న విన్ను, మూలచేదరి దైత్ర
కాల మేటి." ఆత్మ. బాల. ౧౨౯.

దాగునమ్మచిట్ట. జే. వి. బ. (దాగుదా.) బాల్య
క్రి దానిశేషము. "క. అచ్చిచ్చిచెలవ దాగున,
మ్మచ్చిట్లవ న్నాగులబముల యాటలు..."
పాంచా. ౧, ఆ. ౫౭.

దాగునమ్మచేయిలు. = దాగునమ్మకము. "నీ. తన
దాడ కిరి దాగు నవలిరి తెలికాండ్రకాడ
దాగునమ్మచు లాడ నేయి." రా. వి. ౨,
ఆ. ౨౩.

దాగొను. జే. ఆ. క్రి. (దాగు+కొను. స్వార్థ
మున.) దాగు. "క...గర్భగృహమున దన్యా,
త్రికివెతక దాగొని..." తుక. 3, ఆ. ౬౯.

దాగిలిమూకలు = దాగునమ్మకము. "నీ. ఆర్చన
గండ్లు దోయూలుతు దాగిలిమూకలు నాలగు
ములటలు." దకా. ౮, ఆ. ౮౧.

దాగిలిమ్మచేయిలు. = దాగునమ్మకము. "నీ.
దాగిలిమ్మచేయిలు గచ్చకాయలు..." కాళ.
3, ఆ. 3౩.

దాగిలిమీస. కే. న. క్రి. (దాగిలి+చేయు.) కాలు
యూపము చేయు. "దు. చతురే పెదెదిరి దాగి
నేను .." క్రిరాధా. 3, ఆ. ౧౦౯.

దాగు. జే. ఆ. క్రి. దాగు, మఱుగుననూడు. "క.
లోగుం దరమైతొదనల, నాగిన కేతంబు
కలంచు నిమగ్దుననటక, దాగుం గలు
నరయు..." కు. సం. ౫, ఆ. ౧౩. "కా.

దాసుని బల్లెలకుగోతుల బకబాలక్రమపాతిన
మరి." పా. ౪, ఆ. ౨౦.

దాసుమమూలం. దే. వి. బ. బల్లెలదాని
మమ. "గీ. మేలక నలయక దాసుమమూలక
లాడు." య. ౩, ఆ. ౧౧.

దాసునిదే. దే. వి. ప్రి. దాసు. ఆం. భా. కృ.
౯౮. న. ప్రి. 1. దాసు. "ఉ...వి నులు
పాక కాలి మని నేర్పక ముగ్గ గని దాసుని
మరి." భా. పా. ౧, ఆ. ౨౩౦; 2. మోన
పుచ్చు. "గీ. అతిక మోనని, మగడకు బలి
దాసునిది భూయయ దిరుగుదురు..." పా. ౧,
ఆ. ౯, ఆ. ౪౮. "కా. నాకేర్పవల దాసుని
యలపై నాడేమగ్గ కొన్న కాంతాకా
రము ..భా. ౮, పు. ౩౯౧.

దాసునిదే. దే. వి. (దాసునికు ధా.) 1. దా
యలు. 2. దానియులము; 3. మోననియలు
బ. బల్లెలదానిమమ. "చ...దాసునికల
మరికద నాడుదురు కవలనీకులయందు గో
కలి." పా. పూ. ౮, ఆ. ౩౧, కకు. ౩, ఆ. ౩౮.

దాసుమమూలం. దే. వి. బ. బల్లెలదాని
మమ. "గీ. మేలమేలక తొక్కి మేలకే మేలక
గట్టుదు దాసుమమూలక లాడి యాడు." య. ౩,
ఆ. ౧౧. వే. మా. ౬, ఆ. ౯౬.

దాసు. దే. వి. ప్రి. (దాసుధా. ప్రి.) 1. దాసు
తేయ, కప్పిపుచ్చు. "చ...చప్పిదరుం జొకంక
తలకే కొచ్చి దొర్చలము దాసుక పోలెడు..."
భా. ప్రి. ౨, ఆ. ౩. పా. ౧, ఆ. ౩౧; 2. కాగ్రక్రపెట్టు. "ఉ. దాసునిమ్మ వేం
నిరకున్..." పా. పూ. ౧, ఆ. ౧౬౮. విక్ర. ౮,
ఆ. ౧౩.

దాసునిదు. దే. వి. వందకడకు, మోనగాడు.
"గీ. పక్రవామ తేదరాదు వారనలబుదాయ
నల రానబుదాయుడు ప్రాచి కొనింపె నుమమ
ప్రాచింపెలెత్తు." పి. కకు. ౩, ఆ. ౧౧౮.

దాసు. దే. వి. (క. దాసు) 1. వరాక్రమము. "క.
లగలకువట్టు కొటకు, దగ్గణకుమెనల నెల్ల
దాక వింటిమి..." ప్రభా. ౧, ఆ. ౨౦౧. ఆం.
భా. కృ. ౪౧; 2. దృఢభావము. "కా...తోడై
రిదురమామమరకు లెదుగ నిండుల తొలి
యెం, లే దాకన్ బలిక..." వే. వంద. ౧,

ఆ. ౬౦. కళా. దీ. ౯౦; 3. బర్హ. "ద్వి.
దాకతో నదిని గావలము కావలము, బోకేమ
బానిసనొచ్చు దీనిండు." య. పా. ఆయూ. ౧౩౯,
పా. ౩౦. మా. 4. దీ. బర్హము. "గీ. ఆ
కొన్నవారిదాక చేకొన్నవా దండు గాకనైది
వందకరుడు పూక." ఉ. పా. ౩, ఆ. ౧౮౧;
5. వక్షయిక. ఆం. భా. ద్వి. ౯౯.

దాకేమి. దే. వి. (నం. ద్రాక్షరామ) ద్రాక్షరా
మము. "చ. వక్షయికేది దాకేమి దీక్ష
మొరింపె .." కా. వ. మా. ౩౨౭.

దాసు. దే. వి. (దాసుకలం) కమసారెనాలో
పొంపుచెప్పి. "గీ. కవరుకు లోకానంతాకాధా
రము దాకల్లు పట్టెద దాకలి యన్." ఆం. భా.
ద్వి. ౨౯౯.

దాకల్లు. దే. వి. (దాపుకల్లు) 1. బదివక్రము
యొక్క ఆకు. (ప్ర.) 2. లోకానంతాకాధా
రము, కమసారి లోకమును సాగగట్టు ఉక్కు
దీపు. ఆం. భా. ద్వి. ౨౯౯.

దాని. నం. వి. త. ప్రి. వికావధేదము.

దాని. దే. వి. మల్లికార్జునాశ్రమము. "గీ. దాని
సాద్విక దాని మూలిక..." ద్వి. ౩, ఆ. ౬౦.

దాసు. దే. వి. ప్రి. కాగ్రక్ర తలకేమెయ. (క. ర.)
దాకము. దే. వి. ప్రి. (దాపుకాసు.) 1. నిర్జవము

(ప్ర.) 2. ఉండు. "క. కని రామనంబు
భరింప నున్ననుకల్లుండలేకమండలముల దాకాన
జక్రవర్తలాధంబున.... పొదలు కడలిన్." పరాచా. ౩,
ఆ. ౧౧. (దాకానన్ = నకుర
వక్షమున ఉండగా, అని యర్థము.) 2. బాంధిక
మగు, నురుగా అంటు. "క. కను మనలంతిక
బంబులకు నూటి పరియె వల్లభుడు నిక యొక
నోడకు లాక్షరణ మొకనోడకు బంబులగ్గ
మంబు దాకాన బడలి." రోక. ౬, ఆ. ౨౧.
న. ప్రి. పట్టుక. "క. రాకాదురులార నుల్లిరి,
రాకన్నయమగ్గి యుల్లిరుల్లిరి ద్వి ముం, దాకలి
పెడలికెర దీనిం, దాకలి బంబుకల్లురుల నడంపెం
గడమిన్." ఆచ్య. పా. ౧౩౦, ఆ. ౧౧౪. ప. ప్రి.
నమింపెను. "గీ. నల్ల తెలువ తెల్లగ వల్లయలను,
బల్లివల్లయలంబులను మొల్లయగను, ముని
యప్పటి పొగరుటా బోకురుటము, బలిమిమెల
యగ దాకాని కట్టుకురును." నిరా. ౨౩, ఆ. ౬౪.

"గీ. ఒక్కవరి పెరిగి యాద మోపై గురులు, మీగుఱ్ఱులు చలరాచటేటకాడు, కోకమల బట్ట నొడ్డువాగరులు వాని, దా గ్రనంగ తెప్పదీమట్టలు నవంగ." వరాహ. 3, ఆ. ౧౦3.

దాళొల్పు. చే. మ. క్రి. (దాళొడు. ధా. ప్రే.) దగ్గఱకు రప్పించు. (చూ. దాళొల్పు)

దాళొల్పు = దాళొల్పు. 1. (దగ్గఱకురప్పించు.) "చు...మెకమలం దాళొల్పు వక్కంపుము, చలు...". వావిళ్ళ. ఆ. ఆ. ౮; 2. (ప్రతి స్థించు నిలపు.) "గీ. గ్రహరాజభముము గల కయాలకంబుగా దాళొల్పు పల్లంపుక నిల యనంగ" భావ 3, ౮౪.

దాళరి = దాళరి.

దాగి. చే. వి. మృక్తియానితము. ద్వా. 2, ఆ. ౬౦.

దాగు. చే. వి. (క. దాగు) 1. గుఱుకు "గీ. గాధ వాళివంగుక్తుడై నేడును మీదగువాడు వాణి నిరాశి" వరు. 3, ఆ. ౧22. చంద్రా. ఆ. ఆ. ౨2; 2. మఱక. వా.—నిరాశి బట్ట దా గులుదె; 3. కళింగము. "గీ. నేయదాగుల తోడి విముఠాకోకకుమూర్తికి నవ్వడు మూల మయ్యె." భాగ. ౧౦, మృ. ఆ. ౧౦; 4. వాక. "చ. నిరసాజనంబులన్ మరుడు విల్లు దాగుల నేయఁ బూచి..." చంద్రా. ౪, ఆ. ౨౦౫.

దాచేయ. చే. మ. క్రి. (దాపు+చేయ.) ఆధారము చేసికొను. "చు...లర్పిన్పట్టంపుజనక లోలు మున్నొరగ మున్ దాచేసి యుల్లాశియె." పాండు. 3, ఆ. ౧౬౦.

దాచు. చే. వి. ఓ. వామభాగము. "ద్వి. దాచరి కేల విూరంబు నెఱు." ద్వి. వరు. ౧, ఆ. ౧2. పా. ౧౬ మం. "క. కులశరములమొదిలి దాచుచిగిన్ వలవడికి నవభాగమునకు ముంబడిఁ జవల నడపె..." భార. ప్ర. ౪, ఆ. 3౨౨. దాచరించు. చే. మ. క్రి. ఎడమ ప్రక్కగా నుంచు... "క. అరయదముగాని యిమ్మో భారమునకును దాచరించి యరయును బొమ్మరవడి..." భార. విరా. ౪, ఆ. ౨౪౬.

దాపు. చే. వి. దగ్గఱ. "చ...కర్ణమలరుచిధాళ భక్తములదాపున జొంచి..." వరు. 3, ఆ.

౪౯. నేం. మంచ. ౧ ఆ. ౫౫; 2. ఆశ్రయము "గీ. దాళిలు నెక్కువ దాచిడి కనలాగు చల రాశి..." కళ. ౫, ఆ. ౪౦. విని. నమోదును, దగ్గఱకువచ్చి. (క. ర)

దాపురము. చే. వి. ప్రాప్తి. (క ర) విని ప్రాప్తించి నది (క. ర)

దాం. చే. వి. 1. మఱివి. "గీ. మూలగుడులనుండి మూర్తి దాంబ్రీందుగుంపుకోరజపు గయ్యంపు తోడల" చంద్రా. ఆ. ఆ. ౮౧ శాన్య. ఆ. ఆ. 22. (గం. దాం); 2. యోధులు మెడల దాల్చుకు తోలుకుటా. ఆం. భా. ద్వి. ౨౦౪.

దాదా. చే. వి. 1. యోధులు మెడల దాల్చుకు తోలుకుటా. "గీ. వడలి జనునంబుపెద్దదా దాలు పూని, కాదుకాదు పొక్కి లుం పొరంగ మవఁ దూటి, తెగువ గుచుదగ్గయును సాధించుకొఱు, దాల్చున్చేసి యన వశిశ్ర యము నెలంగ." ద్వి. ఆ. ఆ. ౧౦౮. 2. శత్రువుల పురంగినుడ్లు వలకువడ అడ్డుగా బట్టు పెద్ద తోడెమువడి సాధనము. "గీ. పొదింపిని ధులు దాదాల నడుమ" వరు. 3, ఆ. ౧౦. రంగా. 3, ఆ. 2౮; 3. ఉన్నతమైన కట్టదము, బోడుపై (వా)

దాబు. చే. వి. 1. అతిశయపుమాట (క. ర.); 2. దినుసులపట్టిక. (ప్రా); 3. కృత్రిమతేవము. దాబుచేయ. ద్వి. మ. క్రి. (వా) (దాబు+చేయ.) మోసిండు. వేవన. ౧32.

దాచురము. మం. వి. ఆ. పుం. 1. తోట; 2. ఉపద్రవము. "చ...కదియదేకమలో, చల రక యెప్పై కోగధము కన్నరదాచురపత్తితం బులి." భార. ఆ. ౮, ఆ. ౮; 3. ఉత్సవాదుల యందలిధర్మ; 4. నవభాగము; 5. ఒకవరిల్ల కాతిభేదము.

దాం. చే. వి. గొరి (క. ర)

దాంబు. చే. మ. క్రి. 1. దాచుకేయి, పొం దించు. "చ...చూయ దాంబులుచున్." తుక. ౧, ఆ. ౫౬౧; 2. పొలిచు. "ద్వి. ముద్దాడి మోముపై మోము దాంబుచి." ద్వి. వరు. 3, ఆ. ౧౬౧. పా.

దాయం. చే. ఆ. క్రి. ప్ర. నేలించు. "క...అమంక గలిగ్గ మునుమాయ మదిలో దానన్." ఇందు.

అ. అ. ౧౮౭. మ. కి. 1. పొగడు. "మ. కలలో చాస్తలు నిన్న వెన్నెడిక్రియన్ గాధా పురాణార్థముల్ తెలుపజేస్తున్నట్లు గాని శేరుడు నుమో టి ప్రవృత్తకారకములై యుండెడు ముంజధారులు నుమత్తుల్ దాయంగా...." పొందు. ౫. అ. ౨౦౪; 2. కనలు; "ఉ. రామయ్య దమ్మడున్ గొలువ రాజశిఖారుణి చిక్రనూట నూదామణి మైవపార్త వెది దానన్ గొల్చితి మింక..." భా. రా. అయ్య. ౧౬౯; 3. కనియ్య. తాయ. "చ...పోటరి యతః డిం ద్రజి క్షజి దాయరు వీధి నురానురామణన్." భా. రా. య. ౭౯౫; అ. క్రి. స. క్రి. నమో వించు "క. మోషెట్టగ, కొండెయి యని దాయరైరి కొండలు దానన్." భార. అది. ౭, ౧౭౬ "ఉ ఓయ్యన దాయంగా బనియె పెన్ దిశావసుపార్వభూమిణిన్." చార. 3, అ. ౬౬. భార. అది. ౬, అ. ౨౦౪.

దారియే. జే. అ. క్రి. కేడెముట్టు. (క. ర.) స. క్రి. 1. కట్టించు "ద్వి. జవ్వాదిమెలగుహస్త ముల దారింది." ద్వి. భరు. 3, అ. ౨౦౪; 2. హున్ను. "ద్వి క్రక్కుణిమెక్కుములు, దారిండుకనీ..." ద్వి. భరు. 3, అ. ౧౭౦. పొ. 3. ప్రకాశించు "ద్వి. బాలేండుచాయల పదిరెండువగల, దారిండు నూర్వపుండ్రంబుల వాని." ద్వి. భరు. ౪, అ. ౨౦౦. పొ. ౨ ౫౬. పొ.

దారు. వై. వి. (సం. కాలమ్. క. దారు.) 1. కేడె ము "గీ. నడుమనీ బన్నతోడదాల్, బెడలన నూచ" కుం. ౨, అ. ౪౨౬. పొందు. ౧, అ. ౧౦౦; 2. కేండా. "క...అకనుగ్నిదా లాదా బాపు బు మిలారి రేకొంచే" హంస. ౨, అ. ౨౩౮. రా. వి. ౧, అ. ౭౯; 3. కాంతి "గీ. నీలమేఘుదాదలు డేలనయంగఁ జాలు..." అమ. ౧, అ. ౧౨౨. అం. భా. ప్ర. ౮౨, 4. విశా క్ష్యునిశేషము. "గీ. దాటనగు దారు వెల్లుగాఁ జాలు కింపితముల గంపిత మయ్యె విధాకృ తిను" పొంచా. ౧, అ. ౫. పరాహ ౧౧, అ. 3౫.

దారుకాడు. ద్వి. వి. (దారు+కాడు) దారు కార్తివనము. (క. ర.)

దారువాఱు. ద్వి. వి. కేడెము. (క. ర.)
దాచరకుగి. జే. వి. విరవకడ, దేవకాళము శి (క. ర.)
దాచూకము. సం. వి. అ. పుం. పడివిన్నము.

డి

డింగ జే వి మరణము (చూ. డింగజేయు)
డింగజేయు జే. అ. క్రి. (డింగ+జేయు) మరణించు; "మ. కెడెన్ దువ్వలు డింగజేసి శిలంగల్ గిట్టెన్ ముంట్..." పా. ౧, అ. ౧౦౭. అం. భా. కృ. ౮౭.

డింకాకొట్టు = డింగజేయు. (క. ర.)
డింగ జే. వి. (క. డింగి) సామలలో నొకానొక భేదము, "ఉ పంజరములన్ ముట్టుముట్టు చాళ ములన్ బడిల విధిమల్, ముట్టులు డింకులున్ ..." పార్వ. ౬, అ. 3౧.
డింగిలు జే వి బ. మట్టువిద్యావిషము. అం. భా. ద్వి. ౨౦౭.

డింకు జే అ. క్రి. 1. చచ్చు; (క. ర. ద్వి.); 2. అలగు (ద్రా.)
డింగరము. సం. వి. అ. పుం. 1. ప్రేరించుట; 2. చిట్టుట, 3. తిరస్కరి; 4. తరగ్గుము.
డింగరీడు వై. వి. (సం. డింగర క. డింగర) 1. సేనము, 2. భక్తము, "ద్వి. ముతల మిదూక మిడింగరీడ" బస. ౪. అ. ౧౦౨. సం.

డింగరుడు. సం. వి. (అ. అ. అ) 1. మోసకాడు; 2. సేవకుడు; 3. అధముడు.

డింగిట్ల జే. వి. బ. నమస్కారభేదము (క. ర.)
డియే. జే. స. క్రి. 1. విడుచు "చ...వికమాటు నార్తమాము డింబు" భార. విరా. ౫, అ. ౧౮౬. కాళి. ౨, అ. ౭౫; 2. కర్షించు, "వ... విము చాంత్రాయణంబుల జుర్రవృత్తిబడి గడి యెక్కించిన దా డియే..." అమ. ౫, అ. ౧౫౭; 3. క్రిందికి కేర్చు; "ఉ కాంచనవర్షతోన్నత ముగా బెనుల్లో విడి మవ్వలొండచుల్ డింది..." భా. రా. య. ౮౫౮, పం. ౬, అ. ౧౦.

డిండిము. సం. వి. అ. పుం. 1. వాద్విండిము; 2. కలపె శి.

డిండిరము. సం. వి. అ. పుం. భనము, నురుగు.
డిందియే. జే. ప. క్రి. (డిందుధా. క్రి.) 1. నశించు కేయ; "క...రణబాహుళంబు డిందిది రంగ జీవేని బుడ్రొక్కె గృష్ణము..." భా. ౧, ౧౦,

కును .” దకా. ౧. ఆ. ౧౯౫; 3. కర్ణిపాత్ర
‘నీ. అఖిలు బావభాగ్యభక్తు ముర్ఖుడ బర్హ
దీనియ నవగ్రహాద్రి.” ము. ౬ ఆ. ౯౯; 4. బు
చేయు “క చాల గుణగంబ మమగంబ
గాలాభ్యుదయరాజ గా దొరగిన బల్లిలు చవి
చెల్చి నపుడా, పాగెయన దీనిన బక్కలు
ప్రాకులమక.” మవల ౨, ఆ. ౧౦౮; 5. కాలు
బాటు “నీ. కటమల దీని చిలుకమున లేచ లేద
మదము...” ఆము. ౪, ఆ. ౧౫3 వ. శ్రీ. అవ
రోహణమచేయు “చ. దీగమడు వాహనం
బలు కడివిమగంటిమి గోలుపావ...” భార
ప్ర. 3, ఆ. 3౮౧.

దీగుడు = దిగుడు. (౪ ర)

దీగుడు. చే. వి. శ్రీనిధిభగము. “ద్వి ఎందు లాళ్ళ
వృక్షుడ దీక్షడ దక్షిణములదొది యుక్తులుగిరి
దీగున నున్నాడు.” రం. రా. యం. ౫౨౨, పా.
౨౯. మం. విల శ్రీనిధి (౪. ర)

దీగుడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దీగు+కుడు) కాంచించు
“నీ. అని యనేకభంబుల నకవియ్యాగ్రహంబు
దీగువడఁ జెప్పి రాహువేసిక, నకులదివ్యాన
మహిమయు నల్లఁ చెలిసి” భా. రా. ఆర. ౧,
ఆ. ౨౭2.

దీగుల్రాత్రు = దీగుల్రాత్రు. వ. శ్రీ. 1. అణచివేయు.
“కా. బంగళంబులవిల్వరాదగనన్ బ్రాంగెపు
జాచాయలన్, దీగుల్రాది...” ఉ. రా. ౪,
ఆ. ౨౫3; 2. చరిత్రలెంచు. “ఆ. మర్త్యేడు
లెనమార్తణంబుల కోహటింది సిగ్గు జలము
దీగుల్రాది.” భార. కర్ణ. ౧, ఆ. ౧33 భా. ౧,
ఆ. ౧౧౧

దీగుణులు = చే. ఆ. శ్రీ. (దీగు+ణులు) శ్రీనిధి
ణులు “నీ అదిహస్తంబున భీతి యగ్నినిమ,
నర్తకారాణములు దీగుణుల యడగ.” హరి.
ఉ. ౯, ఆ. ౨౬౦.

దీగుబాటు చే న శ్రీ. దీగున+బాటు) శ్రీనిధి
దుముకు “క. పొదివిగొని శమిలంబు మున్నదగతి
సాక్షిగిల్చించు నుజున నాచెం. దది దీగుబాటి.”
భార భీష్మ. ౨, ఆ. ౧౦౩

దీగున. చే. శ్రీ. విజ. ప్ర. కటాచన “ద్వి గర్వియ
మీద దీగున దీగు నుటి.” రం. రా. యం. ౨౯2,
పా. 3. మం. బహు. ౫, ఆ. ౨౬౧.

దీగుంపి చే. వ. శ్రీ. దింపు. “వ...అమృతమందమం
దరదంబు దీగుంపి ..” భార. పా. ౨, ఆ. ౨౬౨.
దీగియ. వై. వి. (మ. దీగి కా.) నడకబా. “నీ.
అలమ కైక్రమలకలిమి: తెల్లగు దీగియలరి
భూముల నల్లఁ బొంది” భార. కాం. 3, ఆ.
33౨. ఆం. భా. ప్ర. ౧౬3.

దీగు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. శ్రీనిధి వచ్చు. “నీ. యం
పాటుగా దీగునవకాంబరంబులు బడలిగయ్యూ
య్యలకాగుఁ చెలవ” కవ. 3, ఆ. ౨౬ 2. అవ
రోహించు. “నీ. శేరోబగంబును లెదగద్దియ
నండి వృద్ధింది దీగినధీరకయము.” వై. మ. ౨,
ఆ. 3౫; 3. పరితనుగు, రాలం “చ. ఒక
చితుమన్ నువ్వ యగుచున్న దీగునీపు ..”
ఆము. ౪, ఆ. ౯౦; 4. దిగులుచు “ఉ...నెల
చాన లిగాళ్ళ జడలం చేలగనన్, మిక్కిలి దీగు
పావనరణి...” ఆము. ౫, ఆ. ౨౯; 5. నర్మద
మగు. “ఉ...రామనిలంబ నీచ నుక్రితఁడరా
దురాత్మ రణగిరి దీగునగు...” భా. రా.
యం. ౪23; 6. తిరగదొడు. “నీ కరిమఖు
డెప్పుడు కడుపుబ్బు దీగునకన లంబరాధ్య
మఁ దయ్యె” వరాహ. ౧౨, ఆ. ౬౧. ద్యా.
౫, ఆ. 23; 7. కర్ణిపాత్ర. “నీ వాహనం
డెక్కి విడిచివాయుమపుఁ, గదమయంబులోలి
రలికేళినుచు దీగి.” శ్రీ. దా. ౮2, 8. దిగుచి
యగు “నీ మలయము లేటల దొలుచెక్కడు
లిది మేతల కిద్ద మిగులు భూములు దీగు”
ఆము. ౨, ఆ. 3. వ. శ్రీ. 1. అవరోహించు.
“చ కురగము దీగి కల్పదమతో శకదవ్వడు
పావచారియై...” భా. ౧౦, మృం. ఉ. ౯౦.
వరాహ. ౧, ఆ. 3; 2. వైయండి శ్రీనిధి, దిగు.
“మ ..శకుమలీ దీగిన యా యూహలఁ బ్రా
కాచె మహాగ్ని లోయఁ డేకామలమన్ నీయూర
3, ఆ. ౪౮ కాళి. ౨, ఆ. ౨౧౧. వి.
1. వై. ఇల్లుము, కచ్చువతము. “ఆ ఒక్కచూర
కాని యెక్కుడు దీగును గానరాదు ముఖికావ
మునకు.” నిర్వ. ౧, ఆ. ౪౪; 2. తిలంబులు
మున్నునచాయం దగుధ్వరి కినుకరణము “నీ.
అని కడించెల దుంబురం దరిధయమున, దీగు
నగ విమానంబు దీగునటి.” హర. ౧, ఆ. ౫.

దీక్ష. దే. ఆ. క్రి. (దీక్షాను) భూమిని.
 "కా...దిగ్విజయం మా దీక్షానుచరణాన..." విజ.
 గ. ఆ. గ. ఆ. క్రి. న. క్రి. 1. ఎదుర్కొను.
 "ఉ. భీష్మద్రుపదు నయ్యర నిమిటి జొంది
 మెచ్చి మొగి దుర్గాదముతోడ దీక్షాను
 బ్రతుక్రిమివద్దకు నాజివార్తకున్." భాగ. ౧౦,
 పుం. భా. ౧౧౪౩. ఆం. భా. శృ. ౧౩౬;
 2. ఆటయందు బాటయ దీక్షియనుచు తాను
 కను. (వా). 3. భాస్రేష్టిందోటిని తాను.
 "క...దీక్షానగా దగ్గర ని చానగని యాటము
 పెట్టినట్లు నానవాదా." భార. ఉత్పల్లి. ఆ.
 ఆ. ౧౩.

దీక్షాబ్రతు దే. న. క్రి. (దీక్షాను భా. క్రి.); 1. ప్రేరే
 పించు "క...వికాంతంబున మందెన, లోక
 ములోఁ దలచు నెట్టిలోకంబునెనెన, దీక్షాబ్రతు
 బుట్టి నలికె..." రిక్త. 3, ఆ. 2౮; 2. కలియఁ
 జేయు. "క. అంబిక బాటకు దనియును,
 గొంబిక దయమాలి రాజుంబున యుకన్, గుంబ
 రమును దీక్షాబ్రతు, గుంబరపాలకుడు గోప
 మంబుమీదన్." భాగ. ౧౦, పుం. భా.
 ౧౩౧౩. పా. ఆ. ఆ. ౮౬.

దీక్షాబ్రతు = దీక్షాబ్రతు. (కలియఁజేయు) "క...
 దీక్షాబ్రతులు..." పాం. ౧౩, ఆ. ౧౩౦. దక్షా
 క, ఆ. ౧౮౪.

దీక్షాబ్రతు దే. వి. (దీక్షాను భా. క్రి.) దీక్షాను (శ. రు.)
 దీక్షిక్కు. దే. వి. బాటయ ఆటలో కలలు చాకించు
 నపు దునుమోగించుమాట. (చూ. దీక్షిక్కులాడు)
 దీక్షిక్కులాడు. దే. ఆ. క్రి. (దీక్షిక్కులు+అడు);
 1. బాటయ దీక్షిక్కు, అనుచు కలలు తానె
 యందుకొను. (వా.); 2. ఒకదానితో నొకటి
 కొట్టుకొను. "క. ఉరువడి దీక్షిక్కులాడుకొనె
 పునఁ దబ్బెన్." రంగా 3, ఆ. ౬౩.

దీక్షము నం. వి. ఆ. న. పక్షియగుట. వి. ఆ. (ఆ.
 ఆ. ఆ. పక్షిగది. [కృ. ౮౮.

దీక్షను దే. ఆ. క్రి. (దీక్ష+అను) కర్గ. ఆం. భా.
 దీక్షాబ్రతు = దీక్షాను (వా.)
 దీక్షాబ్రతు = దీక్షాబ్రతు. (వా.)
 దీక్షితు దే. న. క్రి. చులకనగా జేయు. "గీ.
 ఎగము దీక్షించ బాటలు దీక్షిచుగ." నిర్వ.క,
 ఆ. ౮౫.

దీక్ష. దే. ఆ. క్రి. విశ్వానరు. (శ. రు.) విజ.
 దుర్బలమైంది. "దు. అరుణాంకుడు హితుడై
 పరమై దీక్షి ప్రతి..." అను. గ. ఆ. ౧౦౫.
 దీక్షాను. దే. ఆ. క్రి. (దీక్ష+అను) తెదరు.
 "వ...దీక్షానం బమనదగ్గరములు..." తార.
 ఆ. ఆ. ౨౦.

దీక్షాను ద్వ. ఆ. క్రి. (దీక్ష+అను) 1. బాటను
 నున "దు...గోవిందండు దీక్షాను..." ఉ. రా.
 3, ఆ. 3౩౮, బై. ఆ. ఆ. ౫౭; 2. వ్యర్థ
 మగు "ఉ...అతనియాల దీక్షాను నెట్టి
 జానినా..." కుక. ఆ. ఆ. ౬౮. కృ. శకుం.
 6౮. ౨౯; 3. బాధను "ద్వి. ప్రకృతివా
 ను దీక్షానుడు నవ్వుననకరపాదలు మునిగి
 చేలుచును." ద్వ. తరు. ౧, ఆ. ౨౨. పా;
 4. తురబించు. (చూ. దీక్షాను.)

దీక్షాను. దే. న. క్రి. (దీక్షాను భా. క్రి.)
 కర్మచరణు. (చూ. దీక్షాను)

దీక్షాపాటు ద్వ. వి. (దీక్షాను భా. క్రి.) "గీ...దీక్షాపాటు
 ప్రకటనెవ్వరియ దోయ..." బై. ఆ. ౫౭.
 (శ. రు.)

దీక్షాపాటు = దీక్షాపాటు. (దీక్షానుచేయు) "గీ.
 నిలమేయుమాటలు దీక్షానుచుగ బాటమెంబుల
 కానుచుచాయ మేలితోడ." అను. ౧, ఆ. ౧౭

దీక్షాను = దీక్షాను. (మృతిగొంచు) "గీ. మడి
 యుట తెగుట దీక్షాను..." ఆం. భా. ద్వ. ౨౫.
 దీక్షాను. = దీక్షాను. "గీ. నూలో క్రమండు
 వాయునుతు దంత నిల కలిగిధర్మ మొదనపు
 టన దొరక, లంక పెంపెల్ల దీక్షాను..."
 రాధను. క, ఆ. 3౭

డు

డు. దే. క్రి. (ఇది విందుభూర్వకముగా నుండును.)
 1. ప్రభువుని క్రితకర్తయను. ఉదా:—
 రాముడు, రంగడు; 2. ప్రభువుయన ప్రకృ
 యము ఉదా:—వినుచున్నాడు, చదువుడు.
 మొ; 3. ప్రాప్తవాద్యర్థకములందలి మధ్యను
 పురుష ప్రకృయము. ఉ:—చదువుడు, రంగు.
 పొందు. మొ; 4. కర్మ, కర్త, అధికరణ, కరణ,
 భావార్థములందు నిర్మించుకర్మక కర్మచరణు.
 (కర్తృత్వము). "క. ముఖముపుడు బుద్ధు; బల
 బడగట్టి..." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౯౧.

(కర్తావక్యము.) "చ. తనవలె బిడ్డయం దవన
ప్రాప్తమ ప్రాప్తము..." పాండు 3, ఆ. ౧౯.
(అశ్వికర్తావక్యము.) "ఈ ఎక్కడివా రొక
గరుడు దేవుడుగా గలవారు..." ఈ
హరి. ౬, ఆ. 38. (కర్తావక్యము.) ఈవా—
ప్రాప్తమంబునోప్తమంబు. మొ(భావార్థము.)
"ఈ భూసుకృతి ప్రాప్తమంబుప్రస్తుతంబు పోతన
పుట్టు ను క్రమభావము..." భార. అది. ౧,
ఆ. ౧౫౮.

దుంకు. జే. ఆ. శ్రీ. (క. దొంకు.) 1. కర్ణ. ఆం.
భా. శృ. ౮౮; 2. పశుమన "ద్వి. శంకింప
నెమరుగా నడుచుచుంపుల, దుంకుంబుడు
బండ్లు మల్లంగం గొట్టి." ఆ. మ క. ౧, ఆ
౫౯. పా. ౨౬, పా.

దుంకు. జే. ఆ. శ్రీ. పదాలను, చరించు. "క. వాచ
యముడుచు పుట్టాల్గిన నడువన దుంగి భయ
మున..." భార. అది. ఆ. ఆ. ౧౫౯. కు. సం
౨, ఆ. 3౯.

దుంకి. సం. వి. ఇ. పు. కాశికలో వాయువుభా
గమున నున్నదిన్నట్లుకలదు "కా...లోకాదు
నిక, దుంకికున వినుచిరి..." చంద్రా. 3,
ఆ. 2౨. కాశి. ౧, ఆ. ౨.

దుంకుకము. సం. వి. ఆ. పు. దుంకికము. శి విలా.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఆలము; 2. పూరము.

దుంకుకము. సం. వి. ఆ. పు. వినుము లేనిరెండు
కలలపాము.

దుంక్కు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. దాంన "ఈ...అక్కట
దిక్కులేమిరకాచల మొక్కడను తెల్లనించె...
అంచునప్పటికీ, దుక్కినట్టయెన నెడమన
నవరత్నవిరాట్టునాధముల్." చంద్రా. ౧, ఆ.
౧౫; 2. వాచు, పదలిపోవు. "చ. కొలదివలెం
కులన్ తెలులం బ మది విలసిన్ పేనికాచన్ నల
పల గాగె నీడ్ల...మక్కె వినులులు ప్రితె
బక్తముల్." ప్రబంధ ౫3౯.

దుంకుకక్క. జే. వి. (సం. హంతుక్క.) ముఖ
చక్కవారివాద్యము. "నీ. కడిదిమియగం బంక
నిడినట్టియకల దాకమ్రొనెడు ముఖచక్క
లె." హంతు. ఆ. ఆ. ౨8. చంద్రా. క, ఆ. ౬
దుంకుకక్కవాడు. ద్వి. వి (దుంకుకక్క+వాడు)
సాయిలవాడు, "నీ. వచ్చె నరటికి ముఖచక్క

వా దొకండు." హంతు. ఆ. ఆ. ౨8. చంద్రా.
క, ఆ. ౬

దుంక్కు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. నాటి నైతి నెడలు
"క...అది గుంబుకక గాడి మన్న పాతన.."
పూర్వ. క, ఆ. కృ. భా. రా. యు. ౬౬౯; 2.
తెను. "నీ. తొరలులులు మన్న భూతి గలనె."
వీర. క, ఆ. ౨౮౬. న. శ్రీ. 1. నైతి రీయం.
"క...అదిపంబులు మన్న ప్రేమన నూసిన
చందంబున నేలం గూలిన యేనుగులగుం
లను.." ఈ హరి. 3, ఆ. ౨8; 2. నడ
లిండు "ఈ...దీని మిత్తికింబు క్ర మంకుడు
బడెదలు లోదన దుంక్కు భయంకరాకృతిన్."
పూర్వ. క, ఆ. కం; 3. గ్రుచ్చు. "ద్వి...గొం
పంబులను మన్న..." రెం. రా. ఈ. ౫౨, పా.
రా. పం.

దుంక్కు. జే. వి. 1. యుద్ధమునకు వెలచుటయం
దువయోగించుమాట. (ప్ర. క. రు.); 2. అలో
తులన తెచ్చుకొట్టుట కువయోగించుమాట. (వా.)
దులదుల. జే. వి. రాంబు మున్ననవారియం దగు
న ను కరణము. "ద్వి. ప్రకటనానుసారాః
ప్రకటనకలము, దులదుల కాక్రల దున్నెనె
దెన్." రెం. రా. యు. కం3; పా. ౨౬. సం.

దులి. సం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. అడుతాచేలు.
దులికించు. జే. న. శ్రీ. (దులపు. భా. స్త్రీ.)
రాబ్బులేయు (చూ. పల్లియం)

దుంకు. జే. న. శ్రీ. 1. పదలేయు "ప. ముట్టు
కొలల రాకాకానకుటంబులు దులిది.." భార.
విరా. ౫, ఆ. ౨౨౧. కు. సం. క, ఆ. ౧౧౫.
వరాహ. ౧, ఆ. ౫౭; 2. పాదలేయు. "నీ. పాద
దు గానల నువన కేదండంబు తెలి వారచిరం
దులిది తెచ్చు." కువల. ఆ. ఆ. ౬3. ఆము. ఆ.
ఆ. 3; 3. పొగగట్టు. (చూ. దుల్లు), 4. ఎడలేయు. "ప. ఖండికృండు
భయకర్షణంబు దులిది..." ఆము. 3, ఆ. ౮౯.

దుల్లు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. రాచిపోవు. "ఆ. రక్త
ములు రాజితీభరంబులను రుచిసంజీకలను
బాధ్యురాలినికొని దులిదిగెదె గౌరవులనెటు,
తెలున దుల్లుమల్లములను లోదె." భార.
విరా. ౫, ఆ. ౫౦. భార. ద్రో. ౧, ఆ. ౧3౨;
3. పోడిదడు. "ప...కాండె యగుకొక్కచేట్టు

కామమున బడియును దిద్ది..." భార. ఉన్మ. 3, ఆ. 3 గం; 3. 2 వంతు. "గీ. శ్రువు దుర్జన నొప్పునతోయకాన్తు. చిలికినొద్దుం గైదువులెంత తోడు." హంస. గ. ఆ. 2 గం. నిం. ఆ. ఆ. 2 గం; 4. పాయ. విదుడు. "క. కారాకులు పిల్లనట్లు కరము పెల్లకొర పెడ బాదు పలయుట..." భార. భీష్మ. ౧. ఆ. 2 గం.

దూ

దూము = దూము. (శ. ర)

దె

దెం.ము చే వి. 1. హృదయము "ఉ. ఈ. నం బుట్టి దెండును హృదయశోకవనలంబుచే" పాని. ౧, ఆ. 233. వై. ౧, ఆ. ౧2, 2. వక్షస్థలము. "మ.. దేవబృందమునకుం దెం దింబుదై రా యనృజునకాండ్రముఖున్ కథించి మహాప్రభావంబున్.." నిర్వ. ౮, ఆ. ౯౫. వై. ఆ. ఆ. ౮౯, 3. సోహ. "నీ. మజుగుట్టిక దెండు మెలిగించుచు నీ గొబ్బున బయ్యెదొంగ వడల." చిక్ర. ౧, ఆ. ౧౨౨. దెండుమోలి. చే. వి. (దెండుమోలి) వుడ నడుచు. "నీ... బుద్ధిగొడు దెండుమోలి." ఆం. భా. ప్ర. ౪ గీ.

దెక్కు. చే. వి. చతుర్థులకొలిపి, "నీ కణపద్మల వక్రము లయ్యె నిజస్మే మును దెక్కు లక్కంద ములములు." పాండు. గ. ఆ. 23 ఆం. భా. 2. ౧౯2.

దెక్కు. చే. వి. అర్జునుడు 'చ. సరిలంబున్ రసం జిల్గుచు నుక్తుడెక్కు నికనొకడ.' ఉక్తు. ఆ. ఆ. 2౯౧ న. శ్రీ. 1. అర్జునియ. (శ. ర.), 2. గజులు (వా.)

దెక్కు. చే. ౧. (దెక్కు+కా) 1 నెల కొను. "నీ. పరార్థిని కలుసుకొనకాంబి చొరల దెండుమోలి నీకిన్ దెక్కునంగ." వృషిం. ఆ. ఆ. ౮౧. ఆం. భా. కృ. ౯౯, 2. (దెక్కు+ కొను) దెక్కుచును, గొంతున కర్ణకున "నీ. చిత్త రెల్లం గలి నొత్తి తోవరాకు నెక్కు దెక్కుచి కొంబు దెక్కుచును." మ. నం. గ. ఆ. ౧౨౨.

దెక్కు. చే. వి. కొండమీది పుమానైపుర దేశము. (భా. శ. ర.)

దెప్పురము. వై. వి. ఆంధ. "క. ఇం దుండగ ము కిన్నాడిలం దనుకగదాని కడిదిదెప్పురముం పెన్" వాని. భా. ౨, ఆ. ౧౦. ఉ. హ. ౧. ఆ. ౧3౨. నిం. (నం. దుర్బు.) 1. ఆంధ కలిగించునది "ఆ. బాన్సు దెప్పురంబుతో దైవ చటి నున్న..." భార. శ్రీ. ౧, ఆ. ౧౯. భార. ద్రో. ఆ. ఆ. ౧౧; 2. అప్పురము గలిగించునది. "చ. అకట యకాకృతుఁ దెజువలు కిప్పుడు నిక్ర మయ్యె వానికే నరునాక యిట్లు లతనిం గొంతులు పర కాజీ బుట్టికొనుట నొరి తిన్మము దెప్పురి మెంకయి..." భార. ద్రో. ౧, ఆ. ౧౦, 3. అభివృద్ధి. "ఉ... కమ్మ నిచ్చ ముల్, దెప్పురి మెనకాళికి ప్రకటి పరలాలు గామితుల్." ఆము. గ. ఆ. ౧౦౪, 4. సహంపరాధి "ఆ. దెప్పురియ గాంగ దొడ్డికరములు నివిచి.." భా. రా. యు. ౧౨౬2, 5. ఆపాదము "చ. సన్నిధి గొంగు వట్టివదిరికలు. యెటుయె దెప్పురి మెనది..." ౬. ౪, ఆ. 3౦౩ తు. ఆ. ఆ. 2 శ్రీ. నిం. అభివృద్ధిగా "౩. ముక్తురక్షల దెలిల దెప్పురి మలమున్." ఆము. ౨, ఆ. ౧౨౨.

దెప్పురిమే చే ఆ. (అక్కయ్యలు) (శ. ర) దెప్పురికము. చే. వి. (దెప్పురిము + అకము) ఆపడు. "చ... విది నోటకండ నెడి దెప్పురికం బలు నేని దెట్టికొద్దివములు వక్కు..." మ. నం. ౪, ఆ. ౬౫.

దెప్పు = దెప్పు (శ. ర) దెప్పు. చే. మ. దెప్పుచును (శ. ర.) దెప్పు. చే. మ. కౌ (వికా+చి) వికావములు "ఆ. దెప్పురియ గాంగ దెప్పురికములు..." భా. రా. యం. ౧౨౬2. ఆము. ౪, ఆ. 2౧౧.

దె

దేడు. చే. ఆ. శ్రీ. కిల్లతో జనకు. (వా) దేగ. చే. వి. (శ. చే. గ.) 1. శ్రీమము, నాధరణ చక్రాలకు మేలొడుచి "నీ. మరగాలివనన్ద తరువట్టతలి లేయ కాతరా లని దేగవచ్చు మాటె." ఆము. ఆ. ఆ. ౪౬. హంస. 3, ఆ. ౧3; 2. శ్రీకాళ్యాణము. ఆం. భా. 2. ౯౦. దేగవడు చే. నిం. (దేగ మితాశరము తినువట్టి.) విం.ము. "నీ. అంబుర మేని ముఖం బాడి

జేటు, బోతుకలి దేగపడవగ భోజనము, నీది..." సా. ౧, ఆ. ౩౦.

దేగాట. దే. వి. (దేగ+టట.) పెండ్లిగో అయినవ నాడు వధూవరుల కత్తిగవి దేగలవలె ఆడిడు అట, చందాడింపు. (ప్రా. క. ౮)

దేగిసా దే. వి. సిద్ధ కావడి కాగు. (వా.)

దేగ. దే. వి. గడారము. కేక. మాన ౭౩.

దేరా = దేర. "గీ చాల నలరారు దేరా వాచార మును." రిక్. ౩, ఆ. ౧౪౧.

దై

దై. ఆం. వి. (Diary) దినచర్య. దినచర్యవ్రాయు పుస్తకము.

దొ

దొంగ. దే. వి. 1. పాద. "నీ పాలవేరులవట్టి కూరిన బలిని నీవ్యుని దొంగల చూటి చుట్టకెట్లు." స్వ. ౪, ఆ. ౪౩. రామలిం. ౧౭, 2. చుట్టుచునేకము. "చ... దొంగలవ మంకల బంకము లార..." కృ. శం. ౧ ఆ. ౪౪. "గీ గంగ ప్రవహించునీటిదొంగలును బోరె." పాండు. ౫, ఆ. ౧౫౪.

దొంగలు. దే. వి. (దొంగ+లు) ఒరిగవులు బాంస ౪, ఆ. ౧౮౩.

దొంగ. దే. ఆ. ప్ర. (దొంగు) 1 ఊరించు. "ఉ... వరప్తి వడిలావులు దొంగి వాడు టన్." స్వ. ౩, ఆ. ౫౩. కా. పంచ ౨, ఆ. ౧౧౪; 2. కన్య. "చ... ముత్తెట్టెకెలుగున దొంగి దొంగి పొట్టివగతి..." పాండు. ౩, ఆ. ౧౦౩; 3. ఇంకబోవు. "క. ధరణీమంకంబు లింకె కటివలు దొంగెన్." భా. రా. షిష్టం ౪౦౯. న్యసిం. ౩, ఆ. ౧౧౦. 4. చాగు. "నీ ఇన కరాంకురముల కడయని మునిశ్రీ నీడవాడల దొంగి నిలికె గొన్ని" పం. చంచ. ౪, ఆ. ౨౩౯; 5. వెనుదీయ. "చ. ముని మునిగి కటి న్నుడున మునిగివాటిని నెనవోటిపాటున నది యాడుకొనవుల దొంగక వయ్యెన మైనకె తెట్టె మైనను... చట్ట..." ద్వా. ౮, ఆ. ౨౭౭. వి. మంకర. "ద్వి. నూను దొంగలు డీజు గ్రమ్మడి కాజు." రం. రా. ఆయో. ౧౩౦, పా. ౧౪. చం. రా. వి. ౧, ఆ. ౨౩. నిల 1. మంకరనది. "నీ విలంబుల నడచుగిగ దొంగనాటలు బాదిలి

గుంజుబిది కాట్ల." ప్రబంధ. ౨౭౩, ఉ. హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౧౫౭; 2. అవ్యక్తమధురమైనది. "ద్వి. ముట్టిగోనదొంగమూటలు స్వే." రం. రా. చాల. ౨౦. పా. ౨౯. పం.

దొంగెన. దే. వి. 1. మంకరయలగు గలయ్యాచె. (శ.ప.) మంకర మైనచేదనసాధనము. "ఉ. ఈచెల దొంగెనలకొ గటార్ల బల్, కత్తుల నిక్తలంబు లను." క్వా. ౮, ఆ. ౫౭. భోజనకా. ౩, ఆ. ౭౯; 2. చివరచిన్నపుట్ల కట్టి కాదులు మొ. కోయట కునయోగించుగది. (వా.) ఆదొంగె నతో కాదులు బయలుము.

దొంగెనాటు దే. వి. (దొంగెన+టటు) దొంగె నతో పొడిచినపాటు. "క. కడి కలిక జోలి రా జాన్మడి దొంగెనపాటుగా మరెవరి నట్ల చా, విడిటిగారకన్ చేయన్..." సా. ౧, ఆ. ౯౩. "నీ, దొంగెనపాటుల జొంక మడచి." భార. కల్ప. ౧, ఆ. ౩౪౦.

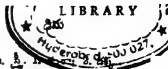
దొంగ. దే. వి. దొంగ. "గీ. దొంగవలె పచ్చి యుచ్చుట దొంగివా వుచేవయా..." వైశ. ౪, ఆ. ౩౩.

దొంగియాడు. దే. ఆ. ప్ర. (దొంగి+అడు) వాలును చేయు మోకాట్ల అని నడచు... "నీ. ఎలవు పాలుబుగలవై దువళించ నత్తత్త యని దొంగి యాడు మండ." సా. ౧, ఆ. ౪౯. ద్వి. వరకు. ౫, ఆ. ౩౭౭. పా.

దొంగు. దే. ఆ. ప్ర. 1. చాలాకొను. "గీ. దొంగ వలె వచ్చి యుచ్చుట దొంగివా వుచేవయా..." వైశ ౪, ఆ. ౩౩; 2. పాడు. "ద్వి. ఎలమి నూర్చుండెయ్యు మోకాట్లను, నిల దొంగి దొంగి యొక్కెంత నుగం, బోలె బోలె దొంగియొక బోవ రావన్న." పండితా. వర్ణ. ౫౭౩, పా. ౧౩. పం. ౬. 1. తెట్టిబొట్టు. (ప్రా. క. ౮); 2. చిల్లి, రంభము. (యా. దొంగలంబాడు.)

దొంగులంబాడు. దే. ఆ. ప్ర. (దొంగలు+ంబాడు) బొట్టలేర్పడు. "ద్వి. చలచని నిమిషాలు వడుకు కూతునను గొరిచిరిగి దొంగలంబాడు గొలిచి." ఆ. మ. క. ౨౦౮, పా. ౧౩. పం.

దొకారము. దే. వి. కడుపు అంతకారము. (శ. ౮, చూ. దొకారమునొచ్చు.)

దోరియాడు = దోరిగాడు. "నీ కొడుకొచ్చు చను
వాన నుచ్చుండగా నీవు నాచేకాదను దోరి
యాడనచ్చు" వంద్ర. ౨, ఆ. ౪. (౪. ర. పా)
దోగు. దే. ఆ. ౧. 1. దోరియాడు. (౪. ర.)
2. కునిలోల బలము. (౪. ర.)
దోకదా. దే. వి. 1. నూలుపపాలు. (ప్ర. ౪ ర)
2. వదీకట్టుకును మూలధనుసంఖ్యను కాలుముచే
గుణించగా వచ్చిన మొత్తము (పా.)
దోరడి. సం. ౧. ౪. ౧. దోరము. ౪
దోరము. సం. వి. ఆ. ౧. వేరికి గట్టుకొను ప్రక
మాత్రము
దోరములు. దే. వి. ౧. ౪. ద్వియాదిచారలు. (౪. ర.)
దోరియా. ఉ. వి. (ఉర్దూ. దోరియా) ఒకవిధమైన
చాక. (పా.) దోరియాదీర
దోరి. సం. వి. ఆ. ౧. 1. ఉయ్యాలవంటియానసా
ధనుము; 2. ఉయ్యాలవంటి; 3. నీలివట్టు.
దోలనము. సం. వి. ఆ. ౧. దోలనుట.
దోలబ్బము. సం. వి. ఆ. ౧. కలవల్పాత్మ. (౪. ర)
దోలయంత్రము. సం. వి. ఆ. ౧. కొవభకుద్దియ
యంత్రయోగించుయంత్రము.
దోరి. వై. వి. (సం. దోరికా.) ఉయ్యాలవంటి
అంటలము (౪. ర.)
దోరిక. సం. వి. ఆ. ౧. దోరి.
దోలు వై. వి. (సం. ధోలు.) చర్మచాచ్యులకీ
వము. "వ...ముఖగ...దోలు...ముఖగు
సంఖ్యాక వాచిత్ర రికయవరంబు....."
అము. ౪, ఆ. 3౧. అచ్చ. యి. ౨౦౧.

దో

దోలు = దత్తులు. (మదింత్రి. నీలి ౪. ర.)

ధ

ధ. సం. ఒకానొక అక్షరము. వి. ఆ. పుం 1 ధక్క-
2. మక్కలోక; 3. పాము; 4. మక్క. 5. ప్రతి
ధ్వని విలు. (ఆ. ఆ. అ.) నిర్ణయించు.
ధకాధి. దే. వి. కావలయును దగుధ్వని కనుకర
ణము. "వ...మొకప్పుడు వంది రెండిప్పుడు
ధకాధికి వాక..." ప్రబంధ. ౧౦౬
ధలెలు దే. వి. మొట్టమొదట ముప్పుగు
వారయం దగుధ్వని కనుకరణము. (నీలియాప్రదీ
కము. ధలెధలెలు) "ఉ. క్షిప్తి వెదాద సేచెద
ధలెధలెయన గుచ్చలాడు..." ప్రబంధ. ౯౨.

ధక్క. సం. వి. ఆ. ౧. 1. ధక్క. 2. ధక్క.
ధక్క. దే. వి. మహాద్వంద్యుల... కళాని.
(ద్వంద్వజేకస్థలం) రంగా. ౨, ఆ. 3౯.
ధక్కామొక్కి. ఉ. వి. ఇసుకు మకటము (ప్ర.)
ధమాదిక. సం. వి. ఆ. ౧. ౧. చర్మచాచ్యులకీవము.
ధమాది. దే. వి. పురికివంటి మారణసాధకము.
"వ. ధమాదిలధమధములు..." కృష్ణ. 3,
ఆ. ౨౯.
ధమి. దే. వి. ప్రేలటయం దనునకరణము. రంగా.
3, ఆ. ౬౪.
ధమిలు. దే. వి. ప్రేలటయం దనునకరణము.
"చ. భువదీ నొక్కపైనుక ముచులు ధామ్మ
ధమి ధ ద్విలయన్." రంగా. 3, ఆ. ౬౪.

ధా

ధా. దే. వి. ప్రేరేపింపగ కనుకరణము. "వ...పైనుక
గ్రోలుల వరుసలు. "ధా ధంకరణకల్పములు..."
ప్రబంధ. ౨౦౮.
ధాగు. దే. వి. ప్రేరేపింపగ కనుకరణము. ప్రబంధ.
౨౦౮.
ధాక. దే. వి. 1. చెలకేగు. "క. బద్దించు కృష్ణ
భూరి, పెట్లగ ఘోరించువాలు పెనుధాక
భిరిల్లినదాచుడు..." కళా. ౧౧. ప్రభా.
౨, ఆ. ౧౦౬; 2. ఉత్సాహము. "ఉ. తెచ్చిక
నెక్కి యుద్ధింతుడు తీ ప్రకలంక మహాభాముగా,
పొచ్చినధాక భేయనన నే ముని చెప్పి..." యము.
3, ఆ. 3౧౧. 3. భరాక్రమము. "క. అమల
పాటు వియోగుల, కే కాదు ప్రభుచంద్ర మెఱుక
గని కృష్ణ, నీకంఠునకుం గలిగెను, ధాక మంతు
నిజ విమక్తమంతు ధాచిన్." కళాం. ౨ ఆ.
౧౧౧.

ధాణాదా. దే. వి. ముల్లయుద్ధమందిరి వదునాలగు
విసదలలో నొకటి. ప్రబంధ. ౨౦౮.
ధాయర. సం. వి. ఆ. ౧. ౧. ఆడ పాన
ధామ్మ. దే. వి. ప్రేలటయం దనునకరణము;
"చ...ధామ్మధమిధమిలయన్." రంగా. 3, ఆ.
౬౪.

ధాలము. సం. వి. ఆ. ౧. ౧. ధాలు.

ధి

ధివధి. దే. వి. ప్రేలటయం దనునకరణము,
కృష్ణ. 3, ఆ. ౨౯.

ధీమినిం. డే. వి. శ్రేణులయందగువృద్ధునికనుకరణము, ప్రబంధ. ౨౮౮.

ధీ

ధీ. నం. వి. ఈ. పుం. గొట్టెపోతులకు పోట్లాడించుటనై ప్రేరేపించుమాట.

ధు

ధుంధి. నం. వి. ఇ. పుం. కాళికయం దుండుగజేక్కయిడు. (దుంధి యని తెలుగుకవులు చూ. దుంధి)

ధో

ధోలము. నం. వి. ఆ. పుం. డోలు.

ధౌ

ధౌకనము. నం. వి. ఆ. న. 1. గమనము; 2. పొందించుట.

ణ

ణ. ఉభ. ఒకానొకయత్నము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. విడుదలేవుడు; 2. ఆలంకారము, 3. చరించినది; విణ. గుణపాతము. (వీణిక తెలుగున వృత్త ప్రయోగము లేదు)

ఠ

ఠ. ఉభ. ఒకానొకయత్నము. డే. ప్ర. 1. కొన్ని శబ్దములకు ప్రీత్యనుభవముల వచ్చుకర్తృక ప్రత్యయము. ఉదా.—ఠోయక, మాలెక మొ. ద్రు; 2. రాశిపురక అకారాధ్వర్థనాదు వచ్చు ప్రత్యయము; 'ఠా...నీ, కాళిమావరి ప్రోత్సకం దిడుమలేంద్ర ప్రసవారాయనిన్." మమ. ౨, ఆ ౧; 3. యువస్త్రాంకభావపులకు కలదుగా వచ్చు కృప్త్యయము ఉదా.—ఠోత, కలత. మొ. నం. వి. ఆ. పుం. 1. ఠోత, 2. తోడు; 3. గర్భ కొకము; 4. దొంగ; 5. యోధుడు; 6. ఆలంకారము, 7. దురాధ్యక్షుడు. న. 1. ధర్మము; 2. భావము; ఆ. స్త్రీ. ఠాతీయ. (వీణిక తెలుగున వృత్త ప్రయోగము లేదు.)

ఠంకము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. వియోగదుఃఖము; 2. కష్టజీవము; 3. భయము. 4. కట్టుబట్టు; 5. ఉలి. ఠంగర. డే. వి. పొల్లు, సింజలేనిధాన్యము. అం. భా. ద్వి. ౨౩౮.

ఠంగు. డే. వి. గుణపుగంక కాళిపోతుడ విగలగద్రెడు వారు. అం. భా. ద్వి. ౧౯౯.

ఠంగువారు. డే. వి. (ఠంగు+వారు) ఠంగు (క. ర.)

ఠంగడు. డే. వి. డౌ. అగా. గల్లు వివేకుడు. శి "నీ. తెలుగుల నున్నకంగటికొట్టు గృహ మేధి.." స్వా. ౧, ఆ. ౬౬. రిగ. ౫, ఆ. ౧౩౧.

ఠంగేడు = ఠంగేడు. "నీ...వైడిఠంగేడు ఠంగేడు తగిడి యున్నె." హంబ. ౪, ఆ. ౧౦. కాళ. ౩, ఆ. ౧౧౦.

ఠంగేడుగారవంక. డే. వి. (ఠంగేడు+గారవంక.) ఠంగేడుపూవువలె వచ్చురంగ గలగరవంక; "నీ...ఠంగేడుగారవంక జక్కన తెరువుకొడి." హంబ. ౩, ఆ. ౧౬.

ఠంటు. డే. వి. (క. ఠంటె) 1. మోనము; "ఉ. ఎం దుడు దమ్మ మోనము కృష్ణునికంటె లెండి కానినై, విద ఘటింప నేనుగుడు..." రాధా. ౩, ఆ. ౧౩౪ చంద్రా. ౩, ఆ. ౧౦౩; 2. అధర్మము; "ద్వి. బాంబడి నని కంటపని నేనుబోక." ద్వి. క. సా. ౧, ఆ. ౪౮. పా. ౧౨ చు. ౩ బాడి, కొండెము. (క. ర.) 4 కలహము (క ర.); 5. కష్టము (చా); 6. చిట్టము; "నీ. కాని యని రిక్తమయము కాకటకములను, బాల్కణేటి నే నంట కంట గానె." హర్ష. ౫, ఆ. ౧౩౩; 7. అభ్య. (క. ర.)

ఠంటుమారి. డే. విణ. (ఠంటు+మారి) మందలము; నందమరాలు. "ఉ...ఆ. ఠంటుమారి మర్తముగ దానికి నావృత్తీకు తెల్లగనె." ఉ. హరికృ. క, ఆ. ౪౫.

ఠంటునము = ఠండనము. "ద్వి...ఠంటు నమ్మన నిడి కొయ్య చక్కన లెంజు." పండితా. పురా. ౧౩౪. పు.

ఠంటూ = కంట. "క. వింటివా లేజో యిపు డొక, కంటూ గొనితెచ్చు కొంటి..." చంద్ర. వి. ఆ. ఆ. ౯౦.

ఠంజనము = ఠంజెము.

ఠంజెము. డే. వి. కలిగిన. శి "క. కంబెపుమోనా యిడేమి కబ్బిలోకా." చంద్ర. వి. ఆ. ఆ. ౯౦. కంజ. నం. రి. ఆ. స్త్రీ. వెల్లు.

ఠంజకము. నం. వి. ఆ. పుం. న. 1. నురుగు; 2. కాలుక పిట్ట; 3. వెల్లుబోక; 4. గృహచారుడు; 5. ఆలంకారము; 6. సమానవాక్యము; 7. ఒకానొక వృత్తవివేకుడు. (క. ర.)

కండమము. నం. వి. (అ. డి. అ. అ.) 1. మాయాదు;

2. కాధించువాడు.

కండము. నం. వి. అ. పు. గుంపు "నీ... కలిపిస్తే

కంకాకండములు... కా. 3, అ. ౧౩౮, "క.

మనుకులకండము గని..." భార. భీష్మ. 3, అ. ౩౮౫.

కండకండములు. నం. వి. అ. అనిమికము "మ... కగె

దమూలు కండకండములు..." ది. ౩, అ. ౨౮.

వి. శబం. ౧, అ. ౮౩.

కండము. ఉభ. డి. వి. మంగలి మెద్దుక లూడలూగు

సాధనము. "వ... కండములు... కండకండములు...

కండకండములు... కా. 3, అ. ౨౮.

నం. వి. అ. పు. అంగారధూని; కమరగలివి.

(క. ర.)

కండ. డి. వి. 1. లంబా; మున్నగువాగుపు. (క. ర.);

2. నరకు నింపినగోలు సమూహము. (క. ర.)

కండారు. డి. అ. క్రి. (కందుకలదు చల్లము.

"ద్వి. కరమ: కేసియు కల కందారవైరి..." రం.

రా. అయ్య. ౧౧౨, పా. ౨౯. నం.

కండీకము. డి. వి. ఒకాద మైసగోసెనంది; "చ. కల

గము లానుకంటిములు కండీకముల్..." హం.

గ. అ. ౯౭.

కండీరి. డి. వి. బసవము. "అ. అనివ వార లిట్లు

అని కండీరివాడు, వినియు వెనకచేసి చనగ

నగున." భో. ౨, అ. ౩౭౦. (క. ర. పా.)

కండు. డి. వి. క్రి. (అ. క్రి. అ. క. ర. పా.)

1. కాయకులిన భూదికమును అడుగు. (క. ర.);

2. భవమును భవమునచేయు. (క. ర.)

కండుగోల. డి. వి. 1. చేరుకు పొడిమెడి చిల్లకల.

"నీ. చుంగ లల్లాడుగోలముల కండుగోలల లెట్లు

కొల్పిన విలపుల్లికలను." కం. మచ. ౧, అ.

౨౦౩; 2. కెచ్చు. (క. ర.)

కండుకలము. నం. వి. అ. పు. 1. పురుగు; 2.

కడుగునరు.

కండులము. నం. వి. అ. పు. 1. విరుము; 2. వస్త్ర

మణియుక్క ముగ్ధము.

కండులియుము. నం. వి. అ. పు. 1. చిట్టికూర; 2.

2. వాయువిదంగము, 3. భాగము. (క. ర.)

కండుపు. నం. వి. ఉ. పు. 1. నందికేళ్ళురుడు.

"క. కలకల మని మొగసాకు, వెలుడు నొక

రవలి నొదను విని కండుపుక, విలంబ..."

చాన్. ౪, అ. ౪౩.

కండెం. డి. వి. పీడవై న్నగాడు. (క. ర. పా.)

కండెం = కండెం. (క. ర.)

కండోచకండములు. నం. వి. అ. వి. (కండములు+ఉప

కండములు.) అనిమికము. "అ. కన్న లెప్పు

చారు కండోచకండములు .." నేమ. ౨, అ.

౧౮ "నీ . కండోచకండములు వీరభట్టప్రస

యలు." వరాహ. 3, అ. ౨౮.

కండ్రి. వై. వి. (నం. కాక. క. కండ్రి. క. కండ్రి.)

1. కన్నవాడు; బసవము. "కా. కల్లింకండ్రియు

నన్ను గానరుమనస్తానమునం బొక్కగా..."

సా. 3, అ. ౯౪. అము. ౪, అ. ౧౨౯. 2. వాక్య

ల్యము భక్తి మున్నగునది సూచించునపుడువయో

గించువదము. "గీ. ఎట్లు కేర్పరి నలు గన్న

చిన్నికండ్రి." డ. ౫, అ. ౨౨. "అ. పరియు

కలదుదాడు బంధుడు గావున దండ్రి ముద్దు

ప్రేమదనదు వీపు." గా. రా. అం. ౧, అ. ౫.

కండ్రికండ్రి. డి. వి. విశామహుడు. (క. ర.)

కంరి. ఉభ. డి. వి. వినోద. అం. భా. ప్ర. ౧౨౨.

నం. వి. ఇ. క్రి. 1. క్రాడు; 2. గోవు; 3.

నరుగు; 4. వివి. (క. ర.)

కంరికలుపు. డి. వి. (కంరికలుపు.) వారములుపు.

కంరిపాలుడు. నం. వి. అ. పు. 1. గోపాలుడు;

2. అక్షాశవామున సహదేవునిపేరు.

కంరియులు. డి. వి. అ. మెట్టు. "చ. వెనకొని కోట

కంరియులవెంటడిగా దిగివచ్చి..." మువం. ౧,

అ. ౨౧. పా. 3. నం.

కంకు. వై. వి. (నం. కంక్రి. క. కంకు.) 1. ఉక్కు

ము. అం. భా. ప్ర. ౧౪౩, 2. ఉభయార్థ

సాధకమైయుంచాయము. (క. ర.); 3. చేయ

దనికీయ. (కా.); 4. మౌనము. (కా.)

కంకుకాష్టము. నం. వి. అ. న. 1. సారెవారివాడె,

2. నూలువడకెడికడుపు.

కంకుకలము. నం. వి. అ. పు. 1. వట్టుపురుగు. 2.

సారెపురుగు.

కంకుకాగము. నం. వి. అ. పు. వర్షాకారమైన బల

బంకుపు. కెగడు. (క. ర.)

కంకుకాగము. నం. వి. అ. పు. వర్షాకారమైన

వారము గలది - సారెపురుగు.

శంకుభ్రమ. పం. వి. అ. పు. 1. శ్రీకృష్ణ; 2. దూడ. శంకువాయము. పం. వి. అ. పు. 1. శ్రీకృష్ణ, 2. సారె పురుగు.

శంకువానిగడు. పం. వి. అ. పు. శ్రీకృష్ణాదు; సారె. శంకుపు. పం. వి. అ. పు. 1. దారము, 2. తామర కొడుగు లో నగువానియందలిదారము, 3 విణ రీగ, 4. ముక్కునాళి, పుం. న. 1. కర్తి, 2. కర్తి విడి. న. సామ. భేదము.

శంకుకాల. పం. వి. అ. పు. శ్రీ. శ్రీకృష్ణసేవయిల్లు.

శంకుసారము. పం. వి. అ. పు. భాగ. శ్రీ

శంకె = శంకియ. (పెట్టు); అం. భా. ద్వి. అం.

శంకృత్య. పం. వి. అ. పు. 1. క్రొత్తపట్ట, 2 క్రొత్తము.

శంకృత్యము. పం. వి. అ. పు. కార్యములయ న్నకము ముగి నదట్లు

శంకృత్యాలంకార పం. వి. అ. పు. సేవాధిపతి.

శంకృత్యము. పం. వి. అ. పు. 1. పుటంబమున పోషించు దిగ్గజము, 2. సిగ్గరము, 3 పొమ్మ, 4. బోడుము, 5 పరివారము 6. హేతువు, 7 వైఖ్యము; 8. రాక్షసుడు; 9. నర్మరాక్షసుడు; 11. భద్రము, 12. కర్మము, 13. భద్రము, 14. పుష్పము, 15 శివరాత్రి మనుకాస్త్రము, 16. మాలిపొంగు; 17. రాక్షసుడు పాలనాధిపతి, 18 కాస్త్రము, 19. భూమిమహాసాగ్రము; 20 సమాహము, నుంపు

శంకృ. పం. వి. అ. పు. శ్రీ. 1. వినాగుణము, 2. రిక్కురీగ శ్రీ, 3. వేదమునదగిన, 4. క్రాడు, 5. భువరాషటనారి 6. పుం. 1 గాయకుడు; 2 మోక్ష. విణ (న. శ్రీ. న.) 1. శంకువులు గలది. బట్ట, 2 రీగలగు గలది. (విగ)

శంకృపాడు. పం. వి. = శంకపాడు

శంకపాడులు. శ్రీ వి. అ. పు. 'శంకపాడు' అను పట్ట విధి" పాడుపాట. 'కా. విలీల శంకపాడు' శంకపాడు 'లేదు' లేదు' యంచు... ' శం. పం. అ. అ. ౧౩౩.

శంకపాడుములు = శంకపాడులు (వా)

శంకపాడు. పం. వి. అ. పు. 1. శాశ్వతభూమి కముగా పేరురాగాలము, 'శా. వారముడు పెచ్చుముత శంకపాడు పాడు' దశా. అ. అ.

౧౩౩. కళా. 3, అ. ౧౦౭; 2. పోరు, జగదము. (చూ. శంకపాడుదారి) శంకులు పేయుచు పోవోమములో పాడుపాట

శంకపాడుదారి. పం. వి. అ. పు. శంకపాడు+జగదారి వారముడు. "చ. జగదాధిపతి గూటిగ క్రురపు సారికు నోరుచు వీరివారివీరి చరి రెడుశంకపాడు జగదారి .." కళా. అ. అ. 3౦౭.

శంకర. పం. వి. అ. పు. 1. కురిగిపాటు "నీ, విన్న విశ్వామిత్రుని దూర భుజించి యొడ రెండుగళ పడియుండే శ్రీ" పునల. అ. అ. ౮౦, 2 అలపట (ప్ర.) "చ... దిట్టంగంధ మన... కడలమురుహమున వలపుశంకరయందు దగమారుసాదవంబుదలి..." రాధికా. 3, అ. ౧౧. 2. దిగ్గజ "శ్రీ. ముగదరమున యందు మణిమండరమునవిసేను లేమిగిలందరి తెలిది" కళింగ. అ. అ. ౧౭౩.

శంకపాడులు = శంకపాడులు (వా)

శంక. పం. వి. అ. పు. శ్రీ. 1. బడలిక, 2. పువ పాటు; 3. పోయిరికము.

శంకృము. పం. వి. అ. పు. (అ. అ. అ.) 1. బడలిక; 2. పోయిరికము; 3. పోయి.

శంకృ. పం. వి. అ. పు. శ్రీ. శంకృ.

శంకృ. పం. వి. అ. పు. శ్రీ. అపు.

శంకృ. శ్రీ. పం. 1. శ్రీగల ముక్కుగువాని కుండలు పెట్టి బోయిలశ్రీగి వైది కుంబపెట్టి ఉడికించుట (వా.), 2. పెద్దకుంబ. (ప్ర.)

శంకము. శ్రీ. పం. 1. సాంధ్రము; 2. సమాహము. (చూ. శామరశంకము)

శంకర. శ్రీ. పం. 1. తియ్యని రూరెమట్టుపుర శ్రీకృష్ణము. విణ. 1. సాంధ్రము అం. భా. శ్రీ. ౧౭౩; 2. సమాహము. "శ్రీ. అచటివారులుబుచ్చుకొని నంద శ్రీక, మరునుటంబులందరి చివర ఉడికి." మరుతా ౧. అ. అ. ౫౩.

శంకీ. శ్రీ. పం. 1. దారి; చారిగుంబ "నీ. శ్రీకులు గొని పోయి శ్రీకులు దంపుల బోసి పెనుకుంబ లొంగింట్ల కనరశ్రీయ" హరి. పూ. ౫, అ. అం. అం. భా. ద్వి. అం. 2. కలహము. (శ ర) శంకీ. శ్రీ. పం. 1. (శంకీ+పెట్టు) 1. శంక బోయిల (ప్ర.); 2. బడలిక పురియ్య. (ప్ర. వా)

తంబ. ఉభ. దే. వి. విశిష్ట మైవరీగ. శి. "గీ. శిరి యో బుద్ధు కల యనంగ..." అం. భా. ద్వి. ౭౭. నం. వి. ఆ శ్రీ. అభ. (వై. వి.)
 తంబ. దే. వి. శివశ్రావ చేయ బాసోకళాతి "నీ నందివిత్తంబు తంబకబోధ్యంబు .." పో. ౭౭. చంద్ర. వి. ౩, ఆ. ౧౬౧.
 తంబ. దే. వి. (తంబక+ఇ) శివార్థమందు "గీ...శ్రావశియ, ప్రకాశాదితంబలి హస్తా గానియె." హం. ౧ ఆ. ౧౦౭ అం. భా. ద్వి. ౨౮౪.
 తంబి. దే. వి. తమ్ముడు. "చ...నీమలౌపకన్, వినుతి యెనయ్య తంబి యన నీలగళన్ గని కాని మైక్కినన్." త్వి. ౩, ఆ. ౧౫౮.
 తంబి. నం. వి. శి. శ్రీ ముక్తమూట.
 తంబి. దే. వి. మెద నిడుపుగా నుండెడుమొలు. (శ. ర. 'తంబిగ, తంబంగ' అని ప్రా.)
 తంబు దే. వి. 1. తమ్ముడు, 2 వాళ్ళులనబోధన ము దవయుక్తము (శ. ర.)
 తంబున = తంబి "ద్వి కుంభము నలగిడి గొట్టగి నీడు, పొంకంపు బండితంబునలకే ముంది" ద్వి. రయ. ౫, ఆ. ౨౮౪. పా. అం. భా. ద్వి. ౨౪౫.
 తంబు. వై. వి. (నం కుమ్మరమ్. త. తంబూర) గాయకల ప్రసిద్ధి వాయిద మంత్రి పాఠ్యము. "క. మెదకం బురుహుతుడనన, వనతంబునవలన గలిసె నానాగతులన్." కవల. ౪, ఆ. ౧౦౭
 తంబూరా = తంబున. "నీ. అలరాళ్ళపాక చిన్నన్న రోమము లైన నంబురానండెవర దంతు రాన్." వేణు. ౭౩.
 తంబ. దే. వి. తాళమునం దిగువనని కనుకరణము తంబక. దే. వి. నంచరించుటయం దగువనని కనుకరణము. "నీ దానివలన గన్ను దకవికే మ్మెరు" కల్ప. ౩, ఆ. ౧౦.
 తంబకలాడించు దే. న. శ్రీ. (తంబకలాడు భా.ప్ర.) మోసపుచ్చు. "ద్వి. దిశ పేదతయెగా నుచొంది నన్ను, దకవికలాడించ దలచితివేని" ద్వి. హరిశ్చ. (ప్రా.)
 తంబకలాడు. దే. ఆ. శ్రీ. (తంబకల+అడు), 1 ఇట్లు చరించు; "చ...తంబకలాడు నామెలపు ధన్యత నందంగ..." శకం. ౪, ఆ. ౬౧; 2. కలగ; "చ. తంబకలాడు నంచు మది వారిమి

నీడుతు చేయ వైవమున్" దాధా. ౨, ఆ. ౧౧; 3. మోసము (చా. తంబకలాడించు.)
 తకరా = తకరాయ (చా.)
 తకరాయ. హిం. వి. వివాదము. (౮)
 తకిల దే. వి. తాళమున దిగువనని కనుకరణము, "గీ తకిల తక్కిల యం దరి తాళిరి, రంధి మొందెనివాయ తలంగలలు." పో. ౫, ఆ. ౧౭౩.
 తక్కి దే. అభ్య. ౧. విచారకము 'క...ప్రవృత్తి, తాదక విశ్రుత ప్రకారం దుగ్గల గుమారా" భార. ౪౦. ౫, ఆ. ౧౦౭. ఆ. భా. శ్లో. ౬౯.
 తక్కిటి దే. వి. ప్రముఖుని అం. భా. ద్వి. ౧౬౫ విల ఇతరము; "వ...యె దిగిరిగ దిక్కిటి చేసెం నైదువుగని .." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౬౭; ఆం భా. శ్లో. ౨౯.
 తక్కిరి. వై. వి. (నం. ద్వి. తక్కిరి-తక్కిరి+అరి) 1 నాదకము, 'త...నాటలము న్నుప్ర గించును నానంద్రిబల్, తక్కిరివారము దిగిడు ..." విరా. ౪, ఆ. ౧౦౭. 2 మామ కలవాడు; 'క. ముద్దులకక్కరిద్దెండు, మల్లె సూర్యంగ దలచి వనక కా నా మద్దామొన్న చోటికి, గ్రద్దన బో లిమ్మగొడచు గడకం బియెన్" భాగ. ౧౦, పు. ౧. పూ. ౪౮౦.
 తక్కిరిడు ద్వి. వి. (తక్కిరి+కుడు సాధి ము) మోసకాడు; "నీ దిక్కిరి. దలచుల దక్క నందలంబెల్ల లియ్యుడను..." అచ్చ. భా. ౧, ఆ. ౧౭.
 తక్కిల. దే. వి. కళికము (చా. తక్కిలము) తక్కిలవడు ద్వి. ఆ శ్రీ (తక్కిల+వడు) కలక నొందు; "వ తక్కిలవడియిది యేమి చోవ్వుం బని విచారియగ .." దా. ౧౧, ఆ. ౫౫; (ప్రా. చా.)
 తక్కిల. దే. న. శ్రీ. 1 తొలగించు; చక్క చేయ; 'గీ. చక్కగా నట్ల ద్విమల ముక్త చక్కిల, తక్కిల దక్కిలది..." నీతారా. ౧, ఆ. ౯౯, 2. మోసపుచ్చు; "క. త్రింరా మూడుని నిను ద, క్కిలంబు యన కంక..." పం. చంద. ౪, ఆ. ౪౧౮.
 తక్కిల దే. వి. తాళవనని కనుకరణము; "గీ. తకిల తక్కిల యం దరి తాళిరి 'పార్వ. ౫, ఆ. ౧౭౩.

తక్కిడి. ఉభ. దే. వి. 1. మోసము (శ. ర.), 2. తక్కిడు. (వా.) వై. విలా (నం. తక్కిడు) 1. చంచకుడు; (చూ. తక్కిడితనము), 2. అభిష్టము; "క. నమః తక్కిమి నమఃసం, దేవి తక్కిడివగల తాచలాంబు లందలన్." పెన్న. ఆ. ఆ. 3 రి. తక్కిడికాడు ద్వి విలా. (తక్కిడి+కాడు, సార్వత్రి మన) చంచకుడు; "క. తక్కిడినలతేడుల, దక్కిడు గనుల్రామి నన్నుటకు తెచ్చిరవన్, తక్కిడికాడవు..." అన్న నం ౪౭; (శ. ర. పా.)

తక్కిడితనము. వై. వి. (తక్కిడి+తనము) మోసము "శి. శనిది యిలచిద్వి తక్కిడితనము నాది." విప్ర. ౪, ఆ. ౨౮.

తక్కినవాడు. దే. విలా. అయ్యడు. అం. శి. శిం. తక్కిరి. వై. వి. (నం. తక్కిరి) బుద్ధుడునర శి. అం. భా. ద్వి ౫౦.

తక్కిన. దే. ఆ. శ్రీ. 1. మిగులు, "ఈ. ఇప్పుడ పొంద్రునాపరి ఓకననకకక కేవ యెక్కనా, నక్కడ వానదేవు డిల నే నొకదండ వాన దేవుడన, తక్కినవాడు నందకనననకకకక గవాదిపాతులన్, నుక్కక పట్టెన్..." ఉ. హరి. 3, ఆ. ౪, భార. విరా. 3, ఆ. ౧౧౫, 2. తక్కినను; "ద్వి. తక్కినకొత్తిలో ద్విపంక్తు లకు, మొక్కి పోవుచు..." రం. రా. ఉ. ౮, పా. ౪, పం. 3 పోవు, "స. కమ మెల్లం, మదికొయి లేక తక్కిన..." భార. ఆమ. ౧, ఆ. 3౫౮, స్వా. ౪, ఆ. ౬౯; 4. ఉడుగు, అలాగు, "ఉ...నందకున్, దక్క పురంబు విడుల..." భార. విరా. ఆ. ఆ. 3౧౯; 5. తోలుగు; "ఉ. అందకనననల్ల నలయాభిర లంబులు తక్కిన ప్రాయం బి లంఘం బనిండి ..." అమ. ౧, ఆ. ౬౧, న. శ్రీ. 1. విడుచు. "ద ధరసిపుతక్కి గెట్టెదురు పక్కి..." భార. విరా ౧, ఆ. ౧౨౯; "ఉ.. ధర్మముం, దక్కిటు తోర్మకాబునన్..." భార. వై. 3, ఆ. 3౦౭; 2. మానుకాన, "క. ఓకగడివారికి నై నను, గలబు తక్కి రుచికప్రకాశము..." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౧౬; 3. చంచకుడు; "క. ననుపు విలువి దక్కిన నా, కలితెలికాకే ద్రియంబు దగ్గరే న్నిన..." కాళ. ౪, ఆ. 3౧; 2.

టక్కినయన, "ఉ.. అని యనక్కపుదక్కిలు తక్కి పొడియన్." కుక. ఆ. ఆ. ౨౧౭. వి. 1. విరాగము; "ద్వి. మొక్కిన గనుగని మోపించి నుతుని, దక్కిలచుట లాగని నాడ లేడు." ద్వి. శ. పా. 3, ఆ. ౧౦౪, పా. ౧౫, పం. 2. లలాపచేవు; "ఉ...మాధవు డూరక లం. తక్కిలుం, మారె .." విరా. ఆ. ఆ. 3౮౩; 3. మాటు, "ద్వి. మొక్కిలు చిక్కిలు మొల గులు నక్క, తక్కిలు నీ వట్టికానకంబులు" ద్వి. హరి. శృ. భా. ౧౧౮౬, పం. ఉ. రా. ౪, ఆ. ౨౧౪, 4. అభిష్టము, అం. భా. ప్ర. ౧౧౯; 5. మిగులు; (శ. ర.), 6. విపరీతము; అం. భా. ద్వి. ౧౭3; విలా. 1. ఇరవము, అయ్యము; "శి. అట్టిగర్భంపురియలక క్కిన్నిగర్భ, ములులు భవ దస్త్రమున ద్విములులక కేయు, ము..." భార. పా. ఆ. అ. ౮౦, భార. కాం. ౧, ఆ. ౯; "శి... దీన లకుండు..." పుష్ప, దక్కికంటకు లేడు..." భార. పు. ౮౬.

తక్కిన. దే. వి. 1. విడుచుట, "ఉ...విడుచుట దక్కిన ద్వియును కేకయున్న..." నిర్వి. ౪, ఆ. ౬౬ (శ. ర. పా.) 2. మిగులు(ప్ర.) తక్కిలంబు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (తక్కిలం+చు) పానవిశ్వు. "ద్వి. తక్కిలంబడద నాదక్కిలం బడచ" పండితా వర్ణ. ౫౧౮, పా. ౧౬, పం. తక్కిలంబెట్టు. దే. న. శ్రీ. (తక్కిలం+పెట్టు) మోసపుచ్చు, "ఉ. దారులవృత్తి నన్నునను తక్కిలంబెట్టుక జాపెదే..." వి. పు. ౧, ఆ. ౧౪౪.

తక్కిలాడి. దే. విలా (తక్కిలం+అడి) 1. చంచకు రాలు, 2. విలాసవరి. (శ. ర.)

తక్కిలాడు. దే. విలా. (తక్కిలం+అడు) 1. చంచకుడు; 2. విలాసవంతుడు. (శ. ర.)

తక్కిమ. దే. విలా. 1. నూర్చుము; "కా. నీవే శిష్టము తిట్టునన్ మెలయునె నీకంటె నే దక్కిమే." స్వా. ౬, ఆ. ౪౯. వి. లాపము; "అ. ఇరువు రందు నభ్యు దెక్కిమ తక్కిమ, యింక లేక..." నిర్వి. ౪, ఆ. ౧౮౩, భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౫౦.

తక్కిననడు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (తక్కిన+చు) నూర్చుననడు, "ద్వి. తక్కిననూర్చుననడు

దమ్మనబడడయ్యె..." భార. విరా. ౪, ఆ. ౨౮, హంస. ౧, ఆ. 3; 4. సమావేశము, "గీ. భార్యపూర్వమునకు దగంగ నొక్క, బంధు ర్భ్రాతృ మొనరిండు బంధు పుష్ప" భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౨౯, ౧౩౪, ఆ. ౨౩౨; ౨. ఆరు పూలమగు, "ఉ కోవిదః శ్రింగం దగంగం గుంతి నుకతి కయంయ గాంతె..." భార. అది. ౧, ఆ. ౧౨౯, ౬ ఆ. ౧౨౦, 6. కష్టనీపరియగు, "మ. ఆల మాకందమున ద్ద దిండు దగు..." విప్ర. ౨, ఆ. ౬౯, ఆము. ౪, ఆ. ౨౩౮, 7. శోభిల్లు, "కా. భామరకృష్ణము రూపనకదం దగన్ భామిండు..." పైమ. ౨, ఆ. ౧౦౧, పారి. ౨, ఆ. ౪౩, 8. నేమిదు ఉండు, "క. నామములు దీర్చి కులరీ, దామములు కైది వేలతనమున దగునీ, సామలె..." విప్ర. ౨, ఆ. ౨౩, 9. కొంతెనుగు, "ఉ... విష్ణుగా, భావనలలల గడ పెడం దునప్రా ద్దవి విన్నుంచి..." విప్ర. 3, ఆ. ౮౧.

తనకత్తి చే ది. (తనకత్తి సాధన కువయుక్త మగు ఆయుధము. (శ. ర.)

తనకకములు. చే ది. బ. (తనకకములు యుక్త యుక్తములు; "గీ ముక్కు మది కన్న పెనకొన్న మోహమునకు, దగుతగము లెంచె కెంత కెంతకు పెనంగ" సాది. ౨, ఆ. ౮౮. పు.

తనలంగట్టు. చే ప. శ్రీ. (తనలంగట్టు) తగి లించు; "మ... తయదైత్యం, దగులంగట్టిత్రుప్తా శ్రుతిగదా..." భాగ. ౧౦, స్కం. పు. ౧౨౩౮.

తనలంబడు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (తనలంగట్టు. సాధ్యము) 1. చిట్ట, లగ్నము, "మ. జగతివా యక యంత యేమిటిగీ నీసౌందర్యకాలమునకొ, దగులంబడ్డది" కేయూర. ౪, ఆ. ౪౪. 2. దిగ్గ మగు (వా); 3. పాదగు

తనలంబెట్టు. చే ప. శ్రీ. (తనలంగట్టు) 1. తనలంబెట్టు (వా) 2. కాల్య (వా, 3. పాదు చేయ. (వా)

తనలమి. చే ది. అనకృత "క. అనవంతారము నప్రాధనమున వియములు లెదతనలమియందు మే, లనసూ." భార. కాం. ౧, ఆ. ౪౩.

తనలము. చే. ది. 1. ప్రేమము "ఉ. అలమునీ నాతగుల మామిడి బుచ్చగ నేల చేల..." భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౧౩ "క మగ లక్షణున నుండక తమ, భగవంతు పాటిండు కట్టితనలం దైకొ" భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౬౧, 2. సంబంధము "గీ. కరికర బులు కల్పనోద్భవంబు, నమంబునంగ నలియూపులై పాదమిగులు, బుచ్చురంబుల తనలంబు: నానె" పాదు 3, ఆ. ౧౮౩; 3. విశోధము. "చ. పదవక ముక్కు మిడిమయి శేతనలంబులు లే ముకతకె; కెదరెడుచో..." ఆము. ౪, ఆ. ౮౧

తనలంబు చే ది. (తనలంబులు) 1. సంబంధము. "ఆ. తనకు దైవమునకు దనలంబులు కాంతి..." వేమన. 3, ఆ. ౮౪, 2. రతిసంబంధము. (చూ. తనలంబు)

తనలంబులు తనలంబులు "చ. యది పీఠ భార్య నే, వెలమి యెన్న మన్నుండె యుద్ధమున దగు లంబు మియ్యెదకె." ఉ. రా. 2, ఆ. ౪౩౧.

తనలంబులై చే. ది. (తనలంబులై) తన లంబులు గలది. ఆ. భా. ద్వి. ౧౧౦.

తనలంబులై చే. ది. (తనలంబులు తనలంబు) రతిసంబంధములవాడు. విలువాడు, కారుడు. (బ్రా.)

తనలంబులు, చే ది. సంబంధి; కామలీలవాడు. "మ. అడరం గాదు సముద్రం దీనిదిగలాయం బుద్ధిమేష్ఠిగం బడుగం తెప్పిలి సంభటింపుము..." వేం. వంశ. ౧, ఆ. ౬౪౦.

తనలు. చే. ఆ. శ్రీ. (క. తనలు) 1. అనకృతము "ఆ. ఒరులవనం బుట్టునోటయియును శృంగం, తారయకుండ నడిసి పుక్తవలల, దగిలి కాదు నట్టికల్లి నర్థములకు నేల యలిగి కావ మిచ్చె నయ్యె" భార. అది ౧, ఆ. ౧౬౦, ౨౩. ౪. ఆ. ౮౧; 2. చిట్ట, లగ్నము "క. అని వలిసె: కాంచాలియొ, దనయరులం గీచమడు దగులం బావంబున విశ్వయించి..." భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౬౪ భార. భీష్మ. ౨, ఆ. 3౬౪, 3. దొరలు. "ద్వి. తగిలినపులుగుల దయతోడం బట్టె" ద్వి. నల ౧, ఆ. 3౪౬, ౬౪. ౪. ఆ. ౧; 4. సంధించు, కలుగు. "ఆ. తనలంబుల గొలుత తగిలినదో యేమొ లేకను మగచాని నీక

యన్ను." పార్వ. ౪, ఆ. 33. హరి. భూ. ౧, ఆ. ౧౦౧; 5. ఇద్దరును "ద...భూమివ్యవస్థ, దగ్గరి తమలు సేరియును దక్షిణ లిమ్మగ నిద్రి...". భార. అపి. ఆ. ఆ. ౧౮౯. భార. ఉత్క. ఆ. ఆ. ౧౬౧ (వ్యవహారమునాదరి యర్థములు). 1. పోత "వ మృగముసేతు దగ్గరి..." భార. అపి. ఆ. ఆ. ౧౬౫, 2. తా. వ. వానికి రోగము తగిలినది; 3. వచ్చు. గోదావరికి ప్రసవ తగినది, 4. వ్యయము. అకర్మ. కాక వాని ముఠిపూలునాకలు తగిలినది; 5. కలుగఁజేసిపోవ నీ వాచ్యవహారముగా తగుల వట్ట. (ప్రా.), 6 కలుగు, తలపించు. ఆకుని ముదిరేయి తగిలినది; 7. పుట్టు. పరికి పొట్టులు తగిలినది; 8. మెఱుగఁకొట్టు. కాలము నీరు లేక చువల నగులమన్నది, 9. ప్రాప్తించు. వాని నాలుగు పీఠముల గిరిని, 10. కనులు. నీ కాదాలో పెద్ద మీద తగులును, 11. స్పృశించు. అనుయయ వాచ్యవహార తగులలేదు; 12. పరిచు. వానిలిట్లు వాడు తగులవు, 13. సంధించు. వాడు శేపు ప్రయాణము తగిలినది; 14. అంటునాచు. మచ్చు కారికి తగిలినది, 15. దొరకు. అగ్రంథమున వా కావడ మెచ్చుట దగులలేదు; 16. తగులుబడియును. అమర్త వాచే రిని పదిహేనులు తగిలినది; 17. ప్రజేయించు. ఆకాశమున వాల్మీకి తగులను. మ. శ్రీ. 1. మోడియించు. "ఆ. నందరాని వారయం జేల యుదర్శయగు మతోముదయ దగులుగాక." భార. అపి. ౮, ఆ. ౨౫. భార. కల్ప. ౧, ఆ. ౬, 2. మోడించు. "నీ. మగుడ నిడ. నీ. సడియన దగ్గరి యుత్పత్తి, దక్షులు బోన్..." భార. ప్రా. ౧, ఆ. ౧౧౧. ఆము. ౫, ఆ. ౧౧2, 3. ఆశ్చర్యించు. "క. వివేచి వారి దగ్గరి గుల వలంతున్." కళా. 3, ఆ. ౨౫౨; 4. మాడు "వ...సాహసానకకమానానాడు...విదర్భరాజు నందనం దగ్గరి..." రక్త. ౪, ఆ. ౨౨౮, 5. పులికొలుపు. "చ. జగద్రుణాదీశక్రమపు సారకుఁ గోరుచు వీరివారిని, దగ్గరెడు తుదగాల బడ వారి..." కళా. ౨, ఆ. 3౮3. ఆ. శ్రీ. న. శ్రీ. 1. వాడు. "నీ. వాడు దక్షులయనన్ వాడు మొక్కటి బగుల రెండవమే చాల్చు

చునె." కళా. ౫, ఆ. ౧౦. పార్వ. ౧, ఆ. 38; 2. మోహించు. "చ...భిక్షుకుదగ్గరి తమలు సేసి దండె..." కు. సం. 2, ఆ. ౨౦, పార్వ. ౬, ఆ. 2౪. వి. 1. అభిరావ. "ఆ. పంక యోటువడిత నుతియ తాదామగము దగులు బలము వరికొల్పె." భార. అపి. ఆ. ఆ. ౨౦. కేయార. ౪, ఆ. ౨౦3; 2. మోహము. "నీ. సాక్షువీర, దలపు గలదు వా కడదును దగులుగని యుండు..." భార. ఉత్క. ౪, ఆ. ౨౫౫. భార. కాం. ౧, ఆ. ౨౯౮. 3. సంబంధము. "నీ. అట్టివేరె ల్లనిద్రనై యంతలాగు దల్లికగు నాడఁ దీర్చునా తగ భృత్తి గ్రుచ్చుచు..." కళా. ౪, ఆ. ౧౪౪. భార. కాం. ౨, ఆ. ౨౨, 4. కలయిక. "క. నీవంటిమాట వరికిని, నీవంటి ప్రియుండు గలంగ నిర్మల కహా, యాచిని దగులుచేసె, యాచిని నిలు దూలు మీక నగులు మేయి." మాన. ౧, ఆ. ౯౦. 5. రరి. "ఆ. మనకానిభివృద్ధి దయమై యాకని, తలపు జెలికి తగులు దలపు చేసి." వి. పు. ౬, ఆ. ౧౮. కాళ. ౧, ఆ. ౪౪; 6. నాతోము. "నీ. తనదుమాడ్చి నీ నాకయల దగు లొప్పి." భార. వ్య. ౫౪; 7. అర్జము. "నీ...కలవరి యెఱిగిన దగులు సేయు." భాగ. ౧౦, వ్య. ౧. భూ. ౯2౮. హరి. ఉ. ౫, ఆ. ౮౪; 8. దండు. (వా) ఆశేరమును వాడు తగులు లేదు. విలా. 1. సక్రము, వక్రము. "చ...నకులేవక్రయాగ్రణిని దగులైఁ గ్రతగన్." ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౧౪3. భా. ఆ. ౧౧౨; 2. ప్రియురాలు. "తల...నాతోగతగల్ పెడ వింటిలోయకు జోడు వచ్చివచ్చు." విలా. 3, ఆ. ౨౪, 3. అభిరుచు. "చ. ఇంత మాత్రకు నిలు బాముల బలమగు నడియి దగుల నవయలన్." వి. ప్ర. ౫, ఆ. ౨2. భరిని"ను జే. ఆ. శ్రీ. (భరినానాడు) ప్రితి కలుగు, ప్రేమించు "విలా. మనకాత్మరా లైన కుదరియె మైవల, వగులగొందుగాక దాన మిగుల..." విల్వ. భృ. 3, ఆ. ౬౧, పు. పారి. ౫, ఆ. 2౯౯. మ. శ్రీ. మోహించు, "క. మగఁ డేల రాడో మొందో, మగువ దగులుగని నన్ను మలచెన్..." కుక. ౨, ఆ. 3౨౮;

మోసము. (చూ. తప్పనగండి.) విణ. అనర్థము; పథ్యముగానిది. "వ...తప్పనయములు..." వసు. ౪, ఆ. ౨౩. తుక. ౩, ఆ. ౮౧.

తప్పేనగండి. ద్వ. విణ. (తప్పనగండి.) మోస కత్తె. "నీ. తప్పనగండి పోతకత్తె కల్లరి..." యౌ. ౨, ఆ. ౨౪.

తప్పేనలాడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తప్పనలు+అడు) చిహ్నపడు. "ద్వి. నువ్వులు మొయంగె నొవ కొన్నవగులు, తప్పనలాడుగ..." అ. సు. క. ౪, ఆ. ౮౭. బొ. ౨౮, పు. ౨౨ శ్రీ స శ్రీ గేలికేము "చ...అనుచు వారవ తప్పనలాడ ముడికిం గలకల పథ్యధాత..." గా. ౧, ఆ. ౭. ఉ. వాల్మీ. ౧, ఆ. ౩౨.

తప్పేనపాలు ద్వ. వి. (తప్పన+పాలు) ఉత్తపాలు "చ. ఇరువురు నీలనీరజనిశ్చేత లొదివకే జ్వలించి బద్ధుర మెసింది రాంచవులకులు; తప్పనపాలు లాడగా..." దై. ౩, ఆ. ౯౫.

తప్పేనపేయు. వై. ఆ. శ్రీ. (తప్పన+పేయు) గేలి కేయు. "ఉ. పద్మపమోజపక్షముల వ్రాసెడు తుమ్మెదవొద్దిమూకలకు, తప్పనపేయుచున్..." పాం. ౧, ఆ. ౧౯౯.

తప్పేలాడు. ద్వ. క. శ్రీ. (తప్పనలు+అడు) 1. గేలికేయు. వ...పథ్యరాగయ్యల నిచ్చలంపు బద్ధిపద్ధికల తప్పలాడుగోడల వాడవాడ చ్చిడ లతో జలశ్రీలాడు గొల్లకాపుప్రాచక్షేయలు..." పా. ౧, ఆ. ౧౧౧; 2. మోసగించు, "ఆ. పద్మ విల్వచేత గ్రహర జలతెల్లె, తప్పలాడుబడి ప్రదశివాన." కేము. ౧౧౧.

తప్పేలు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తప్పనలు+అడు) ఉత్తర యటునులు తెరుగ. (ద్రౌ. పా.)

తటిపే. చే. వి. (హిం. తటి పిల్.) ఇంగితము, "నీ. తటిపేలు మెల్ల దుశ్శాస్త్రచేసిగదా నానాశ్రీ రాలు నాడునాట." రంగా. ౨ ఆ. ౩౯. "ఆ. దాని బల్ల బానుతటిపే గడుగని..." చంద్ర. వి. ౩, ఆ. ౩౨.

తటా. చే. వి. 1. నిశ్చేక్షక. (చూ. తటాపడు); 2 కలర (చూ. తటాపడు)

తటాపడు ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తట+అడు) 1. అక్క య్మము. అం. భా. కృ. ౧౦౧; 2. చేస్తలు పట్టు. "ఉ...లంకాపురాజులక్ష్యే తటాపడి

చూచుచు నున్న పక్షజన్." భా. ౭, ఆ. ౨౪. భా. "చ. కలరకు బల్లకతోపు తటాపడు..." రాధికా. ౧, ఆ. ౧౨౯; 2. కలగు "మాని. గద్దినఖుల్ తటాపడి మాని గడ్డ" పల్లిని కర్ణము గాన్" ప్రబంధ. ౫౩౬.

తటాపాటు. ద్వ. వి. (తటాపడు భా). అక్క య్మము. అం. భా. ప్ర. ౧౩౨

తటశట చే. వి. 1. గుడి మొ అచటయూ దగు ద్వని కనుకరణము. "నీ. వ్యవయము తటశట గురుగ..." భార. విరా. ౪, ఆ. ౮౦; 2. పడు టయూ దగుధ్వని కనుకరణము. "నీ చిటచిట పముతో తటశట తడగండ్ల యనరాజులుఖుల నొడవగలేయ." హం. ౪, ఆ. ౨౨౧; 3. బాధ. (చూ. తటశటము)

తటశటపడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తటశట+పడు) బాధ పడు "క. పొటపొట నాకట సోలుచు, తట శటపడుచాకములరై నవ్వులు వానన్." వై. ఆ. ఆ. ౧౪౬ [వియ. (వా).

తటశటాయు చే. ఆ. శ్రీ. వెనకముందు తటా తటపెట్టు చే. వి. వాన్మముల మో; కయంపరిధ్వని కనుకరణము. శ్రీ. పా. ౨౨౫.

తటమటు చే. వి. 1. మోసము. "క. తప్పక కను చుంటి వానికటమటు లంతన్." రాధికా. ౨, ఆ. ౧౩౪; 2. కలర. (చూ. తటమటియ.) విణ. కలరినది "క...తటమటుమనము లూని తప్పగ నడచున్." నృసిం. ౪, ఆ. ౧౯౨.

తటమటియే చే. ప. శ్రీ. 1. మోసగించు. "ద్వి. తప్పలు పడరించి తటమటియెవత్త." ద్వి. వాల్మీ. ఉ. ౧౬౪, పు; 2 కలయ. "నీ తప్పిణేతుల నిగి తటమటియగఁ జాలుమొయగఁజున్నులు కలఁ గిరి రాగ." గ. ౪, స్కం. ౭౪౬ పా. ౫, ఆ. ౧౦౧

తటము. పం. వి. ఆ. ౨౪ న. 1 విజియొద్దు; 2. ప్రదేశము. (కటితటము); 3. కొండచరియ. (గిరి తటము).

తటము చే. వి. 1. మోసము (క ర.); 2 కల్ల. అం. భా. ప్ర. ౧౦౯. విణ. పంచకము. "ద్వి. తటము ములుల బద్ధునాడివత్త." ద్వి. క. పా. ౬౪, పు తటమటేయు. ద్వ. ప. శ్రీ. (తటమట+పేయు). మోసగించు, "ద్వి. తల్లిదండ్రుల దాసి తటము

చేసి" భర్త. చ.భా. (క. రు.) దళా. ఆ. అ. 3౮౨.

తటస్థము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. ఒడ్డున నున్నది; 2. సమానముం దున్నది; 3. ఉదాసీనము; 4. లభించినది.

తటస్థించే. సం. అ. శ్రీ. 1. కలుగు. "వ... ప్రద్య మ్నున కిద్దరవద్ద తటస్థించె..." హర. 3, అ. ౮౫; 2. లభించు.

తటస్థుడు. సం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. చిట్టను నున్న వాడు; 2. ఉదాసీనుడు; 3. న్యాయస్థుడు; 4. లభించినవాడు.

తటాకము. సం. వి. అ. పుం. న. చెలువు.

తటాన. చే. శ్రీ. విలా. ద్రు. (వీనియూ మేడికరూ ము తటాకతూన; 1. క్షిప్తియగా. "ఉ. .. బారి తటాన వై" కృ. శమం. ఆ. ఆ ౯౭. 'మందరా. తటాకతూన గుండె పారె కల్లవేపు చుండగా." ఉ. హరిశ్చ. ఆ. అ. ౧౨౮; 2. ఆగస్తి కముగా. "ఉ. ..యముండు తటానఁ జూచి ..." ఉ. హరిశ్చ. ర. అ. ౧౬౫.

తటాయించే. చే. అ. శ్రీ. నాటు. "క. .. ఎడఁ బటాయించెన్, గొంఠివరక మొకలినుకున్నులింఁ జేమెన్." ఉ. హరిశ్చ. ర. అ. ౧౧౪. న. శ్రీ. అక్షగించు. ఆం భా శ్చ. ౧౨౦.

తటాలు. చే. వి. 1. గుండె యడకుటయుం దగునని కరణము. "సి...గుండెయ కడా అనంగన్" శ్రీ. ౬, అ. ౧౩; 2. ఆగస్తి కముగ సంభించుటయుం దగుననుకరణము. "మ...చర్చి ముల్ జడిగాఁ బట్టి తటా అనంగ వెలివెన్..." హర. ఆ. అ. ౨౫.

తటానన = తటాన. (క్షిప్తియగా) "చ మువి యటు రాఁ దటానన నముగ్గుతనీకము జిగి .." విను. ఆ. అ. ౮౪.

తటాల్లు = తటానన "ఉ. ఉగి పాటిఁ దార్చి నగు నింటి వీనిఁ దటాల్లు..." శ్రీ. ౩, అ. ౫3.

తటి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. ఒడ్డు; 2. ప్రదేశము.

తటిత్తు. సం. వి. ఈ. శ్రీ. మెఱుపు.

తటిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. నది.

తటువన చే. శ్రీ. విలా. ద్రు. 1. క్షిప్తియగా.

"ద్వి... అద క కర్తి తటువన విశ్వకర్మము లెల్లఁ దీర్చి" ద్వి. హరిశ్చ. భూ. ౫౫౬, బం; 2. అగా

లాదికముగా. "ఉ. తటువన నిర్వృత్తితో మఱి దిన్ని మురుగునవలచానో" కాశీ. ఆ. అ. ౧౧౧; 3. ఆగస్తి కముగా. "చ తటువన రాజామె మెనుట దారన వైన..." స్వా. ౫, అ. ౮౧; 4. అవలీలగా. "చ... వితును దిట్ట రింగమున్, దటువన బట్టెదన్..." శ్రీ. ర. అ. ౧౦2.

తటువ్వున = తటువన. (క్షిప్తియగా) 'చ .. చిట్టలు తటువ్వున ధారణ వైచి..." రామా. ఆ. అ. ౮౦. భీమ. ౬, అ. ౬౫.

తట్ట. చే. వి. (క. కట్టె. క. తట్టడు) 1. విడుదలంప. "వద్దతో గూడఁ బట్టదవలసి వచ్చు" (క. రు.); 2. కగి. ఉదా:—కత్తెదకట్ట; 3. (అనాదికముతో చేసిన) వట్టము "క. అని యనిమివఱి తత్తుదయఁ, గని తనవే బసిడి కట్టగవ్వలవాగా, అయ దొడవు లానగి..." చంద్ర. ఆ. అ. ౬౦ ఆం. భా. ద్వి. ఆకర. "నీ. వెంపొందువఱులె వెలహెచ్చుపొత్తులు పొందినట్లకట్టఁ బొందినవేలి." శకాం. 3, అ. ౫.

తట్టాచ్చు. చే. వి. (తట్ట+కొచ్చు) పేలకు కనుసాధన ములలో నొకటి. రుక్మా. 3; అ. 2౦.

తట్టగిల్లు. చే. ఆ. శ్రీ. నట్టయగు (క. రు.) తట్టరాగి. చే. వి. (తట్ట+రాగి). తట్టతల కట్టగఁ జాట్టినతలవాగ. "చ...తట్టరాగి లిగిమిను మేమ ముల్ దినరగా..." చెన్న. ఆ. అ. ౨౦౬.

తట్టము. చే. వి. (కట్ట. ఎండుచర్మము. "సి... కట్టినపెను పొనకట్టయతోడ" శకాం. 3, అ. ౬౨. (క. రు. పా. 'దట్టము' ముద్రి. పా; 2. (చర్మాకుల) పోగు. "లయరాత్రి. ముట్టికల యూభముల బట్టి రేదనాగ్ ముల గట్టి తెగఁతరి వలకట్టములు పట్టన్" ప. సం. ౧౨౫, అ. ౧23.

తట్టన. వై. వి. పైకర్మము. "చ. జమన నానికాచరి భుజులులు సాఁచుచు నిన్పై రా మధూగృహము చేగుడేర గడు దట్టన హంకరితోడ నయచి ప్రవరుడు భూరివాక్యముల భరన నేయుచు..." భా. రా. బాల. ఆగ3. ఉ. పాం. 3, అ. ౧౨3.

తట్టాడు. చే. అ. శ్రీ. (తట్ట+అడు) 1. ఇటు కటు రెడుగు. "ద్వి. తట్టాడ కటు వేగ కదలి

ర మును. చూ. ఆ. అ. ౧౭. మ; 2. ఆదుగు
లిటుంటు చేయు. "నీ రెండుమూడేదలగు లాం
ద్రాండే బట్టాదువచ్చును త్రివిక్రమల బుద్ధి
జూచు." స్వ. 3. ఆ. ౧౭. 2. 3. కమచిగా
దిరుగు. "ఉ దివ్యగంధములతో ముఖాకల
మారుతంబు దట్టాడె" ఉ. హరి. ౧, ఆ.
౧౭౩. మది. ఆ. ఆ. ౧౭౩.

కట్టి. జే. వి. 1. కంచము. వేంక. మాన. ౪౭. సాం.
వి. మాన. ౨౫. 2. (క. కట్టి) కేటతెర. "నీ.
కట్టికి పచ్చి యిట్టు వో నేనిరేళ్లదధంబున లీల
మెఱయు." స్వ. ౫. ఆ. ౧౦౦. కృష్ణ. 3. ఆ.
3౭.

కట్టిచేయు. జే. మ. క్రి. (కట్ట+చేయు. సార్వము)
కట్టుమొనక గెంటు. "ఉ. దివ్యనర కట్టిచేయె
గలవా వలదా కలదాకగా వదెన్." పార్వ. ౨,
౧౭౭.

కట్టు. జే. ఆ. క్రి. 1. కలుగు. ఆ. ప్రవయోగము
నకు నట్టివ మేల. కృతభరిత కట్టు. లరుగ
వచ్చు." తుల. 3. ఆ. ౧౬. విను ఆ. ఆ.
౧౦౪; 2. నృసింహ. "క. అట్టినుచున్నాము
నీకుం దిద్ది నన్ను ప్రసాదించుమాట నలర్రును..."
హంక. ఆ. ఆ. ౧౭౭. 3. కరగ. "చ. భుగవత
శంకర సింహ మిట్ల కాటుక దీర్చి పురుగు సిగ్గు
దట్టిరిది యెలంది..." ఆము. ఆ. ఆ. ౧౬. స.
క్రి. 1. ఇది కొన్ని యలరిమమ్మంబునాచముల
కనుకయు క్షమె యాయాధారపుల ప్రేరణా
ర్థము నిచ్చును. ఉదా.—పాపిట్టు, పాయ
కట్టు పోకట్టు. ము., 2. పేరితో పెట్టగా
గొట్టు; "ఉ...ల వాగ్భూషణమున కట్టి ముని
పుంగవుల డీట్టయె" లి యింబునన్." తుల.
ఆ. ఆ. ౧౭. 3. వాయువు. "పుగర్ .. బే
తాళక వ్యాధిభూతో శ్మరము పతల తాళముతో
కట్టి యాదన్ .." భాగ. ౧౦. స్కం. ఉ.
౧౦౪; 4. కడుపు; "నీ. అరిరిది గట్టి కడుపు
వలన కట్టి." పార్వ. ౪, ఆ. ౪౭. పార్వ. ఆ.
ఆ. ౧౭౩; 5. నిలబడ. "నీ.. ఎట్టు కట్టుదు
వ్రాణము..." మర్క. ౧, ఆ. ౧౬౩; 6. చేరు;
"చ భగన్, దనరుమధాళ నేను లను కట్టిరి
దున్నదిమాడు కొంటున్" అవధా. ౧, ఆ. ౭౩.
య. జే. వి. 1. చూచుట కొట్టుట మొదలగు

వాచన చరము పొంగుట; అట్టు పొంగినచరము.
వా—వా నివృత్తిమాడ చూచుగా. వట్టు తేదినవి.
(చూ. కట్టుకట్టు); 2. పొంగు; చర్యోగగణి
వము. (చూ.); 3. నిరతానిగ్నము. "నీ. పం
గఁటికట్టవ భక్తి భక్తిమన ద్యాగశీలనకు లక్ష్యంబు
గాదు" రామలి. ౬౭; 4. కట్టిపోవములా
నొంటి "చ. జవరదినంబు గల్గి మఱి జల్లిని
తొట్టకు దిట్టు రోమకు దప్పులక..." భల్లా. ౧,
ఆ. (శ. ర.); 5. వి (నం. కట.) 1. రేరము.
విటిదరి; ఆం. భా. పు. ౧౫౫. 2. ప్రజేతము.
"ట్టు; "క...అకట్టన నొక్కతోట వసురగఁ
జేయన్." హంక. ౧, ఆ. ౧౦౪.

కట్టుకట్టు. జే. ఆ. క్రి. (కట్టు.) చూచుట కొట్టుట
మొ. వానిచే జరము పొంగు. "క. అడివిద
నని యుగఁగించుట, యడుగుట మొను కట్టుకట్టు
ననుచుట .. అభివృద్ధిదర్శన." విష్ణు. ప్రా. ౧.

కట్టుచేయు. ద్వ. వి. (కట్ట+చేయు.) కొట్టుచేయించి
యవయవముచేయు "ద్వి. కట్టుచేయించు క్రిత
మలతోడ, కట్టుకట్టుచేయు..." రం. రా. యు.
౨౦౭. పు.

కట్టుపురుగు. ద్వ. వి. (కట్టు+పురుగు.) పూరి
పురుగు. (ఇది మిక్కిలి క్రీష్ణ మైనది.) "నీ.
అలరుకపురిలేని లలిత వాళ్ల వెంకట కైచి
హాయిక కట్టుపురుగు" య. ౧, ఆ. ౪౭. ఆం.
భా. ద్వ. ౧౬౧.

కట్టుమట్టాడు. ద్వ. వి. క్రి. (కట్టు+ముట్టు+అడు.)
అపారమగు; మిక్కిలుటమగు. "నీ. కట్టుమట్టాడు
నిట్టిచేతల మిట్టు, నొంబ దీని కుపాదు
మాపొంబవైచి." భాగ. ౧౦. స్కం. ఉ. ౯౬౬.
"ద్వి. పరమావధిపులు కట్టుమట్టాడు." మడిత.
మహి. ౧౩౩. పా. ౧౫. మం.

కట్టుమట్టు. ద్వ. ఆ. క్రి. (కట్టు+ముట్టు.) అపార
మగు (చూ. కట్టుమట్టాడు) వి చెనుమట్టు.
(చూ.)

కట్టు. కై. వి (నం. వందరి) 1. నిరతానిగ్నము;
గుణము. ఆం. భా. ద్వ. ౧౯౬. "ప...అట్టి
కట్టువ న్నిమగ్నంబున కాకొలిన్..." సాంశో.
3, ఆ. ౨౬. అచ్చ. య. ౧౯౬. 2. వాళము.
(చూ. కట్టుచేయు)

కట్టువడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కట్టు+వడు.) 1. సక్త మను. "వ. ఆగట్టుకొరట్టి...చట్టరాని కను కంఠం దట్టువడి..." మను. ఆ. ఆ. ౧౪౦, 2. కృశించు "వ... దిట్టమగువాఁడటా దట్టు వడి..." ప్యా. ౪, ఆ. 3౩

కట్టువము = కట్టువ (వాచనము.) "ఈ అంబరి క క్రూరిగమి నందఁగ గాడుపుకట్టువారు నే, చంపము పైది చదవరిడువట్టువ నోడియ కావ..." అచ్చ లాం. 3౩.

కట్టువాణు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కట్టు+పాణు) వెళకకు మరలు, "ఆ. కడిదిమైత మేవగంఠీరంబులు, కాడి కాడి దన్సి కట్టువాణ్." శ్రీ. ఆ. ౨౩౦. శ్రీ. ఆ. ఆ. 3౧.

కట్టువిలుగు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కట్టు+విలుగు) అక్కటికి మగు. ఆం. భా. శ్లో. ౧౦౧౧.

కట్టువొచ్చు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కట్టు+ఉచ్చు+ఉచ్చు) కట్టువిలుగు. "మ కర్మకర్త దహన మనన మునా దట్టువొచ్చి ఉచ్చ మేన ముత్తులకల్ గ్రుక్కడ బల్ల..." కు. సం. ౯, ఆ. ౪౮.

కట్టువ్య. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కట్టు+ఉచ్చు) అపార మగు (యా. కట్టువొచ్చు+ఉచ్చు)

కట్టోలుగు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కట్టు+లుగు) ఒకదరికి వెనుక; అతిశయమగు. "క. ఎత్తులకుద మీమ కణములె, మెప్పక దట్టోలుగి రాజలె రాజు ముల్." చం. రా. ౫. ఆ. ౨౯. విప్రు. ఆ. ఆ. ౧౪.

కట్ట. వై. వి. (నం. కట్టె) బంగారుమీ పేటి కేయింపకాది. ఉదా.—కట్ట వాడు, కట్టది. (క. ర.)

కడ. వై. వి. 1. అడ్డు. "క. కడ వాయె గడలి వేలవలకడ వాయె కేట మని యకండు పిడిటం, పొడిదెన..." నమార ౧, ఆ. ౧౩౫. చం. రా. ౪, ఆ. ౮౯; 2. కునము. "క కడ పిడిదెనపాచులవల్..." పశ్చా. ౪, ఆ. ౬, 3. దప్పు. "చ. ఘనభరతామిక్ దివ్యమకాండన ముత్తుకాపాతికకా, ముగర మంతయం దడకు వాయెగ..." చంద్రి. 3, ఆ. ౮౮; 4. తొట్టపాటు (యా. కడలుడు); 5. ధూర్ణ మునకెట్టు. ఆం. భా. ద్వి. ౫౬. హంక. ౪, ఆ. ౧౧౦.

కడలుడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కడ+డు) 1. తొట్ట పెడు. "నీ కడ వేది చనకాయె కడలుడి మార్గతి పెడిచావు లాచుల బయలుబడు." భార. నిరా. ౫, ఆ. ౪౦౨ ఉ. రా. 3, ఆ. 3౪౩; 2. కప్పు. "చ. కడలుడి దివ్యరాముడు కం క్రము..." భార. భీష్మ. 3, ఆ. 3౫౧; 3. తాటుమాటు. "ఆ నలుపు గిలుపు దండుల కొప్పుడు దడం, బడులు గాని మెట్టిమెదల నట్లు బగలి కాడు" దినము మగనంబును దడం, బలుచొప్పులు మెండు తెలుగఁబడడు" కళా. ౫, ఆ. ౯౨; 4. చరించు. "మ. కయ్యళాం బుజముల్ ఖటిం దడలుబడ బెట్టియి లేగొనె దయదప్పున్..." అము ౧, ఆ. ౫౬; 5. ఒక దానితో నొకటి కొట్టుకొను. "నీ. ప్రాకుల మెదిగుల విడఁబట్టి. ఆ. వడి గడల్యు బండ్లు దడలుబడి వారలతో నధరణిమోదం దొరలయడ. భార. ఆది ౫, ఆ. ౧౬౬; 6. వారడకు. "క... నిలు దడంబడకు దిక్కు, మడికాన శ్రేయించును నుదర్గ భము..." కళా. 3, ఆ. ౧౩౬; 7. పోల్చు. "క. కడలుబడియెదురుమనుజు, బడి కాలెదురవము..." పూ. ఆది. ఆ. ఆ. ౨౧౪. 8. వికమగు. "నీ. భీరువనము లును అకటగంధర్వమృదంగ కాదములను దడఁ బడంగ. హరి. ఉ. 2, ఆ. ౫౪ కళా. 3, ఆ. ౯. 9. ఒకదాని నొకటి మించు. "మ... బంధ వాచ ర్మమన్యులగేహంబులకుం ఒడంబడును నుండున్ పెడియొక వైడియన్." విప్రు. ౧, ఆ. ౪౧. భీమ. ౧, ఆ. ౪౦; 10. వెనుదీయు. "చ... దొంగవే దలుమున దచ్చుకొంటిమె కడం బడ కట్టు లనంగ న్నాయమే." రంగా. ఆ. ఆ. ౨౧౫. ఉ. రా. ఆ. ఆ. ౧౦౧.

కడలుబడి. ద్వ. స. శ్రీ. (కడలుడు భా. శ్రీ.) 1. బాధించు; ఓర్చిపెట్టు. "క. నంగీకరిం తెలుగుకునంగా పేదెడలంల గరుగుల కచ్చు భంగింది యితరకాంకఁ బొంబుల కచ్చి కడం బుబది పురువులకున్." కళా 2, ఆ. ౨౨౪; 2. తాటుమాటుచేయు. "ఆ. బగలి కాడు దనము మగనమును దడంబుబుచ్చుట మెండు తెలుగఁబడడు." కళా. ౫, ఆ. ౯౨. విభా. ప్రా. ౬౧.

కడబాటు ద్వ. వి. (తదబాటు, ధా.) 1. తొట్టు
చాటు. "చ...తదబాటున దక్షిణము బాటు
లో, నడకగ." చారి. ౧, ఆ. ౧౦౦. విజ
౧, ఆ. ౪; 2. పొరచాటు. "ఉ. పట్టగ
వచ్చిచాలో తదబాటున మీ మదిలోమూడున" శివరా. ౪, ఆ. ౫౬; 3 వ్యక్తము. ఆం. భా.
ద్వి. ౧౭౪; 4 క్రమము. "గీ వసుధలోను
నిరుత్తురు వాసుదేవులున్న దదబాటు గాదె." వారి. ఉ. ౬, ఆ. ౯౩, 5 విధిము. "గీ
క్రొలగన్నులు పరివస్త్రగవలం దెలిపియెగ
మలం గురులు బంధరముగను దెలిపిమాడ
దదబాటుగా బిల్లికీడ నలిపె, నెలమియనులు
నెలగొన్నె తెలుపించు" నిర్మ. ౮, ఆ. ౫౩

కడక. చే. వి. (కడక యనియు వాడక. క. గ
అన్యథా చుటకుగాని ఇన్యథాచుటకు గాని
నిర్ధారక ప్రయోగములు కానరావు. 1. విదురు
బ్రహ్మణ కౌట్యకిరాడ మున్నగువానిమాటలతో
నల్లి కలుపు మొ వానివల నుపయోగించునను
సాధనము. (చూ. కడకపట్టు, కడకప్రోయి మొ.
2. శిశిమగునవత్తు "క. పుస్తాపునదక
ధరియిది" ప్రకృ. 3, ఆ. ౨౦ నై 2,
ఆ. ౧౯౪; 3. దీనినివాగ్ధరన. ప్రబంధ. ౨౧
కడకట్టు. చే. స. శ్రీ (కడక+కట్టు.) అధికై
సిండు. "క పొడమెం గవ్యపుగబ్బలి, నిడు
నైకమింద గుంపివత్తుగంద తెలు, గమ
పల్లవిటిలెలముక, దడకట్టుగం జాలుకొన్న
దింబులతోడన్" వరాహ. ౧౦, ఆ. 3౧. విజ.
1. అధికైసిండునది, పాణి. క్రో. లుచి. "చ...
లే, పొలకుక తాళికోట్టు కమపుదడకట్టు
నరొనసాధముల్, గల తెలికీడ బట్టు తొలు
గట్టుయెం గమబడై నంకటన్." రా. వి. 2. ఆ.
౮, 2. ప్రాంతవ కేయనము, నిరొధించునది. "నీ.
విమగుడైదుపుట్టు కడకట్టుగా బయోధివహా
మధిరసంబు చమర నవగ." వసు. ౫, ఆ. 3౬
కడకట్టు. చే. ఆ. శ్రీ. (కడక+కట్టు.) అధికైసిండు,
హాశముచేయు ఇట్లే కడకలట్టు. (చా)
కడకప్రోయి. చే. వి. (కడక+ప్రోయి) కడబాటు
నొడవడు, కలపు బ్రహ్మణ్ణి చార. ప్రకై
కుంబియి. ఆం. భా. ద్వి. ౨౬౦. వసు. కంద.
౪, ఆ. ౨౪౦.

కడకప్రోయి = కడకప్రోయి. "క...కడకప్రోయి
లొంటికాంతున్, ల్లు యెఱుంగనిటులును,
నట్లుముగ వారెరులన్ననలంబుల్." మల్లా. ౨,
ఆ. ౧౪.

కడకపట్టు. చే. ఆ. శ్రీ (కడక+పట్టు). చా. క్రో. లు.
"నీ. బంధుల కిడ దండు బయల దూషించుచు
దినయిల్లు చొచ్చిద కడకపట్టు." నేడ. ౬౩.
కడకాలు. చే. వి. (కడక+కాలు); 1. వణకకాలు.
(చూ. కడకాల్లవడు); 2. మల్లబాధములలో
నొకటి. ఆం. భా. ద్వి. ౨౦౯.

కడకాల్లవడు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (కడక+కాల్ల+వడు).
కాల్ల వాడు. "నీ. ఉడుగనిధిభాగిని దడకాల్ల
వడ నిల్లుభాతులు యెగ కే కటులు నేను." వసు
౧, ఆ. ౪౬.

కడగము. చే. వి. కళ్యాణి, ఎద్దుమా ద నుంచి నీర్లు
తెప్పెనొలెయింది "ద్వి. ఒడలిపిర నెఱుంగ
కురంబు పుట్ట కడగయ్యుగదె దోచ.." ద్వి
వారిశ్వి. ఉ. ౧౯౫౬. వసు.

కడమ. చే. వి. 1. కట్టట్టు, పట్టు. ఆం. భా. ద్వి. 3 2;
2. తాటికన్నము. వానిమండి రీయనార. (క.ర.
చా)

కడపట్టు. చే. స. శ్రీ. (కడక+పట్టు) కడబాటు,
కాణములు చేయు. "చ. కలపులు నీక్కునీరు
వడ దాల్చులు పల్లలింగం, తొట్టులప్రందు
చేష్టిపూయలు దడపట్టు.." వారి. ఉ. 3, ఆ.
౮ (క.ర. చా).

కడము. చే. స. శ్రీ. 1. నిమరు. "వి...అన్యథాను
కోమలి కల్లవల్లన కడమిగిని వచ్చి.." కు. సు.
౫, ఆ. ౧౪౪; 2. ఆరయు. "గీ.. ఇచ్చె
దలలి, కదిమి నాచేత నీవన వడయు మచ్చు"
భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౧౪.

కడయు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. ఆలసిండు. "గీ. మీర కన
కల్లిదానయి నిగం బూచి కడయ కచ్చుకంబు
గనిసోద గడని పచ్చి" భార. ఆది. ౨, ఆ.
౮౪; ౬, ఆ. ౨౬౦; 2. వీరిండు. "ఆ. ఆదవి
లోన నేమ దడవిదనిమను లన్నియు గడించి
యంబుధిపురంబు, శేవరయ ముండు..."
భార. చూ. ౧౯౭, 3. ఆలసిండు. "క. నక
తై కర్మనమృద్యులు నొకకల సంతానాభి యొక
కల యదియెది. దదన నిడుకేభానుటని

కృప మేల లేదు నవ శివాబ్ధిన్." కాశి. 3, ఆ. ౨౧౬
కడన. కే. వి. మాటు, కర్కాయము. ఆ. ను. మాన. ౬౨౨.
కడవాటు. ద్వ. న. (కడవు+వాటు) అలగ్నము, నిలుబడము. "ద్వి. కడుముటులు కొన్ని కడ వాటు మ్మి గెంటక జోరార్చి గెల్వరావెడవు" ద్వ. కురిశ్వ. పూ. ౨౯౦. పం. (కడవాటుమర్చి = నిలుబడమునై యు.)

కడవాడు. కే. ఆ. శ్రీ. (కడవు+అడు) 1. పోగి యాడు. "క. కడవాడీరి అలగ్నములు, కడ వాడీరి వారి నాది తగ రంభాదులో. భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౨౯౦. 2. జోగ్గడము; "క. కడ వాడీ రెరులు శియమున, కడవాడీరి ముతకముల కనునలు కేద్రన్." భాగ. ౧౦ స్కం. ౨౬౦; 3. చేరులతో; కడవు. "చ...చి, కడి వడిమియై టింటు బడి కాంకములు బయలుపడు ధ్రువిచే. నట శివగ్రామి తాళి కడవాడును సూతుల వెంట మాట..." కాథా. ఆ. ౧౪౦. న. శ్రీ. వెదిపరాడు. "గీ. పాశుచాలమి వివిధహారావ కరణవికరి కడవాడు..." పాడు. ఆ. ఆ. ౧౯
కడనియాడు = కడవాడు. 1. (కాగాడు) "గీ. కడనియాడి మమంభరాక్షులమునందు, విగల్వచరి క క్త్య మునుచే వెడకురి." కాశి. 3, ఆ. 3౦. (చేరులతో; కడవు) "గీ. మన్మథాకాయ జోక రెండుమాదిగయి, లియవు శేవాయశాఖల కిచ్చి మరల, జోగతె మరల మేగ నైకానె జోకతె మరల; కడనియాడును బృహపయోధరము లందె." గంధ. ౯౦.

కడవిల్లు. కే. వి. (కడ+విల్లు) కడవిల్లుకల్లు లుద్ధ లతో; కేసరివిల్లు. "గీ. కడవిల్లు కేద్రీరి కడమక యెలువై యార్చును..." భాగ. ఆర. ౧, ఆ. 3౦౦. ఉ. రా. 3, ఆ. 3౦౭.

కడవు. కే. ఆ. శ్రీ. (క. కడవు. క. కడవు) 1. పోగాదు, ముద్దదిగా. గ్రామ. "గీ. ముద్దలు జిల. కాక మోగెలు గేలకు కడవును నొడుగు వారి తారె." నారి. పూ. ౫, ఆ. ౧౯3; 2. తోడగు; యచ్చిందు. "గీ. ..నారాయణా స్త్రయం గాధ్యకమున, బాగు కడవ..." భాగ. ౪. స్కం. 3౪౭. ద్వ. యమ. ఆ. ఆ. ౫౨. పూ.

3. తీరించునైల్లు. "క. ఉడిపోగిరియ నిమనరె కడవెమనయ్యల గళ్ళు దయింతురు..." జి. ౧, ఆ. ౫3. ప. శ్రీ. 1. నిమన. "గీ. అయ్యల సొండు య జొచ్చినమానకయెలు, కడని లేర్చి..." భాగ. శిష్ట. ఆ. ఆ. ౧౪౧. ఆ. రా. కృ. ౧33; 2. వెనకు; "క. ..ఇందు నితు కడని కంటి మిచ్చును" భాగ. శల్క. ఆ. ఆ. ౬౬; 3. సంపాదించు; "గీ. ధర్మమార్గమున కడవింధు మెల్ల ధరణీమరుల కర్షి వాన మిచ్చి..." చ. గ. ఆ. ౧౪, 4. తాకు; "గీ. వాగకాంక్షల కడని వచ్చు వచ్చు: గీడు." పాడు. 3, ఆ. ౪3; 5. కలచు, "చ. ..గునిచె కైమున, కడవుచు బుడమవ్వలుతానము లినుకాంగవాగిన్." కాశి. ౧, ఆ. ౫౦; 6. అలాగించు; "క. ఎయ్యెలవైకట బుద్ధి సాగిని, కడని కని కొనంగవలయు కన్తుల కర మియున్." భాగ. ౯౦, ఆ. ౧౦౭; 7. భుంకు; "గీ. ఇట్టివిగదయ్యె తెచ్చుకోయన నువముల, వీని ఎవన కిగ్గడక నవ్వెల ది కెంచి" ప్రభా. ఆ. ఆ. ౬౪, 8. గురించు "3. గంధవదనాద్విగ్గవచ్చు ప్రబంధ విశ్రియరహితాని బాగు కడని." వరాహ. ౧, ఆ. ౧౦; 9. నిందించు "క. కర్మములు మేలు విచ్చును, గర్వములు కీడు విచ్చు గర్వల తనమం, గర్వములు ప్రహ్వవేష, గర్వములై వరుల కడవగా నేమిటిన్" భాగ. ౧౦ స్కం. పూ. 3౨. నీరి ౨౧; 10. చేయు. "క. నావె, నియది విని యతడు దప్పిక, కడబొత్తుం బని రణంబ కడవు బిడవన్." ఉ. వారి. ౫, ఆ. ౧౮౧. వి 1. కాగు. "క. శివాయత్తుర్తె దాదెన్, ద్రాక్షడు కే ముప్పేమరక్తం బనియెన్, ద్రాక్షగ శక్తం కేదెన్, ద్రాక్ష మనగానె యింక కడ నేమిటిన్" భాగ. ఉద్వ. ౪, ఆ. ౧౯౫; 2. కొంతలేవు. "గీ. పెట్టుతు నొగవలకు బిడై కడవు." వై. మ. ౬, ఆ. ౧౨౩; 3. తేలి. "చ...అడుగువారికె పెరిగిన కడుమం కడవు లేక....." పారి. ౪, ఆ. ౬౬; 4. నేవు. "చ. గడకడ వాతె జోక్యమిగా జనియింటి రాకయింటిన్ కడవకు..." కళాం. ౨, ఆ. ౭౦; 5. చిరాయువు. "గీ. కాశికిటు కాల

గడలేనిల్లదు కడి చిలకకుఁ దడ వేల వేయఁ
దమ్మిల్ల. విరా. ౧, ఆ. ౧౧౧. విరా. చిరము,
అభిరముగ గడచినది. "ఆ. కడవునము కను
భరణిక్కుగడ్డ, మాకు మీకు సంకమా
గలిగె" కుచేల. ఆ. ఆ. ౩౮.

కడవునము. కే. ఆ. శ్రీ (కడవునము) సామర్థ్య
మున. కడవు, కెడవు. (వా.)

కడవును కే. వి. (కడవు. ధా.) పెదకుట. ఆం. భా.
ద్వి. ౧౩౩.

కడవులనుకను కే. ౧ (కడవులనుకనుపునకుడు
చిరకాలిద్ద కలిగి) ఆనకుడు. శామడు
"క. కడవులనుకనుగి నైన వరమే యెన్నున్ .."
అచ్చ. యం. గె.గ. వేంక. తిక్క ౧౦౪.

కడవులాడు = కడవాడు. (వా)

కడవాడు సం. = కడవాడు.

కడవాడు. సం. వి. ఆ. పు. న. వెలుపు.

కడి. త. భ. కే. వి. (కడియ. ధా. క-కడి) 1. నీరు :
"చ. కడి కల దీగ్గ ముంప .." అము. క. ౪
౧౧౮ చంద్ర. క. ఆ. ౨౬౩. 2. లేచు
"చ. చిరముపాల్కితాగ్ని కడిం కెంది నశించు
సంకున్..." అము. ఆ. ఆ. 3౩, 3. కడిబట్ట
"నీ కడి గట్టికట్టు .." కవితా. 3, ఆ. ౧౦౮.
4. కడము. "గి ధాన్యకాండన కట్టికట్టు పుట్టె
రామలిం ౮౯. విరా. అర్చిము. లేచుకలిసి.
"గి. దరుల కడిమకు పొనుపు మూపురము లంటు
కెట్టుగంటల నాలోతు లున్నెట్లె" అము. క.
ఆ. ౧౪౬ సం. వి. ఇ. పు. వెల్పు. విరా (వి)
కొట్టుచది.

కడిగ. వె. వి. (సంసారిరా. క. కలిగె.) ప్లావిక,
పాత్రము; కట్టెరము. "చ. ..దగనవచ్చుచాల్చి
గిని భాగమువారికి నామవారికే వడిగలు మోచు
వారిని దాదలు గట్టెచువారికే .." శ్రీరం
మా. ౬, ఆ. ౩౩.

కడిగియు. కే. ఆ. శ్రీ. (కడిగియు) ఎదు.
"గి. పెదవి పెట్టె నాకు విడువకట్టు గొంతు
కడిగియు .." కలా. ఆ. ఆ. ౧౩౬

కడిక్కు. సం. = కడిక్కు.

కడిక్కుకము. సం. వి. కే. పు. పేకుము.

కడికి. కే. వి. ధనము, పాడు. (వా)

కడిపొడి కే. విరా (కడిపొడి.) కొంచెము కడి గలిగి
పొడిగా నుండునది. (క. ర. వా.)

కడిమము కే. వి. కయ్య. కలిమము ఆం భా. ద్వి.
౧౬౪.

కడిమము = కడిమము ఆం భా. ద్వి. ౧౬౪

కడియము = కడిగియు "గి పెదవులందు గుత్తుక
కడియము .." మార్క. ఆ. ఆ. 3౪.

కడియు కే. ఆ. శ్రీ. అర్చిము. "చ. కడిమియక
వట్ట పరిధానముతోడ .." భార. సభా. ఆ. ఆ.
3౦౩.

కడియొట్టు. కే. ఆ. శ్రీ. (కడి+ఒట్టు) కుడుచు
కొను. "నీ ..సామ వ మాచరించి, గి వేగ వెడ
వెడ పెడియొట్టి .." దిశా. ౧౪౮. ౧౪౯. వి. కుడు
చుకొనువట్టము "నీ. ధాతాంకుగంబులు కడి
యొట్టులును కేర..." అము. గు. ఆ. ౮౯ "నీ.
.. కడియొట్టులకు మేనికట్ల కుడి" చంద్రా.
క. ఆ. ౨౬౩

కడిమెడి కే. ర. (కడి+మెడి.) పాచరకా. వా)
కడిమడు = కడి ముక్కు (కడిమడుకొనుట) "ద్వి.
పరంప మంగళసాన మడించి కరుణి కిలు
గారుకడిగడు విచ్చి." ద్వి. చరమ. గు. ఆ.
౪౬౮, పు

కడుకు. కే. వి. 1. కడక. ఆం. భా. ద్వి. ౧౩; 2.
కంపె. "గి కడుకు పొడిపిరి తూకుల, గడినెల
వడియంతె ముత్రి నురుగులు ముకుడై" అము. 3,
ఆ. ౧౩; 3. పెటసాధనంబుము "క. కట్టులుక
దడుకుచాటునెట్టిను నురిగోల దిగిరి....."
ధాగ. 2, స్కంధ ౪౯.

కడుకులెండెము. కే. వి. (కడుకు+లెండెము) తెట్టు
కొలుకు ముడతగ్గ నైనకడక. ఆం భా. కృ. 3౪.
"అ...కాడకడుకులెండి ములక పొడకు వెడలి.
అము. 3, ఆ. ౨౩.

కడుకున = కటుకున. (శిష్టిముగా) "చ. మడిగి
ముమంతుతో వెలుక ముంతుత కొడక వచ్చి
కొనిసిం. దడుకున బోయి..." కవిక. క. ఆ.
౯౬ (క. ర. పా)

కడుకుపొడు కే. ఆ. శ్రీ. (కడుకు+పొడుచు.)
1. కంపెయ్యము "క...చదు లాపాల ములు
చొరకుండ దడుకుపొడిచెడగిన్" కడు. గు. ఆ.
౧౪౪ పా. క. ఆ. 3౩; 2. కంపెయ్యము

చివ్వు. "నీ. శేరికిమందారేశ్వరరాజులఁ దన్ని
అతికి నీకుల కల్లఁ దడుతువాడివి." రామా. ౬,
ఆ. ౨౦౦.

తమపు. డి. న. శ్రీ. (కడియు. ధా. శ్రీ) అర్చి
యెవ్వరు. "నీ. అంగరాశ్యాధిపతి" మై
శివము; కడిపి పెండియు వారాపుతరులఁ జేసి."
భార. ఆది. ౬, ఆ. ౧౩. "నీ...దగ్గర జేవ
తలు దడుతువారు." పి. శకుం. ౩, ఆ. ౧౦౬.
వి. 1. వర్తము. "నీ. తమపు గట్టక పిల్లడ
దగవు గాడు" కాశి. ౨, ఆ. ౧౫. భార. శల్వ.
౨, ఆ. ౧౬౦; 2. చిన్నవర్తము; "నీ పుత్రుఁ
గొనెనును బద్ధపట్టు తమపు నయఁ జిహ్వాది
చిలుకపూయము ముట్టు; బగలి బలి వేడిదట్టి
జేమను ధరించి." వై. ౩, ఆ. ౧౩౬. హరి.
పూ. ౫, ఆ. ౨౫౫. విలు. కడిపిది "నీ. పదఁతు
లయ్యెడఁ దమపుపాపదల విడిచి." భాను. ౨,
ఆ. ౯౦.

తమపువారుపు. డి. వి. (తమపు+తారుపు) అప్త
చారి "నీ...తమగు తామూసారి తమపువారు
నీ. నగఁ కలుండు .." వేంక. మాన. ౩౮. ఆం.
భా. ద్వి. ౧౮౬.

తమకున. వై. వి. (నం. జడిమన్. క. తడిమన్.)
నంకయును. "క. అడిగిన నృపుత గా నని
నొడిచిడినో యిది మనము నొప్ప నని విధం,
దురురాజునదన నడుగక, తమమన నొక కొంత
ప్రాప్త కడఁబడఁ తొప్పెన్." భాగ. ౯, స్కం. ౯
౧౧౧. విలు. మందము, అర్చము నీ. పర్వతా
వరిఁ దొలు మొట్టకుండ్రనము ద్రావి నన మార్ద్రఁ
బలుకులు దమన నచ్చెల్లి, మధుమదాన! నిజ
దూకుకును తెడిసి, యధిపవాంగప్రభాసిత వైరి
నకును." క. న. ౯, ఆ. ౧౩౩. "నీ. అప్పున
యగునట్లు మల్లలరాదంగఁ దడుమనియాయలు
కడఁబడంగ." వీర. ౨, ఆ. ౧౬౯.

తమకున. డి. న. శ్రీ. విమరు. "చ...బృహదీమ
బాచాలసోమంబులన్, డడిమి కరణ్యుచన్
జురి .." స్వా. ౪, ఆ. ౩౦. (శ. ర పా.)

తలగము. డి. వి. పుక్తమిఁదనుంది నీట్ల తెప్పడి
తోలునుంది. "నీ. పేరారి యొద్దది భారాదు
లననచ్చు గోశలు తలగాలు గోతములును."
హంస ౪, ఆ. ౮౪. హంస ౫, ఆ. ౯౨.

తకారము. నం. వి. ఆ. న. తాళమువేయునపుడు
వేయుకట్టోచ్చారణము. "నీ. అత్తమామలు
చూడ వలిచేటి యొక్కతె తకారములు చేసి
తాళ మొత్తె." వి. పూ. ౨, ఆ. ౨౮౦.

తకవర్తి. నం. వి. ఈ శ్రీ. విలి యెవలము గలది
అరణి. శి

తకము. నం. వి. ఆ. పుం. గారి. న. 1. వీల తానన
వాద్యము; 2. విస్తారము. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1.
విలివయ్యెనది; 2. వ్యాపించినది.

తలి ఉభ. డి. వి. నమయము. "న. తలి గూడు తేక
యారకట; గురిలగు నశకుం గువ్వకుత్తుక
తోడన్." పాండు. ౩, ఆ. ౨౦. ఆం. భా. ప్ర.
౮౬. నం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. నమూనాము;
2. పున.

తలిగొను. డి. ఆ. శ్రీ. (తలి+గొను) నమయము కని
కట్టు. "క. తనయఁ దని నొడువఁ దలఁచును
దనయఁడు గా మచ్చ మిగులఁ దలిగొని నవతుల్
దవు నగియెద రని తలఁచును .." భాగ. ౧౦,
స్కం. ఉ. ౩౨.

తలివ్వు. డి. విలు. (కొం. తలివ్వు) మిగిలినది. (శ.వి.)
తత్తలము. నం. వి. ఆ. పుం. అడలము, అర్చము.
తత్తకతక. డి. వి. తాళమున దగువర్తిని కనుకరణము
కళాం ౪, ఆ. ౬౫.

తత్తడి. డి. వి. గుట్టుము; వాననము. "చ. నగర
మూయ లందఱును...తత్తడి గానక తక్రంబు
నన్." బాహుదీ ౨, ఆ. ౫౯. "క...తేజము
లకు, దఱుగనిమే లిడినట్లుతత్తడిదొరకున్."
నిరా. ౧, ఆ. ౧౯.

తత్తడిమోలవైదరి. డి. వి. (తత్తడి+మోల+వైదరి)
విస్తరశ్రీ. అచ్చ నం. ౩౫.

తత్తబడ. డి. వి. 1. వైస్యము. "ఉ...ఈతత్త
బడతో నిలిచిరిజన దాతన్..." నిర్వ. ౬, ఆ.
౧౪౬. 2. బివారము. "క. చిత్తం బుడక
కలఁపెడునెత్తము నాతోడ వాడనీవుగ గలవే;
తొత్తుగలసి నీవును నీక క్రులకలు రెండు గలివెం
బయవడితోన్." ఉ. హరి. ౩, ఆ. ౧౧౬. (శ.
ర. పా 'తత్తబడ' ముద్రి.)

తత్తలు. డి. వి. (తల+తలు) 1. తొందర. "చ...
ఎవటికేనియు శేగుకలంపుతోడ చ, తత్తలును
శేగుకలంపు ప్రమదంబున నివకుగండ్లి నియ్యె

దేవ" దుర్గా. గృ. ఆ. ౯. ఆం. భా. ప్ర. ౧౪౦;
2. అపలపాటు "చ...కడదాటును ద క్తరము
బలులు దానవధంగ..." పా. ౧, ఆ. ౧౦౧.
వి. సాధిపుముతో నూడినది. "క. పెదవులు
దడుపును బదములు, గుడిగొన ద క్తతపుము
గుత్తుక దగులన్." ప. పా. 3, ఆ. ౧3౬.

క క్తతము. ద్వ. ౨. క్రి. (క క్తతము) 1
తొందరము "క ఇత్రైజుగుర నయ్యుంతులు,
చిత్తజాదాములచేత సిగ్గతయూ తోనొత్తి
ముని బెడ్డియాడంగ, ద క్తతము బెట్టి
నర్మధను దాలోనన్" వి. పు. గృ. ఆ. ౧౩౫;
2. అపలపాటు నొందు "చ. మలీనును
నైత్తుక దానవమహుని ను గోళిముఖంబులన్,
నెలలు దూల నే...క క్తతము తేనె చేప
నమదామును నెట్ల మదగ్రవృత్తియై." భా. రా.
య. ౨౦౧౮.

క క్తతపాటు. ద్వ. ౧ (క క్తతము ధా.) 1. తొందల
పాటు, పండ్లము. "నీ తాకినవాడు క క్తత
పాటుతో మేలుకని ముచ్చు ముచ్చుచు
గళవలింపె." కాళి. ౪, ఆ. ౧౨౪. పండ్రి. ౧,
ఆ. ౧౫, 2. అపలపాటు. "క. అత్తాపూత్ర
మునిమదిగ క్తతపా పొదవజేయు దగ్గిరు
లకు గాదు..." ఉ. పా. ౨, ఆ. ౧౨౯. పె.
శకుం. ౨, ఆ. ౯౪.

క క్తతపెట్టు. దే. న. క్రి. (క క్తతము పెట్టు) తొందర
పెట్టు. "క. మనోజా దిద్దతము గుండెనాని
తనంబు చేసెడిం గళుగన నానవులు మాటల
యనువులు, దినువున బలకలం గలంగ ద క్తత
పెట్టెన్." ప. క్ర. ౮, ఆ. ౧౪౪.

క క్తతని క్తర. దే. వి. (క క్తతము క్తరము. క. క క్తత
ని క్తత) కలకనొందినది. "ద్వి...కలపు లెంక
యను ద క్తతమిక్త రయ్యె." క్ర. పు. ౧, ఆ. 3,
గతి. ౧౦. పు.

క క్తతించు. దే. ఆ. క్రి. 1 తొందరము. "చ...
పొరుగు తొలగెగ మెచ్చి క్తత రహా క్తమ
చిత్త క క్తతించుగన్." ఉ. రా. ౬, ఆ. ౧౬౧;
2. తొందరము, అపలకనొందు. "గీ. అర్చి యెడ
వంక పాశ్చాత్ర యర్చిగింక వాసుదేవుండు చలవంక
ఁచి యిరుదు, ప్రేమ నవ్వకుచు దచోట చే నే
ద క్తతించి సొందుడు ధర మోకలెల్ల బడియె."

ఉ. పా. 3, ఆ. ౬౫; 3. చరియ; "నీ. మోక
నెమేతు గ్రహిణుగునందు మింద ననుజేంద్ర
చిత్తమో ద క్తతించె." ద. కా. ౨, ఆ. 3౦౧;
4. భయము, "గీ. ఉపకమున ద క్తతించుచు
నన్నవ్వు, తాచి భయ మేమి యతుటగా
చోద్యుతుయ్యె." ద. కా. ౧, ఆ. ౧3౬. నరస.
౨, ఆ. ౧౧౫.

క క్తతించు. దే. వి. (క క్తతించు ధా.) తొందర. "గీ.
మరుకలం ద క్తతించు ముగ్ధులంబు .." ఓ.
శకుం. 3, ఆ. ౨౧౯. కేయర. ౧, ఆ. ౬౯.
క క్తతించు. దే. ఆ. క్రి. 1. తొందరము; "ఉ..
కాంక బాస్తునను చార్మక దనధరాధరా
మృతా, ప్రానిరభోధిన్ దినమొగలు
నాలుగు నొక్కమాటె య్యుంకము ద క్తతించు
దచినముం బవలై మరలించున్." కళా. గృ.
ఆ. ౧౪. 3౪. 2, ఆ. 2౬; 2. కలకనొందు;
"వ...చచ్చలెకాడు మునుకటివర్చిగా యంబు
లన్ దివ్యులదే దెచ్చుపెరిగి కొత్తనిమిల్చి
మొక్తములు హరించు దిక్కి క క్తతించు...
ముచ్చిల్లి..." మృ. వి. ఆ. ౮౦.

క క్తతా. దే. వి. పాశానము. "ఉ...మరుండును
లెల్లద క్తతా, మోదం శివుమృగం బడి .."
గంధ. ౧౪౫. [3౦3].

క క్తర. దే. వి. సారాయి పొడిచితి. ఆం. భా. ద్వ.
క క్తరము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అనక్తము;
2. ఒకచాని కరుచారిది.

క క్తరము. నం. వి. ఆ. పు. (చార్మక) కలకముగా
ఉ క్తరపదార్థ ప్రధాన మననోకనమానము.

క క్తరము. నం. వి. ఆ. పు. 1. నల్లకలక; 2. తెగలల్ల
క క్తరము; 3. చోరమున కేషిక్తి.

క క్తరము. నం. ౨౦. (ఆ. ఆ. ఆ.) అక్రమమున్నది.
క క్తరము. నం. ౨౦. (ఆ. ఆ. ఆ.) క క్తరము
నెలగినవాడు.

క క్తరము. నం. వి. ఆ. న. 1. నల్లము; 2. కలరూపు;
3. బ్రహ్మము; 4. చేతము; 5. నవ్వు; 6. నల్ల
ము; 7. నక్తరహ ప్రమాదలలో నొకటి; 8.
నవ్వుయనువభూత మగుపదార్థము. (ఇది మర
భేదములచే ననేకవిధములు.)

కథా. నం. అవ్య. అట్లు, అప్రచారము. ఉదా:—
కథా కృతము.

శ్రీశీవ, దవరించు దగులుబాటు..." కావ్యా.
గ, ఆ ౧౦౨; ౩. సంతోషించుకేయు "ద్వి...
నీజన్మన మనవిధానము, రిక్తపుచ్చ తవరించి
త్రైవికామై" ద్వి చరుమ. గ, ఆ. ౧౦౦. పు.

తనరు. వై. ఆ. శ్రీ. (సం. తన.) 1. అతిశయించు
మించు. "క...ఘన దీతండు నీరికందె గార్చుక
విద్యుక్, దవరినవా డెయ నీటికి, మొనగు గా
కన్య దీట్లు మొనయం గల చే." భార అది ౩,
ఆ. ౧౦౧; ౩. నివృ, విలసిల్లు. "ఉ...తామ
రకంబుర తనర దత్తుని గింబచగేవావాటికల్."
పాది. గ, ఆ. ౧౪, ౩. పండు ఫలించు, "క.
దనకయు పెదపెట్టకయున్, దవరి నఖిలసమృద్యు
లొన..." హరి. భూ. ౧, ఆ ౧౦౧; 4.
ఉపాంగు, పెరుగు "క...హలాయంధుడు
నగుదెంచిన సెచ్చనము చెలివొందె మూపులు
దవర మెంగం బలర నీమతనయన కథిపా."
భార. శబ్ద. ఆ. ఆ. ౨౨౦. స్థా. ఆ. ఆ. ౧౩౩;
5. వనించు, ఉండు. "నీ...తననీ దెంబట్టి ద్వి
దవరివాడు" రామా. ౩, ఆ. ౧౪.

తనరుచి. వై. ఆ. శ్రీ. (తనరుచు పార్థవము.)
తనరు. చూ. తనరు. స. శ్రీ. తనరు ధా.
శ్రీ. తనరకేయు కలిగించు. (చూ. తనరు.
తనరు. వై. వి. (తనరుచు ధా.) తనరుట. (చూ.
తనరు.)

తనరు = తనరుచు. ఆ. శ్రీ. 1. (హంగు.) "మ...
రాద్రన ముగ్ధుంగన్ దనర్చున్ భుజాగ్ర
ములు..." భార. ఉపా. ఆ. ఆ. ౧౦౨,
2. (వ్యాసించు.) "క...కదల నిరులు తనర్చున్."
నీరా. ౩, ఆ. ౧, ౩. (వనించు.) "నీ. వచ్చు
వృత్తి దనర్చుంగ ముక్తము లగుభావి నొక్కట
ద్విజాంతు లులు." దళా. ఆ. ఆ. ౧౩౯.
స. శ్రీ. కలిగించు. "చ...ధయము దనర్చు
నిట్లు నకః డోష్టా గర్వేని నిరంతరమృగితాభ
రొప్పుఁ దై." నృసిం. ౪, ఆ. ౮.

తనరు = తనరుపు. 1. (పురు.) "చ. ఆరుడుగ
వర్చుల మలయంత తనరుచు..." భార. అది.
ఆ. ఆ. ౧౧; 2. (వెడల్పు.) ఆం. సం. స్థా. ౩౩;
3. (వృక్షశ్రవణ.) "చ. నకు మన పింతవత్తుల
తనరున ముంజలు గారాడు..." జి. సం.
౧. ఆ. ౧౨. 4. (అదిగము. పెరుగు) "కుంజం

ప్రయాతము. వీరికుందపై పర్వ పీఠశ్రవణం,
దనర్చించు నీపు..." భార. శ్రీ. ౧, ఆ. ౮౮.
తనామి. చే. వి. చూరు నిలబడుటై స్రుంక్షుల
మొద పేనెడుపెద్దకమ్మ. (శ. ర. బ్రా. వా.)

తన. వై. విజ. (సం. తన.) 1. అల్పము. "గీ...
మెరుట, పాదము మెరుటంపు..." భార.
విరా. ఆ. ఆ. ౨౩౮; ౩. చిచ్చుది. "నీ...తన
మొగ్గరినవాదినడ..." అమ. ఆ. ఆ. ౨౧;
భక్తుము. "నీ తనవండ్లరస మూని..." భార.
అమ. ౧, ఆ. ౧౮౧; 4. నమృద్ధము. "నీ...
తరుల నెవ్వడు ముద్దు కదిగ నుండు" కృ.
శమం. ౧, ఆ. ౧౩; 5. శుద్ధము. (నీరు కలియ
నిది) "ఉ. అరికనాడు...తనవల్లగ..." వేం.
మంచ. ౧, ఆ. ౨౮౩.

తనమ. సం. = తనమము.

తనమము. సం. వి. సె. పుం. 1. బక్క-తనము; 2.
మలంచదనము; 3. మలంచదనము.
తనయాయే. చే. స. శ్రీ. (తనయ ధా. శ్రీ.) తృప్తి
మలుచు. "క. ఉడిపోనీరుల నిలువరె, దడదెడు
నయ్యాల గల్గె దనియింతురు సొంపరత నీరి
దాముఁ జెరునొక, కొడుకును మఱి నీల యెడమ
మాఁకు లొకర్చిన్." నీరా. ౧, ఆ. ౧౩. బహు.
౧, ఆ. ౯౨.

తనయ. చే. ఆ. శ్రీ. తృప్తిరము. "క. ధమున
విద్యుల సంకలి, దనినవా రెండు గలర..."
భార. అది. గ, ఆ. ౧౦౯. భార. అది. గ,
ఆ. ౧౦౯.

తనచరు. చే. ఆ. శ్రీ. (తనచరు) తృప్తినించు.
"గీ. వాని దనివార బాచునవలగంధి, చూచి
కలయూచి మెచ్చని నుండరాని." శుక. ౧,
ఆ. ౨౨౯. ఇందు. గ, ఆ. ౯౮.

తనది. చే. వి. తృప్తి. "ఉ. లక్ష్మీపరమోత్తమన్
దనిని తెంచి ముకుందుడు లేజః తెచ్చియన్."
ఉ. రా. ఆ. ఆ. ౧౦. ఆం. భా. ఆ. ప్ర. ౨౨౦.
తనదనము. చే. ఆ. శ్రీ. (తనదనము.) తృప్తినించు
"క. కడుగొని మూతుం దనదనము, గొనిపోయెం
దొలగ నపుడు మంత్రకయము, దని దనివనక
సంపుడు గొనియెన్నెడ లరిసి గలయె గురు
నై న్యమునన్." భార. విరా. గ, ఆ. ౧౨౨.
పాది. ౧, ఆ. ౩౧.

తనివు. డి. వి. కృష్ణ. "ఆ. కర్తవ్య ప్రపరలకాంతల విధము; కేయివాడ నీవు చెప్పుమిది నగును నీడు ద్రు పునందనవిలు, పున నునుచెప్పుల దనివు నివువు." భార. కర్ణ. 3, ఆ. ౨౬౪.

తనివుడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తనివుతుపడు) కృష్ణి నొందు. "గీ. ప్రతిదివియును జంగమపునము లేక, తనివుడు నొల్ల నితరకందర్ప యనుడు." కాళ. ౧, ఆ. 3౫.

తనివెచ్చి. డి. వి. (తనివెచ్చి) గోరువెచ్చి; కళా వ్రుడు. "ఆ. శకున్దవారు, మలరు గోరువెచ్చి నులివెచ్చి తనివెచ్చి, యన..." ఆం. భా. ప్ర. ౮3.

తనివొత్తు. డి. ఆ. శ్రీ. (తనివొత్తు) కృష్ణి నొందు. "చ. తనుతనుయంత నెట్లులం బారును నెట్లుటి యట్లు యాడు త్రిక్రమ దనివొక..." నిర్వ. ౮, ఆ. ౬3. మార్క. ౧, ఆ. ౧౭౯.

తనివ్రుడు. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అన్నిటికంటె కృశించివది; 2. అన్నిటికంటె అల్పుడు, 3. అన్నిటి కంటె విరళము.

తనియము నం విలా. (న యనీ. న.) 1. కృశ కరము; 2. అల్పకరము; 3. విరళకరము.

తను. డి. విలా. పృథ్వియందు "తనువు" శబ్దమున కంశ్య పర్వము లాసంగగా మిలిచినరూపము. "క. ఆచటం తొలయునట్లని, తనుగాదిం చేటి లక్ష్మికన్యాంతుండై." నిర్వ. ౪, ఆ. ౭౮.

తనుకము. నం. తనువు.

తనుకాడు. డి. విలా. (తనువుకాడు) కృష్ణి నొందించువాడు. "డి. జగముల గలయపుహతల తనుకాడు నీకృ. గాంచి పెందినయొరూరి" రా. వి. 3, ఆ. 3.

తనుకు. డి. ఆ. శ్రీ. 1. కలంగు, "క. భరణి కర గ్రహభయము దనుకక యుండెన్." భార. సభా. ౧, ఆ. ౪౨. హరి. ఉ. ఆ. ౬౪; 2. జ్వలించు, "క. గొని త్రుచ్చుడు లోడు నట్లనిత్రమియై తోచి చూడ లక్ష్మికపర్వమున బామె నిను నహర్వాలు దనుకగం గురువీరు గలవి తక్షకు దం గన్." భార. ఆది. ఆ. ఆ. ౨౦౦. భార కాం. 3, ఆ. 3౧౮; 3. భయము, "ద్వి. అను టయు నెట్లంత దంబుధి ప్రత్యేక దనుక మందర భర మెట్లు మోకె." ద్వ. భాగ. ౮, పృ. ౨.

(౪. ౪); 4. ప్రకాశించు, "క. మొగమున దని కివలెపులిక మునిటి యుండెన్." ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౮౯. పె. శకుం. ఆ. ఆ. ౧౯౬; 5. తనించు. "చ...నాకుండు పలియ కేలసంజం లిందనికీ భుజింప కున్న..." పాండు. ౪, ఆ. ౧౭3. పాండు. ౪, ఆ. ౨; 6. అలిగియుంచు, "క. అను లేయన్త్ర మొగమునందనర జకప్ప కితకర్ణ కాటంగరుదుల్, దనుకన్..." శకాం. 3, ఆ. ౫౮; 7. ప్రసరించు, "ను అని గళా వ్రులు చేర్చుల అల్లి మె నయ్యునాక్షిద్యుగ్ధితుల్, దతుకంగా బని కాంచె నంత హిమవం తయ్యన్..." మార్క. ౧, ఆ. ౨౨. ఆ. శ్రీ. న. శ్రీ. తగులు. "క. విను దేకర్పన వోమము, దనుకక యుండంగ..." భార. మా. ౨౦౨. భార. కాం. ౪, ఆ. ౧౯౨, వి. భయము. "గీ. కులసములైన ప్రయ్యలై మాలనట్లు, గా నొన ర్పదీకైదు వాళరణి గవ్వ, భాన మొంది క్రవ్వు పర్చి పాకకాన, నునికరము నీర సొంతయొ దనుక సొచ్చి." హరి. భూ. ౪, ఆ. ౧౪౮.

తనుకీరము. నం. వి. ఆ. పుం. అంబాకము శి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) అల్పమొనకీరము గలది.

తనుగాది. డి. వి. (తనువుకాది) చల్లనిగాది. "క... భవమూతుల దశని నొకవదాకరంబుతటమున నుం చెట్టైన నచట తొలయునట్లని, తనుగాదిం చేటి లక్ష్మికన్యాంతుండై." నిర్వ. ౪, ఆ. ౭౮. దశ. 2, ఆ. ౧౧౧.

తనుచ్చుదము. నం. వి. ఆ. పుం. దేహమున కర్పనవికవదము.

తనుచ్చుము. నం. వి. ఆ. పుం. తెల్లకన్ను శి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) అల్ప మునఛము గలది.

తనుట. నం. వి. ఆ. శ్రీ. దేహమునండి పుట్టినది—మూతురు; ఇట్లే: తనూట, తనూట మొ.

తనుకాడు. నం. వి. ఆ. పుం. దేహమునండి పుట్టినవాడు—కొడుకు. ఇట్లే: తనూకాడు, తనూకూడు మొ. [కవచము.]

తనుక్రము. నం. వి. ఆ. న. దేహమున కాపాడునది—తనుక్రవృత్తి. నం. వి. శి. శ్రీ. చిత్తాన్ని శి. విలా. (చి.) ముందరికొక్క గలది.

తనువక్రము. నం. వి. ఆ. పుం. ముని అవల గలది గారి, భుంజిదిశి

తనుపారు. అ. శ్రీ. (తనవుచు) 1. కృష్ణి నొందు. "చ. ప్రవచనము బల్లనీలై దనుపారగ నిద్రలు పోయి..." వారి పూ. రా. అ. ౧౬౬. ౩. కవం. 3, అ. 3 రా. 2. చల్లవను. "క. కని యావచ్చునీరుమన, దనుపారెడునీరు ద్రావి..." ఉ. వారి. క, అ. 3 రా. ౩. నం. ౧, అ. ౧౪ రా.

తనువు. డే. న. శ్రీ. (తనియుంధా. శ్రీ) 1. కృష్ణి నొందు. "నీ. పాయసాపు-పాదిలహవిధాన్ను గల బిగిరిమరుక్కృచ్చంబు దనినీ." కా. 3, అ. ౨౨౬. ఉ. రా. ౧, అ. 3; 2. కాపామి. "క. మొనయంగన కా కలకట, మొనయం గన కాత్రిధ్యంబే ముదిత నువవనా, తనువనాపారి కొనగక, తనువనా ముదిత నీయువచిత కరుణన్." వను. 3, అ. ౧౭౬. వి. 1. నాకృష్టి. "అ...అన్య, నామిత్తు దక్షిణ వర్ణపాపా, తమొనర్చుకాగ్ని తమో వ్రోవ ల్లై, దల్లి ముఖంబు బ్రజతనవు గనిరి." సాంబో. ౧, అ. ౧౦౭. కు. నం. ౧౫, అ. ౧౯౬. 2. పితృ యుష్టము. "నీ. తనవు కాగన పితృయక్షాభ్యు యోవరు..." అం. భా. ద్వి. ౧౭౧, 3. చల్లం దనము. (చూ తనవునీయు), 4. తడి. "క. బువనయన సోదరయై నను మరునైన నొకకరి గనం దరుణులకున్, దను పెక్కను లక్షాపది ముని పారిలో ద్రుమిల్చుచి యుగం ద్రావం తన్." సా. ౫, అ. ౨౪౬. 5. ఉపచారము "చ. కనుగొని పక్కభాను ముది గంధము నొందిక నాటియున్న యామనికెకాణము స్పృటికి కొదెకమున్ గరవల్లన ప్రమాదనమున నొయ్యల కాపుచుత కామనూరుతనంబ్రయం క్రిచే, దను పొడించి వల్లనకత్తగ్గఱజేసి మువచూర్ల మాత్రలాన్." వారి. ఉ. క, అ. ౧౬౦. విలా చల్లనిది. "నీ. అరుదానుమేలక ట్టాయికంబై చూడ నొప్పారి తనువరవర్ణములు." భార. ఉపో. ౧, అ. ౯౩. దశ. ౧, అ. 3౯.

తనువునీయు. డే. అ. శ్రీ. (తనువుచేయు) చల్లం దనము గల్గించు. "నీ. పరిగయగాన్ని మనములా నంతరంబుదగిలిన కాల కానికే దనువునీయు, చలించియూ..." కు. నం. 3, అ. ౮౭.

తనునీయు. నం. వి. అ. పుం. చిన్నసింబలు గలది- పెద్దతనము.

తనువధ్య. నం. వి. అ. శ్రీ. నన్నుననమును గల యాంబుని; అదమి- తనువధ్య. నం. వి. అ. శ్రీ. దేహమునకు గొలిచి తిత్తివంటిది - నానీక.

తనురుహము. నం. వి. అ. న. 1. తోమము, పెద్దకు; 2. పక్షి తెక్క. విలా. (అ. అ. అ.) శరీరమున బుట్టినది. బుట్టి, తనురుహము.

తనులము. నం. విలా. (అ. అ. అ.) విద్రుంచునది, వ్యాప్తము.

తనురదు ద్వ. అ. శ్రీ. (తనవుచేతము) పల్లవము. "క. కనుగొని యించుకనీవున, దనువదు నరి పరికే దివకు దనువదులయొనన్, బతు వడియ..." భార. కాం. ౬, అ. ౧౩౧.

తనువు. నం. వి. అ. శ్రీ. తనవు చల్లము. ఉ. ఉ. శ్రీ; న. వ. దేహము. విలా. (ఉ. ఉ. స్వ. ఉ.) 1. నన్నునిది; 2. కలంబునిది; 3. చిన్నది

తనువొందు. డే. అ. శ్రీ. (తనుచేతము) తెలి పంద, తేలు. "క. కడవొంది యెయ్యనొయ్యన, గంధములు విచ్చి పొంది..." చంద్ర. క, అ. ౯౧.

చూకరించు. నం. న. శ్రీ. చిన్నదిగా చేయు. "క. తనవుం దనుకరించుచు, హనుమంతుడు నరన యందరమందు ప్రవేశం, బొనరించి పెదలి వత్తిరి..." చంద. రా. 2, అ. ౧3.

తనువనము. నం. వి. అ. న. చిక్కినవాగ్గఱ బుట్టి నిచ్చుచి - నెయ్యి.

తనువపాక్ష. నం. వి. డ్. త్. పుం. - (తనువన+ అత్ = నెయ్యి ప్రాప్తనిది; తను+నపాత్ = తనువును నిలువనిది) - 1. అన్ని, 2. చిక్కి మూము. శి

తన్ను. డే. న. శ్రీ. 1. తాడు. "నీ. పిండపాతి బండితోల్లంపు నుండించి పిండిగా దన్నినదండి బోడు." నీలా. 3, అ. ౧౬. సాం. ని. మాన. 3 రా. 2. గంటు. "నీ. కర్ణకోలాహల కైచ్చాయ లెంబ్రావ నరువళరులుం ద్రవ్వరిక దన్ను." అము. ౨, అ. 2౧; 3. తాడు. "చ. మెలకలు మిన్ను దన్ను తెలి పేతల స్త్రీలు నల్లుచుండి." రాహు. ౧, అ. ౧౩౧; 4. అక్రమించు. "చ...మిన్ దన్ను తేనునొలంగుడు గాంబె బాదరికానుంబుత్ మరుక్కృష్టమున్." అము.

క, ఆ. ౧౦౧. వి. తాత్రు "నీ... ఒంటితన్ను ను
నొక నడిచి యుండి." దశ. ౯, ఆ. 3.

తన్నుల బ. వి. (తన్నులతోలు) ఉపన్నును,
బోటు, (క. ర. ద్రా.)

తన్నులను. బ. ఆ. క్రి. 1. కాట్ల కొట్టుకొను. "క...
అతడు నూలి తన్నుకొనుచు జన్మన్." భా. రా.
యు. ౯౯౧; 2. గజగజ కొట్టుకొను; బాధనను.
"నీ. మూత్రపుడివసబ్బక గాత్రులై యుంటు
తన్నుల బా నిలుగక తన్నుకొనుట." బా. రా.
౧, ఆ. ౧౦౧. న. క్రి. ఆకట్టి కముగల దైబడి
రొట్టో పట్టుకొను. "చ. ఉటకయందల
గొండవడ నొండొక కొండను గోడెనాగమన్,
బులుగులతోడను దన్నులొని పోన, తెలుగు గిటు
లాడి చూపె గావలయు నవనక .." రామా.
౬, ఆ. ౨౦౯.

తన్నులల్లు. బి. వి. (తన్నుల బల్లు) ద్వారముయొక్క
అరిగాల్లమీద వేసెడుబల్లు. (క. ర.)

తన్నుల్లి. బి. వి. (తన్నుల బిల్లి) బాలక్రిడా విశే
షము. దీనినూ-పాంతురములు-తనువీలు, తన్నుల్లిల్లు.
"నీ... వెన్నెలకువపులు తన్నుల్లిలు..." కాళ
3, ఆ. 33.

తన్నులరాదు. బి. ఆ. క్రి. (తన్నులు+అడు) పర
స్పరము తన్నులొను "నీ... కొడితూజాల దన్ను
లాడ నిడుచు" కలంక. ౬౧౬.

తన్నునడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (తన్ను+నడు) అక్రమించు
అడు; తాత్రునడు. "గీ కరుణి లజ్జాధరంబుచే
దన్నునడియు." నైమ. 2, ఆ. ౧2౦.

తన్నులకడుపు. 1. (కృత్తికము) "చ... కృత్తిక నె
క్కుడు ధరణినుకో క్రమము బూజుల దన్నును నల్ల
నోడుచున్." భార. అది. ౧, ఆ. ౧3౯; ౧, ఆ.
౯౦; 2. (రశ్మిండు) "నీ... ధనం బద్విదంబు
ముఖ్యు మైయట్టిది తన్ను నదియ తేలి..."
కళా. ౬, ఆ. ౧౨౬. వి. 1. (కృత్తి) "చ
దినువినికొగిరిక పురి విచ్చని మద్విక తన్ను
లేనినందె..." కువల. ౧౪, ఆ. 3౯; 2.
(కైకృము) "ఉ... నరింబు దప్పిపో, ద్రాగిన
వారి కింగున తన్నును దివ్యుడనంబు వాననా,
యోగము గల్గెనని విహాగోక్తను నిర్ధల వారి
భూదమో." నైమ. ౨, ఆ. ౧౦౧. విలా. 1.
(కృత్తికరము) "క. గ్రామగ్రామంబున నోక

పాకుంతు కిడిచలంబ చప్పురములు తన్నె
మేదిగ నుంబడినో, బాపరంబు బోతి నట్టితన
నొప్పాచు." అను. ౨, ఆ. ౬౯; 2. (కుగో
క్షము) "కా. కన్నులను... కన్నులకన్నదనంబు
వెల బదిగయై తన్నుని పర్యాకృతిన్." మల్ల.
కృ. ౧, ఆ.

తన్నయము నం. విలా. (ఆ. త. ఆ.) 1. కత్తులరూప
తైనది; 2. దానితో లయ తైనది.

తన్నాశ్రమ. నం. వి. ఆ. న. శబ్దమర్మనూపరసంగంధము
లలో నొకటి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) అదమిలి గలది,
అంతటిది.

తన్ని. ఉభ. బి. కృత్తి. "గీ. తన్ని దీతంగ నింక
నీకన్నిగ నూడి." విజ. ౨, ఆ. ౧౧౧. నం. వి.
ఈ క్రి. 1. చలంచనిదేహము గలస్త్రీ; స్త్రీ; 2.
పాలబట్టి.

తన్నినముతకనివీను. "నీ. నంగరంబున దన్నినది కాంచె
బొందినది క్రిమిలో..." భార. ద్రో. ౧, ఆ. 3౨౨.
తన్ను = తనివు (నిడు; ఒత్తెనది) "ఉ... దక్ష
వాటికా, భావనలనాదీర్చి కల దన్నుగల మూడిన
పొల్లకంబులన్." భీమ. ౧౪, ఆ. ౪౪.

తనకో. నం. క. క్ర. 1. కనించుడు; 2. కనింప
జేయుచున్న.

తనకను. బి. వి. తొల్లులుము. కొట్టుకొనుటయం దగు
నను కరణము. "గీ. కొడి తనకను తెక్కలు గొట్టి
కొనుచు." కళా. ౮, ఆ. ౨౪.

తనలి. నం. వి. ఈ. క్రి. 1. ఒకానొకనది; 2.
సూర్యపుత్ర.

తనము. నం. వి. ఆ. పు. 1. చేనది; 2. నల్లటిశిశి;
3. బిల్లెడుశిశి; 4. నుకొనిఉడు; 5. సూర్యకాంత
నది. న. 1 తామము; 2. బాధ; 3. కృంగార
వేహా ఉడు. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కంచు
నది; 2. కాల్యునది; 3. బాధించునది; 4. ద్రుకా
ంచునది.

తననాకక్షాదు. నం. వి. ఆ. పు. సూర్యపుత్రుడు-
1. యముడు; 2. కర్ణుడు; 3. సుగ్రుడు.

తనని. నం. వి. ఈ. క్రి. 1. నోకావీరనది; 2. కరుణి
నది; 3. చేడిమి.

తనోయకము. నం. వి. ఆ. న. 1. బంగారము; 2.
ఉప్పకళ్ళి.

శ్రవణీయము. సం. = శ్రవణీయకము. చి. (అ.అ.అ.) 1.

కాచదనవి; 2 కాల్పదనవి; 3. కాఢింకు
దనవి; 4 అచరింకుదనవి. (తదయ్య.)

తరువాత, సం. వి. ఆ పు. 1. సూర్యుడు; 2. చంద్రుడు; 3. అగ్ని; 4. అగస్త్యుడు.

శదము, సం. వి. ఆ. పు. శ్రీమద్రామాయ. వ. స =
శదము.

తద్యర్థం. మ. వి. అ. మ. శబ్దానుష్ఠానము, తద్యర్థం
వేదంబు, “అ. భరిణి బ్రజ గరణం దియతోఽ
వర్తభ్యర్థార్థగ్నః శేషి యమలదరిత, నీగి రాజ్య
విధం మిది మేల యది తద్యర్థం మని సీక
య్యయో మవ్యు.” భార. అది. కె. అ. ౨౩.

జ్ఞాపశ్చరణము. పంచశబ్దశ్చరణ.

తనశ్చర్య. పం. వి. ర. స్త్రీ. శతశ్చరణ.

కవి. పై. ది. (నం. వచ్చింది) 1. యుగి 2. అగ్ర
 క్షు. “చ... చిగరావశేతుల, పచ్చిని గోరి
 రించి మిథా యాద రుద్ర శలం రుద్ర బా, నవ
 మితానూగమనుగోలవ్వు చిగరావశేతుల,
 వదన గోరించిన మురింపడెదా యన నవ్వు
 రుద్రయ్య.” స్వా. 3, అ. 22. (త్రైలోకి
 మితానూగమనుగో, 3. చుక్క న్దు, అదనముగ
 అం. చదా. చానా గో.

తదానంతరము. వ్య. వి. (తదానంతరము + పా.వి.) ఆది
శ్రీకృష్ణానుభవము. అం. పం. దేవ. దా. ౧౧.
ఇది, తదానంతరము. ప్రబంధ. ౧౧.

తదను. పరి.=తదన్యు.

కవిసుంద. పం. వి. ఆ. పూ. చంద్రుడు

తదన్య. నమఃకవ్యర్య.

తదవ్యయము. సం. వి. ఆ. పురా-తదామహాలయైవది. ఫాల్గువ
మాసము. న. 1. తద్యర్థ, 2. మొట్ట పువ్వు.

శాసనోదయ సరి. వి. ఆ. పూ. అర్జునుడు.

తదస్మి. సం. వి. నం. పు. 1 మని; 2. వారదుడు, 3. ఒకకాలివాడునశి; 4. శరణుతుడు; 5 మత్స్య భేదము విలు. (న. పి. నం.) 1. తమస్సుచేయ వాడు; 2. కుగళింకుదరినవాడు, దీక్షుడు.

తద్యైవ. కం వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తామిరురాలు; 2. దీపురాలు; 3. జటామృంశిశి. కటుకరాహిణిశి.

కడప జిల్లా కలెక్టరేట్, కడప, 25-1-1957.

తదన్యు సం. చి. వ. న. 1. శరీరక్రమ కలిగించు
కృత్సూచిచాంద్రాయణాదిప్రశము, ఉపవాసము; 2.

ప్ర. కరియ మోహనకావికము; 3. మనసుకు నింది
యములకు శోగముగా నుండుట; 4. పట్టా
శ్రమదీపిక ప్రైవేటుము; 5. కవాలాశము;
6. పేడిమి. పూ. 1. మాధురూపము; 2. గ్రీష్మ
ము; 3. శశిరయుక్తువు; 4. అగ్ని.

కపారము. డి. వి. ఒకరకముగవుట్టాయ. "గీ. అలతి
రుదురాకగమికుట్టలందు మెలయ, వెదికుచుంబు
మించ దువ్వలవ గప్పి .." అను. ౪, అ.
గీర. అం. భా. ఆ. పు. ౧౫౫.

తపారు = తపారము. (శ. ర.)

తదిమే నం. ఆ. ౩. 1. కామమనోందు. “దు.
అతిరాశం బంధాత్ కిం దమమితి పూర్వాత్
నర్తకం నృత్యం ... ముగ్ధకమునో దనంబు
గని భావోక్తంబు ముద్దానమై” తి. రా. ౧.
ఆ. ౨౬౩; 2. కమమనోందు (క. ర.); 3.
ప్రకాశించు. “నీ దనమందును పేదేదివిధము
నూరగ లేదు యందునును తనివలగ
తెలుచు” భా. రా. యం. ౧౧౩; ౪. ౧.
కామమనోదిందు. “తి. అమమనోదిందు నంబు
వలె నంటి తనివలగును ..” భా. ఆ. ఆ. ౨౦౩.

కవీయించు. నం. అ. క్రి. 1. కామునొందు. "కీ.
కవీయించుచున్నాను కా? దవీయించి తుది..."
ద.కా. ర, అ. అగ్గి. ఉ. రా. గ, అ. అరక;
2. కువ్యునెందు. (క. ర.) న. క్రి. కాము
నొందించు. ద.కా. ర, అ. అగ్గి.

కవిత్వం: పం. నిజ. (అ. ఆ. అ.) 1. మిక్కిలి
తాపము నొందించువాడు; 2. మిక్కిలి తపస్సు
చేయువాడు.

కళ్యాణం. పం. వి. ఆ. పుం. సూర్యుడు.
 కళ్యాణ్య. పం. వి. స్త్రీ. పుం. 1. సూర్యుడు; 2. అగ్ని.
 కపల. దే. వి. (క. కపలే. కపేలి. క. కలై.)
 మంజీశ్వు. "నీ. వజ్రమిద్రుమ మంజీ పాలై
 కపల యుంచినవై యనీమిహి^సస్మిమ మెయ.."
 మం. ప. ౧. ౧౨. ౧౨. 2.

ಕವಿಲ = ಕವಿಲ (ವಾ)

తపోధనుడు. సం. ౬ అ. పూ. ముని. విదా. (అ. అ, అ.) తపస్వీ ధర్మముగా గలవాడు.

త. ప్ర. పం. ౬౭ (ము. స్త్రీ. ము.) 1. కపింజకాయ
వాడు; 2. ప్రకాశించువాడు.

తర్జు. నం. వి. (అ. ఆ. అ.) 1. కాల్పనమిది;
2. కరగించుటమిది; 3. తనిండు చేయటమిది.

తర్జు. చే. వి. సింహాసనధార్యము. "నీ తుదకు
ధాన్యార్థి తోడు చాలు తలక పొల్లకట్ట
తలక పొల్ల పొల్ల. నీ. తర్జు తంకర తురు
నా..." అం. భా. ద్వి. ఆ3౯. వి. వి.
నీజనులేనిది. (కాయ మొ.) ఉదా. తర్జుకాయ.
అర్జు. ద్రు. వివర్ధకము. కాక. (తర్జు ధాతువు
యొక్క రుముగా ద్వర్ధకము. "కా...ని తర్జు
నితరం తెలుగు..." భాగ. ౮, స్కం-
౯౦. కై. ౩, అ. ఆ. ౨౮.

తర్జుకాయ. చే. న. క్రి. (తర్జున+కాయ.) అవన
రించు. "క. భూరిగూని నిట్టిపలని, పారకు
నవారధర్మ ప్రియని, ప్రియని తర్జుకాయదగ,
పారకురి చతుర కాటినకర్మము గలంగన్." భాగ.
ఆది. ౪, అ. ౯౨. కం. నం. ౮, అ. ఆ.

తర్జుక. చే. అ. పు. (తర్జుధాతువుయొక్క పులికి
కర్తృత్వకరము.) 1. చరించు, తడవజేయు.
"ఉ. తెల్లలవాల్చి కర్జువమి తెలియనోచార
మూర్తి నిర్వలంబు దర్జుక మంది మంది..."
కై. ౧, అ. ఆ. ౨౩. వి. పు. ఆ. అ. ఆ. ౨౮3,
2. నిడువక. "ఉ. ఎప్పుడు భక్తభావమున నిం
చులక ద్విజరాశాసనమో, దర్జుక సేవ సేయు
సుకృతంబున గాంచె..." ప్రభా. ఆ. అ. ఆ. ౩3.
దశా. ౧, అ. ౮౪; 3. కర్జుక. "క. తర్జుక
యాచింపుము నీమిట్టకు గనుక లేక యెలమి
దరింపన్." రీతి. ఆ. అ. ౫3.

తర్జుకుండ. చే. అర్జు. ద్రు. (తర్జుక+కుండన్.)
1. మారక, నిడువక. "నీ. ఉత్పన్నం బుత్పన్నము
దర్జుకుండ నురుగునర్జు కర్జుకమున దక్షిణాట
మునకు." భీమ. 3, అ. ౯౦; 2. కరిగా. "నీ.
తర్జుకుండ మింపువలె తారకమ్మ మెంతవారుకు
తనియంగ నొకవారు." కాళి. ౧, అ. ౧౦౪.
హరి. ఉ. ౩, అ. ౧౦౪.

తర్జుకము. చే. వి. ఒకవిధమున కర్జుకము. "ద్వి. కర్జు
కర్జుకమును బట్టుకర్జుకము..." మండితా.
మహిమ. ఆ3౯.

తర్జుకుమే. చే. న. క్రి. తర్జుకుమన. "ఉ...
బంతు లేక యెరుకైన కరిమ లంఘనీక కాళి,

చాపుడు తర్జుకుంది పదిలంబు..." తెల్లు.
ఆ. అ. ఆ౨౪. తెల్లు. గు. అ. ౧౦౧.

తర్జుకుచిత్తము. చే. అర్జు. (తర్జుకు ధా.) నివర్ధ
కము, కాక. "నీ. నిర్జ మేలే కాంచి... తగ్గదు
నీక్షింప నరునకు దర్జి పదిలన క్రూరిని దర్జుకుం
చిత్తమిధన." కాళి. ఆ. అ. ౮3. కాళి. గు.
అ. ఆ33.

తర్జుకుమే. చే. న. క్రి. (తర్జుధా.) 1. పోగొట్టు
"క...నీ, చాపుచిత్తమయి యిది, దర్జు
కుచిత్తమయి నదా క్తయగింబున్." భాగ.
భీష్మ. ౧, అ. ౧౯౦. పాండు. గు. అ. ౪౧;
2. కర్జు. "నీ. తేల్చి చుక్కల జాచుచు మాత్ర
లిమిరు కైరి జాచుచు నుద్ధవార్జుంగలయి,
నట్టి నేకంబు తర్జుకుం దురచించు, నిత్యరూఢ్యా
విధానముల్ నివృలములు." వి. పు. ౪, అ. ౧౨3;
3. కర్జు. "నీ. తండ్రికి మృతకిని దర్జుకుం
చుక దెట్లు వధులికాన్తనరణి కల్ప." రామలిం.
క. ౫2, 4. దీర్ఘకుండచేయు; మారమునర్జు.
"క. ఇప్పుడు రాత్రి వసులకు, దర్జుకుంబు దరిం
కార్చి తర్జుకుంబు రాత్రిగిది వాడె యని నే,
తెల్లన తెలువారు నన్ను చేరక యుండన్." ఆము.
౪, అ. ఆ౨౯.

తర్జుకము. ద్వి. వి. (తర్జు+ఇతము) 1. దోచుము,
"ద్వి. తనయందు చేసినతర్జుకమునకు, గనలుచు
బంధువర్జుమనెనె నాచి." ద్వి. క. పా. ౧, అ.
౪3, పు. 2. పారపాటు. "ఉ. విమిర కర్జు భీమ
నటు లేటికి దిట్టి తండు దోల నీగ్నేమియు లేక
పాటునెడ నెప్పుడు దిట్టి నిప్పు గెల్చుచు, గ్రామ
ములాన దర్జుకము గల్గినయంకర యంతగర్జు
మేసా..." భాగ. ద్రో. ౪, అ. ఆ౨౮.

తర్జుచారి. చే. అర్జు. (తర్జు+చారి) 1. నులకర్జు.
"చ...ఒకచాలకుంబు లకంబు నాచి చా,
అలిమి నదల్యుడు విరులబారి నెలకుకు వాని
నేని నుక్రలమున దర్జుచారి యది తాళె
నృపాలని తెల్పురంబునన్." కృ. కళం. ఆ. అ.
33; 2. పారదర్శి. "నీ. తాదయగోళ్ళ మోపు క్రి
యోపురంధ్రి, తర్జుచారియు నెలకుంబు దగవు
గాను" పాండు. ౧, అ. ఆ౨౧. ఉ. రా. ౧,
అ. ౧2౪; 3. తెదవిదర్శి. "నీ...కదుపు ని
యంగ దివి మండు గుడుము లెల్లు చారింబు

లలో దర్శిచారి యున్న, కెల్ల దిన మది తన
లేక కెప్పు నుత్తు” ఖర. 3, ఆ. ౨౫౮; 4.
తలమతిలెల్లగా, వైవకమున. “ఉ...తల్లివ
యోజ లామలతావహుఃకీః గల్ల నేర్పునే
యక్కట తర్శిచారి యటులైనను నావృద్ధ,
యాంబుతాక మాదివృద్ధుల జీవ్యనే...” సా.
౨, ఆ. ౧౯. ఆమ. ౨, ఆ. ౨౭.

తర్క. దే. ఆ. శ్రీ. 1. పారవము, “నీ, ముది
కన్నయ నవ్వమహిమ నివర్తిండు నాడ వీవన్యని
సొలుగు జేర్చు” కళా. ౪, ఆ. ౧౨౯. భార.
కర్ణ. 3, ఆ. 3, 2. హరిచేయు, “క. లాగాం
తమ దత్తరుని, ప్రాణార్థములకు దప్పునని కప్పుం
బుఁగిరిగి నిచ్చి పిలువగ, తోచిమరవరుల
దననకట్టుల బలిచేసే” వి. పు. ౨, ఆ. 3౨3.
వరాహ. 3, ఆ. ౯౫; 3. నిరుపయోగమున,
“క. అనునది యట్టిద వైవము, దగ నిచ్చిన
యవ్వరాలు దప్పునె మనకున్.” భార. విరా. ౧,
ఆ. ౬3; 4. మెను. “క...గోనంబులవృద్ధుల
నొండొక ప్రయోజనము దప్పు వనగా మినున్.”
కళా. ౨, ఆ. ౧౭౦, హను. ౫, ఆ. ౭౦; 5.
మరలించు. “చ...పాండురాజు దక్షిణవీధు
దహాత్తజాల పెట్టెఁజీ...” భాగ. 3, స్కం.
౧౧. శై. ౮, ఆ. ౯౦; 6. కడకు, చాటు.
“ఆ. తగదు మిగుల నివల జడయగ నంజేరి,
తం బగనయంబు దక్కకుండ, నేఁ దిరిగి యరి
గడ...” రాఘవ. ౪, ఆ. ౧౯. 7. కప్పుచేయు
అవచరించు, “క. విమిటఁ దప్పిరిమెగొ నా,
సామికి విశ్వకర్మనకు...” కాశీ ౫, ఆ. ౧౬౦.
భార. ఉద్యో. 3, ఆ. 3౯౪; 8 తొలగు.
“చ. తమతమదమ్మ్యకంబు ముక్కంబును నాడ
యెడ కురులై, తముఁ దలయెన బొందు
నది దప్పునె...” కర్ణ. 2, ఆ. ౧౫; భా. రా.
యం. ౧౪౪౨; 9. తెదరు. “ఉ. తెదడి దేవి
బారికలదిక్రము లంబుతరంగలాఁబముత్, తప్పునా
తామక బసమధన్యనిదోలులు వైవకంబు
గాన.” వై. ఆ. ౨. ౬౭. “నీ. భయ మింక లేక
తప్పుచూపుచే నాచుఁ జూచి చూడనియట్టి
చూడె నాచు.” కవి. రా. ౨, ఆ. ౧3; 10
ప్రతిహేయమగు. “చ...ఎంకయు భీతి బొంది
రాహరియు నరుండు గల్గవడి కంక విధాత్ముడు

దమ్మి చానినె.” భార. కర్ణ. 3, ఆ. 3౭౭.
హరి. పూ. ౬, ఆ. ౧౪; 11. కల్లయగు. “చ...
శయంగనీయకంబు నీ కల్లు గలిగె నవ్వరూపు
తప్పుము తప్పు కెప్పులేని భూపాలునినిది తెట్టి
నింబు తెలిసి దండిండు” కాశీ. ౪, ఆ. ౧౦౦.
కవిరా. 3, ఆ. ౧౯౦; 12. తమ్మ. “చ. బలిమిం
తేనెనరాదు సామమున దప్పున్...” శై. 2,
ఆ. ౬౮; న. శ్రీ. 1. అతిక్రమించు, చాటు.
“నీ...భర్త నుదితంబు దప్పునివారల నవదలా
చారుల...” భార. అది. 3, ఆ. ౧౪, భార.
ఉద్యో. 3, ఆ. 3౬౬; 2. తొలగించుకొను,
“క. తనకప్పు దప్పు జిల్లిని మఱి తా యేర్పవ
ల్లిక్కవలయుం తెల్లము” ఖర. ౨, ఆ. ౧౨౨;
3. విడుచు. “చ...ఏ దేహు నవర్తితో తెలివి
యించుక తప్పున మచ్చ...” సా. 3, ఆ. ౯౬.
భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౨౫౯; 4. మఱచు.
“క...చేసివేయు, దప్పిరికె ..” భాగ. ౧,
స్కం. 3౫౪; 5. కొంబాపు, (సంయుక్తమున
తెప్పవొట్ల నిది కొన్ని నామనాచకములతో
గూడి కల్లబ్బుల మగును ఉదా—మరితప్పు,
పరువముతకప్పు. మెను) వి. (నం. దమ్మి.) 1.
దోషము. “నీ. భూభూలకమ్మె యది వారి
బొందియున్న భరణిసామ్రాజ్యభూకంబు తప్పు
గాక.” కాశీ. ౪, ఆ. ౨౦౨. భార. విరా. ౫,
ఆ. ౨౭౫; 2. మార్గరక. “నీ. తలవాటికు రాణి
నిలికి నవ్వులి తెంజు దనరాయనమునకు దప్పు
గాక” ఇందు. ౧, ఆ. ౪౫; 3. బొంకు. “ద్వి.
క ప్పాతవాచన దప్పుత నాకు, దప్పకవరములు
దయ నిచ్చిలేని...” రం. రా. ఆయా. ౯౨, పు;
4. నివ్వలక్కము. “నీ వనఁ జెరిగి వీమనవయ్య
యంకభాక ప్రాసప్రాతకు దప్పు గలజు.” సా.
౨, ఆ. ౨౯. కుచేం. ౧, ఆ. ౯౪. నిం. దోష
యుక్తము. “నీ. నరవర్తములకప్పునరలు లండి...”
ఆమ. ౪, ఆ. ౨౭౦. ఖర. 3, ఆ. ౧౦౯.

తర్కకోను. దే. ఆ. శ్రీ. (తర్కకోను. సార్వభృమున)
తొలగు. “చ. అజ యెడ యంచు దప్పుకోను
మంచు దుగ్గ బలి యంచు...” కళా. ౮,
ఆ. ౧౦౦.

తర్కకోలు. దే. వి. (తర్కకోను భా) తర్కచేయుట.
“నీ. చేయబ్బు లడిగి తెప్పదనంచు బు కాంచు

తములపాకు. ద్వు. వి. (తములము+తము) నాగవల్లి
దశము. "శీ... ఉత్తరము తములపాకునిట్లు
క్రియ వాడె నిట్టి." ఉ. హం. ౪, ఆ. ౨౦.
ప్రభా. ౨, ఆ. ౧౫.

తములపుటాకు = తములపాకు. "చ... లేక విడిగా
దగు. గేదడి లేకుటందపుం, తములపుటాకుమొదలు
లను .." కళాం. ౩, ఆ. ౧౦౫. రాధికా. ౧,
ఆ. ౩౯.

తములము. పై. వి. (సం. తాంబూలము. ప్రా. తంఱో
లమ్. త. తంబళి. క. తంబుల.) 1. నాగవల్లి.
తములపుండీగ. ('తాంబూలాఖ్యలక' మొదలగు
పదములబట్టి యీదర్శనము గృహితము.) 2.
వీటిక, పాఠశాలకలము మున్నగువారిలో ౧౦ వీటి
నాగవల్లిదశము. "ను. తములముం బున్నం
బులన్ లోమగా, లలితద్రవ్యము లెల్ల నా
నినగ గేటలంబాడుచుం ిరివోన్." దశ. ౩,
ఆ. ౮౦; ౩. కన్ననమనన నాగవల్లిదశాదికము.
"శీ మృగమిమమమించుతములపుటిరల మోని."
ఆము. ౪, ఆ. ౧౩౫.

తములముచేయు. ద్వు. ఆ. క్రి. (తములము+చేయు.)
తాంబూలముచేయు. "క. తములము చేయని
నోరును .. తాంబూలముచేసిరాత్రి పీనము
నునుతి" ను. శ. ౫౩.

తమోచి. సం. వి. ఇ. పుం—వీటిలో మణివోరి
ప్రకాశించునది—1. మిడుగులుబురుగు; 2.
గోమేదకమణి.

తమోచి. సం. వి. ఇ. పుం—తమస్సునకు శక్తువు-1.
నూర్పుడు; 2. చంద్రుడు. ౩. లక్ష్మి.

తమి. చే. వి. 1. చరిత్రకతాంబూలము, నిమలిన తాం
బూలము. "శీ. ఎది వీటి నిర్వహించుకాళాంజా
లారులకన్దులకు నో గొగ్గవచ్చు" కవిక. ౬, ఆ.
౧౯౪. ప్రభా. ౩, ఆ. ౫౧; 2. తంబుద్రవ్యశీ
"ఆ. దిల్ల రింత మొగలి వీకే నూడుగు, నివ్వు
తమి తమి శివ్వి జమ్మిచేసి నేమ మొదలుగా
గల నూడుకు..." కేం. కంద. ౪, ఆ. ౫౬౩.

తమింటులు. చే. వి. బ. (తమి+ంటులు) కుండల
ములు, "శీ. పునుకకన్దుంటులు బోలుచు నీమల
వారు నోగల మిగ్గిలిచావు లెనగువారు."
తాంబూ. ౧, ఆ. ౧౬౫.

తమింటులు = తమింటులు. "శీ. ధాతు మించినందు
తమింటురాగము శ్రవణభాగముల నందడించు."
వరాహ. ౧౧, ఆ. ౮.

తమింటులు. చే. వి. (త. తంబుడు. క. తమి, తమి) దే
చర్చ వాద్యనిషేధము. ఆం. భా. ప్ర. ౧౨౭. (ఇది
సంస్కృత సమానుద్యమనవ గాననగుచున్నది.)
"చ. శంఖశాహళిలో పటహర్షణ్ణి పటహర్షణ్ణి
తమింటు ప్రముఖ నిఖలవాద్యనిషేధములును."
కళా. ౬, ఆ. ౬౯, రుక్మా. ౪, ఆ. ౩.

తమిడినుడు. చే. వి. తమిడిగి. (శ. ర. ప్రా.)
తమిడిగి. చే. వి. తమిడిగి. (ప్రా.)
తమిడిగి. చే. వి. తమిడిగి. ఉపయోగపాత్రము.
"శీ. తాంబూలమును తమిడిగి తమిడిగియు
తమిడిగిలక..." రిశిక. ౪, ఆ. ౪, ఆచ్య.
ను. ౩౫.

తమిడి. చే. వి. శివార్చన చేసి తమిడిగి నోకతాతి.
ఉదా—తమిడిగివాడు, తమిడిగి. (ఇది ప్రాచీన
కాననము లో గానవచ్చినదము).

తమిడి. చే. వి. తమిడిగివాడు. "శీ. వీటిలు
పోరాడి బర్ని యూరక త్తువ్వు తమిడిగివాడనూ
దుమి నెమర." ద్వా. ౧, ఆ. ౨౩౩. ఆం. భా.
ద్వి. ౨౮౪.

తమి. చే. వి. 1. పద్మము, తామరపువ్వు. "శీ. నలవ
తమిడిగివాడు తమిడిగివాడులు కనకపద్మంబు
సత్పుత్రులనును" నైష. ౧, ఆ. ౫, ఆం. భా.
ప్ర. ౧౬౪; 2. పద్మమునది నుడునది. పద్మ
పూసము. "శీ. తమిడి తామినివాని దమిడి
దొల్చినవాని దమిడి మొల్చినవాని దొల్చించు."
నరస. ౧, ప్ర. ౬౪; 3. పుష్పనిషేధము. (శ. ర.)
తమిడిగి. చే. వి. (తమి+కన్దు+ఇ). కదులును పంటి
కన్దులు గలవాడు; కదులునుపంటి కన్దులు కలది;
1. అందమైనకన్దులు గలది; క్రి. "శీ. తా. తోలు
నీకన్దుకంటిచిరద్యుతుల్ మించు దొల్చినకన్దు
మించుచును." చంద్రి. ౩, ఆ. ౫౩; 2. కన్దువు,
కమలాక్షుడు. "ఆ... తమిడిగి, క్రి. కన్దులు
నడచి తమిడిగి." నీలా. ౧, ఆ. ౮౦.

తమిడిపు. చే. వి. (తమి+డిపు) పద్మరాగము.
"శీ. మగమగియులకన్దుగనిగి దులంబుల
తమిడిపు మేల్ పలుకును." నీలా. ౨, ఆ. ౪౮.

కమ్మగడ్డియ. దే. వి. (కమ్మిగడ్డియ) బద్దానుము.
చేంక. చేప. ౬.

కమ్మగడ్డియతోటి. ద్వ. వి. లక్ష్య. సాం. వి. చేప. ౬.
కమ్మచక్కెరిగింక. చే. వి. సూర్యుడు. "నీ. వెల
లోడు కమ్మచక్కెరిగింక చేపిల్ల కలువలసూడు
చిగలులగొంగ. గీ...నాక చేస్తే దవయ లోక
రాంధ్రవక .." సాం. వి. చేప. ౯.

కమ్మచుట్టుము. చే. వి. (కమ్మి+చుట్టుము) సూర్యుడు.
"గీ కమ్మచుట్టుము మితురకమ్మ సూర్యుడే..."
అ. భా. ప్ర. ౯౦; వేంక. చేప. ౧౩.
కమ్మచూలి. చే. వి. (కమ్మి+చూలి) బ్రహ్మ "ఆ భాగ
వకము తెలిసి చులువల చిత్తంబు, శూలికై ను
దమ్మచూలికన." భాగ. ౧, స్కం. ౧౯. చరచి.
ఆ, ఆ. ౪౬

కమ్మచాయ. ద్వ. వి. (కమ్మి+చాయ) - కనులవిరోధి.
చంద్రుడు. "నీ. చమ్మన నల్లల యిమ్మన జ్ఞా
పెట బొమ్మ గాడులయు రాకమ్మచాయ"
అచ్చ. యు. ౨౬౪. (రాకమ్మచాయ = రాజ
చంద్రుడు).

కమ్మచీది. ద్వ. వి. (కమ్మి+చీది) పుష్కరస్థియము (క.ర.)
కమ్మచొర. చే. వి. (కమ్మి+చొర) సూర్యుడు. "గీ.
అట్లా కా కని మునితేద మధిగమించి, పంపక
దమ్మచొరచారి పంప నచ్చి, గామ్మచొరుండు
రామలక్ష్మణుల గాంచి, బలిక భయభక్తియున్
లేస్తడగ నిట్టు." రామా. ౧౫ ఆ. ౨౫౯. (కమ్మ
చొరచూలి = సూర్యుడునుండెన నుగ్గిరుడు).

కమ్మచూలు. చే. వి. (కమ్మి+చూలు) దివకంఠువు.
తామరకాడకంఠువు. "నీ. హాసకమ్మచూలుంటి
యవదులేకొనునె నీర గాంగ జరుది యొంగ
గొంకి." ప్రబంధ. ౩౧౦.

కమ్మచురుడు=కమ్మచాయ (క. ర.)
కమ్మచుట్టుము=కమ్మచూలి. భా. సు. ౧, ఆ. ౩.
కమ్మమొలక = కమ్మచూలి. చెప్ప. ౧, ఆ. ౧౧౭.
కమ్మయనుగు = కమ్మచుట్టుము. అచ్చ. యు. ౪౦౩.
కమ్మయింటిగక. చే. వి. బద్దాలయ; లక్ష్య. అం.
సం. చేప. ౧౦.

కమ్మిండు = కమ్మచుట్టుము. "గీ. నాగధర్మ పరాగాన్ని
సాక్షి గాంగ, పద్మిందుకగ్రహణ మొనర్చు,
లోలుచుపల్లనిది పల్లభూనవంబ, గట్టివా దన
నలదేటిగడులు పొడలె." రాజ. చ. ౨, ఆ. ౬౯.

కమ్మిసూడు = కమ్మిచాయ. "ఉ...శాగురువక
త్తుని నెల్లదికై నక పమ్మిసూ-పల్లనికారి, కో
హృదయంబ గలంగ నొనర్చి లేచి నీ, యల్లవి
చేసి తెప్పెద రయంబున నీ గనుగిటి చిటికె."
చెప్ప. ఆ. ఆ. ౨౩౧.

కమ్మిము. చే. వి. (క. కంది క. కమ్మ.) ౧. దీవి
వృత్తియందు 'దుజ్' లోము. భార. ప్ర. ౪,
ఆ. ౨౯౯. పెరుక బుట్టినవాడు, అనువాడు.
"క. అమ్మదిక కాది యన్నయ్యకమ్మిము
నొక్కటి మనోజరాడివలె .." భార. అ.వి.
౮ ఆ. ౧౦౬, అం. భా. ద్వి. ౧౦౩; ౨.
వాళ్ళకార్మమునిచ్చును. భా. రా. అయ్య. ౩౩;
౩. తోలుట్టు. "గీ. కమ్మలొచ్చునె మొమకమ్మ
బంగ." విక్ర. ౪, ఆ. ౧౮.

కమ్మంగట్టు. చే. వి. (కమ్మి+గట్టు) కమ్మము.
"క. నీకమ్మంగట్టు రూపినివిదడడు .." భార.
ప్ర. ౪, ఆ. ౧౩౬, పాండు. ౩, ఆ. ౩౮.

కమ్మికోయి. ద్వ. వి. (కమ్మి+కోయి) కమ్మల
జన, కనులగాక బుట్టినకమ్మల. "నీ...నిజు
దిల్లి మనజునయల, క్షణమే తే భూప విద్యున్న నమ్మ
దు క్షనయండు కనక దనకమ్మికోయి, నెలవి
గూర్చుకొని..." భార. అచ్చ. ౪, ఆ. ౧౪౩.

కమ్మలబ్బువాడు. చే. వి. బద్ద విరోధి; చంద్రుడు.
అం. సం. చేప. ౧౫.

కమ్మలము. చే. వి. (సం. తాంబూలము. ప్రా. కంతో
లము. క. కంబళము. క. కంబళము.) ౧. నాగవల్లి.
కమలపురింగ, (తాంబూలదళము, తాంబూలా
ఖ్యులక మొదలగుదములకు బట్టి యాయర్థము
గృహీతము); ౨. ప్రాచీనకృతులు మొదలగునవి
గలతాగవల్లిదళములు, చిటిక. "గీ. నీవు ముగ్ధుడగు
మది యెకనిది విభూషణంబులలతో దమ్మ
లంబుల తెట్టివీడుకో లిచ్చి పుచ్చి..." భార
ఉద్యో. ౧, ఆ. ౨౫౭. అం. భా. ద్వి. ౧౬౩;
౩. చరిత్రతాంబూలము, కమ్మ. "గీ. అమ్మలగు
తోడి పుట్టివీడులమున, బురలొననాన
నయం..." ఉ. రా. ౪, ఆ. ౧౮౪.

కమ్మలమునోయి. ద్వ. ఆ. ఆ. (కమ్మలము+నోయి)
తాంబూలమునోయి. "గీ. కమ్మలమునోయిచో
నొక్కతరియతోటి, రామచంద్రుల జూచురావ
కకన, ముది తాంబూలకృంబు ముఖ

గాగల, గజతె గంగిరిదేశిలి కమలదళము."

వై. పు. ౩౩, ఆ. ౩౩.

తమ్రులయిల్లు. వై. పు. ౩౩. (తమ్రులు+యిల్లు) కమలా కరము, వరమృ. "చ. కని తమ్రకంటి తమ్రులయింటి పొలుగునకు మెచ్చుచు..." భాగ. ౧౦, పు. ౧౦. భూ. ౪౯౩.

తమ్రువాడు. వై. పు. (తమ్రుడు+వాడు) తమ్రుడు. (క. ర.)

తమ్రు. వై. పు. (క. తమ్రు.) 1. చెవి అడుగుభాగము. "ద్వి. అని యచ్చు కరముల వస్త్రములపై పులువెంచెడి కమ్రులనీడలై జేరి రాచిది" రం. రా. య. ౪౧౨ పు. 2. భువనమెదల తనిలించెడు వలపు ముందుభాగము.

తమ్రుట. వై. పు. వరవాడువివము. "చ... శ్రీదు లుచ దోలు గారు గుచ్చెట తమ్రుట." హంస. 3, ఆ. ౨౯.

తయారు. పొం. విణ. వీధ్యమైవది; సంసిద్ధము. (క. ర.) తయారాది. పొం. పు. వనిపెట్టుకొనియొడుట. (క. ర.)

తరంగము. 1. సుం. పు. ఆ. పుం. అల, ఊర్తి. 2. గుట్టము మొదలగువారివాడు.

తరంగి. సుం. విణ. (న. పి. న.) అలలు కలది.

తరంగిణి. సుం. పు. త. శ్రీ. నది, విణు.

తరంగితము. సుం. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. తరంగములు కలది. 2. చంచలము, 3. పొంగి పొరలుచు.

తరంజము. సుం. పు. ఆ. పుం. 1. గాలపుదారమునకు గట్టి కట్టముకొని లోనగునది. 2. పీఠనదపు త్రెడు; 3. ధ్వము, తెచ్చు.

తరంకము. సుం. పు. ఆ. పుం. 1. నయనము; 2. జడి వాన, అపారము; 3. కచ్చు; 4. తెచ్చు.

తరంతి. సుం. పు. త. శ్రీ. నాక.

తరంతుడు. సుం. పు. ఆ. పుం. 1. భక్తుడు; 2. రాక్షసుడు.

తరంబుము. సుం. పు. అ. న. కరబూతామండు.

తరగ. వై. పు. (సుం. తరంగ) 1. అల, కరడు "చ... సంపదయశ్చిటికరంగలన్ తెలంగుడున్." భార. అది. ౮, ఆ. ౨౯. ఆం. భా. ప్ర. ౧౪౪; 2. విశిష్టభువనాదిముడు. "చ. సరయి కాని దంతుక చాలనివచ్చుచు తరంగలన్." కవిక. 3, ఆ. ౧౩.

తరగలెత్తు. వై. పు. (తరగలు+ఎత్తు) పొంగిపొరలు; అలిశయిండు. "నీ. అమృతంబు నిప్పునామాక్షర మధురగాంధర్వరూపంబున దరగలెత్తు." కవిరా. ౧, ఆ. ౧౦౬.

తరకట. వై. విణ. (సుం. తరకటి) అనకము. (ఇది పెక్కుచోట్ల నీయకమున "అరకట, బరకట" శబ్దములతో గలిసి సోపానకైయాడుచులుండునయినందున) "క. తరకట అరకట గాదే, తరుణి నామాట నీకు చార్పాణున" దళా. 2, ఆ. ౨౮౯. వేం మా. ౫, ఆ. 3౮.

తరకటింజే. వై. ఆ. శ్రీ. తర్కించు. "నీ. తరకటి బీర తమిళముయందుల్ తలసాంతులేఖతో దరకటింజే." ఇందు. ౫, ఆ. ౪౬. (తరగలింజే ముద్రి.)

తరకటింపు. వై. పు. (సుం. తరకటి) తర్కము. "నీ... తరకటి వరంగను దర్క మెరుగు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౦౩.

తరకనము. వై. పు. అమృలపొది, తూర్జనము. "నీ. రాణ నోపాదులైరాణంబునిగిరి తరకనల కొరుల తరకనంబు." నాన్. ౪, ఆ. ౨౮. ఆం. భా. ద్వి. ౫౪.

తరకనా = తరకనము. "కా. తెలాంజక్కనపాళి గూర్చి మెల లాంబం జాటి పేల్ పాగలం, గీలన్ సింగిణి చేకటిం దరకనా తేంపెనమీ నంబు... విరాళిల్ల..." రా. పు. ఆ. ఆ. ౫౧. తరకపు. సుం. పు. త. పుం. పిఠంగి, తుద్రాకాద్దాలము.

తరగంపె. వై. పు. తరకము అంబము. "నీ. అంబ నునంగను గ్రకచంబు తరగంపె యువ గరక త్ర భేదాఖ్య మొబు." ఆం. భా. ద్వి. 3౦౧.

తరగలి. పు. గ్రా. పు. (తరము+గలి) తరమున జరిపెడుభాగము, తెగ. వ్యుత్ప—వాడు వ్యావ తరగలిలో జడుపుచున్నాడు. (క. ర. ప్రా.) బ. శ్రీకంఠభూషణవివము. ఉదా—తరగలి గుండ్లు.

తరగలిగుండ్లు = తరగలులు. బ. శ్రీకంఠభూషణవివము. (క. ర. ప్రా.)

తరటు. వై = తరటు. (కళ, కొరడా.) "చ... తరటుల పాలునీయని." విక్ర. ౫, ఆ. ౮.

తరణ. సుం. పు. ఆ. శ్రీ. తరవాణి.

నల్ పొయ్యి దట్టముఖములు నూచు..." క. నం. ౧౦, ఆ. ౧౦, పా. ౪, ఆ. ౪౦; 6. రకము, "క. కురువీరుల గెలిచి తనం బరము లోకం జీత్రవర్ణభావములగా, దర మెఱిగి లోచనోత్పన్న కరములుగా బొద్దుపొద్దులకుం పెట్టి." భా. విరా. ౪, ఆ. ౪౩, వి. ౧, ఆ. ౧౪౦; 7. విషయ, "చ బలవ్రాంతియకంబుల బలపుం బ్రహ్మరక్షిణభావం చార్తకళాంబు క్షిగ్రిమణి గాంగేయు నేగినిచే, లయలరావ న్నెఱుంగు రాకరముగా బొల్పుం దగు గాన నిన్ను .." హరి. భా. 2, ఆ. ౧౪౩, చంద్రి. ౨, ఆ. ౧౦౪; 8. క క్తము, "చ బలవందపు మెంగుదింట్లను, ములు మడు చేయఁ బాతుఁ దరము దరము తెలి పాతఁ జేరినన్." చంద్రి. ౪, ఆ. ౧౨౫; 9. పెద్దమాటములు మున్నగు చాచి మెఱిగిచి పోవుట కువయోగింపుభావ విశేషము, బట్టి, "నీ. కరముల విట్టుల దగులల్ దరలించుటలమానుల యాద్యకలకలము." వరు. ౫, ఆ. ౪౦. హరి. భా. ౧, ఆ. 2౦; విరా. 1. కక్తము "గీ. కరమె నిష్ఠునిలో బోర దమ్మరాచ." క. రా. ౨, ఆ. ౧౩, చంద్రి. ౪, ఆ. ౧౨; 2. క క్తము, సమర్థము. "నీ. కలికత్సవ క్షిప్రకవ సూక్తి విష్ణుంగ దరమెనకనుటోయి వయ దలిచ్చు." దళ. ౫, ఆ. ౪౨, తు. ౨, ఆ. ౬; 3. సమానము. "గీ. పాటిమాత్తు హరిద్రాధిభంగము నకు; దరము పొదానునీదానుధానుమునకు; గరము బోలపొందు పీనియంగములకాంతి." వై. ౧, ఆ. ౧౫౬ ఆం. నం. పూ. 3౪, 4. క్తము, "నీ. రానియగొప్పునుపొచ్చి యెం టుల దాల్చి కరమెనలంకపుతాఁ వైచి." చా. కి. ౧, ఆ. ౧౦౪, ఆం. భా. కృ. ౧౫, నం. వి. ఆ. పు; 1. దాటుట; 2. పీడనము; 3. అగ్ని. విరా. (ఆ. ఆ. ఆ) దాటుచు.

కరలు. నం. ౧. ఆ. ప్రి. 1. గంజి; 2. కల్లు, నుర; 3. ఒకాదొకప్పు క్తము.

కరలించు. కే. న. క్రి. (కరలు ధా. ప్రి.) 1. తొల గించు, పోగొట్టు. "క. నమనికరియును జరా, కరుణి ప్రకేంది ప్రజ్ఞ దరలించు నామి." చా. కి. ౧, ఆ. ౧౨౩; 2. తాగుదీపాత్మ. "చ. బివికిత ప్రచోనవ పట్టుబట్టు చాక

నూతన, స్వరంగరాజమున్ భీమరజాబలగాంచిక పాంచుచక్రముల్, గెలు మహాభంగుల దరలించ లతామణితాళిలుపుల్." మరువల్లంబులకు తుక మందలి యాడెడి గంజి వైయున్." వసు. 3, ఆ. ౧౩౫. వరు. ౫, ఆ. ౪౦; 3. బయలు పెడలఁజేయు. "గీ. కండ్రి చిలిపింది వాస్త్ర యంతయును గెలిచి, పిడు దరలించు మిచ్చుద పీడ నను. చెన్ను." ఆ. ఆ. 3౦౪.

కరలిక. కే. వి. (కరలు ధా.) ప్రయాణము. "గీ. కర లును కరలిక యనుగు దయకమ్మ... ఆనంద యాత్రి, కనును .." ఆం. భా. ద్వి. ౨౧౪.

కరలు. కే. ఆ. క్రి. (క. తెరల) 1. ప్రయాణము. "కరలు .. కమ్మనె రజతాద్రికిన్, దరలగా వలె నంచు తెచ్చిర దమ్మిగ్గియ దీగిన్." దళ. ౨, ఆ. ౬౫. నీలా. 3, ఆ. ౧౦; 2. నడచు, చను. "గీ. కరలె ను నడచ నకుల కనరు నభన్." ఆం. భా. కృ. 2౬; 3. తొలగు. "గీ. అచలగతి నుండె దివ్యజన్మము మిగుల; బరగి వైవస్వంతుడే దలదయ్యె." ఉ. హరి. ౧, ఆ. ౧౦౪. నా. వరు. 3, ఆ. ౨౦౦; 4. పోవు, నడిచు. "గీ. అనుచు రాముడు ఘనరీతి దవపువక్త్ర; కరిమక ప్రకాశుని దరలఁ జేయఁ, బలుల న్నవనూభవపక్షులము" దళ. ౬, ఆ. ౧౨౨. వసు. 3, ఆ. ౨౦; 5. చరించు. "చ. గుడనమన్నితాభివసాను దరక్తుచుమాంగ దంబు భూ, వరభుజిపీతి లొచ్చి నగవర్ణుతా వరనాభ్యుపాయచే, దరలభిభూతధాత్రియన్..." వసు. ౫, ఆ. ౯౦౧. ప్రభా. ౨, ఆ. 3౪. న. క్రి. విడుచు, వదలు "క. అరయగ నానారాలు విగదరలిక యాత్రిత్వ విక్రదాదామ లను, బర గుచు నుండెడు నృకములు పరుడి నరకున్ము లను భక్తిండు వడిన్." భా. గ. ప్రి. ౧, ఆ. ౧౬౪. వసు. ౧, ఆ. ౪౦

కరలుడు = కరలిక ఆం. భా. ద్వి. ౨౧౪.

కరకము. నం. వి. ఆ. పూ. 1. చోరువర్ణరక్తము, నాయకవర్ణ; 2. చరము; 3. వల్లములే. విరా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చరించునది; 2. ప్రకాశించు నది.

కరలికము. నం. విరా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చరించు జేయఁబడినది; 2. చంచలమైనది.

తరపరి. = తై. వి. పట్టాకర్తి. "వ...తరపరులకిచ్చియు...
"ఉ. హరి. ౬, ఆ. ౫౦. "క. పితంబ్రీచావుఁ
గని యుద్ధయజ్ఞాడు యూపాక్షం దంకఁ దరువఁ
గొనుచు; దివ్యము డిగ్గి సింహాస్థుని యెసగన్
ద్విరదఁ దాఁగె దర్ప మెలర్చున్." భా. రా.
య. ౧౧౯౩.

తరపరి. తై. వి. (సం. తరవారి; ప్రా తరవారి. హిం
తల్యార్.) పట్టాకర్తి. ఆం. భా. ద్వి. ౨౧౪.
తరవాటి. డే. వి. అన్నముతోఁ గలిపి పురియఁజెట్టిన
గంటి. (వా)

తరవాయి. డే. వి. డౌ. (త. తరవాయ్.) పరుస,
అనుక్రమము "గీ. పిక్కతరవాయి దొరకొని
యొకటి నొకటి; బృహద్రథవాదంబునఁ బట్టి
పెలువ నూఁచె" హరి. పూ. ౩, ఆ. ౮౧.
భార. కర్ణ. ౧, ఆ. ౨౪౯; ౨. కాలము. "చ.
వెనుకతరవాయి నిట్టియె పెప్పరిఁ గాని భనంబు
రాండునొకదల లేదు..." నా. పంచ. ౧,
ఆ. ౧౫౩, ౩. పెప్పిమి మరల మరల జేవట్టట
వర్ణ. "గీ. వెంగి తొలుతాడు తరివాయి తెప్ప
నట్టి యెల్లప్పుంబు నేరదిదిడి వనంబు; గ్రమము
గుణియించునెట్టికల్పరాచారి, నికరములు గొల్ప
వచ్చె కాండ్యియార్." రా. వి. ౨, ఆ. ౮; ౩.
ఉపక్రమము. "ప...లారలు, మా తరవా
యడుగు మాటలాడుం దుచున్." ద్వి. చరు.
౩, ఆ. ౨౨౫.

తరవారి. సం. వి. భి. పుం. కర్తి. (చూ. తరపరి, తరపరి.)
తరనము. సం. వి. ఆ. న. మానము. వ. న. 1.
దేగము; 2. బలము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1.
దేగము గలది; 2. బలము గలది.

తరననము సం. వి. ఆ. పుం. నొక.
తరియ్యి. సం. వి. వ. పుం. 1. పులి; 2. వాయువు,
గరుడుడు; 3. కూరుడు; 4. పడిగా జొయి
వార్తల జెప్పుటయు. విలా. (వ. నీ. వ.)
1 వడి గలవాడు; 2. బలిమి గలవాడు.

తరయ్య. సం. వి. వ. న. 1. వడి; 2. బలిమి ; 3.
దీరము; 4. ద్రోహి; 5. తెత్తల.

తరాక్ష. డే. వి. క. తరాసు. హిం తరాశా
తూవెడుసాధునిశేషము, త్రాసు "ఉ. ..తా
రాశాలు రాశాలు పెనుతరాశాలు కాక భరాత
లంబున్" అడిమిమూలశబ్దరాట్ట.

తరాసు. డే. వి. = తరాక్ష. "నీ. త్రాసు తరాసు
నాఁ దనయను నారాది..." ఆం. భా. ద్వి. ౩౦౦.
తరి ఉ. భ. తై. వి. (సం. తరి.) 1. క్రమము,
మనము. "క. తరకరమ తరువఁ దరుమ,
దరియం దువయంబు నొంక భవంతురి సాగర
మునఁ గడు గరగరై, కరమునఁ గర ముతురు
నమృతకంఠము చానున్." భీమ. ౪, ఆ. ౯౪;
౩. కవ్యము. "నీ. నిరఁ దరి జేసి యాశరథి
మసింది సంధిలనుధారనము సాధించువాడు"
చమ. ౧, ఆ. ౯. భ. రా. బల. ౪౩౪; ౩.
వన్న. ఉ. వా. తరియాత్త. తరిపాటు. మొ.
సం. వి. వ. క. శ్రీ. 1 గాక; 2. బట్టయందు;
౩ పాక.

తరించే. సం. న. శ్రీ. 1. (సమద్రము మున్నగు
వానిని పీడ మున్నగుసాధుములచే) బాటు.
"చ...ఇంతవరంబుధి నేరలేక దరించు..."
ఉ. రా. ౩, ఆ. ౧౯౯; ౩. (ఆధామలను)
అగిక్రమించు, పూటు "నీ. కాభామన్నగోపి
కానంబుఁ దరింక గంధమై యుండిన నుండు
గాక." చం. రా. ౩, ఆ. ౯౨; ౩. కడపు, తెల్ల
బుచ్చు. "ఉ...తువరమహారాజానీకానీకానీ
రీతి మెయిం దినంబుల దరించుచు నుండె
నితాంశభవ్యయై." మా. న. ౪, ఆ. ౯౫.
తరివఁడు. సం. వి. ఆ. పుం. శ్రీపుత్రుడు కొండ
యధికారి.

తరిగంబము. ద్వ. వి. (తరికంబము) కవ్యము వగి
లించి క్రమము పువయోగించు స్తంభము, కుట
రము. "క. తరిగాండ్రాన నొకఁ దలఁ, తరి
గదవఁ గుడుదు నాకత్రాడును చేరుకొ, తరి
గంబుయలు దాఁడు హరిహరి హరిచిక్రతి
హరియే యెఱుగున్." భాగ. ౮, స్కం. ౨౦౫.

తరిగట్టు = తరిగొండ. (చూ. తరిగట్టుత్రాడు, తరి
గట్టువారి) [సాం. ని. లిప్య. ౮౦.
తరిగట్టుత్రాడు. ద్వ. వి. (తరిగట్టుకత్రాడు) శివడు.
తరిగట్టువారి. ద్వ. వి. (తరిగట్టుకవారి.) తుంసరి
భరుడు, విష్ణువు. ఆం. సం. డే. ౩.

తరిగడవ ద్వ. వి. (తరిగడవ.) పెయ్యం క్రమము
కడవ మంథిని. భాగ. ౮, స్కం. ౨౦౫.
తరిగాడు. ద్వ. విలా. (తరిగాడు) క్రమమువాడు
మంథినువాడు. భాగ. ౮, స్కం. ౨౦౫.

తరిగొండ తై. వి. (తరిగొండ) కవ్యరసగోంధ, మండరకర్మము. "శీ. తరిగొండ పెమ్మలై చాల్చి కెల్లుల నూటివలె జేర్చిట్టి కవ్యము విష్." పారి. ౧, ఆ. ౪౯. పరాహ. ౧౦, ఆ. ౧౧౦.

తరిగొట్ట. ద్వ. వి. (తరిగొట్టు) ఒకవిధమహారామ, విశిష్టత. "శీ. తనదు విశిష్టయై తరిగొట్ట వెన్న వెలువపాల్చి నాగ..." అం. భా. ద్వి. ౬౦. తరిగోల. ద్వ. వి. (తరిగోల) కవ్యము, మంథా నము. (శ. ర. త్రా.)

తరియేట్టు. ద్వ. ప. త్రి. (తరియేట్టు) (పెరుగు చేపతామలకు) వివేదముచేయు. (శ. ర.) తరిటి. జీ. వి. లెడుకొనలకు లెడుమయాలబలుగాగ గట్టి కడును దిలిచి యెత్తు మున్ననాని వీపుమీద తైలైడి గోనెనంది (శ. ర.)

తరిటి = తరిటి. (శ. ర.) తరినీ. నం. వి. ఈ త్రి. నాక. తరిక. నం. వి. ఆ. త్రి. 1. చూపుచున్నది; 2. గంజాముఖి. విలు (బు. త్రి. బు.) తరించు వాడు.

తరితీపు. ద్వ. వి. (తరితీపు) 1. ఉపేక్ష. "మ... సరసానుభవధారనం బయలు గాంక్షం గ్రోలగా నియ్యపే, తరితీ పేల యటంచు రాజపుడు సీతన్ ముందె రాగాబుధిన్." ఉ. రా. ౬, ఆ. ౫౧; 2. అతిశయము; 3. కుభవమాధ్వర్యము, తరుచుటచే కనెనమాధ్వర్యము. "శీ. కులములొక జరితీపు గలిగి మిందనమేటి..." స్వా. ౫, ఆ. ౪౩. (తైరిందర్మములకు వదాహరణము); 4. మోహము. "శీ. తరితీపు జాపుది క్రొల్లజాపులు చూచి..." జ. రా. ౨, ఆ. 3౦౪. ప్రభాధ. ౧, ఆ. ౬౫. 5. విలపము, శృంగారచేష్ట. "చ... ఇన్ద్రున్ చ రావనియ్యుడై వెళ్ళుకే ము సీ. మీర శృంగారంబున వెళ్ళి తరితీపుల ఒక చిలకెట్టై తేనెన్" బ. బ. 2, ఆ. ౧౦; 6. తనకతన, తనకము. "శీ. తనకము తనకతన కమి కత్తెము ఒడిముడి తరితీ పుట్టెము చిడి మడిపాటు, నాగం దనరాదు" అం. భా. ప్ర. ౧౪౦. ప్రభా. ౫, ఆ. ౪౫; 7. అపేక్ష. (శ. ర.) "క... వెండియి దినదినమున దన, దాదను చేపందయాన తరితీపుగల్, కెందుకొన

కుండ గమ్మలనుడుతుగా వాచి కామదవకు దగుచున్." శ. రా. ౨, ఆ. ౯౧; 8. త్రితి సంతోషము. (చూ. తరితీపునయు); 9. భాగ. "చ... రథాంగదంబుతో, తెలు: గొడవంగ జట్టి తరితీపుల. తేట్లు మృణాళమో యనగా." వి. క్ర. ౪, ఆ. ౨౦౪.

తరితీపునీయు. ద్వ. ఆ. త్రి. గర్విండు. (శ. ర.) న. త్రి. 1. సంకపించుకేము. "శీ. కాన జోహత్తు లయినదుక్కులులకనగరిను పహి యిండు గవిరాజ కావ్యమహాను, బహుళపక్షము వీకటి బహుళ మగుట, కాదుకెన్నెల తరితీపు నీయుకరటి." పాడు. ౧, ఆ. ౧౪; 2. వీడిచు. "ద్వి. పురజొడుచుకు దనభూర్వగర్వింబుకరుపు కాండై పెంట చరితీపునీయు, నిలిచినచోట గాల్ నిలవకలేక, పరిలేరి చిత్రాంగినగరి కేతెంచె." ద్వి. శ. సా. ౧, ఆ. ౨౦. పు. రం. రా. ఆర ౧౯౦. పు.

తరిత్రము. నం. వి. ఆ. న. నాక. తరిత్రాల్లు. ద్వ. వి. (తరిత్రాల్లు) విష్ణువు. "శీ. తరి చాల్చుపొక్కిటి కష్టమరిచాని యట్లు నర్తనలకు జల్లి రల్లి." వృ. వి. ౧, ఆ. ౫౪. తరిత్రాడు. ద్వ. వి. (తరిత్రాడు) మంధరజ్ఞాపు, కవ్యము త్రిపుత్రాడు "చ. నురనికరంబు రక్క నుల జాట్లములై యుక్తుతాగ్రావ ముందరిగి జిల్వరాచతరిత్రాట దిలిచి నయనయోధి నిర్భర గరి: ద్రచ్చుచో..." పారి. 3, ఆ. ౫౯. చం. రా. 3, ఆ. ౬3.

తరిప్పిడు=ఉ. వి. (ఉద్ధు. తరిబయకు) అలముడుము. తరియింపే = తరిపి (దాడు) "క... అనువనతో కాల్వమును, ముగియించి నిజయోగవత్తయనున నిలింపెన్." భా. 3, స్కం. ౧౬౨. మార్క. ౧, ఆ. ౧౮౪.

తరిపట్టు ద్వ. ప. త్రి. (తరిపట్టు) సే.ల నుజ్జే లించి పెరుగుచు త్రచ్చుక నిలపు "శీ. తొడ గాలితలుపుల విడుతురా తొడివొడి జన్నుల దరిపట్టులాడ గలజె." ఉ. వారి. ౪, ఆ. 3౦౮.

తరివము. నం. వి. ఆ. పు. 1. నాక, 2. నమస్త్రము, 3. భూనిక, కృషి; 4. స్వర్ణము, విలు (ఆ. ఆ. ఆ.) నమస్త్రము.

తరుమే. వై. న. శ్రీ. (నం. కక్ష. ప్రా. కర్ప) 1. సావజ్ఞు. (చూ. కర్ప); 2. లిలక, కుళిండు. "చ. పడిగొ వచ్చి నిట్లు దరుమం దరుమం విమ ముద్దువిల్లి..." భార. ఆది. ౨ ఆ. ౧౫, హరి. పూ. ౫, ఆ. ౨౦౩; 3. మిలికించు, బాగుగా నాలోచించు. "నీ కలిది ముప్పదిరండుక త్తలంబు లూహించి..." పాంచు. ౨ ఆ. ౮, శివరా. ౨, ఆ. ౮౨; 4. రాచు; 5. అపెట్టు. "క. కర మొప్పగ వేనవకేళ్ళరు పక్షిలకరకలంబు నం రంభమలె, దరుమం నరణి మభన మృగిలూ దగబాకపేదలొక యయన" హరి. పూ. ౧, ఆ. ౧౦౮ భార. కాం. ౪. ఆ. ౧౫౯.

తరుణము. ఉభ. కే. వి. యం కౌలము. (వృత్త) తరుణము. నం. వి. ఆ. పూ; 1. ఆచార్యులెట్లు; 2. పాట్రిలత్తుల ఆముచ్చలెట్లు. దిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నాతము, శ్రీ క్షి.

తరుణి. నం. వి. శ్రీ. 1. ఆచుది, 2. యావము గల ఆచుది; 3. మిన్నగొరంబు. 4. నేపాళము. పెద్దతలకత్తు; 5. కేర ఆచుగంధ వృత్తు.

తరుణియ. నం. వి. న. పుం. తరుణకలము. తరుణియ. వై. వి. (నం. కరుణ) యావము గల శ్రీ; శ్రీ. "చ. తరుణియ లొప్పు నాది ముదంబున చచ్చు జగతి మెచ్చుగన్." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౧౫౭. ఖ. నం. ౮, ఆ. ౬౮.

తరుణుడు. నం. వి. ఆ. పుం. యావనంతుడు. తరుణులిక. నం. వి. ఆ. శ్రీ. - వృక్షమునం దూగు నది—గద్దెలము.

తరునభుము. నం. వి. ఆ. పుం. ముల్లు, కంటకము. తరుపు వై. వి. (తరుమేధా) తరుచుట మభనము. (చూ. తరుపుల్రాడు). తరుపుల్రాడు. ఎస్. వి. (తరుపు+ల్రాడు) మంభ ర్థాన్ని, కవలము త్రిపుడిల్రాడు. "చ. సర్వసర్వం సకలార్థపురి ప్రకటించు నెం. నాకసామికరంబు ల్రాడు" హరి. ౬, ఆ. ౪౦.

తరుభుక్తు. నం. వి. క్. పూ. వృక్షుని, బదనికశీ తరుభుజము. నం. వి. క్. పుం. తరుభుక్తు. తరుభుగము. నం. వి. ఆ. పుం. క్. తి. తరురాగము. నం. వి. ఆ. న. మెట్టు కలెత్తు కలిగించునది—లేకదిగురు. [2. తాటిమెట్టు తరురాగము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. శ్రేష్ఠమైన మెట్టు;

తరురుహ. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మెట్టునె మెలచునది - బదనిక శీ.

తరువల్లి. నం. వి. క్. శ్రీ. బదనిక శీ. తరువాయి. కే. వి. క్. 1. అనంతరము, విష్ణు. "గీ. విమము తరువాలి కళ్ళంబు నని మ్రుముగ్." నిర్వ. ౪, ఆ. ౧౮. కాళ్ళ. ౨. ఆ. ౧౧౯; 2. మిలికించు, నేడు. "క. కలచి యది యపు దొకింతయొగ్గ నొంకటికరువాయి ముడియొగ్గ దోచక." పదమ. ౨, ఆ. ౧౨౩; వరాహ. 2, ఆ. ౪౩.

తరుదిడు. కే. న. శ్రీ. (తరుపు+దిడు) 1. ప్రేక పించు. "క. ఆచార్య దివిజమునది, రావము పారి రచిజుంపురంపుంబు, భీమకంఠై నింబా, వైవా పికకలనమున నడి: దరుదిడియెన్." వన. ౫, ఆ. ౧౦౬; 2. తొందరచేయు, (నిర్బంధించు అని నూ. వి.) "చ. అమృతపాక మృదురంబురాము నిలాకించి నీచైన నివచరాల్లె ధ్రువెవతో లేడో యని యడుగ గడగడ పడకుడు కిం మొనిచి మారు నొడివనవచ్చున నడంచె ననియె చదవుతునకు మని కంఠి కరుదిన..." భా. ౬, ఆ. ౮౫.

తరుదిలొని నం. వి. క్. శ్రీ. మెట్టునను నిలాకిని కుడిది - నవమృత శీ.

తరుపు. ఉభ. కే. వి. 1. తొందర (చూ. తరుదిడు); 2. ప్రాశ్నాకము, ప్రేకపణము. (చూ. తరు దిడు); 3. ఈయనలనీయదానాదికము లిచ్చుని నేయు నిర్బంధము. "చ. పారిచపధిక్షహురంబు లాతురగాళియదర్శకలముల్, తరుపులరాదు నంబుల విధంబున గడ్గొని శ్రీకమానవే, క్షయ నకుఁ జెల్చి యిచ్చి మనమృదురంబుఁ జెక్కె నూచు, న్నెరువలరేరి చక్కవన విలిఖరాంకము లొప్పు న్నర్పణ" వరాహ. ౧౨, ఆ. ౬౦. ద్వి. పదమ ౬, ఆ. ౧౬౦. పు. కల (ఈయనలనీయదానము లిచ్చుని) నిర్బంధించువాడు. "గీ. తరుపు బలియెన తాదలొకరుల వారు, నేని ధనము వచ్చుటకునై యిచ్చునట్లు, బయనెదన ములు చూచి కదిలరలెతావ, మాకులై క్షయంఁ పచ్చి ముఖజరికె." పదమ. ౪, ఆ. ౧౪౫. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౬౦౦. పం; 2. తావలివాడు, "ఉ... కా, మాకురకాలికమున నాణిదొగలం

తరిగొండ. వై. వి. (తరిగొండ) కవ్యభుగోండు, ముదరకర్తము. “నీ తరిగొండ వెన్నువై దాల్చి పేల్చుట నూటివలె చేర్చిరట్టి కవ్యుడు నీవ.” పారి. ౧, ఆ. ౪౯. పరాహ. ౧౦, ఆ. ౧౦౦.

తరిగొట్ట. ద్వ. వి. (క. తరిగొట్టు) ఒకవిడువనూరాడు, వికల్పశీ. “నీ తనరు వికల్పయై తరిగొట్ట వెన్ను వెలువపాల్చి నాగ...” అం. భా. ద్వ. ౬౦. తరిగోల. ద్వ. వి. (తరిగోల) కవ్యుడు, మంత్రా నము. (శ. ర. ప్రా.)

తరిమట్టు. ద్వ. స. శ్రీ (తరిమట్టు) పెరుగు చేపతానులకు) నివేదనముచేయు. (శ. ర.) తరిటి. తే. వి. తిడుగోనలకు తిడుమహాటలుగాగ గట్టి నడుగు విరిచి యెత్తు మున్నగువాని వీరపుమొదల వై యెడి గోనెనంది (శ. ర.)

తరిటి = తరిటి. (శ. ర.)

తరిశి. సం. వి. తరి శ్రీ. గాక.

తరిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. చూపుచున్నది, 2. గంజాయిశి. విదా (బు. శ్రీ. బు.) తరిచి నాడు.

తరితీపు. ద్వ. వి. (తరితీపు) 1. ఉపేక్ష. “చ... సుపాతానుధారనా బయ్యవఁ గాంక్షం గ్రోలఁగా నియ్యపై, తరితీ పేల యటంచు రాజువుడు సీతన ముంఁచి రాగాంబుధిన్.” ఉ. రా. ౬, ఆ. ౧౧; 2. అతిశయము, 3. మధనమాధుర్యము, తరుడుటచే తలై నమాధుర్యము. “నీ కలయూరఁ జరితీపు గలిగి మించినమేటి...” స్వా. ౫, ఆ. ౪౯. (వై. రెండవములకు వ. దాహరణము); 4. మోహము. “నీ తరితీపు జాత్రుని క్రుర్యురూపులు చూచి...” పరా. ౨, ఆ. 3౦౪. ప్రభాఫ. ౧, ఆ. ౪౫, 5. విఘాతము, శృంగారవేషము. “చ... ఇగ్గునఁ గ్ర... నవసాగిమిగిలె యెడమకే ముగిసీ పీఠే శృంగారంబునఁ జరితీపులచే విలసిల్లెఁ జేసెన్.” పరా. 3, ఆ. ౧౦; 6. తమతమ, తమకము. “నీ తమకము తమతమా కవి తక్రములు ఒడిముడి తరితీ పుక్తలయ్య చిడి ముడిచాటు, నాగఁ దనరాదు.” అం. భా. ప్ర. ౧౪౦. ప్రభా. ౫, ఆ. ౪౫; 7. అపేక్ష. (శ. ర.) “క... పెడియొ దినదినమున దిన దాదమ చేపందయాన తరితీపువగో, ఘోషుగోన

నుండఁ గమ్ములనుండుతూ కాచి కామబంధము దగుచున్.” శకం. ౨, ఆ. ౯౧; 8. శ్రీతి సంతోషము. (చూ. తరితీపునీయు); 9. భావ. “చ... రథాంగదంబుతో, వెలు: గొదనుగఁ బట్టి తరితీపులఁబెట్టు మృతాశ మో యనఁ.” విక్ర. ౪, ఆ. ౨౦౪.

తరితీపునీయు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. గర్విండు. (శ. ర.) స. శ్రీ. 1. సంతసించుకేము. “నీ కాన దోహతు లయినదుక్కుతులకత్తుగరిచు నటా యించుఁ గనిరాజు కావ్యుడునాడు, బహుళపక్షంబు వీకటి బహుళ మగుట, కాదునెక్కుల తరితీపు నీయుగరణి.” పాదుం. ౧, ఆ. ౧౪; 2. నీడించు. “ద్వి. పురసేంచుచు నవతూర్పుకర్మంబుతరుచు కా. వై. పంటు చరితీపునీయు, నిలిచినచోటు గాలో నిలువంగలేక, నలిగేగి చిత్రాంగినగరి కేతాడ.” ద్వ. శ. సా. ౧, ఆ. ౨౦౦. పు. రం. రా. ఆర ౧౦౦. పు.

తరిత్రము. సం. వి. ఆ. స. నాక.

తరిత్రాబు. ద్వ. వి. (తరిత్రాబు) విష్ణువు. “నీ తరి త్రాబుపొక్కిటి కప్పికపురవాని యట్లు నర్థెనలకు బల్లి రల్లి.” నృసిం. ౧, ఆ. ౫౪.

తరిత్రాడు. ద్వ. వి. (తరిత్రాడు). మంగరజ్జావు, కవ్యము శ్రీకృష్ణులము “చ. సురవికరంబు రక్త సులు జాట్లములై యుత్తుతాళివాడు మంధరిరిఁ బెల్లరాచతరిత్రాట విరిచి నయనయెఱిగి నిన్నర గరిఁ ద్రయ్యచో...” పారి. 3, ఆ. ౫౯. పం. రా. 3, ఆ. ౬3.

తరితీడు=తే. వి. (ఉద్ధ. తరితీడుకు) అలవలుడు.

తరియించు = తరించు (చాటు) “క... అనువదనో కావ్యవమన, ముగిగియొ నిజయోగన క్త్యమునఁ విరియించెన్.” భాగ. 3, స్కం. ౧౬౨. మార్క. ౧, ఆ. ౧౦౮.

తిరిమట్టు. ద్వ. స. శ్రీ (తిరిమట్టు) పేలల పుట్టి కొంచె పెరుగుచు క్రచ్చక నిలవు “నీ. తొడకు గాలికలుపుల విడుతురా తొడిగొడి బిడ్డలు దరిపట్టుబాడ గలవె.” ఉ. పారి. ౪, ఆ. 3౦౮.

తరిషము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నాక, 2. నమస్త్రము, 3. భూనిక, కృషి; 4. నర్తనము, విదా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నమస్త్రము.

తరుమే. వై. న. శ్రీ. (నం. కష్ట. ప్రా. క-౧౪) 1. సావకెట్టు. (చూ. క. చు); 2. బింబు, కుంభించు. "చ. పడిగొని వాల్చి నిట్టు దరుమం దరుమం విష మున్నది." భార. అది. ఆ. అ. ౧౫, చరి. పూ. ౫. అ. ౨౦౩; 3. బుకిలించు, బాగుగా నాలాదించు. "నీ కరిచి మున్నదిరెండుక క్షయము బాలించి." చాండు. ఆ. అ. ౮. శివరా. ౨. అ. ౮౨, 4. రాచు, కలెట్టు. "క. కర మొన్నగ వేనబాకేళ్ళరు దక్షిణకరశంఖు నం రంభమోగి, దరుమం నరణి ముఖ నున్నరుం దగకాకచేదుటిక యమనన్" హరి. పూ. ౧. అ. ౧౦౮ భార. కాం. క. అ. ౧౫౯.

తరుణము. ఉభ. చే. వి. యుక్తకాలము. (వ్యుత్ప.) తరుణము. నం. వి. అ. పు. 1. ఆయుష్యకాలము; 2. పాటిలత్వం ఆయుష్యకాలము. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) నాశనము, క్రొత్తది.

తరుణి. నం. వి. శ్రీ. 1. ఆడుది, 2. యౌవనము గల ఆడుది; 3. విన్నూరంబు. 4. నేపాళము. పెద్దకలకట్ట; 5. నీడ ఆకుగంధ ద్రవ్యము.

తరుణియ. నం. వి. న్. పుం. తరుణశ్యము.

తరుణియ. వై. వి. (నం. తరుణి) యౌవనము గల స్త్రీ; శ్రీ. "చ. తరుణియ లావు నాది ముందుకుం దన్ను జూచి పెచ్చుగన్." భార. అది. ౮. అ. ౧౫. కు. నం. ౮. అ. ౬౮.

తరుణుడు. నం. వి. అ. పుం. యౌవనవంశుడు.

తరుకూలిక. నం. వి. అ. శ్రీ. - వృక్షమునం దూగు నది—గట్టియు.

తరుభుము. నం. వి. అ. పుం. ముల్లు, కంటకము.

తరుపు వై. వి. (తరుమే.) తరుకుట ముగనము. (చూ. తరుపుద్రాడు).

తరుపుద్రాడు. పి. వి. (తరుపు+ద్రాడు) ముగన రక్షాపు విన్నము త్రిపుడిత్రాడు. "2. నర్మనర్మం నకానూర్ణిరిత్ర మొందు రంతుకాకసామికయిపు ద్రాడు." వార. పు. అ. ౮౦.

తరుభుక్కు. నం. వి. శ్రీ. పూ. వృక్షము, బదనిక

తరుభుక్కుము. నం. వి. శ్రీ. అం. తరుభుక్కు.

తరుమ్యము. నం. వి. అ. పుం. శా. రి.

తరురాగము. నం. వి. అ. న. పెట్టు కెలుపు కిరించునది—చేశ దిగురు. [2. తాటిపెట్టు

తరురాగము. నం. వి. అ. పుం. 1. శ్రేష్ఠమైన పెట్టు;

తరుమే. నం. వి. అ. శ్రీ. పెట్టుకై మొలమునది - బదనిక శి.

తరువల్లి. నం. వి. శ్రీ. బదనిక శి.

తరువాయి. చే. వి. శ్రీ. 1. అనంతరము, పిమ్మట. "గీ. వియము తరువాలి కళ్ళలు నది న్నరుమగ్." నిర్వ. క. అ. ౧౮. కాశ. ఆ. అ. ౧౧౯; 2. మిగిలినభాగము, మిగిలు. "క. తలచి యది యపు డొకింతయు, దొలకటికరువాయి ముడియుం దొడచక." భరమ. ఆ. అ. ౧: 3, వరాహ. 2, అ. ౪ 3.

తరువిడు. చే. న. శ్రీ. (తరువు+విడు) 1. ప్రేరే పించు. "క. ఆనెక దివిమురలని, రావను వారి రదిగొంతురప్రాంగణి, భీదికంలై నింబా, వైవా పికకలనమున నడి దరువిడియెన్." వన. ౫. అ. ౧౦౬; 2. తొందరచేయు, (నిర్బంధించు అని కూ. ని.) "చ. ఆమువిమెక నన్నువరకురాము నిలాకించి నీవై న నీచంపలాక్రం ద్రంబెవనో లేదో యని యడుగ గడగడ పడుటకు లెం మొలిచి మారు నొడివనుముపున నడచెన ననిన దడపు నీయట మని కండ్లి తరువిడ..." దళా. పు. అ. ౮౫

తరువిడిచి నం. వి. శ్రీ. పెట్టునకు విలాసిని నంటిది - నమమల్లిక శి.

తరువు. ఉభ. చే. వి. 1. తొందర (చూ. తరువిడు); 2. ప్రాశ్ననము, ప్రేరేపణము. (చూ. తరు విడు); 3. శిశువులనీచానాపికము రిచ్చని చేయు నిర్బంధము. "చ. హరిదవపుడురకులు లాకురగాళినుడుకల్లకట్టుతో, తరువులరాయ నంబుల విధంబున గన్గెన్ శ్రేకమామే, క్షయ నకుం దెచ్చి యిచ్చి పనువస్తువలంబు తెల్లం గూడుమే, శ్మయలలరీరిం దిశ్వనం బిలిఖారాంకము లొప్పు నున్నెన్" వరాహ. ౧౫. అ. ౬౦. పి. భరమ. పు. అ. ౮౬౦. అ. ౩౦ (తెలు వలనెడభరా"మి లిచ్చుని నిర్బంధించువాడు. "గీ. తరువు మనియె తరుమేకరుల వారు, శిశు భనము వచ్చుటకునై యిచ్చునట్లు, బరుసెదన ములు చూచి కెచ్చెరచితాన, మామలై క్రక్షణగ వచ్చి ములుజుని." యను. క. అ. ౧౪౫. పి. హరిశ్చ. ఉ. ౬౦౦. నం; 2. కాబలివాడు, "ఉ...కా, మాకురకాదికమున నామిదోకల

లోను జూచినన, చేతరువుండి వట్టుగొన నీరజ
గద్యునైన కళ్యమే." మం యం. ౪, ఆ.
౪౩౬. వైజ. ౩, ఆ. ౧౦; ౩. బాధకము;
బాధించువాడు; "క. కొరవైతె కొలపులు కేవల,
కరువులే కరువులు నమరకరు కావరముల్ దర
ముల్ కలకాగరములు, గరములు మనపంటవిరహ
కాంకల కలరా." రా. వి. ౩, ఆ. ౧౧౧. సు.
౧. ఉ. పుం వృక్షము, పెట్టు

కరువుకత్తె. చే. విణ. (కరువుకత్తె) (ఇయ్యచలన
భవాదికము నిమ్మి నిర్బంధించునది. "ఉ ..
గాటపుకాంక్ష యేక కరువుకత్తెనుచిత్ ద్వరకేయ
నల్లనక, మిఠిన మ్రామంపిణిలెంచు నెలంగున
భిద్రతో ననున్." ఉ రా ౬, ఆ. ౧౯౭.

కరువుకాడు. చే. విణ. (కరువుకాడు) (ఇయ్య
మననభవాదికము నిమ్మి నిర్బంధించువాడు
"శి. వెలగనగొందుచు దనమిడి కరువుకాం
ద్రుణాచి యెంతకేసిన నిండు పొమ్మ లేదు,
రెండు కంచిలి మారు మిద్రవ్య మిత్తునగధరని
యన యని వారి నమ్మక బలి." భరమ ౪, ఆ.
౧౬౮. వైజ. ౩, ఆ. ౧౪౩.

కరువునీయ. చేర్చి. (కరువునీయ) పురి
కొల్పు ప్రేరేపించు. "చ. వెలపునిపంట లోక
దరువునీయ మనోజానిమాట..." భవల. ౪, ఆ.
౫౪. సా. ౩, ఆ. ౧౩౮.

కర్మము. సు. వి. ఆ. పుం. 1. కాంక్ష, కోరిక;
2. విచారణ, 3. న్యాయశాస్త్రము; 4. మాయాం
సాశాస్త్రము; 5. కారణము, 6. అర్థవాదము;
7. వాదము, కలహము. "ఉ...కల్మషేయము
చూచి వానితో, కర్మము పెట్టె మాయ
విధంబున నెక్కువ నిశ్చయ జాగ్రత్తన్." ద్వ.
౮, ఆ. ౯౧.

కర్మ. సు. విణ. (క. కీ. క్) 1. కర్మించువాడు;
2. కర్మశాస్త్రజ్ఞుడు.

కర్మించు. సు. స. శ్రీ. 1. కర్మముచేయు,
ఉపాంతు. "మ.. మనలో వృద్ధిచియెవ్వడు
దొంగవిధం లోపుగల ద్రవ్య మోగయెనో కా
కంచు జరిగించుచున్." ద్వ. ౯, ఆ. ౧౨౦
మార్క. టి. ౧౬; 2. కలపోయు. "మ ..
వృశారీ కర్మింతు ని శ్మశ్వుకన్." భంద్రా. ౧,
ఆ. ౪౮.

కర్మింకము. సు. వి. ఆ. స. కర్మము, ఉపా. విణ.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దెబ్బరించుబడినది; 2. ఉపాంతు
బడినది.

కర్మ = కలమే. (బహుళము) "క. గ్రామగ్రామం
బున నొకసామంతుని కిదీనచలనచప్పురములు
తర్మి .." ఆము. ౨, ఆ. ౬౯.

కర్మకుడు. సు. విణ. (ఆ. శ్రీ. ఆ.) = కర్మయిత.
కర్మ. సు. వి. ఆ. శ్రీ. = కర్మనము.

కర్మము. సు. వి. ఆ. స. 1. దెబ్బరింపు, అవలంపు;
2. దెబ్బరించుట చూపుచున్న లుల్లాడించుట.

కర్మని. సు. వి. ఆ. శ్రీ. చూపుచున్న లు, ప్రదేశి.
కర్మయిత. సు. విణ. (బు శ్రీ. బు.) దెబ్బరించు
వాడు, అవలంబువాడు.

కర్మించు. సు. స. శ్రీ. దెబ్బరించు, అవలం. "మ.
హరి సర్వాకృతులం గలం దేవయత్ర ల్లక్షింతుడు
భాషించ నకర్మయిత్ర యెంచును లేడు లేద
నుతున్ దైత్యుడు దర్మిం..". భాగ. ౭: స్కం.
౨౭౭. రు. రా. ౧౮౪. పు.

కర్మింకము. సు. వి. ఆ. స. దెబ్బరింపు, అవలంపు.
విణ (ఆ. ఆ. ఆ.) దెబ్బరించుబడినది.

కర్మకము. సు. = కర్మము.
కర్మము. సు. వి. ఆ. పుం మాత, అభిమా పుష్టిసమాత.
కర్మకుడు. సు. విణ (ఆ ఆ ఆ.) 1. కృత్రిమము
వాడు, 2. కృత్రిమించువాడు.

కర్మణి. సు. వి. ఆ. శ్రీ. = కర్మణము.
కర్మణము. సు. వి. ఆ. స. 1. సంబోధనపైటు;
2. కృత్రి; 3. నికృత్యజ్ఞము, 4. సమిధ, విణ.
(ఆ. ఆ. ఆ.) కృత్రి కలిగించునది.

కర్మయిత. సు. విణ (బు. శ్రీ. బు.) కర్మకుడు

కర్మింక. సు. = కర్మయిత.

కర్మింకుడు. సు. విణ (ఆ. ఆ. ఆ.) స. సంబోధనపైటు
బడినవాడు

కర్మింతు సు. వి. ఆ. పుం. 1. సునకర్మము, 2. చక్ర
వర్తియు; తగిరు. శి.

కర్మకము. సు. వి. ఆ. (ఆ. శ్రీ. ఆ. ఆ.) 1. ఉపాంతు
వాడు; 2. దివి కలిగించువాడు, 3. అనగొను
వాడు; 4. అన కలిగించువాడు.

కర్మణము. సు. వి. ఆ. స. 1. దివి; 2. ఇచ్చు, అక.
కర్మము సు. వి. ఆ. పుం. 1. దివి; 2. ఇచ్చు, అక;
3. సమిధము; 4. దివి.

కర్ణ యతః నం. విణ. (బు. శ్రీ. బు.) 1. దక్షి
కలిగించువాడు; 2. అన కల్గించువాడు.

కర్ణిక. నం. = కర్ణ యతః.

కర్ణికుడు. నం. విణ. (అ. అ. అ) 1. దక్షిగన్న
వాడు; 2. అక కలవాడు.

కణఃకించే. శ్రీ. న. శ్రీ. (కణఃకు థా శ్రీ) పో
గొట్టు. "శ్రీ. దరచనురుచి మోచి తరణించు దణః
కించు విభురునవిశిక్తి కెరవు తొరవు." కు. నం.
౯, అ. ౧౪౬.

కణఃకు. శ్రీ. అ. శ్రీ. (కణఃకు మొక్కకుమారునంభ
మహనంబే కానలకుచ్చుచి) 1. పర్వ, వ్యా
పించు. "శ్రీ. పీఠి చాంబులవల్లికమాల్లీల, భారి
దణఃకంగఁ బరివర్తననపుగ, భానురారుణ
ద్వ్యుభయం..." కు. నం. ౭. అ. ౯౦౮. కు.
నం. ౯, అ. ౯౧౧; 2. కన్య. "ఉ. చారునిధిని
విశలసాంధ్రమధాకరభారి రోదనీ, పూరితమై
దివంబుల నభోమణిని దీని దణఃక క్షిప్తగా, బేరి
భువిధినిత ననఁ బైద్యుగఁ పితమేఘహంసనం
నేరుహకాశనంబులు గ్రీష్మినినెత్త కరదాగ,
మంబునెత్త." కు. నం. ౬, అ. ౧౧౬. కు. నం.
౭, అ. ౬౧౬. కు. శ్రీ. నీకు, చదలు. "అ...
ఉగ్రయోధవరుల నునిసి యనది కస్త్రాస్త,
పుష్టి నకురవరుల పీఠ దణఃక." కు. నం. ౧౨,
అ. ౨౭. కు. నం. ౯, అ. ౬౪.

కణః. శ్రీ. వి. 1. పొల్లుధానము, "క. కణకల
చొప్పురు చాల్చు, మణదియఁ దలపొలము
దిక్కు మనరెడిచుకొన్..." భో. ౪, అ. ౬౧౧;
2. గణపతినము, విద్యుత్కము. చూ. (కణకల
కలవాటు.)

కణయే. శ్రీ. వి. (క. కణయ) (దీని కువర్ణమునకు
ప్రయోగములు కన్పట్టుచున్నవి.) 1. సాంద్రత,
చిక్కున, "శ్రీ...సూతరామకలయతో నభిమన
ఘోరికరకుంభాధార మదరె." కు. నం. ౮, అ.
౯౭. భార. ఉద్యో. ౪, అ. ౩౭౦; 2. భానా
శ్శము. "క. అజీమణి నదరినరథిమల, కణయ
నకు ముగ్ధకొడుకు దలకక..." భార. భీష్మ.
౨, అ. ౮౮; 3. అభిశయము; "శ్రీ కస్త్రాస్త
ముల రక్తసాధిసర్పాంగకలి కాటుకణయనఁ
దల్లడిలక." భార విరా. ౪, అ. ౬౨. విణ. 1.
సాంద్రము. "క. మెఱసి యాదంబుగ్రహ

ముల, కణయశ్రవణ శ్రీశి శీ... భార.
విరా. ౪, అ. ౧౧౪. కాశ. ౧, అ. ౫3; 2.
బహుళము. "క. ర్షములు కణై వెలుపు,
వృక్షునై న్నముతోదర..." భార. భీష్మ. ౧, అ.
౯౧౧; 3. అభిశయ, "క. ఉజ వనచారుగంబులు,
గోతీయలపాడియును దణచగు మునవులకు..."
భార. ఆర. ౪, అ. ౨౯౫. స్వా. 3, అ. ౮౪,
శ్రీ. విణ. 1. సాంద్రముగా, "క. మెఱుగారు
వారుమలు, దణయగు నిందిరి గదాగి కస్త్రాస్త
మునెత్త." భార. ఉద్యో. ౪, అ. ౩౭౦; 2. అభి
శయముగా, "క. పసిగొనుచు మేరు వచ్చిర, పడి
గొనుచు గోలపురులు బలిసెత్త వృక్ష నీ, యని
యాదుగోల యవ్వట. ననియాదం దణయ వెఱుచు
నణయ బణయెత్త." రామా. ౨, అ. ౧3, ఉ.
రా. 3, అ. ౨౭౫; 3. ప్రాయశ్చముగా, "మ...
కణయెందు దల్లిడికొ పైద్రొలుమే కా నుహన్."
అను. ౫, అ. ౧3౨.

కణయేదనము. శ్రీ. వి. (కణయ+కనము) సాంద్ర
కము. "అ. కణయదనము కాల దణయదంబు
బుత...నిలయభార కొన్న..." సాంతు. 3,
అ. ౨౦౧.

కణయ. శ్రీ. న. శ్రీ. కొరదాతో కొట్టు. (శ. ర.)
వి. కళ, కొరదా. "మ. మణియు వేదమార్గము
విడిచి పాపందమార్గంబు లాదరింపులుపుని
నని వక్తవనంబునందు యమలింకరులు కణయ
నకుచుదు బలిహించుచుం బోలునెదర..."
భాగ. ౫, స్కం. ౨, అ. ౧౪౨. అం. భా. ద్వి.
౧౯౯. విణ. మార్గము. (శ. ర.)

కణయగొను. శ్రీ. న. శ్రీ. కణయ+గొను) కళతోఁ
గొట్టు. (శ. ర. ప్రా.)

కణయచేయు. శ్రీ. న. శ్రీ. (కణయ+చేయు) కళతోఁ
గొట్టు. "ఉ. చేసెన నూతుండు బదనచేసెన
ర్యము లామొగంబుగా; చేసి లలి యపం దణయ
చేసెనాచును బర్వ..." కమ. ౫, అ. ౧౭౦.
సాంతు. ౧, అ. ౧౬3. స్వా. ౪, అ. ౧౧౫.

కణకణ. శ్రీ. వి. క కణ, తొందర. (శ. ర. ప్రా.)

కణకణకులు. శ్రీ. వి. (కణకణ+కణకులు) మిక్కిలి
గణపతినము. (చూ. కణకణకలవాటు.)

కణకణకలవాటు. శ్రీ. అ. శ్రీ. (కణకణకుల+
పాటు) గొగ్గయగు, వివృన్నకపుగు. "క.

విలుగులు గానక నెరయంగదతణలవాణి గొంత
తడ వది గొణివె... ” వేం. మంద. క,
ఆ. గకర.

తణలవాడు. దే. ఆ. క్రి. (తణకలంకము.)
త క్షణమకు వ్యవ. వాదామూట విని తణతణ
లాడుచున్నాడు. (క. ర.)

తణి. దే. వి. 1. కొదమ, పిల్ల. “నీ. మెలపులా
వజ్రంపుటాపులా శశిరేఖతణపులా యీ
వయోక్తమునో... ” పాండు. క, ఆ.
అర. 2; 2. వక్రకరము, ముదురుదూడ; వక్రకర.
“గీ ఎదిరిపోయితిని గ్రుమ్మరుగ గదిసి రోదైతణపు
లకు లోమ్యుచుచు ..” వీరా. ఆ. ఆ. క 3.
“నీ... తణి నాయకు వక్రకర దనయ్య.” ఆం.
భా. ద్వి. అల. 2. వి. ముదురు. “నీ తణి
వెన్నెలలోనిదాచక్క మొకకొంత...” కా. గ. ఆ.
ఆ. అ. 3. భిను. ఆ, క 3.

తణియాపు. దే. వి. (తణికింతపు) బమ్మయిటి,
చిరకాలము క్రితమే యాదినెత్తు “గీ. ఆమరు
బమ్మయిటి తణియా వనంగ.” ఆం. భా.
ద్వి. అల. 3.

తణి. కరణ. 1. (చరించు) “చ. అణగ
వసుంధరాధారి మహారాజాభుజంబు గ్రంగె
గి. అ. ముందరతణి ..” భా. రా. యం. అ. అ. 3;
2. (విడుచు) “ద్వి. తణలకు వైరంబు ..”
ద్వి. భార్య. ఆ. క 3. క. ర.

తణి. యం. దే. వి. 1. సమయము; యుక్తకాలము.
“క. వినుము తణి వేచి రిపుయూరపుర మోచగ
వలసం సమయముం గడుగొను క్రతున
గడవ హస్తరి వైచిరాదాపున నేయ్య మెలయ
తణుచుట యెప్పుడు.” భార. కాం. 3, ఆ.
అ. 2. భార. అ. 2. ఆ. అ. గ. 3. స్వా. ఆ.
ఆ. క 3. 2. అవకాశము “చ. మున్నీరువది
రామ్యలోకములు చేసినగాన దణి లేదు ..”
వి. క. గ. ఆ. క 2. పారి గ. ఆ. క 3; 3.
అనంతము; పిట్ట. “ద్వి. అతులయుం బుద్ర
విరాగ్య సీమారీతయల కిద్దరతణి బుట్ట
వాడు” రం. రా. ఆ. గ. 3. పు. కీ. రా. మున్న
మన్ననవాడయెట్లుడువలన గలిగిరేఖ “చ...
తీగవట్టు కృ. క్షణ లయ యెన్నపాడు తణి
ప్రాదినలంక...” కా. గ. ఆ. అ. 3.

రా. వి. క, ఆ. అ. 2; 2. కరంగము, అల. “చ.
వణలంబూటవిం గునుమట్లదై వదలేటిపిటి,
తణలు బయల్పొన్ను దుత్తుకందమై.....”
వ్యసం. పీ. క. అ. పరం. కడుపుదూరిమడు
తలు, మడుతలు. “క. ..ను క్షణి, కగ్గక
యొప్పె గోమరికి దక్కుచుచొచికయోవనం
బునన్.” సుద. క, ఆ. అ. 3. వ. ఆ. ఆ. క 3.
వై. వి. (సం. కరపడ) మాంసము. “కా.
ప్రభుత్వ గాయను నీచకంపుతణున్ రో. కై
తణి పాసి ..” మల్లభూ. పీ. ర.

తణిదణి. దే. క్రి. వి. దు. వెన్నెంబ. “క. తణి
దణి నిచ తోనదకక, పిలువెక్కినదుతులు
దనుము బిట్టచెడు వివెణి విద్యనా వాని,
తణ గున నుద్దీపదీపిలు వెలి. గన్.” క. స. ఆ.
ర. ఆ. క 3. పద్. 3, ఆ. అ. 3.

తణిండు. దే. స. క్రి. (తణుగుఢా. వై.) తగ్గిండు.
“నీ. తణిండు బుద్ధి నిద్రానుహా త్రాచుకొదా
కారలేటోలలాది శిష్టి. గీ. అట్టి తొంకావరంబు
నన్నులమిగిలెను.” కా. గ. ఆ. అ. గ. 3. చంద్ర.
3, ఆ. అ. 3.

తణిగిడు. దే. ఆ. క్రి. (తణుగు+వచ్చు) తగ్గ,
“నీ. అత్యంతమన్నీకై దీక్షములు నొచ్చి ధారణ
తెంకయి దణిగి వచ్చు.” వి. పు. అ. ఆ. క 3.
తణిగొను దే. ఆ. క్రి. (తణి+గొను) యెత్తించు
భూను. “క. అణువికొటులు కవిమరులంత జగ
క్షయము తెలుచ నున్నెరుగనన్, తణిగొన్న
యెట్లు నదవంగ, తణిగొను వనుదుం దనుగుచెంచి
న్నిరవరం గనియెన్.” భార. అ. క. 2, ఆ. క 3.
పారి. గ. ఆ. క 3.

తణిగొల్పు దే. స. క్రి. (తణిగొను+పు. వై.) భూన
లేయు. “క. మెలిదది గన్న తెలుగున, మణుల
తొలుకొను తెల్ల మది గని వివస్, దణిగొల్పు
యొగవీరి, తెలు గంకయం బుట్టిం బ్రతీకం
వైవన్.” వారి. భూ. ఆ. ఆ. అ. 3.

తణిగొల్పు. దే. ఆ. క్రి. (తణి+గొల్పు.) (మరల
కాము) సమాచించు. “నీ తణిగొల్పు యెన్న
యొకరినం ద్రుల కాల కలవ వై నంతోవడవ
వై.” పాండు. 3, ఆ. క 3.

తణికితణి. (వి. ముదురుదూడ) ‘నీ నీట్లు కేటి
లానిగి దీగగా తెడతణిపెయ్యల బట్టి తణిన్

గేడు." హరి. భూ. ౬౨ అ. ౯. (విజ. ముదురు).
 "గీ. కలవెనెక్కలచేడి కలంకింజె గలిగి నీయధరా
 ధరామృతం బాననిమ్మ." భృ. కమ. ౨౨ అ. ౧౩౩.
 కలమింజె. జే. ప. క్రి. (తలుముఖ. క్రి.) కలా
 యకుల జేయు. "గీ. ప్రభువేదించిన కంకలు
 కంకుల బలంబుచగా కలమింజె ప్రాధిమంబు"
 భా. ౫, అ. ౪౧.

కల్మషెన. జే. వి. కల్ల లోనగువారిని నునపుచేయుట
 కును, వారినిగడ నగిషియి చేయుటకున వక్రంగ
 లునయొగించుసాధనవిశేషము. "గీ. వారునిర్వ
 ధనసాధనవిశేషము త్రొళ్ళ కనె కలమెనె యన
 నలరు చుండు." అం. భా. ద్వి. ౩౦౧. కళా.
 ౨, అ. ౧౫; ౩. కల్మకాణి, "గీ. కలమెనె నం
 ధించి మెఱువినక్రియ కటద్రువకోటు లంజూ
 రికములు గాగె." భా. ౩, అ. ౪౪.

కలమెనెలెట్టు. జే. ప. క్రి. (కలమెనెనె+లెట్టు).
 కలమెనెతో నునపుచేయు కలమెనెతో నగిషి
 యి చేయు. (క. ర.)

కలమెనెవొడ్డి. జే. వి. కలమెనెలెట్టుట కునయొ
 గించుసాధనవిశేషము. (త్రా.)

కలయెక్కచ్చు. ద్వ. ప. క్రి. (కలయెన్+చొచ్చు).
 1. ప్ర. చేరించు. "చ. కలయెంబు కలయెంబు
 చంక మయిన మా కెల్ల బాతాళముందలయెం
 కొచ్చు తెలుగు వోచె నడవన్ .." ఉ. హరి.
 ౨, అ. ౪౯, ఉ. రా. ౪, అ. ౩౩; 2. వాల్చు
 అతిక్రమించు. "గీ...గోవురంబు, కలయె
 కొచ్చి మహాన్నతగుడదోళు, రాతి నలరారు
 హరితారంబు జేరి." ఉ. రా. ౧, అ. ౩౧౬
 3. ఎదుర్కొను, ప్రతిఘటింపు. "గీ. అతడు
 పల్లం నేలది శిశుకమంబు, నేని పేర్చిన గౌరవు
 లెల్ల వార్తలంతక యాతడు గురువేర కలయె
 కొచ్చె." భా. భిష్. ౨, అ. ౩౩.

కలయెంబడు. వై. అ. క్రి. (కలయెన్+బడు) 1.
 ప్ర. చేరించు. "చ...మృగయెంబు విద యొడ్డి
 సంఘటించినబానిలోకులక బడి లెగడక యద్వారు
 విచ్చుకొని యారముల కలయెంబడి..." ప్యా.
 ౪, అ. ౩౩; 2. తెలియ, సాహించు. "ఉ.
 అట్టిద యెనగాడ కలయెంబడి మూర్త కనంబు
 నేయన్..." భా. విరా. ౪, అ. ౨౩౩. (చూ.
 ౨౩౨.) కులు. ౨, అ. ౧౩౩.

యు. వై. అ. క్రి. (చం. తర.) 1. తొలగు.
 "గీ. అది వృతి యనుమహావ్రదమున కిచ్చెడ
 కనుము రణమృత కలయెంబు వోచి, కొనుచు
 నక్కము నూతగని చొచ్చి..." భా. అను.
 ౪, అ. ౨౪౧; 2. కూడు, కరియ. "గీ. మెఱువు
 మెఱువినచాచ్చున కలయెంబు తొలుము." భా.
 విరా. ౫, అ. ౧౬౫ ప్యా. ౫, అ. ౩౧౬. ప. క్రి.
 1. నమించు. "గీ. ఇలకు జనియెనుమృతాం
 కుకళల లోలికలీ రా రాను లోకనవోద్యాన
 నీను." మద. ౫, అ. ౨౨, ప్యా. ౨, అ. ౨౩;
 2. చాల్చు, తరించు. "గీ. ఉగ్గంబు లై నయో
 యంధములమెనలపై నుంబుట యంభోధి కలమి
 చనుట" భా. అర. ౬, అ. ౧౧౧. భా. అవి.
 ౧, అ. ౧౯; 3. ప్ర. చేరించు. "గీ. ..మధులైట
 భార, రత్నసోపానకరికమార్గము దిగి, కుల
 నరియుం దాన చేలపుగొలను కలమి." హరి.
 ౪, అ. ౨౩, వరాహ. ౧౨, అ. ౩౨; 4.
 నూర్కొను. "గీ. అభిమై క్రల నదరి పాంకక
 నేర కలమి మందానీతకయ్యె జేచి." భా.
 భిష్. ౧, అ. ౨౬౮. భా. విరా. ౩, అ. ౧౦౦;
 5. బెరికించు, వివర్ణించు. "గీ. కలయెంబు నెవ్వ
 నేదలెక ప్రపంచంబు లారణ్యకమలీక లలి
 చుచు." కాశీ. ౨, అ. ౧౫౧.

కలవడు. ద్వ. అ. క్రి. (కల+వడు) ఒత్తుకువడు,
 నొక్కవడు. "గీ. గూరినీ పులవాడ గోడెయై
 లోబెత్తి కలవడ్డకంభాళికదమలంబు" కాశీ.
 ౩, అ. ౧౩౮.

కలుగరి. జే. విజ. (తలుగు+అరి) క్రియనికలకు
 ములుగుదిర్చి అందులకై ప్రతిఫలముగా ద్రవ్యము
 గొనవచ్చును. "గీ. జుట్టికాడ కనగన జను శ్రేత
 కలుగరి యనగన వచ్చునయోగి యగును." అం.
 భా. కృ. ౧౧.

కలుగుట. జే. వి. (తలుగు+అగు) కొయగు+ర (క. ర.)
 కలుగు. జే. అ. క్రి. కల్గు, కీలించు. "చ. కలుగ
 నే మెలగినవ దామరగంటికి మోముకడమిలో,
 నెలకె వొవరంగు పొం గిడెమనెట సాటి
 యటుండు బల్లంగా, నులయలు లోగె వైరి
 యొక నుండగ నితము గా కలంకు దానకుల
 లయ్యె తెచ్చుట నోయార్యగమనోట్టు మోము
 వన్," కాళిదా. ౨, అ. ౯, అం. భా. కృ. ౯౬.

మ. శ్రీ. 1. భండించు, కోయు. "నీ. తటిగె
 నువ్వడు భక్తసారావలంబున నన్ను కాలక లేడు
 నంటి బట్టి." కాశీ. 3, ఆ. 3౨, హర. ౨, ఆ.
 ౧౨౧; 2. తొలుచు, చిల్లిపొడుచు. (హ.
 కృ. పు.) వి. అప్పెడువారిని కొనెడివారిని కోక
 గరకుట వెలకు నుదిర్చి వారెయెడల ప్రతిఫలముగా
 నుటి కింక యని పుచ్చుకొనద్రవ్యము. "నీ. శక్త
 మాడు లమర్చి విషనై ద్వార మహించి కలుగులేర
 ముగ నొకయందు మించి." శుక. 3, ఆ. 3౨౪.
 చంద్రా. ౪, ఆ. ౨౭౯. విం. తలుగరి, అప్పెడు
 వారిని కొనుడువారిని లేరనుట నిర్వి అందుకు
 ద్రవ్యము పుచ్చుకొనవచ్చు. "మ...తదన
 కన్నానకుంటు లుదకొని వేద్యం గోరక
 పుట్టుకామో, వానమూర్తిని దాన్వీ నీనలుగుగా
 దప్పిచి నీటిందిరే." మను. 3, ఆ. ౧౪౨.

తలుచే = తలచే. ('తలచే' ఉపద్రవ్యముగా నూడ
 గలదకును కుడావారణము లు. వి. (బావంకయ్య).
 "నీ. ఉడుము గరిమిబొడ్డందడయెవ్వెయిలకు
 కల్లెల్ల తలుచుచు నేమిచ్చె." పిల్ల. ౪, ఆ. ౨౫.
 విం. 3, ఆ. ౫౭. విం. (సాద్రక్ష.) "అ
 మోదనలవెల్లెలుకతలుచుటంబవనందడిసి..."
 భార. భీష. ౪, ఆ. ౧౪౪. ఆము. ౨, ఆ. ౬౯.
 (అధికము.) "నీ. అవ్వరాధికనల్లె)యల్ ప్రస
 త్రింబక తెక్కలండి యెదిగ్గులందు, తలు
 చయ్యె..." భార. కాం. ౨, ఆ. ౮౯. శ్రీ విం.
 (దట్టముగా.) "క. వెలచలువంకకంబెం, దలు
 చేగదాంబులేసి..." భార. నభా. ౨, ఆ. 3౦౫.

తలుచేగన్తులెల్లు. చే. వి. ఇంద్రుడు. "మ...
 ప్రేమలుగం తెద్రికావిదట్టు సురభూమి
 బాన్వీసంబిచ్చ నాకలదుగన్తులెల్లుదట్టి మను
 గోత్రాదుండలపొమ్మింకె." మను. ౫, ఆ. ౯౪.

తలుపు. చే. మ. శ్రీ. (తలయుధా. ప్రే.) కూడ
 వెట్టు. "నీ. బానాలు దటిసి నేర్చున నమ్మికొను
 టకు గంతు. "కొదబొకసారి బుడుగ." వేం.
 కుర. ౧, ఆ. 2౬3.

తలుము. చే. శ్రీ. 1. కలియు. (కత్తుపులపై) కడు.
 "క...సాదుతీకనంకలకు నూనలుపేయం
 లేనూడదు, దలుము నామూడ నక్కందగ్రక
 వారున్." భార. ఉత్క. ౧, ఆ. 2౪; 2. త్వర
 చదు. "అ...చే, దవ్వరయు సా క్త మని కలంది,

తటిమి నడచితిమి లతాశక్తి యిది వడ, గొనియె
 మెది తెచ్చు కొంకదత్తు." భార. విరా. ౧, ఆ.
 ౧౫౬. ౧, ఆ. ౧౪2; 3. తొట్టుకు. "క...
 తెలుదినకు మూడు కిచ్చినన నూచుడు నీ
 దైత నూర్వబావంకై నుదిగవలుకు క్రుతి
 నోడికొనుచు దకు మొనరించెన్." ఉ. రా. ౨,
 ఆ. ౧౯౪. 4. విచ్చంభించు, అతిశయించు.
 "నగర. వేదంకవల్లంబు భూక్తిం దలమి
 కలు ముదవల్లంబు కానినన్." భార. ఉత్క.
 ౧, ఆ. 3౨3. "నీ. దానదాకట్టులు తటిమి
 కానిననె కలుకలం గెల గ్రాంక దకము"
 వాసిష్. ౨, ఆ. ౨౪౬. మ. శ్రీ. 1. తొలొని
 పోవు. "ద...నూరుడు రాకామేన గ్రచ్చిని
 వెనుమాన్వే నది తటిమె" వడితోడ రేంబు
 నీటికిన్." తె. ౪, ఆ. ౫౪. సారి. ౪, ఆ. ౬౬;
 2. వెన్నాడి భుగ్గెల్లించు. "క...మనమోధా
 వరి, తిన్నపడియె వరిమెన దటిమిగొన వచ్చెన్."
 భార. ప్రో. ౧, ఆ. 3౮౧. పిల్ల. ౪, ఆ. ౯౨;
 3. బలాత్కరించు, నిర్బంధించు. "నీ. ఇయ్యోగ
 మని తటిమె నిట్టెంక కలొనకున్." భార.
 ఆను ౧, ఆ. ౧3, మర్క. 2, ఆ. ౨౭3;
 4. గొట్టు, ప్రోయు. "నీ కలుపు గిట్టునకుండ
 దటిమి కొంచెం లై నయారవాళి దేవా మొవ్వం
 కొనిన్." కాశీ. ౪, ఆ. ౧౨౧. హరి. 3, ఆ. ౧౨౪;
 5. హాగొట్టు. "నీ. సొగ నెల్ల దటిమి
 యొడల..." విరా. ౧, ఆ. ౧౦3. ఆం. భా.
 కృ. ౧౧౯, రి. పురిపొల్లు. "క. కారధికులు కను
 నిమ్మెయి, తొరికి దలుముగం దాను బురికొన
 కిచ్చుం గారవపరి చానినన్." భార. కల్ప.
 ౨, ఆ. 3౨, శుక. 3, ఆ. 3౩౯; 7. కలియు
 మూడలుడు. "నీ. తట్టికలబానికొల్లె తలుము
 నపుడు, మనదుకన్నెరు చ్చెరు మున్న గలనె."
 కను. 3, ఆ. ౧౨౦; 8. అధిశేషించు, నిందించు.
 "క. ముద్దిమ్యులార మిచ్చేసివని యటు గట్టి
 వెట్టి చేసి యేలానకు దటిమిరి రిక నేమియు,
 నకుడు నాతోడికొంగ లెరి మియన్." ప్రభా. ౫, ఆ. ౮౦; 9. తొందరపెట్టు. "ద్వి.
 నరగున నింజి జరుగు లెచ్చునకు, దనపెంబ
 కప్పుడు తలుముచు నడవ." ద్వి. హరికృ. ఉ.
 ౯౦2. బి; 10. (వెప్పటయందు) ఒత్తు, నొక్కొ

"క. అని మలీయం దలమి తెచ్చుగ..." రాఘవ.
 ౪, ఆ. ౧౦౮. భాగ. ౩, స్కం. ౩౪; 11.
 కలమనందెట్టు. (క. ర. బ్రా.) వి. 1. నిర్వం
 ధము, బాగాత్పరము. "క. కరుణలు కలుములు
 పెట్టుచు, నరునడ కోలేరే .." రాజ. చ. ౩,
 ఆ. ౯౬; 2. స్త్రీలకు. (చూ. కలుములిడు)

కలుముడు. దే. వి. (కలుము. ధా.) కలుముట. (చూ.
 కలుముడువడు.)

కలుముడువెండు. దే. వి. (కలుముడు+వెండు) కాల
 క్రిదానికము. "నీ. సిరింగణాచ త్రి కలుముడు
 వెండును, నెన్నెలకన్నులు కన్నుకట్టు." ప్రబంధ.
 ౬౧3.

కలుముడువడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (కలుముడు+వడు)
 కలుములుడు. "క. కలుముడువడి నే న్వద
 కన్ ..చాపురుకెత్తు చహా..." పం. కంప.
 ౧, ఆ. ౬౦౧.

కలుములిడు. దే. స. క్రి. (కలుములి+ఇడు).
 తోయన. "చ. ..పిలలలిమికలిమిం దొట్టి నిట్ట
 పడిదిన క్షేపకొని కలిమింప వలుములిడు..."

క్రిం. చూ. ౧, ఆ. ౧౩౨.

కలులమొకప్పుమొకము. ద్వ. వి. కొరి. వలీమథము.
 "నీ ..కలులమొకప్పుమొకములపై హెచ్చరికల
 వెడలె." ఆచ్య. య. ౧౯౮. ఇన్. కలులమొరి
 మొకము ఆచ్య. య. ౮౧.

కలుపు = కలుగు. (రంధ్ర)ముచేయు. తొలుడు)

"క. కరవాడినూడిరుద మొన, నర దమనంబడి
 ముత్తెయంబునుపోలెన్..." వైష్. ౮, ఆ. ౬.

కలుసంటి. దే. వి. (కలుసంటి అని. క. ర. బ్రా.
 'కలుసంటి' అని వాళ్ల పా.) 1. మూర్ఖుడు.

"క. కలుసంటి కన్ను నెదిరి, నెఱుగడు..."

కు. సం. 2. ఆ. ౪౯, 2. ఉద్దతము. "ఆ. ఎల్ల
 వారు నెఱుగ నొల్లనిధర్మపురేల నీకు జెప్ప నేల
 వలనె, లలుకపాని కింక కలుసంటివలనలె,

నన్నె వృద్ధజను లున్నచోట." భార. నభా. ౨,
 ఆ. ౨౨౮. (క. ర. పా.)

కల్లు. దే. వి. ఏముడు. (క. ర. బ్రా.)

కల్లు = కల్లు. "ఉ. జాతెద రావనానుమున జొచ్చిలు
 చున్ననుధారము నే జాతెద జాల్లు జాల్లుగ
 రుదులే గనువారిదంబు నూర్చునే, కల్లులతోడి
 నీ రిదక..." వాకరీక. 3 2.

కల. చూ. దే. వి. (క. కల. క. కలె.) 1. కిరవ్య.

"క...చృణిపిరి పీకలన కనకార్పణ్యముల
 మో పెట్టించె .." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౩.

ఆం భా. ద్వ. ౧౪౪; 2. కలమెద్రుకలు,
 కిరీటములు. "క...దేవి కల వట్టి యాడ్చి రిట్టు
 కొలచి కో, హావేశము పలి యుంచిన..." హరి.

పూ. ౧, ఆ. ౧౭౨. తుక. ఆ. ఆ. ౧౧౪; 3.
 చివర, కొన. "క. కల వీరే యిది మనకడ,

నిలిదిన గీ జొందు మనల నే దెల్లిటిలో, నల
 కేరకన్ను గాలము, కలకై నమ చేరు నిక
 క్షయమునందే." తేయూర. 3, ఆ. 3౯; 4.

ఎత్తు, ఉద్ధి. "క. వా రొకకల యే నొకకల,
 యారెండు తెలుగులందు నెయ్యది ప్రియము..."

భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౭౧; 5. నుదురు. "నీ
 పాపులై నంబు పానెనో మనలకు వలన నైన
 వ్రాలు కప్పు చింక." కళాం. ౪, ఆ. ౨౦; 6.

వైర్యము. (చూ. కలయెడు); 7. మంచరిభా
 గము, పురోభాగము. "నీ. బాడు నగ్గ వాడి
 నంకయు నేడు పేరునట్లు బాగాడు మొన
 కల ననిలసురుడు." భార. భీష్. 3, ఆ. ౭౪.

తై. 3, ఆ. ౯౬, 8. మొద్రము; నమూనాము.
 "క. ఒక డొకడ పొదవట్లు బాగక నైన్యో
 పేకగాడగలి నందింబ నొక్కొకకల గా వలచి
 వానినడంక యుండునక వలయున క్రితయ
 పోలెన్." భార. కల్ప. ౧, ఆ. ౧౦౦; ౯, ఆ.

3౧౨, 9. ఎడనట్టు. "చ...కొర్లలకాకను
 భీకరు లైనవారి నుద్దరిగలి నెట్లు మార్చిని
 యెడో కడునికలుపుటై నీకలన్." మర్క. ౬,
 ఆ. ౧౧౦. హరి. ఉ. ౯, ఆ. 3౮; 10. నమ

యము, కలి. "క. మెలగుదన మెలగి క్రమము,
 కల నొకమరి యేమలించి వాడిమెలుల కొన్న
 లము మెలసి వైచి వాచలము నెఱి పోదు
 మాకు జాతికె ఖండి." నిర్వ. 2, ఆ. 3౧;

11. మండిక, కలయక. (చూ. కలయగు; 12.
 పక్షము, వైపు. "క. ఒకకల నమ న్నజగములు;
 నొకడ జనార్దనుడు నిలిచి యొకకల యొనన్."

భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. 3౧౧. వాల్మీ. ౨, ఆ.
 ౧౨౨; 13. అందు అను న కమిచిక్రిస్తన
 యార్థము చెల్లును. "క. మునిక మనసుదేవ
 మున, నూనమందిర్యలయె యెగి లేకకల,

యెడో కడునికలుపుటై నీకలన్." మర్క. ౬,
 ఆ. ౧౧౦. హరి. ఉ. ౯, ఆ. 3౮; 10. నమ

యము, కలి. "క. మెలగుదన మెలగి క్రమము,
 కల నొకమరి యేమలించి వాడిమెలుల కొన్న
 లము మెలసి వైచి వాచలము నెఱి పోదు
 మాకు జాతికె ఖండి." నిర్వ. 2, ఆ. 3౧;

11. మండిక, కలయక. (చూ. కలయగు; 12.
 పక్షము, వైపు. "క. ఒకకల నమ న్నజగములు;
 నొకడ జనార్దనుడు నిలిచి యొకకల యొనన్."

భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. 3౧౧. వాల్మీ. ౨, ఆ.
 ౧౨౨; 13. అందు అను న కమిచిక్రిస్తన
 యార్థము చెల్లును. "క. మునిక మనసుదేవ
 మున, నూనమందిర్యలయె యెగి లేకకల,

యెడో కడునికలుపుటై నీకలన్." మర్క. ౬,
 ఆ. ౧౧౦. హరి. ఉ. ౯, ఆ. 3౮; 10. నమ

యము, కలి. "క. మెలగుదన మెలగి క్రమము,
 కల నొకమరి యేమలించి వాడిమెలుల కొన్న
 లము మెలసి వైచి వాచలము నెఱి పోదు
 మాకు జాతికె ఖండి." నిర్వ. 2, ఆ. 3౧;

11. మండిక, కలయక. (చూ. కలయగు; 12.
 పక్షము, వైపు. "క. ఒకకల నమ న్నజగములు;
 నొకడ జనార్దనుడు నిలిచి యొకకల యొనన్."

భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. 3౧౧. వాల్మీ. ౨, ఆ.
 ౧౨౨; 13. అందు అను న కమిచిక్రిస్తన
 యార్థము చెల్లును. "క. మునిక మనసుదేవ
 మున, నూనమందిర్యలయె యెగి లేకకల,

వాని మృదువైన నడకను, నా నడిచినట్లు
మరి నడచుటె యొప్పున." కు. సం. 3, ఆ. ౬౭. ఈ. హరి. ౫, ఆ. ౨౮౨; 14. (మరి
మృదువైన ప్రత్యేకము అనుభవమును వర్ణి
తగ్గి కో. గూడి యున్నది.) "గీ. ముత్యము
దలకొనదుగా మానివాళ్ళ, కాన మన పద్ధతీయక
కను..." చంద్ర. 3, ఆ. ౧౯; 15. ఒకవిధ
మన జాగ్రత్తము. "క...క...క... బుగ్గ వాగు
దొన కలవరించుచు కాల్య దీగి రావి దొరు
వులు." కామ. ౪, ఆ. ౨౧౦; 16. కొన్ని
ధాతువులమీద భావార్థమున వచ్చు ప్రత్యయము.
ఉదా:—వట్టువల, పాటువల. మొ. 17. కొన్ని
విశేషములమీద వచ్చు కర్మకర్త ప్రత్యయము.
ఉదా:—కొల్లల. విం. మొదటివాడు,
ముఖ్యుడు. "గీ. అరిగనల కొల్ల దల దండ్రీ
యట్టివాడ, యనురవిభావ సుఖోత్పన్నుడు."
భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౨౬౭. వై. వి (సం.
కలమ.) చొటు, ప్రదేశము. "ఉ...మంగళ
పరి యొక్కినకుంజరముల దెల్లెల్లి యందగ్రుంధ
దళకోడ్యకళి యొవ్వగు నవం, దక్షల దాటి
యొకయు ధియాకురుడై కొలుగంగ దాటి
నన్." హరి. ఉ. 3, ఆ. ౧౨౪. భార. భీష్మ.
౨, ఆ. ౨౮౮.

తలంబు. వై. ఆ. క్రి. (తలంబు) అర్థంగ
మునకై కలమీద నూనెపెట్టి రాదు. "మ...
అయ్యలము తేలిక పెండ్లికీట వ్వనించె లతా
తన్ని కలంటి పరిడంగ నున్న రాననాంధ్రాడై."
ఇందు. ౫, ఆ. ౨౪. వి. అర్థంగము, కలమీద
నూనెపెట్టి రాదు. "మ...మదనతలంబున
నింటిం దెచ్చు..." అమ. ౪, ఆ. ౧౮౭.

తలకాడు. వై. ఆ. క్రి. (తలకాడు) చరించు,
తీనడు. "క. మనవి దలకాడ నుధా కరణి
చరించు..." కు. సం. ౯, ఆ. 3౫.

తలచించు. వై. ఆ. క్రి. (తలచు. ధా. ప్రే.) 1.
ధియవట్టు. "గీ. ఘనమైన మనజాహును మన
దలచించు నార్యాభిమతి లై న యర్హములు." కృ.
శకుం. ౧, ఆ. ౫. హరిశ్చ. ౨, ఆ. ౪౯.

తలకు. వై. ఆ. క్రి. 1. కంచించు, వలకు. "అప్పు
దుమన బాగానుకు, తొట్టి కచ్చటికే దలకె
నభిధియమునన్." ఉ. హరి. ౬, ఆ. ౨౦౫.

తలయారు. 3, ఆ. ౧౨; 2. కలకు, తోగ్గము.
"గీ. పోవుటకుచిత్త మొప్పును పోవకుని, యేమి
తీయుదు నని యాక దివ్య దలకె." కాశ. ౬,
ఆ. ౧౦. విప్ర. ౫, ఆ. ౫; 3. జుంబ, మెన
దీయ. "క. మరుగ్గుల విను జుంబరము, నది
ద్రోశివవార మింక దలకెదలె నంగరము
నకు..." భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౨౬; 4.
నంతించు, అనుమించు. "మ...చరుదయా
మయం వైన పాండవాగ్రహ మణువు పొచ్చి
ప్రదుమం దకు మంతలంకలు దవ్వలుమీది ము
తలంక వలన మంతలం మీనమ గొంలేయభూర్వ
జాంబు కాంతినుధానిధి యుటంజేసి కరణ
పొచ్చినం గాదు..." భార. ఉద్యో. ౨, ఆ.
౨౨౪; 5. విచారించు, దుఃఖించు. "గీ. నదుర
మొరించించింకనే చాత్ర రాదు, పాటిపోయిన
యంతకనే లుడున రాదు, తేనికంబును మరణము
వైవర్చిశములు ఎగు మన మందఁ దలక
వలదు." మార్క. ౧, ఆ. ౫౪; 6. ధియము,
వలకు. "చ. పులి: బొదగన్న శిల్పగమిపోరి
నుయోధున గైనినెల్, దలకె కలంకి వి
వ్వలగు దున్నన కేవలం బక్తి చిత్తరూపుల
క్రియ ముడి..." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౧౫౪.
రం. రా. అర. ౧౫౯. పు. 7. తాగ్గము, క్రమ
నొందు. "గీ. మునుపోతుమూ:కల మొన
నోన కలచేడియ కలకె కేతల గూడి." నిలా.
౧, ఆ. 2౦. తుక. ౨, ఆ. ౧౭3; 8. తెదరి
పోవు, విరియ. "క...తిమిరోక్కరయ కలంకె
రచ్చరియ దివి జొలంకె గదంకె." బహు.
౨, ఆ. ౧౦, 9. తొనకు, వైశి. బసంతు.
"మ...కన్యోనలం దలకె నమదవారి..."
కు. సం. ౫, ఆ. 3౦. నిర్వ. ౨, ఆ. ౫౪. వి.
1. ధియము, వలకు. "క. తోడినల్లధి విను మేం
లైవముతో నుండ నిన్ను బ్రక్షింసగ నా ద్రోశ
నకు గాదు నగణ్యులైన నైను వకంలే కల
కేమిటిన్." భార. ద్రో. ౨, ఆ. ౧౨౦. భార.
విరా. ౨, ఆ. ౧౦౬; 2. నంచేము. "ఉ...
మోక్షమున, బొందినెరిగ్గి గృహస్థులై లెంబంగ
లైవ్యమేయ దీను దలకెల్ల మాని యనుచు
బని రంజు వారు నంకలన్." కాశ. ౪, ఆ.
౧3౪; 3. దగ్గము, విచారము. "క. విరిచి

క్రతిచన మొదవమిగిలకమున నిల్లు పొద్ది
కానవచన స, న్నలతన గానక నైత్తులకు,
నయమూలం దెడలి నెవ్వనము దలంగొందన్."

కా. ౫, ఆ. ౬౬; 4. చాంచల్యము. "చ. తలఁ
కల నిర్వి కాంక మెడ దాల్చి...భక్తి దలం
చిన ముక్తి చేసుకొన్" కు. సం. ౬, ఆ. 20.

తలఁగుఁదొట్టు. డే. వి. (తలఁగు+పొట్టు) కలఁత. "చ.
పదములఁ బట్టినం దలఁగుఁదొట్టు బొకయింకయు
లేక కూర్చొన, మదగఁబట్టుకుండు వృత్తిమంతుఁడు
దంకయెగాంకఁకుటనం, నైదగఁగ జేయె నమృత
చిత్తులు పాదుల వచ్చు నొప్పుకన్..." భాగ.
౮. స్కం. ౫3.

తలఁగొత్తు. డే. ఆ. క్రి. (తలఁగు+పొత్తు) సంజేహించు.
"క. చిత్తము నిజం బ్రసాదాదు క్తంబై యున్న
జేరి యడగద నిజ రాజోక్తము యొక్కటి నిజం
దలఁకొత్తు; యది నీయు మఱియు నున్నట్లునున్."
మార్కం. ౫, ఆ. ౨౦2.

తలఁగఁబట్టు. డ్య. ఆ. క్రి. (తలఁగన్+పట్టు - సార్వత్రి
ము) వెనదీయు, మరలు. "క. తనదుగుదారము
దాకను, గనుగని తలఁగఁబడి వచ్చునునెడనెనం,
గనుగొని యెకఁకు డోడకు, దేనుచున్..."
కళా. ౮. ఆ. ౫0.

తలఁగఁదెట్టు. డే. న. క్రి. (తలఁగన్+దెట్టు) తొలఁగు
నట్లు చేయు. "నీ. తనకేవల గనుపట్టుభరణిభి
ముల నిట్లు వెలసి కొమ్మన గొట్టుల దలఁగఁదెట్టు."
దళా. ౧, ఆ. ౨౦౬.

తలఁగించె. డే. న. క్రి. (తలఁగు+పొ. క్రి. 1. పో
గొట్టు. "నీ. ద్రోవదిబ్బంబు దలఁగించె నెవ్వఁ
దాదీనమందాండు విక్రీ. కాకున్." పాండు.
౫, ఆ. ౨౩. పద్. 3, ఆ. ౯౪; 2. కన్యించు.
"కా. సామీ దేవదంబి నిరళురుషంబై నైకంబు
నెల్లప్పుడున్, సామరీ నీయులు నైరిపొలు దలఁ
గించెన్..." చంద్రా. ౨, ఆ. ౫3.

తలఁగు. డే. ఆ. క్రి. (వీరికిఁ బ్రార్థనార్థమున
'తలఁకు' తలఁడు' అనురూపములను, తలఁచు
మందే ఆమోదకమున తలఁకు, తలఁచుకల, తల
తలఁడు, 'తలఁడు తలఁడు' అనురూపములను
వచ్చును.) 1. పోవు. "క. నలఁడును భరణి
రాజ్యము, దలఁగన్ వచ్చెంబు నవహృదంబై న
గడున్, దలఁ..." భార. అర. ౨, ఆ. ౬౪.

పాండు. 3, ఆ. ౧౮3; 2. తొలఁగు, అదవర్జిల్లు.
"ఆ. క్త్రబాధన దవంగ గల డొక్కవరదరి,
యతఁడు మాలవారి వధిగదముఖ, భాగి గాంచె
గాలిఁ బఱచుచున్నత్ర, తలము రేఖాతనమ
దలఁగి చనంగ." భార. అమ. ౪, ఆ. ౪౬. సా.
౬, ఆ. 2౯, భో. ౪, ఆ. ౨౦౬. భాగ. ౮,
స్కం. ౨౧2. సా. ౨, ఆ. ౨౦౨. పి. కమం.
౨, ఆ. ౧3౧; 3. అంకరణమునకు, కనలుదముడు.
"క. ఏ నింకెవ్వఁడ నయినం. గానం గనులార
పరుకారణికుండన్, మనసంబంధం దె నెత్తు,
ధ్యానము మిళిమగలన్ తలఁగిరిఁ బొడన్."

భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౧౦2౯ న. క్రి. 1.
విడుచు, వృత్తుచు. "క...పురుషునకు దగదు
కొవము దలఁగంగన్." కా. ౫, ఆ. ౧౯౮.
భాగ. 3, స్కం. 3౧2, 2. పొగొట్టు, తొలఁ
గించు. "క. తన దలఁదినవారలబంధనముల విడ
తేయచక్రి తలదిం ద్రులబా, ఫలములఁ దలఁగుట
చిత్తమై..." సాంబో. ౧, ఆ. ౧౨2. భార.
అర. 3, ఆ. ౬౮.

తలఁగుడు. డే. వి. (తలఁగు+దా) తొలఁగుట. "నీ.
తొలఁగు దవంగను దలఁగు దవంగు నవరూప
భుజై యలరుచుండు." ఆం. భా. ద్వి. ౨౦౪.

తలఁగి. డే. ఆ. క్రి. 1. వివేచించు, యుక్తాయుక్త
విచారణ చేయు. "క. మఱి దలఁచక వాత్సక్రమ
నతిబాలకు నవరూపా నడిచిది వెలుచన్." భార.
అది. ౧, ఆ. ౮౪; 2. విచారించు, యోచించు.
"చ...అది మాయ యోమకు దలఁగు దదీయకు
యూరపింధా, భీమమె సాక్షి..." అము.
౨, ఆ. ౬౪. విక్ర. ౧, ఆ. ౨౮. న. క్రి. 1.
ఎంచు, మరగించు. "క. తన్ను దనకమలను
నా కన్నుగొడువలట్లు తలఁకు గాని విశ్చదం,
యెట్లుడు నామది లేమి..." భార. ఉన్మో. 3,
ఆ. ౧౯3; 3. చేయు. "చ... ఇట్టితలఁ పాక్ష
దలఁచక..." అము. ౫, ఆ. ౪౪; 3. నర్తించు,
జైక్రికె దెచ్చుకొను. "చ. తనదుత్తరీ దలఁచు
కొని తా నిటు లంచు దలచె నెంతయున్."
ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౦౪. భార. విరా. ౨, ఆ.
౨౦౨; 4. వ్రువించు, పొగడు. "తలఁకు...డు,
భృగవచిభృగవచి నువవచ్చుదచ్చు నాచ్చు
నంబుదునగర్భునం బ్రచేతనవృత్తు భక్తిఁ

దలంచుచున్." భార. ఆది. ౧, ఆ. ౨౧, నీలా. ౧, రా. 5. ధ్యానించు. "శ. పాలకుల భయము లెల్లము మనీ యాతడే నేలొలుకలవలె బెట్టి భద్రులన నక్కమునున్." భార. ఆది. ౫, ఆ. ౯౬. భార. ఆర. ౪, ఆ. ౨౬౬; ౬. ప్రస్తావించు. ప్రసంగించు. "చ. అమృతంబుల పానీయము లందరకు నేల యచ్చటన్." పా. ౧, ఆ. ౮౪; 7. అమృతముచేయు. పానీయము "కలము లెడనె యుండియె, బసరయలన నీడబట్టె నిలిపెన్, భరత్తు మున్నులునిబా తురరల లంపుమర నూత్రులం ద్రుచు నెడన్." కవిక. ౨, ఆ. ౯౮, 8. శోభు. "చ. ప్రజులొక్కరియైన కాన్డల లంచిన మృతే యనన్." ఆము. ౫, ఆ. ౧౪౨. ను. ౪, ఆ. ౧౩౫, 9. తెలిసికొను. ఎఱుంగు. "చ. వలంకి లంక నున్న లగుభారతముకథాగముల్ .." కళా. పీఠ. ౬, భార. ఉపోద్ఘా. ౧, ఆ. ౧౧ కలంపు. చేస. శ్రీ. (తలవీధి) 1. కలమీద చిత్తు. "చ. శాపి, న్నెడు వాగ్గె లంకల ముద్రాచు గలః దక్షిణింబ నెడ మెదిలెన్." కళా. ౨, ఆ. ౮౪; 2. మాటు, అలిక్రమించు. "శ్రీ. పుట్టికెట్లక జన్మమును నడుస్త, భూమికి కిడి లెలమిల్లు పాటిచెల్లెల్ల, గలిగె నీదికి .." కవిక. 3, ఆ. ౬౩. విల్లు. ౨, ఆ. ౧౧౦.

తలవీధి. శే.న. శ్రీ. (తలవీధి) 1. సగింక చేయు. జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుటకు చేయు. "క మఱియొక లంకకుగ నగు, నెఱుంగునాఁ డెల్ల పాలు నెఱుంగున నున్." భార. ఆది. ౪, ఆ. 2౧. భార. శబ్ద. ౨, ఆ. 3౯౬, 2. తెలియఁ బఱుచు. "చ. విహరవిహరక్షేపి భాగమునన్." గలపుష్కరిణిలంక కమలమహాకవి భగవంతులతో, లంకవిజౌ రతి కాంక్షములంభివీధిపాటి నమారంభమున్." భీమ. ౫, ఆ. ౯౮.

తలపు. శే. న. (తలచు. భా.) 1. అభిప్రాయము. "శ్రీ. అక్షయ యోగేశ్వరేశ్వరుం దైన నక్కమృదుకు భక్తుభరవర్ణుల దస్తిమడుగుచు, నిలిచి రచ్చుట విజయము నీతి సాయము, భూతినిశ్చయము లగు నిది వాశలంపు." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౩౦. భార. కాం. ౫, ఆ. ౧౯౩; 2. శోభి, వాంఛ. "శ్రీ. అక్షయూర్ధ్వంకరం దైవమున్నదేవు, నర్చనము

చేసి నియతి నయ్యున్నమాన్, బహుకపోత్రత నియమైకఫలనిధాత, కలంపుచేసెనె మది నొక్క తలంపు చేసి." వార. 3, ఆ. 3౩. భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౮౭; 2. మోహము, మలపు. "శ్రీ. సౌంధ పుర బ్రహ్మం దైన పాశ్వమీయ, లంపు గలదు గా కలంపును గలగ గలిగి, యుండి..." భార. ఉపోద్ఘా. ౪, ఆ. ౨౭౫. నీలా. ౨, ఆ. 3౧; 4. చింత, ఆలోచనము. "శ్రీ. కలంపులనుండి యెదిలినతాల్పి క లంకాభంగముల మొలకెయ్య." భార. ఆర. 2, ఆ. ౨౮, ఆము. ౫, ఆ. ౪౯, 5. ఎదురు, అనుకోకుట. "శ్రీ. మును గాంధీవి లంపు మది కలంకు, లంపునాన నెచ్చెను లో మఱియ. వాసుదేవు దక్షున్." శై. ౧, ఆ. ౧౧౬, 6. ధ్యానము. (యా. కలంపుచేయు.) 7. మనస్సునూర్చుచును. "శ్రీ. పుట్టికొ. యొక్కటి, కలంపునఁ దోచినది వినిన నలయు ననా, న్నితుండు గానమతుండు ప్రమాతు దనకలంపు కాలమనన్ ద్రియలన్." కళా. ౪, ఆ. ౧౩౧. ఉ. మా. ౪, ఆ. ౧౩౮, 8. తెలివి. "శ్రీ. అభర వల్లం మాన నంగము మఱుడు లంకకలంకు గొంత కలం గలదున్." కళా. ౨, ఆ. ౨౦, 9. కాగరూపక, పాద్య క. "క. అల నై నకు బగ తునిచున, లంపు గలంక లయు." భార. విరా. 3, ఆ. ౧౦౭.

తలంపుచాలి. శే.న. (తలంపుచాలించు) భా. ౨౭౫, మున్నపుడు. "శ్రీ. తలంపుచాలి మరుండు మల మెడమ చిలంకరా తామసివెలి గామ్యుటరంపు దొర శ్రీ. మున్నపుల మరు సౌంబ" పాం. ని. పీ. ౮.

తలంపుచేయు. శే. న. శ్రీ. (తలంపుచేయు) ఎంచు, భూనించు "అ...అతని, తలంపు చేలి, కనలం చిలంపుచేసి." వి. పు. ౬, ఆ. ౧౮. (క. ర. పా.) న. శ్రీ. 1. ధ్యానించు. "శ్రీ. అక్షయూర్ధ్వంకరం దైన నక్కమృదుచేవు, నర్చనముచేసి నియతి నయ్యున్నమాన్, బహుకపోత్రత నియమైకఫలనిధాత, కలంపుచేసెనె మది నొక్కతలంపు చేసి." వార. 3, ఆ. 3౩; 2. జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చు. "శ. ముంగులు మొలకలకన్నలలం గలగంబుడుకలంబులం గలగ గనోక్కంగము గంగాయమునా, నంగముం చలంపుచేసి నజాకృతియై." కవిక. ౪, ఆ. ౧౨౮.

కలఃపునఃబాణ. దే. ఆ. క్రి. (తలపునః+పాణః)
 జ్ఞానీ వచ్చు. "గీ. నందమనమునకును వజ్రనాథ
 దైత్యుఁ డెప్పుడు నేనినకపై పాటజ్ఞనాథ, యిరుడుఁ
 'అత్తురబాంబునపా'యమునకు, నధికతర మైన
 పరిపావ మాంబురై" ప్రభా. ౧, ఆ. ౯౩.
 పా. ౧౦. ౨౦.

కల ఖనునికము. ద్వ. ని. (కలఃపు+మానికము.)
చి. కామణి. పాం. ని. దే. ౧౮.

కలఁపురాయి. జీ. వి. (కలఁపు+రాయి) విశాఖానగి.
 "నీ, కొలుదుకరలపాటి కలఁపురాయి, రా
 నాజుడదాయి శ్రీరంగశాయి." పా. కీ. ఆ. ఆ.
 36. రామా. గు. ఆ. గర. ఆ. షష్ఠీ కలఁపు
 కంపు కలఁపుమిన్న, కలఁపురకనము, కలఁపు
 రాయి. మొ.

కలకత్తా వాణి. డి. ఆ. క్రి. (తలకత్తా వాణి) పత్రిక
 చుప్. "క. దీని తమిళనాడు, బాహ్య (మంబు
 తలకత్తా వాణిని బాహ్య, తామిళనాడు నాగ్..."
 కవిక. ౧౧, ౧౨, ౧౩.

తలపుపాశిని. = తలపుపాశ్చి. (శ. ర.)

కలఁపునాఁజ్ఱి. మి. వి.బా. (కలఁపునాఁజ్ఱి.) స్వాగత
నాఁజ్ఱి, సావకతి వీ పెంఁగివడెకదా జ్ఞప్తికిఁ
దెచ్చుచు వున్న యడుగు బడునాఁజ్ఱి. "నీ. మహా-క
యాయార్ పేటలుంగు మీ రని యెప్పు కలపింపడు
బడువాడను కలఁపునాఁజ్ఱి." వి.బా. - "నీ. ౧౦౦.

కలహాలు. డే. వి. బి. (కలన్ + ప్రాలు) వివాహ కాలమున దోసిగడ్డలో విధువయి లొకాకలపై నొకరు పోసికొను నాడుమియ్యము. “ను .. నా, నువ్వొకానినో పలకబా,లు పోనె నవలా...”

స్వా. గి, ఆ రక. దశ. టి, ఆ. గర్వ.

తలకట్టు. డి. ఏ. జి. జాబ్బు, రిపోజిషన్లు. "సీ.
మదంబు" కులం శైవులూ మదంబంక బాడు
పెళ్ళకట్టగలగవు." బా. వి. బా. ౧, ఆ. ౨౨౦.
భార. రి. ఆ. ఆ. ౧౩౦; ౨. రిపోజిషన్.
"సీ. రిపోజిషన్ పెరియ, పెళ్ళకట్టు వాగ్దాన-
ఆం. భా. ద్వి. ౧౮౨౩. పాగ్దానట్టు. (శ.ర.),
4. పాగ్. (శ.ర.), 5. ముల్లూరియం శేర్వు
"అ" పాగ్దానట్టు, అభారము. "సీ. మద్రె పట్టు
వాయు బాపుట్టి తలకట్టు గడిమన్న మేయ్యము
మడియ మడియ, సీ. రిపోజిషన్ వాయుగరము
వాయు వాయు." పాడు. గా. ఆ. ౨౧. ఆవ్య.

3, ఆ. ౪౫; ౪. సామము. “చ...భూతలయక
క్షిప్తంబునకు దా చలకట్టుకు నైవధానుడు,
మృలమున కెల్ల...” రామా. 2, ఆ. ౨౧3.
విలా. ముఖ్యము. “గీ. నన్ను బ్రతికించుచును
నీకునైవులులు, కెల్ల చలకట్టు ” వారి, ఉ.
2, ఆ. ౧౪౪. అం. సా. ౨2.

కలకడవే. డి. ఆ. క్రి. (కలకడవే. నంబోవ
మేపు) ప్రెజిడెంట్ ఎగ్రూ. "క...నరమహేం,
ద్రవ మిక్సరున యంచును, గుణములు పరిశుభ
రాకళకల జేయన్." భాగ. ౧, పుం. ౩౩౦.
ఆ. క్రి. ప. క్రి. చాటు, కడదొచ్చు "క.
అమ్మభయన నరమము రా, ద్రవము పెట్టి మద్ర
దీనిని ఎలకదీ యిట్లు కల్పించుకొన్నద,
యమ్మల ధర్మముని తొడిగిన నమ్మకముననన్."
భార. కల్ప ౧, ఆ. ౨౪౩. "ప. ఇట్లుగియ
నెన్నగూలు... కలకడదీయ నట్టిసమయమున. క.
కలకడదీ సదచక్రముని, యెల్లఁ జలమున
నహించక. " భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౩౪౪,
౩౪౫. ప. క్రి. కల్పముంచు, మిఱు. "....
ఇద్దిద్రవమున నయోధ్యులకుండు డాయోధులను
దీడిది యోధులముండు ఎలకదీ పోయిన్..."
ఉ. భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౨౪౩.

తలకప్పు. జే. వి. బలజంతుని శివము. (నీరుడుము,
బలశక్తి అని భా.) "నీ. నీరుడుము పురుషుడు
నీరేగ తలకప్పు..." మాంస. ౪, ఆ. ౧౮౩.

శ్రీలక్ష్మణ, పం. వి. ఆ. న. కొలను.

కలాశాడి. డి. వి. బరు పథికమై రెండేళ్లవరకంటే
పావుగూ కట్టించినప్పుడు సంతకంచేసి మొదటి
కాశాడిముందు గట్టడిమలోక కాశాడి ప్రాసం
గము. (క. రు.)

కలకాదు. దే. వి. కలకాదు. “చ. కలకాదు వధింతు
ద్రుంతు గురువులు ముఖ్యులు జన్మించు
మృత్యులు బహుమృత్యు బంధులు దివన్ బలకా
యారు బల్యు గురువులు.” ము. 3, ఆ. ౧౫౫.
పరామ. ౧౧, ఆ. ౫౭.

శలవమీఱు. జే. ఆ. క్రి. (శలవన + మీఱు.) అలి
గయించు, మిక్కిలించును. "నీ భీతి కాఁడె
పురుషాశు వెన్నెవి కాదుఁల బట్టి దర్పణు
లలవమీఱు." వృసి. ౨, అ. ౧౧౬.

తలకూడు. జే. ఆ. శ్రీ. (తల+కూడు). 1. సింహు, నెలవేలు. "ఉ...నా కొరినకోర్కె నేడు నల కూడ నలకోర్కె..." భార. ఆర. 2, ఆ. 3 అ. భార. భీష్మ. 3, ఆ. 2 క; 2. ఫలితమిచ్చు, ఫలించు. "ద్వి. మనభక్తుడు మెచ్చి పర మిచ్చు నేళ, నవల కాన్క యున్న నాటిక పెల్ల, దరమిది నే దివే తలకూడ నీకు." రం. రా. యు. 3 అ. పు; 3. లభించు. (చూ. తలకూర్చు).

తలకూర్చు. జే. ఆ. శ్రీ. (తల+కూర్చు. భా. శ్రీ). నెలవేర్చు. "ద్వి. అంతయ్య బ్రాహ్మ నట్టకా కనుక, బలికె కొంతున గాని భామినికోర్కె, తలకూర్చు లేక కర్తయు నున్నవాడు." రం. రా. ఉ. 10. పు; 2. లభించేయ, నడుకూర్చు "నీ. కననసాహాయ్యయు నలకూర్చుకొని బగ సాధించులయు నుత్సాహరీల." నా. కంచ. 9, ఆ. 13 క.

తలకెక్కు. జే. ఆ. శ్రీ. (తల+కె+కు). 1. తెల్ల కెక్కు. (ఇది యంజ్ఞము గర్భమును మూచించును.) "నీ. కనులించె గాక యంజ్ఞబలికోర్కెకోర్కె నలకెక్కులాకానే నలవలంబు." పెను. 4, ఆ. 10. "చ. కిచ్చు డీటు ర్భుటంబు నయచేసినిచోడ నలకెక్కు ముగ్ధై, భోగమున నాచుచో నడవం జెట్టిలి..." విజ. 3, ఆ. 10; 2. అతిశయించు, పట్టింబు. "నీ. లోకానికి రూపలేఖావిశ్రంబున పొచ్చు నచ్చానమూడి, నలపులు తలకెక్కి కల నై నం దమంకం గదకంటంబు జాడమిం గదమ నకులు. నీ. దిరహితాధరయున వేడి వేడి." నరాహ. 1, ఆ. 4 క; 3. కలుగు. "నీ. అదియంద్రటి జనియించినది మొలంబు, నంగమాపేక్ష తలకెక్కి చాలం దిత్తురు." హంస. 4, ఆ. 10; 4. బోధము. (గ్ధుః నే నెంత బోధించినను నానీ పాకము నలకెక్కు లేదు.)

తలకెడవు. జే. వి. (తల+కెడవు). తలకెడయినది. "అ. కకుటలంబు పెలనీ చయ్యన నాకాడ, బరణ మొకటి లీల కాచి తామ్రపల్లవంబు మది తలకెడవై పాపయత్నలంబు వెడలి యవంక కెం." హరి. పూ. 1, ఆ. 12 అ. ఉ. హరి. 9, ఆ. 13.

తలకెడవుడు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (తలకెడవు+డు). తలకెం గు. "క. వి మిచటం గాడుచుండంగ

మిక్కిలుండు తమదూలనడకలో, నే మిడి కెల్లి తాచిదనసేమియ నలకెడవునడియ నిల్చింది మెన్." హరి. పూ. 1, ఆ. 102.

తలకొట్టమారి. జే. వి. (తల+కొట్ట+మారి). 1. తిక్కనము నొందినవాడు. (క. రు); 2. దుస్తుడు; అమీతుడు. "నీ. నందనంబున దబ్బెనా నవరిధానముయ నట్టినచందాన కెలంగం జిక్కుమానుకోహరు బాని నే నదల వ్రాసెనార తలవ్రాత తలకొట్టమారి ధాక." రాధికా. 1, ఆ. 10.

తలకొట్టమారితనము. ద్వి. వి. (తలకొట్టమారితనము). నొవ్వుము, అమీతి. "నీ. బట్టకూర్చుకనాన బుట్టబెద్దగరీ ముఖెనో తలకొట్టమారితనము." కళా. 3, ఆ. 32.

తలకొను. జే. ఆ. శ్రీ. (తల+కొను). 1. కలుగు, జుండు. "చ. కలకొని నంగమంబు జుండును గాము కామప్పిచ్చే, నలకొను గ్రోధము." నే. 9, ఆ. (క. రు). భార. కాం. 9, ఆ. 10; 2. యల్పించు. "క. అలజడియ కాక నీ శి, నిలకడ నొకేమలు కలక నిజము విజము మా, మలంబు నుకరిం బడయం, నలకొను మొక తెలంబు నైక్కపర్వధ్యునీ." భార. ద్రి. 9, ఆ. 3 క; 3. ఉండు. ద్వి. తలంపులాక బాయక నలకొన్నయలంబు, నైలపులు బుద్రమరీజీని పలికె." ద్వి. హరిశ్చ. పూ. 9 అంక 3. కం. హంస. 4, ఆ. 10; 4. తలంబుండు. "క. పీయ నెలకాన తలకొను, జేయుము విర లిసె జవాది తెయం బట్టుము..." సా. 1, ఆ. 10; 5. ప్రకాశించు. "నీ. పంతమాక్రమని నలకొనములు మాట పరికిన గాన యంజ్ఞలకొమ్మి." భార. విరా. 1, ఆ. 4 క; 6. లేలగు, లేచు. "క. పారి లో నాయును మ్రొగుచు, ధరణిస్థలి లోలం బడుచు నలకొని కిమ్మ, బొరసెనయ్యునాయం బులు, ధరియంబు కొంతకడవు నల్లగాబున్." హరి. క. ఆ. 10. రా. 3, కిష్కిం. 10 అ. పు. న. శ్రీ. 1. తాల్పు, విహించు. "క. ఇల నీకైకొన్న తెలంగు, తలంబుగ ధర్మంబో కాకా నైవ మొలంగున్, నలమిదింక యుడి ద్పలి, నలకొని పాలింపు యజ్ఞపక్షంబు నగడున్." భార. కాం. 9, ఆ. 10; 2. భార. కర్ణ. 9, ఆ.

గతికి; 2. తిరస్కారించు. "ఆ. తండ్రియాజ్ఞ నేను తలకొని రాజ్యంబు, విడిచి యిట్లు వైశ్య వృత్తి నన్ను వాడ..." చూర్మ. 2, ఆ. ఆగతి; 3. అంగీకరించు. "క. సరికాతముగఁ బ్రార్థించి, ధర్మ బుట్టుం దనుచు వానిని తలకొని పంపెను." భార. భీష్మ. ఆ, ఆ. ఆదిగ. భార. ద్రో. ౧, ఆ. 3౪౩; 4. అపలంబించు. "క. తల మెంచ రాడి కోళ్లకు, పలకరు డడి వాని -యన పలకరు నీచిన్, దలకొనరు నక్కండుదరు, కలకంఠులు వారి నప్పుగా నులు పచ్చున్." హంస. ౫, ఆ. ఆది. తలకొనఁబెంచు. డే. ఆ. శ్రీ. (తలకొనుటకు—

స్వార్థము) కలుగు; సంభవించు. "క. ..చిల్ల పరి తంబు లయ్యె ఎగరుడు, పలమెరుచు నుక్కి- నయను పలకొనఁబెంచెన్." భార. ఆది. 3, ఆ. ౧౧౧.

తలకొని. డే. వి. (తలకొని) 1. కను నానము చేయునపుడు తల యందు పడియుకొని. "ద్వి. పొంక యెల్లలలానఁ బొడవకొలి, కొంత చిక్కిన కడోనపులు పెద్దినులులోగుగా నిడి కొడువరం దనిది, కొని నొక్కట పలకొని విడఁ బూని." ద్వ. హరిశ్చ. ఆ. ఆగౌ. ౫; 2. నువ్వకత్తు. (ప్ర.)

తలకొలుపు. డే. న. శ్రీ. (తలకొనుట. ప్రే.) 1. కలి గించు. "క. విదూ యది చేరకను, దామరలకు నింక పెఱుగు పలకొనెనునే." ప్రభా. ౧, ఆ. ౫౬; 2. నెఱవేర్చు. "ఆ...అంకం గలఁ ద్రోచి మత్తురు లుదా క్రమరికఁ భవదీయవాంఛితంబుం బలకొల్పఁ జాలుదురు..." భార. విరా. 3, ఆ. 2౬; 3. బోధించు. "క. తొల చయరాచ గాక ముఱుగె విని దుర్మీరు లపుడు తలకొల్పగ నీ, దగుమంక్రలు నిట్లు నీ, బిడిం బడలని నిట్టి పాపము గంఢె." గా. భువ. 3, ఆ. ఆగౌ; 4. ప్రేరేచు ప్రకొల్పు. "క...ముత కలసి ననీ, మొన తెల్ల నొక్కమొనగ, నొనరిచి తలకొనిన భానురో ప్రేముఁ దనినెన్." భార. ద్రో. ౫, ఆ. ౪.౦, భా. రా. యు. ఆది. 3.

తలకొల. డే. వి. (తలకొల.) పాపపు కానియాత్మకు నిడుమపుడు కొనను త్రాడు కట్టి దానియ్యలకు పగిలించి చట్టుకొనెనుకట్ట. "ఆ. ఆత్మక విడుక లొయ యరికేయి యొక్క-తె, దూడవెను

కాళ్లతోడ నాత్మ వడగఁ గట్టి యెట్టి యా- బోకుఁ దలకొలకట్టి యుట్టు గట్టి బయలు పిలికె." వి. పు. 2, ఆ. ఆగౌ. ద్వా. ఆ. ఆ.౧౫. తలకొలు. డే. వి. (తలకొను ధా.) తలకొనుట. (కర.) తలకొందు. డే. వి. (తలకొందు.) అగోముఖ మెనది. "నీ...తలకొందు లెనదృప్తజములు." శ్రే. ఆ. ఆ. ౧౦. ఆ. 3, ఆ. ౧౪౩. ఇట్లే: "తలకొందు." పాపం. ఆ. ఆ. ౧౭౩.

తలగడ. ప్రి. వి. (తలకడ.) (తుడుకొనునపుడు) తలయుండుకొడదిక్కు; తలయుండుకొన ప్రజే కము. "నీ. తున్నుపక్షిలములలాన దొరకెట్టి, దిక్కు తలగడ గాగ దిద్దింకెనీ పేలు తక్కిన దిక్కులు మేచినకయధికొగంబు గానించు నని బుధులు." వి. పు. ౪, ఆ. ఆగౌ. "చ. తలగడఁ బాచుఁ జేర్చుకొని పయ్యును నయ్యును నన్ను..." వాల్మీ. ఆ. ఆ. ఆగౌ; 2. తలకొంద నెట్లుగా నుంచుకొనెడివిందు, తీరధానము. "మ... భీమనీమందును పిట్టల పువ్వులు శ్రీం; నధికభగ్ద క్రాంతు లయి పయ్యుపువ్వులు పటచోని కను బాహుదండములు తలగడలుగా నిద్దిరు లయి యున్నవహోదయల పద్దిని జాచి..." భావ. ఆది. ౬, ఆ. ౧౭౬. ఆం. భా. ద్వ. ౧౬౩.

తలగడించు. డే. న. శ్రీ. (తలగడు. ధా. ప్రే.) అర్థంగస్నానము చెయించు. "చ. తలగడించి ధాతవధానము గట్టగ నిద్ది..." పాదు. 3, ఆ. ౧౭౭.

తలగడుగు. డే. ఆ. శ్రీ. ఆ. (తలకడము.) 1. అర్థంగస్నానము చేయు. "క. తలగడినవాడి నిద్ది కరుణులయెడలన్, బోలయలకనాటికొ టమి, పిల యిం కని చెప్పురాచు..." నుతుశి. రా; 2. అందినతలకు నిట్టపొయు. "చ... తానురంగడి యొక్కరై లేటపిల్లలబడికంపుది యల నిందినగొట్టగొట్టినీటిచే, దలగడిగన్ యయరాతికి..." య. ౪, ఆ. ౯౭. చూ. ౯౬. వి. ఆర్థంగజను. "చ. నలగడు గంగచుర్దనము ధాతమాపరణంబు..." పాదు. 3, ఆ. ౯. ఆం. భా. ద్వ. ౧౬౦.

తలగామే. డే. న. శ్రీ. (తలకాచాచు.) కాపాచు. "నీ. తగిలి తాఁ జేసినదర్శయి తలగాచు లైతంబు గొలిచిన దచ్చు మునుచు." నీతి. ౪౩,

తలగాము. ద్వ. వి. (తల+గాము.) రావంత. "ద్వి. తలగాము మల్లదితమనెందులేఖ." ద్వ. భాగ. రా. స్కం. (శ. ర.)

తలగుంట. ద్వ. వి. (తల+గుంఁ.) నిట్లాడు. (శ. ర.) తలగుడ్డ. చే. వి. (తల+గుడ్డ.) పాగాగుడ్డ. తలకుఁ జాట్టుకొనుచున్నాము. "ద్వి. నవ్వుంపులదలగుడ్డఁ జాటుగాఁ బట్టి..." ద్వ. శ. సా. రా. ఆ. రా. ఆ. పు.

తలగొను. చే. న. క్రి. (తల+గొను.) తాలవ్యధరించు "క. ఆలంభయాడుతలమణి, తలగొని మణిమణిత భోగకరిఁ గలకేపుం, దలమితురోహణీమతుఁ, గలసి తిరుగు హరి నగంధకమూరిక్రియన్." పాదో. రా. ఆ. రా. ఆ.

తలచీర. ద్వ. వి. (తల+చీర.) తలపాగ; తలగుడ్డ. "వ...కక్కినమలంబితామను లెత్తుకు దలచీర వాటింతుతలంపు లేక యెండోరుల నిలు నిలు మని కలువము..." భార. ప్రో. గ. ఆ. 3. ఆ. గ. "గీ...తెచ్చు పావలు దొడి తలచీర చుట్టి." విశ్వా. ఆచార. గ. 3. 2. ఆనందశతమ, మేలు మునుగు, మునుగు. "గీ. ఆరివనవనమున సిగ్గు మోహంబు భయము, బొదలు నువచుచు నెత్తమిఁ బొదవుచున్నట్టి, బ్రథమదితాభ రమ్యునఁ బద్మవయస్కారి తలచీర వాటింప నేర దయ్యో." భాగ. రా. ఆ. స్కం. ఆ. 3. 3. రా. ఆ. ఆ. అతడు పెండ్లికిఁ బిరిచినయట్లు నికచుకొనవయ్యెఁ దై తలచీర యాంబుతముచేసి, ద్రుమనందఁ జూచి నాతోనఁ పెరుకన్లు సంకంక నరుగుచె మ్మని కదంగి." భార. విరా. ఆ. ఆ. 3. ఆ. 3.

తలచీల. చే. వి. (తల+చీల.) నిట్లాడుకు వికపుఁ గడుతుకు చేర్చి నింపెడిచీల. (శ. ర.)

తలచెడు. చే. ఆ. క్రి. (తల+చెడు.) భయపడు. "క. తలచెడి పాణు బాహులు మొప్పుగ నాడుదప్పిబ్రహ్మ నృసింహిచిన..." భాగ. రా. ఆ. స్కం. ఆ. రా. ఆ. చంద్రా. ఆ. ఆ. 3. 2. దైవస్థ మొందు. "గీ. ఒడ లెఱుంగవో చచ్చితో యుద్ధి లేవో, చేరకాలక తలచెడి తీర్థ మెత్తి, కన్నుదలెట్లు చొచ్చెడు గజురీంద్ర." (నెడ్డనచాటువు.)

తలచేమరు. చే. వి. (తల+చేమరు.) 1. తలకు రాచి కొడెడిమోసే. (శ. ర.); 2. నూనె తైలము.

"గీ...తైల మలరు, చలమరు నూనె యన్."

చేక. మాన. 2. ఆ. [చాచడి (శ. ర.) తలచోచడి. చే. వి. (తల+చాచడి.) ఇంటిముందటి తలచేంచు. చే. వి. (తల+చుంచు.) ముందటిచాట్టు. (ప్రా.) "గీ. దండై దప్పినఁ దప్పు గ్రేయిలినఁ దలచుచు గొన్న నొబలము గొన్న" ద్వ. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ.

తలచేట. చే. వి. (తల+చేట.) తలపాగ, ఉప్పీవము. "గీ. బలపావతలచేట్టు లలవరించినవారు లేక చందురుల దాలించినవారు." పాదం. రా. ఆ. ఆ. ఆ.

తలచేట్టు. చే. వి. (తల+చేట్టు.) 1. తలపాగ, ఉప్పీ వము. "గీ...రాచా క్రోణ, తనయందుఁ జాట్టిన తలచేట్టు నల్లనియవి నూకపుత్తుకొనబరంబు వచ్చునియది..." భార. విరా. గ. ఆ. ఆ. ఆ. రా. ఆ. ప్రభా. రా. ఆ. గ. 3. 2. పాగకట్టుట. (శ. ర.)

తలచేపు. చే. ఆ. క్రి. (తల+చేపు.) 1. పొడ చేపు, కనఁబడు. "గీ. కనుబట్టె నొకచోట నున ఘనాఘనరంగవిద్యున్నట్టి నాల్గులిసనములు... తలచేపు నొకపంక దదనకేర్పేనరితాగంధి నీ వారకలసనములు." పాదో. 3. ఆ. ఆ. ఆ. పారి. పూ. 2. ఆ. ఆ. ఆ. 2. కలంపు జుండు. "గీ. వేగి తలచేపు దాహ ముదర్శించె" కాశీ. 3. ఆ. ఆ. ఆ.

తలదించు. చే. ఆ. క్రి. (తల+దించు.) చరించు, జుండు. "బయటభారీ...పెంజుటి జరానతుని బలము రణపీఠంబరికవనజావరిచి బరికి భయభీక నుర్వభరిఁ క్రిజచ్చరికి హరికిఁ దలదించెన్." భాగ. రా. ఆ. స్కం. పూ. రా. ఆ. ఆ.

తలదెట్టు. చే. ఆ. క్రి. దాడవడు. "వ...నిర్మత్రులు తలదెట్లుచేకలె..." భాగ. రా. ఆ. స్కం. పూ. రా. ఆ. ఆ. (శ. ర. పా.)

తలకంక్రము. మి. వి. ఎలగొనన్వెన్నము, యుద్ధ భూమిలో మొదలినవలెచేయుటకు పంపబడు నైవ్యము. "క. భారం పట్టులంపుతలకంక్రముఁ దాచడివంపురక్కభం, దాచడుతోడ గుఱ్ఱులదకం బులు ముంగిలెవంపునందడిం, తేదొనీటము..." మ. నం. రా. ఆ. ఆ. గ.

తలకల. చే. అత్త. 1. ప్రతి యనువాదియర్థము విచ్చును. "చ. తలకలపారుచక్రములు కర్ణయు

మింపె నీరీకుమోగటన్...” చంద్రా. ౧, ఆ. ౧౪, శై. ౭, ఆ. ౮౭; 2. క్ర త్కృష్ణముగా. “క. కలు కల కేమీ రోనము, గలిసినమగవాడ శై నఁ గాది కదంకం, కలకల కట్టినానగా, కలదంటినో చంటి లో” వలదంటి నో” వేం. కంచ. ౧, ఆ. ౨౫౧. వి. 1. మెల ముటయం దగునకుకరణము. “క. గెలుపు క్రమము నీకును మెలమిదలకల మను చాయ నోరె తె త్రావంకమదుం, కలిసొంది యున్నవాడు...” భార. ద్రో. 3, ఆ. ౧౭. బహు. ౪, ఆ. ౧౮; 2. ఇంకొక మెలమయి యం దగునకుకరణము. “క. కలకల మనుచీక టిలో, కల కలవాణంగ కేది ..” నిరం. ౧, ఆ. ౧౫.

కలత్రాడు. చే. వి. (కల+త్రాడు) బహుళకామ్యులకు గట్టుత్రాడు “గీ ..గిడ్డి వెదలింపె కలత్రాడు కేల దొడ్డి మాలి వెదలింపవకుత్తన మాలవకుడు” సాండు. ౫, ఆ. ౨౪౫. కుక. ౨, ఆ. ౫౪౫.

కల త్రాము. నం. వి. ఆ. న. చేబోడు. “వ...కను త్రావికల త్రావంబులు ధరించి ..” భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౭౮.

కలదండ. శై. వి. (కల+దండ) హస్తన రక్షించు నది. “నీ. ఇలకెల్లఁ దలదండ తెలియలికట్ట మే రాజాజ్ఞ నధిపై రాదు గాక.” భా. రా. ఆయా. ౨౭౫.

కలదడ్డు. చే. వి. (కల+దడ్డు) కలగలేకకట్ట. “నీ. కొడిదిభూసల మెలత్రాడు కలదడ్డువీరణం బులబొదియును...” వేం. కంచ. ౧, ఆ. ౫౯౮.

కలదువారము. ద్వ. వి. (కల+దువారము) కలవాళి. “నీ. కలదువారపుటాకల నంటిబోనియలయజే” ఆహ్వా. ఆయా. ౧౦.

కలదుర్యు. చే. ఆ. క్రి. నివసించు. (మా. కలదుర్యు కొను)

కలదుర్యుకొను. చే. ఆ. క్రి. (కలదుర్యు+కొను - స్వార్థమున) నివసించు, ఉండు. “నీ. నుకేరి క్రందు తేరకర్ణాశనమున, నోడల కడుల తేక్కి నోగులందు నన్ను కేవల, కడలి కలదుర్యుకొను చుట్టునుడినెంచు, కేర మడుమడుమీయంబు తెచ్చి దరమె” కాశ్యా. 1, ఆ. ౮.

కలదొక్కు. చే. వి. క్రి. (కల+దొక్కు) 1. ఎక్కు అధికొకొండు. “వ...దలదకుందిరాజ వమేకుం

దలై యేను భరణిధరంబు దక్షిణకటకంబు దల దొక్కుద...” వారి. ఉ. ౧, ఆ. ౮౪; 2. మిఠాయిమించు. “నీ. విక్రమాశక్తిగ్రంథుడు రఘువీరఁ డిట్లు బలివక్త్ర పటంచుఁ కేరట్టిసభద, భూచ లంబుల దలదొక్కి పూజ గొంటి...” రామా. ౩, ఆ. ౧౮౭.

కలధరించు. ద్వ. న. క్రి. (కల+ధరించు) కిరసాత తించు. “నీ. కమ్మ లిద్దఱు కవయాజ్ఞ కల ధరించి” హర. 1. ౨౩, ఇద్ద, కలిదుకు, కలఁ దాల్చు. మె.

కలసట్టు. చే. వి. కేరపురుగులుంబుచే మోపు తొడుగు. (క. ర)

కలకుండు. చే. వి. (కల+కుండు) కల. “నీ. కుంకుఁ దేనియ గలకలకుండుకేల్వఁ, కలచి ..” వ్యా. ౨, ఆ. ౮౯.

కలచుడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (కల+చుడు) 1. సిద్ధము లొడలగు “క. కలచింది తాత్కళికుండు కలికె గదాధనుఁ జాది చుంబపుతో నచ్చలముఁ బోరగ దొమ్మికి, కలచడిది నీకు వీరధర మె యనుచున్.” శై. ౭, ఆ. ౧౭౮. రామా. ౭, ఆ. ౨౭౭; 2. నమించు. “నీ...రాత్రి గదలి జల్లు, కలచడకమున్ను వెంగళ్లఁ దిడినె దెరుల” ఆము. ౪, ఆ. ౧౩౦; 3. విరుచు. (క. ర.) ను క్రి కలియ దీకొను. “చ. కలధము వచ్చి మోడఁ జనుచుండుగాని నృపాలఁ దద్దము, చలచడ లోక ..” భార. ద్రో. ౫, ఆ. ౧౧౮.

కలి. ఉ. 3, ఆ. ౧౧౫.

కలపాగ. చే. వి. ఉష్ణీదము. “నీ. కలపాగ పార మోడఁ తెలిగిడువాయుధాన్యన నల్పనట్టిదామపుఁ బావు.” కుక. 3, ఆ. ౧౫౮. దశా. ౧౦, ఆ. ౧౧౨.

కలపాటు. ద్వ. వి. (కల+పాటు) యుద్ధమునఁ దాడుట కలియుట. “చ. లలమలపాటు దాయ కలపాటును జూచి...” రామా. ౮, ఆ. ౯౮.

భాగ. ౧౦, మృం. ఉ. ౭, ఆ. ౧౨౪. నిర్వ. ౧౦, ఆ. ౧౧.

కలపాల చే. వి. 1. కలపుట్టె. “నీ. పుట్టె కలపాల నా బుష్క పుటియ నాగ.” ఆం. నం. మా. ౨౫, నమ. ౧, ఆ. ౧౨౭; 2. క్రిల పెట్టుగ నొకవిధ మగుకొర్రుభూచుడు. “నీ. పెట్టుల

శ్రేణుల సేవలనుచులతోడ దలపాలు కలిపియు
కడలవంగు." చిత్ర. 2, ఆ. ౧౦౬. రాహు.
౯, ఆ. ౧౦౮.

కలపువ్వు. డి. వి. (కలపువ్వు) కపాలము, కలపువ్వు.
"ద్వి. హయగిరి గోపాలయ్య బెంగళి నవవృత్తి,
బోయినప్పుడే కలపువ్వు మ్రోగు." ద్వి. హరిశ్చ.
ఉ. ౧౦౧౬. మ.

కలపెట్టు. డి. ఆ. శ్రీ. ప్రారంభించు. "క. కలపాక
యంతయు లేకీ, కలగన మిము నెవ్వర జేత
తెలి చునెనో, మోలె గలగి యుండి యుగటా,
కలగిని దలగోల్గింపకుం లెట్టెదన్." రాజు.
చ. ౨, ఆ. ౪౩; కాళ. 3, ఆ. ౨౬. న. శ్రీ.
1. కలదడలేయు, కాగించు, చ...కలదడలు
లేలకటాట లాడే కీ, దలమది కై న నూరక విశోధ
మొనర్చును నుండురాజులగు, బెంపన లేచి
తెచ్చి కలపెట్టువినో, పుడిచి వోవగన్." హరి.
భూ. ౧, ఆ. ౯౨; భార. ఉద్యో. ౨, ఆ.
౨౦౭; 2. ప్రస్తావించు "క. కలపెట్టుకు డిక
నెవ్వడు...తాళాధిపతి." కళా. ౧, ఆ. ౧౭.
ఉ. రా. ౬, ఆ. ౨౨, 3 కలపాయు, చిం
గించు. "క. కలప ధరణీపాలక, యోగంబు
పాయె నివృత్త దంబా శ్యావ్యంబులెట్టుక
నెవరి, చోచ్చె ఎలపెట్టు కలు విడుపు చూపువు
నన్నున్." నా. ౨, ఆ. ౨౩౪.

కలపాలము. డి. వి. (కలపాలము.) పాలిమేర
మొబడి నవ్వుపాలము. "క. కలకలచోప్పుయ
చాలును, మలలియైన దలపాలముదిక్కు మనలెడి
బులికిన్, కలకల నని వీలకేతనమున, నెల విజుగుడు
గాక నక్కనివ్వ దలపుడే." భా. ౪, ఆ. ౨౦౧.
భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. ౧౩; 2. ఉద్భవప్రదే
శము. "క. తెలతెల చేసిన నగ్గిరి, బుజుబుజు
చించునెలచవచ్చుట్ల శిఖా, మలకులకే కాకలకల
మొల గలకలపాలము గడగోచుచేర్చున్." స్యా.
౪, ఆ. ౧౨.

కలపాక. డి. వి. (కలపాయు) భా. 1. ఆలోచన.
"కీ. కై న్యంబు కలపాకం దలపొన్న మొన కానన
మున పెల్లడనంట గదిలె." భార. విరా. ౨ ఆ.
౧౦౬. పాంచు. ౧, ఆ. ౧౧౦; 2. కలిక;
మలపు. "చ. వచ్చు నెత్తెలగునెత్తెల బొందగ
మదిం దలపాక కల్గెను. క్రచ్చుట ముదిగన్

వాహనుడవై చను ఎచ్చు..." భార. ఉద్యో. ౧,
ఆ. ౧౭౬. నివృ. ౮, ఆ. ౭౬; 3. విచారము,
చింత. "గీ. తనయు లందఱు భార్యలు వివిధ
యదలలు, మానసము దహించు నవ్వజులైనందు,
వొండుడును వచ్చె ననుకలపాకం జేసియుల్లు
మక్కడికమునఁ బొత్తిల్లుచుండ." భార. శ్రీ. ౧,
ఆ. ౧౧౭. ఆం. భా. ప్ర. ౧౦౨; 4. ఉపహ.
"క. కలపాక లేకా యనియెడు, కలపాకయ
కాని నిచ్చికము గాదు నురా, మలకుం బునన్
మన, కలిమియు లేమియును నదులు గానమి
కమ్మి." భార. ఆచ. ౧, ఆ. ౧౬౨. ఉ. హరి.
౪, ఆ. ౯౩.

కలపాటము. డి. వి. కంగేడుకీ. "గీ...కలపాట
మగుచు ఎంగే దన నధమ." ఆం. భా. ద్వి. ౬౨.
కలపాయ. డి. ఆ. శ్రీ. (కలపుపాయ) 1.
విశేషించు, రాక్షసుల కుచారము చేయు. "క.
కలపాయ నెందు క్త్రయ్యబలమునకంటె గడు
విర్రులల మెక్కుడు. భా. రా. కాట. ౧౬౮.
స్వా. ౨, ౭౨; 2. నంకల్పించు, పొడు. "ఆ...
కపము నివృత్త మైనది విలపాకీ కీర్తన, గాగిరవ్వు
మొనరూక్రమమున." స్వా. ౬, ఆ. ౧౯; 3.
విచారించు, ఆలోచించు. "క. అని మనమును
దలపాయుడు, దనకమ్మని కల్ల నెత్తి దండడి
వొరగంబు జుబుచు నత్తుతూరమునకుగవలొ
మింగివచ్చు గామిని పలికెన్." భార. విరా.
౨, ఆ. ౭౯. భా. ౧, ఆ. ౨౪౧. న. శ్రీ. 1.
ధ్యానించు. "చ...అక్షరాహం దలపాకీ
సౌఖ్యముల నందగన్." చిత్ర. ౧, ఆ. ౭౧;
2. పలికించు. "గీ. కలపాయము శ్రీకృష్ణ
తరముననెడు, సుమేధులకు కలపాయు నొయ్య
నొయ్య." కాళి. ౨, ఆ. ౧౧౧. ఆ. మ. ౬,
ఆ. 3౧; 3. విశ్వయించు. "చ. చింత
తనమునం దగవు చిత్తమునం దలపాయ లేక..."
భార. ఉద్యో. 3, ఆ. 3౬౧. భార. ప్రో. ౧,
ఆ. ౨౨౧, 4. ఎంచు, భారించు. "క...కలే
బరము నెవ్వర కాక గా దలపాయెన్." ఆము.
3, ఆ. ౬౮; 5. న్న దించుచు క్రింద పెట్టుకొను.
"చ. ఆపుడు మనములాన ననయము పరిం దల
పాకీ..." కళా. ౪, ఆ. ౯౦. భార. విరా. ౨,
ఆ. ౨౯౨; 6. పొడు. "క. కలిధరాధర

చావుడు తనవలె గావలె నటించు దలపోసి
మనక, ననమనకు జుర్రులు జునీ, జునీలయనుమరిచి
దివలుల వలె చెడుకొనిపోవెనె. "వరాహ. ౬౫, ఆ. ౧౫.

తలపోసికాదు. దే. ప. క్రి. (తలపోయినకొను స్వార్థమున) చెప్పుకొను. "ప... బాంబువదారులు బాంబుగిరికి
కన్న దిది యెప్పుడువదారుగమనకేగింబ యగు
నకండు దడయక వచ్చుటం బోయినపుడు వండు
కాని కాయ గా నని కాయగాన దడమాటుయె
తలపోసి కొనుచుండ..." రామా. 2, ఆ. ౬౫.

తలనికనకాయ. దే. వి. అ. కలకనోనినవి. "క.
చిలవదనకాయలు బర్హుడు, తలనికనకాయలై
యభయపడె నా, పలుబర్హులైన మొదతల,
నిలవిక మొదలకదల గునిపడి పాతన్." తై. 2,
ఆ. ౧౦౫. (క. ర. తలనికనకాయ. తై.)

తలమాటు. దే. వి. (తలమాటు) వాకనము నటు.
"క. ఆలములమునకనుననం, దలమా టించు
కయు లేమి కేళ్ళము గా నీ, వలన పను న్నంబును
నీ, నెదిసిరి వానునము కలకనీయే మనకల్లా." నిర్మ. ౯, ఆ. ౬౬.

తలమానికము. ద్య. వి. (తలమానికము) ఆలంబా
రాకము తలలై చెప్పకొనునర్హము. "ఆ. కలన
విరులతేనె దలమానికము గాంగ, చాలినట్టి
దొరకు..." చచ్చి. ౧, ఆ. ౧౦2. వి. అ.
శ్రీమము. "క. కన్నయతలమానిక మగు, వన్నా
గంటిచాలిపేరియరివన్" రామా. ౫, ఆ. ౧౦౯.
ఆచ్చ. యు. ౫2౧.

తలమానిసి. ద్య. వి. (తలమానిసి) ప్రధానపురు
షుడు, యజమానుడు "క. వాయలు గూడి
యెవ్వరు విశా నిన మాతల గాక యుండ నీ
మాయలు బర్హు లింక చలమా తలమానిసి వింటు
దింటు నీ, నెయంగ నేరకొ..." వార్త. 1, ఆ. ఆ.
౧౫౫.

తలమానిగ. ద్య. ద్య. (తలమానిగ) పింగునకుంధ
స్థలమునం దలంబారముగా మంచెమచ్చుచావున
విశేషము. "నీ. తలరాజామండలంబిలకలమానిగ
యనంగం కలిచవచ్చుం బట్టుకంటె బడు." వార్త. 3, ఆ. 3౦. ప్రభంధ. ౫3.

తలమాను. దే. వి. (తలమాను). తలమోది మావి.
"క. తాన త్రికొంటిరక్కలు నేరియుం దలమాను
కొని నెత్తురుదమనక, నీకానికేరికాన, వానవ

దలిమోచినదెయనగనే మోక్షం." తు. సం. ౧౦,
ఆ. ౧౬౬. (తలమానుకొని ముదిరింకగిని
అనగా ఆర్హుడే ప్రజ్ఞాన అనిభావము)

తలమించు. దే. ఆ. క్రి. (తలమించు) అరికయుండు.
"నీ. తలకలమంచు ఎలమించు నరికుండు
చాలించు వరివపావదలగట్టి." రా. వి. 3, ఆ.
౧౦2 కవిక. 3 ఆ. ౧౬౦. (క. ర. పా.)

తలమిగులు. దే. ఆ. క్రి. ప. క్రి. అరికమించు,
ముంటిలికి బోవువాటు. "క. కవి యక్కడ
దుయం గృహమును గృహనర్హుడును నెప్పుడు
బరహమునన్, మననీకలంబినిన, మనుకేళ్ళు
కవిని క్రిడి ముం పెలరాచన్." భార. కల్ప. ౧,
ఆ. ౨౪౨. "క. వదముడె ఎలమిగిరి రయం, బద
రగ నవాకేళ్ళు దర్హులగ్గక పెలయం,
దొడరి..." భార. కల్ప. ౧, ఆ. 32౬.

తలమిచ్చు. ద్య. వి. (తలమిచ్చు) కిరీతమీను. వి. అ.
శ్రీమము. "ప. ఆలబలతీవరంయ్యల యెయూర
పుటాబం గన్నయిచ్చెలం, తలకలమిచ్చు..."
రా. వి. 3, ఆ. ౯౫. పను. ౨ ఆ. ౪౫.

తలమొలు. దే. ఆ. క్రి. ముంటిలికి వచ్చు. "క. కల
బడి తలమొలకకాల్పముల బోడియే..."
భార. విరా. ౫, ఆ. 3౧. ఆ. క్రి. ప. క్రి. (తల +
మొలు) మించు, మొలు "క. మొరును గృహస్థ
భర్తము, మేరకు దలమొల వనక..." పాండు.
౪, ఆ. ౨౯౨. "క... పొమ్మ చమానధుటి నీ,
తైవన మొనెచ్చె యటు గాక నిమం దలమొల
నీది..." తై. ౨, ఆ. ౫౧.

తలము. ఉర్. దే. వి. 1. విభము. రీతి. "ప. నెలకొను
జాటుపొరకటి నీవనై రుదీనధూటితో, లరిక
సుధాంతుం గూర్చినకలంబున..." తువల. ౧, ఆ.
3, వి. విశాము. (క. ర.) వి. అ. కల్పము. "క...
అట్లు, లానుమతో పెలంగం గా దలంబె యొరు
లకున్." భార. ద్రో. ౨, ఆ. ౧3౯. స్వా. ౨,
ఆ. ౧౫. సం. వి. అ. పుం, 1. చాచినకేళ్ళ గల
యలయేయ, చపేటము, 2. తాటిచెట్టు; 3. చలంబ;
4. కల్పము; 5. గొయ్యి, గర్హము; 6. కత్తిడి;
7. చెయి. ప. 1. వింటిచ్చెల్ల కలంబుండ చేరి
కొడుగుకొను అత్తము; 2. అదని; 3. పాతక
లొకము; 4. తాటియెండు; 5. విట్టర్లములు లేక
మరుముగా వండు ప్రజేయు; 6. బహుము;

7. కారణము; 8. ప్రజేకము, చోటు. “క... శ్రీ సునకుండునుద్యుతగ, భక్తిసమాచారశ్రీ పరిసీతపక్షి స్థలముచేబోయదు, కృష్ణభక్తి నీయలేమి గంపశ్చిద్యుత.” వ్యా. ౪, ఆ. ౧. భార. ఆను. ౪, ఆ. ౪౩౨; 9. పాదముయొక్క శ్రీదిభాగము ఉదా:—పాదతలము 10. అవ సరము. “ఉత్సాహ.. నీకు నలంగగఁగా, దలము గలద నన్నుఁ బుత్రు దత్తుఁ జట్టి తెప్పెదన్” ౧౧. సం. ౨, ఆ. ౬౦. పుం. న. 1. మడిచేరితో నీలతంతులు మీటుట, 2. వ్యూహము, 3. శ్రీది భాగము. (ఉదా. తరుతలము)

తలముదవ్యు. చే. ఆ. శ్రీ. (తలము+తవ్యు) 1. ఆశక్తి మగు, శక్తి మీఱు. “ఆ. అనుడు నవలఁ జిట్టు లను చేవ తనుకను, నేర్పునకులెంటు నుడి ల్రుకు; మలముఁగాక నగరఁ దలముదవ్యున మెలం, కువలకలపు లియ్యకొనుట కనఁజె.” భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౬౬. హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౮౩; 2. మిరిమిఱు. “నీ. కనరాపునకుఁ దోడు దలము దవ్యునగర్వ మరంబుఁ జూడఁచే నరిగినపుడు.” కాశీ. 2, ఆ. 2౦. ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౪౪౧. మం.

తలమునంగ. చే. ఆ. శ్రీ. (తల+మునంగ) అతిక యిందు, అధికమగు. “క. ఆని తలమునంగిన వగలం దమ మఱిది దశానకుండు ధరపై మూర్చిల్లిన.” భా. రా. యు. ౧౩౯౭.

తలమునుక. చే. వి. (తలమునుగు భా.) శిరస్సొనము. (శ. ర. ద్రా.) విణ. 1. తలమునుచుది. “క. ఇలఁ జీత్రము కారకుకర్తలనుగత మైనఘోరతరవారి పోషినిలమగు దనుఁ జొరకదరించ దలమునుక యగు మిక్కిలికలి కల్పదా.” ౧౧. సం. ౪, ఆ. ౧౪. సరసు. ౫, ఆ. ౮౪; 2. అధికము. “క. దోహలు కుక్కులంబై మోహము తలమునుక లగుచు...” హంస. ౨, ఆ. ౩౨. హంస. ౫, ఆ. ౧౨౬; 3. దుర్బరము. “వ...గురుండు మొదలైనయందఱును నాధనంబయిపోరు బల మునుకలయ్యె...” భార. భీష్మ. ౩, ఆ. ౨౧౯. మ. సం. ౪, ఆ. ౧౪.

తలమున్ = తలమునుక. విణ. 1. తలమునుచుచు. “ఉ. ప క్షరాదులేమిటామిలనరుద్రవహా మునీ, కుక్కులంబి కామరసకుం దలమున్లు

గండుమొలకున్.” విణ. 3, ఆ. ౧౫. కకు. ౧, ఆ. 2౦; 2. అధికము. “నీ. మును దలమున్కు లామోహంబుకారంబు వెతుక నీసినీరి వేసి వసర.” దశా. 2, ఆ. ౧, ఆ. ౧2౧; 3. దుర్బ రము. “నీ. మద్భూతునీర్మయ మహాశబిర్యం బును దలమున్కు లై నవధర్మ వృత్తి. నీ. నంగరము నేయఁజాలక క్షు లిక్ష్మ్యునొంప వదలి వడియుట సొంపు గావె.” భార. శల్య. ౨, ఆ. ౪౦౮.

తలముదులు. చే. వి. బ. (తల+ముదులు) చోరులను పేటకాం ద్విను ఉపయోగించు ఒక సాధనము. “1. చ. చలలున బోటుపాలలు సింహులబండ్లు ముకుందలైదుల, తలముదు లుద్బవోనులు... అది సాధనంబులు...” ఇందు. ౨, ఆ. ౫౮.

తలమున్ = తలముదులు. “క. బలముఁ గన్నపుఁ గత్తియుఁ, దలమున్లు...” వరుస ౪, ఆ. ౧౦౪. వం. ౪౦౪. 3, ఆ. ౧౯౯.

తలమోయు. చే. న. శ్రీ. (తల+మోయు) శిరసా నహించు. “నీ...లోకపాలురు నీరహిజుఁ దల మోచి నిభలభువును, పోపాలనిపులులై భాగిల్లి చున్నవారు...” భాగ. ౧౦, స్కం. ఉ. 2౬౪.

తలమోనల. ద్వి. వి. (తల+మోనల) మొగసాల యొక్కతల. “ఉ. ముచ్చగ మెలవేల్యు తలమోనల ముడి వివాహాయత్తుమున్, పట్ట మొనర్చు...” మను. ౫, ఆ. 2౩.

తలయంటు. చే. ఆ. శ్రీ. (తల+అంటు) అర్థంగ మునకై తలమోచ నూనెపెట్టి రాచు. “నీ. తల యంటి రవిపుల్లకానూనెగల నెంకయు నిం గదిప్పులైమునును.” పి. కకుం. ౪, ఆ. ౬౨. వరుస. ౫, ఆ. (శ. రు.) వి. అర్థంగము, తల మోచ నూనెపెట్టి రాచుట. (శ. రు.)

తలయండి. చే. వి. 1. తలగడ, ఉపధానము. “నీ... అట్టిచేఁ దలయండిగా నల్లకుండు దర్శకయతులై వానశ్రయము నీయలి, నంద...” భా. రా. యు. ౨౧౩. ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౪; 2. చండు కొనునపుడు తల యందుకొనబడినట్లు. “చ. అడు గలయందు కొనబడి యాకృ నీవర్మ దంబక కీపు గాల్పడ దలయండి గా నివర్మన...” హరి. పూ. ౧, ఆ. ౮౭. భార. ఉక్తి. ౧, ఆ. ౬౫. తలయగు. చే. ఆ. శ్రీ. (తల+అగు) కూడు, కలియు. “చ. ముని ముఖానుబంధునీకున్ ప్పుదయ

శ్వరుఁ దత్త నక్షత్రము, మలతలగాఁయుండుఁ బరిమాన్యుర కాంతలు వారి కెట్లును, గలగపు వశ్యువానులు..." వేం. పంచ. ౪, ఆ. 2౭౯. చరి. ౧౮. ఆ. ౨౭౦.

తలయారి = తలవారి. (ఆర్యభటము: "ఉ. ఆర్యభట గొండు బోయి తలయారులు ఘోరవహంకర స్థలిన్, జేతులు గాడ్లు. దున్నులుగఁ జేసె..." పా. 3, ఆ. ౧౭౦.

తలయెత్తు జే ఆ. క్రి. (తల+ఎత్తు) 1. తల పై కెత్తు. "క. తెలుఁదండ నెట్లక పోయిన, పొల పుర నొకడుగ్గ మున్ను చూడ నమరు నాఁడల పంది యుండుఁ కాలక, తలయెత్తెన మరుడు లోనఁ దలయెత్త న్నుపా." భాగ. ౧౦, స్కం. ౮౮. ౧౦౭౬౬. ఉ. చరి. ౧౮. ఆ. ౨౧౩; 2. మొలుచు. "చ... తొలుసానిఁ బయోధరధారఁ దొఁగనన్యులుఁ దలయెత్తు" కృష్ణులనేత్రున వే తులకల్ తనూలకన్, మొలుపగ నున్న నయ్య..." పాండు. ౨, ఆ. ౧౫; 3. విజృంభించు, తెల రేగు. భాగ. ౧౦, స్కం. ౮౮. ౧౦౭౬౬; 4. సాహసించు. "ద్వి. కరమొప్పు నీరక్ష గలిగిన నన్ను, నురకాఁ తలయెత్తి చూడంగ వెలచు." రం. రా. ఆయో. ౧౦౪. ౮.

తలయేరు. జే. వి. (తల+విరు) శిరోవేదన, తలనొప్పి. "క...వగదను, దలయేరుకు నుక్కినయెను దల కొనుకెంచెన్" భార. ఆది. 3, ఆ. ౧౯౧. పా. ౧౮. ఆ. ౨౭. 2 వగదోగవిశేషము: "ద్వి. తల యేరు తొడకువారము కల్లవాల్చి నలదొప్పి తెచ్చి లంచ వారిగా నెట్ల; గలయరాలకోగములకు నెట్ల." నక. ౧, ఆ. ౧౧౫; 3. పొలము దున్నుట శిర్యుడివినవాంకల్లలో ముందు నడచు వాఁగరి (బ్ర.)

తలమేలు. జే. వి. (తల+మేలు) మందాసీనది. "గీ. అగ్నిగంగశివప్రసాద మలయమే అనంగ..." పం. భా. శృ. ౬౦. "గీ. తలమేలు దాల్చిగట్టులు పట్టె నగధ్యు..." రామా. ౧౮. ఆ. 3౧౭. తలరారు. జే. ఆ. క్రి. (తలరు+అరు) ఒడ్డు. "క. తలతల మునయంజి, దలతలమను జేలవబ్బిదపు డాల్చులందు, కల దలరాల్చు నప్పెల, తలతల మోను మున్నెడరమే మునన్." ఆత్మ. బాల. ౧32.

తలరు. జే. ఆ. క్రి. 1. పరించు, పడకు. "ఉత్సాహ. అతులకొద్దుఁ దమిలమయఁ దమిలవాచిని కదా, హరి ధరిల్లి దలర నిట్లు లిగి..." భార. సభా. ౧, ఆ. ౨౪౪. 2. పగయదున్నున మహం లతన చతురంగిగా నం. భార. సభా. ౧, ఆ. ౨౪౪; 3. నం. 3, ఆ. ౧౦౭; 2. జుంపు వెలుడియు. "క. తలరక మును సోగం ధికములు గొని యిట్లుమను దర్శమున నొందులపు, ప్పులు గొని మలేమత్తు" గృథుల, బలపుర వడి యింతె నెట్టిబలియెఁడో యుచున్నన్." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౨౫. మార్క. ౧, ఆ. ౧౫౩; 3. అతి కయించు. "క. పూఁబోలులకులు విలుబు, జే బోకలఁ బడపొంపు విడ్డొంపులు జుంబి, వేబోకఁ బోకతోటలు, పూఁబోలకద్దు కానిఁ బోదరినగాదుల్." భీమ ౧, ఆ. ౯౫ నీలా. 3, ఆ. 3౫; 4. జయలునెడలు. "క. అంక మెయి మున్న పలికినలంకనిసాదులండు శిక్కిమె యంతకు మున్నెదవవాళ్ళుగఁ దక్షకు, దలరగఁ బ్రేరేప లేల తానెడ నునునన్." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౧2౮. 5. తొలుగు, వెలిపావు. "ప.. సోద్రుడు వడులయె వారిబలంబుల నివ్వదీ భండనంబు పక్కి తలరక ధర్మపుత్రుండు ప్రులల యోధనీరలోకంబు వాలోని యిట్లుయె." భార. ద్రో. ౨, ఆ. ౧3౫; 6. ముఖించు. "క. వలఁడును ధర్మరాజుము, దలరగఁ నర్చుంబు నవహృతం బైన గడుం, దలర..." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౨౪. 7. తర్లరడు. "చ. వెకవెక మున్నె నిట్లుజును ఫిలిదురలోకామరకృష్ణా, క్షులనియె ప్రియ మ్మదురపోవుకారి న్నడఁ గొలిదింగు, నలరి ధరిల్లి సాఁడుగరుదాల్చినకే బన్..." ఆము. ౪, ఆ. ౧౦౧; 8. కలకకండు; బాధకు. "చ...కదియజేమోర, పలక యొప్పి లోగ భయతక్కుదామరకర్ణింబులె." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౮. "క...ఇట్లునుతమెయి వనట వెల్లువదలరతలమే నిట్లుచూచి లెచుము మెయి దిన్." భా. ర. స్త్రీ. ౨, ఆ. ౧౫; 9. ఒడ్డు. "క. లలి నలరుగొచ్చును ప్రియ పద్మిలరాజ పంగిఁ దగి నువల్లె జులమై మరుగభిమతి, పలరి పురమోట తోట తనదునుక్తిన్."

కవి. ౧, ఆ. ౪.౨. అర్చ్య. బాల. ౫౩; 10. తిరుగు, వర్తించు. "క. మలగొంగుమొదలు గల జేబుల సంఘం బాణసరిమి లోగని కడిమిగ దలచుకొనుట..." అర్చ్య. యు. ౪.౨. ౨. భయము అం. భా. ప్ర. ౧౩౩.

తలమచ్చ. చే. పి. ప్ర. తల+మచ్చు) సిగ్గిలు. "నీ కంఠవర్చుచున్న కంఠమనుకులుగుం బలమం న నవ్వలలికమూర్తి." పి. ప్ర. పీ. ౪౬.

తలవంపు. చే. పి. తల+వండు) ధా.) 1. తల+వండు) "నీ వెలయు నాకనిదేవేరి విశిష్టద్రవ్య కేవలా జనినవలలు విష్ణుమంబు బహుమహాభాగముల నుంచుకొనకు నలవంపు లానరిచినట్టి త్రిపెంపుల దగ్గి. చంద్ర. ౧, ఆ. ౩౧; 2. సిగ్గు. "ఉ. చుగచులకుగదమహాభావము దాండుకమ్మకొయి మేల్కొంగుమ నైచు నీడుముఖుల్లొనరికాకరుం తాచి చూచి యా, చుగచులకుం పెల్లె నల వంపులకుం దనగాక యర్చుమే. చుగచునీ త్రివిధం దలవంపుల హేతులన్ని మెత్తుకొ (వైరెడకములు వదాచునెలులు) విజ. ముగళకరము; లభాకరము "ఉ. మానవిమాయవంపు దివమానము మేల్ నడ లింపు తాలి, తాయలకు న్నరింపు జలసంబలకుం దలవంపు కోకనం, సారము మట్టంపు. .." లక్ష్మీ. ౪, ఆ. ౪౧.

తలవే. పై. పి. (వం. స్థలవారక. ప్రా. తలారో) ఆక మడు, రా త్వులందు దొంగతనము మున్నగు నేర ములు జరుగకుండ గస్తుతిరిగి కాపరి కాచుటకు. "చ. తలవేరి లింకయందు దెలిసి తల్లదమందుడు గుండుచున్న వా రిలయు లేనిదొంగ నిపు డెచ్చట నెచ్చెడ ముండు..." భద్రు. ౩, ఆ. ౫౯. వా. కంద. ౧, ఆ. ౪౪; 2. చందనాభిశా. "క. రు దీత వేరేముం దీత కండ మిదన్ వచ్చి నాడు తలవేరి మోటున్." వైజ. ౪, ఆ. ౮౬, మార్క. పీ. ౩౫.

తలవాటియిల్లు. చే. పి. తల+వాటి+యిల్లు) పొరు గిల్లు. "ఉ...వానివద్దనూ, ద్వారముఁ మాఱి నీక తలవాటి యిండ్లకుం లోడు పెట్టవచ్చున్." శేయార. ౨, ఆ. ౬౨.

తలవాటి. చే. పి. త్. తల+వాటి) ఇల్లులోనగు వానిముఖద్వారము. "చ. కలవలైరి జాన్మలం గానగఁ బూనిన దాక...మత్రితలవాటి..."

తామరలందిండు వెలుగుడు నుండె నయ్యెదన్." ద్వా. ౫, ఆ. ౮౯. భీమ. ౫, ఆ. ౬; 2. వా. తలకు వాటినుండివిశారు. "నీ వాణి యేమి తమాక్షి వలకు తలవాటి నిశేతుమాల మోసె ననక జేసి." మమ. ౧, ఆ. ౩౬, ఇందు. ౧, ఆ. ౧౪౫. తలమండు కట్టములు మొదటిమధ్యము నకు నుదాహరణములు. 3. ఇంటివెలుపలి ద్వారే కము (చూ. తలవాటియిల్లు.)

తలవాడి. చే. పి. తల+వాడి) అం. సం. స్థా. ౯. తలవారి = తలవారి. (చందనాభిశా) "నీ. మూడ టను గంచుకొమ్మ విన్నంది మొరయు, తార చోరులగుండియల్ యులకుం, వెలికి కొలాశా లులుగా వేకవాడి; తేరి యప్పుటెలుము తలవారి గాంపె." వైజ. ౪, ఆ. 2౮.

తలవడి. చే. పి. తాటివెట్టు లోనగువాని తలకుండు. (క. ర. ప్రా.)

తలవిల్లు. చే. పి. త్. తల+విల్లు) వింటిముంజటి భాగము? "చ. వలరాజులవిగ్నిశ్రమమీకలంబులు మొదల గెలిచి పిదప దంపురంబు గురిపీడి తల వింటు నంటింది తెగ నిండఁ దిగినిగలువపుత్తు ముడియెనుం లోలో..." సాంధ్య. ౧, ఆ. ౯౩.

తలవీడు. చే. పి. తల+వీడు) తలవాటి, గృహముఖ ద్వారము. "క. కులకృష్ణకులం వేడుకఁ దలవీడుల బనులతోడి తగుమాటలకుం, దలవీడ దనకే..." భార. ఆను. ౧, ఆ. ౫౧, దశ. ౬, ఆ. ౧౨౫. తలవెట్టి. చే. పి. తల+వెట్టి) వెడ్డవెట్టి. "నీ...తల వెట్టి గొని యలగొకమాంగ, నామణి నుకేంద్ర నొకగాడు నంటు జేసి, యావలం తెంది నకలగాకావచ్చున, మొందు తెలుగొనె యట్లు గావండె నలయున్" తుల. ౧, ఆ. ౧౬౦.

తలవ్రాత. చే. పి. తల+వ్రాత) వ్రాగివ్రాత. "చ. తలవ్రాతకుం నచ్చులు గల్గ నేర్చునీ." తుల. ౨, ఆ. ౫౦౬.

తలకల్లుము. ద్వ. పి. తల+కల్లుము) చచ్చుములవ్వని. "చ...వేగము తా నెదురై కడలి యేడ్వెఱుం బుకల్లు విచ్చివె గడిచి వృషాధముం దగ్గలంపుఁ దొంపుంపుగఁ దానె గప్పి నకల దొడ్డిగొమ్మలు నట్టెఁ బట్టుగాన్." హరి. ప్రా. ౮, ఆ. ౪౬.

తలసాల. ద్వ. పి. తల+సాల) తలవాటి. "క... భీరి బలి పులి యనుచు, నలసాల వెడ

రంజిత, హరికుండు శరచాపహస్తం దయ నిశ్చయ
కన్" నేం. కం. 3, ఆ. ౧౧. ద్వి. హరిశ్చ.
ఉ. ౯౯౪. రం.

తలనాపు = తలచుట. (తలచుట ఎదురగు.) "వ...
దేవదాస్ తల కయ దుర్గయుం దగనదునునకుం
చలనాప...చునే .." భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౯౫.
తలా దే. అవ్య. చె. పోక్తమి. "ఉ. ఆం అగం
దలామొకటి స్వార్థము గల్గుట దోయ బల్కి.."
ప్రభా. 3, ఆ. ౮౯. భరమ. ౪, ఆ. ౧౩౬.
తలాది. దే. వి. (తల+అతి ౪. ర.) తలగడ, ఉచ
భావము. "వ. సిరిశిరి పాశ్చయై: బలిశి నోయ్యన
గీలు పలాది చేసి .." ఉ. హరి. ౫. ఆ. ౧౦౫.
ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౩.

తలాటము. దే. వి. (తల+అట) 1. తురాయి, గుట్టల
నకుం బయం ముండేభూవణము. "గీ. సిరిమం
తలాటంబు తేరణంబు, మణలమొగముట్టు నన్ను
సాహితీ యొకండు, కర్త యెడటికె గొన
చె...లైంధనంబు" స్వా. ౪, ఆ.
౧౮, ఆం. భా. ద్వి. ౧౯౯; 2. (మునుగల
మున్నగువాని యొక్క) నడిచేసవంబుభాగము.
"సీ. కాశీకాశము గెల్వల గలదియ దనగ
సింగపులపూపులికానె యొనగె." నమిర.
3, ఆ. ౨౧౭.

తలాడ. ద్వ. వి. తలగడ, ఉచభావము. "ఉ. పట్టు
తలాడమున్ హళేది పద్యయంబు...
పాంచారి. ౫. ఆ. ౧౦. హర. ౪, ఆ. ౧౧.

తలాడలము. నం. వి. ఆ. న. ఆ. "గోమలలో నొకటి.
తలారి. దే. వి. (పూ. ప్థలవారి) తల. ౩, ఆ. రికలడు.
"గ...దాగ్గ తోయడం బలా రిల్లయ్యె నే
దేడనన్, లో నా..." భా. ౧, ఆ. ౨౯౭.
ఆం. భా. ద్వి. ౧౮౩.

తలారిది. దే. ఆ. శ్రీ. మరలు. "వ...మన్యునం
గ్రేపుల దలారి తలారిదక కమకంబుల దమ
కమయంత నంభోకంబుల నీయచు .." భాగ.
౧౦. స్కం. ౮. ౧౧౯౬. భాగ. ౧౦. స్కం.
౮. ౯౬౬.

తలి. దే. వి. తల్లి. "క. మొలకల రాజమూలం,
తలిదంబులు లేనివారు..." శై. ౧, ఆ. ౬౩.

తలిగ. దే. అవ్య. ముందు పూర్వము. ఉదా—
ప్రాప్తమిదంతలిగ పద్మిణాడు, (౪. ర.)

తలిగ. శై. వి. (పూ. స్థానికా.) కంచము, భోజన
పాత్రము. "సీ. తెలి హరివారంబు తలిగ
కంచము కట్ట చాకీ బయగం గంబులు దవరు,"
ఆం. భా. ద్వి. ౨౪౪.

తలినము. నం. వి. ఆ. న. శయ్య, కలపు. నిలా. (ఆ.
ఆ. ఆ.) 1. నిశ్శయ్య, కలవనిది; 2. న్యున్నమై
నది; 3. నిర్మలము; 4. దుర్బలము.

తలినము. నం. వి. ఆ. న. 1. దూదివలపు; 2. విరా
నము, మేలకట్టు; 3. రాతితో గట్టిన నేల; 4. కర్తి.
తలియ. శై. వి. (పూ. స్థానికా.) భోజన పాత్రము,
కంచము. "ఆ. తలియ బద్దెరంబు తెలి హరి
వారంబు, కట్టి కంచ మనగం పగలు బాత్ర." ఆం.
నం. మాన. 3౦. వేంక. మాన. ౪౭.

తలిరాకు. దే. వి. (తలియ+అకు) చిగురాకు. "క.
తలిరాకుగల్గె నదిగ గోయల చంచుడం తింది
ప్రియశిరి..." పా. 3, ఆ. ౪౯. ఉ. రా.
౬, ఆ. ౮.

తలిరించు. దే. ఆ. శ్రీ. చిగుర్య. "ద్వి. తలిరించి
కడు నింకాళించుచున్న, యెలమిపై న్రిందటి
శే తొంది నిలిచి." ద్వి. భరమ. ౨, ఆ. ౫౭. పు.
తలిరు. దే. వి. చిగురు, పల్లవము. "క. కలయగం
గరముం బరణంబుల నురమున శోశితంబు
బోయడం దొరగం, పి రెనలనదడమిడియెల
పున బల తెంపె భీమనీయ దడటికెన్." భార.
భిష్ట. 3, ఆ. ౨౨౩. ఆం. భా. ద్వి. 3౯. నిలా.
తే. శం. కరుణము. "సీ. తలరు బ్రాహ్మణువాని
చలరాకా నలరాకా నలరాకా దగడునోయగడు
వాని." నం. 3, ఆ. ౪౬. నిలా. ౧, ఆ. ౭౬.

తలిరుణోడి. దే. వి. (తలియ+పోడి) అడుచి,
మనోజ్ఞారా శైలి అడుచి. "సీ. శైలాశ్మమునకు
బాద్రకాభయండు తండ్రి తల్లి యాగాక యీ
తలిరుణోడి." హర. ౪, ఆ. ౬౪. దళా. ౧,
ఆ. ౨౭౨.

తలిరుణోడితలిరుణోడి. "గీ. తల్లులమనోయచో
నొక్కతలిరుణోడి, రామయన కాచి .."
నైమ. ౬, ఆ. ౬౩.

తలిరుగోల్లవ్వ. దే. వి. (తలియ+గోల్ల+వ్వ)
గోయల. "సీ. విక హా గోయల తలిరు
గోల్లవ్వ తెంపు గీ. కమ్మలపులంబు పెంపుడు
సున్న యనగ." వేంక. రెడ్డి. ౧౦౨.

కలియటాడు. దే. వి. (కలియ+అడు) చిగురాకు. "నీ కలియటాకులు కటారులమాడ్కి మెయి పోక కవులము పెంఘాళిగలిగి కవు." దీక్ష. ౪, ఆ. ౨౩. రాధికా. ౩, ఆ. ౩౩.

కలియించి. దే. వి. (కలియ+ించి) కోయలు. "నీ నీ కెందలియించుటకు పంపవ మెనర్పి చిగురు టాకులు పాచయగలిగి తేర్చు." విజ. ౩, ఆ. ౩౯. ఇట్లే: కలియమేకరి. సాం. వి. తిర్మ. ౨౭. కలియచిల్లడు. దే. వి. మనఃపాడు...సాం. ని. దేవ. ౮. ఆం. భా. ప్ర. ౪౫.

కలియ. దే. ఆ. శ్రీ. 1. చిగుర్న, చల్లించు. "మ...నిమకకుండు దమమై గన్పెద్ద గారాకు గొందలిరా కయ్యోని వాచి దలిర్చి పడి గంతా రాంకరోక్తివములే." మ. సం. ౪, ఆ. ౮౫. భార. ఆది. ౪, ఆ. ౨౦; 2. సంకోషించు. "క. అచిచ్చుపడియు ధర్మము, దవయుం దగు ద్రోణాచలక వక్రకుట నే దున్న మంద్ర మయోధ నుడు దండ్రి కలిర్చిగ నేగుం గదిపురికి గొని యెలమిన్" భార. ద్రో. ౧, ఆ. ౧౨౦. వసు. ౪, ఆ. ౬; 3. అతిశయించు అధికమగు. "నీ కొడుము పూని యొందొరు గాంపర దిపురు, చంపరాక్షసి అతి శత్రాంతులములు సూర్య వలరావయొజ్జ కోర్పులు దలిర్చి పడిదా భూని, ఓధవర్ణంజకంబు." వసు. ౩, ఆ. ౫౦. భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౬౫; 4. ఒప్పు. "నీ రాగభేద ములవర్ణములు దొలగించి లయతాళకుద్ధి నాంశయించి దలిర్చు." కళా. ౨, ఆ. ౩౩. భార. ఉద్యో. ౩, ఆ. ౧౧౦, 2. కడలుడు. "నీ చేర కేర దలిర్చి పిరిలక్షీనానవభాకదళమువై వర్ష కిలుం." కను. ౪, ఆ. ౯౧. భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౧౦.

కలిర్చు. దే. వి. (కలిర్చు+భా.) అతిశయము, పెంపు. "క. మనిపర వాదనచిత్తంబున గోరూపాలము నాల మెలకెంచి కలిర్చునెలరాకెడు..." భార. ఆను. ౪, ఆ. ౪౪2.

కలియ. దే. వి. (సం. కలియమ) కయ్య, కలుపు. "క. బలునెన వైసవి సూర్యుగ, బొలివోపనిలెక పాయపుం బొగరులతో, దలెనము లెక్కాడి వర్షాల, పులుగుల గని తుడుడుదిన బొదలు కరాణి." య. ౨, ఆ. ౮౬౬. (క. ర. పా.)

కలయగు. దే. ఆ. శ్రీ. పోతు; తొలగు. "నీ ఖక్కవృ యలిబాల యిం దున్నను బగదొహిత్రాభంబు దలంగ న్నట. ఆ. నీటి బుడ్డు..." భార. ఆది. ౬, ఆ. ౨౪౮. "చ. అటుదలం దొర యొకటి మనఃపులు మారలు..." కళా. ౫, ఆ. ౩౮. న. శ్రీ. పోగొట్టు. "నీ. ఉక్తమకర్త్రయం దొరులమగిలులు దలంగంగ బుట్టివస్త కిలుం, దలమక న్నకుర్చయం వైసవో విప్రు గాది నక్కుగ్గిలోకములు నదయె." భార. ఆది. ౬, ఆ. ౨౪౬. భార. ఆర. ౩, ఆ. ౧౯.

కలుగు. దే. వి. పురు: గర్జితులపు, సంధానము. "క. కలుగులపొది యొకనెన తెయ్యలకామెన యొక్కచలన నకువై యుండెన్, మెలమెల పున్నచుట్టుం, బలద్రాటం జాటివోపభావం బకు రన్." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౨౫. ఆం. భా. ద్వి. ౨౩౧.

కలువము. సం. వి. ౨. పుం. వాయువు.

కలుని. సం. ౨. కరుణి.

కలుచుడు. సం. ౨. కరుణుడు.

కలుపు. దే. వి. కచాలము, "మ. ఒకశత్రాంబుజ మొక్కగల్గి మొకవ న్నియ్యూరపుస్తేల వీక్షికి దోలక దలపోరగా నొకపురంధీరపు మిషింపె రాజకోరంబు..." స్వా. ౫, ఆ. ౬౯. ఆం. భా. ద్వి. ౨౧౧.

కలెరు. దే. వి. (కల+విరు) కలసిపో. "నీ...కలె రుగ శిరస్తామిము నగు..." ఆం. భా. ద్వి. ౧౨౮.

కలార. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నది, మిణు.

కలారవి. సం. వి. ౨. స్త్రీ. నన్నునిడుము గల ఆ దుడి; ఆడువి.

కల్పము. సం. వి. ఆ. న. అడవి.

కల్ప. దే. వి. 1. కాంతి. "మ. కునీటుల్ మెల యించు కేసపాదపుం దాల్చి యందంపుగుం, దవపుంబల్పులు స్రువురించు లిక్షాని నాత్రి విష్ణున్..." మవల. ౫, ఆ. ౪; 2. ఒప్పు, ఇంపు. "చ...వానింకయం, దమలకు వాయుచ్చక ప్లేచల్పులకున్ మలీ వానిమేనికాల్, కొయిన కేవ మేమచడి గు క్షమ నిచ్చిరి నేమ చెప్పవన్." మవల. ౪, ఆ. ౧౭౬; 3. మెలయుట కనుకర ణము. "చ. తునకణకాంతి దల్పన సుధారవ పూరము గాగ..." మ. సం. ౭, ఆ. ౧౪౪.

కల్లు. డి. వి. కలంగ. డి. ఆ. క్రి. (తొలగించుటకు) "... రుక్మకృష్ణమెల్లరుగ చాల్చి యూది దు పురకరమున వృథల కల్లుము." భార. ఆర. ౬, ఆ. (౪. ర.)

కల్లుము. నం. వి. ఆ. పుం. పక్షులు పేయబండు. కల్లుము. నం. వి. ఆ. పుం. న. 1. కలపు, కయ్య; 2. మేదమోదిగది, అగ్రాలకము, 3. భార్య; 4. పీడ మందలభాగము; 5. యంధము.

కల్లు. డి. వి. కవాటము. "చ. కలకునఁ గోటవల్ల కలఁ దల్లులు కెల్లులు మూసి..." ఉ. రా. ౪, ఆ. ౨౩౨.

కల్లు. డి. డి. వి. పరుడునపుడు కల యంచుకొను దిక్కు "ఉ. కరవీరపురావలదలై జాట్టి పే. కల్లుచి దిక్కునందు నీడి .." రా. వి. 3, ఆ. ౨౮. (క. ర. పా.)

కల్లుము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ) క్రీస్తుము. (ఇది వృత్తియందు ప్రదర్శనమై తమధము నిచ్చును. 'ఇకర విశేషణములపరి విశేషము సారముగ రూపము మాట' దివి నూ. వి.) "క. కల్లుపక్షుల కయ్యకల్లు కలుకునఁ దనీ విడుదలగులు, తెల్ల నయంచు ముసోక్తిలకల్లులు వసుకతేజః చనరి మిగులన్." కావీ. ౪, ఆ. ౨౦.

కల్లడమమే. ద్వ. ఆ. క్రి. (కల్లడము+మమ) కల్లడము నొందు (క. ర. పా.)

కల్లడమ. వై. ఆ. క్రి. (కల్లడము+మమ) చరించు, పడంచు. "క. అని మొన సాల్కుడు ప్రద్యుమ్న నికాకరాచిద్ధుడు దయ పెల్లన మూర్ఖు వోయి పడిమొనపరిమునయి ధరి కల్లడ పడంగన్." భార. ఆర. ౧, ఆ. ౧౬౫. భార. ఆర. ౨, ఆ. ౨౯; 2. భాగము. "క. కల్లడిన యల్లముతో, కల్లడమడున్న పిన్నకమ్మని గది." భాగ. ౧, స్కం. 3౪౬. భార. భీష్మ. ౧, ౨౯౯.

కల్లడము. వై. ఆ. క్రి. (కల్లడము ధా. క్రి.) బాధపెట్టు. "క. దిగదించి ప్రాణములుగ గాకంకమున నిలిచి కల్లడపలివెన్." నా. కుచ. 3, ఆ. ౧౩౪.

కల్లడపాము. వై. వి. 1. బాధ. "ఉ. కల్లి ధరి క్రి పై బొగి కల్లడపామున కెంది చిక్తమున, బల్లబి లొంగఁ బ్రాణముల చాసెన్..." భాగ. ౧, స్కం. ౧౧౯. ఉ. రా. ౬, ఆ. ౮౯; 2. కంపము.

వణము. "క. ఇది పంపియించు కల్లడ వస్త్రము నుండెత్తెను. ము. కల్లడము పంపియించు బలములనుకొనవలగ." సా. ఆ. ఆ. ౨౬౯; 3. భయము. "ఉ. మునకున ముప్పిరాకాళ రాంగుడై, కల్లడపాము చిక్తమున చాల్చిన వీరము గట్టిపెట్టి యాగ్నిబింబుడు కృష్ణున భక్తిమయిం బ్రణమిల్లి యెట్టున." వి. పు. ౬, ఆ. ౨౬౩.

కల్లడపెట్టు. ద్వ. న. క్రి. (కల్లడము+పెట్టు) బాధించు. "క. ఇల్లడగని యాచికోడుబల్లిదు లద యింటియ గట్టుబడి కేటకమర్, పెట్టుగఁ జేర్చు గాములు, కల్లడపెట్టుగ నొకలెదరు నో రెండెన్." మార్క. ఆ. ఆ. ౧౦౨. భార. ఆచ. ౫, ఆ. ౧౦౩.

కల్లడము. వై. వి. (నం. తరళం. క. కల్లొట్టు) 1. చలనము, చాంచల్యము. "ఉ. కామరసాను నీడ వలె కల్లడ మందిరి పొదు రెల్లదన్." ఉ. నా. 3, ఆ. 3౫. కళా. 3, ఆ. ౧౪౬; 2. తొందర, సంభ్రమము. "చ. కురగము డిగ్గి కల్లడముతో శకత్యుడు పాపచారియైనవనిన బోవ పాప మని .." భాగ. ౧౦, స్కం. ఉ. ౯౦; 3. కలక. "ఉ. కల్లియుఁ గన్నయేత్తురు నుదాత్త మకుల్ తమయొద్ద చానినొ, కల్లడ మంది యంద యు కల్లడము దుఃఖకలితై .." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౫౩. భార. విరా. ఆ. ఆ. 3౦౩; 4. భయము. "గీ. మేధావదానపరికలొనఁ, కల్ల డంబునఁ దెదర్తులు కమలపుచున్, సాధిర్యునిర గీనిని జక్కఁ జాచియపునో కాదో కదా యని యనిలకుతుడు." రామ. ౬, ఆ. ౧౩౦. ఆం. భా. ప్ర. ౧౩౩.

కల్లడమే. వై. ఆ. క్రి. 1. చరించు, కలలు. "చ. కమగవ ప్రాస్తదగ కలక బిల్లియంద బోర మోవ కెండువనంబుల నెలచి నిశ్చిన్ యల్లులు కల్లడిమటల్ గనఁబడ..." పారి. ౪, ఆ. ౨౧; 2. కలకనొందు. "ఆ. బుగళనంకల ములు ప్రాప్తము లైనచో, కల్లడియ దాత్త కత్తడిమడు, చాయోకనకన్య వర్తాకరము, కిందుత్తన నిరచింపవలన్." సీతారా. 3, ఆ. ౧౩౩; 3. భయము. "నీ. ఆపపు చది, కల్లడించుచు బాణు కల్లులు గలంగంగ కల

నిర నీడి యాచవుల నన్ను గీ... పాటి యాక
పురము వడి కొచ్చె .." భాగం, న్యం. ఈ.
ర. ఆర. దళా. ఆ, ఆ. ఆర. 4. ముఖండు.
"వ. ఇంక దురవస్థ వచ్చునే యని తల్లిదొడు
వారును .." ఈ. రా. ర, ఆ. ర. ర. న. క్రి.
బాధించు. "చు క్షణికల తల్లిదండ్రుల నన్ను
దమ్ముల దల్లిదండ్రుల వారలను దల్లిదండ్రుల మార
లివ్వడు మాటిమాటికి నెవ్వరును నెవ్వరును కల
పాలు నేరుచు... " సానంబో. ఆ, ఆ. 3 ర. త్రి.

తల్లిదండ్రు. వై. వి. (తల్లిదండ్రు భా.) భయము. "నీ.
తల్లిదండ్రు తలకు నల్లదము తలకు జనకు జనకు
జనకు జనకు వారి .. యు టన నల్లతి యగు." ఆం.
భా. భా. ప్ర. ౧33.

తల్లిదండ్రు. వై. ఆ. క్రి. 1. చలించు, కదలు. "చ...
లకాంగీశ్రమలో, చులులక లల్ల దల్లిదండ్రు..."
సా. గ. ఆ. ౧౧. 2. బాధపడు. "కా ..
వచ్చి బాధపడు గాంచి తల్లిదండ్రు నీను
దామున మూలగాన." ఆము. గ. ఆ. ౧౧౯
3. భయపడు. "నీ. శస్త్రాస్త్రముల దల్లిదండ్రు
వర్తనకలి నాటుతలమున దల్లిదండ్రు." భార.
విరా. ర, ఆ. ౬౨. దళా. ఆ, ఆ. ౪3౯.

తల్లిదండ్రు = తల్లిదండ్రు. 1. కంటించు, పలుకు. "ఆ.
నన్ను నలుకు దమికవాసినదహార, దల్లిదండ్రు
కుండు భరణికలము." భార. నభా. ౧, ఆ. ౬౬౩.
నీలా. ఆ, ఆ. ౧౩; 2. బాధపడు. "నీ. ఎగ్గతం
మున దాను గారగిం గారె వలె యనాశ్రయై
దీసి సంకరంగ, మలకురక తల్లిదండ్రుల యాడు
మునముక కలకుల బడక యెట్లుండె తెల్లము."
భార. ఆశ్ర. ఆ, ఆ. ౧౬౩; 3. భయపడు
"నీ... దాని నాది భయము దగిలి మన్నె
నల్లముదల్లిదండ్రుల దగ్గరే లెట్ల రేగి." భార. ఆర.
౧, ఆ. ౧౧౧. ఆము. ర, ఆ. ౬౦౬; 4.
ముఖండు. "నీ. మలయు సంకరక తేరువ
కలయు నిలిచినట్లు కాదమి నెవ్వరు దల్లి
దండ్రు." భార. విరా. ఆ, ఆ. ౬౧౦. ౬౪. ౬౫.
ఆ. ౬౬.

[భయము]

తల్లిదండ్రు. నం. వి. ఆ. న. విలువ. పుం. మొలుపు. జలా
తల్లి. ఈశ్ర. వై. వి. (నా. తల్లి. త. తల్లి.) జనని
మాత. "కా. తల్లిం దండ్రులు నన్ను గా నని
దునస్తానంబున బోక్కెగా." సా. 3, ఆ.

ర. భార. ఆ. వి. ౧, ఆ. ౧౧౯. విరా. 1.
మొదటిది. (శ. రు.) 2. ముఖమున ఉదా.-
తల్లిగొండ, తల్లిగోడ, తల్లివేరు. మొ; నం. వి.
ఈ. క్రి. జనరాలు, యుగిరి.

తల్లిగోడ. నం. వి. ఆ. క్రి. కాళిపురము.
తల్లిగొండ. వ్య. వి. (తల్లిగొండ) మొదటిగొండ.
(శ. రు.)

తల్లిగోడ. వ్య. వి. (తల్లిగోడ) ఇంటికి ముఖమున
గోడ. (శ. రు.)

తల్లితనము. వ్య. వి. (తల్లితనము) మాతృత్వము.
"ఈ. తల్లిం నీవు భర్తకును తండ్రి యనంతయు
మితవట్టు నీయుల్లమునం దెరిగియును నొప్పి
వల్లము వల్ల. దింక నీశక్తికలము చాలు..."
దశ. ౧౦, ఆ. ౧౯.

తల్లితన. వై. వి. (తల్లితన) 1. తల్లిని గన్నతల్లి,
మాతామహి, 2. (తనతల్లి నొనగంగకు దల్లి
యైన) ఒక్కడేని. "నీ. తల్లితన, కదలికలుకు
నీని లెట్లించెరి తమ్మి, బంటికి తన
యొప్పు. ఆం. నం. వై. ౧౦.

తల్లితోడు. వ్య. వి. ఒకానొక ఒట్టు. వా. విరా.
(తల్లితోడు) నవాయతము, బాషకము. "నీ.
జల్లిముల్లియుములు మొల్లబొందలె, తల్లితోడు
భంగిం దడలుచుంగ." వ్యా. 3, ఆ. ౧3౯. ఆము.
గ. ఆ. ౧౬.

తల్లియ. వై. విరా. (నం. తల్లి.) ముఖ్యురాలు, క్రేస్తు
రాలు. "క. ఆదిన ల్లభవతి తనయాత్ర న
రూరూ యాడుచాతల్లియ యని ది, ల్లిని
బొగడి..." తుక. ఆ, ఆ. ౧౪౦.

తల్లియల్లు. వ్య. వి. (తల్లియల్లు) 1. పుట్టిల్లు. "నీ.
భవనమృత్యుల కెల్ల దగ్గయి ల్లుకుండు నులేయని
నీటికి దెడ యనియు." నిర్మ. ౧, ఆ. ౪౬;
2. పుట్టింటివెరి లక్షణి లేక క్రొక్కొక గణ
నొట్టు..... "నీ. ఏమనెముఖము గల
నాధారమై శిష్యులకలె తెలివివీసె..."
ఏమనెముఖం గల... నీకున్న మాతృత్వము
బువన ముడ దల్లియల్లు." వ్యా. గ. ఆ. ౬౧.

తల్లియెలు. వ్య. వి. (తల్లియెలు) నాటికి వైవి
పెద్దయెలు. "మ. కరుణలె దల్లియెలు గురలు
లునున్.. మాకులందు..." ఆము. 1, ఆ.
౬౬. ఆము. ౧, ఆ. ౧౩.

కల్పిచేరు. పి. వి. (కల్పి+చేరు) ముఖ్యమైనచేరు, భూగతిచేరు. (క. ర.)

కవచించు. డి. ఆ. క్రి. ఒప్పు, ఎవరు. "క కవచించుకొకధనుమిత్ర ప్రముఖితుడైనై నీవు పలుమెడికార్థంబులందునిగ్రహసిద్ధులఁ దఁచింపెను నన్నదీయదధ్యులధిగ్." క్రి. రం. 3; ఆ. ౫౯౧. కవచ. డి. వి. (క. కవచై) గడుపు, మితి (యా. కవచ కర్మ).

కవచకర్మ. డి. ఆ. క్రి. (కవచ+కర్మ) గడుపుమీఱు. "ఆ. కవచకర్మ యాములు దలుచయ్యె మోము నులులకఁబాతె .." పరాహ. ౪, ఆ. ౬౫. పరమ. ఆ. ఆ. (క. రు.)

కవరము. వై. వి. (వం. కవరవ్వు) లక్కలాడు. "గీ. కవర ముచ్చొంగగతి గడిపలపిండుబొలయు దువ్వలకడుపులపించులంబు, గదిగి మరులై తొల్లి మెక్కులు రణములు, నీవు మార్కొన్న పీఠం దీక్షాకుఁ దిశకు." పు. సం. ౧౧, ఆ. ౯౦.

కవరీ. డి. వి. అనర్థము బొందు. "ఆ ..టప్పు కవరీ కవరీశనుకు ననుకు దుద్దు కటపట కవరీ పట పాంకిల్ల నా ననకత్త మధిమ." ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౯; 2, దొంగ. "గీ. కవరీ మోసరి యనఁ జెల్లుచున్నదనుకు." సాం. వి. మాన. ౧౫.

కవాయి. డి. వి. ఉపద్రవము. (క. ర.)

కవిద. డి. వి. సప్తవిశ్వుమనోహరితై వై. వి. బ. చోక్ట. "దు ... విశంగుమధ్యులలోనిముక్క ములఁ గడ్డిదొర్ల విరించి ధిల్లగజేందుల్ వెలుకొనుటల పడవలెల జేయుదుల్ గావుగన్." కాళ. 3; ఆ. 2.

కవిదాడు. డి. ఆ. క్రి. (కవచ+అడు+కడవనన వర్ణ వ్యక్తయముచే కత్తడు అనుమాపము విచ్చివది.) ప్రాకరీయాడు. "క. కవిదాడ శేర్లెం జెవులకుఁ జెవులకుఁ బలుకంగ నేర్చె నొకాధరి నలములు కలుపులుల విడచి నడగిడగ నేర్చె బీరాగతు లన్." పు. ౧, ఆ. ౬౦౪.

కవిదానగి. పి. వి. ఒకానీదానగి. "వ...వననకు కులు నున్నపమకాన్ల కొమారిదానగల్ కవిదానా నల్ల..." హం. 3, ఆ. ౨౯.

కవిరించే. డి. న. క్రి. (కల్పరథా. కై) 1. కల్పలఁ జేయు. "నీ. పెరి ల్లప్రమాత్తంబు దనిరింక నర్థంబు దిట్టిననోపిన్ల కళిండు. కాళి. ౫, ఆ.

౧౯౫; 2. బంధించు. "నీ. యెవనునో మృగ రాజుఁ పనిరింక దీర్చినమునవారన రిండువన కురులు." వై. మ. ౧, ఆ. ౧౫. 3. నిర్మలమీచు. "ప...విజువీడుకలదా బిడి నల్లొకాయ్యలు ద్రచ్చి నుచ్చు లంటించిన క్షుచ్చు పెరుగుచిచ్చు లార్చె పులం దనిరించి చిముడ నుడిగిన వెలుపంది..." స్వా. ౪, ఆ. ౬౦. [ము; 2. బలము.

కవియము. సం. వి. ఆ. పు. 1. సముద్రము; 2. కల్ల కవి. సం. వి. ౫. క్రి. 1. వాయుసమూహము, వాత్య; 2. ఒకానొకదేవత్య; 3. భూమి; 4. ఇంద్రునికత్తి.

కత్త. డి. ఆ. క్రి. 1. ఒప్పు, ఎవరు. "క. కల్లంబం బగుపాధర్మము, భువి నుకమానోపయోములు పొక్కటియై, కత్తటయం రెంటికి కల్లంభావుట యన కల్లతీతుగతియు నలరు కల్లవిత్తై." నరన. ౫, ఆ. ౨౯. కేం. కంచ. ౧, ఆ. 2౨2; 2. అర్థమగు, కగు. "మధ్యకల్లర...అ క్షమకవిల గడ్డంబున గవిలబడెను గవిలకత్తులంబు, పదన యన్నుల నల్లనై నదీర్చ పుంపవత్తు నాచియెడవ కన్నుంగం మెగిరి తెలులక యుండ భయమున." భార. ఆది ౪, ఆ. ౨౪౪.

కత్తగోలు. డి. వి. (కత్త+గోలు) కత్తుల కడయొ గిండు ఇనుపదనిముట్టు. "గీ. పరంగఁ దత్తగోల దోడుదుపాటు నాగ." ఆం. భా. ద్వి. ౨3౦. కత్తటిపాము. డి. వి. (కత్తడు+పాము) ములుగు చేరు. (క. ర.)

కత్తడు. డి. వి. కి. వియ్యముమీది మె క్కరపాట్టు "గీ. తెలుగు మారి కత్తడు దివి వచ్చువానిఁ బయము పెట్టువాడు పెట్టివాడు." ఉ. కూడి. ౪, ఆ. ౬౨, ఆం. భా. ద్వి. ౨౪౪.

కత్తలబడు. పి. వి. (కత్తలనొకడు) చిట్టు, లన్న మగు. "క. కను నకలభులకుల లన్న ద్రనములు గను నపుడు బుద్ధి దత్తలబడక యొందును బరగి దివ్య బోధాబులు నలపడవట్టిపెండ్ల బొందు మురి ద్యా. భార. ౪౦, ఆ. ౧. ౧౦. ప్రభా. 3, ఆ. ౪; 2. (కత్తుపుట) కాఁడు, కురియు. "చ. ప్రకటరాధ్యు లొక్కట రెండు బయి చుట్టురు నీక భూమిపాలకునకు నర్జనైను దత్తులు బడి హుత్తుని నోరకంబ నాదొనమోయెన తెచ్చుచింతము దోడంగఁ బాదవట్టి నామక

మల సొంతినం బరలి రంపకం లేనట్లందు నా కృతిన." భార. ద్రో. ౧, ఆ. ౧౫; 3. నిరోధించుట. "గీ. పుల్లె దత్తమునొచ్చిన నిండుక యాచు, పల్లెలబడక నమస్తధిపిఁ దిలిగి మలం. దేలి చూచుడు బాధం దేవిక్కు గనినె." భార. పర్వ. 3, ఆ. ౧౭౬. భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౧౯౫.

కత్తలమి. దే. వి. (కత్తలం ధా.) అంటమి నివ్వంగము.

"చ. అయిదునందవన్ పెరిగి యూరయ నిందియగోచరకల్పము, దత్తలమి శక్తి కన్యముచ దత్తము బాధ యనంగ నోర్చు తై నది బాగ జేకమాక..." చక్. ౧, ఆ. ౮.

కత్తలము. దే. వి. (కత్తలం ధా.) అనక్తి, కాంక్ష.

"దీ... గొప్పి కత్తలము గలిగినతల్లిగమానుభవ మంతయువచ్చుచు పాయ మందుదుము." అన. 3, ఆ. ౬౦, పు.

కత్తలం. దే. ఆ. శ్రీ. (క. తగిల్.) 1. అనక్తమున,

అనక్తి నొందు. "చ... తలలితాంగియందు నా నృపయము పద్ధయం దనిరె..." భార. ఆది. ౪, ఆ. 3౦౦. శైవ. ౪, ఆ. ౯౦. 2. చిక్కు, బద్ధము. "క. భవవాక్యాగళంబున, దనిలి పరాక్రమును విడిచి భరిత్యర్థ నీయవరణ నిడుచుట బడి కడుగెలిగి వెలు బడినసంతాపితుల భంగిన్." భార. ఆది. ౧, ఆ. ౨౧౧. భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౧౧౬; 3. విమగ్నము. "నీ. గేడు పోనీకాడు విమలం విమగ్నయత్న మంతయు నది యధికచింత. ఆ. దనిలియన్న నయ్యుడంబునభిప్రాయ పెరిగె..." భార. ౧, ఆ. ౧౧౫; 4. దొరకు, చేడు. "చ... సరసీ మధ్యంబునం సనినం బాచి కంటి గంటి పంట కాని ననుచు నంటం బోవ నదియందు దత్తల కడల: జు..." సమ. ౪, ఆ. ౨౫; 5. కలుగు, ప్రాప్తిండు. "గీ. చనుదేలికేది పనకుఁపల్లెలు దేహదుఃఖం బెల్ల నవధివోవ." హరి. భా. ౫, ఆ. ౧౦౫. కవిక. ౪, ఆ. 3౦, 5. విడువఁబడఁ బోవు. "గీ. ఆచా ఇము దిరం బగపొలఁపున, విసిగ్గుచున్నయెడల జేరవందును రాజా ముఖం నకులిరోక్కర్చుకాలి, బాగానకగర్భయంచులు విస్ఫూర్తిం బరగంగఁ దిలిగి వెలుబడి నలసిం." రామ. 3, ఆ. ౧౫౫; 7. ప్రయత్నించు, బడగు. "గీ. తది మృగకృష్ణా నీరు రావ

మచ్చు." భర్త. ౧, ఆ. ౫, చక్. ౪, ఆ. ౨౦౪; 8. కలిగించుకొను; సంబంధము పెట్టుకొను. "క.

శిష్యము క్తుల్పించిన, శిష్య మన్యాయ మృత్తి కైవిహంకార, దత్తల యుచేక్ష నీవ, ఏవత్తి ద్రోహ ముదు, శిష్య క్తివిదుర్." భీమ. ౫, ఆ. ౧౪౬. న. శ్రీ. 1. పొందు. "చ.

తెత్తులగొన్నవాం కది దీక్షల కావధ మొగి దుర్గుణ, పల్లెలకానాని ప్రాశ్న... ప్రస్తుతి కల్పన మేటిధర్మ ముర్. భార. ఆచ. ౫, ఆ. ౨౧౪. ద్వి. 3, ఆ. ౯౨; 2. కలుగు, పొందు, పొందె. "గీ. దొడ్డిచ్చలు నిన్నక లోన నెది, నెదికొమ్మలు గ్రమ్మచు గదిసి నోదైతల పులకు బొమ్మచుచు వడి దిలిగి అంత, దిడుచు....." నీరా. ౨, ఆ. ౪3, పరాహ. ౨, ఆ. ౧౦౫; 3. కలకు, పొందు, "గీ. దక్షపురిసానికొంటుం దిలిగినాడు." భీమ.

౧, ఆ. ౧౧౦. న. శ్రీ. ఆ. శ్రీ. స్తుతిచు, కావ. "క. కనికామధురిమ దెంచుకు, దత్తలం గొలుపుండి నవయతక నమఁ బల్కిన్." స్వా. ౧, ఆ. ౧3, "క. భవిష్యత్త న్నివము మృ నవ జాతిక కాక లేక నరనాయక మొందు నిరా రిండు చేసిరి, దురైగదా నీవు తెల్లినపుకావము దాన్." భా. ౬, ఆ. 3౫౭. వి. 1. సక్ర, విషయసంబంధము. "చ... పే, బ్రతు బయన వ్యసం బయన బ్రాచయన న్నిడు గైగఁ దీర్చు తేలుతు కను పూరకే యెద కిలన్ గృకు నొక్కని ప్రాచు బొచ్చుచే." అమ. ౬, ఆ. 3౦; 2.

అభ్యంతరము, నిరోధము. "చ. రది యెరుగఁగో మనిగర్థ సురంగము నీ కిది... ఎందుకు పల్లె లొకయొక లేక నతకంబు బండు నమృతవర్ష తిన్." మర్క. ౨, ఆ. ౨౮౦; 3. సంబంధము. "చ... భగి నిష్ఠునివోవుచు తెక్క మున నీలల కర్రుంతుర్ గంటలకృష్ణాదెహి యుటదు క్షుటన్." వి. ౨, ఆ. ౭౧. వి. 1. ఇష్టము, ప్రీతియు. "క. తెల్లలనె ఇచ్చెరై కల్లంగొత్త లుట పల్లెరై నమస్తావ్యకాల, పల్లెరై రగ సింధురై, యత్తరా యన గదిక లవి నలరంగ వలదా." వాల్మీ. ౧, ఆ. ౧౬; 2. సంబంధము కంటి. "చ. బులుపుంబులు చందమామకనకం

ప్రకాశకాంబిలన్, కటిల బలవర్షున్

తత్వలుగాఁగఁ గాక తత్వజ్ఞఁ డుత్కటరాజుల
కుంపలం బడుచు నిస్త్రాణంబునసారకు, భృతకు
గీర్వచఁ జొచ్చుచే..." చట్టభూ. శ్లో 3 గ.
తత్వలోను జే. న. శ్రీ. (తత్వలొనుభా. శ్రీ.)
పలకు, మోసించు. "గీ...చాని, శోక్కు లిపు
రాత్తఁ దత్వలొక గూడు నొడయ." నిలా. ౨,
ఆ గం 3.

తత్వలొనుభు. జే. న. శ్రీ. (తత్వలొనుభా. శ్రీ.)
ప్రబులించుజేయ. "గీ. చతురశ్రకలిత విద్యుత
హామకుండలంబు ద్రవ్యించి పావకు గుత్తులు
కలిసి." తై. రా. ఆ. గం ౪.

తత్వలొను. జే. న. శ్రీ. (తత్వలొనుభా. శ్రీ.) లగ్నము
చేయు. "చ. ఉచిత శదు శ్రీ కంఠఁ జేది యొగ్గక
పాఁ జెడగ నిర్దుందు శ్రీబిలిలి ముట్టు నించుక
యెడక భుజమోక కలగొని పా మనన్." ప్రభా. గ. ఆ. గం.

తత్వలొను ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తత్వలొనుభా. శ్రీ.) చిహ్ను.
"ఆ. భూరభువన సంభూతానమృతము భేక
దూపకాదేవిలిందు ప్రయతనమందు దత్తులు
యడదెయ్యి భూపాలకనయనములచేత భాశ్య
తనయ." పాండు. గ. ఆ. 30కి.

తత్వలొనుదు. ద్వ. న. శ్రీ. (తత్వలొనుభా. శ్రీ.)
చిహ్నుకొనుజేయ. "గీ. యువబంబుల దన
యొకటి పువలంబులు కీలు గలిగిన యొకనీలనీల
చేసే..." పాండు. గ. ఆ. 30కి.

తమి. జే. వి. శోభ పెదలెన్న గుండుకుండపంజీ
లాహపాశ్రయ. "క. కమనితాపులు చల్లంగఁ,
గమనియాపులు చుటకపుడవెలలు: తొం,
కమృగ మందరి..." రా. వి. ౨, ఆ. గం 3.

తవ్య. జే. వి. రెండుపొలకొలచి గలమనపిమ్మము.
(శ. ర. ద్రా. వా.) "గీ...తొము ముంత ముకు
నంబు, బల్ల మం చన సొల తవ్య చడి యెద్దగరినె
పుట్టి నెలక మెదా కల మనంగ, భావములు గొల్ప
వానికె దగుత సొల." సాం. వి. పా. గ. ౨.

తవియ. జే. వి. మధునిమ్మ, చోడపెయిశి. బ.
చొట్ట. "క. ఉలలు చామలు శోద్రవములు
కందులు రామూచములు నిమ్మనంబులు చలు
కంబులు దెచ్చించుల జొన్నలు గాని గూర్చు
దగుభావంబు." తై. శ. ఆ. గా, భీమ. 3,
ఆ. గ. ౩.

తవ్య. నం. వి. బు. పుం. 1. వదలగి; 2. విశ్వకర్త.
నిల. (బు. శ్రీ బు) వెక్కువాడు.

తవ్యము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. వెక్కుబడినది.
తవ్య. నం. వి. షి. శ్రీ. తవ్యము, వెక్కుట.
తవనా. జే. వి. చిహ్ను. (వా.)

తసి జే. వి. దట్ట మగునాజునరువ, నడ. (శ. ర. ద్రా.)
తమకరి. జే. వి. (తమకుతరి) ఉక్కులాడు;
ఉక్కులాడి. "క. కాదరిది ముకాని నెల,
చాదిది తమకరి నెలవ చచ్చుచేదేవా, మోసర." ఆ.
చా. 3, ఆ. గం 3. (యద్రి. పా. తవ
కలిగి శ. ర. పా.)

తమకు. జే. ఆ. శ్రీ. ప్రేమ కలిగిగట్టు నడించు.
(శ. ర.) వి. ఉక్కు, మోసము, అవశ్యము. "చ.
తమకులు మూల్లు లగ్గరికావలు పోవలు...
గునగుమలులు వుడిచి గూచి నిద్దరికి
వ్యమంబుగన్." రాధికా. ౨, ఆ. గం 3, ఆం.
భా. ప్ర. గం ౪.

తమకులాడి. జే. వి. (తమకులంతాడి) ఉక్కు
లాడి. (శ. ర.) [జొంగిలిచు శ్రీ.
తవ్యది. నం. వి. హ. శ్రీ. 1. శోము గలశ్రీ; 2.
తవ్యదుడు. నం. వి. ఆ. పుం. చోరుడు, దొంగ.
తవ్య. జే. వి. దుర్గానము. "గీ. పూర్వ కీగలు
వ్రాం బండ్లు బల్లన రాం గండ్లె వస్థలు పీల
రాండ్లు ప్రేల." చంద్ర. వి. 3, ఆ. ౪కి, ఆం.
భా. ద్వి. గం ౩.

తనతన. జే. వి. (శ. తనతనా త. తనాద్య.)
1. తనకము; తొందర. "క. తయ్యకు దార్చి
యనంగుని, నయ్యకుట్రు కిట్టకంపు: బదుల కపు
దాయయ్య దొరగని ప్రియోత్తులనయ్యలరి
గవయ్యకాతకంబు లాన్నియన్." రామా. ౪,
ఆ. గం ౨. ఆం. భా. ప్ర. గం ౪; 2 దుభము.
"క. ఉచ్చరమెగి యుచాండు, చిహ్నులు రాంంగ
మేలికెంబలెయ్యె, గుడించి చాటికెంబలె,
తవ్యక నామనలొనితనాతనా తీతన్." కాశి. గ,
ఆ. గం ౨. నం. గ, ఆ. గం ౨; 3. ఆర్థా
నము, తమవ్య. "గీ. మోలేబున నామ మేలికా
తనతనా కలంబంబుకలంబు గ్రానినయె."
చా. ర. శ. ఆ. గం ౪.

తనతనము. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తనతనాతనము)
దుభము. "చ...చెవ్వరకుమనకు నదను బగు

శ్రీరామచంద్రునివందనలు జూచి యేచంద్రునియంద
దానవు నది తమాతమాచదును..." ఉ. రా. ౬
అ. ౩౪౩. దశ. ౪. అ. ౧౨౨.

తమాతమాచదు. దే. స. శ్రీ. (తమాతమాచదు) అని
అనిచదు. "క. తమాతమాచదుగా నుచు,
గుహానామకవంధ ఫలము గడిచితిగా..."
రామా. రా. అ. ౩౧.

తమాచదు. అ. శ్రీ. (తమాతమాచదు) అనిచదు,
బాధచదు. "క. ముచ దాచు చుట దాచు
నుటని భార్యకు బాధితి యాదే నది దీపము
యానెన నీచు ముచ్చె ముచ్చె యుచు
కంకణేత మది తమాచదును." హంస. ౩,
అ. ౧౦౯.

తమాచదు. హం. వి. చచ్చు, పిచ్చు. (౪. ర.)
తమాచదు. హం. వి. శివ్యులచదుము జూచు
ఉచ్చోది. (౪. ర. వా.)

తమాచదు. దే. వి. 1. మిలుమిట్లుకొలుపుకాంతి. (దీని
గర్వధారయమున నీగానమును వచ్చుచు.) 'క.
తమాచదు తరణిమెలుగుల...' స్వా. ౫. అ.
౧౦౦. భీమ. ౯. అ. ౧౧౭; 2. మిట్టిది
మెలుమెలు మెలుమెలుచు కనుకరణము "నీ
అరుణాంబుజముల యంతర్దళముల తమాచదు
అని లోకముకొచ్చి." భార. ఉచ్చో. ౨. అ. ౧౧౪;
వరాహ. ౪. అ. ౩౨ భార. భీష్మ. ౨. అ.
౧౨౪.

తమాచదు. = తమాచదు. చ. (మిలుమిట్లు కొలుపు
కాంతి.) "చ... శముని చిరీటులచేరి
చచ్చుతలు తమాచదు చచ్చుచి..." ఉ. రా.
౪. అ. ౧౬౩, రా. ౧. అ. ౩౯.

తమాచదు. దే. వి. (హ. స్థానికా) భావపాత్రము,
కంచము. "చ. నిర్మలముచు బదిశేవురు బ్రహ్మ
జులు బ్రహ్మచరుల బండితలిగల నిష్ఠాన్నంబులు
గడిచి పుచ్చు బయనె..." భార. అర. ౧. అ.
౨౧౪; రామా. ౩౬౬.

తమాచదు. దే. వి. (సం. స్థానికా) భావపాత్రము,
కంచము. "చ. మఱి బంగారుభంగారుకర్మ
కలాదిలు, తలియలు, వర్ణరంజులు, తామ్ర
పాత్రలు లాగుటలు లభియించు దాకట్లు
కట్టియు..." క. కి. ౪. అ. ౧౦౦. భార. కాం.
౧. అ. ౬౪; 2. వంట. "నీ వరమాంసములు

దేవ తైర్వరి దళియన బలశక్తియందు రాచ
బలకమాచ్చు." మ. సం. ౧౦. అ. ౧౯౦; 3.
దేవుని నివేదించుచున్నము. "చ. లలనె...
మాకు నిచ్చుచు బెరుమాళ్ళోమెల బ్రహ్మము
కట్టిది పాని వచ్చుచుకలియ ప్రసాదమాపు నత
తంజు బసావడుము..." వై. ౨. అ. ౧౨౨,
(మా. ౧౩౦.)

తమాచదు. దే. అ. శ్రీ. (తమాచదు) మిట్టిది
ప్రకాశించు. "నీ మొలకవర్ణలచదు తన
కారులొకారు బలకాచ్చులక గేరులొకరు
చదు." అచ్చ. సూ. ౮౩, సావనో. ౨. అ.
౩౯, పు.

తమాచదు. దే. వి. (దీనియామేదితమాచదు తనతనము
మొ) 1. అభిప్రకాశము. "క. కలిగిదువారు
గన్నుల, తనములు మణిచిచిలుల దద. బద. బచ్చి,
నిలయుని కిచ్చి కొం. బు. కలకల ము క్షిచి
చిక్షిచిరాజుము." హరి. ౨. అ. ౩, వి. ౪.
౪. అ. ౧౯, 2. మెలుమెలుచు దననను కర
ణము. "నీ, తనతనము కని మెలుమెలుచుచు
బడిచి, దాలు చిదామయోగదండము ధరించి."
రామా. ౫. అ. ౧౧౪; 3. కిరణము. "నీ. మిలుకు
తనము నిన్న మీరు కరు కనంగ నిరణామములై
దలచుచుండు." అం. భా. ప్ర. ౮౨౨. 4. అతి
శయము. (మా. తనతనము, ౪. అ. కలిగిదేగ.
'నీ. వేదముచు అగు కాదిగ వేల వేల, యొప్పుదే
గలకల గూర్చుచుండును." ప్రబాధ. ౧౯౧,
ఇందు. ౨. అ. ౬౦. వి. మెలుమెలుచు. 'నీ...
లలనెలలము నక్కలులమును." వై. ౧౨౪. ౫.
తనతనము. దే. అ. శ్రీ. (తనతనము) 1.
ప్రకాశించు; బయలుదేరు. "నీ. ప్రాశస్త్యము
మనస్సునామనముల దంతకారకాంతి తనతన
మాడు." కా. కి. ౪. అ. ౬౬౯; 2. అభిప్రకాశము.
"నీ. సమాజసాధికు తామ్రవర్ణునిములు, గు
మహామగ నరన్నుని గొనుచు, నిందిరాదేవి
యెలెలె యిందుధరుని, మామ్రాత్రుక నచ్చుక
భిక్షుని మిడియె." కా. కి. ౫. అ. ౧౧౯; 3.
కలుగు, సంధించు. "నీ. క్షిణాయన మొకదీ
దనతనమాపు నుత్తరాయన మొకదీ నుచ్చిర్ణి.
౧. అ. ౧౨౯.

తాండ్ర. దే. వి. 1. విభక్తము, తాడి. "నీ. తాండ్ర పాపములకు తాండ్ర పుణ్యము పెరిగినాకాండ్ర పుణ్యము దీని." రంగా. ఆ. ఆ. 2. రాచ మొదలవారిపై రాది యెందరెట్లు తాడిపండ్లయొక్కయు మామిడిపండ్లయొక్కయు రసము. "నీ. మామిడి తాండ్ర యాయలకిముల్ చానకములు" దుర్గా. గ. ఆ. ౧౩౨. దుర్గా. 3, ఆ. ౬.

తాండ్రము. నం. వి. అ. పుం. నిల, మానము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. మానము, వాడినది; రాధికము. తాండ్రముడు. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. సిద్ధాంతము నెరిగినవాడు; 2. కాస్తములు తెలిసినవాడు; 2. కంఠసిద్ధాంతము ననుసరించువాడు; 4. రాబ్రక్కము మున్నగువాని నెరిగినవాడు.

తాండ్రము. దే. వి. (క. తాండ్ర. త. తాండ్రం) తాండ్రము మొదలగునది యందుకొనుట కవయోగవద్దు ట్టికడ మున్నగువానితో చేసిన పెద్దపక్షము. (క. ర. ట్రా.)

తాండ్రము. నం. వి. అ. న. 1. తమలపాకు; 2. పాకపెట్టు, క్రముకము; 3. పిట్టపక్కలు లవంగములు మొదలగునవి కలిపినతమలపాకులు.

తాండ్రము. నం. వి. ౪. స్త్రీ. తమలపాకులరీతి, నాగవల్లి.

తాండ్రము. నం. వి. ౪. స్త్రీ. తమలపాకులరీతి, నాగవల్లి.

తాండ్రము. దే. న. స్త్రీ. (తాను ట్రా. స్త్రీ.) 1. కలిగించు, ఆంతుపట్టు చేయు. "నీ. తాండ్రమున జటామృతముల విరియంగ బాపట్టుముతోడ పులకము" ధీమ. 3, ఆ. ౧౮౩. కా. 3, ఆ. ౧౮౪; 2. క్రమపెట్టు. "క. ఆంధ్రుని చచ్చిన ప్రభువాండ్రునకు యశన మిడుము .." భోజ. ౬, ఆ. ౧౬౧.

తాను. దే. ఆ. స్త్రీ. కలగు, పూర్వించు. "చ. ప్రతి దీపనామ విందుము పురాణముఖంబున గాని యందు నంశకముగ నంతరాయములు దాచుచు నుండు ననంగ నిర్దు దామ్రుతి నిజమయ్యె నేనిన యశోకమనకక నుండగా నకస్మిన్కరితి వచ్చెనె బాదు మిది కిన్నరంకి మనంకరాయముల్." కాశీ. ఆ. ఆ. ౧౦౮. దళ. ౧౦, ఆ. ౬౫; 2.

బడలు; కృపించు, కన్న. "క...మనవలచుల కటాక్ష మార్పణకాలంబు గెలువ దాచిన దాకన్మితం గొదివలచులం జడువులం బెలుపుల్." ప్రబోధ. గ. ఆ. ౪౭. న. స్త్రీ. రాచకొను, బరియు. "నీ. జనకాలమునాడు జురాకొనుకీలొక దొంగండ పారిపోవ దాకన్మి. నీ. విరహిత లింక వదునుకీ పినివేక." వైమ. ఆ. ఆ. ౧౨౩. స్వా. గ. ఆ. 3౭. న. స్త్రీ. ఆ. స్త్రీ. 1. కలగు, అంటు. "చ. తమలము పెంపున పెరిగెన దాకన్మెదిరిరాని కోరియన్." వార. గ. ఆ. ౧౫. ఆం. భా. కృ. ౧౩౨; 2. (యద్యము) మార్పొప్పునకవియు. "నీ. ఘోరములనుగంగం బయ్యె నయ్యువనము నందు; దాకన్ మార్పొనుడు వాయునయము తోడ." భార. కన్న. 3, ఆ. ౧౮౨. భార. ఆది. ఆ. ఆ. ౨౨; 3. కొట్టకొను, కొట్టు. "నీ. కల వర్తకంబులు సూర్పు మొండొంటికితో దాకన్మి కిక్కిరి చచ్చియాడ." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧౩౪. వార. గ. ఆ. ౧౬. వి. 1. (యద్యము) కవియును. "నీ. నైవేద్యమునకు ధృవ్యమయ్యుండగు నది కలచెద నాకము చక్క కొరులు. నీ. ధీమతా కొర్చుడు .." భార. ఉత్పా. ౪, ఆ. ౧౦౮. భార. కల్ప. ఆ. ఆ. ౨౫౫; 2. నిరోధము, అడ్డు. "క. చనియన్ రేం బని నను, బతుచును నుండు గొంగుడేటి కలకరిచి దే రెండును దాకుచు దగులు లేకయ్యుచునవనుచును బడ్డు కుంబులై లిల జున్." వారి. ఉ. గ. ఆ. ౮౪; 3. కలగుట, స్పృశ్య. "నీ. వీరెతదాకను పిలువవానినకల్పగోడలమాన్పొం బులిరి దిశలు." భార. ఉత్పా. ౪, ఆ. ౧౬. స్వా. ౪, ఆ. ౫౮; 4. దెబ్బ, ప్రహరము. "చ. తమపు ధునాస్త్ర శస్త్రములకాకున నొప్పిని దప్పి ప్రసే....." భార. కల్ప. ఆ. ఆ. 3౩. వార. గ. ఆ. ౪౫; 5. బాధ. "క...రాచారికన్ మిలుచున్, గుండు బ్బిరుగ నుండగాలికీతాకుం బాద కాస్తాస్త్రమున్." ఆము. ౬, ఆ. 2. 6. క్షతము. "నీ. రుక్మ విలియంతు నదియను నవల వైచి, కుంభమయ్యుండక లేచుచు గొనుడు చచ్చిచచ్చికొనుకీతాకుంబుల రచ్చనీడు, గుబ్బయర గానరాక వైచిగంగ వైచి." కుంబ. ౪,

ఆ. గరః; 7. వినుగు. "క. ఆహ్వానము యచ్చుకము, తాళంక యచ్చువాడె దాక ధరిత్రిన్." ను. శ. ౯.
తాళము. డే. వి. (తాళం ధా.) తాళము, స్వరము. "క. అరుదెంది యలిగి యుండెడి, యరు దెంది వితాళ తాళమై..." సా. ఆ, ఆ. గ. ౧౯౩.
(శ. ర. పా. "మదివీతాళమై" ముద్రి. పా.)
తాళమువేరి. డే. వి. (తాళమువేరి) విడుచుచు తగులుచు వచ్చుటయు, మన్ను పుట్టయు. (శ. ర. పా.)
తాళములు. డే. వి. (తాళములు) (యంధ్రమునందు) కవియును మార్పొనము. "ఆ. అంబు లంశ్చ హింది బగల బోయిరి బోయిరంచు గడగి బొట్టు తార్చు తెనగ, సలిరయమున నడరు నట్టుగ దొరనముద్ధరి యొనర్చు వలయు దాగు విలు." భార. కాం. 3, ఆ. ౮. హరి. ఉ. ఆ, ఆ. 3౯.
తాళముమీ. డే. వి. (తాళముమీ) (యంధ్రమున) కవియం మార్పొన. "ఆ. తరువుల తెలికొనుచు దాగుదెంచె." భార. ఆది. ౬, ఆ. ౨౯. ఆ. క. ర. ఆ. గం. ౧.
తాళములము. డే. వి. (తాళములము) (తాళములము) కొట్టుకొను. డే. వి. "సీ. నదక క్షములలిల తైల ముల్ దివి ల్రిత్యులతో నొండొంటి దాళు లాడె." ఉ. రా. ఆ, ఆ. ౪౪, భా. రా. యం. ౧౨౮.
తాళాను. డే. వి. (తాళాను) అంబు కొను, రంగుకొను. "క. పూకంబు లయ్యగు మాకును, బాటె గామ్యములం దృణమువడి గప్పించె, లే కప్పి చిరుజేయించు, దాళాన దన మున్నోరనిది పిరింది మడి." నా. పంచ. 3, ఆ. ౨౮౬.
తాళాలపు. డే. వి. (తాళాలపు. పై) తాళాలేయు, కవియే చేయు. "ఎ. అమ్మనక మెంక బొడుపు నప్పి రొప్పును వలవంకం దిప్పి వచ్చి యర్చుమవకంను హంబరగదండచండం బునవలంబునం గీంబులంగి కొట్టుటయు నాదిట్టి కట్టిన నప్పిముఖంబుగ దాళాలికి కరివెరిం బరి విరియలుగా నాయంధంబున చేయుటయు..." సాం. 3, ఆ. ౨౯.

తాళలి. డే. వి. పుట్టుమడి. (శ. ర.)
తాళమే. డే. వి. 1. తన్ను. పాదతాళము చేయు. "సీ. ఒడిసి తలబట్టిలింది మహా గ్రవ్యుని గొంతు కొన రిండుకయు లేక మాట దాచె." భార. విరా. ఆ, ఆ. ౧౨౮. హరి. ఆ, ఆ. ౧౨3;
2. కొట్టు. తాళము. "క... మేషయగళ మక్కు గ్రముగా, ద్రోదియును ముక్కుగంబుల, దాచియుం దరులానం బోరం దా నవ్వెళ్లె." నా. పంచ. ౧, ఆ. ౧౬౯; 3. వినుగు. "చ... దైత్యులొ, క్కరువిరులొ ముట్టొక్కరుని గ్రవ్యుల దాచి వధించి. .." భా. రా. యం. ౧౩౩౪.
తాళు. డే. వి. (శ. తాళు.) 1. పట్టు. పట్టు. (శ. ర. పా.) 2. చరము. "ఆ. తెట్టుతోడ నూడు తెచ్చి పెట్టిదానోన వీళ్ల తాళు యెత్తగ మోచె..." ముద్రి. ౪, ఆ. ౧౪౧; 3. తేను. "ఉ. మేనుకొరి యెన్నగుల కుండు గాని యొకనాడు పంచుడి సాంబట్టిలెన్, దానక యండుకీ యెనువతాళుట తాయల బోక. భాస్కరా." భా. శ. ౧౦౮; 4. మోనము. "ద్వి. టక్కరి భూట తాళులు నీడ భనము, చక్కడలై గొని బరినవేన." ద్వీ. హరికృ. ఉ. ౬౪. ఆ. వి. వి. చలంచది, దళనలేనిది. వ్యం. తాళిన్న తాళగా మన్నది.
తాళుకత్తె. డే. వి. (తాళుకత్తె) మోనకత్తె. "ద్వి. విడలి పో కాచెడి వేసాలు మన్నిలోకం బులో లేనితాళుకాళుకత్తె. ద్వీ. హరికృ. ఉ. ౧౯౦3, పరి.
తాళుదప్పుడు. ద్వీ. వి. శేషభారము నబ్బాని శేషము భరించినవాడు, లింగి. (శ. ర.) "ద్వి. తాళుముమాటు తక్కురిగొంబు, తాళుదప్పుని నమ్మచగన యొయ్యు." ద్వీ. పంచ. ౪, ఆ. ౨౯౯. పు.
తాళి. డే. వి. తాండ్ర, విధికముకీ. "సీ. తాడి యనుక విధికంబు విలంబించును..." లం. భా. ద్వీ. ౪౯.
తాళు. డే. వి. (తాళు ధా.) తన్ను. పాద తాళము. "చ... మునంబితన్న గొత్తును మోములపై నొకతాళ తాచిగన్." రామా. 3, ఆ. ౨౪౬. తా. 3, ఆ. ౬౧.

తాటాడుటము. దే. వి. 1. చక్కనిది కానిది, పొందవలసినది. “క. తోటలు లెన్నె యున్నది, తాటాడుటములా తాట తాడు లుండక.” తోటలు చామెదనెట్లొకటగ న్నెలతలు మధురాపురికెంకన్.” అచ్చ. ౪, ఆ. 3౦౧.

తాటించు. వై. న. క్రి. 1. భట్టరచేయు. “కా... ప్రవృత్తజన్మధిభుక్తుం భుంధరకాడు ల్లచ, భూభృగ్భుగ్భు లంఘుల భరణి యానెప్పటింది తాటించుచున్.” కా. 3, ఆ. 3౨; 2. కొట్టు. “కా. అటోయంక జిమ్మ తొమ్మల పల్లెలదండంబులం, తాటించున్...” కా. రా. య. ౧౪౩౩; 3. కదల్పు. “నీ. కమిదానముం గేలఁ తాటించి తాటించి జలజ మిచ్చుట నెట్లు మొలిపె ననుచు.” చంద్ర. 3, ఆ. ౯౦; 4. తాటించు. “నీ. కమిదానముం గేలఁ తాటించి తాటించి జలజ మిచ్చుట నెట్లు మొలిపె ననుచు” చంద్ర. 3, ఆ. ౯౦, 5. పొడుచు. “క... ఇ. క్కడకున్ వచ్చితి యెరి, వెనుకా యని యలఁచిముప్పిచే తాటించెన్.” ఉ. రా. ౧, ఆ. ౪౬. స్వా. ౪, ఆ. ౧౧౫; 6. నాట్యము చేయు. “క. తాటించి నటనయనుచు, పోటు కలిపిచాపవల్లి నకానెంబి నానెప్పటింకె దక్కతొరపుఁకలుకప్పురి గమలకాండ మట పులంకన్.” భీమ. ౪, ఆ. ౧౩౩.

తాటింపు. వై. వి. (తాటించుట) 1. కన్ను. “నీ. తాటింపునదావారి తాటింపులకనుల చేరని నాటికముదరారుడు.” వి. శకుం. ౧, ఆ. 3౯; 2. పొడుచు, పొడుచుట. “నీ. మెమురివల్లంబొమ్మమడి తొమ్మతాటింపు రానిజంకె రావరంపుఁబాదరు” శుక. ౨, ఆ. ౪౩౩, హంస. ౧, ఆ. ౨౩౭.

తాటికట్టె. ద్వ. వి. (తాడు+కట్టె) తాటింటి పాము. (శ. ర.) [పాము. (శ. ర.) తాటింటిపాము. ద్వ. వి. తాటివెట్టుమీద నుండు తాటివెట్టు. ద్వ. వి. బాలకీడావోషము. ‘నీ ఆత్మకడలియాట యాలయగలయాట తాటివెట్టుల తోటాటములున్.” వకా. ౮, ఆ. ౮౧. తాటివెట్టులు = తాటివెట్టులు. “ఉ... తాటివెట్టులుల నిడతొండ్రుగనాలు...” సావి. ౧, ఆ. ౧౧౩.

తాటికట్టెములకాదు. ద్వ. వి. 1. భిష్టుడు. “నీ. తాటికట్టెములకాదు కట్టెములకట్టి నిండు పీరులుతో మెలములకాదు.” రాచు. 3౩౦; 2. బలరాముడు. (త్వ.)

తాటికాల్ దొర. ద్వ. వి. బలరాముడు. “నీ... తాటికాల్ దొర కచ్చుజేసిగంగ... నీ... నా బలఁడు...” వేంక. దేవి. 1౧.

తాటివండము. ద్వ. వి. (తాడు+వండము) వట్ల సాధనవోషము. “నీ. కంబలు కొలక లాగను దోల్ల తాటివండములు త్రోయగ రెట్లకనుకము.” ప్రబంధ. ౮౨.

తాటివండు. ద్వ. వి. (తాడు+వండు) రాళ్లపలము. “నీ. ఆడునలారల తాటివం దనమివట్టులమము దుగ కాని పాతాళ మంటిగనగ...” కా. ౧, ఆ. ౧౧౪.

తాటివండగవాడు. ద్వ. వి. 1. బలరాముడు. “అ... రాటివండగవా దనగం బలఁడు రుద్ర.” అం. నం. దేవ. ౨౯; 2. భిష్టుడు.

తాటివణము. ద్వ. వి. (తాడు+వణము) ఒక రకమువణంబు. “వ... చక్రవర్ణంబులు నా రాళ్లచక్రంబులై దీప్తివణంబులై తాటివణంబులై గజవిరుగులు మొదలవణంబులైవల్లవై ధరులు...” హంస. 3, ఆ. ౨౯, ప్రబంధ. ౧౮౧.

తాటివెట్టు. ద్వ. వి. (తాడు+వెట్టు) తాటికట్టు పండి తయారుచేయువెట్టు. (వా.)

తాటియాకులచిలకలు. ద్వ. వి. 1. బాలకీడావోషము. “నీ. తాటియాకులచిలకలు తాళ్ల పాములకు యగచ్చుపోకల్ల యాడుకొనుచు...” హంస. 3, ఆ. ౧౪౬.

తాటికట్ట వై. వి. (తాడు+కట్టె)-తాటివెట్టుపరి నుండు నడక్రము - శ్లోమనడక్రము. (శ. ర. త్వా.)

తాటికట్టెనెల. ద్వ. వి. శ్లోమనము. (శ. ర. త్వా.) తాటిల్లు. ద్వ. వి. (తాడు+దల్లు) తాటియాకు నేలయల్లు. “ను... చక్కణంబున వేగంబోయి యెచక్కె ఇక్కనితాటింటికి నేల ప్రేక మగు రాకన్ పెచ్చగా నూర్చుచున్.” చా. 1, ఆ. ౧౦౩.

తాటినిడముతోడు. ద్వ. వి. 1. బలరాముడు. “వ... నందుడు యోధుడొక థాటినిడముతోడును

బుద్ధదీపకములవార్యాను బయనం బయ...
నిరా. 3, ఆ. ౫౦; 2. స్వీయము బుద్ధి; తాటి
నిడనువాడు. ఆం. సం. జే. 33.

తాటోటు. జే. వి. (క తాటోటు.) 1. టట్రు,
మొనము. "ద్వీ. తాటకన్నీరు కరుమున
దుడిది, తాటోటు లెఱుగనిదానిచందమున."
ద్వీ. ౪. పా. ౨, ఆ. ౫౦. పు. ౧౨, పు; 2.
అనక్కము. "నీ... తాటోటు దబ్బమును దబ్బు
పొట్ట టటరి లొంగ కట్ల నా నన్నక మా..."
వేంక. మాన. ౬౬. విణ. వంచకుడు; వంచకు
రాలు; వంచకము. "క. కణముల లొలిచేల్వారు
గొంతులకు సూరిది నిక్కె చేమో తాటోటు
నియమింపిడిక కట్టుకొని రూ.యల జేసెద..."
అచ్చ. యం. 3౧౩. పుక. 3, ఆ. ౧౮. వేం.
మా. ౫, ఆ. 3౮.

రాచంకము. సం. = పాటంకము.

రాచకాఫలము. సం. వి. ఆ. న. — నవక్రములనంటి
చుద్దు గలది - పెద్దయలకిలి.

రాచకుడు. సం. విణ. (ఆ. డి. కా. ఆ.) కొట్టు
వాడు.

రాచన సం. వి. ఆ. ప్రి. = రాచనము.
రాచనము సం. వి. ఆ. న. 1. కొట్టుట; 2. సులం
చుట. (గతక) విణ. (ఆ. ఆ. ఆ) కొట్టునది.

రాచని సం. వి. ఆ. ప్రి. చలువ, కొరడా.
రాచనియము సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొట్టుచునది.
రాచనక్రము. సం. వి. ఆ. న. తాటిమాట; 2.
తాటంకము.

రాచము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కొట్టుట; 2. సులం
చుట; 3. చర్మము; 4. చర్మకము.
రాచయల్. సం. క్ర. కొట్టుచున్న.
రాచయమానము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొట్టు
చున్నది.

రాచయక. సం. విణ. (య. ప్రి. య.) కొట్టు
వాడు.

రాచయకప్పుము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ) కొట్టు
రాడి. యం. జే. వి. లాశక్యము. "గీ. రాచవం
గను దాడి నా లంఘనమునంబునకు నాస్థులై
యొప్పు నందికేళ." ఆం. సం. ప్లా. ౬, సం. వి.
౪. ప్రి. 1. క్రి. రాశము, పెద్దయంబుల గల
చరణముతాటికట్టు; 2. ఖగత్తు.

రాడింబే. సం. ప. క్రి. కొట్టు, రాచముచేయు.
"గీ. తాలంబునూలి కృంగుటగంబు గాండివం
బుల దాడియై బాంబత్తుండు." వన. 2, ఆ.
3౮. పొ. డి. ౪. ౯, ఆ. ౨౨౫.

రాడికము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొట్టుచునది.
రాడికాల్పు. ద్వ. వి. బలరాముడు. "నగ. ౬. ౪
ప్రియములకు సూరుకొన్నదివ్రతు దాడి
కాల్పు." అచ్చ. యం. ౬౪.

రాడిల్లరాము. ద్వ. వి. (రాడు+ఇల్ల+రాము)
తాటిపెట్టువొడ నుండురాము (వా).

రాడు. యం. జే. వి. డొ. రక్తాల్ప. పాశము. "గీ.
పథకేతను క్రి. పాంబులకలంబు, గారంబుగ
బద్ధించె పూంబుపాము గంగనై కోడు లెట్లొటి
గళమురాదు, నాల్గవకాతి నమస్కరిస్తే
భూరి." కాశ. పీ. ౨౨. పై. వి. (సం. రాశి)
రాశిపుక్కుము. "గీ. నిట్టరా చన బొడవుచే
నట్టివాడు." ప్లా. ౪, ఆ. 23. ఆం. ఖ.
ద్వ. 22.

రాడ్డుమానము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొట్టుచు
నుండునది.

రాడ్డుము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొట్టుచునది.
రానిము. పై. వి. (సం. రానిము. క. రానియడు)
రాపాడుట, రక్షణము. "నీ. వనరం లెనికాల
దుర్గం చేల గట్టిరానిము లేనిగడి నగించు." నిలి
౪. ౨౯. చం. కా. ౫, ఆ. 3౮.

రానిమునీయు. ద్వ. ప. క్రి. (రానిము+నీయు)
రక్షించు. "మ... ఆత్మార్థంబునరక్షి చేయిడి
గల్గె నూనికే నర్థకా లునిరాశికి నుండు
వారలకు నేలా చండు రానిమునీ, యనర
పూమిడి గాక వద్దనాది కృత్రిమాయముల్
నెప్పుడు." వరాహ. ౫, ఆ. ౬.

రానిముండు. ద్వ. వి. (రానిము+ండు) రక్ష
ముగా నుండు. "గీ. కొమ్మల నెప్పుసాలకాల్పు
లోన, లిలకపాంబాడి లేడివడికి చదువ,
దానిమున్నవనంతునిరాణ పెల్లగన్నునైదు
గడుపులి గనులకన." వనం. 3, ఆ. ౯౬.

రాక. ఉభ. జే. వి. (క. తా. ౧) 1. వందీకండ్డి,
విరామవాడు. "గీ. రాక ముత్రాక కండులు
కరకంబునీనులై సూచుకట్టి యున్నకము
జేయ..." పాండు. 3, ఆ. ౧౫. పొ. ౪. 2.

తి. చంద్రా; 2. కల్లంకొండ, మూతామనాడు.
 "ఓ...లంకారాధి, పశ్చిమం నీవు వెలయు
 దక్షిణంబు, వెలయు నీవేత నని రాత దెలుపుట
 యును..." తి. రా. ఆ. తి. ఆశ్ర, తి. రా.
 ఆ. తి. ఆశ్రా; 3. బాపమండలగిరిగ్రంథపురుషుడు.
 "నీ కట్టింప నోకాక కంచి వార్యంబులు
 పాదీంకపాళి కేళావ యితి." వార. ౧
 తి. ౧౦; 4. ఆదిమడు, మోతేనవాడు; మోతే
 నది. "మ...కల్పంకకాదీకరాళకాళవ్యాక
 షణవామనకులాగార దీర్ఘ నిర్వాకపూర్ణాపాతంబు
 నకుడ దాత యగ్రవాళి" మియు..." కాళి. ౩.
 తి. ఆశ్ర. భా. రా. యుడ 3౧౯. వై. వి.
 (సం. ధారా) బ్రహ్మశివుడు. "క. నీతెఱ
 గరుమంక బెచ్చెర, మేకంకంకదళపులము మిగిలె
 వాడుక, దాతయు నానది నానియు, నేమర
 యొగ్గించుకైన నిట్లు మొదలనన్." అచ్చ.
 యు. ౧౭౩. తు భా. రు. 3౯. సు. వి. ఆ.
 పుం. కండ్రి. (దీనికి స్త్రీనమకము నిర్దుయు.)
 "ను. మురానునమనననియనుడుడు దేవతాత
 పాముడు..." పాండు. 3, తి. ఆ. పాండు.
 ర, తి. ర. ౩. హరి. భా. ౧. తి. ౩.

తాగునీరు, గుం. ది. ఉ. పు. విత్తవృక్షము, వి
 తండ్రి. విని. (ఉ) తండ్రికి తీసుకొని వెళ్ళవచ్చును.
 తాతతాత. ద్వ. ది. (తాత+తాత) - బ్రహ్మ
 తండ్రి యైనవాడు - విష్ణువు. సి. నాన. ఉ.సి.
 తాతనమ ను. ది. ఉ. పు. కాటుకపెట్టుటానము.
 రాతలము ను. ది. ఉ. పు. 1. రోగము; 2. సాగ
 నము; 3. ఇరుగుదొంగలను. విని. (అ. అ. అ.)
 త కము; వేదయెనుది.

తాతవేల్పు ద్వ. వి. (తాత+వేల్పు) బ్రహ్మదేవుడు
 "గీ. ముదిసి ముక్కున బెండ్లికై మొగమువేల్పు
 దగ్గర గా దని రాఁ దయ్యెఁ దాతవేల్పు."
 నై.మ. ౪, ఆ, ౧౫౯.

తా. ఈ దు. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) కవికరింపఁదగిన
వాడు.

కాత్మాలికము. సం. విదా. (అ. ఈ. అ.) 1. అక్ష
టిది, అకామదలిది; 2. అక్షమ హ్రస్వ
యందునది.

తాత్పర్యము. పం. వి. అ. స. 1. అభిప్రాయము,
భావము; అన 2, తత్పరత.

కాత్తికము. ను. విజ. (ఆ. ఈ. ఆ.) నశ్యమైనది
కాదాత్తము ను. వి. ఆ. న ఆత్మము.

తాదృక్కు, సం. వి. (క) అట్టిది.

కాద్యక్షము, సు. విలా. (అ. శా. అ.) అట్టిది.

తాదృశము, సు. విదా. (ఆ. ఈ. అ.) అట్టిది,

తానకము. పై. వి. (గుం. స్థానకము.) 1. 7లవ, స్థానము. "చ. కనవనసంఘ వాక్యలికా దానకమై చెలవొంద." భా. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ. భా. ద్వి. ౧; 3. కట్టెలు (అనుమతులనుబట్టి) కనవ. "చ. వింకతానకంబుల నిడివి కడిగినవచ్చును." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧౪ ప్రభా. ౮౧; 3. దండక ప్రకాశము. "ద్వి. కట్టెలను నీసమీక్షానకం బులుబట్టి గలవచ్చు మామోదం గడిచిదివార" ద్వి. హరికృ. భూ. ౧౨౮ క. పం

తానము. ఉత్తర. పై. వి. 1. (సం. స్థానము) స్థానము.
 "ఉ. కర్తవ్యము లేక నది దాన మొనర్చు..."
 కాశీ. ఆ. ఆ. ౪౯. ఆం. భా. ద్వీ. ౧౩౦; ౩.
 (సం. స్థానము) తానము. హామి. "క. తానం
 బాడె ముడిచి, తానము కర్తవ్యము తానంబు
 నుండునానము చది ముగ తానమున నరకుండు
 ముడుడు తానం బుండునాన..." తా. వి. ఆ. ఆ. ౧౩౦
 ౩. (సం. తానము) కర్తవ్యముతోడ బాడె
 పాటు. "క. ఆంబు నానంబులు, వింబులు
 తానము మిగుల హేచ్చించుచు..." య. ౪.
 ఆ. ౧౪౯. సం. వి. ఆ. పు. విస్తారము. న.
 గానాగదీపము.

తానవము, సం. వి. ఆ. వ. తనుత్వము, అల్పత్వము,
 ౧౩, (ఆ. ఈ. ఆ.) శరీరసంబంధమైనది.

తానవరుసలు. ద్వ. వి. బ. (తానము+వరుసలు)
తానముయొక్కవరుసలు. "గీ. తానవరుసలు
మెదురుంధర్వగాదు, కులను .." దకా. ౧, అ.
౨౬౪.

[illegible]

తామారఘ్నుః సుం. వి. ఆ పుం. సిద్ధిగుడ్డి, జరావర్తము.

[illegible]

తాపకము, పం. ౧ అ. పుం. 1. జ్వరము, 2. రహా
గుణము, విరా (అ. వికాఅ.) తాపము కలిగించు
వది.

కావము. నా. వి. ఆ. పు. 1. చేపది; 2. జిల్లేమిశి,
3. మార్కకాంకమి న. 1. కావము కలిగిం
చుట; 2. బాధించుట; 3. ఒకవరకము. వివా.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కావము కలిగించునది; 2
బాధించునది.

కామీయము. సూ. వి. ఆ. న. ఒకానొక యువవి
వత్తు. దిం. (ఆ. ఆ. ఆ.) తమిళుజ్ఞానమునది
(ఆ. ఈ. ఆ.) బుగారుది, పొవనము.

రావసు:డి. న. వి. అ. పూ. సూర్యుడు.
రావము. న. వి. అ. పూ. 1. వేడిమి; 2. బాధ.
(రావత్రయము.—అధ్యాత్మికము, అధిభౌతి
కము, అధిదైవకము)

తాపయల్. సు. శత్రు. తపింపజేయుచున్న
తాపయమానము. సు. నివా. (అ. అ. అ.) తపింప
జేయుచున్నది.

కాపయిత. ను. విణ. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) తపిండు
జేయు వాడు.

కావ్యకవ్యము, సు. విలా. (అ. ఆ. అ.) తపిండు
తేయదగివడి.

తాదము. దే. వి. పెట్టు, సోపానము "నీ .. తాద
పెట్టిక తంత తాదాయ, పెట్టిక పెట్టువ గమ
పెట్టును సోపానము .." అం. భా. ద్వి. ౩౩.
తాదముపెట్టు. దే. అ. (తాదము+పెట్టు, పెట్టు
గట్టు. "నీ. నేలకు నిలిచి నెలయకు తాదముపెట్టు

వెలరేడి రోగటం తగుదు నోయూ...గీ...
 మనమాయాకాధానమమనీవ్." మల్లూ, ఆ,
 ఆ. ౪౦.

తా. పునరుత్పత్తి. మ. వి. తా. పు. ఇగుది, గారతి.
తా. పునరుత్పత్తి. మ. వి. తా. పు. దేవమయి.

కావనప్రియ. స. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఋషిభార్య;
2. ద్రాక్షశి; 3. క్రియాశము, మోరటిశి.

తామి. వై. వి (పం. తపస్వి) తపస్వియ్యుని. "క.
అనూజనమగుచు దుశు, మనుచుచి లెక్కిండ్లు
భూమి వలెనులకడ చామి యై తిరిగియు నుర
నదివనుధుక జే నిోమ' దయ్యి..'' పం. కా.
3, ఆ. ౧౮. సురా. 3౦.

(అ, ఈ, ఆ.) తమస్సు చేయువాడు.

తాచన్యము. పం. వి. ఆ. న. ఋషిధర్మము.
తాచి. ఉర్ద. దే. వి. (తాపుధా. క. తాపు. త. తాపు.)

1. రహస్యము, సాక్షతము. (చూ. తామియుల్ల);
2. రహస్యసాధనము, సంశ్లేషణము "ఇ. దుశ్శీ.
కాంతకుఁ డొక్క తాపి యరగగా నడువదు"
గృహవాక్య కాదుయే." వ్యా.కృ., అ. ఏకా.
3. కారు. (చ. ర. బ్ర.); 4. కాద్యై, నిజీ
నిలువను సాధనము చేయుట. (తాపిత్య, తాప-
కాదు.) 5. ఇటుక, రాము, మొదలగువానికి
గృహప్రాసాదము చేయుట కుదరించు లోహ-
సాధనవిస్తేము. (వా.); 6. తాపితో పుచ్చెనేమి
నాదు. (శ. ర. బ్ర.) సం. వి. 84. శ్రీ. 1.
తరలిచెడి; 7. యుద్ధువానిది. విలా. (క. న. గృ.).

1. కలియజేయుము; 2. తాపము కలిపి.

రావించు. ప్ర. క. శ్రీ. 1. కలకాంబ, నిలయ
'ది...అమ్మమ్మగారు, నమస్కరించు. దేవ
నగరం రావించు.' విష్ణు. పూ. 3, ఆ. (గ. 6).
2. వెన్నెల. ఇంచు. "క. నురుచిరలయనరు
నానందనక వసుశ్రీక గదిసి ప్రకటనా ద్వి
అంగరగం గాంధారవల, వెన్నెల రావించు
యుష్మదీపమనానంద." భా. రా. ఆ. 3, ఆ.
గంగా. పా. 3, ఆ. 3. 3. హేమ. "క.
రావించు ధర్మవనవనం. నూ వెన్నెలగ గాలక
కొడుగు కులకే, దీపిచూడాలనలమన, రావ
యంగనం ద్విష్ణుకే ద్విష్ణుకే." రా.
3, ఆ. 3. 4. గం. ను. ఆ. 3. తామరగం

"ను...రతికాండం తేన తేతెంజె దుక్కుల కాంకాను బాసాననుభవరూపకాహ- బో, కల్పిరా ఘోరితమానం దయ కడుం బాంతువునేకరున్." నిరం. ౨, ఆ. ౯౫.
తాపిభము. నం. వి. ఆ. పుం. ది. కటి ప్రాపు, తమా- లము.

తాపి. దే. వి. తాప్యకర్త. "నీ. చతురకకు తేన దూతి నంది బొంజె, కడెము బొచారికకు సారిక కును రవిక, కాపికకు సొమ్మ పేళ్ళయకకును గాన్మ. లిచ్చి మొందు రతికేన కెయ్యకమిని." నం. ౫, ఆ. ౧౩౫.

తాపికర్తయ. ద్వ. వి. (తాపికర్తయ) తాప్యకర్త, విటివిటులసంధానము చేయున్. "ఉ...వికాసితు లకొవిట ప్రజు, బుద్ధరకాన్మభూమలను నెయ్యనె- తేప్పి తాపికర్తయన్." తపరి. ౩, ఆ. ౩౫, ఆం. భా. ద్వ. ౧౧౦.

తాపికర్త=తాపికర్తయ. "చ. ఇలం గలనైన వెల్లె దగి యాలపుటాంధ్రకు దాపికర్తయి." అము. ౫, ఆ. ౩౦.

తాపికము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. ఆ.) వేననికాళ మంపరిది.

తాపికాడు. దే. వి. (తాపికాడు) 1. విటివిటు లకు తాప్యవాడు, సంధానకర్త. "నీ. కాంకకు వదలి నాకతకుమం బదసినవాడు నమినతాపి కాడు గాంగ...ఆ. చొచ్చి వనితకునముం బొచ్చి కీడకు బొచ్చి..." చక. ౬, ఆ. ౧౦౦, చంద్రా. ౫, ఆ. ౩౩; 2. కాడ తెలుపువాడు. "ఆ. కాన చొబలకుతు దాపికాడై నేమధారి మిన్నుకేన తపకునేయు." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౨౬౨.

తాపిచేయు. దే. న. శ్రీ. సంధానముచేయు, తాప్య- (ప్రా.)

తాపిచేటు. దే. వి. (తాపి+చేటు) సంకేతస్థానము, రహస్యస్థలము. "నీ. వీర చాకింజె దెప్పెద నందుం బని చేయె దరులపల్లవుల మన్ను తాపిచేటు." తుక. ౨, ఆ. ౩౬౦.

తాపిక. దే. వి. తేలెనకట్టకర్తము. "నీ. వచ్చ తాపికట్టి బనమించువచ్చరాదింక శ్రీందివేంజి యలవరించి." చంద్రా. ౨, ఆ. ౬౦౯, తుక. ౧, ఆ. ౨౪౯.

తాపికము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. తేనెయకేయక బడిది; 2. వచ్చుచేయబడినది; 3. కాఫింబులినది. "క. అమ్మదిక కాచి యన్నయం, దవ్వడం బొక్కట మనోజతాపికులై..." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౧౦౬.

తాపితా = తాపిక. "చ. బటువులు తాపితాబువు పట్టుకరాచముమీదం బుల్లదు, న్నుటి..." తుక. ౪, ఆ. ౨౨, కృ. కమం. 13, ౧, ఆ. ౮౦.

తాపియల్లు. దే. వి. (తాపి+యల్లు) సంకేతగృహము. "నీ. నామకునకు మజ్జనజంబు నుజింబంది తాపి యుంటి కేరి తదపు చూడు." తుక. ౩, ఆ. ౪౪౯, తుక. ౩, ఆ. ౧౨౪.

తాపి = తాపి. (క. ర.)

తాపు. దై. న. శ్రీ. 1. తెక్కాపు, బుచ్చి, "నీ. చంకగా తుగరాల దావలలికంపుగండ పెండెరము దా కాళ గ్రాల." రుక. ౧, ఆ. ౮౪, ఆం. భా. కృ. ౧౩౨; 2. అడుము, నొమ్మ. "నీ. చదలి యొక్కతే పియందములు నిరహగ్నికర్తకు చంబుల దాపునొయె." భాగ. ౧౦, పృ. ౧౦౦. పూ. ౧౦౬౦. వి. 1. అలంబము. అభారము. "నీ. విడుపా తాపముల శ్రీంది యుజుగొంది, కరిగి తోయా కర్తయె యున్నవరకే కాచి, మొగము దాపుగ నిచ్చి నిర్వర్తక శ్రీగరియ గడతొక్క గా నెత్తె గరుణం ల్రభుడు." హరి. పూ. ౪, ఆ. ౧౬; 2. తన్ను, పాదరాచనము. "చ...చాల దయ్యోనో, మునుజటి తన్ను కొ మ్మెతు మోము లనె నొకతాపు తాచినన్." రామా. ౩, ఆ. ౨౪౬.

తాపురము = తాపరము, పెట్టు. "న. ఒక్కటిక నాకపం తెక్క విశ్వకర్త నిడిందిన తాపురములం బొంగొపురములమీదికి..." ది. కమం. ౧, ఆ. ౮౬.

తాపుము. నం. వి. ఆ. న. ముక్తికాధాకుపు, వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) తేనెయకేయకనది.

తాబుడు. దే. వి. తాచడ, గాంగ. (క. ర. ప్రా. చా) తాచేదాడు, హిం. వి. తపననయినాడు, శ్రీంది యుక్తిగ్గకర్తము.

తాపము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. బడలిక; 2. బోడు. వి. ఆ. ఆ. ఆ. 1. బడలిక గలిగించునది; 2. భయము గలిగించునది.

తామర, దై. వి. (సం. తామరము. క. తామర, తామర. త. తామర.) 1. పద్మము, కమ్మి. "క. తామరలు మండిగ జన్మమ, చామలమనే పెత్తలు వచ్చె..." సిరా. 3, ఆ. 2, ఆం. భా. ప్ర. ౧౬౪; 2. శరీరములో పద్మాకారముగా మండు పట్టుకములలో నొకటి. (యోగ.) "నీ అంతర్గతము లైవయ్యాచామరలకు నభివర్ణానయ నమయించి." విక్ర. ౨, ఆ. ౨౪౮. 3. చర్మ వ్యాధిని పేరుము, మండలకము. (ఇది తామరల పొట్టలలో శరీరమును గుర్తించును) "యమ గానా. నీ... పామరయన. తామరయన. నీ. మండలక మొప్పు." ఆం. భా. ద్వి. ౧౨౮.

తామరకంటి. ద్వ. వి. (తామర+కంటి) 1. పద్మాక్షుడు, విష్ణువు; 2. పద్మాక్షి; స్త్రీ; భార్య. "చ. తలుగక నే మెలంగినను దామరకంటి మోము దమ్మిలో నెలక బొవరంగు పొంగిదెనునెటరి సాటి యటంచు బల్లగా; నుటియలు లోగ వైరి యిక నందగ నీకము గాటుంచు దానముల లయ్యె శైవట నోయారథం గన్పరిలోట్టు మోమునన్." కాళిదా. ౨, ఆ. ౯. "ఉ. జగము లన్నియుం, చల్లదనుం; కేవల గద తామర కంటిని కావలండున్." అచ్చ. ఆం. ౧౦౫.

తామరకెంపు. ద్వ. వి. (తామర+కెంపు) పద్మరాగము. "నీ. పెద్దతామరకెంపు మీరట్టియలచేత సొలగెనముత్యాలసోరణములు." య. ౧, ఆ. ౯౭. తామరచెలి. ద్వ. వి. (తామర+చెలి) కమలమిత్రుడు; మాధుడు. "నీ. తెలిమిలో దామరచెలిపట్టి యనినది బిలువరంజి యొక్కయెడల పూన." య. ౧, ఆ. ౯౮. (తామరచెలిపట్టి = యముడు.)

తామరచూలి. ద్వ. వి. (తామర+చూలి) కమల గద్యుడు; అచ్చ. "చ... బట్టికలొంధనమిల నిభాగ్య పక్కటూతలము మోపు మోవ నిటు దామరచూలి యొప్పు నాళ్ల నుచ్చరితము లేక..." హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౧౫౭.

తామరకంపము. ద్వ. వి. (తామర+కంపము) తామరలనమోహము, కమలంధము. "నీ. తనయల్లు తామరకంపమెయ నందన్నలినాక్షి గాల్చు చొటు." పను. 3, ఆ. ౧౫౮. చం. రా. ౧, ఆ. ౩౩. విలా. (కమలంధమునలె అమలమి అభిముగా వ్యాపించినది) మిక్కిలి యభివృద్ధి

నొందినది, అత్యధికము. "నీ. ధరః ప్రకాశ్యన్తి తామరకంప మయ్యె." స్వా. ౩, ఆ. ౧౨౧. పను. 3, ఆ. ౧౫౮.

తామరకంపం = తామరకంపము. వి. తామరలనమోహము, కమలంధము. "నీ... తనయల్లు తామర కంపం యనఁ; నీ. కమలంధము .." ఆం. భా. ప్ర. ౧౩౫. విలా. మిక్కిలి యభివృద్ధి నొందినది, అత్యధికము. "నీ. వామ మోమున దగ వాంఛన మును. తొలియెట్లు దిమ్మకై దామరకంపం, నెలయలక బట్టును. నీ. పేరెమి. తొలియి, మెల్లప్పుడంగె గలువెంక యొప్పునొచ్చె." భార. ఉద్యో. 3, ఆ. 3౫3. "నా. శ్రీవిద్యుత్కలితామరంబమననీమోహక పాపాంబుధారాపేగముగ మన నొప్పుమునీర్వృత్తముం గోలొప్పయిలిన్, జేవా నీ కదనాశరత్కమయ మిలె చాలా శివ్యావనానీవన్ తామరకంపర మయెదన్ శ్రీకాళోత్తరము." కాళ. ౪, ౧, (కమలంధము విశిష్టార్థమున నుదాహరణము.)

తామరచూలి. ద్వ. వి. (తామర+చూలి) కమల బద్ధము; మనస్థండు. (క. ర.) తామరచూలి. ద్వ. వి. (తామర+చూలి) తామరచూలి, నగినదము. "మ. ఝటినిహృతకలాశరత్త పుటికాళాక్షిప్త దేగంబులన్, కుటుముల్ దామర పాతులన్ సుహాసలన్ గండ్లొలముల్ పూని తానట వేదంబుం బండుచుం గడిన్ శివంపాము నాదుల్ నముక్కటభంగం గొలువంగ నేగె ముని భిక్షాత్మకయ్యాత్మమె." కాళ. 2, ఆ. ౧33. హర్ష. ౪, ఆ. ౮.

తామరనిండు. ద్వ. వి. (తామర+నిండు) కమల బాంధవుడు; మాధుడు. "నీ. పూసతామరనిండు బోల్చి నీదై శరగ గడితంపునిడువెంబడల వలల." అచ్చ. యం. ౧౫౪.

తామరము. సం. వి. ఆ. న. 1. పద్మము, తామర; 2. బంగారు; 3. రాగ; 4. ఉచ్చైశ్చక్ర.

తామలక. సం. ౧. ౪. స్త్రీ. నేలయనిగళి. తామము. ఉద్యో. రే. ఆ. అలప్పుచ, బాగ. "ఉ. నావుడు నత్తలొను నిలకానన కిట్లను నేల తామనందీనిబాధానిగాయకమోహకముం లెక రించి లోకపృథ్విగత మెనీదలంబుంబంగము నెల్ల మడియగేవారే, శివనవాణి వేదక చరిత్యం

తామ్రము. నం. వి. వ. పుం. కద్ర రాగము తెంపు.

తామ్రము. నం. వి. వ. పుం. ఎజపు.

తామ్రము. నం. = తామ్రము

తాయనము. నం. వి. ఆ. పుం. పెంపు అభివృద్ధి

తాయము. జే. వి. అరుదగునపుడు. (శ. ర. ద్రా.)

తాయుల్లు = తాయము. (వా)

తాయి. జే. వి. (శ. తాయి. త. రాతా) కల్లి, జుని

"నీ. కన్న దిక్కులకవ గాంధీశివల బ్రాహ్మణులు

తాయి మారగతాయి" పాంచాలి. ౧, ఆ. ఆం.

అచ్చ. యు. క. ఆం.

తాయెక = తాయెరు. (రక్షావ్రము కాని అలంకారము

తాయెక కాని భరించునపుడు) "క. తల

పున నిది గారిత మునితలలయ మునింగు కల్లి

తలగొండ పరిగ్గడలమెది తెచ్చిని యిదితల

నుండుము కనిడితాయెకల నుండు నృప. శంక.

౧, ఆ. ౧౮. ఆ. మ. క. ౧, ఆ. ౪౯. పు.

తాయెరు. జే. వి. (శ. తాయెరు. త. తాయెరు.) 1.

రక్షావ్రము కాని యలంకారము కాని భరించు

వస్తువు) "నీ. ఇప్పుగా మెల్లనిది తాయెరు

కులు మెల్ల నిగరుల్ కట్టుముగం జుట్టి పోయితి

యారెగిరియెడలై తెగు లనిది కట్టి నట్టియెరు

సామమల్ వూయల్ విట్టు వనర." రిక. ౧,

ఆ. ౮౩, పొ. ౨, ఆ. ౬౪; 2. కేయూరము,

వాచుపురి. "నీ. కేయూరనామంబు తాయె

కనంగను నునిదండ యనంగ నుదికడియమన

వాచుపురి యన నలరు." ఆం థా. ద్వి. ౧౫౦.

తాయెత్తు = తాయెరు. (రక్షావ్రము కాని అలంకారము

తాయెత్తు కాని భరించునపుడు) "మ...

మరియుతాయెత్తుల గట్టివన్ కబరపుత్తుల్ నూడి

యాదం బున్" కాశ. 3, ఆ. 3౨.

తార. ఉభ. జే. వి. నుద్దరవాద్యునిము, ఉడదుట్టి

యొకానొకవాద్యము. (శ. ర. ద్రా.) "నీ. అరుదైలుము

చిన్నకుంకణుల నులచి యాకాచలము వార

మెత్తు జేసి" నరమ. ౫, ఆ. ౧౯౧. బహు. ౫,

ఆ. ౧౬౫; 2. బాలనకానులవింప గలనగ.

"మ... నాకర్ణియం పండి బాధవైలు వేడ్కల్

విూయె కేయిది రీరవణంబుల్ విమ వినిలొగ

నొకతారం లై నీ బాల..." రుద్ర. ౪, ఆ.

౧౬౫; 3. ఒకరకము ముత్తము. "నీ... మా క్రిం

బొచ్చున ముత్తము ముత్తము ముత్తము ముత్తము

పద్మిణిభక్త పదంబు దార కునంగ..." ఆం థా.

త్రము

తారము. నం. వి. ఆ. పుం. న. పదన. న. 1.

కంటిల్లుగుడ్డు, 2. నక్షత్రము, 3. కన్ను, 4.

పొరము.

తారకా. జే. వి. దృష్టాంతము, ప్రమాణము, ఆం.

థా. పు. ౧౦౩.

తారకాణియే. జే. న. క్రి. రుజాపుయాపు, దృష్టాం

తీరెండు. "నీ. అనన్తమరులక నన్ను జిత్రాంగి

యెదుట, నునిది తారకాణియంగ గనగ నట్టి

కల్ల నామల్ల గోరంత కలిగెననియొట్ల కే నన్ను

దను బామి యని యుండు." పా. ఆ. ఆ. ౨౭౯.

తారకీకము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నక్షత్రములు

కలవి.

తారకుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకానొకరాక

నడుగు; 2. పీడి నమ్రువాడు. విం. (ఆ. ౧౯౧.

ఆ.) 1. చాటిండువాడు; 2. ఉద్ధరించువాడు,

అదనుండి కాపాడువాడు.

తారకీయత్తు. నం. వి. ద్. క్రి. ఒకానొకయొక

నిడుత్తు.

తారణ. నం. వి. ఆ. పుం. ప్రథమ మున్నగునంతవరకు

ములల" నొకటి.

తారణము. నం. వి. ఆ. పుం. పదన. న. 1. వాటిని

చుట; 2. ఉద్ధరించుట, అదనుండి కాపాడుట.

విం. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. వాటిండునది; 2. అదను

ండి తప్పించునది. (ఆ. ఈ. ఆ.) వాటిండు

సాధనము.

తారణి. నం. వి. ఇ. ఈ. క్రి. పదన. పీడి.

తారణంబులము. నం. వి. ఆ. పుం. తెల్లకొన్ను.

తారకముము. నం. వి. ఆ. న. తరకమథానము,

నూనూనొకము.

తారము. ఉభ. జే. వి. 1. బాలనకానులరాని

నాణెము. (శ. ర. ద్రా.) "నీ. అరుదైలుము

చిన్నకుంకణుల నులచి యాకాచలము వార

మెత్తు జేసి" నరమ. ౫, ఆ. ౧౯౧. బహు. ౫,

ఆ. ౧౬౫; 2. బాలనకానులవింప గలనగ.

"మ... నాకర్ణియం పండి బాధవైలు వేడ్కల్

విూయె కేయిది రీరవణంబుల్ విమ వినిలొగ

నొకతారం లై నీ బాల..." రుద్ర. ౪, ఆ.

౧౬౫; 3. ఒకరకము ముత్తము. "నీ... మా క్రిం

బొచ్చున ముత్తము ముత్తము ముత్తము ముత్తము

పద్మిణిభక్త పదంబు దార కునంగ..." ఆం థా.

ద్వి. ౨౭౬. నం. వి. ఆ. పుం. 1. వల్ల, రదము; 2. పులు గడినముతైము; 4. ముతైముపులు గడుగుట; 4. విగ్రహా కాదురాగము; 5. దాటుట, తరలము; 6. తిరిగించేయట; 7. కంటి నల్లగుడ్డు; 8. నక్షత్రము; 9. చిత్రవర్ణము. పుం. న. పెండి. న. 1. తాచురపుష్ప; 2. సింహ రము. విం. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. గట్టిది. (వర్ణి; 2. తళతళ పెరియునది, 3. నిర్మలము; వర్ణవర్ణము; (ముతైము పెండు); 4. చిత్రవర్ణము గలది.

తారనము. చే. వి. 1. సమానము. "క. పాలు గల వాడు మన కొకఁడారి యిదక తానె తారసానకు వచ్చెన్." అను. 3, ఆ. 3౯; 2. తలపాలు; (యద్ధమున) తారన. "క. భరితి నధయబల ములు, దారనమున బోయెదల." తై. గృ. ఆ. ౧౧; చంద్రా. ౬, ఆ. 2౧. విం. 1. సమా పించునది. "చ. శృంగునిభూతి భూతిఁ గె జంగును దాటి కుంఠ జరంగ దారన మయి..." సా. ౧, ఆ. ౧౦౪, చం. రా. ౬, ఆ. ౨౬, 2. దట్టమునది, గుత్తమునది. "చ... తారన మగుచున్నకందుకము రుజిలగాఁ జరియించు నీభులన్." హంస. క. ఆ. ౪౦; 3. సంభవించి నది, కలిగినది. "చ... తా, తరి చది విచ్చుట" ముదిమి దారన మైన మఠేటినుద్దులే" విప్ర. క, ఆ. ౨౨, తై. ౧, ఆ. ౧3౯; 4. కనబడినది. "చ... కటకరపము బోయ కలగన్ రయణుల్ తెరచి నందినక, ఎటుకున రాజామో మెడుట దారనమైన..." స్వా. గ, ఆ. ౮౧.

తారసారము. నం. వి. ఆ. పుం. ౬. కయవనివర్ణు.

తారసించు. చే. ఆ. క్రి. న. క్రి. 1. (యద్ధమున) తాచు, కవియు. "క. మోహరములు రెండును నున్నాహంబున దారించితిన్ వల్లనప్పీనానం కృతి యుడిపో నున్నాహంబున కొరి పాంచ జ్యం బొత్తెన్." విప్ర. భా. 2, ఆ. ౬౬. నరన. ౧, ఆ. ౬౪; 2. పదునెంచు. "సి. తారసించిన చోట దారున కొరదాటి యొకటి రెండొ విచ్చి బలం నదకు." స్వా. క, ఆ. ౪౨.

తారెలు. చే. ఆ. క్రి. 1. ఎదురుపడు. "సి. ఎదటి కేగున వని యెదురు నడుగక తంబలిబాడుడు తారెలక." ప్రభం. 2, ఆ. ౬౦; 2. వచ్చు. "సి. అనభివర్ణముకలకం వై నవలముపుచ్చిది

తార నాగ్నహంబునకు మోటు, తలపు గాని తలపుగాఁ దారెలంబు." తార. క, ఆ. ౧౬; 3. ప్రసరించు. "సి. తనకారయదుత్త నవల తాదల దారెలి నవ్వుకీదయావలం నింక" ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧2౮. కళా. ౨, ఆ. ౧౨౮; 4. తొడగ, మొదలది. "సి. విరులు కొవ్వన దులిమి యప్పెలది విభవము; తారెలి రవ్వడు పునారకంబునను." చక్రా. 2, ఆ. ౧౫, ఆ. క్రి. న. క్రి. 1. (యద్ధమున) తాచు, కవియు. "ఉ. ఆత్మలే రెండుమేలు రయంబున దార సిల్వ గదంకమై, నుత్తరవేడి తాదవము లొం డొకటన్ వడి దాకెన్ యనన్." కళా. ౮, ఆ. ౬౬. రా. వి. గ, ఆ. ౪౧.

తారెల్లు = తారెలు, తారెను. చే. ఆ. క్రి. 1. వర్ణ. "ఉ... దేవివీరరాక్షి యప్పుడమి వేలుపువెంకట దారెల్లి మోలాతికయంబు" బలిక నంకరిత ప్రమదానురాగమై." విప్ర. 3, ఆ. ౮౦; 2. సంభవించు. "ఆ. మవతా ద్విల్ల ప్రాప్త మానక శీయంగ, వైవయత్తు మొంటి తారెల్లు." కవేల. ౧, ఆ. ౮౯. ఆ. క్రి. న. క్రి. నమించు. "చ. జువలి దారెల్లి నొకనంబుని తావులొచ్చ రాగవ ద్ధ ననునొకటిరామ యయి." వసు. ౧, ఆ. ౧౫౬. ఉ. రా. ౬, ఆ. ౨౯.

తారళ్ళము. నం. వి. ఆ. న. 1. తాంచల్లముకంటిక; 2. తారత్వము, అంకు.

తారాచీవ్య. మి. గృ. వి. (తారాచీవ్యవ్య) నక్షత్ర ముల కంటుకట్టుగా వైకగరు నొకవిధ మగు బాణనంచు. "చ... మొవార నుదారంబు లగు తారాచీవ్యలు తారాచీవ్యలు కెగసి..." వ్యు. వి. 3, ఆ. ౪3.

తారాడు. చే. ఆ. క్రి. (తారుచీడు-సాల్వమున) 1. తిరుగు, ఇట్టులు తిరుగు. "క. భరితి నెవల నిలువక, తారాచక నొకరసాతరుములమునన్, తేరి..." రాధికా. ౨, ఆ. ౮౫. య. క, ఆ. ౧౬; 2. తేరాడు, కదలియాడు. "దు. ఆల వర్ణపుడు శోభితములగుం పాడిచుచో మేనును, దలపునైల గ్రుంగ లేమన మరు ద్దారంగికుం దట్టి నైత్ర లలిన్ నేలకు వ్రాచు న్నిగయుతుం తారాకు నవ్వెల్లులులు గెం

తార్కాణచేయు. జే. న. శ్రీ. (తార్కాణ+చేయు) దుష్టాపుహతునిరూపించు. "గీ...లేదు దప్పర యంటివా లేది రమ్మ, మీరు తార్కాణచేసిన నేనె వచ్చి, యట్టిగేస్తువి చెవతి పెద్దాడచ దలచు." తార్క. ౪, ఆ. ౧౦౧. కళా. ఆ, ఆ. ౧౪౭. 3, ఆ. ౧౦౮.

తార్కాణయగు. జే. ఆ. శ్రీ. (తార్కాణ+అగు) తెలియు. "గీ. నాకు తార్కాణ మైనయొక యువ దివగళనడుగ్గ జేపుగ దలచి నిలిచి నభువరీత్యులపుడు మిగిలినది నీవు నీయి, నీయి నీయి, నీయి నీయి యిది చెప్ప వలయు." కళా. ఆ, ఆ. ౧౪౮.

తార్కాణియ. జే. తార్కాణియ. (గుణాపుహతుడు) "మ...ననకలంపు యథార్థ బాగు తార్కాణియే .." ప్రభా. ౪, ఆ. ౧౦౧; 2. (పుష్ట పాత) "ద్వి. ఇతరులవలె నది యిది యని తార్కాణియనిచేత తార్కాణియబడెను" ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ఆ. ౧౦౧. మ.

తార్కామడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. తర్కశాస్త్ర మండీకము; 2. తర్కశాస్త్రము చదువుచున్న వాడు.

తార్కాను. జే. ఆ. శ్రీ. న. శ్రీ. (తారు+హం) 1. (యంత్రమున) తామకమియు, "క. తెగనాని లస్త్రస్త్రము యొక్క నేను నొకటి నొకటి తార్కాని రెండున, గగనం బంతయు జేసి, స్థానికముగా జేసె"...భార. ఉద్భా. ౪, ఆ. 3౪౬ ఇందు. ౪, ఆ. ౧౮; 2. తెలుగు. "నీ బలియి తార్కాని కలభాషిణి చేసితి యొకలేల బట్టి"...కళా. 3, ఆ. ౧౦౮. 3. వ్యాపించు క్రమ్ము. "క. భువనమొలయ మంగునమున తార్కాని ప్రతిమనొక్క భూమిపాదం బున గర్జిల్లగ..."రామ. 3, ఆ. ౨౧౧. ఇందు. 3, ఆ. ౧౦౭. ఆ. శ్రీ. 1. కలియు; మిగిలినది. "మ...కటివేపానుమకంబునో సంబంధించుకనుక నీంపగంబును గడుకమేద గంధము తోడం తార్కాను నేలమలసారథంబులు .." కాశీ. 2, ఆ. ౧౦౧. భా. ౨, ఆ. ౨౦; 2. కలగు, పుట్టు. "ఉ. వాడి పక్షరై, తగిన మేనునన్ వలెను తార్కానునాను..."

తానుమింపగన్." విప్ర. ఆ, ఆ. ౧౩. వి. పు. ౩, ఆ. ౨౩౭; 3. ఉండు. "చ. వెలువడి యవ్వ భూవరులనింతలు జేమక గొంత గన్గొనన్, దలచి విసేళ పానం ముదం బలరంగ మెఱుంగు బంగరుం, చలపులు తోడి కొంబకులు తార్కానుమేరంగండ్లమెబడి, తోడిది .." ఇందు. ౩, ఆ. ౧౩౧. 4. ప్రవర్తించు, నడచు. "చ...అద్వైతానవరే గోరియ జేవుక యొచ్చు తెట్లు నాకలంపులన్ దివ్యాయువ తార్కాను కెట్టి నంబులైతెను" ప్రభా. 3, ఆ. 3; 5. తగులు. "కా. అర్కేంద్రంబులనెక్కువైత మహారాష్ట్రభాగంబుల, తార్కానులక మండలంబు గని ముక్తియై .." భీమ. 3, ఆ. ౮౩. హరి. ౪, ఆ. ౧౨౨. న. శ్రీ. చేరు, పొందు. "నీ. భవమంతుగర్భయి తార్కాను కేలుండు .." నా. మంచ. ౧, ఆ. ౧౩౦. నా. మంచ. ౧, ఆ. ౭౨.

తార్కాల్పు. జే. న. శ్రీ. (తార్కాను భా. శ్రీ.) తనలతోనడచేయు, కర్మమొనరు. "మ...తనయ మూర్తినిభవభాగంబు గానించి చిక్రము వర్ణాంగవిమర్శశ్రీయలకు తార్కాల్పు..." భాగ. 3, విం. ౮౨౮.

తార్క. జే. న. శ్రీ. (తారు భా. శ్రీ.) 1. చేడు "చ...యథోచితవిధం లావరించి పుష్కలజ్జుల నొయ్యన మేలు దార్పయన్." పను. 3, ఆ. ౮౩. భార. కాం. ౧, ఆ. 3౨౦; 2. నిర్మించు. "మ. పాలశీ యాపానముపొందిరిం బా జేసె బహుల్యగా, నలరన్ సారథ నెక్కుయం దిగుచు జాలై ముప్పైవ ల్లింపె నివృలపుం జాయలరామ జాణిని నేజాల్చున్ గైకొన్నులో చలంబం బచ్చలమేడ తార్కాల్పయన్ శ్రోతో యనం గంటిన్." కులం 3, ఆ. ౧౨౦; 3. కదియించు, మోడలేయు. "ఉ. ఇరువాయుగా ముడికి తార్కానుమిద్రుక ల నిమ్రమయన్." వైమ. ౧, ఆ. ౧౩. పను. ౧, ఆ. ౭౩; 4. ఉండు. "చ. అంకరణాకటాక్షమహిమాగ క దివ్యవింశతమందిర, దరదరమిందరమిందర తార్కానుమిద్ర లవలక్షిపై, భరమత నంది..." పను. ౧, ఆ. ౧౦౧; 5. కలంబులేయు. "చ... తనయమేలికాంగరి యలికాహవంపగా

దత్త తాత్పర్యమునకరణముల, దరలక తాత్పర్యములకుఁ జాన్పి నునీవరణియై యును.”
 మ. ౧, ఆ. ౪౯. ఆము. ౪, ఆ. ౨౪; 6
 పోగొట్టు, పోగొనించు. “ద్వి. భయములు
 చాన్పి” భయములు గూర్చు, జరుగుటల నిచ్చు
 దుర్భయము లభయం.” ద్వి. భయము. ఆ. 3౩౮.
 పు. పోరి. ౧, ఆ. ౧౧౨; 7. ప్రసరించుకొను.

“గీ. మోక్షమనిచందమున నిజంఁజూచుట,
 పాండవేయునిదై చాన్పి బ్రహ్మణుండు, పరికి
 నిచ్చుచుండు నైవభావములు.” హ. 9, ఆ.
 ౧౪; 8. లాగు, ఆశ్రియించు. “ఉ. భూతేంద్రుని
 మున్ను గొన్నరుచు లిచ్చుని నీటికిఁ జాన్పి
 నైవడిక.” మ. 3, ఆ. ౧౫౯. ఆము. 3, ఆ.
 2౪; 9. ఒక్క. “గీ. మది చాన్పి విరిచిను చిటు
 కన్న నొకపారి నెరిచి మెదలాడుటెట్లు తెల్ల.”
 స్వా. ౪, ఆ. ౧౭. ఆము. ౨, ఆ. ౨౪; 10.
 ప్రేయ. “చ. కవ చటు డించి యే గురుకంగా
 నురే గొంకుల చాన్పి కూండున్.” జము. ౩,
 ఆ. ౮౧. 11. తాన్పి, జూపించు. “గీ. తాన్పి
 నా గొదగొన ననె దనరు నాచుపించె నను
 మాట గా...” ఆం. భా. కృ. ౧౧౯.

తాత్పర్యము. సం. ౨. ఆ. పుం. కళ్యణుడనుబుద్ధి.

తాత్పర్యము. సం. ౨. ఆ. పుం. 1. రథము; 2. గుఱ్ఱము;
 3. ముక్తి; 4. ధక్షి; 5. ఒకానొకర్యుక్తము.

తాత్పర్యము. సం. ౨. ఆ. పుం. 1. ఆహారము, ఆహ
 ణము; 2. గరుడము; 3. కామము; 4. విష్ణువు.

తాత్పర్యము. సం. ౨. ఆ. పుం. 1. మూలము.

తాత్పర్యము. సం. = తాత్పర్యము.

తాత్పర్యము. చే. ౨. 1. ఆహారము, మార్పు. “గీ. కౌముద
 ములకు బుగాయతాన్పిలయియ్య శకటాంగముల
 విచ్చు బిగగి.” పి. శకం. ౨, ఆ. ౧౭౪; 2.

బరణి. “గీ. కలంఠెరి దొంగరాముడి గలుగు
 రానికనుచు మునుమున్ను పడి నితనకాననభవ
 మునిది నీట నిమరాగితాన్పి పోరెఁబడియొ
 బదనటికనుమరాఁ బద పాఠము.” రామా. ౨,
 ఆ. ౯౧. 2. ౮, ఆ. ౧౯౯;

తాత్పర్యము. చే. ఆ. క్రి. (తాత్పర్యంఁజూచు)
 పోట్లెట్ల మొదలగునది చెప్పరాదు. “చ. గొట్టె
 పోతులన్, బెడంగుల తాన్పిరాదంగుల తెట్టు.”
 భూ. 3, ఆ. (౪. ౪.)

తాత్పర్యము. సం. ౨. ఆ. న. పీడకృత్తు, బడవకూలి.
 విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చాన్పిదగినది; 2. ఉద్ధ
 రించదగినది.

తాత్పర్యము. చే. న. క్రి. (తాత్పర్యంఁజూచు). పోగొట్టు.
 “గీ. దరిసినుచో నెల్ల దాఁచించుచావ మీ
 యవనింద్రునాత్తు చంద్రాశకుఁడొ.” చంద్రి.
 ౫, ఆ. ౧౦౪.

తాత్పర్యము. చే. ఆ. క్రి. 1. చాన్పి. “చ. మలదొర
 పెచ్చుగా కుమమవర్ణములకవనకాగరిక, గలసి
 రణమృగముల గ్రమ్మరు నీవని నేగ వేసి
 రాననిభిషానుచ దామి.” చంద్రి. ౪, ఆ.
 ౫౮; 2. నమ్మించుటొత్తుమణులగుడియేగు.
 “ఉ. కాచి కలగ్గలకృష్ణకాంబుదియై మొద
 లేని యిప్పు డగ్గించనకేకీమనుమగ్ని
 వియ్యుల డించి ద్విమృగంబులనిధిఁబాటుచు
 ...” స్వా. 3, ఆ. ౮౯. నిలా. 3, ఆ. ౧౦; 3.
 న్నాం. “ఉ. ..కలగ్గలకృష్ణంబు మునుమొచ్చు,
 బాటుతెలుగు చేసి యిదివర్ణము చూచెనవకంబు
 నైరణన్.” ఉ. హరి. 3, ఆ. ౫౮. (౪. ౪. పా.
 తార. ముద్రి); 4. ప్రవేశించుచున్నది. “ఉ.
 మాతృపుత్రులు వనించుకృతాంబులొనిగిరా
 ణుడు కావరే యనెడు తామను నొందెడు
 కంటగింబుడున్.” భాగ. 2. స్కం. ౧౯౪.
 హరి. ఉ. 2, ఆ. ౧౮౨; 5. కృతించు. “గీ
 రామలక్ష్మణసతతాభిరక్షితక, బరణి నిశాద్రి
 యగ్గటా భయపరాక్షసిరురీతయై భీరి
 తెంచి ఎగలఁబాటుచున్నది యేమందు నైవగరి
 భా రా. మం. ౧౫౭ భా. కా. 3, ఆ.
 ౧౯౨, 6. మొదలు పాదం. “ఉ. రాణుయొల్లు
 బద్ధుల కృతంబుల దియ్యునిచాచునంబులన్.”
 హ. ౨, ఆ. 3౧.

తాత్పర్యమై. చే. ౨. (తాత్పర్యంఁజూచు) మూల.
 “ఉ. కాంచనమంగళంబులు గల్గి
 భరి ప్రికిఁగోటకైవడిక, మించినవర్తకాగ్నిమీ
 దను బాటువులై మూసినట్లందితమై బెం
 గగుఁబాండకటామము...” పు. 3, ఆ. ౮౯.

తాత్పర్యము. చే. ౨. (తాత్పర్యంఁజూచు) క్రమము
 తప్పట, వ్యర్థమగు. (చూ. తాత్పర్యమునకు)
 విలు. క్రమముతప్పనివ్యర్థమగు. “ఉ. యె
 కొఱుక యేల నిను మేలి నంగులు బాటు

మాట గానికనో..." అచ్చ. ఆర. ౧౦౬.
అం. భా. వృ. ౨౯.
కాటామాటాడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కాటామాటాడు)
వృత్త ప్రకరణ. "న...కటిచ్చటలం బన
లోచనరూపమలంబు దిక్కుటాటలం బర్వం
కాటామాటాడు నడికొనుమొగంబుతో..."
స్వా. ౪, ఆ. ౩౩.

కాటాకము. నం. వి. ఆ. పు. యెకచ్చ కాటాకము.
కాటాలోయు. చే. న. శ్రీ. (కాటాలోయు)
పొగడు, కాటించు. "నీ...వలయునంబారాలు
చడియాల బలియించి వశమైనక్రొత్తతో
కాటాలోని." భావ. ఆ. ఆ. ౧౭౧.

కాటాభ్యుత్థాడు. నం. వి. ఆ. పు. 1. భీష్మడు; 2.
బలరాముడు.

కాటావృత్తము. నం. వి. ఆ. పు. 1. కాటియాడు; 2.
కర్తిక, వికర్తికపుకర్తవృత్తము.

కాటావృంకము. నం. వి. ఆ. న. ఏవవ, వివవజ్జ.
కాటావృత్తము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కాటావృంకమునది.
కాటించు. చే. న. శ్రీ. 1. భూర మొదలగువాని
తిరుగఁజోయు, పొగడు. (శ. ర. త్రా); 2.
గండిచేయు. "న...వాడు పరుగికి గడిచల
లూని జరిగించియును కాటించియు మించియు."
రూప. 2౦౮.

కాటించు. చే. వి. (కాటించు. భా.) పొగడుట,
కాటించుట. "న...కర్మంధూభూని కళాక
పాంశులుకాటించుకమ్మకంపు పాంశునా) ౧౦
బు కింపుపొంపుట నంపించు..." కా. ఆ. ౨,
ఆ. ౪౪, అం. భా. ద్వ. ౨౫౨; 2.
కాటించినవారొకడు. "ను తిరువారాధన మిట్టా
నర్వి భరణిచేవాన్యయ్యేయ్య దాహరింపించుట
కాటనంబు లగుకాటావృంకంబులు శ్మేతులతో,
వరుగుతో చేయల దప్పు లప్పడములతో కాటించు
చు..." పాండు. ఆ. ఆ. ౨౪, పాండు. ౪,
ఆ. ౧౦౪.

కాటొ. ఉభ. చే. వి. 1. మెరిక. "నీ నడుకైతి
మట్టిపా రిడి కాటొ తానొ కడలొచ్చిమిగిచ్చ
బలదించు..." కుక. ఆ. ఆ. 3౨, భా. 3, ఆ.
౪౨; 2. చాళురీభ. "ద్వి. తడ వేల వడువం
జోడము రార మొదలు, కడికొక గడర మొస్త
కలా రనుడు, కాటొక గడ్డి మొకల గొంక

కాటొ, పొంతుతో వర్గూ బమటలు భూమి."
ఆ. ను. క. గు. ఆ. ౨౩౬; 2. కను, కాటొమి
"నీ. కాటొమి యెంపు కాటొ కాగమ
కను..." అం. నం. మవ. ౨౯. నం. వి. ఆ.
శ్రీ. 1. చనుటము; 2. శేలకామ శి.
కాటొకము. నం. వి. ఆ. పు. 1. చచ్చుట; 2. చను
టము, చాచివేయ్ గలయటము.

కాటొదము. చే. వి. కాటొపు, పొగపు. "ను...కాటొ
వపుపొంపుతో నింపువారాయచే, పుడుగడ్డు
దనుము..." రా. వి. ఆ. ఆ. ౧౦౦.

కాటొమి. చే. న. శ్రీ. (కాటొమి భా. శ్రీ)
ధరింపజేయు, పొడిగించు. "ఉ. గడ్డుక బచ్చి
కప్పరిని గజ్జువాదిని గుంపునంబును, శ్మే మ్మెయి
న్నలంబు నడి విత్తపుగండియ నున్నట్లెల్లవం,
వచ్చుగఁ గట్ట విచ్చి తిగిం బుగ్గక మకాటొమి
చున్, పొచ్చులంబెడి కానుకకు పొచ్చులు పెట్టెను
మేవ మేయన్." పార్వ. గు. ఆ. ౨౨౯.

కాటొమి. చే. వి. 1. పిచ్చుకము. "నీ. కాటొమి భూ
మి కగ పాటి యగునే..." వశ. ౧, ఆ. ౮౪,
అం. భా. ప్ర. ౧౩౪; 2. పైపుము, మునైపుము.

"క. వడఁచి యెట్లు పూలు, విడిచి యెట్లు
శేడు ప్రియుతో నీ పెచ్చుమలక బంక
యించుక, వడఁపుండును మామగాను కాటొమి
తోడన్." కళా. 2, ఆ. ౨౦౮. నైచ. ౪, ఆ. 3౪.
కాటొమికత్తి. ద్వ. వి. ఆ. (కాటొమికత్తి) 1. కమా
మంతురాలు, 2. శీమరాలు. (శ. ర.)

కాటొమికాడు. చే. వి. ఆ. 1. కమాచంకుడు, పిచ్చి.
"నీ. వరుగుడు కంక యొచ్చి యువ కాటొమికా
దన్..." అం. భా. వృ. ౧౧; 2. పైపుమంతుడు.
3. శీమడు, మండితుడు. "క. మొలకలకా
నెమంగున, వాయము గట్టుమల నవారిక
జేయం, కాటొమికొట్టియిట్టి, కాటొమికొట్ట
మొలంబుదంబుల గొంతున్." అచ్చ. భా.
౧, ఆ. ౨.

కాటొమిడు. చే. న. శ్రీ. (కాటొమి+మిడు) కమించు.
"ఆ. ఉగ్రవాసుండు విగ్రహింపరాకాశముం
దనుచు దప్పు కాటొమిడుడు." నా. ఆ. ఆ. ౨౮.
కాటొకము. నం. వి. ఆ. న. మర్కము.
కాటొకవృత్తము. నం. వి. ఆ. న. 1. కాటొవృత్తి శి;
2. నెలయెరిక శి.

తాళు. జే. ఆ. క్రి. తిరుగు. (మా. తాలవోయు.)

1. వి. ఎక్కు నిమిషం ఎడిపోయినట్లు. (శ. ర. బ్రా.) 2. కన్నడిగి పొట్టు. "నీ. కుచ్చ భావాన్ని దోచుచు చాలు కరక పొట్టు కరక పొట్టు తప్ప, కరక రు..." అం. భా. ద్వి. ఆది.

తాలవ. సం. వి. ఆ. న. 1. తాలపు 2. తాలపు సండు కలుగుకోగము.

తాలవ. జే. న. క్రి = తాలపు 1. (వస్త్రాదు లకు) ధరించు. (ప్రమాదవాచము) "గీ. ఇటుల చాచిది సంతుష్టవృత్తయ్యుండు కనుచు." పదా. ఆ. ౧౪. ౧౮. 2. పొందు. "ర. క్షితి హలకృష్టి బుట్టి యడగె" క్షితియందున నీత యంచు చుక్కనిదిరక ద్వి తాండీము చాచిది తానుకరీర మెత్తి..." అము. ౪. ఆ. ఆం.

తాలపు. జే. వి. (తాలపు చా.) పొగపు, చాలిపు "ఉ...కప్పుచుతాలపు పొట్టెరిడితో, నొప్పులుగా కురిపించి బొ...కము లాటిదియైపెచ్చునన్" భీమ. ఆ. ఆ. ౧౩౯.

తాలవ. సం. వి. = తాలపు.

తాలపు. సం. వి. ఉ. న. దొడ. "నీ. తాలపు తాలవ పడక దొడ యనంగ నలరుచు .." అం. భా. ద్వి. ౧౪౩.

తాలవా. పొం. వి. తొల్లలో కొకభాగము.

తాలారము. సం. వి. ఆ. పుం. నీటినుడి.

తాలావకము. సం. వి. ఆ. న తాలపు.

తాలపు. జే. న. క్రి. 1. (వస్త్రాదులకు) ధరించు. "ఉ. ఆనవలా పలుపెను పాడి దుకులము చాల్చి .." అము. ౫. ఆ. ౩౯. పా. ౩. ఆ. ౧౧౮; 2. మెయిలు, పసిండు. "చ. బహుమత పాచపాల్చిమలవృత్తపువరససర్వరీ, సహిత మహామహి భరణజన ప్రసాదప్రసాద చాల్చి డుప్పహతరకూర్తికి బంధికాయితే తాయక శయ్య యెనయ్యుకొనబడి దుక్కుతాంకము దశంతుడు మానుం బ్రసన్నుండు దయొడమన్." భార. అది. ౧. ఆ. ౧౦౫. అం. భా. కృ. ౧౧౯; 3. అలంబించు, భాను. "చ. కరుగ బ్రహ్మ చర్యమును చాల్చి బగ్గిదిక ప్రతిష్ఠా దై." భార. అది. ౪. ఆ. ౪౮. ఆ. "క. క్షమయ కడు మెయిలుతోడ పు. క్షమయాము గోరుచారు

తాలపు దానన్." భార. ఉత్కృ. ఆ. ఆ. ౪౦. (ఇది మొదటి మగమునకు సహాచారము.) భార. అం. ౧. ఆ. ౧౨౭; 4. గ్రహించుకొను. "ఉ. సుదితృప్తియై దంబునహసభృతనకము చాల్చి పుట్టి..." భార. అం. ౩. ఆ. ౪౭. నీలా. ౩. ఆ. ౩౫; 5. పొంచు. "క. విప్రల తెందుంతకుఁచా నొప్పుదు నిద్ర చాల్చి..." కేయూర. ఆ. ఆ. ౫౩. కాశ్మీరీ. ౧. ఆ. ౧౧౦. 6. (గ్రుడ్డు) పెట్టు. "ఉ. కమితంకబల్లి కమి చాల్చినపొందునన్ గాంధముల్." పసు. ౪; ఆ. ౧౩౪; 7. (తాలు మున్నగువానిని) పురియొక్కించు, పేసు. "గీ. ఎరుగు సంతాపభర మున నిట్లుపట్టె, తొరలకొయ్యుకలంబున బుత్తుల తోడి, తివురు నిరవశలంబున వివేకైత్య, తీక్ర తాకుండు పత్రి చాల్చినవిధమున్." ఉ. పారి. ౫. ఆ. ౧౩౧. విష్ణు. ఆచా. ౨౫; 8. మెత్తరి పిండినుండి నూగున విడచియుట్టై పరిశో కోడు. (వా.)

తాలపు. జే. వి. (తాలిక) "నీ. వ్రాతకు నెడనెడ చాల్చుగా పండినంతామరకల సంబంధించు." ద్వా. ౪. ఆ. ౧౩౪.

తాల్చి. తాలిది. 1. (క్షమ. పీర్పు) "గీ. ఇట్లు తమ తమనైందునెడల పకలజుములకు హృదయాను రంజన మొనర్చి, తాల్చి పుయిలోట యడగెతువ తగవు మెలపు, నెలకొలుగుచు బాటిన నేర్పు గదిసి." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౩. అం. భా. ప్ర. ౧౩౪; 2. కైర్లము, మునెర్లము. "క. ౫ తాల్చి లేచు బ్రాహ్మణ, తాల్చి నీ పెన్వడవు నిలు బుత్తుండు..." భార. కాం. ౧. ఆ. ౨౫. మా. ౧. ఆ. ౨౪.

తాల్చింటి. జే. వి. ఆ. ఆముధగివేము. "దు. తన నీటుల్ మెయిలును తేలొడవు చాల్చింటి యందుంపులగు, దనపుంబల్లులు గ్రుమ్మించు చిలుపానాకల్చి చిమ్మన్..." పసు. ౫. ఆ. ౪. తావకము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నింబంధమైనది, నీది.

తావకాళ్లు. జే. వి. ఆ. (తావలు+కాళ్లు) ఏక మెత్తవాడు కాళ్లుంచుకొను కనునొకటి పట్టెలు. (శ. ర. బ్రా.) తావకము. సం. = తావకము.

తానను. డే. ఆ. శ్రీ. (తానలముఠానా-తనదము
గొన్నచోట్ల కు నం. లానే కాని మరెచ్చటను
గన్నట్లము.) 1. నిలుచు, ఉండు. "నీ. వినువీధి
కడయాడి విడిచిపోయితిరా నిల: దానగని
యన్న వెలగుజేడు." కు. నం. ౧౦. ఆ.
౧౬; 2. తాను, మీరు. "వ. ఆనుచు నలి
నంభిమంబునం బుటెంచిన ఎనకటం గడుంగని
రతి మరి నడల నూరడించిన దానగనక.."
కు. నం. ౧౧. ఆ. ౮౯ కు. నం. ౧౨. ఆ. ౪౪.

తానము. డే. వి. (క. తానద) వారము; దుద్రా
క్షలు లానగనని గ్రచ్చి భక్తులధరించువారు.
"ఉ. నేని తమోనువీరము లేటా తొనగంగ
గట్టిపెట్టి యంగకానలి వ్రాయగా దొడగె నంబర
నంభటకాంతరంబున, మునిలుకానికొర్యంబు
ముల్ నానికాంతుడు ముద్రియంబుల, దానద
ముల్ రవిచంద్రులంబున దుష్టటికాముఖంబులన్." నై. పు. ౮. ఆ. ౧౭౦. ఆం. భా. ద్వి. ౧౪౯.

తానము. వై. వి. (నం. స్థానక) స్థిరమయినది.
"చ...లేవగట్ల దానదముగ నుండె నయ్యటలు
వాటిక దోచుట ప్రాప్తియును." ద్వి. పు. ఆ.
ఆ. 33.

తానలము. డే. వి. స్థానము, నివాసము. "చ. కల
కుగ నద్దలంబులకు దానలమై పెనుపాండు
నట్లులొత్తులు ననిరి..." భార. కర్. ౧. ఆ.
౪౯. పి. శకుం. ౨. ఆ. ౧3౮; 2. ఆధారము,
స్థానము. "క. క్రమమున శిష్టాచారక్రమ పెంజు
గంగ ధర్మమనకు గడు పాటునై, నిరులం బుం
చి క్రమ మక్కలును ననింపయ్యెను దనకు
దానలముల గాన్." భార. ఆర. ౧. ఆ. ౪2.
నై. పు. ౧. ఆ. ౧౦3; 3. ఆనకాశము, తొలి.
"ఉ. నా విని యింక నేమియు వివర రణగోవిద
నిగొలింకయుం, దానల పెద్ది యాకడునై క్తుండు
చేయన నేగుదాచు నేమె..." కళా. ౬.
ఆ. ౧౧; 4. దృష్టాంతము, ఉదాహరణము.
"క. ఆవికృతి నొంది మది నానావిధములు వలచి
వచ్చినను ముక్కునివెళ్ళ తొత్త నని కంకు
గాధకు, దానలమై నిలిచిం గదా నేడకు
యన్." రామా. ౧. ఆ. ౧3౯; 5. స్థలము,
ప్రదేశము. "నీ. తా ను తా ను దానకం
బులకు దానం బులకు నలము చేయ." ఆం.

భా. ద్వి. ౧3. వి. వి. విడువనిది, స్థిరము. "చ.
బలరేవుమీ క్రు దైవ యలపాశివకల్పకాపాదకల్ప
వోట్టులనభరేణ దండనగమండ విఖండనచండి
మంబు దానలముగ వర్ణింపె నొకా వ్రతము."
పను. ౧. ఆ. ౧౨౧.

తానము. తానదము. "వ...వింకలగా వారికి
తైన్యం డిచ్చుబునుసాదట్టిల ముత్తాలతానక
ముల్ పోతె దనుం జీనట్లె గలికావారము
వీరములన్." చంద్రా. ౪. ఆ. ౮2.

తాన. డే. వి. 1. సువాసన, యినుకము. "కా.
తానల్ శ్రేవల జెల్లుంగలంబకేదారంబువీరంబు
నన్." ప్యా. ఆ. ఆ. ౨౨. ఆం. భా. పు. ౧౦౬;
2. (దుర్బంధము) పండ్లపాచి. "మ. కలలో
లేలకు గండ్లలోన మిది పింక శ్రేణిలో దాని
వీలలలో లేచిలి..." కుక. 3. ఆ. ౪౪.

తానాను. డే. ప. శ్రీ. వాసనయాడు. "నీ. కలపా
భూమిలో నాలుక గలయం బుటా తానాని
ప్రిప్తి చాముండినేది...రాక్షసులెల్ల మ్రొంగె."
కు. నం. ౧౪. ఆ. ౧౧౨.

తానట్లు ద్వి. వి. (తాన+గట్టు) మలయదర్శకము.
"చ...నిచ్చులమున దానట్లుకడ నంద్రము
లోచరించి యెంచున్." య. ఆ. ఆ. ౬౧.
ఇట్లే. తానట్లులి. య. ఆ. ఆ. ౧౨. తానలము.
ఆచ్య. నం. ౧౬౧. తానలగండ. వేం. కం. ౪.
ఆ. ౨౧౧.

తానియెగలవ. డే. వి. భుజకము గలయెట్లుకలవ,
కన్యకము. "నీ. హృదయంగమస్సూర్తి నెత్తుకు
నా మోహంబు గలిగించుకానియెగలవ వెలవ."
దళా. 3. ఆ. 3౧.

తానికాల్పరి. డే. వి. గంధవనమున వాయువు.
"నీ. తానికాల్పరి బగదాయ మాటపుడిండి
తెక్కుదైవబట్టి చక్రివాడ." రుబంధ. ౨౧౯;
ఇట్లే తానిమోహి. (శ. రు.)

తానిమాన. డే. వి. (తాని+మాన) తాని గలమాన
అత్తయ. (శ. రు.)

తానియకాడు. డే. వి. మనఃకుడు. (శ. రు.)
తానికావు. డే. ఆ. శ్రీ. (తాని+కావు) భుజక
శీవ మగు. "చ. ఆనఘం దళండు నిత్యము
నహయభృత్యము లాదరించి పాపములె చిట్లు
లేక కయిద్రావ తానికొక భుచ్చునవయ్యెగ

గాక కదనానది పేరియి వేర్వేరించి గ్రుమ్మనఁ జరుపంపుఁ గొల్పరులఁ గోయించు వంకటబీ తలఁబునన్." ద్వి. ౨, ఆ. ౨౯.

తావము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నడుద్రము; 2. మర్దము. న. తేజస్వు.

తాళ. దే. వి. (క. తాళ) 1. స్థావము, తావలము. "ఉ... ప్రి, తాంబరపావనంజముల లంఘితతావులు ద్రొక్క నోడి పూర్వపుంబుల సంపరింతురు మర్మరళి వనకృతసంగతిన్." పారి. ౪, ఆ. ౧౫. ఆం. భా. ద్వి. ౧౩; 2. కళాస్థావము "ఉ. ప్రాయశ్చయంబుతో లేచుపాటున నొం డొరుఁ గొనిరించి యాచన యిదె తెల్లవాణ్ణి గద యందుఁ బావారతివాంధ నర్చచాచా యుతిదావు లంఘితసం దమితేంచి రమిండు గొమ్మరొక యది తాచ్రయాచములు మాఱుఁ డొడంగె నదంగఁ జేకటున్." కవిరా. ౫, ఆ. ౨౧౭.

తాళకొను. దే. ఆ. ప్రి. (తాళకొను) 1. నెల కొను, పనించు. "క. వా రిది కప్పుల నేరిడు. చేపునిగాతాళులట్టి తేలుమెలకముననీచి నును వికృష్టిగల్గుతాళకొని మెలంగ నింద్రతనయుని కనియెన్." కాళిందీ. ౫, ఆ. ౪౪. ఉ. రా. ౮, ఆ. 3౭; 2. ఉంచు, నిలిచియుండు. "ఉ. ఇద్దరందాన పనించి యుమింగఁ దాళకొను న్నెయి ల్లాన మద్దన." భార. మా. ౧, ఆ. ౧౭౨. చం. రా. ౪, ఆ. 3౮.

తాస్సీలు. దే. వి. (హిం. తనసీలు) అష్ట. "నీ. తలపు తాస్సీలలో మెలంగఁ జేసిరిగదా కళ గింధనమూర్తరాళంకరంబు." రంగా. ౨, ఆ. 3౯. తాస్సీలారు. దే. వి. (తాస్సీలుంచారు) అష్టయిచ్చు అభివారి. (వా.)

తావతు. హిం. వి. క. ప్రి. సావర్ణము. రాళకము. నం. వి. ఆ. న. 1. మర్దకమందలిదాతు విడిచును. 2. చివ్వులిగము. 3. తాడిపల్లు.

తాళి. నం. వి. తా. ప్రి. తాడిపల్లు. తాళింది. దే. ఆ. ప్రి. తాళమువేయు. "గీ. పీర్లు కరతాళ మొనరింప నోర్తు నమద్యగిరిఁ బవరింప జరిఁ దాళింద నోర్తు. మధురమందిరాంబులొనకు యగుచు వాడె నొక్కతె లలితాంగివణికులు." వృంద. ౨, ఆ. ౮౨. కద్ద. ది. ఆ. ౫; 2. వృంద

వేయు; మొలయు. "న. మన లళింబునై నగయఁ గ్రొమ్మడి నీడక నుల్పదోయిరై, నర ములు చొకళిండు గతిసంగతి పేటల తాళ నిండు. మరునినోడమతో నలిత మానిది..." భాగ. ౭, పృం. ౧౦౧.

తాళిరి, దే. వి. తాళము వేయువాడు. "నీ. తాళ ధారి తెలంగ రాళిరి యవంగ..." ఆం. భా. ద్వి. ౨౮౩.

తాళిప్పుతాడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. బలరాముడు. 2. భీష్మము. [వెలకపు. తాళపక్రము. నం. వి. ఆ. న. 1. తాటియాకు. 2. తాళపత్రి. నం. వి. ౫. ప్రి. 1. ముర యనుగంధ ప్రవృత్తి 2. మధురక, అదవిసదావ శి.

తాళమనము. నం. వి. ఆ. పుం. తాళనియము. "గీ. ప్రాశ్నిఁ బరికించుగీత ప్రబంధములకు; గర్వ కరమంగరుచా రక్తకటకములము, ఇద్దరియన్నున్ తాళమానములు గొలుడు." స్వా. ౨, ఆ. ౨౩; కళాం. ౪, ఆ. ౭౫.

తాళము ఉధ. దే. వి. (నం. తాళ) 1. మల్లబంధ విడిచుము. "క. మొలకుల రాళం పేనుదొలకులచి యమపు గాక ధరణిశలము గరపులుంబు నుని లింపె..." భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౯; 2. దీగము. "నీ. దీగము తాళ మనంగ న్యయోమయార్థకవిళి పాక్షి యొప్పు." ఆం. భా. ద్వి. ౨౭. నం. వి. ఆ. పుం. 1. తాటిపల్లు; 2. చచ్చు; 3. అల వేయు; 4. విమలనవత్రిల అచ్చురింక; 5. పాడునపుడు లయానుపారముగ చేరువోడఁ బాణిదేవతలపు; 6. చేన; 7. తగరము; 8. బాణముడి. న. అరి పకము. పుం. న. 1. కంచుతోఁ జేసిన తాళపుఁ జీర్పు; 2. చిగము. (క. ర.)

తాళమాలిక. నం. వి. తా. ప్రి. నెలరాది శి.

తాళపట్టియ. ద్వి. వి. (తాళముపట్టియ) నీల ప్రక్కను దాళము వేయుటనై యమయ్యరిగ. "ద్వి. తనరుచు మొగదాళమును నవకాళమును మఱి నవకాళమును దీప్తిమొలయఁ, దాళపట్టి యయల... తరిర్పు." బు. 3, ఆ. ౯౩౨. నం. తాళపృంథము. నం. వి. ఆ. న. విమలకట్ట, నీడు. తాళి. ఉధ. దే. వి. 1. మంగళమూర్తము. "అ. తాళి గట్ట నత్తడి తలిరాకుఁడోడికి; బుడమితేడు జేక్క గజువొడుగ." య. ౪, ఆ. ౧౦౭.

రిండి. డి. వి. (రివి థా) 1. భోజనము, తినుట. (చూ. రిండిపోతు); 2. అహారము. "నీ. ఉపవాసముల దర్శనమున గృహింపక మేను రిండిచేబోవించు చుండెను..." తై. 3, ఆ. 3ర. ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౪౬.

రిండిక ర్తియ. ద్వ. విణ. (రిండి+క ర్తియ) మిక్కిలి తివ్వవచ్చి, అమితభక్తికరుణ. (క. ర.)

రిండికై = రిండిక ర్తియ. (క. ర.)

రిండికాడు. డి. విణ. (రిండి+కాడు) 1. మిక్కిలి తినువాడు, అమితభక్తికరుణ. (క. ర.), 2. దురాశాపరుడు, లాభి. "క. వివి కొడుకుగొన్న పేదఱుగొని కొట్టిరి రిండికాడు పటిలం దళం దా, జువతిచంపము పర శాననమనీలంబు సెజంగ దని యట్టువెన్." భార. ఉపన్య. ౧ ఆ. ౫౬. భార. శ్రీ. ౧, ఆ. ౧౯

రిండిపోతు. డి. విణ. (రిండి+పోతు) మిక్కిలి తినువాడు. "నీ. వాడలానితోడ వట్టినోడను, బానుతోడ రిండిపోతుతోడ, నటన పీటతోడ నడియవోడను, వెలన సత్తమాద వెచ్చువాడు." ఉ. హరి. 3, ఆ. ౧౧౨. భార. పో. ౪, ఆ. 23౯.

రిండిడు. డి. విణ. (రిండి+కాడు) రిండిపోతు; అమితభక్తికరుణ. "నీ. రిండికా దన రిండిడు రిండిపో తనగా భక్తునకును వివర్ణు చేట్ల." ఆం. శి. ౬౮.

రిండికము. సం. వి. ఆ. పుం. న. చింతిచ్చెట్టు న. 1. చింతకాయ; 2. చింతపండు.

రింరిసి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. చింతిచ్చెట్టు.

రింరిసీకము. సం. = రింరిసీకము.

రిందుకము. సం. వి. ఆ. పుం. కుమ్మికి.

రికరిక. డి. విణ. కలరినది, తృప్తిము. "క. తొక తొకల మండి మిడుకుచు, దికరికలై యొండొక్క దెగులైల బల్లకవలకు సుకమెను గన్, గకరికలగ హరిలంబు కళవక మందన్." బ్రహ్మ. 2౯౬.

రికమగ. డి. వి. 1. తొట్టు పాటు. (చూ. రికమగ గాను); 2. అవయవములగు స్యాఫీనక. (చూ. రికమగగుడుచు); 3. భాగ. "చ. ఒకచిహ్నం దోడకుడ నుడ నిదివల నింకవచ్చె గాంయక బోకమాటు వాయె పిల నాక్కుడ దోడక చుట్టి

కొట్టుకొ, రికమగోర్కల కాం .." నమిర. ౬, ఆ. ౧౭౯. విణ. కలరినది తృప్తిము. "చ. రిక మగ గాంగు డేసి నలదిట్టల నాళ్ళుబిడిము సారమేయకములు తెల్లి కొట్టి నునుమాచు నొక్కపరామా మేగ .." పా. ౧, ఆ. ౯౪.

రికమగగుడుచు. డి. ఆ. శ్రీ. (రికమగ+గుడుచు) వివర్ణుడగు. "ఆ. భరణి: తెల్లి, రిరిగి లేక లేక రికమగగుడుచంగ .." భాగ. ౬, పుం. 3౦౮. (క. ర. పా.)

రికమగగొను. డి. ఆ. శ్రీ. (రికమగ+గొను) తొట్టు పడు. "క. ఒకమొగముగాక దివిజులు, రికమగ గొని దైరు లెల్ల దీక్షాన దమంబునీటిలై నక నకలై, లంబులక బయవెల్లి రోడి తాగగొను భింన్." భాగ. ౬, పుం. ౨౭౫. ఇట్లే: రిక మగలుగొను. పి. కమం. 3, ఆ. ౨౦౧

రికము = రికమగ. (విణ. కలరినొందినది, తృప్తిము) "చ. క్రమభిల్లి హరి తెలి గట్టి నుట్టుకు బ్రాణులకు, దళం యెట్టిదో తొయి కడచయ్యె విలాప మౌతు తెల్లియొ, రిక మగ తెలి నానెలలు దీర్చుము నీ యె డేని చూచి..." పం. కంచ. ౪, ఆ. 3౧.

రికమగలాడు. డి. ఆ. శ్రీ. (రికమగ+లాడు) 1. కలరినొంద, 2. తొట్టు పడు; 3. అవయవములు అన్యభివకమందు. (క. ర.)

రికమగలనీయు. డి. న. శ్రీ. (రికమగ+నీయు) కలరినొందించు, బాధించు. "క. మొకమొగక గలను గద పేనుక రాంబయినగు మేనమామకు పిటా, దికమగలనీయవల దను, మకటా మేద నులు కేలగుచ్చి దైవం తెల్." విజ. ౨, ఆ. ౧౯౯.

రికము. డి. వి. (సం. రికమ) రెండుపింజరులను తెచ్చెముకయు గలియుచోటు, ముడ్డిపున. "నీ... రికమగమలగు రిక మమచ్చు నా నళినయన." ఆం. భా. ద్వి. ౧౩౯.

రిక్కు. డి. వి. ఉపాసము, పెట్టి. (చూ. రిక్కుగొను) విణ. ఉపాది, పెట్టియైతినది; రిక్కుయైతిన వాడు. "క. అక్కుడిబోకముందర; బక్కు నిలిచి లేలిచూడక కాలక దివిజుల్, దిక్కుమెగ బలవల నలదిట్టలకుం బలచి లేమి తెలిపక నధిప" ఉ. రా. ౪, ఆ. 3౦౮. "నీ. పెట్టి నెంబరెట్టు నెంగరి పిట్టి వెనగు లేదురు

ప్రభా. ౪, ఆ. ౧౨౯; 5. తెచ్చు. “వ. అట్లు చదివినవారో కుండు భాగ్యవంతుల గాంచిన గతులను ప్రపంచము దివి నీచేత జ్యోతిషుల వివరమైనట్లు బోధించు భవంతులనుబట్టి నే యని యడిగెను.” తై. ౪, ఆ. ౪౦. ప్రభా. 3, ఆ. ౬; 6. తెలియదు; ఉదాహరణ, “చ .. దక్షిణాన ప్రముఖం దక్షిణాన దక్షిణాన వారి కలకత్తా రాజ్యము వట్టి నూరిగా, వెలసిన గోమరి దివి విశ్రుతమై యున్నది ప్రీతి తోనా.” భార. ఆది. 3, ఆ. ౧౪౪. దశ. ౧౧, ఆ. ౭౬; 7. (విరు) తోడు. “వ...కొల గల విమలమహానందం తేద పుచ్చి నీరు దివి యెల్లప్పుడప్పుడీ దీని ..” దశ. ౧౧, ఆ. ౭౦; 8. తెలుగు. “వ...గంతులమగ్నియెల్లల నల గుడుల దొడ్లజలములు కుంఠించి పారక దివిచన నీరును పుడిగిదల గ్రక్కవల వచ్చును.” స్వా. ౪, ఆ. 3౭.

విగ్రహ. దే. వి. ఆనంద్రి, కవి. “క. కనలు విడియెన గను మెచ్చుక నామందు బలలయూహించు బలనా, మిగులగ నేర్పరి నను దని, విగ్రహ పోగటలు నే నతిభావించున.” ద్వా. ౧౦, ఆ. ౯౬.

విగ్రహ. దే. వి. దేవతామయ. “నీ. విగ్రహములు తెంపలగం భరించినదొడ్లవెల్లలపోతుల నెల్ల తెండివై. గీ. సార్వభౌమునియ నైవసాన మును.” తై. ౧, ఆ. ౪౫.

విగ్రహ. నం. వి. ఆ. న. 1. వేడిమి. 2. వజ్రము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) తీక్షణము, వేడియైనది.

విగ్రహము. నం. వి. ఆ. పు. వేడివెలంగునూర్చుడు.

విట్ట. దే. వి. (క. విట్ట. క. విట్ట) 1. రాక, ప్రోత్స.

“నీ...వక్కా పెట్ట ప్రోచిన దూదివిట్టలై ప్రాణునిచందంబున ప్రగతయె.” భార. ప్రో. ౧, ఆ. ౨౯౩; 2. నట్లు, తిప్పు; “ఉ. తిరక పోయి పోయి ముదెంచు గండు శిల్ప నిర్మల ప్రామాదల వారలం గడిదిత్తులై దిట్టల... నా, పరమమం బించి తరలన మాతక వచ్చి కవులన.” వే. మంచ. ౧, ఆ. ౪౯౩; 3. విశాసమునాము. “ఆ. ఆర్థి దేవదాని యన్ని నీవని భిష్ట, భవమునాంక కొదిగె రాత్రునని, నోది యెనయట్లును భవకృపన, దీక్షయూర్తి

యగుడు దిట్ట మణి.” భార. విరా. ౫, ఆ. ౧౪౪, భార. భీష్మ. 3, ఆ. ౨౯౯.

విట్టాట. దే. వి. (విట్టాట భా.) వాక్యలహము, మామయము. “క. విట్టాట తాకు త్రుచ్చిమి, యిట్టివారములతోట తెచ్చివైన, నట్లుక సాక్షిగ గొన జను వట్టియెడక సాక్షిగము లెయరు పెట్టల్.” క్షా. వ్యవ. ౧౦౩.

విట్టాడు. దే. ఆ. శ్రీ. (విట్టాటము) వాక్యలహ మాడు, మామయము. “నీ. ఎవ్వరొ తాక గన్న తెనకృమామను నంగల లలిని విట్టాడ వినును.” విక్ర. ౫, ఆ. ౨౬.

విట్టా. దే. న. శ్రీ. 1. మామయ, నిందించు. “దు... మట్టులుంబు, తెలులం దిట్ట లాచితా లకు మెచ్చె యిద్దిభంబు ..” భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౯౫, భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౭౦; 2. కలిండు. “ఉ. అనిధి మందునకుల నొక్కడు నిన్నును కాచుచో మని, శ్రీ ప్రసాద తోతె మదికె మణింధర యొకటిసా, మృగనలం బుచే నీకని కాకనియన్న మట్టియెట్లుగానై వత్ నాని తిట్టివనిభంబు మనంబున కాతె నంకెను.” కళా. ౪, ఆ. ౧౯, భార. ఆది. ౧, ఆ. ౧౩౦.

వి. 1. నిండు, మామయము. “ఉ. విట్టలం తోయి యొక్కలపురేకున వారలనాని కింకి కా, నట్టులు దున్ననీకు దడయాకృతి ముంచలట్టి యాద్యంగా, పెట్టు నహించె మామ...” భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. 3౩౧. స్వా. ౬, ఆ. ౪౯; 2. కామము. “నీ...అతడు, తత్వదన్యదన్యమున మంద మెనర్పియెట్టియెట్లున జ్ఞమయ్యెడ వత్తె లంబు.” సాంధు. ౫, ఆ. ౨౮౨, తనె. ౪, ఆ. ౪౪.

విట్టలంబు. వ్య. ఆ. శ్రీ. (విట్టలంబు) నిందించు లుడు. “నీ...బ్రహ్మ, వేత దిట్టలంబునట్లు చేసి పోయి లేల ..” భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౧౩౧.

విట్టలము. వ్య. ఆ. శ్రీ. (విట్టలంబు) 1. కామము నొందు. “నీ. మును కళాభూషణ నీవు విగ్రహ భవమట్టిచే నంత వట్టిల విట్టవడిలి.” కళా. ౪, ఆ. ౧౬౮; 2. నిందించులు. గీ. తెచ్చుచే విధి పన్నాక్షుడ దిట్టవత్తయెంబున బంబు...” భాగ. ౧౦. వ్యం. పూ. ౧౪౮౫.

విష్ణువాడు. ద్వ. వి. (విష్ణునకు ధా.) నిండ, అవవా
 దము. "ఈ. తోడకు మృశ నిష్ఠిభవ మిచ్చివనా
 దకురెల్లలనికా, మతక నీతి గా దునిభవార్థము
 దవ్యకు విష్ణువాడు వీ, చేతం బరాధవము కడి
 శావ్యకు కష్టము పొందుచుండు రా, దీతఁగల్గు
 తమెద మహిశ్వర యెయ్యది యెట్లు వోయనన్,"
 దశ. ఆ. ఆ. ౯౮. సం. రా. అయో ౧౨౨. పు.

విడిమి. జే. వి (దీనియొక్కేడికరూపము. విడిమి
 విడిమి, విడిమివిడిమి) 1. రః ము నడుచునపుడు
 కలంగువలె కనుకరణము. "క. పౌదత్తలకు నింగి
 చాలనికడఁగంటె బుడమికి దిగంటడి శిష్యుల్,
 విడుపుల్ ద్రవ్యగం విడలె, విడిమివిడిములు
 వెలంగఁ జేరులబాదుల్." రామా. ౮, ఆ. ౩౬;
 2. వాస్తవ్యుని కనుకరణము. "వ. ఎన్నిలమై
 దప్పుటములు విడిమివిడి మి మ్రోయ వేయును,"
 కలంక కిర.

విడిగి. జే. వి. మల్లబంధునికము. "నీ. కన్యాక
 యాంగణ కందలాము విడిగి గొంతుమాటును శేల
 కుచ్చరింపు. గీ .. నాగఁగ త న్నలరుచుండు,
 ముచ్చదియొ రెండువిశ్వామలకుఁ జేర్చి." ఆం
 ధ. ద్వి. ౨౦౯, కలంక కిర.

విడిగించి. జే. ఆ. క్రి. విడిగి యనునల్లబంధము
 నుపయోగించి కట్టు. "ద్వి. దీక్షిమి వారి చాచి
 విడిగించి వైచి, వైగిని జతరంబు జట్టి లోఁ
 గించి." ఆ. తు క. 3, ఆ. ౧౫౧. పు.

విడకత్తు. సం. వి. ఆ. పుం. న. జలైద, చాలని.
 విడిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కుమ, కిశోఃపదివ్యంధ్య
 నకానము.

విడికిరుచు. సం. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.)=విడికపు.
 విడికపు. సం. విలు. (ఈ) విడికపంతుడు, కుమా
 గులము కలవాడు.

విడిగము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆరుద్ర పురుగు.
 విడిగ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కరియారోగిక.
 విడిగపు. సం. విలు. (ఈ) కరియర గోరువాడు.

విత్తి. వై. వి. (సం. దృశ్యి. క. క. తిత్తి) 1 కొలిమి
 విత్తి, కొలిమి యూదులకై కపుయలు మున్నగు
 వా రుపయోగించుతోలునగునట్లు (క. ర.)
 "నీ. కొలిమితిత్తుల, తోలు నువములు కీడించి
 మరగాళ్లఁ దగడిచుకరము లంటి." చంద్ర. వి
 3, ఆ. ౧౮౫; 2. చరము, తోలు. "వ ..

వాడు లగుకత్తుల దిన్న తొలిది..." స్వా. క,
 ఆ. ౩౦, వైము. 2, ఆ. ౮౧; 3. తోలుబంది,
 సం. వి. "చ .. క్రంబలిత్తి యెవరి, చకు నరసి
 న్నలిం జదిచి చక్రనిముద్రగఁ జేసె దుష్టుడై." భార. విరా. ౨, ఆ. 3౫3. "నీ. దివదానిశ్చ
 క్తోత్తియొ బోదమ్మ మెదమిడిమెంలాన
 గొడుగు దనర." ఆము. ౩, ఆ. ౬; 4. క్రుత్తి
 యూదుచర కృతగానసాధనవికము. "గీ. నులి
 యునగఁగ దిత్తి యునగఁగు శ్రుతి దనమ్మ." ఆం.
 ధా. క్ర. ౧౨౯; 5. సారాయి మొదలగుద్రవ
 వదాములు వీసినవిసాపుట కుపయోగించు చర
 పాత్రవికము (క. ర.); 6. కాంచముగా
 నుండు శరీరాంతరాయము. ఉదా:-ఉడిసి
 విత్తి.

విత్తికాడు. వై. విలు. (విత్తి+కాడు) క్రుత్తి
 విత్తి యూదువాడు. (క. ర.)
 విత్తిరము. సం. వి. ఆ. పుం. తిరుత్తకట్టు.
 విత్తిరి. సం. వి. ఆ. పుం. 1. తిరుత్తకట్టు; 2. ఒకానొక
 బుడి.

విధము సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఆగ్ని; 2. కాలము; 3.
 వర్షకాలము; 4. కామము.

విధి. సం. వి. ఇ. పుం. ఇ. ౫. స్త్రీ. 1. సావ్యము
 లోగునది. (పశుము మొదటిసందే క్రమముగా
 వైచేసితిథులు నంద, భద్ర, జయ, విక్ర, తూర్ణ
 యనునామములు కలది యగును. అట్లుగా మొద
 జిది యూజుని వదునొకందపది తిథులు నంద
 సంజ్ఞ కలది ఇట్లే కక్కినది యూహించుదగును.)
 2. ప్రాచీనావర్తనక క్రాందనము.

వివామము. వై. వి. (సం. విగళి) విచ్చి, విగళముళి.
 (క. ర.)

వినించు. జే. న. క్రి. (విను ధా. వై.) విఁజేయు.
 "ముఁజులుమా క్రలా నకుదజేవారావిరింధోచే,
 వినించెన్ దృఢరాశి..." దశా. ౨, ఆ. ౪౦౦.

విగళము. సం. వి. ఆ. పుం. వివామము, విచ్చిశి.

విను. జే. న. క్రి. (క. వి. క. విన్.) 1. గుఱించు,
 భజించు. "ఈ.. ఎన్నివారి బాధించి నువవ్య
 మానములు దించుచు క్రిచ్చి..." భార. ఆది.
 ౩, ఆ. ౨౯౪, భార. స్త్రీ. ౨, ఆ. ౧౨౧; 2.
 అనుభవించు, "క. వివివనాభములు, బాలయ
 బంధపులు వారు బ్రదికినదెమో, వ్రేలొలి

లిం ద్రావతి, మౌలము గది పిదప ఫిలి నొడుగున
రోజు" భార. విరా. ౪, ఆ. ౨౧౯; ౩. అవస-
రించు. "ఉ...అయితోని తీవ మురులయ
ముఖము లాక భర్తృష్టయైతలై నిజోన్మ
నగనప్పిలి దధనముం దొరల్ని రాజాయనము
తేయి మఱి యట్టి దభ్యుతా వాన నొంటిగాఁదే
యధికారి గావలయు నించుక తిన్నవ వాడె
రూపము." అము. ౪, ఆ. ౨౧౮; 4. కలచు
"ఉ...భిషగోగం, బుల్బలవాయి దివ్య వివ
ముగ్రత నెక్కుడు దృష్టి లీకటల్, గబ్బంగ
నోరే తెప్పిదవు గ్రుచ్చ మృతం దయ మాలె
మేదివి." కేయూ. ౪, ఆ. ౨౫; 5. చంపు,
నళింజనేయు. "సీ ముద్దకొడుల నానల్లర
ముందు తింటి వింకపాములు సేయంగ నేమి
కలిగె." వి. పు. 2, ఆ. ౮౦; 6. వీడించు.
(వ్యక్త.) వాడుక ద ప్పిచ్చుని పీఠకాని తివ
యవ్వాడు.

తివక్. చే. ఆ. శ్రీ. (దీప్తిండుట, ప్రయండుట
మున్నగువానియందు) తూపిరి లింగబట్టి ముక్కు-
"ద్వి. ముత నెల్ల వేగియుం దిలి వాదీక్షగనిన
చందం బెల్లె జువలాలిలక." బస. 2, ఆ. 3౧౧
మ. వి. 1. ముక్కి ముక్కి-విద్ధిండుట. (శ. ర.),
2. గుదవేదము. "సీ...తివక్, కవంగ గుదవేద
నంబుగా వదన నభవ." అం. భా. ప్ర. ౧౫౦.

తివ = తివ్వయ. (వేదిక, అరుంగ) "చ...అమ్మె
లక గృహంబువంచ దివేమోదను రంగవతిం
దలంచుచు." వి. పు. ౪, ఆ. 3౨.

తివ్వ. చే. విరా. (వీరికే గర్భభారయమును విగా
గమును నిత్యము) 1. మనోజ్ఞము. "సీ. కలకంక
ములనేక గజచివదిద్ది విలల కియ్యవట్టితిన్నది
యెలుంగు." భార. విరా. ౨, ఆ. ౬౩, అం. భా.
కృ. ౧౪; 2. యుక్తము. "సీ...బుధరత్న
తివ్వగా బాగువారు." పాండు. ౨, ఆ. ౧౨౧,
భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౮2. (శ. ర. పా. "బుధ
రత్నోన్నతి" ముద్రి. పా.); 3. నల్లము. "ద్వి.
కన్నులు తెఱవ వగ్ర సమాధి బానిసివ్వగా బది
వేలె ప్పవర్త ములకము గావించు..." దివ్య. పూ.
3, ఆ. (శ. ర.), 4. సౌమ్యము, మందది. (చూ.
తివ్వయము.); 5. బుజాపు, చంకరేణిది. (వ్యక్త.)
వాడుకామును తిన్నగాదిద్ది కొన్నాడు.

తివ్వయము. చే. వి. (తిన్న + తనము) 1. మనోజ్ఞ, క
చక్కయము. "సీ. మునిగిగువంపుమంటిం
దుసించు దళితాక్షముఖతివ్వయము మెచ్చు."
భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౯౨. సమీర. 3, ఆ.
3౫; 2. యుక్త. (చూ. తిన్న); 3. నల్లరక్త.
"ఉ...శా. త్రిం దనవాచాపీకముం దివ్వయం
బుగ నిల్చి భోగసంక్రందముండై..." విరం. ౪,
ఆ. ౮౦. "సీ. కుంటిలయలంకొంటి కంటిలకురు,
దివ్వయములి దివ్వ వైభవవగుడు." ఇందు. 3,
ఆ. 3; 4. సౌమ్యకము, చిత్తము. "క. నానలకు
పట్టియార్చుచుగీతకు దగ టుడి మదికి దివ్వ
దనము ని,వాపావెంపు..." భార. పా. ౧, ఆ.
౧౮౦. పూ. ౫, ఆ. ౨౨; 5. మెలకువ,
భాగ్య. "క. గమనంబు తివ్వయంబు కలకంక
కొచ్చివాని కాక్రమించి..." భార. పా. ౧.
ఆ. ౧౬. వి. పు. 3, ఆ. 3౮; 6. బుజావ్యము.
(చూ. తిన్న.)

తివ్వన. చే. విరా. 1. "చ...తిన్న నగుదలలు నున్న
నగుకొదలు మిచ్చు నగుకొదలు." ఉ. రా. ౫,
ఆ. ౨౮౮. ము. ౨, ఆ. ౫౬. వి. 1. మనో
జ్ఞ; 2. యుక్త; 3. నల్లరక్త; 4. సౌమ్యక.

తివ్వయ. చే. వి. 1. దిబ్బ, తివ్వ. "సీ...నిష్ఠంబులి
నకతివ్వయలు గాగ." నీలా. ౧, ఆ. ౨3; 2.
వేదిక, అరుంగ. "సీ. తివ్వయ లలిత ముద్రియపు
ముగ్గులు పెట్టి..." అచ్చ. అయో. ౧౦.

తివ్వ. చే. వి. (శ. దివ్య. క. తివ్వ) 1. దిబ్బ, తివ్వ.
"సీ. ఎరియించుమిన్నేటియినకతివ్వలమోడ...
భీమ. ౨, ఆ. ౪౪; 2. కొండ. "సీ. భారితైరము
లేక మత్తారి గాగంగున్నుదివ్వలిదివ్వతే దున్న
కక." ప్రబంధ. 3౪; 3. గమనానికి వాడుకగా
నెప్పుడెవనమట్టిదిబ్బ, హస్తభము. "సీ...తిన్న
దిబ్బ యవంగ హస్తభ మెచ్చు." అం. భా. ద్వి.
౨౧; 4. వేదిక, అరుంగ. "ద్వి. నలకాలతివ్వల
నీడల దోచునీలాలకంకాలు..." ద్వి. హరికృ.
పూ. ౧౩3 పం. నీలా. 3, ఆ. 3౯.

తిలి. చే. వి. ముఖపాటు, వ్యర్థాగమము. (శ. ర.)
విరా. అల్పము. "సీ. అరుదైరతిలితివ్వరక్తముడె
గంబు వశ్చాకోకలరంధ్రవాలింకి." ప్రబంధ.
౫౩. ప్రబంధ. 3౮.

తివ్వినదేయ. ద్వ. వి. (తివ్వినదేయ) చివ్వునీకె.

"వ...తివ్వినదేయలు గ్రామి గావడండి
మెలయే మంద్రమధ్యమతారమ్రంబులు నుకా
రంబులు నరియ గావంబులుకేయవారును."

ద్వ. రా. ఆ. అ. ౧౦గి.

తివ్వినదే = తివ్వినదేయ. "నీ మత్సరదక్షయం
మాపుకెన్ను అన గట్టివయోజితివ్వినదేయను
మెలయే." అమ. ౬. అ. ౬.

తివురు. చే. వి. వ్యాసము. (చూ. తివురుకట్టు.)

తివురుకట్టు. చే. అ. శ్రీ. వ్యాసము. "ద్వి. రాంక
వల్లంతుకాళభక్తములు, లేకున్నవలెమీద
దివురుకట్టుగను." విష్ణు. ఉ. ౪. అ. (౪. ర.)

తివురుల్లాగు. చే. అ. శ్రీ. (తివురులంకాను)
వ్యాసము. "వ...ద్వ్యుత్తర, కాలిత ననంగ
గ్రాతమెలుపుత తివురుల్లాగు నంభవంకలన్." ఇందు. 3, అ. ౧౦.

తివ్వు. వై. వి. (నం. దీర్ఘ. క. తివ్వె. త. తివ్వె.)

1. రాశి; దివ్య. "మ. బలం ప్రంపుటమంటివ్వు
రత్నదివ్యుల్..." వసు. ౧, అ. ౧౩౯. రుక్. ౪.

౨. అ. ౧౪; 2. గట్టు, దివ్యులొండ. "గీ...వెలల
తివ్వలు వట్టి తిరుగు." అమ. 3, అ. ౨౪; 3.
బర్హకముకొండ. "మ. పొడుపుదివ్వు కటాంకం
దీనియంభోకా క్షయంబునంగదమై రత్నమరీచి
నీచలం దిగ్వాటిన్ మిలారించగా." నుచ. ౧౪,
అ. ౨౯. అం. భా. ద్వ. ౨. అ. ౨౯. వా. ౨,
అ. ౪౬. బ. కష్టమలంకాధలు. వ్యస. ఎన్న
తివ్వలు వచ్చినను వాడు వ్యాయము తవ్వెడు.

తివ్వకాయ. ద్వ. వి. (తివ్వకాయ) మెలె

వాడు; మెలెది; అకతాయ. "ద్వి. మలయు
మమైదల దివ్యులి దివ్యకాయ, లలల బంధమహ
మెయొక్క అక్షపాలి." ద్వ. బరు. 3, అ.
౨౪౩. తు. "గీ. నంధ్యవార్ధకు వేల్పుడు వర్మ
కేయ, దాగమంబుల దీర్ఘంబు లాడ మంజ
లిగుల నువవా ముండకు తివ్వకాయ, చంద
ముల కక్క ధూమరంబులండు." ఉద్య. ౨, అ.
౧౨౯. ప్రభులి. ౨. అ. ౧౬. తు.

తివ్వనీగ. చే. వి. గదూచి. "నీ.. తివ్వనీగ

నాగను గురూచి, వెలగును..." అం. భా. ద్వ.
౨, అ. ౧౪. వా. ౪, అ. ౧౦.

తివ్వదీవ్యు. ద్వ. వి. (తివ్వ+దీవ్యు) నగవరుడు,

కొరి. "గీ. అవ్వు తతికాయం కటకం దివ్య
దీవ్యులు బూతువలంగ కొరి..." అవ్వు.
య. ౨౪౩. దీర్ఘ. ౨. ౨౦.

తివ్వతెల్లు. ద్వ. వి. (తివ్వ+తెల్లు) ఇవ్వకము; 4.

(౪. ర)

తివ్వలగొను. ద్వ. అ. శ్రీ. (తివ్వలంకాను) లోగు
వడు. "నీ. ఎరువుతివ్వలగొని యెల్లమందల
గొణతెల్లు. మేలులయోటు ద్రోక్కబడియె." వా.
త. తు. ౬, అ. ౧౪.

తివ్వలంబడు. వై. అ. శ్రీ. (తివ్వలంకము) వాడ
వడు (వ్యుత్త) వాడు చివ్వువ్వబడియె
దివ్వలం బడుచున్నాడు.

తివ్వలంపెట్టు. చే. వి. శ్రీ. (తివ్వలం+పెట్టు) పీడించు
వాధించు (వ్యుత్త) అలాంటి వామెను తివ్వలం
పెట్టుచున్నాడు.

తివ్వీ. చే. వి. ముందటికి కట్టు లోనిచ్చుచు వెనుక
మరలించి కట్టెడిట్టు. (౪. ర. పీడి) "దీర్ఘకట్టు"
అనివాడుక.)

తిమి. నం. వి. ఇ. తుం. 1. నూలుయోజుములు
లొడుగు కలచేళ్ళ చేళ్ళ; 2. నమద్రము.

తిమిలిలము. నం. వి. అ. తుం. 1. తిమిలి మ్రంగు
చేళ్ళ; 2. ఒకాకొకదీర్ఘము.

తిమిలిలలము. నం. వి. అ. తుం. తిమిలిలమును
మ్రంగుచేయ.

తిమిలము. నం. వి. అ. న. ఒకరకము ముత్రము.

తిమికము. నం. వి. (అ. అ. అ.) 1. కడగినది,
అర్చి; 2. కడలిక లేదిది, నిశ్చలము; 3. నెత్తుది
యెనది.

తిమితిమి. చే. వి. మునురుకట్టుల మెదలగువనియం
దగునుకరణము. "నీ. తొలితొలిమ్యంపుడం
పురు లొలంకగా వెన తిమితిమి యని మునురు
వట్టె." వ్యా. 3, అ. ౯౩.

తిమిరము. నం. వి. అ. తుం. న. 1. చీకటి. "క. తిమి
రంపువయసుగల్గుచుదలపు..." త్యా. ౪,
అ. ౮౩; 2. శ్రేతలొగవీడుము, అంధకృష్ణము.
(తిమిరంపుయను = మడముకలయోజుము.)

తిమిరాతి. నం. వి. ఇం. తుం. మూర్ఖుడు.

తిమిరి. య. చే. వి. (క. తిమిర.) మృగము తెరి
యనికొగవీడుము. (చూ. తిమిరిము) వై. వి.

తియ్యమాను. తే. వి. (తియ్య+మాను) చెఱుకు, ఇతివృత్తి. "నీ...ఇత్తుకామము బ్రవదం దియ్యమాను కత్తులు గలమాను చెఱుకవంగ." తేక. స్థా. ౧౨౨.

తియ్యవిలుకాడు. తే. వి. ముప్పాడు, ఇతివృత్తుడు. "వ...తే గయ్యయ్యలల కాదుడు దియ్యవిలు కానిం కాదుడు.." కళా. ౬, ఆ. ౨౨౪, విక్ర. ౮, ఆ. ౬౪.

తియ్యవిల్కాడు = తియ్యవిలుకాడు. ఆం. సం. తే. ౧౪.

తిరవడు. వై. ఆ. క్రి. (తిరము+వడు) స్థిరవడు, నమరుకొను "ఉ. గరుడని దీగ్గి వీడ్చిరికి కంబుదోధిత్తురుబూహదం, దిరవడి దాదకుం బలిపె చేరలవాటుగ చేర గెక్కి..." ఉ. హరి. ౩, ఆ. ౯౧.

తిరము. వై. వి. (సం స్థిర. క. తిర. త. తిరము) శిలపు ఉడిగట్టు. "వ. ఆరిడి పుట్టిక నికొనీ నగన్వి న్దుగంబు నొంచుతెల్పురిగరి తొంచి పొంచి చని భూపతి యున్నతిరము దాయచున్." రంగా. ౩, ఆ. ౨౧౩. విలా. 1. స్థిరము, నిశ్చలము, కాశ్యపము. "ఉ. భాగ్యము కాణ సేవరణద్రుము తెచ్చుడు తేరి లొల్లగా, యోగ్యత కల్గెనని నను నొక్కని నొల్లకా కామసౌఖ్యమై రాగ్యము సీమ సంబంధ దిరంతా నిజం తెలుగంగం జెచ్చు నొ, భాగ్యము నుండునే మగలవై నొకయించుక చూడ్చి నిల్వన్." భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౧౨. ఆము. ౧, ఆ. ౨౮, 2. ధృఢము, నిశ్చలము. "ఉ. ఎంజులంగుడు ప్రమథు. శైలతే నేమిల దార్జ మెంతయే, కండువ వేడినం దిరముగా నతం దంబుల కాదవార్థ మాకండువ గేపు పాలా పెడగా విడిచెను ఘటించి పెట్టు..." హరి. ౨, ఆ. ౧, స్వరం. ౨, ఆ. ౧౨౯, 3. నాణ్యమిది, బోధనదేసిది. "క. హరిశంకర్రుడుకళాం, తర ముం గంబుక తెల్లం దిగ్గుక మదిలో, దిరవయ్యె గదా నర్రవర యెక్కలొక్క దంబు వ్రియ మును దున్." ఉ. హరి. ౧, ఆ. ౩.

తిరముకొను. ద్వ. ఆ. క్రి. (తిరము+కొను) స్థిరవడు (చూ. తిరముకొలుపు)

తిరముకొలుపు. ద్వ. న. క్రి. (తిరముకొను భా. క్రి.) స్థిరముగా నిలుపు. "నీ...రాకుమారు లొగురు

నిరూధిరముకొలపె దడచుక్కలేఱ మిలను." రామ. ౨, ఆ. ౨౭.

తిరముకొలుపు = తిరముకొలుపు. 1. స్థిరముగా నిలుపు. "నీ...ఇరుముండలంబువై దుద్ధి యత్కుంకంబు దిరముకొల్పి." వరమ ౧, ఆ. ౧౧౨; 2. నాటు. స్థాపించు "లయగ్రాహి. సంవత్సరాని హరి చందనముఖుడు మునులం దళముఖుండు నిజ మందిరమనాటిం దిరముకొల్పు..." వం. రా. ౨, ఆ. ౨౮. [[చూ. తిరముకొలుపు]

తిరమువడు. వై. ఆ. క్రి. (తిరము+వడు) స్థిరవడు, తిరముకొలుపు. వై. న. క్రి. (తిరమువడు భా. క్రి.) స్థిరముకొలుపు, "మహానగర...ఇచ్చే, దివికోర్కండైక కీర్తి దిరమువడిచి." న్యా. ౧, ఆ. ౨౩.

తిరస్థి సం. వి. ఈ. స్థి. 1. ఆడుతిరస్థిగంతువు; 2. అక్షయముగా బోవుస్థి.

తిరస్థివము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అక్షయముగా బోవువది; 2. వక్రము.

తిరనగరించు. వై. న. క్రి. (సం. తిరస్థిరం. విడుచు. "క. హరిద్రు పతాపతళ మరలే బ్రహ్మాండ తర్పరాపుత్ర మగుటన్, బురుల వడఁకుదురు గొడుగుల, తిరనగరింపుదురు కంబు దివిరము గచ్చన్." బ్ర. బంధ. ౨౧౧.

తిరస్థిరము. సం. విలా. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. తిరస్థిరించునది; 2. అతిశయించునది; 3. ముఖగంబుచునది.

తిరస్థిరించు. సం. న. క్రి. అనాదరము చేయు, అవమానించు. "ఉ. నన్ను దిరస్థిరించితి ముం బున నించుక నిలి లేక..." హరి. ౬, ఆ. ౨౨.

తిరస్థిరితి. సం. వి. ఈ. స్థి. 1. తెచ్చె యవనిక; 2. ఒకమంత్ర దివ్య. (ఇది కలవా డితరులకంటికి గనవడకుండును.)

తిరస్థిరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అనాదరము, అగౌరవము, 2. ముఖగంబులు; 3. నిండు, తెగడు.

తిరస్థిరి. సం. విలా. (న. న. న.) 1. అనాదరము చేయువాడు; 2. ముఖగంబులుచువాడు; 3. నిం దించువాడు.

తిరస్థిరితి. సం. = తిరస్థిరితి.

తిరస్థిరము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అనాద రించుడిది; 2. ముఖగంబులుచుడిది; 3. నిం

దము దుఃఖద, మైవెన దుఃఖదము నుఖదమై తెరుగఁ బడునా." కృ. ౧౦, ౪, ఆ. ౬౯. కా. ౧, ఆ. ౧౧; ౧. నురుగు, నెరుగు. "క. నురుగున నయ్యె దిట్టలు, బుగ్గిళ్లు చలంచి తెరుగఁ బడె..." శై. ౨ ఆ. ౧౦౧, కా. ౨, ఆ. ౧౦౩; ౨. మాటు, భిన్నమగు. "గీ. దాని వి యుతు నపుడు రాధానుకుండు, దిరుగఁబడెను నంబుతో" భీష్మపూరి; దల్లి కిట్లుకు నిమాట తక్కు నుగునయైన నొక్కటి తెచ్చెద నవధింపు." భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౬౦.

తిరుగఁబాటు. ద్య. వి. (తిరుగఁబడుటా.) 1. నురుగులు, నివర్తము. "శీ. దృఢసంపదల కింకఁ దిరుగఁబా టనియె న్ననంబులునుభవములు నల్లనయ్యె." కవిరా. ౨, ఆ. ౧౩౩; 2. ఎరించుట. (వా.)

తిరుగఁబాటు. జే. ఆ. శ్రీ. (తిరుగఁ+పాటు)పాటి పోవు. "ద్వి. ఆర్యసంఘం కథితినినొంది, వారిధి లాన జీవంబు లన్నియును, వెలులడు నొలులండు దిరుగఁబాటుచును, వెలులడు నట దలలి త్రి చూచుచును." రం. రా. యు. 3౧౫. పు.

తిరుగఁబోత. జే. వి. (తిరుగఁబోయు థా.)చాలింపు, మరలు మున్నవారికే జేయుచున్నారము. "క. క్రిందొకపుకారకతిరు, గంబోతల మెంతిశర కంబులవలపుం, దుంబోళ్ళ తానిగిదుల, గంబుర జగంబు నొకడగా నటు నుడినెన్." రా. వి. ౨, ఆ. ౧౦౧, ఆం. భా. ద్వి. ౨౫౭.

తిరుగఁబోయు. జే. ఆ. శ్రీ. (తిరుగఁ+పోయు) 1. చాలించు. (క. ర.); 2. నంది మొదలగువారి లోనిధాన్యాధికము మఱొకచానిలో పోయు. (వా.) [(క. ర.)

తిరుగజ. ద్య. వి. (తిరుగు+గజ) మఱుపెట్టినొట్టుము. తిరుగలి. జే. వి. టా. (తిరుగు+కలం+ఇ) విండి మొదలగునది వివరలొయంత్తము, ముట్టుము. వి. (తిరుగు+కలి) భాించి, భించు. "క. అని గద్దకంకంబున, విసిరించిన గుంభి తామ వికవిక నగుయంగనతిరుగలి కా కాంతి ముప్పెట్టినోట లేక నులి యెం దరిగన్." భా. ౫, ఆ. ౫౯. (కనతిరుగలి = దృష్టిభాించి)

తిరుగవేయు. జే. న. శ్రీ. (తిరుగవ+వేయు) ప్రియ్య, పృథ్వీ ప్రముచేయు. "క. అని విశ్వయింది పోనంబున నులుములు పూని తల్లి పోతుని ప్రాణిం,

చిన మాయగోత్ర మదంబుగను గుడ్డం దిరుగ వేసి కాలముచేసెన్." వరాహ. ౧౦. ఆ. ౪౦.

తిరుగాడు. జే. ఆ. శ్రీ. (తిరుగు+అడు+పార్శ్వమున) 1. నుచుండు, తిరుగు. "చ...ఇది ధర్మసంపద మఖాశ్వము దీనికి నై ప్రయాన మొందనిమిష రాట్సునుండు దిరుగాడెనునేలతోడ నంబు మన్, వివలడు .." శై. ౮, ఆ. ౧౨౫. య. ౧, ఆ. ౧౩; 2. చుట్టుదిరుగు. "ఉ...యూ, కానురమాకరంబు దిరుగాడె వడిన్ కరహితజేవ నన్." భార. 2, ఆ. ౪౬.

తిరుగు. జే. ఆ. శ్రీ. (క. తిరుగు. క. తిరుగు) 1. నుచుండు, బుగ్గిమించు. "ఆ...అంకశిక్షము నను శాంపల్లంబిండుగట్టి తిరుగుచుండె వాతో స్థానకారదాధిగలవశముం బోలి." భార. ఆర. ౨, ఆ. ౧౩, ఏర్. ౧, ఆ. ౮౬; 2. ప్రవర్తించు, మెలుగు. "చ. భవములు సౌఖ్య గర్భిత కలమున నింద్రియవాంఛ నల్పుచున్, మనమున శిష్టాచున్ సుకృతమార్గముపొంతకు లోక లోకమౌహనిహితమున్దలై తిరుగునట్టిజువన్ బద లోకసౌఖ్యమున్, గనుటకు నేరు..." భార. ఆర. ౪, ఆ. ౧౩౬, బుచేల. ౧, ఆ. 3౮; 3. వెనుదీయు. "క. నుతులు నమరముం దిరుగక, మృతులై నదతిలఁ జూర మేమిది యవ్వన్నతిల దలఁచె వరము క్షత్తచరిత్ర మది యవ్వనిగి వగడ ప్రియ కలుగన్." భార. ఆ. ౪. ౧, ఆ. ౨౩, ఆం. భా. శృ. ౧౧౪; 4. (చుట్టు)తిరించు. "క. చుట్టుంబులం తెలులం దన్యచుట్టుం దిరిగియుండె ముదము పొంపెనూరెన్." నైష. ౨, ఆ. ౮౪, నైష. ౨, ఆ. 3౮; 5. ఎదుర్కొను, తిరుగఁ బడు. "క. పోరానుట్లు బొడుచుట, నైలంబులు దిరుగ జయమొ నర్పర మె యగు నానూరవ యంత్తత్రాప్రాకారాదులట్లు ల్రజని కరియండు దగున్." ఆము. ౪, ఆ. ౨౫౪; 6. నురుగులగు పచ్చు. "శీ. ప్రతియంగంబునకు నేట్లునాంబున కును దివ్యాధిధానంబు దిరుగుచుండు." కా. 3, ఆ. ౧౦౩; 7. మరలించు. "చ. హరిహరయు దాగ్రహోష్ణులితుండై యని బాణదివాధి నాథులం, దిరుగుడు పోక పోకు దని తిట్టి యదల్పి..." హరి. ౫, ఆ. ౧౪, ఆము. ౨, ఆ. ౨౭; 8. (మఱొకదిట్టమున) మాటు, బుగ్గివ్రస

యోడు. “క. పోడుగోనలమడుగులోకయోడి కలకు గ్రీవజ గ్రమియించెడు రేట్లనీ, వీడల విరిగియు దిగువనాడ దరు లొప్పలిత నవ్వ నంతపుకేకన్.” అమ. ౫, ఆ. ౧౩౭; 9. చుట్టు దిగున, సంధుగా భిమించు. “చ. ఉరుజున కాలియత్తుగమ బుగచక్ర నమానలందియై, తిరు గరయంబుచేత నెడతెప్పక కనువిసార చాడు నొకటన్...” ప్రభా. ౨, ఆ. ౩౪, హర. ౬, ఆ. ౮౫; 10. విన్నడు. “నీ. కందె దిగి యుక్కుకంబాలగో మాణుకులయగు బాహువుల నుగ్గరికతోడ.” హర. ౩, ఆ. ౪౮. న. క్రి. 1. బుడవీరించు. “క. భరణి బంబాద్వివము, నర నవ్వుల లక్షయోజనములు దానిం; దిగి లవనాద్రి యొంతయు; విరిచిం గవట్టు లోకవిశ్రుతమహిమన్.” వి. శ్రి. ౩, ఆ. ౪౫; 2. ప్రపక్షిణమచేయు. “క. ఒకమాట జుగమార్చిన, నొకమాటాకపుత్తు నుగి చుదివ నొకమా, పువటిలనుతి నుడి దిగిను, నకలేప్పికముల నతండు నుపాదించున్.” వి. శ్రి. ౩, ఆ. ౧౬౫; 3. కప్పక, ఉల్లంఘించు. “ఆ. మాట దిగుగలేరు మానభతుల.” భాగ. ౮, స్కం. ౫౯౫. వి. బర్లుటనము, తిరుగుట. “నీ. త్రిపుట త్రిపుట తిరుగుడు తిరుగు నా బర్లుట నాఖ్యయై పరంబుడు” అం. భా. ద్వి. ౧౭౪. తిరుగుణోతు. ద్వి. విల. (తిరుగు+పోతు) 1. తిరుగు నట్టి వ్యభావము కలవాడను. (క. రు.); 2. వ్యభిచారిణి. “నీ. తిరుగుణోతుల కేల జేవత్రాజు.” రాశ. ౬౩. తిరుగుడు. జే. వి. 1. బర్లుటనము, సంఘాతము. అం. భా. ద్వి. ౧౭౪; 2. వ్యత్యాసము, మాటాపాటు. (వ్యవ.) అందులో ఒకతిరుగు డున్నది. (క. రు.); 3. మర. (క. రు.); 4. ఒకరకమగుమొట్టు. (ప్రా. వా.); 5. చక్రము. “నీ. పరకుశీయమ తిరుగుల్లః జానుజియెడున్.” హ. న. ౪, ఆ. ౪౩. (క. పా.); 6. ప్రవర్తనము, నడవడి. (వ్యవ) వాడు తెలు తిరుగుల్ల కలవడినాడు తిరుగుమోగు జే. ఆ. క్రి. (తిరుగుడు+మోగు) భిమించు, తిరుగు. (హ. తిరుగుడు+మోగు.) తిరుగుమోగులు. జే. న. క్రి. (తిరుగుడు+మోగు భా.) భిమించు జేయు, తిరుగజేయు. “ద్వి. తిర

ముగా ద్విరకాదిత్యుల నొక్కతెరువున జో నుండె దిరుగుడుకొలిపె.” బస. ౩, ఆ. ౪౮౫. తిరుగుడువీల. జే. వి. (తిరుగుడు+వీల) తిరుగుడు నొక్కట కలవీల. (క. రు.) తిరుగుడుత్రాడు. జే. వి. (తిరుగుడు+త్రాడు) రక్షల లట్టెడిపాధవచేయు. “ద్వి. తిరుగుడుత్రాక్ష నెఱంగువ్వు గట్టి యెరులొడ్డి తిగుటల నుయ గాలముల.” ద్వి. నల ౩, ఆ. ౩౧౯. పం. తిరుగుడునొక్కట. జే. వి. (తిరుగుడు+నొక్కట) తిరుగు మున్నగునాది పోసి తయారుచేసెన తిరుగుడు మర. (క. రు.) తిరుగుడుమడు. ద్వి. ఆ. క్రి. (తిరుగుడు+మడు) 1. బుభిమించు. (క. రు.); 2. కలకణించు, తోధ మడు. “నీ. ఒరుచేత తోక్త తిరుగుడుబడక యూర్పులతోక తనవద్ది గలిగెనది. నీ. తాడు జో దని పోలంగ నెనంగ మాచు ముత్త్రోభయ తిప్పమామావ్వరదు.” చక్రభా. ఊ. ౧, ఆ. ౬౨; 3. చుట్టుతిరుగు. “చ... మంచరాచలంబ దిద్దిన దిరుగుడుమడి యప్పునప్పు పంబులుంబు లన్నియు దిగంతంబుల తెనర...” వీర. ౩, ఆ. ౨౧౧. తిరుగుడుపాటు. ద్వి. వి. (తిరుగుడు+పాటు) కలకఠ, తోధము; తోధిబడుట. “చ. హరిగని జేవమాత చరణానతుడై యుత్తరేంద్ర జేన నిర్దగరంబులై తెలుచరాకయు నాకము తెగలంబునన్, దిరుగుడు పాటు తెప్పిన ..” వీర. ౩, ఆ. ౨. తిరుగుడుపెట్టు. జే. న. క్రి. (తిరుగుడు+పెట్టు) బాధించు, కీడించు. “ద్వి. నరుచక్రముల దిరు గుడు పెట్టులియెడు.” ద్వి. హర. ౩, ఆ. ౨౨౨. పం. తిరుగుడుపిల్లి. జే. వి. (తిరుగుడు+పిల్లి) స్త్రీలతో భాషణము. (క. రు.) తిరుగుడుపిల్లల త్రిపున్. జే. వి. బ. బాలక్రిడా విశేషము. హంస. ౩, ఆ. ౧౪౬. తిరుగుడుతాయి. జే. వి. (తిరుగుడు+తాయి) గిట్టు మది తిరుగుడుల తాయి తగులుతాయి. “నీ. ప్రతి బలము నేయెతిరుగుడుతొక్కకనన్, నవ్వు లాన బంగారుగోడ బరలిపడెన్...” కువల. ౩, ఆ. ౧౮. తిరుగుడుమడు = తిరుగుడుమడు. ద్వి. ఆ. క్రి. 1. కలకణించు, తోధమడు. “నీ. మంచరాచలంబుల నిమర్దనమున, ఘూర్ణ మానై గాధనంబోధ

మొదల; వలకు బుద్ధి నా దిగ్రక్షితికు, బలము తిరుగుడుదీయె నుంబులు గాగ్." భార. విరా. 3, ఆ. ౧౭౧, భ. రా. అయ్య. ౨౨౧; 2. తుట్టుతిరుగు. "వ...అవర్తకం బలయందు గ్రహారాకానక్షత్రంబులు తిరుగుడుదీయె..." భార. ౨, ఆ. ౯౫; 3. మన దీయె. "గీ...భూపాలాగ్రిమొగరులు తెల్ల, గలగల దిరుగుడువన నోరగిలగల తెల్లగిల్ల వల్లదడవ రణక్రిత వచ్చి." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౨౦; 4. స్థలితమగు, కాలు. "క. అరయగ నంపుచ్చునవన, తిరుగుడువడుకొన్ ముడుట తెలుగే నుకల్పురెంకల గలజే చొకెడఁజరిపెన మండంగ వలయు నుకల్పుయిల్." భార. కాం. ౪, ఆ. 3౦౭.

తిరుగుట. చే. వి. వివర్తనము, నురలుట. వ్యవ వ్యాధి తిరుగుటలాగి నీ వచ్చినది.

తిరుగుడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తిరుగుటకు) కలక నొందుకోవడు. "గీ. అపారాజితానకం బడ రించి మడియంగు బుద్ధి ను గ్రానలమృద్ధి దొలకె, గలహుటము చానిగె తోర్యగా లేక చేసనావు లార్చి దిరుగుడుగ." విష్ణు. నా. ౪, ఆ. ౭.

తిరుగుమొగము. ద్వ. విరా. (తిరుగుటమొగము) 1. గమనోన్ముఖము (వ్యవ) వ్యాధి కొంతయు తిరుగు మొగముగా నున్నది. (క. ర. వా.); 2. విముఖము, మెదిలిగనది. "గీ. ఉచితమెప్పుడు లయ్య నయ్యురగనరులు, నిష్కలనిమహాళికలెప్పుడె విన్నులచ్చి నభిగమనోత్కమలవ రే లిగి యిరిగి, తిరుగుమొగ మెనవిక్కుల తెరువు తిరు." పాండు. ౨, ఆ. ౧౪౪.

తిరుగువాలు. చే. న. శ్రీ. (తిరుగుటవాలు) వు చేస్తించు, తుట్టుకొను. "గీ. దివికామిను లీలిం దిరుగువాటి." స్వా. 3, ఆ. ౧౦౭, కాళ. ౪, ఆ. ౨౦3. [వ్యాధివీక్షము (క. ర.)

తిరుచిన్నము. ద్వ. వి. (తిరుచిన్నము) ఊడలు తిరుచున్నము. వి. వి. (తిరుచున్నము) యువు దియ్యము చేర్చి వైష్ణవులు నొను నుంబులాడి పాడి. "గీ. నడువీధి గలబిల్వవాకుంబులెల్లెలు కొలికం బునతిరుచున్న లేక." వై. ౨, ఆ. ౫, మరు. 3, ఆ. ౧౨౦.

తిరుచే. చే. వి. (చేతుల నూరేసిండు) చ్చుకే, వాచ నము. "గీ. చూచి భూమి నీళ్ళ కల్గినట్లు నూక నాంబరాభరణము లర్పణములు, చేసి కృంగార ముతోచేసి చూకరచ్చిదీసిదు లాపిసతిరుచ యందు, చేంచేత చేయించి..." చే. మా. ౨, ఆ. ౧౧౨.

తిరుచండ. వై. వి. (తిరుచండ) చేతులన్నది యందు నీవ ముందుకట్టవచ్చును. "గీ. ఘనవన రాగమకరతారణములు నా దివిండుదీపములే లేజిల్ల" ప్రబంధ. ౭౪.

తిరునామము. వి. వి. (తిరునామము) వైష్ణవులు నుడటియందు నిడుపుగా తెచ్చుకొనుట. "ఉ. నల్లనిమేను నిలుపుతిరునామము వచ్చునొట్టు నాల్గిలె దెల్లనికమ్మయిం గలనడచేతులడు..." వై. ౨, ఆ. ౭౯.

తిరునామ = తిరునామము. "గీ. చూడిడున్నటి రింకులవాలు గట్టిన్నుగమడంబున దిరునామ దగ నొప్పిదిన్నుగంధ ముడి యెప్పుడుపుచ్చు మాలికలు చాల్చుచునగోపాలుఁ దెల్లడు." శ్రీరాధా. ౫, ఆ. ౨౫౯.

తిరునాళ్ళ. ద్వ. వి. ఆ. (తిరునాళ్ళ. క. తిరునాళ్ళ) చేతోత్పదనము, చేతోత్పము. "గీ. లున్న తిరునాళ్ళ కరుణించి ఫలము గాంచి, కలక కల్పణ శిష్టినికటనంబు." రా. వి. ౧, ఆ. 3౭, స్వా. వీ. 3౯.

తిరునీలు. ద్వ. వి. (తిరునీలు) వైష్ణవులు నొను నుంబులాడుకొనుచున్నము, విభూతి. (క. ర.) తిరునాడేరము. ద్వ. వి. (తిరునాడేరము) చేతుల నగ యంచుకొట్టు. "క. అరంగఁభునతిరుచు, చేరుంబుల చేరుముట్టు తిన్నియ లలరు, చేరులు దీర్ఘతెలుయిల్, తోరము లగుగంధనదీయలం గని వారల్." వి. ౨, ఆ. ౮.

తిరువట్టెరుచే. ద్వ. వి. మల్లనాళ్ళనుడించు. "గీ. ఒలుపుగల దిరువట్టెరుచు తెల్లగల కొంచముల లాడుడింకలు చొరల మెడల. గీ. బలివి గని వట్టి..." ప్రబంధ. ౮౨.

తిరువణ్ణార్ము. వై. వి. (తిరువణ్ణార్ము) చేస కాడులగు వైష్ణవులుచేయు విడిమెలు. "క. భూరలు నన్నము దిరువణ్ణార్ముల బచ్చన్..." వై. ౨, ఆ. ౧3౧.

తరువది. మి. వి. 1. దిస్తుతే క్రమ. "ఆ. దినుము తల్లి నులుయెమిదితరువకులందు పెన్న వేంకటా చలంబు, రంగధామమును గరంబు నవ్వుతెరి గాంచు..." వరు. క, ఆ. రాక, అమ. క, ఆ. 3౫; 2. వేంకటేశ్వరస్వామియందు పుణ్య తే క్రమ, తరువలు. (వా).

తరువదిక్కి. ద్వ. వి. (తరు+దు+దిక్కి) దేవాలయ మందలివేవకుడు. "వ...తరువదిక్కిలు పొందలి వల నవర్చి తెచ్చినబంగారురేగ లిచ్చుతారా నాలు..." వ్రులక్. గం.౨.

తరుపాడు. ద్వ. వి. (తరు+పాడు) దేవతాస్థలిగీతము. "దిగ్గ. వరుసమవర్త క్రవతలు నాడుభరితమై చను దిరుపాడును తీసిపాడును జొక్కొక్క ధత్తుదరికెవడుక తొగడు..." బు. క, ఆ. ౧౨౮. వం.

తరుపు. వే. వి. (తరుగు+పు) తరుగుము. (యా. తరుపుగట్టు); 2. జిక్కినీ యనునాట్లు విశేషమున గలయొకయంశము. "గీ. వూయలు క ప్రము సిరుములయొజుపు తరుపులాగుమై నరి తెనకు పట్టటియొక నలంక, జిక్కినీ నటిం దినును మెచ్చి శంభు దేవ్వు, మనకవిమాన మెక్కటి వానరేంద్ర." నమిర. 3, ఆ. ౨౧౩; 3. బాగు కొను. "క. దొనగల గొనుటవేగయిన నరి గొల్పులయొక దిరుపు తొరి తొక విడుపుం, జనుటయొక వసుతాల గొనుటయొక నరిమిపులకు మైన గాంచు టరువయ్యె ననె." వ. వం. గం.౨, ఆ. ౧౨౮.

తరుపుగట్టు. వే. ఆ. క్రి. (తరుపు+గట్టు) 1. (వాట్లు మను) గిరిగిరి తరుగు, వక్రధీరమునాయెయ్యె. "గీ. మెలుగుమెయ్యెగిరి నలగున దులుము తొడల, పెలుగు మెయ్యెగిరి విలసిల తరుపుగట్టె." చంద్ర. ౨, ఆ. ౧౪౧; 2. తరుగు, భీమణముచేయు. "నీ, వరుదేవము గట్టు, జనుమమవకులు నా దిరిగిమెంటనే తరుపుగట్టి" వరం. క, ఆ. ౨౯; 3. వ్యాపించు. "నీ. కడనీ దిబ్బులరాగి గలనెన లకు వార్చి విది ద్దు మెదుగి తరుపుగట్టు" సాంబో. ౫, ఆ. ౨౦3.

తరుపుగొను. వే. ఆ. క్రి. (తరుపు+గొను) నాట్లు మందు గిరిగిరి దిరుగు. "క. ఇరువురు వేసిన వాదము, నిరుబరులును వాడి లెగిరి నిరుదెలుగు

నగ్గిరి యరు మొగులు నట్లును, తరుపుగొను క్రమముతో నరికొరిగెగిరి." వా. క, ఆ. ౧౦౪.

తరుపుకెత్తు. వే. వి. (తరుపు+ఎత్తు) గానుగయెత్తు. "ఉ. తనలివాడి వా దిరుపుకెత్తు లతో వము మెచి తొప్పును, గానుగపట్టెనె దిరుగు..." క్రి.వా. ౧౦3.

తరుపుట్టుము. ద్వ. వి. (తరు+పుట్టుము) భూతాల్ల వత్తము. "క. తి: పుట్టుము లంతి కేగె తెచ్చెన దినుము." వై.జ. ౨, ఆ. ౧౧౨.

తరుపులుగట్టు, తరుపుగట్టు. 1. (తరుగు, భీమణము చేయు.) "గీ...దిట్టి దినుధి దిరుపులుగట్టికట్టి, రణవాయలు రాగె నొకమహానద మెనుగి." కమ. క, ఆ. ౧౮౮. 2. వ్యాపించు. "వ. మరు వి. లూపు నూపున మూపు నొయనలూపు నూరెలగు, దిరుపులుగట్టు" వేం. వంద. క, ఆ. ౧౪౩.

తరుపుట్టాడి. ద్వ. వి. (తరు+పుట్టాడి. త. తరుపుట్ట) దర్శనమునము, దర్శనలతో నేర్పబడినపాన్పు. "మ...జుది గాల్పుదనెదిం గల్లు కనర్చి: ప్రతాపము దిట్టలై తేరక్కల నయొక బల్లము నరిక్కొధానతో:ద్ధరి, తొలిమె గార్చికపాలె యక్రెరి దిరుపుట్టాడి నుల్లసిలై." చం. రా. ౮, ఆ. 3౩.

తరువాన. ద్వ. వి. (తరు+వాన) దేవునినై తెట్టు కొనుగొట్టు. "వ...చట్టెనక్రమంబు తెట్టుకుండెం దిరువానగా వర్తిలంచుడె..." వం. గం.౧౪౪.

తరుమంజుము. ద్వ. వి. (తరు+మంజుము) అధి శేకము; ప్లావము. "మ. మరాచాస్వామిమంజు మంజుమంబు నంది మరాచాస్వామి నాది తరు మంజుమంబు...అదరించి..." వేం. మా. ౨, ఆ. ౧౧౮, కు. 3, ఆ. ౧౨.

తరుమంక్రమ. మి. వి. (తరు+మంక్రమ) నారా యణమంక్రమ, అమృతవి. "క. కరుణావరుడై ద్వయముం, తరుమంక్రమ మున్నె గాగె, నిజ వాపునులూ కరణి బరామహానీశ్వరుల వసుదేవించి..." వరు. ౫, ఆ. ౧౧౯.

తరుమట్టుము. మి. వి. (తరు+మట్టుము) దేవతా విగ్రహములకు తేయునగ్గిరము. "వ...గో, భవ మగుమేనివాడి నను లక్ష్మణముం తరు

మజునపుత్రున నలరఁ జేయువాని జనపండ్లక
నొప్పెడు నొక్కపొచ్చిరి.” యను. 3, ఆ.
౧౬౮.

తిరుమలఁ ద్వ. వి. (తిరు+మన్ను+క. రు.) వైష్ణవులు
నొనట నుంచుకొనఁగవచ్చుత్తిక. “క. నడుముటక్ర-
మమున దీర్చివృకడుఁ దోరపుదిరుమలఁజేయుట గాని
వలంబు జొచ్చుడఁ గంకంబునఁ దిరుమలఁనడములు
భరియించి వైష్ణవులవేషముతోన్.” యను. 3,
ఆ. ౨౦౪, వై. జ. 3, ఆ. ౧౮.

తిరుమలఁనడము. మి. వి. (తిరుమలఁ+నడము. క. తిరు-
మలఁనడం) తామరపూసలనడ. “నీ. కంకభాగం-
బులఁ గరుదీయగతిఁ బొల్పుతిరుమలఁనడముల
గరిమతోడ.” యను. 3, ఆ. ౧3, 3, ఆ. ౨౦౪.

తిరుమన్ను. ద్వ. వి. (తిరు+మన్ను) వైష్ణవులు నొనట
నుంచుకొనఁగవచ్చుత్తిక. “నీ. పుట్టితిరుమన్ను
దెనదుకొలఁటు చూపు.” ఆము. ౩, ఆ. ౩.

తిరుమల. ద్వ. వి. (తిరు+మల) వేంకటాచలము.
“క. తిరుమలఁజేవరకు దిరిగి తిరిగి పొగడుచున్.”
యను. ౨, ఆ. ౨౦2, వే. మ. 3, ప్ర. ౨౧౨.

తిరుమల. మి. వి. (తిరు+మల) వనమాల, ఆటలు
పుచ్చులఁ జేర్చి కట్టెనూ. “చ...హరి వాల్మీ-
కమునందలితిరుమల...” కృ. పం. ౧౮౧.

తిరుమాళిగ. ద్వ. వి. (తిరు+మాళిగ. క. తిరుమాళిమై.)
(వైష్ణవభాషయందు) గృహము, పూజాలయండు
గృహము. “నీ. హరితిరుమాళిగ గరుడధ్వజాం-
చలం, బొకటంక గన్నపుజ్జ్వలండునీడు.” వరాహ.
౧౦, ఆ. ౧౬

తిరుమాళిగఁతిరుమాళిగ. “నీ. తిరుమాళిగకును రాఁ-
దీదరా యివ్వాళకలరె గాదు మించె వైశ్వర్య
జూర.” కృష్ణ. ౨, ఆ. ౪.

తిరుమాళిసాఁతిరుమాళిగ. “క. తిరుకటై నేనుజేసెదఁ,
దిరుమాళిసా నలిగి పూని తీర్చెద యుగ్గత.”
వై. జ. ౨, ఆ. ౧౧౧.

తిరుమాళ్ళఁతిరుమాళిగ. “నీ. నీ మేల్కనక మున్ను
తా మేలఁగొని చేనఁకదెయి తిరుమాళ్ళ తండ్రి
చేయ.” వై. జ. ౨, ఆ. ౧౨౬.

తిరుమడి. ద్వ. వి. (తిరు+మడి) 1. బహుంజ్ఞిత
జ్ఞాన. “ద్వి. పరరాజ్య మెల్లక తిరుమడి వాల్చి,
యను నమిసతిరుపాలయింట్.” బస. ౪, ఆ.
౧౦౧౧, పం. 2. వైష్ణవము. “క. ఆటదివము

వేయదిరుమడిగిని మృష్టాన్నముల వారింపు
తిలక యా, యనభుజియించుడు మున్నుగృహని
మలికయఁ దాను పెట్టికాన్పర్థం బో.” యను.
౪, ఆ. ౧౪3.

తిరుముక్తము. ద్వ. వి. (తిరు+ముక్తము) చేవా-
లయము. “ద్వి. మ్రొక్కుచు న తిరుముక్తంబు
వెడలివక్కఱ జెర్వనఁ బాదచారియై నడవ.”
బస. ౩, ఆ. 2౬౧.

తిరుము. చే. వి. (కు. పం. వ్యాఖ్య దీని తిరులమురులు
అని నముదానియముగ నే ప్రయోగము గన్దుకు
చున్నది) “క. పునఁబలి వ్రకలై నురపురములు
సాధింప నున్నపుణ్యస్థి తెల్వదు గలరు చూపు
చూరూ, మరళరసాది దివిలు మరులు గొలిపెద
వారిన్.” ప. పం. ౪, ఆ. ౪౨ ౩, ఆ. ౧2.

తిరుమంజుము = తిరుమంజుము. వై. జ. ౨, ఆ. ౧౧౧.

తిరునడి. ద్వ. వి. (తిరు+నడి) 1. తానుడు. “క.
భరపుకొనఁజెల్లెపు దోఁదెన వెరపున చేవరకు నిన్ను
విందిలి ననునొదిరునడి నడి చారునడి నుదె,
బరునడి ర్పయిరుద దరిదిని భాషతోడన్.”
నమిర. 3, ఆ. ౧౧౧; 2. పుణ్యస్థలము. “నీ.
అట్టితిరునడక తో జరదు తెట్టివారు, పుండరీకాక్షు
నీందిలి పుణ్యమై, యుభయతాళగనుభాన్నులి
నొందగలరు.” శ్రీరం. మా. ౨, ఆ. 3౧.

తిరునడికాల. ద్వ. వి. (తిరునడికాల) దానివాని
దీన భ్రంభము. “చ...తానదిగంపు చాలిపాల
నోపాలభిక్త భిక్షింబు భిక్షింబు దీరవోనీ నిలి
నతోరంపుఁదిరునడికాలలరంభిగోంబు నుట్టి-
లంబులై మంకభగవదగిరిజ్ఞోరి దీరకాలం
బు...” ఆము. ౪, ఆ. 3౧.

తిరునరంగము. ద్వ. వి. (తిరు+నరంగము) శ్రీరంగము,
పుణ్యక్షేత్ర విశేషము. “ఆ. తాను మాధుకరము
మానక యెప్పుట్టియెట్లు వైష్ణవాలయముల కరిగి,
రంగవరతి దిరునరంగంజ్ఞోలెలయనుచు భిక్త
మెత్తుకొని ఘరించు” వై. జ. ౨, ఆ. ౧3౨, ౩.
కాలిధాన్యలిక్షేషము. (క. రు.)

తిరునాముడి. ద్వ. వి. ప్రచితనడము. (దీనియందు
విష్ణుస్తోత్రము లందును). “క. తిరునాముడి తలి
యంచుచు, తొలికత్తుల గన్న భక్తి నడియడ
నకుచున్...” వి. ప్ర. ౨, ఆ. 3౦.

తెలువాయిముడి తెలువాయిముడి. "గీ...నంద్యవక్త్రుగా ముంబు లిడి తెలువాయిముడి ప్ర, బంధనూ క్తుల బంధుల బంధుల మొదలైనవి." వై. జ. క. ఆ. ౧౭౯.

తెలువారాధనము. మి. వి. (తెలు+ఆరాధనము) (వైష్ణవ ముఖాచార్యుల) చేపకార్యము. (క. ర)

తెలువిక. కర్మ. వి. (తెలు+విక) దీపము. "గీ. దీపము తెలువికలోతి దివ్య యవగ వెలయు..." వంక. చేప. ౨౧.

తెలువీధి మి. వి. (తెలు+వీధి) చేపుర దూరేలవీధి. "శ్రీ. వేంకటేశ్వర తెలువీధిల రా నిలిచె..." ప్రబంధ. ౩౬.

తెలువీసము. కర్మ. వి. (తెలు+వీసము) పలుచగీరా న్నము. "చ. వియము రమణీయము తెలువీసము నిష్కటితము యారగిం, చివతల..." విప్ర. ౧౪, ఆ. ౧౭౭.

తెలుపు. చే. ఆ. క్రి. న. క్రి. తెలుగు. (క. ర)

తెలుపుగట్టు = తెలుపుగట్టు. (భీమనామచేయం) "గీ. గణపంధకునీధరభీమనీధి; తెలుపుపాణపున నిగిడ దివ్యుగ దైవని శీకాంకలిచివారలాంః, వై సమలకకడుపాశీరవీధుడు." చకా. ౧, ఆ. ౨౭౫.

తెరోగతుడు. మ. వి. ఆ. ఆ. ఆ. 1. మణుగు పడినవాడు; 2. అర్జునా శిల్పినివాడు.

తెరోధానము. మ. వి. ఆ. న. 1. మణుగుపాటు, అంతర్ధానము, 2. మునగు, గవునె

తెరోధానము. మ. వి. ఆ. పు. మణుగుపడుట.

తెరోహితుడు. మ. వి. చ. పు. 1. మృగము, 2. క్షి. మ. వి. ఆ. ఆ. ఆ. మణుగుపడిన వాడు. శి.

తెర్మగ్న. మ. వి. ఆ. (చ. దివ్య. చ. చ.) 1. అర్జు ముగాతోపునది. (బంతువు), 2. పక్రము; 3. అర్జు ముగా నున్నది.

తెర్మగము. మ. వి. ఆ. పు. కన్నులచేయందు చేయం చుంబుము. "గీ. వెతుల నిమిత్తము వెతుల న్నుడితంబు నధరోష్ణమున భ్రాంత మదరగన్నుల గన దిర్మగమున గజదేవంబుల బ్రథితంబు చను జోయి నధరంబు" హం. ౧౪, ఆ. ౧౪౮.

తెర్మగము. మ. వి. ఆ. పు. 1. మృగము; 2. క్షి. వి. ఆ. ఆ. ఆ. అర్జుముగా నడచునది.

తెర్మగము. మ. వి. ఆ. పు. 1. ఎర్రగాయ, పీత; 2. మృగము; 3. క్షి; 4. అర్జుముగా పోవుట. వి. ఆ. ఆ. అర్జుముగా నడచునది. తెర్మగ=తెరువిక. (క. తెరువిక) 1. చేపకార ముఖమున పెట్టెదీపము; 2. దీపము. (కా.)

తెలి. చే. వి. మత్స్యవిశేషము (క. ర)

తెల్లి. చే. వి. 1. మట్టపరి తాటియూతులో నల్లన మత్స్యగ్రహణసాధనవిశేషము. "గీ. కొడక తి ల్లడకొడక ద్రొబ్బుడుడుంబు, రాన దొకైల గూడయఁ జల్లు దూడుంబులుగాంబు తెరదీమ లునురుగాలము..." హం. క. ఆ. ౧౮౪; 2. అవరక్షణికుడు. "గీ. అవరక్షణికుడు చలరును విశాలమారి విశాని విశారి తెల్లగొట్టు తెల్లి తెలిగొట్టు కా..." అం. భా. వి. ౧౭౬.

తెల్లిగొట్టు. చే. వి. (తెల్లి+గొట్టు—సాధ్యమున) అవరక్షణికుడు. అం. భా. వి. ౧౭౬.

తెలక. మ. వి. ఆ. క్రి. 1. చారణికుడు; 2. వృత్త విశేషము.

తెలకము. మ. వి. ఆ. పు. 1. తొట్టునశి. 2. వత్స మొక్క; 3. ఎల్లగోరులశి. 4. పుష్పముచు; 5. నల్లగుట్టుము. (క. ర) పు. న. తొట్టు. న. 1. కడుపులో కడవై పున ఎల్లగా నుండునాగుము, క్షామము; 2. నల్లసోపర్వలము. వి. ఆ. పు. న. శ్రేష్ఠము. (కీయార్థమున ఇది నమోహిత్రరచ ముగా నుండును.)

తెలకాలకము. మ. వి. ఆ. పు. పుట్టుముచ్చ.

తెలకించు. చే. ఆ. క్రి. 1. కనలుము. "కా. సోరం శేతులు రెండు గ్రుక్కొనుచు మోమొల్లు కామొంబునై రెండు తెలకించు నేడుము..." హం. తూ. ౧౪, ఆ. ౧౭౦. నృసిం. 3, ఆ. ౯౭; 2. ప్రసన్నతనండు. "క. లికించితరసమృతము, తిలకించి కటాక్షవీక్షిత నలికాపులో, తెలకించి చూచినప్పుడు, పులకించక నరులదేహములు లోకాములే." వై. ఆ. ఆ. ౨౧, విక్ర. ౧, ఆ. ౧౩౩. న. తూ. ౧౪, ఆ. ౧౭౦. "క. ధార గణ, బలగణ శేషుగణ యని, చిలకం తెలకించి శ్రీయును చిలకం బలిగె." విక్ర. 2, ఆ. ౨౮, అం. భా. కృ. ౧౭౭; 2. గౌరవించు. "కా... కళవిప్రదేశకృతి సామాన్యకృతి బాని తె, తె వత్స ల్లు చరించ దాని తెలకించోరు

భీష్మోత్తమర్." మను. ఆ. ౧౧; 3. దిద్దు, పెట్టు.
"నీ. లిలకంబు కన్నారే నిలించి చూస్తేయి
తెంకలపాగతో కెత్తు మీఱ గి. ఒకడు
వచ్చు..." వ్యా. ౧౧; ఆ. ౧౩౩; 4. నిను.
"క. నీయ మొక్కటి యే తెచ్చెననుమయ
నిశీ మనంబునకు నీవు గడుగు, వ్రయముగఁ దిల
కింపుము ముచ్చియుండవలె మచ్చియుముకంఠం
వ్రయ మొందఁ బగన్." హరి. ఆ. 2; ఆ. 23;
5. చేయు. "చ. నలిలముఁ జొచ్చిన గనక
లైముఁ బిదేన వైసిరులం, గలిచిన రాజనీకు
నిలించిన కేవలము లక్ష్మినించిన, గళకలెఱ
గఱింద భగవత్తును బాల్చిన గర్భస్థుఁడా,
కలన నభావ్య మైనచని గాదు వివాళము లేదు
భావన్." భర్తృ. నీలి. ౯౯.

లిలకము. సం. వి. ఆ. ఆ. లిలకము కలది
సాంబో. ౧; ఆ. ౧౩౩.

లిలపూకము. సం. వి. ఆ. పుం. గాంధ్వవాడు, తెలిక
వాడు.

లిలపూకుండు. సం. లిలపూకము.
లిలకంబులనాగయము. సం. వి. ఆ. పుం. నుత్తలకు
వియ్యమును గలిపినపుడు, ఒకానొకనాగయము.
(నిలకలయక నంబునీ నంకరమునలె గాక నీది
యందు నిలఁదీయుట కవకాళము కలదు.)

లిలకంబులము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఆరింగనది
కము; 2. నుత్తలకము.

లిలలైలము. సం. వి. ఆ. న. నుత్తలకము.

లిలలైలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. శ్రీ వేదముశీ. న.
చందనము. [తాం. శ్రీ.

లిలపువ్వుకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నుత్తలపువ్వు; 2.
లిలనీలము. సం. వి. ఆ. పుం. పొల్లునపులంబ.

లిలయంత్తము. సం. వి. ఆ. న. నూకానాయక.

లిలలు. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. నుత్తలలు. (ఇది తెలు
గున నిత్యలహానవనాకము) "క. రెవ్వ
లిలలు... దుసాత్తాత్తాఁడు గురకమును విత్తి
ప్రచుదకారమున్." హరి. పూ. ౨, ఆ. ౧౩౩.

లిలనకర్మ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. నల్లకీకర్మశీ.

లిలికము. సం. వి. ఆ. పుం. కొండచిలక.

లిలాత్తము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకానొక అచ్చెర.
లిలాదకము. సం. వి. ఆ. న. పితరులకు నుత్తలతో
కర్మము నిడుచుట.

లిల్లము. సం. వి. ఆ. ఆ. లిలలు కుడుగు.
(పాలము.)

లిల్లము. సం. వి. ఆ. పుం. లాడ్లనుశీ.

లివ. వై. న. (సం. వ్రీకణ) మూడు. "క. లివి
కరవాల సేసిన, అవలన తెరంగ నల్లవలె
అకుచో, దివజలలేయ ద్రివ్వి, పురుఁడోడి
యొకర్లు తెయ్యమున నద్రెంలై." ఆచ్య. సం.
౧౮. (లివజలలేయ ద్రివ్విపురుఁడోడి =
వ్రీకణ.)

లివా. ది. వై. వి. (పాం. లివానీ) పేరెనదిత్రానము.
"రగడ. దువ్వకంబున చందులు లివానీలు, వద్దకు
వైకొన్న బలంబులు భానాం." హంస. ౧, ఆ.
౩౫౬.

లివానీ = లివాది. "చ. మొలుగులంగరపున్నకగా
బురుసాదివానీపై, భరణిలో వసాడై బల
తలలందకాచలం కేతు లాచుచున్." ఉ. రా.
౬, ఆ. ౧౨౮; హంస. ౧, ఆ. ౬౯.

లివానీలివాది. "నీ. కాలవల్లికలు వచ్చుగ్నాపేట
హంబుట్టులివానీలు వట్టికళ్ళ, నురటిలు..."
దశక. ౧, ఆ. ౬౧.

లివించే. వై. న. శ్రీ. (లివియు ధా. వై.) రీయును.
"గి. అంతః గనుకలై దివ్యంబోహంబు. క.
తన్మూలముఁ గని నృపుడు దరిద్రుడు భవరాశి
గన్నరీతిం బ్రతుకొన్న ద్రిక్షుడై లివివరగ,
భద్రాన మద్రిధిం బరువై తోచెన్." వ్యా.
౧, ఆ. ౧౮౧.

లివియుచే. వై. న. శ్రీ. (లివియు ధా.) అవహరించు
"గి. కదలి దివియుతె న్నాంబీకంబు తొడల
పెను పు .." అము. ౧, ఆ. ౩౦. (లివియు ధా.
వై.) 1. వ్రీపు, వరుదీలు. "క. ఆలయ
లంకకు నికఁ బో, నలయు నని యమాత్మభృత్య
వద్దము వివగఁ, బలిక నలంకడల దిడిసెన, బలముఁ
దివియించి వైకృతలి వయనంలై." ఉ. రా. ౪.
ఆ. ౮౩; రా. వి. ౧, ఆ. ౨; 2. వై. రీయుచు,
"ఉ... ముదలపొంకకు బోయ బలంబు ద్రావి
యా, వట్టును మీలఁ గాంచి యొకబాదునలం ది
యించి యేపుకన్." వ్యా. ౧, ఆ. ౨౩౯.

లివియు. వై. ఆ. శ్రీ. మరల, పెనుకకు బోవు. "అ..
అనినీయుట, నిలిచి లివియు బంచ బలము నెల్ల,
భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౨౧౩; 3. పెనుదీయు, బండు,

"గీ. అరికొక్కే క్షమఁ దగ్గిఁజేయుడు నేటి, కృత్యము తనమెంత కాఁచింది గెలుచు జయ్యు, గాని కావలయుఁగల నేపథ్యము, దివియ దేవు కయ్యను నరదేవముఖ్యు." భార. ఉద్వృ. ౪, ఆ. ౨౨౩; ౩. అజితాత్మ, ఎండిపోవు. "గీ. భవను దివివీకస్త్రాని ప్రాచి యలరు, పాయబాఁస నూడు నిర్మట్టుమడుగు, గళితమణి యగుసొమ్మునె కానఁబడియె, మర్దివస్థుండు గౌరవమాయఁ దగును." పాం. ౩, ఆ. ౨౨, వరాహ. ౧౦, ఆ. ౨౮. స. ౧. 1. ప్రియ. "ఆ. కన్నకల్లి కన్నఁ గరుణలే దొకవేళకట్టఁ బట్టి తినియుఁ బొద్దివేంద్రగండకముల కిట్టింపవలె లలయు..." దళ. ౧, ఆ. ౧౩౩; 2. త్రిపు. "మ. శరణం భావముతో నాల్పాయుధులతో జయనంబోయి యుద్ధరణి గాల్పాని క్రోధముతో తినియు జోర్చిందంబులు జేచి యుసిని తోయి..." స్వా. ౪, ఆ. ౧౧౧; 3. వైశిదీయ, తీయు. "గీ. దొనల నలుగులు దివియులు తొడుగుట యును, నేయుటయుఁ గాడుటయుఁ బయి తెగ యుట మును, గావరాకుండ వజ్రంబు గాగ వట్లు, వెనఁగుచుండెడి వీరును లినుమేర." రేక. ౨, ఆ. 3౪, ౪౦౪. ౨, ఆ. ౧౨౩; 4. దిండు. "కా. పట్టెం గంకలింబు తెయ్యి దివియన్ రాదయ్యె వారాణ్ణి, హస్తస్థాయమునందు వ్యానునకు తయ్య శ్రేణి న్నిలిలగన్." కా. 2, ఆ. ౧౦౩. (చూ. ౧౦౩); 5. వెలుగు, ఉజ్జ్వలము. "క. విశు వల్లభ కన్నుందంగనూపం దివియ నేయగల మునుమర్చి నునక తగ దివల నుండెన్..." కళా. 3, ఆ. ౧౮౮. కవిక. ౨, ఆ. ౪౩; 6. కాగు, అకర్షించు. "ద్వి. కన్నులారగ నిది కనుగొను మునుచు, నన్నుజేసేయవల్యదవాయఁ దినిన్." నమ. ౨, ఆ. ౮౧. త్త. "క. బలసానుఁ దైవవారికినల వియె మోపెట్టె దివియ నకాన్యకక్షున్." భార. అది. 2, ఆ. ౨౩౩; 7. గ్రుచ్చు, నాటు. "గీ. మాట లేటికిఁ బొలింపు మా తలంబు, నాయుని గూర్చి నరోజుకొలుపుకొనినవల్యు దివియంగఁ బాఁసవచ్చొట్టె, యూహకొట్టియ కర్మమె యున్నె తెల్లకు." హర. ౪, ఆ. 3౦.

దివియే. దే. స. ౧. (తిత్తు. భా. ప్రే.) కర్మవైష్ణవ. "చ. అని తెలి విన్నదియందు భావితవాక్యము

మున్ను విన్నయన్నునదముకన్ను దివ్యవయ నిరజ లోచన యున్నుకొనకుంజుఁ దిరియించు దర్శి యనవచ్చితికన్న విరాళి నిం నన్యులవిడికి నుతో జభులబాదులకానగుంతి కాన్యములే." నమ. ౨, ఆ. ౫.

తిత్తు=తిత్తు. దే. స. ౧. 1. కాగు. "గీ. కొన్ను బట్టి తినుతోవ నవ్వతంతి, ప్రాణభయమున గలన్..." కళా. 3, ఆ. ౧౧౩. భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౪౦౨; 2. మరలించు. "చ. భవవరాకృతి ప్రతియఁ బరిలయవ్వకు చావు కుద్దరన్ దివఁ గదలించ రాక నుదరిన్ గతవృత్తికఁ జేసి .. ప్రభా..." క. ఆ. 2౩; 3. తొలగించు, తీసి వేయు. "కా...నవ్వకమున్ గే దున్గుడై వైచివాఁడేరిన్ ఫణి గ్రహము ల్రమునో హించించునో కోఁబున, రాక తానులార దీవి దివలే రక్షింబలే మ్రొక్కవన్." భాగ. ౧, స్కం. ౪౩౩, కళా. ౮, ఆ. ౧౮౦; 4. వేరఁ దీయు. "గీ. అర్థిం దహారోహణాపేక్షితుం దైవ భృత్యుఁ గనుగొని లెనక యాద్యునిండుండు టకు..." కళా. ౪, స్కం. ౨౧౮.

తిత్తు. దే. స. ౧. 1. బిల్వ. "క. రవి వృత యించును పద్మహృదయ మగుదఁ నిరణకలెల రసమంతయుఁ దాఁచివుడు..." భార. కాం. ౨, ఆ. ౫౮౮; 2. మరలించు, వెనుకకు ద్రిపు. "గీ. కలయ నేతెంచి నైషధవైవరండువిపుటఁ బురలక్ష్యై నై వ్రాణువృద్ధి దివిసాక్షి నొక్కించు కయఁ బరాకయ్యెనని, ప్రాణవల్లభ కన్ను ది యనునొ యంచు." నైష. ౨, ఆ. ౧౩౩; 3. తోయినిబోవు. "క...యార్యా, భాగింతు దయ్యెన్ బలి దివికాంతునరంబు మాకుఁ జేర లికిఁ దివియన్." దళా. ౨, ఆ. ౪౨౩; 4. కాగు, చచ్చు. "క. భవజాగదయును నీగాంధీవమును నెటవోయె నరిగిడిఁ బొందాలినిదిలిగి నచ్చు నెద .." భార. ఉద్వృ. ౪, ఆ. ౧౮౮, ప్రభా. ౨, ఆ. ౨.

తిత్తు. దే. వి. (తిత్తు. భా.) 1. కొరక. "గీ. భవ చూడ్చి ముద్దియనదనంబునై బాలి తిత్తుటయె నునుగాంతితిత్తు గొయి." భార. విరా. ౫, ఆ. 3౮౫, హర. ౨, ఆ. ౨౩; 2. కర్మ. "గీ. జు యితి విను ముల నలకదార్థవర్ధిభావకత్వహరి

మనకు, కామ్యుయవిహితకారాములు గల్గి
తిత్తులై వర్తింపజేసినాము." భాగ. 3, పు. ౧.
కార. 3, పు. ౧. "చ. నవపునుమిమోగల
తెనగివరివల నేర్పడ రౌపం బల్లవములనెట్లు
బల్లవల బల్ల బడంబుగ నేటివడములో, నిత్తుల
ముండుగా నడువరల మనోబునిసోదన బ్ధులై." నిర్వ. ౧, ఆ. 3; 4. భూమిక. "దివ. బవరావ
బంకాధిపతివడితలంబు, తిత్తుల నొక్కమువడై క్షంగ
నీడి." ద్వి. బుతు. 3, ఆ. ౨౫. పు. రం. రా.
కీర్తి. ౧. ౨౫. పు. క్రి. విల. క్షిప్రముగా
"గీ... లైకము తిత్తుల తిత్తుల, మేలరము తులు తర
క్షిప్రము నీగి." ఆం. భా. పు. ౬౫.

తిత్తు. కే. ఆ. క్రి. 1. భూమిక. "క. తిది యభోజ్యం
బగుమానవమాంసముతోడ భోజనము: తెట్టివగా
దత్తు..." భార. ఆది. 2, ఆ. ౧౧౬. ఉ. రా.
౪, ఆ. ౨౩; 2. త్వరదము. "క. తిత్తులక యం
కొక్కటి విను కవియునెడక వలయుం గన్ముం
గవయుం మూయున్." నిర్వ. 3, ఆ. ౧౦౧.
నిరా. 3, ఆ. ౯౫; 3. ఆహవాని, భూమిక. "క.
చర్మవతుడు గవికాకుడు నయ్యుచునీర్మయం దిద్ది
వరకు లడుగుడు రెండే, దిదిలి మనుషు నతడు
..." భార. ఆ. ఆ. ౨, ఆ. ౨౦౩; 4. వేర్ప-
గొందు. "నీ. వడలి నీకరములు బట్టంగ దిది
కం, కింది కడంకెడుకేలు నూడు" భార. విరా.
౨, ఆ. ౪. ౪. కుక. ౪, ఆ. ౯3; 5. మించు,
ఆధికము. "గీ. ఎవరంగంకావధిరమున నిట్లునట్లు,
కొరలు కయ్యుకలబాంక బుత్తులతోడి, తిత్తు
విరసనలంబున దిద్ది లెక్క, తిక్తకాకుండు వర్తి
చార్చినవిధమున్." ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౧3౧; 6.
ఇచ్చించు, కొరు. "ఆ. వివికారలమున నిండు
భాండవ ముద్రి, వేపుడ బట్టు గాల్గుం దిదిర దీని,
నిక్రముఖ్య వాన వివగ వేడుక యయ్యె,
నెలంగం తెచ్చు మయ్యు యధవరిక." భార. ఆది.
౧, ఆ. ౨౮౩; 7. తిరుగు, నువరించు. "గీ. తేద
విఱుంగం చల్లులు దీగి దీగి, తేదతేద మట్టులు
దిది తిది, తొలగెవలంబులు మాటికి భంగడి
భంగడి, మనభద్ర వ్రాయుచు మో ముల వారి
చాంది." కృ. శకుం. 3, ఆ. ౫. రావణ. ౪,
ఆ. ౧౧౯; 8. కొరకు. "గీ. తిది పిక్త క్రమల
భూకరిచాములకు." హరికృ. 3, ఆ. ౯౬. అచ్చ.

నుం. ౫౦; 9. వ్యవహార, ప్రాయశ్చ. "నీ. నాలు
దీలలువాణ్ దిత్తులదివడములకొకానలంబులక
గలంగఁదక." భార. విరా. ౪, ఆ. ౨౨. మ.
నం. 3, ఆ. 3౦; 10. మాటు, మ్రోయు, ప్రతి
వ్యవహార "ఆ. ఆవనివ క్రమం లై నవకర్మ వక్ర,
దేవుం బాని నభము దిత్తుల వార్చు." భార. భిష్మ.
౧, ఆ. 2౪. ఉ. హరి. ౧, ఆ. ౧౪౬; 11.
ప్రవర్తిల్లు. "తరలము .. నీవు పొందవలంబు
వెలంగఁబుట్టి దృఢముగా నురలబడితో, నమి
రావ్యధిరంబు చార్చిరయంకమండి మఖంబులం,
దిది యిష్టధరంబు లిచ్చులు వృత్తులై చుక
దిట్టతో." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౨౨౪. విల. క్షిప్ర
ముగా. ఆం. భా. పు. ౬౫; 13. కరుణించి.
"గీ. కలం నోవకయన్న మై ములం పెట్టి,
తెగని యున్నవల మనంబు మొనరున్నవల,
దెట్టులగొనియన్న మృగములం దిది మేయ,
రలంది యాచరముగ గొనునెయల బయల." భార.
ఆది. ౫, ఆ. ౫3; 13. దీక్షింపించు.
"నీ. తిది నవకర్మదీక్షిరంబునం దిద్దింబుడై తర
మొచ్చు తేయచున్న, యాదధివికడవ నరి
వేడుండు..." భార. ఆది. 3, ఆ. 3.

తివ్వ. కే. వి. తిగ, లత. "ఉ. కొద్ది యలంబు గూనె
దత్తు నో కొకమాటుకు మాయవేలాకొ, తివ్వలు
కాలం బాటిను వెంబంగ లేపు తరతునాకొ..."
కేయూర. 3, ఆ. ౧౧౬.

తివ్వ. కే. న. క్రి. 1. ఆకర్షించు, భాగ. "కా...
దృష్టాంబుల గలయంగ విద్ది వినుకర్మలైక
ముం దిత్తులకు, రోలంబాలక వచ్చి చూ..."
మ. నం. ౧౧, ఆ. ౫. 2. తిగివేరవేపు. "ఉ...
చనుదెచ్చు లెచ్చునొ, ప్రీతిగియులు వాపుడు
నొకొనుక తేలంగ బాటు మాను వాలోగొద
గొప్పనీర్మల తెలం బరిమిం దను దివ్వ గొరు
చున్." కళా. 2, ఆ. ౧౧౭; 3. దించు. "క.
ఎవ్వరిని మోపెట్టు, దివ్వకు కళంబు గానిధిగ
కాపుకమున్." భార. ఆది. 2, ఆ. ౨౫. భా.
రా. కాల. 3౦౦; 4. మరలించు, నిర్మించు.
"మ... లోలోన వే తెరువుల వాణువంబు
బట్టిబరిమి" దివ్వంగం దివ్వంగం దు, దురదానిగ
యయ్యెం బూర్వవిధి లైకర్మముగా, నిత్తు
పురుషం గంటిమి..." హరి. ఉ. ౪, ఆ. ౬౩.

భూ. కాం. ౧, ఆ. ౪౬; ౨. దీక్షదీక్ష, తీర్థం.
“ద్వి. బంధు చూచినప్పుడు బంధు తెగలము,
మిగిలినదేమి నెవ్వరూ దివ్యరాని, తాలముల్
గడియ లుద్ధరి హెచ్చు ల్రిల, వ్రానించునెల్లప్పుడు
బడనక ల్లలవు.” ద్వి. బంధు. ౩, ఆ. ౧౬౦. పు.
కవ. ౩, ఆ. ౩౦; ౪. కనిపట్టు తెలిసికొను. “క.
కడుతుటి యెవడొరచే, బడినది మిగిలిన బెచ్చు
బడనకొను నీగడ కొంత దివ్యవచ్చుకొ, చెడినపు
లొనచే నులిపివ నేర దొకటియెను.” బంధు. ౧, ఆ.
౧౬.

విష్ణు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఉపనికశి.
విష్ణుకము సం. వి ఆ. పు. పుష్పమానము
విష్ణుపుష్ప సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఉపనికశి.
విష్ణుము. సం. వి. ఆ. పు. 1. పుష్పవిక్రమము; 2.
పుష్పమానము; 3. కలియుగము. ఉపనికశి.
వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. శుభ్రమైనది, 2. పుష్పవిక్ర
మమున బుట్టినది

తీ

తీ. వై. న. పుత్రియందు తిగళమునకు వచ్చునా
జేకము. (చూ. తీవంచ. ౪. ర.)
తీట్రము. వై. వి. దువచ్చునందు. “నీ .. తీట్రము
కని తీట్ర...దువచ్చు యనుగల బరగు.” ఆం. భా.
ద్వి. ౧౭౯.

తీర్త. వై. వి. (సం. తీర్తము). 1. వేడిమి. “నీ.
అతివ పూర్వోద్ధరిత దక్షక సౌల; దండి యతః
దండ నినుమడితీర్త దోక్ష.” ఆము. ౧, ఆ.
౧౪౬; 2. పేజు. “నీ...విగమకర్త, తీర్తం
ముద్రేక్షుకోదండకంత్రి. తోలి, బదుభాసుము
నకు తోలివచ్చునందు.” పాండు. ౩, ఆ. ౧౦౦;
3. కవి. “కా...మనిక, తీర్త లగ్నివారి
కేరణి నేమి నిర్దుత రాముడునీ.” స్వా. ౧, ఆ.
౧౩. పాండు. ౧, ఆ. ౧౦౦; 4. ప్రతాపము.
“ఉ...మి, తండ్రి...మెక్కండ్రనికొంటుం
దలమి కొకకైర్దుని నెక్కండ్రని కా, తీర్త
యొంటునీమి వలదీ...” రాజ. చ. ౧, ఆ. ౧౯.
నార. ౩, ఆ. ౧౯౯; ౫. ఉద్యోగము, పేదరి
విశేషము. “నీ...తీర్త యంచనగ నుద్యోగ
వగు.” ఆం. భా. ద్వి. ౬౬. పాండు. ౪, ఆ. ౧౦.
తీర్తము. వై. వి. (సం. తీర్తము). 1. తీర్తము,
ప్రచండము. “క. తీర్త మగురోమున మి,

తండ్రినిమిత్తమున జల్లి చారుణమూర్తి,
తీర్తము విడువదు ..” భాగ. ౩, స్కం.
౩౪౧. ఆం. భా. ప్ర. ౦౪; 2. కరుణము, కరు
ణుడి. “నీ. కటకటా వద్దగర్భు దెక్కడినట్లు,
తీర్త వరగని కిలువడితీర్త వయసు, తోళ
చూపులనేరవంతకారి దెచ్చియాలాగా నూరి
పాపాత్ము డాయె నహహ.” సురా. ౧౯.

తీర్తియే. వై. ఆ. స్త్రీ. 1. ప్రకాశించు, వెలుగు.
“నీ. ప్రాణికాంత నిడుగర్భులయందు, నూర్చు
దుదయంబు ప్రార్థనల పొచ్చి యుండ, మొదల
తీర్తియే. తీర్తియేలయిండ, నిలియనిలి
కాన నర్థంగ మార్చి.” కా. ౧, ఆ. ౧౭౪.
స్వా. ౬, ఆ. ౩౯; 2. ప్రజ్వలించు. (౪. ర.)
“నీ. చంద్రవిభూతితోడ తీర్తియే. నమించు
లెనగ నొండొంటి నెక్కడలాము.” స్వా. ౪,
ఆ. ౧౩. స. స్త్రీ. మెలిపెట్టు దువ్వు. “నీ. చంద్ర
మెట్టుదుము లోమమన విలాసములం దీర్తియే
తీరచూపురుపులనెన.” మా. న. ౧, ఆ. ౧౯.

తీర్తియే. వై. న. స్త్రీ. (తీర్తియే భా. స్త్రీ.)
ప్రకాశించు. “నీ. అద్భుత ప్రార్థన ప్రార్థన
తీర్తియే. గుండెదొడమున గొప్పమాడు.”
మద. ౪, ఆ. ౧౭౧.

తీర్తియే. వై. ఆ. స్త్రీ. అతిశయించు, వెలుగు. “నీ.
...విజయరామరాజు పనుభరారముల గాంచి,
తాండ్ర పాపయశోమంబు తీర్తియే.” రంగా.
౩, ఆ. ౧౪౪. భిమ. ౩, ఆ. ౧౬౦.

తీగ. వై. వి. (సం. తీగ). ౧. తగవల్లి.
“నీ. కన్ను క్రొక్కాముమెలుగుండీగయును
తోలి.” వై. వి. ౩, ఆ. ౦౮. (౪. ర. పా. తీగ
ముద్రి. పా.) దగ. ౯, ఆ. ౩౦; 2. తీగ
మెడను భరించుకోకదిగ మెలుగుయనగ. “ఉ.
వీణితతేంద్ర కాచ నోకొచ్చు నది బలమెంత
నల్లనల్లనీగిరంబుతో మొగపురిక నల్లమునం
దమర్చి యొడ్డాము తీగగా నిడి మెడ
వల్లనో నది చాలమో గొనలో, పాలులు నుండ
గొను నుటి లోగల గానుకపట్టుకెడన్.” కళా.
౮, ఆ. ౧౩౯. ఆం. భా. పు. ౧౪; 3. తీగ
మెడలగువానంతి, “నీ. తెలివెట్లునెడి
తీగలు నిడియచడలగచ్చుచెట్లము లనంగ.”
పారి. ౧, ఆ. ౩౬; 4. యోగలు చాల్చుచు

జ్ఞానికంఠులు. “క. వేదాంతశ్రుతినిగ్రహం, తే
కలం కళానమంతు రీజానంతు చాచానంతు
తైత్తిరీమింతు, రీతానంతు దోలనిత శ్రీరీ
యయ్యున్.” కళా. 3, ఆ. 3.2; 5. మొల
నూలు. “ఉ. కట్టిరి మన్నుచుదనువుగారి గట్టిటి
మేటితీగమై, నొట్టిరి.” విక్ర. ౪, ఆ. ౧౩౦.

తీగతోడి ద్వ. వి. (తీగ+పోడి.) మనోహరా
లగుతడుని; అడుది. “ఉ. సమయినిగతోడి
గృహమునుక కలక విక్రమును ట్టాకాయము
మేదిమిరితి...” హాశ్య. ౪, ఆ. ౮౩. చా.
౪, ఆ. ౨౦3.

[(౪. ర.)

తీగకానుగు. ద్వ. వి. (తీగ+కానుగు) మర్మజ్ఞి.
తీగకజ్జ. ద్వ. వి. (తీగ+కజ్జ) గండాది, మహా
ధూర్జతి. (అభిధానకర్మమాల.)

తీగకాత. కై. వి. (తీగ+కాత) ఒకకారికాతీతి.

(౪. ర.) [(౪. ర.)

తీగకుమడి. ద్వ. వి. (తీగ+కుమడి.) దీర్ఘమాలి.
తీగతెంపు. ద్వ. వి. (తీగ+తెంపు) తెంపులేనిది,
అవిచ్ఛిన్నము. “నీ. వికల్పము నెవ్వనివిపులీయా
శక్తి విరుగుచున్నది తీగతెంపు గాంగ.” కాశీ.
గౌ. ఆ. ౯౪.

తీగనవ్వు. ద్వ. వి. (తీగ+నవ్వు.) దీర్ఘమము.
“నీ. చయ్యద కిగకార్చి పాలిండ్లు నవరించు
విచ్చువాణక నవ్వు. తీగనవ్వు.” శ్రీదా. ౩౮.
రాధా. గౌ. ఆ. ౧౧౩.

తీగపాలు. ద్వ. వి. (తీగ+పాలు.) కీరానిశి. (౪. ర.)
తీగపేరికల్పితుగడు. ద్వ. వి. పల్లిజీవిత్త, మహార
స్వామి. ఆం. భా. ప్ర. ౪౪.

తీగనవ్వు. కై. వి. (తీగ+నవ్వుయ.) ప్రాణిశ్రామ
నొకకారికత్తి. “మ. పాలింది శ్రీరీగతీగనవ్వు
యలం ధర్మరంజనం బుచ్చుమంజులం...”
అమ. ౧, ఆ. ౩౩.

తీగనవ్వు. కై. వి. (తీగ+నవ్వు) 1. ఒకకారికత్తియ.
బ. ధాన్యరీతిము. “నీ. బలతీగనవ్వు లాపా
ద్ధింది రిద్దిరాచ గునుముతో చులంగగా గుచ్చ
లేమి.” కవి. ౧, ఆ. (౪. ర.)

తీగమొలగు. ద్వ. వి. (తీగ+మొలగు.) 1.
తీగము లేనిమొలగు, ఉ. విద్యుత్తు; 2. ప్రాప్త
రిరుగుముత్తము. (౪. ర.)

తీగమోడి. ద్వ. వి. ప్రాతని. (౪. ర.)

తీగమొలగు. ద్వ. వి. (తీగ+మొలగు) తీగనవ్వుము,
నవ్వునిమొలగు. “ద్వి. అని తీగమొలగున నా
కామలాని, కనకాంబు జేర్చిని తా నేడ్చు
కొనుచు.” ద్వ. నల. ౪, ఆ. 3౯3. పు.

తీగలవాడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తీగల+పాడు) (తీగలంతు, వ్యాపించు. “ఉ. తీగలవాడు పార్శ్వ
శతదృష్టి దగం గలయంగఁ జూచినన్.” కవి.
౩, ఆ. ౯౧.

తీగనిలకాడు. ద్వ. వి. మనవ్వుడు. “నీ. తుంట
నిల్కాడు మరుఁ డించునింటివాడు, తీగనిల
కాడు మలాశా..” అం. భా. ప్ర. ౪౪.

తీగనిలకుడు. = తీగముకాడు. (౪. ర.)

తీగయ = తీగ. (లత్యవర్తి.) “నీ. అలరు దీగ
యతో నుద్ది యైనయట్టి, కొమ్మనమ్మనలపుల
గొంపు టరుచు.” కవి. ౧, ఆ. ౩౮.

తీగ = తీగ. (లత్యవర్తి.) “మ. తీగమొలపును దమ్మి
మొలకులగు రామకల్పచక్రయోగ, సిగత్రా
మొగ్గలకాయతో చిగురుకాంత శైల్యం
కాలం బొల్పురుగఁ గెడిరీతనవంకయును కా
యతో మొలకగఁ బువ్వునీగెనెం దావలరాచ
యెంటిరి కడుం గేడింపుడు శివమనన్.” య.
గౌ. ఆ. 3౪. అని. గౌ. ఆ. ౭౦.

తీగమొట్టు. ద్వ. వి. (తీగ+మొట్టు.) లతవర మొట్టు
కొనుట. “చ. తొలితొలి కెచ్చుధారల కెదు
కొట్టి కచ్చుట తీగమొట్టుగానలమును ధాత్రి
వేది పొలుపార మరీచునబావ్వునల లాత్రి
తొలిధారకే వెలిది తోన భునాభుము వాన
కాళ్ళకుం బలరపు చాలయాభిరుల భంగి
నంలె లాడె నో యనన్.” అమ. ౪, ఆ. ౮౪.

తీగతెంపు. ద్వ. వి. (తీగ+తెంపు) అవిచ్ఛి
న్నము ఎడతెనిది. “నీ. ఇట్లు దిగల్గెల దామై
యొకమొలగు, నమ్రపీరుపావరము దాయగ
వచ్చె, తీగతెంపుగ రేపకా ద్రివిక్రమంజుమండి
భేదరమిధనంబు లొక్కమొని.” ఉచ్చ. ౧, ఆ.
౧3౧.

తీగబెచ్చిరి. ద్వ. వి. (తీగ+బెచ్చిరి.) కలంబిశి.
“నీ...తీగబెచ్చిరి యనంగ గలంబాణ్ణ
యలరు.” అం. భా. ద్వ. 3౩.

తీగనవ్వు = తీగనవ్వుయ. కై. వి. (బ. ధాన్యరీ
తిము.) “నీ. మండిగల్లం కాగనల్లం తీగ

16376

అయ్యనము; 8. నమస్త్రప్రభుభ్యః, విజ్ఞ. (అ. అ. అ.) 1. వాడిమైనది; 2. చుట్టినది; 3. పూము; 4. పూమైనది.

తీర్థంపుడు. సం. వి. ఉ. పూ. 1. మార్పుడు; 2. అన్ని.

తీగ. చే. వి. తెలుపుకట్టబోవలసినము, తొట్టు. "నీ. తొట్టు నా జీగ నా జోడుచుండు చట్రక పూర్వజీవాధిప్..." అం. భా. ప్ర. ౧౬౩.

తీడు. చే. వ. త్రి. 1. వాడిచేయు, పడుతుపెట్టు.

"గీ...అయ్యో విధి! నీదిరిసాన దీక్షివత్తు రాస్త్ర మలపండ్లి వారిణిచాచన అమృతవిపాకన ములు." సాంబో. ఆ. అ. ౧౩. నరన. 3, అ. 3౧; 2. పెరిపెట్టు, త్రిపు. "ప్రగర ..మిథ్యా వాసాంబోధ్యం బాధ్యమన మెయ నేత్రాం తమో గోరు బాణా, మిసాంబో నీడి వల్మీక్ క్యుగబువృద్ధగంధిరబాదంబుతోదన్." వరాహ. 3, అ. ౨౦. వరాహ. ౨, అ. ౧౦౯; 3. చీల్చు. "ఉ. వాడిమెయింనుగోట జనవల్లభ నందను దిక్కుల దెంకయిం, నీదెను గేతలి వశము..." ఇందు. ౧, అ. ౧౧౩; 4. చిత్తు, పెడచల్లు. "గీ. పెదగి పుల్లల జనముతుమైనల గదుము, ఫలదంబులు చీల్చుల జీల్చుల చీల్చు, నీరులు నలుచీల్చులన నీడి తెలుల నూచీబాళి నువ్వింకి చంద్రనుతీలరాను." ఉ. హరిశ్చ. 3, అ. ౧౧, కమ. ౧, అ. ౧౨౩; 4. (చుడ్డు) కొలుకు. "ద్వి. వాడితోలుల నీడి పడి నాడు గజవి" ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౨౦౯౬.

తీడునా. చే. వ. త్రి. (తీడు+నా.) వాడిచేసి కొను, పడచుట్టుకొను. "గీ. రాజంబున నల రాచరాచవాడు, చేటితెక్కలగలి యప్పుల నీడునానగ." నైడు. ౨, అ. ౨౧.

తీకుడు. వై. వి. (సం. తిత్తిరి.) తిత్తిరినీ. 'గీ. తీకుడు యనగను దిద్దిరి .." అం. భా. ద్వి. ౯.౨.

హంస. 3, అ. ౧౨.

తీకపు న తీకుడు. "నీ. తను నేలకొర చిక్కునన మెచ్చు నీకుతుల జు వట్టి విట్టొక్కచారడే." స్వా. ౪, అ. ౧౮.

తీడిపు. చే. వి. (తీపు+తీపు.) 1. తీపుకాథ. (చూ. తీడిపుచేయు; 2. లంఘన,రాడి. "ను. గగన ద్వీపరతీకు ప్రత్యుటకు దగ్గరొన్నతీడిపు

చేదగ వాటిల్లునాచి రోమున ప్రాశ్నారము గాంచుచి, పూర్వమార్గమున... ద్వి. నీకునాచి బోయితుల నాగ..." అత్తి. ఆ. అ. ౩౧.

తీడిపుచేయు. ద్వి. వ. త్రి. (తీడిపు+చేయు) కాథ పెట్టు. "ద్వి. సారంగధరు శేరి సార మేరుములు, చిటియటి వలకట్టి చీకానముచు, తెలుగన వన లించి తీడిపుచేసి, భువనరకాళారము చిట్టిపెట్టు, కొనుగోడిమలారగున జుట్టి వట్టి." నవనాథ. ఆ. అ. ౨౯ పు.

తీరు. చే. వి. అరుగు, వికర్షక. "ను. తెలుకాతీరును నేను శేర్లి కలకాతీర్షక మేర్చెగ నదానుల కామయిలారచనాక్రమముతో నుండింది..." చంద్రా. ౧, అ. ౩౦. ఇందు. 3, అ. ౩౩.

తీసాను. చే. అ. త్రి. (తీపు+అను) ఇవారు. "ఉ. పోయింముం ఏమకంబు పెట్టి తీసాచగ నీది పంటియెలు తెనమిటానిని కాద మెందులన్." విజ. ఆ. అ. ౧౦౨.

తీపారు. చే. అ. త్రి. (తీపు+అరు) ఇవారు, మనోజ్ఞుడు. "చ. తెనవల్లభి నెదవచ్చి నెట్టు గవలుం దీపార .." హరి. పూ. ౩, అ. ౧౧౨. భార. విరా. ఆ. అ. ౧౧౮.

తీడి. చే. వి. 1. మూడవర్ణము, మనోజ్ఞక. "గీ. శిష్ట జనూత్త లని పెదవల్లల దెట్టితెలువ నరక త్రియోత్తల తీడి గోరు." విక్ర. 3, అ. ౪౧; 2. ఇచ్చు, కొరక. "౪. ముదినునిని రెండు చిక్కెను, బ్రదికెనుతీడియును విమరువకన్పు హయన్." భాగ. ౯, వర్ణ. ౧౩౮. నుడు. ఆ. అ. ౧౮; 3. ఒకరుది. (౪. ౧) విజ. తియ్యది, వర్ణము—తీడివార్ధము రెట్టుపగా తనరాదు.

తీపు. చే. వి. 1. తియ్యదనము, ఒకరుది. "ను. తీసు వర్ణము తీడిపువృక్షులచే నుపించు ఖేదిండు దీపు రదింబగ్ లవనాధిక్ ముగ్ధకంబుం లేద యర్పించు విద్ధరణ్ మూర్ఖుల జెల్లు నెల్లుడు నుధాధారానుకాళోత్తమన్." భక్త్య. ౧, అ. ౨. పార్వ. ౧, అ. ౧౮; 2. మనోజ్ఞక. "వ... నముత్తంగశృంగాటనకన, యాంబులలోపుల తీపుల కాపుల నిలుపుచు..." వరాహ. 3, అ. ౨౪; 3. కొరక, అనుక. "వా... ఇచ్చో: కాని జేవాంబులై, దీపుం జీగటి యింకకంటె వర మేది యిట్లు మన్నింబన్." కాళ. 3, అ. ౧౨౩; 4.

(తీర్థము కా.) యాత్రాపేదన. "నీ. తెల్లగొడ్డులు
దేలగిల్లి తీర్థము వుట్టి పోవముల్ పొందుగఁ
దొట్టెల్లు." కవి. ౧. ఆ. ౧౧౦. శుభ. ౨. ఆ. ౧౧౧.
1. తియ్యలిదిరుచ్చుము. "నీ. నారి
కేళానవపుండివలూరు పొలము." ఆము. ౨. ఆ. ౧౧౨.
2. ఇప్తముక్తియము. "నీ. నరులకు వధివ
ప్రాణముకంటెకు రూపింప
నర్థము తీర్థ మివ్వె." భార. ఆర. ౩. ఆ. ౧౧౩.
భార. భీష్మ. ౧. ఆ. ౧౧౪.

తీర్థరామ. చే. వి. (తీర్థ+రామ) వేట మరయో
నించునాథునివేడుము. "వ. తీర్థులు నరిగోలం
బోనలలు తీర్థములు తీర్థులగండెలఁ దీర్థ
రామ నాదీర్థం వలముట్టు గని..." కాళ. 3, ఆ. ౪౩.

తీర్థరామి. చే. వి. (తీర్థ+రామి) మాధుర్యము
గలది. "నీ. మోచిపానక మిచ్చి మోచాన భోగ
వృష్టం దీర్థ మిచ్చుము మోచితిరామి." ద్వి. 3, ఆ. ౧౩౩.

తీర్థరామ. చే. వి. (తీర్థ+రామ) మాధుర్యము
గలవాడు. "నీ. రేడికమధులకును చేతతోఁ
బుట్టెడి తుడి మరల నేర్చు తీర్థరామ." ద్వా. 3, ఆ. ౧౩౪.

తీర్థులగొను. చే. ఆ. త్రి. (తీర్థ+గొను) వేడుక
వడు. "వ. ఎవ్వరు దానకచేకనక నీతం దొడ
గాంచెనో యనుచు జూపులు తీర్థులగొను
బు..." భా. రా. నం. ౧౩౧.

తీర్థ. చే. వి. 1. తియ్యలిదిరుచి గలది. (నీలికి గర్
భాయముందు విగాగమును వికల్పము) "నీ.
తీర్థములు కేసుగది దొర్లి తియ్యలి...బట్ట
బయల లగు గర్భరేఖ విమనుసాయక విచ్చేయు
విడిచబడును." కి. శకుం. 3, ఆ. ౧౯౦. చంద్రా. 3, ఆ. ౧౯౧; 2. మనోజ్ఞము. "ద్వి. చిలుక
నవుల తీర్థమెయ్యలు గల్గె,తెలవలు పలరాజు
దీనులు లగఁగ." రి. రా. ఆ. ౧౧౦. త్రి.

తీర్థన. చే. వి. 1. తియ్యలిది, మాధుర్యము. "క.
కయలామి వేళ్లతోడుతనములదురే తెలుసు
తీర్థన గదా యనుచును." ద్వా. ౧. ఆ. ౧౩౩.
ఆము. ౧. ఆ. ౧౦౯; 2. తీర్థము. "వ...
ప్రకు తీర్థ తీర్థము..." భా. రా. యం. ౩౯౪.

తీర్థము. చే. వి. 1. తీర్థము. "క. తీర్థము
వారికి నిట్లు వనియముగా నుండి వచ్చి నిల్చు
క్రమముల్, తీర్థమును బోసిది కడుదీయ
ము కనువింకగా యుధిస్తీరు దనియెన్." విజ. 3, ఆ. ౧౦౯; 2. మనోజ్ఞ. "ద్వి. తీర్థమై
పద్మమేలిమి చూపువోదె, తీర్థమై మైదన్న
దీర్థమో నాగ." ద్వి. భరతు. ౧. ఆ. ౧౧౦.
త్రి. ఆనంద్రి, శ్రద్ధ. "క. తీర్థములీపుచరి
తము, తీర్థములు విన్నవ జనున నీరువచ్చుండై
యందు..." భాగ. ౯, పృ. ౧౧౩; 3. సాంకర్షిక
వాక్యములు బుద్ధిగలిగియుండు. "నీ. సాంకర్షిక
సంజ్ఞయై వసుం దీర్థ మనగఁగ..." ఆం. భా. ౩, ఆ. ౧౧౩.

తీర్థము. చే. ఆ. త్రి. 1. తర్జన తీర్థము. "కు...
శశిబలమూర్తి కర్ణగ న్నతోత్పలకాంతుల్ రింఁ
దీని దాగె నియ లంక న్నకర్ణకాంతులన్." విప్ర. 3, ఆ. ౪౯. కా. భార. ౧. ఆ. 3౦; 2. తీర్థ. "క. తీర్థమువారికి నిట్లు వనియముగా
నుండి వచ్చి నిల్చుక్రమముల్, తీర్థమును బోసి
ది కడుదీయము కనువింకగా యుధిస్తీరు
దనియెన్." విజ. 3, ఆ. ౧౦౯. న. త్రి. 1. తీర్థము.
"నీ. కదిలితో మునిగాలు గలది మోటి
దీయఁ దీసి తోడగా తేలు పెరుక్ గట్టు." చంద్రా. ౨. ఆ. ౯౧; 2. కొను, పుచ్చుకొను.
"వ. విటులు గలది తీర్థ దగ్గరము లుక్తము
వారకాంతులన్." విప్ర. ౪, ఆ. ౨౩; 3. రాగ,
అకర్షించు. "కా. చందానివిమనుసాయకము
చంచల్లారవేళంబుగా, నిందార పెగఁ దీసి
లోకములు పూర్తిలగ రామునీశ్వరు డాన్
టున నేనె..." భా. రా. తీర్థము. ౨౩౮. సా. ౨, ఆ. ౪౩; 4. తొలగించు, లాగినెచు. "నీ.
తెలువయ్యెడు బుజులమరేక నదిమిసని నడ
లింగు చిలించి రుముడ డెంత సిగ్గరిన యందు
తైలు దీనివను వేగగరయంగుంబుల బుజులొం
గవచ్చును." దశా. 3, ఆ. ౩౩. హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౧౦౮; 5. దించు. "వ... ముందు కుండు
విత్, బుజుడి నుట్టుదీని..." నిరా. 3, ఆ. ౪౪; 6. తీర్థము. "వ. నాటికలు దీని యచ్చుము
నీర్చి ప్రసంగము దీని యచ్చుబుద్ధికి నుంచి
..." ద్వి. ౪, ఆ. ౨౩. చంద. రా. ౩, ఆ. ౨౩; 7.

7. బట్టాను, వశరమును. "ఉ... ఎంతయు శక్తము గానుచున్న మా, భూవరముని గాంచి యొక భూటాని నీనక నందు నున్నాడై." కృష్ణ. 3, ఆ. 78; 8. దేవతయేను, విడిగా నుండు. "చ... వచనము చేసి యేర్పడ మఱి యంతలా నతిథి భాగము తీసి లతాంగి భక్తము, గుడువంగఁ జెట్టి ..." బచేల. 9, ఆ. 34; 9. అలాపించు, కొన సాగించు. "గీ. రాగములు దీసి సాడుచు రచణ వచ్చి." భా. రా. బాల. 10. (నేత్రవంధు లును) విణుడు. "ప. శబ్దము దీసి యిచ్చుకము నెచ్చి..." విద్య. 4, ఆ. 13; 11. తెలుసు. "క...చు దిగ్గనఁ దల్లు దీసి నుల్లకు మొద మన్." విద్య. 4, ఆ. 13; 12. శ్రువు. ఉదా- చా దాగియి తీసివారు.

తీరము. నం. వి. అ. న. దర్శింపు. పుం. తగరము.

తీరకము. నం. వి. అ. న. తీర్పు. పుం. వశరములని బిర్దురము. విణ. (ఆ. చ. అ.) వశరము, తీర్పురము. (పాల్వెము. మొ.)

తీరు. చే. అ. శ్రీ. 1. కావలెను, నిద్రించు. "ఆ. నేగ వడుట చేతి వినుక కార్మును దీరు, దీరకుండు ..." భా. ఉద్యో. 3, ఆ. 110. స్వా. 4, ఆ. 20; 2. తగ. "క. తగ వెలంగ లేక యిలు వలె; దానవని నలుక నీకే తీరణ..." చంద్ర. 9, ఆ. 94; 3. తీరకము. "ఉ. తీరక త్ర డిక్ జవగరిక్ బుటుమర్ దుమిండుచాడు న్, దీరనిత త్రడిక్ జవగరిక్ బుటుమర్ దుమి కించువారెగఁ దెంపార నిసింది..." చంద్ర. 1, ఆ. 93. ఉ. హరి. 4, ఆ. 110; 4. వశరములకు ముగ, కుదురు. "గీ. భూరులకు మాకు నేకాగ్ర నంగతులకు, బాంబ తీరనిరులకు మంచి యిచ్చు." భా. 9, పుం. 30; 5. ముగియు, వెలంగ గుట్టు. "ఉ... అవారతనక్క వికల్పనానిధి, మా వశరపువృక్షములు సావల దీరవశరత్క ముల్." మమ. 9, ఆ. 98. సా. 1, ఆ. 93; 6. శక్తమును. "కా. నాశక్తియనందనం జెలి మానప్రాణములే కావగా, నీకుం దీర్పున .." నిర్వ. 2, ఆ. 31. వి. 1. సాందర్యము, అందము. 'చ. కొమ్మెలంబులయె గేరున గొప్పతీరు ..." నిలా. 1, ఆ. 98. హరి. పూ. 8, ఆ. 9; 2. విధము. "క. వారలకదత్తములు, తీ రిది నే

లేదు లేదు యవగ..." కవల. 4, ఆ. 93. వాల్మీ. 9, ఆ. 93; 3. మాన్య, అవధి. "గీ. ఆదుడేకుల గన్న యెయ్యారములకు, దీరు .." నిలా. 1, ఆ. 110. విణ. చక్కనిది, నుండరము. "ప... గియనవరత్తును జీకవల జేపానిచేయులు..." ఉ. రా. 9, ఆ. 93. హంస. 4, ఆ. 93.

తీరుకు. చే. వి. నాట్యగతి భేదము. "గీ. శాస్త్ర లవ సారు లవఁ దీరుకు లవ వెలము, నాట్యగతి భేద ములచేట్ల .." అం. భా. పు. 93.

తీరుచు. చే. న. శ్రీ. (తీరుధా. ప్రి.) 1. నవరము, నరిదిద్దు. "మ. అంకర తీరిది ముద్దు వెల్లుకొని నయ్యుటంబున జుట్టిపె, తలగుంబయ్యెద కొంగు కార్మి .." దళా. 3, ఆ. 90. విజ. 9, ఆ. 110; 2. వానిచు, చేయు. "చ... తెలక తోనగడిగంగలో నకుం, లిలకుతి నిశ్చల్యత్వము లనేచును తీరిది .." దళా. 9, ఆ. 98. కై. 9, ఆ. 93.

తీరుపు. చే. వి. (తీరుధా.) 1. అందము. "ప... కను ర్మలకప్పు దర్పు నుండి బవతీరితిల్లుచాల్చి చాల్చి తీరుపుల..." క్రమభ. 30; 2. మృత్తరీవాద్య ములు నకుముగా ముగించుట. "గీ. అభినయం బులకాల్చి బరుచైనతీరుపుల్ వెలయంగ బవ చాళివిధ మెక్కర్చు." ఉ. రా. 1, ఆ. 93; 3. వరిహారము. (చూ. తీర్పు.)

తీరుమానము. చే. వి. వరిహారము. "గీ. అన్ని యిలు లాచఁ గాంచి మురానులానిననీ వానితప్పు దండమున దీరు, దీరుమాన ములరాము తెలువ సాదనద ముల వ్రాతీ నతి కచ్చి వ్రానిములు." రాధికా. 4, ఆ. 90.

తీరువ. చే. వి. వివారకృత్యము. "గీ. తీరేమన ములవారల బుట్టించుతీరువే యేనెచ్చుచారు పత్తెము.. " చంద్రి. 1, ఆ. 34; 2. కావులు కుంకుమములకు నీరు పోయించునందులై ప్రభుత్వమున కొనుగోధము, లేక భాగ్యము మొ. (క. ర. చా.)

తీరువము. దర్పు. అ. శ్రీ. తీరువము. అందము. "ప... వశరముకాళారకంబుల నభిరంగంబుల గీటి తీరువదం జేయుచు..." స్వా. 1, ఆ. 110. రా. బాల. 9, ఆ. 9.

4. తుల్యశ్రేణుః 5. యజ్ఞముః 6. కాశ్రముః
7. ఉపాయము, మార్గము; 8. యోగి; 9.
స్థిరము; 10. అగ్ని; 11. ఉపాధ్యాయుడు;
12. మంత్రి; 13. సాక్షము, ఆర్థుడు.

తీర్థమురాదు. మి. అ. త్రి. (తీర్థములు+అడు.)
సౌమ్యము చేయు. "కా...మహిమార్థానోదాహరి
వారి దీర్థముకాది కాంచిన జగద్రుద్రుల మర
రాతి ద,మరామాధిపు భీమనాయకుఁ ద్రిలోకా
ష్టావసాధాయకున్." భీమ ౪, అ. ౧౫౮.

తీర్థయాత్ర. సు. వి. అ. త్రి. తీర్థక్షేపతై సోవుట.
తీర్థరాజము. సు. వి. అ. పు. 1. తీర్థశ్రవము; 2.
త్రయారబట్టలము.

తీర్థవాసి. సు. వి. అ. (న. వి. న.) 1. తుల్యశ్రేణు
మాదు వివరించువాడు; తీర్థక్షేప చేయువాడు.
(శ. ర.)

తీర్థవిధి. సు. వి. ఇ. పు. తీర్థమందు చేయదగిన
బ్రాహ్మకృత్యము. [బుద్ధివది.

తీర్థము. సు. వి. అ. అ. త్రి. తీర్థమునందు
తీర్థిని. జే. వి. (తీర్థ+అరి.) న్యాయాధిపతి.

"నీ...రాయములు వచ్చుకొలది విచారించి
బదియూర్ల కొరెః దీర్థినిగఁ జేసె." శకుంత, ౪,
అ. ౧౩౬. మండిత, దీక్ష. ౪౨, పు. వి. అ. 1.
తగవరి, ధర్మజ్ఞాండు. "నీ...తీర్థిని తగవ రు
ధర్మజ్ఞుఁ జలరు." అం. భా. ద్వి. ౧౮౩; 2.
చారుడు, మేనల్లుడు. (శ. ర.); 3. కార్య
కర్త "ఉ. బందితీర్థరుల్ సదితపాలిఁ గేరి
కృతప్రణాములై." శై. ౮, అ. ౫౭. అం. భా.
త్వి. ౪; 4. మణిహారము. "క. జగదంతుఁ
గూటితెలుపు, తెగజదంబరికాని తీర్థినిచలుమం,
బాగడిత నుబ్బెడిసామి.." అచ్చ. భా. ౧,
అ. ౪.

తీర్థు. జే. వి. (తీర్థ ధా.) 1. (నవరించుట, చక్కఁ
బఱచుట.) "చ...బహుదేశవాసులందఱు అొకటి
చేయుచో వెరవు వచ్చుకె తెల్లల యెట్లు గల్గు
ని, తెజఃగోచరాలవారిలఁతీర్థునఁ గాక పొసంగ
నేర్చునీ." భార. ఉత్క. ౪, అ. ౧౪౩; 2.
(నివాసముచేర్చుట.) అవ్యాజ్యముల
తీర్థు తెచ్చినారు.

తీర్థ. జే. వి. ముఖాలములకు నీరు పోయింపుకొన్నం
దునై త్రుప్తమున కొనగలభవము లేక ధన్య

ముమె. "నీ...నర్మమార్గములగుడఁ దోది
న్యాయము కొలు వచ్చురీతియనాతీర్థము
వచ్చుధాన్యములు..." ఉ. మాతృ. ౧, అ. ౩.
తీర్థచూడము. సు. వి. అ. అ. అ. దాఁటబడు
చున్నది.

తీర్థమి. జే. వి. (తీర్థ ధా.) 1. ఆకర్షణ, ఆవహము.
"క. వేటొకఁ తెజఃగున కొరుకు, మారాచక
యునిఁ తెన్ను ముతకే దుగడం, నీతిమి గలచో
టులఁ దా, నూరి కడఁగి వచ్చి మాత్ర మెయిజాన
వల కున్." భార. విరా. ౧, అ. ౧౨౫; 2.
ఇచ్చుది, దివ్యునితీర్థి. "అ. ఎత్తిపట్టులకు నై
యామలకు, నైతితీర్థములకు ముట్టుబడిక, మంత
తెల్లఁ బాయు నింతులఁ బ్రజలకు, తొనరఁ జూడఁ
గనినజుల కెందు." భార. అ. ౪, అ. ౮౫.

తీర్థక. జే. వి. (తీర్థ ధా.) తీర్థము, ఆవహము.
(శ. ర. చా.)

తీర్థిహాత్ర. జే. అ. త్రి. (తీర్థ+హాత్ర స్వార్థమున)
చచ్చుగలిచు. "నీ. మమకాపరిరాక్షవవర్త
మడఁగె, దీర్థిని జిహ్వండు గేటితోఁ దీర్థిహాత్రు."
మొ. రా. మం ౧౫౯.

తీర్థము. జే. అ. త్రి. 1. చచ్చుచురలించు. "నీ.
సామ్రాజ్యపట్టాము నమరెఁ గట్టిరి నలుకాలమున
నకడు తీర్థె." భార. ఉత్క. ౪, అ. ౨౭౩.
కాళి. 3, అ. ౧౨౪; 2. సాయుర్బాలగు.
"క. శ్రమ, బాఱగ నెడఁ బరిశ్రాము,
దీర్థుగఁ జైచితి నన్నదీవనముల్." భార. అది.
౪, అ. ౧౯. స్వా. 3, అ. ౨౩; 3. తయారగు,
నిర్దిష్టబడు. "ఉ...చక్క-తెట్టివాఁడుమృగం
దీర్థవట్టు కలిగి గ్రహిరముతాదీ మాలు..." కుక.
౨, అ. 3౫౭. ఉ. రా. ౧, అ. 3౧౩; 4.
విచ్చుచుబయల్చుడు. "క. వేటొకఁ గొలఁతులు...
తీర్థొ మదినములు..." మ. ౮౦, అ. ౧౧౪;
5. సాధ్యుడుగు. "క. కృతులు రదియొన నుకవుల,
కృతు లొప్పు గొనంగ నొరునిగీన దీక్షి..."
దశ. ౧, అ. ౮౦. వేం. మం. 3, అ. ౨౦౮;
6. దీలగు, ఆవహము కలుగు. "నీ...ఇయ్యెడఁ
దడవు గాగనింపఁ దీక్షు పోయ రావలయు
మాను." భార. ఉత్క. ౧, అ. ౪౨. కాళి. ౪,
అ. ౧౦౫; 7. ముగియు, అంతగు. "ఉ. మూఁ
యశేయుధముల మీరు జంతువుల తెల్ల నింక

కోడికె నవం గమంగడం .." ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౨౨౮. భాగ. ౧౦, వృం. ఉ. ౧౧౫౩; 8. పరిపాత్ర. "సీ. ప్రాశస్త్యం తీయ బహు జవాన్నుడు దీయ నానల కొడవు బునకె ప్రయత్న, సీ. ము..." అమ. ౪, ఆ. ౧౨౩. 9. పరిపాత్ర మన. "సీ. దేహానామకొడవ తీయ బెల్లబునా ములును..." భార. ఆది. ౫, ఆ. ౩౧. నిరా. 3, ఆ. 3౪, 10. పాదన. "సీ. తీయ గరియయ దినముల చేక బెల్లమల్లె పట్టినచేత క్రమంబు గాంగ." పా. ౫, ఆ. ౨౬; 11. నళిండు. "సీ. భావమున బాధ్యకర్త సంచయము తెల్ల దీయ. .." దళా. ౧, ఆ. ౧౨౨. పేదన. ౧, ప్ర. ౪౫; 12. ఇదిక్రయదమల కనుప్రయక్తమె అన కాగర్తమున గల్గించును. ఉదా. — వా. బాబు పేరితీయను. (తప్పుకేయం నని భావము) వి. సంధిపదానికి. "న. అది వక్రం రాజ్యము పాలు లేక తీయ కొడ:బాటు గల్గిన తెలుగు గది పెట్టె..." భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౧౦౨. భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౧౦౬.

తీయక. ద్వ. వి. (తీయకక) 1. ముగింపుఅనానము "సీ. అనకు నీదేహ ముదీనయట్టియెల్ల, పశుమమై నామ మరలాకవాన మహిమనివ్వ దేహంబు కామంబుతీయకడయంగలిగె బ్రతుకవృత్తి నీకు తెలియజేతు." చిత్రభా. ౫, ఆ. ౪౦; 2. తీయక, తెలివి. (క. ర.)

తీయమ. దే. ప. క్రి. (తీయ భా. క్రి.) పరిహరించు ప్రతికారముచే ఉపశమించుజేయు. "క...కార్త విద్యుతులంబు తండ్రిని బువినబగ తీయచు కొనవలె నని .." దళా. ౬, ఆ. ౧౨౮.

తీయదల దే. వి. (తీయకల) ముగియక, అంతము "సీ. భివనీయండు నేలంబు నుగ్రామమునకు, దీయ దల యగురా కని .." భార. భిష్ట. ౨, ఆ. ౨౦3. నిర్వ. ౧౦, ఆ. ౮౪.

తీయదమ. ద్వ. అ. క్రి. (తీయకదమ) తెలిసియగు. (చూ. తీయపాలు).

తీయపాలు. దే. వి. (తీయదా భా.) తీయక, అనకా కము. (క. ర.)

తీయబడి. దే. వి. (తీయ+బడి) తీయక, అనకాకము.

తీయగు. దే. అ. క్రి. (తీయ+అగు) అడంగువిద్యుతుల కడు. "ఉ. తీయకంతునెంబడిన తెప్పెలుగ్గ నని

దీక్షి కల్గి పాశాశ్చము బట్టుచుండు..." అమ. ౨, ఆ. ౬3.

తీయ. దే. వి. అడంగుల. (చూ. తీయదమ) నిల అల్లము. "సీ. ఒకతె వెప్పలపై నుకరికల వ్రాయు నొక్కతెన మెల బడ తీయ చిమ్మ దీయ, నొక్కచి మెలపుకు నగ్గి యుండున గావ్యభరము వేదన గూడ దాల్చామునకు." నిరం. ౨, ఆ. ౨3.

తీయదమ. ద్వ. అ. క్రి. (తీయ+దమ) 1. కన్యశిషిండు. "సీ. ఇట్లు లక్ష్మిగ ముగ్ధ మేనకలెనికల బశమునక దళదానం దీయబడియె." పాండు. ౪, ఆ. ౧౮; 2. నళిండు. "సీ. దేశకాలాంతరంబుల దీయబడినబుద్ధి పొందర్పమొక్కడ దమ్మకము గాక, గాత్రపొందర్ప మేరికె గలగ దనినదాని విని విన్నవై యుండె దమనకుండు." వేం. పంచ. ౧, ఆ. ౬౯౬; 3. దుర్బలమగు, నిష్పత్తియగు. "ఉ. ..మెచ్చి నటింప బర్పదము దీయదం గట్టి నుల్కు .." వేం. పంచ. ౧, ఆ. ౫౮౧.

తీయదమ. ద్వ. అ. క్రి. (తీయ+దమ) అనక, ములుగునడియుండు. "సీ. భూచి క్రిందుగ బాణె బాణె లొరిగ నురువేరు తిమిరంబు నుకల బాణె దీయబడియె." ఇండు. ౨, ఆ. ౧౬౫.

తీవ. వై. వి. (నం. దీర్ఘ) లక, పల్లి. "రగక. ఎవయ ప్రాణపదంబు వా చిల తీవ తీవ కలంగ మెట్టును." పారి. ౪, ఆ. ౧౬. దుక్తి. ౨, ఆ. ౪3.

తీవవత్తు. ద్వ. వి. (తీవ+వత్తు), తీగవలె మృదు త్తగ ముడువత్తు, తీవత్తు. "సీ. తియ్యతేయ లాల్పు-తీవవత్తులతోడితో మృదులలు విని చొక్కలేదు." కవిక. ౧, ఆ. 3౯.

తీవలోడి. ద్వ. వి. (తీవ+లోడి) మనోజ్ఞానా లైవక్తి; క్తి. "సీ. ..చాట్టుగావు మని వేదకు కొనవాడె నీవలోడి." అచ్చయ. ౪౩౪. పద. ౫, ఆ. ౮3.

తీవయిల్లు. ద్వ. వి. (తీవ+యిల్లు) పొదయిల్లు, అకాగ్న వాము. "క. వగ మట్టుకొనినక లీక్తుమగడం దంగ మేమ గలయ పెత్తంగ వృత్తిపాక, తగల నొకతీవయిల్లికి, చలియండెడు చంద్రకాంతక ల్లుమ నీదెయ్." భార. విరా. ౨, ఆ. 3౦౮.

తీవంబే. ద్వ. ప. (తీవ+ంబే) నానం. "సీ. విలెప్పు నుకలాలి తీవంబ ములుగులంబునంబు

ప్రాప్త్య దోలగ మీదె” నీలా. ౧, ఆ. ౧౩. నిరం. 3, ఆ. ౨౦.

తీవరక్ష. వై. వి. (తీవరక్ష+కృత). 1. తీవరక్షుడు నదిత్యురక్షుడు. “చ... కానలభయజనంబుతోడ నాని లాభ్యుడు మేడకు తేలి చూడె గో, నల దీక్షనందుకు తెలిమిచానల తీవరక్ష రానవన్.” ఇందు ౩, ఆ. ౩; 2. భృష్టురాలు, తీవరక్షురాలు. “అ... రా వది యేమి రా విజయరామ యటం చిల దూతీ బలి మై, దీవరక్ష తైల పెనలె తీవరక్షునివా తోడనీ.” (అడివము నూరగని చాటువు).

తీవరక్షు. వై. ఆ. త్రి. (తీవరక్ష+వక్ష) త్యురక్షుడు, తీవరక్షుడు. (శ. ర.)

తీవరక్షు. వై. వి. (తీవరక్షు థా.) తీవరక్షుడు. (శ. ర.)

తీవరక్షు. ద్వ. క. త్రి. (తీవరక్ష+కృత) తీవరక్షుడు తేలిరించు. “క. వరు నెడకు నంతు గవ్యా వరణం బొనరించి మంచివైధి మెనగన్, తెర గట్టిచిరి హరి మది, తెలుగట్టిదో మఱియు మరుడు తీవరక్షున్.” మునంద. 3, ఆ. 3౦౧.

తీవరక్ష. వై. వి. (నం. తీవరక్ష. క. తీవరక్ష. త. తీవరక్ష, తీవరక్ష). 1. తీవరక్ష, తీవరక్ష. “గీ—ఇంటి కిది తోడ మెల్లగ మోపురింప, గాని పోవచ్చు మీదటికగ్గలు విరుడు, దీవరక్ష తేమి యని పోని దిని మనంబ.” పార్వ. ౫, ఆ. ౮. ఆం. భా. ద్ర. ౩, ఆ. 2. చిరాకుకము. “గీ. సంధ్య యన్న శిరోవృక్ష సంధించు, భగ్న భారణ మన్ను దీవరక్ష పొడము.” నిరం. ౨, ఆ. ౨౫.

తీవరక్ష. వై. ఆ. త్రి. చిరాకుకము, తీవరక్ష. “నీ. కనుకాన కృత్యం కందకృతీక తెనంగ నంకనీ మి తీవరక్ష నాన.” శకాం. ౫, ఆ. ౧3. క. త్రి. తీవరక్ష, తీవరక్ష. “వ... కను పరించి మరులంబ దీవరక్షయకృత్యున గర్వాభా నంబు ల్పొందించు.” శి. రా. ౨, ఆ. ౧3౩. శకాం. ౪, ఆ. ౨౪.

తీవరక్ష. నం. వి. ఆ. పు. 1. నమరుడు; 2. నేడకు బట్టించాడు, తీవరక్ష; 3. తోడు చాడు, తీవరక్ష.

తీవరక్ష. ద్వ. వి. బ. భాగ్యునిము. “గీ. తెల్ల నల్లపెన్నులెడ దీవరక్షలు.” శాంతుక, ఆం. ౨౮.

తీవరక్ష. వై. వి. (నం. దీర్ఘ. 1. లక్ష, వృద్ధి. “నీ కాన్యాయ పో. కివ గంది మ్హనతలంబు లానిచు తీవరక్షుల జొంది, యున్నట్టిమత...” పార్వ. ౧, ఆ. ౨౪౩. పార్వ. ౪, ఆ. 22.

తీవరక్ష. వై. వి. తీవరక్షుని. (శ. ర.) తీవ = తీవర. “గీ. మునురుడిమి విరువుగా మోపు గట్టి.” పార్. ౧, ఆ. ౨౦.

తీవ. నం. వి. ఆ. త్రి. 1. తీవగళి, కనుకాదు; 2. కలుకతోడి, 3. తెల్లపక్షి, 4. కులనీ; 5. నది, తీవరక్ష.

తీవరక్ష. నం. వి. ఆ. త్రి. తీవరక్ష. తీ.

తీవరక్ష. నం. వి. ఆ. పు. 1. వాడిమి; 2. నేడిమి; 3. కారము; 4. ఇయము; 5. కగరము; 6. అరిక యము, 7. తీవరక్ష, బట్ట. వి. (ఆ. ఆ. ఆ). 1. వాడిమి గలది, తీవరక్ష; 2. మిక్కిలితేడిమి గలది, అత్తురక్షము; 3. అధికము; 4. కారము గలది, కలుపు; 5. భయంకరము, తీవరక్ష.

తీవరక్ష. వై. వి. (తీవరక్ష+కృత); 1. తీవరక్షించు; 2. వృత్తకలము.

తీవరక్ష. వై. క. త్రి. (తీవరక్ష). 1. భండించు, నంబు. ఉదా—నిపు నాకల తీవరక్షించుచా; 2. తీవరక్షించు. ఉదా—వాని ఉత్సాహము నుండి తీవరక్షించారు; 3. తగ్గించు, ఒకసంఖ్యనుండి మఱొకసంఖ్య వ్యవకలముచేయు. (వృత్త.) పదంతిలో ఆలు తీవరక్షన నాలుగు మిగులు.

తు

తుంగ. ఉభ. వై. వి. (శ. తుంగ.) వృత్తానుము. తీ “క. వరులలు చేపట్టినచో, నిరం బసకాపు మెన విసిరించ నాచరిత్యం బంబ తెలయచెప్పుల బుచ్చుల చాల్చి తుంగ కలకెక్కు గలన్.” శకాం. ౧, ఆ. ౨౦౦. నం. వి. ఆ. త్రి. 1. బుచ్చు, కమి; 2. కనకీరి. తీ.

తుంగకము. నం. వి. ఆ. పు. పొన్ను, పున్నాగము. తీ. తుంగకము. వై. వి. (తుంగ+కము) తుంగక. “నీ. మనకలితల తుంగకముచాచల మనీయ్యలు మనమోమలంబ కలం.” పెన్న. ౨, ఆ. ౨౦౪.

తుంగక. నం. వి. ఆ. త్రి. నది, తీవరక్ష. (ఇది కృష్ణానదియనుదులలోనిది).

తుంగక. నం. వి. ఆ. పు. మదిపు చేడుగు.

తంగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కొండ; 2. పొన్నశి; 3. కొండ; 4. కొన్నెరవట్టు; 5. భద్రమృగము; 6. బుధగ్రహము; 7. ఉన్నపము. (బోధి.) న. కొంబము. సం. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఎత్తెనది ఉన్నతము; 2. పొడవైనది; 3. ప్రధానము; 4. ఉగ్రము.

తంగము ప్రియ. దే. వి. (తంగము ప్రియ) తంగ గడ్డియొక్కదుండు "గీ... గొట్టెట్లు నింజెట్లు దుంగము ప్రియలు నింజెట్లు పెండుంగం దిన దొరకొనియె చాము." కాళ. 3, ఆ. ౧౫౧. తంగి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. భువుశి; 2. వాయుశి; 3. రాత్రి. విలా. (న. నీ. న) 1. ఎత్తెనది, పొడవైనది.

తంగుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శివుడు. తుండే. దే. వి. క్రి. (తుండే ధా. ప్రే) ఉత్తరము, చించు. "గీ. అలవరిచి చతుర్విధాచరములను దప్పించే మహిమను బ్రతికి తుండీకట్ట నెచ్చిన..". ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౧౧౫.

తుంట. యం. దే. వి. 1. తుంట; భండము, శకలము. "కా. కుంటాకట్ట మించుకర మెంతా నాక ర్ణము చూచింద్రులం, దుంట లేవయడె...". ఆము. ౨, ఆ. ౫౦. ఆం. భా. ప్ర. 2౯, 2. తెలుగు, ఇత్యువు శి. (తెలుగుము తుంటవిల్లు మున్నగు మన కథనార్థ ప్రసక్తిలాగే కన్నట్లు చున్నది.) "ఉ... గెల్లవె ముప్పగంబు నుద్దండక నిక్కతుంటవిలు చాలిది యింటిన గండుతూ పులన్." నను. 3, ఆ. ౧౭౪. వై. విలా. (సం. దక్షిణ. క. తుంట.) దక్షిణము, తుంటి. "ప. వికలము బుడమిదిగుండ్లకలములం బొడగని తుంకొగడుక కన్నె దింట యెరింగి...". భాగ ౧౦, స్కం. పూ. 3౬౦.

తుంటి. ద్వ. విలా. (తుంటి + ఆం - స్వార్థమున, ద్వ. పుం.) "ఉ. తుంటిమరుగొలంబడె ప్రాయశ పూవున చాచిపోలి లో, గెంకొకూర్చి నన్ను ల్లరికించి..." తె. శకుం. ౨, ఆ. ౨౨౭. ద్వ. హరిశ్చ. ఉ. ౬౪౯.

తుంటినిలకాడు = తుంటినిల. తుండు. ఆం. సం. దేవ. ౧౪.

తుంటినిల. తుండు. దే. వి. మనస్థుడు, ఇత్యువుము. "గీ. జనగంధిక నాకప్రదానమునందు, జనమనో

విస్తృతి నికంబకలమునందు, వెలయ నిలం: దంకలొక దుంటినిలమెండునగ్గరిక దులకెంచుకొక మోహనాగి యెట్లొ." ఉ. రా. 3, ఆ. ౪౨౩.

తుండే. దే. వి. పిట్టని తంబము. "గీ. కందూరినై రాయం గర్భశం బగుతుండే జీటపెట్టిన ప్రాస పెల్లెల్ల." నా. ౪, ఆ. ౧౭.

తుండీహర. ద్వ. వి. ఒకవిధ మైసూరాను శి "ఆ. గోగహర యాలహర మొచరిహర, తుండీహర పొన్నగంటిహర .." వి. పు. ౪, ఆ. ౨౭౫. తుండకోరి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ప్రతిష్ఠా; 2. దొండ శి.

తుండము. ఉభ. వై. వి. (సం. తొడను. క. తుండం) భాదము, తుతుక. "ప పొండవార్తాం దశని భాదము తుండములు కేసిన .." భార. క్రొ. ౨, ఆ. ౬౦. భార కర్మ. ౨, ఆ. 3౩౩. సం. వి. ఆ. వి. 1. వోరు, 2. ముఖము, 3. ముఖము మెన, 4. విరుగుండము, 5. తొడుతుండము, తుండే. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నోరు, 2. ముఖము; 3. పక్షి, తుక్క. పు. ఆ. స్త్రీ. 1. దొండశి; 2. బడ నిక; 3. తొడ్డు, నాళి. నో. పుం. 1. పక్షి; 2. విరుగు, 3. తొడు.

తుండేము. వై. సం. క్రి. భండము, నిజము "ప... చాలంగల నజ్జియం దొడల తుండేచియం దొండముల భండేచియం..." భాగ. ౨, స్కం. 3౭౦. ఉ. హరి. ౨, ఆ. ౧౨౯. [నాళి. తుండీక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. దొండ శి; 2. తొడ్డు, తుండకోరి. సం. = తుండకోరి. [వాడు. తుండేముడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఉజ్జులతోడ్డు తుండేముడు. సం. సం. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఉజ్జుల తొడ్డువాడు, 2. వడయతోడు.

తుండీరము. సం. ద్వి. ఆ. పుం. దొండ శి "క. మానిక మునుదరనమున, మానిమొండీరపుల మొ యొగిచేసి కలగన్నాని మృదువై నవడమొనాన ప్రతిజ్ఞతోడ్డు మొనినయమె యొప్పున్." కు. సం. 3, ఆ. ౬౨.

తుండు. దే. వి. (క. క. తుండు) 1. భండము, తుతుక. "ఆ. తోడయ శకలనర్థ తుతుక తుండేము తుండే, తుండు తుంట కలయ తుయ ముక్కయన..". ఆం. భా. ప్ర. 2౯; 2. తారుభండము, ప్రానితుతుక. "ఆ. ఇంగ గోమలాగి నెలగొ మ్మని మంతుతుండు నెచ్చి ప్రక్కపండే కేర్పు

యిట్టిభోగ మాత్ర నేవాహుం దైవ, నవభవించి
యెఱుంగ వంతు భటులు." సానండ్. ౨, ఆ.
౨౩. పు. పాండు. ౫, ఆ. ౨౪. ౫.

కుందువడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (కుందు+వడు) మ్రోడు
పరి నగు, మొండియగు. "శ్రీ. నల్లలై కుందుడీ
ప్రావూత్యమునవ, దావలం బై నవెడబడ్డములు
చాచ్చి." చళ. 3, ఆ. ౪.

కుండె. దే. వి. కుచక. ఆం. భా. పు. 2౯.
కుండేము. దే. వి. కుచక భాదము. "చ. చల్లము
గుట్టమున్ రత్నకుచన్ పోతురుకుండెములై, నెద
రంగా వడిచేయి..." చిక్ర. ౬, ఆ. ౩౯. రా.
వి. 3, ఆ. ౬౪.

కుంకుర్చుని. దే. వి. (కు. కుంకుర్చుని) కుంకుర్చు
రము. "శ్రీ. ఎలమి లేచరగల నెలయుకుంకు
ర్చుని నడుమలకాక్షిగావలం గాగ." కు. సం.
౯, ఆ. 2౩.

కుండహానీ. సం. వి. హ. శ్రీ. బొడ్డు. నాధి.
కుండహానీయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) బొడ్డు
నియమకొనుచు గూర్చుండువాడు - సోమరి.

కుందము. సం. వి. ఆ. న. ఉచరము, బొడ్డు.

కుంది. సం. వి. ఇ. శ్రీ. న. 1. ఉచరము, బొడ్డు; 2.

బొడ్డు, నాధి. (క. వి. క.) బొడ్డు కలవాడు.

కుందిఘోడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పెద్దబొడ్డు

కలవాడు; 2. ఉజుకుబొడ్డు కలవాడు.

కుందిలము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అధికము,

ఎక్కువైనది; 2. భరితము, నిండిది. "చ...
నభోవాహినీ, లహరీశివలగంధవాహినీభలగంధి
సారభగ్నసానందిరకుందిలము లిది మహాద్రిం
తానంకావముల్." ప్యా. ౨, ఆ. ౪౫.

కుందిలుడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పెద్దబొడ్డు

కలవాడు; 2. ఉజుకుబొడ్డు కలవాడు.

కుందుడు. దే. వి. తొందర. (చూ. కుందుడుగొను)

కుందుడుగొను. దే. ఆ. శ్రీ. (కుందుడు+గొను)

శ్వరవడు, తొందరము. "ద్వి. త్రోక్కరా దని

నిది కుందుడుగొనుచునుకుల మొంక మెనట్టియ

నంకనరిగివ్యముఖ్యు తేర్చుచి నట్లునిది." ద్వి

వరు. రా. ఆ. ౬౯. ౬. పు.

కుందుడుకు. దే. వి. (కుందు+కుడుకు) 1. నాతా

మునునొక్కన. "చ. యజుశ నన్ను గన్నయన

నన్ లయమందంగ జేసి నన్నునన్, గలవంగ

బాని యున్నమనికీటుమనగ నిరవాని మొగ్గపే,
రలంగల పాలచేసి జరమందుడు కుందుకు
కాణవట్టుగా, గొలవగ దీర్చుకోవోడు నున్
గొడుగే మదిలో దలయగన్." చంద్ర. 3, ఆ.

౬౬. ఆ. రా. ౬, ఆ. ౨౧. ౨; 2. మోనము.

"క... నున్ కీసందడి జాణంగుల: దీర్చుకోతుండు

కుంకుల సామిసామ్య దోచకయన్నన్." కృబంధ.

2౩. ౨; 3. కలక, జ్జోధము. "శ్రీ... యువరాజు

తనినీటి, దొరల భృత్యుల నఖిల సంక్షోభం

బనిచి, కుందుకుకు దొందమున కాట సందడింబు."

సా. ౨, ఆ. ౧౪౪. కను. ౧, ఆ. 3౫. 2; 4.

కందుము, చాంచల్యము. "శ్రీ. పున మెనరాత్రు

చనువోయరాంబడి దుందెలలము కుంకుడుకు

జెంద." ప్యా. ౧, ఆ. ౫; 5. అతిశయము, అధి

క్యమ. "చ. నదు:క కంకుకారణమునం దను

బొందికకోకవచ్చి కుంకుడు కత్తు దుగ్గనీరు

దవహతము చేసి మృగంధ్ర దీర్చి, గొడ నియ

రన్ను మరభృతతోయముచే నభిషే ముడి .."

సాంబో. ౧, ఆ. ౧౨౯; 6. తొందరపాటు

అనాలోచితకారిత్యము. "శ్రీ. పెనగి చే ౩డి

పించుగొనినరేమి పోచ గలం నన్నుడు నిల్వ

గలగునొక్కొ. శ్రీయ మెఱుంగక యడ్డపెట్టు

కుంకుడుకు పో గలరాత్రు మెప్పుడు గలగు

నొక్కొ." విలా. 3, ఆ. ౨3; 7. ఉత్పాత,

తపాతప. "చ... మేనితో, గదియగ నుడ

కున్నును నుఖిలించి జెందెద పూర్వలోకమున్,

దుది యది గా దకుం చనున దుండుకు కేటిక

బొడ్డు యింటికిన్. ఉ. హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౧౫. 3.

విలా. తొందరపడి కార్యము చేయువాడు. అనా

లోచననిలుడు. "శ్రీ. కొడుకు కుంకుడుకై న

గోదలం దొంగెన నమాణుండు తనక నసాధ్యుడ

దైవ." చేణా. ౪. ౧౬

కుండుకులం. దే. వి. బ. (కుండుకు+కుంకులు)

చివ్వుచివ్వుకుంకులు, అత్యల్పభాదములు. "చ ..

వరిపూపూకలముల బలకలతోదన పువకలు

కుండుకులై దూపుచి మడిసిపోట్టును." కలిక.

౨, ఆ. ౧౯. 2.

కుంద. దే. వి. (సం. కుండు.) గాలిచేత నెదరి

వడుచిరు మున్నగువానిట్లు, తీరము. "చ...
అలరులయంతుండియన్ దొరంగురందభారా

బ్రంధము వాకలం గలిగి నీవనించునెలమేటి
నీటితుండలన్ దొరికి .." ఉ. రా. 3, అ.
౧౯౧. అం. భా. ప్ర. ౩౫.

తుండీగ్గ. దే. వి. బ. కుండవన. (శ. ర.)
తుంపురు. వై. వి. (సం. కుండవన.) కుండవనీకరము.
"నీ. కనకమై కమ్మిపై గ్రముమంచుతోలె
మొగమునఁ జేరుకుతుంపురు తెలర్పు." య. 3,
అ. ౮౪. రా. వి. ఆ. అ. ౩౦.

కుంపెనలాడు. దే. అ. శ్రీ. 1. చరించు, కదలు.
"చ. లోకలోకమాలయన్ నోనల దుంపెనలా
డెడుమంగరంపుమెడు కలును..." కవిరా. ఆ.
అ. ౪3. పై. శకుం. ఆ. అ. ౧3౯; 2.
శ్రీదించు. "నీ. మిథున్ శ్రీ గ్రమ్మ కుంపెన
లామరామచంద్రాదు మెట్టివలె గొడ్లంగ." చంద్రా. ౪, అ. 3౬. 3. బిళ్ళ. "నీ. బదవిడి
కలిపకొందముల దుంపెనలాడి నును మొగలరీవి
మొగమెనఁగ." కృ శకుం. ౧, అ. 2౧.

కుంపెనలు. దే. వి. బ. కాలికా శ్రీ దానిశేషము
"ప ..మచ్చికల మోచ్చ నచ్చకండ్లు వెన్నుల
వచ్చుల నున్నెరుగ్గ కుంపెనలు దాగిరిమను
కలు..." భోజుతా. ఆ. అ. ౯.

కుంపెనలుగనియు. దే. అ. శ్రీ. కుంపెనలు +
గునియు) కుంపెనలాడు, చరించు. "నీ. కొఱ
నెలపైఁ జోఁచునిరులు నాఁ జెఁచొంది నోన
టిపైఁ గెరులు కుంపెనలు గునియు." భాగ. ౧౦,
సగ్గం. ఉ. ౬౮౧.

కుంబ. ౯౦. వి. అ. శ్రీ. 1. ఉసిరిక శి. 2. పొఱుశి;
3. అత్తు. [కాయ.

కుంబము. సం. వి. అ. పుం. 1. పొఱుశి; 2. నిసి
కుంబము. సం. వి. అ. న. వాన్మణ్డము, కంబర.

కుంది. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. 1. పొఱు, అడుగుశి; 2.
కుమ్మిశి.

కుందీ. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. పొఱుశి; 2. చేరి
పొఱుశి. [కొరిమిరిశి.

కుంబి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. అడుగుకొమ్మ, కుని; 2.
కుంబురుడు. సం. వి. ఉ. పుం. ఒకానొకగంధర్వుడు
కుకకుక. దే. రి. 1. ఉడుకులు గ్రానకు మున్నగు
వానియం దగుధ్వని కనుకరణము. "క. తుచేతన్
కనలమున్ దున్దమించుకు కింద్రజిత్తు కుకకుక
నుడికెన్." రామా. ౬, అ. ౨౨౫. చంద్రా. ఆ.

అ. ౨౪; 2. సంకామము. "ద్వి. కుకకుక లేక
కీర్తులు మిన్నముట్టునకలరాబ్బము నొకనయమి
కిచ్చి." ద్వి. కుకకు. పూ. ౧౩౯౧; 3.
కొనము. "ద్వి. నీవభామనొల్ల నీరాబ్బ మెల్ల,
జోచిపో నిన్నింకఁ దుకకుక ముని." ద్వి.
కుకకు. పూ. ౧౬3౯. కుక, ౧, అ. ౧౮౬శి.
తమ, అనాయ. "క. ఒకనాఁ దాముని పొగరీక
తానరి నొంటి జువము నేమంగఁ దనలాఁదుక
కుకఁ దాళంగ లేకచటికి నత్యాత్మజాదు చని
నొడివెన మృమాత్మన్." చంద్ర. ౧, అ. ౧3౬.
చంద్రా. ఆ. అ. ౫౬.

కుకము. దే. వి. (శ. కుకమె) నాయుడి. "నీ.
పొదివి మేనులఁ జోఁచుపులకాంధరములుకుకము
కాకాలపాలికలు చేసి." అని. 3, అ. ౩౬.

కుకాము. దే. వి. మిక్కిలిపాఠశి (శ. ర.)

కుక్క. దే. వి. 1. యిశిమాలిగడ్డి మొదలుగునది.
(చా.); 2. క్రుచ్చు, లోహాదోమము. "నీ. పాలెలి
వయంకొంబుతోఁ బోరుకును, గాన చక్కని
పొవర్లకలకకులు, నొక్కలై చిమ్మబడి రాం
దుక్కబట్టి, నుత్తెట్లకు లానయ్యెల జోష్యము
గను." నీతా. ఆ. అ. ౧౨3. వి. యిశిమాలి
నది, నిస్సారము. (వృకు.) వాడువ్రాసిన దంతయు
కుక్కపూక.

కుక్కడు. దే. వి. యిశిమాలిగడ్డి, నిస్సారము. ఉదా.
కుక్కడుధాన్యము.

కుక్కారము. సం. వి. అ. పుం. కుక్కారదేశసంబంధమైన
శ్రీహస్తము; గుఱుము, ఘోటకము. "నీ. అల్లదా
దేశమేమిదానినా, ధూరివిష్ణుధాటిమహార
చతుర, నై వ్యువానీరకుక్కారధన్యతాత్త, మిధ్య
పార్వ్యవసుంధరామిపులధా." కాశి. ౧, అ. 3౪.
నరస. గి. ప్ర. ౨౪3.

కుక్కారుడు. సం. వి. అ. పుం. మిధ్యధర్మకముడు
నివసించు ఒకకాలివాడు.

కుచ్చ. సం. వి. అ. శ్రీ. నీలిపెట్టు.
కుచ్చము. సం. వి. అ. న. 1. పొల్లు 2. దుఖము.
వి. (అ. అ. అ.) 1. అల్లుము చిచ్చి; 2.
మాన్యము, రిక్త; 3. అనన్యము; 4. నీవము.
కుకీగం. కి. వి. కర్వరమువాడు. (శ. ర.)
కుటాయింది. దే. న. శ్రీ. అలక్ష్మముచేయు, నిర
నిండు. (శ. ర. ప్ర.)

కుటారమాడు. జే. ప. శ్రీ. (కుటారము+అడు.) నిర
నియ, తిరస్కరించు. “ఉ...ప్రభావతి వచ్చె
మిహుదాల్, పొందిరావవనియెఱుఁగికుటారి
దుటారమాడుచున్.” తుక. ఆ, ఆ. ౯౬

కుటారము. వై. వి. (కుటారము.) 1. దిట్టకరము,
బాధ్యము. “వ...మిటారపుటారెల బటార
చటారకు దుటారి బడర నడిది” అచ్చ యు.
3౩3; 2. పరువపచనము. “గీ. తొమ్మియ
కుటార మనగను దుచ్చవచన మొచ్చు.” ఆం. భా.
ప్ర. ౧౧3. విం. 1. దృఢమైనది, వైర్ధ్యము
గలది. “గీ. బోడిగొలనులు జరతానకద్రక్షణలును,
మేలివఱుబట్టులారాను మెడలగప్ప, వెండి
మువ్వలు పొడలగ గండుమోలి, గాగ వేగ
దుటారపుటారిలములు.” రేవ. ౧, ఆ. ౧౦౬.
అచ్చ. అయో. 3౮; 2. పరువము, నిర్భరము.
“వ...ఇది యెక్కడిమిటారిం గొనితెచ్చిరి చని
కుటారపుమాట లాడుచు ..” హరికృ. ౪, ఆ.
౧౬౪.

కుటారి. వై. విం. (కుటారము+ఇ.) 1. ధృష్టము,
ధృష్టరాటు. దిట్టకరము గలది. “గీ. ..రావపు
డమి, పేలుపుడుటారి తామడివెంట నమగు, నువచు
నీరాము శేరిలి బతుచువాడ.” చం. రా.
ఆ, ఆ. ౬౫. “గీ. నన్ను నెదిరింప శక్తివానె
కుటారి.” శివలి. ఆ, ఆ. ౧౭౭. నీరా. ౧, ఆ.
౬; 2. ప్రేరి, పడరుఁజొడు. “క. నా విని యోసి
కుటారి దృఢావారిధి నధిపుఁ గూర్చి యనకు
మొకటియన్.” ప్రభా. ౧౫ ఆ. ౧౬౮; 3.
దుష్టము. “చ. టక్కరు లుక్కిపుల్ బలకుటా
రులు క్రూరులు జేవధారులు; రక్కసులా
...” సమర. ౪, ఆ. ౨౨. చంద్రా. ౪, ఆ. ౧౮3.
కుటారియే. వై. ప. శ్రీ. తిరస్కరించు. “దండ
కము. కాలిద్దండపుకెంపురు దుటారియే మోవిపై
నంద కూడుదవగఁబలు వెచ్చింద...” దశా
౪, ఆ. ౨3౬. తుక. ౧, ఆ. 3౧౪.

కుటారికత్రియ. వై. విం. (కుటారి+కత్రియ) దిట్ట
కరము గలది, ధృష్టరాటు. “చ...గాఱుల గలు
గల్గనగ్ గాఱులచూపులజే పెగువర్గ డెండముల్,
గలపును రెండుఁగ్ జొలము కావఁజుకుటారి
కత్రియల్.” నీరా. ౧, ఆ. 3౯.

కుటారికత్రి = కుటారికత్రియ. (దుష్టరాటు.) “ఉ.
కంతుకరావరావరాది గ్రాగుచు నజ్ఞకన్య
కాడు నృశ్నంకకుటారికత్రి యని యెగ్గులు
వల్చెఁగొ...” రేవ. ౪, ఆ. ౧3౮.

కుటారికాడు. దర్శ. విం. (కుటారి+కాడు.) 1.
దిట్టకరము గలవాడు; 2. దుష్టము. (క. ౪)
కుటుమ్మ. జే. వి (అప్రేక్షితముగ కుటునకుటుమ్మ.)
1. గూడె ఆచరుటుచు దగునకురణము. “చ...
గూడియల్, కుటునకుటుమ్మనా దిగులబొట్టిర
భూభూతా దయ్యె నయ్యెడన్.” పాచా. ఆ, ఆ.
౪౨. (క. ౪. చా.)

కుటుము. జే. వి. 1. సమానము. “గీ. భూరిరి
లోదిం గాలెమపుడమి వెడఁచుచునునై బండు
వెన్నెలపేరి యట్టుముంట మోక్షనయాకట
మణియు మణియు; తొట్ట నిండినై శేరిని
పులుగుకుటుము.” కాంపి. ౪, ఆ. ౪౭. అచ్చ.
య. ౪౪౯; 2. చల్లదివ్యాసంబంధ మైనచోడ
కవల కుటుము ..కరకావలము లాది యావోడ
కొనుకంబులెరులు శేరి...” హంస. ౧, ఆ.
౨౦౬

కుటుములుగట్టు. జే. ఆ శ్రీ. (కుటుములు+గట్టు.)
గుమిగూడు. “చ. నొక లాఁకిలం లేక కనుకను
పొత్తుకత్రిలుం దాయన దక్షిణులుం బడుగురు
సేగురు దుటుములుగట్టి శిరిలిమిచ్చుటలకుం
జొచ్చి ..” భాగ. ౧౦. స్కం. పూ. ౭3౦.
లాన్సానీ. ౧, ఆ. ౫౨

కుట్టకుడు. జే. వి. (కుడు+కుడు) చిట్టచివర, శేవము
కుడు. “చ. కడలడ మింటికుట్టకుడు వాఁక రయం
బున తొపుయన్...” భా.రా. ఆ. ఆ. ౧౪౯.
కుట్టకుడి. జే. వి. (కుడు+కుడు) చిట్టచివర. “ద్వి. ౧౧
కుట్టకుడినండి పిండం జూడంగనగుగలాకము
గాడి యునిశి వెడలి.” మండితా. పర్వ. 3౪౯. పు.
కుట్టకుడు. జే. శ్రీ. విం. తొమ్మిది, వల్లముగా
నైనను. ఉదా:—వల్లముగా కుట్టకుడు చదు
కుడు. (క. ౪.)

కుట్టియ. జే. వి కుట్టె. (క. ౪.)
కుట్టు. జే. వి. (క. కుట్టియ.) 1. నష్టి. ఉదా:—
తావ్యాపావములొ నాచేరినొచ్చు కుట్టుకట్టు
కొన్నాడు. (క. ౪. పూ.); 2. నీడ, బాధ. “ఉ

చాణ్ణి చాణ్ణి వగవ గాలిలు గా దిడి, లాక చేత రాబులన్నీ గోరిగోరిత దీక్షి కల్లు కొద్దులు నిమనాకెందుట్టు వానె విక దొనగు లేను." భా. రా. యు. ౨౫౧౩. విణ భాధ కను, బాధకుడు "చ. చలువలరచ్చుకట్టు బు బులుబుట్టు విరాళికల్నిప్రాగులకనుకట్టు .." రా. వి. ౩, ఆ. ౮.

కుట్టుపెట్టు. చే. న. శ్రీ. (కుట్టు+పెట్టు.) బాధించు. "ఓడ తగిలి కట్టు మరుచు దిట్టుకర్ణుల దుట్టు పెట్టె కొకె." రా. వి. ౩, ఆ. ౧౧౧.

కుట్టె చే. వి. 1. నమూనాము, ప్రాప్తు. "వ. అని పని జాట్లగని తెట్టెయెత్తుమెకంబుల గొట్టి కుట్టె లుగా తెట్టి..." రా. వి. ౩, ఆ. ౬౧. ఆము ఆ. ౧౩; 2. ఆడ, అట్టు. "ద్వి. ముంజెగబుల కుట్టె మునుకపెద్దలం, జాజానినగ విడు ద్వుయ జాట్లు మరుచు." ఆ. మ. ౧, ఆ. ౮౩. పు; 3. చేతపె. "గీ...కుట్టె యనగ, తెర యనగ తెర్రచులంబుపేరు తెట్టె" ఆం. భా. ద్వి. ౨౮౦. విణ నివను, తొర్రము. (మా. కుట్టెపురుగు.)

కుట్టెకట్టు. చే. అ. శ్రీ. కుట్టె+కట్టు) 1. పురుగులబట్టి ఉండలకట్టు. (శ. ర. వా.) 2. జడలు గట్టు. "వ...మయిబడి తెడినము లగునిమనమొన గోళ్ల న్నర్చిన దాముచ నెదిరి మోని కొట్టు తరి దుట్టెలగట్టినకోమలులం పదిలి తినియఁ దీరాయి గాక." పంధ్రా. ఆ. ఆ. ౮౪.

కుట్టెపురుగు. ద్వ. వి. (కుట్టె+పురుగు.) 1. కుచ్చు నర్చుము. "గీ...తొల్రానాపజ్జ కుట్టెపురుగు గని కల్లుగఁ జోచియుండు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౪౩. రామా. ౮. ఆ. ౪౦, 2. పర్చుము. (మా. కుట్టెపురుగునంపుగాంగ.)

కుట్టెపురుగునంపుగాంగ. ద్వ. వి. గరుత్తంకుడునర్చు నోరి. "గీ...గరుటాలమంతుడు గరుడి తుట్టె పురుగునంపుగాంగ యనగ గరుడువ కగు..." వేంక. చేప. ౨౦.

కుట్ట చే. వి. 1. మంచుపడినారవాన. "గీ. కుట్ట యన మంచు బోవనారవాన." ఆం. భా. ప్ర. ౭౧; 2. ఊడ్చి రావీగా బోవినకత్త, వెంట బుచ్చు." (శ. ర. ధ్రా.)

కుట్టియ. చే. అ. శ్రీ. ఉటయ, కురియ. "గీ. నుడినె నుచ్చుడు కట్టిక నుడువనర్చిరి గొన్న గడలు దుట్టిల పడవడవక." రా. వి. ఆ. ఆ. ౩౦. తుకారము. మ. వి. ఆ. పు. పరువవాళ్ళము. "వ... వార లాడినతుకారంబులు కర్ణకతోరాలు లగు టయె." వరాహ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

కుడుచే. చే. న. శ్రీ. 1. ఊడ్చు. "క పరత్తుఁ గలసి తనయెలు, పరువడి దుడువంగ గృష్ట బతుకు వగ భాసురాబ్ధినిధి మొట్టొచ్చుదుఁ తెప్పిర బావె బావి జోడ్చిని తెగన్" భార. నభా. ఆ. ఆ. ౨౦౦. ఆము. ౪, ఆ. ౧౦; 2. పల్లాదికముచే ఒత్తు, ఒత్తివయ. "క...తగవే, యెట్టితెగు పరుచు తెట్టులు, జొట్టినగిన్నెరు జోవ దుడుచుచు బలికెన్." స్వా. ౩, ఆ. ౩౨. ఉ. రా. ౧, ఆ. ౩౦౨. 2. కడుగు, జ్ఞాన మొనర్చు. "గీ. పద్మవిగిన్నెరు యొట్టు దుడు చుము..." బైమ. ఆ. ఆ. ౧౪౧ పారి. ౪, ఆ. ౧౬; 3. పోగొట్టు. "క. నిను గడవివతలి పండ్లులు, విని నాడుదుడుగు దుడిచి విడువం గలదే, యని యే నేరికె తెచ్చుక, చనుచెందితి ననగ పచ్చె కలవలబులతో." కమ. ౪, ఆ. ౧౮. హరి. ఉ. ౯, ఆ. ౨౯; 5. నిమరుకడతె. "వ...కంబంబు జఱిచి మొగంబు దుడిచి .." స్వా. ౪, ఆ. ౧౧౧.

కుడుపు. చే. వి. (కుడుచు+పు.) 1. కుడుచుటకూర్చ నము. "గీ. తోముడు స్రాముడు కుడుపు రుద్దుడు పులుము జన మాన్యనంజ్ఞ పొలుచుచుండు." ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౫; 2. వ్రాసినకచ్చును కొట్టివేయుట. (వ్యవ.) కుడుపులు లేవండ్ల వ్రాసువలయును. విణ. కుడుచునది, తోలగఁగించునది. "గీ. పరుచదాన వ్రాతపాము తెల్లన గవలకు దుడుపు మోకాళ్లముడుపు." ప్రబంధ. ౨౪.

కుడుపుకట్టు. చే. వ. శ్రీ. (కుడుపు+కట్టు) కుడిచి వేయు. "గీ. తనదానదేవియెలు వనదానరణివి పోదులకమై నుడువరి దుడుపుకట్టు." బహు. ౧, ఆ. ౬౦.

కుడుము. చే. వి. 1. మడ్డుపు, వాడ్యంగము. "గీ. 2 దుప్పన్ విండ్లువ గత్తెగింబులు దీర్చి బారెలు దుడుములు బుగ్గె గలిడి." ఆచ్య. ము. ౧౦౮. రీతిక, ౧, ఆ. ౮౦; 2. నమూనాముగంపు

"క. నడుమొండె కుదియు నకనిదికదలి" నగ
ముడి యొకనగం నిల బడ నందడవుల
గొంతుల గ్రోతులకుములుల లెక్కొక్క
చాయ కుత్తుము రయ్యెన్." రామ. ౮. ఆ.
౧౫౮ చంద్ర. ఆ. ఆ. ౮౪.

కుంభ = కుండు. (నిడునకడవు.) "చ. పొరి
బొరి కొత్త గన్నల గచలయగంబున నప్ప
లిను. కొరిచే, నరయన నన్ను దుడువ
గడు నొచ్చు మనోభవభూకకాలిల్లె." భా. ౫.
ఆ. ౧౫౭.

కులిగము. నం. వి. ఆ. పు. నందివృక్షము.
కులివాగము. వై. వి. (నం. కుత్తు) లోహనిశము.

(క. ర. రై) [తెదళి. (బ్రా.)

కులి. వై. వి. 1. కంగునీకత్తుముళి. (క. ర.) 2. నూగు
కులిరి = కులి. (క. ర. రై)

కుత్తుంకి. నం. వి. ఆ. ప్రి. వాన్యనిశము. "వ...
అతికుములకు ధమాదికా కత్తుట భేరికా టుహ
కుత్తుంకి వాన్యగంధిరహాచనంభంబు..."
మ. ౩. ఆ. ౮.

కుత్తుయలు. వై. వి. బ. (కుమితులు+కుమియలు.) చిన్న
చిన్నకుతులు. "క. కరులును బోడులు
జొల్లగ, దురగంబులు రావుతులుకు దుత్తుయలు
గాన్." భార. భీష్మ. ఆ. ఆ. ౯౯, భా. రా.
మం. ౪౯౦.

కుత్తుకలు. వై. వి. బ. (కుతుకలు+కుతుకలు) చిన్న
చిన్నకుతులు. "ద్వి. కాళ్ల కుత్తుకలు గా
గొట్టి కొట్టి." కుడితా. పురా. ౧౦౯, పు. నవ
కాళ. ౫. ఆ. ౧౮౮, పు.

కుత్తుమరాడు. వై. న. ప్రి. (కుత్తుమరు+అడు.)
పొడిచేయు. "ఉ...కావకపుక్కు డితుడు
జేడు...కుత్తుమరాడేనయ్యనలదుర్దు నొండు
దలంబుండును." రామ. చ. ఆ. ఆ. 3౯.

కుత్తుమరు. వై. వి. (కుమరు+కుమరు.) మిక్కిలి
పొడి. "వ...కెదంతులుల నరదంబులనొగలు
నొండొంటి బాక కుత్తుమరు లై నకుములులు
కకన..." భార. భీష్మ. ౧. ఆ. ౭౭౭, ఉ. రా.
3, ఆ. ౭౭౭.

కుత్తు. నం. వి. ఆ. ప్రి. 1. నీలికట్టు; 2. చిట్టెలిళి.
కుత్తుము. నం. వి. ఆ. పు. 1. అల్లు; 2. జాయి. న.
అంబునిశము, మైలుకుత్తుము.

కువ. వై. వి. 1. చివర, కొన. "రగడ. ఎదిరిండు బోలు
నీ విరి రలికరి బగడ, బోడలు బిగురుకువలు
బాచిమున్నది పొగడ." పార్వ. 3, ఆ. ౮౪,
అమ. 3, ఆ. ౧౭; 2. మోక్షము, (మా. కువ
ముట్టు.) వి. చివరిది, కడపటిది "నీ. చంబ
నేడని తున్నుతువకొన్న నరలి మై కానవించు
పూలేకు బవంగ." పారి. ఆ. ఆ. 3౭. అవ్య.
ప్ర. విష్ణుట, అనంతరము. "చ. నుతుధరము ప్రి
గ్నవనిభుఁ జాదనింతు లెన్నునంద్ర గాని
మది నొకంక తేర్చి యభయ గతుగొన్నకువ
నుధాకుసాము న్నియమన్ వారు మఱి భావ
మేలవవారు గల్గుట, లము. "కా. ౧౭౯, 3.

కుదకు. వై. అవ్య. ప్ర. మఱువాక. "క...అని
యందును జేటికుదకు నది బొం కియ్యెన్."
వెం. పంచ. ౪, ఆ. ౫3౪.

కుదచేరు. వై. ఆ. ప్రి. (కుద+చేరు.) నెలబేలుకొన
సాగు. "ఉ...నర్తకనూనాడు రావనూయని,
భాల్లి వహించు నయ్యెడల హంసుడు ప్రాణము
తోడ నున్న నేరా కుదచేరు నధ్వరము లాత్తన
వా జొరు నేల కైకొనన్." ఉ. హరి. ౪, ఆ.
౭౯౪.

కుదమూలు. వై. ఆ. ప్రి. (కుద+మూలు.) అధికమగు.
"ద్వి. కదవనరమున యుధాశిక్తు ప్రేమ, కుద
మూలుగా భరకుని మేనమామ." రం. రా. బాల.
3౪. పు

కుదముట్టు. వై. ఆ. ప్రి. (కుద+ముట్టు.) 1. నమాక్ష
మగుమునియు. "నీ. ఇచ్చటిచివప్ప క్త మొకడ
నర్దులు కుదముట్టు నేమి నెప్పెడలొ యనుచు."
కా. ౫. ఆ. 3౯; 2. పొత్తు తొలంగు. "క...
నిడు కులేళ్ళరుం దైవక, మది గలవనిఖా
లెల్లను, దుదముట్టు నటించు మోహదుర్లక నొం
దున్." హం. ౪, ఆ. ౮౧; 3. మోక్షమొందు.
"నీ. చతురాక్ష వివ మార్తకృత్తుమ లై నట్టియు,
మంగళభూతగర్వంబు లనెడి, బావాన్నికెలుచే
దందకృహను లై నట్టితేవులు దుదముట్టలేక,
పాయక సంపాదకర్తలై యుండురు.." భాగ.
3, నర్మం. ౮౫.

కు. వై. వి. (క. కుది.) 1. చివర, కొన. "నీ. మది
నిర్మిసమాట కునక నీమోపున గుదిసి
నానాకుకుదికి రాదు." భార. విరా. ఆ. ఆ.

కగి. భార. విరా. ఆ, ఆ. ౧౩౮; 2. మరణము; వివాళము. "క. నీమాలం బే శిలీగిరి; గామును నంకల్పమున కలిగెడు నంకల్పాచర్యరహిత మగుచే, తోముద్రం బాల్ప నేతు దుని యిది నీకున్." భార. కాం. ౪, ఆ. కగి. విరా. 1. చివ రిది కడవటిది. "చ. మదమండు రెండుచేతులకు మార్పడ నేయగఁ దూపు లైదుకుం; బది యయి వేలు వేలు పరిపాటి నవనలు సంకుటింబగా; దునిదక రాజునందు పెడఁ దోచుచు నున్నది ...". నైష. ఆ, ఆ. ౯౦. భార. విరా. ౧, ఆ. ౩౦౧; 2. సర్వోత్తరము, శ్రేష్ఠము. "క. అది విపుర కీర్త్యు టియఁగదది దానంబుల నలఱు దరితాటపుల." భార. ఆప. ౩, ఆ. ౧౯.

కుదితాఁడు. చే ఆ. కి. (కుది+తాఁడు.) 1. నలు వేలు. సిద్ధిండు. "గీ. నలవి దమయంతిలో; నూర్పుఁ దలచి యున్న; ధాత మని యెత్తిలో ల్లాదిదాఁక నున్నె." నైష. ౧, ఆ. ౮౦. భార. ఉత్క. ౩, ఆ. ౬౫; 2. ప్రసిద్ధమగు. "ఉ. బాదణకార్యవృత్తి. మదితాఁనెనానయ దొర్తి దుర్గత, నీనయో నొకం డొకనిచే తెడతైరె ...". కు. ప. ౧౦, ఆ. ౧౮౯. హగి. పూ. ౧, ఆ. ౧౦. మా. కుదిదాఁడు.

కుదిముట్టు చే. ఆ. కి. (కుది+ముట్టు.) 1. చచ్చు, మరణించు. "క. ఇది మొదలు వారి యింకటికి; బదిచడి చతుశాలనీని భగ్నశిరుండై, కుదిముట్టు ననియె..." అథ్యా. కిష్కిం. ౧౦౫. పు; 2. నశించుచున్న. "ఉ. ముట్ట మైనఁ ద్రిపుఁగ దుది ముట్టడు దా ధనకాంక్ష యెరిగిన్." కవిక. ౫, ఆ. ౧౨౧, 3. నలువేలు; సిద్ధిండు. "న .. నామనో ర్పంబు కుదిముట్ట కలము..." భార. విరా. ఆ, ఆ. ౨౩౪. విప్ర. ౪, ఆ. 2, 4. మునియు, పూర్తి యగు. "దు. హృదయాన్తరీచి చతుర్థ మూ త్తకథో పేతంబు కానారాధ్యుడయెల్లాని నిరాపద్య మట యుద్యోగాదుబంబు సూడగా; బదియెండిఁ జెనుగురాన జనగుప్తార్థంబులై పెంపునం, దుది ముట్ట రదియింబు టొక్క బుధసతోమంబు నిండారగన్." భార. విరా. ౧, ఆ. 2. భాగ. ౧౧, పృ. ౧, ౬; 5. అయిపోవు, పుణ్యయమగు. "క. ఇది వైవరిలోధం బని, మదిఁ బా నుపించి ప్రకృతిమార్గములు తెట్టికముగ నేయగ నని

యం, కుదిముట్టగ నిక లయ్యె దొలలు నశించె." భార. మా. ౧, ఆ. ౧౪౩; 6. దృఢ మగు. "క. ఇచ్చగఁ జెలిమి యెవరినైన; గుడ్డి పున్దులవిధంబు బుజులు చూడకామో మ్మిత్తురు కుదిముట్టివైన; మ్మిత్తురు నీలివలుల కనుమిత్తు లకున్." కేయూర. ౩, ఆ. ౨౮౩.

కుదిశేయి. ద్వ. వి. (కుది+శేయి.) కర్మాంశము, చివరికార్తి. (క. ర. త్రా) కునిశోల. చే. వి. (కునిశోల+కునిశోల. క. ర. త్రా) కుతుగట్టిలోల, కుతుచందకము. "క. మును వెండి కొండ కుతుచిన, కునిశోలగా మదియదోర్గం దము ..". రామా. ౮, ఆ. ౧౨౩.

కునిశోలమద్దు. చే. వి. (కునిశోల+మద్దు.) గర్భండ్ల వాడు కల్లబుడ్డి తగిలించునీ చోవుటకున క్తి నూజునొనుటకు నుపయోగించు కునిశోలపంటి మద్దుశోల. (క. ర.)

కునిమించు. చే. న. కి. (కునుము ధా. ప్రే.) 1. నిజమిండు, ఖండింపఁజేయు. "న... రాజులు బల శింధి శూల ప్రాంతం దయ యున్నమాండవులనకు ననున్నుంచి నాచేసినయెల్లానంబు నరించి నాకుం బ్రసాదించవలయు ననిన నమ్మనిం బంచు చో నది పుచ్చరామన్న దానియెవలు పెక్తన కునిమించిన దక్కంకపార్శ్వంబునందు నూల శేషం బంకర్తకం తై యుండె." భార. అది. ౪, ఆ. ౨౬౮; 2. చంపించు. "ఉ... మహానామే యిది నిక్క మైన నీ మిక్కిలియూరక నెల్లఁ దుని మించక చావపు గాని రావణా." రామా. ౮, ఆ. ౧౦౦. రామా. ౬, ఆ. ౨౨౫.

కునియ. చే. వి. (కునియు ధా.) కునుక, ఖండము. "గీ. దివిజుల నీకు నిదియ తీవ్రక క్తి, చేతగ గడ్డి వడు నని చూకుమే, వామదేవునిచే నది త్రయ్య లయ్యె, దునియ లయ్యెను చొడి యయ్యెఁగ దొరంగ ధరణి." ఉత్క. ఆ, ఆ. ౨౩౫. ఆం. భా. ప్ర. 2౯.

కునియించి. చే. న. కి. (కునియు ధా. ప్రే.) నిజము, క్రుండు. "చ. అది నమమల హతం బుగరయంబున జేసి నమిత్రబట్టి విల్లవిరగలిల నొక్కపటు లాస్తమునం దునియించి యొక్క టిగ, వివకునిజేయ..." కళకం. ౪, ఆ. ౩౦. చం. రా. ౩, ఆ. ౮౫.

కురియు. డి. ఆ. క్రి. 1. విజయ, భిష్మమన. "నీ. కడిదివో దునియు చచ్చుడు వీరులను విందునీ నుం నెచ్చు డటుచు నేక బలుడు" ఉ. రా. ౧, ఆ. ౮౮; 2. తెగు, ఖండితమన. "నీ. అరిగి సాత్తకి ద్రువదాత్తజాగ గనుగొని నీతెచ్చ దునియుచు నీశరంబు. నీ. వగులను .." భార. క్రి. ౫, ఆ. 3౬౫. విప్రు. క. ఆ. 3౯; 3. చిరుగు, ఛిన్న మన. "క. అజువుడు గానిమనుంగును, దిడిగిన దండంబు: దునిసి ప్రేమగోచరిం, మలెయ లయిన కరకమునై, చుఱచుఱయై వేడితెలుగు చూపులోడన్." ఉ. హరి. క. ఆ. 2౯. దళా. ౧, ఆ. ౧2౮; 4. విగలమన, వెడు. "ద్వి. కలగె గర్భంబులు గలగె దైత్యులలు, తొలగె బ్రాం బులు దునినె శిశ్రువులు." ద్వి. భార. విరా. ౨, ఆ. ౪౫ పు; 5. వశించు. "చ. భువం దళిత ప్రయత్నమున గంగను దోడ్కొని యాధిగీర్ణంబు, దును గెలెరాత్రి చావకమున్నటకీలధన్ రానులై, కునిన తాకలం గది నుమఃఖతుఁ డయ్యె..." భాస్కర్. ౨, ఆ. ౧2౯.

కునివీడు. ద్వి. ఆ. క్రి. (కునివీడును.) వెచ్చుభిష్మ మన. "నీ. తోడుతోడుత గడగలు కునివీడంగ ...ఉనుటతోడిపేను గయి యందుకుచుండె." హరి. భూ. రా. ఆ. ౫౩.

కునిపాణి. డి. ఆ. క్రి. (కునిపాణి.) కుచక లగు బొడిమగు. (అదివరాహవర్ణనము.) "నీ. కుచమొదట్లకు తెక్కు దునిపాణిగ మోరఁ గలకైలములు శివ్యుఁ గొంతకడవు." భాగ. 3, స్కం. ౩3౮.

కుచిగు. డి. ఆ. క్రి. 1 చచ్చు, మరణించు. "నీ. మడినె యూపాత్మం డట బంబుమాలి కుచిగు." మొ. రా. నుం. ౧౫౯; 2. తెగు, ఖండితమన. "చ...దానికరంబు గరంబు బాణిన్, దునులంఁ జేమంగు ప్రీతిఁ గడుఁ దూల బగ్గజుబ్బలక్ష్య మున్." హి. పాండు. ౫, ఆ. ౧౪3; 3. విజయ. "క. నునుగాలి పోఁకంతగ్న కునిగెడునెచ్చుదుము ..." రాజు. చ. ౨, ఆ. ౧౮౧. అచ్చ. ఆర. ౧౮౯.

కుచక. డి. వి. ఖండము ముక్కు. "కు.. ఖండ్రు లెనద్యాగాని దోడ్తన న్నాబలిద్రవ్వక నడి

నేను దుచకల్ ప్రత్యోకమావాక్యవిత్, కలభ శ్రేణులవారె మూసె నెనుం .." హరి. ఉ. ౧, ఆ. ౧2౪. పరాహ. 2, ఆ. ౮౦.

కుచు. డి. ప. క్రి. (కుచుగు ధా. ప్రే.) క్రుంచు, ముక్కులుచేయు. "నీ. అనుపెన్నెల బాల్చి కుచి నీవెంచేసి వెన్నెలపాలులు జా న్నొనర్చి." య. ౨, ఆ. ౮౪.

కుచుమాడు. డి. ప. క్రి. (కుచుమాడు-సావర్థ మున.) 1. క్రుంచు, ఖండించు, నణుట. "నీ. విరభండయ్యును నురభుండు విప్రులదాబ, కాన్దుడై కూణమున బాణ ముద్రానంగ, నలక రచ్చింప నర్థం ద్రాతుగవనఁ, శ్రీడి కుచుమాడె నతని దక్షిణభుజంబు." కై. ౫ ఆ. 2౪. భార. భిష్మ. ౨, ఆ. ౫3; 2. చంపు. "క. శ్రీ క్షణి శ్రేస్తన ప్తా, క్రుశదమున మోహం బట్టి కుచుమాడక యాల్కల దుచుములు కుచఁటి, వేర్వొడక మునిడిగనలు విజయలు గాడె." ప్రభా. 3, ఆ. 3. భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౨౧౪.

కుచుము. డి. ప. క్రి. 1. ఖండించునణుట. "క... మునివాయక వేగడదకు మూపుని బొంద్రాబి విభుని పుత్ర చూడగఁ, దునుముడు నేడెల్లలాఁగ నుత్తునియలు గాన్." ఉ. హరి. 3, ఆ. ౨౨, భార. భిష్మ. ౨, ఆ. ౧2౯; 2. క్రుంచు. "క... కుచుమును నంసారరక్షా దురితనిమారా." భార. కాం. క. ఆ. ౨౫; 3. చంపు. "ఎ...అర్జును ప్రతిష్ఠయు సభిష్యువృత్తం గుంధందై యర్జును డెడతేహిణులంబుల నొక్కరందఁ చంకి నెంధవుం దునుముటయును..." భార. ఆది. ౧, ఆ. ౪౩, పరాహ. ౪, ఆ. ౫3; 4. శాయ, విదును. "నీ. అలరులు దునుకురే యనిలొనము వాయు గలకచే బ్రదుయేసి వెలంబార." చంద్రి. క. ఆ. ౩౫, పను. ౫, ఆ. 3౧; 5. చీల్చు, చించు. "చ. కుచుముగరానిపోట్ల నొక కూరియు వచ్చుం బోగూపులన్." అచ్చ. యం. 2౦; 6. వెణుచు, పోగూపు. "క. ఈగరిఁ బేర్చిన నఖలత్యాగము నీ కల్పం దెండు పవనక తమా, వాగురయు బన్దురతో, ద్యోగికిరం దైన నవనంఁ దునుకురే యున్నన్." భా. రా. ౩, ఆ. ౧౩౪, రా. వి. ౧, ఆ. 3౩౩.

కునె. దే. వి. కునియ్య భాద్రము, కలము. "ద్వి. అని మిథుర మిథుపెచ్చును దిద్ద నిర్వకుణి లన రిక్కులు దోచెనగ్రమన." ద్వి. రి. పా. ౨౯. పు. కుచ్చము. సం. వి. ఆ. పుం. వంది ౬. వి. (ఆ. ఆ.)

1. క్రుంపఁబడినది. 2. కొట్టఁబడినది. కుచ్చము. దే. ప. క్రి. క్రుంపు, ఖండించు. "ఆ. నిర్వ. బట్టి యల్లక నిజుగ దలలు దున్నాడ నాకు శక్య మగునయ్యెన, అగముచేరినంద ఆచ్చిన వాడవు, మున్న కాన శవము మట్ట నగున." నిర్వ. క, ఆ. ర. రా. భా. రా. ఆర. ఆ. ఆ. ౨౦.౨.

కుని రూపము. దే. ప. క్రి. (కుని + కూట + అడు) 1. క్రుందిమక్కలుచేయు. "కా. లోలంబాలక యోద్య క్రుంకి వినవల్లార్ దుని రూటాడి తెం, గేలం బట్టి కటాబన చెప్పగనె .." పను. 3, ఆ. ౧౬౯; 2. చంపు. "మ. బడిమిక్ చేవురు పార్వ్య రక్షకు లెదర్వర్ దుని రూటాడి .." కై. 2, ఆ. క, 3. నశించుకేరము. "నీ. ఆదిర్వ క్రి: తర్వణం బాచరించినవర్వర్ దునె భక్తులీడి దున్ని రూటాడఁ జేయ." కా. ౩. ఆ. ఆ. 3౯.

కుచ్చ. దే. ప. క్రి. 1. ఖండించు, నశింప. "చ. అన త్తుడు నచ్చుచున్ నృపతుగా గణింపాముఁ దుని కైచి..." నుద. 3, ఆ. ౧౬౦, 2. చంపు. "మ. విచక్షి నర్వణంబులం గడచి యానిచ్చున దురాళాత్తు దున్నుచుని పున్నెద..." భార. ఆర. క, ఆ. 3౫౫.

కుపాశి. దే. వి. (క. కుపాశి. క కుపాశి. హిం. కుపకృ.) ముదగుండు చేసి గట్టింది కాల్పు ఇనుబగ్గట్టును గలపాదన. "ద్వి. కచ్చికుపాశి కేందరితాకువంటి..." ద్వి. నల. ౧, ఆ. ర. కి. రా. పం. ఆం. భా. ద్వి. ౨౦.౮.

కుపాశిగుండు. ద్వి. (కుపాశి + గుండు) కుపాశిలో నుపయోగించునో కేమ. "నీ. రిజితది క్షుటకు త్విషు పెటార్వటులతో ఫూలమెనకుపాశిగుండ్ల చేత." కృష్ణ. 3, ఆ. ౫.

కుపాశిత్రాడు. దే. వి. (కుపాశి + త్రాడు) కానకి త్రాడు. "చ... క్రొదను విడిటిమోక్షములకే చే నడకుకుపాశిత్రాటోడిచి గ్లి యనం బోడకుపాశి కా రక్షత." రాధా. ఆ. ఆ. క. ౧.

కుపాశిగుంది. దే. వి. (కుపాశి + గుంది) కుపాకు లో యి ధ్మముచేయునై నైగినవాడు. "మ...

రాతు లాంజొక్కయిన్, నడవం చేరి కుపాశి మంది యెదురెక్కం బాటి నేట్లాడి కాల్వడి మి అగ దమంధమందేమిటి మిథ్యానలలు మివ్వంద గన్." చంద్రా. ౬, ఆ. 23, ఇల్లె: కుపాశి మూక. రా. వి. ౫, ఆ. ౧౫.

కుపాశి. దే. వి. కుపాశి. 'క. కేడిము కర్తి కుపాశి, కాడియు నిండ్లము రీటిలం గొని .." ప్రబంధ. 2౮.౨.

కుపాకు. దే. వి. (క. కుపాకు. హిం. కుపాశి.) గాలివాన. (క. ర. క్రా. హి.)

కుపాశి. కై. వి. (సం. ద్వి. కృ. హిం. దుకాశి. క. కుపాశి.) 1. చెందుభావలు వచ్చినవాడు, ఒక భావము మఱియొక భావలాని మార్చి చెప్పు వాడ; 2. క్రమశుభ. "నీ. మన్ను కుపాశి వశే రుండు ముఁ బునఁ బరి..." వేంక. మాన. 3, ఆ. ప్రబంధ ౨౧౬.

కుపుష్పము. దే. వి. ఉమియటయం వగువర్వని కను కరణము. (వృష.) వాడు కచ్చు కుపుష్పన నమిసి నాడు. (క. ర.)

కుచ్చ. దే. వి. చివ్వుపాద, జొంక. "వి . ఉచ్చురిల్లిన చచ్చుళ్ళకు నెచ్చురొలైను దువ్వలం బూటుదువ్వ లుచ..." ఉ. హరి. క, ఆ. ౨౯; నిలా. 3, ఆ. ౨౮.

కుచ్చుదూలు. దే. ఆ. క్రి. (కూలు + కూలు - క. ర. క్రా.) మిక్కిలిచరించు. "ద్వి. బడిగొన్న భావము నాయకనివారి, బొడర బొప్పంగ బోడి ధృతి దుచ్చుదూలి." నననాళ్. ఆ. ఆ. 2౯ పు. కుచ్చురి కై. వి. (సం. కుపాశి.) కుంబర్, కిరము. (క. ర. క్రా.)

కుచ్చులదూలు. దే. ఆ. క్రి. (కూలు + కూలు. క. ర. క్రా.) కలగ్గు ష్టకగండు. "గీ... ఆతడు వెలచి చాలాదురముగ బోయి కుచ్చులదూలి యుండె." భార. కాం. ౫, ఆ. క 2౦.

కుచ్చ. దే. వి. 1. ఉమియటయం వగువర్వని కను కరణము. (ఆమైడికమున కుచ్చుకుచ్చ.) "గీ. ఉమియె దువ్వనం మొగమునై నొక్కరుండు." హరిశ్చ. క, ఆ. ౧౬౨. రామా. ౮, ఆ. ౧౫౦; 2. కడుకుయం వగువర్వని కనుకరణము. "క. మి కల్వ ప్ర వరణన, నమిపరి దుచ్చుకుచ్చు రనఁ బడ నేగెన్." వేం. మంచ. ఆ. ఆ. ౨౦౨.

కుమి. డి. వి. (క. కుమి.) తిందుకముళి. "అ. వెల్లె చింత యెంగలి చీకె నూతుగు, నిట్లు కమ్మి కుమి కమ్మి జమ్మి, నీ నీ మయల గాఁ గల ప్రాణము..." వం. వంద. ౪, ఆ. ౧౩౨, ఆం. భా. ద్వి. ౪౬.

కుమరు. డి. ఆ. క్రి. (కుమరు+అగు.) శి విలుగు, ఖండితము. "ద్వి. భీమ గానక వధీదివంతుల యెంగిలగు, మమలై నరకంబు కుమరులే నూచి." మండితా. వాద. ౨౨౮. పు.

కుమరు. డి. వి. అల్లులెఱుఱుపోడి "వ..లలు కలగు లై నగదా ప్రహరలు మనియలు వలీయలు మహాప్రసాద సీనకంబులు క క్షేత్రంబులు భరా తలంబుల దొరంగి." భార. కల్ప. ౨, ఆ. ౨౧౬, ఆం. భా. ద్వి. ౨౨౦.

కుమలము. వం. వి. ఆ. పుం. న. 1. దొప్పియలదము, నందడికయ్యము; తాండ్ర. శి విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) నంకులమైనది, నందడిమైనది.

కుమ్మి డి. వి. ముండ్లు గల ఒకరకమువెట్టు, అరి మేనముళి. "నీ. పుడుకుమ్మనవ్వలితాదిపువ్వుల జేసియ లానుకుగ లేటి కుమ్మి ములకు జయన" నీరా. ౨, ఆ. ౨౬, ఆం. భా. ద్వి. ౪౮.

కుమ్మి. వై. వి. (నం. కుంబి.) ద్రోణము, ఒకరకము కూరాకుళి. "మ. గురుగుం జెంచలి కుమ్మి లేద నీరసాగుం దిండ్రి లే పల్లవో, త్పరమం గూడఁ బొరంజిమియలతోఁ గ పూ వి కు పూ దు గో, నిరము..." ఆము. ౪, ఆ. ౧౩౪. ఆం. భా. ద్వి. ౨౩.

కుమ్మి. డి. వి. తిందుకముళి. "నీ.. కలిసి, మండులం దొడిమెదవండ్లు కుమ్మి ముండ్లు శానమండుల గంగ రేనమండ్లు." కాళ. ౩, ఆ. ౬౯. ఆం. భా. ద్వి. ౪౬. కుమ్మి పూరానామం. డి. వి. భావ్యునిమము. "నీ. కుమ్మి పూరానామ లక్ష్మమహాశి గలు జీవన ముట్టులు చిలకముట్టులు..." వం. వంద. ౪, ఆ. ౧౩౮.

కుమ్మి. డి. ఆ. క్రి. తురకముచేయు. "ఉ. కుమ్మి నయవృథం జురములై ప్ర జరించినయపు వారి సాన మెనరించినవల్ల దోషము భరించినయట్లు... వాయుం దగన్." కాళి. ౧౪, ఆ. ౨౦౪, భాగ. ౯, వృం. ౧౧౧. వి. తురకము. "ఆ. అత్తలింత కుమ్మి జోనంబు నిష్టివనంబు గు పువర్తనములు

గాఁగఁజుంబవలయు..." భార. విరా ౧, ఆ. ౧౩౩, ఆం. భా. ద్వి. ౧౨౬.

కుమ్మన. డి. వి. భీమరము, లేటి. "నీ. కుమ్మనల తోడఁ గూడినకమ్మివోలె, నెలపుగాఁ వొంటి నీ కన్నుల మొగంబు." వంద. ౪, ఆ. ౮౨, ఆం. భా. ద్వి. ౨, ఆ. ౯౧.

కుమ్మనకంటు. డి. వి. (కుమ్మన+కంటు.) చంపకము నంపెంగళి. "ఉ. కుమ్మనకంటు పూమొగడతోఁ దలదూఁగు లతాంగిముట్టు..." రామా. ౪, ఆ. ౬౬.

కుమ్మనకూమి. డి. వి. (కుమ్మన+కూమి) కోకా ప్రముఖ మొదమూమి. శి (క. ర.)

కుమ్మనలేపుట్ట. డి. వి. బ. (కుమ్మన+లేపుట్ట.) బాల శ్రీ దానిశ్రీమము. "నీ. కుమ్మనలేపుట్ట వుమ్మన సారలు బావాయనవన్న పుట్టెకాయ." వం. వంద. ౩, ఆ. ౧౪౬.

కురంగద్విషము. వం. వి. మి. పుం. మహామయమన్న, కురంగమము. వం. వి. ఆ. పుం. వేగముగా బోవనమి- గుట్టము. [1. గుట్టము; 2. మున్ను, కురంగము. వం. వి. ఆ. పుం.-వేగముగా బోవునది, కురంగవనముడు; వం. వి. ఆ. పుం. కన్నులుడు; ఇట్లే కురంగవత్తడు. మె.

కురంగనట్ల. వి. వి. వై. ద్రవిషములు. "నీ... పాదలు వచ్చులును వారిలవల్ల వానవదలంబు దురంగ, వల్లం బోదలంబు సామంకవనంబు నవగఁగవనరేడు వనంబులములు గొనియె వెలమ." వం. వంద. ౧౪, ఆ. ౩౧౪.

కురంగసాది. వం. వి. న్. పుం. గుట్టురారు.

కురంగారి. వం. వి. ఇ. పుం. 1. మహామయమన్న; 2. కరవీరము, గన్నేరు శి.

కురంగి. వం. వి. న్. పుం. గుట్టురారు. ఈ. శ్రీ. 1. ఆడుగుట్టము; 2. అక్కగంపు, పెన్నేరుశి. విలు. (న్. నీ. న్.) గుట్టము కలవాడు.

కురంగిక. వం. వి. ఆ. శ్రీ. దేవతాళము, దావరంగిశి. కురక. వై. వి. (నం. కురమ్మ.) ప్రియ్యము; ఒకా నొకకాతివాడు. "క. గోనధము చేయకురకల, వై వంబువు నిపు... నిరకవై." సా. ౩, ఆ. ౪౨. ఆం. భా. ద్వి. ౨౯౦.

కురకదొగ్గలి. వై. వి. (కురక+దొగ్గలి.) ఒకకాతి దొగ్గలిశి. (క. ర.)

కురీయము. నం. వి. ఆ. న. నాంధ్రవయస్య, నమా
వ్యవస్థ. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) నాంధ్రవయస్య, చతుర్థము.
కురీయము. జే. వి. మాణిక్యము. (ప్రా.)

కురీయము. జే. వి. విశాఖనామము. (క. ర.)
కురీయము. జే. వి. (కొం. కురీయము) గుర్తునందు. "ఈ
మండరీకము చంద్రవృత్తమున దాపుర మేలు
రాజు .. మామూలము మొక్క డెక్కి మచ్చెరి
దుడకిలు కొన్ని తనచేతన రా నువలంబు జేర
గనె." నిం. క. ఆ. ౬౯.

కురీయము = కురీయము. (క. ర. ప్రా.)
కురీయము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. జే. జే. జే. జే.
కురీయము (కొం. కురీయము) గుర్తునందు.
జే. జే. జే. జే.

కురీయము. నం. వి. ఆ. పుం. కురీయము, కురీయము.
జే. జే. జే. జే.

కురీయము. జే. వి. (నం. కురీయము) మొదలును.
కురీయము. "నీ. అనాంధ్రవయస్య యల దక్షిణం
బున గర్భాదు దుండు కురీయమునను." శ్రీ. దా.
౧౪౯.

కురీయము. నం. ఆ. న. అ. నామము. "ద్వి. నతనంబు
నువల నాకృత్య మొందించు, నతనకురీయపుట్టి
నిరయనకతన." ద్వి. చదు. 3, ఆ. ౨౨౭ పు.
వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) నాంధ్రవయస్య, చతుర్థము.

కురీయము. జే. వి. తొట్టి. "అ. దోమములుంటి కురీయ
ము దాతను, దాని యానల నలు నోడివేసి,
వానన దెలిసినవాడెవరి అ. నామము." జే. మన.
౧, ప్ర. ౨౩౦.

కురీయము. జే. వి. (క. కురీయము, కురీయము) 1.
కాంతి ప్రకాశము. "నీ. భూమంబు పొదివిన
దురంగలిమెలుగలదు నలగి మామనీషిగళి
గనిది." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౯౪; 2. అతి
శయము. (మా. కురీయము.)

కురీయము. జే. ఆ. శ్రీ. 1. ప్రకాశించు,
మెలుకు. "నీ. అవని గంపిన లింకేతెంబరంబు,
మెలుగు దూం బ్రాంతులు దురంగలింబు."
భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౧౫౫. హరి. ఉ. ౬, ఆ.
౧౩౦; 2. అతిశయించు, అధికమగు. "నీ. నాక
విద్యాధరీనాంధ్రకాలయందు దుర్యోతనం
బులు దురంగలింబు." హరి. 2, ఆ. ౧౩౦. విజ.
3, ఆ. ౪౨; 3. ఒప్పు. తనకు. "నీ .. కాదెను

చరణి దురంగలింబు... అలర ననంగ, కొమ్మన
నాంధ్రవయస్య, చతుర్థము." అం. భా. వృ. ౧౩.

కురీయము. జే. ఆ. శ్రీ. (కురీయము) 1.
ప్రకాశించు. "క. ములుగుచే యగుల దెప్పు,
మెలుగు నియం దెప్పు మేడి యెడలిదెప్పు,
దురంగలిగనం బెప్పుమనిరి, చలెడి నవలెదురయన
విశదమై తోడెను." భార. మాన. ౧౬౯; 2.
అతిశయించు, అధికమగు. "చ. మెలుగు మె
కురీయము చదివెదిగంబుల దెప్పు నియం చే, మెలుగు
మతేదకుం బులు మాని ముఖంబు దక్షిణాదికె,
దురంగలిగొప్పుననునయతో గమింపుము .."
భీమ. ౨, ఆ. ౧౫౫. వృ. శకు. 3, ఆ. 3౬.

కురీయము. జే. వి. గుంపు, ప్రా. పు. (మా. కురీయము)
కురీయము. జే. ఆ. శ్రీ. (కురీయము) గుంపురాదు,
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ. "నీ. కురీయముల నాటి కురీయ
గని తనకుందితాది నమరీయకలెపురులు ..." మ.
నం. ౧౨, ఆ. ౧౩౭.

కురీయము. జే. న. శ్రీ. (క. కురీయము, క. కురీయము)
కురీయము. బలాత్కారముగా జోరె. "మ. మెండు
లగున్నయ్య లబ్ధిలం బట్టి నోరం జేర మెలుగు
యెడలిం గొనిపోయె యెడల బట్టింది మెలుగు
గానక పీఠంగు వైది పోయి..." భార. కాం.
౧, ఆ. ౨౬౩; మా. మా. ౨, ఆ. ౧౧౧.

కురీయము. జే. న. శ్రీ. (క. కురీయము, కురీయము) 1.
కురీయము: కురీయము: గొప్పెరను జోరె. (క. ర. ప్రా.)
2. (జాబ్) ముందుముడివేయు. "క. నడిగేలు
పట్టికొని నగ్గ, విడుదలు మని పోవునట్టివెనెనను
మెలుగు గేగెడుతలపున గొప్పెడి యొకచే
దులుమునకు మెలుగు మెలుగునె." య. ౫
ఆ. ౧౧౭; 3. (కొప్పున పుష్పములు) చెరువు,
పెట్టు. "చిగడ. గొప్పెడి నల్లయది నెలుగు
దొలుపున దులిమె." సా. 3, ఆ. ౮౪. కుర.
౨, ఆ. ౪౮౬; 4. చక్కచేయు, నవరించు.
"నీ. పుత్రికానిర్యులపుష్పరామంబుల దొట్టి
కొప్పులతోనం దొడి మెలుగు." వై. 3, ఆ. ౭౦;
5. కురీయము, బలాత్కారముగా జోరె. "క. వి
శిల్పంబు నుండగ న్నూర్చిరిట్టి కురీయము నోర
జేర కురీయ మెండు లగునూరుల గొందలం .."
భార. ద్రో. ౨, ఆ. ౧౯౯. వి. 1. కొప్పు, శ్రీ. శ్రీ.
పుష్పము "ఈ. శయ్యకు చార్చుగా దులుము

కాతె నవకటం జక్కదిద్దం బోలయ్యెదకాతె నయ్యదిపోయన గ్రహ్యం నీది కాతె..." విని య. అ. య. ౧౦౩. అం. భా. ద్వి. ౧౦౪; 2. (పురుషుని) కాట్టుముడి శిఖ. "నీ పుట్టలు కుటు మున భోగియి కుటుమందు పెరి పింత లేక తేవెలంగు గాని." వీర. ఆ. అ. ౨౩౪; 3. పొడి (శ. ర. హ.)

కుటు. శి. వి. గమన వేగమానరిధ్యని కనుగరణము. (వ్యుత్.) వాడు కుటుమం బయపెట్టివాడు.

కుల. నం. వి. అ. స్త్రీ. 1. త్రాసు; 2. కుకాచందము, 3. నూలుకుటుమం బయపెట్టు; 4. పోలికసొప్ప శక్తిము; 5. ఒకరాతి, 6. కుకాచుకుగోలనము.

కులకరించు. చే. అ. 1. ప్రకాశించు, మెఱయు. "నీ కీర్తిగా దిరువుగట్టి కటాంబు దివురువో దొలుకరిమెఱులు కులకరింప." దివా. 2. అ. ౧, అ. ౨౦౩; 2. ఆనందించు. "నీ ఆనందము జల తాలించి యాచురించి కలిగిపోలికపొంది విధుడు కులకరించె." కృ. శమం. 3, అ. ౮౫; 3. కలగు, పోటుచుండు. "వ...భావభావ నంభానావరణయంబు సంపాదించుపొంపునం బిసేక్షకురాయకలిగిపోలికల మెలకచనుమోతులం దులకరించిన కనుమనీయెంపుతకళల చళముగొని యెకో యన..." వసు. ౪, అ. ౨3.

కులకించు. చే. అ. 1. ప్రకాశించు, మెఱయు. "చ...నికాచరకాపు పాపవంశవహములందుఁ గోకములై వడి నంచలరించి తేట్టవై, శుని: దుల కించె నిర్దరశిఖామణిహారె దనర్చుకానికింపుర వలం..." దివా. ఆ. అ. ౧౨౩. ఉ. రా. ౧, అ. ౯౯; 2. ఒప్పుటనడుగు. "ఉ. నిండ్లకు మేలరంబు ఘనవేడి కనులొకడుదోయి బంగటం, సిండ్లకు మేటిహాటి కులకించుచునంగు..." పాం. ౧, అ. ౬౧; 3. కనలగు, ప్రకటికమగు. "చ. కనుకళలానకాదు లయ వట్టువలై మెఱుంగారు క్రొత్తకూ, క్రేములపే రింత దులకింపగ నిర్మల హేమరుచ్చిక్తికలు చరింప..." కా. ౪, అ. ౧౪౫, శుక. ఆ. అ. ౧౦౪; 4. కుకూపల కడు. "ఉ. గుమ్మకుచ్చ తె మైరలకం దులకించి వనకవేళున, గొమ్మలు కాననాంకరనిగంజులు లక తెలంబార బొండీమెలమివర క్రేచే నెయ్యం బల్లవకోటుల దూల నేల కోశొచ్చుని నూడి క్రొచ్చు

లపు నూర్చె బళి నునువృషామామణి." కృ. శమం. ౧, అ. 2౩; 5. ఆనందించు, నంకరించు. "ఉ. శునిరిబోడికి నైకాను మిదేటికి నందించు మారు నూరిమి, జేవర యానదిచ్చిన నుదిం దులకించుచు పెండ్లి యాడెడుకొ, రామరాజా నన్నుచు..." య. ౪, అ. 3౦.

కులకింపు. చే. అ. 1. (కులించు వా.) ప్రకా శించు. "నీ. కనుమెఱుగ్గులవాని దులకింపులం తెంపులంకెంపు లాలయన వొలుండువాని." వసు. 3, అ. ౪౬. వి. ప్రకాశము, కాంచి. "క... వాతెఱకు నవ్వుకమే కుల, మేకులకింపులపోలి మిసిమికి న్నొచ్చుచే కుల..." విని. ౧, అ. ౧౧3. కులదూగు. మి. అ. 1. (కుల+కు+గు.) నమాన మగుపోలు. "త...నిండు చంద్రుడును పోగ పెన్నెలలతో దులదూగెడు తద్దలంబులన్." తె. మ. ౧, అ. ౪౮, కామా. ౪, అ. ౬౬.

కులవ. నం. వి. అ. స్త్రీ. 1. పోలిక, పొచ్చుకృతిము; 2. కుకాచు; 3. ఎత్తులు; 4. మదింపుచేయుట. కులవము. నం. వి. అ. న. 1. కుకాచు; 2. పొచ్చులు; 3. ఎత్తులు.

కులనీయము. నం. విని. (అ. అ. అ.) 1. పోల్చు చనవడి; 2. కడలించుచనవి.

కులము. చే. వి. కులమునందు మూలవర్ణము, ఒకహాపాయయెత్తు. (శ. ర.) (లిండున్ను. కులయతో. నం. శక్ర. 1. పోల్చుచున్న; 2. కడ కులంకవచ్చు నం. ౩ కులనీయము.

కులనచ్చ. మి. వి. (కులనీ+అచ్చ.) కులనీకోటు; కులనీ జేవక. "నీ. రాదినగల పకాచారరీతియు జేవ, పూజ నికాన్నుచాంబు బానకోట్టు, చివరకె జల్లినకులనచ్చనిర్మిరిన్నె కలిగి కనుదట్టు కాకవి కావరంబు." శుక. ఆ. అ. ౧౪౫.

కులనీ. నం. వి. త. స్త్రీ. పోలికనీ. కులనీకోటు వ్య. వి. (కులనీ+కోటు.) కులనీమొక్కకుఁ గట్టివేట్టడము. (వా.)

కులనీపోగులు. మి. వి. వి. (కులనీ+పోగులు.) కర్మ భూషానిశేషములు. "నీ. కులనీపోగులు మొద లుగాఁ గలంగునట్టి, చిక్కుచాకిం పెదవ విచ్చిక్ష మణివె." వీరం. ఆ. అ. ౧౧౬.

కులనీవనూలికలు. మి. వి. దాన్యనిశేషము. "వ... చింతమఱుక్కల మధురములు చాచురాలు పెండ్లి

కోహంబు పేరాచటన్." పారి. ౪, ఆ. ౨౦.
 భార. సీమ. ఆ. ఆ. ౨౪౩. వి. తూయకు, మనీ
 పాటు. "గీ... తూగు తంబర యనంగ, మకును
 విద్రావిడంబు మాశ్చర్యంక." ఆం. భా. ప్ర.
 గరగ. విం. తీలగుదీ (తూ. తూలగుటుయ్యల).
 తూలగుటుయ్యల. ద్వ. వి. (తూలగు+తూయ్యల).
 తీయ్యలమంచము, తీలగుట కనుకలముగా
 గట్టియంచము మొదలగునవి. "గీ. తూగు
 టయ్యల దూలగుచో గొంత తెదరియరవిరి
 వచ్చెదా గట్టుయంద." కళా. ఆ. ఆ. ౧౩.
 వై. ౨, ఆ. ౧౪౮.
 తూగుటయ్యల = తూలగుటుయ్యల. "గీ. గుట్ట
 మాళ్లల నట్లగొని వ్రేలునునుడిగతూగుటయ్యల
 లు మోగి యూగి." కవిరా. ఆ. ఆ. ౧౨౩.
 తీ.రా. ౨, ఆ. ౧౩౩.
 తూగునదియ. ద్వ. వి. (తూగు+నదియ). నిలవున
 పాచిగనెమెరు మున్నగు నిడుపాటికట్టుచివర త్రాళ్ల
 యాధారమున వ్రేలాడుచు తీలగుచు పెండుగు
 దీపము. (అకాశదీపము మొ.) "క. బాటిసెగ
 వదలి వదలర, దిగియెన్ రదిమందలము వడిన్
 రత్నలు వై, నిగద నలంపువడమున, దిగదిగ యిది
 వ్రేలుతూగునీడు పోదె." చంద్ర. ౪ ఆ. ౫౪.
 తూగునలక. ద్వ. వి. (తూగు+నలక). తానీవుని
 వాడు గోడలవట్టును చూచుటవై వ్రేలగట్టిక
 నిడుపాటి కలక. (క. రు.)
 తూగునుంచేము. ద్వ. వి. (తూగు+నుంచము).
 తూలగుటుయ్యల. "గీ... బంగారుశోళ్ల, తూగు
 నుంచమువై వేల్పుదొరయపోదె." య. గి. ఆ.
 ౧౩. ౧౪౪. ౩, ఆ. ౨.
 తూగిస్తూ. దే. వి. (తూ+గిస్తూ). ఒకవిధ మగునీర
 వ్యాధి. "మ. ఆ. గగఁబు దానమండీ దివ్యురేచిగ
 యట్లు తూగిస్తూంబు దమ్మిట్లు... మోయ."
 వ్యా. ౧౧, ఆ. ౨౨.
 తూమే. దే. న. శ్రీ. (తూలగు భా. ప్రే.) తూగక
 చేయు, తోలముచేయు. "ఆ. అమరనాథ దీవి
 యంక నీమూసము దూచి నాకు తెట్టు తోలగ
 కిల్లు." భార. ఆర. ౩, ఆ. ౨౩౪. వై. ౨, ౩,
 ఆ. ౧౨.
 తూటు. య. దే. వి. తుమక, ముక్క. "క...
 కృష్ణ: దోకయమ్మన నొ, మృగముగ నడిచము

బలకయు, దూటులుగా నేను వాడు దొల
 గక కడిమిన్." వస్త. ౧౦, ఆ. ౩౨. వై. విం.
 (నం. దువ్వి.) తుంటి, దువ్వుడు. (తూ.
 తూటుని) [తుగు, (క. రి. రా).
 తూటుకట్టు. దే. ఆ. శ్రీ. (తూటు+కట్టు). ఖండిక
 తూటుని. వై. విం. (తూటు+అరి - స్వార్థమున).
 తుంటి, దువ్వుడు. "త. తూటురి దోనకారి
 పెకదోసి యకామియే తంకమొందును."
 భాగ. ౨. స్కం. ౧౮౨.
 తూటునిలకాడు. ద్వ. వి. (తూటు+నిలక+కాడు).
 తుంటినిలకాడు, మన్ననాడు. "వ. గొనరి
 చిట్టులయెడెనుట మంటిమాటికె గొనగోట మీ
 టుచు దూటునిలకాని మోహనశక్తియంతోటి
 నమ్మయెడ." పి. శం. ౨, ఆ. ౧౩౪.
 తూటుడు. దే. న. శ్రీ. (తూటు+అడు). శిథిలము
 చేయు, బద్ధశిథిలముచేయు. "మ. మృగరాజున్
 గిగరాజు గుంభి మంటి నీంభేన్ ద్రుంచి తూటు
 డును, క్షగ్గిరెట్టే గల రింక..." మల్ల. శృం.
 ౩౩. వై; ౩, ఆ. ౪.
 తూటిహుర. దే. వి. ఒకతాతిహురాడు. "గీ... ఇటు
 తూటిహురాడు బుద్ధవేళన, మెత్తమరే యెల
 నామీద నింక కినుక." తూటిశృ. ఆ. ఆ. ౧౨౨.
 తూటు. దే. వి. (క. తూటు). దిట్టి, రంభము. "గీ.
 తూటు తూటు టవలగ మూలర మన గన... కనిక
 గంజరంబు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౪౪. దళా. ౩,
 ఆ. ౧౮౩.
 తూటుకట్టు. దే. ఆ. శ్రీ. (తూటు+కట్టు). రం
 భమువచ్చు తూటువచ్చు. "గీ... కమతమిరకం
 ఖంబు రెల్లు, దొరలు నొద్దిరి దివి వ్రాగక
 దూటుకట్టు" భార. తీర్థో. ౪, ఆ. ౧౩ గి.
 తూటువచ్చు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తూటు+వచ్చు). రం
 భమువచ్చు. (రా).
 తూటులుపుచ్చు. దే. న. శ్రీ. (తూటులుపోవు భా.
 ప్రే.) రంభములయడక చేయు. "మూని... పెం
 పెక్కినసోధుమంబులమర మోలెడు దూట
 నామఖాణి, ద్రోక్కి ఖగింబుల ముట్టున
 నంగన దూటులుపుచ్చును నన్ను వాగిన్."
 మార్క. ఆ. ఆ. ౯౪.
 తూటులుచేయు. దే. న. శ్రీ. (తూటులు+చేయు).
 రంభముల యడక చేయు. "త. తొమ్మిదియట్లులం

దనువు దూకుటలపైన నూతుం దిప్పి..." భార.
 ధిష్ణ. ఆ. ఆ. ఆదిత.
 తూటులువోవు. దే ఆ. క్రి. (తూటులుపోవు.)
 రంభియనువు. "తీ...నూతుమై; మాణి
 దురంగ మంగములు దూటులువోవంగ
 నెదురుబడి, గీల సింగము గూడ బరలించె నను
 జ్జులచందకాంచముల్." భార. శల్మ. గు. అ. గ. కి.
 తూటువోవు = తూటులువోవు. భార. ద్రి. గి.
 ఆ. ఆం. [తూడలి,
 తూడలి పై విల (నం. దువ్వు.) దువ్వులు. (మా.
 తూడలి. ద్రి. విల. (తూడలిపో - సాధ్యమును.)
 దువ్వులు, తుంటి. "క. నా దెల్లవారి నెల్లఁ
 బోడి నలమ మాన మనంగ మునులాడక తా;
 దూడలియై తలచియబడిన వా దితిని నేడు
 వగవ వల దనవారున." భా. ఆ. అ. గం.౦.
 తూడి. దే. వి. ఓ. పితామహిరామయెక్క. (మా.
 మాదిహిర.)

రూఢుడు. డి. వి. డి. (క. తండు) తాను పుష్ప
మొలగుననని కాద, దినుము. "క. పుష్పాన
త్రైవణ దన, నం నవి నపుర్రుధునిజునపునపు నా
నడముగ నిచ్చుటం లో, లుం దూడల కట్ట
ముచ్చిలకు కలవోయన్." భార. ఆంధ. ౨, ఆ.
ఆక. ఆం. భా. పు. ౧౫౫

రూ:డులిగ: ద్వ. వి. రూ:డు. "ద... రూ:డులిగ: గలూది ముచ్చిలించు టిరి కళ్ళుమందును వల్లె భూమరూ." భార: ఆను 3, ఆ. ఆ2.3. రూ:డుదిండి. దే. వి. (రూ:డు+లిండి) హును. "ఆ. రూ:డుదిండి మాన్త దొరవంగనంబుగ, బాణి..." ఆచ్చ. యు. 30. ఇట్ల. రూ:డుమేళుడుపుల్ల, ఆచ్చ. యు. ౫౯.౩.

ప్రాతర్దామము, జే. వి. (క. రాధానర్మము.) స్త్రీల
గ్రోవి, మురళి. "ఆ. ప్రాతర్దామము చంక దోకిపి
యెద మెటు..." కేం. పంచ. ౧, ఆ. ౧౪౮.

హోదయ. ప్రె. వి (సం. కుమారక.) కుంభర, శీకరము.
 "సీ. పన్నీటిహోదయః బరసింశుధారాగృహంబుల
 ఫలవాదంబరములు." కళా. 2, అ. 320.

తూ.గతి. జే. వి. నాట్యవిజేతము. "ద్వి. దీర్ఘాయ
తూ.గతి జేవతి ఋతే." కండితా. మర్త్య. 3 శి. ౮. పు.
తూ.గము. జే. వి. (తూ.గ భా.) భవభారము. "కా.
మూ.గ లక్షణమౌగధ్యాయాభిమతౌ మేం

దెబ్బలై రాబడగా, దూకంబు తృప్తి తేయ
లాకనమునం దూలంబులై తూటగా..."శ్రీ. ౩,
ఆ. ౪౦. నురా. ౫౮. ౩. బయ్య. (వృత్త:—
అగ్ని తూక మెంతి?

పాపం. దే. ఓ. (పూచు నా.) 1. బుద్ధుడు. (శ. ర.);
 2. ప్రమాదము, కొలది. “శ. వసుణుండు నిర్మ
 చిత్తయే, దుర మెవరియెనగ నికొక్కపాపము
 కొల్లెడు బుద్ధులైతెల్లగ...” వారి. శ. గం. ఆ.
 గణకీ. 1. నకుమరులకు కాళము. “శ. పోరు
 ధైర్యమే దమము, పూ. నా నకే దగిలి యెలల
 దొడచెనకూకే, పూ. రామవశాలం బది, నారా
 యణుల వానిలెల్లినా చాచుకొనె.” కమ. గ.
 ఆ. గం. 3. కుదము, నాటి. “గీ...ఎద్దువేయి,
 మొదలంగన గలవేయియద నెలసిగి, తిక్క
 నికొక్కపాపము వచ్చెనక దొడచెనకే” కాళ.
 3, ఆ. శ. 2. తాపము, కష్టము. “శ.

రూపు. డి. వి. (రూపు డి.) అయితే, భారము.
 "ద్వి. హృదయ భక్తుఁ డిల గుల్లంబు, భావించి
 ధారుకపక్షమునఁ గన్పి, కావడి రూపునగా వడి
 దాల్చి." కుండితా. పురా. ౧. ౧౩. పు

పూర్వం డి. ఆ. ప్రి. (హూకు+కాను.) 1. పూను.
 కడగు. "ఉ. మిగడగునూకవనమేలదానా
 మమం శేవం జిక్కుమల్, మోహిశానీ మావనపు
 రోగి కల యాన దగు..." భాగ. 3. మృ. ౧.
 ౫30. శివక. ౧౫. ఆ. శివ; 2. యానోనీ మామను.
 "ఉ. పూర్వమొమలెంపు బయల దుహిశానపుర
 జలంబువెందు, జీరమమేను.." కవిక. 3. ఆ.
 ౯౫; 3. చొచ్చు, ప్రవేశించు. "క. ఎలక
 గెడిది ల్లవనాకాపు, దురితయన నీమనంబు
 దూహిశాన..." భాగ. ౧౦. మృ. ౧. ౯3౧. ఆం.
 భా. కృ. ౧౧౬; 4. అరికయంబు బిచ్చు. "క.
 అరికంకమ మూపురు, శైవోని శ్రీకృష్ణు
 కమరుని గుండుపురే, మోహిశానీకేకపురం,
 మోహిశునభయంబురే జిరిగి కమరై.." సాంబో.
 ౧. ఆ. ౧౧౫. వి. పు. ౧౫. ఆ. శివ. మ. ప్రి.
 గాంవిండు. "ప...అనునంబు లగు విజయంబు
 జెప్పి వచ్చి నచ్చిన నచ్చరి కులంబం శైవర
 శివుడు పని మోహిని తోహదోపురంబువింపి
 మోహిశుని కమరై..." భాగ. ౮. మృ. ౧.
 ౪౫౧౧. (హూకు+కాను.) గాంవిండు. "ఉ.

కాచివముచే సొలిది కంబరితోడి కిలోడి ప్రేయ తే, యాచక మూర్ఖుడోయి భుజిగాంకవ తెక్కుల కొక్కలగునని, దోడుగ చాలవృత్తుల దుశ్శిని చల్లరిగారి చల్లై .." ఉ. హరి. ౧, ఆ. ౧౫౧. కంక. ౧, ఆ. ౫౩.

కూచాతల్పుకుండు. వృ. ఆ. శ్రీ. (కుచ+తల్పుక+కుండు) కుచ అనునది నాన్పుకథాచూ వృత్తమైన పాదపూరికపదములు; చానినీనాడ వనలకుండు-పూర్తిగా అనువర్తిండు. కొంచెమైనది వదలకుండు. "చు. బా.కా"వృత్తమైనకత్తురము కూచాతల్పుకుండుక వృత్తననీయక వశమనా ..."కా. ౧, ఆ. ౫౦. విక్ర. ౧, ఆ. ౧౦౦.

కూడి. దే. వి. కపాతాంఘ్రిశి. (ఆర్థి) కూణ. నం. వి. ఆ. శ్రీ. అమ్మలపొడి. కూణము. నం. వి. ఆ. పు. అమ్మలపొడి, నివంగము. కూడి. నం. వి. స. శ్రీ. 1. అమ్మలపొడి; 2. నీరి చెట్టు, విణ. (న్. నీ. న్.)-కూణము కలవాడు-విణవాడు.

కూడిరము. నం. వి. ఆ. పు. అమ్మలపొడి. కూడము. నం. వి. ఆ. పు. 1. గంగరావిశి; 2. మారుగుశి.

కూనరకుక్కుము. దే. వి. బాలశ్రీదానిశము. (క. ర. బ్ర.) కూ. కూనరకుకములు.

కూనిక. దే. వి. (కూను కా.) 1. (కూనుతో) కూచుట, ఉన్నానము. (క. ర.); 2. పోలిక, సామ్యము. "వ. ఉత్తరాదివాహంబుచందంబునల ముదితవరంపై నరిని.చూనఖరంబులభావి నా శ్రీకృష్ణదగనువిభవ ప్రధానంపై నుపకూరికా టిచంబుపెరిసి నిరంతరమయోవరకంపై, భవదు నిలయంబు కూనికను నంభృతకుకభవదు మహాభవ కచ్చంపై..."భా. ౯, నృ. ౧౦. ౫౩౦; ౩. బలము. "ద్వి. విచంగు గోల్పడి ముంబు బొలనె, దూనిక చెడి శవద్రోహంబు చనితె." బస. క, ఆ. ౧౦౪. పు.

కూనికకొల. దే. వి. (కూనిక+కొల.) క్రానుచండే. "నీ...కూనికకొల కా చూనకోలయన దురా దండాఖ్య యలరును..."అం. భా. ద్వి. 3౦౦. కూనికచేయు. దే. న. శ్రీ. (కూనిక+చేయు) కూచు. (క. ర. చా.) కూని. దే. వి. కూనిక (చూ కూనిక్కు)

కూనింగ. దే. వి. వకంగి, ఒకబాటియంగ. (క. ర.) "క. సొలయక కూనింగలా గొట్టుల తెట్టిరి నీవు నీదియకకాలము .."భా. ౧, ఆ. ౪, ఆ. ౫౩౧. ద్వి. ౪, ఆ. ౫౦. హ. ౫, ఆ. ౧౯.

కూనికతానిగ. దే. వి. బాలశ్రీదానిశము. "నీ. కూనరకుకముతో కూనికతానిగ చిమగను మొక మాట చిల్లకట్టె." హం. 3, ఆ. ౧౪౬.

కూనిగ. దే. వి. వకంగి, ఒకబాటియంగ. (క. ర.) కూను. దే. ఆ. శ్రీ. కూన. (చూ. కూన్సు.) కూని. దే. వి. (కూను కా.) (కూనుతో) కూచుట, ఉన్నానము. "నీ...నరకుమూచి తెట్టెమచోటుల దూనిక్కు చరికి, పూర్వభవమున లాభంబు కొందినారు."భా. ౧, ఆ. ౫౩. ౧౦౪.

కూన్సు. దే. న. శ్రీ. కూచు, కోలనుచేయు. "అ. నకృ చుక్కమీధకమున ద్రావనం తెట్టి, కూన్సు ముల్లు మాచె దులభ నకృము..."కృ. శం. 3, ఆ. ౧౩౮. అము. క, ఆ. ౧౪౧.

కూనరము. ఉభ. దే. వి. 1. చిట్టి రుక్మిణి. (క. ర. బ్ర.); 2. గుహకందరము "నీ కూను కూచుటచే నున మునగను ..కందరంబు" అం. భా. ప్ర. ౧౪౪. విణ. రుక్మిణి, తెడిపోయినది. "క. చూచెదవుగాక యే నిలుచూచిన నయ్యనర తనము సొంపటి క్రతని.పాచరణము కూనర మగు, గోచరమై మనసు తిప్పుకొని సోలంగన్." నృ. ౧, ఆ. ౩. నం. వి. ఆ. న. యూన భృగముయొక్క అక్షత మైనముంపటిభాగము.

కూనరరా. దే. వి. నీర్ల బయటికి వచ్చుకూము, బల చారి. (క. ర.)

కూనరరాణు. దే. వి. కూనరరాణ. "నీ. కూనరరాణ పుట్టుకూ మొట్టరము బలచారి యంచనగను చనయను బల నిర్మయము..."అం. భా. ప్ర. ౧౪౪.

కూనరాణి. దే. వి. కూనరా. "వ...గుడిరావ కూనరాణికడ నిలిచి..."అము. ౩, ఆ. ౧౦.

కూని. దే. వి. (కు. పూ. కు.) గుడిసొ మూలనిగ్రహ ముండుచోటులకు మీద విమూనమువలె ఎక్కిగా గట్టివకట్టకము. (క. ర.)

కూపు. దే. వి. అమ్మ, బాణము. "నీ. వశకాచిచూపుల వలరాజుకూపులు..."విక్ర. ౧, ఆ. ౧౧౯. భా. ౧, ఆ. ౫౩.

కుష్మధాన్యము, పొద్దు. “సీ. కుష్మధాన్యాధిప
జోయఁ దాలుకరక...గీ. కష్ట కంకర కూడు
వాన్.” ఆం. భా. ద్వి. ఆదిర.

మారుపాఠములు. జీ. ప. శ్రీ. (మారుపాఠములు +
పట్టు.) పాఠ్యపుస్తకములకు భాష్యాదులను గాని
ఇతరములు. (జి. ప.)

కూరుపు. దే. వి. మార్కులకు దురుసుచుదిక్కు, స్థానిక.
 “ఉ. దురుసుమునె ల్లికొని కుది చాచగెగ దురుపు
 తెల్లవాటి తెల్లయ్యెను ..” హర. ఆ. ఆ. ఆర,
 తె. ౧, ఆ. ౧౩౩.

కూరుపుకొండ. పద్మ. వి. (కూరుపుకొండ.) ఉడయా
చలయ, పొడుపుకొండ. “నీ...పొడుపుకొండ దనః
కూరుపుకొండ దన నుదయూర్చి యనుదు.” అం.
భా. ద్వి. ౨౦. ఇట్లే: కూరుపుకొండ, కూరుపు
గుంటి. మొ.

కూతుళ్ళవార. జే. వి. (కూతుళ్ళు+వార.) పూర్వది
 వృత్తి, ఇందుడు. "క .. కూతుళ్ళవార ముఖ్యుర
 పురు...అనన్, నరవాళునిపేర్లు..." అం. భా.
 ప్ర. క. అ. ఇ. జే. కూతుళ్ళవార. మొ.

కూరుకెత్తు. దే. మ. త్రి. (కూరుపు+త్తు.) 1. గారి
 శివరదోయలు, గారికి వాటముగా ఆ ప్రతిభుడు.
 “గీ. బ్రహ్మగా వస్తు మగనాచి బట్టి దానికెర
 వెట్టో యింపుడు మమ్మ కూరుకెత్తు.” తుగ.
 ఆ. ఆ. ౧౦గీ. విరు. ౪, ఆ. ౮౪; 2. (శల
 పెండ్లకలు.) మలపు.కాచిను. “గీ ఎలయు
 నీశ్వానములతోడ నీడ న్త్రుక్తియంటుంటులం
 బలికించి యుంట్లం బోడినీయింముకల బిగ
 మమ్మ కూరుకెత్తి, శివలం గలిగినపేల నన్నింటి
 దివిత.” సాంధు. 3, ఆ. 3౦; 3. పుట్టు పోవు
 బట్టి భావానుభవం గారి శివరదోయలు (కమ.)

[illegible]

పూర్ణము. సం. వి. ఆ. న. త్వర, వేగము. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) వడి కలది.

కూర్పాట. జే. వి. చపనమూ, కూర్పాట్లు. "నీ...
కూర్పాట యం చనయను బయన మొక్క."

తా. భా. కృ. ౩. ఆ. [బ్రహ్మం (క. ర.)
 కూర్చిడి. దే. వి. (కూర్చుంజిడి) కూర్చుపాటా
 కూర్చు. దే. వి. 1. ప్రాశ్ని. "కీ. మనం యాపేద
 మన బలియమన దూర్వనంపం నానాబ్రహ్మ
 కాంపనశక్తి శక్తి .." నాదో. క. అం. ౨౦.
 భా. అ. ౨. అం. ౩; 2. ఎనకదో ముది
 ధానాశ్చోమో బ్రహ్మంపేది విదోదేయం, సద్భక్తి
 నాదో. క. 1. సద్భక్తి నాదోమ నాదో నా దో
 యుం. " తా. భా. ద్వి. ఆ. ౩. క.

తూర్పుగుట్టరి, శ్రీ. వి. (తూర్పుగుట్టరి.) ఉపయో
చలము. "శ్రీ. కలవలయమగు తూర్పుగుట్టరిని
బొడమె." అప్ప. అయో. ౧౮.

కూర్పుకొర. జీ. వి (కూర్పు+కొర.) భూర్పకకర్త.
ఇందుకు. "ఓ. కూర్పుకొరపేడివేలపు దంత
రాకు, చేయనకదననద్రంపుజేడు గాడ్పు"
భోజనరా. ౧, ౮. ౨౫. ఇట్లే: కూర్పు
రాంపుడు మొ.

[illegible]

తూర్వఖండము. సం. వి. ఆ. పుం. వాద్యభేదము.
తూర్వము. సం. వి. ఆ. పుం. న. వాద్యభేదము.

కూ॥ దే. వి. పుటచేతు నీరు పోటిచుట్టై తాటి
పట్టెలు ముప్పుగువానితో నేర్పఁచినతూము.(వా)

కూలపోవు. వి. ఆ. శ్రీ. 1. కూలంవరించు. "నీ
కురవడినెలలు బరల బరల బైకొకాడుధూళి
బల్లదరిన కూలపోవు." భార. విరా. ౪, ఆ. ౩౯;
2. చిన్నకొం బిడుగులు కేయగలగు, దొరలు
బడివల కరిగి బరగ భీమ, నీకుకొడుగు నగ్గించుచు
తెలగి బారు, బెన్ను పొంచురు జని రాత్త నిద్ర
మలకు. న. అని యిట్లు నాలవనాడు భార
రావులు కూలపోవులు నెప్పిన చని..." భార.
భీష్మ. ఆ. అ. ౨౫౬, ౨౫౭. కాశీ. ఆ. ఆ. ౧౩౮;
3. నున్నట్లు బరల. "నీ భావజానిచేత నొకవక
వనకుచేత, కూలపోవక యరిచేతక దొట్టువనక
... గానిగాక శకుంభల గనుల పేరు." పి. శకుం.
3, ఆ. 3౫.

[శకుం; 2. గంగరావిశి
కూలము. నం. వి. ఆ. పు. న. దూరి. న. 1. ఆకా
కూలాడు. పే. ఆ. శ్రీ. (కూలి+అడు) చరించు.
"ద్వి. గారి దూరాదెక్కుగడ్డంబు బంక, మూల
నుంచినకూలిబట్టకాయయును." నవ. ౪, ఆ.
౧౧౯ పు. ద్వి. పారిశ్వు. ఉ. ౨౫౭౩ పం; 2.
చలుడు, కంచిండు. "నీ అలసి పేరులు దూరాద
నిలిచి రంక, నంక నయొకవనబట్టి లానామము
నట్టి" భా. ర. విరా. ౫, ఆ. ౧౦౪.

కూరి. ఉ. భ. దే. విజ. (కూల+ఇ.) చేపలకు బట్టి
జీంచు ఒక నొకబారివాడు. (శ. ర.) నం. వి.
ఇ. ఈ. శ్రీ. 1. ప్రతి; 2. దీపపువ్వు, 3. పారి
వానినంబు; 4. చిత్రకాయనినంబు.

కూరించు. పే. న. శ్రీ. (కూలు భా. శ్రీ. 1.
తొలగించు, బారు. "నీ బడతల నెరిగించు
కూరించు బెడకొన నీల బయ్యెదల దూరించు
కును." నిర్మ. ౧, ఆ. ౫౭. భార. విరా. ఆ. ఆ.
౩౪; 2. తెనకగట్టు. "న. నవంబులంబు వామూ
లంబు కూలరాళి బరె దూరించుచు నవకకరా
సారవర్షంబుతో..." చం. రా. ౮, ఆ. ౭౭; 3.
కాశిండు. "నీ పాలచేయలు కట్టి కూరించు అరిమి
నీమృగిని దొంగల దూణి చుట్టబెట్టు." స్వా
౪, ఆ. ౪౫. భా. రా. నం. ౧౦౪; చంపు. "మ ..
శంభునిదొ క్రుంచె వరించె నీక భృగురాముం
గెచ్చె నూర్చి ఖర్క, దునిపెన్ బాయ
పెకంబు నేరిరవు. కున్ వారి దూరించె .."
రామ. 2, ఆ. ౧౯౯, 3, ఆ. ౪౫; 5. పొంగట్టు.

కూరించు. "కా...కా, రారంభకరచామరాని
లము మాన్త్రానిరి దూరించుగన్." పారి. 3,
ఆ. ౮. చిత్ర. భా. ౧, ఆ. ౫౬; ౧. బడ: శీరు.
"న...నెదిరంబుధూళి దూరించి .." పార. ౬,
ఆ. ౧౬.

కూరిక. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. చిత్రపు న్నాయకుంబు
2. న్నానకులము; 3. చిన్నయ్య; 4. మూస;
5. నీలికెట్టు; 6. పత్తి.

కూరికాడు. పే. వి. (కూలి+కాడు - స్వార్థమున.)
చేపల బట్టి జీరించు నొకబారివాడు, కాలరి.
"నీ...కూరికాడు. కాలరి యనంగల నైవర్తనంబు
చడుగు" అం. భా. ప్ర. ౧౫౯.

కూరికొను. పే. ఆ. శ్రీ. (కూరి+కొను. స్వార్థమున.)
1. కడు. "చ. పాలయునొకవర్తినిత్రుల్లగునకుల
మీరుడ గ్రోలుకొండలిరులా కాంగ మై నిద్ర
దండవనీకీభాకకామబున్, గలకొనఁ జేరి
కూరికొని కారె రయంబున్..." కు. నం. ఆ. ఆ.
౪౫; 2. కుత్తు మొదలగువానిచే ఊకాడు.
"న...మొలుగులొండ్రు, బులయలు చంద్ర కాని
తొలయ్యెకొంగు తెచ్చి యెంచు మై, తెలియక
కూరికొంచు నలిచెమైకాచీకాడు" చిత్ర
యన్." కవల. ౧, ఆ. ౮౮.

కూరిని. నం. వి. ఈ. శ్రీ. బూయగుశి.
కూరిపోవు. పే. ఆ. శ్రీ. (కూలి+పోవు.) లాభకు
వడు, అవమానమొందు. (చూ. కూరిపోలబండు.)
కూరిపోలబండు. పే. న. శ్రీ. (కూరిపో+లంబు.)
నించుచు, "ఆ. క్రుట్టుతోక నీవు కూరిపోలరి
శివ, పార మేమి తలుగుగల క్రమువకు." ఉ. పారి.
3, ఆ. ౧౭.

కూరియాడు. పే. ఆ. శ్రీ. (కూరి+అడు) 1. చరించు.
"ఆ. గగనమండలమున గాఢాయువుచేరే మూల
కాశిబడ దూరియాడ" నైమ. ౭, ఆ. ౯౫; 2.
మధ్యపానాలచే, ఊకాడు. "న...కొత్త
వియం నై క్రచ్చిదిలల శేరంబులవానలు గ్రోలి
ను తిల్లి యంభానంబున దూరియాడకొనడు
కుప్పెదకమల్లులు..." నైమ. ౮, ఆ. ౧౪.

కూలు. పే. ఆ. శ్రీ. (క. కూలు.) 1. చరించు,
కడల. "నీమరుమనేకబాలంబు గాడ్చున దూరింగ
గాఢామూసలదై చకుడెంచి మానుబుడును."
భార. అది. ౬, ఆ. ౨౧౧. భార. అది. ౪, ఆ.

క. 2. (మక్త మెంబలగువానిచే) ఉడిగడము.
 “ఉ... పొల్లు నగవల్లఁ దూలంబు న్నొరొక్కా
 నముల వత్తెదేమలలు పొలముతోడివిగంబులొయ
 నన్.” అము. ౨, అ. ౨౩౪. 3. (భయముచే) కంపించు,
 మలఁగు. “ఉ... లోక జేవగనంగ లేక భృతి వీలగ
 మనము దూలఁ దూలందున్.” భా. రా. అయో.
 ౪౦. హర. ౩, అ. ౨౪౩; ౪. వెదరు. “క. వెద
 గారిఁ దూలమెంజికులొయన నిధములు నిజిగి
 నిజులతోచి నడియన్.” భార. భీష్మ. ౨, అ.
 ౨౧౬; అము. ౧, అ. 3; 5. తొలగు, పోవు.
 “క. తూలెమతనప్రాణమృతంబు, చాలిమిల్లె గాతె
 నున్...” విక్రా. స్తం. 3౨. కాళ. ౧, అ. 3౨;
 6. చాలు, పడు. “ను... నుకేరి దుండంబు నొక్కట
 తొల్లియందు మూర్ఖులొకరియై దూలె నిష్టిత
 న్నగైదై.” ఉ. హరి. ౧, అ. ౪౩. పను. ౩, అ.
 ౧౧; 7. ను స్క్రూ కృతిండు. “గీ. గారి తూలెన
 భవదలి భవక యాదఁగి...” భీమ. ౪, అ. ౧౦౩;
 8. దుఖించు. “క. విలయ్య భూసురొత్తడు, తూ
 లెను నీయట్టిచారు దుఃఖంబుధిలొక, జేలందురొ
 ...” ఉ. హరి. ౨, అ. ౧౧; 9. నశించు, వెదకు.
 “ఉ. తూలు నకు న్నదభ్రములు తొయ్యరి నేడిల
 నేరవంజినన్. స్వా. ౨, అ. ౧౩. పాండు. ౧, అ.
 ౧౪౩; 10. కన్య, అదఁగు. “ఉ. చాచులవృత్తి
 నున్న నను దక్కులై వెట్టంగ చూచెదేని నీ,
 నేరుకు లెంపుఁ దూలంగ శమియ జామి యొక
 నొందు పలికెన్.” వి. పు. ౧, అ. ౧౪౪. అం.
 భా. కృ. ర౮. నిజ. పరుషము; దూషణము.
 (వర్ణన) తూలుమాట కాడకము.

తూలుచు. డి. న. శ్రీ. (తూలు. భా. శ్రీ.) 1.
 చరియఁజేయు. “క. తూలక తూలియె అవనుని,
 జేలక లేలియె బుధిఁ దీప్రానంబుక, త్రేలక
 త్రేలిక నీమద, జాలక చాలియె బ్రసవర మా
 కడకర.” కకు. ౧, అ. ౧౯౩; 2. వెదరగొట్టు.
 “ఉ... నునన్ముఖ నిశ్చలతొలియెలంబులం, దూలెనె
 జేవయానముల దోరము లై నభుజంగనంబు
 మురొ...” భా. రా. యు. ౧౩౨౮; పోగొట్టు,
 నశింపఁజేయు. “చ. అల వెయంగ జాయలవృందం
 తరమున్ నలి నజ్జాచేనె నుంధిలెమి ముగ్ధసంభు
 ములతేజుల దూలియె బుందెరికమండలి జగ
 టార్చు...” సా. ౧౨, ౧౦౧. కవిక. ౧, అ. ౧౨౧.

తూల్చు. డి. న. శ్రీ. (తూలు. భా. శ్రీ.) 1. తార్చు.
 “గీ. అద్రికృంగము అనుకంక నభిగమింప, నోరి
 యను బోలె బలుమాలు వారిధిరము, తాత్తవ
 సంబుచేత నయ్యుతుననుల, వయ్యుదల దూర్చి
 కుచముల బయలుబడితె.” కవిక. ౩, అ. 3౩;
 2. వెదరగొట్టు. “ఉ... అతకపక్షమహానిలంబు
 లంభోవమావర్తిక దూలములపోలిక దూల్చున్
 ...” పారి. ౨, అ. 3౩; 3. ను స్క్రీంచు,
 బాధించు. “ఉ... తొలిచే, నీరిణింబు వెల్లిగొన
 చిత్రశరంబులు నూరు నొంది రెక్కంగకము
 ల్లిలించుచు నిజావయవంబులు దూల్చు...” పారి.
 ౧, అ. ౧౩. చంద్రి. ౪, అ. ౧౧౦; 3. తంపు.
 “కా. అమల్లక్షితిశాధనకృతవిగ్రహంబలాగ్రం
 తున్ను, ద్వామస్తేనరగార్గ నీవు నరిగొత్త శ్రేణులం
 దూల్చుచు, ద్వామ ప్రాధిమఁ గేరువుం దుకుము
 ...” చంద్రి. ౧, అ. 3౩. (ఇది రెండవములకు
 నదాపారణము.) [వస్తు, కటిక.]

తూపరి. నం. వి. శ్రీ. 1. కందికి. 2. తొగరి
 తూట్టింభోవము. నం. వి. అ. పుం. మాటలాడకుండుట
 చూపము. [కుండువాడు.
 తూట్టిండు. నం. నిజ. (అ. అ. అ.) మాటలాడ
 తూట్టము నం. వి. అ. న. 1. జడ; 2. పాపము; 3. భూక.

తృ

కృతము. నం. నిజ. (అ. అ. అ.) పొంగింపబడినది.
 కృతమాము. నం. వి. అ. న. పొంగనము.
 కృతము. నం. వి. అ. న. జాతకాయ.
 కృత్తు. నం. వి. ష్రీ. దన్ను. కృత్తు. “చ... నన
 నిల్లుపాధననికాయము నేమనుటట్లు లంగనామల
 మును గాన వారి నిడగొట్టక కృత్తికదొట్టక
 రాగల మని నిట్టియెగెదరు...” పాండు. ౧, అ.
 ౧౮౨; 2. అలికాంక్ష. 3. కొద్దరక. 4.
 కృతము. నం. వి. అ. న. 1. గడ్డి, పద్మిక; 2. మిరి
 మాలింగదీపాచర.
 కృతకటి. నం. వి. శ్రీ. పూరిగడినది.
 కృతకటిరము. నం. వి. అ. న. పూరిగడినది.
 కృతకేతువు. నం. వి. ఉ. పుం. వెదురుక.
 కృతగోధ. నం. వి. అ. శ్రీ. ఒకకాలింతొండ.
 కృతగ్రాహి. నం. వి. న. పుం. ఇంద్రనిలమణి.
 కృతజలాక. నం. వి. అ. శ్రీ. ఒకకాలిపురుగు.
 కృతక నం. వి. అ. శ్రీ. 1. కృతభావము; 2. నిల్లు.

కృణద్రుమము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧౦వలె లేకుండఁ
బెరుగుచున్నది—1. తాటిచెట్టు; 2. కొత్తరక; 3. చాచి; 4. మొగలిశి; 5. నాచిశి; 6. ఖర్జూ
రతెట్టు.

కృణభావము. సం. వి. ఆ. న. విక్రక మండలము
గుండు, నివ్వరి, మానరి లోనగునది.

కృణభవము. సం. వి. ఆ. పుం. పెడగుళి.

కృణనిలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నీలవేముళి; 2.
నీలనిలము శి.

కృణప్రాయము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గడ్డిపోచతో
నమలైనది; అల్పము.

కృణనిజము. సం. వి. ఆ. న. కామకము, చామశి.

కృణము. సం. వి. ఆ. న. కిక్కునలాగుగడ్డి.

కృణరాజము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బెంకాయచెట్టు;
2. తాటిచెట్టు; 3. గిరికాటిచెట్టు; 4. తెలుగు;
5. పెడగుళి.

కృణకూన్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. మల్లెళి; 2.
మొగలిశి. వి. ఆ. కృణము లేనిది.

కృణకూన్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. మల్లెళి; 2.
మొగలి శి.

కృణసార. సం. వి. ఆ. పుం. అరటిశి.

కృణావర్తము. సం. వి. ఆ. పుం. నడిగాలి.

కృణీకరించు సం. న. కి. నిర్వృత్తముచేయు. “కా...
మద్వీర్ణమున, సామర్థ్యముల కృణీకరించి ..”
మార్క. ౮. ఆ. ౨౭. “మ. ప్రియ మ షీణము
గాకు నీరస మది నీరి ప్ర జోజ్యగనం, శయముల్
సంపాది నిజ నిజ భవదక్షిణలనామి ని కృణయ
సంపాదిని నామకృష్టి నిత వర్ణనాకము బో. క
గా, రియు రానిక కృణీకరింపు నిర్వృత్తి కానము
జ్ఞానమున.” భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౩. ౩.

కృణ్ణ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గడ్డిమొల; 2. గడ్డి
మేలి; గడ్డిపోత.

కృణీయ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిభలలో మూడ
నది, కనియ; 2. నిభలలో మూడనది.

కృణీయకము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మూడనది.

కృణీయము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మూడనది.

కృణీయకృణము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మూడు
రాళ్ల మున్నది. (నీల)

కృణీయార్ద్రకృణి. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నల్లం
కుడు, నీడ; 2. నల్లంకులంకము.

కృష్టి. సం. వి. ఆ. పుం. 1. తనిది; 2. నంతోషము.
కృష్టము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కృష్ణసొంద
చాడు, తనివనాడు.

కృష్టపుత్ర. సం. వి. ఆ. (ఆ.) కృష్టిసొండు, తనిది
సొండు మృతము గలవాడు.

కృష్టశి. సం. క. కృష్టిసొండుచున్న.

కృష్టజాణము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కృష్టిసొం
దిమండుచున్నది.

కృష్టము. సం. వి. ఆ. పుం. పురోదాశము.

కృష్ట. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పచ్చి; 2. మిక్కిల
మైనయిచ్చ “క. దేవప్రసాద స్వీకృత మునిశి, వా
మెంచినవలొడరండ నగునాకృష్ట దీ, లావరి నీడు
నరసం, భావనమెయి దీర్చునది పాడియ
తెల్లము.” భార. విరా. ౩, ఆ. ౧౩. ౩. (ఈ
పద్యము తెరచివర్ణముల నవాచరించు.)

కృష్టికము. సం. వి. ఆ. న. కృష్ట.

కృష్టికుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పచ్చిన్న
వాడు; 2. అకామంకుడు.

కృష్ట. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పచ్చి; 2. మిక్కిలమైన
ఇచ్చ; సేరాన.

కృష్టశి. సం. క. కృష్టిసొండుచున్న.

కృష్టము. సం. వి. ఆ. న. మిక్కిలమైన ఇచ్చ;
సేరాన. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొరదనినది.

తె

తె. అప. ‘ఒకడు ఎన్నడు’ అప సర్వనామములకు
నచ్చు మహాలిపాదకృష్టములు ఉదా:—
ఒకతె, ఎవతె. తె.

తెంక. దే. వి. (క. తెంకు) భయము. “నీ. ముఖం
తెవ మనస్సున లేచేది ద్విధువనారాధ్యుడ దన్
తెంక లేక.” కు. సం. ౪, ఆ. ౩౦.

తెంకగు. దే. ఆ. పుం. (తెంక+అగు) నీలిమండు.
“తె. తెంకగు నోరమాత్రముల దేకువ కనిన
యెనలవలన్, అంకులప్రస్తా యానదులరాజ్యము
నీడు మృతించె నక్కట.” (చాటునద్యులచే
మంబు) [(క. ర.)

తెంకాయ. దే. వి. (క. తెంకాయ) కొత్తరకాయ.

తెలి. దే. వి. స్థానము, ఉపనిషత్తు. “నీ. నిగళిభూతులు
తెంకుంగఁ జరించిన వొడ్లచెట్లలపోగుల కొద్ద
తెండినైతి.” తె. వి. ఆ. ౪, ఆ. ౩. కను. ఆ.
౩.

తెలివట్టుతెలి. "నీ ఇదిగట్టువెంగులు చిత్తరావం బోడులు దాని పట్టుగట్టితె తెలివట్టులు..." రామా. ౩, ఆ. ౧౧౩.

తెలి. దే. న. శ్రీ. (తెలి భా. ప్రే.) 1. తెలి గట్టు, ఉడుపు. "ఉ...మన్నియో, గమ్మన నీ ప్రదేశమున గమ్మనమువల్లముకాదుపాశములు దెవులు..." సాండు. ౫, ఆ. ౧౪౧; 2. నిండించు, కలుపు. "కా...తలిరావం గుడువులు దోడ్తో దాల్చి లేచిగలవ, వే తెలివ్ పుగడేదిక్రమ కళానియో దోగిన్." పి. కళం. ౨, ఆ. ౧౦౦. వరాహ. 3, ఆ. ౯౨. ఆ. శ్రీ. 1. ఇది గడు నాగకృత్యలతో నూడి కట్టుబడుమై యాగ మనాగ్ని మిచ్చును. ఉదా.-చమయ, పిగు దెందు. మొ; 2. కొన్ని కృత్యలకు స్వాధ్యక్షం దను ప్రయత్న మగు. ఉదా.- తోతెయ, అగు దెందు. మొ.

తెలి. దే. న. శ్రీ. భయండు. "ఉ...నెయరు పట్టుడు నందియట్లు నాకును, బద్ధిక దెండి యున్నయది భామిని పేలుపుటావు కాచిలే." పా. ౨, ఆ. ౯౫, ఆము. ౫, ఆ. ౧౪౬.

తెలి. దే. అప్ప. ప్ర. (తెలి-తెలి) అధికముగా "క...వికలం తెలిగి, పొంద నడ గండ మిడు కళలు, దెలివం తెలివెని బాలురేయ గురినెన్." ప్రబంధ. ౫౩౦.

తెలి. దే. విణ. (తెలి-తెలి) అపారము, అను ఖ్యాతము. "క. అందల మందలతేలిపుడందలమంద లయ యున్నవయ్య మెకంబులో, మెదావర కొలివదెన్, దెలివెని లవేమి తెల్ల దేవు దెలుగున్." పా. ౧, ఆ. ౬౩. (శ. ర. పా.)

తెలి. దే. విణ. (తెలి-తెలి) అందల దెలివెని నీయో గ్రంథానందంబుమి తెలివెని హుమామియావు దేమిదేడు." య. ౧, ఆ. ౧౬.

తెలి. దే. న. శ్రీ. "క. తెలివ గలదెవులు దగ్గరిన నిలిపాహతులే న్నట్లగము తెలియన్ తెలివెనక కాంతుడు..." దివా. ౨, ఆ. ౧౮౦. వంద. ౧, ఆ. ౪౯౩.

తెలి. దే. విణ. (తెలి-తెలి) 1. సాహసీకుడు. "క. చంపిర జయెన నమము, గంకింబక యారి వలన కనోత్తల నగ్గంకించెడు చావునకుం, బ్రాహ్మిని వలనవాని తెలివగు నుచుతి." భాగ.

౩. న్నం. ద్యా. ౮, ఆ. ౧౮౩. ౨౩౦; 2. కూరిండు. "నీ. చుట్టెరి యనంగ దెలియన కూరాభిధానంబు గాంగను దనరుచుడు" అం భా. ద్వి. ౧౮౫; 3. ప్రాయం. "ఉ. తెలివై పారింబారిని దేవదీక్షల జన్నిట్లులం, నుచి తిని..." భాగ. ౧౦, న్నం. ప్రా. ౧౪౪. వం. వంద. ౪, ఆ. ౨౮౪.

తెలి. దే. న. శ్రీ. (తెలి-తెలి) నిందించు. "మ. తుననే న న్నిటాద నీకు నననన్యం తెన నన్యం ప్రవాదిగంభయంబు తుద నా దెలిగలే తెలివత యుక్తంబె..." భా. రా. య. ౨౩౪.

తెలి. దే. వి. విదవ, వికలింబు. "నీ. చుట్టె తెలివీ నిత్యసాభాగ్యమన్య." శ్రీ దా. ౨౧౪. విణ. తెలివది, విదవ. "ద్వి. చింతిగట్టులకు న్న న్నికరీరములు, తెలివదముల వరలను కాల." వందెరా. వర్ణ. ౩౩౫. ప్ర

తెలి. దే. న. శ్రీ. 1. నిందించు. (శ. ర. ప్రా.) వి. 1. తెలి. (శ. ర.); 2. తెలి. (ప్రా. పా.), 3. సాహసము. "నీ. అధిక నితయంబు గయ్యంబు కొడుడు, తెలి వలక విధయంబు తెలిమెలున్." భా. ర్వి. ౧, ఆ. ౧౪౨, 4. బలాత్కారము. "ద్వి. ..చేది శ్రేష్ఠుల కాదు, బోదులే బులులు దెవుల గొనువాడు." ద్వి. వారిశ్చ. ఉ. ౨౦౨, వం.

తెలి. దే. విణ. మూర్ఖండు. "క. చాతుర్యం బుల తెలివ తెలి దు మలాచారంబు గోరండు... రతి కత్తెలుకాడు గాడు భామా తెలివబడి యున్నయిదికలర ద్వి. ౧౯ నూడున్." దశ. 2, ఆ. ౨౯.

తెలి. దే. వి. 1. ఉడుపు, క్రాంతి మెదలగలది యం దెగువన కనుకరణము. "చ. ఒకయెడల జక్రవాకము మయోలసామి ప్రసి పడియెడల; దశ. తెలి గ్రాగు తమిలిదేయ తెలివల జల్ల నార్చి..." పా. ౪, ఆ. ౨౨. వరాహ. ౨, ఆ. ౬౪; 2. ఎడగాయంబు, పరికరంబు, ముప్పు వారి కనుకరణము. "క. ఒకగొంకదత్తంబు చని చని తెలి తెలి నగ్గ తెలియ నుడతెలం బోరలన్." రామా. ౫, ఆ. ౩౦. "నీ. చిత్తము తెలి తెలి నుడి మెత్తదయె," భద్ర. ౧, ఆ. ౧౧౪.

తెకలేర. డి. క్రి. వి. (లేర+లేర.) 1. కడు సులభముగా. "నీ. తోడియందొకరు గొన్నపుడు సెవ్వరికిప్పుడై భయించి నకండి చేకొనుగాక తెకలేర యిదియుమి యొకరిసొమ్మె." పారి. ర. ఆ. ౫౮; 2. వ్యర్థముగా. "గీ. ప్రాణ మేటికే తెకలేర పాటిగొనగ." వేం. భం. 3, ఆ. ౧౨౭. (శ. ర. పా.); 3. నిష్కారణముగా "గీ. ఇతని తెక్కడిసొమ్మె మేడ బ్రతుకు, చెడియె తెకలేర యనుచు నేరడము లాడె." వేం. భం. ౧, ఆ. 3౬౯.

తెక్కరము. డి. వి. విలాసము. "నీ .. తెక్క లెక్కర పెట్టె తెక్క వేడు... పూయ లవంగ విలాస మొప్పుచుండు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౩౯.

తెక్కరి. వై. వి. (నం. తప్పరం.) దొంగతనము. "క. కొనిపాడ రాదు తెరువునక, గనకము తెక్కరి ఘరణి కాకున్నను మోపకు రాదు పెద్ద పోయంబు..." శేయూర. 3, 3౧౬. ఆ. భా. ద్వి. ౨౯౨; 2. వంచనము. "ఉ... మచో న్నుతకీ మలకరియన్, తెక్కరి దాకి ధాత యిలై ద్రొక్కడున్లుగ కేనె..." భార. శల్వ. ౨, ఆ. ౪౦౨; 3. పారపాటు. "క. అక్కట నాగురుత్తుర్రు తెక్కరి గోల్పడిరి నెద్ది తెలుగో దిల్లొండెక్కడి తెక్కడక దలచెను, దుక్కర బోవూడ మిత రీత్రం బగునె." భా. ర. ఆ. ౨౩౦; 4. బాధ. "ద్వి. నీవరితోక బొందు నీ తొంటిపెంపుక, బడయు మీ వింక నీడము దప్పి నను, గడవకు నీవు తెక్కరి జత్తుత్ర .." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౫౧౬. భం. వి. 1. దొంగ. "చ... అక్క పెంపుక లయనన్ బలం బయనక తెక్కరి మొన మృగాన్ని లెన... లియ్యకేలత్తు కను పూరకీ తెడ కల న్నవు నొక్కరి లోయ బొప్పజే." ఆము. ౨, ఆ. 3౦; 2. వంచకుడు. "మ. మలయం తెక్కడ ననన్గరణు పాటిచి తెక్కరిలె నం నిలు నాకు నీయిపాతముం గాంచి చునె. " కాశీ. ౫, ఆ. ౧౬౩; 3 రహస్యము. "క. కలహం నై న బురుషుని; తెలియం బాడని కళావరిలకము తెక్కరిగర్కము దాల్చిన యని నలుగురు విని నిండచేసి నవ్వంగ వలెనె." మై. ౧, ఆ. ౧౩౩. వి. పు. వీ. ౪౪; 4. ప్రాయము. "క. అక్కట యును బరిం దగు

నొక్కరులనున్న కిన్న డిట్టిదొనగనె, తెక్కరి దయ్యం మితయుం, నక్కటికను తెక యిట్లు పొట్టివెళిగె." ఆచ్చ. నం. ౧౬౮.

తెక్కరికాడు. ద్వి. వి. (తెక్కరి+కాడు.) 1. దొంగ. "తరువోక ధృతి దూల బు నది రిగె తెక్కరుకక, గాక్కరికాడు వోతెంచి రాకని" భార. స్త్రీ. ౧, ఆ. ౪౩. వం. మా. 3౧. ఆచ్చ. బాల. ౧౫౧; 2. వంచకుడు. "క. పిత మొరించెద నంచునె, ధృతరాష్ట్రతథాభవునకు తెక్కరికాడై, మృతి యొనరిండు దాను, మృతుడయ్యెను స్త్రోత్త్రుత్త్రుత్తయముకగనె." భార. స్త్రీ. ౨, ఆ. ౧౩౩. మై. ౨, ఆ. 3౩.

తెక్కరిగొను. డి. న. క్రి. (తెక్కరి+గొను.) ఆహారించు, బలాహారముగా వశపఱచుకొను. "క... ఒక్కరుడ యన్యుకముక తెక్కరిగొని యాస్వా దించక .." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౧౦౫.

తెక్కరిగన = తెక్కరిగొను. 1. ఆహారించు. "నీ. కన్నంబు పెట్టి తెక్కరిగని యంగంబు బలభరతో నాడి బందిపెట్టి." దశ. ౨ ఆ. ౯౫; 2. చంపు. "ఉ. నిక్కము మాకుక శిక్షముల నీగుడవన్ని ది త్రూరదక్తయు, తెక్కరిగొన్నుక బొక్కడకే మదిలొ న్నినుక గన్నతల్లియునె." ఉ. హరి. ౨, ఆ. ౧౩౦.

తెక్కరిపాటు. వై. వి. (తెక్కరి+పాటు.) విక్రమ. "ఉ. ఎక్కడ తెల్లారకముల సెవ్వరుక గోర్ని కొర్ని నేడు మా, తెక్కరిపాటుకై తిది చేమాను నేడక వచ్చివారను .." భాగ. ౨, స్కం. 3౪౯.

తెక్కరిడు = తెక్కరికాడు. (ఆహారించువాడు దొంగ.) "నీ. లంకాధిపతిలకు గండకతెర శేవరికావయరాశీవహేరి. "గీ. త్రిపురవనితల యాలపు తెక్కరిడు." వరాహ. ౫, ఆ. ౫౯.

తెక్క. డి. ఆ. క్రి. నుడిచు. "క. నిర్దురకుగన్న మొచ్చుచు, కుడలిడి తెక్కి యున్నయ్య గోరగము, దృష్టవానకాళావన, నద్దినకొలుకు నది నాపురికే శేనెన్." ఉచ్చ. ౨, ఆ. ౧౬౧.

తె. డి. వి. 1. (ఎక్క-వట్టిన్.) అల్లెత్రాడు, వారి. "క. అని తెగ నిండ దిగిది యనిన నయ్యనంబు రోదినీకుపారంబు, మమమెలుగుల దించుచు ..." భార. కర్ణ. 3, ఆ. 3౬౦. ఉ. హరి. 3,

అ. ౫౩; ౩. వింటివాని లాగుట, బాల్కన్య. "క. ఇది పితౄలొంది పీఠనోదము నప్పు డధి కభరము లగును, ద్వివిధాహోమలకుఁ జాలవు ద్వివిధ నూలుచేలూ పరమంగన్." భార. విరా. ౪, అ. ౧౦౩. రం. రా. బాల. ౩౬౩. ౫౪; ౩. నిడుపు. "యగ. తెల్లవిజ్ఞానము వింజామరములు యగ గలవనరా లేవికొమ్ములు." కవిక. ౩, అ. ౧౯౫. భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౮౯౩; 4. నిడుము, రీతి. "నీ. మగమీల నగలాల తెగఁ గీలు కొడువలకునుగన్ కొకంతకాంతి యెరుపె." పాం. ౧, అ. ౫౬, రీ. ఉపాయము. "ద్వి. ఎడ బక నకు నిక్రయింది తెల్లపు, కడలుము గొంతెనఁ గొలిపబాదము, కడలుపు నొక తెగ గల్లు కల్లి టికి." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౧౧ కు; రి. పక్షము, ఉద్ధి. "గీ. నీకలొక నూడి రఘువీరశృంగరండు, బాలలు స్వరక్షమున నీకరక్షమునను, బల్లంపారాజుఁ గనుగొంచు నురేఁ డేరె." "క. తన తెగనునలలు రఘురాముని తెగకామిల మించి ముంచిన..." ఉ. రా. ౩, అ. ౩౮, ౩౯; 7. సమాహాము. "చ...తనయనవలలు రఘురామునఁ డెవ్వరిచేరి కిచ్చెనో, మన తెగలొక పలంబొనుమా యపు డనియఁ గాననయ్యెత్తున్." రామా. ౩, అ. ౮౦. 8. ప్రాంత. అచ్చ. యం ౨౩౬; 9. బాధి, కులము. "క. విడు రక్కసులకు వేలెల్లు, ననియెడు పీఠండు తెగల నాశుక్రండు నీపునుగడ నడిమెడు చాడు..." య. ౩, అ. ౧౦౩.

తెగఁగొట్టు. డే. న. శ్రీ. (తెగఁ+కొట్టు.) భండించు. "గీ...గొట్టు తెగఁగొట్టునట్లమునను, బంధునంబేద మేమి యొచ్చిర్చు ననంగ." వకా. ౨, అ. ౪౨౨. కళా. ౩, అ. ౧౦౩.

తెగఁగోయు. డే. న. శ్రీ. (తెగఁ+కొయు.) 1. భండించు. "ఉ...మనిమానము తడ నకైర్చు కళోర్యంబూ, నంకరి యెంకయిండు నునువక ప్రితలం దుగఁగోసి వైచుచున్." కళా. ౩, అ. ౨౦; 2. తొలగించు. "కా. అయ్యెల్లకుడు నిట్లు రంగపతి కత్తంగలము నీతొక్కినను, శ్రీయోగంబుల చేయుచుం గుజులకొ శేరింది వర్ణాశ్రమా, పాయంబొక దుగఁగోయుచున్." కవి. ౪, అ. ౨౩.

తెగఁజొచ్చు. డే. న. శ్రీ. (తెగఁ+చొచ్చు.) చంపు. "గీ. వాని దుగఁజొచ్చెనెని వాయుత్తు, నీపు

గనుఁ గొన నుదయన నీరయన...మేలు దొలు గును." భార. విరా. ౨, అ. ౨౨౯. ఉ. రా. ౩, అ. ౩౪౩.

తెగఁబడు. ద్వ. అ. శ్రీ. (తెగఁ+పడు.) సాహసించు, తెగించు. "క. మొగమున మనము గల్గిన, మగ వాడై లేఁ గడింది ముఁటిమి మిఱిగి, దెగఁబడి పొట్టాడవరెగ, విగవేమిర రాచముడుచ విడు ముగి నిచ్చున్." అమా. ౧, అ. ౮౮.

తెగఁబాటు. ద్వ. వి. (తెగఁ+పాటు.) సాహసము. "చ. బంతుని నాయంతంపుఁదెగఁబాటునఁ దై డడి గెల్లనేర్చినన్, ముఁటిమి దులుడే దొనఁగు మాటగ దానత్తుఁ బంపు మెయ్యెయన్." నిర్వ. ౧౦. ౧౯. (క. ర. పా.)

తెగఁబాటు. డే. అ. శ్రీ. (తెగఁ+పాటు.) 1. సాహ సించు. "గీ. నీపు గల్గినదావ్యంబు నీక నేకు, వేయంగలదాన నేమి గల్గినను నీపు నాకు వేయంగఁ గలదాన పికడిది, బుద్ధిదము నలు మని తెగఁబాటి పలికె." భార. అచ. ౧, అ. ౧౯౦. భార. ఉద్యో. ౪, అ. ౨౨; 2. విస్ఫుల్భించు. "ఉ. పచ్చనిదివాడు తెగఁబాటు ని నిపు డింకవత్తు రానిచ్చున్..." రాజ. చ. ౩, అ. ౩౬. భార. ప్రో. ౩, అ. ౩౯.

తెగఁగొన. డే. శ్రీ. (తెగఁ+కొను.) బాల్కన్యచేయు. "గీ. అన్న లేంద్రుడు మఁయుఁ గెంపాటు చూడ్చి నిగుడ లుచ్చి మఱి బోసి తెగ గనంగ." భా. రా. య. ౨౨౧. న. శ్రీ. (బాటు) 1. సంధించు. "క. తెగగొని లుచ్చి ప్రమ యేగదగిన నొకటి నొకటి బాల్కన్య రెండుకొ, గగనం బంతయు వేలగతముగా వేసె .." భార. ఉద్యో. ౪, అ. ౩౪౬. వరాహ. ౧౨, అ. ౩౪; 2. ఎక్కువెక్కు. "చ...బల్లం దుగఁగొని వాలంపల్లిం బెల్లంగా బలవన..." వి. కథం. ౩, అ. ౧౧౩.

తెగఁచు. డే. అ. శ్రీ. కలంగు. "గీ. వెన్ను పలిన నొగనుతో నిన్ను నుదేవయాన గనుంగని తెగచి మగచి." య. ౩, అ. ౮౨. పాండు. ౩, అ. ౨౪.

తెగఁబాచ్చు. డే. న. శ్రీ. (తెగఁబాటు ధా. ప్తే.) 1. నశింపజేయు. "ఉ. మంటుముఁ బోలికాత్రన నమాజును నించుమేనికొక లేకంటంగ దాడి తెగఁబాచ్చు మనదుకత కైరా..." భార. విరా.

3, ఆ. ౨౨; 2. చంపు. "మ. ప్రతిపక్షం తెగ
టార్పు నంగుళిఖా ప్రభాస్యమాశ్రయము." కా. 3, ఆ. ౧౦౦. అం. భా. కృ. ౧౨3; 3.
(బులుము) తీర్పు. "ద్వి. మన తెగ్య రండు
నంబులింబుభక్తలు, మనయవర్ష తెగటార్పు మది
వేడునారు." ద్వి. హరికృ. ౬. ౯.

తెగటార్పు. జే. వి. (తెగటార్పు. భా.) చంపుట,
హింస. అం. భా. ద్వి. ౨౨౪.

తెగటాణు. జే. ఆ. శ్రీ. (తెగట+టాణు) 1. చచ్చు.
"నీ. బలము నానాయకప్రాణనయం బగు
నవ్వనరా బట్టి యడవిచిచ్చు. నీ. మనః తెగ
టాణు నేమనఁ గలదు .." భార. ఆశ్చ. ౨ ఆ.
౧౬౧. మొట్ట. మం. ౧౫౯; నళిండు. "క. లోకం
బులు తెగటాణుగ, నేకావృత మైనయింపట నిల్చి
బుడు..." భార. ఆర. క. ఆ. ౨౫౪; 3. పూర్తి
యగు "నీ. మాకు లాచంగ సొచ్చునీలి కడద
గాని తెగటాణు బచ్చుట తెలియరాదు." వరాహ.
౧౦, ఆ. ౪౫.

తెగటు. జే. వి. క్రుద్ధ, గర్వము. (క. ర. పూ.)
తెగడ. వై. వి. (నం. త్రిపురా.) పీఠనీలము.
"నీ... త్రిపుట వెలయుఁ జగడ యును." అం.
భా. ద్వి. ౫౩.

తెగడిక. జే. వి. (తెగడు+డిక - సార్వధము.) నిండు.
"నీ... తుగడంపు తెగడు తెగడిక... లోక
రొడ్డు. వివరింపు నా నవవానసార్థమై యలరు
యందు." అం. భా. ప్ర. ౧౧౫.

తెగడు. జే. ఆ. శ్రీ. ఉపేక్షించుట. "క. మిగులు
గదగండ్లఁ బడియెను, తెగడక బా రెల్ల నిల్చుడు
నీ మేనల్లుం, దగడకఁ జేలంపుక కేమన, నోగి నునులు
తోడ నిల్చి యున్నార నును." నిరా. ౧, ఆ.
౨౨ (క. ర. పూ. తెగయక. ముద్రి.) మ. శ్రీ.
1. నిందించు. "క. తగవార లొరులు తెగడులు
పొగడుట యగుటలుమోంకఁ బోవను .." భార.
కర్. ౧, ఆ. 3౧3. భార. విరా. క. ౨౨; 2.
తిరస్కరించు. "నీ. కరువని నుడియమిం గడలక
పెన్నెందునెఱవిరి తమలు నుఱక తెగడి నీ. తన
లిరాచనములు..." భార. విరా. ౨, ఆ. ౮3.
రెగ. ౧, ఆ. ౯౦; 3. ఉపేక్షించు. "క. అల్లజ
తాటక... విద్యేగిడి యొక చిల్లనవ, పైల్లిం
పుము పొలంబి యుడుకు తెగడక బానె." అచ్చు.

బాట. ౧౧౨; 4. బహిష్కరించు. "నీ. కాంక యే
కాంకతోట గాంకునెడునుగడుకు తెగడుకు
నుడుకు భక్తునూనె." కా. 3, ఆ. ౨౨; 5.
అశ్రియించు. "నీ. ఇచ్చాకవలె నునీల్చి మహా
దవే యొడు దృష్టి యని కాళింది తెగడె." విజ.
3, ఆ. ౨౦; 6. భయపెట్టు. "క... చింతాబు
నిధి; జేలుకు నై నీయునులు తెగడుకు
గంటెన్." వసు. 3, ఆ. ౧౩౧; 7. నిర్ణయించు.
"క. జాభాహేను దూర్వశి ప్రైరంగులు గదలు
కలిమి రహిఁ దప్పటనా, బృంభలారాకకమును,
సంభావించుటయ నాని చాటుడు తెగడన్." విక్ర.
౨, ఆ. ౩౩.

తెగడియు. జే. ఆ. శ్రీ. (తెగ+డియు.) త్యాగ్యుడై
నీయు. "కా. చందాశి విషమహారాధకు
చంద్రాగ్రహమేతంబుగా, నిందాంక తెగడినీ లోక
ములు పూర్ణిలంగ రాచుఁగిరి, నుం దాచోటన
నీనె .." భా. రా. కిష్కిం. ౨౨౦.

తెగపెంపు. జే. వి. (పెంపు+తెపు.) సాహసము.
"ఉ... ఆత్మజి త్రివిధి క్రిందిలో, ధీరకఁ బూని
లేని తెగపెంపు మహిమకుఁ బల్కి నల్లతో,
నేరము లేదానికలె న్నిది యింపు నాలింకఁ
గన్." తుక. ౨, ఆ. ౧3౦.

తెగవాడు. జే. మ. శ్రీ. (తెగ+వాడు.) 1. కఠన
ముగాఁ బలుకు. "నీ. వెలులు తెగవాడునీన నీ
చేత నామకలిరుఁ బ్రాయంపుముద్దురానింక
వోడు." రెగ. 3, ఆ. ౯౫. భార. ఆశ్చ. ౧,
ఆ. ౯౫; 2. నళిండుజేయు. "మ. అగనం ద్రం
భవహానిగాలి కలు దామంగాక యార్యాన్నికిం,
తెగవాడక వనహానిమర్మకళుడికఁ కళ్ళిడు
దాటగన్." చం. రా. ౨, ఆ. ౯౦.

తెగబాడడు. జే. వి. (తెగ+బాడ+డు.) మిగిలి
దీర్చు. "క. తెగబాడఁడుఁటి మేలిమి, చిగు
రానులు వైచి బలుము చిలిచియునున్." రా.
వి. ౨, ఆ. ౯౩; స్యా. 3, ఆ. ౨.

తెగవాళ్ళు. జే. ఆ. శ్రీ. (తెగ+వాళ్ళు.) త్యాగ్యుడై
నీయు. "మ. అక్కర్లుడు .. కార్తకనలంబున
సంధించి తెగవానం గని .." భార. కర్. 3,
ఆ. ౪౧౯. భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౨౦౯.

తెగనీటు. జే. వి. (తెగ+నీటు.) నలుగురు, ఇంక
నము. "న. ముఖవెలిదిగి ముగిస బ్రగుచాల్చు

మోతువామరే, గరిగియఁ బ్రాతఁగల్గులు
చొకాటముగా నడువంగ నేరే, కల తెగ ప్రేటులం
బడియె దా నొక నేరుపుకాడె యందు నన్నులు
వను మాటికుటిసి నత్తుల రచ్చటికేల వేలం
పురే." అచ్చ. బాల. 3౯.

తెగవయ. దే. న. శ్రీ. (తెగన+వయ.) నఱకు.

"క. ఆనాకలవకురంబున, వానపుఁ దా మే
అవంగ వడుపురే కుడిగుల్, దాసి యసిధారలఁ
దెగ, వేసి రోనమున ననురేరులకరముల్." ఉ.
రా. ౪, ఆ. 33౦, దళ. ౬, ఆ. ౯౫.

తెంమే. దే. అ. శ్రీ. (తెం+మేయ- సార్వమన.)

సాహసించు. "గీ. ఇల్లవంబున నల్పార్థి మేందు
వదన, యన్న-భోగముకేళ మల్లెనీయాకనం
దైన భేదిలి యచుల వోవునంశకుఁ దెంచి
యిన్నయయ్యవరమున." శుక. ౪, ఆ. ౬3.

తెంపు. దే. య. (తెంపు. ధా.) సాహసము. "వ..

తెంపులు నంపులు .. తెయియన్..." భీమ.
౪, ఆ. ౬౦.

తెంపు. దే. అ. శ్రీ. (తెం+పు.) భిన్నము.

"గీ. వలఁదవస్తులకర పల్లకల్ దెసిపోవఁ
బయ్యెదిల్ బలియై బట్టి రిగి." ఉ. రా. ౪,
ఆ. ౯3; 2. ముగియ. "ఉ. అట తెంపు
కలన్..." చళ. ౪, ఆ. ౫౧, 3. విడివడు.

"గీ. నగరు తెల్లడుదాగఁ దెసిపోయి మటి నిర్వి
తోడివిద్యాంసుల గూడువారు." అము. ౪, ఆ.
8; 4. చరిత్ర. "క. తెసిపోయివా లేర్చిన,
దుగుడుమల్ తెల్లలార మానుడు మీఱం దెగు
దురు వడిన నాత్తుడు..." భార. ౯౦, 3,
ఆ. 3౬౯; 5. తొలగు. "వ..చగవాడు బల
మకుం దింతన తెసిపోయిదేవాడుగఁ దేలవన
మగుడంబడి యెత్తిమీ నిర్విమం బాపాదిండు .."
హరి. ఉ. ౧, ఆ. ౧౪౦.

తెయియే = తెంపు. "క. ఎంతకు నేర రంక తె

యియినారు..." శుక. ౪, ఆ. ౨౮.

తెగు. దే. అ. శ్రీ. భిన్నము, చచ్చు. "గీ. ఇంద్ర

తెఁదలు పో నిడు తెల బచ్చ, బండుమర
కలతోఁ గనవచ్చు వారు." భార. ౯౦, ౪, ఆ.
౪3౬. కాళి. ౪, ఆ. ౫౮; 2. భిన్నము. "కు.
బలిమిం ద్రంబుగఁ బోలె బాయవడుచుం
బర్చయిభంగంబునక, గలమా డెల్లను నండు

మోవఁ దెగి రాగా..." అము. ౪, ఆ. 3; 3.

నళించుసోపు. "చ...మడిగుల్, మగవర యిన్న
వారి నవకర్మవిధేయతఁ జూపువారిం, దెగువల్లె
లెత్తము ద్రుక్తి దునివేయవచ్చు మొదిపెన్."

భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౯౫. పార్వ. 3, ఆ. ౪౯;

4. తొలగు. "గీ. బట్టి యాకలె తెలఁ దెట్టి

పాండవులకు, దిగులు పుట్టింక మంతకు దెగక

యెత్తి వచ్చిలేనియ నెట్టివ వచ్చు .." భార.

ఉ. బో. 3, ఆ. 3౯౦; 5. పూర్తియగు. "క. విము

తెల్లడు నిట్లు, నామాటయిం దెగక మున్ను చో

పుత్త్ర యం, చామనినర్మి నల్లడు భూమి

బడి యుండె..." భా. రా. అయో. ౨౦3.

వరాహ. ౧౦, ఆ. ౮౮. భార. ఉ. బో. ౧, ఆ.

౨౫౪; 6. సాహసించు. "చ..పాండురాజునకు

బనిలెనే దెగి చూపుము కార్ము నల్లనిర్మ

మున్." భార. ద్రో. 3, ఆ. ౧౯౫. వళ. ౮౦,

ఆ. ౯8; 7. సాధ్యము. "చ. తనబలకైయిం

రెల్లవర్మము నేర్పడఁ జూచి చూచి యెట్లును

దెగవన్నె బోక యిది లోకముచక్కటి..."

భార. విరా. ౪, ఆ. ౬౯; 8. మాను. "కు. అని

వారి ముడిదిలి తాన చని యి వాడిని నెలొం

టికె, గవకం తెత్తులు చుటి తెగక దెసిం

ద్రొంచు నాగ్గడలన్, నినుపారంగ నువ్వు మెత్తు

గొని .." కేయార. 3, ఆ. ౧2౧; 9. బిచ్చక

ము. "క. తెగ దివ్యుడు తగ వడుంగ రండు

దీర్చువకు లొండు .." తె. ౮ ఆ. ౨౦౯; 10.

పూర్తియగు. "కా..చోర్లభండంపుగే, దార

మల్ తెగ నచ్చగా జతున్ .." పాండు. 3, ఆ.

౪౦; 11. వాడెగల దగు. "గీ. తెగ తెగుదిలు

క ల్లికొక విధించు, బలిక ము యెలి నిల్చెను

చున్నయదియె." ప్రభా. ౫, ఆ. ౧2౪. (తెగ

తెగు = కొంచెమువాడెగల దగు).

తెగుడు. దే. వి. (తెగు. ధా.) తెగట (భ. ర. హ.)

తెగుదల. దే. వి. అంతము, ముగింపు. "గీ. భూమి

నాని తెగుదల యెత్తి వెపును." నిర్వి. ౯, ఆ. ౫3,

భార. ఆర. ౫, ఆ. 3౪౦.

తెగుదాగి. దే. వి. (తెగువ+దాగి.) 1. సాహస

రాజు; సాహసించుడు. "చ. భక్తు నెడఁదాసి

వచ్చు తెగుదాగి వా రిగ వంక యేల..." ఉ.

రా. ౬ ఆ. ౨౪౦; 2. దాక. "చ...కమసాంపు

లుగాఁ జొగడించుకొనినా, కలఁచుగ నిర్వ
డిక తెనదారుల మైతిమి..." ప్ర.భా. ౧, ఆ.
౧౦౨.

తెనదంతు. డే. వి. (తెన+తెంతు.) తీర్పు. "మ.
యమచూను దను గృష్ణుఁ జూచి బకచాల్పి
వ్యాసకాన్దానిం యను లండం దెనదంతు నీను
ఁటు లేచా వాఁడొచ్చుటిమి..." తె.రా.ఆ.౧౦;
2. సాహసము. "ఉ...అ క్షణఁ జిల్లి చి క్ష
విధిలో, శీరక యని లేనితెనదంతు పనిం
చుచు బల్కి నల్పలో, నీరము లేనిదాని
కరణిన్." తుక. ఆ, ఆ. ౧౩౦; 3. ఫలికము.
"క. వాతో దని న వృక్షుడు, యాతెనదంతు
నకు మునిసి నిక నే నుచుచుకొరాతికొడుకఁడు
పాలనం,కాకకీరాకారేకతన కయమున జలమెన్."
వేం. పంచ. ౪, ఆ. ౪౨౮; 4. సంబంధరాహి
త్యము. ఉదా-వారికి మామఁ దెనదంతు లెనమి
తెనబడి. డే. వి. (తెన. భా.) 1. తెనటు. 2. దుట్టి;
3. అచ్చుకము. (క. ర. ద్వా.)

తెనలు. డే. వి. వ్యాధి. (క. ర.)

తెనక. డే. వి. 1. సాహసము. "క. పగవర నేటిఁ
బాల్చుడు, వెనకను జొరకన్న భీషణ నాగఁ
జూచి వెంప, బక యుడఁగింపెన్.." భార. భీష్మ.
3, ఆ. ౨౮౩. కా. ౧, ఆ. ౧౦౩; 2. దాక్ష్
త్యము. (క. ర.); 3. విశ్వయము. "శ్రీ. ఇవిభం
యనఁ దనుకమయొను ను తెఱంగు, లంబమును తెప్ప
విని కరుణంపనుండు, దగ విచారింది కాల్పులు
తెనువ గాంచి, యెలవి వారల గనుగొని యెట్లు
బలియెన్." భార. విరా. 3, ఆ. ౧౧౨ భార.
ఉద్యో. ౪, ఆ. ౯౪; 4. వాడి. (యా. తెనవరి.)

తెనవకనము. డే. వి. (తెనవ+తనము. స్వార్థమున.)
సాహసము. "శ్రీ తిలలి కాల్పిచ్చు మ్రొగిన
తెనవకనము." రాజ. క. ౨౫.

తెనవను. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తెన+వను.) విడివను.
"క. మృగముల గాకము తెలకయ్య, దెనవడి
కచ్చము పొక తెటవడి..." నా. పంచ. ఆ.
ఆ. ౨౧౩. (క. ర. పా. తెనవడి. ముద్రి.)

తెనవరి. డే. వి. (తెన+వరి.) 1. సాహసముడు;
సాహసమురాలు. "క. కగ వెలుగఁ లేక యెటు
వరె; సునవరినై కలుగ నిక తీరణ..." పం. ద్వా.
౧, ఆ. ౧౨౩; 2. వాడి గలది; 3. దాక. "చ.

తెనవరియై తెలంగధవనీయకృపాణము తెరి
కొటియం, దగఁజెకదానికీరక మయ్యును జీవ
మీ దక్షిన్ లో, భగణము లేమిం బరి విజు
వృపాంబు తెల్ల జీవం, బొగి ద్వలవృత్తి విచ్చు
విజయోన్నత శ్రీ సరసింహాభూతరా." నక. న. ౫, ఆ.
౮౮. (తెనెదర్పములకు నుదాహరణము.)

తెద్దికొలు = తెచ్చుకొలు. (కల్పితము.) "క. తెద్ది
కొల్పియ్యముతోడుత..." తుక. 3, ఆ. ౪౩,
పకా. ౯, ఆ. 333.

తెద్దిపెట్టు. డే. న. శ్రీ. (తెద్ది+పెట్టు.) కలిగించు.
"చ...దుక్కినాదు లగుచుకొను తనముద్రప
వేల్చేట యనుచుకొన్నవంబు లచ్చు యెట్టి
ఁగి ద్రివిషవసంబునం గలయెట్టిదంబు తెల్లఁ
-ద్దిపెట్టి..." పా. ఉ. ౪, ఆ. ౨౧౧. ప్ర.భా.
3, ఆ. ౪3.

తెచ్చి. డే. న. శ్రీ. తీసికొనవచ్చు. (దీనికి లేము,
లేరము, లేక, లేరక, లేక, లేక, తెచ్చుచుకొ,
తెచ్చుచుకొ, తెచ్చుచు, లే తెచ్చు, లేదు మున్నగు
రూపములు వచ్చును.) "ఉ...వారిచ్చుటకుండి
యాక్షణము యెఁగి కావకు బండ్లులేర మీ,
వచ్చు తెఱంగిలేని జనబల్లక వాయు వక్త్ర వింక
బున్." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౨౩, పను. ౫, ఆ.
౨౦; 2. కల్పించుచేయు. "క...దుష్టావరిక
మైనజువిధి, వాచెప్పిననుగఁగి జేను నరకము
నెచ్చున్." భార. కాం. ౪, ౧౩౧. కకా. ౧,
ఆ. ౩; 3. పనించు. "ఉ . మీథలసావ
యంచు నులిండు గాని కాగన్నుల మీరు లేడు
భయకంపనమేటుడు గాడు భూతరా." భాగ.
2, స్కం. ౧౯౩. భాగ. ౨, స్కం. ౧౩౦;
4. నుపాదించు. "క. లేరకయంబులకే జేయ,
జేరంగా జొలియు విధియధీనములు గాకారయ
విశ్రంబులు పురుషారంభాయ క్రమలె నుచుబుద్ధి
నిశ్చి." భార. కాం. ౪, ఆ. 3౩౩. రాచురి.
క. ౧౩; 5. సంఘటింపుచున్నట్లు. "ద్వి. కూటువ
యూతలు పాటియై మాచ,రాటింది తెచ్చిననగ
లను నగలె." పండితా. వాచ. ౧౩౩. పు.
తెచ్చికొను. డే. న. శ్రీ. (తెచ్చు+కొను. స్వార్థమున.)
పనించు. "ద్వి. అంక వాలితొని యంతరంగ
ముంగింతవైపును నెచ్చుకొన్నది యగును."
ద్వి. పుడు. ౫, ఆ. ౪౦౩.

తెచ్చకోలు. డి. వి. (తెచ్చకొను థా.) తెచ్చు కొనుట. "చ... రెండుకొలుగులందు కొచ్చుని యది లేకు డాంగ నగుచును ప్రాణముచేటుం బెచ్చుకోలే." భా. కల్ప. ఆ, ఆ. ౨౨. విజ. కచ్చికము, తెచ్చి పెట్టకొచ్చి. (తృప్తియందు చం తాచ్చుచునకు లోపము) "చ. ఎలమి విడువ టెక్క. చరియించుచు నంబరీణిఁ బెచ్చుకో,లలు కను రంధ్ర పర్వి పురుషుందరి చేడల వైడికొప్పులం, గలసి య టూరవచ్చ..." దళా. గ, ఆ. ౧౩, రం. రా. ఆద. ౧౩౩, పు. ఆశి; కుం.

తెప్ప, డి. వి. 1. రాశి, ప్రకృ. "క. చుట్టును బాసెపు బెచ్చుల, తెప్పలఁ జూచినను నుడిచి వీగులయ్యెడు..." వాల్మీ. ఆ, ఆ. ౧౩; 2. నమూనాము. "మ... ప్పి తెప్పకొన నయ్య గామిపుత్రున." చంద్రా. ఆ, ఆ. ౧౦2.

తెప్పిలలుడు. దప్ప. ఆ. ప్రి. (తెప్పిలకొనుచు.) సార్వభృమ. 1. ప్రతి కళయము. "శి. గర్భమున మున్న ప్రలు తెప్పన మగుదుమునదక కల వారి తెప్పలక నువసి పిదపయమునలోలుం బడుకొక్క యొక బుర్రులు మిగుల గాఁ గెడ నగుచు తెప్పిలలుడియె." సాంధో. గ, ఆ. ౨౩3; 2. అలయు. "వ... అ క్షణిఁ ద క్షణి చిట్టాడిన గుట్టున తెప్పనం తెప్పిలలుడి పనుదేకుందు నున్న రామి ప్రలాభముల నిట్లనియె." సా. ఆ. ఆ. ౧౩౪.

తెప్పిలం. డి. ఆ. ప్రి. 1. ప్రతి గవలము. "శి... అంచలు గొంతసరి గడవగఁ గె యెవరి లోరలు తెప్పిల విక్కకడ వంది మలపు విరిసి." బ్రభా. ఆ, ఆ. ౪౩; 2. తొలగు. "వ... మలపి తెప్పిని చేకొలువలం బట్టు వచ్చుక నిట్టట్టు తెప్పిలక విట్టలై నట్టునట్టు లేక వికఁ బాడుచు .." విల్లి. ఆ, ఆ. ౧౧౪; 3. అలయు. (చూ. తెప్ప గిల బడు.) 4. తేరుకొను. "వ... తెప్పినిట్టాయ్య గావచ్చుల గొట్టుచే యెట్టగలవం తెప్పిని..." రాధికా. క, ఆ. ౧౦౩.

తెప్ప తెచ్చు. డి. వి. (తెప్ప + తెచ్చు.) నడిపిణి. (క. ర.) తెప్ప తెరుపు = తెప్ప తెన్ను. (క. ర.)

తెట్టి. డి. వి. 1. కట్టడియంటుం తెట్టునకుఁ దగిల్చెడు ముంత. "వ... నుడియు మత్తలయలు లగుతాలం బలం గిరాకతాలయలం గీడి మోతులం గట్టిక తెట్టి కెగఁజుడి యందుల నుట్టిరిల్లకల్లు..." చంద్రా

ఆ, ఆ. ౧౪; 2. కలకాశరము గలిగి యుండు తొగడ. "చ. చిలికదానితొమి చి క్షురపు క్షుమ లాడి తెంపులొడిగి లిడ మానింపుచును తెట్టులు వట్టెను వట్టువట్టెయిన్, తెడదగ్గగ్గ మెచ్చు టిగి చిప్పిలుచచ్చుర మొచ్చుకవచ్చుయిన్, తొకల నంత భోగగతి నొందగ నందు మునుందు ముచ్చిడన్." ముమంద. 3, ఆ. 2౧౪.

తెట్టియ. డి. వి. (త. తిట్టె. తెట్టు.) 1. ఇరుకవిల్లు. "త. వట్టుముగా పురావరీతానము లొడ్డుచు మీద మ్రోగులన్, వట్టులు వైచి కచ్చుచు నను న్నరి చేయుచు నూత్ర మోజుటం, బట్టుచు తెట్టి యల్ దరులు బల్యగఁ తెచ్చుచు గట్ట రావడన్, వట్టుచు యోజానృకకమాత్ర ము గట్టిరి నాడు వానయల్." భా. రా. యు. ఆశి; 2. తెగి పెరు. (క. ర. బ్రా.); 3. తృణాశ్వాదిభారము. (క. ర.); 4. రాశి (క. ర.); 5. పాలమీడి మీగడవలె కొన్ని ప్రక్కములై నేర్చుడి తేరి యుండువదార్థము. (వా.)

తెట్టు. డి. ఆ. ప్రి. 1. గాలికే వృణామలు నీటిపై వికల్పమునకుఁ జేరు. "శి. తరగల నానాఁడు పలకుగా కొక్కడఁ బట్టివముతైంపుఁదెట్టు నవగ." వాల్మీ. 3, ఆ. ౩; 2. చేరు. "చ. కరువులు చుట్టుచుం బుజువకట్టుచుం బాఁజొద రిండ్లఁ తెట్టుచున్." బహు. ఆ, ఆ. ఆశి. వి. రాశి, ప్రాగు. "ద్వి. ముఖాఁడు డాఁ జు వి వచ్చి నాభుండు, నుజున పనియుచు నుతావత నిండఁ, తెనురాళ్ల తెట్టుగాఁ తెట్టి చాలించి, చనక నిశ్చల భక్తిఁ జకుచెంది యరసి." నమ. ఆ, ఆ. ౧౪౧; పు. ౧ కు; 3. నమూనాము. "చ. గొడుగులు వచ్చుం బట్టివను గోటగ నేకు తెట్టునెట్టియన్." తా. కూరి. క, ఆ. ౨౦౮; 4. అవరణము. "శి. కంఠతెట్టు లును రాకట్టుముగిరి మరెసాఁ జేవయజుడని యొకటి." శుక. ఆ, ఆ. ౪౦౮.

తెట్టుము. డి. వి. (నం. పట్టె) 1. నమూనాము. "బయ గ్రామి. పొట్టులయ బట్టులయ నిట్టు చులింది బలం తెట్టులను నొంది జుమువట్టులకు లోకన్, తెట్టి కడు చేతులం లొట్టియల కట్టునలం తెట్టులం గొట్టునయం గట్టులంకోడన్." అచ్చ. యం. ౧౩౪; 2. ప్రాపు. "వ... ముగ్గుక తెట్టులలో ముఖుగుడి..." తా. రా. 3, ఆ. ౧౮; 3. గాలికే

తెలిగించు. జే. ప. శ్రీ. తెలుగుచేయు, అంధ్రీక
రిండు. "క. మును నంభ్యకములఁ జేటంగఁజూసి
నింజేటి ఎఱిట నేమి తెలియక యుండెను, దనవిద్య
తెలుయఁ గన్తుటకును మన నంభ్యకముఁ
జేచ్చుగా నులి యగునే." రామా. పీ. ౧౬, ౧౬,
భాగ. ౧, పృ. ౧, ౨౧.

తెలుగు. వై. వి. (నం. త్రిలింగం.) (త్రిలింగీ క. తెన్.
దీర్ఘత్వ త్రిలింగవలన నిర్ధారకము వారేడు.)
త్రిలింగము, దక్షిణరామము, కాశీకర్మము నను
మూడుత్త పర్వములకున్ద్ర నందుదేశమున వ్యవ
హరింపఁబడుభావ, అంధ్రీభావ. "క. జననక
కృష్ణవైష్ణవాదులమని వృషభాభిరీకమహాభారత
బంధునిరాశితార్థ మేర్పడు, తెలుగున రచియింపు
మధికభీక త్రిలింగం." భార. ఆపి. ౧, ఆ. ౧౬,
నిల. ౧, ఆ. ౧౬.

తెలుగుచేయు. ద్వ. ప. శ్రీ. (తెలుగుచేయు.)
అంధ్రీకరిండు. "నీ...రాశికాఖండమేన తెలుగు
చేసెడు..." కాశి. ౧, ఆ. ౩.

తెలుగుచేయు. ద్వ. ప. శ్రీ. (తెలుగుచేయు.)
అంధ్రీకరిండు. "మ. ఒకరొక నయతిక్కనాచి
కత్తి లీయనిండు బారానానకరే, తెలుగుం
జేయుడు..." భాగ. ౧, పృ. ౧, ౨౧.

తెలుగువడు. వై. వి. (తెలుగువడు.) అంధ్రీకృత
మగు. (చూ. తెలుగువలుడు.)

తెలుగువలుడు. వై. వి. (తెలుగువడు. ధా. వై.)
అంధ్రీకరిండు. "క. ఇది వర్షరహస్యార్థము,
దననంగరీ తెలుగువలుడు భాషావలన జేసిన
మగు..." వా. ప. ౧, ఆ. ౧౧.

తెలుగువాడు. ద్వ. వి. (తెలుగువాడు.) అం
ధ్రీకరుడు, త్రిలింగీకరుడు. "నీ. అంధ్రీక. జా.
తెలుగువాఁడనఁ జెల్లువాఁడన..." అం. భా.
ద్వి. ౧౦౩.

తెచ్చ. జే. ప. శ్రీ. అభా. 1. మార్గము, దాని. "ఉ.
తెచ్చన నేన గా వనన దేవర మిక్షన మిచ్చం
బనం, తెచ్చిజేరి దిరం బన..." య. ౩, ఆ.
౩౨, అం. భా. ద్వి. ౧౨; 2. విధము, ప్రకారము.
"నీ. వినుము తెచ్చి మెనది త్రేణిమవాడు
దీని కన్నంబు నే తెచ్చె తెచ్చి." పార్వ. ౪, ఆ.
౧౨; 3. కువర్తకము. "నీ. మార్గకృష్ణంబులు
మనకుండు తెచ్చి నా..." అం. భా. త్వి. ౧౨.

తెచ్చండు. జే. ప. శ్రీ. భద్రుడు. "ఆ. నీవనుము
తంబ నేలఁ తెచ్చింజి చేపెల్ల గలియుఁ ద్రచ్చి
జెచ్చుఁ గోనంగ." కు. నం. ౮, ఆ. ౧౩౪, కాశి.
౧, ఆ. ౨౦౨.

తెచ్చ. జే. ప. శ్రీ. తెచ్చి. 1. ప్రథమ, నాచ.
"మ...అంబాభాష్యం జేక, బలం తెచ్చి గొని
వాణ దాఁటిలి వివర్తనార్థం..." ఉ. రా. ౧, ఆ.
౨౮, అం. భా. త్రి. ౧౨; 2. రాశిప్రభు.
"నీ. తెచ్చి తెచ్చి వివర్తన ప్రవృత్తుల గండ
జాడి త్రోసఁ జేయకము." అం. ౧, ఆ. ౧౪౧;
3. మిట్టనీల. "నీ. నెలయెంబులది తెలిసిం
దకుప్రభం తెలిసియలఁ జెప్పఁబడఁ జేర్చి."
భార. కాం. ౩, ఆ. ౩౩౨; 4. నీటి నీ. నీడు
నపుడు మనుష్యులు సాధనముగాఁ జేసికొనడు
కొయ్య. (చూ.).

తెచ్చగట్టు. జే. ప. శ్రీ. (తెచ్చ+గట్టు.) అధికమగు.
"నీ. చచ్చరింగ కాఁటి తెచ్చగట్టునచ్చ వివల
ప్రేనము నుభావమునయంబు." చంద్ర. ౧, ఆ. ౩౪.

తెచ్చిదరల. జే. ప. శ్రీ. విలా. ద్రు. (తెచ్చ+తెలియన్.)
1. బహుళముగా. "క...నదం దహంబంబల
ములమై, తెచ్చిదరల గుని కరకరిం దీప్రము
గాగ్." భార. భీష. ౨, ఆ. ౩౮౧. భార. త్రి.
౧, ఆ. ౧౦౮, 2. మేకముగా. "క. విందాన
విందు కేక, వర్ణంబుగల్గులై కదలి నై కృంబులు
దా,యం తెచ్చిదరల నానం, క్రందనందము
మీదఁ గవిరి గడిమిన్." భార. త్రి. ౩, ఆ.
౧౪౩, భార. ఆను. ౪, ఆ. ౩౮౮.

తెచ్చులు. జే. ప. శ్రీ. తెలు, స్వావర్తము నొంది.
"క. అనలండు మైములది యేమిన్నవఖం
జెచ్చులు నొయ్యన నీతి నపుడు వనముడు
నెచ్చిన్." కు. నం. ౧౦, ఆ. ౧౩.

తెచ్చులఁజేలు. జే. ప. శ్రీ. (తెచ్చుల+జేలు.) 1.
నీలకాదు, కుండుకాదు. "ఉ...భూం, దేయ
సోనకెల్లంబులఁ జెచ్చులఁ జేరిమమేరింబులన్."
పాండు. ౪, ఆ. ౧౧౨. ద్వి. ౧, ఆ. ౧౮౩;
2. నంకరిండు. "ఉ. ఇప్పుడ నేలకాంబు
బరమేతుండు సాగరకన్యకాంబు, తెచ్చులఁ జేలు
చున్నతన లీయ ప్రచాపుల నేని నొందుమై,
ద్రిచ్చుడు..." నృసిం. ౧, ఆ. ౮౪, 3. ౧, ఆ.
౬౬. కళాం. ౪, ఆ. ౮౩.

తెచ్చలదేయిడు. చే. న. క్రి. 1. పిలవాడించు. “క. తెచ్చడి చేమి లతాంగీ, యచ్చుమహా క్రముఁ నన్ను నట్లు రహస్థి, తెచ్చలఁజేరిది నీను నిడ, నచ్చుడు నని యూరడించి యెంచే నరిగెన్.” దళ. ౩, ఆ. ౨౬౪. విక్ర. ౧, ఆ. ౧౭౦; 2. ముంచు. “గీ. కంది తెచ్చలఁజేల్చె నకాలపుష్పి.” హర. ౨, ఆ. ౨౭.

తెచ్చలుగ. చే. క్రి. విణ. ద్రు. పుష్కలముగాఁగఁగి కముగా. “క. తెచ్చలుగఁ తెచ్చె నుడివఁగఁచులు కదిచేలు చేయకదరా నునురీ.” ను. క. ౨౦.

తెచ్చలుగా = తెచ్చలుగ. “ఉ...పిరించి యిచ్చెఁ జో, తెచ్చలుగాఁ గరుల్ హరులు చేతులు ..” రాజ. చ. ౧, ఆ. ౦౯, దళా 2, ఆ. ౨౬౪.

తెచ్చించు. చే. న. క్రి. (తెచ్చు. ధా. ప్రే.) 1. తెచ్చునట్లుచేయు. “ఆ. తెచ్చు బాన్సు బావు తెచ్చించు వృధకవుఁడ్రాము...” భార. విరా. ౪, ఆ. ౩, హర. ౩, ఆ. ౪౯; 2. కల్పించు. “ద్వి. దీవక కల్పించి దిగులు తెచ్చించి.” ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧౬౧౩. పం.

తెచ్చిద్దు. చే. ఆ. క్రి. (తెచ్చిలు. ధా.) మూర్ఛనుండి లేలు. “మ...దశవత్సరం దంక మూర్ఛియిం, తన తెచ్చిద్ది యుగాంతకంతుహరదుర్గాంత్రధా మకుడె.” ఉ. రా. 3, ఆ. 3౪3.

తెచ్చిలలు = తెచ్చిద్దు. (మూర్ఛనుండి లేలు.) “క. కల్పిదుదిశవంతులు, విశ్వేష్టం జయనబాలనిం జాతుడు వాఁడొక్కర్థంబుగ నపుడ పునఁజైత న్యాగమంబులం తెచ్చిలెన్.” నిర్వ. 2, ఆ. ౧౧౫. భాగ. ౧౦, స్కం. ఉ. ౧౦౦3.

తెచ్చిలు. చే. ఆ. క్రి. (మూర్ఛ దుఃఖము ఆయానము మున్నగువనినుండి, లేలుబాధస్థులు జొందు. “గీ. మూర్ఛ తెచ్చిల యిచ్చని మొలులపెట్టె.” దళ. ౪, ఆ. ౫3. “క. తెచ్చిన నవ్వులుతులు విని, తెచ్చిల నంబూనవారింబి జంద్రముఖల్, తెచ్చలఁజేరి తెచ్చలులప్పుడు పల్లికహృదయలై తమకొనెన్.” పరాహ. ౪, ఆ. ౪౪. “క... హరు లి, క్రలీ నీవులు ద్రావక తెచ్చిల మ్మోకా క తున్నెవ్వరిగఁమున్.” భార. ద్రో. 3, ఆ. ౧౬౦; 2. మేల్కొన్న, నిద్రనుండి లేచు. “గీ. పిము విద్రించి తెచ్చిలుచేకలండు, కొడలి కల లేయియు లేక యడనట్లు.” బాగ్య. ౨, ఆ. ౫;

3. ఆనవులు. “ద్వి. అచ్చుడు భయ మించు కై నకు లేక, తెచ్చిలీ నిద్రఁ తెంచినచంద్రునిని.” ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౨౦౯౦. పం.

తెచ్చ. చే. వి. 1. లేలుల క్రిందఁబడుట మున్నగు వారియొ దగునకుకరణము. “గీ. నీయాళ్ల చే గిరుల్ నీటు తెచ్చునఁ జేరె గడఁక నముద్రంబు గట్టువడియె.” సిం. నార. ౪, ౬౬. “గీ. వచ్చి యాశ్చీ యనుదిరద్యారసీమఁ, తెచ్చునను మోపు తెచ్చినచప్పుడు విని.” శుక. ౨, ఆ. 3౪౩; 2. కలశించుటయొ దగునకుకరణము. “ప...వా విప్పి తెచ్చున కలశించి చప్పునిపుడు నొప్పుపాడ దుచ్చులును ..” ప్రబంధ. ౧౦౩, 3 తెలు; పశుక. “ప...రాగమంజరి లాఠియలొప్పు దిప్పి వివిధధనంబు లిచ్చుకుబాగఁటి నొల్లక కనవలచు వాని నెప్పనినేరియొం తెచ్చి యగుడునని ప్రతిష్ఠ చేసి మాచేత మాన్యరామన్నయది మరులంబునయ నొక నొక్కని తెచ్చునం బడిపాచం గలయది...” విశ. ౩, ఆ. ౪౪.

తెచ్చన. చే. క్రి. విణ. ద్రు. 1. శిఖిముగా. “ద్వి. తెచ్చన విద్రిఁ తెంచెయటమొచ్చి, నన్నుద్రోచన యల్లన లేచి.” ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౯౫౯. పం. చేలు. ౪. ౩౫, 2. కటాలను, అకలికముగా. “ఉ. కావున నన్ను నిచ్చు దధికం బగునక్కర్చు మొఱు ల్రొత్తి మిందీవరనేత్ర నీ వతుఁడ తెచ్చన కా చరణద్వియంబునై, వారిని వ్రాలి యున్న నిజవల్లభు ను ప్రము బొయఁద్రోచి...” రుద్రా. ౪, ఆ. ౧౦౮.

తెలక. తె. వి. (పూ. ప్రబంధ.) మొత్తము, నమూ నాము. (క. ర. హ.)

తెమడ. చే. గి. 1. క్షేప్రము. (క. ర. హ.); 2. చిక్కు. “ప...నెట్టినిని చిగలు లొట్టిసం బట్టి యాకలం తెమడ నెడలించి...” నవల. ౪, ఆ. ౨౦౯.

తెమరించు. చే. న. క్రి. 1. తెమలుఁగా. ప్రే. కదల్చు. “ప...పిరించుకయుం తెమరించకలొక.” దళ. ౨, ఆ. ౧౬౪. ఉ. రా. 3, ఆ. ౦౪; 2. తాగ. “గీ. కుడిగాజాలు తెలి పొం ద్రోచి నునుదీగఁ తెమరించుకులిత్రాదు నానుకరణి.” నా. 3, ఆ. 3౧. రంగా. ౧, ఆ. ౬౩; 3. బలాత్కారముగా తాగ, తిను. “ద్వి. తెగువ దుర్భేదముకా తెమ రించి కుంభ, మగిలించి తెలకొను నలుఁకు నున్నెలు.” ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧౨౯. పం. 4.

లేకగొట్టును. "నీ. తెనులింది గారియెట్టు. తెనులను తెనును బలగానలల దీర్చి కట్టుగలము." వరాహ. ౪, ఆ. ౩౫.

తెనులు. డే. క. ప్రి. 1. తొలుతుడు. "చ. నమ మన దిందిదన్నులకువచ్చున ముందలు గావరాదు మాకడుగిడుచొట్ట గాల్గెనులినంతవ కొనుట దింద మయ్యెడున్." కు. న. రా. ఆ. ౧౬; 2. భయ పడు. "క. ఆరుమలమునకు తెనులక, భూతలము దలంక నలుపల్ల క్రింద దెనురై, యా తెనుగన నను దులు నిర్భాతకవృత్తకరహందలు పడి గురియన్." కాళ. ౨, ఆ. ౪౬. వా. వంద. ౨, ఆ. ౨౮౯; 3. విడిచివేలు, చెదరిచివేలు. "చ. తెనులనిదన్ను చీకటిని నీములేమిది కాల్పు బెట్టు దీనుము గని తెను చూపెదకు భద్రముగా నిది నీచి దాచి పెట్టుము." కాం. 3, ఆ. ౧౦౮. విక్ర. ౧, ఆ. ౮౫; 4. అనభ్యుచును. "చ. ఇది యేటి మాట నల్లనియెడ గావరాన తెనులం బలం బని యేమి కాత్తుడున్." భార. ఆకు. ౧, ఆ. ౧౮౬, 5. కదలు. "నీ. లిగిచిన నవసలం తెనులక తొ ద్దుచ్చునింది యవ్వలిక బుంబి దాటి." అము. ౬, ఆ. ౨౨; 6. కాటుకవేటువచ్చు. "క. కమలజా ధర మిల్లె పడి, తెనుల ముంబు బడిచేక ద్రినయన కా న్నంబురు నశేతమరా కొక్రమణం బగు వికచరక్రమలును భంగిన్." వరాహ. ౧౨, ఆ. ౧౮. దళ. ౧౧, ఆ. ౩౫, 7. నలిచు. "చ. క్రమమున గప్పె నల్లద లగాధమహోద్ధరి జెన్ను చీకటుల్, తెనులె చిగించికముకు శీరకయున్ వెన నల్లచాంగిన్." వార. 2, ఆ. ౧౩౧, పను. ౨, ఆ. ౧౩౩, 8. చురులు. "చ. అవరాధచేక మును బాల్చునిది నిల్చ దెంక మెక్కినం, తెనులను కాంరి చొందడు మడియనునం దింక కాలుం బ్రాధనన్." నరమ. ౨, ఆ. 3౬, విక్ర. 3, ఆ. ౪౨; 9. వెళ్లు. "చ. తెనులకు నిన్ను చానీ నుదరి యని తీయనిన మెదిలా, యన్నుకరనిల్చి యేని ననుమా..." కాం. ౧, ఆ. ౨౩3; 10. బయలు వెడలు. "నీ. వెడలగుడులునుండి వెన్నులపులు గులు తెను లె నా నేత్రాంచలముల లెకుక." క్రలం. ౨౯౦; 11. ముగియు. (వా). వానికి మది తెనులుల లేడు; 12. ముగియి చేరినాడు. (వా). వా డెంతవను తెనులి రాడు. వి. క్రవా

హము. "నీ. తనకొత్తుమిన్నటి తెలిసితిమయన ముందులెదోవరాలు తెనులవెట్టు." కాం. ౪, ఆ. ౨౫౦.

తెనులు. డే. క. ప్రి. (తెనులు ధా. ప్రే.) 1. కదల్చు. "చ. క్రమవము ల్లాని నూని ద్దురాము కనుగొను మిళరామనున్, తెనులను నేర్చునే యనిన నీరుడు శ్రీరఘువీరు పయ్యెడున్." చవా. 3, ఆ. ౨౦౦; 2. తెలుసు, తెలిసాడు. "నీ... గుండె, కాయ లాచట తెలుసు గలవీరుడు క్రొత్త తెనులిది నమలుచు తెనుకయుట, చదిగని యాచుచు..." భార. ప్రి. ౨, ఆ. ౯.

తెనులికాను. డే. క. ప్రి. (తెనులు+కాను=కాన్తు మను.) ఆహ్వాదిండు. "ఉ. నున్నవారిగన్గడదల కాంక మై గరుచాచ నిండబింబున దన్నీ నిర్వి కుంఠా కుతువీరులనుగంధాగులే, గొన్నలు పట్ట చంచుటకుటికె గదల్చి తెనులి కొంచు నొక్కొక్క విహంగమ ముంయయాళ్చి నొంజులు చొమెక్కినన్." నిర్వి. ౬, ఆ. ౫౧.

తెనులు. డే. క. ప్రి. (తెనులు. ధా. ప్రే.) 1. కద లించు. "ఉ. వింటి నల్లొచ్చ మున్న కొకంటి నరుండె యుండువాడు ముక్కంటినులం తెను లిన్ నుగంటిమిళో దిడుకానె మింక..." చవా. రా. ౫, ఆ. ౫౬; 2. నడచించు. "నీ. అకుడు చగ బుజ్జనింది హస్తాంబుముం, పల్లె గిలు తెనులు భూపల్లభుండు" క్రమ. ౬, ఆ. ౧౩౬; 3. దువ్వు. "నీ. దిలయం జనుకొంబు యొ ల్లిస చేరురంబు నలరు మెదితీ చానునియానంబు, చనియం గురులు తెనులియాడికరంబు, చరుడి మెచ్చుచు నవ్వాముడ దన్ను యలన్." వారి. ఉ. ౩, ఆ. ౧౨౮; 4. కాడించు. "నీ. దినును, లాచు నందలు తెలిసి యిప్పిపోక నీటు తెనుల్చి మెల్లగ నమర్చి." భార. ఆకు. 3, ఆ. ౨౩౩; 5. చ్చుటకు. "చ. అని కలుగింది వేదవతి యచ్చులు వానీ చనిం చలంబుంగని చళింభరుం దదని క్రమ్మడు తెనులి పట్టి కొన్న సంగన యొకలైల ప్రేయ నది కర్తి విభాబున దాకి కత్తిరించెక్కియం క్రంత పెద్దకలు చేత తెనులియంకకవలన్." నిర్వి. ౫, ఆ. ౧౩. భా. ౧౦, స్కం. ఉ. ౮౯౯; 6. చ్చుటని లాగు. "ఉ... అచ్చురొ, రచ్చుని తోటి తోడులి కర మ్మనిచార్చగని తెనుల్చుగన్." పను.

3, ఆ. ౧30; 7. దీయబడు. "నీ. క్రోముని నిరుపదిదొంబయిల దెరుల్చి ధీముని మున్నాట తిందువడిది." చిత్రభా. 2, ఆ. ౧౦౯; 8. ఖండించు. "ఉ. గాలికి బోవువానాడు నగంబుల భక్తములం దెరుల్చిగా, చాలవచాం..." దశా. ౨, ఆ. ౧౨3. నను. 3, ఆ. 2౮; 9. చీల్చు. "నీ సింగంబు పతితెనె ముంగోలుల దెరుల్చి నదులకాల్చెరుల మునిగొనుడు." కట. ౪, ఆ. ౧౦౪; 10. ముగించు. (చా.) వేగ ము తెనుల్చిరమ్మ; 11. ఆహ్వానించు. (చా.) తెనుల్చి కొను.)

తెన్న. తె. వి. (నం. లేదు.) 1. తడి "నీ. వరుసాంగ నానుకోవల్లిదిరావంబు కలుగుదెన్నుచేతల బల్ల నిండు." దిక్. ఆ. ఆ. ౧౨. చెప్ప. ౪, ఆ. ౧౬; 2. చెల్లు. "నీ... తెన్న కాక తెల్లము తెను యలడు." ఆం. భా. కృ. ౪౪; 3. రాశి, "చ. పొలుకుక జాడనకు గడిశోమి చక్కడనంబు మన్న..." చంద్ర. ౪, ఆ. ౧౯౪. విణ. తడి గలది "ఉ. కవచితెన్నతెన్నెరుల గన్నుగ..." నీలా. ౧, ఆ. ౪.

తెన్నులుగా. తె. శ్రీ. విణ. ద్రు. అధికముగా. "ఉ. చూచి కిరాకునార బలసొన్నలు తెన్నులుగాగ నట్టి నీ, రాచకుమారు దోచుచు..." పరావ. ౮, ఆ. ౬౮. విణ. 3, ఆ. ౧౪౪.

తెన్నెర. చే. వి. (క. తెన్నెరల్. తెకామెర = చక్రబల్లగాలి.) 1. చల్లగాలి, మలయమానకము. "ఉ... పోర్తగండ్లయందు జొచ్చి నుడిసిరిని వేగులతో తెన్నెర తెలచిగొనున వంకలొత్తు ననల త్రొడు." భార. ఉచ్ఛ్వా. ౨, ఆ. ౧౧౨. ఆం. భా. ప్ర. ౧౪; 2. "నీ. పెదసెనుకరికాచిత్ర పత్రికలతో బరగెడుమాన్యులెన్నెరలతోడ." దిక్. ౪, ఆ. ౬౧. ఇందు. 3, ఆ. ౧౦౬.

తెర. తె. వి. (నం. తెర. క. తెరె. క. తెరై.) ములుగు చీర, యవనిక. "చ. తెరయుచు మేలకట్టల దగు నీయలంబు తెలకొంద మేటిచప్పురము..." భార. సా. ౧, ఆ. ౧౪2. ఆం. భా. ద్వి. ౧౪౪; 2. వేటకుసాధనముగా నుపయోగించు నొకరకపు యవనిక, అడ్డవం. (క. ర.) "క. ఇటువలె వేటా దెనుకవలె, డటువలె నొకంబుల్లి తెరలు చాచి పదిం తెంగట ములుగు నలుబదొర రాన్యుటయున్

రాజులకు చాచిచొప్పున జరగన్." య. ఆ. ఆ. 3౪. ఆం. భా. కృ. ౬౪; 3. మత్స్యగ్రహణ సాధనము. "నీ... చల్ల మూడుంబులంబులంబు తెర దీము బురుగులము... ఎరుగుచుండు." చం. న. ౪, ఆ. ౧౮౪; 4. తరుంగము. "క. కట్టా కలమునుకలునై, దట్టపుదిరపట్టి తెరలు తరుణుల సేచున్." భాగ. ౧౦, పృ. ౮. ౧౦౦౦. ఆం. భా. ప్ర. ౧౪౪. 5. వరుస. "క. పరిపరసాధు యల నర, నిలల తెల రత్నదీపవత్తుల నూర్చా, ప్రణామముల జొలుచురాత్తుల; బరములుపులు మృత్యుల వరుస బంతులు సాగన్." తె. రా. ఆ. ౨౦౧. వను. ౨, ఆ. ౧౪3; 6. దిమ్మ. "చ... విన్నులింగములంబుల నైదువు బీన సేవతో, వెలు వడి రాన్యులం దెరుల ప్రిలంగతేయుడు నన్ను కాచురల్." భా. రా. యం. ౯23; 7. లేక బట్టు. "రగడ. తెలువ తెరపడి: మూని కవలిచి లేచిలేచుసోక వానలు, నలుము..." రిజ. ౪, ఆ. ౬౪.

తెరచీర. ద్వ. వి. (తెరచీర.) 1. యవనిక, ములుగు చీర. "క. తెరచీర పట్టి యిరువుర, నిరువంకల నిలువ:పెట్టి యింపు చలర్చున్, నురువన్వనీకెచ్చు రు దరకాంతలు తమ భజించి నది నీ త్రింపన్." పద. 3, ఆ. 2౬. బస. పు. ౬౪, పు. ౨౨, పు. 2. వేటసాధనముగ నుపయోగించునొకరకపు యవనిక. "చ... తెరచీరప్రాంగులు తెరచీరల లేచివల మందేటివల..." కాళ. 3, ఆ. ౪౬.

తెరచోడు. చే. వి. (తెరచోడు) నాకాంగునిశము. (ఇది గాలిని బోపిగొని నాకను వడిగా నడపును.)

తెరబొప్పు. చే. వి. (తెరబొప్పు.) తోలుబొప్పు, తెర మీద నాడించుబొప్పు. "కా... ఉమచింతి గొడ్డి యోడిచె నై తల్పబొప్పునల్ తెరబొప్పు లట్ల నిగు డా చా నాటకావంబులెన్." సి. కళం. 3, ఆ. ౧౨౪. రం. రా. ఆం. ౧౪౪ పు. ౧౪, పు.

తెరయంగ. చే. వి. (తెరయంగ.) లేనట్టి "క. తెరయంగలగతి గలియుచు, బోరుబోది గడుల దురులగిది జొడుపుచు నలునై, తెరవుల గానలు పికముల; బరువడి జీకాకునలుచు భంగిల దలం యన్." భార. క్రొ. ౧, ఆ. ౨౨౮. (తెరయంగల గతి. సాకాంతరము.)

తెరల. చే. వి. కళకము, కళకము. (క. ర. త్రా.)

తెరలుబడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (తెరలొకటడు.) వర్ణక
నొందు. "చ...అన్నిత యెడలదం దగిన
వాళ్ళము గానక కొంతకేపు మెల్లన వివరముల
జేసి తెరలుబడి యానతితోడ నిట్లుచున్." వి. పు.
ఓ. ఆ. ౨౨౫.

తెరలుబాటు. జే. ఆ. క్రి. (తెరలొకటాటు-సార్వ
మున.) తొలగు. "చు. తెరలుబాటె గలంగి
గోవులు కడుగ జీవములై తొలుచున్." హరి.
పు. ౩. ఆ. ౧౩౩.

తెరలించు = తెరలుచు. 1. (జుండు.) "నీ. ఆని
లాన నీటిరాచునిగామ్యుర తెరలించి వెతమాట
లెల్ల నీకకనక గాజె." య. 3. ఆ. ౯౩, 2.
(కలఁడు.) "స్వ. వివిధముఖులు వివిధాచార
ముల, వివిధ రాక్షసజీవ తెరలించి కలుగు, నటియి
కొండలు చచ్చి రావనవోడి." రం. రా. ఉ.
౭౭, పు. ౧౧, పు. 3. (నశించు కేయ.) "మత్త
కొలిల. యాగధోక్తయు ధర్మవక్తయు తెనదేవుల
దొనరెన్, యాగధర్మవిధానం బని యద్యుత
క్రమ మందు నానాగతు ద్వివిధుండి కల్పగ
యాదవాధిపుఁ డాద్యుర్యాగముం తెరలించె
వందకు తెనక్రమము తెల్లబన్." సాంజో. ౧.
ఆ. ౧౨౩. పదు. ౩. ఆ. ౯.

తెరలించుకొను. జే. న. క్రి. (తెరలించుకొను-సార్వ
మున.) భేదించు. "చ...వానరవరులు శిలాపాది
పాదులు తెరలించి గం దదించిన వానరజీవులు కను
కనిం బఱచిన వత్తుడుగఱచి కరుచరప్రభావము
తెరలించుకొని చొర-బడి వజ్రదంష్ట్రుండు.."
దామ. ౮. ఆ. ౫౧.

తెరలక. జే. వి. (తెరలు. ధా.) 1. గుప్తు. (క. ర.)
2. మెలుకును. "నీ. కడవల్లాఁ జేనియం గడుపార
గొని మోసి తిరుగులే. దేటుల తెరలకయును."
హరి. పు. ౯. ఆ. ౬౮. ద్వ. ౮. ఆ. ౨౨.

తెరలు. జే. ఆ. క్రి. (క. తెరకు. క. విరళి.) 1
నీట్ల ముప్పునున సలలు కాగి పొంగు. "గీ నర
నీటె నీయ సలలుల తెరలె వివన, పలకలీపులు నిర్మ
గోచ్చయము లయ్యె" పాండు. ౧. ఆ. ౧౩౬.
రం. రాయ. 3౯౫, పు. ౧౧, పు. 2. పాటు.
"క. నీరాళులకొంగము పొరి;బొరి గడుగొని
పొగసి యుంకలొచ్చ జలమతో, తెరలగ విసిగ
గరిచ బొడి, విరి వ మహావ్యధ మనులు వికలా

బయ్యెన్." మ. నం. ౫. ఆ. 3౩; 3. కరు
నించు. "అ...అట్లు యోజనములయన మొక్క
వాడె, తెరలి చంపాచరిపురి ముందకు, గాంచి
యోధవరుల గలయం బాది." శై. ౮. ఆ. ౫౯;
4. తగ్గు. "గీ.. తెరలక కడవ వందికట్టు హార
ని ధారాకు మెక్క మొంది, విమ్మ ముమ్మను కొక
టిగా వృద్ధి లలన్." ఆము. ౪. ఆ. ౯౧. చంద్రి.
3. ఆ. ౧౨౮. రీ. తెదరు. "చు. మరుదంధోడునా
శీత్ర లంబధనీమధ్యంబు వర్ణిల్ల నిష్కరతనీక
వయోధరావారిజులప్రేమంబు నల్లంకలక,
తెరలక కాళిచయంబు లొగ్గెనెదె..." హరి.
౪. ఆ. ౨౮. ఉ. ౮. ౩. ఆ. ౨౭౬; 6. కదలు.
"నీ. తిరిగిన నడుగులు తెరలక యెండోరు
గ్రుచ్చురే దిగుచుచు.." భార. విరా. ౨. ఆ.
3౪౭; 7. పొంగు. "నీ నరపుష్పవరాగ్రైక
తంబులు దీర్చి లేనిదు కాలువలో తెరలి పాటు."
విక్ర. ౧. ఆ. ౮౫; 8. అభివృద్ధి. "నీ. వాన
నీకెమోనిపానకం దానక తెరలెములుబావ రీతి
పోడు." రీతి. ౩. ఆ. ౮౯. మొల్ల. రా. యు.
3. ఆ. ౪౩; 9. బయలుదేలు. "చ...కళ్ళంగ
వివాసు లగములెల్లెం తెరలి వచ్చిచూచి..."
భార. ఆది. ౫. ఆ. ౧౪౩. భార. విరా. ౪. ఆ.
౬౨; 10. వైక వచ్చు. "గీ. దరికొని వహించు
నక్కాడక కాళితేక తెరలి మృగములు మృగ
జృష్ట కరిగి సొరుగు." ఉ. రా. ౨. ఆ. ౧౬౧;
11. నుదేహించు. "చ. తెరలక కాళికానగరి
జేవతరిగిజే దీర్ఘమాటై, యరుగుచు నెవ్వ
డేని మృతుడొ భవతవృత్త కలఁబంబుగా, తెరు
వున నానుచుప్పుడుతు దీర్ఘలం బులంబు
గాంచి.." కాశి. ౫. ఆ. ౪౮; 12. వెతకు
తోవు. "క...చాలయచ్చుల, తెరలక ధిముక
ముగఁగిస్థందడై" భార. పిష్ట. 3. ఆ. ౧౬౦;
13. ఊడు. "గీ ఆలిగి తూవెన నలకలే కలు
దాను, కొకలముంక బోవనోటఁ బోలె, తెరలి
బుద్ధమై పోవ గరభములు, మోచి కందం రలి
యై పై మోడుకొనియె." మ. నం. ౫. ఆ. ౯౦.
తెరలుగ. జే. క్రి. విల. ద్వు. "క. నరవరు లయ్యెయ
దిక్కుల, కరిగి మహావరులచేత నరిగని భవముల,
తెరలుగ దచ్చినహార్దము, బరువడి నెలకొంటు
నానె బరుమునిండు." భార. పథ. ౧. ఆ. ౨౨౫.

అరిశయించునట్లుగా, పెండుమోడునట్లుగా (క. ర. పా. తెరలగ ముద్రిత పా.)

తెరలుచే = తెరలించు. 1. (తెరలించేయ.) "క. చరాచరము లై నభూతకాలము తెల్లం, చరకరకు యక్షదశివం, తెరలించి వక్షవైకు నీధుడేశాశీనున్," భార. ప్రో. ౨, ఆ 300; 2. (తెల్లించు.) "చ. కరకర బండ్లు గీటురు శిగంబడి ముద్రిత తుంగము క్షులం, తెరలించి మేయుచున్..." వస్తు. ౨, ఆ. ౨0; 3. (నశించుచేయు.) "గీ. అంబుత్తుని వానిచుచోలంబు, శానువగ్నృండు తెరలంబుకాల కలిగెన్," భార. ఆను. గ, ఆ. ౪2౫; 4. (అయలుదేరుచేయు.) "క. పురవకుల కల్ల ముండట, తెరలుచుకొని..." కై. ౨, ఆ. ౧0౫.

తెరలుడు. చే. వి. (తెరలు. భా.) అయలుదేరుట, ప్రయాణము. (క. ర.)

తెరలుపుచు. చే. ఆ. శ్రీ. అరిశయము కలంగుచేయు. "నీ. లలితంబు లగుచి క్షయచతురకలప సరసంపునడవడి తెరలుపుచున్," నిర్వ. ౧, ఆ. ౫౫.

తెరలెత్తు. చే. ఆ. శ్రీ. (తెరలు+ఎత్తు) 1. కరలికనుట, పొంగు. "నీ. తెరలెత్తి నప్రహరములం బొరలంగ వరుణుండు గొండిలి బుధిమం," ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౨౧౬; 2. అరిశయించు. "ప .. శరలి తెరలెత్తునిలంబు తెరలించ నశేకరూపంబులం దీంచుక మెరికై యంబునన్..." వసు. ౬, ఆ. ౯, శుక. ౨, ఆ. ౫౧౦.

తెరల్పు. చే. న. శ్రీ. (తెరలు భా. శ్రీ) 1. (కవల్పు) "నీ. పొన్నలమకరందములు చల్లుపోరాడి తెలి మించునలై మొగ్గులఁ తెరల్పు," విక్ర. ౨, ఆ. ౫౬; 2. ఉపదేశించు. "ఉ...నీ. వ్యంగులబండ్లు దింది తగ వానిఁ గన్పఱుగుల్ తెరల్పు యా, ముంగల బాణశాళులయ్య..." యు. ౨, ఆ. ౧౬, కళా. ౧, ఆ. 3౮. 3. కలచు. "ఉ. ప్రోబునిలో శిఖా బడక ప్రోల కుటుం ది యన్న దింబ నుడికెనూజోకవివశి కృతై విలసిండురగి నీ. ప్రోలఁ తెరల్పు తెచ్చుటకు వైస్యమునొందుచు నొకపొత్తున్" భగ. ౧, స్కం. ౧౬౫.

తెరలు. చే. వి. (తెర+లు.) మక్కువగ్రహణాధన విశేషము, ఒకరకపువల. "గీ. తెరవలలు వైచి

కాలబల్ దిసిచి దానియందుదవనంబు నీ .."

భార. ఆది. 3, ఆ. 3౨.

తెరవాణు. చే. ఆ. శ్రీ. (తెర+వాణు) కరలికనుట, పొంగు. "చ. ద్రవిడములించల్ వకుళ రాది రత్నపులదావత్రింప నంబు తెరవాణుగా వివర జోయ గరు క్షత్రి వచ్చువాటింగ్." ఆము. ౧, ఆ. ౬౪.

తెరవేటు. ద్వ. వి. (తెర+వేటు.) తెరలెత్తి యా దేమవేటు, వేటుకాంత్రచే మృగము లొక్కచోట నూడిమిండునట్లుగఁ జాల్పుచు తెరవేసి ననుహించి యాడువేటు. "గీ. అపు దనళ్లకు దిగక మేనుగో పొదువు, నవలములపైకి దొడ్డిక ట్టున మృగాని, బాద మాపట్టె మిఁచివర్త్యవర్తి, నృపున కగు తెరవేటు యాయక మనంగ్." ఆము. ౪, ఆ. ౧౧2, రామా. ౨, ఆ. ౨౯.

తెరవేయ. చే. ఆ. శ్రీ. (తెర+వేయ.) పొంగు. "క. అని చాల ఖమ్మరాల్లెమనమునఁ జెరవేయఁ బుక్తమకుతాంబుది నిల్చినచోట నిలవ నైలకఁ మరెకామణి నగరు వెడలి వచ్చుచు నంతకన్" పా. 3, ఆ. 2౮.

తెరువరి. చే. విణ. (తెరువు+ఆరి.) పథివఁడు, బాట సారి. "క. కను బ్రచునీన తెరువరి కనకనవాయం బైవమర్గ మరసి తగ నెఱింగినవారు సెప్పుగాఁ గై, కొననికరణిఁ దనిమెండుకు జు వకటా," భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. ౨౮౦, ఆం. భా. ద్వి. ౧౮౯.

తెరువాలిఁడు. చే. విణ. (తెరువాలి+ఁడు.) తెరువాలికాడు. (క. ర.)

తెరువారు. చే. వి. (తెరువు+వారు.) దొంగలు చారికట్టి కొట్టుట, అధిగ్రహణ. "నీ. భోజ నానులఁ దుడ్డి బొందించునకేడును తెరువారు వలం దమ్మయలచేతఁ, తేలొంది భనము వాంధిం చునకేడు .." భార. ఆను. ౨, ఆ. ౫౯. "గీ. ఇట్లు బాధించి కోధించి యెందు నొక్కన్, వచ్చు వైకలము గాన కచ్చుచ్చిలోయ, గోటి తెరువారు వడ లేక చాటిపోయిననుచు వెన చాచున మారి యవలి కేరి." వార్త. ౨, ఆ. ౯౬.

తెరువారుకాడు. చే. విణ. (తెరువారు+కాడు.) చారికట్టి కొట్టి దోచుకొనుదొంగ. "గీ. పాద కద్దుగ గాదు కబాలపాణి, సూర్యవృక్షయజుల పేరు గ్రహణ, తెంచు తెరువారుకాని నీచించి

కవి, కల్పద్రుంఘ శ్రీహరిః నలది నిలితే.”
నరహ. 2, ఆ. 23, సాంఘీ. ౧, ఆ. ౧౦౮.

తెనువాటుకట్టు. చే. న. శ్రీ. (తెనువాటుకట్టు) చారిట్టి జోడయ్యను. “గీ. ఇకడకు కలుద్రాగి
జూకాడె నెఱచి తిరియె, నిలిచి కలుగెనె
జంబాలలనఁ గూడెంగూతు రమియియెఁ దెను
వాటుకట్టెఁ బ్రజల, శివరాశిల నీమిఁదె
తెఱియె నలము.” శివరా. ౪, ఆ. ౫౪, కళా.
2, ఆ. 23.

తెనుపు. చే. వి. (క. తెనుపు. క. తెనుపు.) 1. చారి,
మార్గము. “న .. ఇట్లు ముగిసినచో పొయ్య
తెనుపునఁ జతుర్భుజు...” ఉ. హరి. 2, ఆ.
౨౮, ఆం. భా. ద్వి. ౮; 2. వ్యాధుముఠర్
మార్గము. “గీ. చంద్రశిరః భవాన్మరోరాగి
బుట్టియట్టి పోంది తెలయునే నకట యిత్తును,
తగ నకుల శిల్ప సామన్యభర్త మెనఁపరిచునోను
హులకకుఁ బాయఁ దెను.” కళా. 2, ఆ.
౫౫; 3. జోర్చి, నగరి. “క. నతియు ననువృత్తి
యియె తెనఁ తిరిగి మధుమధు మకువం లొం
దక నశ్చితి తెనుపు పార మందుల ను, ప్రతము...”
భార. కాం. ౫, ఆ. ౧33; 4. ఉపాయము.
“ద్వి. ఈశాంకమయింబం బీశాంకమయి దీక్షా
తీర్చుగాఁ దెనుపు కల్పింతు.” ద్వి. హరికృ. ఉ.
౧౨౦. చంద.

తెనుపుకట్టు. చే. ఆ. శ్రీ. (తెనుపుకట్టు) మార్గ
నిర్దేశము చేయు. “గీ. కనినో ముగిసె గఱచి
నెఱచెఁ దీయె దిని తోడనె తెనఁ దెనుపు
కట్టు.” చంద్రా. ౨, ఆ. ౯౦.

తెనుపుపెనరు. చే. వి. (తెనుపుపెనరు) చారిలా
పెనరుపెనరు. (ఇది ప్రొక్కడుచే అభివృద్ధి
నొందక యిఁగారి య. ౧డి నివలముగ నశిం
చును.) “గీ. కాన నిల్లంపుఁగూరిమి గణికయందు,
తొడయె చిల తొల్లనే నది తెనుపుపెనరు.” కవిక.
౪, ఆ. ౧౨౨. (మొదలగునరు ముఖము)

తెనుపునిడుచు. చే. ఆ. శ్రీ. (తెనుపునిడుచు) ప్రో
వయ్యును. “న... పాడెనెట్టి మైవ బుల్లొ
రెంబు సాయం బుయ్యుచు తెనుపునిడుచు...”
కళా. ౪, ఆ. ౯3.

తెనుపుపెట్టు. చే. ఆ. శ్రీ. (తెనుపుపెట్టు) బయలు
చేటు “గీ.. అందఱును గూడి భార్య భార్య

యిది, తక్కుసాధ్యుని చతుశ్చి ద్దష్టమన,
చేవకలమిది చాడిఁ దెనుపుపెట్టి” భాగ.
2, స్కం. ౨3౦.

తెనుపుసాగు. చే. ఆ. శ్రీ. (తెనుపుసాగు) పోవు,
పోకాటు. “గీ. ఎడమోడ మురక బగ్గ నిష్ట
గవయ్య తియ్యమాపుల శ్రీ నీడఁ దెనుపుసాగు, కల్ప
నల్లనఁ జతురంజనతమర్ద, వారలం బన సాయం
నటారణము.” వేం. మంచ. ౪, ఆ. ౨3౧.

తెన్నక. చే. వి. తామసు. “క. కొడుకుం గుఱుకు
జనుఁబొదిడి నీవో రకుల తెనఁగ నేతెనుచు
నాకడతెలం దాఁకిందిరి; గడుఁ దెన్నకపుటై పార
లగా మాదెడ్డిన.” వేం. మంచ. ౪, ఆ. ౪౯౧.

తెన్లు = తెనలు. “గీ. ఉడుకు నెగ తెన్లు నాగఁ
తెన్లుండు చామనకు నాయాబులై...” ఆం.
భా. ప్ర. ౪౯.

తెఱు = తెల్లు. (చూ. తెఱువ.)

తెఱుగ. చే. వి. (క. తెఱుగు.) 1. ప్రకారము,
నిధు. “గీ. .. చుల తెఱుగుల మామగడ్డతోడ,”
అము. ౨, ఆ. 23. ఆం. భా. ద్వి. 3౦3. భార.
ఆది. ౧, ఆ. ౧౦; 2. అవ్యక్త. “క... అవ్యక్తఁ
చేడికన్న తొలుకం, దన తెఱుగె గఱిసింది విని,
యనఁగఁజెలె లెట్ల దాని కని నిట్లకుడన్.” నీలా.
౨, ఆ. ౧౦౦ విక్. ౧, ఆ. ౧౨౦; 3. పోలిక.
“క. శ్రీవల్లభుడు లక్ష్మీదేవి మునఁ దెడిది మొన
తెఱుగున ..” ఉ. రా. ౧, ఆ. ౨౯. అము. ౪,
ఆ. ౧౨౧; 4. నమఁచారము. “గీ. పిత వారాక
తెఱుగెల్ల నేర్పడఁగఁజెప్ప విని యేమి నెప్పినఁ
తెయువాడ.” భార. ఉపద్య. 3, ఆ. ౨3౨
ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౨; 5. పక్షము, కక్ష. “గీ.
మరునతో వాచింది యిరుఁజెలగులచారి వారింది
...” గీ. మ. ౪, ఆ. ౧౮౯. మర. 2, ఆ. ౧౨౨;
6. చిక్కము, బక్షము. “గీ. అందు బుల్లెలఁ
బాఁజించునట్టి తెఱుగ, నర్థమర్థ ప్రకారంబి
ములకరిమి.” ప్రె. మ. 3, ఆ. ౧౫౯. రాధమ.
3, ఆ. ౯౨; 7. న్యభామము. “గీ. ఇట్లు వచ్చినఁ
గనుగొని యేకు మిగుల, నల్లమునఁ తెఱుగఁదిరి
నొకటిపెనుక, నొకటి రాకొత్తు మాయ బియ్యనిర్వి
మహిమ, తెఱుగు గాడుగదా యని భృతిపరిచు.”
కళా. 3, ఆ. ౨౪౨; 8. ముగి కర్తవ్యము. “క.
నిచ్చి చనువందఁ బనులంబెచ్చుల మునమున్న

వలయు తెల గాఢులొకొచ్చి యది చక్కఁ జెల్లుగ, నహోటన వాడు మనకు నగవడిమి లతే." భార. విరా. ౪. ఆ. ౨౪౮. భార. పా. ౧, ఆ. ౧౨౦; 9. సంధి. "ఉ. కారవ పాండవుల్ తెలగు లైకొని కాంతక లొంది యున్మి. మే, లారయ నాకు నీకు నలమంకకు నీవ్వుడొటి పర్వ ౩5." భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౨౬౨; 10. ఐక మత్తయ. "నీ. గుళిచిన్ యందుచే మరువంక న క్తమ పారజనుల కానవమలఁ తెలగుతో నిన్ను నడవరింతురే .." భార. ఆశ్. ౨, ఆ. ౪౩; 11. తెలు. "చ...మిగుల బంతం చేల నిం కంచునో, తెలగువొక రరిచేరి కిచ్చి మరుల దర్శిక్ దుంటి బ్లంకటన్." ఉ. హరిశ్చ. ౧, ఆ. ౧౧. రు. రా. కాల. ౧౧, పు. ౨౯, పు; 12. మేలు. "క. అనూదము బరమాతొ, ద్దనముల్ ప్రస్ఫురితములు వృథాబలుంగా నీర్పిగుల గాక తెలగు గనుచే..." భార. భిష్మ. ౨, ఆ. ౨౬. విలా. శేమంతము. "క. పిది చలంబున నొంటికి, జూదిన నవ్వుటికి మనకు జూదం గార్వం, చే చంబంబున తెలగు గన .." భార. విరా. 3, ఆ. ౧౧౦.

తెలగువడు. ద్వ. వి. (తెలగు+వడు) తెల వేది. "ఆ. మాటలొం తెలొగి యొటమై నల్లన, శేరి కారవేంద్ర చి క్తవృత్తి, కనుగుణులు గాగ నానకుం దగుచు బ్రాద్ధింది యడుగకుండ తెలగు వడదు." భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౨౧.

తెలగువలుచే. ద్వ. ప. క్రి. (తెలగు+వలు+చే.) 1. తెలవేయ. "నీ. మఱియు నలయుకృత్తం బులు తెలగునలుపునలసిన్పి దినంబులు నిలిది..." భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౨౦; 2. చక్కఁబఱచు. "క. ఎడిగింది రాజ్యతంత్రము, తెలగువఱచి నడపు పెర్రు లేటడంగా." భార. మహా. ౮; 3. కాంతిపఱచు. "నీ. తెలగువలుచుంగ మిలిలి యుద్రేకు లెనవార మెదువారు విమలవిచార నిభవ." భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౪౪; 4. కయూన చేయు. "క. రాజునపుడు పార్వతికుల, దేలుపు టుడు తెలగువఱచి లేచు .." కృ. శకుం. ౧, ఆ. ౪౯, 5. నవచేయు. "ప...తెలగువలు తెలగువలుచు" నమయముల..." భాగ. ౮, పృ. ౧, ౪౪౩.

తెలవను. దే. వి. (తెల+వే ధా.) 1. వివేకము "చ. ఎడిగెడువాడు కర్తవ్యము మెల్లకు మని శురీ న్నరుమనున్, తెలయ తెలుంగు దాను మది నేరుపుఁ బాపు నుజానురక్తుడై, తెలవను లేక గ్రుచ్చుచు చేపాననాద్యభిమాన యుక్తుడై, తెలుగుగనివానికే తెలియ నీకర్మరీతి మునింద్ర వచ్చుమా." భాగ. ౧, పృ. ౯౯. భాగ. ౧౧, పృ. ౮. ౯౫౩; 2. ఉపాయము. "క... అనూదంబును నిమిన్నుర్తి వివేచించిన, దైవం కాన యిచ్చెట్లొక తెలవ ను చాత్త నిచ్చారొంతున్. మక్తకోటి. ఇంక నొక్క యుపాయముం గలుగు..." కాళిందీ ౨, ఆ. ౧౬౦ ౨౧. పృ. ౨, ఆ. ౨౦.

తెలొను. దే. ఆ. క్రి. (తెలు+కొను - స్వార్థ మున.) బతులు పెదలు (క. రు.)

తెలొలపు. దే. ప. క్రి. (తెలొ+వే ధా. ప్రి.) బతులు పెదలఁజేయు. (క. రు.)

తెలగంటి. దే. వి. (తెల+కన్తు+ఇ.) 1. చేయ. "చ .. తెలగంటియొకల గడిదిబలుంబున దాని ..." ఉ. రా. ౪, ఆ. 3౪౯. ఆం. భా. ప్ర. ౬౯; 2. చేచు. "చ...గుండ్ర నయనలు దిరుగు తెలగంటి తెలగంటికంటితో నత్తకనాదంబులు నీయు..." చంద్రి. ౩, ఆ. ౪౮. తపతి. ౨, ఆ. ౧౬.

తెలగంటికట్టి. ద్వ. వి. (తెలగంటి+కట్టి.) చేపట్టి, వారముడు. "నీ. విజము కరులి మిటె మిటి పట్టు కాన్పుబడచారి క తెలగంటికట్టి, యవలి కకఁ తెల్పు మిది..." అచ్చ. అయో. ౨, అచ్చ. యు. ౧౯౩.

తెలగంటిత్రి. దే. వి. (తెలగంటి+త్రి+వ.) నర వర, అంశము. "క...మెలగెం తెలగంటి త్రివించుండుటుముల్." అచ్చ. క్షిప్రం. ౧౩. తెలగంటిపెద్ద. ద్వ. వి. (తెలగంటి+పెద్ద.) నర శ్రేష్ఠుడు, బ్రహ్మ. "ప... తెలగంటిపెద్దతో ..." దకా. ౧, ఆ. ౧౪.

తెలగంటిలోటి. దే. వి. (తెలగంటి+లోటి.) చేప తాన్తి. "నీ. తెలగంటిలోటు లంజుల బరిచారి కల్ తెలంద్ర కన్యక మెలిచెరియ." కాన్పు. ౧, ఆ. ౩. ఇట్టే: తెలగంటినిగరులొడి. ౧౮. ౨, ఆ. 3౩.

తెలగంటిబోనము. ద్వ. వి. (తెలగంటిబోనము.) అచ్చుకము. "నీ. తెలగంటిబోనము చెచ్చినలా పరి చుక్కనుడుటిప్పిట్టితేడు." పోక. జేమ. ౨౦. (తెలగంటిబోనము చెచ్చినలాపరి = గరుడుడు.)

తెలగంటి యెకిమిడు. జే. వి. (తెలగంటి+ఎకిమిడు) ఇంద్రుడు. "నీ. తెలగంటియెకిమిది తెలిసొంపును గల్పి పాచరామనివన పాఠః బోలి" రామ. ౩౭౧. ఇట్లే: తెలగంటి దొర నమిర. ౩, ఆ. ౯౮.

తెలగంటి ప్రాచు. జే. వి. (తెలగంటి+ప్రాచు.) నురకరుచ్చు కల్పపుక్షము. "నీ. భవ లెల్ల నగానుభవపు లయ్యెను ప్రాచులు తెలగంటి ప్రాచు లయ్యె." దికా. ౧, ఆ. ౫౮. ఇట్లే: తెలగంటి ప్రాచు. దికా. ౧, ఆ. ౫౮.

తెలగంటి రామ. ద్వ. వి. (తెలగంటి+రామే+రా.) ఇంద్ర బిలహణిక్యము. "నీ. తెలగంటిరామల దీప్తివళంబాలజక నూడియన్న వజ్రంపుబోది." చంద్రి. ౩, ఆ. ౧౧౨.

తెలమే. జే. ఆ. శ్రీ. అయలదడు. "ను. వివిధా మోచవిమిక్రితానలమెరి నీలవే... నిధర్ తెలమే నువ్వి గొరి బిచ్చించివన్." కు. పం. ౩, ఆ. ౩౦. న. శ్రీ. (క. తెలమే. క. తెల) 1. వివృతముచేయు. "క. మే నెఱిగి లొంటియను సంధానము చెడి కన్ను తెలది వారుగఘటిరిన్." ప్యా. ౪, ఆ. ౮౧. "నీ. నీవు మూయంగ దివి రంబు నిఖలలోకచయము గవిన భూకముల్ భయము బొంపెనీకరంబులు ప్రివ్ వికటి యను, తెలమకుట పాలనీత్రంబు తెలవలసె." భార. ఆను. ౪, ఆ. ౪౨౩; 2. వికసించుచేయు. "నీ. కమలాగృహకవాట కలికవందిక నాంగ బలజోరకరాజ గలయన తెలది." ద్విక్. ౧, ఆ. ౯౩. 3.

తెలగోరిమకము. ద్వ. వి. (తెలగోరు+మకము.) పంచామ్యము; సింహము. "నీ. పంచమభవంబు పాచ్చులిపలిక గాక, హరి యనుకుభాహయంబు శ్రీహరిక గాక, యిట్టి తెలగోరిమకముల కేల యనుచు, గనలి యంగము లై గనింగముల గదలె." రామ. ౨, ఆ. ౫౩, య. ౨, ఆ. ౪౯.

తెలగోరు జే. వి. డొ. (తెలగోరు) 1. తెలది కొని యుండుగోరు. "నీ. , తెలగోరు క్రేచ్చును లీగలగ." కాశీ. ౬, ఆ. ౪౧, దికా. ౨, ఆ. ౬౦; 2. తెలదికొని యుండుగోరు కలిది— పంచామ్యము, సింహము. "నీ. అనరానిదొ గల మయ్యెం బా నని కాని చలకుము తెలగోరి సామిలెన." సాంబో. ౨, ఆ. ౧౭౯. చంద్ర. ౨, ఆ. ౪౨.

తెలగు. జే. వి. 1. తెలయు; 2. ఉపశమనము. (శ. ర) వి. (దీప్తివృత్తియను అపాశమగా సంశ్కర్షణములాపించి తెల, తెల్ల యనరావ మలు వచ్చును. ఉదా. తెలగంటి, తెల్లగోరు, మొ.) మఱుగులేది; అనవృత్తము. "నీ. ఓడి గట్టన కొకరికమిమి నింది నెఱుంగ గదలించి ముడుపలి తెలవలెంద." పారి. ౪, ఆ. ౪౩.

తెలసి. జే. వి. (తెలు. ధా.) అపకాశము, నందు. "ఉ. ఉఱక నరుడు ప్రిణమరుయుగ్యులలక బెన నొంత నాతఁడు." తెల, తెల్ల యనరావ మలు వచ్చును. ఉదా. తెలగంటి, తెల్లగోరు, మొ.) మఱుగులేది; అనవృత్తము. "నీ. ఓడి గట్టన కొకరికమిమి నింది నెఱుంగ గదలించి ముడుపలి తెలవలెంద." పారి. ౪, ఆ. ౪౩.

తెలసిగొను. జే. ఆ. శ్రీ. (తెలసి+గొను) నందుచేసి కొను, అపకాశము కల్గించుకొను. "క. మెఱుగు లగువాడి హద్దులు, కఱువలు గుండంగ నగజ కెరడెఁ జాడక, తెలసిగొనుకకన గా నెడ, తెలవాడ దడురుకరంబు భేదించు హుయన్." కు. పం. ౫, ఆ. ౫౧౮. భార. ప్రి. ౨, ఆ. ౭.

తెలపు. జే. వి. (తెలు. ధా.) 1. (మూర్ఛకుడి, తెలివిగొందుట. "క. మఱియఁ దమక బొదువు మూర్ఛలు, తెలపులు నైకొనుచు వారు నెక బో..." భా. రా. యు. ౩౧౩; 2. (యా. తెలపులుచేయు.)

తెలపుయలపు. జే. వి. వికల్పము తెలివోను నొక వృదు విన్నపివోను నంటు, తప్పిబ్బు (శ. ర.) వృదు. —వాడు సంధివలన తెలపుయలపుట లాడుచున్నాడు.)

తెలపులగొను. జే. ఆ. శ్రీ. (తెలపుల+గొను) విక సించు, వికట. "క. మఱియఁ మనసుగదల దేద్యులు, తెలపులగొని నిగద రెండు తెలలగు

చేశాం బోటిపోవు నెవ్వనంటలు, నాటి నిరువురు
నలవరింక నేరరు రుతుల్." నిర్వ. ౮, ఆ. ౩౯.
తెలుపులచేయు. జే. ఆ. క్రి. (తెలుపులు+చేయు.)
బీదలుచేయు, బిల్లు. "చ...మార్గణవర్గములు
వచ్చి నక్షమల్, తెలుపులచేయుచున్ మెడలు
త్రొండుచుఁ బొట్టలు నీచుచున్..." భా. రా.
యు. ౧౦౭౩.

తెలు. జే. ఆ. క్రి. (వానక) బయలుపెడలు. (కర.)
తెలు. జే. వి. (త. తెలివై. తెలు+వాయి.)—గా
భిర్నము లేనిది—1. అందుచి. "గీ. మెఱువ
నాయాడుమాటలు తెలుపనిదు నల్లమనకు నిం
పారెడునురులు గావె." భార. విరా. ౨, ఆ. ౩౩౫;
2. బయలు. "నీ...తెలువ నా బయలును స్త్రీ
దనయ్య" ఆం. భా. కృ. ౫౪.

తెలువామెకము. ద్వ. వి. (తెలు+వాయి+మెకము.)
మంచానపుడు, నీచము. "క. మెకములతోడ దనఁ
తెలువా మెక మన నీగ మన...కరిపురాను
దేయములు..." ఆం. భా. ద్వి. ౮౧. ఇట్లే తెలు
మెకముమెకము, తెలువాయిమెకము. సాం. వి.
తిర్వ. ౭౧. అచ్చ. ఆర. ౭.

తెలుపు=తెలు. వి. (క. తెలుపు.) 1. (బాధయము.)
"క. నీలులినియక నామందఱఁ, తెలువా యిప్పు
నిది నాదఁ తెలువా మేల్మేల్." అచ్చ. అయో.
౨౨. (క. ర. పా.); 2. (అవస్థ) "గీ. అయ్య
నియ మింక నొకయిందుకంక తడవు, నీతెలుపు
తాద నీపేరు నీతెలుగునడిసి బలింక మది
యన్నది..." కళా. ౩, ఆ. ౮౭.

తెలు=తెలు. (వృత్తియందు తెలువకల్పమున కంత్వ
వర్ణము లాపింపగా మిగిలినరూపము. చూ.
తెలువ.) మూడగులేనిది, అసంపృక్తము. "నీ. బొక్కి
లోయ్యను నూతనోద్ధను మిడిమద్దుఁ తెలువోయిను
బాచిదేలుమెకము" కల్లా. ౪, ఆ. (క. ర.)

తెల. వై. వి. (నం. ధవళి- దీనియాప్రేడితరూపము
తెల తెలు.) ధవళికు, తెల్లనికాంతి. "గీ. దండ
చూకు లొదవెను తెలకరియలొందె, కల్లులకు
దున్న తెల తెల్ల బాయునపుడు." రా. వి.
౧, ఆ. ౭౩. విణ. తెల్లనిది. "క. కలయందు నేరయ
నొడలును, తెల తెలుగా ఒడవిడి దిక్కులు
గవ్వక, బలబలివేళ్లతోడకు, నెలనెల
బ్రాహ్మణుండు విన్నతుఁడయ్యెన్." నా. మంర.

గి, ఆ. ౧౯. ద్వ. క. పా. ౩, ఆ. ౯౯. పు. ౩,
య. క్రి. విణ. 1. తెల్లగా. "చ. తెల తెల నేగ
నపు .." భార. మా. ౧౪౦; 2. స్పష్టముగా.
"ఉ. అందలు నుంపురై చమగ నచ్చట నెవ్వరి
గడె తెండ్రో, బుద్ధున లన్నవారో తెల
బల్లుము నాపుడు .." మెన్. ౩, ఆ. ౩౫.

తెలగా. వై. వి. (నం. త్రిలింగ.) 1. త్రిలింగదేశ
మందలియొక శూద్రశాసిత. (వా; 2. ఆశాసిత
వారు (వృత్తియందు దీర్ఘమునకు మ్రోవగుడు)
ఉదా-తెలగబలితెలు. (క. ర.)

తెలగాణము. వై. విణ. (తెలుగు+అసేము) తెలుగు
దేశసంబంధమయినది. "నీ. తెలగాణభూముల
గలమన్నవారిచే .." వి. పు. ౧, ఆ. ౪౧.
(కానకములలో 'తెలుంగాణము' అని కనబడు
చున్నది.)

తెలక. జే. ౪. క్రి. న. క్రి. 1. మ్రొక్క. "మ.
అనలుం దంబలిచేసి నంకకుడు సామ్రాంగం
గావించ మ్రొక్క నీశాచారి ప్రచేతనుండు తెల
వక గేల్కొడ్డె సారంగవాహనుడు .." హరి.
౩, ఆ. ౭, 2. నులించు. "గీ. దేవతుండ్రి యు
తొది యాదేవభూత్యా, కలయునెరుల నిట్టిది
తెలకై త్రిలి" హరి. ఉ. ౧౦, ఆ. ౧౫; 3.
ప్రాసించు. "క. ఆసురబలి విత్తనలక, గానిబడె
తెలచి బడసె గాన నయముల్." భార. ఆను.
౫, ఆ. ౬౮. హరి. ఉ. ౫, ఆ. ౧౯౦.

తెల తెలుబోవు. ద్వ. ఆ. క్రి. (తెల తెలు+పోవు)
తెల తెలువా. (క. ర.)

తెల తెలువా. ద్వ. ఆ. క్రి. (తెల తెలు+పాటు.) 1.
తెల్లవాలు, వేగు. "క. తెల తెలువాల్లెవచిం,
గలకల మని కలకె అక్షిగం మెల్లెనల్." భాగ.
౧౦, పు. ౧, ఉ. ౧౦౨. ధీమ. ౨, ఆ. ౪౮;
2. తెల్లబోవు, వివర్ణమగు. "క. తొలివెల్లుల
మొగములు తెలు తెలువాణగఁ బల్లవాణె దఱ
వలమెమూల్." అచ్చ. బా. ౮౭.

తెలు. వై. విణ. (నం. ధవళి.) తెల్లనిది, ధవళము.
(దీనియాప్రేడితరూపము తెల తెలు.) "క. వలి
మిగి నింతుండు బలకరములతోడ జుడదీర విన్న
మట్టివయదయో, చలకలి చేక నీయ, తెలిసి
చోవుఁ జిగి దూర్వు తెల తెల కయ్యెన్." ఉ.
కా. ౪, ఆ. ౨౪౭. హం. ౧, ఆ. ౧౭౪.

తెలవాడు. ద్వ. వి. (తెలపకాడు.) తేతకనుల
చాడు. "నీ. అడమాయి తొయ్యలి మడచి యిచ్చిన
తెలవాడు తీరిక చేరియంద యుండ." కళా.
అ. ఆ. గిరి, రామ. క. ఆ. గృహ.

తెలవాణు. డి. క్రి. (తెలపకాడు.) ఉదయ
మగు. "క. కలకల మృగం బలంగులకావలగడ
విస్తయమున నఖయలొ యపుడే తెలవాణునీ నీ
యొకనిమి చమువరే దోవెక్ విలనవై భరి
మలన." దళా. ర. ఆ. అ. ఆకర, హంస. ఆ.
ఆ. అ. ర.

తెలాలు = తెలవాణు. (ఉదయమగు.) "గీ. ఆక
టను తోవకావలె యంగడింపుగంట తాకట్టు
నుంచి కడుపు నొడగడుపు మిచ్చుల నీడిలబడి
తెలాలు, దాక నొణలిన గలంగడు కట్ట మనిన."
వెన్న. ఆ. ఆ. క. ఆ.

తెలి. య. డి. వి. బ్రహ్మకము, కాచినయి.
'నీ. తనరులు బ్రహ్మకము తెలి యంగ .."
అ. భా. ద్వి. అగ్ర; డి. జలమిదివిష్కృత
య. (హ. తెలిగొను) వై. వి. (గు. భవక)
ధావకము తెలపు. "నీ .. తెలి తెల్ల తెల్ల
తెలపు తెల్లతెల్ల నీ నాగ తెలయలు తుంగం
బు..." అ. భా. ర. గిరి; డి. తెలివి,
విగమము. "అ. ఉజ్జీమంటలొన నుల్లాయి తెలి
జోక, యొకమేను గుండ కిద్దయూర్తి, తేజిల్లి
నున్నధీరవర్ణనకు బ్రహ్మక మయ్యె కిల్లెడు
దయ దరిచ్చ." భార. సా. గ. ఆ. గృహ. విలా.
తెల్లది. "నీ. తెలిగొన్నవ కాంతి తొలుపార
నిడుక గనుచిచ్చి చూచిన గానె యలల."
భార. విరా. ఆ. ఆ. క. ఆ. అము. గ. ఆ. ర. గిరి;
డి. నిర్మలము. "నీ. నెలమేటి తెలిసేట జీలుబిరి
మునాడి నేనొమ్మక బచ్చియలు తులది.
చార. గ. ఆ. కిరి, భార. ఉద్యో. క. ఆ. గృహ.

తెలిక. వై. వి. (గు. తెలిక.) నువ్వులు గానుగాడి
నూనెయొక తెలికంటెయొక నమ్మకొని జీవిండుకారి.
"చ. తెలికల మండలీ దోకడు తియ్యలిచాకము
..." (క్రి. కాకునిచాటుకొ). బ. తెలికలనువ్వులు.
(క. ర. వృత్తియం చేకవనాంకము. శ. ర.)

తెలికదరి. ద్వ. వి. (తెలికదరి.) పాలగుండము.
"నీ. తెలికదరి గరుమిడుమనిజొరగణ్యము
నిదుర గొణలు నుటయ." అర్చ. ఆర. గిరి.

తెలికంటి. వై. వి. (తెలికంటి) తెలివ్వుము.
"నీ. తెలివ్వుము కగు తెలికంటి. గీ. గాన
మిడి యంగ..." సా. వి. మాన. క. కిరి, వద్ద.
అ. ఆ. గిరి.

తెలికవాడు. ద్వ. వి. (తెలికంటివాడు.) గాండ్ల
వాడు, తెలికాకము. "నీ. తెలికాకము
జొవ్వు తెలికవాడు, గానుకవా దన..." అ.
భా. ద్వి. ఆరగి.

తెలిగంటి ద్వ. వి. (తెలిగొన్న) భవకామి. క్రి.
"నీ. దోహృదక నిర్వహకమునుపొల్పి
తెలిగంటి నమ్మెను తెల్లనమ్మె." ఉ. రా. ఆ.
ఆ. గిరి. దళా. గ. ఆ. గృహ.

తెలిగాము. వై. వి. (తెలిగాము.) శ్రీకృష్ణుడు,
తుంగుడు. (శ. ర.)

తెలిగొన్న. వై. వి. (తెలిగొన్న) శ్రీనివాసాన మేర
వృషభము. "క. తెలిగొన్న యంగ బంగళు
నుండి నీ, తులభద్ర తెల్లవృషభము..." అ.
భా. ర. ఆర.

తెలిగొను. డి. ఆ. క్రి. (తెలిగొను) ప్రమాణము
చేయును. "క. ముచ్చున బట్టినమాత్రన, తెల్లవార
ద డింక కనెచే తెలిగొని వా, దమ్మైన విడుపు
నిక్కలు మున్నెనం దనదండమున గొనవల
యున్." విల్లా. ప్రా. కాం. ౯౧. విల్లా, వృథ.
కాం. గిరి.

తెలిదామెకము. ద్వ. వి. (తెలిదామెకము.)
నివాసు. "క. ఆమెకదివర కెంతయు నెమ్మ
దితో నెక్కి కడలు నెరుకుచు తెల్లూరి, త్రిపురి
తెలిదామెకం దిమ్మన నొకటాని నీలం నెన
నికడకనె." అర్చ. మం. కిరి.

తెలిలేటి. ద్వ. వి. (తెలిలేటి) ఉన్నెల్లము.
"నీ... తెలిలేటి తెమ్మన గానక తిరుగు సాది."
దళా. ఆ. ఆ. క. ఆ. ఇట్టే తెలిగొను. కళాం.
ఆ. ఆ. ఆర.

తెలిదమ్మ. వై. వి. (తెలిదమ్మ) తెల్లదామర పుండ
లికము. "నీ. తెలిదమ్మనియిటి తెలిగంటి తెలువా
తెలుపొపు వందంపుదీ గుంపు." దళా. గ. ఆ.
గృహ.

తెలిదమ్మకంటి. ద్వ. వి. (తెలిదమ్మకొన్న) పుండరి
కామము, దమ్మక. "చ. అని తెలిదమ్మకంటి మది

సౌమ్యము నొందు. "వ... ఇట్లందు మూర్ఖు
నిన మునిజనులందు నులయు నభివృద్ధి
కులశ్రద్ధలు నొంది హాసకారములు నెలంగ
బొంది రుక. "జి. తెలిసి భాగ్యమును దృఢపి
వారాచ, బం ౧ గురిసి .." భా. ఉత్సా. ౪, ఆ.
33౪, 33౫. భా. అది. 2, ఆ. ౨3౩; 9.
నమస్కరించు. "వ .. కృతకాచమందరిపాచ
హయనకు తెలియుట స్వేదనియందరి నీహలాచ
జనకు వెళ్ళుల .." ప్రబంధ. ౮౮౦.

తెలియే ద్వ. వి. (తెలి+విజ్ఞు) అకాశగంగ.
"క... తెలియే జ్ఞునిమహా కన సారగంగ..."
అం. భా. ప్ర. ౫౧.

తెలిరా. ద్వ. వి. (తెలి+రాం) చంద్రకాంతము.
"వ .. తెలిరాకట్టునెలపులం బవ్వలిచి యున్న
నాయికావాయకులు..." పారి. ౨, ఆ. ౫౨.

తెలివి. జే. వి. (తెలియు. భా. క. లిపు. క.
తెలియు.) 1. భావము; వివేకము. "చ... దీని
శేల యధికం బగు నెవ్వగ నింక నొవ్వని తెలివి
మనమునం జొనుపు శీరక సారక గూర్పు
నెవ్వనన్." భా. ప్ర. ౨, ఆ. ౨౦3.
"క. కల పది యూరక కావంగ, నలదియె శ్రుతి
వాక్యమెనియగ్గులబై, నిదివశ్యధ్వం గ్రు
మునక, తెలిపొందిన గాక యెట్టికిమంతునకున్."
భా. అను. ౫, ఆ. ౧౬3; 2. గ్రహణశీ.
"చ. కనుగవ తెప్పగక తెలివి గర్భవహిణి గాక
గ్రుడ్డికొ, గనలుడు నెట్లు వెళ్ళులలు గాయక
నంకొకరుపు భాస్కరా." భా. ౪. ౪౯; 3. వికా
నము. "క. పురహారం దయమరిశీయంగ, శరము
శరావము దిక్కురసిన యిది యున్నరుడు నను
దెంచి యాశంకరుముఖకులంబు తెలివి గాంచి
ముదమునన్." భా. ప్ర. ౨, ఆ. 3౩౫. 4.
కాంచి, ప్రకాశము. "గీ. ఇనుడు కనదీప్తి కన
చేక విచ్చిపాయ, మణువ శీతెంచి విజయది
మగుడు గనినకెరియెదె తెల్లయు రనలుకు
బగలి, నిలుపుగలి దీపకళం వెలరువాణ్." కు.
నం. ౮, ఆ. ౧౮౬. య. ౨, ఆ. 2౧; 5.
(మూర్ఖులనుండి) లేలుట, స్పృహ. "నీ. కలు
మాలు మూర్ఖులై కలుమాలు తెలి పొంది కనక
రాదులకును మిలి." కవిక. ౫, ఆ. ౧౧౦.
వా. ౨, ఆ. ౨౦; 6. నిర్మలత్వము. "క. కల

నిన తెద్రకుడుపు విను, తెలివి బొరయు నెట్లు
తా నధిపంక ప్రియము లయినదురికంబుల
గలగియు. దనయంతక జేటు గౌరవ మెవ్వన్."
భా. కా. 3, ఆ. 3౪. కు. నం. ౮, ఆ. ౧౫3;
6. అంగీకారము. "నీ. సాధవరీత్రయు కాంతయు
వై నయగంధారియును నేన గాధవియ, మార
మితెలి విల్లు నోరుచుక్కానము..." భా.
ఆశ్ర. ౧, ఆ. ౯౬. నం. భా. ఆశ్ర. ౧౧, ఆ.
౪, గీ. 6. నవ్వుచనము. "నీ... తెట నవ్వున
నన్ను తెలివి నుపు. నీ. నిద్ద మన నిద్దక
తెనుగు .." సాం. ని. స్థా. ౬౦; 9. నవ్వుక.
"నీ. నిట వీరల జేయుట నెవ్వని కావెనెద్ద
మెచ్చాది తెలి పొందజేయ నేర్పు." భా. ఉత్సా.
3, ఆ. ౨౬3; 10. నానోషము. "వ... నల
భూతంబులమనంబులు తెలివి బొందె .." వా.
౪, ఆ. ౧౦, మను. ౪, ఆ. ౧౦౬; 11. కాగ్రత.
"నీ. తెలివై దనకన్నుల నెట్లు దృష్టియెడు
వామాక్షిరుచులు చీత్రంబు లుచున్." దళ. ౨,
ఆ. ౮౯. విలా. 1. నవ్వునము. "నీ. తెలివై
మీలు నూగారుదీప్తియొక్క..." కవల. ౫, ఆ.
౧౦౯, దళ. ౧, ఆ. ౧౦౪. 2. దీప్తిమంతుడు,
కాంతిమంతుడు. "నీ. తెలివెన్నెల పెండిరిగలు
నిడిచిరు చనలు కచ్చుచ్చు తెజ్జులు లనంగ."
పారి. ౨, ఆ. 3౬.

తెలివత్త. జే. విలా. (తెలివి+త్త.) వివేకపరి, ప్రాజ్ఞ.
"నీ .. తెలివత్త యనంగ జేయ ప్రాజ్ఞ." అం.
భా. ద్వి. ౧౦2.

తెలివకాడు. జే. విలా. (తెలివి+కాడు.) వివేక
మంతుడు, ప్రాజ్ఞాడు. "నీ. తెలివకా దనంగ
నిలయచుండు నభిజ్ఞాడు..." అం. భా. కృ. 3.

తెలివిగడు. జే. ఆ. ౧. (తెలివి+గడు.) మూర్ఖు
కులనుండి లేలుడు. "క. అనువర నిరు నిట
లాక్షుడు, కలుకరినవహంబు తెలి బాధవదంగా
నిటమున మోల యనియెడు, కుటిరాలక కప్పె
తెలింగన జేయుటకున్." హం. ౧, ఆ. 2౪.

తెలివి. జే. వి. (తెలియు. భా. 1. భావన. "నీ.
తెలివి యనంగ నెట్ల యన తెలివి యన,
బయల జ్ఞానంబు..." అం. భా. ప్ర. ౧౦౨; 2.
తెలియజేయుట; 3. దృష్టాంతము. (౪. ౬)

తెలియదు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తెలియ+యదు) 1. తెలియదు, నున్నదను. "చ. ఎఱుంగవలయు నట్టిది యగే కాల్గొంటుండు తెలియదు విను మని నున్న సాచ భరితుడై." భార. కాం. ౬, ఆ. ౨, చాన్మ. 3, ఆ. ౬౦2; 2. తోచుచున్నది. "గీ మించి భూచుండలంబు నిల్చుండుచోక, తెలియద బ్రహ్మ బడిమచ్చు పెచ్చుకొన్న, దీర్ఘ మనః తెల్ల బహురత్న దీర్ఘమనః, గోచరంబుల ముఖంబుని పురంబు." ద్వ. ౧, ఆ. ౬౩. విద్య. ౫, ఆ. ౫౮. 3. ప్రసన్నుడు. "రగడ. పారిక మధులక్ష్మీ సురహస్సులకు బొన్నలకు, తెలియడి పుత్రముల తిన్నలను." రాధు. ౨, ఆ. ౬.

తెలియమి. ద్వ. న. శ్రీ. (తెలియ+మి. తెలి.) బోధించు. "చ. అం లేవాసులకు తెలియమి మ...." ఆము. ౬, ఆ. ౬౫.

తెలిపు. జే. వి. (తెలియ+పు. తెలిపు.) కాంచి. "నీ కలకలముద్దును గలిగెల్లావుల తెలిపుల మలదచవులచెదంగ." భార. ఆది. 3, ఆ. 22.

తెలంగ. పై. వి. (య. త్రిలింగ? తె. తెలి.) 1. అంధ్రభాష. "క. తెలంగ కవిత్వము తెల్లం, చలచివకవి." నిర్మ. ౧, ఆ. ౬; 2 అంధ్రీజీకము. "ఆ. తెలంగ కవి యన్న జేంబు తెలంగ గేను, తెలంగవల్లభుండె తెలంగ గొకంబ, యెల్లవృషలు గొలుక తెలంగవే బాసాడి, జేకభాషలందఁ తెలంగ తెల్ల." ఆము. ౧, ఆ. ౧౫. (తెలెండ ర్థములను నివేయించావలయు) 3. అ. అంధ్రీలు. "నీ ఆరెల కన్నుడీ బలవలం తెలంగలం దవ విరు దందియందలి కొలువ." ద్వ. ౧, ఆ. ౪౨.

తెలంగబడి. ద్వ. వి. (తెలంగ+బడి) అంధ్రీకరణము, తెలంగరీత "క. అలకద సంస్కృత, శబ్దము, తెలంగబడి కవిత్వము తెలుడదంగా, బలంబున బింకవనం, బులు భేదింబుని మెచ్చు బాధనము కృతిన." నిర్మ. ౧, ఆ. ౮.

తెలంగభూమి. వి. వి. (తెలంగ+భూమి) అంధ్రీ జీకము. "గీ. బలివి చాచింది యేలింజె తెలంగ భూమి." భీమ. ౧, ఆ. ౬౨.

తెలమి. జే. ఆ. శ్రీ. కకలము. (యా. తెల్లం) ఆ. శ్రీ, న. శ్రీ. నమస్కరింకే. "నీ.. చనువుల తెల్లవిధామలఁ ద్రియము పుట్టె, తెలివి స్త్రానించిన నలకజీ విడి..." భార. ఆశ్వ. ౪, ఆ.

రా. న. శ్రీ. 1. పొగడు. "ఆ. ఆకడు పుల్ల రాగగతియను మునుకల్లంబు భూసురవోక మను దిసింది పుచ్చువారి తెలివి మన్నింది భస్మించి పరుసతోడఁ జిగురుతోడి." భార. ఆము. ౫, ఆ. ౧౬౩; 2. స్త్రానించు. "క. కోటిలంబుల తెలివిన బలం గానలపొడి జోదంబట్టికన్నులు బలంగునో, నాన నననములు బని యూహా నూతల ముంగలనె యది స్త్రానలన్." కళా. ౬, ఆ. ౨౩౦; 3. భజించు. "క. జేకాన్త నజేకా నఖల, జేకానముగ విచ్చు భక్తి తెలంబును దురత, పుష్పాము పుష్పాచయమున, మోహక నిరీరించు యోగిమఖంబుల కృష్ణ." భార. కాం. ౪, ఆ. ౨౩౩; 4. (బాదలు) లేచు. "నీ. రాగివేళ మనోగ్రంథి తెలంగ నీర్జలక నిండవు రాది తెలంచుభిం, విజ్ఞానవశమున తెలయకల్పభాంబు నికల్ప సుపుమె నెడుచుండు." చాన్మ. 3, ఆ. 3౨; 5. ప్రస్తుత నొందించు, కాంచింబు. "క... ప్రోబులది, క్రమం కాంచికొండఁ జేయుట, మును తెలంచు...." భార. నిరా. ౪, ఆ. ౨౨౩. 6. నంకిరింకేయ. "చ. అధిమఖకల్లకారి నుకృతాధ్యంబు గాచురురాధ్యమనన, ప్రభ పుచ్చు... ధర్మశాం గాన జోష భూమిభుం దకఁ బాడనిం తెలివే జేయింబంబు సాధువ్రాజున్." పాండు. ౫, ఆ. 3౫; 7. తెలంబులలాడించు. "చ... గముల్ గమలై చనుచుంది తెల్లంబు, తెలివి తీవ్రసాయకవారి రథవాళిపులింబుల బన్." వరాహ. 3, ఆ. ౪౮; 8. విజలగు (సావర్ణమున 'చ' పర్వము) "రగడ. ఇచ్చుటిచ్చుటి కింపునింపెను నిండు నిండునిభావ్య నిల్చుయెచ్చు యచ్చుకుంపు మొగ్గలయాన యానతి పల్లఁ పెల్లమె." చాన్మ. 3, ఆ. ౧౧౪; 9. క. ౫, ఆ. ౫౩3.

తెలంపావు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తెలంపు+అవు.) తెల్లనగు. "నీ. దిక్కులన్నింటను తెలంపావులతో గానించె నల్లయనవోనిర్వలంబు." భార. నిరా. ౫, ఆ. 3౨౦.

తెలంపు. య. జే. న. శ్రీ. (తెలియ+పు. తెలి.) 1. ఎఱిగించు, చెప్పు. "క. జేకానరత్నము మూల నెల్లరి కర్మముల కలకవే కలంబన్." భా. 2, ఆ. ౮౧, పారి. ౨, ఆ. 23; 2. దురంత,

(తెల్లదనము.) “చ. ఇటు దోడంగడి...తన
కాంతి మానె నవల దెల్లలు, తోటి కన్నె...”
య. పం. ర, ఆ. ౯౦; 2. (ఉపోలు.) “నీ పాల
దలబో లవలదెల్లలు నటింతుచు గ్రాలుచుటకు
టాగుచులనంబు.” మార్క. ౧, ఆ. ౧౩౪.
వి. (తెల్లవి.) “గీ. జ్యోత్స్న నాగం దమిస్త
నా నుగ్గోభార్య, లవలదెల్ల నందు నొకతె జ
లాపు ద్రవంతు.” నైష. ర, ఆ. ౧౦౪.

తెల్ల = తెలు. తెలుపు, ధావశ్యము) “నీ... తెలి
తెల్ల తెల్లన తెలుపు తెల్లన వెలి నాగ తెలయను
కుళ్లంబు ..” ఆం. భా. ప్ర. ౧౦౮. వి. (కర్త
ధారయమున విగాగము లహంకము.) 1. తెల్ల
వి. “నీ. ఉల్ల తెల్లనితుగ్గో క్రమవాలంబు నల్ల
జీవితరేని ..” భార. ఆది. ౨, ఆ. ౩౪. ఆము.
క, ఆ. ౧2. భా. రా. బాల. ౩౪౦; 2. మృద్దున.
“ఉ. విష్ణుశ్రమలక క్షయమున వేము నయ్యయి
బద్ధ కర్మ న, ద్విష్టుత లాచరించుటలు జేపటికొ పను
జేపమానందై, క్షుద్ధున దనంగం బుట్టి శిశుభేలన
మాదిగం గలభావముల్, ధృష్టుత నిర్మహించుటలు
తెల్లగ వింటి నెల్లొర్రువుగవా” ఉ. హరి. ఉ.
రా. ఆ. ౩౦౪.

తెల్లంటి. జే. వి. (క. తెల్లంటి, తెల్లంటు.) బహు
మానము. “గీ. నీర ముందిన సోరకాయ నెగసి
నట్లు, పేదకొని నై నుతెల్లంటి నీరవోలె.” ఉ.
హరి. క, ఆ. ౨౮.

తెల్లబాటు. ద్వ. ఆ. క్రి. (తెల్లకొ + పాటు.) తెల్ల
నట; (ధర్మాదులచే) వివర్ణకనోందు. “గీ. తెల్ల
బాటెను ననె చూడు తెలువ నిధుడు.” నైష.
ర, ఆ. ౧౬౩. ఆం. భా. వృ. ౧౦౨.

తెల్లకలిగొట్టు. ద్వ. వి. (తెల్లకలిగొట్టు.) కాళ్ళ
పాటలికి. (క. ర.)

తెల్లకల్ప. వై. వి. (తెల్లకల్ప) కైరవము, తెల్లని
కలంబు. “గీ. కైరవ కిథ గాఢ తెల్లకల్ప యనంగ,
వెయ్య...” ఆం. భా. ప్ర. ౧౬౪.

తెల్లకాంచనము. వై. వి. (తెల్లకాంచనము.) ఒక
కాంతికాంచనము. “నీ. తెల్లకాంచనము కుంబిల
మెల్లకాంచే ముప్పి తెల్లని నీరున్న యిచ్చు.”
హంస. క, ఆ. ౧౧.

తెల్లకాశి. వై. వి. (తెల్లకాశి.) శ్వేతవాయుము,
ధూంక్షము. (క. ర.)

తెల్లకొక్కెరు. ద్వ. వి. (తెల్లకొక్కెరు.) బంక.
(క. ర.)

తెల్లకగ్గెరు. ద్వ. వి. (తెల్లకగ్గెరు.) అశ్వము. (క. ర.)
తెల్లకడ్డ. వై. వి. (తెల్లకడ్డ.) లకునము, పెల్లెలి.
(క. ర.)

తెల్లకన్నెరు. వై. వి. (తెల్లకన్నెరు.) శ్వేతకర
నీరము. (క. ర.)

తెల్లకంటి. వై. వి. (తెల్లకంటి.)-తెల్లనితెగ్గలు
గలది—హంస. “ఉ. బంగరుబొడ్డు పలుకబడినై
దరి పచ్చనిమేనుకమిల్లూ, నీగపుచుట తెల్లకంటి
చిమ్మచూచి కదానవన్నెముం, గొంగులతండ్రి
పాటదెలిపం దొలకానపు చాల మోము
దెప్పగం గలదెల్ల దనంగం గలమొండ్రి దమించు
గావుతన.” హంసారీ. ౧, ఆ. ౩.

తెల్లకంటి. ద్వ. వి. (తెల్లకంటి.) శతనీర్యుక్తి
(క. ర.)

తెల్లకలితేరు. ద్వ. వి. (తెల్లకలితేరు.) దీర్ఘ పక్షము,
శ్వేతపక్షము. (క. ర.)

తెల్లనియ. ద్వ. వి. (తెల్లనియ.) నునానము.
(క. ర.)

తెల్లనిలు. జే. ఆ. క్రి. జాము. “ద్వి. విశ్రువముల
జీవిన కొరిం జాచి, తెగదే పయ్యెదల లింత తెల్ల
నిలంగ, బదపడి చాచిన బాహుమాలముల,
నదిబంగరుపాడి యుచి మై చాల.” ఆ. మ. క.
౨౩౨, పు. ౧౩, పం.

తెల్లనినె. వై. వి. (తెల్లనినె.) మంతరికి. (క. ర.)

తెల్లనిరిసిం. ద్వ. వి. (తెల్లనిరిసిం.) శ్వేతపాళి.
(క. ర.) [(క. ర.)

తెల్లనిరిశే. వై. వి. (తెల్లనిరిశే) మధుశ్రవశి.
తెల్లగెంజెన. ద్వ. వి. (తెల్లగెంజెన) అశ్వభుర,
వీరధీనిశము. “గీ. నల్లగెంజెన పూరి తెల్ల
గెంజెన యుక్త, రేణు గెచ్చిరి పంబరేణు...”
హంస. క, ఆ. ౧౦. (“తెల్లదింజెన”) ఆది (క. ర.)
తెల్లగోరుంబ. వై. వి. (తెల్లగోరుంబ.) నై రేయ
కము. (క. ర.)

తెల్లపెద్దంగలు. ద్వ. వి. బ. (తెల్లపెద్దంగలు.) ఒక
రకపుపెద్దంగిభాగము. “గీ. తెల్లపెద్దంగలంబు
దీవనయలు, నాదియగు పేర్లు గలనవ జ్ఞకనియంబు,
నుండు శతకాంతిదానపు లొక్కనిజను.” హంస.
క, ఆ. ౧౨౮.

తెల్లచెండు. ద్వ. వి. (తెల్ల+చెండు.) లేనకముశీ.
(శ. ర.)

తెల్లకీర్తి. ద్వ. వి. (తెల్ల+కీర్తి.) ఉన్నెక్కువ.
"శీ.. తెల్ల, కీర్తినిబట్టినిలవ ముత్రవరలు
లేతి, యనగ నున్నెక్కువముపేరు ఎదురు
సాంబ." సాం. వి. దేవ. ౧౭.

తెల్లతీరము. తె. వి. (తెల్ల+తీరము) వృక్షాశి.
(శ. ర.)

తెల్లతలకట్ట. తె. వి. (తెల్ల+తలకట్ట, ఆరాటిశి.(శ.ర)
తెల్లతల్లిడు. ద్వ. వి. (తెల్ల+తల్లిడు) ఆలర్పముశీ.
(శ. ర.)

తెల్లటి. దే. వి. (శ. తెల్లటి, తెల్లటు.) బహుమానము
"క. ఇటమీర దెవ్వరికిం తెల్లటిగా నీ పట్టు లునకి
లలనా నన్నెలల మూడుబంగల నున్నటి
యెలల. గాన రాముకళ్ల నులు మింకన్." భా.
రా. యు. ౩౦౪. చండితా. వర్ణ. ౩౫౮. పు.

తెల్లదానిమెకము. ద్వ. వి. (తెల్ల+దాని+మెకము.)
నింపము. "క. ఓలిమెయి తెల్లదానిమెకా
లిజులమీద నదరుకై నడి..." అచ్చ. యు.
౨౦౫. ఆం. సం. తిర్మ. ౧.

తెల్లకున్న. ద్వ. వి. (తెల్ల+కున్న.) విట్టదిరము.
"శీ.. తెల్లకున్న యనగ, విట్టదిరాఖండై వెల
యను..." అం. భా. ద్వ. ౪౮. "శీ. కమలబాంధ
పునోర గదునమెరుగుతున్న దేవతామణ
ములో తెల్లకున్న." చెన్న. ౫, ఆ. ౭౧.

తెల్లలేతి. ద్వ. వి. (తెల్ల+లేతి.) ఉన్నెక్కువము.
"శీ. దేవతాశ్రయి వెలయున తెల్లలేతి, నిట్ట
నిలవకీర్తి గా నీలకంఠ." అం. భా. ప్ర. ౫౬.

తెల్లదమ్మ. ద్వ. వి. (తెల్ల+దమ్మ.) పుండరీకము, తెల్లని
దమ్మ. "శీ.. తెలిదమ్మ తెలిదమ్మ తెల్లదమ్మ, తెల్ల
దమ్మ యనగన దేవతల మందరింబు..."
అం. భా. ప్ర. ౧౬౫. [(శ. ర.)

తెల్లదామర. తె. వి. (తెల్ల+దామర.) పుండరీకము.
తెల్లదీవి. తె. వి. (తెల్ల+దీవి.) శ్వేతదీవుము. "ఆ.
దీవుల్లె తెల్లదీవులై రోని గాంచె..." ఉ. రా.
౫, ఆ. ౧౮౫.

తెల్లన. తె. వి. (న. కవళి.) తెలపుధావళము.
"శీ... తెలితెల్ల తెల్లన తెలపు తెల్ల తెల్లన తెలి
దాగ తెలయున శుద్ధంబు..." అం. భా. ప్ర.
౧౦౮. వి.

తెల్లనిది. "శీ. దామృదక్రి నిల్పుధావళము
పొల్లిర తెలిగంటి మోము తెల్లనయ్యె." ఉ.
రా. ౨, ఆ. ౧౩౭. దకా. ౧ ఆ. ౨౬.

తెల్లనగర. ద్వ. వి. (తెల్ల+నగర.) వృక్షవిశేషము.
"శీ. దేవదా దుస్సగి తెల్లనగర వేద
కరి వేద మరకవేద." హంస. ౪, ఆ. ౧౧.

తెల్లనాకు. ద్వ. వి. (తెల్ల+నాకు.) శ్రేతకములపాకు.
"శీ. పొదునానినంతకు బోవువారలచేత దమ్మి
య బోకలు తెల్లనాకులు..." శుక. ౨, ఆ.
౪౩౪.

తెల్లనార. ద్వ. వి. (తెల్ల+నార.) మత్స్యవిశేషము.
(శ. ర.)

తెల్లనిట్టు. తె. వి. (తెల్ల+నిట్టు.) కైలాసవర్ణ
కము. "క. అల్లన కందే పానపాన, తెల్లనిట్టు
ఊర మచ్చుదేవముపాలం, దెల్లన జూనిన
ధరణీవల్లభ నీరామునీన వాలుమెంబుల్." స్వా.
౪, ఆ. ౧౬.

తెల్లనికల్లి. ద్వ. వి. (తెల్ల+నికల్లి.) వర్ణనిశీదీ "చ...
వేల్పులు బలబాంబు లాకమలపొల్లుక తెల్లనికల్లి
పెట్టోడ లకుచు కల్లవారల బోగదా దనవల్లని
వేల్పు గొల్పిదన్" ద్వ. ౧, ఆ. ౨.

తెల్లనివోర. ద్వ. వి. (తెల్ల+వోర.) శివుడు. "క.
తెల్లనిక అబ్బున మ, తెల్లనివోర మరక మోవ
దిని బ్రతుకుట నీచల్ల దళంబున గాదే, కల్లాలక
తీనుకల్లి గంగాకల్లి." విజ. ౧, ఆ. ౫౦; ౭. బల
రాముడు.

తెల్లనిమెదంబు. ద్వ. వి. బలరాముడు. ఆం. సం. దేవ.
౨౯.

తెల్లచేలగుమ్మడు. ద్వ. వి. (తెల్ల+చేలగుమ్మడు)
విచారి శి (శ. ర.)

తెల్లపులగుమ్మడు. ద్వ. వి. (తెల్ల+పులగుమ్మడు) శ్వేతవా
రనిది శి. (శ. ర.)

తెల్లమానికము. తె. వి. (తెల్ల+మానికము) వృక్షము.
"చ. కనదగు తెల్లమానికపుంగుల బోవుదు
చచ్చురాలా." య. ౧, ఆ. ౫.

తెల్లమి. దే. విజ. వృక్షము. "క. మనలి కిరియంతె
నపు దయ్యగిరాక్షేణుల రాజుమక్షక్షేణం,
దెనగ నికియింక వన నృపైక బాజుడు మగుడి
గామి తెల్లమియె కదా." స్వా. ౪, ఆ. ౯౧,
వి. ౧, ఆ. ౫౦.

తెల్లము. జే. వి.ల. "క. ఇది యేమి తెలంగ దీనికి, మొదలెప్పుది నాకు తెల్లముగ తెల్లము..." భార. అది. ౬, ఆ. ౨౬౨ భార. ఉన్మో. ౧ ఆ. ౧౩౫. క్రి. వి.ల. నువ్వముగా. "క. ఏదేశ మనసుండి యిటు యేదేశమునకు నదిగ దీవు తెల్లము చెప్పుమా." దక. ౧౫, ఆ. ౨౮. వి. పు. ఆ. ఆ. ౨౩౯. [(క. ర.)

తెల్లములక. ద్వ. వి. (తెల్ల+ములక) స్త్రీకల్పకారి శి. తెల్లమొనవు. ద్వ. వి. (తెల్ల+మొనవు) కామభేదవు. "నీ. అదీగ నొంగడి యావు జేకీగిడ్డి చదలు తొడుకు తెల్లమొన వనంగ, నురగది పేళ్లగు..." పా. వి. జే. ౧౯.

తెల్లమ్రాను. ద్వ. వి. (తెల్ల+మ్రాను) కల్పవృక్షము. "క...శ. తులమ్రాను తెల్లమ్రా నన, తెలగును గల్గుకనూళ్లు చెప్పండికా." అం. భా. పు. ౫౯. తెల్లయిలుగుడు. ద్వ. వి. (తెల్ల+యిలుగుడు) శ్రీక కర్తము. (క. ర.)

తెల్లయిచ్చి. ద్వ. వి. (తెల్ల+ఉచ్చి) సూ క్రిఫలశి. తెల్లయేనుగు. వై. వి. (తెల్ల+వియగు) విరావకము. "నీ. వలకమదానకంబు చొదలి యవంగ, తెల్ల యేనుగు నాంగను జేయిల్లు." అం. భా. పు. ౫౬. తెల్లలాడ్డుగు. వై. వి. (తెల్ల+లాడ్డుగు) (క. ర.) తెల్లపట్టిచేరు. ద్వ. వి. (తెల్ల+పట్టిచేరు) కామజ్ఞ కము. శి (క. ర.)

తెల్లవన. వై. వి. (తెల్ల+వన) మైమవరిశి. (క. ర.) తెల్లవాణు. ద్వ. ఆ. క్రి. (తెల్ల+వాణు) 1. తెల్ల నగు "క. తిర నెల్లం తెల్లవాణువు దరిమాలినకృష్ణ యొగడె కరుణకల బూనెన్." భర్తృ. 3, పు. ౮, దకా. 3, ఆ. ౧౦3; 2. ముదియు. "నీ. కల్లవాణువేళ తెల్లవాణువేరు లదిపాకనీ కాళ్లు ముకగిరింప..." నిరం. ఆ. ఆ. ౧౧౯. 3. ఉదయమును. "ఉ. అద్దనులేయ భూమివశనాథము గుచ్చురి తెల్లవాణిగో, నిద్దురం తెంచవచ్చు..." ఉ. రా. 2, ఆ. ౨3౦. నీరా. 3, ఆ. ౪౬; 4. పాపివనుగు, వెడిపోవు. (క. ర. ప్రా.)

తెల్లవానిరి. ద్వ. వి. (తెల్ల+వానిరి) స్త్రీకనవన శి. (క. ర.)

తెల్లవరము. వై. వి. (తెల్ల+వరము) వింజామరు. "నీ. పాట తొకతె తెల్లవరములు బాని వివర" అప్పు. ౫, ఆ. ౧౧.

తెల్లనలు. ద్వ. వి. ల. (తెల్ల+నలు) నిర్దాగ్ధముశి (క. ర.)

తెల్లన్న. ద్వ. వి. (తెల్ల+ఉన్న) సూ క్రిఫలశి. "నీ. తెల్లకాంచనము తుదిల మెట్లకాంచన మున్న తెల్లన్న నీయన్న యిప్పు." చాం. ౪, ఆ. ౧౧.

తెల్లం తెలివి. 1. (వివేకము.) "చ. తెలవము విద్యయం గొనము శేవయు ప్రోదకనములు తెలియన్." నీలా. ౧౯౨; 2. (వికాసము) "చ. మనర్థబాధ మృదుకావనిశేషము లొప్పు తెలయలగ నది యగు రత్నపుత్రికయు నకృదికావ్యము నొక్క రూపము." కు. ను. ౧, ఆ. 32; 3. (కాలి) "ను. కుముదంబుల్ విజృంభం గోకములు నభో చించ గామిప్రకాశిమంబుల్ చిలకొన వర్ణంబులు తెలియ తెంది చానిన..." విల్లు. ౨, ఆ. ౨౫. తెల్లికము=తెలివము. (నువ్వముగు). "క...అతిత వాత్స నెలుంగనియది తేదీమనుభావము చూడ నదుగు నుది తెల్లికదన." కళా. ౫, ఆ. ౮౨.

తెల్లం=తెలివు (కాలి.) "చ. వా తెలయును దీనికాననము తెల్లం గరలు మనోహరము." భార. అది. 2, ఆ. 23.

తె. జే. వి. నమూనాము. "నీ. పాంపాను తెలివత్తి యంపు జొంబుత్తెలి తెవం నిర్దంతురుత్తల గాగ." అచ్చ. బాల. ౧౯౦. (క. ర. పా.)

తెనడు. జే. న. క్రి. తిరనెల్లంపు. "నీ. నీలాత్మల చ్చాయం బొలుమెచాయము నవవద వశముల తెనడుమెలుంగుం, గనుడియి..." భార. అశ్ర. ౨, ఆ. ౪౨.

తెత్తలం. జే. వి. వ్యాధి. "నీ. తెత్తలంగియున్న మృగముల విది యేడు." భార. అది. ౫, ఆ. ౫3, అచ్చ. బాల. ౧౧.

తెత్తలంగిటు. జే. వి.ల. (తెత్తలంగి+టు) వ్యాధి గ్రస్తము; వ్యాధిగ్రస్తరాము; వ్యాధిగ్రస్తము. "నీ. తెత్తలంగిటులైన నేద్యునంగమును." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౦౧. భో. ౩, ఆ. 33.

తెత్తలంగిట్టు = తెత్తలంగిటు. (తెత్తలంగి+ట్టు) "నీ. తెత్తలంగిట్టినయను దీనివేనునిజో దాని మాలినదియే నీజాగొట్టా." అప్పు. ౪, ఆ. 3౯.

తెత్తలంగిడు. జే. ఆ. క్రి. (తెత్తలంగి+డు) వ్యాధి గొందు. "నీ. కలవ నోద యున్నమెలుకది నెండి, తెగి యున్నను అనవంబ మెలుక

యన్ని, ఇతలగొనియన్న మృగములఁ దివిరియెయ, రణచి యాహరణగమనముల లయన." భార. అది. ౫, ఆ. ౫3; కుక. ౧, ఆ. ౫౫౫. తెలులకుడు. ద్వ. ఆ. ౨. (తెలులకుడు) వ్యాధి గొందు. "వ. కొండలుగులులు పరిమరవనకలంబినఁ ఇతలకుడి కృంభణావస్థం దైనను బరికృలంకురు..." కాశీ. ఆ, ఆ. 2౯.

తెలులకుడు = తెలులకుడు. "గీ. విశ్వసింపిన నీరు ద్రావకు నిర్ద్రావోయన కాటకొప్పుడు బొడ్డు యన్ని, ఇతలకుడైన గుండెన దిట్టనెడినఁబండు దనుకంబు ఇట్టిహిం ద్రమున." కాశీ. ఆ. ఆ. ౨౦. తెల్లగొంతు = తెలుగొంతు. విభా. ప్రా. కాం. ౧౩.

తే

తేలకము. సం. ఆ. పూ. చేకవీశము. "గీ. తేలక గాంధ్యశిరిగాది చేకములకు" నాది. ఆ. ఆ. ౧౩.

తేకు. చే. వి. క. తేకు, తేగు. త. తేకు.) క్రకవక్రముశీ. (క. ర.)

తేకు. చే. వి. (తేగు భా.) 1. కైర్లము. "క. తేకున యలరంగ నీగతి, పోగిని చని చగల రత్న తోరణమొత్తకీ, ప్రాంతమనుగృహముల నవ్వుల కల విడియింప రావముఖ్యం దొకన్." భా. ౪, రాక; 2. భా. రా. యం. రాక. సంజీవము. "ఉ. అల్లన నిలి యట్లయి నాదిని వానశుకలి తేమియుం, ఇల్లముగా నెరింగిని తేకున తేలిట నచ్చుటొప్పు నాయలము శంకరం బును నుండంగ తేగిరపాటు మేలే.." భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౧౩౫; 3. భయము. "నీ. ఘటబలక్ర ములు ఘనుడుగురు కట్టిరానిఁ జేకున తేక కదిలి తే పావాలయ..." భార. ద్వి. ౧, ఆ. రాం. భార. ౧, ఆ. కరా. భార. ద్వి. ౧, ఆ. ౨౩3; 4. వికళము, యంత్రయుక్తము. "క. వీరమొయ నీదీక్షామకుం, వాడంగ నీ కొడుకు కలచి కలమి కవినిఁ బేరాకలితో నున్నకారిదే, చేకున నెడి చేరుకలగిరి గురు ముఖ్యు." భార. ద్వి. ఆ. ఆ. ౧౯. భార. ద్వి. ౪, ఆ. ౨౫౦; 5. మర్యాద, గౌరవము. "నీ. బోటికిఁ దోచియి తోలియఁ జేకున యను పెడనఁ జెయ్యలం దిడవడంగ... గీ...కార కొందు మృతదమన కింపునయమి..." భార.

విరా. ఆ, ఆ. 2౦. భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. 3౪౩; 6. గర్వము. "ఉ. మున్నదీయె యమానఁకున్, తీరక మిం నయ్యులల లేకున మాన్య.." కృ. శకుం. 3, ఆ. ౫౩; 7. భయము. "ఉ. అనునఁ బున నగియొంద్రుడు కన్యలు నాక చొచ్చి భా. శ్రీమద్రామాయె కృలన జేకున నేయక బొట్ట కాకులం, గానిగ నొక్క పెట్టుకల లు కాకరమాన్య విభేదహీనఁదై, యామరవైరి వదైఁ తెల లక్షము లేక మృగాయతాకులన్." ద్వ. ౫, ఆ. ౯౦; 8. సంజీవము. "క. అశాన్య వారి రమణి లేకున నన్నవిడువాడె చేవుడు..." ఉ. రా. 2, ఆ. 3౦౨. భా. రా. కాల. ౨౧౨; 9. సంకల్పము. "క. దివిజును దలమి మలయను, దివిజులము నీచమడచు లేకున మదిఁ బానిలిశిని ముట్టు నేలఁట, నకుమగు..." హరి. పూ. ౪, ఆ. 3౧; 10. వికళము. "గీ. కరుణింపొందు, పడయఁ గిడపడి లేకున వాడ నలయ." కు. సం. ౫, ఆ. ౪౫. కు. సం. ౯, ఆ. ౧౪౫; 11. కృత్తి. "క. ఆపాచలవిహరణముల, దీపుల భ్రష్టింప మరగి లేకున తేకాగోపాలకుల ముక్కున నీకులలును ములచి యెండి నీవనవరై." భా. ౧౦, స్కం. పూ. ౨౯౦; 12. మృత్యుత. "క. అచలి గాత్రో భక్తిం, జేకున గలవాడఁ గానో లివలెల కృపన్." కాశీ. 3, ఆ. ౦౯; 13. నిశ్చయము. "వ...గగన వడం దెగిదన మిట్టుటంత్రాదోగచుక్కు లేకున మరకతంపుటుప్పదిగ కొనిగ నప్పి యెలుకులకాది పాదువామిటానితీరున్..." చం. రా. 3, ఆ. ౨౫; 14. ప్రసిద్ధి. "క. బలవిక్రమముల గడు మిక్కిలి లేకున గలత నిత్ర కినిన నెదురు, గలర నిలింతులు..." హరి. ఉ. ౧౦, ఆ. ౧౫

తేగు. చే. ఆ. (క. తేగు) వలకు. "ద్వి. నీలకుఁ బాఁదేజు దోగకుఁ బలికి; దేగును నెండల, గ్రాగును ద్రియుల, కాగును మది తెల రేగును ద్రితి." వండితా. భర్తృ. 3౫౨.

తేజెట్టు. చే. వి. నారితేకుశీ. (క. ర.)

తేటి. చే. వి. కుమారు, క్రమము. "గీ. విల ప్రేతిమ తేటి యిం లేటికలగ, సంక్రితల నన్నగాలి యొ నన్నగాలి వెట్టానో తోపదన మింక చిలకఁ బలక, పారె గుంబింక బంధు చంపమాను." రామా. ౩, ఆ. ౨౫. ఆం. భా. ద్వ. ౯౫.

లేటింటి. తే. వి. (లేటి+కన్న+ఇ) వల్లభకము
తెల్లని కలిగి యందు మున్నీ. "గీ. శ్రుతిపుటా
మల కమ్మకంఠునకు తెనగ, మానసాంభోజమభి
నవమాగరండు మాధుర్యంబు చేల నీచే నాధురీతి
చేసిగలి వనియవనే లేటికంటి." కాశిండి. ౬. ఆ.
౧౦౩.

లేడు. తే. ఆ. శ్రీ. పంచుకొను "గీ. అతివ
పూర్ణండుగిరి దడకళాంబురేడి యడ దండు
నిలువడిరిండ్రి కొంబమింటిపై నుంట కాదని
యింటిపైకి, దమ్మకొంటి నుంటు చెట్టోచు
వెడలు." అము. గ. ఆ. ౧౧౬. ('తొడి' పాకా
వరము.) కకు. గ. ఆ. ౧౨౩.

లేగ. తే. వి. తాటిచొక్కనుండి బయలుదేలి భక్తు
వదార్తముగా నువయోగవసుమెంబక, (శ. ర. చా.)
లేగద తే. వి. (క. తేయకై.) అంటినది.
(కాశిము. క. ర.)

లేగము. వై. వి. (నా. త్యాగ.) దానము. "నీ ..
దానమా కాగము పెట్టాడు గీగి యింక. గీ.
పునువరింక పుడక లేగము పుడు కనగ." అం.
భా. ద్వి. ౧౨౩ తేంక. మాన. కర.

లేగాక తి. ద్వి. వి. (హి. లేమా.) చురక తి. (శ. ర.)
లేగుడు తే. వి. చొల్లు. "నీ. సోలేగుడు గాఢ
నారివేరము మోటు పారక బయ్యెన కాఠి యొర
తేర." చంద్ర. వి. ౩, ఆ. ౧౪౩.

లేజుకము. నం. వి. ఆ. పు. కాశివెయ్యళి. క. ర.)

లేజుము. నం. వి. ఆ. పు. 1. వెయ్యళి; 2. తెల్లళి.
న. 1. నాఠంబట్టు, వాడినీయంట; 2. మెజుల
పెట్టు; 3. జ్వలిండుతేయంట, రంగులొలుపుట.

లేజు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. కాళిగళి; 2. మానయళి.

లేజువ్రము. నం. వి. ఆ. న. అకువ్రళి.

లేజుము. నం. = లేజువు.

లేజిలు = లేజిల్లు. 1. (ప్రసిద్ధిగొందు.) "నీ. అధిక
పుణ్యస్థానము మొగంధ్యకాంతి నమున్నున మంచి
లేజిలు." కళా. గ. ఆ. ౧౦౪; 2. (వల్లంబు)
"క...పుత్రోత్సవ మింబానరంగం తేనీ నూతక,
దివములు వెడలించె మువము లేజిలంగన." సా.
౧, ఆ. ౪౧.

లేజిల్లు. వై. ఆ. శ్రీ. 1. క్ర. కాళిండు, జ్వలిండు.
"నీ. త్రే తాన్మ లెల్లంబు జెజిల్లమిం తేనీ క్రతు
కృత్యములు విగ్ధ కము లయ్యె." భార. అది. ౧,

ఆ. ౧౪౧. హరి. ఉ. ౧౦, ఆ. ౪౪; 2. ప్రసిద్ధి
గొందు. "కా...తమస్త్రీయన క్షణమో,
నాళంబొందక లేజిల్లు భావన్న క్షణము నూచిడు
యన, గాళివట్టువై భవము .."దశా. ౧, ఆ.
౧౪౩. భార. కాం. గ. ఆ. ౩౪౪.

లేజిల్లు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. గజిల్లురికి; 2.
చరికి; 3. పెద్దమానయళి. వి. (శ. ద్వి.
శ.) లేజువు గలది

లేజిల్లు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. పెద్దమానయళి; 2.
మానయళి. వి. (శ. నీ. న.) లేజువు గలది

లేజువు. నం. వి. న. 1. క్ర. కాళము; 2. క్రతు
శ్రీ, క్ర. కాళము, 3. కరాకరము; 4. శతము;
5. బలము 6. శరీరకాంతి; 7. నవనీయు; 8.
అగ్ని; 9. బాగాయ; 10. చిట్టకము; 11. శక్తి;
12. నీరు; 13. అమ్మము; 14. భర్తము; 15.
వై కనయము; 16. నామకనయములూ నోకటి;
17. ముక్కు; 18. శిశుభావులు ఆ. పు. 1. కాంతి;
2. వాడి.

లేడి. తే. వి. (క. లేడి. క. లేసి.) 1. గుట్టము.
"క. ఆపురేణుల వేగ, వ్యాపాము గొందు సోవ
మతున్నీగిరి లో చాచుదినకాతకాంబు, కాచా
దియకొను మానవాశీనుముల్." కాళ. ౧, ఆ.
౨౬. పను. గ. ఆ. ౬౨. 2. మంచికాగిగుట్టము.
"ఉ. కోమటు తెల్ల నర్థపులు గుట్టము తెల్లకు చేజా
లప్పురిన్." ద్వి. ౧, ఆ. ౯౯; 3. కవనము తొడి
గిన గుట్టము. "నీ. లేడి నా నన్నకవాడయె నిల
సిల్లు .."అం. భా. ద్వి. ౧౯౩.

లేడిలు. వై. ఆ. శ్రీ. క్ర. కాళిండు, కర్ప. "ఉ.
అంగులలే వళంబులు నభానంబు వేరయ్యుల్ వద
కనీ, తాగలునరు చేసవకుటాచికిరియనేయ
యల్ చలదృష్టాంకులై తెలంగ గడు జేరిలు
కాలవచ్చాయల్..." కాశిండి. ౧, ఆ. ౧౯౨.

లేడిము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిక్కిలిలేజువు
గలది. "గీ. అద్దవజయనిశనవునంతుండి లేడి
కవిలాసం, దై నపురుషుడు వెడలిన నకడు
నూచి." భార. కాం. 3, ఆ. ౧౪౧.

లేడి-లేడి. 1. (గుట్టము, వాచనము.) "నీ. నుదీసి
ముల నుడువరంబు వై లేయనాథు లేడిమిల
నడక లేయన్." దశా. ౨, ఆ. ౧౧౨, నీరా. ౧,
ఆ. 3౨; 2. (మంచికాగిగుట్టము.) "క. అల్లుల

విన్నపాత్రి, వల్లభుడనుకరించి, నమరవల్లభుడనుకరించి, నల్లనూడు కాదేమి, తెల్లనియొక క్రలాని లేచి పోయెను." నై. ౨, ఆ. ౯౩. రా. ౪. ౩, ఆ. ౧౦౪.

లేఖ. ౨. వి. (య. లేఖ.) 1. శోభ ప్రకాశము. "క. శేషరాజాబాహు, గాఢిని జొని దగ్గర కగడం గా జాడనుమిల్, లే కాడనుమిల్ల కల, శేషరాజ మొనిలదారినిగ శేషమన్." అచ్చు బాల. ౨౩, నిరా. ౧, ఆ. ౨౩; 2. శూరకృష్ణము. "గీ. వెలుగు విరుచుకొని జానిలలలాన, మిగులం బురలేఖన మెఱసిగాద." అచ్చు బాల. ౧౦౧, అచ్చు. యు. ౧౯; 3. ప్రభావము, మహిమ. "క. అమరేశా గర్వి యల రాజునయ్యెడిమిడు.." అచ్చు. బాల. ౧౯౩. లేఖనాలు. ౨. వి. (హం. లేఖ.) చాడి. (యా. లేఖనాల్పము.)

లేఖనాల్పము. ద్వ. మ. (లేఖనాలు+లేయు). మడుపులేయు, చాడిలేయు. "గీ. మధునశంఖున లేఖనాల్పము మడుగు ముంచు నవరససార కృత్యచతురమి." త. రా. ౩, ఆ. ౩.

లేఖనాల్పము. సం. వి. ఆ. పుం. త్విద్యార్థము. లేఖనాల్పము. సం. వి. ఆ. పుం. త్విద్యార్థము. లేఖ. దే. వి. (లేఖనా. క. రి. క. లేఖ.) 1.

మణిగ లానగద మనరాగమనిం దలి లేఖన ప్రకాశము. "గీ. అతిపరిమినిమాటలమృతంపు లేఖలు." వి. క. ౧, ఆ. ౧౧౯. ౨౩. ౧, ఆ. ౧౪౯; 2. శైరల్పము. "గీ. కలికాయంచ తెక్కులమింకు తెక్కాయ తెల లేఖయు నులు తెక్కాయ రాదు." త. రా. ౧, ఆ. ౨౦౨. నర. ౧, ఆ. ౩౪; 3. ప్రస్తుత క. హరికృష్ణులతో మాటలుధర శిష్యుడు తెదనిపుణ్యధనుల మూటో, వరము క్రికాంత లేఖలు నవదర్శనంబు సానియ యరు దగ్గరేటో." భా. ౩, ని. ౧౧౩; 4. వికాసము. "చ. చుంగచయెప్పు శిష్యుడునున్నదంబు మెఱంగు లీనుమోమున కలలేఖ శిష్యులమన్నము, మాటలనెప్పు..." భా. ౨, ఆ. ౧౪౧; 5. రి. రి. భా. "గీ. అర్థ చంద్రునిలేఖ నవభుజించులలాటజ్జే దీనినంగ జుట్టితోద." ని. ౩, ఆ. ౨౧, నై. ౨, ఆ. ౧౪౩. ని. 1. కర్పలము. "గీ. బలబలముల

దేటులు జల్లులు నైనుయంబుగములు పొలియ బయ్యరములు." అము. క, ఆ. ౧౪౩, ని. ౪, ఆ. ౩౦; 2. విన్నవము. "కా... విన్నవముల బుడు దేటుగా నెలంబు మాటాడె" బ్రహ్మసంబు లన్." అము. 3, ఆ. ౯, ని. ౨. 3, ఆ. ౧౧; 4. మనోహరము. "గీ. లేనియలసోద నెదరల్లు లేటుమాట, కలికి యమృతంబునందలా నడచి యుండె, నేల యునుండినెల్ల మా లేఖాని, యమృతంబు నాలు నని యెంచి యరు బ్రతుకు" ద. ౨, ఆ. 3౦౩.

లేఖిని. ద్వ. వి. (లేఖ+ని). మధులేదము. "అ. మాయల దొక్కడు మీద నురరాజు లెట్లుబునిన కరవయంబు లేఖిని." కవిజ్ఞా. వారి. ౨౩. లేఖనం. దే. ఆ. క్రి. (లేఖ+నం) విన్నవము. "గీ. లేఖనం జాను మిహానునిమృతంబు, బ్రహ్మలేఖనం బుద్రులు పారివదులు." కా. ౪, ఆ. ౧౩౪.

లేఖలేఖలు. దే. వి. వి. భాగ్యలేఖము. "క... గుట్టులేఖలు లేఖలేఖలు బాగుడులేఖలు గాఢాడియుము..." ప్రబుధ. ౧౧౩.

లేఖలేఖలు. ద్వ. వి. (లేఖ+లేఖలు). జాను జానుగ, మృదుమధున ముగలేఖలు. "గీ... నురాభాండేశ్వరం బయ్యుల్యురకెత్తంబు భూరి మహిమ, గీ. కట్టికథ లేఖలేఖలు నకులమృదుల, నరసమాధుర్యవాక్యము బృంభుడించి... విన్న వింతు." నురా. ౧, ఆ. ౩. "ద్వి. లేఖలేఖలున ద్విధుడ రెండు." మండితా. దీ. ౧౨, పా. ౧, రు.

లేఖలేఖ. ద్వ. వి. (లేఖ+లేఖ). విన్నవము. "గీ. అది లేఖలేఖ గా నమంగం దలచి లక్ష్మణుని నంబులు నందడించు." కా. 3, ఆ. ౩౨, అచ్చు. క, ఆ. ౧౩౪.

లేఖలేఖి. ద్వ. వి. (లేఖ+లేఖి) విన్నవము. "అ. విన్నవ జామల బలిక నిజే బ్రహ్మసంబు గొనియెం గాని నవభుజిం గాను, కల్పి నిత లేఖ లేఖిని నీసినిమనముండు నవని నిమి నును నును." భా. రా. యు. ౨౪౩౩, పా. 3, ఆ. ౧౦౩.

లేఖలేఖము. ద్వ. వి. (లేఖ+లేఖము) విన్నవము. "గీ. దీనిగాని యేపాటియో చేరవకును, నెదయ బలింబలిర లేఖలేఖమును." క. ౨, ఆ. ౧౯౨. పరా. క, ఆ. ౩.

తేటవడు. ద్వ. అ. ౩. (తేట+వడు.) వృద్ధవసు.

"అ. అక్షిణ్యే యదియద్యైవ విర్యుదై, పోయ
పోయట్లు పోయె గాని, మరలి కయ్యమునకు
పోయె డెట్లు రావని, తెలుగు నెచ్చ నాకు జేసి
యడగ." భార. ద్వి. ౪, ఆ. ౧౩౪. ము. ఆ.
ఆ. ౩౬.

తేటవలుచు. ద్వ. న. ౩. (తేటవడు భా. పై.
వృద్ధము చేయు. "అ. భగవతము నాలిసి పలుకుట
చిత్తము, కూలికైవల విచ్చి హాలియన, నిమిష
జనులను విచ్చింత గవ్వంత, ఇలియవచ్చినంత
జేటవలుచు." భాగ. నీతి. ౧౯. భార. కల్ప. ఆ.
ఆ. ౩౯౫.

తేటిక. జే. వి. తేట్యు ప్లవము. "నీ. తేట నాకె నెచ్చ
నాకెటికె యన గను, బువనానుభయము వరకు
యందు." అం. భా. ద్వి. ౧౫౩.

తేడా. జే. వి. 1. భేదము, తారతమ్యము. (వా.);
2. పెచ్చు. (శ. ర.)

తేది. దై. వి. (య. తిథి.) దినము. (శ. ర. ద్వి.)

తేదీ=తేది. (వా.)

తేదియ. జే. వి. (త. తేన.) మధ్య. "ఆ ..
తేదియ అక్షయగతికి ధీరక గోల్చిడి విట్టు
చొక్కెరిన్." చ. ౬, ఆ. ౩౦, పాండు. ఆ.
ఆ. ౧౦౮.

తేదియది. జే. వి. (తేదియ+తిండి.) తుపైద,
మధ్యము. "నీ. ముఖ మంబున నా మని మును
రంబుగ నవ్వరించు తేదియదిండి లెంక లనగ." పాండు. 3, ఆ. ౨౦౧.

తేదిగ. జే. వి. (తేన+గిగ.) మధ్యముకీక, నవ్వను.
"నీ...మధ్యముకీ తేదిగ తాటిగ నా నునగు." అం. భా. ద్వి. ౯౫.

తేన=తేదియ. "నీ. తిత్తుల నియ్యరికమిప్పుతాడే నె
గ్రోలు." నైమ. ఆ. ఆ. ౫.

తేనదిండి=తేదియదిండి. "క. ఇల దననాకేతంబున,
నిలిపినద మెంచి చూడ నేమార్చు చొబలు
తేనదిండిగమ నగు, నలసాగిరగ్ధరయన యలక
లనగన్." నరమ. ౪, ఆ. ౩.

తేనగద్ద. ద్వ. వి. (తేన+గద్ద.) పక్షినిశము. (శ.
ర. ద్వి.)

తేనగానీ. ద్వ. వి. (తేన+గానీ.) కాచవల మని
ము. (శ. ర.)

తేనటిగ=తేదిగ. (వా.)

తేనకల. జే. వి. (తేన+కల.) తేనట్టు! (చూ.
తేనకలవడు.)

తేనకలవడు. ద్వ. అ. ౩. (తేన+కలవడు.) అక్క
ధికమును. "నీ. తేనకలవడ అందె ధాత్రీకలంబు
పొదలి భారణ పోగకుం బుడై దయ్యెనన్ని
మంగల దున్నిక మడచిపోయె, బ్రహ్మలింగం
దగురామరాజ్యమునను." దై. ౬, ఆ. ౯. (తేన
వట్టు నడతెలిసి తేనంద పగలు బట్టెట్లు
భూమియంతయుం బుష్కలముగ అందె నని
భావము.)

తేనతోన. జే. వి. (తేన+తోన.) భక్త్యునిశము.
"నీ. తోచు మధ్యభారతము తేనతోన యనగ,
భక్త్యభేదావ్యయంబులు పార్వతిశ." అం. భా.
ద్వి. ౨౯౬.

తేనతోల. జే. వి. (తేన+తోల.) శి. భక్త్యునిశము.
"నీ. కలవంటకములు మారెంల జేనతోలలు
చాపట్టు మందెంగ తొట్టున వడలు." కళా. ౩,
ఆ. ౮౧. బ. భాగ్యునిశము. "వ...కంబర్లు
భోగలు గలవెలిగోలు తొండదీలు త్రుకుల
చాపులు తేనతోలలు మోననాదు..." బ్రహ్మ.
౧౧౨.

తేనచానిచ్చు. ద్వ. వి. (తేన+చానిచ్చు.) తియ్య
చానిచ్చి. (శ. ర.)

తేననీరు. ద్వ. వి. (తేన+నీరు.) పలుచని తేన.
"చ...త్రుప్పొడుక, నలక తోనంగప్రత్రుట
నండిరవ ల్లాని పూతరజేన నీరుగ అమర్చి
మునుగం గ్రోల్చులనామున నీర్చి మున్ను
గాన్." చమ. ౧, ఆ. ౮౬.

తేనట్టు. జే. వి. (తేన+ట్టు.) మధ్యకోము(వా.)
తేనవను. ద్వ. వి. (తేన+వను.) తియ్యరితోనలు
గలవనుశి. (ప్రా. వా.)

తేనచెర. జే. వి. (తేన+చెర.) మధ్యకోము. "నీ.
దొరయమధ్యముకీ కలసికం బయలు చాక, జేన
చెరచారి మధ్యనై గా ననించె." త. రా. ౨౮.
౫౦, దళా. ౪, ఆ. ౩౦.

తేన. జే. వి. 1. ప్లవము, నవల మెందలైనవాని
చాటుట తేలిక యొకట్టుతో నిలిచిననాభ
ము. "నీ. తేన నాకె నెచ్చ నాకెటికె యన గను
బువనానుభయము వరకుండు." అం.

భా. ప్ర. ౧౧౩; 2. భరణి పాము. (అవ
వడు.) "ద్వి. నవ్యంబులకు ప్రపంచంబులకు
కృత్యంబులకు కృత్యంబులకు కృత్యంబులకు
పు. ౧౦, పం. భార. ఆర. ౩, ఆ. ౩౩; 3. విమోచనో
పాయము. "ద్వి. రూపిని నీతోడ గోపించివెట్టి,
యాపాతకమునకు జేవ తా నెట్టి." కుండితా,
పురా. ౧౪, ఆ. పు. 4. తదవ్యవర్తయము. "క.
భావమునఁ దలఁచునర్థము, నీతే వెప్పరిని విరుగ
నే నది వెప్పురగా విరెగా నని లేదయినా, నిత
యొక లేవ యది నునదా నీవన్." పార్వ. ౨,
ఆ. ౧౩౮. (దీనియొప్పుడితరూపము లేవలేవ)
"నీ. తేవ మిఱుగఁ దల్పయి డిగ్గి డిగ్గి, లేవ లేవకు
నిట్లుండ నిది విడిచి..." కృ. శంక. 3, ఆ. ౫.

తేమ. వై. వి. (పం. తేమ.) తడి. "ఉ. ఇక్కడఁ
గూరుచుంటుంటి కేరతి పెట్టలు లేచి రండు మీ,
రాక్కర పంటకాల కడుయొగ్గము మీ కది
లేను" వీని యొప్పుకొనినమిది యది మూర్ఖు
లచో డిట పే లంటుచు న, ద్వాక్కుల నమల్ప
రాధికులవై దికులం దగుచోట నుంచి నన్"
పాపరా. ౪, ఆ. ౪౧, చంద్ర. ౨, ఆ. ౧౧.
వి. తడి గలది అర్థము. వ్యవ-సేవ మిక్కిలి
తేమగా నున్నది.

తేమిల్లు. వై. ఆ. ౧. తడిగల దగు, అర్థము (శ. ర.)
తేమనము. పం. వి. ఆ. న. 1. తడి; 2. తమపుట్ట; 3.
మట్టిగవులను. (శ. ర.)

తేమని. పం. వి. త. స్త్రీ. ప్రాయ్య.

తేమము. పం. వి. ఆ. పుం. తడియంటు.

తేమయెట్లు. వ్య. ఆ. ౧. (తేమ+ఎట్లు-) అర్థము.
మ. "ఉ. నీకు జేమ యెట్లు ననీ నిల్చి యెకిం
చుక వాడుచేటి..." విర్ర. ౨, ఆ. ౨౩.

తేమనము. వై. వి. (క. తేమన. త. తేమనము.)
1. వడ్డి; "నీ. వడ్డి తేమన మనగను నటలు
వృద్ధి. ఆం. భా. ద్వి. ౨౨౮, 2. అలవ్యము.
"క. మామాయిన్నియుం దెచ్చితి, తేమన మిదేల
వేగు నీవము నలదా, యామదము దెచ్చు పొచ్చున,
నాచుం దనిచారు దచ్చు దండ్రి కిదిగన్." శుక.
3, ఆ. ౧౯౦, కమ. ౫, ఆ. ౧౩౩.

తేమన. వై. వి. వారితేమన. (శ. ర.)

తేమన. అవ్య. వై. వి. (పుం. వి. తే.) టీటకు (త్రా.)
తేయ. వై. ఆ. ౧. (శ. తేయ.) అయ్యు (శ. ర.)

తేర. వై. వి. 1. వృద్ధిపూర్ణక. (మా. తేరకాను. 'తేమ.'
అని శ. ర.); 2. నంబంధములేమి. వి. ఆ. ౩నా
యానముగా లభించెడి. (మా. తేరపామ్మ.)
౧. వి. 1. వృద్ధముగా. "కా... నానానుభో,
పాతం దై నవయోనిధాన మిది యయ్యా తేర
యావచ్చునే." భాగ. ౯ వ్యం. ౫౫౧, వృద్ధి.
౨. ఆ. ౯౦; 2. అనాయానముగా. "నీ. లక్షణ
శత్రువులకు నవాయోనిధి చని తేర తురగ
తనగ్గురుల బట్టి." వై. ౬, ఆ. ౨౦౩.

తేరక గ్రియ. వ్య. వి. (తేరక గ్రియ.) నంబంధము
లేనిది, అవ్యరాలు. (శ. ర.)

తేరకత్తె. తేరక గ్రియ. "ఉ. మఱి వారలు నశ్చు
లై నఁ దా, తేరక గ్రియ కొక్కటయి యొద్దకు
చంద్రుఁ డటుండు, తోటి వానివలల తేరకత్తె
యగు." ఆము. ౫, ఆ. ౫౬.

తేరకాడు. వ్య. వి. (తేరకాడు.) 1. నంబం
ధము లేనివాడు, అవ్యుడు. "క. ఉదయవేళ
బలము గర్వియు, వెరలదెన్న తేరకానిధమున
నకటాగరుల యెదలొనఁ దలఁచు, దురమున బటు
వాత నివ్వుల కొదిలె బుద్ధా." భా. రా. యం.
౧౪౦౧; 2. నూతనము. "నీ. ఆకాడు నేటలై
యరిగినో వల్ల దిగ్భాసిని వృద్ధిచి తేరకాడు,
నవనట్లు నీయ..." భార. అను. ౧, ఆ. ౨౮౩;
3. నటుడు. "చ... కటాక్షునిమణిరోచు లాకా
నొక తేరకానిధి, మనశివకేరి యొక్కయున
నాననగం గలిగింది..." శుక. ౨, ఆ. ౧౨౬.

తేరకు. వై. ౧. వి. 1. వృద్ధముగా. (శ. ర.) "క.
మూర్ఖుడై శురుకు దుఱుక, తేరకు మడ్డికథలల
దెగటానినయ్యెన్ దివికొ దెగక కావెద .."
ఉ. రా. 3, ఆ. 3౪౩; 2. అనాయానముగా.
(మా. తేరకుచేర.)

తేరకుచేర. వై. ౧. వి. (తేరకు+తేర.) 1. వృద్ధ
ముగా. "చ. నవ్వుపూడు మనోజేత, కలలై న
దిగ విధియంబులకు తేరకు స్త్రీగె గానది వాన
లయొక చేరకుచేరగా..." కల్ప. ౪౫౦, ౪౩;
2. అనాయానముగా. "చ. బలిరా తేరకుచేర
దక్కె నిటు లింబగారుడు డాచుల బంకలు
దాటిండుచు..." పాడు. 3, ఆ. ౬౩.

తేరకాను. వై. వి. ౧. (తేరకాను.) తేమనేయ
కుండు, తేటిపాము. "చ. కని యకం దెచ్చు డండు

నడుగం బ్రజ లయస్థులవత్సవం, నడు దగఁ జెప్పుగా నుటక త్రోవలకులఁ జొచ్చి తేరకొగ నడఁగని మంథిగఁ జెరిసి..." భా. ౫, ఆ. ౧౩౩. నిర్వ. క. ఆ. ౮౫.

తేరదిండి. జే. వి. (తేర+దిండి.) త్రయలేమండఁ గలిగిన యనుభవము. "మ క్షణికం. పీరి యెవ్వరిచేతు దున్నెద పూరి నికటికాక మా, వార కెవ్వరు లేమి లేసి యవారకం బయి తెల్లె నీ, తేరదిండి..." కరు. ౫, ఆ. ౩౦.

తేరమగఁడు. జే. వి. (తేర+మగఁడు.) అంతుమగఁడు, నిలుఁడు. "ఆ. కాత్తురియచేసె గలికి మచ్చుట దీట, మగని పిడి తేరమగనియంట." కవిరా. ౨, ఆ. ౩౩.

తేరిసి. వై. వి. (పూ. క్రయో...కి. ప్రా. తేరమా.) క్రయోచికి. "నీ. బహుళపక్ష మనరాష్ట్ర మున్న యనువన తేరిసి ననమాన్వతిభులఁ దున్నె, దివ్యచేతకలిచ్చు..." భార. ఆం. ౫, ఆ. ౧౦౨. పా. భార. ఆం. ౨౩౮. ప. ౮.

తేరనులు. వై. వి. బ. చదువునరు "చ. మమతుఁ తేరుకొన్నచదువునరు ముత్తరి పొర్చి బాట చూడ నునుతుండ తేరనులదెక్కినభ్యుదయ దీరలాదిగా, నునరు నునరుభూతులక కల్ప ననర్గళ మెనర్గళి ననర్గళిని ప్రాప్తుమయ్య బనవా బనవా పృథ్వి ధిపా" పృ. క. ౧౦౨.

తేరు. జే. అ. క్రి. 1. కలుగు. "నీ. కనరు చొక్క పురాణమునిదంబులు దమకంబులు చేర నెవ్వఁబు మీఱ ననిదిన..." రాఘవ. ౧, ఆ. ౨౦. వై. మ. ౩, ఆ. వి. డా. అనా. (క. తేరు క. తేర.) 1. రృ. ము. "క. సారథియు రథి గుఱె యొక, తేరం గొప్పల లలిభూరి లేసానరుసారకఁ బోదిన నై నను, ధీరక వాటింది చూచి తెలిసెదవు బరే." భార. ఉత్క. ౨ ఆ. ౧౫౨. ఆము. ౫, ఆ. ౧౦౧; 2. కళకము బండి. "క. మిచ్చున సారక నుయ్యు, తన్ను నమధింబు గాఁడు కల్పకతుం జే, చిన్న నమాయఁడు తేరే, చిన్ను నుత్తుం నొగని దీని విధ మెట్టిదియో." భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౨౫౩.

తేరుకాడు. దర్శ. విలా. రృ. మఁడు, రృ. మునందుండి యున్నముచేయువాడు. (క. ర.)

తేరుతూవరి. జే. వి. (తేరు+తూవు+వరి.) సారథి. "చ...మాత్తురిట్లమంగుద రగు తేరుతూవరియు..." అచ్చ. ఆయో. ౧౧౭.

తేరుమామిడి. జే. వి. (తేరు+మామిడి.) ఒకరకు మామిడిపెట్టు. "నీ. తేరుమామిడ్లకు నేరేట్ల గడుఁ తెల్లమై బండి..." కు. మ. ౩, ఆ. ౯౬.

తేరు. జే. న. క్రి. (తేలు థా. త్రే.) 1. (మూర్ఘ నుండి.) తేయ, మనస్తృతికెచ్చు. "నీ. కోకాన్ని దనికె సొగయు నికడుల నువచ్చు వాకాకృత్రియం క్రి, జేపుడు..." భార. కాం. ౧౮౯. ము. ౫, ఆ. ౨౯; 2. ప్రయత్నక నొందించు. "గీ. మది నొకానొకయెడ రోష మొదవెనెనెయ్య గలదుచి యొకరిఁ దీర్చు పలయు." కుక. ౧, ఆ. ౨౫౫, ౩. ఉపాదించు, పీచార్చు. "క...ధనంబయ్యు దవ్యము, కమఁ దాఁ జేర్చుకొని యెల్లకరుణల నూరా, వై..." భార. మా. ౧౦౪. ఉ. రా. ౮, ఆ. ౨౩౩; 3. కృత్తి నొందించు. "క...నరక, మనమహారాష్ట్రలోగ మహిమం జేర్చె." కళా. క. ఆ. ౧౦౦; 5. విభాగముచేయు. "చ...చార్చి...రామాయణం జేమకాండంబులు నేయనర్థం నిరుపదికాలం నేల స్థాంకంబుగా జేర్చి కావ్యంబుచేసి." వి. పూ. క. ఆ. ౧౧; 6. చంపు. "ఆ. ఖయిల జేర్చి చాలి గడవఁ బనిచె." అచ్చ. య. ౧౧౬; 7. పోగొట్టు. "చ...మనంబుకలకలు జేర్చి జారకాంతుల నయనర్థంబులకు చార్చి దూరిక లట్టివెన్ను లన్." పారి. ౨, ఆ. ౫౫. రా. వి. ౩, ఆ. ౮౦; 8. నిర్మల మొనరించు. "చ...తారక లంబువుల జేర్చునే యన్." ఆము. క. ఆ. ౧౧౬. పాం. ౨, ఆ. ౪౮, 9. బాగుచేయు. "నీ. తెత్తుల గొంతులనైన జేర్చు నంకటముని కోమలంబటి యట్లు చూపుచును." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౦౧. తేజి. జే. వి. (తేలు థా.) కాచి తేర్చునయి. (క. ర. త్రా.)

తేజోను. జే. అ. క్రి. (తేజ+ను సార్వభౌమ.) కనఁబడు. "చ. తెలిమహిమగవెన్నులఁ జేటి కనం దననిడఁ జాచి ముత్తరి మధువారి చొక్క నురటియటి యొక్కతె నిత్తు నికనెనెచి చరి చూడవే యనినఁ జేగనమిం గని..." రామా. ౨ ఆ. ౯౯.

తేజమౌను. జే. వి. క్రి. (తేజమౌను) పనించుచూడు. "గీ. గగనవర్షణమనకు పచ్చి భరితరండు, జేజియదంగరాక యుక్తియై దగను." భార. క్రి. ౧, ఆ. ౧౮౮. భార. ౧౮౮. ౧, ఆ. ౮.

తేజమౌను. జే. వి. (తేజమౌను ధా) తెచ్చుచేయక చూచుట. "ఉ. బాకెలు తేజమౌను తెగనక్క ములన్..." భాగ. ౧౦, స్కం. ఉ. ౨౬౫.

తేజు. జే. ఆ. క్రి. (తే. తేజు) 1. కలగు. "ఉ. .. బోయగమయై, జేజుగం బ్రాహ్మవంతుల తీరునఁ బెంపెగలారి నిద్రియన్." హరి. ఉ. 2, ఆ. ౧౮౨. స్వా. ౪, ఆ. ౧౬౩; 2. కనబడు. "ఉ. తీగర వైచిత్ర్యమున నొక్కట నిజవరాలు జేజుగ" స్వా. ౪, ఆ. 2౯. ఇందు. ౪, ఆ. ౯; 3. (మూర్ఖాదులకుండి) తేజు, తెచ్చితిల్లు. "క. తేజుమరు రిపుల నిర్బుడ, మోక్షదురును గడిచి మూర్ఖమెయి నిట్లున్నారాని తేజులు లతో, నిజమయిం గదియిచ్చునప్పుడు బోదన్." భా. రా. యు. ౫౯౨. భార. ఆది. ౨, ఆ. ౧౮౮; 4. నిర్బలగు. "క. తేజౌ గొలతులు కలదీ, యాతె నుపాకలము..." కు. సం. ౨, ఆ. ౧౧౪. ద్వా. 2, ఆ. ౮౯; 5. ప్రవృత్తకొందు. "క. అనిన నుద్దేవుల దత్తవృత్తములు జేజు బొంది యొక్క సాంకేయములు నెప్పిడ జేజు మున్నులో, జనములకుం బొలువ దు పునంభవ యెట్లున్." భార. ౧౮౮. ౨, ఆ. ౧౬౩; 6. విడు, కట్టించు. "ఉ. ... దైవమె యెట్లునీస, నిర్వృద్ధనంబుఁ జెందెదగునే భగవేటిఁ బాదురుండఁ జెయ్యుం గలంగఁ జేత నకఁ దర్కమై తేజ్వర వారిమాటలన్" ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౦౮. స్వా. 3, ఆ. ౨3; 7. కృష్టికొందు. "గీ. ... వారెవపుల జేజియిడును బోయనమిపాకముడిఁ గాను, కోమలి యెన్నగె సిగ్గుచే గొంతకడపు." ది. ౩, ఆ. ౮౪; 8. శర్వరియగు. "ఉ. ... అప్రద్యల, జేజుని విన్న పాటల వధించె నిభుకునందఁ గ్రూరుడై." భాగ ౧, స్కం. ౧౮౪, 9. కృతకృత్యకొందు. "క. విపుల రా రవిభుడు, జేమభం జేజి యంగదాకము..." క. 3, ఆ. ౨౨3; 9. ముగియు. (మా. తేగ) వి. ప్రవృత్త. "గీ. తేజుఁ జేమ మోక్షు లవృత్త..." అం. భా. ప్ర. ౮౦.

తేజుమౌను. జే. ఆ. క్రి. (తేజుమౌను) (రోగాదులు నుండి) వ్యర్థకకొందు. (క. ర. వా.)

తేజుగడ. జే. వి. (తేజుగడ) 1. తేజు. "గీ. కన్న యాదాక నే మెఱుంగదు మరుయ్య, తేజుగడ గాఁ పెల్లనె దిద్దుకొనుము." విజ. 3, ఆ. ౨౧౧; 2. (మూర్ఖాదులకుండి) తెచ్చితిలుట, పునఃపరిచి వచ్చుట. (క. ర. క్రి. 2) అర్థమయము. "మ. ... చక్రవార్తగొండ గడిచి జేజుకడెన పట్టు దనుమున్ ముదేహలకె దోలి వాడి గడ లొక్క న్నటియందు న క్షయలక్షణంబు..." విజ. వీ. ౫, 4. స్వయము. "ఉ. విభక్తులు లెల్లను వచ్చులెట్టి వీరిచ్చుట దొడ్డిగూడి కల పొందినఁ జేజుగ జేల పుట్టు..." అహ. ౧, ఆ. ౧౦౫.

తేజుమౌ = తేజు. (క. ర.)

తేజుమౌను. జే. వి. క్రి. (తేజుమౌను) 1. బాగుగా జూడు. "గీ. వరించువారి మోములు జేజుమౌను వాఁడకాపుల పూలవాఁ గనియె." కుమల. ౨, ఆ. 30; 2. ఉపేక్షించు. "గీ. చిన్నవరుసునుండియు నిన్నె కోరి, యెన్న నకు బోయనునది నొప్పునిచ్చి, తేజుబాచి నిన్నె నేల విడుతు నొక్క దీరగా నీకఁ ద్రోగొందు గాక." క. ౩, ఆ. ౮౨.

తేజులు. జే. ఆ. క్రి. (తేజులకు) 1. కట్టి దిమకా దిని తెచ్చు. "గీ. గడిచుపులరాయబారుల యెడఁ గొలుపున, నరనర్జునములు రాజు బలువ బలయె, కార్యభద్రము లకువరు క్లాన బలక, వలయు నది మైత్రీ వాఁ జేలబలక వలయు." అహ. ౪, ఆ. ౨౫౯, 2. క్షమించు. జేరికగా బలుకు. ఉదా. — తేజుబలిగయెడల అప్పుడు అపుడగును. (ప్రా.)

తేజింపు. జే. వి. (తేజింపుధా) మోహదశకృ ముచే గనులు తేలవైచుట. "ఉ. మక్కువ తిత్తి లుద్దీపదుమాంబులఁ జొక్కల తేజింపులన్." విక్ర. 3, ఆ. ౨౯.

తేజిలబడు. ద్వా. ఆ. క్రి. (తేజిలబడు) స్వాత్మ ముని గర్విండు. "గీ. వరుసంపులకులకులకు గ్రొప్పుగని తేజిలబడువాఁ కయలయొప్పు." హరి. భా. ౯, ఆ. ౨౮.

తేలిలు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. కనువిద్రావలచే గన్నులు
వైకజేరు, తిరుగుడువడు. "క...గర్భరము
మెలకువకు తెలిక, తేలిలుకొచ్చె గన్నులు,
నిలకనిలకల గలిసిగల్గుల తెనకన్." నురు. ఆ. ఆ.
౯౪. ప్రబంధ. కిరా; 2. జూడులవైభాగమున
నుండు. "క. అనిరధినిల వింతకగా వేరము
తేలిలు మకరకులమీదక, మైనాకాదులు
తెక్కలలో నిలచుం గరులమీదిదోమల
కరణిన్." దాస్. ఆ. ఆ. ౧౬౩, దాస్. ౧, ఆ.
౧౪౫; 3. గుణియును "చ...చవో విలాస
ములకుం శేది తేలిలంగనిక యానన మర
వాంచి .." విప్ర. ఆ. ఆ. ౭౦.

తేలిల్లు = తేలిలు. 1. ఆయామద్రాదులచే గన్నులు
వైకజేరు. "నీ. తెల్ల గుడ్డులు తేలిల్లి తీపులు
పుట్టి దోమమో పొందుగ దొట్టిల్లి." కవిక.
౫, ఆ. ౧౧౧; 2. (రవళము) "ద్వి. మీతన
మదమున మెయి తేలిల్లి." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ.
౧౩౯౩. ("తేలిల.గ" అని శ. ర. పా.)

తేలనాడు = తేలంబున. (తవ్వనములేమని తెచ్చు)
"చ...అతఁ డేమియుక, తెలియఁడు పొడుదొడ్డఁ
దేని నేరుపుమాటుల తేలనాడి గానిదియగుతేరి
జక్కటులు దివైవ మెకటివంగనాచివో." సా.
3, ఆ. ౫౫.

తేలవైచు. జే. న. శ్రీ. (తేలవోవైచు) ఆయా
నము మున్నగునాచు కన్నులు మున్నగునవి తిరు
గుడువదఁజేయు. "మ. అచరుక తెచ్చులు తేల
వైచుచు విశుమ్యక్కలకయై దుగిడి, తనయా
మీఁదలువైన నీవ పరివై తద్రు మీడేయమి."
ప్రభా. ౫, ఆ. ౬౫ కౌ. ఆ. ఆ. ౨౪౯. ఇట్లే
తేలవేయు. వ్యవ...డు కన్నులు తేలవేసి
నాడు.

తేలడు. జే. ఆ. శ్రీ. (తేలి+అడు) 1. జూడుల
వైచి తేలు. "నీ. ఇల్లు మందము లేక తెల్లవైచి
తేరాడ త్రినాగుఁ డెట వానింబనె." చందా.
౧ ఆ. ౨౩; ౨. రా. యు. 3౨౩; పు. ౨౬౫.

తేలిమి. జే. న. శ్రీ. (తేలు+మి) 1. జూడు
లతో వైక తేలునట్లుచేయు. "నీ. అఖిలవ
ప్రభులతోవ్యయంబు పాటుల బాలు నిట్లైచి
తేలిమిచేర్చి పాడి." ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧౫౧;
2. సంతోషపడెయ్యు. "నీ. పంక నిడు నేడు రేడు

వత్తు ననుచుగొంత లాలించి తేలింది వస్తరింది.
సావి. ౧, ఆ. 3౦, దళా. ఆ. ఆ. 3౬౫; 3.
తెల్లించు, వదించు. "నీ. వెలును తేలింత
తెల్లంత నూరింత ననగ నెట్లంత నం చనడు
మాటు." ఆం. భా. వృ. ౧౨౪.

తేలింపు. జే. వి. (తేలింపు ధా.) 1. విభానము. "నీ.
సోగను తెలి వాలు నకు సోగ పొంపు తగును,
తెనకు చిలి యెయారంపుఁదేర ముడుపుసొలపు
నిడయంపుఁ తేలింపు చుఱకు తొరకలి తెన
రచ్చు చూపులకలికే నాది." ప్రబంధ. ౧౦౬
విల. దీనము. "ఉ. చంపకగంధి మేని నరనంబు
విల ముటుం పట్టితేలింపు తెలుగులోఁ దమి
దరియగఁ బలిన్..." విల. ఆ. ఆ. ౧౦౫.

తేలిక. జే. వి. (తేలు+క) లఘుత్వము. (శ. ర.) విల.
1. లఘుత్వభారములేమిది. (శ. ర. పా); 2. మనో
జ్ఞము. "చ...మధ్యగాయపాం, విశేషిపాలముగ్గ
లును తేలికచూపులు గోమలంపులు, గకములు
గర్హి యింబాదత్తుగా నునుకొల్పము తండ్రి శంక
యున్." కవిరా. ఆ. ఆ. ౪౩; 3. గౌరవనీయము.
వ్యవ...తనని నందము తేలికచూపు చూచుచు
నాదు.

తేలిపోవు. జే. ఆ. శ్రీ. (తేలి+పోవు) 1. జూడు
లవై గొట్టుకొనిపోవు. "చ...తెత్తును తేలింబయి
నదిం తేలిపోవునీయంగలం దినిదిగొని .." భార.
భీష్మ. 3, ఆ. ౬౫, 2. హాసితముక తొలగి
పోవు. వ్యవ-వాని వచ్చినయూపదలన్నియుఁ
తేలిపోయినది 3. తప్పిపోవు. "ఉ. తెంక నిడంగ
గ. తియకుఁ తెంజిని గానక తేలిపోయి చిత్తాని
విచిత్రకర్మభవనాంగల సీమను తేల వ్రాత నా
బంగరుమధుఁ బాపురము..." సా. ఆ. ఆ. ౪;
4. పీడిపోవు. "మత్తకోకిల...అనంబుయాచకు
నీవక, తేలిపోవక చక్కనయ్యెడుకీరు తెచ్చు
పోయన్." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౨౦౫. (శ. ర. పా.)
5. నివ్వలము. "క. రాద్రం బడరగ నేనుకు,
యద్రాద్రం బకనిమీఁద రుషిగ నక; దారుద్రుని
యంశం బగులుకొర్రాద్రును తేలిపోయి రుగిం
బొచ్చున్." మొ. రా. మొ. ౧౮౪; 6. వివ
యాంశరమునకుఁ పోవు. "చ...అని మెలంబు
నీగొని తేలిపోఁ బలిన్..." అము. ౫, ఆ. ౬౬.

శేరియాడు, డి. జి. ట్రి. (శేరి+అడు). 1. జూడు
లపైఁ దేలు. "మహాపుత్రుఁడు చటులగలి జా
శాలమఁగి శేరియాడునె." టైమ. గ. లి. ౧౩౧;
2. (జూడులలో) విహరించుచుండెను. "నీ,
అంధికానాయకభ్యాసహృద జుగ్గిమధ్యమునఁ దేలి
యాడెడువలన చురుకె." భీమ. 3, లి. ౧౮౭.
సెమ. 3, లి. ౧౧౭.

పలు. డే. ఆ. శ్రీ (క. తే.క.) 1. (జూదల) వై
 నుండు. "ఎ... ఈసంసారమునంభోరానియందు
 గర్వచోదితము లైనజులతులు ముకుంగుడు
 చేలును .." భీమ. ౧, ఆ. ౧౫౦. ఉ. రా. ౩,
 ఆ. ౧౫; 2. స్వానముచేయు. "ఉత్సాహ. లీల
 మనుజు డెవ్వడో దిష్టిపూకరసికి, డేరి
 త్రిఃప్రవేశము ద్రిపునామల కళిశామనాగ
 మాలికేయు .." కాశీ. ౫, ఆ. ౧౭౨; 3. జల
 మలాఁగ్రిడించు. "కా. సునారాధ్వజసారమునక
 నుధాసారమునం చేలగన్." ఉ. వారి ౨, ఆ.
 ౭౫. ఐ. జ. ౧ ఆ. ౫౪; 4. ఆయాపాదాలవే
 గన్ను. మె. లెరుగుడు వడు. "ఉ. తేరెడుకన్ను
 జోయి జడతేరెడుముద్దు మొంగయి .." పాండు.
 3, ఆ. ౬. క. తలం. ౧, ఆ. ౧౯౯. 5. కర
 లము. "ఉ. తెగ కడంగు తెగి యెట్లు తెరిసి
 నానక పడపొయి చి.త్రానికి చిదిరెత్తకడవ
 నాంగనోనును చేల వ్రాత నా బంగరుముద్ద
 బావురము .." సా. ౨, ఆ. ౪, 8. మొనపాత్ర.
 "క. కొని యెట్లు అండి లెలెల బదు, వైసలతెలగ
 జోఁడి మాయి దుగన్బొంగి, మానమున కుమ్ము
 వగయ్య, దేసేస్తొం బలెలు బుద్ధుడు చేలగు
 రెండు." భార. ౧, ఆ. ౩, ఆ. ౨౮; 7. తుష్టి
 నొందు. "ద. బంధిరవధి-ననానావనపారల
 చేల నలంబెగ కనువిన్." శుక. ౧, ఆ. ౩౭; 8.
 కార్యశీర్షిణిగొడు, విజయమొందు. పువ. ఆవ్యం
 తరములా నేల చేలునుపాయము జొంగనడ;
 9. తుమ్మలవగు. పువ-ఆవ్యవచల మిగవను
 చేలరేడు. ౯. పుష్పకము. "క. తేలవర మిటి
 యమ్మని,పాలము పోవుచేయు." మద. ౪, ఆ.
 ౧౦౦; 10. నెడు. ౫, ఆ. ౧౪౧.

రేలుకొండి. దే. వి. (రేలు+కొండి.) 1. వృద్ధి కలుగు
చోరకొను; 2. వృద్ధి కలిగి. (క. ర.) "గీ. రేలు

మొదటి ప్రియంగు జేలంబి, నాగు ము వ్యక్తి
కాళిబృంద... అం. భా. ద్వి. ౩.౩౩
కేమి... కేమి. (నందమూరికేయం.) “ను , మలి
ముఖాగ్రులు తెలివీ జేర్చు ముట్టిం...
కామకృష్ణులను మున్నులం చేరి వారు నిడి
రమితానందాద్రి నోలాదుడు.” ఉ. రా. ౧౫
అ. ౫౩౦.

దేవరవాణము. మీ. సి. (రేలు+వాణము.) ఒకరకపు
వాణమును. “వ. తాటివాణములు దేవరవాణం
ములు .. మొదలగు వాణివర్గలవై ఖరీదులు చిత్త
విచిత్రములుగాఁ జూపువాణకారులను...”
హంస. 3, ఆ. ౨౯.

లేలుమణి. వి. వి. (లేలు+మణి.) లేలుకొండి, వృత్తి
కాళిశీ. (క. ర.)

లేలమిను. ద్వ. వి. (లేల+మిను.) మక్కువతో
మమ్య చిలిచిమము. (శ. ర.) “ఉ ..మల్, తొగ్గి లేలమి వినుకొందును విత్తేశికాను
మల్లమినుకలెయు గండె రొయ్య పర కాదిగ
లేలల బలి డెటుగన్.” పుటం. ౯౫.

లేలుమొన = లేలుకొండి. అం. ఛా. ద్వి. ౩౬.
లేలురాసి. ద్వి. వి. (లేలు+రాసి.) పృశ్చికరాశి.
(శ. ర.)

లేలవాలు. డి. ఆ. క్రి. (లేలవా పాఠం.) పట్టు,
కలగు, "చ. అని విచారించుచున్నప్పుడయంబున
పక్ష్యుల లేలవాలుగా, గమనించి .." రుక్మా,
౧, ఆ. ౩౩.

అంబు. పే. న శ్రీ. (తేలు థా. శ్రీ.) 1. నీటితైలం
 బేటనట్లు చేయు. "నీ. విభవసంసారవిమరశా
 దాటింతుమననకు వార్ధి చేయు బెంక." దశ
 ర, అ. ౨౩౦, 2. నలకనియకేయం. "నీ. ఒకతె
 రతి చేర్చి కాక నొందగ తె. శ్రీ లి." అమ్మ
 3. అగ్రీషే. "నీ. కా. అ. రా; 3. అగ్రీషే
 నిండు. "క. పోతుగారు వెలుగు, దీగరం
 మున బారాని బేల్చు గుడుమన." వార. ౧, అ.
 ౧౮, 4. (బూతులయందు) శ్రీ దింపకేయం.
 "కా. అదం జీతము వాడవాడ భువనద్యుర్వర్త
 రన్నయ్యరతి, మాచు బాచంగ ముఖభగవం
 జోహాదేవత్రేత, శ్రీ దామధరమహర్షిభువ
 వార్ధిం బేల్చు దత్తవర్మ, శ్రీ దత్తాత్రే నమస్సు
 మున్నురముక గొండుల గం యర్ధి." కా.

౧, ఆ. ౧౮. భార విరా. ఆ. ఆ. ౩౯౦; ౬. ముండు. "చ. తెలక వారు దర్శనము చేసిరి గూతులెల్ల .." భార. ప్రో. ఆ. ఆ. ౪౨. ధిము. ఆ. ఆ. ౪౨; ౬. స్వామము చేయును. "గీ. ఆమె దివిబాదు మణిగడ్డిరాదిపుణ్య, వీరములయందు చేపొలు చేర్చి చేర్చి." కాశీ. ౩, ఆ. ౨౨౫; 7. ప్రస్తావిండు. "కా...నఖ యెల్ల యె, గానీ నీరుడి దివ్యనోజ్జగలుముల్ గానీ తదవ్యాయ ముల్, గానీ పీడినదింత నీకతనినై గాతెవ్వరిం చేర్చిచే." ఆము. ౫, ఆ. ౫౯ 8. పుష్కరిండు. వ్యవ:- ఈవ్యవహారము శిస్తులుగా చేల్పుము, 9. వృత్తీకరించు వ్యవ:- ఈవ భావనిశ్చిప్తాయ విలులు చేర్చివాడు. 10. ఒత్తమడు ఉదా- ఆద్రుడు నకువదములో నకారము చేర్చి పలక పలయును.

తేజ. జే. వి. ఉత్సవవిషయము. "గీ ..చుదు ననగ, నుత్సవము తదిష్టమేము లావ్యుఁ జేవ, తంకు సాము సంపు కాతర కొలు చు." ఆ. భా. ప్ర. ౧౪౩.

తేజము. సం. వి. ఆ. న. 1. క్రీడ. 2. ఉద్యానము; 3. పాదచారణము. "ద్వి. తేజములును మౌలే మంబునకు, బావమునిచర్చ బరససంయముల." రం. రా. కాల. ౫, పు. ౩౦, పం. ౩ కపం. ఆ. ఆ. ౪౩.

తై

తైజము. సం. వి. ఆ. న. 1. పెండి బాగారు లావగు ధాతుద్రవ్యము; 2. జేయు పు. రాజునగుణము. విలా. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. తేజస్సుబాధమైనది; 3. నువర్ణాదిధాతువికారమైనది.

తైలము. సం. వి. ఆ. పు. 1. మండె గ, భక్త్య విశేషము; 2. భక్త్యుగము.

తైలిండు. సం. వి. ఆ. పుం. తేవుడు, చేల్పు.

తైలియు సం. వి. ఆ. ప. తైలిండులనమునాము. పు. తిలిగివడి.

తైలియుము. సం. వి. ఆ. పుం. కృష్ణముఃశ్రేణదము.

తైలియుడు. సం. వి. ఆ. పు. కృష్ణముఃశ్రేణదము చదివినవాడు.

తై. జే. వి. (త. తెల్.) పెనుగు, పథి. "ఈ. పక్షపఠ కానీ రంక తలముల్...లక్ష్యవారిదైవ లానవలు చరియుమృతైరలు..." పాంచాలి." ౪, ఆ. ౪౨.

తైత్తిమము. సం. విలా. (ఆ. ఈ. ఆ.) వీరసేన చేయు వాడు.

తైలకాద మ. సం. వి. ఆ. పు. ఒకరత్రుకాదశి.

తైలకాయము. సం. వి. ఆ. పు. గాడ్లవాడు.

తైలకార. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తొడ్డి; 2. గడ్డిలము.

తైల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తొడ్డి; 2. గడ్డిలము.

తైలభక్తము. సం. వి. ఆ. పు. గండినముశి.

తైలవృ. సం. ఈ. స్త్రీ. చిల్లవృత్తి (ఇది చేరదాసు

బాధ చేయబడి నశ్శద్రవ మతుమేసు గలది;

2 వీరహారము. (౪. ర.)

తైలపాము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తొడ్డి; 2.

గడ్డిలము.

తైలఫలము. సం. వి. ఆ. పు. గారశి, 2. శుక్రమొక్కశి.

తైలవాదిని. సం. ఈ. స్త్రీ. విరజాశి.

తైలము. సం. వి. ఆ. న. మానా. (ఇది వీరవాది శబ్ద

పూర్వ మెనుపును తద్వీప్యమును ఇరియఁ

జేయును.) విలా. (ఆ. ఈ. ఆ.) తిలబాధమైనది.

తైలవల్లి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. చిల్లవల్లిచరశి.

తైలపాదము. సం. వి. ఆ. న. తక్కిలము.

తైలవృంధ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తైలరాగశి; 2.

కారుకొల్లిశి.

తైలాచి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కందరీగ.

తైలి. సం. వి. న. పు. గాడ్లవాడు.

తైలిని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. గాండ్లస్త్రీ; 2. వీరపుత్రి.

తైలీనము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) తిలబాధమైనది.

(పాలము.)

తైమము. సం. వి. ఆ. పుం. పుష్కమానము.

తొ

తొంక. జే. వి. చాలము తొక్క. "నీ. తొంకతోఁ

జాట్టి కడంగ మింటికి వైది నిమరాలూపాలిండి

బుడమిం గెడె." ఆచ్చ. మం. ౧౦౪. (౪. ర. పా.)

తొంకలి. జే. వి. త. తొంకల్.) 1. కాంతి.

మహనీయమణియను మండీరములు పూని ధరిడి

తొంగలివచ్చుచట్టు గట్టి." పద్. ౯, ఆ. ౨౦౧;

2. భక్తము. "నీ. నతలనిలాలగద్దరి తొంగలింపె

నా గప్పాని జల్లితొంగల్లు గ్రామ." తు. సం ౮,

ఆ. ౩౨. తు. సం. ౧౧, ఆ. ౨౪. విలా. 1.

చాలనది. "నీ. ధవళాశి. తొంగలి తలముఠెవుల

వెచ్చు కన్నునవీటి గలియుచేర." భార. విరా.

౧, ఆ. ౩౩. పా. ౧, ఆ. ౩౩; 2. ప్రదించు నది. "ఉ. తొంగలిచ్చెన్ద్రుడేరియలఁ దూరొని యుత్తిరి కుప్పెదలే యొకఁ, బొంగుచు వ్రాల .." య. ౪, ఆ. ౧౬; 3. సాంద్రము, బట్టము. "ప...కప్పులు తొంగలులు నగపత్తకాలికల నొప్పు..." అము. ౬, ఆ. ౯౮.

తొంగలించు. డి. ఆ. క్రి. 1. ప్రకాశించు. "నీ. ధూళి మై తొంగిన దొంగలించుట మూల రావ్యా మొదలవలెతికథిం." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౯౮; 2. జనించు. "ప కరకామకంబు మొంగం బుల దొంగలించ నరిగి." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౯౫. ఉ. వారి. ౨, ఆ. 2౯; 3. విసిరించు. "నీ. కామినీమనమేఘశ్రీ బియ్యంగ దొంగ తెల్లగుంపులు దొంగలించు" వారి. ౨, ఆ. ౪౯; 4. అధికమగు, అతికయించు. "క...ఒడకారట పడక నుడి నల్ల కచ్చుట మంగలి తొంగలించు ను తానమున." వేం. చంద. ౧, ఆ. ౨౩౪. చూర్ప. 3, ఆ. ౨౩౬, 5. (సంకలనముచే) పార కట్టి తెంచు. "ఆ. నీమఖాంబులాక నిర్మల కుంభా, పుకకలు వ్రాల వ్రాన మేల పొదలె, వంక మాన నీరవట్టు వాడలియును, దూరకుడ్యుల నుము తొంగలించె." భాగ ౧౦, ౯౫౦ పూ. ౧౧; 6. ఉద్ధిక్తమగు, బయలుపడెను. "చ. కని యతిభక్తిభూర్వకముగా భరణ తాగి నమస్కరించి తే,ది నిలిచి పాలభాగమునఁ జేరులు నీలిచి నవ్వు బామ్రపుత్ర, కనుగవఁ దొంగలించు బులకముల నంగము విస్తరింప నకృత్యములీలతోడఁ గొని యాదెడు భక్తిరసార్పిణియై." విక్ర. ౨, ఆ. ౨౨౧; 7. విచ్చుటించు. "ప...భృష్టద్యుమ్నము ద్రోణాచార్యులయొంగిని కలంకం." నీ మాకు నొక్కల పవన ను కృ...నీయకృష్ణులు వాలు గింట నుచ్చదంగఁ జేసివీడము నడిమికి పెన గ్రుంచె పెడదవారి, దొడ్డతోపునఁ గురునీర తొంగలించు." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౪౮, ౪౯, 8. విక్రమ్. "ఉ. అన్నవకాశంక యనీమాడంగఁ బయ్యెదఁ దిక్కటిల్లుచున్, జన్మలు తొంగలించు..." మె ౧, ఆ. ౧౩౪.

తొంగలొను. డి. ఆ. క్రి. (తొంగలి+కొను.) ప్రకాశించు. "క. తొంగలితెచ్చుమొయ్యంగలు, తొంగలి గొనుమేల నడనతోయరుహంబున్, రంగారె దల్లి

మున నయ్యంగన నిద్రించు బాది యాత్మక మునన్." పా. ౨, ఆ. ౪౩.

తొంగలిపాట్లు. ద్వ. వి. బ. నమస్కారము. "యడ. కృష్ణ యనుశ్రీత మాలాని మధుద్విగమన నిగ తొంగలిపాట్లు." హామ. ౪, ఆ. ౨౧౩. తొంగలితెచ్చు. డి. వి (తొంగలి+తెచ్చు.) బట్ట మగు పింఠుకలు గలకంటితెచ్చు. "నీ. భువనవృక్షంబు దొంగలితెచ్చు లన మీలు .." అం. భా. ద్వి. ౧౪౫. పా. ౨, ఆ. ౪౩.

తొంగిట్లు. డి. వి. బ. 1. నీళ్లపొంగుటకై చంటిపిల్ల లన బయందఁ దెట్టుటకు చాచి దగ్గరగా నుంచ తొడలు. "ద్వి. తొంగిట్లై నిడి లింగము ల్లికిని, నంగన గాచిను నభ్యంజనంబు." బు. 3, ఆ. ౬౩, పూ. ౧౨౨, పం. 2. బట్టవీరింబు. "ద్వి. అంగిటి మల్లొత్తుకందనంబు వ్రేలఁ, దొంగిట్లఁ గావీరు తొక్కెత్తి వీడుచు." బు. 3, ఆ. ౬౩, పూ. ౯౮, పం.

తొంగు. డి. ఆ. క్రి. (క. క. తొంగు.) 1. మంగ, వాలు. "క. అంగన యిప్పుట్లకు మునిసెంగిటికిం బాటి పాటి నీవలు గాచి పుగాఁ తొడుక్కు నే దటు, తొంగియుం బాడ వకఁ జేమివొనము నీనెన్." విజ. 3, ఆ. ౨౯. భార. అర. ౨, ఆ. ౯౪; 2. మడుగున, కయనించు. "ద్వి. నంగుచు వ్రాలుచు దొంగుచు జనుచు." పండితా. పర్వ. 3౩౦, పా. 3 పం.

తొంగుడు. డి. ఆ. క్రి. (తొంగి+కొండు.) మడుగున, కయనించు. "మ. కలహాయక వసుచరిన్ని యలమీదకఁ జంగము లోన్చి నిచ్చులు దొంగు దెకు కన్నుగార్చు నిని .." కళా. ౪, ఆ. ౫౨. రామలి. క. ౮౫.

తొంట. డి. వి. 1. చర్రము, పుకచర్రము. "ఆ .. తొంట తెప్ప కడయంట క్షణాఖ్య యా." అం. భా. ద్వ. 3౩; 2. వామయొక్క మొదలు. "నీ. వామయంటు చర వజ్రము దృఢకలి తొంట యనుకొనఁ దన్నులు దనన్." అం. భా. ద్వ. ౩౩. 3. కనవుమెటి (క. ర. వ్రా. వా.)

తొంటచేయు. డి. వి. (తొంట+చేయు) తొడతోయన చేయు. "ద్వి. ప్రావృథు డ్లాడి వెల్లడక నేత్ర మలు, చీలిండుచు దొంటచేయు బాల్చి." అ. మ. క. ౫, ఆ. ౨౩౪, పూ. ౨౦, పం.

తొంబచేరివాడు. డి. వి. (తొంబచేయి+వాడు.)
భువనోయతయే కలవాడు. "గీ...కరుంకు
వరుండు దొంబుచేరివా దన శ్రీమాత్మభూక
రింగ." ఆం. భా. ద్వి. ౧౨౧.

తొండ. డి. వి. నరటము, నరీవృద్ధివము. "నీ...
తోడు నూనరెట్టి తొండ యనంగ,నరటము."
ఆం. భా. ద్వి. ౮౩ ఉ. రా. ౩, ఆ. ౧౪౧.

తొండవుద్రాడు. ద్వ. వి. (తొండము+ద్రాడు.)
మోటుగునతోడకు గట్టుల్రాడు (దీనిని
దొండవుద్రాడుదురు. శ. ర.)

తొండవుకొడు. ద్వ. వి. (తొండము+కొడు.) నిడువు
ముక్కు గల పిక్కకపు పెద్దికొడు, ఘోషి. (శ. గ.)

తొండము. తై. గి. (నం. తుండము.) 1. గజకస్తము
"ఉ .. బా, ల్యాంకవిచ్చే దొండమున నవ్వలిక
వలలిండుతోయి .." పా. ౧. ఆ. ౪, ఆం. భా.
ద్వి. ౧౮౪; 2. మోటుగునతోడ, 3. కొడు
తొండము.

తొండముక్కువడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. బండబాణు.
"వ...నదిగ తెరిగె గవగవ యెనకమెనకగె తెవ
దునురుగియె దనుక పొడలె తెక్కప్రానంగ
దొండముక్కువడియె " బా. ౩, ఆ. ౨౩.

తొండవూపురిక్క. ద్వ. వి. త్తవమిగులక్రము.(శ. ర.)
తొండాడు. డి. వి. శ్రీ. త్వరపణుడు. (శ. ర.)
తొండి. డి. వి. రంధ్రము. (శ. ర.)

తొండు. డి. వి. కృణశీషముళి. "గీ. వేరు తొణ్ణిని
తొండుకు మరుచెట్టికగురు తుంగాకు తుంగలు
కలయ విడిచి." వాం. ౧౪, ఆ. ౪౩. వి. వి. పోమరి,
ప్రాణమాలినవాడు. "నీ. మచట తొండోరు
తొండు మచట మాటగు తోతు చండి సోమరి
నరిండికాడు, ముడుబలి యనంగ దోడరు
బ్రాహ్మినివారిపై రై .." ఆం. భా. కృ. ౬.

తొండోరు. డి. వి. పోమరి, ప్రాణమాలినవాడు.
ఆం. భా. కృ. ౬

తొండీ. డి. వి. వృత్తిపేషము. "నీ. మట్టి విరిగి
తొండీముట్టు తూ కెప్పెడ .." వాం. ౪, ఆ. ౧౧౧.

తొండ. తై. వి. (నం. తుండీ.) తొట్ట కలవాడు,
తుండిలుడు. ఆం. భా. ద్వి. ౧౨౦

తొండర. తై. వి. (తొర+తొర.) (శ. తొండర. శ.
తొండరై.) 1. మిక్కిలిసంభోషము. (వా.) 2.
సంభోషము; 3. బాధ. (శ. ర.)

తొండరచేయు. తై. వి. శ్రీ. (తొండర+చేయు.)
కాథించు. "చ. వివిధ తైర్వరిక విగ్రహిద్వర్ణ
తేసితి వాగ్విశాఖునిక, దొలక జయందిరిక
బవను దొండరచేసితి .." అని. ౧, ఆ. ౬.
(శ. ర. పా.)

తొండరవడు. తై. ఆ. శ్రీ. (తొండర+వడు.) 1.
సంభోషించు. (శ. ర.); 2. వేరివడు. (వా.)

తొండరపాటు. తై. వి. (తొండరవడు భా.) తొండర
వడుట, సంభోషము. (శ. ర.)

తొండకము. డి. వి. రెండుమూడు పిలువలకూరలు
చేర్చి వండినవస్తువుము. (శ. ర.)

తొండు. తై. వి. (నం. తుండీ.) తొట్ట కలవాడు,
తుండిలుడు. ఆం. భా. ద్వి. ౧౨౦.

తొంబ. డి. వి. సంభ్రముక. (వా. గ్రా. అని శ. ర.)
తొంబొద్దు. ద్వ. వి. తొంబినుంది. (తొంబిని
మహానృపాశ్చర్యకరము.)

తొంబిలు. డి. ఆ. శ్రీ. సమీకూడు. "లయగ్రాహి,
మలరము గావలసి తొంబిలి దానవకదంబము
నకాయముకల బంది త్రితతుల్ ద్యుగాయనిని
ద్రక్ష్యి యన్ముకంబు గన్కలంబునయంబు
దొరకిందితి ముదంబున ముఖంబా." అన్య. ౪,
ఆ. ౨౫౩.

తొంబి. ద్వ. వి. (తొమ్మిది+బి.) తొమ్మిదివడులు.
"నీ ..మద్ర, బలిమేన నకడు తొంబిరువు
లదరింది యేని .." భార. కర్ణ. ౧, ఆ. ౧౧౪.

తొంబమాజు. ద్వ. వి. (తొమ్మిది+మాజు.) తొమ్మిది
వండులు. "గీ. తొంబమాజు దొంబి తొమ్మిది
యను జలములు పూజచేసెను కార్తవీర్య."

గీత ౬, ఆ. ౬౮.

తొకతొక. డి. వి. జూడు లంకువపుడు కలంగ
వర్ణి కనుకరణము. "వ...బాకబాసలంబున
దొకతొక ముక్కు పీరును గలసి నఖంబదంరై..."

వార ౬, ఆ. ౧౫. వి. 1. మృదువు గానిది.
(మాట.) "చ. తొకతొకమాటల మృదుల దుంపె
వలాడెడు సంగంపువెం, ద్రుకలను గల్గి యె
పొడవుగా నుకుబాల్చును తండ్రి కెంకయన్."

కవిరా. ౨, ఆ. ౪౩; 2. కడకలకువది. (మాట)
"క. ఒకలాగున మాటలు తొకతొకరై కడ
లంగ తొమ్మిది మడిమడి తెంపి, తొకకడ వరు

దొడగె గన్నులు తెకలిండు నాడసాగె నీతి
దరియన్." నిరం. ౪, ఆ. ౩౩.

తొక్క. వై. వి. (నం. క్షృ. క. తొక్క.) 1. తెట్ట
మున్నగువారిపట్ట. (శ. రు); 2. చర్మము తొలు.

"నీ. తొడవనంబు కళాపంబు తొక్క తొలుచు
ట్టవగ జన్మ మలరు .." అం. పదా. నర. 20

తొక్క. వై. వి. బాధ. ఒత్తుడు. "నీ. మది మన్న
మనబరిమెన కన్నులై తెల్లదె నాంగె జన్మది

ల్లులపు మిఱునిక్కరాయగె బాయె నొక్కట
గల్గెనట్లొక్కట మైకార్చి మున్నులిల్ల." శకం. ౫, ఆ. ౧౩౧.

తొక్కటదడు. వర్ణ. ఆ. క్రి. (తొక్కట+దడు)
బాధదడు. "నీ. వైష్ణు మాకార మయనచదిమున

మన్ను, నాది కమయన్నె గమగని వారు వెఱుగు.
దడి కయందడి తొక్కటదడి కటకటదడి దిగుల్లడి

దడకమడు క్షేదె కేరి." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౨౦౫.

తొక్కటపాటు. వర్ణ. వి. (తొక్కట+పాటు) బాధ.
"చ. నలఁదఱిజుదుభారమున వారిదొక్కట

పాటు మిఱుగా, నిలయు సాగె మ్రొక్కి యిల
యాళ్లరి నిట్టి యెంత ధీరకన్." ఉ. రా. 2, ఆ. ౪3౪.

తొక్కటము = తొక్కట. (ఒత్తుడు) "క. తామరన
నేక్ర దీపులతో మెఱసి జయింపలేక తొక్కట

మున నెంతో మలకల బడి నుత్తుడుచేయు
శవ్వలంబు లాగి పేరడు కుండెన్." రసిక. ౨, ఆ. ౮౯. (క. ర. పా)

తొక్క. వై. వి. మల్లబంధునిము. (శ ర.)
తొక్క. వై. వి. క్రి. సరికఁజేయు. "చ. తొలి

తొలి యెట్లపాడులు దొక్కఁడు బల్లిడు
నట్టియప్పు, బలమట సత్యతాప్యయమఁ

బల్లరుఁ జేర్చెను..." నృసిం. 3, ఆ. ౧౪౮.

వి. (క. క. తొక్క.) ఉత్తమ కారమున కేర్చి
తోటిలో నలంగగట్టి మమిడికాయముక్కులు

మున్నగువారిమద్య. "వ. చ. వచ్చు న్నాడుఁ దిం
డ్లురుఁగారులు మామిడి తొక్కలు .." వాం. ౧, ఆ. ౧౦౫, వై. 3, ఆ. 2౦. ౩౩. 1.

అన్న క్షుద్రకము. (వలకు) "నీ. తొలిమి రస
నీవ సోలి ముద్దాదురాదింక నా వెడదొక్క

బంబు లొచ్చె." కు. నం. 3, ఆ. 2౪. 2.

తొక్కఁబడిది, ముక్కురాది. "ఉ. అక్కఱాత్త

కుండు గన వారిని తెప్పరి మాఁకుచేరింక, తెప్పడు
పాఱ యాయ...దిశాంతమన నచ్చి బ,

ల్లాక్కలు నామింగయన కదయ్యకు గిన్న
కృతాగ్రభావమే." కుక. 3, ఆ. ౪౧౦.

తొక్క. వై. వి. (తొక్క. పా. క. తొక్క.)
ఒత్తుడు, సత్తుకము. "ద్వి. తొక్కడు ఘోరముఁ

దొంగ నిల్పుదువునిక్క గాదురు మిట్లు తెక్కి
నూరుదుడు." మడిరా. మహిమా. ౨౪౨ పు.

తొగ. వై. వి. 1. కలవ. "నీ. కటికటఁటిరిండికర
ములగిరింక నెవ్వాడు తొగకొన్న నవ్వె

జేవకు." అమ. ౧, ఆ. ౧౯. దుక్క. ౪, ఆ.
౧3 ౩; 2. క్షుదు, బాధ. "ద్వి తొగలు కేర్చి

కుము దుష్టానకులు, తొగలు కానకి యొక తొల
గంగ వైడు." రం. రా. య. ౨౮3. పు. ౨౯.

కు 3. గుంపునమిఱుచాము. "చ...మల్లవెరి
మిన్నకన్నగన మొక దొంగల దొగ లం

గలంచు..." ప్రబంధ 3౧౩; 4. రీతి. "నీ.
తొగలగములల్ల మొకతొగలు రాల్చింగగదరి

మిన్న మట్టి కడల్ల...నగలొడిచి కితకరుడు."
భాగ ౧౦, వర్ణం పూ ౧౨౯౫ (క. ర. పా)

బహు. ౫, ఆ. ౫౫; 5. కడివికము. "నీ.
వైతా కక్కర నువ్వ కెల్లెడు కేరణ మాడెలు

తొగ నిజిగాడు కొరడు." నువ. 3, ఆ. ౧౪౯.

తొగి. వై. వి. (తొగ+మి) క్రి. "క.
బంబులయెక్కిమిఱ నెంతతొగదంగ బడినట్ల

నొక్క ప్రాదయుఁ బంబు; తొగకంటియెఁ తాల
నియోచిటనే వెఱవార తెప్పదగువారగన్." అచ్చు. బాల. ౩౪, అచలా. ౨, ఆ. 23.

తొగకొమ్మతొలంగబావ. వర్ణ. వి. నూర్పుడు. వేంక.
వై. వి. ౧౩.

తొగవెరి వై. వి. (తొగ+వెరి) చంద్రుడు "చ.
పడఁపుఁదీగలో కళింబుగదరు తొప్పలా...

తొగవెరియల్లా మరునిశుభ్రులు...అటచడి
యల్" నీలా. ౧, ఆ. ౪౦.

తొగవెరితాయి. వై. వి. (తొగవెరి+తాయి) చంద్ర
వంకర. "చ. తొగవెరితావిలో చిరు

తొయను తల్లెఁ గిరిటివచ్చుతా, నిగ్గిలు..."
చం. రా. 3, ఆ. ౧౧3.

తొగలపాడు. వై. వి. ఒకతొలివేకకాడు. "నీ.
తొఁడు దచ్చేదమల్ తొగలపా దనంగన

సాటి దనంగను సాతె యనగ." అం. భా. ద్వి
అం. 3. మాం. ఆ. ఆ. ౧౩.
తొగడు. డే. వి. లాపలి కలంకట. "ద్వి. తొగ
డించుకను లే తొరమో గాకమనల పట్టు
పలుకె మించుమెదొడల." రం రా.యు. 3 ౧౩.
పు. (శ. ర.) ("తొగలించుకనులేక..." అని
ముద్రిత పా.)
తొగదొర. డే. వి. (తొగ+దొర.) చంద్రుడు.
"చ. తొగదొరచాయకమివలె మాలి ముమం
గంగజేసి మూలకలన్." అచ్చ. భా. క. ఆ. 2౩
తొగవెప్పలి. డే. వి. (తొగ+వెప్పలి.) చంద్రుడు.
"క. బలముల గెలుపునలంపులు నలకలు బంక
ములఁ దలఁచ నుంకంకన మిక్కిలిగాఁ బోరఁ
దొడలిరి, తొలివెలుపుజేడు రావతొగ వెప్పలి
యన్." అచ్చ. యం. ౧౦౮.
తొగవగదాను. ద్వి. వి. మాధ్య. డు. ఉ. హరిశ్చ.
3, ఆ. ౧౦౩.
తొగవైలు. డే. వి. (తొగ+వైలు) చంద్రుడు.
"ఉ. శేలప తోటువాల వలెనొక దలం దొగ
వైలుమెలిసా, బాలన నాలు... కిల్లినామిన్." అచ్చ.
3, ఆ. 2౮
తొగర. వై. వి. (స. కుంజి) ఒగరు. "నీ. ఒగ
రగ దొగ రగ దగున గమా కంబు..." అం.
భా. ప్ర. ౧౦౪.
తొగరా. ద్వి. వి. (తొగ+రా) చంద్రుడు. "క.
నగరాట్టుచలమిరి జీసగరా మగరాఁ బలు
నగరా మొగనం, తొగరా వగరా..." అం.
గి. ఆ. ౧౬. ఇట్లే. తొగరావే. య. క. ఆ. ౧౧.
తొగరి. వై. వి. (సం. కుంజి) 1. కందివైలు; 2.
అదనందిరిగళి; 3 నరావైదేశపుమప్పు. (పు.)
తొగరించు. డే. ఆ. శ్రీ. అనురాగమొందు "క.
నగుయఁ నెఱవ నీ రిద మదిఁ, తొగరించగ మగడు
శేల జోయిలి పట్టక, దిగి నచ్చిలి విడువలవక
నిద్రదేమలకలుజోటి వెంపులఁ బడెన్." అచ్చ
భా. 3, ఆ. ౪3. పు.
తొగరు. డే. వి. 1. ఎఱపు. రాగము. "ఉ. ఇంగిలికంబు
నం దదేసి యెత్తునీనపురంబే మో యనక, నిగి
గరుత్సరంబుల నిగ్గున లే దొగ రాక్క..."
అం. క. ఆ. ౧౦; 2. ఎఱుమలం. (శ. ర.)
వి. ఎఱుమి. "క. అగయ నుంకుమపుత్తురు,

దొగరుం శేలలువ నీరు ద్రోవం గలవన్" పాండు.
క. ఆ. ౯. కా. ౧, ఆ. ౧౩3.
తొగరుకొను. డే. ఆ. శ్రీ. (తొగరు+కొను) ఎఱు
మగు. "చ. నగకయె యుండనిచ్చు వచనములు
వల్లక యుండనిచ్చు కృష్ణగరుకొనుంకనిచ్చు..."
గంధ. ౧౯౩.
తొగరుకొల్పు. డే. న. శ్రీ. (తొగరుకొను భా. శ్రీ.)
ఎఱుమఁజేయు. "చ. నిరితుగోపురాగ్రుణిలిక
పంకజరాగరికై గ, కైల యగురాయఁ బొల్పు
దివసాద్రుడు నగ్గమిమింక బోవునో, నుంబి
విభాక పాపలిరునుభయంభయకఁ జేయ లేనినూ,
కొంతయఁ దీర్చుకొఁ దొగరుకొల్పినవై వడి బట్ట
లంబునన్." అం. ఆ. ఆ. ౧౮.
తొగరుమొముపులంగ. ద్వి. వి. (తొగరు+మొముం
పులంగ.) చిలక. "చెంక. తిర్చు. ౧౦౧. ఇట్లే.
తొగరుముప్పుపులంగ. అం. నం. తిర్చు. ౧౪.
తొగవేడు. ద్వి. వి. (తొగ+వేడు.) చంద్రుడు.
"నీ. తొగవేనిబెవర మగుతారనంభులు కంభ
రెంబుననే రావ" చం. రా. 3, ఆ. ౩౦. ఇట్లే.
తొగలవేడు. ఉ. రా. క. ఆ. ౧౩3.
తొగలగాదిరి. డే. వి. చంద్రుడు. "నీ. పొగదొందు
మొగమొందు తొగలగాదిరిందు జీలేకవుడు
దీప మొగులుకొను" నీరా. ౧, ఆ. ౧౬.
తొగలవిందు. డే. వి. (తొగలు+విందు.) చంద్రుడు.
"నీ. శేలతాలపురావమానిగాదిరికందు దొనగు
వీకటిరాల్చు తొగలవిందు." అచ్చ. బాల. 2.
తొగలువెట్టు. డే. న. శ్రీ. (తొగలు+వెట్టు.) బా
ధించు. "ద్వి. తొగలువెట్టింతుడు దుష్టానినకుల,
నొగలు కానన్ యింకఁ దొలగంగవైచు." రం.
రా. యం. అం. 3 పు. అం. ౪౦.
తొగనూడు. డే. వి. (తొగ+నూడు.) నూర్చుడు.
"మ తొగనూఁ దల్లివ దద్దుమద్దుమకు శేరు
ల్యాని నిష్టంపు మే లిగి గవ్వుట్టుమగునదవ్వులవ
లివైం నూర్చి..." అచ్చ. అమృ. ౪3.
తొగనూడునూ. ద్వి. వి. (తొగనూడు+నూ.)
నూర్చుకాంతల. "నీ. చిలువమెలివచ్చులకల
చేతు తొగనూడునూజీ దూలములన్." ప్రబంధ
౧౬౬. నీరా. 3, ఆ. ౪౦.
తొమ్మియము=తొమ్మియ. (శ. ర.)

తొప్పము. డి. వి. (గం. కుచ్చము) కుచ్చవనము. "వ...రఘువరులవచ్చుతోచ్చయము లుచ్చ రింపుడు దొప్పయల తొచ్చునీయును..." రామా. ౫. ఆ. ౧౯౯. ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౩. ౬౭. పీఠము. (చూ. తొప్పముచేయు.)

తొప్పముచేయు. ద్వ. క. క్రి. (తొప్పముచేయు.) పీఠములు, కట్టవచేయు. "వ. అప్పుకొళియు నచ్చొట నచ్చవెన్నుల దొప్పముచేసి యెనఁ గురువడిన్నులవై ముచ్చయచి యట్లగుటంజేసి." శాండు. ౨. ఆ. ౧౫౩.

తొటతొట. డి. వి. నీరు పువ్వులు ముచ్చ ముచ్చగు నది రాంబయంపరిపర్వ కనుకరణము. "క. కట పెట తొటతొట రాతెడు, పొటపొట చిరుకుల పులి పొడవట్టువడక, పొటపొట నాటెట పోలుచు, పటకట పడు చాళిమలవైస్వము చాచెన." ద్వి. ౨. ఆ. - ౪౬, పరాహ. ౧౦, ఆ. ౧౨౫.

తొట్ట. యం. డి. వి. పూలము. "నీ. అభ్యంతకాదీ దంతాగ్రసీదనమునఁ దొట్టవాలెత్తు దట్టి కడగ." ద్వి. ౩. ఆ. ౪౬. డి. వి. (చూ. ద్వి. ౩. ఆ. ౪౬.) ద్వి. ౩. ఆ. ౪౬. (చూ. తొట్టి.)

తొట్టిలంబుడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (తొట్టిలంబుడు.) తొట్టునడు. "క. పెట్టకపో గని యాకట, దొట్టిలంబుడుఁ బడుచు దురదురఁ బు పే, నట్టింబఁ గూడఁచుండేన, పెట్టనం జాల కప్పు గడువ నిలిస." శాండు. ౪. ఆ. ౧౬౫.

తొట్టిల్లు. డి. ఆ. క్రి. ఆరిశయించు. "నీ. తెల్ల గుడ్డల తెల్లగిల్లి పుట్టపుట్టి దోడుమల పొండగఁ దొట్టిల్లి" కవి. ౫. ఆ. ౧౧౧.

తొట్టి. డి. వి. (తొట్టి+ఆరి) ద్వి. ౩. ఆ. "ద్వి. శ్చున నింజిగిడి నదులఁ దడుచుదొట్టిన రియతరఁ బట్టి తెం దెయ." పండితా. ద్వి. ౪. ఆ. పు. పర్వ. ౩౫౮. పు.

తొట్టి. డి. వి. (క. త. తొట్టి.) 1. నోరు కెడలవు అడుగు నప్పుడు వై నగంపండిపాశ్రమ. "చ... ధ్రావ్యమగునై గుడ్డద్రవరమాడ్చి మధనగ్రామ చొచ్చ నిట్టుగాఁబడికెడినూతొట్టి బలియల పారిచానలు నక్కనందనన్." ద్వి. ౪. ఆ. - ౩౩; 2. నీరు నిలఁచుటకు గట్టిగుండు. "నీ. గర్భకుంటికి గడిగవలఁగలుచు, లోనూతొట్టి నిండి కాలు

వగ కాన్." ఆము. ౬. ఆ. ౮; 3. తెట్టతొట్ట "నీ...తొట్టితొట్ట తొట్ట తొట్ట యుడ వోఁచు గోటనమ్మ..." ఆం. భా. ద్వ. ౩౮; 4. గాలిచే నీటిపై గట్టగొని వచ్చుకృపాది నయూహము. "నీ. ఉత్తుకయవసాదితోక్తయై నిలసిల్లుఁ దొట్టి నాఁ దొట్టు నాఁ దొట్టున యన్." ఆం. భా. ప్ర. ౧౫౩.

తొట్టింపే. డి. వి. క్రి. (తొట్టి+పా. ప్రి.) ప్రనింపఁ జేయ. "ద్వి. దట్టిచి కట్టింది దర్శనము బలము; పట్టింది రక్తము వాఁతఁ దొట్టింది." ఆ. మ. ౪. ౨, ఆ. ౬౩; పు. ౧౯. పం.

తొట్టికట్ట. డి. వి. కక్ష్యరాజ్యకామయొక్క అంత రుత్తు. "నీ. దురమునాఁ జెఱగండికరకు గర్విక నాఁడికల వ్రాసెతొట్టికట్టు వాఁటి." య. ౪, ఆ. ౭౭౪.

తొట్టిసోలు. డి. వి. (తొట్టి+సోలు.) తొట్టివంటి సోయ. "నీ. తెలవ నీటిగిగము గలయెము మఱి వారతొట్టిసోరు మద్దవెట్టె దగున్." పాం. ౧, ఆ. ౬౧.

తొట్టివంటేము. ద్వ. వి. (తొట్టి+మంటేము.) తొట్టిల మంటేము. "కా. నీకస్తాధిజ్యంధితొట్టిల మంటేమునీ సాధంబున, వాలాం బగతొట్టి మంటేమున నొయ్యం జేర్చి బోజొట్టి యు, య్యాలా బొంబల యంచు నూపుమరు పుట్టాం తొట్టతొట్టు లాబాలం బాలకాంకశ్చిర కృపాపాదీలు గారమునన్." ఉత్ప. ౩, ఆ. ౫౪.

తొట్టియ = తొట్ట (క. ర.)

తొట్టియల. డి. వి. తొట్టియల. "వ... అభ్యంతరభవం బున నున్నయొక్కరాహు నకనియకృపాగం బునఁ బండితొట్టియలలోలఁ బొత్తులలో నున్న యొకచక్కనిచాలికిమం జాది." కళా. ౫. ఆ. ౨౭. తొట్టియ. డి. ఆ. క్రి. (తొట్టి+యా.) వెలియ. "వ... నిర్భయ ద్రోహిణచందంబున బట్టిపడి తొట్టిలం బడిన పులఁగెనభావన నిట్టట్టు కరరిచాగుడక..." పా. ౩, ఆ. ౨౯.

తొట్టు. డి. ఆ. క్రి. 1. వ్యాపించు. "నీ. బుము లాంపడునఁ జేల బుము తెల్లఁదొట్టి నింబారు వెన్నుల నిట్టబొడిచె." ద్వి. ౬. ఆ. ౫౫, రాహు. ౧, ఆ. ౧౩౬; 2. ప్రసరించు. "మనఁ నగర్మ. కత్తు పీరవ్రహ్మణ, దునుదు పచ్చనికెంబో

దొంగి ముకుందై తొట్టె నయ్యదమమిన్.”
భార. ఆర. ౧, ఆ. ౪౭౦, హంస. ౨, ఆ. ౬౪;
3. ప్రదియకామ. “కా. వీరా వాడెన్ ము.
నంబు శ్రీకృష్ణుల శేరా తొట్టె బాష్పంబు లే.
తానై పర్వము దోచె చేపమున...” వరాహ.
౨, ఆ. ౧౪, భా. 3, ఆ. ౬౪; 4. ఎగవట్టు.
“క. చేవానదిలోల నూర్వాంధు లొనరించు
చున్న నది యెఱిగి భరి శ్రీచిగుడు వేయచేరుల,
నాచాచిమీరు దొట్టువట్టుక తేనెన్.” వి. శ్రు. ౬,
ఆ. ౧౪౭; వరాహ. ౧, ఆ. ౪౮; 5. నిండు
కొను. “వ... ఆనన్ద హిమనరిలములు నెలరలవ
దొనల దొట్టి బులుబు లొంగొని వెల్లువలై...”
మహ. ౨, ఆ. ౧౧, పారి ౪, ఆ. ౬౬, గి. నాంటు,
గుచ్చుకొను. “ఉ. తొట్టిరబాణముల్ దొలగె
ద్రోచి ప్రియం బొడవంగ దొయిటాబట్టి కవోష్ఠ
కొనెకము భావము వాయున గోలి శ్రీగి..”
భా. రా. యం. ౨౭౧౩; 7. పడిపోవు. “నీ. కర
ములు మునిషిమురుపు పవీనవారు తొట్టులు
నీదిన దొట్టువారు.” భా. రా. యం. ౧౪౪౪,
రి. కలగు. “నీ. పడియెదనంబుల పరువెత్తి చన
లేక దగదొట్టి పెదవులు విడుపువారు.” పిశేకుం.
3, ఆ. ౧౦౧, హంస. ౨, ఆ. ౧౧౧; 8. పొడు
కొను. చేరు. “ఎ... పిక్కిరిగట్టవం దొట్టిన
తెట్టువలు నిలువనలవన్మయమున జేలవచ్చు. ద
భుక్తికమధునైటభిగొట మున్ను న్నిమ్మవంపర
నవకరింప...” వరాహ. ౧౦ ఆ. ౬౨ 10
ముడగు. “చ. తొడరి చరాచర ప్రకటితో జగ
మింకయు వాల్చి దొట్టినవ్వడు లలితాబ్జకమున
బొల్లుచకున్ను...” భార. ఆర. ౪, ఆ. ౨౩౮
మ. శ్రీ. 1. పట్టుకొను. “నీ. శ్రేష్ఠ వాదీడ
బట్టి లంకియకు దార్పిగో లనియె గొట్టి మెద
నొక్కయండు గట్టిగిడ్డి మెదింపె దలత్రాడు
తేలె దొట్టి, మారి పెదపించుమచ్చు నూదన
కుడు.” పాండు. ౧ ఆ. ౨౪౪; 2. పటించు.
“క. ఆరులరావనకపో, ప్రకృతాదానయితి
నొడవట్టి నరము లున్నుతమై తొడగ మరగే,
పీతమలి నయ్యల దొట్టి పెదవు నా ర్చిన్,”
మార్క. ౮, ఆ. ౧౩౪ భా. క. ౨౭; 3.
తొక్కు. “చ. పరువులు పెక్కుచుం లీలకల బుచ్చు
బుచ్చుదీరిగ్గుం దొట్టుదున్.” బహు. ౨, ఆ. ౨౭;

4. ఎదిరించు. “ఉ... మేరు నిట్టుకొన్ దొల్ల
భుచలయ హల్లలవామ మరానరాదులంబొట్టి
జయంబు చాలవృద్ధులట్టి కెక్కరివట్టి
గల్ల...” భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. 2౨; 5.
మొదలకొను. (తొయర్లమున నిది తొవ్వకరూము
తోనే యెందును.) “క. వనకేలిగొరుకమున,
పరియెలు కరివ్చదొట్టి నఖులెల్ల ముదయియె
గొలిచి రాగంబెధవళుదన కమరగ జేరయాని
కవ్వనమనకున్.” భార. ఆది. 3, ఆ. ౧౪౪,
భార. ఆది. ౧, ఆ. ౧౪; భార. ఆది. 3, ఆ. ౪౬.
వి. 1. చెబుతొక్కిరిపాలము. “నీ. తొట్టు నా
దీగ నాదోచుచుండు దిటకభూర్వజాభిధ.”
ఆం. భా. ప్ర. ౧౬౩, 2. వల్లుబాధపడేమును.
“వ కల్లుబుతు దొట్టును.. నృసింహాయుతు నను
ముగ్ధునికొడు విన్నానింబుల నానెలు పరి
మీరిది.” హంస. ౧, ఆ. ౨౭౦౨ ప్రబంధ. 3౮;
3. తెట్టును. “నీ. ఉక్కురయనసాదోగ్గియె నిల
నిల్లు దొట్టి నా దొట్టు నా దొట్టున యన్.”
ఆం. భా. ప్ర. ౧౪౭; 4. నంబుధము. (చూ.
తొట్టువడు.)
తొట్టుకొను. చే. ఆ. శ్రీ. (తొట్టుకొను స్వార్థమున)
1. వ్యాపించు. “క. తొట్టుకొని వంజెం బుచ్చు
ట్టన రిం బాసి నికగర్భి నెదురొనెనె నీరి
పచ్చుటపై పట్టెకొంబట్టిదిపాలెం బోజెన్.”
రామా. ౨, ఆ. ౪౨; 2. అధిగమను. “నీ. ఒక
విభజన జరురామృ నొద్ద శ్రీనికమం బ్రయ
క్షుంబునో మొక్క రిడ్డి ప్రయానమున
గరంబులు ముకళించుకొని మొగంబు, లెత్తి దగ
దొట్టుకొన వారెట్టు లనిది.” ఉ. రా. ౧, ఆ.
౧౧౩.
తొట్టుతొట్టును. చే. వి. చుక్కలు మొదలెనిది రాలు
టయం దగవ్వని కమరరాము. “నీ. తొట్టుతొట్టున
దానెల్ విట్టు మట్టు, విట్టుదొర కొరికట్టి పట్టి
పడియె.” బహు. 3, ఆ. 3.
తొట్టును. చే. ఆంధ్ర. ద్రు. అకర్షకముగా. “వ...
అమచ్చుంకగా నొట్టుపట్టెగరి వాన దొట్టు
వెలిసెన్...” శుక. 3, ఆ. ౨౬౧. వి. పడుట యం
దగువ్వని కమరరాము. “క అట్టిపారి పట్టి కొలం,
దొట్టున యంత్రంబుదేసెదొర తాత్పర్యం,
మెట్టిరి...” పాండా. ౨, ఆ. ౭౧.

తొట్టును. ద్వ. ఆ. క్రి. (తొట్టు+దము) కడ
లము. "క. ప్రాక్షాదు కమించు నొక్కండ,
ప్రాక్షాదు పెక్కండ్రై వీరి బరగగడ కేయిం.
ప్రాక్షాదు బలవంతుడగు. ప్రాక్షాదు కలహమున
దొట్టువడక తొలుగున్." భార. ౪౦. ౫. ఆ.
౫౬౫.

తొట్టును తెట్టును. "ఎ... తొండంబు లెట్టి తిరుగండ
కదనీ నురువెడి దిరుగుచు నొండొంటి దాఁచు
కదులవననర వేశంబునం దొట్టునగట్టి పొట్టు
తోడి యాధికకలరానలంబోడె గానవించు
దుధిరలల కఁదలితాస్తాక కీకనచేశకుంబులు
చేయన శూచ్యుంబునచేయన చేయరిపును.."
కళా. ౮. ఆ. ౧౧౦, ఆం భా. ప్ర. ౧౫౩.

తొట్టె. డి. ౧. 1. శేయువాడు నూలుండె నుంచు
కొనుచునుట్టు, వాడె. "నీ. తొట్టెవాడె యనంగ
దురీచేరు విలసిల్లు..." ఆం. భా. ద్వ. ౨౯౬;
2. ఉయ్యల. "ఉ. పీఠులార యెక్కు డిద
యుయ్యెలతొట్టెల నింక నిక్షటిం, కాగిననింక
శేల మని సంతకమెప్పుడం దిల్లి నొక్కడి,
నొగడునూదానుదురుమై వెలువొంకెడు
తొట్టె నుంది నే, నేగడు వీరభద్రవృద్ధినివర
నొక తొట్టెలూడన్." చెన్న. ౫. ౮. ఆ. 3౮౮.

తొట్టెల. డి. ౧. ఉదాల. "చ... టిందరగల్ గద
లిండుకల్లతొట్టెలల గుహారు లూరు కుచు
కుండిం భజించునదిలూనుక, మలకుముగ
రాగిమలను. తారవంబున బోలవాడుచున్." పను.
3. ఆ. ౨౩.

తొట్టెల్ల. డి. ఆ. క్రి. కడలము. "నీ. తొట్టెల్ల
యనంగ దొట్టెల్లలు యన స్థలనమాఖ్యయై
వెలయుచుండు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౮౩.

తొట్టిండు. డి. ౧. క్రి. కడలము. "నీ.
తొట్టింది గర్భలాఁ బాడెలు పొచ్చిన ట్టిగట్టి
జేగ్ నట్టిలు నీయు." సా. ౧. ఆ. ౯౨.

తొట్టిల. ద్వ. ఆ. క్రి. (తొట్టిల+దము) కడ
నంబోదుచు, తొట్టును. "చ... మొగలబున
నకులు కట్టిగల్గుల దొట్టిలబడు జల్లునం
తెదరు దెందము నూతంగ చెచ్చు నన్ను శేవల
వదును ముట్టె కెప్పుడీ వచ్చు ననున్..." భార.
విరా. ౨. ఆ. ౧౦౪.

తొట్టిలు. డి. ఆ. క్రి. 1. కడలము. "కు... ఆ
కవిష్టుల దగ దాకు నేగె బదవ్వంబుల తొరి
దొట్టిలన్." భార. ఆం. 3. ఆ. ౨౧౯. భార.
విరా. ౮. ఆ. ౮౦; 2. వ్యాసము. "ఉ. వట్టువ
గుట్టులు దొగరువాతెటయం జేలువత్తునెట్టు
లన్, దొట్టిలుముడు మోమున.." విజ. ౨,
ఆ. ౪౬.

తొట్టిలుఁతొట్టిలు. (కడలము). "కు... లో, చన
వదంబులవామ్మధార లెనగఁ నంబొంరిఁ బాద
దలయంబున దొట్టిలుగఁ బాతె గోపిణి నున్న
వాడై లె తొడ జన్." కారి. పూ. ౫. ఆ. ౨౪౬.

తొట్టు. డి. ౧. 1. స్థలము, కడలము. "నీ. తీరువ
నాంగున శేరువపాటు వాఁ దొట్టుపా టుంగను
దొట్టు వాంగ .. స్థలనమాఖ్యయై వెలయు
చుండు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౮౩; 2. తొట్టుకొట
రము. "నీ .. తొట్టి, తొట్టు, తొట్టు తొట్టు
యన బోఁచుఁ గోటరమ్మ..." ఆం. భా. ద్వ.
3౮; 3. చిన్నకండు. "ద్వి. తొట్టి కిత్తు తో
లిప్పిచ్చుడు, పాతంబు గలిగె నుత్పాకంబు గాన,
మడుపులు చురుకాల్పడి కుచ్చు చటెదెదొడుపు
దొట్టుకు గడుమారంబు లయ్యె." ఆ. మ. క.
౧. ఆ. ౪౪, పు. ౨౩. చు.

తొట్టుకొను. డి. ఆ. క్రి. (తొట్టు+కొను). 1.
కడలము. "నీ. కురుకేరు గొన విచ్చి కుంకల స్థ
బకనస్తలరాస్త్రిల దొట్టుకొను." సాంతో.
౧. ఆ. ౧౬౪. కవిక. ౪. ఆ. ౧౬౦. పు. 2.
కలియు. "నీ. వెలుగుచువు లోనయ్యలం గలసి
వెలయు, దుమైదలం గుంకలములం దొట్టు
కొనంగ." నీ. కళం. ౨. ఆ. ౧౩౫.

తొట్టులెచ్చ. డి. ౧. క్రి. (తొట్టుకొను+దా. ప్రే.)
కడల కడలము. "నీ. తొట్టుకొనులెచ్చ
తోడి ప్రేయం నవనవత్యుఁ డయ్యున వచ్చుభార్య
వైకొనక..." భాగ. ౯. స్కం. 2. ౧౬

తొట్టును. ద్వ. ఆ. క్రి. (తొట్టు+దము) కడ
లము. "నీ. మాకులాడె కలంది మాబురిపోయెడి
వారు నడవ బోవుచు దొట్టునడెడువారు."
భాగ. 3. ఆ. ౪౧, ౪౨. కి. ఆ. ౯౦.

తొట్టుపాటు. ద్వ. ౧. (తొట్టును+దా.) కడ
లము. "నీ. తెగ దంతకంకన మిలిసె నిలికి

బడముల నలుల దొట్టు పాటు తెరసె." భార.
విరా. ఆ. ఆ. ౧౦౬ నిర్వ. ౮, ఆ. ౮౦.

తొట్టు లభము. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (తొట్టులు+భము
కడలడు. "క. విమత కాచభయముల విమనము
దీని వచ్చి మొయనము సోగంగా తెరగి
యమసిక్వరుతో నల్లన యిట్టులాడి దొట్టులు
వడుచున్." దశ. ౪, ఆ. ౯౯.

తొట్టువు = తొట్టు. (చూ. తొట్టువుగోను.)

తొట్టువుగోను. దే. ఆ. శ్రీ. (తొట్టువు+గోను.)
తొట్టువుడు. "ద్వి. తొలగక కలగక తొట్టువు
వడక." మడితా. పర్వ. ౫౨౨, పా. ౧౩, పం.

తొట్ట. దే. వి. ఉద్యుల. "కా. జోల ల్యాడి
యాడింబు రా, లాచణ్యంబునన్ పథునాబులు
తొట్టు తెట్టి రాజాచన్." పాంచాలి. ౧, ఆ.
౫౩, ఏర్ప. ౧, ఆ. ౭౫

తోడ. దే. వి. (త. తొడై.) గణ్ణక మోఃకారికి
నడిమిభాగము, ఉద్యు. "గీ. తునిసి తొఱగిన
జోడులతోడల సామలమలకరముల నొండొంటి
చందముల గుంకొనగ నింక లగుటకు సంగ
రాంగణము రకుణీయుము భీషణము నయ్యెన్." భార. కల్ప. ౧, ఆ. ౧౬౭, పా. భా. ద్వ. ౧౩౫.

తోడను. దే. ఆ. శ్రీ. నిరు మున్నగునది యెలంకు,
తోనుకు. "గీ. నిరుదునామివు తోడఁగి నిరుదు
కుండ." చంద్రా. ౧, ఆ. ౫౭.

తోడగు. దే. ఆ. శ్రీ. (క తోడగు. క. తోడగు.)
1. ప్రారంభముచేయు. "య .. ఆనుహీతుఁ దశఁ
డీగ్రంథము మేయంగ నేల తోడఁగి న్నపు
తెల్లు గల్గి రిల యెల్లు నైకొనం గ్రమ్మన్." భార. కాం. ఆ. ఆ. ౬౬౩. 2. మొదలగుట.
"మ... పాద్యమిది దోడగి వమనాబుల దివసంబు
లొక్కొక్కగింజగా మోమెడునడ్డు నమ
మార్చి..." భార. ఆరు. ౬, ఆ. ౧౧౫, భార.
విరా. ౧, ఆ. ౬౩. 3. యల్పించు. "చ. అమియెను
శ్చెల్లభంగి మర వారిని చూచితి నొండు లేదు తె,
ట్టిమఁ దగువాడు గన్పొంది డెవ్వర మేమియు
లేక యుండ నంపెద నని పూననని దగఁ
జేసెను నోర్చి. తోడగు నీనికొ, మదమచేక
నప్పునల మామము మాతమున్న గ్రమ్మనన్." దశ. ౬, ఆ. ౧౩౧, భార. కాం. ౬, ఆ. ౫౫౦.

తోడను. దే. వి. భువ్యాధిగోపము. "ద్వి. కలమేరు
తోడను వానము కల్లునాత్రి, నలదొచ్చి తెత్తలుకు
కాచిగా నెప్పి, గలవనరాలగోగములకు నల్లు." నవనాథ. ౧, ఆ. ౪౧, పు. ౫, పం.

తోడకొడుకు. దే. వి. (తోడ+కొడుకు.) వైశ్యుడు,
ఉపనయనార్థుడు. "నీ. తోడకొడుకు తిగసంగ
దొప్పులుట్టువు బచ్చి చేరి కమటి యన నూరు
జరుచు .." వేక. మాన. ౨౬.

తోడతొక్కుడు. దే. వి. (తొక్కుడు+తొక్కుడు)
నడుదము. వ్యవసాయ తోడతొక్కుడుగా
మన్నాదు. అతోడతొక్కుడు లోని కేగుట
కష్టము.

తోడపానుము. ద్వ. వి. భువనమునకు పాను మని
యూరించును కిల్లుతోడను నలుపుట. (చా.)

తోడతల్లువు. దే. వి. వైశ్యుడు. (శ. ర.)
తోడతల్లుము. దే. వి. తోడగిల్లుట (శ. ర.)

తోడము. దే. న. శ్రీ. 1. కడుగు, ప్రకారించు.
"వ .. పెద్దే దొరలు మంగోపకములఁ జేరుట
జ్ఞానసి వార్చి .." వైమ. ౩, ఆ. ౧౪౦, కాశ. ౪, ఆ. ౧౭౩; 2. కుచము. "నీ. అసంఖ్య
దొడసి నీ రొమ్మల కిరమున లోడింబి యొడ్డు
నాపుటము బుట్టి" భార ఆను ౩, ఆ. ౨౮౪,
మార్గ. ౩, ఆ. ౨౩౬; 3. తోము. "గీ. కనులు
వోవఁ దొడసి కడిగినకంపుల, ప్రతిమతోలి
నొప్పు నతివమేను." కు. సా. ౭, ఆ. ౮౦;
4. నశించుకే నం "ప్రక్కర. కుంచెం జక్కాడె
మోచెం దొడనె గెడవ నల్పదరిం గాశి
కాళూః మదకొట్టి త్రిభాగి గరియరకట్ట
నీకుడు మోసానానానొడ గర్భాగ్ జలము
గొని మనీషాధస్తామిభుజ్." కాశి. ౩, ఆ.
౧౭౬; 5. స్పృశించు. "నీ .. పాటి. గీ. కల్లు
మయన నానవ మల్లు నల్లునిదముచుచు .."
భార. శ్రీ. ౨, ఆ. ౭౪.

తోడరాదు. దే. న. శ్రీ. (తోడరు+అడు.) ధిక్కు
రించు, మోటు. "చ నిజవదనామితానీకమణీక
నీలనిభామిహన, కిల్లజవరలల్ల లర్పనీకతి న్నద
రాడి .." కు సా. ౧౨, ఆ. ౨౦౪.

తోడరిక. దే. వి. అనునలము. (శ. ర.)
తోడరు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. కలగు. "చ. కడగి మూరు
చేరుము గమ్మన మమ్మన దొంగరించుగా,

కొడితె... అనుచున్నప్పుడెంతయు గాత్రం నం
దొలగియున్నా, కొడకన నొప్పి..." నవ్విరి.
క, ఆ. ౧౧౪; హరి. పూ. 2; ఆ. ౨3౬; 2.
ప్రారంభించు. "క. దీపకాంధక మలవర్ణతో
రవ మెకగంగె బలవదొడక గు మదిక,
తేరువ గలవాగరికలు, దారు గలిసి పలువలయ
ధరతేరుడన్." భార. విరా. ౧; ఆ. ౧౨2; 3.
యల్పించు. "నీ. మరుగులవృద్ధు నిర్మలదిక్తు
గాంగేయం జులి కాబ్బుమ నీయ కన్నులింది,
తొడరినపాండు బక్రలకుని ప్రేమలు దొడ
య్యి." భార. భీష్మ. ౧ ఆ. ౬౦; భార.
ఉద్యో. క. ఆ. ౨౦3; 4. తొట్టువడు. "క.
విరిపాదల బడల్పద్యద్రోమచ మూర్ధనల నల్ల
దొలగుడు దిక్కుల్, చూచుచు కొడరుచు
ద్రోమము, కేచుచు లలితాంగి స చరించు నగి
గన్." భార. విర. ౨; ఆ. ౨౬ భార. ఆది. ౬;
ఆ. ౧౬౦; 5. నక్రమగు, తగులగొను. "క. అరి
యగ వియయమ లెకయె, మరొకమలు వాని
యొడగ దొడగల తేలుం, తొరయెదరు దొడర
మన్నుబరమకం యిప్పుడుకాత్రులకు నగన్." భార.
కాం. క. ఆ. 3౧౦; 6. ఎదిరించు. "క.
కడునధికతొడగ దొడగల తొడిదిన నొడినకు
బురుపుపురుగునం తేప్పడుంగాక పీచు నొడు
చుట, కడిదియె.." భార. నభా. ౧; ఆ. ౧౨3;
న. ౧. 1. ఎదిరించు. "క. మనదివన పియ్య
ర్మకునకు సరిదింటివాని బాడగ నొకం, య
నొడు లేమి తెల్లంబునమానము లేదు దొడర
నగులే వాన్." భార. ఉద్యో. ౧; ఆ. ౧౬2
భార. విరా. ౧; ఆ. 2౪; 2. అననరు. "నీ.
కడలి జన్మపుడిండ్లు దొడర దిమ్మపుడ
కజ్జలగిదిదొడ గూడి యాడు." నీలా ౧;
ఆ. 22; కవల. ౧; ఆ. ౨౦; 3. పొందు. "మ.
ఇప్పుడి ననిది రాముడు కడ లేనినీయం దొడరి
కడలి కడగాం గలపుడమి కడ కలె.." య
3; ఆ. 3౯; హరి. ఆ. ౯; ఆ. ౧౨౯; 4.
రమించు కలెచు. "క. జనిం దొడనపాపా
త్తుల నొప్పుం బట్టి తెచ్చి కుడిమిగె దెగన్." సా
౨; ఆ. ౨౪౧; 5. ధిక్కరించు, మోటు
"చ .. దేవారుచివ్రేకలతో నవనల్లికారుది,
దొడరుకుంబుక్రమలతో కలెవలమెలంగు

నొప్పుల తెన్నడ మెరుకుంగె దగ్గనల్ల పరినిం
వగె కొద్ది రుదయన్." హరి. క. ఆ. ౨౪;
6. ధరించు, తాల్చు. "నీ. చక్రవర్తిరూపముల
జక్రధరుడు, తొడివ్రే తాయుగంబువ న్ను
కేమి, నంబు గాంచి కిష్టలోకంబు నెల్ల, రీలధర్మంబు
మెలయగ బాలించుచుండు." పు. పూ. క. ఆ. ౬౧;
7. కట్టుకొను. "ఆ .. శ్రుగులనవహరిం
నొకహయక్రీడా దువైక్యకృత్యంబు దొంగె
దొడర బరల బశమె." భాగ. ౨; స్కం. 3౧౪;
8. అనల మించు, అపరించు. "నీ. మరొకరముల
యని వాగె దొడరకడవలె తెన్నగ కలెదిన
వచ్చు దొలగె." భార. కాం. ౫; ఆ. ౬౦౦.
హరి. పూ. ౨; ఆ. ౧౫౨.

కొడకపు. డే. వి. యత్నము. "ఆ. వైవ విట్లు గల
చుగే నీరి మది మచ్చియడి పూర మెనయ్యుకము
నకు, దొడరలయం బట్టిదొడరపు కాంచి,
కొనిరి పీఠరాజాధిపతి లేది." భార. కల్య. ౧;
ఆ. 3౪౯ (క. ర. పా) భార. ఆత్మ. ౧; ఆ.
౫2; విలా. మొదటిపి. "ద్వి. తొడలెత్తి నన్ను
యాతొడరువైకొడుకు, దొడియగ గడబడె
ద్రోసి యగ్రమున ద్వి. భాగ. (క. ర. పా)

కొడక. కే. వి. (తొడు ధా) భూచుణము, నగ.
"నీ. కస్తూరి యలచరా కస్తూరికాగంధి తొడ
పులు తొడవవా నొడవు తొడవ" భాగ. ౧;
స్కం. ౨౬౨. ఆం. భా. ద్వి. ౧౪2.

కొడపొక. కే. వి. (కొడ+పొక) రమించు.
"నీ. వానికె చక్రలేఖ యన్యారవనిక ముఖపు
కొడపొకడేమి మోహుచుండు." కుక. ౨;
ఆ. ౬౪.

కొడి. డే. వి. (తొడు. ధా.) 1. భూచుణము. "క.
విడువ వగు సరి చరిచిన, విడువగా రాదు
ప్రాణాభివృద్ధి నలసరికొ, బడలికె బరిభక్తికా,
తొడి వాయగ జన్మ విశ్వోయజనత్రా."
రు. క. ఆ. ౧౧2; 2. కట్టు మున్నగువాని
వేయబొమ్మ. (త్రా.) 3. కర్మ, నంధ్రము.
(రివియా మే) కిరూపము తొడిగొడి." కా...
గా, యంబం బుద్ధిక మాయగ గంబుడు తొడిగొ
నింపింపె నీయన్మలన్." భాగ. ౧౦, స్కం.
పూ. ౧౨౪. "క. తొడిగొడి గంబుడు దేవీ,

కొడుకుల నాడుగ వధించు..."భాగ.౧౦, వృం. పూ. ౫౩; 4. బాధ. (చూ. తొడిబడు.)

తొడిబడు. డే. ఆ. క్రి. (తొడిగ్+చడు.) 1. తొట్టు చడు. "చ. నడు మనసు... ఆడుగించుట గాల్గె మనినంతన కొనుకు మీదనుయ్యెడుం, తొడిబడఁ జేయు చూచున కొనము లే దని చెప్పు చాసె నాఁగడుబెడఁగొందు గారి తెలిగమ్ములు వీరుల డాని జేసియె." కు ను ౮ ఆ ౧౬; 2. బాధ చడు. "చ...నీ వనననోజురభ మ వారణ నమ్మ ను గ్రోలుమ్మ తెట్టిడఁ దగుకామనూపులఁ దొడిబడకుండఁగఁ గాల్గ మిత్రజ్ఞం" భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౨౧; 3 చలించు. "క. నందనవన వానము తన, దెందము నుండించుగాఁ దొడిబడి తానుగ, నందనవనవానము విభం, దొండె గమూ క్రములఁ బాసి యుండంగలడే." గామ. ౫ ఆ. ౮౧. (క. ర. పా.); 4. దెవర. "క వట్టివర గొరిగి తొడిబట్టె నెలక వంటకంబు పాయ నిడఁ దగున్." విష్ణా. ఆచా. 2౮; 5. తొండవరచు. "క. రానుకుఁ దని తొడిబడఁ తెగి, గానితెట్టె కడియూరు గానుక మర మీ, మెసాట నున్న తెక్కుడ, మెసా రాసో యెటుందు ముందనభీరిన్." సా. 3, ఆ. 3౪, కళా. 3, ఆ. ౫౫; 6. కిప్పుడుగా తొడ. "ఉ. నుందరి రాజునదనులఁ జూచిన చూపుల వల్లఁ తొయ నా, దెవిడు పూపుఁదూఁపులఁ దొడిబడి మనఁగరాగవాల్గొ, దింపె .."దిక. 3, ఆ. ౧3౧. ఇందు క, ఆ. ౬2, 7. వ్యాపించు. "క. తొడనతొడవులగీపులు, తొడిబడి లీకట్టు దూలు దూలఁగఁ దనఁతె, దొడవనవానము పోలినె, బడఁతుక మేల్కాంచి చూచి కల కంటెయె." నా. మంద. 3, ఆ. ౧౮౪.

తొడికాళ్లచు. ద్వ. తొట్టుచు. "ద్వి. తురగంబు నాలువోఁ దొడికాళ్లచుడుచునగున్ నోక దీచ లెనరాచూరులు."ద్వి. భార. విరా.౧, ఆ. ౧౨, ౨. తొడించు. డే. న. క్రి. (తొడుకు థా.) చట్టిచు, చట్టుకొనఁజేయు. "ద్వి. దుష్టోరక్షణునఁ ౪ డిలిత ముచు." బస. ౬, ఆ. ౪౩. మ.

తొడిచట్టు. ద్వ. న. క్రి. (తొడి+చట్టు.) ఒడిసి చట్టు. "నీ. నడు మొత్త యని లేల దొడిచట్టిన భాక యంగుళిభి లక్ష్మ్యాభ్యుపకంబు." వై. మ. ౨, ఆ. ౧౫.

తొడికలు. డే. న. క్రి. (తొడుకు థా.) 1. ఒడిసి చట్టుకొను. "చ. కడయక ముందులెబరిత గ్రుటా మామ లేలుచామర, దొడిగిచట్టి రావూపు విధుంగలించునీరి కావ...నగవల్లము పొత్తు విట్టుగా నుడికెడిమానతొట్టి బరిమిగ్ పారి చానులు నక్కనంచున్." శై. ౪, ఆ. ౧33; 2. దొంగిలించు. "ద్వి. చడుచు పాపముచేసి మృకునోసరములు, దొడిగిరి లెక శివ ప్రోహి న్నీ దచుచు." బస. ౪, ఆ. ౪౪. మ.

తొడిగొను. డే. న. క్రి. (గొడుగు+కొను.) "చ .. వెల కాడుకల్ తొడిగొంచు వియచ్చరవాసీని కన, త్కనకననోజంగంధపరాకాకుండై వినుచితి తేగుచున్." విక్ర. ౫, ఆ. ౧౨.

తొడితెచ్చు. డే. న. క్రి. వెంట దీసిగని వచ్చు. "క. కడపఁజొయిగ దై క్కులు పొడగని యూర్చ్య తొలగి పోవల విచ్చు, దొడితెచ్చున మారా జడ, బడిబడి వచ్చెదరు నేగ చువిక మనిన్." ఉ. పారి. ౧, ఆ. ౫౫, కృష్ణ. క. ఆ. ౨౧.

తొడిచు. డే. వి. ఆట పూపు మొదలగువానితల చుడెడికాడ, వృంకము. "ఆ.....వర్షపులము దొడిచుఁ బాయునగిది గుణవయంబు బాసి యుత్తయంబు నచలమున విరావయంబున నె, వదముఁ జెందు శుభభావ మెనగ." భార. ఆను. 3, ఆ. 3౧౨. ఆం. భా. ద్వి. 3౯.

తొడియు. డే. న. క్రి. (క. తొడు.) (బాగాదులు.) గుచ్చునాటు. "క. పుచ్చినకమ్ముల గ్రమ్ము, వచ్చుత జేసాటు తొడిసి వచ్చిన పుండు, తెప్పెరఁ జేయున ర్థక్షలకచ్చెరుత్తగ శివునిమఱు నరికిపుమున్." శి. న. సా. ౧౮౮.

తొడిమిడు. డే. వి. ఫలవృక్షవిశేషము. "నీ...కలికె, ముదులు దొడిమెదమండ్లు దుమ్మిబట్టు కావ ముదులు గంగరేవువండ్లు" కళ. ౬, ఆ. ౬౯.

తొడు. డే. న. క్రి. (క. తొడు.) 1. (సామ్యులు మున్నగువాని) ధరించు. "నీ. కట్టంగఁ దొడఁ బాయుఁ తెట్టె గొలుక లే కానంద ముడెడు నర్థులందు. నిర్వ. ౧, ఆ. 3౮, భార. ఆది. ౮, ఆ. ౧౨౪; 2. (బాణము) సంధించు. "ఉ. వెడి యు నేడుబాణములు నే తొడి ధరణ నోవ్వ నేయ .."భార. భీష్మ. 3, ఆ. ౪౦. భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౨౦౯. వి. చట్టు. "నీ...కొడుచట్టు తొలు

తెక్క...గీ. అంటే క్లుగకయి యా .."అం.భా. ద్వీ. 32.

తొడుగు. చే. అ. క్రి. తెలియ. "ద్వీ. తొడవులై
తొడుగు. తొడవులకడదొడిగి ముద్దలదట్టి
దునును నేమిటి." ద్వీ. హరిశ్చ. ౨. ౨3౨.
పం. న. క్రి. 1. త్రా. "నీ. అందచ వతో
నూతులు దింపులపోవ: దొడుగనిచ్చులు యెట్లు
దుగ్ధరహము." కాశీ. ౪, ఆ. ౧౮. పాండు. 3,
ఆ. ౨2; 2. కల్పకొను. "నీ. తెడగారు గాన
దొడుగున నూనూనొడు సొల్లం గాక తా
దొడుగు మనిన." పాండు. ౫, ఆ. ౧౮౪. రాజ
చ. ౨, ఆ. ౨2౧. ది. 1. ఆవు. 'గీ. పుడమి
యైన తెలుగున నడరుగెన్నితొడుగులు కల్పమిగ
తెక్కయడగరాదు." నీలా. ౧, ఆ. ౫౦ ఆచ్చ.
బాల. ౮౪; 2. వృషభశ. "మ. కడవలక
ఘటియింపు ముచు దివిజుల్ స్థానింప నక్షత్రా
యనీ, దొడుగునద క్షణిజులెము నుధా
వహినివారి నిల్పుడు .." పం. రా. 3 ఆ.
౨; 3. దొంగమేత. "క. తొడుగు దిగలతోపుర
నరులు, బడి: తోడును .." భా. ౨, ఆ. 3౪,
4. గోతుగొప్పిగులుకనుపులు. 'నీ. గోతుగొప్పి
దులవాసుల తో మనీ తొట్టు తొడుగు చురము
గా నడురు .." అం. భా. ద్వీ. ౨౬౧.

తొడుగుసామి. ద్వీ. ది. (తొడుగు+సామి.) శివుడు.
తంక. చేమ. ౫.

తొడుగును. చే. న. క్రి. (తొడుగు+ను.) 1. తొడు
గును. "క. పాండు తెవులు తొడుగునిచే
శివాలయముగానఁ ద్రిపురుపాపుల్." శివ పా.
౧౮౧, 2. వెంబడికినాను. "చ. కడువెర చేసి
జే త్రుగ్గవగ్ధవతికే నరిం బుట్టి మిటికి, దొడు
గొన వచ్చుచో నిచట దున్నుతా మైచ్చునూరి
చేననంబుదేయిడు .." దిక్. రా. ఆ. 3౫.

తొడుగులు. చే. ది. ముండ్లకంబమోపు. "క. కడి
కంట శుభ్రము నలుగకకడే గలుగగ వడియు
దలగి గానో బడమికో, బడివ: గనరాక
మారపు తొడుగులై రట్టె రణలతో నేను
దున్." స్వా. 3, ఆ. ౧3౧.

తొడుగట్టు. = తొడుగులు. "నీ...తొడుగట్టు యాడిక
నుదుము కంపుయనె దున్నుకు గంటకది
భారము..." అం. భా. ద్వీ. 3౮.

తొడుగు. చే. న. క్రి. 1. (దింటాను) నంధి
ను. "చ ..విమలబాణులొక్కట దొడిగి .."

భార. ఆది. ౫, ఆ. ౨3౪. చంద్ర. ౧, ఆ. 2౦;
2. క్రమోగించు. "క. వారువారువగులు,
వారూలుమీద దొడిగె నరవిశరముల్,
ఘోరశిఖన జగరనిచ్చురకఁ దిద్ది నీ మామెం బడే
మణుడున్." హరి. ఆ. ౧, ఆ. ౧౫3. భార.
భీష్మ. 3, ఆ. ౧౨౫; 2. భూమనాదులు ధరించు.
"చ . ఆయ్యా మనీయధర్మ పద్ధి యక్షుండలం
బులు తొడుగ నవనరులై యోగ్యుయది మద్దర
నంబున వారి నిష్పాముగ్గు మున." భార. ఆది. ౧,
ఆ. ౯౬. ఉ. రా. ౨, ఆ. ౧౦౧; 4. (భూమ
నాదులు) ధరించు. "గీ. నీలమ మణినిభూ
మలపాళిఁ దొడిగి .." ఉ. రా. ౧, ఆ. ౪౪.
ది. 1. ఆధరణము. "క. ఉడురాజములుల క్షేమ,
తొడు గయ్యెడు ాను తొడుగు తొడుగఁగ
నెలా, తొడు గలు తొడిగె గలఁ కనియును
రాజో శ్రామం జాడ నొక్కతె వచ్చెన్." వీర.
3 ఆ. ౧౮2; 2. కవచము. "నీ. తొడుగులు
నదరి తుత్తుక వెండి మిక్కిలి తెడదూపులై పట్ట
వీరధియున్." తె. ౨, ఆ. 2౮. (క. ర. పా.);
3. బాణము. (క. ర.), 4. గవుననిండ్లు
మున్నుగువానికప్పు. (క. శ.); 5. మండ్లకంబ
మోపు. 'గీ. కంబ తొడు గీడ్చిన ధై:మగానఁ
బచ్చు, బెరుచిజూగుచు .." స్వా. ౪, ఆ. ౪౪.

తొడుగు. చే. న. క్రి. (తొడుగు భా. స్త్రీ) ధనిండు
జేమ. "నీ నవకనిమంబుల గానాదిమంబుల
తొడవులు రదియింది తొడిగి చేడ్డు." కు. నం.
౪, ఆ. ౧౧౫. ౧. 1. గదాచందాములకు చేసేది
యినుబొమ్మ. "నీ. అను నుఁ తొడుచు నాం
దోళికాదిచందా గ్రసంజేయకట్టి యలకు
యం," అం. భా. ద్వీ. ౨౦౨; 2. కవచము.
(క. ర.), 3. తెప్పనది మరల తెప్పలు (క. ర.);
4. ఒకరక మైన కత్తి. "గీ. పాలుబడిగలు నడినెల
ప్రాంతమెట్టునులకు మందులబొడ బుట్టు చున్న
మట్టుతోలునట్లాయ తొడుపుకు దొడ్డికొగకు
చుట్టుచదివెయుఁ గొనుతొప్పు సొలయు నరకుడు."
హంస. ౨, ఆ. 2౪౧.

తొడుగుకత్తి. ద్వీ. ది. (తొడుగు+కత్తి.) చేరిక
దగిరిచుకొను నికలతొడుగు గలకత్తి, కుడ్డలో

వము. "చ. తొడుపుగల్గులు మీదిన ననుచు...నెఱుఁగరాదురవులును గలిగి. చారుణా బయనయారణయన.." శకం. ౧౫ ఆ. ౨౧. తుళ. 3, ఆ. ౧౫౮.

తొడుపు=తొడుగు. (భూషణాదులు) ధరించు. "క. కడువను గట్టుతు బాయను, దొడువను తొడ బయలుగాక తొలుత మన సొరంగగొడుగును బయలు కెవ్వడుగడంగున నాయుట్టిపాదకర్పడు దక్కన్." భారత ప్రో. ౨, ఆ. ౧౪౨. రాజ. చ. ౨, ఆ. ౧౨౯.

తొడును. చే. వి. 1. నాబాధము. "ఆ. విష్ణుదేవుచేత నెన మాలి వన మాలికడును చులి యెడలి తొడును మాలిపాలియ బలిని కేర బూర్వస్థితికి మువ్వ, లేమి మార్గమారు డోమచత్త" రామా. ౮, ఆ. ౮౩. పాడు. ౧౫, ఆ. ౧౮౪, 2. విచారము. "చ. నడుచుక కంసుకారణమునం దుంఁ బొందినకోకపన్నీరుదుడు కవు దుగ్రసీమఁ దపనాకముచేసె ముగ్ధుఁడ్రసీమింద నయ రక్షకుంధిభృతతోయముచే నభిషేక మాడి పూఁ దొడునులు మాన కీలమునఁ జోమబనాభుని తూర్పువారిన్." పాంఠి. ౧, ఆ. ౧౨౯, 2. శ్రమ, బాధ. "గీ. తండ్రితరమునఁ బెరిమిటి తరమునందు, వీసమంతయుఁ బుణ్యంబున కేసి యెఱుంగ, వాత్సల్యంబున నిశేల వట్టితొడునుకృష్ట దర్శింపజన్మ నాకేమి చితున్" శై. ౨, ఆ. ౧౦౯. దశ. ౩, ఆ. ౧2౩, 4. భోషము. "చ. ఆనరనులఁ గూడి చారులి నన్నికతుల్ భరియింపఁ బాదవిస్మరణ నుజింపుడుకొదొడును కుట్టక యజ్జల్యధారచే నునావారణము చేయు నున్నకవి నారసి మాడు మరాళగామిన్." వేం. వంచ. ౪, ఆ. ౧౧౩.

తొడ్డు=తొడుగు. 1. (ప్రసూనించు) "సీ. ఆత్మ-మరుడు చిరవఁపాధిరాముడై భల్ల మొక్కటి దొడ్డి విల్ల దుమి" భారత భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౫౪; 2. (భూషణాదులు ధరించు) "సీ. గరుడన్ని గేద యెక్కుండలంబులు తొడ్డుదివన మిదివన మలిక్రమింప." భారత. ఆది. ౧, ఆ. ౧౧౫. తొక్కి. చే. వి. దాసి. "ద్వి. తొక్కిడిసంపద తొలుగెఁ దక్కి యము." బస. ౪, ఆ. ౨౯౨, వం.

తొక్కితము. చే. వి. (తొక్కు+తము.) తొక్కు దము. (శ. ౮)

తొక్కు. చే. వి. (క. తొక్కు.) 1. బానిస, దాసి. "ఆ. తొక్కులతోడె దక్కుదురు దొక్కులవోరలు ముక్తిభామితుల్." కాశీ. ౨, ఆ. ౪౯, దశా. ౮, ఆ. 3; 2. బానిసాకుటుంబ; కేశ్య. "సీ. కర్ణివండులఁ జాపి ధన మెల్లికొనిపోయి చెలగి తొక్కులఁ తొక్కులయ్యెవారు." దశా. ౧౦, ఆ. ౧౦౫, భాగ. ౩, స్కం. ౬౦.

తొక్కువడుచే. చే. వి. (తొక్కు+వడుచు.) దాసి. "సీ. వశలు దీర్చిరతొక్కువడుచుల నిష్టాన్నకృత్తి నొండగఁ జేసి యిండ్ల కనిది." శుక. ౧ ఆ. ౧౪౯. తొక్కులము) చే. విణ. తొక్కులయిండ్లకుఁ బోవు న్నభావము గలవాడు. "ఆ...వాడు రో, తొక్కులమోయె గృహము ద్రోక్కుక యొక్కక గ నిఁ బూనికొ, నుత్తమ నంచ నుంచుకొనె నోకలు నూకల బోక నియగనె." నిరం. ౨, ఆ. ౪౮.

తొన. చే. వి. తొల (శ. ౮.) ౨౧. (క. తుల్లె.) రక్షకము. "గీ...తొడు దొన యెనడుట్టులు దొరకు జెల్లు" శై. ౧, ఆ. ౧౦౫.

తొనకు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. పొంగు. "చ. విదలిగ మల్ గడుం దొనగే కట్టిడిక్కులు బాటి పాఱుగా." ఆచ్య. యం. ౧౬౨; 2. చివ్వ. "సీ. జలశాక్షి కావ్యంబు జడువునోఁ బొంచల గరిచోట బాహుకృమము దొనకు." అని. ౨, ఆ. 2౬. వి. తొట్టు పాము. "క...ఉల్లంబుల బల్ల తొనకు పొరగ ననిఁ బొలగఁ జోలినరథ ముల్." భారత కర్ణ. ౧, ఆ. ౧౧౦. (శ. ౮. పా.)

తొన్నుంచు. చే. ఆ. శ్రీ. శయనించు "సీ...వన్నుండెఁ దొన్నుండెఁ బన్నునిప్పొత్తమిల్లెఁ జరుండె ననఁ దగు శయనించె నచటన్..." వేంక. మనశశి. తొపారము. చే. వి. దేగలముఖమనకు గన్నెడితోలు గంక. "చ. దోరములు దీసి చెరులు, చెరుల కేసివకొ పారములు దీచి నున్నారెగను దుర్వి జెక్కులనారణముగ దేగవేలు లాడిరి చేదక్కన్." భామ. ౨, ఆ. (శ. ౮.)

తొప్పు. చే. వి. 1. పట్టనిది. "గీ. మేనికుంకుమరా గంబు మెలకతోప్పు, మొదితంబాలరాగంబు మొనినవాసి, చారుకర మయ్యె..." కు. ను. ౩,

ఆ. ౮౪. నిర్వ. ౮, ఆ. ౮౦; 2. మిక్కిలి. అధికము. (యా. తొప్పులు దొరలు.) క్రి. ది. ౨. అధికముగా. (యా. తొప్పుదొరంగు.) తొప్పుదొరుగు. జే. ఆ. క్రి. (తొప్పుకొనొరుగు.) మిక్కిలిప్రమించు. "మొత్తొప్పుదొరుగులపైపైపైది గలనీ యొప్పెడివికప్పు గలనోపరంపుటియకలెప్పు లను .." పి. శకుం. 3, ఆ. ౨౨3.

తొప్పుకొంగు. జే. ఆ. క్రి. (తొప్పుకొనొంగు.) మిగుల మునుగు. "నీ. ధూర్జాద మొనరించు ద్రు మివంకపలిమేను బొందెను కుప్పర దొప్పు దొంగ." కాశీ. ౬, ఆ. ౧౩౮, మ. నా. ౧౧, ఆ. ౨౦౨.

తొప్పుకొండే. జే. న. క్రి. (తొప్పుకొంగు. ధా. పై.) ముందు. "ఎ. బట్టి దళితకాణామయం నొక కునంగులు నొప్పించిన నయ్యమరిసిని సాకండు సాంద్రకలెప్పించి తొప్పుకొండేమలము .." హరి. ఉ. ఆ. ౪౬, హరి. ఉ. ౮, ఆ. ౨౪౪.

తొప్పుకొంగు = తొప్పుకొంగు "ద్వి. హరికృష్ణ కరదయామృతకృష్ణి, హరిగిని కురియం కొప్పున కొంగు తొంగు." బస. ఆ. ఆ. ౧౬౮, ౪౦.

తొప్పుర. జే. వి. కృష్ణాశీమము శి. "నీ. తొప్పు రంజిత సామన యొప్పుగడ్డే... మొదలుగా బారి రప్పలించు బొదలు పెడలు." ప్రబంధ. ౨౦౧.

తొప్పు జే. వి. (త. తొప్పులై.) సుఖోభము, కలక. (యా. తొప్పులులైయు.)

తొప్పులులైయు. జే. న. క్రి. (తొప్పులుకొనెట్టు.) కాథిండు. "ను. వెలు నిట్టబుధిసానందములు బొట్టిర్యంబు సాలించి యందలు బాణంగ నికారేంద్రుడు బయోత్సాహమున మెచ్చి డిక్రదలుమంగా బ్రహ్మ కేయినియ నమద్వి క్షేగ్నదై తోలొప్పులులైకై శరణమున విలువ గుప్పాసార సాదించుచున్." నిర్వ. ౫, ఆ. ౮౮.

తొప్పులూడు. జే. న. క్రి. (తొప్పులుకొనెట్టు.) కలయ, బొట్టిండులైయు. "నీ. పెద్దులైయగ నూపునించుచోకముల కొలి తొప్పులూడు గ్రోలుపులు." పి. శకుం. ౨, ఆ. ౧౨౨.

తొప్పుటిల్లు. జే. ఆ. క్రి. (తొప్పులు ధా.) ఒలుగు. (శ. ర.)

తొప్పులు. జే. ఆ. క్రి. ఒలుగు. (శ. ర.)

తొప్పులు దొరలు. జే. వి. ఆ. (తొప్పులుకొనొరలు.) తొట్టనగొట్టు. "ఉ. విశ్వనాథుల గదులోదధి గడ్డునితొట్టగుత్తులై, బిరిరి బూజునీ నలి పాశములకొనకపోయెచువారికొ, బొట్టులకొనె దప్పుడును తొప్పులుదొరలు ముక్తిభామితుల్." కాశీ. ౨, ఆ. ౪౪.

తొప్పి. జే. వి. (త. తొప్పి.) బొప్పి. (శ. ర.)

తొప్పు. జే. వి. (త. తొప్పులు.) చేతులతో నోరు కాదుకొనుటయు దగువ్వని కనుకరణము. (దీని యామృషిజీవహృదయ తొప్పుతొప్పు.) "కత్తెలెదు మెద్దుక లిరుగడ, దూలగడ దలయూడకు బొట్టుతొప్పున మాయంగల నడిచికొను నెలవులు, లాలలు నొరుగంగ నవ్వలా యని యెలులున్." ఉ. హరి. ౪, ఆ. 3౦౨

తొప్పి. జే. వి. విత్తులు రానివి. (మిరపకాయలలో నగునది. శ. ర.)

తొప్పుడు. జే. న. ఆ. తొప్పినినుంది. (తొప్పిది మసాని సాత్తిర్యకరము.) "నీ. తొప్పుడు బొమ్మల దిలికేలుపుల కేమల బొడమిందు నేడేపు బొమ్మ పెప్పి." ఉ. హరి. ౨, ఆ. ౧౪౪.

తొప్పుడుము. ద్వి. వి. (తొప్పిదికొనము.) తొప్పిది కొనులు. "నీ. తొప్పుడు మనంగ నవాధి నామ మొప్పు." ఆం. భా. ద్వి. ౨౩౧.

తొప్పునూలు. జే. న. (తొప్పినికొనము.) తొప్పిది మదల. "ఉ. పొప్పెము నొంద దీనదును తొప్పునూలులెదులు తొప్పునూటిపెనడుగు నేడు మీద నెలలాడు దివంబులమూడు నేటితోన్." వి. శృ. ౨, ఆ. ౨3౪, నిర్వ. ౮, ఆ. ౮౪.

తొప్పునూలు = తొప్పునూలు. (శ. ర.)

తొప్పుడు. జే. వి. గాళము వర్ణ-బాని తొక్కి తొప్పుడుచేసెనామ. (శ. ర.)

తొప్పిని. జే. న. తొ. పిమిదియ నొకటి. "క. అది సూతనందకును తొప్పిని శరములు దునుము టమా .." భార. క్రొ. ౪, ఆ. ౨3౪. స్వా. ౪, ఆ. 3.

తొయ్యలి. జే. వి. (త. తెయర్.) ప్రి. ఆడుమి. "నీ మింది తావులు గ్రహములగిందమున నట కల యడియె బొయ్యలి యొకరు." య. ౪, ఆ. ౮౪.

తొయ్యలి = తొయ్యలి. "వ .. తొయ్యలివలనతో
బసంగం బొడవిండ్లక గోయిలవెండు చేర..."

అహల్యా. ఆ. ఆ. ౯౦

తొరు. వై. వి. (నం. త్వరా) 1. వేగరపాటు. "ఉ.
అంకటిలోన నీకడ మడయూర్చి పయిం బొడతెంచు
వచ్చి నీకాంతు... కనుంగొని పం దటంచు విశ్రాంతి
పహించి యాఁజివొడ రుచి తెగ నెన్..."

ఉ. రా. ౫ ఆ. ౯౩; 2. ఆపద. "ఉ. పూనిక
నేను నైగిని ప్రభుత్వము గానబడంగ నిర్వి
యోచ్యునికే లోఁగ నెంతోర వచ్చిన గానెన
నిన్ను సూరియన్." పారిశ్చ ౪, ఆ. ౧౦౮.

తొరంగియే జే. ప. క్రి. (తొరంగు ధా. క్రి.) 1.
వై. చు. "చు. నిరతుం జొందుకరానయి గొని
యన్యన్యంవనం తెల్లై కేసొరంగియెత్ శరమల్
మూరారీమం వైచున్..." ఉ. హరి. ౧, ఆ.
౧౭౧. భాగ. ౧౦, పల్న. ఉ. ౫౫౩; 2. పడఁ
గొట్టు. "క. శరములు బలూడి నిగుడుచు, బరు
పడి నయ్యారుధాన భీముక్తలౌ, కరుశక్త్రురం
బర విడఁ, జొరంగించుచు వారి జోన తుచు
మాడునెడన్." భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౨౨౪;
3. పరింపఁజేయు. "చ. లిటిహాటిమయ్య లాకనపు
సే... కటిల్లతానటిలక గొంపెహటిండువల్
జొరంగిం ధరాకలవ్వునన్." తుక. ఆ, ఆ. 3౪౦.
భా. రా. యం. ౫౨౬.

తొరంగ. జే. ఆ. క్రి. 1. పడు. "గీ. దివిబలి నీకు
నిచ్చినట్టిచిత్ర క్రి.చేతఁ గవచ్చి పడు నని యాకు
వేలి, వాసుజేతున పది త్రయ్యలయ్యు; ననియ
లయ్యుక బొడియయ్యు జొరంగ ధరతి." భార.
ఉచ్యో. ఆ. ఆ. ౨౭౭. స్వా. ఆ. ౫౫; 2. ప్రవించు. "క. క్షతముల తెల్ల జొరంగు,
చీకధారలు మదిమగా వినిర్గళియ్యాకృతి
గదిసి యతం జేసియశకముఖమిస్ఫాలకలము
కాకశరమునన్." భార. విరా. ౫, ఆ. ౧౦౯.
పాము. ౧, ఆ. ౧౧౩; 3. పన్నించు. "ద్వి.
ధారుణీవరి గాఢీతనయశా ప్రయన్యధారహాసితలు
ధారకు మున్నె, తొరంగి ముప్పులవాన తోడనే
మోసె, నురుడుండఁబయి..." ద్వి. పారిశ్చ. పూ.
౧౪౪౦; 4. ప్ర పహించు. "సీ. కరుణారవము
హొగి తొరంగుమాచున్న శశిశేఖ నవ్వుకంబు
బాలుగాఁ." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౨౨. విక్ర.

౧, ఆ. ౮౫; 5. లోఁబడు. "ఆ. వై. మయోగ
మునకు దట్టెనమెలకీ, కుభిమి ప క్కెలు లయక
పవ్యు; గాన వారుల్ల లోక్కగతి నుండుమది
నుఖ, మభయములకు మనము జొరంగున్." ప. వే.
3, ఆ. ౧౯, 6. (పుత్త్రులు ఎ. వన్ననవి) రాల.
"క. ఘనమౌనిలచలితా, వనియమామలవనఁ
జొరంగ వరువువృషయంబు..." భార. ఆది.
౨, ఆ. ౭౯. నిర్వ. ౧౦, ఆ. ౧౪౬. ప. క్రి.
నీడు, త్వరించు. "ఉ. .. అలపార్వత్యుఁడ బట్టు
నెమల ఎట్టి సొరంగధందుడు నేము జొరంగ
మదిం జకుచేర..." పా. ఆ. ఆ. ౨౭౦. హరి.
౪, ఆ. 3౨.

[[వా.)
తొరంగము. జే. వి. వద్దంగి తెల్లములుచేయిపాధన
తొరకు పై ఆ. క్రి. (తొర+పడు) వేగరపాటు.
"ద్వి. .. బరిచి, సూర్యున్న శశధరావృల కమ్మ
తంబు, చూర్చి తా నిలు రాక మనలె నటుంచు,
జొరంగుడున్నై త్వలంబు..." విష్ణు. ఉ. ౪,
ఆ. (౪. ర.)

తొరపలము = తొరపకము. (వా.)
తొరలియే. జే. ప. క్రి. చల్లార్పు. (౪. ర)
తొరల. జే. ఆ. క్రి. 1 కలగు. "ప... మయోగధర
బుల నంటుచు విశవాంశుకాంకశిథి జొరలంగ
నలిచిలపులిసజ్జనాచోపాంబులు నుత్పలవత్తం
బుల నెలుపుచు..." పను. ౨, ఆ. ౧౪౦. పా.
౨, ఆ. ౧౪౦; 2. మార్చు. "ద్వి. తర
మెఱుంగక రామధరణీమోడఁ, జొరలిలే భనమై
క్రంకెడుగాక." రం. రా. ను. ౨౫౧౦ పు. 4.
పం, 3. చేరు, నూడు. (చూ. తొరలియె); 4.
మాటు. (చూ. తొరల్పు.)

తొరలయే = తొరల్పు.
తొరల్పు. జే. ప. క్రి. (తొరలు ధా. క్రి.) మాపు.
"ఉ. ఆచరికాని కీడు మరురాలయముఖము
లాకఁ దడవృష్టామయఁకుడై నిజోద్వి నగనద్వికే
విధనముల్ తొరల్పు రా, కాయతనంబు శేవ్య
మణియట్టి విప్లవము గాన నొంటిగా, జే యిది
కారి కావలయు నిడుకతిన్న నుడె రూప
యన్." ఆమ. ౪, ఆ. ౨౭౦.
తొరలియే. జే. ఆ. వ్య. క్రి. విదా. తెప్పగా. (౪. ర.)
తొరుగు = తొరంగు. జే. ఆ. క్రి. 1. రాల. "క.
మలబ్ధి మాధవాగతిసమత్తక బాంబులు బలక

మాకులై ముగదవున నలవిడగా నున్ది న
చిక్కుచు ముగం ధరు దొంగె గారామన్." చుద్ర. 3, ఆ. ౧౦౬. వాల్మీ. 3, ౧. ౯3, 2. "క...మగంధము గలవిరిపోన నురభంగున దొరుగన్." రాఘవ. ౧, ఆ. ౬౮; 3 ప్రభ పించు. "నీ. శృంగార దశితవైరించాడగళితా వరణధార బన నిర్మలములు దొరుగె." దశా. ౧, ఆ. ౨౦౦, 4. కాణ. "వ...శివరంజుల విని నంబు లై నవ్వేరంబులు దొరుగ నిరుగదల గదలం కొనకర్ణ రామరంబు లెనుడుదం..." ఈ. హరి. ౪, ఆ. ౨౦3. వ. శ్రీ. విడు, కృణండు. "నీ. దుష్టుడై యుండియు ను నొప్పు దొరుగ నున్న, యున్న శత్రుడు గనుగొని .." భార. శల్మ. ౨, తొడు. 2. వ. శ్రీ. తీరలిండు. (శ. ర.) తొల్లిండు. వే. వ. శ్రీ. (తొలుగధా. శ్రే.) వేడి నీళ్ల చుట్టెళ్ల కలిపి చూర్చు (శ. ర.) తొడ్లకట్టె. గు. వి. (తొడ్లకట్టె.) గొల్లబూయెడ్ల నుండుచువులచు బోలు పొడు నైనవెనుకట్టె. "నీ. తొడ్లకట్టెయు బలమృచ్చ చిల్లముంబుల పూజించుల వెన్నులూపట్టి." హంస ౨, ఆ. 2౧. తొడ్లగోవి = తొడ్లకట్టె. (తొడ్లకట్టె.) "ఆ. రూ:కళామృ చుక దోచినయెడయెట్టితొడ్లగోవి ధూళి సూర్యకములై నిరులు నమర కాశీకం బుగా, ముదకుండి యిటిమగడు వచ్చె." వేం. కుచ. ౧, ఆ. ౧౮౮. తొలు. 2. వి. (క. తొలు) 1. చెట్టుయూ జేర్చుడెడు పెద్దరంధ్రముగోటరము. "క. తొలులూడల నొక యె నొకయెఱుగా నొకరించి చిగురుటాను లడుగునంబలదిన నది గడుమై కృష్ణవలపుగ నవ్వెట నాడు బట్టి గనియెన్." భా. ౪, ఆ. ౧2; 2. రంధ్రము. "నీ. తొ ల్లి తొలు లేక తోడుగ నవున్ నకరు కామ్యును నంకధావంబు, విదననశుద్ధితై పలయు గానివగన్ .." కాశీ. ౧, ఆ. ౨౦౧. తొలుగించు. వే. వ. శ్రీ. (తొలుగధా.) విడు, కృణండు. "క. అది యొడె భక్తి యెవలె, నెద విన్నెకై భిరువృత్తి ర్వియాలాభదళక మెయి దొలుగించుచుకానవన యది కాక యున్న యనికై కెనున్." ఆము. ౧, ఆ. ౮౧.

తొలుగు. వే. ఆ. శ్రీ. కాణ, ప్రదిండు. "చ .. చెట్టులం, దొలుగెడు, మున్ద మున్ద కనదుచుటి చే గడిచె" నయంబుగన్." దశా. ౧, ఆ. 3౧౬. వ. శ్రీ. విడు, కృణండు. "క. నురవరుల దొలుగి తప్పున, నయించితి నన్ను బుద్ధువని నేలాకొ వైపుర విడిచి .." భార. ఆర. ౧, ఆ. ౨౦౮ వైచ. ౪, ఆ. ౧౨౪. వి. విడిచుడు. "నీ. విదుచులులు దొలు గెలుగె బడుచు." ఈ. హరి. ౪, ఆ. 3౦౮. తొలుగుచొచ్చె. వే. ఆ. శ్రీ. (తొలుగుచొచ్చె.) (చులు) తప్పించుకొనిపోవు. "క. పుట్టిమొవవు లాచోరులనువరకను నవ విడిచి తెలుగు చొచ్చినయదియంబులిదియన లెదనని యనినరి పేసేన బాసగొనెను చు దధిపతిగన్." బృహ. పా. ౧3. తొలుగుచొచ్చె = తొలుగుచొచ్చు. "నీ. తొలుగు చొకుండ మెకములు గలనమండ, బాడి బలంగక యుండ నాచుటిగొల్పి, లిచ్చ మెచ్చ నిచ్చున్దీ నెక్క గడపు, నరమనెప్పుడు నన్నెలు ధరణి నాకె." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౮౮. నను ౧, ఆ. ౮౦, పు. ౨3, పం. తొలులు వే. వి. తొల్లు, తోటరము. "చ. బరకకెళ్ల రంధ్రములు సోలబింబులుగాన వింబోటరములు మట్టి మూసొలుగో మెకరావులతొల్లులు .." వేం. కుచ. 3, ఆ. ౨౨౮. ఆం. భా. ద్వ. 2౮. తొలుము = తొలు. "క తిరుగాడుండగా గనికరము భయభ్రాంత మగుచు గరిరకర్తాం, కరవరముగానీ నొక, తొలుము గలి వరట మంత దురదురు దూడెన్." కేయూర. ౨, ఆ. ౧౦౧ తొలులువాణు. వే. ఆ. శ్రీ. (తొలులుచొచ్చె.) రంధ్రములువడు. "క...చెట్టులంబిలులు వెలు వడి విడిచి లిచ్చ కరెర న్ను లెల్ల దొలులు వాణు." వై. 2, ఆ. ౧౦౧. [(శ. ర.) తొలులేనె. వే. వి. (తొలులేనె.) పుట్టలేనె. తొలుపు = తొలుగు. (శ. ర.) తొలుదొక్కు. వే. వి. (తొక్కు+తొక్కు) గట్టి తొక్కుడు. "వ. వెలుదలచి పలుచునడ బలని నడిచి తొలుదొక్కునం గుక్కులచే చుటచి యెనయులుములు..." ఈ. హరి. ౪, ౧. ౨౦.

తొట్ట. డి. వి. 1. వెట్టుచుం జేర్చుడు వెద్దరంధ్రము. అం. భా. ద్వి. ఆం. 2. వృక్షరీషము. "గీ. .. నీకాయ మార్త తొట్టలెలగ ... మొనలగా జగదె గల్గునంద బన్నియొ వేదెగె గడది కడది." వాం. ౪, ఆ. ౯.

తొట్టలులంగు. డి. వి. (తొట్ట+పులంగు.) గుడ్డ గూలు. "నీ. రిర్తలు నొకధూర్తు నిందించు గానేమి తొలల గూయజే తొట్టలులంగు." నీలి. ౬౫.

తొట్టలేనియ. డి. వి. (తొట్ట+లేనియ) వెట్టుతొట్ట లోఁ బట్టిసలే నుట్టుయొక్కలేని తొట్టలేని. "గీ. పుట్టలేనియ వెరలేని పుటాపు, తొట్ట లేనియ గల వండు దోచి తోచి." కా. 3, ఆ. ౬౮.

తొట్టి. డి. వి. 1. ముందటిమట్టు లేనినోయ. "ఆ. షోక నీరు నెలచివేరకము టాయజి, మాది యొడ వువు దొట్టియక్కరంబు మేయ .." అము. ౬, ఆ. ౬౩; 2. రంధ్రము. "ఆ. తొత్తుతోడి పొందు తొట్టివెలయుట; ముచ్చుతోడిపొందు వచ్చు నెవ్వరెల వరిలిపొందు కలతోడ నీయ రా..." వేమం. ౨, ప్ర. 3౪.

తొట్టివాడు. డి. వి. (తొట్టి+వాడు.) పుడ్డావిన వాడు; పరితపంతుడు. "నీ. .. పరితపంతాళిధ తొట్టివాడన .." అం. భా. ద్వి. ౧౨౦.

తొట్టు. డి. వి. 1. అత్త "నీ. అరహచ్చాగోద్రుతు లయ్యె నీతొట్టుకంకవంపురతు లేణగ్నిజలకు. " పాడు. ౫, ఆ. ౨౪౦; 2. గోమహిమౌలికము 'క. తొట్టుల గాచివండునీ. నుట్టరిచితా మృతము .." భాగ. ౧౦; స్కం. పూ. ౬33. అం. భా. ద్వి. ౨౬౧.

తొట్టుకము. డి. వి. (తొట్ట+కము.) గోవృక్షము. "ఆ. కునధుజాడు నరుడు దుతొట్టుకముల, విశ్ర మించి..." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౨౧౦. భార. ఆర. 3, ఆ. ౧౧౦.

తొల. డి. వి. 1. మనమందు ముచ్చగునాది తొన. "నీ...దశమెక్కుమన పెదొలలతోడ." అము. ౨, ఆ. 23; చంద్రా. ౬, ఆ. ౯౦; 2. కాంతి. (తొలకు యొక్కయంతిమవర్తము లో కింబంగా మిగిలినదృశ్యము) "గీ...పొడువంకు

వాలోకవత్తుఁ జేసి, తొలయు నగవును మొగ మున దొంగలిండు." నీర. ౧, ఆ. ౧౬2.

తొలకఁపాటు. డి. ఆ. త్రి. (తొలక+పాటు— పార్థమున.) చిందు. "నీ. వీరలు మురళింప నీరంబు లేలాకోయల రాల నటునిలుఁ దొలకఁ పాటు." త్రి. రం. మా. ౧౦, ఆ. 3౨.

తొలకాడు. డి. ఆ. త్రి. (తొలకు+తడు.) 1. తొనకు; బలంపు. "నీ. ముద్దులు తొలకాడు ముద్దియవలంకు లయ్యనమాస్త్రుచూత వీణాకర ములు. ద్వి. ౬, ఆ. ౨2; 2. ప్రకాశించు. "నీ. తె"మోమునై లో"తొలకాడుచామలో మెలరాదు కడగఁమెలగు నలదు." నీ. నం. ౮, ఆ. ౯, నై. ౪, ఆ. ౬౩; 3. అతిశయించు. "చ. అవవును నవ్వనంబు తొలకాడగ .." దీర్ఘ. 2, ఆ. ౧3౨. భార. శబ్ద. ౧, ఆ. 33౬.

తొలకించు. డి. గ. త్రి. (తొలకు భా. ప్రే.) అతి శయించుచేయు, పొడు. "క. లేయెడదేడి యయ్యెం, తోయవడంచమున కింపు దొలకించి యొక్క, నీ కలక చురు నయ్యెంపు, వాయెడఁ దకు వేద్య నేయు నతివదళాఁ." నై. ౮, ఆ. ౪౬.

తొలకుఁబొనకు. డి. ఆ. త్రి. 1. చరించు. "చ. తొలకరిమించు కందొగలతోఁ గలతోయవతార వరకాం, తుల దగువల్ల తొన్ననతో నలతోరపు గుప్పరమ్మలకో, దొలకెడికొవరం చలక తో లకతోఁ చిగుమేరితాంకికో, దల లుగుగొప్ప గేవలనలతో. గులతోయడవేటి మించిన్." ఉ. రా. ౬, ఆ. ౧౧2; ప్రభా. ౨, ఆ. ౪౧; 2. అతిశయించు. "ఆ. .. చుక్కరాజనయఁ డెలమి, తొలక నోగల బగ్గులు గట్టి చలి వాని, కల్లం నెచ్చి యరద మెక్కుటయిన." భార. విరా. ౫, ఆ. ౨౧౦. య. ౪, ఆ. ౧3౮; 3. ప్రకాశించు. "నీ. కులుమాపుజడిమంపుగోలొఁ దొలకెడు కంపముననికలకాంతిపొంపు." కా. ౪, ఆ. ౧౦౪, వసు. ౪, ఆ. 2౮; 4. జెందు, యలుపజేయు. "గీ. అని నువండురంబిందెడిక మాధు, రీధునీరంబు త్రొడి రీరిగలక, బలవంబు నుల కలి యక్కలికి కలిగెయిల మెలకలు గెమ్మెన దొలక వల్లము" ఇంది. ౨, ఆ. ౮౬, పారి. ౧, ఆ. ౫౬; 5. ప్రసరించు. "గీ. నలున

మీడి: జిలకనువద్ద పులివనరునికంట ప్రభా
బంధులతోడ, నమరుపూయంపుసూపుదిశ్రమంగ
చాల్చు." క. ౪, ఆ. ౧౨౪, బహ. ౧, ఆ. ౧౦;
6. 2౭౭౭. "నీ వికరసేవజన్మయకరందరస
భారం బనరుచాపుల గప్పారసము జొలక." ౧౩.
౨, ఆ. ౫2, పారి. ౫, ఆ. ౫2; 7. పొంగ.
"లయచటి ..కలమొకడే, వజ్రలయర
సవి జొలకే ఇటికి జీవలయ గురియ..." 8.
స. ౨, ఆ. ౧౦౦; 8. వృక్షమగు. "నీ తొలకు
నీగ్గవ చాల్చుట తొలకు జూడు." దశా. ౨, ఆ.
౧౧౬౫. ౧. 1. కలమయ. "చ. కడుం దెయమంట
లై నయదగంబు తొలకున చారిమిడుపుకొ, మిడిసి
నమిగులములమొద నెసం బడి నుడుచుండ
నెక్కుదురధనముతో" విమి. తొలకై వడి భంగ
నంగరికొ, తొడమిగులముతో మెఱుగె తొడన
జల్లినవిచ్చులా యెన్." వి. పు. 2, ఆ. ౧౬౫;
2. కరంగము. "చ వారిజేవకల్, తొలకుల
తొల చాచ విడిచి నెల గలం కడగెన్..."
అము. ౪, ఆ. ౧౪౬, ప్రబంధ. ౨౮.

తొలగఁజ్రోయు. జే. ప. శ్రీ. (తొలగఁ+జ్రోయు.)
1. పొగొట్టు. "ఆ. కేరియండు బడిలకుల
వట్టిగుం బాతగములు త్రిప్పగివాహనమున,
దురికములక జొలగఁజ్రోయుట కెన్నిధంగలను
గంపాటి గలకె యొందు." కావ్యు. ౧, ఆ.
౧౯; 2. కుడుచు. "నీ కమవనం బ్రోవ్వు తాచ
ముజ్జుచేసి తొలగెడుగొప్పరు తొలగఁజ్రోచి."
విక్ర. ౧, ఆ. ౧౫౮, 3. విడిచిపెట్టు. "క. నీంది
రాకటి నొల గంజ్రోవక జుంజుమతో నూని
యతో, నామా బెట్టిచేటిమద్రావలయము లచ్చుక
మధురరసభంజుల్." నైమ. ౬, ఆ. ౧౨2
తొలగఁబాటు. జే. ప. శ్రీ. (తొలగఁ+పాటు -
నొల్లమున) తొలగు. "క. బలమటి ధువు
దామిమిడి, న్నలవిధవము నైచలేకవిధవద్రావ్య.
కలనమున కొన్ని క్రమంబులెలగఁ జొలగఁ
బాట జేవనలు గలగెన్." హరి. ఉ. ౧౦,
ఆ. ౫౮.

తొలగఁపెట్టు. జే. ప. శ్రీ. (తొలగఁ+పెట్టు)
విసర్జించు. "నీ. కమము గానిన వెడలె వత్సర
సహస్ర ములు మహాదేవు దాక నాధుమిధరమ,
హరి గౌరి నమగ్నహిందుగఁ దలచి, తొంటికు

లాంఛనంబులు తొలగఁపెట్టి." వరాహ. ౧, ఆ.
౧౬౫ నైమ. ౬, ఆ. ౧3౯.

తొలగఁచెయి. జే. ప. శ్రీ. (తొలగఁ+చెయి.)
పొగొట్టు. "త. నపుననజన్మ మవశ్యభాగమై,
వాడిమి గలభావమున వచ్చు బురాకృతకర్త
భావ్య మెవ్వఁడుకు నేర్పునే తొలగఁచెయగ
నొర్దుక పోవచ్చునే." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨3౮.

తొలగించు. జే. ప. శ్రీ. విడిచిపెట్టు. "నీ. రాగ
భేదముల సర్వముల జొలగించి లయతాళమి
శెంకయుం దలిర్చు." కళా. ౨, ఆ. 33౨. ౫. శ్రీ.
(తొలగంధా. శ్రీ.) 1. కుడుచు. "చ. వదలి
ద్రించు నొంటిగలి చాచుముగా విడిచియిది
మోమునకొ, తెసరినవ్వు చారి గొనలేమునకొ
జొలగించి వీలవుకొ, తొడు లమరించి మించి
లలుమువ్వికరావనముకొ ధరించి..." కై. ౨
ఆ. ౮౬౫ 2. పొగొట్టు. "నీ. పారసీమనకు
దుర్భరమనవత్తన్వింబు తొలగింతు మనవమగ్గ
నీను." హరి. పీఠ. ౧3, పారి. ౧ ఆ. ౬౦,
దశా. ౨, ఆ. ౬3.

తొలగు. జే. ప. శ్రీ. (క. తొలగు. క. నొల్ల.)
1 ఆచరిల్లు, కవ్యకొను. "నీ. పాయె తొలగు
మం చాయకవేత్ర నామలమొక్క మేలొక తొడ
రాదు." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౮౬, నైమ. 2,
ఆ. ౧3౦; 2. దూరముగు. "క. విర్రద తొడ
కురుక తొర్రక లోకంబునకు జొలగక
కుదురై, నేర్పున మనకవనములు, గూర్చుక
యోగీశ్వరుం దగునె యెట్లుగిన్." కవ. ఉ.
౧, ఆ. ౧2౨. కై. ౪ ఆ. ౮2, 3. జాణు.
"నీ...అన్యవిదవలపు, జొలగె నలంబునత
విధుక మగుచు." భార. అ. ౪, ఆ. ౧౨౨
దశా. ౨, ఆ. 3౫౮; 4. మిసిల్లు, ప్రకృతలగు.
"నీ. కులగి గజకంఠము ద్రుంచి తొలగ
నుటికొ, కెంత దుర్భాక్త వాలతోఁ గ్రేడ్లపాణు,
వాళ్ళుదరులై .." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. 2౦,
హరి. ఉ. 3, ఆ. ౧౨౯; 5. కవ్య, కురు. "చ.
సమరముభంబున సవనైంధవముకొ గొని
వత్తు బాహుగన్యమున విర్రాధి గెల్పిగిని రాక
తొలగితి నేని బ్రాహ్మణి, గమనము నేయగని
నజ్జునకొ దుకొ, ఋతుకేళిల గూర్చుచు
బరిక్కుకొనెడు దురాత్ముడు తొయెడుద్రోవ

లోవున్నా. 2. 3, ఆ. ౧౦; 2. ౪, ఆ. ౮౩; 6. యెదు. "క...దురికము కానించి తొలగుదున భయమునకున్." ఆము. 3, ఆ. ౪౯; 7. పెడలు. "క. దుర్మాయము చేటుల కావమునుర్వాదముగా నొనరి తొలగిన..." దకా. ౨, ఆ. ౪౬. దిష్ట. 3, ఆ. 2౮; 8. కవ్య, మామ. "క. కృష్ణుల మిచ్చు కడళినిదిరి, తొలగున నొంపా బరులకు దుఖప్రాప్తుల్." శ్రు. ఆది ౪, ఆ. 9. పోవుననించు. "క. లలి గంగాస్నానంబుఁ, దొలగం గలపాత్రకము చతుర్దశభువంబులు నూడి చేయఁబాలపునొలదియె గంగాతిశయము నుదరింపునీ." కావ్య. 3, ఆ. 2౨. కాశీ. ౫, ఆ. ౧౦౦. న. శ్రీ. వీడు, కృతించు. "చ. వేద మెల్ల పేల బరుచైవ్యమును దొలగితి నేమి నశేంద్ర సందనా." వి. పు. ౨, ఆ. ౧౧౦. తొలగుదు. చే. వి. తొలగుట. ఆపనరణము. "నీ. తొలగు దనంగను దలంగ దనంగను నపరణా ణ్ణలై యలచుచును." ఆం. భా. ద్వి. ౨౨౪. తొలగుదువడు. ద్వ. వి. తొలగుచుచువడు. ఆప నరిలు. "వ. ఇట్లు వెతకముందట మధ్యపాత్యుల బులఁ దృప్తికంబులై యరుగునెంచుకేయంగుగ ములం గానక తెలుగదప్పి తొలగుచువడి యాశ్వరావు క్షం నై నది క్షంబు గానండుటం చేసి తానుకు దశకరేణునమునయుంబుకు నొక్క తెరువై పోవుచు." భాగ. ౮, పుం. 3౮. తొలకే. చే. ఆ. శ్రీ. స్వావమయేయ. "గీ శంఖ పుష్కరిణి గ్రంథి చక్రపుష్కరిణి మునిగి జేవతాపుష్కరిణి దొలంది." హంస. ౪, ఆ. ౨౦౮. న. శ్రీ. (తొలగు ధా శ్రీ.) 1. వశించి యేయ. "గీ. ..అల పేలుచుగామనీవిధుండు, దొలచు జపాంకరావంకమగ్నమల" రా. వి ౧, ఆ. 3౮. చంద్ర ౧, ఆ. ౯౯; 2. కమగ. "చ. మదమన నోచుకామరులు మ్రచ్చిలి యచ్చలమరఁ గొన్నప్రా జదువులు తెల్ల కళ్లకరసాంద్రకరాంకము లంట నంటు లింగదురు తొలంగఁ గీర్తి యుగంకం దొలంది విధాత్మనిమ్యర్దవ్యదనసరోజంధలలితంబులు నజీ రిగా జగన్విధి." పాండు. ౨, ఆ. ౫౬. నై. మ. ౮, ఆ. ౧౯3; 3. ముందు. "నీ. మంగళవీధి

నందగ్గ మనందించి యమృతవాటికను వేదా మునకు దొలంది." వాల్మీ. ౨, ఆ. 3. తొలకరి. ద్వ. వి. వర్తకాలము. "చ. వలిక లలాల లోచనము ప్రభులభంగి మునిప్రబుఁబో, దొలకరి మేధుఁడోషములతో బురుణిండువం చితధ్వజన్." హర. ౪, ఆ. ౪౬. చం. రా. 3, ఆ. ౮. పరు. 3, ఆ. ౧౫. తొలకరించు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. వర్చించు. "గీ. వరు మకరందమ క్రమస్మరణకరుణ, కలకాన్ను క్రమై నకటలనబుబు, మాటున వనిచి కలంపవర్చు శ్రీ జాచి, కలంపలంకున నమృతంబు దొలకరించు." సువ. ౫, ఆ. ౪౨; 2. జుండు. "నీ. తొలక రించు మెలకనిగ్గులచేత నుడివడి కడగొత్తుదావు తోడ." విక్ర. ౮, ఆ. ౮౨; 3. కెదరజ్జ. "గీ. కథకుకాశ్యామెఱుంగుం దొలకరించు, తీగ ధరి యింక గళమునఁ దీగదోడ." ఇందు. ౫, ఆ. ౮3; 4. మోటు, అలిగియుండు. "నీ. అలకఁ గావెమనవృట్టుమృగరథుఁడేలు చిలుకరింపులఁ బ్రేమ తొలకరించు." అని. 3, ఆ. ౯౫. హంస. ౨, ఆ. ౨౧. తొలకరిదొర. ద్వ. వి. (తొలకరి+దొర.) ఇంద్రుడు. (హ. తొలకరిదొరవిద్ధ) తొలకరిదొరవిద్ధ. ద్వ. వి. (తొలకరిదొర+విద్ధ.) ఇంద్ర శనయండు, అర్జునుడు. "క. ..నుభీద్ర వచ్చెన్బలియను వేదములు నిరుపేతలఁ గొలు వన్, దొలకరిమెఱుగి యిది యని, తొలకరిదొర విద్ధ మెఱుగతోడ కాదన్." విజ. ౨, ఆ. ౯౮. తొలకరిమెఱుపు. ద్వ. వి. (తొలకరి+మెఱుపు.) 1. వర్తకాలపుమెఱుపు; 2. మల్లయుద్ధగళేదము. "వ. విష్ణుచక్రంబును రామబాణంబును నాగ బంధంబును తొలకరిమెఱుపును... వర్తాంకుశం బును మొదలుగఁ గల వదిరెండుగాయమునంబు లును .." క్రమంధ. 2౮. తొలకరినూడు. ద్వ. వి. (తొలకరి+నూడు.) వర్తా కాలవిరోధి, హంస. (క. రు.) తొలకు. చే. 2. మృగమున వెతుకెతిరామెదటిభాగ మనకును ప్రక్కకును నడిమిభాగము, ఉపరం ద్రము. "ద్వి. ..ము త్రియములొ, తొలకు రేఖ విందువు లై నపొడలు." రం. రా. ఆర. ౧౩౨. పు. ౨3, చం. (క. రు.) బస. 3, ఆ. 3౯, చం.

తొలకు. జే. వి. తొలుకుపోయెను. "అ. పూనుగాడి యంత భుజగంబు లో నున్న వెలగ మ్రొగివెడచ తొలకు ముగిసినఁ జేయి కట్టి లోన నున్నది యిట్లు పోయె ముతయఁ జేయక నెవ్వె." తొలుకు. ౪, ఆ. ౨౪.

తొలరేక. జే. వి. (తొల+రేక) పుట్టరేక. "క. కం దనపురవల గుప్పెడుకుంబిలపుంజయ్యుగవయ్యుఁ కొలరేకలకుఁ, నిండులొనరించువలకులఁ, జం దురుని తొలమొము నకియకె యుదున్." మాన. ఆ. ఆ. ౧౮౨.

తొలసి. జే. వి. (చు. కులసి.) 1. కులసికట్టు. "నీ. చక్రస్థులముడఁ బచ్చాక్షమారిక కర్ణులమున నులి వాడుతొలసియెప్పు." జే. ౨, ఆ. ౧౯౨. నిజా. ౧, ఆ. ౧౦౯, 2. కులసిపేరు "అ. నవకు లేక నివళాలక్షస్థులఁదొలసిపోడఁ గూడఁ దోయతాక్షమనపు మును కల్పమ మారాంత నిపాదకరులరజముఁ గోడఁ గానె కట్టె." భా. ౧౦, స్కం. పూ. ౯౯౧.

తొలి, జే. వి. టి. 1. ముందు పూర్వము. (దీనియూ పైడికము తొలితొలి. "చ. తొలితొలి వర్ణ దీపగులఁ బ్రొక్కచు బొందోరుమీఱు నాచు నగ్గరిక గదాని .." నిర్వ. 3, ఆ. ౧౦. స్కం. 3, ఆ. ౨౯. ఆం. భా. కృ. ౨3, 2. రంధ్రము. "నీ. కొవ్వరింపగ మింటఁ గ్రవ్యాడి కొమముల్, చొచ్చి పెల్లఁతొలల్ చుక్క గంపు" చంద్రా. ౧, ఆ. ౨౫. ఆము. ౪, ఆ. ౧౨౮, 3. కొలము, తొట్టి "నీ. తొలసొలి తొట్టి కాఁ దరుకోటరం బొప్పు .." సా. ని. సా. ౫౯, విజ. మొదటిది. (చూ. తొలివేలపు మొ.)

తొలిక. జే. వి. రంధ్రము. "క. కులచనినెత్తురుకుడు పులఁ, తొలివెన రంధ్రమేకలయములు సుకరణ నీరులు మాణగ నిడిమిబయ్యుతొలికై రుది దూల నిడ దోఁదనమాడ్చిన్." కలక. ఆ, ఆ. ౧౯౨ (క. ర. పా. తొలుకై. ముద్రి.)

తొలికూకుమి. జే. వి. (తొలి+కూకుమి.) ప్రళమ సమాగమము. "నీ. ఆజయరులు దీక్ష లాలించి యామరించి కలికితొలికూకుమి కభండు కులక రించె." కృ. కమం. 3, ఆ. ౫౦.

తొలికట్టు. ద్వ. వి. (తొలి+కట్టు) ఉదయగిరి "కా. అంజోళింపగఁ జేసి ముందు రజతాక్ష ధ్యంబు లంకేశ్వరుం, దెండుకొ దుర్భయఁ దీవ్ర దీఁ దొరయునో నేమిండునో వాడు పొం, పొందం గానుక రిత్తంపయ దొలికట్టుకల్పం కతో నెత్తుమేల్, చందాకంపు తెఱంగనం దనకె భాద్యస్థింబమున్ దూర్పుచన్" ఉ. రా. ౪, ఆ. ౨౫౨. ఇగ్గే. తొలికొండ. కళాం. ౪, ఆ. ౧౨౫.

తొలిచేమపులు. జే. వి. బ. తొలి+చమపులు) చేవ ములు. "రగడ ఆచ్చుగ నినుఁ జెలియపు తొలి చమపులు." ఉ రా. ౨ ఆ. ౯౨. సాం ని. మాన. ఆ.

తొలితొలియెడయెడు. వి. వి. బ్రహ్మ. 'నీ. .. తొలితొలియెడయెడు కులకులదతి. గీ కమ్మ గన్దియడకేవాలు తాళ బొత్తు .. అనఁ బుకతా నకున్నే శ్రీ పేరదేశ." వేంక. చేవ ౬. తొలితొలివాడు. వి. వి. బ. బ్రహ్మణులు. "నీ. .. కేరలబ్బలు తొలితొలివాడు .. నానక బ్రహ్మణు లగు నామము లగు." సా. ని. మాన. ఆ.

తొలితేజ. జే. వి. (తొలి+తేజ.) రాక్షసుడు. "ను. శివులొకనియెముడు మాని తొలితేజేవెట్ల మాపొచ్చ తీధపుఁ దాతాడు లలి కనంబడిచు..." ఉ. రా 3, ఆ. ౨౨3. అచ్చు బాల. ౧౨. తొలికిక్కు. వి. వి. (తొలి+కిక్కు) కూర్పు. "ద్వి. అక్కరింపులు వాయు వెక్కి నూర్పుకులు, ముక్కువట్టుల తొలికిక్కు చూడుకులు," బండితా. దీక్ష. ౫౮.

తొలిచేవ. ద్వ. వి. (తొలి+చేవ.) 1. రాక్ష సుడు. "చ. తెఱవకు నాచుకన్నుఁ దొలిచేవర శ్రేష్ఠులు ప్రాప్తులై యడఁ, తెలికెడ..." అచ్చు. కిష్కిం. ౮3; 2. బ్రహ్మ. "క...భూరీ, చేవి ముఖముఁ జూచె తొలిచేవర సూరదీక్షణం బునన్" ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౦౦.

తొలియగ్గము. వి. వి. (తొలి+యగ్గము) అడి శేషుడు. "నీ. .. యగ్గగంబులు తొలియగ్గంబు లయ్యె. గీ .. కీర్తిసాంధ్రయదులుమిది లోక శ్రయం బాక్రమించుకతను." దళా. ౮, ఆ. ౫౮. తొలియంకులు. జే. వి. బ. (తొలి+యంకులు) చేవ ములు. (చూ. తొలియంకులనలు.)

తొలిబలకుగనలు. జే. వి. బ. వేదాంతములు-ఈన నివృత్తులు. "గీ...తొలిబలకుగనలు, గాంచి

మించుబడదారిగముల వైవం గనబడగ రాక యందురి న్నటి నేడు." అచ్చ. ఆర. ౧౧౨.

తొలిమట్టు జే. వి. (తొలి+మట్టు) తొలకరి మేళుము. "గీ. దిల్లె బెట్టిగంటి దొంగ వింటి ప్రా త్తలంబుమలంగ గల్గుమెయగులు మెయగుల దీవియలగ నెఱరానితొలిమట్టుపొలునుండి, కొండపై నంపబడివాన గురియించుండే." అచ్చ. యు. ౫౦౮.

తొలివేలపు. జే. వి. (తొలి+వేలపు). 1. రాక్ష నుడు. "సీ. తొప్పుద్రుకొడుకల దొలివేల పుల జేయఁ బొడమించు నేడేపుటొడ్డునదిన్." ఉ. వారి. ౨, ఆ. ౧౪౪. పాం. వి. దేవ. ౧౯, 2. విష్ణువు. "సీ. తొలివేల్పుఁ జందంపుకొరం పురవళివే గర్వరూపుములందుఁ గంచు తెల్పుడు." ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౧౪.

తొలివెల్పుకొను. జే. వి. బ. దేవతలు. "గీ... శేతేల తొలివెల్పుకొనుట వలదిల్లెమేటలు ...అనగ నురాళిశ్చ లా..." పాం. వి. దేవ. ౧౮.

తొలు. జే. వి. బ. పృథ్వియందు తొలకకల్లుమన కంపుకల్లుము లొసంగగా మిగిలినమామము. ఉదా: తొలువేడుపు, తొలుదీవి. మొ

తొలులంబులు. జే. వి. బ. (తొలుక+నంబులు) వేదములు. దళ. ౫, ఆ. ౧౧౫ పారి. 3. ఆ. ౨౮.

తొలుకడ. ద్వ. వి. (తొలుక+కడ.) మార్పునిక్కు. "సీ. తొలుకడ రాజువలలు గెల్పునల్లైఁ దెద్దడి గుఱురు కాత్తడ ప్రాదు." అచ్చ. నీరి. ౮.

తొలుకల్లుము. ద్వ. వి. (తొలుక+కల్లుము.) అది కావ్యము, రామాయణము, "సీ. తొలుకల్లు మొకట గొట్టు లొసంగ నెక్కిన మి లొన రింది ప్రజనీతు మొద..." సమీర. 3, ఆ. 3౯.

తొలుకరి. జే. వి. పద్మాళయము. "సీ పట్టియందు నవ్వనబడిరాకవిమేరి మెయగులు తొలుకరి మెయగులు గను." దళ. 3, ఆ. ౧౮. మమ. 3, ఆ. ౧౫. ఆం. భా. ప్ర. ౮౩.

తొలుకరించు. జే. ఆ. క్రి. పర్చించు. "గీ. కనుకఁ దేనియ నుడువులు దొలుకరించు. గరిచియావులు

ఏటలుఁ బలకరించు సొలపునకల్లు నందియో నీలకరించు." చంద్ర. 3, ఆ. ౬౨.

తొలుకాడు. జే. ఆ. క్రి. (తొలుక+అడు స్వార్థ మున.) అరికయించు. "సీ ప్రవహించు నెచ్చోటఁ బరిత్రాస్తవంకఁ దొలుకాడును నపారవర్ధనదులు." కాశి. ౨, ఆ. ౨౮. భాగ. ౩. స్కం. ౫౦౪.

తొలుకారు. ద్వ. వి. (తొలుక+కారు తొలుకల్లు మునకల్లుమున కకల్లుమున కారుకల్లుమునకు 'కరి' యంతరమున వైకల్పముగా నచ్చును. చూ. తొలుకరి; తొలుకరి.) పద్మాళయము. "ఉ. కచ్చులు గండుమీలు దొలుకారుమెయగులు గాముబొణముల్." విక్ర. 3, ఆ. ౪౯. ఖ. నా. ౧౧, ఆ. ౧3౫.

తొలుకు. జే. ఆ. క్రి. ఆతిశయించు. "గీ. పులియు మొవలగుమొకములు కలక తొలుకఁజెదరి నలదిక్కులకుఁ బొత్తి నదరి తెదరి." ఉ. రా. 3. ఆ. ౪౦౮. విజ. ౨, ఆ. ౧౬౧.

తొలుకొను. జే. ఆ. క్రి. (తొలుక+కొను.) మొద లగు ప్రార్థనకు. "క. తొలుకొని ఖర్జుట రవములు, వెలగుడు .." కు నం. ౮, ఆ. ౧౮౪. తొలుకొడి. ద్వ. వి. (తొలుక+కొడి.) తెల్ల వాణు జామున మొదట కూయుకొడి. "ద్వి. తొలుకొడి కూయంగ బలవిడి నేఁగి." బస. క, ఆ. ౧౬౪. పం. తొలుకట్టు = తొలికట్టు. "ఉ. ..తే. గమ్యయతేనీ నేను తొలుకట్టుకువం బొడవె గ్రునుంబునన్." కను. ౩, ఆ. ౬.

తొలుగలము. ద్వ. వి. (తొలుక+గలము.) బ్రాహ్మణ మశము. "క. అత్తొలుగల మలరలనన, మెల్లిన క్రియ .. ఉదాత్తం బయ్యెన్." పాండు. ౪, ఆ. ౨౬౬.

తొలుగొరు. జే. వి. (తొలు+గొరు.) విరావతము. "చ .. తెల్లవితొలుగొరు నెక్కిన యిబాధర వీరియెచ్చు .." చంద్ర. ౨, ఆ. ౯౯.

తొలుచు. జే. ప. క్రి. 1. రంధ్రముచేయు. "సీ. ఖరుమొయ దొలి తెట్టిల దూఱునరియును నలవురి నేవుర నామనరియు." భార. విరా. 3, ఆ. ౧౬౧. ఉ. రా. 3, ఆ. 3౨3; 2. ఖండించు. "క. పులు మొదఁ గానకాంతర, ములు దాయ నిలకొమోమామనఁ జుర

బాల్కన్ లోనుగ నసిగ్గువు విను, కలకలలు
దొలుచు ననకదో స్పృశమునన్." కవ. ౧, ఆ.
౧౯. హరి. ౧, ఆ. ౧౪౮; ౩. నాట్య. "గీ.
కాడె స్రుసైతు దొలపెను నాడె నుంగ,
నాడె ననుమాట కర్థమా నాగభువన్." ఆం.
భా. కృ. ౧౩౩.

తొలక. డే. వి. డౌ. అనా. ముందు, పూర్వము.
(నమానమున దీనియంతాపాక్షరము కొన్నియెడల
నిక్కముగాను కొన్నియెడల వికల్పముగాను లాపం
యును.) "గీ... మిగిలెడివారయ్య దొలక,
గాగెన దా నెక్కి నన్ను దాకకయ దీని, కటి
విభాగము నెక్కి రాగలనె యలలుపెను మర
గొడ్డు నూకకగా గొనుచు ననియె." కళా. ౩,
ఆ. ౬౨. హరి. ౨, ఆ. ౬౦. విణ. ముందుది,
పూర్వపు వి. "వ. తొలకటిదొలచులకు
యెడలం జరిందినయెగళి... "హరి. ౧, ఆ.
౫౩. రాధాను. ౪, ఆ. ౫౪.

తొలుచివి. ద్వ. వి. (తొలుక+చివి.) జంబూచివము.
"నీ...కల్యాణచంద్రులతొలుచివి" పను. ౧, ఆ.
౯౪.

తొలుగాడు. డే. వి. (తొలుక+గాడు.) పూర్వ
దినము. "గీ. తెలగి తొలుగాడు కరవాయి
తెప్పివట్టి, మొట్టమొదలు లేకదు విడి..." రా.
వి. ౨, ఆ. ౮౫

తొలుచిటిక్క. ద్వ. వి. (తొలుక+చిటిక్క.)
పూర్వావాదానవత్తము. (శ. ర.)

తొలువక్కము. ద్వ. వి. (తొలుక+వక్కము.) తుల్ల
వత్తము (శ. ర.)

తొలువలకులు. డే. వి. బ. (తొలుక+వలకులు.)
వేదములు. "క. మలియెల జరిపవారయెల,
బులెగుడియే బోదముల్ని ప్రతిమయరదమున్,
దొలువలకువారువంబులం, తెలగగెన దిగవొల్ల
గుంటిచివలకులననన్." ఆచ్య. బాల. ౨౩

తొలుపుట్టు. డే. ౧. (తొలుక+పుట్టు.) పూర్వ
జన్మము. "క. తొలుపుట్టు నీవోముల, ఫల
మెట్టిదయో..." పి. కవం. ౪, ఆ. ౩౧.

తొలుప్రాకు. డే. వి. (తొలుక+ప్రాకు.) ఉప
ఖ్యము, నిడుకోయ్య. "క. ఇంకత మూలము
దృష్టా, కంతులకయ పత్త నినుము దానికి
నడరెం గాంతామరం దొలు ప్రాకుంక యెలెడి

త్వత్త దొలుగు టిచ్చ వినుక్రీన్..." భా. ర.
కాం. ౪, ఆ. ౨౯౩.

తొలుబాము. ద్వ. వి. (తొలుక+బాము.) పూర్వ
జన్మము. "నీ. మఖియం బొమ్మి తొల
నుఖియ రమ్మి తెచ్చిని పకయ్య వాని,
దొలుబామునందరిదున్నకంబును నుక్కంబు
పేరువులుగెన దనిచెయ్య." భా. కాం. ౧, ఆ.
౧౮౫.

తొలుమినుకులకడలం. ద్వ. వి. బ. (తొలుమినుకులం+
కడలం.) ఉదయక్రతులు. "వ. తొలుమినుకుల
కడలం గనరానిమాతేనిం బలంబెఱంగులం
బొగడి .." య. ౩, ఆ. ౩౧.

తొలుమినుకులు. డే. వి. బ. (తొలుక+మినుకులు.)
వేదములు. "క ...తొలుమినుకులు ప్రామి
నుకులు దొలవలకులు ప్రామినుకులు పెను
మినుకులు నా, వెలయేని ప్రయలుకును చేర్చి .."
ఆం. సుం. వేద. ౪౧.

తొలుపేను. డే. వి. (తొలుక+పేను.) పూర్వ
జన్మము. "నీ. తొలుపేను కేసనదున్నక
కేసయో .." భా. ర. ఆ. ౨, ఆ. ౧౧౩.

తొలురిక్క. ద్వ. వి. (తొలుక+రిక్క.) అల్పిని
నవత్తము. (శ. ర.)

తొలురిక్కెల. ద్వ. వి. (తొలుక+రిక్కెల) అశ్వ
యజమానము. (శ. ర.)

తొలువేలుపు. డే. వి. (తొలుక+వేలుపు.) 1.
రాక్షసుడు. "నీ. తొలువేలుపు వేలుపువకుల్
గొనుడే... " స్వా. ౫, ఆ. ౪౩; ౨. బ్రహ్మ,
మరకేవలం.

తొలువంకే. ద్వ. వి. (తొలుక+వంకే.) ప్రాకృతభృగ్.
"నీ. ఒకవంకే దొలువంకే. మున్నేవమున బొందు
నుదుముచు మజునంజే యెందుదీని." కాశీ. ౧౮,
౧౨౯. ఆము. ౪, ఆ. ౧౫.

తొల్కరి = తొలురి. "చ...కోధన భుక్తికే
దొల్కరి నమయంబు పేరెలమి గొననకుం
దుగి భోక్తృనగ్గుముల్." బ్రహ్మ. ౨, ఆ. ౧౨౧.

తొల్కరించు = తొలుకరించు. "వ. బలబాహు
దోష్ట యయ నజ్జగమోయల తొల్కరించు
దోష్టయలకులమాధురిన్ జిలంక బాడి..." శివభ.
౧, ఆ. ౬.

తొల్కాడు = తొలుకాడు. "నీ. నకలనై భవములు
నకుతురు. దవయంకె దొల్కాడుతోర్పుల
తోడ నూడి." భాగ. ౬. స్కం. ౧౦౪.
చండితా. పురా. ౧౦౬. పు.

తొల్కారు = తొలుకారు. "ఉ...తిరం బనయావు
తెందుతొల్కారుమె అనగదేవకఁ గాంచిన
చిత్తరుదొప్పుయన కృంగారిజియో నుధూరు
ఓం నా నుతిసియంగ వచ్చు నెచ్చెలిన్." హంస.
౧, ఆ. ౬౪.

తొల్కుడువులు = తొలివడువులు. "చ ..తొల్కుడువు
లగుదిన్నరులులం, బలములు చేయుచందమున
బంగరుమిది చు బంగడిందగన్." పాండు. ౨
ఆ. ౩౫.

తొల్కు = తొలుకు. "ద్వి. ఎత్తులు దక్క మునిడి
తొల్కి తొల్కిగ్రస్తన భక్షింబగా తక్కుగనక."
చండితా, దీక్షా. ౩౬. పు. ఉ. రా. ౩, ఆ. ౩౭౩.

తొల్కుది. దే. వి. (తొలుకు+చుది.) అదివరాహము
"గీ ..తొల్కుదిగున్నై వారు తేటితోనాన
మన్ను చాల్చువే కోరి నీవు" అచ్చ. బాల. ౧
౧౩౩. అచ్చ. బాల ౪౬.

తొల్కి. దే. వి. తొ. 1. పూర్వము, ముందు. "చ...
కృష్ణుడై పాయముం దచ్చుల్రపాడి తొల్కి వేదంబు
లేకీభాకంబులై యేర్పడవున్ బుంగళాస్సాహ
భర్వంబులుగా విభాగించి .." భార అది. ౧,
ఆ. ౩౯. వై. ౩, ఆ. ౧౭౬; ౩. రంభిము.
"చ వజ్రపున సేను రెండఁ దనువారియెడం
తెడఁబాసి జీవముల్, బొఱిగి భరిత్రి డింది
యరిదుర్భఁ గాలము వేదియందఁగా నుజురుగ
వాచఁ బ్రాణములు నొక్కన నూర్చొన మన్ను
దొల్లి నేడైఱఁ గనుటలు దుర్భరతన్ గని
యెచ్చెలు తెచ్చుక జేయంగన్." బా. చుచ.
౨, ఆ. ౧౪౪. (భ. ర. పా.)

తొల్కిక. దే. వి. 1. క్రత్తులు కుచయోగించు పాట
నుటిచిన్నయిలువలముట్టు. "చ. భయ మును
తొల్కిన్ నెలలభావమనుభవం తెల్లగించి .."
కాళ. ౪, ఆ. ౧౭౫; 2. మక్కువనీమము.
"నీ. మిసికల్లువా తేటయిన తొల్కిక బారిగొరక
మాపురముల గుంటముట్టు." హంస. ౪, ఆ.
౧౦౭.

తొల్కేలుపు = తొలువేలుపు (రాక్షసుడు). "నీ.
నూళ్తొల్కేలుపు నూటన గుంటులదత్తులమేటి
వయ్యర యనంగ" అచ్చ. బాల. ౬౩. అచ్చ.
యం. ౪౫.

తొవ = తొగ. (కలమ.) "చ. వనజము లల్లసిల్లంగ
దొవల్ మొలదన్." మార్క. ౩, ఆ. ౧౭౩.
ఆం. భా. ప్ర. ౧౬౪.

తొవకంటి. దే. వి. (తొవ+కన్న+తి.) ప్రి. "నీ.
తొవకంటికుండలిందు డిశంబు గాఁ జైన
నమరభోగిలమే లదయకున్." చంద్రా. ౩,
ఆ. ౧౧౩. చంద్ర. ౨, ఆ. ౯౮.

తొవర. వై. వి. (నం. కువర) ఒగరు. (భ. ర.)
ఓణ. విగటురుది గలది, ఒగరుగది. "నీ. చిత్తు
లల్లఁగని నొత్తి తొవరావ గుట్టక డెక్కాది
కోటుల వెక్కుచుండు." తు. నం. ౫, ఆ. ౧౬౫.
తొవరాయుడు. ద్వ. వి. (తొవ+రాయుడు) చం
ద్రుఁడు. "చ. అత్తుడు రోశుకం దనసికాయు
నాయకుఁటి నన్నుఁ గీ రుటలి చల్లగావ్వు తొవ
రాయుడు..." చంద్రి. ౨, ఆ. ౩౩.

తొవరి = తొగరి. (భ. ర.)
తొవరిప్రూ. ద్వ. వి. (తొవరు+ప్రూ) తొగరుశీ.
"గీ. తొవరిప్రూ నుఁ దువరిక దోయలును."
ఆం. భా. ద్వి. ౬౭.

తొవరు = తొగరు. (వజ్రపు.) "గీ. కాది కా
తెజ్జన బొలుపు తేవురు తొనరుగ రక్కాళ్లు
వెలయు..." ఆం. భా. ప్ర. ౧౦౮. సాం. నీ.
పా. ౬౦. విణ. ఎత్తుది. "నీ...తొవరుఁ బుట్ట
ముల నెంబువుల చాల్చి." అచ్చ. యం. ౩, ౭౩.

తొవరాయిడికాడు = తొవలమాడు. ఆం. నం.
దేవ. ౧౬.

తొవలమాడు. ద్వ. వి. (తొవలు + మాడు) మా
ర్యుడు. "గీ. పొడుపునునుండి బడచటి
కడలి కరుగఁబలలు నలరాములను బట్టఁ
దొరలనాడు, కత్తడులన్..." నీలా. ౧, ఆ.
౩౮.

తొవనిదు. దే. వి. (తొవ+నిదు.) చంద్రుడు
"లయ్యూహి. కోరి తొవనిదు తనకోరిజీయావ
చన కోరి యని వేరడువోరియు..." కడు.
౩, ఆ. ౧౦౫.

తొవ్వు. దే. వి. ఉచ్చారణతామము. (భ. ర.)

తోస్సె. డి. వి. బంధులేదిది, తోస్. (శ. ర.)

తోశ్శ. డి. వి. బంధులేదిది. (శ. ర.)

తో

తో. డి. ప్ర. ద్రు. ఒకానొకప్పుటియూనిట్ ప్రశ్నయము. 1. ఇది క్రమముగా సహార్థము, కులార్థము, కరణార్థము, వ్యవర్థము నిచ్చును. "క. అమృతముతో నున్నవై..." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౨౭. "నీ. తారక మందారచారాచలం బులతో రాయనెవ్వనిచాచితి." క్రీ.డా. ౧౪. "నీ. సాంగంబు లగుమంద సకల వేదంబుల నదివె వసివుతో..." భార. ఆది ౪, ఆ. ౨౮ "చ. మనమున నీవు నోయ్యయనన్వభులో నిజ వెండ్లివీరు నీ బంధుడు నంభిమియె .." కవిక. 3, ఆ. ౯౯; 2. పెంబడి. "క. మన మొకయెత్తుర మీయంగనయంబు జో ననగుజేరగా .." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౯. 3. కొలది. "నీ. నవనయం బునక వనకత్తితో గునవన పక్షిని యిచ్చి యాకామి వనమ." భార. కాం. ౧, ఆ. ౧౩౯, 4. నలు. "దుర్లభిల .. ధాన్యుతో, వేద మంగయంతంబుగా జనివె ధనవంతుతో ధన్య త్వేన విముగ నిర్భయియె .." భార. ఆది ౮, ఆ. ౨౨౪; 5. వెలవెంటనే. "క. ఉద్యులై కవలును పుష్పవృక్షములందు గడంగ జోన సొధిద్రుండునీ, మావృద్ధిలె గడంగుడు" భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౩౮. (ఇట్లే ఇతరార్థ ముల నుపయోగము.)

తోశ్శ. డి. వి. 1. వాలమ, చకులమృదులపుచ్చము. "క. నీక నెడి ఘనగదావాలమృదులపుచ్చుల గద లింపలేకనవనూపదక, మోకరిలబడియె నెలను సోకొల్వక దిగబలు నుడిముడి గొంచున్." భాగ. ౮, స్కం. 3౬౧. అము. ౬, ఆ. ౨౧. "నీ. పాకొలకొంబుపాతున వేపుడు వెల యంగ ముప్పదివెలయొకసంబులవెదలుపునకు జోక జాల్మగా జాల్మక నెండు .." భాగ. ౧, స్కం. ౨, ఆ. ౧౨౨.

తోశ్శగుంజి. ద్వ. వి. (తోశ్శ+గుంజి) అజోకగా వేర్పడిన ప్రభము. (శ. ర. ప్రా.)

తోశ్శదిచ్చే. ద్వ. వి. (తోశ్శ+దిచ్చు) నిప్పులు రగిలించినవికలకలాలు. (శ. ర. ప్రా.) "నీ. తోశ్శదిచ్చిన నార యుద్ధులక గొప్పరాయ

బాహువులను బాగ్ననవచ్చి." స్వా. ౧, ఆ. 3౭. అము. ౧, ఆ. 3౭.

తోశ్శచేక్క. ద్వ. వి. (తోశ్శ+చేక్క) ధూమ శక్తు. "నీ. వేదభూరాజ్యగర్వకమోవివాళ, మాచకం బయి చదుతోశ్శచేక్క యనగ." పదా. ౨, ఆ. ౨౧.

తోశ్శవీరుడు. డి. వి. (తోశ్శ+వీరుడు) తోశ్శవీరు యుద్ధుల్లు వెనుకబలాగునగువెంటియెం. వ్యవ. ఈవ్యవహార మేమియె జేల లేదు; తోశ్శవీరు డుగా నున్నది.

తోశ్శవీరుడుగాడు. డి. వి. (తోశ్శ+వీరుడు+ గాడు) వెనుక బలాగువాడెవ్వవహారము లేకు లనిక వాపువాడు. (ప్రా.)

తోశ్శపురుగు. ద్వ. వి. (తోశ్శ+పురుగు) తోశ్శ గలదిపుపురుగు. (మా. తోశ్శపురుగు)

తోశ్శపురుపు = తోశ్శపురుగు. (మా. తోశ్శపురుపు)

తోశ్శపురుపు = తోశ్శపురుగు. (చ. వారిల బరతువ్య రుం ల్రుగు నను ప్రభావ్వియు గీడువలబ్దు, ప్పిరుడెచ్చ నీడులేవచ్చ వల ప్రయ్యల వాయుడు నోరె తెల్లగా, దొరగవు తోశ్శపురుపు .." పారి. ఉ. ౬, ఆ. ౧౪౧. (శ. ర. పా. తోశ్శ పుపులు" ముద్రి.)

తోశ్శమిరియము. ద్వ. వి. (తోశ్శ+మిరియము) వాలవరియము, తోశ్శగలమిరియము. (శ. ర. ప్రా.)

తోశ్శాను. డి. ఆ. క్రీ. (తోశ్శ+శాను) వెనుక నుంచును, వెంటెలెట్టుకొను. "ఉ. తోశ్శాని పోయె నంత నొకతొయ్యలి యెట్టులనాగ నట్లు పేరాకలిగొన్న తెప్పలి రమంబున గొప్ప మృగార్థకంబువై, నీకయెలవచ్చ తెల్లదరి ప్రేయ గలిగె .." భా. 3, ఆ. ౨౨౯. ౪, ఆ. ౮౪.

తోశ్శజోయి. డి. ఆ. క్రీ. (తోశ్శ+జోయి) త్రక్కవనగు. "నీ. ఇత్తెంబగున వలగిది యెదుర నివెయందలాగ్గొంతరము గాది మలగింబు జేసి నాలగుప్రపక్షిణంబు కీలక బోగె బోయెనో చక్రి యని నారయెడు నడింబు" కవి. ౨, ఆ. ౧౬.

తోశ్శింబు. డి. న. క్రీ. (తోశ్శ+భా. ప్రే) ముంబు. "నీ. వెడియును నెత్త నామిక పొడిపొంద, మింది నెలయెడినీక జోగింప దొడగునపుడు నిరాళిషేకప్రకార మొప్పు, పూర్ణ మంభంబు

పొయ్యి దెబ్బచుచు తెలసగు" రామా. 2, ఆ. ౧౩౦.

తోలు. జే. ఆ. ౧. 1. మునుగు. "ఉ. రేచి చతోర దండులు ప్రేల్చినకల్పద్రువకు మినులాచి, జోల గలగాని పాయ దని తోయజబాంధవు డిట్టు చేసెనో, వాగ .." భా. ఆ. అ. ౯౮. "క. తుంగంకాదికత్తెమఱింగం నా నీవు పగనమిద్రాంబు వులన్, జోలగిడువారల గడగన, శ్రేణి గంగార సింధుకట్టలములన్." పాండు. ౧, ఆ. ౧౫౦; 2. కడిగెలు. "గీ. శోభితముగ, జోల యతః డొమ్మె దలిరావ నుజుగలింపునె యయనవ పారిజాతంబు తెలుగు పాల్చి." భార భీష్మ. ౨, ఆ. ౪౩. "క. .. తేయసోకవాసలన్, జోలయ ..." భా. 3, ఆ. ౧౫, 3. సురించు. "గీ జాబునీక తోలువెలుగు శ్రమగల జాబు." భా. ౪, ఆ. ౪౩, 4. మిక్కిలను. "క. తొడ గెడునట్లును విసముల జోలినవంటకముల గుల్చి గుం జెగుమంత్రిన్, తోలగక యియ్యునిం దిన, తోల గలగు వఖాత మెవమఖ మెవమగిన్. వేం. భావ. ౧ ఆ. 3౪౩; 5. కాను. "ఉ. అంతట నొక్క తెంబు కడు నల్లలింక జని మందిపోటునై, జొరక నుల తోచ జాచుటయల జొరజుల నొమ్మల నుత్తర బాది నింగిలింకలు వెక్కిరి జడల బయిం బడి నొంతు దిడేం దానినొన్వలంకయుల గాటి కాటి యచటాజక నేతను జోలగునట్లుగన్." య. ఆ. అ. ౯.

తోలచిగాడు. జే. వి. ఒకరకపుడేగ. "సీ పాద దూజు నొక పీటిగ్రాశేటి వెలికి తోల జోలి నైకొన నొక్కతోలచిగాడు." ప్యా. ౪, ఆ. ౫౮.

తోలే, జే. వి. చందాబడు, మలవాడు. ఆం. భా. ద్వి. ౨౮౯.

తోలే. జే. ఆ. ౧. (సామసార్ల మని చొన్నయ నూరి, క. ర. కాని, నిర్ధారక ప్రయోగములు కావ రావు.) 1. నోచరమగు. (నీ క్రమమున క్రమమున మునుపగు గావచ్చును.) "క. అచ్చట నంతర్మీరునై, యిచ్చుల జుయెం జోచు నేటి యెట్టిజోనన్." భార విరా. ౫, ఆ. 3౦౧. అను. ౪, ఆ. ౧౧. వైమ. ఆ. ౫౮. భార. కాం. ౪, ఆ. ౧౪౦ 2. మృగించు. "క. తోలచివక

రదియింకెడ, జోలచినోఁ జిలువగట్టుచోర తోలై వాయూచకయె యాచరియంగజోలచ దసాభ్యులు కమనోదశివట్టు." ప్రబంధ. ౨౫. భార. భీష్మ. 3, ఆ. ౧౫౩; 3. త్రిట్టు. "క. మితం ద్రీశి నేమృత్యువునై తోలచివచడ..." భార. క్రో. ౫, ఆ. ౧౨౮; 4. కలుగు. "సీ... కులసిదండకు వాడు జోలకుండ." భార. ౩, ఆ. ౪౫, 5. బయటకు. "క. కులుకా నీకులము గుణము తోలెం లెజున్." భార. క్రో. ౪, ఆ. ౨౮౯; 6. వచ్చు. "క... వేసమై పువడల జోలెజు గాదుకాలము నకమె పాండు. ౪, ఆ. ౧౯. ౫ ఆ. ౧. (తోలం భా. ప్రే.) 1. మూచు, పొచ్చునముచేయించు. "సీ... ప్రయాగా ఘంఘనందు జేహంబు జోలచి." కాశీ. 3, ఆ. ౮౯; 2 కడుపు. "చ వరదహమిక్ష్టనిబా మకు ఐదులలాశి కబట్టికం బయోధిపడు జోలచి ..." పారి. ఆ. ౪౩; 3. మిక్కిలుచేయు. "చ. ద్రవ మయ యున్నకై ప్రహరికాశమవ త్ఫలం గరంగి వట్లవమడ జోలచి మేనక యలంకరణం తొనలెచె గౌరిగన్." భార. ౪, ఆ. ౮౪.

తోలు. జే. వి. 1. ఉచనము. "గీ. నానె ముదార తరువులు తోటలందు." భీమ. ౫, ఆ. ౮౩; 2. గృహారాము. ఆం. భా. ద్వి. 3౪; 3. తపో వనము. "గీ. ఒక్కతనీ తోలుగాంచి .." య. ౨, ఆ. ౫౦; 4 ఉద్యానవనము. "గీ. తోలుల బగ లుండి మల్లెలు దులమి .." ఆము. ఆ. ఆ. 2౦

తోలుకాల్పు. జే. వి. (తోలు+కాల్పు) తోలుమారి తోలుకాపాడువాడు (క ర. వా)

తోలుహూర. ద్వ. వి. (తోలు+హూర.) మారినము, ఒకకాలిహూరాపశి, (దీనిభేదములు ఎట్లహోట హూర, వెరుంగుతోలుహూర. చిలకతోలుహూర, కొయ్యగోటహూర మొ) "మ క్షోణిల. కట గోటహూరకు జుద్రవగడము దెచ్చురే." పివ. కలం 3, ఆ. 3.

తోలుపోక. ద్వ. వి. (తోలు+పోక.) భూత్సాగ ముడికకాలిపోక. శి (క. ర.)

తోలుమారి = తోటకాల్పు. (వా)
తోలుమారె = తోమాతె. (క. ర.)

తోటమొట్ట. ద్వ. వి. (తోట+మొట్ట) కందము (క. ర.)

తోటవాడు = తోటమాలి. "ఆ. కొరి తోట వాడు కనుమధులంబు, తోరు నట్లు..." భార ౯౦. ౨, ఆ. 300.

తోటా. పిం. వి. ఒకవిధ మగుచుండగుడుసామ క. ('తూటా' అని వాడుక.)

తోటి = తోచ. (చదాఁడు.) "క నాటి కయిజేంద్రవాడవచూట విని కృతంబు దలచి మానమున నత్రోటులమీఁదను బాడులుగిడి కొనుచు దుష్టబుద్ధి కృత్రిమబుద్ధిన్." శై. ౮, ఆ. 20. ఆం. భా. ద్వ. ౨౮౯.

తోటిడు = తోటవాడు. (క. ర. భా.)

తోడు. జే. మ. శ్రీ. 1. నీకు మొ చేద మొ. తో టైకిరియు. (వా.); 2. చెఱును. 'గీ. వాడి గొంగొండే గుట్టుల జోడియెను.' భీమ. ౬, ఆ. ౯౯. కళ. ౫, ఆ. ౧౩3; 3. బలాత్కారముగా నుపహరించు. వ్యవ... వానిచగ్గఱ నున్నసావుల కయి తోడిచేసినారు; 4. నూలుపోగు తీసి చుట్టు. "గీ. నూలు తోడుచు వేర్చు నవ్వలఁ గంటి." హంస ౯, ఆ. ౨౨.

తోడుఁబోకు. జే. వి. (తోడు+పోకు) పంపు చేయుట, కారాగృహము. (క. ర.) విణ. పంపుచేయు వాడు, కారాగృహిణుడు. "చ. కలపలనిండు కన్నడిమికందు నెమఱవ నేడఁ బూడిలో, గలమునుకొనఁపొయెముకలలో గలికువ్వరచేర నీచేకకొనిలుమరు జోడుఁబోకుగతి నిట్టవ వారు వికారి చేసికొలలయలు బాపుపెట్టి కలకలం బుజుల దగునా నమీరణా." పంధ్ర. ౫, ఆ. ౧0౪.

తోడుకొను. జే. ఆ. శ్రీ. (తోడు+కొను) చుట్టు కొను, కారగృహం. వ్యవ. నరములు తోడుకొని పోవుచున్నది.

తోడుడు. జే. వి. (తోడు. భా.) తోడుట, చూలు తీసి చుట్టుట. ఆం. భా. ద్వ. ౨౬౯.

తోడెలు = తోడేలు. "క. తోడెలు మొద లగువాని గొప్పటిని కేట కరుల్." స్వా. ౪, ఆ. ౫0.

తోడెలు. జే. వి. అపదవక్రమము. "క. ఇది తోడేనులభంగి, గవియఁ బురుషు..." భార. ౯౦. 3, ఆ. ౪౩3.

తోడు. జే. వి. చిక్కఁగా గాచినయంబలి, నంకటి, ఆం. భా. ద్వ. ౨౫౬.

తోడుచే. జే. మ. శ్రీ. (తోడు భా. చే) కళ కలచు. "చు... అర్చితే దోడించు పెం, బలర..." వల్ల. నీతి. 3౬.

తోడుక. జే. వి. (తోడు. భా.) తోడుట. (క. ర.)

తోడు. జే. వి. 1. ప్రపంచము, తీర్థము. "నీ. .. తోడు, నాగను ల్లవదనసాధి..." ఆం. భా. ద్వ. 3౪; 2. తోడుపుకమం శ్రీ. "తి. మామిడితోడునం దనదునుల్లిని..." చం. రా. 8, ఆ. 33. అచ్చ. బాల. ౧౧౯; 3. ముఱు రంగ. "నీ భాగవతకాలము మీఁద దండెత్తుభావ ముకునివెలిగొడవతో చుంగ." ప్రభా. ౫, ఆ. ౫౯; 4. ఎట్టులట్టు. "నీ. అరుణవర్ణము తోడు చుకొనుచుండు..." ఆం. భా. ద్వ. ౧౫౪; 5. వల్లవచ్చువెక్క. ఆం. భా. ద్వ. ౫౫. 6. బూరె. మొ. వానితొకరికి (క. ర. వా.); 7. (తోడు భా.) కావలయు. "క. కనతోడు భవరాసంబునకుం గారలము..." భార. ఆమ. ౧, ఆ. 3౧౩; 8. బద్దము. "క. అశుభ యుచ యునులొకమునఁ జో; తుచు ల్లరిగొనుమున లయము పొందుటయుఁ గల్గును..." భార. ఆమ. ౪, ఆ. ౧౮౪; 9. నంకలుము. "నీ... తోడుతోడుల కెల్లఁ జోడ్చె నదొది..." భార. అశ్వ. ౧, ఆ. ౨౦౨. విణ. ఎట్టుది "నీ. కొత్త దుములెంపు కొత్తదంబులరంగ నిగికిఁ జోడు వన్నియలు నింప" య. ౧, ఆ. 3. రసిక. ౪, ఆ. ౯౪.

తోడుట్టిన చు. జే. వి. (తోడు+ట్టిన+వాడు) పోదరుడు. భార. అది. ౬, ఆ. ౧౯2. ఇట్టే-తోడుట్టిన చు. మొ.

తోణుట్టు. జే. వి. (తోడు+ట్టు) పోదరుడు; పోదరి. అచ్చ. బాల. 2. స్వా. ౨, ఆ. ౪3. ఇట్టే తోణుట్టును, తోణుట్టువు, తోడణుట్టినది, తోడణుట్టువు. మొ. విణ. పోడియెనది, వచ్చుము. "వ. చుక్కలచక్కదనంబునకు జొణుట్టెన హయలహాపాణివల్లి వుంబు లె నవచ్చువచ్చు రంబులలనులు..." భీమ. ౫, ఆ. ౧౨0. ఇట్టే తోడణుట్టువు. "క... చదివె చదివె, చదివె, చదివె"

తమతోడఁబట్టి మరగా ఎగువజ్వలకై
బ్రతుకైతే." భార. ఆర. ౧౪, ఆం. ౩.

కోకము. నం. ౧. ఆ. ౪. అభయము, విద్య.

కోకము. జే. ఆ. ౧. (కోడు+కోను.) కోకొను,
మొలకలెట్టకొను. "క. నాకారణమున బుద్ధిభాగ,
దేశాంశము నరకగతికి నేగెను వానిని కోకొను
సోమద నది కుభ్రలోకమున కరిగె ద్రిదశ
లోకమ్రకుడై." భార. ఆర. ౩, ఆ. ఆం. ౩.
నర్మ. ౩, ఆ. ౧౪.

కోకము. నం. ౧. ఆ. పుం. 1. క్రైతమొలక; 2.
కచ్చనిరంగ. న. 1. నెలిమి; 2. మేళము. విలా.
(ఆ. ఆ. ఆ.) కచ్చనిది. [౩, ఆ. ౧౪౬.

కోడిమలు. జే. వి. ఆ. కాలక్రిడానికము. హంస.

కోడి. జే. వి. (కోడి యనగా యదర్థంబయము?)
1. విశోదము, శోదక. "ఉ. . . కోడిఁ జాచు
చార విది మర్మ్యునకు బన నవ్వనచ్చునే." ద్వా.
౧౦, ఆ. ౧౦౧; 2. (కో. కోడి) పంచాలంబు,
మాల. "క. నాటికయిజేడ్లవా దనుమాట విని
కృతంబునలచి మాననమున నశ్రితులమొదలు
బాదులు, గీటుకొనుచు దుష్టబుద్ధి కృత్రిమ
బుద్ధి." శై. భా. ౮. ఆ. ౬౧. ఆం. భా. ద్వి.
ఆర. ౮.

కోడ. జే. పు. పు. కృత్రిమాభిప్రాయము.
"చ. . . అట్లునచేత నుక్రమిగజంబుకోడన భగ
వత్తుచావును..." భార. ఆర. ౧, ఆ. ౪౬.
(ఇది యపాదానపంచమ్యర్థమునను అలంకరమాన
మున 'ఇ' వర్ణాంతమునను నవక శిస్తుముగా
మొనలగునర్థములొన ను ప్రయోగించబడును.
దీనికి 'కోడ' యనుపూర్వము గొందఱు ప్రయో
గించియున్నాదు. "నీ ప్రాప్తమునకోడన పాత
విద్యై..." కవిక. ఆ. ఆ. ౬౦. (అపాదాన
పంచమి.) "క. గురుశిష్యములతోడిటలగిరిపో
డె." భార. ఆర. ఆ. ఆ. ౪౬. (అలంకరమాన
మున 'ఇ' వర్ణాంతము.) "గీ. స్వదగ్ధరత్న
పుత్రిక దనమకోడియని విశాఖించి కోడ
మాటాడ మలి." రామా. ౪, ఆ. ౧౧౮. "ఉ
నిన నద్వి యుండినపుల విద కోడన దళై..."
పాలి. ౧, ఆ. ౧౨౫. "క. కోడం దిమ్మయవీర
రానునముఖం కోణుట్టై..." దళ. ౧, ఆ.
౫౫.

కోడము. జే. వి. (కోడు+అంబు.) చేయి, కోడు
కొనుట కాచి వట్టార్చినపాలలో గలపువ్వుక.
"క. కగఁ కోడంబున కా లింపుఁ బెను
గయ నది యభోమం బగునే." ద్వా. ౧, ఆ.
౨౬. కుక. ౧, ఆ. ౧౪౯. [౩. కాశించుట,
కోడవము. నం. ౧. ఆ. న. 1. నిలుచుట; 2. నిలుపుట;
కోడా. జే. వి. 1. మాస్త్రధారణవిధము. (క. రు.)
2. విరుదధిన్న మనవాధరణవిధము. (వా.)
కోడి. జే. వి. 1. బావాకోనపుంసకరాగము. "నీ...
తోడి వరాళి." హంస. ౫. ఆ. ౧౨౪; 2.
సోదరుడు. "చ. అనిమనవాకుతోడి యని
యప్పకు గంటి ననంత నాదు." భార. కాం.
౫, ఆ. ౪౦౫. (అనిమనవాకుతోడి = ఉక్తిం
దుడు.) ౩. తోడక అనువాదపుత్రియందలి
రూపము. ఉదా:-తోడికోడలు, తోడిమల్లంబు
తోడివాడు మొ.

కోడిక. జే. విలా. (కోడు+ఇక స్థావరమున.) జంట
యైనది. "నీ. మారుట. భవభూతి యెప్పై డించిన
రీతిఁ కోడిక నవ వచ్చుకొంటోడ." ఉచ్చ. ఆ.
ఆ. ౧౩౪. (కోడిక అభయపు.)

కోడికోడలు. జే. వి. (కోడన+కోడలు.) యాత,
మగుతోడ బుట్టినవానివార్య. శై. మ. ౩, ఆ. ౯.
కోడిమోలు. జే. వి. (కోడన+మోలు.) తోడ
బుట్టువు. "క. అకనమతోడిమా అన .." భాగ.
౧౦, పుం. పూ. ౧౫౯౨.

కోడికోడు. జే. విలా. (కోడన+కోడు) నమా
నుడు, పోటివాడు. "గీ. అభివృత్తుడు గుణ
నిధి యగుదువాఁడు, దర్శనమతోడి జోడు జొం
దర్శనై." కాళి. ౪, ఆ. ౩౯. ౫, ఆ. ౧౬౫.

కోడితెచ్చు. జే. న. క్రి. (కోడన+తెచ్చు.) 1.
దీక్షిణివచ్చు. "క. రామార్జునేయ నను, దీక్షు
మున నిండు కోడితెచ్చివో..." ఉ. రా. ౬౪, ఆ.
౨౬౨; 2. బంధించి కొనవచ్చు. "ఆ. కన్న
మిదల రాత్రి కన్నచో మ్రుచ్చును, కోడి
తెచ్చు తెలు క్రుంచితై, వాడిగోలుల దిగి
వారి జంతుల రాజ్యధర్మ మును మాన్పింది
తెచ్చె" విజ్ఞా. ప్రా. ౯౯.

కోడితెప్పించు. జే. న. క్రి. (కోడితెచ్చు. భా. క్రి.)
రప్పించు. "ఆ. చేప యెడల కోడి తెప్పించు..."
భాగ. ౧౦, పుం. ఉ. ౯౬.

గోడి. డే. వి. (గోడన్+అడు). 1. సాటి. "క...నన్నయలలగోడిగ, శ్రేణుల దలంచి రిది కన్న నీది గాదే." భార. విరా. ఆ, ఆ. 330; 2. విడువగొనుచు. "గీ. వానిగోడిక లోకమై యేక లోకమై .." భార. ద్రో. ఆ, ఆ. ౧౪3; 3. అనుసరించుచు. "చ. ఘనఘన యెల్లదంపములు గలుమగోడిప..." భార. కాం. గ, ఆ. 3౯౫; 4. సంబంధమైనది. (బోధి) ప్రసక్తి అని సూ. వి. "వ...నిగోడి చేమి .." భార. అపి. ఆ, ఆ. ౧౯౫. 3, ఆ. ౧౪౮. గోడిగొంగ. డే. వి. (గోడన్+దొంగ). ఒక దొంగగో నుడుమఱియొక దొంగ. "క...నా గోడిగొంగ తిరిగి మీరున్." భృగ. గ, ఆ. ౮౧. గోడిగోడ. డే. వి. (గోడన్+గోడ). అనుసరించుచు. అనుయాయ. "వ...అదేమిగోడిగోడయుం లోని నరనామధేయం దనుమరపునుమని..." భార. భీష్మ. ఆ, ఆ. ౨౬౦. విరా. 1. విడువగొని. "గీ. నాటి లేక నీగోడిగోడమై గాదెరుగి చరిగిన న్నిక యెరపు నీని." కు. సు. గ, ఆ. ౧౨3; 2. సహాయమైచు. ఇట్లే గోడునీడ. గోడిపొత్తు. డే. వి. (గోడన్+పొత్తు). సహ వాసము, ప్రాప్తి. "గీ. అంత చేవాపొత్తులు... అనుప్రసాదగోడ పొత్తియియ చాలు నింజల యనుచు." భార. అపి. ఆ, ఆ. ౨౧. గోడుయల్లుడు. డే. వి. (గోడన్+అల్లుడు). వద్ద కూడి, జరిగెను. అపి. శీ. ౪2. గోడివారలు. డే. వి. (గోడన్+వారలు). 1. సాటి వాడు సమానము. "గీ. గోడివారలు నవ్వ..." పాండు. 3, ఆ. 3౬; 2. గోడ నున్న వాడు. "క...గోడివారి నీడించి..." వైమ. 3, ఆ. ౬2. గోడ. డే. వి. డే. 1. సహాయము. "క. అక డిది యేనాటలు, నీగోడ గు బొట్టుల వా మునన్ ..." భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౧౪౦; 2. పోద రుడు. "గీ. గోడివారలు నవ్వ గాగోడ .." పాండు. 3, ఆ. 3౬; 3. పోదరి; 4. అనుబంధము. "క. నీగోడు నినుమానలు భూతావలిలోన నెందు బుట్టెన్ .." వావి. ఉ. ౮, ఆ. ౪౯. భృగ. ౧౦, స్కం. భూ. శిశి; 5. చేమిరి, గోడుంటు. అం. భా. ద్వి. ౨౪౯. న. శ. ౪౪. విరా. 1. సహాయము. "గీ...వైమలగోడయ్యె

..." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౬౦. భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౨౪౮; 2. సహాయము. "ఉ...నానా యలభట్టు...గోడము నిర్వహించగన్." భార. అపి. ౧, ఆ. ౨౫; 3. సహాయురాలు. "క. నా గోడులార మీవలి, మీగోడే పలుయెడల మేలే యనుచున్, నాగోడిచె నాగోడిచె తానా నేల చుచు ననిరి కరుణలు వరుసన్." భృగ. ౯, స్కం. ౧౮౪. గోడుబొలు. ద్వి. వి. (గోడు+బొలు). 1. పాలు పిరుకుటవలననుచు పాత్రలో నుంచుకొనెమొనరు. (శ. ర. వా. శూన్యపాత్రలో పాలు పిరుకుదు); 2. పాలకుగోడు. (చా.) గోడుగొను. డే. ఆ. శ్రీ. (గోడు+గొను). గోడు తెచ్చినపాలు గడ్డకట్టి పెరుగను. (శ. ర. చా. వా.) న. శ్రీ. (గోడు+గొను). పెంచుకట్టు కొను. "గీ...తనయకు దోడుగొనుచు వైష్ణవ పరివర్తు గొనుచు నని." అమ. ఆ, ఆ. ౯3. గోడుకల్లు. డే. వి. (గోడు+కల్లు). పాలు గోడు కొనుటకై కలుపుచుట్టె. (శ. ర. వా.) గోడుక. డే. ప్ర. ద్వి. తోడ. "ఉ...కొడకల్లులు గోడుకన్ సమరధ్వము మీరె పుట్టి..." వై. ౧, ఆ. ౫౬. శ్రీ. విరా. ద్వి. పెంటన. "క... అగోడుకన్, చాంతకల్లులవై తనకల్లు..." చంద్రా. ౪, ఆ. ౧2౧. గోడుగో. డే. శ్రీ. విరా. ద్వి. పెంటన. "గీ. వ్రాసె నొక్కలతాని ప్రవాహదీగోర, వర్షములు గోడు గోడు నీర్వర్షములుగ, బాగిడిగోడగోడిమనె ల్రస్సు టముగ, మదనలేఖలు నర నుర్లు మెలయెన్." వైమ. 3, ఆ. ౯౯. భార. భీష్మ. 3, ఆ. ౧౦3. గోడుగోడ. డే. శ్రీ. విరా. ద్వి. (గోడన్+గోడన్). 1. పినుపెంట. "గీ. అగోడు గోడు గోడ వై బాణునిశితకాండవల ద్రించి డును సాయకర్తయందు, సానిపె..." భార. శబ్ద. ౧, ఆ. ౨౧౨; 2. క్రమకముగా. "క. తొమ్మిది నిజపక్షులతో, ద్వామలలు గోడుగోడ దులుగు టయు ర్షసోమంబు చాచు వశ్యకృతాడు పెం చాకె బాండుకనయగోడన్." భార. విరా. గ, ఆ. ౧3౮. గోడుగోడుక. డే. శ్రీ. విరా. ద్వి. (గోడుగోడు+గోడు కన్). పెనుపెంట. "గీ...పెను గోడుగోడుక

తోంగారి చూడ నోవ్వు." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౧౧౩.

తోడుదొంగ = తోడిదొంగ. రాధా. ౧, ఆ. ౯౪.

తోడుదొన. డే. విణ. (తోడు+దొన.) బాహు నహాయము. "క. తోడుదొన లేనియప్పటి, క్రి. పి. కొలది యట్టిది .." భార. ఉద్యో. ౩, ఆ. ౮౫౭.

తోడునీడ = తోడినీడ. వి. (కుడకుండునాయ, ఆమ యాయ.) "వ...ఆతడోడునీడలం బోని తన శుక్రులం చలంది .." భార. ఉద్యో. ౩, ఆ. ౧౮౨. విణ. 1. (కుడకుండునడి) "క. నీవెంట ఉద్యోనీడై, నే నవ్వెద..." వి. పు. ౬, ఆ. ౩౨; 2. (రతుకుడు) "క...నవలకుం బోడునీడ కల్ల ఖు:కెకదా." రామా. ౫, ఆ. ౩౫, 3. (నాటి నైవది) "నీ...ధూమకేతువులకు బోడునీడ. గీ. బి...శివరా. ౪, ఆ. ౧౪.

తోడువడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (తోడు+వడు.) సాయ వడు. "గీ. భీష్మనకు బోడువడుచారి బెట్టు చాడ. భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౩౭.

తోడుపాటు. ద్వ. ౧. (తోడుపడు. పా.) 1. తోడ గలు. "వ. నృపతులం పొంది పోరునడ నెయ్యలయ బంధులం బోడుపాటు నీవపుణియే..." భార. ద్రో. ౪, ఆ. ౨౩౦; 2. అండు, 'క...కృపుయ, ద్వానికిది క్రమమతోడుపాటు గలగలగన్." భార. శబ్ద. ౧, ఆ. ౨౫౮.

తోడుపెట్టు. డే. న. క్రి. (తోడు+పెట్టు.) 1. తోడుగాఁ జేయు. (చూ. తోడుపెట్టు.) 2. చేయిపెట్టు. (చా.)

తోడువచ్చు. డే. ఆ. క్రి. (తోడు+వచ్చు) సాయ మగు. "గీ. అట్టివీరుడు బోడురా..." ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౨౨౦.

తోడువడు = తోడుగడు? "ఆ ..కొరవిదలి ద్రిగ, ద్రివిలంబు బనికె బోడువడగ." భార. ద్రో. ౪, ఆ. ౧౦౬.

తోడుపెట్టు = తోడుపెట్టు. (తోడుగాఁజేయు.) "వ...ఇద్దఱు శిష్యులం బోడుపెట్టి..." వివ. శకుం. ౫, ఆ. ౩౩.

తోడుపోవు. డే. ఆ. క్రి. (తోడు+పోవు.) 1. సాయ మగు. "వ...నే నాశకంబునకు బోడుపోయిన చాడ..." వేం. వంద. ౧, ఆ. ౪౩౧. 2. నాటి

యగు. "ఉ. రాతికి బోడుపోయిన రానగు డెంచము .." సా. ౨, ఆ. ౮౭.

తోడుచావు. డే. ఆ. క్రి. (తోడు+చావు.) 1. సాయమగు. "క...దు, పడమరగుడేడుక బోడుచావె గొంతెయిలబన్." భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౨౨౧. న. క్రి. ప్రసంగకే కం. "కా. ...అదిత్యుం డిట బోడుచావు ..మయూఖాను మున్." వైష. ౧, ఆ. ౧౮.

తోడెము. డే. విణ. ఆల్పము. "నీ. నైకంబు కొంతె ము నన్నంబు తోడెము...గీ...అనగన గొంబు నల్పము..." ఆం. భా. కృ. ౧౬ (వి. కొంతె ము" అని క. ర. ద్రా.)

తోడ్కొను = తోడుకొను. (వెంటకొను.) "దు... ఆకృన్యం బోడ్కొని తెచ్చెన్." భార. అవి. ౪, ఆ. ౧౯౧.

తోడ్డ = తోడుక. చంద్రి. ౧, ఆ. ౧౦౪.

తోడ్డో = తోడుతో. 1. (శ్రీకృష్ణుగా.) "దు... తోడ్డో నారయక బాదినన్." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౨౨౦; 2. (క్రమముగా.) "నీ. వరుణుఁ బాదిగఁ నలవతులం బోడ్డోన పట్టుచు నన్ను ..." భార. అవి. ౪, ఆ. ౧౫౧.

తోడ్డోడ = తోడుతోడ. (శ్రీకృష్ణుగా.) "నీ. తోడ్డో డ నాతాడ కొరయప్రసాదీ లేది కన్యకేనియ పోన గడలుకొలిపె." కృ. శకుం. ౧, ఆ. ౩౧౧.

తోడ్డుడు = తోడువడు. (సాయమగు.) "క... అనిగి నిది తోడ్డుడునీ." భార. ద్రో. ౫, ఆ. ౧౦౧.

తోడ్పాటు = తోడుపాటు. (సాయము.) "గీ. నీకు నాలావు తోడ్పాటు లేక యుండవలయు..." భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. ౨౮౯.

తోటెంచే. డే. ఆ. క్రి. (తోడు+తెంచు. స్వార్థ మున.) 1. కనబడు. "క. కేళనకపిథయదంత్రై, తోకేరగ....." భార. కర్ణ. ౩, ఆ. ౩౪, 2. క్రమ్ము. "దు...నలతోడ్డుకనంధరలచాకం బులు తెనకొ బోతెంచు దిగ్వికృతన్." భార. అర. ౪, ఆ. ౨౪౬; 3. పుట్టు. "క. ఈతెరువున బరి యిందుచు, నేతెఱుగన నైన ద ప్పెనెరియఁ బురుషుఁడాతకాకనుభయంక గను, బోతెంచు న మగడ నన్నుధులవంకమునన్." భార. కాం. ౫, ఆ. ౬౨౩; 4. వివలబడు. "క. చూడ మది యేమి క్రొత్తయ్యుతో తా మెట యువలినమిది

కోలాపాలమో, కోతెండు నందు భూమి, చూక
లకాగ్నము పెడలి చూడూ కాదన." రాజ.
చ. ఆ. ఆ. ౧౯౪; ౫. వచ్చు. "క. ఆతఁగ
గమనాని భయపడి, కోతెందిరి నునుది..."
సాంబో. ౩. ఆ. ౯౯; 6. ప్రత్యక్షమగు. "మ.
మరి వైవస్వతుడే వలంబుడి యున్నప్పుడు
కోతెండు.." భార. ఆర. ౪. ఆ. ౩౩౩ న
శ్రీ. (కోమత తండు.) 1. తీసికొనివచ్చు. "నీ.
ఆటు గాన నను గోరికజీవకృనిదివ్వచాని
కోతెంది గావారధి జీయు." తుక. ఆ. ఆ. ౧౦,
2. తీసికొనివెళ్ళు. "నీ... వాగ్మను యెప్పుడు
మలయు కోమనకేంద్ర నమకమునకునిందు
దివ్యాన్య కోతెంది యెట్లు లనియె." వైమ. ౫.
ఆ. ౧౦౧.

కోతెప్పి. జే. న. శ్రీ. (కోమత తండు) తీసికొని
వచ్చు. "క. సానాది నిమాత్రాకారము
రప్పిపు మనదు నుదరియఁ బుద్రిక, కోతెప్పి
యంకనీక, జే సామనను నిల్పి తెన్నలరా
రన్." ఉచ్చ. ఆ. ఆ. ౨౦౬.

కోత్రము. నం. ౬. ఆ. న. 1. ఏనుగుల కొడిచెడి
బరిగిల; 2. గుఱులకు కోలుములసేల.

కోదనము. నం. ౧. ఆ. న. 1. కొప్పించుట; 2. కొప్పి,
3. కుసులకు కోలుములసేల. 1. (ఆ. ఆ. ఆ.)
కొప్పించునది, 2. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొప్పించు సాధన
మైనది.

కోడు. జే. వి. కరుగట్టు. (క. ర. ప్రా.)

కోడోపాడు. జే. న. శ్రీ. (కోడోపుతలడు.) 1.
చొచ్చు. "మ. కనగాఁ జీత్రము గాఁగఁ జేయ.
రణరంగితోనియందు కున్న శత్రువుపాలానికి
యెప్పుడుదలము కోడోపాడుచో కాటి ..
..." కామ. ౪. ఆ. 3; 2. కుప్పరము కోసికా.
(చూ. కోడోపురాడు.)

కోడోపు. జే. వి. (కోపుతలడు) మిక్కిలి త్రో
యట. "క. ఆనీకెల్ గట్టింది యమరావర
వైవస్వతు లంక గొంతరు. కోడము లగ్గరిన
నిలగొల్గదంబునఁ జేరి వేరి కోడోపుల మోటి
..." శకం. ౫. ఆ. ౧౯.

కోడోపురాడు = కోడోపాడు (చొచ్చుచునే
కిండు.) "క. ఆపాలరికలపు వలపున, దానక
కోడోపురాడులయ కరికిపుంజాపుల కోపుల

కోపుల, వైపుల వైపులకె యెగె భావము గర
గన్." శకం. ఆ. ఆ. ౧౮; 2. (కుప్పరము
కోసికాను.) "ద్వి. కోడోపురాడును దొలగక
యంక." ద్వి. కరు. 3. ఆ. ౧౬౬, పు.

కోనికాడు. జే. వి. మగడేగ. (కోనికాడు త్రేన
విశేష మని క. ర.) ఆం. భా. ద్వి. ౯౦.

కోపాటు. జే. శ్రీ. విణ. కోడమున. (అవ్వ 'వలె'
అని క. ర.) "నీ. తనపుత్రు కోపాటు చనువా
లావంతుడు సూరిమిగోఁ తెంచె నిన్నురాట్ట.
నీ. ఆత్మనుతుఁ దంచు బరనుతుఁ దంచ మదివి,
భేద మొకయు లేక నమైవమునకు, లేదు నిద్ర
పుర నొకరిఁ తెచ్చుచుండె, నా యాయకుసాటి
యొందెనె గలన్." బ్రహ్మ. ఆ. ఆ. ౨౯౦. వి.
(కోమత పాటు.) సాయము.

కోపారము. జే. వి. దేగకమునకు. ఆ. భా. ద్వి. ౯౦.

కోపి. జే. వి. తోపి వట్టాయి. (క. ర. ప్రా.)

కోపు. జే. వి. త్రోవ. (చూ. కోడోపు)

కోమము. జే. వి. (కోము. భా.) కోముట. "క.
విడిగొఱువంబు కోమగంబున బుటపుటనై .."
ఆము. ౪. ఆ. 3౫.

కోమరము. నం. ౧. ఆ. పుం. న. 1. చల్లకల; 2.
జెచ్చగుదియ, 3. వృక్షవిశేషము.

కోమలిక. ద్వి. వి. (కోమలికామలిక.) కోమలియ.
"నీ. రంగవిభునకు దివ్వరావాయణండు, చేయ కో
మలికలకు కాంచెయకములు చేసెని యెనంగె."
.. వైజ. ఆ. ఆ. ౧౪౧.

కోమలియ. ద్వి. వి. (కోమలికామలియ.) వనమాల,
ఆకుల పువ్వుల హార్పి కట్టించు. "నీ. వైము
కోమలియ వై బయటికొందరివలంబుకనకవేదా
టునకును." పాండు. ౨. ఆ. ౨౦.

కోమాలి = కోమలిక. 1. (వనమాల.) "నీ. భావ
కున్యాయన బవదంభులైపులం బవలలకోమాలి
యచ్చునది." వైమ. ౮. ఆ. ౧౧౨; 2.
(మాలిక.) ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౩.

కోము. జే. ఆ. శ్రీ. ముటికోవ రుద్దు. "నీ. నిగ
నిగగాఁ బోమి నిడువనమువారి భోజనాల
లోఁ బోవగఁ జేర్చి." మర. ఆ. ఆ. ౧౨౨.

కోముడు. జే. వి. (కోము. భా.) కోముట. ఆం.
భా. ద్వి. ౧౬౦.

గోయకామము. నం. వి. అ. పు. పీటి ప్రబుత్తి.
విలా. (అ. అ. అ.) దన్నె గొన్నదిగిరు తోరురది
గోయకంఠము. నం. వి. అ. పు. నాచు శీ.
గోయగర్భము. నం. వి. అ. పు. కొద్దె శీ. వి.
(అ. అ. అ.) లోచు నీరు గలది.
గోయగాడు. దే. విలా. (గోయము+గాడు).
విధము గలవాడు-ప్రవర్తకుడు. "క. కలవో
యంబులబగముల బలవోయములందు ముంది
భాసిల్లెడియా, కలవోయగాడు పల్లవలనాకర
వోయముల కేలంగడు దడిమున్." భాగ.
౧౦; స్కం. పూ. ౧౯౨.
గోయజము. నం. వి. అ. ప. పద్మము.
గోయదము. నం. వి. అ. ప. నెయ్యి. పు. ముట్టు.
విలా. (అ. అ. అ.) జలము నిచ్చునది.
గోయధిరము. నం. వి. అ. పు. ముట్టు. విలా. (అ.
అ. అ.) నీటిని ధరించునది. [గోయనిధి మొ.
గోయధి. నం. వి. ఇ. పు. నముద్రము. ఇట్టె
గోయధిక్రియము. నం. వి. అ. ప. లవంగము శీ.
గోయపిప్పలి. నం. వి. అ. పు. నీటిపిప్పలి, లాంగరిశీ
గోయపుష్పి. నం. వి. అ. పు. కలిగొట్టు శీ.
గోయము. ఉభ. దే. వి. 1. విధము. "క. కలవో
యంబుల బగముల, బలగోయములందు ముంది
భాసిల్లెడియా, కలవోయగాడు..." భాగ. ౧౦
స్కం. పూ. ౧౯౨; 2. పర్యాయము. "ప. ..
రెండవమాట బగజువంబులొకట పాకలగత
యయిన ధూమి నెత్తుచు యశ్రేణుం డయి పరాహ
దేవాంబు దాల్చి మూడవగోయంబుల సారదం
డనుదేపియై కర్మనిర్వోచకం దైవవైష్ణవ
తంత్రంబు నెత్తి నాలవది..." భాగ. ౧
స్కం. ౬౩; 3. పక్షము. "క. తెలరేగి రెండు
గోయంబుల పేరంటాండు లిక్తముల నెంజయు
వేద్యులు మిఱు జుల్లాదాది." కళా. 2, అ.
3౦; 4. తల. "క. గోయములు జెప్ప ము శీ.
గోయము వేటాడ పెరిత్తు తొరకను..." భాగ.
౧; స్కం. ౪౫౯; 5. పరిణమము. "క. డన్న
బనించెను, దోయమువారలును లేరు .." భాగ.
౧; స్కం. ౪౫౯. విలా. పాకంత్యము, సిక్కిం
కము గలది. "దండము . దుద్రుండు కళ్యాణి
కుల డండు నామ్మయనంఘాత మాస్త్రేడిత
ప్రక్రియో దోయమై యాకనిం తెచ్చు..."

కాశి. 2, అ. 23. నం. వి. అ. ప. 1. ఉపకము,
నీరు; 2. పూర్వాపాథ
గోయముట్టు. నం. = గోయముచము.
గోయముచము. నం. వి. ౪. పు. నీరు.
గోయరాశి. నం. వి. ఇ. పు. నముద్రుండు.
గోయరుహము పం. = గోయజము.
గోయలి = గోయ్యలి. "క. గోయలి తవతమపు
కచకు దొంగెగోయకటా." దే. రా.
మం. 3౨.
గోయవల్లి. నం. వి. 4. పు. కాకర శీ.
గోయకాకము. నం. వి. అ. పు. నాచు శీ.
గోయము = గోయ. (నూ. తోపు).
గోయేశము. నం. వి. అ. పు. శతధిష్. న. పూర్వా
పాథ.
గోరణ. నం. = గోరణము.
గోరణకట్టు. వి. ప. పు. (గోరణ+కట్టు) 1.
గోరణముకట్టు. "క. ఇలమొడికి డీగి కేలపు,
తొలకేలు మణికంఠరునికపోవమున్ కింబలర
బులి కడుచూడులొంబొకట నీలొక్కలముల
దోరణకట్టున్." కళా. 3, అ. 2; 2. పశుజను
కొను. "నీ. ప్రణలింప నకడు గోరణకట్టు వర
నీరు లనుదీరి నూకొనె గోరణము లెచుగ." కృష్ణ
౨, అ. ౪౧; 3. తిరస్కరించు. "నీ. కమలకొరిక
చక్రవక్తకంఠములనొప్పకముం దోరణకట్టు,
పరాహ. క. అ. ౧౫౯. అ. పు. అలముకొను.
"నీ. కంఠరకులనంకాంబు లనంధకారముతో
గోరణకట్టె దిశల." హరిశ్చ. 3, అ. ౬౮. దళా.
౧, అ. ౧౧౦. ఇట్టె గోరణముకట్టు. "వంద
కము... గాఢర్మిడ పంబు మోసంబుగా మేను
నీధిగ ధరాధోబగదోరణిగ దోరణి గట్టు..."
పాండు. క. అ. 22.
గోరణము. నం. వి. అ. పు. న. 1. బహిర్గారము;
2. మంగళార్థము గుఱుము మొ. వాగ్మిగ కట్టెడు
మామిడాకులు మొ. వానిదండ. "చ. ఇతడు
తకన్గివేదనిశేండు డడ తప్పదు గాక యున్న
నాగ, డేత డరుదేరు దోరణము లెట్టెలందు నమన్ని
పేర్చి నట్టుతులనుడవ్వకార్తుచయ్యుడధి నిగి
నలంకరించుశీ..." రాహు. 3, అ. ౪; 2.
రాహుధ్యము లం దలంకారార్థము కట్టునట్లు త్రిమి
దులదండ. "నీ. ఘనకథనానాకాంక్ష కథనక

అనుగీరరాజ్యక నజీవోరణములు." వసు. ౧, తొ. ౧౫౧.

తొరమల్లి. జే. న. వ. ప్ర. మువల తెల్లగా మందులపై మనిషివీచము. (శ. ర. ప్రి.)

తొరము. వై. విల. (నం. మూలము.) 1. లానైనది అం. భా. కృ. ౫౫; 2. అధికము. "ఉ...దు, ర్యానుడు వాసువేళు గని వైరము తొరము చేసివారు..." ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౨౮; 3. చట్టము. "నీ. తొరమురా బచ్చగోరణములు గట్టి..." కవచ. ౬, ఆ. ౧౮; 4. అరిష్టము. "క. ఆరెందులములుందురు దోరలై యున్న యట్ల గో. తెం దొందు, మైరములుతులమువనర, వారాయము లునికే జేసి గానం జాడన్." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౪౦, 5. సుందరము. "క. తొరపుగన్నల వేపురగోరక శరీర ప్రియం దులకొప్పులు సింగరపురకొంటున జుయిన్, గార వమున దేవయాని .." యు. ౪, ఆ. ౧౪. వి. (నం. దోర) వ్రతసూక్రము. "నీ. పసిడి తొరముతోడిబాహు బల్లని నెత్తిపాలకు తొరల ప్రాచీని చాచి." స్వా. 3, ఆ. ౮౮. బ. తొరము. అం. భా. ద్వి. ౨౧౪.

తొరహక్రము. వై. వి. ఒకానొకమల్లబంధము. "నీ. ఉపతాయిలాఁ దినకొడిదితొరహక్రము నూకి ప్రేయక .." భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౫. హరి. 3, ఆ. ౮3.

తొరహత్రించు. వై. న. త్రి. (తొరహత్రి థా. ప్రే.) భూర్జముగాంచు, త్రేపిరించు. "నీ. పాండు రంగండు కిక్కిల్లుచున్నట్లు, నీవునునీది దోర హత్రించు నింది." పాండు. ౨, ఆ. ౨౮.

తొరహత్రి. వై. ఆ. త్రి. (తొరము+హత్రి) భూర్జ మగు, కమ్మిడ్లమగు. (హా. తొరహత్రించు.) విల. సమ్మిడ్లము, భూర్జము. "మ.. ఉదికంబుల్ ద్రవ్యముతో తొరహత్రిలుగా నూర్చి..." రామా. 3, ఆ. ౧౫. ఆచ్య. యు. ౨3౧

తొరలు. నం. ౧. ఆ. న. 1. వైకృతక; 2. తూ. చుట.

తొరలు. నం. వి. ఆ. పుం. న. 1. తూనిక, 2. కులము.

తొరలు. జే. న. త్రి. (తొర+అడు, స్వార్థమున.) కలుము; పాఠాద్రోలు. "నీ.. తొరలడె గొన్న వాల్చుములన్." పి. కవం. ౨, ఆ. ౧౫.

తొలు. జే. న. త్రి. 1. (చతురభాదులను) నడచుచు,

"చ...మును దోలె వకడు ర్థము లిచ్చిదెన్."

భార. భీష్మ. ౨. ఆ. ౨౧౦. కృ. భా. ౨, ఆ. 3౧;

2. పడఁగొట్టు. "చ...పురమున నుండఁగింక తొలి .." విక్ర. ౬, ఆ. ౧౬౬; 3. పాఠాద్రోలు.

"క...అర్థముండు .., గర్భారాద్రముగఁ దోలె గౌరవలమున్." భార. భీష్మ. ౨, ఆ.

౧౧౫, 5. కొన్నుతుమున్నంకముల కనుబ్రయుక్త మై ప్రేరణార్థము నిచ్చును. ఉదా:-దో:దోలు,

పెడలదోలు, తొలగఁగల మొ. వి. బా. ఆనా.

1. చరము. "క. అనికవిషవశిహస్త లాభవశా వస్త్రముయతకుపునయింపుల నొనక భవించుగ .." భార. ఆది. ౫, ఆ. ౧2౬. "మ..

తొలికొలున నార్చుచుండెన్..." ఆము. 3, ఆ. ౨౯, 2. సామూహము "క. తొలు దిగ

కడిది గాగము, లీల బొలుముమాడి..." భార.

కాం. ౪, ఆ. 3౬౨; 3. చట్ట, లేరడు. "నీ. తొ

ల్లగి నొక తేక తొమంగ నను నై నతరవాన్య మున .. తథావసంబు." కాశీ. ౫, ఆ. ౨౦౫.

తొలక. జే. వి. (తొలు+ఉక, స్యాద్యమున.) తొలు,

లేరడు. అం. భా. ద్వి. 32.

తొలుచాలపు. జే. వి. (తొలు+చాలపు) కృత్రి

వాసుడు కవులడు. అం. పం. దేవ. ౬

తొలుపు. జే. వి. (తొలు+థా) తొలుచుట. "ఉ...

పాకశానమం, దాలముల నను గదిసి యంత

కపాళికు చేరయున్దెన్, తొలుపుల బడెన్..."

ఉ. హరి. ౧, ఆ. 2౧.

తొలువాయిదము. ద్వి. వి. (తొలు+వాయిదము)

చర వాద్యము, అనర్థము. (శ. ర.)

తొవ. జే. వి. 1. కలవ. "చ.. మౌగలుకలుఁ దొవ

కాములను..." పం. నం. ౫, ఆ. ౧32; 2.

తొవ్వారి. (హ.)

తొవముడు, నం. విల. (అ. ద్వి. అ.) 1.

నతొవవడవాడు; 2. నతొవవెట్టువాడు;

3. తొవ్వెడవాడు; 4. తొవ్వెడవాడు

తొవము. నం. ౧. ఆ. న. 1. నతొవము; 2.

తొవ్వి. విల. 1. (అ. ఈ. అ.) నతొవసాధన

వైసది; 2. (అ. ఆ. అ.) నతొవము కలిగించుచి

తొవము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నతొవము; 2.

తొవ్వి.

తోడిండు. నం. ఆ. శ్రీ. నంతోడిండు. "నీ. వరను
చూచి యంచు బంధువుతో తోడిండు నిక్కట తా
చారెయిలె బూని." కృ. శ. పం. 33. రాశి.

తోడితుడు. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నంతోడ
చతురబడినవాడు; 2. కృత్రిమబడినవాడు. నం.
తోడ్డు. నం. విలా. (బు. శ్రీ. బు.) 1. నంతోడించు
వాడు; 2. కృత్రిమంచువాడు.

తోడిరాజుడు. మి. న. శ్రీ. (తోడి+రాజు+అతు.)
చవరంగమున నుండు మొదలగువానిని చేసి కాక
బంటును తోడి రాజు తక్కుతోచలయు నపు; బంటు
చేత రాజుడు చెవకటం దోసివేయు; నిరసించు;
క్షిపించు. "చ. కలిమిబూరనింప మలకల్యుల
రాయనిం దోసిరాజునన్." విలా. గ. ఆ. 32.

తోస్తానము. జే. వి. తోలునంది. "వ. చుకల
ప్రేతమతోస్తానంపు:దిక్కులు..." ప్రబంధ. ౬౦౫.
తొ

తొ = తవు. (క. ర.)
తొటిసాము = తవుటిసాము. (క. ర.)
తొర్పుత్రికము. నం. వి. ఆ. న. మృత్తకవాచ్యము.
తొలము. నం. వి. ఆ. పు. కులారాశి. న. తొను.
తొలు = తవులు. (తనలు; అతునందు.) "చ...మి.
స్థిరు నిమ మాధ్యం దన మరెన్ నిమ దొరెద
మాచరంబునన్." రామర. 3. ఆ. ౪౧.
తొలుకడు = తవులనడు. (క. ర.)
తొల్లము. నం. వి. ఆ. న. సూక్ష్మము. (క. ర.)

తొల్లి
తొల్ల. నం. విలా. (బు. శ్రీ. బు.) తొల్లియవాడు.
తొల్లము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) విడుచబడినది.
తొల్లవృక్షము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) విడువదనినది.
తొల్లము. నం. వి. ఆ. న. 1. విడుచుట; 2. ఇచ్చుట.
తొల్లియే. నం. న. శ్రీ. 1. విడుచు. "క...మిష్టె
నను దొల్లియే ననగా; కానీ శుభకాము
దెంత..." ఉ. రా. ౬. ఆ. ౨౦౯; 2. ఇచ్చు.
"చ. అడుగుదుండు గైకొనియె నంబుజలోచన
దారు: వారకారమణియుం దొల్లియె నదురా
జును భామిని శుభకేలనన్." కాశీ క. ఆ. ౨౨౪.
తొల్లికము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) తొల్లికముగడి
విండుబడినది. "మ. విమృశ్యద్వైతశ్రీ సుజ్యోత్యై
కాశీనగరేంద్రవర్త మతిమత్సంభావ్యుర్నా..."
హరి. ఉ. ౫. ఆ. ౨౪౮.

తొల్లియించు. నం. = తొల్లియ. (విడుచు.) ఉ. రా.
౮. ఆ. ౨౨౦.

తొల్లి
తొల్లిగము. నం. వి. ఆ. పు. = తొల్లిగము.
తొల్లి. నం. విలా. (న. నీ. క.) 1. విడుచువాడు;
2. ఇచ్చువాడు; 3. శూరుడు.
తొల్లికము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) తొల్లిక.
తొల్లికము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) తొల్లికము; విడు
వదనినది.

త్ర
త్రంపి. జే. వి. వారి. తంపి. "క. ఆలకత్రంపి జ్యే
హృదయం బయకాగన మోగవాననా, భృగవ
నీరు గాఢులన నాగమపాతకముం దనిల్చి .."
ఉ. హరి. ౪. ఆ. ౮౬. స్వా. ౪. ఆ. ౬౦.
త్రత్వ. జే. వి. (త్రచ్చు. థా.) 1. చిలంపట.
(క. ర.); 2. కలిమెనంబట్టుట. (క. ర.)

త్రచ్చి. జే. న. శ్రీ. 1. తరుచుచునందు. "కా ..
గీర్వాణులు బూర్వ గీర్వాణవాక్యము నర్థి
త్రచ్చునెడ .." భార. ఆది. ౨. ఆ. ౧౨; 3;
2. కలిమెనంబట్టు. "నీ. నలుము విస్మయజో
తము నొప్పు ముద్రుత త్రచ్చి కేసినయట్లు
తనరుటయును." పాండు. ౧. ఆ. 2౧. హరి.
పు. ౧. ఆ. ౧౮౮; 3. విరచిల్లు. "వ .. నల్లి
కొయ్యలు త్రచ్చి నచ్చు బంటిచిసం తెచ్చు
పెరుగుచిచ్చులు .." భార. కాం. ౪. ఆ.
మేము. "చ..... తమకేయించుచు బలికలు
త్రచ్చి వెను జనుచో మధ్యమంబులను నోర
బొలకులకై వడి..." వాల్మీ. ౧. ఆ. 3౪; 5.
నలమ. "చ. అనలుమ దోడనే కరువునందు...
తగఁ ద్రచ్చున గాక..." భార. కాం. ౪. ఆ.
౧౨౯.

[వలము; 4. శ్రీ. 2.
త్రు నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నీవు; 2. మలు; 3.
త్రవీక. నం. విలా. (బు. శ్రీ. బు.) సిగ్గుపడువాడు.
త్రవీకము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) సిగ్గు గలది.
త్రవీకము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) విసిరి కృత్రి
కలవాడు.

త్రవీక. నం. వి. హ. శ్రీ. చిట్టెలి శీ.
త్రులము. నం. వి. ఆ. న. కరము.
త్రుత్రు. నం. వి. ఉ. న. 1. తగరము; 2. నీను
త్రుమము. నం. = త్రులము.

క్ర. నము. నం. విణ. ఆ. అ. అ.) భయపడినది.
క్ర. ను. దే. వి. 1. బొహనమాడు. అం. భా. ప్ర. ౧౩౯.
వి. 3, అ. ఆరా; 2. క్రిందు. "నీ కర్ణధోరా
మా క్రిచ్చాయ తేఁద్రాఁగునరుచరురులు
ప్ర. స్థరికే నన్ను." అయి. ఆ. అ. ౩౫; 3. వెతుక.
"ఉ. కూశిని ముందఱుం దణుముడుచుచురాగ
భరంబుడంబునక, కేకాని క్ర. స్థరిం దిగుచునీగ్గున
ముంగలికిం రిలించికిం, బోకడ రాకడలో వశము
పావక మనఁకుం దానవిట్టిపట్టకలంకిం నిన్నె
నచరాశ్వురిం జిక్కిరుకొన్నవడిన్." కృ శమం
ఆ. అ. ౫౦

క్ర. స్థరించు. దే. అ. క్రి. 1. బొహనమాడు. "నీ
తాకిఁగరుచిలోడఁ ప్ర. స్థరించెడుమేనుఁ బసిడి
ముంటియుఁ వగువట్టుగొడుగు." భాగ. ౧౦, వృం.
ఉ. ౧౫౩; 2. అరికయించు "చ . కొన్నెయెం,
గలవలవలపుఁ బన్నుగంపకన్నురితానియుఁ ప్ర. స్థ
రించ వలెలొంద మిఱు .." ప్యా. 2, అ. 3౧
న. క్రి. 1. క్రిందుచేయుచునించు "నీ. నిరిగరు
జ్ఞండుక్రి. దానమారంభమఁజొగిరుచితముఁ ప్ర. స్థ
రించి." పి. శమం. 3, అ. ౯౩; 2. అభిధూరియు
చేయు. "మ .. పాత్రంబులక, నురభేనాన్యజ్ఞముం
ప్ర. స్థరించు దొడఁగక దూర్వాంకురాగ్రంబు
లన్." వా. పి. అ. ౧౧౩.

క్ర. స్థుత్త. నం. విణ. (క.) భయపించుడు.

క్ర. స్థుత్. నం. = క్ర. నత్.

క్ర. స్థు. దే. వి. నం. క్ర. ప్యా.) లున్నాదినుత్త. కేవ
కాస్తాదు లభ్యమిందునపుడు నోటికుండి రాలు
కుంపర. "నీ. లున్నాదినుత్త మిఱుఁ ప్ర. స్థ
యనంగను..." అం. భా. ద్వి ౧౩౫ క్రిం.
మా. అ. అ. ఆర.

క్రా

క్రా. చు. దే. వి. నాగుఁదామునది. "నీ. పుటల
మిఱు వాకపై నీకపై నట్టిక్రా. చొక్కాటి
చుట్టియుండు" అయి. ౪, అ. ౧౯౯ అం భా
ప్ర. ౧౦౩.

క్రా. చు. పాము = క్రా. చు. 'నీ. నొప్పిండు ఒడి
క్రా. చు. పాకు పగ పాటి తెఱుదొర్చు భంజి...."
భా. క్రి. ఆ. అ. ౬౧.

క్రా. చు. = క్రా. చు. (చూ. క్రా. చు.)

క్రా. దే. న. క్రి. 1. పాముచేయు. "ఉ... నరి
లంబు దన్నుకోఁద్రాగినవారి..." వై. వి. ఆ. అ.
రాగ; 2. మ్రొంగు. "నీ. .. మఁకమీ తెంకమిఱు
ద్రాగు." ప. నం. ౪, అ. ౬౬; 3. నీల్యు.
(ఉదా. పొగ క్రాగు మొ.)

క్రా. గుడు. దే. వి (క్రా. గు. దా.) పాము. "చ...
చిట్టకంఠుఁద్రాగుండు గని మన్నులక నరికి కొండలు
పొంకుం లుపాచ్ర పారికల్." అయి. ఆ. అ.
౫౦.

క్రా. దు. దే. వి. పా. 1. కర్ణాత్త. "ద్వి. క్రా. దు. ప
దామును రణతంబు శుక్రి, నూడికి గొర్రెడును
బోడుండు తెలియ వచ్చు..." బుడితా. దీక్ష.
౫౦, పు; 2. దావము. "ఉ. నూడిపించిక్రా. జి
క్రియ .." విక్ర. ఆ. అ. ౩౩; 3. జంజము.
"ద్వి. పురహరార్చియనకు మున్నుత్తరీణుభర
నెత్తె గూడునీ క్రా. జి. ములకు." బు. ౩, అ.
౩౩౩౫; 4. మంగళీనా క్రమ. "నీ. కుంచవకుని
కకు శేత్రరించెనీ, కత్త లినునంద కమయాంధ్ర
క్రా. త్త తెగె." కా. 2, అ. ౬౦; 5. కిరణము.
"నీ. నిడుపుఁద్రా. క్తూని బయలు నెత్తుడు దిరుగ
యె, బొవగ ముప్పొప్పు మునిగియుంబుల తెల
గుచు, తెలంగ తెల్లడఁ గాచుచు నలసినిద్ద, కేట
కా. దున్ను దెంకయుఁ జేటమిఱు." అచ్చ.
అయి. ౪, ఆ.

క్రా. దు. బాంపు. దే. వి. (క్రా. దు. + బాంపు.) పాశి,
వరుణుండు. "నీ. క్రా. దు. బాంపు మేలిరకనముల్
గని తెచ్చు .." అచ్చ. ను. ౪౧.

క్రా. దు. ను. ద్వి. అ. క్రి. (క్రా. దు. + ను.) 1. క్రా
దను; 2. బలహినుడు. "నీ. పాశిధిల్లకు పాశ
వలికకల్లి దన్నుంబు దిగఁద్రావి క్రా. దు. పడియి."
భి. ౪, అ. ౧౦౩. (రిండరములకు నుదాహర
ణము)

క్రా. దు. బాంబు. దే. అ. క్రి. (క్రా. దు. + బాంబు.) 1. పురి
కొను; 2. తెల్లమొందు. (వా)

క్రా. దే. వి. (నం. ప్ర. వి. అ.) 1. బలముగ క్రి.
"కా. క్రా. దు. కన్ను కన్నకన్ను క్రా. దు. చుట్ట
వై. స్థంబు నొందన్..." వి. పు. ఆ. అ. ౧౫౬;
2. కాగ్ర. క్ర. తెలఁగవ. "నీ. భువన మెహుచా
కాంక్షం బున్నునన్ను పొన్ను మెట్టియ నెత్తి
పూవు నడుమఁద్రా. మై దా. తెనంగలకట్టాడి

త్రి, సంప్రముగర నిలబెట్టె నట్లుముఖి." నవ. ౧.
ఆ. ౧౪౪; ౩. గారమునుమర్యాద. "వ...పురా
ణంబుల ప్రాణం నెఱచియు .." వై. ౩. ఆ.
ర౮.

ప్రాణము. సం. వి. ఆ. న. 1. రక్షణము; 2. కలంకా
మగ శి. విలా. (ఆ. ౪౩. ఆ.) 1. రక్షణసాధన
మైవది. (ఉదా:- కనప్రాణము, శరస్థాణము మొ.
2. 2. (ఆ. ఆ. ఆ.) రక్షింపబడినది; 3. రక్షించునది.
ప్రాణ. సం. వి. ఆ. (ము. శ్రీ. ము.) రక్షణము.
ప్రాణము. సం. వి. ఆ. న. రక్షణము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.)
రక్షింపబడినది.

ప్రాప్తము. సం. విలా. (ఆ. ౪౩. ఆ.) క్ర. పుత్రుడే
జేయబడినది.
ప్రాయశి. సం. వి. ౪౩. శ్రీ. కలంకామగ శి.
ప్రాయకుడు. సం. విలా. (ఆ. యి. కా. ఆ.) రక్షకుడు.
ప్రాయమాణ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కలంకామగ శి.
ప్రాచీన. నే. న. శ్రీ. (ప్రా. దా. ప్రే.) తాగ
జేయు. "క. కడమక యబ్బుది శుభ్ర ద్రావి
ది శాశి." భార. అది. 3, ఆ. ౧౧౪.

ప్రాచీన. నే. న. శ్రీ. (ప్రా. దా. ప్రే.) తాగ
జేయు. "క. కడమక యబ్బుది శుభ్ర ద్రావి
ది శాశి." భార. అది. 3, ఆ. ౧౧౪.

ప్రాశ్న = ప్రాశ్న. 1. (సాక్షముచేయు.) "క. ౪౩
చాయువు క్షు: దాశా ప్రాశ్నదుశీ దుష్కపేమరక్తం
బుయిన్." భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౯౫; 2.
(పిల్లు: పిల్లం.) "నీ గతిమర్చిలగ పేచుగాలి
ద్రావగఁ బాము విడివై కడి గాలికదియనువర." సా. ౧. ఆ. 2౩.

ప్రాశ్న = ప్రాశ్న. "చ. కనకెలందిక్షయం దవివ
ప్రాశ్నదు ప్రాశ్నదు..." పాండు. 3, ఆ. ౧౯.
ప్రాశ్నము. సం. విలా. (ఆ. వి. కా. ఆ.) 1. భయ
పెట్టువాడు, 2. భయపడువాడు.

ప్రాశ్నము. సం. వి. ఆ. న. భయపెట్టుట. విలా. (ఆ.
ఆ. ఆ.) భయపెట్టునది.

ప్రాశ్నము. సం. వి. ఆ. న. 1. భయము; 2. భయపె
ట్టుట; 3. ఒకానొకమనిషికినము. రక్త. ౧౪.

ప్రాశ్నము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) భయపెట్టుబడినది.
భార. విలా. ౧౩, ఆ. ౩.

ప్రాశ్న. నే. వి. కుల్యకూచసాధనము. "నీ. ప్రాశ్నంబు
చోదిగి క్రియలతోడుకఁ బ్రతిపాదములేదఁ బక్ష

ముడి." భార. కా. ౩, ఆ. 3౭౧. ఆం. భా.
ద్వి. 3౦౦.

ప్రాశ్నమాండము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) భయ
పెట్టుబడుచున్నవాడు.

త్రి

త్రి. సం. విలా. (ఇ.) మూడు. (ఇది తెలుగున
సమానపూర్వమముగానే యందుకు. ఉదా:-
త్రిభువను, త్రినేత్రుడు మొ.)
త్రింశతము. సం = త్రింశము.
త్రింశక్తు. సం. వి. త్. శ్రీ. ముప్పది యననంబు.
విలా. (త.) ముప్పది.

త్రింశము. సం. విలా. (ఆ. ౪౩. ఆ.) ముప్పదవది.
త్రి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. నూరినది.
త్రికంటకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ములుకెముకుశి;
2. పెద్దపిల్లల శి; 3. ముక్కవిశేషము. విలా.
(ఆ. ఆ. ఆ.) మూడుమండలము గలది.

త్రికటక్తు. సం. వి. త్. పుం. త్రిమూలపర్వతము.
త్రికటుకము. సం. వి. ఆ. న. మూడుకాశపునపు
త్తులంబొంటి, పిప్పలి, మిరియాల.

త్రికటుపు. సం. వి. ఆ. న. త్రికటుకము.
త్రికము. సం. వి. ఆ. న. 1. మూడింటినిమూడుము;
2. మూడుదారులు కలియుచోటు; 3. ముడ్డి
పుక; 4. సొంటి-పిప్పలి-మిరియాల; 5. కరక
చాడిముసికలు. పుం. పెద్దపిల్లల శి.

త్రికరణములు. సం. వి. ఆ. న. వి. మనోవాక్యా
యములు.

త్రికాశ్మి. సం. వి. ఇ. న. త్రికృష్టి.
త్రిమూము. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొకపర్వతము.

త్రిశేనుపు. సం. వి. ఆ. పుం. చిలుక (శి. వి.)
త్రికోణము. సం. వి. ఆ. న. 1. త్రిభుజుక్రమం

2. లగ్నమునకు పంచమపంచస్థానములు; 3. మె
క్షము; 4. యంక్రవిశేషము; 5. భగము. ఆడు
గుడి. (సంయుక్తము తెలుగుననే కలదు చూ.
చంద్ర. వి. ౨, ఆ. ౫3; ౫౪.) విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.)
మూడుకోణములు గలది. ఉదా:- త్రికోణమండ
ము.

త్రిక్క = తిక్క. (పెట్టి.) ఆం. భా. ప్ర. ౧3౩-
అవ్యు. = తిక్క. (నివార్థకము.) ఆం. భా. శ్మ.
౩౯.

ప్రశ్న. డి. పి. (సం. ప్రశ్నా. 1. ఆయుధ విషయము. (క. ర.); 2. మూడుకట్టలతో జేసిన చల్లము. "గీ. కొలవాపునఁ ద్రిక్కుటి నూడి యున్నగచ్చునేని చిక్రంపుకట్టవలక." శ్రీదా గాగి.

ప్రశ్న. డి. ఆ. శ్రీ. శక్కుమిగులు "క. నీనిక యలుగ నేటి, కావంకయు: బారజు మనగభేద ము నొక్కావంక ద్రిక్కుకుండగ, రావంకులు చక్కుతులు గలదు బగదీర్చున్." భార విరా. ఆ. అ. గ. గ. భార. పొ. గ. ఆ. ౨౦గి వి. ప్రభు, కాథ. "ఆ. క్రంసుమ, ద్రిక్కులు పెట్ట నొల్లఁ బుకే యన..." భా. రా. యు. ౨౬౬. భాగ. ౩౫ వ్రం. గి. ౩.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. కామశి.
ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. కామశి.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.
ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

చండములు; పుం. మనోదంబాది యగునవ్వాది సా. శ్రమము.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

ప్రశ్న. నం. వి. ఆ. శ్రీ. మాయ.

త్రిపుటము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. బాణము; 2. సేనగల లోకాకాశము; 3. విజయములకాలము గల యొకకాశము; 4. తీరము; 5. పల్లెటూరి శి. త్రిపురము. నం. వి. ఆ. న. మయస్త్రికము లగు మూడుపురములు.

త్రిపురాంతకము. నం. వి. ఆ. పుం. శత్రుండు ఇల్లె; త్రిపురదహనుడు ము.

త్రిపుట. డే. వి. (త్రిపు ధా.) 1. తిరుగుడు, త్రిపురము. "గీ. పావతరిత్రాట ప్రచువిద్వంధము నకునోర్చి త్రిపుట నొందియు త్రవ్వండు." రాజ. చ. ఆ. ఆ. ౪౩; 2. త్రిపుటపర్వతము. "క. ఇటులె తెదకియుండు నకు త్రిపుట గరువిరితొరులకుండ్లచుండు తెలు లుట్టులునుమై పోకొచ్చియుగలుగటకడి..." రామా. ౬, ఆ. ౧౪. ఆం. ధా. ద్వి. ౧౩౪.

త్రిపుటము. డే. వి. (త్రిపు ధా.) తిరుగుడు, "చ. విశోదంబునకు జేతాళబారికలు త్రిపు త్రిపుటం పుట్టులచందంబున..." వరాహ. ౧, ఆ. 3౮.

త్రిపురి. డే. వి. (త్రిపు+రి.) త్రిపురి. (శన)

త్రిపుకొను. డే. ఆ. త్రి. (త్రిపు+కొను) త్రిపుకొను. "ఆ. అలరు మొగములోడ నల్లి మువ్వల జేలాకొనుదురు రాడు నాకు నెట్టి వారై, తేవులు పోతుకొన్న చెట్టి కలుచిన, భంగి ద్రిపుకొన దొడంగె నునము." భార. ద్రో. ఆ. ఆ. ౨౩౦.

త్రిపుయాడు. డే. న. త్రి. (త్రిపు+అడు.) స్వార్థము. త్రిపు, తిరుగఁజేయు. "ఆ. ఎత్తి త్రిపు యాడి యలలోడ న్రేసి పాదముల జనుమఁ బాది వారుగా న్నతలు నిండఁ బడవకనయ శిఖండిసార్వభౌమ పాల్వల దాఁచి రతిరయము." భార. శల్య. ౧, ఆ. 3౧౩.

త్రిపు. డే. న. త్రి. (తిరుగు. ధా. త్రి.) 1. మరలచు, మరచఁజేయు. "చ. అపుడు నులుదినెన్గముల నన్నియు నొక్కమొగంబుగా ననున్గి పురికి గానిగో మగుడఁ ద్రిప్పి..." వై. ౧, ఆ. ౧౬౩; 2. మరచింపఁజేయు. "ఉ. నీ డిక్ నెట్టి జేఁములమెండఁ ద్రిపుకొ..." తుక. 3, ఆ. ౧౪౩; 3. మరల. "త్రిపు లెఱంగి యొద్దు రామభక్తకాలపృథకము..." వై. ౨, ఆ. ౧౪౧; 4. మరల దిరుగఁజేయు. "కు...త్రిపు

రాట్నపురుగుడలు నా..." అము. ౪, ఆ. ౧౧౫; 5. సాదీకరించు. "నీ...మడఁ ద్రిప్పి..." స్వా. ౪, ఆ. ౪౫; 6. కలచు. "చ...ముది త్రిపుచున్నయది..." వ్రథా. 3, ఆ. ౪. ఆ. త్రి. 1. వికారముకలగు. వా-శదుత్తరా-త్రిపు చున్నది; 2. ఇటువంటి కడల. వా-అమె త్రిపు కొనుచు నున్నచున్నది. వి. 1. తిరుగుట, మరచించుట. "ద్వి...అమాయున్నగము, త్రిపుల నడవుల త్రిపురి యనె" ద్వి. పారిశ్ర. పూ. 3౨౦, పం; 2. అచటముగడుపు. "క...వ్రథానరొకుండు గామాశీనకమెండు గర నమిలి త్రిపున శిఖున్." భార. కాం. ౧, ఆ. 3౫౬; 3. చేపు, వియోగము. "చ. మును విడుచుండు నెట్టి నతి మూర్ఛనసోగెరి యెనయనయోననచరితంబు గీడభులధా త్రిజనంబులకుం బొనర్చు నాశనము చాని నొంద అచిరాదులు పాటిగఁ బట్టెరి నామకు మదిలారి క్షుటలు నతికమయ్యె విధాత త్రిపునన్." భార. శల్య. ౧, ఆ. 3౫౪; 4. కప్పము, క్రమ. "గీ...శత్రువు లేటికి గలువదన." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧౫; 5. సాదీకరించు. "ఉ. పాటులు మొను త్రిపుయన్..." శంక. 3, ఆ. 3౬.

త్రిపుకొను. డే. ఆ. త్రి. (త్రిపు+కొను.) చిక్కుచు, రాధలండు. "గీ. ఊర్ధ్వలోకనివాసులయల్ల ములునునధికభయ మోహవివరంబు లయ్యె నును, నల్పుధారణిసాధనెవ్వములు కలగి, త్రిపుకొని కల్లజిల్లుల నెట్టి నేల." పారి. ఉ. ఆ. ఆ. ౨౪: (యా-పాం. త్రిప్పికొను)

త్రిపుకొలపు. డే. న. త్రి. (త్రిపుకొను. ధా. త్రి.) 1. కలచు, మోలించు. "యా. త్రిపుకొలు" 2. మరలించు, పోకేయు. "నీ. అల్లన యూచెడు నల్పు డిక్కుచుచ-తెఱతాని నైపుంబు త్రిపుకొలచు." భార. ఆమ. ౧, ఆ. ౪౮. (ముద్రి. పా. 'త్రిప్పికొలచ' శ. ర. పా.)

త్రిపుకొలు = త్రిపుకొలపు. (కలచు.) "చ... ఇత్తెఱంగు నాచానయముల త్రిపుకొలు..." దశ. ౧౦, ఆ. ౧౧౬.

త్రిపుడు = త్రిపుట. (తిరుగుడు, త్రిపురము.) "నీ...దెడలు త్రిపుడు, త్రిపు డొలపుచిరి" కను. ౪, ఆ. ౮౩.

త్రివిక్రమము. సం. వి. ఆ. పుం. మూడునుక
మలను మూడునుకలవే వాక్రమించిన విష్ణువు.
త్రివిష్ణుము. సం. వి. ఆ. స. కృతియవిష్ణుము; పుష్పము.
త్రివృత్త. సం. = త్రివృత్త.
త్రివృత్త. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. తెగదశి.
త్రివృత్తము. సం. వి. ఆ. పుం. రత్నకామములలో
నొకటి. రత్న. గం.

త్రివృత్త. సం. వి. త్. పుం. 1. యజ్ఞము; 2.
యజ్ఞోదేతము; 3. మూడుపేటలమొలనూలు.
స్త్రీ. త్రివృత్త. విలా. (౮.) మూడురేట్లు అయి
నది.

త్రివేణి. సం. వి. త్. స్త్రీ. 1. గంగానది యమునా
నరసరులతో కలయుచోటు; 2. యమునా
నరసరులతో కలిసినగంగానది.

త్రివేణి. సం. = త్రివేణి (యమునానరసరులతో
కలిసినగంగానది). "చ. జలరుచారాగనీలమణిసం
గతనీరవయంపుః కాక్రలోజలరుచానాధపాప
జలబంబులు భక్తప్రసిద్ధి వారిధారల కడిగె
దివాళదుడు రాణి యొనంగంగ దనశీఘ్రభా,
కలనఁ ద్రివేణిబాబుమలై నడి పాక్రజలబంబు
లై నెన్." కాంచీ. గృ. ఆ. ౧౧౩.

త్రిశంఖము. సం. వి. త్. పుం. 1. హరిశ్చంద్రుని
తండ్రి; 2. చాతకము; 3. సిద్ధి; 4. మిదుత.

త్రిశిఖము. సం. వి. ఆ. న. 1. త్రిశూలము; 2. శిరీ
షము. పుం. చూడకు శి.

త్రిశుద్ధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. త్రిశరణశుద్ధి. "కు ..
త్రిశుద్ధిగ నమ్మ భారతీ.." (చాతకనాటకము).

త్రిశూలము. సం. వి. ఆ. న. ఒకానొకయాయుధము,
మూడుపాలు.

త్రిశూలి. సం. వి. న్. పుం. శివుడు.

త్రివనము. సం. వి. ఆ. న. 1. మూడునగరములు;
(1. ప్రాకృత్యవనము; 2. మాధ్యం దినవనము; 3.
సాయంవనము); 2. మూడుకాలములు. (1.
ప్రాతఃకాలము; 2. మధ్యాహ్నకాలము; 3.
సాయంకాలము.)

త్రివృత్త. సం. వి. భ. స్త్రీ. భంజివిశేషము.

త్రివంశము. సం. వి. ఆ. న. మూడువంశా
కాలములు.

త్రివీగము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) మూడుసా
రులు దున్నినది.

త్రిమాత్రము. సం. వి. ఆ. న. త్రిమాత్రము,
జ్ఞానము. పుం. త్రిమాత్రునిశేషము. (౪. ౮.)

త్రిసోతమ్య. సం. వి. న్. స్త్రీ. గంగానది.

త్రిసాల్యము. సం. = త్రిసీత్యము.

త్రిసాయణి. సం. వి. త్. స్త్రీ. మూడుదేవతయ్య.

క్రమము

క్రమం. జే. ఆ. 1. కునుక లగు. "కు. కునక
స్వంధనవారణకరముల్ క్రమంగ విబృంధించి
దన్." భార. క్రొ. గృ. ఆ. 3౩౪; 2. రాలు.
"క...చుక్కలు క్రమంగన్." పె. శం. ౧, ఆ.
౨౪౦; 3. అంకమును. "స్త్రీ. యంగము క్రమంగు
గాడు బగములు జూలియించునంకము ద్రిపై
నింక యగుడు." భాగ. ౩, స్కం. 3౧౮. నీలా.
3, ఆ. ౧2.

క్రమం. జే. వి. (క్రమం ధా.) 1. ప్రకయము.
అం. భా. ప్ర. ౯౮; 2. వివాళము. (మా.
క్రమంధువము)

క్రమం. జే. ఆ. 1. (క్రమంధువము.)
1. పట్టాబు, కాంఠించు. "క. కామోనభాగ
మఖములు, చేమూలులు బురుషుల దేవధరుడు
నవ్యంగములు కాంఠ లొందమధుమధుల
దాబ్బువృద్ధి క్రమంధువమునన్." భాగ. ౯, స్కం.
౧౮౧; 2. నళించు, నూనము. "స్త్రీ. తం. ద్రివంశము
నముదయము క్రమంధువత మెలగుపుత్రుడు
పాడుడు..." మార్క. ౨, ఆ. 3౪౦.

క్రమం. జే. న్. స్త్రీ. (క్రమం ధా. స్త్రీ.) 1. కును
కలుచేయు. "స్త్రీ. అనిమిదరాచి విలైత్త నగజ
క్రమం." కాశీ. ౩, ఆ. ౨౪౧; 2. నలుకు. "స్త్రీ.
కుత్తురియలుగా పట్టు క్రమించి క్రమం." భార.
విరా. గృ. ఆ. 3౧౧; 3. తెగంగట్టు. "చ...
నారం క్రమించి.." భార. విరా. గృ. ఆ. ౧౪౧;
4. పంపు. "చ. విజయంబు వారి నెల్ల నొక
ప్రేర్పిడి క్రమించు..." భార. విరా. గృ. ఆ.
౧౩౪; 5. చించు. "స్త్రీ. నుటలముల్ క్రమించి
క్రమించి కట్టి విచ్చిన.." కు. హరి. ౪, ఆ.
౧౧౧; 6. విచ్చించు. "స్త్రీ. శిష్యులెల్ల నాత్మీయ
శిష్యులుగంక జనామర్యముల క్రమించి యనుకు
రిండు, తెట్టుకాఖలు గలిగి యాభ్యుధివిలాస,
విగను మొత్తూరి భూసునివను చుండు." భాగ.
౧, స్కం. ౮3.

క్రమపు. డి. వి. (క్రమం. థా.) 1. ముక్కలకలము.
 "గీ. క్రమపు లై నవాచురములం దునుక లై న
 తొడవులను గల్గి నవరువకుల్ గ నుయ్యె." శై.
 గి. ఆ. ౧౯౨; 2. మేలివస్తువు. "క. క్రమపుల
 గని పునీ వీసంపెడలి నపేదమానినలపెండు
 గట్టుదంపలం గూరలు కనులుదుగంపలంబడి
 తిరుగనల తైకొడు మమ్మన్." ఆవృ. ఆర. ౬౦
 క్రమపుడు. డి. వి. (క్రమం. థా.) క్రమపుకలము.
 (క. ర. లై.)
 క్రమపు. డి. వి. 1. గర్వము. ఆం. థా. పు. ౨౩౩.
 పాండు. గి. ఆ. ౧౦౮; 2. చిలుము. ఆం. థా.
 ద్వి. ౨౮౦.
 క్రమము. నం. వి. ఆ. న. తెగుటు. భార. విరా. క.
 ఆ. ౨౩౬.
 క్రమి. నం. వి. ఆ. ౫. శ్రీ 1. కామరజేనవండు
 తీక్షణుడునుగాది నవంకటికాలము; 2. లేకను,
 3. సంకయము, 4. చిట్టెలకీ శి.
 క్రమికము నం. వి. ఆ. ఆ. ఆ.) తెగనది.
 క్రమియ = క్రమి. (క. ర.)
 క్రమి. డి. వి. గుంపుకాగ. (మా. క్రమిలగట్టు)
 క్రమిలగట్టు. డి. ఆ. శ్రీ. (క్రమిలగట్టు)
 గంపపుడగ్గలము. శేరు. "ఉ. క్రమిలగట్టి
 నిదిల మరుదుగ్గళకలములు మెల్లనన్."
 పాండు. గి. ఆ. ౨౩౯.
 క్రమ్య. డి. వి. 1. ఆయోమలము, ఇరువట్టము. ఆం.
 థా. ద్వి. ౨౮౦; 2. కాలవ్యము, దోషము. "గీ
 అమృతమృటికిని జిహ్వక్రమ్య దుల్ల." స్వా. ౨.
 ఆ. ౧౧; 3. చారిద్ర్యము, లేమి. "గీ. సక్రమ్యల
 క్రమ్య ముప్పువనంతి." శై. ౧, ఆ. క. గి.
 క్రమ్యము. డి. వి. 1. తోమను. ఆం. థా. ద్వి.
 ౧౪౬; 2. కనుక. "చ... కత్తువరపుకాళి
 నొకక్రమ్యమ రాదు .." భార. విరా. గి. ఆ.
 ౨౩౯; 3. కాలవ్యము. "ప... క్రమ్యుల మల్లి
 క్రమ్య గంతు రిమగ్ధిలవ్యాసల..." స్వా. క.
 ఆ. ౩౩.
 క్రమ్య. డి. వి. దుమ్ము. ఆం. థా. ద్వి. ౨౨౦.
 క్రమ్య. డి. వి. 1. కమ్యము, చ; 2. గీత. "క.
 క్రమ్యలు కాకాలతలై, క్రమ్యలు .." చాటుపు.
 క్రమ్య. డి. వి. గీత విమృశయం దనధర్మి కనుకర
 నము. "ఉ. క్రమ్యరూపం గరిమ్యఖంబుక

వీరిది గాత్రమొకదిం, మజ్జినవక్త)వాచులు
 పూరము క్రమ్య నూడుమన్..." భి. గి.
 ఆ. ౧౧౬.
 క్రమ్యిండు. డి. ఆ. శ్రీ. క్రమ్యిండు వ్యాసించు.
 "గీ. దోర్త తామూడిపులు క్రమ్యిండు" వరాహ.
 ౯ ఆ. ౧౩౯.
 క్రమ్యింక. డి. వి. (క్రమ్యిండు థా.) ఎగిపాటు.
 "నీ. కంకలములకు క్రమ్యింకల నడచిన్ గెయ్యి
 మంబుక్రీడ కలయ." దిక్. క. ఆ. ౨౩౬.
 క్రమ్యింకలము. డి. ఆ. శ్రీ. (క్రమ్యింకలము.)
 1. గంకలము, మును. "చ... లిదాని
 లగలిర్కకాళులై క్రమ్యింకలము..." భా.
 గి. ఆ. ౧౯; 2. ఎక్కువ ప్రసించుమిగ్గిరి
 వ్యాసించు. "నీ. దోర్తలతోచులు క్రమ్యింకల
 పెట్టు దిట్టమై ముఖముల దిద్దకొడును."
 హరిశ్చ. ౨. ఆ. ౧౨౨. "నీ. క్రమ్యింకల పెట్టు
 తొడలపిలులతో న చతుర్థియింబులు కాక
 లిండు" దిక్. ౮, ఆ. ౩౮. (క్రమ్యింకలము) అని
 ఆముద్రి. హయముద్రికపాఠము డి. క. ర.
 నూ. వి. ల గ్రహించు చిత్తము. మా. దిక్.
 క. ఆ. ౨౩౬)
 క్రమ్యిండు. డి. వి. (క్రమ్యిండు థా.) క్రీడ, గండ్డి.
 ఆం. థా. పు. ౧౪౦.
 క్రమ్యిండు. డి. ఆ. శ్రీ. (క్రమ్యిండు స్వా. కమ్యి.)
 1. ఎగిపాటు. (మా. క్రమ్యిండు); 2. వర్షము.
 "నీ. బవనలవర్షక పాటల విల్లంబు రమల
 ప్రమ్యిండుచురతుకరు." శ్రీ. డా. ౧౨౬.
 క్రమ్యింక. డి. వి. 1. క్రమ్యింక. "నీ. తోరంపు
 బువ్వయి క్రమ్యింకల విదంగ .." కి. ౯, ఆ.
 ౯౨; 2. గర్వము. (క. ర)
 క్రమ్యిండు. డి. ఆ. శ్రీ. (క్రమ్యిండు) 1. ముడి
 పడు. "క. నీమూట మర్కటక, దామిం
 బా క్రమ్యింక యెత్తు గా ౩ ని వా, దేమి
 గంక యక్రమ్యింబు యెగుగనెని యంక
 పుట్టు ముద్రి." భార. కల్ప. ౨. ఆ. ౩౩౧; 2.
 తిరిగిపడు. "నీ. ఎటు చేలతోయని మేనులుతెలి
 క్రమ్యింక గురికి పాదము లొడియనదియ." భా.
 హరిశ్చ. ౩, ఆ. ౩౮. 3. కదలు. "నీ. నీడ
 రాతొక తెరుగువాగమపురా బల్ల నల్లలందు
 క్రమ్యింక." కుక. ౩, ఆ. ౩౦.

శ్రుద్ధియాను = శ్రుద్ధాను. 1. (గంతులులేయు.)
 "శ్రుద్ధియాదెనుకున్నప్పటికల్లు బలగఁబొలుచు
 కలఁకుకూపులు వెలువ ముదర" య. ౪, ఆ.
 3 కి; 2. (తెలఁగెను.) "శ్రీ. ఇరువంకలందును
 విరుల లేనియఁ గ్రోలుదొరలు మోదంబునఁ ద్రుద్ధి
 యూడ." హరి. ఉ. ౩, ఆ. ౫౦.

శ్రుద్ధు. చే. ప. ౧. 1. ఎరివడు, మికివడు. "శ్రీ.
 వివ్రువయ్యెదలోనఁ బిక్కటిల్లుచు బాలుఁ ద్రుద్ధు
 వస్తుల నొప్పుచు క్కేవేరు." కళా. ౪, ఆ. ౧౦౫;
 2. ఉప్పొంగు, ఉత్పానము. "శ్రీ. దుగ్ధపానం
 బలుఁ ద్రుద్ధువెయ్యలనొరెనువత్తలు..." హరి. ఉ.
 ౫ ఆ. ౧౩౪; 3. గర్విండు, పొగరెప్పు. "క...
 మది నీవును దున్నువోడు శ్రుద్ధు టుడుగుమా."
 భార. కాం. ౪, ఆ. 3౯౦; 4. ద్రవ్యము;
 "కు... పొన్నురైకట్టి నుండి కాదరమునఁ
 గన్నావ కాడ్యరంబు రాఁ ద్రుద్ధువ చేల..."
 పా. ౨ ఆ. ౧౧౩; 5. తెలఁగెను. "చ ..మంధ
 జాడు . నొందగలఁదలఁచు నీనిఁ బాదనమఁ
 బాగము నూర్చుట నుం త్రుద్ధున." భార.
 ద్రో. ౨. ఆ. ౪౫ ది. 1. మిడిపిటాటు, ఎరిపాటు.
 (క. ర.); 2. గర్వము, పొగరు. "కు. దతులవాఁడము
 శ్రు క్కవంచి .." భార. ఉద్దో. ౧, ఆ. ౧3౦.
 భార. అర. ౩, ఆ. ౧౨3.

శ్రుద్ధులొరు. చే. ది. (శ్రుద్ధులొకరు) పొగరులొకరు,
 గర్వి. "ఆ. శ్రుద్ధులొక నీవు కూలి పోఁ బలికిన,
 పార నీమి తఱుగఁ జగ్రమునకు." ఉ. హరి.
 3, ఆ. ౧2.

శ్రుద్ధుమిడి. ద్వ. ది. (శ్రుద్ధులమిడి) పొగ్గులము కని
 మించినవ్యక్తుల పోలేరునకు కొట్టివెట్టెదమిడి.
 (క. ర.)

త్రే

త్రేందోను. చే. ప. ౧. (త్రేందులొకను) పొగ్గు
 మును) ఖండించునము. "శ్రీ. నిరుపదుధాన్యముఖ
 వృద్ధి నిలిచియున్నపుణ్య జనుదెన్ని నందఱు
 లొడుగఁ బట్టికుదులమందఁగఁ నలఁ త్రేంచి
 కొనుచు జరి..." భాగ. ౯, స్కం. ౪౩౦.

త్రేంచు. చే. ప. ౧. (త్రేగు. ధా. త్రే.) 1. నలుకు.
 ఖండించు. (చూ. త్రేందోను); 2. త్రేన
 కేయునుకొనుచేయు. "శ్రీ. చుక్కచుక్కన

నంబి)పొగమునఁ జెనఁ త్రేంచి దేశకంఠముఁ
 మిడిమి దిడిచి." పొగ. ౪, ఆ. ౧౦3.

త్రేంపు = త్రేంచు. (కేయు.) "శ్రీ. అంబమున నీని
 కంఠంబుఁ త్రేంచి విడుచు." కాశీ. 3, ఆ.
 ౧౫౩. ది. త్రేంపు, త్రేను. "ఆ. అరయఁ గర్ప
 దూర మగునవిద్యాభవ్య, మైనవృందయబంధనాది
 తల, నరకు క్షయోగ మనుచుకొందుకే, త్రేంచ
 వలయు నంత త్రేంపునడ." భాగ. ౫, స్కం.
 ౧, ఆ. ౩౦.

త్రేప్ప = త్రేప్ప (చూ. త్రేప్ప.)

త్రేప్పాను. చే. ప. ౧. (త్రేని త్రేప్పనికాను.)
 1. కలగు, క్షిప్తం. "శ్రీ. త్రేప్పానులు జెన
 విచిత్రానంగమలి వారిధిలోను వై .."
 భా. రా. య. ౧3౫౦; 2. అధికమగు, మెట్టము
 మగు. "క... త్రేప్పాను బావంబు రణము తెరు
 వ నొల్లన." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౦౪. అక్ష.
 ౫, ఆ. ౩౦. ప. ౧. 1. కలఁచు. "ఉ. ..వియ
 న్మదికావవాక్యమున, త్రేప్పాను కాగ్రహం
 బుడుబలకే మహారుణి వచ్చి..." త్రే. ౫,
 ఆ. ౧౩౯. నిర్వ. ౫, ఆ. ౧౩౫; 2. చంపు.
 "ఉ. అక్కట నంద్రీ లేనిమును నన్నెయి, తెం
 చినకాక నన్నెయి, త్రేప్పాను గాదు .." భార.
 భీష్మ. 3, ఆ. 3౦౩; 3. నశించుకేయు. "కు...
 తనపాంబు విక త్రేప్పానున." భార. అర.
 ౩, ఆ. ౧౯౩; 4. త్రాగు, మింగు. "క...బడ
 బాగ్ని వశంబై జలనిధి త్రేప్పానియెడు,
 నొకన..." భార. విరా. ౫, ఆ. ౫౦. మార్క.
 ౩, ఆ. ౧౩౪.

త్రేప్పల. చే. ది. (త్రేప్పాను, ధా.) త్రేప్పా
 నుట (చూ. త్రేప్పొలుగను.)

త్రేప్పొలుగను. చే. ప. ౧. (త్రేప్పొలులొకను)
 చంపు. "శ్రీ. దక్షువలంబులందుక తోలి కలఁచి,
 సూర్యుగవయ మెల్లఁ త్రేప్పొలుగనియె. ది.
 త్రి. ౩, ఆ. 3౧౫.

త్రేగు = త్రేగు. (క. ర.)

త్రేధు = త్రేధు. 1. (గరిజ.) "శ్రీ. క్రిందికాచి
 బంగారుత్రేధులందునమృతపాతన మెనుగ
 నభాగతలకు." భీమ. ౨, ఆ. ౧౧౫; 2. (జడ
 నడపుపొగము.) "చ. కవివరాధిలోగ ముఖ

గవ్వార మోడయు ఉవ్వారైర్దు వృత్తవమెడు
 పీరిగాడు..." గీతా. ౧, ౮, ౬

ప్రయ్య. బి. ఆ. ఓ. తెన, ఇందికమగు. "మ...
 త్రిమి నారాయణ, పుత్రకర్తృవర్తమా కృతక
 నివారిత వాగ్విదవన ప్రకృతమే ఘోరయం
 ణం బడియే.." భార. అది. ఆ. ఆ. ఆ. ఆ.
 "క. అలవయతు దంతన మేల్పడి నిలదు వరని
 కృతమనాయము లొందినలికాళము బిల్లు
 ప్రపై ముగిళాళాళితకలహామ్." భార. అది.
 గా. ఆ. ఆ.

శ్రీవ్యస. డి. వి. చక్కన, పాండర్యము. (శ. ర.)

శ్రీకృష్ణ. జే. ఆ. ప్రి. 1. తెను. "క. ఇది దుష్టుడే
లేకొందరి నకును శ్రీకృష్ణ పోయి కట్టిక
యిది..." భార. ఉత్సాహ. 3 ఆ, గం. ౧౬ కా
క, ఆ. ౯౪, 2. విడిచివేళు. "క. కష్టమి
యొక్కడకే కంటికికష్టమే శేషమ వికారమ
నేమిటగా వింపవలయు గదంగ లే వినియ్య
బడినపుడు తెలిసిరిమి పోక తెల్లన." భార. ము.
గం. ౩. అంతమను. "ఉ. శ్రీకృష్ణునియితో
మరిగి లేలేదుమిమల గామె యాశ్చర్యం."
కవిక. ౧. ఆ. గం. ౧౮.

శ్రీనివాసాచార్యులు, జే. న. శ్రీ. (తెల్ల. ధా. ప్రే.) పద
గొట్టుకూల్చు. "క. విల్లెక్కడి యొడిబిల్లుకగ
ద్రోసిపము పొలతి .." అచ్చ భా. ౧౧౩.
శ్రీరం. మా. ౫, ఆ. ౩౭.

శ్రీకృష్ణ, పే. అ. కృ. 1. ౧౬వచ్యు. "శీ. కృష్ణుల
 శీశన నామయ నువ్వచానె, బావమరితెనె
 యొక్కచచ్చగంబుగలవె: గుడ్డుయ అంజన
 వెలిది పలది,యలయకుండు: లుచువ్వర యవరి
 చెల్లె." భావ. అపి. ౧. అ. ౧౪౭. భావ. భృగ్.
 ఆ. అ. ౬౯; 2. విజయ. "శీ. ..దిక్కుచెనాంబు
 చెల్లిపడక." కాశీ. శ. అ. ౧౩౦; 3. పదు
 రాయి "యంబు" శ్రీకృష్ణ: వారలాతెనన్ను..."
 పదా. 3, అ. ౧౯౮.

శ్రీ. వి. అ. కి. శ్రీమదుద్ధారించు. "శి...
అప్పునివ్వరుమగుదువు: పదకొనుచు గజ్జను
శ్రీందిగనుమర శ్రీద్దమయ్య నాచిలుంబ." భార
అర. అ. అ. కెకక. సా. క. అ. అర.

ప్రొఫు. జి. వి. (ప్రేమ. భా.) ఉద్ధారము, ప్రేమకుట.
 "శ్రీ. భక్త గొప్పజ్ఞాని ప్రేమలు పాపంకె."
 కుమర. ఆ. ఆ. ౧౦కి.

శ్రీగుడు. జే. వి. శేనుమూచంగ. "చ...శోరు
శ్రీగుడు దొరగంగ నంతయును గ్రప్పి..."
హరి. పూ. ౬, ఆ. ౪౩.

ప్రేమిణీ దే. విలా. నందరమం, అందమైనది. "నీ. బడలు
గట్టియు నిాక నక్కలైనది కేళి దీర్చినాఁడు
తంతరేణి యగునొ." పు నం. 2, అ. 2.

ప్రే. సం. ది. ఆ. స్త్రీ. 1. ఒకానొకయంగము; 2.
 మూడగ్గులు. (గార్తవ్యము, దక్షిణాన్ని, అవహ
 నీయము.)

శ్రేణులు = శ్రేణులు (శ. ర.)

$$P_{\text{మ}} = P_{\text{చ}} \quad (\text{శ. ర.})$$

త్రేమ = త్రేమడు. "ద్వి. త్రేమకలదునే దేవ యో
నకుడు, త్రేమగ నైవను బాణి లే దనుడు."
బస పి, ఆ. ౨౦౩.

త్రేస్తు = త్రేస్తు. (శ. ర. క్ర.)

శ్రీశ్రీ = శ్రీగృహ. "గీ. వివముగ తొమ్మిదై నిండ
దేవు డొలుక." దశ. ౬, ఆ. ౧౫౩.

३

శ్రీ గృహము. పం. వి. అ. న. 1. మూఁడుగుణముల
కలిగియుండుట; 2. మూఁడుగుణములపర్యంతము; 3.
మూఁడురకట్లు; 4. నక్షత్రకర్తవ్యాగుణములు
సమానరహితము; 5. శ్రీశృంగంధ్యహంధ్యములు అను
మూఁడుగుణములు.

శ్రీమాక్షరదండం. సం. వి. ఆ. పుం. కొనర్కాశ్రమే
సుప్రీత లోదుకు లక్షణం.

త్రయక్షము. సం. విజ. అ. ఈ. అ.) త్ర్యక్షమ
బాధిశీవనంబంధ మైవది. "క. త్రయక్షమి
భూతి నాక్షరకరమధ్యమి వీక్షింపుమా." నైమ.
౮, ఆ. విశ్వా.

ప్రి లోకేశ్వరము స.వి. ఆ. వ. గోతమము ప్రమాణము
 రాశిఫలరాశి, ఇచ్చారాశి యనుమాండరాశి
 వాధారముగా జేసిని తెల్పించువిధము ము
 ప్రే లోకేశ్వరము స.వి. ఆ. వ. ప్రే లోకములను
 ప్ర విధము స.వి. ఆ. వ. మాండవిధముగా
 నుండుట. [నలంధానువి

శ్రీకృష్ణకావ్యము. పం. ౬౭. (అ. అ. అ.) శ్రీకృష్ణ
కైరవపుడం. పం. ౬. అ. పుం. నేపథ, నేయ్య.

త్రో

త్రోక్కు. డే. వి. (త్రోక్కు. థా.) త్రోక్కు పాటు.
"గీ. అటు లిటులు చూచి వారి త్రోక్కులు
చూచి." పారి. ౧, ఆ. ౧౭. ఆచ్య. ను. ౩౬.
ఆచ్య. ౩౩. ౨౪.

త్రోక్కుటదు = త్రోక్కుటదు (శ. ర.)
త్రోక్కుటపాటు = త్రోక్కుటపాటు. (శ. ర.)
త్రోక్కుటము = త్రోక్కుటము. (చూ. త్రోక్కుటము.)
త్రోక్కుటాడు. డే. ఆ. త్రో. (త్రోక్కుటం+ఆడు.)
త్రోక్కుటము "ద్వి. ఎక్కువ నవ్వువా డే.
డేడి యవడు; త్రోక్కుటలాడుడు త్రోయగ
రాక; కప్పియుండి ప్రజల గడకుల బోలెడి." ద్వీ.
శ. సా. ౨. థా. ౩౨. త్రో. ౫. రం.

త్రోక్కుడ = త్రోక్కుడు. (చూ. త్రోక్కుడవడు.)
త్రోక్కుడవడు. ద్వీ. ఆ. త్రో. (త్రోక్కుడ+వడు.)
త్రోక్కుడు. "చ. ఆచ్యుగ మున్న నీవు నిఖిలా
మీ కంఠి యెరుగియుండ త్రోక్కుడవడ
నీటి..." చం. రా. ౪, ఆ. ౪౨.

త్రోక్కుడి. డే. వి. (త్రోక్కు. థా.) త్రోక్కుడు.
(చూ. త్రోక్కుడినట్లు)

త్రోక్కుడ్ల. డే. వి. (త్రోక్కు. థా.) 1. బాల
శ్రీ దానినడు. "గీ. వింపిల్ల త్రోక్కుడ్ల బడిన
లిరుగుట్ల నచ్చనగండ్లు..." హం. ౫. ఆ.
౧౫. 2. త్రోక్కుడలు.

త్రోక్కు. డే. ఆ. త్రో. 1. నడచు. "గీ. శకవడు
బలు త్రోక్కు విశాసగణము." దశా. ౨. ఆ.
౪౩. 2. పాపమునో నడుచు. "క... ధూ.
నాయకుడు మరలి కుట్రతో, పాపకృతక ద్రోక్కు
బద్ధయిపోగలిగెనెన్." థార. విరా. ౫. ఆ.
౨౦౬; 3. వర్తిండు. "చ. ధర్మపుత్ర సౌతి
తయం బొంగుల ద్రోక్కుమి యొకయు
మేలు.." థార. కాం. ౧, ఆ. ౪. న. త్రో. 1.
నందన్నించు. "గీ. ఆశ నాదావివృక్షముల
ద్రోక్కునీ మగనాని నరిపాల్గు దగడు విధమ." కాశీ. ౨. ఆ. ౮౩. 2. అలాడు. "క... పాప
ములగమి కాలం ద్రోక్కుడవు నీవ..." పారి.
౧, ఆ. ౫౦; 3. ప్రసరింపజేయు. "క. శమగడ
తెల్లదల ద్రోక్కుగా మనుగొంతుల్." కకు. ౪, ఆ.
౧౦౩; 4. (అోడినా పోసి.) దండు. "చ... కావునను, నులు తెలియపనాశములు

ద్రోక్కుగ..." హం. ౧, ఆ. ౧౫; వి. 1.
త్రోక్కుడు, త్రోక్కుడు. "త. గౌరవత్రోక్కునం
ప్రివిది మందలిగ్ధ ర్మముగ..." న్యసి. 3,
ఆ. 3౬. హరి. త్రో. ౪, ఆ. ౧౬; 2. ఒత్తుడు
అతిశయము. "క. పెరి యగువల త్రోక్కున..."
త. హరి. ౫, ఆ. ౧౬౬. థార. కర్ణ. ౧, ఆ. 3౧.
త్రోక్కుడు. డే. వి. (త్రోక్కు. థా.) 1. త్రోక్కుటం
వర్తనము. "గీ. విది త్రోక్కుడు గారించుతాగ్ని
ని నరింపజాలకు భారమే వహిన్." వరాహ.
౪, ఆ. ౨౩; 2. ఒత్తుడు (చూ. త్రోక్కుడు
వడు); 3. పరురకము. (రక్షిత మది శ. ర.)
అం. థా. ద్వీ. ౧౩౮. వి. త్రోక్కుడువడువి.
(చూ. త్రోక్కుడుబట్ట మె.)

త్రోక్కుడుగమ్మ. ద్వీ. వి. (త్రోక్కుడు+కమ్మ.)
కడప త్రివిధులక; (శ. ర.)

త్రోక్కుడుకట్టె. ద్వీ. వి. (త్రోక్కుడు+కట్టె.)
త్రోక్కుడుగమ్మ. (శ. ర.) బ. సారెవాడు
గేమునపుడు త్రోక్కుడుకట్టెలు. (శ. ర.)

త్రోక్కుడుగడు. ద్వీ. ఆ. త్రో. త్రోక్కుడు+వడు.)
ఒత్తిడినందు. "క. జరియించు మొదలు వాయుని
తమతమ ఒక్కటా విరాజిత ప్రి. వస్తునిరూఢ
రాధ... ధింబుల త్రోక్కుడుకడి విధి క్రమబాగా
దలచున్." చంద్రా. ౪, ఆ. ౧౮౧.

త్రోక్కుడుగులక. ద్వీ. వి. (త్రోక్కుడు+గులక.) 1.
జాళిమనివానికాలి త్రివిధులక. (శ. ర.); 2. సారె
మనివానికాలి త్రివిధరాష్ట్రపులక. "క. వడిదా
రము వెత్తులు త్రోక్కుడు గులకయు..."
కుక. ౧, ఆ. ౪౨౦.

త్రోక్కుడుపాటు. ద్వీ. వి. (త్రోక్కుడు+పాటు.)
ఒత్తుడు, రాంబడి. "గీ. కామయటములు గడి
తటముల నూడి త్రోక్కుడుపాటుచే మురియు
చుండ." దశా. ౧, ఆ. ౧౩౯.

త్రోక్కుడుబిల్లి. ద్వీ. వి. (త్రోక్కుడు+బిల్లి.) బాల
శ్రీ దానినడు. (శ. ర. ఒంటికాలిలో నడచి
పెట్టి త్రోక్కు యది గీసినగడమొదల బడకుండ
ద్రోయుచు నాడెడియాట. వా.)

త్రోక్కుడుబొమ్మ. ద్వీ. వి. (త్రోక్కుడు+బొమ్మ.)
త్రోక్కుముందలియొకానొకనాథుడు "క... త్రో,
మృదుబొమ్మయును ద్వివృత్తులకయును

గలగురాట్టు ములు గ్రోవకుడున్." తుక. ఆ. ఆ. ౪.౨౦.

త్రోపుడువడు = త్రోపుడువడు. 1. (త్రోపు వడు.) "చ...చిక్కులయెల్ల త్రోపుడు వడి.." చారి. ఆ. ఆ. ౧౫; 2. (అడుముడు వడు.) "ఉ. త్రోపుడువడ్డభోగిగతి మ్రోగి..." కవిక. ఆ. ఆ. ౧౩౪.

త్రోపులాడు. డే. ఆ. ౧౧. (త్రోపులు+అడు.) 1. కలంగ. "గీ...మీరలు చనివగర్ల ఫలములకు భవిష్యడు మణి త్రోపులాడ నేల." శివప్ర. ౪, ఆ. ౧౪౪; 2. ఒకదాని నొకటి మించు "క...అద్విభృకపరి మనంబుననమ్మరమును భయముం ద్రోపులాడగ నుండెన్." తుక. ఆ. ఆ. ౧౫౩.

త్రోపునము = త్రోపుడువడు. (కాలియడుముడు వడు.) "అ. పాము ఫలమునందు బరిమి చూపగ యున్న, తోడక యేమి నేయుం ద్రోపునడియె.." సాంబో. ౧, ఆ. ౩౪. చారి. త్రో. ౩, ఆ. ౧౨౯.

త్రోచిపుచ్చు. డే. ఆ. ౧౧. (త్రోచి+పుచ్చు. సాధ్యము.) 1. విడిచిపెట్టు. "గీ. బరిమి మున్నెల తెచ్చి తిరుడరి మగడ, త్రోచిపుచ్చుగం దగు నయ్య .." భార. ఉత్పా. ౪, ఆ. 3౦౫; 2. నిర్లక్ష్యముచేయు "క. పంకమెత్త్రోచిపుచ్చున, విరిచి పిరిచి నోరు నొచ్చి పెల్లరం గని .." కాశ్యానీ. ౪, ఆ. ౪౫.

త్రోచు. డే. ఆ. ౧౧. 1. తెలుసు "ఉ. త్రోచి దిక వానరులు దూరి రక్తను లింక నీవు చేప చనిమిట్లు తెలు కరకన్నదీని ముంచెద కల్మషులన్." భా. రా. యం. ౩౫౩; 2. అరిగయించు. "ఉ. త్రోచిన కోకవేదలతోడక గుమారక నీ ముఖిబుముకొనెదయెల్ల దెల్ల మది ముఖుడం దీనినెల్ల పెంపునన్." శై. ౧, ఆ. ౧౮౫; 3. వడి గలగు. "క. అరిగెడి నొక్కండుమృత్రోచి చనంగ రామి..." విక్ర. ౧, ఆ. ౧౯౩; 4. ప్రరించు "క. తాండవంబులం దెఱుపులు, చేచియుం తెల ముంది లాచి ప్రేసీయుం తెల్లెక్రొడు దుధిర ముంక బడిసిరి, త్రోచిన మోములతోడఁబుట్టు లనంగన్." ఉ. చారి. 3, ఆ. ౩౩. న. ౧౧. 1. ఉపేక్షించు. "నీ...భర్తయుం తెదవాయెగఁ

ద్రోచి తెదవద్యద్యర్పితి జరగి." చారి. త్రో. 3, ఆ. ౯౦; 2. నశించిపోయె. "నీ. సాధుజుక ముగా సామంతులు నిశండు గాచివా డీకెడు త్రోచివారు." ఉ. చారి. ఆ. ఆ. ౧౦౦; 3. గంటు. "ద్వి. తన్ని యంకటం కోక కలం బట్టి యాచీవమ్ము నుద్ధరిం త్రోచె నగరంబు వెదల." ద్వి. చారికృ. త్రో. ౧౫౩ పం; 4. తప్పించు కొను. "ఉ. ఎద సాచ్చిర కన్నునీమెయో న్నృతిం త్రోచుడు .." భార. అమ. ౧, ఆ. ౨౨౩; 5. దాటు. "గీ. అచమూరపు యూహించు త్రోచి చఱచె." పాండు. ౧, ఆ. ౧౫౪. 6. విడుచు. "ద్వి. నీచభావల నొల్ల నీకాబ్బ మెల్లెక్రొ, త్రోచి పో నమొకం దుకరుక ముని." ద్వి. చారికృ. త్రో. ౧౩౩౮, పం; 7. నిరాకరించు. "క .. తుంబో ముని త్రోచిన..." వి. పు. ౩, ఆ. ౨౧౩, 8. భద్రచేయు. "ఉ...కృపానశీలంబు, త్రోచుడు మీ నంబు గడుమచ్చునమ్ములం బంచె నల్లరిన్." నృసి. ౪, ఆ. ౧౦; 9. దృఢ పఱచు. "ఉ...నవకయెల్లెయూర్లంబు త్రోచి మెచ్చి .." నిర్మ. ౪, ఆ. 2౩౩.

త్రోటము. నవి. వి. ఆ. న. 1. కాకముంపరికర్మ సంధికి గలయంగములలో నొకటి; 2. ఒకానొక రూపకము. విజ. (ఆ. డి. ఆ.) క్రంచుటది త్రోటము. నవి. వి. ఆ. న. క్రంచుట. త్రోటి. ఉత్ప. డే. వి. తెదరింపు. "క. లాటరె యెవ్వం దాతనిపోటిటిది వానితోడిపాంజేమి టికింటిటి మాటి నీక్రియం, త్రోటికి బడనెల వెదలం త్రోలుండుచిరిన్." దశ. ౪, ఆ. ౨౮. నవి. వి. ఇ. త. 1. పక్షియుక్క; 2. ఒకరకపు ఱేద; 3. బెడు శి.

త్రోత్రోపు. డే. వి. (త్రోపు+త్రోపు) విక్రిలిత్రోపు. (మా. త్రోత్రోపులాడు.)

త్రోత్రోపులాడు. డే. న. ౧౧. (త్రోత్రోపులు+అడు.) విక్రిలిత్రోయు. ఆ. ౧౧. న. ౧౧. ఒకరినొకరు త్రోసివే. "నీ. జీవితగర్వం యనుదీర్ఘం బమ్మల మొదల ప్రయించునలంబురాడ..." ద్వి. ౪. నా. ౧, భా. ౨౨, పు. 2. పం.

త్రోవడు. డే. ఆ. ౧౧. (త్రోపు+వడు.) త్రోయలడు. "నీ త్రోవడి యలలు కలూంపరె పాతె..." నాన్. 3౮, ౨౩. ఉ. చారి. ౪, ఆ. ౧౮౯.

ప్రశ్నం గొలుచి. జే. వి. (ప్రశ్న+కామి. శ. ర.)
ఉభయస్థిభ్రంశం; ఉభయస్థిభ్రంశం. "మ ..
మహా నీలవర్ణి" అనుచును వాచిల బలం
నీలవర్ణి నామయనభక్తం దుష్టయిత కృష్ణాం
మోక్షేయి అయిన వాచిండు మోక్షియభక్తం
యేయూరి కేప్రవయం, చతుమానం చిన క్రోధం
గొలుచి చేయించాలి క్రవత్తం." ఉ. హరి.
గీ. ఆ. ౧౬౦. (శ. ర. హ.)

ప్రశ్న. జే. వి. (ప్రశ్న+అరి.) ప్రయోగాదు.
అం. భ. కృ. ౧౦. అచ్చ. మం. ౧౦౯.

ప్రశ్న. ద్వ. వి. (ప్రశ్న+కామి.) ప్రయోగాదు. (శ. ర.)

ప్రశ్న. ద్వ. వి. (ప్రశ్న+అరి.) 1. ప్రయోగాదు
క్రయోబంధం నుండు. "క...వెలికొ క్రోధా
దునునుండె నలల తోరపులన్." ద్వి. ర.
ఆ. ౨౦౮, నిర్వ. ౧౦, ఆ. ౪౫ న. క్రి.
1. ప్రయో. "మ. మనదం గీచకు బట్టి
వాడుచు బలవాదంబునకే బాచంగ, స్వగర్వం
దగునాపాడింబరితం దీక్షాధ్యం దై పట్టి బెట్టుంగ
క్రోధాదంగ..." భార. విరా. ఆ. ఆ. 3౪3.
హరి. 3, ఆ. ౧౫; 2. అనునందు. "క. మా
పాడివహించడము, లేపాడిగ దలచు పయ్య
నితర దేవతలం, పాడినవా దతులై, ప్రోపాడిన
దమ్మనుది తోయ్యలరా." అమ. గీ. ఆ.
౪౦; 3. పరిగో. "మ . ప్రోపాడినవాల్." సా.
3, ఆ. ౪౪.

ప్రశ్న. జే. వి. (ప్రశ్న+కామి. శ్రే.) 1. వెదల
గొట్టు. "క. దుశం క్రోధించి భూమినికలం
బకుర వెదలి..." భా. రా. బాల. 2౨౨; 2.
గొట్టిండు. "క. కైకపాయనము వెదలం, క్రోధం
చింతింపాడు భూదైవీ .." కీ. రు. ౪, ఆ. ౧3;
3. ప్రయత్నం చేయు. "క. ఆచనం .. గంగ
కుదాత్తున; క్రోధించి మయోధనుడు దురిత
కరుడై" భార. అమి. గీ. ఆ. ౧౩౦.

ప్రశ్న. జే. వి. (ప్రశ్న+కామి.) 1. గొట్టు. "క. అమాత్ర
మలత్రోత్రం, భూమిత్వం భూమినికేమిట
రామ యరుడేర .." భు. 3, ఆ. ౧౫౫.
2. మోయుట. "నీ. త్రాకవానాశం జేకనేర
మోకకటంబు త్రోపును బరిగిహరి." భార. సభా.
ఆ. ఆ. ౪౧; 3. ముందుకొనుట. "అ...బల్,
క్రొత్త రేమిదా..." భార. కాం. గీ. ఆ. ౫౪౮.

4. యుద్ధము. "క. వెలిమియు నంభామనము,
బలివి వివాహంబు క్రొత్త బాడియం దడుయం,
తలవారిక తగు..." భార. ఉద్యో. ఆ. ఆ.
౪౬ 5. విశేషము. "క...వారికి విడి యెలా
మేటితలం పశుక్రొత్త మేమియు లే క్రోధి విమమ
నికవచంబుల." భార. అశ్వ. ఆ. ఆ. ౬; 6.
విడుచుట. "క...మర్మని నిల, దడయక యెలుక
మెయి క్రొత్త తగుమా కాండన్." హరి. భూ.
గీ. ఆ. ౨౪౦; 7. మేము, మిగులు. (యా.
క్రొత్తము.)

ప్రశ్న. జే. వి. (ప్రశ్న+కామి.) 1. క్రొత్త (శ. ర.);
2. ద్వి. ర. ఆం. భా. ద్వి. 2౦౧.

ప్రశ్న. ద్వ. వి. (ప్రశ్న+కామి.)
ద్వి. ర. తుల్యచేయు. (శ. ర. ప్రా.)

ప్రశ్న. ప్రశ్న. ద్వ. వి. (ప్రశ్న+కామి.)
ఒకరి నొకరు రాదు; ఒకరి నొకరు గొట్టుకొను.
"నీ భూపాలకర్మంబు క్రొత్త ప్రోపాడు నిరిగి
యందుపట్టుయల నడమ" రామ. చ. 3, ఆ. ౧౬3;
సా. గీ. ఆ. 2౧, ఇట్లే, క్రొత్త ప్రోపాడు
మండితా. మర్మ. ౨౯ 2, త్రి. 2, మం.

ప్రశ్న. ప్రశ్న. ద్వ. వి. బ. (ప్రశ్న+క్రొత్త.)
ప్రోపాడులు, ప్రోపాడులు. (యా. క్రొత్త
క్రొత్తవాలు)

ప్రశ్న. ప్రశ్న. ద్వ. వి. బ. (ప్రశ్న+క్రొత్త+
కామి.) ప్రోపాడు, ప్రోపాడు. "ద్వి. తొడ
లొడిగించును క్రొత్త ప్రోపాడు, వాడుకు .."
ఎడల, వాడుకు .." మండితా. మర్మ. 2౬౨;
ప్రోపాడు = ప్రోపాడు. [భా. ౯, మం.

ప్రశ్న. ద్వ. వి. (ప్రశ్న+కామి.) 1. గొట్టు
బడు; పోవు. "చ...మహాత్మ యేయనవున
దృష్ట ప్రోపాడు .." భార. కాం. గీ. ఆ. 3౪౨;
2. నడకు గొట్టుచుకొవు, నిర్మల్లము చేయ
బడి. "క...చలిన నయ్యలకు క్రొత్తవడ మని
చలిన్." భార. అమ. ఆ. ఆ. ౨౪౦, మార్క.
గీ. ఆ. ౪౦.

ప్రశ్న. ద్వ. వి. (ప్రశ్న+కామి.) నిరాక
రించు, నడకుగొట్టుచు. "క...మర్మనునం దగ
నామీ నడకు క్రొత్తమొక నడకు మోగు
మెయిగొ కేవల నామం గడులన్." భార. అశ్వ.
౧, ఆ. ౪3; భా. ఆ. ఆ. ౮౬.

ప్రేమతోము. (నూ. ని.)

ప్రేమయే. దే. న. శ్రీ. (ప్రేమభా. ప్రే.) ప్రేయః
శేయః, గంటిండు. "ను .. బాధక మెదం,
వత్తుల గట్టి భవితే ద్రిప్పి వడి వాతం దట్టి
ప్రేయంబు..." చంద్రా. గె. ఆ. రా. 2.

ప్రేయః. దే. న. శ్రీ. 1. పెల్లగించు. "వా ..
ప్రేయఁడు కొటమేదంబు వడక ప్రేయండు
దాయండు .." ఉ. హరి 3, ఆ. 32; 2.
ప్రేయించు "చ... కర్మ పాశేనైవలకణం ప్రేయః
యన్..." స్వా. గె. ఆ. 22; 3 వడగొట్టు.
"గీ, అనియుం బాత్రయం దేం బని యాత్ర
వర్తిగోలగన్ గో ప్రేయః వత్తులముతోడ,
కొరగి .." అమ. 2, ఆ. 22; 4. నిరసించు.
"ఉ... ప్రేయః జలంచు బిండి..." అమ.
౧, ఆ. ౧2; 5. కడపుచెప్పు "క... గట్టు తప్పక
యందొక, ప్రేయఁడు దివసములు .." కళా.
2, ఆ. ౧33.

ప్రేయః. దే. న. శ్రీ. 1. కణము. "గీ. ప్రేయగ శేద
సౌమ్య మానవాదులశర్మ, యోధులను బాంశ
ప్రేయి .." రాఘవ. ౪, ఆ. ౧3౯; 2. చుపు.
"నీ సరకుగావ్యులై జన్మాలు చారి ప్రవృత్తు
శేరిలి పలరాశి ప్రేయి." పరాహ. ౧, ఆ. ౧22.
3. నడపించు. "ఉ. దిట్టల సీతగాండ్ర జడనిం
బడఁ ప్రేరియుం .. వెదకిందిరి వారిం బల్లజున్."
కళా. 2, ఆ. ౧౦2.

ప్రేమ. దే. ని. ప్రేమ భా) 1. వారి. అం. భా. ద్వి.
౧; 2. వర్తరి. "ఉ. నన్నయభక్తు లిక్కడ
నాకులు చూపినప్రేమ పావనంబు..." హరి.
౧, ఆ. ౪౦; 3. ఉపాయము. "గీ .. అధిక,
దుఃఖముల తొందపడెదప్రేమ గలదు" ని. ప్రి.
౪, ఆ. ౧౦౪; 4. గది. "క. సీమేనల్లండు
గాత్రవగ్గాముండు సీతరేడి దుండగము పేసెకదా,
మామకపూరాగ్నిశిఖా, ప్రేమాచారి యయ్యె
వాల్మీకయ సీతన్." కళాం. గె. ఆ. ౯౮; 5.
బోరి; పొందాడు. "ఆ. భద్రనయనమొది
భక్తియొగం పెల్లము క్రియొగ మును మెద
లెమునెవారి వారి వారి వారి శేరినవారి, ప్రేమ
దలం వలదు మాత్రం." భాగ. 2, పద్మ. ౧౯౧,
పరాహ. 2, ఆ. ౮2.

ప్రేమ. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (ప్రేమ+భక్తు) శేషించు,
మిగులు. "గీ వడలికవల్లి శేషి ప్రేమకావ
గలకగర్భంబు పుష్పవాసవల శేషి, గాక లేకున్న
నీబొంపు గలంబు బెట్టు." మల్ల. ౧, ఆ. ౮2.
ప్రేమపెట్టు. దే. ఆ. శ్రీ (ప్రేమ+పెట్టు) వారి
యచ్చు వారిచొప్పు "ఉ .. ప్రేమలేదయిం
ప్రేమపెట్టెవన్." కళా. ౧, ఆ. ౧2; అమ. గె.
ఆ. ౧౧2.

ప్రేమరి. దే. ని. (ప్రేమ+రి.) 1. వారి తెలిసిన
నాడు. క. ర; 2. వారిదేవవాడు. సాం.
వి. దేవ. ౧౮

ప్రే

ప్రే. లక. ను. ని. ఆ. ప్రే. పార్వతి.
ప్రే. లక. ను. ని. ఆ. ప్రే. శివుడు, ముగ్ధులై.
ప్రే. ము. ను. ని. ఆ. ప్రే. కొప్పెర కాదు. ని. ని.
(ఆ. ఆ. ఆ.) మూడవరములు గలది.

ప్రే. నకు. ను = ప్రే. నకుడు.
ప్రే. ను. ని. ఆ. ప్రే. మూడేడల్లు; మూడేడల్లు
పెయ్య.

ప్రే

ప్రే. హము. ను. ని. ఆ. ప్రే. వడి.

ప్రే

ప్రే. చము. ను. ని. ఆ. ప్రే. సొంటి పిప్పిలి మిరి
నూలు.

ప్రే

ప్రే. చము. ను = ప్రే. చము.

ప్రే

ప్రే. గత్. ను. క. క. పరించుచున్న. "వా. భాగా
గీ ప్రేమపీరునకునకు ప్రకృతి సేవాభ్యుదయం గై
దుక కాననాంశరములన్ వర్తిల్లు నక్కలువచ్చు
నిన్ .." ప్రే. గె. ఆ. ౧౧౧ ('ప్రేమ గతే
కమ్యే' కలకల.)

ప్రే. ను. ని. ౧. ప్రే. 1. ప్రేయ; 2. పెట్టుపెట్టు
3. వాల్మీకికెక్క; 4. మృత్యునియందు.
ప్రే. ను. ని. ఆ. ప్రే. మెదది.
ప్రే. ను. ని. ఆ. ప్రే. వారింబడి. ప్రే. మ.
ప్రే. ను. ని. ఆ. ప్రే. 1. పెట్టుపెట్టు; 2. అవగతు
ప్రే. ని. ను. = ప్రే. ను.
ప్రే. ను. ప్రే. సీమంబు. మె.

చాకగోళుమో." కాశి, ఆ. ఆ. ౧౦౮. దా.
న. ౩౦.

దంట్. యం. డి. వి. బంటు కను ద్వయము. "నీ...
దోయి బోడుబంటు బంటుకను దంట్ యమదయన
ద్వంద్వమై యగును .." ఆం. భా. ద్వి. ౨౧౦.
"నీ. ప్రాచీనే యని తై న్యం య తూని బిచ్చిగిడితి
మెనుమెంట్ దంట్గా నేగడ దోడగె." సురా. ౫౩.
విని. బంటుమైనది. "నీ. కలకు వాచాద
దుస్తకాంగములయందు మించి చుట్టల దిరగిలో
దంట్కనుగుయ వరిలావణ్యమును గన్నుగవయు
నతనుదంట్మిలదెక్కియ మన దరయ కాడ"
ప్రభా. ఆ. ఆ. ౩౨. టి. విని. (సం. పుస్తక.)
1. నకుర్తెడుమృగకనుకు గలవాడు. "నీ. మాయా
మృగముమెంట్ మగడు లోడుగ దంట్మెంట్
నంటనాటిమంటనము." కృ. శకు. ౩. ౫౦.
ఆం. భా. పృ. ౩; 2. సూర్యులు. "కా. విరాతి
మినునంటిదంట్ గలదే యిద్దాత్రిలో నంచు వి
శ్వాచక్రమధురభయండు పుత్తెడు గుర్తవ్యగ్రో
హిత్వై." కుక. ౧. ఆ. ౩౧౩; 3. ప్రాథ.
"నీ. తెరయచాకీలింపుంటురిదిమంటులగు
సాంధ్రాదీహయ బాగలునుడిగమ్మ లాన
రించులిచ్చుమగమయం గర్జి నెలయడదంట్
వాదంట్ కిచ్చిమెంట్." కళా. ౩, ఆ. ౧౦౩.

దంట్గొను. డి. ఆ. క్రి. (దంట్+కొను.) కవియ
మిళితము. "నీ. తై మ్మమెంట్గుడుపులు దళిత
ములునీయద క్రమాబహువుల ఫలితములుచేయ
నుడుముదనమును వలపుకొండొంటిలోదంట్
గొని క్రస్తు నెన్నది చాల్చి నకము" ప్రభా.
౪, ఆ. ౮౯.

దంట్కనుము. ద్వ. వి. (దంట్+కనుము.) 1. సాకు
కృము. "ఉ. మిటిరే కృష్ణరామపుణ్ణిపతి
యచ్చుల కావ్రలించెగంటు లాకురుపుల
గకావితై చనుజేసి గొతయొగదంట్కనుము
మిలు..." కృష్ణ. ౩, ఆ. ౮౦. భా. రా. యం.
౧౪౩౦; 2. రుద్రము. "నీ. రమ్మ నామెంట
గొంతురమున నుండి దంట్కనుమున నను మెన్న
నంటి చూపునకు గై కావ్నడ తేనెద నేడు
చానిద క్రమాకాలకంఠ క్రంజు గ్రోయ." కుక.
౩, ఆ. ౨౮౯. చూ. ౨౮౯; 3. కౌర్వము.
గయ్యులితము. "క. లొలకొలగు లొలగు

మతుడు, దలకలకు మతుడు న్నీటిదంట్కనుము,
మతుడు వల దతుడు బల్లగగలకంటు కత్తుడు
మిగుల గలచాము ముడుకె." రాజ. చ. ౩,
ఆ. ౪౫. సమీర ౩, ఆ. ౧౩౫.

దంట్కను. ద్వ. ఆ. క్రి. (దంట్+కను.) దంట్గొను
(ప్రా.)

దంట్కొను. డి. వి. (దంట్+కొను.) ద్వంద్వ
యన్తము. "నీ. దంట్కొను దగు ద్వంద్వ
యన్తము..." ఆం. భా. ద్వి. ౨౨౯.

దంట్మెంట్మెంట్. ద్వ. వి. అగ్ని. "నీ. దంట్
మెంట్మెంట్ నేవర దనిదిమి, మునులొని మెంట్
దత్త యెమ్మరము గాగె." ఆచ్య. యం. ౨౮౦.
ఇట్లే. దంట్మెంట్మెంట్మెంట్ మెంట్.

దంట్. టి. వి. (నా. దంట్. క. దంట్.) 1. తొన్న
లానగువాకాడ. "వ. విమిషురమ్మలంగముల
నలదిగ గలదిది గొంటుదంట్ దంట్ చచ్చురిచు
గతి బుచ్చురిచును .." స్వా. క. ఆ. ౩౩.
ఆం. భా. ద్వి. ౩౩; 2. తూరిచచ్చుకృము.
(చూ. దంట్కొను, సా. చొచ్చుదంట్కృము =
అర్థములేదీ ప్రశ్న.

దంట్కొను. ద్వ. ఆ. క్రి. (దంట్+కొను.) తూరి
కలు. "నీ. చెట్టిచే గ్రమ్మ చిమ్మితిమము
గదా నోరు దంట్కొనుగ నీచి మెనల." కృష్ణ.
౩, ఆ. ౧౮.

దంట్. యం. డి. వి. 1. సమీరము, దగ్గ. "ఉ...
తాంబూలముకాని ముగ్గురని ముండుకొనం టిది
దండ బల్లివన్" కళా. ౪, ఆ. ౧౦౯, యం.
౩, ఆ. ౧౩; 2. ప్రాచ్యులధారము. "ఉ. తొరి
తల ప సింహమునకా ముడి సింహమె కాక
దండమె, పొరుగ బుబుగం బుగ యెట్టిరీత
నక స్రుధారణి, భారము బాని కీ ద్రిరుడు బానిని
యానిని కెందు ప్రాత కానీరుముండు జేవగ
నీళ్ళెందు కలకుండు గాక ముట్టెడ." చాకగ్న.
౪, ఆ. ౯౩; చంద్రా. ౨, ఆ. ౪౫; 3. స్థానము,
చొటు. "నీ. ముత నుకృతములదండ మెడ
కొండ. భాగ. ౪, పుం. ౧౩౪; 4. చిత్త
సార్థ్యము. "నీ. వెనదండ న్నెట్లంద నేదండ కాండ
ముల్ ననుదయందరయనదెలి నడన." చిరా. ౨,
ఆ. ౧౯, భాగ. ౧, పుం. ౪౫౩; 5. అందు,
నర్మమిథ కృష్ణకము. "క. అదండ బలదండను

లేదండ తెలంగఁ బది .." ది. శ్రు. ౧, ఆ. ౧౩౬, చం. కా. ఆ. ఆ. ౬౧; ౬. పక్షముద్దీమిడ ముఖం బొలతో పాడువగా నేర్పడుటయను. (శ. ర.)
 తై. ది. (సం. పండితా.) చరచు, మా. . "గీ. ఇచ్చుటాదండఁ గై నీని నెమి నోర్తు." నాచ. ౪, ఆ. ౮౦, ది. శ్రు. ౧, ఆ. ౧౩౬ (సం. పండిత. శ. పండిత. శ. పండితా.) 1. బాచాపు. "గీ. అలివచ్చులు బాచున లగుట నేమి నందియం దింక పండలరాయ సిడికెక్కలై యుండ పొంపునఁ బిక్కుటిల్లి, పరిపెనయొక యకురిచ్చి వలకు వగుల" య. ౪, ఆ. ౪౪, శుక. ఆ. ఆ. ౪౫౩; 2. ముఖంబొధనము. "గీ. తనకట్టిమాన్దిరి దండపాల్కి మెలంగు మెలమునై పడి విస మిడినగడి." ప్రబంధ. ౧౮౧; 3. తై. పండ, పాస్తావలంబనము. "గీ. కమ్మికింకఁ దెలకేల దండయచ్చు, నేమి బడిపెడులేఁ బాపులేరు తోడ" తమా. ౧, ఆ. ౧౫; 4. భుజులము "గీ. పండ గల్గినబుద్ధియెందుకు దనకుబలియొలిమియొం గనపాగవలని నెరిగి ప్రకృతిబుణము జేచ్చు ఇచ్చురితోడ, గదమకట్ట కదముట్ట నదప కలయ." ప్రబంధ. ౫, ఆ. ౪; 5. ముద్ది యొద్దానియగరి; పల్లయధ్వనిము. "ప .. పొవరికదండ యడుగడుగుపొవరికదండ మచ్చెక నుండు మక్కటపుదండ మెలంబుగాఁ గలపదిరెండు దండబాతు .." ప్రబంధ. కిరా. అం. భా. ప్రి. ౨౦౮.

దండక. సం. ది. ఆ. ప్రి. దండకారణము. దండకడియము. తై. ది. (పండకడియము) భుజ పలయము, కేయిరము. "ప. పులితోల్కానెల నంట దొడకి పింజుల్ నూరితూరక వళింబులు బల్లింగపు బాండు దండకడియంబుల్ ..." పా. ౧, ఆ. ౬౩.

దండకము = దండకడియము. "ద్వి. మెలవని కానెలు మెంటకత్తలకు దలముట్టు బదవికదండక డెంబు." ద్వి. పారిశ్ర. పూ. ౫౬౫. ౪. డండకము. సం. ది. ఆ. పుం. ప. పి. కాశికవృక్షము. (ధండ); 2. అరణ్యవిశేషము; 3. దేశపేరుము. విలా. (ఆ. పి. కా. ఆ.) దండంచుదది.

దండకరియ. ద్వ. ది. ప్రాకరకల పుస్త పుకట. (శ. ర)

దండకరి = దండకరియ. (ప్రా.)

దండకల. ద్వ. ది. (దండకల.) అకారము, పుత్ర. "ఉ ..నీ ముదండకల లగుదు నిర్వికల బాంబున న్నమూర్తియై, యావృషకేతనం బెనుకల బాంబుని నోరబడ్డెదను." తై. ౧, ఆ. ౧౦౦.

దండచేయి. ద్వ. ది. (దండచేయి.) నందిలిచ్చగం దము. "గీ. దండచేలాత్తి గరిగట్టి కుడుమెదురు, నందముల..." చంద్రా. ఆ. ఆ. ౬౧.

దండచేరు. ద్వ. ది. (దండచేరు.) పి. ను. గు. లు మున్నగువానిని పోకముచేసికనుకై యుంబయో గించుతోరము. "గీ. అలగునేమగునై యలంగు బానగం గల యందనిదండచేరుండెనెని." చంద్రా. ఆ. ఆ. ౪౩.

దండధయందు. సం. ది. ఆ. పుం. 1. రాజా; 2. యముడు. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. గట్టుకు చాల్చు వాడు; 2. దండనము చేయువాడు.

దండక. సం. ది. ఆ. ప్రి. 1. దండంచు; 2. దండగు నిధించు.

దండనము. సం. ది. ఆ. ప. 1. దండంచు; 2. సం దుగు నిధించు.

దండనాయకుడు. సం. ది. ఆ. పుం. 1. నీవాధిపతి; 2. రాజా; 3. నేనుగిరి శివ నిధించు అధికారి.

దండవిల్కడ. ద్వ. ది. మల్లయధ్వనులొని యొకా నొక మెలగును. "ప. దండవిల్కడు కదలములు కలయ మెలగును... మెలగు నికమ్మ తెలిసి." ప్రబంధ. కిరా.

దండనిది. సం. ది. ఇ. ప్రి. 1. వాండుకీమాద్వర్ణ కాస్తము 2. శివనిధించు, న్యాయపాలనము. పండిరించుడు. సం. కలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దండించు పినివా సం.

దండనము. ద్వ. ఆ. ప్రి. 1. నమిండు. (శ. ర.); 2. పక్షముద్దీమిడ ముఖంబొలతోఁ బొడుచుట వలన తొరుకుగా నేర్పడు. (శ. ర.)

దండపాలు ద్వ. ది. (పండపాలు. భా.) నమిండు. "చ. బలములపాలు చారుకలపాలును కావెను దండపాలుతోల్లల కొడకలము తెచ్చి యని లక్షణం దన్నయన్లు గాంచి .." రామా. ౮, ఆ. ౯౮.

దండపాణి. సం. ది. ఇ. పుం. 1. యముడు; 2. కాశీ క్షేత్రపదవి యొకానొక చేప.

దండపాదస్థము. సం. వి. ఆ. న. అతిశయముగా
దండించుట.

దండపాశీకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చోరోద్రవము
లేకుండ పట్టణమును గాపాడెడియధికారి.

దండశిష్టు. వి. న. క్రి. ప్రచారించుకొట్టు. "గీ.
చూచినవచ్చెడి నిలు పాటవైచి నరసకామరస
భిరుకరగదా దండ పెత్తి, దండహర్తి మనో
జాండు దండపెట్టె, నవ్వుచీచేపు నెవ్వచి నివ్వు
కొడను." కుక. ఆ. ఆ. ౪౫౩.

దండప్రణామము. సం. వి. ఆ. పుం. పొస్తాగనకు
స్మారము. భార. ఆమ. ఆ. ఆ. ౩౧౫.

దండము. ఉ. ధ. దే. వి. నమస్కారము. "న...

శివా నీకు నవంజరి భవా నీకు నభివాదనంబు
పాండురంగా నీకు దండంబు.." భీమ. ౩, ఆ.
౨౧౧. ఆం. భా. ద్వి. ౧౭౫. సం. వి. ఆ. పుం.

న. 1. కట్టలగడము; 2. శిష్టులోకైత్రకాం
దము; 3. నిలదండె; 4. కవ్వమునుంకనదండము;
5. దననముఅడచుట; 6. దండించుటరాజ

శిక్ష; 7. దండుగుజ్జిమానా; 8. రాజా శక్తుల

యొడఁ బ్రయోగించు చతురుపాయములలో
నొకటి (ఇది పద్ధిచుట, భవముచేయుట, వీడి
చుట యని మూడువిధములు); 9 నీవదండు;

10. అక్షమంగా దీర్చినవ్యూహము; 11. భార,

ఓకానోకమానము; 12. అభిమానము, 13

దేహము; 14. మగగుఱి; 15. గుఱ్ఱము; 16.

నమూనాము; 17. ఘటికగడియ.

దండయల్. సం. శక్ర. దండించుచున్న.

దండయమానుడు. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ) దండించు
చున్నవాడు.

దండయూత్ర. సం. వి. ఆ. క్రి. 1. రాజాదుల
శక్తులపై చాడివెలుపుయొద్దయూత్ర; 2.

పెండ్లియందరియూత్రనిపు.

దండయ్యక. సం. విణ. (ము. క్రి. ము.) దండించు
వాడు.

దండయ్యకత్తుడు. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ) దండింప
దగినవాడు.

దండలాహము. సం. వి. ఆ. పుం. వృక్కనిశము,

శోలాకు. "గీ. కుండరిస్త్రీలేదండలాహముఖ్య

వృక్కంబు లచ్చరన్ నెఱపుచుండ." కవిరా.

౧, ఆ. ౧౯౪.

దండలాశ్వము. సం. వి. ఆ. న. నాట్టులేదము. "గీ.

బంధారైమెల నచ్చేరట్టు గడికాంబలాశ్వలు

దండలాశ్వములు నలున్." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౨౫౬.

దండవాచి. సం. వి. న. పుం. 1. దండవమున కులకు

వాడు; ప్రాద్వివాకుడు; 2. ద్వారపాలకుడు,

దండవాభి. సం. వి. ఆ. పుం. వితుల.

దండవాచి. సం. వి. న. పుం. తలారి, ఆరికుడు.

దండవిధి. సం. వి. ఆ. పుం. శిక్షావృత్తిదండనమున

గుఱించి విర్వహించినానము.

దండనిలు. దే. ఆ. క్రి. 1. ఇలుకుకొను. "గీ. వెనుక

ముంబడినవృద్ధమున గరంబు, దండనీలి వృద్ధమున

నవ్వునరణిభుండు." వైమ. ౪, ఆ. ౧౨౫; 2.

అలలగుఅనుముడును.

"గీ. దండకూకాశీకు

తలలు దండనీలంగఁ చాటింతున్ కాబధర

మహాశ." కాశీ. 2, ఆ. 2౯.

దండసిల్లు = దండనిలు. (ఇలుకుకొను.) "చ. మగన

గఁచవలయుంబునముం బడి రాముడి దండసిల్లు..."

వైమ. ౩, ఆ. ౧౪౯.

దండహస్తము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ద్వారపాలకుడు;

2. యముడు; 3. బ్రహ్మచారి; 4. నన్నాని.

దండాట. ద్వ. వి. (దండ+ట) దేగాట. (శ. ౪)

దండాడించే ద్వ. ప. క్రి (దండ+డించు.) పెండ్లి

పైదవనాడు పహువరుల నెత్తుని యాటా

డించు (చా.)

దండాడింపు. ద్వ. వి. (దండాడించు. ఛా.) పెండ్లిలో

విదవనాడు కహువరుల నెత్తుని ఆడెడుటట,

దేగాట. (ప్ర. చా.)

దండాచండి. సం. ఆప్య. పరస్పరము దండములతోఁ

గొట్టుకొనుచుఁ జేయుయద్ధము.

దండాచము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బండి మొదలగు

వాహనము; 2. మచ్చరిపారి; 3. మచ్చరేడలగు;

4. బిల్లు.

దండాచనము. సం. వి. ఆ. న. యోగానులేదము.

దండాచకము. సం. వి. ఆ. న. మల్లకాలలేయము.

దండి. ఉ. ధ. దే. వి. 1. ప్రకాము. "ఉ. చండక

రావ్యరూంబునిధి చంద్రుడు భూవంబుం

దకంకు లాగుండియవాడు చేటువుల గోటలు

సంఖ్యల భూకథాప్రియై నుండగ నీక కాళిపురి

నొక్కడు రాజ్యము చేయు బెట్టు దిండెడి

పెద్దివారము ప్రకాశునివాడు భూమి

చాండ్." కా. ౧, ఆ 300; 2. కొర్రుము, వరా క్రమము. "గీ. కడలి వాస్తవములకు లెండు కరణ నున్న లెండుకలములకు వెనుక బట్టి దండి మెలుకు, నడిమికిర మెట్టి కడుగు గడినము లైన, చాడపుట్టములచేతక బగుల దన్ను." వి. పు. 2, ఆ. ౧౬౫. నమర. ౧, ఆ. ౬౫; 3. దైర్ఘ్యము. "ప...అచ్చేల్లు రాజుమరుదు .. మెట్టి వెయ్యల గొంతు దన్నున గొండవకు తన దండి విడువడయ్యె..." అచ్చ. భా. ౪, ఆ. ౫౯. భా. రా. బాల. ౪౧౫; 4. విధము, రీతి. "గీ. కొట్టివె బుకలల్ గట్టులై కాటుక కొండలదండి మెండుచూడ." దకా ౬, ఆ. ౧32. విణ. 1. ప్రతాపవంతుడు (క. ర.); 2. చరాక్రమవంతుడు, కొర్రుచంతుడు. "గీ. కనక యద్దన యాపెట్టికనము నీకు, దండివై లెమ్మ మనమేనెడమి కిది" భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౯౫, అచ్చ. య. 30౩; 3. భూర్ణము. "ద్వి. వామనకర్ణము దారి వచ్చి యద్దము, భూమి మూడవగులు పోనగంగ నడిసి,రెండవ గులనే భరియి వివిధా, దండిగా గొలిచి యాధవ్య బంధించి" ర. రా. బాల. 30పు; 4. గొప్ప, పెద్ద. "క. దాటకమాన రిక్కదలి చాకరభల్ కనుదండిమూకగో." రామా. 2, ఆ. 2౬, వారి. ఉ. ఆ. 3౫, నం. వి. న. పుం. 1. నన్నాద్రు, భిక్షువు, 2. చర్మరపాల వంతు; 3. యముడు; 4. ఒకానొకసంస్కృత కవి, 5. దవనముగి. విణ (న. నీ న.) 1. దండము గలవాడు; 2. దండించువాడు.

దండించు. నం. న. క్రి. శీఘ్రము, దండన చేయు. "క. దండధర యెట్టిదారుణదండమునకు నేమి దుమ్ము కము కేసిరి నున్నండ వయ తగనిదండము, దండియగ బ్రహ్మణుండ దగునే నక్కన్." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౫౯౯, మార్క. 3, ఆ. ౧32. దండించుచు. నం. న. క్రి. (దండించు భా.ప్రే.) శీఘ్రము చేయు. "ప. తన్నుకొల్పలేని భూపాలు నన్నిధిం దెట్టి నిబంబు దెలిసి దండించుకు ననిన." కా. ౪, ఆ. ౯౯.

దండిక. నం. వి. ఆ. క్రి. 1. దండము, కట్టు; 2. హార విశేషము; 3. త్రాడు, రథాపు; 4. వాక్యభేదము.

దండికనము. దే. వి. (దండికనము - స్వార్థమున.)

1. కొర్రుము, వరాక్రమము. "క. దండికనము నీమదన కక్కున వాచన మెట్టి వెమ్మ మిం, కొండొకమాట దక్కుము రహస్యహాసం బొక రింతు గ్రహ్యునన్." భార. విరా. ౪, ఆ. 32, భార. భీష్మ. ౧, ఆ. 32; 2. గొప్పకనము, అధి క్యము. "ప...వెల్లు కట్టుతూదండల దండికనం బున మెండుకొని..." ఉ. రా. ౪, ఆ. ౧౬3, ఉ. రా. ౪, ఆ. ౧3౮. [వాడు.

దండికుడు. నం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) శీఘ్రముచేసే దండియ = దండె. (నీలు.) "గీ...వివరణ కేరిదండియ యు మెట్టి..." వారి. ఉ. 3, ఆ. 33, నృసిం. ౧, ఆ. ౮౧. (క. ర.)

దండియును. వై. వి. (నం. దండికా) వక్రములు ఎండచేయుట మెండుగువారికై అడ్డముగా కట్టు కట్టు, మెం. "ప. పులుం గెలింగి...చాండు రంగా యననంబు మధ్యరంగంబు కొచ్చి యచ్చుట నిచ్చుం దనయచ్చు నుండు దండియుంబు దైవాలన్." చాండు. ౪, ఆ. ౪32.

దండివాడు. దే. వి. (దండి+వాడు.) బలాధ్యుడు. "నీ. బలవిడి యనగను బద్ధిండు దనగను దండి వా దన బలాధ్యుండు మెలగు." అం. భా. కృ. ౧౧.

దండు. యు. దే. న. క్రి. (ధనాదికమును) సంపా దించు. "ప...కానలే యాజపా, కలసాకంధ్ర మునీంద్రు, నండు బొగరక్కన్ తెక్క సామ్రాజిదంట లివ్క, దా యుచు దన్ననోధనము దండక దండ నేలేరగన్." చంద్రా. 3, ఆ. ౯౮, వై. వి. (నం. దండక.) 1. నీన. "ప. పాలువుగఁ జూడ్ర శేఖరుకపాశన మంగళవక్ర వ రిదోర్మలమున మట్టి చూజుగఁ బంచిత దండకొ నాగ..." కు. నం. 3, ఆ. ౧౦8, అం. భా. ద్వి. ౫౧౦; 2. నమాచుము. "గీ. తాండవం బాడె మిన్నేటికరంగండు." వార. 2, ఆ. ౮౦, అచ్చ. బాల. ౧౫౫; 3. దండ యాత్ర. "ప...వారలు ప్రియంబులం బుత్తుని వెడలి దండు పాటింది తనవారల కెల్ల కలం సిందిపుచ్చిన..." భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౧3౬, చం. రా. ౫, ఆ. 3౪.

దండుడు. నం. నం. వి. ఆ. పుం. 1. యముడు; 2. రాజా; 3. నూర్పునికక్క నుండువారిలో

నోకడు. (దండుడు, సింగుడు, మాకరు డను
వీరు ముట్టురు. సూర్యుడు నైత్యులకు వర
మియమడ మాకుట దృష్టియముల క్రమ
ముగా కంఠమాడువామలనో వర్తింతురు.”
4. ఇశ్వరభక్తుడ దగుమాత్యవంశపురాణ.

దండుకడలు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+కడలు.) చాడి
వెడలు, దండెత్తు. “నీ. గర్వింది సర్వసుద్య
సామ్రాజ్యములై కొందునని దండుకడల దలంచి.”
వరాహ. ౧౧, ఆ. ౧౨౨, ౧౨౩. 2, ఆ. ౨౪౯.

దండు. వై. వి. (నం. దండ.) 1. అధికారి అవ
రాధివలన అవరాధునినగరముగా పుచ్చుకొను
ధనము, బహుశా. “నీ. దండు వన దండు గనఁ
గన దండమునకుఁ బరినిధిగఁ దీయునట్టిద్రవ్యము
వరగు..” అం. భా. ద్వ. ౨౯౦, భు. ౨. ఆ.
౨౧౮; 2. రాజు ధనవంతుని బలాత్కారము
చేసి పుచ్చుకొనుధనము. “ద్వి. కలవారి గని
దండుగలు వెట్టె వృపుడు” విష్ణు. భూ. 3, ఆ.
(శ. ర.); 3. వస్త్రము. వస్త్ర-వా శాస్త్రవచన
ముతో దండుగ వేడివి. (దండుగ+తానాము.)

దండుగయ్యావాము. వై. వి. (దండుగ+తానాము.)
అనవసరముగా బాధించబడెనని ప్రతిఫలముగా
నిచ్చునామి. (ద్రా. వా.)

దండుగ = దండుగ. (అవరాధునినగరముగా పుచ్చు
కొనుధనము, బహుశా.) “క. కొంక యేమరు
దండుగం గొనవలయున్.” విశ్వా. ప్రా. ౧౨౯.

దండుచేయు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+చేయు.)
దండెత్తు, చాడిచేయు. “నీ. ఒక్కొకదింబు కడు
యింటియొద్దినారి, వలచినిచ్చువృద్ధి వపునం
తాచధరము, భూవంతుడు యెట్లు భవనివయ్యు
వాని బూని ధరం దండుచేసిగోని.” రా. వి. ౨,
ఆ. ౩౯.

దండుడిగ్గు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+డిగ్గు.) నేలలో
నూడి బయ్యెము. “చ... ఇం యెల్లన ముంచి
రహితలబులై, విడిమిదగ దండుడిగ్గుననిద్యు
డు వ్రువయిత్తులా యనన్.” ఆము. ర. ఆ. ౧౨౮.

దండుదారి = దండుదారి. (ద్రా.)

దండునిగ = దండుడిగ్గు. “నీ. దండునిగవాడు భంజ
నోద్దండు దగుడు.” దశా. గీ. ఆ. 3౯.

దండునిదియ. వై. వి. దీవిపునెత్తు. (శ. ర.)

దండునడచే. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+నడచు.) చాడి
వెడలు, దండెత్తు. “ద్వి. శ్రీని యొక నిశ్చల
వల్లభుడు, వాకారివై దండునడచువాడు.”
రం. రా. 11౧౧. ౨౧౯, పు. [(శ. ర. ప్రా.)
దండుదారి. వై. వి. (దండు+దారి.) కుంభాబాసము.

దండులంకై. వై. వి. (దండు+లంకై.) దండులో
తోపువృత్తిచారికి, బకాటి “నీ... తగు బకాటి
యనంగ దండులంకై.” అం. భా. ద్వ. ౧౨8.

దండువ. వై. వి. (నం. దండ.) అవరాధునినగర
ముగా పుచ్చుకొనుధనము. “చ. వనితాం కర్మ
చేసినను వారల దండువ తెట్టె బంది...” దశ.
పి. ఆ. ౧౦౧.

దండువచ్చే. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+వచ్చు.) యుద్ధ
మునకు వచ్చు. “ఉ. ఇంటికి బొడ్డు క్రచ్చర
తేలి నిలు ని నిలునెత్తి వచ్చునో, వెంట నీ దండు
వచ్చెనవో వేగమె రా మఱి యేల యందువో.”
రా. వి. ౨, ఆ. ౧౮.

దండువిడియు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+విడియు) 1.
నేలలో నూడి బయ్యెము. “నీ. దండువిడిని
బల్బద్రుఁ దగ్గొండదండ.” దశా. ౨, ఆ. ౧౬.
కువల. ౧, ఆ. 33; 2. చాడివెడలు, దండెత్తు.
“నీ. శాసనవాగ్ధ యిటు లద్దశాననుండు, విక్రవిధు
నిటివై దండువిడినవచ్చుడు.” ఉ. రా. 3, ఆ. ౨.
దండుపు. వై. వి. (నం. దండ.) అవరాధునినగర
ముగా పుచ్చుకొనుధనము. “క. వాన గొని పోయి
యేమఱి, గోవుల దా వెలివెగేది గొల్లడు వలి
కొగోవులవెల యరువం దగు, భూవరునకు గొంక
దండుపువ తెట్టె దగున్.” విశ్వా. ప్రా. ౧౧. పి.
శకుం. ర. ఆ. ౧2౧.

దండుపెట్టు. ద్వ. న. శ్రీ. (దండు+పెట్టు.) దండించు,
డిగ్గించు. “ద్వి. పెద్దవాగయగారి వెడలబ్బి
లికా, దనగణనింగయ్య దండుపెట్టిలికా.” బండికా.
నుహి. 3౦౬. పు.

దండువెడలు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+వెడలు.) చాడి
చేయు, దండెత్తు. “నీ... అలరుచుట, గొనరు
మెట్టింది నలరాజు నివక మాఱు, వినితానము
లవై దండువెడలి నపుడు.” పారి. ౨, ఆ. ౧౧౯,
ఆము. ర. ఆ. ౨౬3.

దండువోపు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దండు+వోపు.) దం
డెత్తు. “ఉ. కుచకరుడు పొయ్యబలంధన

బంధువులను దండవోలెనంగ... నమిర. ౧, ఆ. ౧౨౫, ౪౪. ఆ. ౨౦౮.

దండె. వై. వి. (సం. దండెకా.) 1. కిన్నెర; 2. కంబు. (క. ర. ప్రా.) "ప... మృతవంగం బుపాంగం బాపబులు దండె కాళం బురును కిన్నెర నన్నగాలి పిక్కి ముఖపిక్కి వానెల్లొలు డోలు .." అను. ౪, ఆ. 3౫; 3. కల్లకీలంగు. "ద్వి కల నొప్పు దండెల వల్లబుమిండు, దోలకాడుచున్న యాంబోళిక లేవి." ద్వీ. హరిశ్చ. ఉ. ౨౨౨౯; ౪. ౧౪౪. 2, ఆ. ౧౪౪; 4. త్రాసుకోల, కల్లకీలకట్ట. (క. ర.), 5. పిక్కి. "ప... కంబులు కిన్నెరలు రావణమా ప్రబలు .. పిల్లల స్త్రీలు దండెల కల్లీలు .." ప్రబంధ. ౬౦౫; 6. దిండాకారముగా నుండువాడనిపిషము. "ఉ. పేళియు సుమర్షణ శ్రుతిసమేతమనన్ బిశ గూర్చి మద్దెలల్, దాకము లావబులులను దండెలు బుగులు నొక్కమ్రాతగా." శ్రీరం. మా. ౪, ఆ. ౧౫3, 7. కంబున నేల రాచుకొననుండ మగవుగంక కెడుట ఆద్రమంగా పారెనొక్క. "నీ. బలిబిజియులు చుండుండ యూడిక పిక్కి, పట్టులు దండె వానెల్లొలు." హంస. ఆ. ౧౧, 8. వికల్పకదనమూడ నద్రమంగా యంది కల్లెమ కొయ్య. (క. ర.), 9. ఆయింధునిపిషము. "ప. భారతీదేవిముక్తు నదివి గాలి దంధ్యంబు చేసి జనునిచెడ దండె కలిగి యదితియధరకల్లపంబు చక్కడచి .." కాశీ. 2, ఆ. ౯౫.

దండెత్తు. ద్వీ. ఆ. శ్రీ. (దండు+పత్తు) దాడిచెడలు, యద్రమమూ బోవు. "మ. కనలాం బొద్దిక కాంకరజ్వరమునై దండె క్కె గల్గింపె నృప్తమ బారాతి ప్రతిబద్ధరంబు..." ఉ. హరి. ౬౫, ఆ. ౯౮, క. ౧౧, ఆ. ౧౦౯.

దండెత్తు. ద్వీ. ఆ. వి. (దండెము+పిట్టలు) గడచిల కగల్గుటకు దండెకు నడుమ గుచ్చివ రంధ్రము గలరాచపిట్టలు. (క. ర.)

దండెము. వై. వి. (సం. దండెకా.) 1. వస్త్రము లెండలేయట మున్నగువానిపై ఆద్రమంగా గల్లెడుకట్ట. మొ. "నీ. ఉదిగివకుడుగనదోడేతు బంధిచెట్టి, దండె నూపానమము కేయంబుండ మమర." హంస. ౧, ఆ. ౧౫౧; 2. గరిడినాథ నములలో నొకటి. "నీ. దండెము ల్లోనికందెము

లంభుకాకాండవస్త్రలను సోనకత్తు లమర." కళాం. ఆ. ఆ. ౧౬.

దండోరా. హిం. వి. (దర్శము. వాయించుచు కేయు.) ప్రకటనము. (ప్రా. వా.) దిండోరానేయి. హిం. స. శ్రీ. దర్శము. వాయించుచు లెకటిండు. (ప్రా. వా.)

దండ్రమానుడు. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) దండెండు బడుచున్నవాడు.

దండుగ్గడు. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దండెండు దగినవాడు, 2. దండెండుపొత్తు మనవాడు. ఎంతకము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కల్లు 2. కొండోన. దంతకాష్టము. సం. వి. ఆ. న. పంబోముపుడుక. దంతకము. సం. వి. ఆ. పు. పంబోము, కొడుకుటలగిగాయము.

దంతచ్ఛము. సం. వి. ఆ. పు. పిష్టము, చెదవి. దంతధావనము. సం. వి. ఆ. న. 1. పంబోముట, 2. పంబోముపుడుక. పు. 1. పొగదళి; 2. చంద్రశి.

దంతచ్ఛము. సం. వి. ఆ. న. 1. పంబము, మొల్లి; 2. ఇంద్రశి.

దంతపిషము. సం. వి. ఆ. పు. దాగిచ్చి. దంతభాగము. సం. వి. ఆ. పు. విడుగుదేహమున మంపిటిభాగము.

దంతము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కల్లు, కళము; 2. విడుగు దంతము, 3. కొండనదిపై ప్రదేళము; 4. పొదరిల్లు.

దంతమూలీయము. సం. వి. ఆ. పు. దంత్యాక్షరము. (గ్రా. త. శ. ద. ధ. వ. ఆ. న. ఆ. పు. పర్ణములు) దంతచెల్లుము. సం. వి. ఆ. న. కుటియగురు, పంబుకుడురు.

దంతవేష్టము. సం. వి. ఆ. పు. 1. పంబుకుడురు; 2. విడుగు దంతమున కేయ. పొత్తు; 3. పంబు గుణుపు.

దంతకళ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పులిచింత, రాంగిరి శి. దంతకళము. సం. వి. ఆ. పు. 1. విక్రమబిరము శి; 2. వింగు, విక్రమ శి; 3. నారించు, నారంగము శి; 4. చింత, జిత్తుము శి; 5. పుల్లర.

దంతావంతి. సం. ఆ. పు. బండోరులు దండెతో కల చుచు చేయుయ్యము.

దంతాయుధము. సం. వి. ఆ. పు. పంది, నూకరము.

దంతాలయము. సం. వి. అ. న. నోరు.

దంతాచోము. సం. వి. అ. తుం. ప్రశస్త మైవదింక ములు కలది - విశులం.

దంతి. న. వి. నో. తుం. 1. విశులం; 2. కొండ. ను. ప్రి; వృక్షవిశేషము, కాంబవతి యను చెట్టుకీ. హంస. క, ఆ. గ, విలా. (నో. వి. నో.) దంక ములు కలది.

దంతియ. = దంతె; (శ. ర.)

దంతురము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) 1. మిట్టల్లు మైనది, నిమిషాన్నతము; 2. మిట్టరండ్లు కలది.

దంతురికము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) నిమిషాన్నత ముగా జేయుటచేసినది.

దంతె. వై. వి. (సం. దండకలి.) 1. మిట్టటింటి కడ ముగా వేసెడువట్టె. "ను. దలచూ నిలపుకాల దూములుపై దాల్చిన్న నువ్వందదిం, తెలు దానిదినశింపుటిక్కిలనందిం జొంది రా వట్ట గా, రెండు తెన్నానొకగట్టిచవ్వరములో శేరాచరా తిన్నవై." ఎలా. క, ఆ. రక; 2. స్తంభము మీడినీట. "నీ. ఓటికంపునందుంకంబులు కళ క్షద్రుతుల్ దరి జేర్చునంకంబందెం తెలు .." రా. వి. గు. ఆ. రాగ; 2. నేల చదువుచేసెడు ఆచ్యుకట్టు, కృషిసాధనవిశేషము. "నీ. గుంటక నాంగను నొట్టు నా ఎంతె నా పాటు మనః గను బరగనుక గృహి, సాధనశ్చేమము..." అం. భా. ద్వి. ౨౩౩. (సం. దంతి.) వృక్షరీశము. "నీ...దంతె యనంగను వంతిమకువ." అం. భా. ద్వి. ౬౮.

[రంగ. (బ్ర.)

దంతెనము. వై. వి. పైకెదులము. వి. తు. ౭౮, ఆ. దంకము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) 1. దంకమునందు పుట్టినది (వర్ణాది); 2. దంకములకు పితమైనది. (దంకహర్మాది.)

దండడి. జే. వి. (క. దండెలి) దొడ్డి, నాగులనను రము. "నీ. అలరు దండడి దొడ్డి యన నామల రూపు..." అం. భా. ద్వి. ౧౨౨; 2. సాంద్రత, అధికము. "ను వడి నమ్రేకువయంబుల దొరగు దుర్బాకోద్ధృతాసారముల్, ఎదగండ్లు తెల యంగం దీప్తవివరద్యాకూముల్ గూడి దండడి యోద్రోద ప్రవృద్ధిచొంద బలువై..." హరి. భా. 2, ఆ. ౧౬౪. భార. విరా. ౨, ఆ. ౬౦; 3. నువ్వుము, రావుడు. "చ. నిమిషహరదీకంబు

లగుశేనరులొక వడి జేర్చుచున్నయొధరదలు గర్జలం దలులి దండడి నువ్వి యువ్వచోన యువ్వెదవుగ నండెయ ల్లగిరి చేర్చిక సేమియు లేక యందె .." హరి. భా. 2, ఆ. ౧౭౦. విలా. అధికము; కలవైవది. "నీ. కడగి భర్తము తోద నడచుచు నే మిట్లు దండడిమౌఖింబు జొందుటయును, నేపున నెవ్వడు పాపంబు చేయుచు భృతరాష్ట్రశాలనుభోన్నకు లగు టను." భార. ఆర. క, ఆ. ౧౬౯. ప్రి. విలా. ద్ర. 1. అధికముగా. "క. శీరము లూటంబుకు గంధరమును బాహువులు నరము దండడి ప్రయ్యస." భార. ఏరా. గు. ఆ. ౧౦౭. హరి. 2, ఆ. కగ, 2. క్షుణ్ణముగా. "ద్వి...పుణాబు రెండు దండడిచాకుచు" భూర్. రా. తు. (బ్ర.)

దండడించు. జే. అ. ప్రి. 1. అధికమగు, సాంద్ర మగు. "నీ. కలవులనందడి దండడించితార్తి, కదలకొకంగంతుల తెరను." భార. ఆర. 2, ఆ. ౨౮. వై. రా. ఆ. 23; 2. కలగు. "కీ. ధుల్లన నుండి కల్లదెలి చానరా యల్లర తెల్లచాతెనా, యల్లము దండడించు గుతుకోయది మాయంగం జొచ్చె గోధ్ర .." అశా. గు. ఆ. ౧౨౨.

దండడిదడు. ద్వి. ఆ. ప్రి. (దండడి+దడు) కలక నొందు. "క ..అతని గునవంక నా దండము గదీలు ముయిలొ, దండడిదడువారిదడ యే ముందున్." అశా. 3, ఆ. ౮.

దండడిపెట్టు. జే. న. ప్రి. (దండడి+పెట్టు) నవ్వు ర్దము కలిగించు, రాయుడిపెట్టు. "కీ. మూడిర రాజు బుద్ధి బలమల్ గలయంబు గోత్రజు బలక, దండడిపెట్టునంద విరుదా నడివిదగం బంది .." భార. విరా. క, ఆ. ౧౮౪.

దందన. వై. వి. మాయ; కాలము. (శ. ర. బ్రా.) దందనక త్రియ. వై. విలా. (దందన+క త్రియ.) మాయ చేయునది. (శ. ర)

దందనకా డు. ద్వి. విలా. దింపక+కాడు.) మాయ చేయువాడు. (శ. ర.)

దందనశీయు. ద్వి. న. ప్రి. (దందన+చేయు) పం చించు, మోసగించు. "క...కొండబంబు గుర లొనగి కొండలు కిదశీ, దందనశీయుడు గం టును, గొండలు దిట్టుచు పెళ్ళగట్టుచు గడక కన్." చంద్ర. వి. ౧, ఆ. ౬౦.

దంకనూకము. సం. వి. ఆ. పుం. మృత్యుము.

దంకనూకము. సం. వి. ఆ. పుం. రాక్షసుడు

దంకనూకము. సం. వి. ఆ. పుం. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిక్కిలి
కాల్పనలనుచున్నది.

దంధనము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) అకాశము.

"గీ. నర్మల్యబహుధానమందమునకు, దలచి
చూడగల పరిధిదంధనము ధనము." కవిరా. ౧,
ఆ. ౧౩౩.

దంకనీల. దే. వి. (దమ్మ + నీల.) మెట్టనీల. (ప్రొ. వా.)

దంకనీల. ద్వ. వి. (దమ్మ + కణ్ణ) దంకనాగలి (శ. ర.)

దంకనీల. సం. వి. ఇ. పుం. ద్వ. జాయాపకులు,
అలమకం.

దంకనాగలి. దే. వి. (దమ్మ + నాగలి.) దమ్మ

చేయుట కుదయోగించునాగలి. (శ. ర. ప్రొ. వా.)

దంకనీలము. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెల

గాడుచున్నది. "నీ. పులిపాల: ద్రావిడులు పాల

మృగిల్ల పిల్లతో బిలుక దంకనీలము." మల్లా

౧, ఆ. ౧౦. [[చూ. దంకనీలము.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీల. దే. ఆ. క్రి. (దంక + నీల) చెలగాడుచున్నది.

దంకనీలము. సం. వి. ఆ. న. 1. కాలు; 2. కవచము;
3 వల్లు.

దంకనీలము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కణ్ణనాగలి.

దంకనీలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కణ్ణము; 2. కణ్ణ;

3. దంకము; వల్లు; 4. కవచము; 5. ఒకరకము

కోమ; 6. మరొకరకము, ఆయనములనంధి. వి. ఆ.

(ఆ. ఆ. ఆ.) నలుగురు.

దంకనీల. సం. వి. ఆ. క్రి. చుట్టాము. (శ. ర.)

దంకనీలము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కాలు వడ్డ

వాడు; 2. కవచము దొడిగినవాడు.

దంకనీలము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కణ్ణమునది;

2. వాధించునది.

దంకనీలము. = దంకనీలము.

దంకనీల. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కణ్ణము.

దంకనీలము. = దంకనీలము.

దంకనీల. సం. వి. ఆ. క్రి. కణ్ణము, వల్లు.

దంకనీల. సం. వి. ఆ. పుం. మోరము, బంది.

దంకనీల. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అదనము; 2. పాము.

వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కణ్ణము గలది. (మృగాది)

దంకనీల. సం. వి. ఆ. న. ఉపకము.

దంకనీలము. దే. న. క్రి. (దంక + నీల) దంకనీల

చూడు. వశముచూడు. "గీ. ఘోరకముల

చూడు: క్కనీలము చూడు." పాడు. ౧, ఆ. ౧౩౩.

దంకనీల. దే. న. క్రి. (దంక + నీల) 1.

నిలవు; నిలకెట్టు. (చూ. దంకనీలము); 2.

అనుభవించు. (చూ. దంకనీలము.)

దంకనీలము. దే. న. క్రి. (దంకనీలము + నీల) 1.

నిలవు; నిలకెట్టు. "నీ... నీలము చూడు

మరి బాచి యాదించినవలయును, గంకనీల

వీరము దంకనీలమునకే తెగజూడ గాంచి

..." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౩౯౩; 2. అను

భవించు. "ఉ... మిత్రులది భావనందములేదయ

తోటకు లాగుచేసి దంకనీలమునకే వేళయని

లేదయ చూడుము దిట్టి కొట్టి దండించి మించి

తన ధనవనిపాలకు లడ్డగించినన్." రామ. ౩,

ఆ. ౯, ౩. వశముచూడు, స్వాధీనముచేసికొను.

(ప్రొ. వా.)

దంకనీలము. ద్వ. వి. (దంకనీలము + నీలము) దంకనీ

లము. "గీ. అక్కడనున్న దంకనీలమునందు, విని

జలకు కల్లు దుల యయి తిదిసి నిలిచె." భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౩౬.

దక్షిసపురాయడు. వై. వి. (దక్షిసము+రాయడు) దక్షిణాదిధిపతి, యముడు "నీ ..చుట్టు, ముట్టి బలంచందముల బడగొట్టి దక్షి సంపురాయని నీడువ గంపివైవ." అచ్చ. యు. ౨౫౦ ఇట్టే; దక్షిసపురాయ, దక్షిసపురాయే. యె.

దక్షిసము. వై. వి. (సం. దక్షిణ. క. దక్షిణపు.) దక్షిణదిశ. "నీ. తనరు దక్షిణసంజ్ఞ దక్షిసం బువ వలకడ యన .." అం భా. పు. ౭౧.

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. 1. అనభవయోగ్యుడు. "చ...నావ నావ నిష్క్రమించితగ్గరి నిష్కరము లాచివచావను చక్కెర కాచిరే." భా. రా. అయి. ౨౨౩; 2. నిలచు. "దగడ మానవరి గయాశిహిత్తు మాను మానమంటె దక్షి...". పరామా. 3. ఆ రాజు; 3. లభించు, పూర్వించు "క. భుజులకున్నుం జీద్రుం దావయ్యులకు నీవు నతని మోహి, నిజయముదక్కను..." భార. ఉత్క. ౧, ఆ. ౧౩౩; 4. అభివృద్ధి. "ఆ. పత్రిక బాబునీ నులిచావముల తనవించువారికొ, దొర్లులవారె దక్షిదురు తొప్పులదొరలు ముక్తిదొరుతు." కాళి. ౨, ఆ. ౪౯. భార. ప్రి. ౧, ఆ. ౨౯౧. విలా. అభీ నము. "చ...విద్యాగ్రణి నీని నివై దక్షిగ నిజకాంత కావయముకొనులియొజ్ఞ భయంబు కొందుఁ జేకొనిములు నీనియెంటు వడియగ నిందులకాని గ్రోలగన్" పారి. ౪, ఆ. ౫౬.

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) 1. నల్లకంఠు. దగ "చ...నందుడు దక్షివ సేర్పునె తత్తు ముద్వింక." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౧౦, 2. కలగు, బుండు. "చ...నిలవగ రానియు క్కినయు కెత్తెను దక్షిను దప్పివెంపు .." విశ్వ. ౨, ఆ. ౧౧౫. (క. ర. పా. కెక్కిరు ముద్రి. పా.)

దక్షి. వై. విలా. (దక్షి భా.) ప్యాధీనము. "నీ. భవనానందలకు దక్షిలుగా జేసి కూలి గావచ్చుల పాలు చేసి." భా. రా. యు. ౧౩౯౧. దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. విలా. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షి. వై. ఆ. ప్రి. (దక్షి+కొను.) వశ వలచును, అధీన వివరించును. "నీ. పచ్చక పురంబుంటి నువర్ణుకొని, నీలరాచుంబువసుపు

దక్షుడు. స. వి. ఆ. పుం. ప్రకాశకులలో నొకడు
విల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నమస్కరము, శత్రుడు; 2.
శిర్యరి, కుళలుడు.

దగ, తై. వి. (స. దాహ. శ. దగ.) 1. కావము
కాథ. "క. విహళ మనము నీతా, జేసిని వెనక
దగ నొప్పికి" ఖియి దక్కనీపు వధిపుద
మిదగ, మేవగ మామైదకా తెలుపు మిపు దివ
తనయు." రామా. శి. ఆ. ఆరా. (శ. ర. పా.)
తై. శి. ఆ. ఆరా; 2. దప్పి, పిపాన. "నీ. వెను
దవుల దగ నొట్టః జరి రిట్టుదః నొట్టె నుదురిధి
తెగనవ్వ నొక్కయిదులా." పాన్. క. ఆ. గరా.
ఆం. భా. ద్వి. ఆరా; 3. ఆయానము, శ్రమ.
"క. విది వివరకాబాంధవై యధవకుసుం తెంత
దవుల దగ లే కయినవ." పాన్. గ. ఆ. ఆరా.
పాండు. క. ఆ. ఆరా.

దగదగ. జే. వి. ప్రకాశించు మొదలగువారియం
దగుతగులము. "క. విదవహరణమన తెగం,
జనీమన దగదగ వెయిగురుదురాళి యనన్, వివ
రుహపాణిముఖాంబుజ మనమాయధిసౌధమంధ
మై జ్వలింతున్." పాండు. 3, ఆ. ఆరా. ఆ.
రా. గి. ఆ. ఆరా.

దగదగము. జే. ఆ. శ్రీ. (దగదగ+ఆము) దగదగ
యని ప్రకాశించు "క దగదగముయెడ జొ
పునఁదగి నుజ వచ్చె." య. ఆ. ఆ. ఆరా.
ప్రకాశ. 2. ఆ. ఆ. ఆరా.

దగర. జే. వి. కారము. (శ. ర.) విల. (కళువజ్ఞు
దులలో) వగది గుండు. "నీ. చిగురావలేకత్తు
లగునీరి నెంకవ దగరశాయిలసూరి దెగక
యలన్పు." రాజు. చ. 3, ఆ. ఆరా. పరాపా.
3, ఆ. ఆరా.

దగము. జే. వి. కీడు. (శ. ర.)
దగదు. జే. వి. యుద్ధజీవుడు. "వ...దగరు మొద
లుగా గలసాధనములచే జీవానుభవించియు..."
ఆ. హరి 3, ఆ. ఆరా.

దగలుకొట్టు. జే. ఆ. శ్రీ. (దగలు+కొట్టు) దప్పి
పుట్టు. "ఆ...దగల్, కొట్టకయుండ మేపురలు
కొయపుమందులు గలపుణా శ్రీపట్టి..." మివల
క. ఆ. ఆరా.

దగలుకాల్. జే. వి. (హిం. దగల్ కాల్.) మోస
గాడు, దొంగ, "నీ...వివసాలవిత్తు చిద్విషము

దగలుకాల్ హరాలోరు .." హంస. గి. ఆ.
ఆరా. 3. [మను.

దగా. హిం. వి. మోసము. (కృదు.) నన్ను దగాచేయ
దగాలోరు. హిం. వి. మోసగాడు. "నీ. దరిద్రీ తెదు
గొట్టు తెలి దగాలోరు వివసాలవిత్తు..." హంస.
గి. ఆ. ఆరా.

దగ్గఱ. జే. వి. (దగ్గఱ. ధా.) సమానము. "గీ ..
తెలు దా మంజ దగ్గఱ శ్రీవ పాంశయంచ
యొద్ద నా నిగటాఖ్య యువ మహాశ్రీ." ఆం. భా.
కృ. ఆరా.

దగ్గఱిమీ. జే. ఆ. శ్రీ. (దగ్గఱ. ధా.) సమానించు.
"గీ. ముహూర్తము దగ్గఱిమీ. నే మోగి యొన్న
రా దని యెదురునాడ..." విల. 3, ఆ. ఆరా.

దగ్గఱిల్లు. జే. ఆ. శ్రీ. (దగ్గఱ. ధా.) "గీ...తమనీయ
యిప్పుతగు జామదగ్గఱిల్లు, నీదురాచావర్త
నుడు..." శేష. క. ఆ. ఆరా.

దగ్గఱు. జే. స. శ్రీ. ఆ. శ్రీ. సమానించు. "గీ. దగ్గఱ
ముహూర్తవేళ యొకభోద్ర." రామా. క.
ఆ. ఆరా.

దగ్గు. జే. ఆ. శ్రీ. కావముచేయు. (శ. ర.) వికా
వము "ఆ. వగరు పుట్టె మతః తెగరే వంశం
బులు నుక్కినయిలు దగ్గు విక్రమిల్లె." భాగ.
౬, పుం. ౬. ఆ. ఆ. భా. ద్వి. ఆరా.

దగ్గుల్లిక. జే. వి. (దగ్గు+లలిక.) గడ్డవల్లరము.
"క. ప్రవచాత్మతకుల్, దుగ్గిళంబుల దొర
గగదగ్గుల్లికగడ దళమదయితయు దామన్."
కాళ. గ. ఆ. ఆరా.

దగ్గు. స. వి. ఆ. శ్రీ. మార్పు. మున్నుదిక్కు. విల.
(ము. శ్రీ). ము. కాల్పవాడు.

దగ్గుము. పా. వి. ఆ. వ. కాల్పము. విల. (ఆ. ఆ. ఆ.)
1. కాల్పముదేసని, 2. అశుభమేసని. (దగ్గ
యోగము మొ. జ్యోతి.) 3. చుకీమాలిద.

దగ్గుము. స. వి. ఆ. ఆ. కాల్పదగిద.
దగ్గుము. స. ప్ర. (ప్రమాదకర్తయన వచ్చుకర్త
ప్రకృయము. ఈ ప్రకృయ మంతయును గల
వదము విశేష మగును. శ్రీ దింగమున ఈ
రాంత మగును.) బాటి. ఉదా:—కామదగ్గుము,
కామదగ్గు. మొ.

దచ్చి. తై. వ. (దంట+చాక-సం. ద్వివతుమ్మం.)
ఎనిమిది. "నీ. దచ్చి యం చగగన దగరు వచ్చక

నంబు... అం. భా. ద్వి. 30౬. నిం. ౧, ఆ. 3౪.

కవిశాస్త్ర మేము. ద్వ. వి. అష్టాదశము, శరభము.

"నీ... ఎవరోతులకు లేదు లిట్టి కవి, శాస్త్ర మేములు .." అచ్చ. అర. క, ప్రబంధ. ౧౬౮.

కవి. వై. న. (దంట+చవుక-నం. ద్వి చతు వ్యం.) ఎరిమిది. "మ .. చారుద్యుక్తగోపాను గోపాను క్రాంతగ నీ పొక్కటి జామ జోడొది చనం కవి. కామచ యి, త్రిక బారా దుగ యందు తెల్లనివ లుట్టినివ కాదత్తులన్." భా. 3, ఆ. ౧3౧. ఉ. హరి 3, ఆ. ౧౩౧.

కవి. జే. వి. నిర్ణయాలి. వేనమనుటియూక్తమనూ ముఖాచ్చాదనము. "నీ .. మనూముఖాచ్చాదనం ము, కట్ట యువ దగ .." అం. భా. ద్వి. ౨౪3.

కవి. జే. వి. (కట్టింపు. భా.) అలలియట, శరభ ము. "నీ... ముద్దీపుటలముల నదిలియకట్టవలకు, తెక్క-నూముగ నిర్దుర్త వెలిది .." ఉ. హరి. ౬, ఆ. ౯౨. భా. రా. యు. ౯౯౪.

కట్టము. జే. వి. 1. పాదవస్త్రవిశేషము. "నీ. కట్టము నీకట్టికట్టియెగాది కాగ గా దని కేల అయట నిమిరె." స్వా. ౬, ఆ. ౮. ఇందు. ౨, ఆ. ౨౧, 2. గుట్టము మొదలగునానికి పొట్టకుం గట్టికె కానెకట్టి. "నీ పొట్ట పట్టెడ గాంక గట్టికెయె కాదకట్టముతోడ .." భా. 3, ఆ. ౨౩3. 3. కుయియ, భాదము. "నీ. గట్టియె ముంపులు కట్ట ముతో గానించునయియ నెలకు నోనాడు నదియు .." వివశరములు .." భార. విరా. 3, ఆ. ౧౬౨. విజ. 1. సౌంద్రము, కలకత్తెనది

"చ. మదకలకుంధిమంధివమూర్తికముతో గను కట్టు కట్టమై." స్వా. ౧, ఆ. ౪౧, అం. భా. కృ. ౧౬; 2. అభిక్తము, గొప్పవి. "క. లెట్టిది మనకాదమునకు, కట్టపుగ్రోధము గాను ధరణీ గామకగట్టా యేల కపిచిలి..." భాగ. ౧, స్కం. ౪౮౦. (వృత్తియందు మాట్టు కదమగునో మునిర్తమునకు నికల్పముగా లోపము. ఉదా-కట్ట కెంపు. భార. కర్ణ. ౨, ఆ. ౨౪౫); 3. బడుల, చీకెనవాడు. "నీ ఎడ నెండిలి ముందు నివము కొంటి, వానక కడిచిలి కేవల వడకుతుంటి, గాలిం

దూలిలి నకనలు గానెత్తి, కట్టి గుండిలి కట్టి కట్టులు నైతి" కాళి. ౬, ఆ. ౪౪.

కట్ట. జే. వి. (కొం. కట్ట.) నిర్ణయ వేనమనుటి యూక్త. (౪. ౮)

కట్టి. వై. వి. (నం. ధటి. క. కట్టి క. కట్టి.) కానె, కానెక. "నీ. ముంపులవచ్చిదిట్టి యెలకుగా గట్టి గట్టి యవంబిడి కడియములు తెల్ల." చాల్కి. ౧, ఆ. ౧౮, స్వా. ౪, ఆ. ౧౦3.

కట్టింపు. జే. ఆ. శ్రీ. భూమియర్చించు "నీ. అట్లులు కట్టింది యంపుల గట్టలు మొదలు కట్టుకు తోలి ముప్పుము." భాగ. ౧౦, స్కం. భూ. ౪3౦. న. శ్రీ. 1. అవలయ, దెవించు. "క. కట్టింది యెవ్వ కే ముదికట్టింది" బాలకునకు అరవకుము." భాగ. 2, స్కం. ౧౪౪, కళా. 3, ఆ. ౧౬౧; 2. జయించు. "క. కట్టింకురు దురుదయనకట్టింకురు హరులైన .." దిల్లి. ౧, ఆ. 2౩, వరాహ. ౬, ఆ. ౨౦; 3. కాలియ, భూమి. "మ. గద కట్టింది నింకంపుమర్తకు నకాల్లండు శ్రేయస్ .." ఉ. హరి. ౧, ఆ. 3౪, 4. గట్టిగా మారు. (వృత్తి)-మహాకావీ మందు పెట్టిందినాడు.

కట్టి వై. వి. (నం. ధటి.) కానె, కానెక. "నీ. మింది యిగ్రామాకాహం పెట్టింది మేలు, కట్టుకట్టి తల్లికాయలు పొగరుమిగులు, గుట్ట ములు నందలములు గొడుగు గాంధికలిమి పొగ జొంపెల బుడమి పట్టులకరిము." య. ౧, ఆ. ౬౪, కాళి. ౪, ఆ. ౧౩౧.

కట్టుండు. వై. విజ. (నం. భృష్ట.) కట్టకనము గల వాడు, క్షీరుండు. "క. కట్టునడినన్నగీత్రునిగట్టె దురు గాంచి యెట్టు కలంకితకులియె, కట్టుండు లక్ష్మణుం దనుక, విట్టెనెం విమగునాని పృథు బాలమునన్." భార. అర. 2, ఆ. ౧౦3, భార. అర. ౫, ఆ. ౨౩3.

కడయు. జే. వి. (క. కడ.) గుండె మొదలగునాని- చలనము; అట్టిచలనమున కనకరణము. (నీని యాశ్రయితికరూపము. కడకడ, కడకడకడ.) "క. అడుగుల కడకలకడ దెవత్తులు, కడుపుకు గుండి యలు పలిరి నడకడ మన..." కళా. ౨౪, ౧౮3. ద్వి హరిశ్చ. ఉ. ౧౭౯౩ హ. శ్రీ. విజ. కిష్క) ముగా, వడిగా. "నీ .. ముఖనకనలముల కడ

దడదగఁ జెఱచెఱ యన... పేరము ముఱు
తన శిశువు నీకే." అం. భా. ప్ర. ౬౫. పై.
౨. (నం. భూ.) 1. కొయ్యత్రాయకత్వము. "నీ.
కలయంబులతోడఁ గొంగెలు దడఁచెట్టి నిరులపై
నభికారి విజ్ఞు రాల్చి." ఉ. హరి. ౫. ఆ. ౫౦.
2. చాళా. (హ. దడకట్టు.)

దడకట్టు. ద్వ. ప. శ్రీ. (దడ+కట్టు.) (నెయ్యి యానె
మొదలునని పీఠముపాత్రలనుగాని అని యెంచి
యెన్ను పాత్రలనుగాని, నరియెత్తకాలను విడతట్టు
నుంచి కూచును. దడకట్టు. (శ. ర. పై.)

దడకూ. యం. జే. విణ. దట్టుము. "ఉ. విడముగ
మర్కటేంద్రునియఁ దాళిరంబులు విక్ర. తిల్ల..."
ఉ. రా. ౬. ఆ. ౧౩౯. పై. వి. పం. (పే.)
1. నేన. "క. కొడుకులు గోదండ్రులు దడమడఁ
కులు ముదమంద నేరకులులు నదిపుల్, దడ
ములుఁ గొల్పగ భర. లుబిడగ శరభుఁడు
రాల్చి మలదఁ జేసెన్." భా. రా. చాల. కె౨౨.
అం. భా. ద్వ. ౨౧౦; 2. సమాచారము. "క.
కొడుకులు దానును గుఱుత్తుదడములఁ గఁగుట
భటుల్ వ్రాతములన్..." భార. ఉ. ౩౫ ౧, ఆ.
౨౨౦; తు. పం. ౧౧, ఆ. ౫౭౫.

దడవిట. జే. వి. పేటపాపానము "క. నటలు దడ
మటలు నటనలు..." తెలిసి పాఠుఁడు, పిలిచివుంటు
దిరుదు నేనీ వివిధ నగుచున్." ప్రబంధ. ౬౧౪.

దడి. జే. వి. (శ. ధడి. క. కట్టు.) 1. వెదురు మున్నగు
వానితో నేర్పఱచినకడక. "నీ. కల్పరేఖలమీద
గాలింది యాచుట్టు పరువేరుదడి గట్టి నిరుల
లేక బాసి..." య. ౫. ఆ. ౯౮, హరి. పూ.
౬, ఆ. ౨౧, 2. వెదురుచాచ లోనగువానితో
నేర్పఱచినముఱు. "నీ. ముంగారునుంగుడు
మొఱుకరానెల నలుచుట్టు ముట్టినవలకల,
ప్రాకుడు క్రిందజిమ్ముటానులదట్ట మరువంపు
భోవమరికములు..." పేయఁ గొలుపుచి
రుట్టి జిమ్ముడు కత్తెనుయము పేనది యగుట
చూపుచియ మెలర్చు." పాంథి. ౧, ఆ. ౧౭౮.

దడగ. జే. వి. చాల, శేటకము. "చ...యెఱుగ్గుడు
మొఱుక లెదానధుఁగుకడంది ర్మ ప్రతాప
ముల్, దడిగలుగు నుంబం గొడుగుదండములన్
వినిల్చి వచ్చినన్." భార. ఆశ్వ. 3, ఆ. ౧౪౪,
భార. శ్రీ. ౨, ఆ. 3.

దడిమము. జే. విణ. నర్మవిదిమృదువైనది. "ద్వి. విడి
పోగచంద్రికనిగ్గు లల్లారు. దడిమపునదఁ
దడివారు నొద్ది." ద్వ. పం. ౪, ఆ. 3౧౪. పు.
దడిము. పై. వి. (నం. కలిమడు.) బలత్వ శయ్య.
"నీ. శయ్యాభ్యాంబు మెట్లు మెట్లు దడిమము
దడిమము పాపు మెత్త, యన..." అం. భా.
ద్వి. ౧౬౩.

దడిమము. యం. జే. విణ. నర్మవిదిమృదువు. "నీ.
దడిమంబుఁజేలలఁ గడియెత్తి మనుగొంగులతెల్ల
పట్టుమల్లులవ గట్టి." కళా. కె, ఆ. ౬౫ కళా.
౪, ఆ. ౧౦౫.

దడియ. జే. వి. ఉపత్యక్త, కొండచేరుననెల. "ఉ. కర్మ
లకు నెలపు గాఢమీమానస, యత్తుల నడపురిండు
లాటవిటలు, కడపులుండు గొండ దడిజలు మన
లొంట్లు, కింకవట్టు చరియ నెఱుగ మలయు." హరి.
పూ. కె, ఆ. ౧౩౩.

దడియంగఁబడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దడియంగ+పడు.)
శ్రీశ్రీనిలియుండు. "నీ. దడియలను మీరు
దడియంగఁబడక యంతక యటు పొందు గంభీర
ముఖ్యు, ల..." పృథ్వి. ౧, ఆ. ౮౦.

దడియము. జే. వి. (క దడ, దడియ.) రెండునీలలు.
"నీ. పీఠె యనగను గన్నట్టునింకలిది, దడియ
మన నెల్లదిలముల్ దగును శర్య." అం. భా.
ద్వి. ౨౬౯.

దడియం. జే. ఆ. శ్రీ. పలుకు; భజనము. (శ. ర.)
దడెము = దడియము. (శ. ర.)

దడ్డియము. జే. వి. 1. రెండునీలలు. (శ. ర.); 2.
ఒకవిధమైనమూఁగుడు. (శ. ర.)

దడ్డు. పై. వి. (నం. దండక. క. దడి.) మగగుఱి
శిష్టము. "నీ. ఆద్విసవచ్చియు ల్లరికట్టగాఁ
జూచు చానెయ మెదిన దడ్డు చాల్చి." రామ
లిం. శ. ౨౬ శ్రీ. పీ. ౬౮, పు.

దడ, జే. వి. శస్త్రవిద్యాభేదము. "ప...దారుధాణు
దడ యొద్దడ యాంత్రజీక...మొదలుగదను
నాలుగుదరులు..." ప్రబంధ. కె౮.

దడా. పై. వి. (నం. దళి.) నేన. (హ. దడాపెద్ద)
దడాపెద్ద. పై. వి. (దడా+పెద్ద.) నేనానామముడు.
"భూగగ్రయాకము. దడాపెద్దయాజ్ఞా నుధా
భుక్తితోఁజ్ఞుగ్రజీవల విచ్చె గంభీరశిరీ, భణ
ధామల్..." ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౭.

దశాయందు. వై. వి. (దశా+నాయందు) 1.

వరాకు బెల్లువాడు, ప్రతివారి. "మంచరామ
రమ. దశాయలు" దశాయలు" మదయను
గ్రుమలుగా, వీలువీలుగా బరాకు సార
సారె బెల్లుగా... "కృష్ణ. ఆ. అ. ౧౨. (శీవా
నాయకుడు అని శ. ర.). 2. శీవాని, కుమార
స్వామి. "చ. భద్రమణిగిల్లెట్ట నొకపారియి
గోలమి నీవనుబులై, బడిన చిల్లగుంపునొక
సారియ మింగుమి సొచ్చునీల మృ. నవ్వడినగు
టారి నొట్టబెట్టాయనిం దవవాసానలులొ, బడి
బడియందెనో యనురభర్త యనం దిగె దావ
భూమిలొ." శుక. 3, అ. ౪౪౮.

దశ. వై. వి. (న. ధరి. క. దశ.) 1. ప్రభువు, తేదడు.
(శ. ర.); 2. శీవానాయకుడు, "శీ..దశవరి
నాయకు" దగుబడాలు, దశవాంతు దశవారి దశి
యనంగను .."అం. భా. ద్వి. ౧౮౪.

దశ్రమడు. నం. వి. అ. పు. దశ్రమ్రుడు.
దశ్రమ. నం. వి. అ. న. దానము, తమి. విణ. (అ.
అ. అ) 1. ఇయ్యలబడినది; 2. విదులబడినది,
ఉత్పన్నము.

దశ్రాత్రేయందు. నం. వి. అ. పు. అ. త్రిమనముని
అనసూయయందు బుట్టిన మనముని.

దశ్ర. ఉభ. దే. వి. అభీతుడు. "ద్వి. మీరతి
మీరాత్రే మీరద్ర కవిర, మీదాన నకు గావరే
దయగోద." బస. ౪, అ. ౧౦౨౨; పం. సు. వి
ఇ. శ్రీ. తమి. దానము. అము. ఆ. అ. 3౪.

దశ్ర. ఉభ. యం. దే. వి. విధము, రితి. "న...విదర
లేమిం చేరిలంకదకన్నులం గమబట్టు కట్టె
ముణంగులముడుకు కుటియిం దిన చలంకలంవని
బాతులు పాత్రించుదత్తులు... "ప్ర బంధ. శిశు.
వంశ. ౫, అ. 3౧3; వై. వి (నం. దశ్రమ.)
స్వీకారము. (శ. ర.) నం. వి. త. పుం. పల్ల,
దంతము.

దశ్రమడు. నం. వి. అ. పు. 1. దశ్రమ్రుడు, పెంపుడు
కొడుకు; 2. దశ్రాత్రేయందు; 3. దశానొకరాశి.
దశ్రమడు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దశ్రమ+కా.) పెంపు
కొను. "గీ. అతఁ డొకయం గావెం తొగారి
వలన, నతలు యగుముద్దుకంజనాయునిదీ త్రేమ,
నాడి తొంగివచ్చి ముచ్చాల్గుతునని, కంజనాయుని
వారల దశ్రమొనయె." రాధికా. ౧, అ. ౧౮.

దశ్రమకాడు. ద్వ. విణ. (దశ్రమ+కాడు.)

భూమ్రుడు; అకర్మిండువాడు. "ఉ. అశ్రమెలం
తెలంగిమమననవనంబు కరంబు చేగన, పా. త్రి
హరింబ ముచ్చ మననంబినవాడత మట్టిలోటు
లన్, తిశ్రమెలన్ మెలంగ విహరిండుట నీడువి
శెగ్గు దోడుగన, దశ్రమకాడ యం చనగఁ
దత్తియ నీహనరించు బెక్కడో." కాళింగీ.
ఆ. అ. ౧౮౨.

దశ్రమము. వై. వి (నం. దశ్రమ.) అకర్మణము, (య.
దశ్రమకాడు.)

దశ్రమముడు. నం. వి. అ. పు. దశ్రమ్రుడు.
విణ. (అ. అ. అ.) దానముచేత తొంపబడిన
వాడు. (దానము. మొ.)

దశిత్. నం. శశ్ర. ఇచ్చుచున్న.

దదనము. నం. వి. అ. న. దానము, తమి.

దదము. నం. విణ. (అ. అ. అ.) ఇచ్చునది.

దద్రు. దే. విణ. తెలివినవాడు, (వ్యుత్.) రిపు
దద్రువు, నీకు చదువు రాదు.

దద్రు. దే. వి. 1. తోడిమిచ్చు, చిన్నిగుడి. "గీ. అట్టి
వానలొన నరోళిధాను; తోడినీది ప్రయాసం
బున నొదిలియందఁ, బాలనక్కారతరావకాంబు
గోడి, కడవ గల యొకరాతిదద్రము చేరి." బస.
౧, అ. ౮౨. పండితా. పర్వ. ౪౮3, పు.
భేరంగులు మొదలగు యుద్ధసాధనము లుండెను
తొలిమిచ్చె. "నీ. దంచనంబులకు దద్రములు
నెత్తింది వలుగాడికలంపులు బలంబుచేసి" ఉ.
హరి. ౨, అ. ౯౨. ఉ. హా. 3, అ. 3౪.

దద్రము. దే. వి. వై. వీరకృము; తలక్రిందగుట. "గీ.
దద్రముచేత నాయుగాఁ దప్పివీరినప్ప యెల
తేడినై దేని యొలికినట్లు, మలవాణునిమీదఁ
బడియ నాజలగఁజెలు, మననంబావకావచ్చు
మాటు దోచు." మల్ల. 3, అ. ౧౮౮.

దద్రుండు = దద్రుణిం. (ప్రా.)

దద్రుణిం. దే. అ. శ్రీ. 1. నం. ప్రముండు, కంగారు
పడు. "గీ. వెయ్యముంబు నిరుచక్కె చేటగాన,
నొకతొండలు దోరిన నెవకునీ, తప్ప నొక
నీనఁ దానినఁ దద్రుణింక, కిట్ల నేయుదు మద
దేగఁ బట్టియెన." చందా. ఆ, అ. ౩౮. శుక.
ఆ. అ. ౫౩౧; 2. భయపడు. "క. ఇద్దలొకట
నెవ్వరె, దద్రుణింక యెవ్వరె భృంభము గొనెడు

నామస్తయశ్చ యామిరుదుల, వద్దలు చగు నిది నిలులు భామినుశారా." వాల్మీకి 3, ఆ. 20.

దత్తలీల = దత్తలీల. 1. (కర్మబుద్ధి) వ్యక్తయము నొందు. "నీ... ఇంతలావ యార యెక్కికర్మి బులు దత్తలీలకు చందు వ్యవస్థిని గీ. చలించి .. "కర్మ. ౧, ఆ. ౨౪. సానందో. ౨, ఆ. 3; 2. భయపడు. "ఉ. కాంక్ష యునాకరము మనో కంఠమిం గన్వేది వీలకన్ వినిర్మించక చేది కర్మ కర్మము సేయము గొంకి దత్తలీల కర్మిని తయిం శంక చే... "కర్మ. ౪, ఆ. ౧౦3. ఆ. భా. పృ. ౯౨.

దత్తలు. చే. ఆ. క్రి. భయపడు. "ఆ. ౧౦౩ నళి కలెచి నదరి దత్తలీల దత్తలీలె బడిసి నలగం కెల్లు భయము, కెల నడుల కాభయము." ఆ. భా. పృ. ౯౨. పాడు ౧, ఆ. ౩.

దత్తలిక. చే. వి. పృ. ౧౦౩. "నీ మునియిం శామిని దత్తలిక మయ్యలలాగు గండుమిలెం కి దేవదీ మగలు." సానందో. 3, ఆ. ౧3.

దత్తకము = దత్తకము. (క. రి. పా.)

దత్తస్థ = దత్తస్థ. క. రి. పా.)

దత్తు. చే. వి. (ప. దత్తు. క. దత్తు) 1 విమ మొదలగునది. కట్టుటచేతకు మెత్తగు చేతకు తెల్లము మున్నగున విచే గొట్టుటచేతకు కలిగిమ వాళు. "చ. అలలం మెమి కాటు మనమిని దువ్వుచేసిలు వెక్కులన్, కలసింకమ్మమ్మల జిగి కెత్తునక స్త్రీదత్త కమ్మలన్; నెలకొనునద్ర సొమ్మ.. "రాధికా. ౨, ఆ. ౯. కర్మ. ౧, ఆ. ౧౪, 2. రోగవీషము. కలెచి. "స్త్రీ బరగు మిగము వెక్కువై బులెసిరొం, పుణుటొద్దులు కేన నొదవదగ్గ, వీడ్కెన్నులు బల్ల పెట్టెగిన కడుపు." నవనాథి. 3, ఆ. ౧౦2, పు.

దత్తగంబి. ద్వ. వి. (దత్తగంబి) కంబివీషము. "న. రిక్తగంబిములు దత్తగంబులు .." ప్రబంధ. ౨౦౧.

దత్తుడు = దత్తు. "నీ... దత్తు రంధ్రగం దత్తుగం, దత్తువు పెరులు..." ఆం భా. ద్వ. ౧3౧ దత్తువుము. న. వి. ఆ. పు. దత్తువును పోగొట్టువది - కలిసిపో.

దత్తులు. నం. ౨౦. (ఆ. ఆ. ఆ.) దత్తులు గలవి.

దత్తు. నం. ౨. ఉ. క్రి. దత్తు, రోగవీషము.

దత్త. నం. కర్మ 1. భరించును; 2. పోషించును.

దత్తు. నం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. భరించునది; 2. పోషించునది.

దత్తానము. నం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ. 1. భరించుచున్నది; 2. పోషించుచున్నది.

దధి. నం. వి. ఇ. న. 1. పెరుగు, 2. వత్తుము; 3. మద్దిశి. పు. నవళ మునుహస్త్రము.

దధిశము. నం. వి. ఆ. పు. పెరుగు, కన్యముశి.

దధిసారము. నం. వి. ఆ. పు. మెప్పు, నవనీకము.

దధిలి. నం. వి. ఇ. పు. పెరుగు, మునుహస్త్రము.

దధిమ. నం. వి. ఆ. పు. దధి.

ధ్యుము. నం. వి. ఆ. పు. పెరుగునముద్రము.

దనియూలు. చే. వి. ఆ. (నం. భవిత క. దనియ. త కలసా) కొద్దిమినిక్తులు, భాగ్యము. (క. రి. పా.)

దనిగు. చే. వి. క్రి. నూడు, నంమిడు. (క. రి.)

దనిపు. చే. వి. (దనియ. పా.) నూడిక, నంమిడు.

"నీ దనిపు మెదలెనక జిగిమొత్తుకనమునకు, ప్రియమొదలు ముందర వైలముడు .." భార. విరా. ౨, ఆ. 3౧౦.

నం. చే. అచ్చ. ద్వ. ౨౦౨, వర్తకము. "నీ. వాంఛియు ౨౦౨ నకు నీవు నదల కెల్ల, చేకు నీకు నమ్మలిల కేసి యెగువకు." న్యా. 3, ఆ. ౧౦2. ప. రి. 3, ఆ. ౧౧.

దత్తు. చే. న. క్రి. 1. నహించు. "క. ముందటి యుత్తాకములను, పెరుగులు నొప్పు గుచ్చిటికె బాయగం లేకొ దుదగం మళ కిన్నాడికొ దను కగ రాసిడిది డెప్పుర మొందె." వాది. పు. ౬, ఆ. ౧౧; 2. పొందుపూరించు. "నీ .. కింక శిఖాకృతివనుక దిస్తె నకురపలి వంద చనందవ ముకు గలవ వమ్మరుచిరదురధ యావన విజృంభమానసంధి రంధి విస్తూనివరము." చం. రా. 3, ఆ. ౪౫; 3. కలకలము. "చ... గొదగుం కెప్పులు మానవృత్తి కెచ్చి య, మునిగడ కెట్టి యక్రమి మున్నిచి లే మి పల్కి- సీమెం, దనకడు నీవ కాదముల కాచుడు నాచగుకేడి యేమియున్." భార. ఆను. 3, ఆ. ౨౨3. [దత్తు. పు. దత్తు. నం. ౨. ఆ. పు. దత్తువుత్తుడు. అను

దనువు. పం. వి. ఉ. శ్రీ. దబ్బవికాశములలో నొక తె.
(కళ్యణులభార్య, దానవులకల్పి)

దబ్బు. చే. న. శ్రీ. 1. పాపము పొందు. "ఉత్సా...
భగవంతు యోగమునను, ప్రభుత్వమునను, కొల్లె...
బాటు దబ్బు. ది ముక్తియిచ్చు" భార. శ్రీ.
౧, ఆ. ౪౯; 2. అనభవము "నీ అత్త పాతా...
త్కారమై యున్న ముక్తినిగి విమయావనములు
దబ్బు నిచ్చి." విరా. ౧, ఆ. ౯౭.

దబ్బుము. చే. విరా. (౧) దబ్బుకొప్పు. దిట్టము. "ఉ...
నట్లు కాటికే, యిచ్చిచేసి వా. కను లీతెని
దబ్బులగవ్యరూపం, దీప్తిలు .." భా. 3,
ఆ. ౪౦. (శ. ర. పా. 'దబ్బులగ వ్యరంపు.'
ముద్రి. పా.)

దబ్బుము. చే. విరా. విజయమొకటి నది. "దబ్బు... గారి
దబ్బులపాద్యుల నీగి మోగిరాడ." బస. 3, ఆ.
౯౭; ౪.

దబ్బుకము. చే. వి. రెండుముడు వి. యిచ్చియులు
చేర్చి కలువగా. కేసివ్యవహరించుము, పూను
"ఉ. దబ్బుకమెత్తి ముక్తికుం దబ్బుక విద్యన నీవు
భూమియో..." భార్య. గి. ఆ. ౧౭౮.

దబ్బి. చే. వి. (దబ్బు. పా.) 1. శ్రమ, బడలి. "ర.
పాండవల ములయై, రెండు గుప్తములు భూమి
యందును దబ్బియై, బడలి..." భార్య. శబ్ద.
౧, ఆ. 3౦౯. దిక్. ఆ. ఆ. ౧౫౫; 2. దా...
హము, నీరువట్టు. "న అద్భుతము. దు దబ్బికోర్కె
నీకు త్రావులయై నరసింహమునాది డిలు...
భార్య. ఆర. 2, ఆ. ౪౬౪, నైవ. ఆ. ఆ. ౮౧.

దబ్బి. చే. వి. (దబ్బి+ఇతి - సార్థము.) 1. దా...
హము, నీరువట్టు. (శ. ర.), 2. దాహము పా...
గొట్టు పానీయము. (మా. దబ్బియ్యి.)

దబ్బియ్యే. చే. ఆ. శ్రీ. (దబ్బి+ఇచ్చు) దాహము
పావులయై జలము నిచ్చు. "నీ. గుడ్డియి మిడి
కింహాని దబ్బియ్యున దనువారి నొక్కచేతాళి
చాళి" కవల. ఆ. ఆ. ౧౫౧, వాంస. గి. ఆ. ౭౦.

దబ్బిగొను. చే. ఆ. శ్రీ. (దబ్బి+గొను) దాహము
"నీ. దబ్బిగొన్నట్టివారి కొదబ్బిని, నరసింహులూరుము
చీకటి యాస్థానము పాకటా." నైవ. ౪, ఆ. ౫౭.

దబ్బు. చే. వి. కలుపు లోనగునది కట్టును మొదలగు
చానియం దగువ్యవహారము. (వ్యవ.)-కలుపులు

దబ్బు. కట్టుచున్నాడు. వాడు దబ్బు వరు
గట్టుచున్నాడు. (శ. ర.)

దబ్బు. చే. వి. శ్రీ. అమము, కట్టు. (శ. ర.)
దబ్బు. యు. చే. వి. 1. పుష్కరించు (ఇది పుష్క...
దబ్బు, వారదబ్బు యిది రెండుభుజులు.) "నీ. భవన
కుండులు దబ్బులం ద్దనఁబెట్టు" నీరా. ఆ. ఆ.
౪౬; 2. విదరులయై, చేత్రము. "మ. కలముకాళి
సముఖా యటందు బలదబ్బు లున్నవి చేత్రము
విక్తిలరాజ్యం కైలగంతులు విక్తిలరాజ్యం"
చుద్రి. ౧, ఆ. ౧౧౩. పానం. ౨, ఆ. అశ,
పు. వై. వి. (మా. దబ్బు.) దిక్. "నీ. కొన్న ద...
బ్బు దబ్బు యగు నైచాళ." ఆం. భా. దిష్టి.
2౫. దబ్బుదము. చే. వి. మూడుము (శ. ర.)

దబ్బుచేయు. చే. న. శ్రీ. 1. మూడుచేతిగ మూయు.
(భా.); 2. చేతులతో కలుపు. (శ. ర. భా.)
దబ్బుము. చే. వి. గోనలు పట్టెనుమాది, పెద్దమాది.
"నీ. మాది యొకనొక ముది యొకది గొప్ప
యైవ దబ్బు మన నలరుచుండు." ఆం. భా. దిష్టి.
౨౯౭

దబ్బుపావు. దిష్టి. వి. (దబ్బు+పావు.) దిద్దుకయ్యి.
"నీ. వెంకటయితోయ్యి నంగ మొత్తులు కలుపు...
విద్దుకరాళి అబ్బుపావు." పాంచా. 3, ఆ.
౨౩.

దబ్బుయంగరిము. దిష్టి. వి. (దబ్బు+ఉంగరము.) కది...
త్రపుముచేత బంగారముతో కేసియుంగరిము.
"ఉ. విమలాక్షుని యంగరి విద్బుయంగరం,
బుద్ధిరకాళు డొకసారి వారని చూచి మనం...
యొకలన్." కవల. ౪, ఆ. ౨౦౭.

దబ్బు. చే. వి. గొన్నె. "నీ. గొన్నె దబ్బురకరయన్న
భివక్తి ముందు..." పం. మా. ౪౭.

దబ్బు. చే. వి. 1. తొంపులనత్తుము. "ఉ. చే,
తానడు వచ్చి దగ్గఱన దబ్బు గా కొకదబ్బు
దీయగ, కాలును లేచి వెళ్ళి..." విజ. ౧, ఆ.
౧౦, నీరా. ఆ. ఆ. ౫౫; 2. మోసము. "నీ. విది
పుడమిచేడు లీంతయు విజయించుచు, వద్దిరా
కొండ కుద్దియై కొద్ది గాక, యున్నదిలు దెచ్చి
యందింజున్న మొందుకేని కొద్దియె దబ్బులు
చేసి నేడు." ఆపవ. భా. ౧౭౩; 3. వివత్తు.
"దబ్బు. భుజుల దెలిసి దబ్బులు వచ్చె నవను."
రం. రా. యు. (శ. ర.); 4. తచ్చు. "శ. భవన

భక్తఁ దనయవమ్మలనవరార వృణింది సావధాన
మరి వృణ్ణిమి కా నొక్కటె దబ్బులయని ముఖ
యిడుచుడి నాల్గి యంగ కలరున్." చంద్రాఁర,
ఆ. ౧౩౫; 5. తిట్టునించావక్కయ. "నీ. భర్త
రాణా టిన్న దబ్బులలే తిట్టుల గండుయ్య
యటన్నఁ గాసి యిమియ్." భుక. 3, ఆ. ౪౯.
దా. ౯, ఆ. ౧౫౩, 6. నిలాసము. "ద్వి. .
కొన్ని మేకపిల్లలఁ దనచాటిని నిటికినీటి దబ్బుల
వాట్ల విసరివేయుదు." బస. 3, ఆ. ౯౭.
విలా. 1. అనక్కము వచ్చేకరము. 'ద్వి. తగు నీను
వినుతుంటి దమయంతి కీపునగుదువు నామాట
దబ్బుల కాదు." ద్వ. నల ౧, ఆ. 3౭౩, కులల.
3, ఆ. 3౧౧; 2. బొంకువాడు. (క. ర.; 3.
మోదగాడు. "క. కేటయంగా నిభొదయ, తిలఁ
గిలుఁగక కవిత్త చెప్పి నిపునినకఁడుపిచ్చుల ."
కవిజనాశ్రయము. సంధ్య. ౧, ప. ౪, ఆచ్చ.
సుం. కిర; 4. భయంకరము. "నీ. పరిమాయఁ
దలలుతు లఱుదులు దబ్బుల మిడిమిగొట్టెలు
బడఁగివెల్లు." బస ౩, ఆ. 3౭.

దబ్బులక్రియ. ద్వ. విలా. (దబ్బుల+క్రియ.) దబ్బుల
లాడునది. (క. ర.)

దబ్బులకాడు. దే. విలా. (దబ్బుల+కాడు) 1. దబ్బుల
లాడుగాడు. అనక్కయదాచాడు. "క. కొలుకఁ
వడుఁ దొంటినోములయ ౧౧౧౯ మఱి బ్రతుకు
నొప్పు కలగుచు నీరి దబ్బులకొర్రకు..."
ఆచ్చ. అయో. 3౫, అ. ౫౭, ఆ. ౫౯౯, 2.
మోదగాడు. "నీ. నిన్నునే నన్ను మెఱుగి నా
చిన్నదాని నొక్కటా యాడఁదెచ్చిన నమ్మకొందు.
నేమిటికొ బాటనిడివిరి ౧౧౯౭ కాని, ముంకదబ్బుల.
వాడ నీ నాదొ కానొ." భుక. 3, ఆ. 3౭,
3. నిలాసమందు. "నీ. చాటవచ్చుచు గమనలో
బాడికాయ, నెలక లయములు పల్లి యు మునగ
పుత్తనొచ్చెనయ మందపాలలో కొన్ని త్రావి
యిచ్చు దబ్బులకాడు నీ కబ్బుటగునె." ప్రబంధ
౩౪౧.

దబ్బులయాట. దే. వి. (దబ్బుల+యాట.) విలాసక్రిడ.
"చ... రిపంథుల నుద్ధరిం గూల్చి ఖాల్చి యుం,
గడ్డు పగులెత్తియిల్ల బసవగైరిక భారలఁ బోల
గారందు దండుగక మంచి నీచుడును నుబ్బున
దబ్బులయాట లాడగన్." హరి. ఉ. ౭, ఆ. ౧౯౭.

దబ్బుల. దే. విలా. (దబ్బుల+వి.) దబ్బులకాడు,
దబ్బులక్రియ. (క. ర.)

దబ్బులి. దే. వి. 1. అనక్కపుమాట. (ప్రా.); 2. మో
నము.

దబ్బులవాడు. ద్వ. వి (దబ్బుల+వాడు.) మేదరవాడు,
వెనుదిబిల్లిలనో బుట్టులు మొదలగు నవి యెల్లు
నొది తీసిండునొకకాలివాడు.

దబ్బులైలు. ద్వ. వి (దబ్బుల+లైలు.) పదిత్రము భరించు
లైలు, అనామిక. "నీ. దబ్బులైలుయంగరము
మేదావిబొట్టు, మడుగుచేరివీడుట్టు తెదగు
గాఁగ, పడుగుచందంబు .." హరి. ఉ. ౧౦, ఆ.
౫౩౩.

దబ్బులంతె. ద్వ. వి. (దబ్బుల+తె.) దిబ్బులతో
నిర్మించినవహుటి పాత్రము, దబ్బునంది. "నీ.
బాణాపొట్టయి నుదబ్బునంతెయితు, తెత్త
నొడుగుచు బిడ్డఁ దాల్చి కుతుకమున్." హరి.
౭, ఆ. ౧౫.

దబ్బులుండబట్టు. (క. ర. వా.)

దబ్బులిచ్చు. దే. వి. తాటితెల్లు బట్టలుచేయు సాధన
విశేషము. (క. ర. ప్రా.)

దబ్బు. దే. న. క్రి. 1. తెచ్చు. "ఉ. ఉల్లములాన
సెనుడును ముడుకొ నే నొకదబ్బు దప్పెదన్."
సా. ౧, ఆ. ౭౧౨; 2. బొంకు. "నీ. పొక నేనది
నేఁ డిది విన్నఁ గన్నఁ బోవ్వము గాన మఱి
దబ్బు దబ్బిన నిట్టచలె నుండవలె మెచ్చవలన్..."
సా. 3, ఆ. ౫౦౮; ౩. మాట. "ఉ. ఉల్లము
లాన సెనుడును నుండెపో నేనొకదబ్బు దప్పె
దన్." సా. ౧, ఆ. ౭౧౨; 2. బొంకు. "నీ. పొక
నేనది నేఁ డిది విన్నఁ గన్నఁ బోవ్వము గాన
మఱి దబ్బు దబ్బిన నిట్టచలె నుండవలె మెచ్చ
వలన్ .." సా. 3, ఆ. ౫౦౮; 3. మూత,
మూఁకుడు. (క. ర. మా. దబ్బులెట్టు.)

దబ్బుడు. దే. వి. మూత; దబ్బుదము (క. ర.)

దబ్బున. దే. క్రి. విలా. ద్రు. 1. కిచ్చిముగా. "క.
గొబ్బున లేచి ఖుజుంబుల; దబ్బునఁ బఱచునొన్"
నీలా 3, ఆ. ౫౭; 2. ముద్దముగా. "క. గుబ్బులి
ద్రిమిరికింగమ, దబ్బులకొక్కమఁడు న న్నొ ద ప
కలెట్టుయొనొ, దబ్బున విడిచిగద యిది,
గొబ్బున నీ పరికి బొరకు. గుజురుగఁ తెచ్చుమా."
ఆచ్చ. ము ౮౭.

దమ్మరాజులకల్గి నోటికడను లేక నొడిచి నొనుచు." మల ౨ ఆ. ౧౧౪.

దమ్మిడి. డే. వి (హిం. దమిడి.) అయినానామల నానెము. రెండుకానులనానెము అని కొందఱు. (౪. ర.)

దమ్మ. డే. వి. 1. అడుగు, పంకము. (౪. ర. డ్రా.) 2. పొలము ఊడుపుటలై నీరు పెట్టి దుమ్ముట. (ట్రా. వా.) [మంకిలము. (౪. ర. డ్రా.)] దమ్మకొను. డే. ఆ. శ్రీ. (దమ్మ+కొను.) అడుగున, దమ్మచేయు. డే. మ. శ్రీ. కడోనునపుపొలము బాగు గాడుక్కు. (ట్రా. వా.)

దమ్మకునము. నం. వి. (ఆ. అ. అ.) 1. అలంకరణముననుడి; 2. దండోలుననుడి. దమ్మము. నం. వి. ఆ. పు. దుమ్ముటకులు బాడిలాగు టకులు బడుకలుబడినవయిన గలకొడెమాట. వి. (ఆ. అ. అ.) అలంకరణమునది, 2. దండోలున దగినది

దము. నం. వి. ఆ. శ్రీ. పున, కనికరము. దముచేయు. మి. ఆ. శ్రీ. (దము+చేయు.) 1. వచ్చు (వ్యవ.) శీత్ర రయముడు; 2. పోవు, వెళ్లి. (వ్యవ.) వచ్చినవనియెనది, కాబట్టి కరు రిక దయచేయుడు; 3 కడనోను, దయచూపు. "గీ. రాయబారము బండు నీరునుగి కృష్ణరాయ భారము విరాజును చూచి దయచేయుటకు ముద్దరాలనుమ్మి, యేమెఱుంగదు గోల భూమికలక" కృష్ణ. ౪, ఆ. ౧౩౨. పార్వ. ౬. ఆ. 3౦. న శ్రీ. వచ్చు. "నీ కరుణ జూచి కేళిలబంధకొడె యగుట దయ్యతివకు ముక్తకౌ న్నయ్యయి, దయచే... నెరముల నొనగి..." పాండు. ౫, ఆ. ౧౫2.

దయచుడు. మి. ఆ. శ్రీ. (దయ+చుడు.) కాలిసొందు "క. దయచుడునొ నరుణులు బుద్ధి భయపడుటనొ క్రొంది నేమె బాధన కలగి, చ్చయములు గడు వాడునొక, కుని నొక్కొక పురుషయ్యె గంధర్వు నకున్." కాళిద. ౬, ఆ. ౨2౨.

దయచాడు. మి. వి. (దయ+చాడు) కాయలే కుడు, దయగలవాడు. "మ. నిక్కురులుగా రాకపై, దయచాడై యపు డున్నదిన్నెలు వృథాకల్పము లయ్యెగదనన్." రాధా. 3, ఆ. ౧౬౬.

దయానాథు. నం. వి. (ఉ.) కనికరము గలవాడు. దయక. నం. వి. ఆ. శ్రీ. క్రియురాలు, భార్య. దయకుడు. నం. ఆ. పు. క్రియుడు. పరి. దయకుచ్చు. నం. వి. (ఉ.) దయ గలవాడు.

దయవాణు. డే. ఆ. శ్రీ. 1. అతిశయించు. "క. నకు రంగేశ్వరపదయుగ, ఘనదిగభవనానిధాధనితా పా న్నానిధివము కృష్ణకుశీకవయని నిలిపించి పరిక దయ దయవాణున్" కళాం. నీ. ౨౪. ౧౩. ౧, ఆ. ౬3; 2. నెలవేలు. "క. నోములు నోచినప్పలు మనోరేవుల్ దయవాణు నక్షత్ర, దామరశంకరై క్రియులు దామరశంకరము నల్ల ..." స్వా. 3, ఆ. ౨౫; 3. పొంగిపారలు, నిండు. "నీ. అనుగణాధిరర్యామృతం తెల్లచో దయ వాణు పెరలె నామయఃభూతి." పను. ౬, ఆ. ౯౯. దయలవాణు. డే. ఆ. శ్రీ. అతిశయించు. "చ... మది చివరలపు మ్మిలిసి మల్లిభిరామకనకం గొల్పు నూర్చి దయలవాణు నల్లలకరిమనకం నని యెచ్చు నిచ్చుటన్." య. ౧, ఆ. ౬౬.

దయ్యము. వై. వి. (నం. వై. ము.) 1. చేతడు. "క. దయ్యము నాళిల యిట్టిచెప్పము నెచ్చున్." భార. భీష్మ. ౫, ఆ. ౨౮౬. రామ. 3, ఆ. ౨౫, 2 వేలపు, చేపక "చ... దయ్యపుకూకలు వైడికొండపై, ననయము గాపురములుగ నమ్మియు గాచుచు నుడు నెంకయన్." య. ౧. ఆ. ౧౨, 3. వికారము. "ఉ... భవత్తూట శ్రీదయ్యము సోకెనో మిగుల బావము నొందు చు నాడు నాటికన్, దయ్యం బొడంగె..." భో. ౫, ఆ. ౨33. స్వా. ౪, ఆ. ౧౦౨; 4. దిప్ప, అద్భుతము "క. అయ్యుడునెఱుగన కర్మడు, కయ్యముగఁ బరుపాధక బుగఁ గలిగెన్, మయ్యునుతుగ యచ్చుట, దయ్యమునయ్య దిను నెచ్చెనిం గురునాథా." భార. మా. ౫౪. హర. ౨, ఆ. ౨౪.

దయ్య. డే. ఆ. శ్రీ. 1. కృపించుచున్న. "ఉ... భవత్తూట శ్రీదయ్యము సోకెనో మిగుల బావము నొందుచు నాడునాటికన్, దయ్యం బొడంగె..." భో. ౫, ఆ. ౨33; 2. అలగుట నొందు. "అ... కడిచిపైక మేడకంఠిర ములులు తాడి తాడి దమ్మి కట్టువాడె." శ్రీ. దా. ౨3౦.

దరు. జే. వి. (క. దరు.) తెలుఁమాట్టుము. "గీ. కొనుట
దర చారణ యనంగ మకుట గ్రయము." అం.

భా. ద్వి. ౨౩౭.

దరణము. జే. వి. ఎరిమిదిదబ్బులగానెము (క. ర.)
దరపు. పం. వి. క్రి. 1. హృవయము; 2. గట్టు,
ఒడ్డు; 3. బర్హకము; 4. భయము; 5. నది.

దరదరకలు. జే. వి. బ. విగ్గలు. "క. తెరతెరలై శిల
లురులక, దరదరకలు జేరి నువు దాక్కిన
శరభిక, ముఱియటి మందరిని య, క్రమిక దరి
ప్రాచునను ముఖ్యమంలై రిరిగన్." ల.వి.౨,౩,౪.

దరదారు. కొం. వి. కొలుపుకూటము. (ప్రా. వా.)

దరమము. వై. వి. (పం. ధర్మ.) విన్యాధుమ్యు.

(చూ. దరమంపుటాష్ట.)

దరమంపుటాష్ట. వై. వి. (దరమము+ఒడ్డు) ధనుర్విద్యా
గురుడు. "నీ. దరమంపు టాష్టకు దవక్రే లానం
నిన యేనాది మా శిక్షవైసతేడు." ప్రబంధ.
౧౬౦.

దరము. పం. వి. ఆ. పుం. న. 1. గొయ్యగ ర్తము;
2. శంఖము; 3. భయము. విలా. (అ. ఆ. అ.) 1.
దీప్యనది, రింతునది; 2. అల్పము, కొంచెమైనది.
(దరనము.) క్రి. విలా. కొలదిగా, అల్పముగా.
"నీ. దరగ్ధభం తెనధమ్మిభారంబు..." చా. ర.
౫, ఆ. ౨౯.

దరవిడు. జే. న. క్రి. (దరవిడు) చరియజేయు,
లాంగనా. "క. పనదుచాలాచన చక్రంబునకు
మునఁ దనమును మరుడు దరవిడఁగ మజ్జు
భోజనములు దీటిరి, జనపరి చనుచెంజె గేళిద
దనంబునకున్." కట. ౪, ఆ. ౯.

దరపు. జే. వి. ధక్వవిశేషము. "ద్వి. పరుగు లభ్యద
ములు పడియముల్ గంగ, నురుంగలు దిరపులు
నువ్వులందలంబు, నదలు మద్రైంగ లభ్యములు
పెళిలు." ప్రభులి. 3, ఆ. ౧౫౦. పు.

దరాలం. జే. వి. చరించుట, ప్రకాశించుట మొద
లగుచని కనుగరణము. "చ. కలకలవత్ప్రవత్తువ
మొంగులు దరాలను చేరెదెసిక, మ్ములు..." కవల.
3, ఆ. 3౨.

దరి. ఉభ. వై. వి. (పం. రీరట.) 1. గట్టు, ఒడ్డు.
"క...చర్మములు దరులు గాంగఁ బాతెరక్తము
వదియై." భార. ఆము. ౫, ఆ. ౬౧. ఆము. ౨,
ఆ. 2౯; 2. శీర, అంతము. "గీ. ముఱియు దరి

తేలిపొగను లేకుంజు తేలివలుచెంబులవాయు
దమ్ములు వెలంగ." విలా. 3, ఆ. ౪౮, హరి.
పు. ౨, ఆ. ౧౫౭; 3. నమోము. "గీ. బొబ్బ
లిడికొంచు నరిగిరి ప్రానిదరిగి." విలా. ౨, ఆ. ౬౩,
సా. 3, ఆ. ౨3౧; 4. చలియు, సానువు "ఆ.
అధికదర్మయు క్షమె అభివర్ణంబు, గమదరి నిజాచ
ణంబునీయంగాలు ద్రవ్యులట్లు .." భార. భభా.
౨, ఆ. ౧౮3. య. 3, ఆ. ౧; 5. దిక్కు, శర
ణము. "ఉ . బ్రతువల్లోడు వదిలిరి లేక
యున్న నాకుం దరి లేక యెంటి నిజ గుండుడు
గాదె యేమంగుట్లువా." పంగం. ౨, ఆ. ౧౨౫,
పం. వి. ఇ. క్రి. సుహ.

దరికొను. జే. ఆ. క్రి. (దరికొను.) 1. మండు,
బ్బులిండు. "ఆ. కొనువచావునంజె గొదలియడ
లుగఁ, తెరిగి కొకవచ్చి దరికొనంగ, నంతరంగ
మిచ్చు దగ్గల మెరియంగఁ, దొడగె .." భార.
క్రి. ౨, ఆ. ౪౪, రాజ. చ. ౨, ఆ. ౬౮. 2.
కాలం దగ్గను. "ప . ప్రాణేశ్వరి యేచందంబున
మద్విరహవేదనాదవాళలంబున దరికొనియెదవు."
వై. న. ౧, ఆ. ౧౦౮. ఉ. చరి. ౬, ఆ. ౪౫;
3. అంటుకొను. "క. ఎండియడవికొ దరికొని,
నుండెడు కార్మిచ్చుచూడ్చి...." భార. భిష్ట.
౧, ఆ. ౨౯౪, న. క్రి. దహించు, కాలి. "క..
జగముల్, పొడిపొడిగా దరికొనియెద, నెడత
యింతుక యనుజ్జ యిచ్చు మనశ్చా." చారి. పు.
౪, ఆ. ౧౧౫, దిశ. ౧, ఆ. 2౯.

దరికొలుపు. జే. న. క్రి. (దరికొను భా. వై.) 1.
కాలి, దహించు. "ప . ఇట్లు కాలిపురంబు దరి
కొలిది కృత్యానుహరణంబున గృహ్యకృష్ణంలై
నుదర్శనంబు దామోదరదీప్తమం తొడనుశి
సుఖంబుడె..." ఉ. చరి. 3, ఆ. ౧౫౬; 2.
ముట్టించు, అంటించు. "క. ప్రారాక్ష్మ లగుడు
లాక్షిగారంబున వారు నిర్మలని యెందకె,
దారుణశిఖ దరికొలిది..." భాగ. 3, స్కం. ౧౪.

దరఖాస్తు. కొం. వి. (కొం. దరఖాస్తు.) వ్రాతముల
ముగా అడుగుట; వ్రాతములముగా తెచ్చు
కొనుట. (ప్రా. వా.)

దరిజే. కొం. వి. వట్టుబుచ్చాడు. (ప్రా. వా.)
దరితము. పం. విలా. (అ. ఆ. అ.) భయము కలది,
నిజి.

దరిద్రాత్మ. ద్వ. వి. (వరి+దాత్మ.) 1. అక్రమము, అధారము. “క. మరేదాని యెల రక్కసిమరదాని లిల నమదిమూదనముఖ్యుల దరిదా పెఱుగక.” చక్క. ౪, ఆ. ౧౨౩; 2. పరిమాణము. “క... మేరువు, దరిదావున గూడి మిగులం దహతహ వడుచున్.” చక్క. ౪, ఆ. ౧౨౩; 3. హస్త, మేర. “నీ. కుంది కలహితలకు మది గొల్లవిడుచు విడిచి దరిదావులేమిలె లెన్నెకల మునులన్.” బ్రహ్మ. ౨, ఆ. ౧౧౧.

దరిద్రత్. సం. శక్ర. “వేదయనమున్ను మర్గరిహంతు చున్నది.

దరిద్రాణము. సం. వి. ఆ. న. వీరకవముదారి ద్రవ్యము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) వీరనిందినది. “నీ. అతిదరి ద్రాణజేన-మర్గరిహంతు ప్రా లేయకరిణినింబంబు ప్రాతె.” బైమ్. ౮, ఆ. ౧.

దరిద్రీకుడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దరిద్రుడు; 2. దుర్గతి గొందినవాడు.

దరిద్రుడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఏదవాడు, ఘోషీకుడు; 2. దుర్గతిగొందినవాడు.

దరిద్రేనీ. దే. వి. 1. వీరుడు, బైస్యము గలవాడు. “నీ. భుజమున గులరము ధరించుకొని సోలు దరిద్రేనీ యగుచు కేతానం డొకడు.” బై. ౫, ఆ. ౧౯౩; 2. బంధుడు, విసిరిగొట్టు. “నీ. ధర్మ కార్యములొ దరిద్రేనీనుడిన నిచ్చునా కప్పుక చచ్చుగఱక.” బేజు. ౪. 3౪.

దరిమిల. హిం. వి. తరువాత, దానియనంతరము. (బ్రా. వా.)

దరినిండు. తె. వ. స్త్రీ. (సం. దృక్.) చూచు “క... బమ్మో, దరినించునభివక్తంబున, నరుజెం తుడు నుండి మందోహాస యంతన్.” విక్ర. ౫, ఆ. ౧౩౮, ౪౫. ౧౦; స్కం. ఉ. ౧౧౫౫.

దరినెనము. తె. వి. (సం. దర్శనము.) 1. చూచుట. “క. ధరితేనురందన నీ, దరినెనమున మేరు పొడలె దనినెన జీత్రంబు...” కవల. ౨, ఆ. ౩౩; 2. రాజాదులకు బాడబోతునపుడు తీసి కొనిపోయి యిచ్చెడుకాదుక. “క. నీరాజా తన్ను దగ్గఱునరుచుచిన నన్ను దగుచు నజ్జడకాజీక, దరినెనము పెట్టి నిలిచిగంగరులయు మోదంబు బుద్ధై గఱగంబునకున్.” బీరు. ౧, ఆ. ౨౧౨; నార. ౧, ఆ. ౧౨౪.

దరుణ. దే. వి. గచ్చులూతలో రాంబ గలుపుట. (శ. ర. బ్రా. వా.)

దరుబారు. హిం. వి. దర్బారు, కొంతుమాటును. “నీ. తలకుబారున నావుడు దోవారిమల గది వేదని నందురావు లెన్న. నీ. రు...” అమం. ౩౩. ౧౧౩.

దరువు. తె. వి. (సం. ద్రవ్యా.) 1. నీలిరేషము, ద్రవ. “కు. బువడి నిచ్చులం బరుభాగవ తేంద్రులు తానమాడి పోవునపుడు కొరివొది దరువుల్ నరసంబుగఱ బాడ...” వరాహ. ౯, ఆ. ౧౪౫; 2. కాశము. (శ. ర.)

దరువుచేయు. తె. ఆ. స్త్రీ. కాశముచేయు. (శ. ర.) దరువులుపెట్టు. ద్వ. ఆ. స్త్రీ. (దరువులు+పెట్టు.) నీత ములుపాడు. “ద్వి. దాళన్నగతులతో దరువులు పెట్టవై మంకమున నుండి వచ్చి శరారియతనిఁ లెక్కక మయ్యె నాజేక.” ద్వ. బరమ. ౮, ఆ. ౧౩౩, ౪.

దర్బా. హిం. వి. 1. పెట్టు, బైక్రమును; 2. బాదాయి, గొచ్చు. (బ్రా. వా.)

దర్జీదరిజీ (బ్రా. వా.) దర్జయు. సం. వి. ఆ. పుం. కొంఠెముఖిలినమండ. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఇందుక యిలిసది. (పాశ్చాదికము).

దర్జరీకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కబ్బ; 2. ముఖ్య; 3. వాద్యవిషము.

దర్జర. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మర్గాజీవి. దర్జరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కబ్బ; 2. ముఖ్య; 3. వాద్యవిషము; 4. బర్జకవిషము.

దర్జరీణము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దర్జరరొగము గలది.

దర్జరీపు. సం. వి. ఉ. ఉ. స్త్రీ. దర్జరీపు. దర్జ. దర్జకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మన భుడు. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దర్జము కల్గించువాడు.

దర్జుణము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. అద్దము; ముఖ రము; 2. బర్జకవిషము.

దర్జుము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గర్జము, అహం కారము; 2. కస్తూరి, మృగముదము; 3. నిధము, రీతి. “ను... రధసోన్నాదకృయగ నంధ్రుడు ప్రవ్రుతి మంబర మంబుధి గలచదర్జుం బొచ్చు నొప్పించుదన్, దదనికంబులు వాటి...” భార. ద్వి. 3, ఆ. ౧౫.

దర్శించు. సం. ఆ. శ్రీ. గర్భంతు, శ్రుత్వం (నరసింహాచార్యులవద్ద నుండి). "వా. చిరుడు" హృత్కమలంగా కోశికము వర్ణించున... దుష్టానురగ్నప్రచ్ఛి దర్శించు... భాగ. 2, స్కం. ౨౯౬. ఉ. రా. 3, ఆ. ౨౪౬.

దర్శించుడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దర్శనము గలవాడు.

దర్శారు = దరవారు. (తా. వా.)
దర్శ. సం. వి. ఆ. పుం. కళ, కృణవిశ్రుముశి.
దర్శనశ్రుతము. సం. వి. ఆ. న. తెల్లని కాశముశి.
దర్శనాఘ్ని. మి. వి. (దర్శన+ఘ్ని). శాస్త్రములయందు భోక్తలు భుజించునానందము. "గీ. దర్శనాఘ్నిః దివి లేనికలుల మైలి, నంటి వికృతము భుజించి...". ఆము. ౩, ఆ. ౬౯.

దర్శనాద్రిశ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దట్టయుంగరము, ముత్తీపుముడవర బంగారముతోఁ జేసినయుంగరము. "గీ. కోశించు పృథ్వీమారులు దాశ్ర పితృదత్తగర్భముద్రిశకం జీర్ణము గలగి." పాండు. 3, ఆ. ౫౦.

దర్శాత్మ. హిం. వి. విచారణ. (తా.)
దర్శనము. సం. వి. ఆ. పుం. వికారము.
దర్శనీకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గాలి, వాయువు; 2. నావ్యభేదము.

దర్శనీకుడూ. సం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రుడు.
దర్శి. సం. వి. ఖ. ఈ. శ్రీ. 1. గర్భిణి; 2. మిల్లి. (శ. ర.); 3. పాముపక్షగ.

దర్శిగరము. సం. వి. ఆ. పుం. పాముగరము.
దర్శిండు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఘాతుకుడు, హింసించువాడు.

దర్శించుడు. సం. రి. ఆ. పుం. ద్వారపాలకుడు. విలా. (ఆ. రి. కా. ఆ.) 1. చూచువాడు; 2. చూపువాడు; 3. బలిపండు.

దర్శనము. సం. వి. ఆ. న. 1. చూచుట; 2. చూపుట; 3. చూపుట; 4. బలిపించుట; 5. దృష్టి; 6. జుష్టి; 7. భావము తెలివి; 8. ఒకానొకకాశ్రము; 9. భర్తము; 10. కల, నల్లనూ; 11. రంగు; 12. అద్దము, ఆదర్శము; 13. యజ్ఞము; 14. రాశాదులకు జూచునపు డీయజువానానక. (ఈయర్థము సంస్కృతగ్రంథములయందు గానరాదు.) "గీ. తనకు బ్రహ్మచ

యజుడేవతాపురసి, పాపముచేసి నర్హాభయముతోడ, నట్టిపారిశాకమల్లంగా వలికి, దర్శనం విన్న దివిది తాచుడు." నర. ౩, ఆ. ౧౫. సి. శకుం. ౧, ఆ. ౧౩౪. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చూచునది; 2. చూపునది; 3. జోషించునది. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. చూచుటకు సాధనమైనది; 2. చూపుటకు సాధనమైనది.

దర్శి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. పుం. ఈయన.
దర్శనీయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చూడదగినది, 2. చూడదగినది; 3. మనోహరము. భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౬౩.

దర్శము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చూపు, చూచుట; 2. అమావాస్య; 3. అమావాస్యవాడు చేయదగినయిష్టి.

దర్శయిత. సం. వి. ఋ. పుం. ద్వారపాలకుడు. విలా. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) చూపువాడు.

దర్శి. సం. విలా. (న. సి. న.) (నమసారకములందే ప్రయోగించబడును.) 1. చూచువాడు; 2. చూపువాడు; 3. ఎఱుగవాడు; 4. బలిపించువాడు.

దర్శించు. సం. న. శ్రీ. చూచు. "ఈ. పంక్త మెవంగం దన్నగరభామిను లబ్ధము లంఘ్నిః జోయు చక్రశృంగ విలాసరేఖః బరిఖాంబువులక విహరిండు గౌతమ, భౌతికమనస్కులై చిలవరాశిమరులే దలతెల్లి చూచి దర్శించురు గూఢపాద్యులక లెంకయు చీద శిరంబు పండుగన్." శకం. ౨, ఆ. ౧౩. (గౌరవభోయకలతో పెద్దల మున్నగువారిని చూచుటయందు తెలుగున ప్రాయశముగా నుపయోగము.) వారి. పూ. 3, ఆ. ౧౨౩.

దర్శించిండు. సం. న. శ్రీ. (దర్శించు భా. ప్రే.) విర్భవముచేయుచు. "అ...అచటినుండి వరుల, వాడు జోడనాడు వచ్చి దర్శించిండు, గనక రత్నచయము మునుము గాగ." ద్యా. ౧౧, ఆ. ౧౩౧.

దర్శనము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చూడబడినది; 2. దర్శనము తె. వి. (సం. దర్శనము.) కాశక. "గీ. దర్శనం విన్న నర్హానః గోచరి..." కాశి. ౪, ఆ. ౯౯. సి. శకుం. ౪, ఆ. ౧౩౫.

దలత్. సం. శక్ర. విరియుచున్నది విచ్చుచున్నది "క. దలదలతలదలదలదలదల, విలసత్పరికర విజ్ఞ

2. దూర్భము, దూరమున్నది. “క...దత్త
దివ్యుని దివిగము, నర్మలసత్త్వమునకన్యాయం
క్రమం జేసెన.” భార. అది. 2, ఆ. ౨౫. దశ.
౧౦, ఆ. ౧౦౩. ౧. విలా. దూరముగా. “శీ...
పోయిన మన్మదవర్ణిని నిశ్చయ, దానసత్త్వము
జేసి భేదమున నుడిచి.” అమ. ౧, ఆ. ౩౬.
దత్తగ. ౨. ౧. విలా. దూరముగా. “చ. భవదురి
కామబంధ కలికాలబోధ కుమార పంపాతిం,
దనయుడయిన కృష్ణమన దత్తగం బోధి...”
భార. అది. ౧, ఆ. ౫, ౨౬, ౨, ఆ. ౪౩.
దత్తరము. ౨. ఆ. ౧. (దత్త+రము.) దూర్భమున.
(మా. దత్తరము.)
దత్తరము. ౨. ఆ. ౧. (దత్తరము. భా.) దూర
స్థునిగా జేయెను. “క. నయోక వానియెనలన,
కాయంగ నెలయించి దత్తరమున సప్త్యో
పాయము పూరి యెరుగదురం, జేయించినయట్ల
యూననయిదు నీకన్.” పాది. ఆ. ౨, ఆ. ౧౩౪.
దశ. సం. వి. ఆ. ౧. 1. దీర్ఘపద్య; 2. పల్లవిపద్య
పద్య; 3. చిత్తము; 4. పరుష. పు. ౧. (బోధించు.)
నూరార్థిగ నూములు ఫలమియ్యకాలము. బ. ఆ.
పు. ఆ. ౧. జ్ఞప్తయించు. విలా. (న. నీ. న.)
పది. (నీలి) తెలుగున వ్యవస్థయొగము లేదు.
దశకంబుడు. సం. వి. ఆ. పు. రామనామము.
దశకము. జే. సం. వి. ఆ. న. పదింటినూహము
విలా. (ఆ. శివా. ఆ.) పదిపరమాణుము కలది.
దశత్. సం. శక్త. కలదుచున్న.
దశత్త. సం. వి. తే. ౧. దశకము.
దశభా. సం. అత్త. పదిభములుగా. (నీలిక చెను
గున వ్యవస్థయొగములు లేవు.)
దశనము. సం. వి. ఆ. పు. 1. పల్లవంబము, 2.
కొండకొన. న. 1. కపరము; 2. కలచుట, కాటు.
దశపాతక. సం. విలా. (నీ. నీ. న.) మనోపాతకము
లై దును ఉపపాతకములై దును జేసినవాడు. “క.
భవభయము నీనె నీడుం,దశపాతక యల్లవాడు
దాక్షిణ్యకానికపర్యవీణం దేతడు, శివుహస్త
యొనర్చు నీడు నిర్ద్రవపరా.” సాను. ౩, క.
ఆ. ౪౦.
దశబలుడు. సం. వి. ఆ. పు. పదిబలులు గల
వాడు. ముద్దాడు. (దశబలులు: 1. దానము,
2. శిలువ; 3. తుమ్మ; 4. దీర్ఘము; 5. భాగము;

6. ప్రజ్ఞ; 7. బలము; 8. ఉపాయము; 9. విశా
క్ర. చిత్తక; 10. భావము.)
దశభుట. సం. వి. ఆ. ౧. దుర్భ.
దశము. సం. విలా. (ఆ. ౪౩. ఆ.) పదియవది.
దశమి. సం. వి. తే. ౧. 1. పక్షమందలి పదియవ
తెగ; 2. నూజేంద్రుల వదనపది. విలా. (న. నీ. న.)
మిక్కిలి వృద్ధుడు.
దశమియ్యడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. మిక్కిలి
వృద్ధుడు; 2. సప్తదీర్ఘము; 3. షీలకారము.
దశరథుడు. సం. వి. ఆ. పు. ౩. కానొక రాజు.
(రాముని తండ్రి.)
దశరాత్రము. సం. వి. ఆ. న. పదిరాత్రుల నమూ
నము. పు. పదిదినములు జరుగయల్ల విశేషము.
దశార్థము. సం. వి. ఆ. పు. దేశవిశేషము.
దశార్థము. సం. వి. ఆ. పు. దేశవిశేషము, యదు
దేశము.
దశార్థుడు. సం. వి. ఆ. పు. 1. ముద్దాడు; 2.
దశార్థజేష్ఠుడు.
దశార్థుడు. సం. వి. ఆ. పు. చంద్రుడు.
దశావము. సం. వి. ఆ. పు. మరలించినది మొదలు
కొని పదియవదినము; 2. పదిదినముల నమూనాము.
దశీయము. సం. వి. ఆ. పు. 1. మగ్గ; 2. నర్మము.
వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) పొందించునది.
దశ్యమానము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) కలనము
చున్నది. [2. కొలుకలదేది.
దవ్యము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కలనముదేది;
దనవా. జే. వి. కలనముదనము. “క. ఆ ను రగ్రా న
కృతాంతకరసన్ దనవా ఫలించెదనులి యొకతె
సారసత్తు మోల దంభి, శివపాతకరూపమాన
లిలాపవాయు.” సాను. ౧, ఆ. ౧౦౨.
దసరా. ౨. వి. (సం. దశరాత్రము.) అక్కయలకుద్ద
ప్రతిపత్త మొదలకొని విలదనదశమివలన గల
పదియవకులు. (భా.)
దసిలి. జే. వి. 1. దశరథుడు. “నీ. రత్నంపులెలు
కలు రాయంచ ప్రతిములు మోడిపుట్టులవార
కులుమోలగు, విభంబు లగుచిత్త విదనములును
దసిలియలుకట్టె యల్లికలెదంగ.” కళా. ౨, ఆ.
౧౫, తుల. ౪, ఆ. ౨౧౨. 2. పదలు. (శ. రు.)
దసపది. జే. వి. గ్రద్దరాకట శిల్పమున నూర్పు
వాడు. “నీ. గ్రద్దరాకట శిల్పగూర్పువాని;

నేరు దనుకుంది యనగన దనుచుండు.” అం.
భా. ద్వి. ౨౦౮.

దనెను. దే. వి. ఆయుధవిజేతము. (శ. ర.)

దనినా. దే. వి. ఆయుధవిజేతము. “క. తనవు బయం
తునిచ్చుకొ, నున సాధనరాజవరసుమాయనినెంతం,
కొనువును నోరకదళనానన దనినాజోదుత్తుర
మునం తెనుగునెదిన్.” తువల. ౫, ఆ. 3౪.

దన్నుకు. హిం. వి. జేత్రము.

దస్త్రము. నం. వి. ఆ. ఆ. 1. ఊరించివది; 2.
త్రోసివేయబడినది.

దస్త్రము. దే. వి. కాశికములమూట. “ఎ... పేరుకు
సూత్రంబులు చన్ని బయింకరంబులు కర్చుచేసి
విస్తారంబుగా దస్త్రంబులు వ్రాయించి...” అనంద
వీరి. ౫౮, (దస్త్రంబులువ్రాయించి = మూటల
కొలది కాశికములవై వ్రాయించి.)

దస్త్రా. హిం. వి. ఇరువదినాలుగు కాశికములమదకె.

(ప్రా. వా.)

దస్త్రావతో. హిం. వి. (హిం. దస్త్రవీణ్) ఒడంబడి
కత్తము; సాధకకత్తము, పీచురు. (ప్రా. వా.)
దస్త్ర, హిం. వి. వనూలుచేసినపాము. (ప్రా. వా.)
దస్త్రూరి. దే. వి. (హిం. దస్త్రకార.) వ్రాత, “గీ. దట్ట
ముగఁ బెట్టియలకొనఁ బెట్టియెన్నునెనెనలగారు
జగికాశికములకొన, సారముగ వ్రాసియున్న
దస్త్రూరి జూచినదవుకొనె నాత్మభాస విస్త
యము గదర.” కృష్ణ 3, ఆ. ౧౦2.

దస్త్రము. దే. వి. కాశికములమూట, దస్త్రము. “సీ.
సీమమ్ము ఫిరాదు చేసి దస్త్రాల్ వ్రాసి యెకంద్రీక
కితానై కైగొట్టె.” అనంద. వీరి. ౫౯.

దస్త్రుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. యజమానుడు; 2.
చోరుడు; 3. అగ్ని. వి. ఆ. ఆ. ఆ. దర్ప
నీయుండు, రూపి.

దస్త్రుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. కత్తివై; 2. దొంగ,
3. రాక్షసుడు, 4. ఒకకాలివాడు.

దస్త్రము. నం. వి. ఆ. పుం. గాడిద. న. 1. అక్కిలి
వక్త్రము; 2. శివకాలము.

దస్త్రుడు. నం. వి. ఆ. పుం. దొంగ. ద్వి. అక్కిలి
కుమారులు.

దహో. నం. శ. శ్ర. కాల్యుచ్చు.

దహనము. నం. వి. ఆ. న. 1. కాల్యుచ్చు; 2. పులి
కథంగ. పుం. 1. పాత్రము; 2. పల్ల జీడికి; 3.

చిక్రములము; 4. కృత్రికానకకత్తము. వి. ఆ.
ఆ. ఆ. ఆ. 1. కాల్యుచ్చు; 2. నాశనము
చేయుచు. (ఆ. ఈ. ఆ.) కాల్యుచ్చు సాధన
మైనది.

దహనీయము. నం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. దహించుదని
నది, కాల్యుచ్చునది.

దహనుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. అగ్ని; 2. వికారక
రుద్రులలో నొకఁడు. వి. ఆ. ఆ. ఆ. దుష్టుడు.
వహనోచుము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. సూర్యకాంత
ముగ్ధి; 2. తెలుముగ్ధము.

దహరము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎలక; 2. నరకము;
3. హృదయము. “క... రిపుకృదహర, శ్రీం
ఖనిన్ గృహజిత ర్భృత్యసిద్ధిః.” స్వా. వీరి.
౪౪. వి. ఆ. ఆ. ఆ. 1. సూక్ష్మము నల్లము;
2. చిన్నవయసుది; 3. తెరిసిపోవకలముకానిది,
దుర్బోధము.

దహరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. చాలకుడు; 2.
తమ్ముడు; 3. వరుణుడు.

దహించు. నం. న. శ్రీ. 1. కాల్యు. “క. వరుకు
మనోజీవిక మగు, నుర్రెం బలవంక భువనోపక
త్యాకరదహతుడనెదగఁ దదా, కరదీపంబులను
మిగులఁ గాక దహించెన్.” కాళిద. ౪, ఆ.
౨౮; 2. నశించుకేయు. “వ... యోగి మున్నా
రై బయంబు విలయు దానికి నుచాయంబు వినుము
ప్రాణాయామంబున దేహదోషము దహించు
నది.” మార్క. 3, ఆ. 3౧౪.

దహించుచు = దహించు. (కాల్యు.) “కు... మహా,
గహనంబుకొ దహించుచుదా వశిఖరేఖా మిత్ర
భూవృక్షలక్ష్మీ, దహించుచో నిమిషంబులో
భువన మత్యాగ్నీర్మయుం బొందగన్.” ఉ. రా.
3, ఆ. 33౯.

దహ్యమానము. నం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. కాల్యు
బడుచున్నది.

దహము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. అగ్ని; 2. కార్మిచ్చు.
వి. ఆ. ఆ. ఆ. సూక్ష్మమైనది.

దళోమ. దే. ఆ. శ్రీ. (దళము+కొను) అభిధమన.
“వ. దళకొనియున్నలొంటి నున్నకుంబుకలంబున
వల్లి మోదటం, గలిగెడు కోగ్ధనంబులన్...”
చిక్ర. ౫, ఆ. ౫ (శ. ర. చా.)

దళగించు. దే. ఆ. శ్రీ. దట్టమున (శ. ర.)

దశమము. సం. వి. ఆ. న. ౧. ధేదిండు. విలా. (ఆ. ౪. ఆ.) ధేదిండును సాధనమైనది.

దశమ. ఉభ. యు. జే. వి. 1. ఆధికము. "శీ. దశమండు జేడిమి దశమ చూడగ లేదు దశమండును దశింకుగ వెలుచు." భా. రా. యు. ౧౫౩౯. విశ్వా. ప్రా. ఉరా; 2. నయూహము. (చూ. దశమూహు.) విలా. 1. ఆధికము. "చ. విల ముఖమం నిర్ధరణిర్భక్తురి వారిధి నిర్ధరణిర్మిన్, దశమగ ముక్తు రానిమనభారసభారసంబంధునం బాహు..." స్వా. గృ. ఆ. ౫౧. శుక. 3. ఆ. ౫౧; 2. సాంద్రము, నిద్రము. "ఉ...ధరావ రాగముల్, దశమమైన చీకటి దళింబయి చూపులు గల్గు..." భా. రా. యు. ౫౧౫; 3. పూర్వము, నవ్యుద్దము. "గీ. అశనికై ధార బోసితిఁ బ్రాణ మెల్ల, నట్టిప్రాణేశ్వరునితోడ నలిగియుండితి, కేదంగల జేమియో యవ్వయ్యె బాగు, దశమంగా బాట బోయవ్వు లైవలలును." గంధ. ౧౧౫. ఆము. 3. ఆ. ౧౧. వై. వి. (సం. దళి. క. దళప్ర.) శీర. (చూ. దశవాం. మెం.) సం. వి. ఆ. పు. న. 1. భాగము, పాలు; 2. నగము, అర్చము; 3. భందము, తునక; 4. ధేదిండు, దివళము; 5. ఆరు; 6. చక్రము; 7. పువ్వు దళము, తేకు; 7. నైవ్యము. "మ...అత్త మూల బలముల్ బాణు దిశాదంబరం, బంబున..." ము. ౧, ఆ. ౪౫. ఉ. హరిశ్చ. 3. ఆ. ౧3.

దశమూహు. జే. ఆ. శ్రీ. (దశమహిను.) 1. ఆధిక మగు. "గీ. దర్శన ప్రీతి వారివైననలు మిల, నల నియర్చి లితునము దశమహినుగ." భార. ఆరు. ఆ. ఆ. ౫౩. ఉ. రా. గృ. ఆ. ౫౧; 2. గుని నూడు. "గీ. లలితకలకంఠకలాహలంబు తెరుగ, దశమహిని రెండుగడల గాదంబతోటి, గొల్వ రాచిల్లసాంధ్రాణిగట్టమెక్కి, దర్శనము పొంద బడలలై దండునెడలి." ఉ. రా. ౪. ఆ. ౧౫౬.

దశమహింబు. జే. న. శ్రీ. (దశమహిను. ధా. ప్ర.) 1. ఆధికముచేయు, హెచ్చించు. "గీ. కనపెదని సాంధ్యరాగంబు దశమహింబు." ఉ. రా. గృ. ఆ. ౧౫౪; 2. సాంద్ర మొనర్చు, దట్టముచేయు. "గీ. బుడసాగ్నిభూయ క్షుద్రరంభణంబున దనువల్లిఁ బాలకం దశమహింబు." విశ్. ౪. ఆ. ౫౩; 3. నింపించు, పూరించు. "గీ. నవవిధం లైవహరి

భక్తి నలుపుమెఱసి, దశదిగల గీర్తినిచ్చు దశమహింబి." భరమ. 3. ఆ. 3౪.

దశమెక్కు. జే. ఆ. శ్రీ. (దశమంబుక్కు.) దశమరి కలుగు. "గీ...దశమెక్కుననపెదొలలతోడ." ఆము. ౫. ఆ. 23. దశ. ౯. ఆ. ౯.

దశమరి. యు. జే. వి. (దశమంసరి.) ధాన్యరీక్షము. (ప్రా.) వై. వి. శీనాధిపరి. (శ. ర.)

దశవాం. వై. వి. (దశమంసవాం.) 1. శీనాధిపరి. "ఉ. వాంకదాంబానిదశవాం వసంతుండు లై క్రయాక్రమ... కళాం. ౫. ఆ. ౧౧౫. వై. ౮. ఆ. ౧౫; 2. మంగలి నహాయుఁ దై న యువ్యోగి. (శ. ర.)

దశసంజే. జే. వి. (దశమంసంజు.) దశమశాపి. (శ. ర.)

దశసరి. ద్వ. వి. (దశమంసరి.) గొప్పతనము. "న... నందయగోదాదులై న గోమగోశిశావంబులు హరి దశసరి యెఱుంగ..." భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౫౪౩. విలా. 1. సాంద్రము, కలంపనకానిది. "దశ, కడుదశసరి కర్పూరము నా స్తయగమంబు బాల్చు చు." ము. ౧, ఆ. ౫౩; 2. తఱచు. (వృత్తు) అట్లుగైత దశసరిగా నున్నది.

దశాధకము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కనకతల బుట్టిన నుత్పత్తియెట్లు; 2. నాచు, పుట్టిశి; 3. శైలికము; 4. మరుగు; 5. అగ్ర, కంఠకము; 6. నాగశన రముశి; 7. మెల్లు, కందము, 8. దిరిసెనము, శిరీ మముశి; 9. నుడిగాలి; 10. విమంగుయి.

దశారవ. జే. విలా. హతాత్మగా, ఆశక్తి కముగా. "ఉ...వాల్చంటిమెఱుంగఁజూపులు దశారవ నవ్వి మహాయృతంబు గాన్." ము. ౫. ఆ. ౯౧. దశింజే. సం. న. శ్రీ. 1. విలువ. "గీ. భువనాధి కుడవెల కవిరతోద్ధరితారిదిల దశింజిన బహు బలమె సాక్షి." ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧౫౧; 2. చేల్పు. "ఉ...భారిచే నెరిగియెల పెల్లిగొడు చిక్రకరంబులు నూరు నొందెద, ధాన్యగకముల్లిరించు నీశావయంబులు దూల్చి..." పారి. గృ. ఆ. ౧౫; 3. నలుపు, తుకలించుచు. "గీ. ముగల ముల మోడి కరవాలముల దశింది." కవి. ౫. ఆ. ౧౫౪.

దశింబులము. ద్వ. న. శ్రీ. (దశింబంసము.) భం దింబులము, శ్రేయము. "మ...దశింబులదియెం

దక్షునికాక గానీ వంశాశ్రయమున." పాండు.
ఆ, ఆ. ౧౦౩.
దశిశము. పం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఖండేంద్రునిది
నది; 2. విశాఖునిది; 3. భువనకు చిత్తునిది; 4. భగవాన్ జేయబడినది, అర్హతము.
దశియమే. పం. న. శ్రీ. వియ, శాస్త్రు. "క. బలండు
రేఖలును దుర్యోధనుల రాక్షసులు మాత్రమును
భూవికరములనీ, దశియించి యింద్రునిగక, ములు
నిందిరి మించి యతడు మూర్ఖ మునంగన్." ౧౩.
దశ. ఆ, ఆ. ౧౩౯

దా

దా. జే. వి. (దానయోగ్యులు ప్రసాదము శ్రీ.
ఇది నమనప్రసాదముగానే ప్రయోగించు
బడును.) ఎడమనప్పుడు. ఉదా. దానాలు. మొ.
దాండము. పం. వి. ఆ. న. 1. కల్లులమోపు; 2
అయ్యుభవనంపుము. వి. (ఆ. ౪౩. ఆ.) దండము
నకు సంబంధించినది.
దాండము. పం. వి. ఆ. పుం దనముశ్రీ. వి. (ఆ.
ఆ. ఆ.) 1. అలంకరించినది; 2. బహిరిన్దియ
ముల నిగ్రహించినది; 3. క్షేత్రాదులకు నహించి
నది. (ఆ. ౪౩. ఆ.) దండములకు సంబంధించినది
దాని. పం. వి. ష. శ్రీ. 1. లుప్తచర్యాదికష్టశ్రమ
నోద్యుట; 2. కష్టేంద్రియనిగ్రహము.
దాండశ్రమ. పం. వి. ఆ. న. భార్యభర్తృభావము.
దాంధికము. పం. వి. ఆ. పుం. కొంగ, బకము.
దాంధికము. పం. వి. (ఆ. ౪౩. ఆ.) దంధము గల
వాడు.
దాగ. జే. అప్పు. ద్రు. విజయనందనము. "క.
తేపుల భీమనిగమునలించి బాదు బాసరించి
నిర్వహణమునదేదాన్ దీర్చుట మజ్జనమును
నుండువాని..." భీమ. ఆ, ఆ. ౧౧, నిరా. ఆ.
ఆ. ౧౩.
దాగ. జే. ఆ. శ్రీ. (దాగు+కామ-సార్థమున.)
మజ్జనము, కనలదహము. "క. మించిన
యామకమునలమిడిని అంగన దాన్తి యాద
లలో, చించినగోళలో నదిని చించినముత్యము
తెల్ల జట్టై, మంచున లేచి దానినను మణికి
నమ్మల ద్రవ్యకర్మ యుత్పాదములకు లేదు
దురు నింగపురాద తెలిసి యచ్చుటన్." య. ఆ,
ఆ. 32.

దాగనప్పుడు. జే. వి. బ. దాగినిమాత్రం (శ. ౧.)
దాగన. జే. వి. పయనం మొదలగునది ఎందఁడెట్లు
తట్టుకొనవచ్చును. "గీ. పయనతో దాగనయ్యు
నందనమనీనట్లు." ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౧౪, తెన్న.
ఆ, ఆ. ౨౦౪.
దాగినిమాత్రం. జే. వి. బ. దాగినిమాత్రం,
గుర్తుకొన. (శ. ౪) 'క. దాగినిమాత్రం
తలఁచి దానికొనరావలెనని, దీనికొన
మీల నొనరి తెన్నెన నందు..." చార్వ. ఆ.
ఆ. ౨౦, అని. 3, ఆ. ౩2.
దాగినిమాత్రం. జే. వి. బ. దాగినిమాత్రం,
దాగినిమాత్రం. "క. చేరులు చేసి పాణి
యను తెన్నె దాగినిమాత్రం లాడియున్." వి.
పు. 2, ఆ. ౨౦౯, వి. పు. ఆ, ఆ. ౨౦౩.
దాగిని. జే. ఆ. శ్రీ. దాగన, కనలదహము. "క.
అలంకరించు బకయును, అలంకరించు
జేయు బంధకముల దాగిని ధన మిచ్చియు
నూరక, కలహమునకు గాదు ద్రవ్యంగా రాదు
నుమి." వి. పు. ౪, ఆ. ౨౪3.
దాగు. జే. ఆ. శ్రీ. మజ్జనము, విశోధకము.
"క...కల్లు తెన్నెతో, నేలమంత దాగుఁ జరి
యించిన దానిని కాచి నవ్వగన్." అను.
గి, ఆ. ౧౧౧.
దాగుదుమాత్రం. జే. వి. బ. దాగినిమాత్రం,
దాగినిమాత్రం. "గీ. తెల్లజట్టై తెన్నె
తెన్నె చేతగట్టాడు దాగుదుమాత్రం లాడి
యాడి." య. 3, ఆ. ౧౧
దాగునిమే. జే. న. శ్రీ. 1. దాగు; 2. చించు.
(శ. ౪.)
దాగునింక. జే. వి. (దాగునింక. దా) దాగు
నింక. (శ. ౪) వి. బ. దాగుదుమాత్రం.
"చ...దాగునింక, గలకనప్పుడు తెల్ల
కల్లు చేయపునామి గొల్పెదన్." అచ్చ. భా.
౧, ఆ. ౧.
దాగుదుమాత్రం. జే. వి. బ. దాగినిమాత్రం.
(శ. ౪.)
దాగుదుమాత్రం. జే. వి. బ. దాగినిమాత్రం.
"చ...కదిని విశంకటాటరపరిణామ దాగుదు
మాత్రులారు నిర్మలకన్యకల..." పరాశ. ౧౩,
ఆ. ౪౧.

దామె. చే. న. శ్రీ. (దామె ధా. శ్రీ.) 1. మునుగు
మునుగు, కనలుకడకడేయు. "చ... మున్నవ
వరరాజ్యమువలన దాచక నర్వము నీవ విచ్చి
తిక్." హరిశ్చ. 3, ఆ. ౨౦, వరాహ. ౯, ఆ.
౪౫; 2. మెలవము, భద్రముగానుండు. "ఉ...
రెండుపండ్లు వీవచ్చునీమేళుచే బడినీ యం దొక
డిచ్చి యెండు దాచుకొనివచ్చుదు కాన వచ్చె
జనుచే యిటు వంచననీయ..." విక్ర. 3, ఆ. ౨౧

దామెమగువరునడి. చే. వి. మల్లుబంధునిశేషము. "వ.
ఎడమదుగువరునడి కడిమరుగువరునడి కడలు
వరునడి దామెమగువరునడి... మొదలైన వరు
నాలుగు దినదలచురంబు జానీ .." హంస. ౧,
ఆ. ౨౦౬; ప్రబంధ. 2౮.

దామెమగుమొన. చే. వి. మల్లుబంధునిశేషము. "వ..
కాడుగుమొన దామెమగుమొన యరమొన
మొన... అదిగా గలవనినందు మొనలు .."
ప్రబంధ. 2౮, హంస. ౧, ఆ. ౨౦౬.

దామె. చే. వి. (దామె+అరి.) కచ్చ. "నీ ..దామె
చలికావు కచ్చ యనగ భేక మొచ్చు .." హం
సి. రిక్త. ౮3.

దామెయ. చే. న. శ్రీ. (దామె+వయ.)
తప్పించుకొను; వలంబుగొను. (దా. వా.)

దామెయే. చే. న. శ్రీ. (దామె ధా. శ్రీ.)
దామెయేయగువరునడి. చే. న. హరి దామెయే
మరిచకమున .." ౧, ఆ. ౫3.

దామె. యు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. మోచివలము, మోచి
కెగురు. "క...కృతవర్గునిచేరేమై లంఘించె
కణ్ణుడు నీరికి దామెయిగముంగిని." భార.
భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౮౧. ఉ. హరి ౧, ఆ. ౪౬;
2. (కామము) కడచు, జరుగు. "వ...వరు
నాలుగు సంవత్సరములు దామెయంతకుం బురు
వుండు కాలండు .." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౨౩౧.
హర. 3, ఆ. ౧౧; 3. పుకగతిభేదముతో వరు
నెత్తు. "నీ బోధనవడి యెన్నో నిర్బరతలబర్వ
నని దామెదొడగ గంధర్వకులము." దశా. ౨,
ఆ. ౬౦. న. శ్రీ. 1. కడచు, ఆగిక్రమించు.
"కు...ఆధ్వరణికాకునిగ్రి దామె గడు నుద్దం
డించి బ్రహ్మాండము." కాశీ. ౧ ఆ. ౫3. ఉ.
హరి. ౨, ఆ. 3౩; 2. మోచు, ఉల్లంఘించు.
"వ. తనభార్యకుం గలభిభక్తి నిర్వాహములగు

బంగమారాధనార్థముం దనయానతిదామెయందు
...మెలసి." హర. ౨, ఆ. ౬౫. దశా. ౨, ఆ.
౧౧౮; 3. తరించు. "చ...పాతక చలదూరి
కానికర మైదువవోదధి దామెవచ్చు..." భక్త్య.
నీలి. ౪. నీలా. ౨, ఆ. ౪౧. వి. 1. లంఘనము,
ఉల్లంఘ. "ఉ...మ న్నవమంజులొప్పురవంబు
నిక్కులదామెయం గోరికొ నొని దామెయ
వైవం..." హరి. ఉ. 2, ఆ. ౧౮౨; 2. ఆగ్న
గతిభేదము. "నీ . పుకగతిభేదము బంగ గంతు
దామె...కాచ దనరు..." అం. భా. ద్వి. ౧౯౮.
వై. వి. (మం. దండట.) నమూనాము, గుంపు.
"నీ. రామంచదామెయ మ్రోయురేదేమెంబు
గృహవారోధకములం గేరినందు." విక్ర. 3, ఆ.
౧౧౫. వరాహ. ౮, ఆ. ౧౬.

దామెకట్టు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దామె+కట్టు.) గుని
గుడు. "నీ. చినుకతో గూడకొని గారి తెలుగె
జాచి, దామెకట్టుచు మృగములు దామె
యంద." వా. వంద. ౨, ఆ. ౧౯౪.

దామెగొను. చే. ఆ. శ్రీ. (దామె+గొను.) అంద
కుండు; ఎగురు. "వ...అర్జునాకామంబు నర్వా
లంబెలెని యెగిరియుం వచ్చె గ్రంథియు
దామెగొనియు..." వై. న. ౨, ఆ. ౪౬. కాశీ.
౧, ఆ. ౧౧౨.

దామెమగులు. చే. వి. (దామెమగు+లు.) కా
భేదము, ఒకరకమునలు. "క. మెదల నన్నువులు
త్రోవుచువల దొంకవల మింటముగ్రిడివల దా
మెమగుల నింగివలమునకు తెదవల మందల కాదు
రెడగడివలలున్." హంస. ౪, ఆ. ౧౦౫.

దామెవడు. చే. ఆ. శ్రీ. (దామె+వడు.) మార
మగు. "క. చేటమెయ వచ్చి వృత మాతో
టికి తట్టుట్లు నంటి పోయినదినకొ, దామెవడుం
గులమునకును మామయం కణ్ణునకు వచ్చు మా
లచేతక." పి. శకుం. 3, ఆ. ౮౮. ద్వ. ఆ. శ్రీ.
గుమిగూడు. "క. వదియున బదియెనకు నిర్వచి
యను ముప్పుదియు దామెవడి నిర్వచియన్, గడ
గొని తిరిగి వధింబంగగడలంగరావయ్యె గల్లగది
కెన్నోపన్." హరి. భూ. ౬, ఆ. ౮.

దామెమారి. చే. వి. పృథ్విదారి, నై పృథి. "క. ఇది
దామెమారి యగు నది, వరునడి మునునాదె
యెంటిటామెన మేళొనొనగురు దానియింటు,

దుడ గానమిచ్చి ను జానితో రమియించెన్." శుక.
3, ఆ. ౧౨౪.

దాసు. జే. వి. (దాసు. ధా.) దాసులు, గోపము.
(శ. ర.)

దాసుడు. జే. వి. (దాసు. ధా.) దొంగిలించులు.
(యా. దాసులించు యె.)

దాసు. జే. వి. (దాసుడు+ఇ.) వంచకుడు,
మోసగాడు. "క. విరివేసేమరులమక", హరి
నీలధరుల కిరుల కట్టామరుల్, గురులై
వేదవింశతివేద, గుణులై తగుమిచ్చుపురుల శౌక
దాసులై." చం రా. 3, ఆ. 2౪.

దాసునియే. జే. ప. శ్రీ. దొంగిలించు, అవహరించు.
"గీ. ముక్తిలా దయ ప్రేతల మొఱగి పాలు,
మిష్టలు దాసునియంగ." హరి. ఉ. ౫, ఆ.
౨౨౬.

దాసురీడు. జే. వి. (దాసుడు+సిడు), దొంగ,
చోరుడు. "నీ. వీడబే మంచరా మెల్లులు
దొంగిలి పర్చించి మెక్కినదాసురీడు." భాగ.
౧౦, పృ.౧. పూ. ౧౨౪౯.

దాసులికము. జే. వి. (దాసు+లికము.) దాపు
రము, గోపము. (శ. ర)

దాసియే. జే. ప. శ్రీ. (దాసు ధా. శ్రీ.) దాసు
నట్టుచేయు. "గీ. బొక్కనమువారిచేత నాభూష
ణంబు, లభుడు దాసింది రరిరహస్యంబు గాగ,
వైష్ణవులదాడ మ్రచ్చు లక్ష్మదాసు మోచి"
వరు. 3, ఆ. ౫౪.

దాపు. జే. ప. శ్రీ. (దాసు. ధా. శ్రీ.) దాసియే.
"ద్వి. ఆడవ వచ్చినయప్పుడే మున్ను, దాసిధన
మిచ్చి తగల బర్చెగ గావ." ద్వి. హరిశ్చ. పూ.
౨3౮. పు. వి. దాసులు, దాసుడు "వ .. ఇంక
దాసుల బోదెగానితో పక్కిరెమ్మిరలాడు
కుంటు కలక వన్నా వె..." మృ. వి. ౨౮, క.౪.

దాపుడు. జే. వి. (దాసు. ధా.) దాసులు, గోప
నము. (శ. ర.) వి. దాసునినలచునది. "నీ.
ఇపుడు గాని యుండి యే ముందు దాపుచే
గట్టిదాపుడు కట్టుకోక." పార్వ. ౫, ఆ. ౨౧౭.

దాపురము. జే. వి. (దాసు. ధా.) 1. దుఃఖంబులు
చుట, గోపము. "గీ. ఇంతి సిగ్గదా యని
యెంతదాకక, పలకపు దాది లోలో గుహ
రిలగ వచ్చు, నడియంగా లేన భాతిని యకట

నీకు, రకుడి కాపురము దాపురము వలదు." శుక.
౩, ఆ. ౨౫౮. ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౦౪; 2. దాసునిసొమ్ము. "కు... కావలయునే" పచ్చి
శింపాడు గుడిది నీవెట్టియ నాడుదా
పురముగా నిం దుండని వున్నాయన్." పా. ౨,
ఆ. ౮౫; 3. దాసునిముట, నిలవచేయుట.
"క. అతిసంచయపు మిది బోసరితోటి వలదు
దాపురం బవ నగుచు, బరికి నరి వరికి
దాసుల్, గత మేమీ భాష్య మొదగునారే దిం
టన్." వే. చుచ. ౨, ఆ. ౧౧౦. 4. రహ
స్యము. "చ .. నీకు దుశ్చరదాపుర దాపు
రుండు బాసరముగ లేనె లాడు .." కను.
౧, ఆ. ౨౨౧; 5. దాసునిముటము. "వ ..
బుధులకు నవనిధులదాపురంబు నపులవియ
లపట్టిక గాపురంబు... అనుకాపురంబునన్..."
రామా. ౧, ఆ. ౧౫3. వి. దాసురీడు, గు
ప్తము. "ఉ . ఎవ్వరికొ. బజ్జకు లేరిక తన
భావముగావల ఎ. పురుసుగా, నట్టుకు లేరి
యిందె న్నవచంద్రుడు పొందెయొగ వేద
నన్." వి. శకుం. ౨, ఆ. ౧౬2.

దాక. యు. జే. వి. పెదపుకొరె గదిపుకుండ
(శ. ర. వా.) వై. వి. (నా. పా. వా.) దాకాక.
"నీ దాకలివకు బాపుకుండ చేరిది పెద యిటి
యంగ నరి విరియించుదాన." రసిక. ౪, ఆ. 3౫.
ఆం. ధా. ద్వి. ౫2.

దాకలి. జే. వి. (దాసు+కలి.) దాసి పొగగొట్టెడి
యము బంగారు లోనగునది కాధారముగా
నుంచుకొనెడియింపునది. "ఉ. ఎక్కటిమోద
లెట్టి లెడినంబుగ నున్నచేయ..." రత్న. ౨౬.
వసు ౨, ఆ. 3౨.

దాకల్లు. జే. వి. (దాపు+కల్లు.) బండికంటికదమ్మి,
నీమి. (శ. ర.)

దాకాను. జే. ఆ. శ్రీ. (దాపు+కాను.) 1. నమో
పించు. "క. తగువారి దిది యిదిగ, లగము
దాకానియె .." అచ్చ. అమృ. ౮, రామా. ౫,
ఆ. ౨౮౨; 2. అవరించు, చుట్టువాడు. "ఉ...
పురులు పర్వము, దాకాని కానుచున్నకుముడ.
ప్రముఖుల్ నతకాను గొల్వగాన్." వరు. ౧
ఆ. 3౬. ౩. శ్రీ. ఎక్కు అధిరోపించు.
"ఉ. కుంభపుకుంకొనె యగునొకలకుంభులదాపు

బట్టివా, మాంకడు దాకానా కుంజుకారవధూరిక
పాటమాలికా, లంకృత లాంకృత లాడుతురా
గదంబ... "పాండు. ఆ, ఆ ౧౯.౫. కవిరా. 3,
ఆ. ౧౧.

దాకానా. దే. న. శ్రీ. (దాకానా థా. శ్రీ.)
చేర్చు. "చ. అనివహంబు చేరలక దాకానా
చంద్రశిలాకలంబుయొక నాయకుడు నాం
దివె: దన్ను శిలాదికై కదంకముం, దనకుం దలా
దాకా నానగం దిబ్బత లాటియొక దర్శియూ
ప్రభ, ప్రభకు పదిమం దాకానా తా. దనంబుంటికి
లోయె నత్తుచున్." ప్రభా. ౫. ఆ. ౧౫౫.
రామలి. 3౧.

దాకాయణి. నం. వి. ౪. శ్రీ. 1. ఆశ్విన్యాయలలో
నోకటి; 2. నరిదీని, 3. పార్వతి, 4. కర్మమ,
నాగమాత; 5. వివా. గరుడమాత, 6. అదిరి లేచ
మాత; 7. దివిరాక్షసమాత; 8. భూమి; 9. లక్ష్మి.
దాకాయ్యము. నం. వి. ఆ. పుం. గ్రంథ.
దాడి. నం. వి. ఇ. పుం. దక్షునిసంతతి. ౪. శ్రీ. 1.
దక్షునిమాంతురు; 2. పాడినక్క.

దాడినానము. నం. వి. ఆ. పుం. కొద్దెరళి.
దాడినానము. నం. ౧౦. (ఆ. ఆ. ఆ) దాడిన
దేశభవాదు. భార ఆది. ౫. ఆ. 2౦.

దాడియము. నం. వి. ఆ. న. 1. కనికరము; 2.
సామర్థ్యము; 3. శేర్పు; 4. అతమాల్పము; 5.
దాడినానము, 6. దాడినానా నాకభావము.

దాడియండు. నం. వి. ఆ. పుం. పాడిని.
దాడియము. నం. వి. ఆ. న. 1. శేర్పు, 2. సామర్థ్యము;
3. ఋణాత్మకము.

దాఖలు. హిం. వి. (హిం. దాఖల్.) వివర్ణము,
యోధా (హి. వా.)

దాఖలు. హిం. వి. కాశీనము ఇచ్చి గుచ్చినట్లు పుస్త
కములో వ్రాయించునట్లు.

దాగలి=దాకలి. (శ. ర.) ('దాగలి' అని కొందఱు.)
దాడకము. నం. వి. ఆ. పుం. దంకము.

దాడి. ఉర్ద. వై. 1. (నం. దాడికా.) గడ్డము,
శ్రుత్తు. (శ. ర.), 2. (నం. దాడి. క. గాడి.)
శ్రుత్తులూర్పై దిండి లైపోతుట, దండయాత్ర.
"ఉ. కండువ నెప్పి యొక్కెడఁ ద్రిగర్తులు
దాడికి నూడువారు..." భార. విరా. 3, ఆ.
౧౫౬, హరి. పూ. 3, ఆ. ౧౫౬; 2. ఉడుము;

దొడ్డత్తము. "చ. కలిదుశరావదేవలలుదాడి
నోడి కదంక దిక్కి.." నీలా. 3, ఆ. ౧౪.
నం. రా. ౫. ఆ. ౫౬. నం. వి. ౪. శ్రీ. 1.
దానివృత్తి; 2. దానివృత్తుడు.

దాడిబ. వై. వి. (నం. దాడిబ.) "దండకము...
దాడిబండ్ల కిందంబును పారిండ్లై.." దక్క.
క, ఆ. ౨3౬, ఆం. భా. ద్వి. ౫౦

దాడిబము. నం. వి. ఆ. పుం. దానివృత్తి.

దాడికాదు. ద్వ. వి. (దాడి+కాదు.) 1. కనల
వాడు. "చ. ఇక చతురాలి కైత్రుం దని
యెల్లవంబులకు లై మోదముల్, పాదలగ
పేలివారే నీని తోర వచ్చినదాడికా దన,
నన్నుదవనదేవతామఖనమార మెదుర్కొన వట్టి
సెల్లె నిం; పాదలగ దక్షిణానిల మనుచునోహర
శేలనంబునన్." నృసిం. ఆ. ఆ. ౬౦; 2. దండెత్తు
వాడు "చ. తిమిరప్రదాడికాదు చనుకేరఁ
దొడంగెత నా కెదుర్చుగా, నయము కాదు,
..." విప్ర. 3, ఆ. ౨3, కేయూర. క, ఆ. ౨8.

దాడిగను. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దాడిగను) ఒకదానినె
అడి నోకటి నచ్చు. "తనివృత్తము. పాడి నిశా
దింబులు నడిచి నోపాటు దేటుయొక భతనభా
స్యల్, దాడిగనక విశ్వనిరములుగోక దక్షిణ
కైర్చుగఁ దనరుం గనింద్రుల్." అప్ప. క, ఆ.
౨3౬ పు. ౧

దాడిచేయు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దాడి+చేయు.) దం
డెత్తు. "చ...నకునిదివనమాటు దాడిచేసి
కత్తు లా దోలి విజయము చేకొంటి.." భాగ.
౧౦, నృసిం. పూ. ౧8౫౯.

దాడివృత్తి. వై. వి. దాడివృత్తి. "చ. క్షోకం. పూ
నివ్వులు దాడివృత్తులు పొన్నులగ నురపొన్నులన్."
య. క, ఆ. 2. [పాటిపోవు. (హి.)

దాడివలమే. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దాడి+వలమే) పరుగెత్తు
దాడిపోవు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దాడి+పోవు.) దండెత్తు.
"ద్వి...అకలికై కైత్రులపోక, కల పును వారికై
దాడిపో వగున్." రం. రా. యం ౨౮౯, పు.
౨౦, పం. ఇట్టే: దాడిపోవు. భార. ఉద్యో. ఆ.
ఆ. ౧౧౧.

దాడిమ. వై. వి. (నం. దాడిమ) దాడిమవృత్తి.
"రగడ. దాడి దాడిమగిరికి చేరగఁ దగన తన
నడ కరిగెఁ నీరము." చంద్రి. క, ఆ. ౬3౮.

జురదానము, రకదానము, గజదానము, అశ్వదానము, ఛాగదానము, మహిషదానము); 2. గజకపాలదానము; 3. పాలదానము; 4. ఖండదానము, 5. శుద్ధి; 6. రాజ్యాంగసంబంధితకురుపాయములలో సోకడి. (ఇది పంచవిధములు-తనకు గల భవమునంతయు విచ్చుట, ఎక్కడచో భవము లేని కొన్నచో దానికి దానములుండై యుండుట, అత్యుపవస్తుల విచ్చుట, ఇతరులభవములు చూచుకొనఁబ్రసరింపజేయుట, ఆహారీయ్యట.) దానవుడు. నం. వి. ఆ. పుం. దనునంతరివాడు- తొలికేలపు, రాక్షసుడు.

దానపురము. వి. వి. రాక్షసత్వీ, రక్కసి. "క. అని పేక ముడిగి వైశ్య, క్రమనియంతిపురమునకు బడకునుచు" దానపురండు, పలుకుబలుతో ... "రాక్షా ౩, ఆ. ౧౪౧.

దానవేయుడు. నం. వి. ఆ. పుం. రాక్షసుడు.

దానకొండుడు. నం. వి. ఆ. అ. అ. మిక్కిలి యాది కలవాడు, పదాశ్వుడు.

దాని. నం. వి. ఆ. (క. సి. న్). 1. దానము గలది. (గజము); 2. దానముచేయువాడు, దాత. "అ...కారవనాశ్యయము, వెలుగుచుండ బుట్టి వీరాగ్రణ్యండు, సంకతార్థదాని కంతకుండు." భార. అది. క. ఆ. ౧౪౧.

దానిబ. పి. వి. (నం. దాడిము.) దానివుశి. "క... గరగర నావల్యునతో, గరగర దానిబనిత్తుమి నడలించున్." కృష్ణ. క. ఆ. ౬౩.

దానిచ్చ. పై. వి. (నం. దాడిము.) దాడివుశి. "సి... నండువనమందు గలది నెరవాణ పాలపాండు దానిచ్చు పువనంగ." కృష్ణ. క. ఆ. ౧౦౫. పాం. వి. స్థా. ౫౩.

దానియము. నం. వి. ఆ. న. దానము. వి. ఆ. అ. అ. 1. ఇయ్యఁదగినది. (ధనాదికము); 2. దాన పాత్రము.

దానపు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నుభుము; 2. వాయువు; 3. యజమానుడు. వి. ఆ. (క. ఆ. 1. పరాక్రమ పంతుడు; 2. దాత. [వేయుండుట.]

దానము. నం. వి. ఆ. న. ఇచ్చించుట, దానము దానము. చే. వి. (దాయము, ధా.) 1. ప్రాప్తి (క. ర.); 2. దాచుట, ముఖ్యములు, (యా. దానముచేయు.)

దానముచేయు. చే. న. ప్రి. (దానముచేయు.) ముఖ్యములు, గోమయము. "మ. ఉరులక్ష్మా భరగహరులునకు రాగోద్యుక్తి కి వేల దానము చేసెను మున్నము చరియునాపట్ట" పృథా కాచె... "కాచింది. ౩, ఆ. ౨౮.

దానించు. చే. ఆ. ప్రి. ప్రాప్తిండు. (క. ర. వా.) న. ప్రి. చేమార్పు. "కవి. కవిని వద్దునుకులు దానించిననుయ, పెరిమె నాగపురులు పెక్కి లిందివనియ." అర్చ. క. ఆ. 333.

దాను. చే. వి. కె. ఎడమచివు. "వ...పలుకు గృహశ్రావణులు దాను గృతవర్తనచేకృయలును పివక బాహుకాశమునకు భూమి వసులు .." భార. కల్ప. ౧, ఆ. ౧౦౩. కా. 3, ఆ. ౯౯.

దానించు చే. న. ప్రి. 1. ఎడమచివుగా నుండు. "వ...బకైరి దానించి విరిగిం వెరిగిన యారసాయన నల్లనికుండై యాభూవల్లండు ..." భార. కల్ప. ఆ. ఆ. ౨౬౩; 2. ప్రాప్తిండు చేయు. నం. నం. ఆ. ఆ. 3౮౧.

దానించు. చే. ఆ. ప్రి. (దాయము, ధా.) నమించు. (క. ర.) [(ధనాదికము.) దానము. నం. వి. ఆ. అ. అ. ఇచ్చించబడిన దానియము. నం. వి. ఆ. అ. అ. దండియము, దండుగొనఁబడినవాడు.

దాపు చే. న. ప్రి. (దాయము, ధా.) చేయు. "క. కను వారిం దిల్చినచే, కను పని వారందఱు" తొలను మేపకొల్లు మొగ్గ దానినెరుకొని మొగ్గిం బడఁగిని లాని శిశి కదాకన్." అర్చ. యం. కక౬. వి. నమూనము చేయ. "సి. దాకాలిగండ పెందరిలుదాపు తొన్నలై నైరిభూభూలు వైల." కా. ౧, ఆ. క. ౫; 2. అధారము; అవలంబము. "ఉ...మూనునొగతులు నిర్వరకాదు నొంద నింక నెచ్చుటన నేమ భయము ప్రాపును దాపును నీవు గల్గెలన్." హరి. ఉ. ౧, ఆ. ౧౪౫. హరి. పు. క. ఆ. ౧౬.

దాపుకాను. చే. న. ప్రి. (దాపుకొను.) అక్రయించు, అందగొను. "వ. ఇట్లగునెందరి ప్రాంత రత్న ప్రసంగము దాపున నశ్శబదంబులయివును అక్షావతకవదారనిద యగునునంది గడచి..." కవి. 3, ఆ. ౨౦౫.

దాపురము. డి. వి. (దాపురము+అగు.) ప్రాప్తిండు, దాయించు. "గీ. కారణం బన్నిటికి నల్ల పాడునమె క.ప. యశక్తుడ దాపురమాయె దనకు." పా. ఆ. అ. ౧౪౫.

దాపురము. డి. వి. (దాపురము+అగు.) ప్రాప్తి. (క. ర.) "ద్వి. నీరే తప్పెగయింబనేర్పినకల్లి, యెచ్చట నుండి నీ చిటదాపురముగ, వచ్చిరి చొచ్చిరి వాన మీ నకును." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౨౦౧, పం.

దాపురము. నం. నిం. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఇన్నింబుదనినవి. దాపురము. నం. నిం. (ఆ. ఆ. ఆ.) దంతురము. దంతుగ నింబుననరాడు.

దాకుని. నం. ని. (క. ర.) 1. పెక్కుచులుపులు గల చిడిమిరాదు, దామెన, 2 చలుపు.

దామును. నం. వి. వ. పు. ప. 1. దామెనరాదు, పెక్కుచులుపులు గలచిడిమిరాదు; 2 రాదు, రక్షణ, 3, పాలు పినుకునపుడు చనులకాలికే గడ్డెడిరాదు, బంబము, 4. దండ, మాల, 5. కనుల గడ్డెడుకలుపు.

దాచుర. డి. వి. 1. ఉరిరాదు. "చ. ఎలమి మనో బలము డెలయందెన జక్కివడిమిమెంటి పేరలం గుడ దిల్లి చూడ్పించ గనియింది యెదుర్కొని పేను పేను నిక్కలగుణకాగిం యెంచి చక్రము దాచురతొడే తేర్పు. ద క్కులకలకంక జోరె విహగంబులు వీడె గురాయకుటముల్." పను. క. ఆ. ౧౩౩; 2. మండలాకారమగుపద్మము. (క. ర.)

దాచును. హిం. వి. (హం. దాచునాహి.) పరియెన పంజమై ధాగము.

దామెన. డి. వి. (నం. దామెన.) పెక్కుచులుపులు గలచిడిమిరాదు, రాదు. "గీ. కక్షిపల్లండ్రి పెడల నూర్చులు గట్టి యూచులులూర్చు ములగిడ నుద్దించె, దామెనలు గూర్చి నడిమియె దరకరిలె, వినగ్గియెండు పురువుల వెలుగల్గు." కాశీ. కి. ఆ. ౮౮. భాగ. ౬౩, స్కం. ౧౬౯.

దామెనోయ్య. ద్వి. వి. (దామెనోయ్య.) దామెన కట్టునందము. "గీ. కలం బాచ్చి పెయ్యల నెల దల్లిచన్ను, గుమన విడుచు గొప్పటి నలగడలఁ ద్రోలునలఁ దామెనోయ్యలు పెలటి పాము, వైరు గావళ్ల నట్టుచు చచ్చి తెంచు." హరి. పూ. ౫, ఆ. ౨౦౬.

దామెనరాదు. ద్వి. వి. (దామెన+రాదు.) దామెన. "మ. చనుమా చాళము నీతెం గనుచు నత్తానాంబుగో దల్లి దామెనరాటల్ వెన జోటికిన ముత బల్లి గడ్డింకే.." హరి. ఉ. క. ఆ. ౨౩౫.

దామెనవేలు. ద్వి. వి. (దామెన+వేలు.) ఆచ్య టవ్వుట దామెనలు కూర్చి చేయువేలు, మృగ యాచివేము. "గీ. వీరుబువేలులు దామెన వేలులు తెరవేలులున నేర్పు తెరలికలును." ద్వి. రా. ఆ. ౨౨.

దామెనయెడు. నం. వి. ఆ. పు. 1. దిష్టపు, 2. కృష్ణాదు; 3. బుద్ధుడు (కృష్ణుడు); "ద్వి. వెలులు ననంగం గారించె నంగజాతి, పలుగనిపురములు నడిగించె చేర్చి తెలిసి దామెనయెడ తేనె దామెన యందు విధి పాలునీనిచ విధి జట్టి" బస. 3, ఆ. 2౩, పు.

దామెనో. నం. శక్ర. 1. అలంబుచున్న; 2. దిం దించుచున్న.

దాయ. ప. వి. (నం. దాయానిక. క. గాయ) 1. జ్ఞాతి, నగోర్పుడు. "ఆ. అనన్త కిత్తకితాచుచా ప్రకితాచుచా భూవములు శిష్టభార్యకముగ, కేళి పలయు నియతి దాయ దొడ్డినబ్బు,దంబు లోడ భక్తిధామ మగుచు." భార. ఆచ. 3; ఆ. ౧౯౯. ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౫; 2. కర్మపు. "మ. ఎట్లయింక పేలగ దాయ గెల్పు మను శేంద్ర యంచు జోడిందినన్." ఉ. రా. ఆ. ఆ. ౨౩౧. భార. ప్రో. క. ఆ. 3౧౩.

దాయగట్టు. డి. వి. (దాయగ+గట్టు.) బంధము చేయు (క. ర.)

దాయకుడు. నం. వి. ఆ. పు. జ్ఞాతి, దాయకుడు. నిం. (ఆ. యి. ఆ.) 1. ఇచ్చువాడు; 2. ఖండించువాడు; 3. కోధించువాడు.

దాయభాగము. నం. వి. ఆ. పు. 1. దాయములొని భాగము; 2. కితాదిభనమును బంతుగొను, యిచ్చిభాగము.

దాయము. ఉరి. డి. వి. (క. దాయ. క. గాయం.) 1. గవ్వలకు కాదము మున్నగువాయించలి పంజము. "గీ. ఒకదాయ మాడెన నన్నదాయం బాడు మనక పాలులు రెండు గొని తెలిం." ఉ. హరి. 3, ఆ. ౧౨౮. మండితా. పురా. ౧౨౫.

పు: 2. వివర్త్య ఇమక. "ద్వి. పడి నక్క బాదుము
వచ్చుచో ధైర్యముచేసికె దైన్యము జొంపిన
నకర" ద్వై హరిశ్చ ఉ. ౫౯౫, బ. శ్రీ దా
విజయము. "నీ. బాదులు పొగలలు బాదులు
చవరంగమున బోటురాళ్లు మూతపొత్తు"
కాం. 3, ఆ. ౧౪౬, బ్రహ్మ. 3, ఆ. 3౦.
నం. వి. ఆ. పుం. 1. బాదుము, నవి: 2. ఆరణ్యము,
వివాహకాలమున గన్పడిచుభవము: 3. వివాహ
కాలమునందు అల్లుడ కిచ్చుకట్టుము, 4. వంతు
కొనదగినవంశమున్నగువాడవము: 5. వా
శములయము: 6. ఖాదునందుకు: 7. ఎత్తిపొడుపు,
8. ఇయ్యందగిననాదకము, 9. తాత్పర్యము:
10. శుద్ధివ్యవృత్తి.

బాదువడు. ద్వై. ఆ. శ్రీ. (బాదుము+వడు.) కష్ట
వడు. (చూ. బాదువణుడు.)

బాదువణుడు. దే. న. శ్రీ. (బాదువడు. భా. ప్రే.)
కష్టపెట్టుబాధించు. "క. మాదురద నేల ప్రసంగ
దొడ్డోయన విజ్ఞుల తదనీశోయన గ్రంథం,
బోయెడు బా యిచ్చడయన, బాదువణి నకు
వనోజతాముచేర్చిన్." భార. విరా. ౨, ఆ.
3౧౩.

బాదువాడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. బాదువాడికాది,
జ్ఞాతి: 2. మామరు.

బాదువాది. నం. వి. న్. పుం. 1. బాదువాడు,
జ్ఞాతి: 2. పుత్రుడు. నం. శ్రీ. 1. బాదువా
డికాది: 2. పుత్రక. విణ. (న. నీ. న్) బాదుము
నకుభవించువాడు.

బాదువాడు. నం. వి. ఆ. పు. 1. బాదువాడికాది,
జ్ఞాతి: 2. పుత్రుడు.

బాదువాడు. నం. వి. ఆ. న. జ్ఞాతికష్టము.

బాదు. ఉపి. దే. వి. బొ. (బాదు భా.) 1. నవీ
ము. "ఉ. ఆకరకాక్షి డెడమున నారటమొం
డును నేమియుండక, రారె: బోడుబోయనది
రానుకుడెడము పెత్త గాదు బా, బాది: వచ్చి
యుండ నిక బాదిమ చెట్టున మారుడ దంబిమా,
భూకవం డోర్వరాదు నమఖంబున నేటికి రాయ
రారుమో." సా. ౨, ఆ. ౮౬౩; 2. దాకలి. "వ.
గరకృతముద్ద లోహ మహాభవమునకవిజ్ఞుల నవై
టర, వారునయనాన్నికొల్పి యరగపాధిపురోజులు
వట్టుకాడ్లు విక్రమజిత్వరము బాదు లయ

కాలుడు కవరి తై నిరవన, వారణగనాధిరాము
దగుమెనము భీమకభద్రవృద్ధిన్." భీమనరాలు
భార. (క. ర.), 3. వెళ్ళుము ప్రసరింప
జ్ఞాతకా నుండుకొనుచుకల్గ, ఉద్దవము. "ద్వి.
భామరి నవ్వడ వనగజ్జి రెండు, పేరుల గజ్జి
దాచేత: బా బట్టి, బాదెనై నిడి బాడికయునెత్తి
పూచి" పండితా. పురా. ౯౬౩, పు. ప్రబంధ.
కక, నం విణ (న. నీ. న్) ఇచ్చువాడు,
దాక. (ఇది నమసాంకముగనే యుండును.)

బాదు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. కలుగుబుడు. "ద్వి. తగ
వుచ భర్తయు దలవనీ మానివగనాను నతో
యనై నల్ల వాదెని" రు. రా బాల. ౬, పు.
౧3, పూ. 2. తగులులగుచు. "క. భూపాల
మొలుగుబోడులు, మాపులకు నానునినుపాట
గట్టగుటకొ, మానెప్పది యనవికంబ, మాపుల నర
గంట మొదలు మ్మిహ నాచున్." దైవ. రా.
ఆ. ౬౭, న. శ్రీ. ఆ. శ్రీ. నమిదాదు "ఉ.
తక్కులగులవలులు నానునరే తరుణి
జరంబులన్" విక్ర. 3, ఆ. ౨౯, పరాహ. ౬,
ఆ. ౧2

బా. ఉభ. యు. దే. వి. 1. బాకా, బాకలి. "క.
నీరవణి నీడుకొలు, బాదల నగు మోని భువ
దారల నగు..." ప్రబంధ. ౬32, కవల. ౨
ఆ. ౧౧౫. దై. వి. (నం. భారా. క. బాక.)
నీటికాల్లుభార. "రగడ. తప్పిపుత్తల మిడిలు
మలదార తారకయుండ: జబ్బము." పారి. క,
ఆ. ౧౬. ప్రబంధ. ౬32; 2. భారాభూర్వక
ముగా విచ్చుట, బాదము. "ద్వి. ..విత్తల కవని
వల్లభులు దగిన బాదము లీకొ భవమానుడ నొకరొ,
వగనొని యానీరిం బట్టి యజ్జిమి, బారెక్కల
వనై కరువులవెట్టిదారల నప్పించి భవములు
గొనెడికవ చిత్తులు లేదు..." ద్వై. హరిశ్చ.
ఉ. ౪౯౯, 3. క్రమము రిరి "నీ. తప్పనాక
నొల్పింటిదార వెడక." ఉ. హరి. 3, ఆ. ౧౨౪.
(క. ర. పా. బారెవెడక. ముక్తి); 4. కవిత్వా
దుల అవిచ్చిగరి. "మత్తకాలి. బారకవుక
వెప్పనెత్తు పుదారవచ్చుకురక్క మో, వరకా
గం బ్రబంధ మొక్కటి యొక్కరాకానె .."
నవరూ. ౧, ఆ. ౧౫, నం. వి. ఆ. పు. బ. ఆ.
శ్రీ. పెండ్లాము, భార్య. "కా...ని న్నాదో,

విక్రమము లిరువారులకుం దిడ..." చం.
రా. ఆ. అ. ౫౫; ౧. నూత్ర భారము. "నీ...
దారి నా దళ మూత్ర భారమందు." అం. భా.
ద్వి. ఆ. అ. ౨౦౩. నిం. (నం. భారీ) భరించు
వాడు (ఇది కర్త వాచకమునదమగానుండగనే
కన్యప్రభువైచి) ఉదా. జడదారి, మామదారి.
నం. నిం. (ఇ. ఈ. ఇ.) చిల్లువాడు, ముల్లు
వాడు.

దారింఁచి. నం. న. క్రి. చిల్లు, భేదించు. "మ. తన
దంభాళి హస్తాభిం తెగియె" దారింపలేకుండు
టక్, హనుమంతు డనుపేర మొలు నని..."
నమిర. ౩, అ. ౧౦౪.

దారిక. నం. వి. అ. క్రి. 1. నూతురు; 2. అడు
చిల్లు; 3. అనబాలు, మలం.

దారికట్టు. ద్వ. వి (దారి+కట్టు) మూలికావిషము,
మాద్రమును విరోధించు మహిమ గలమూలికశి.
"క. ఇదిదారికట్టు మొనకట్టిది కాంతావ్యకరణ
మిది నీమది కింపాదనాను నోనలేకర్మమం
బని తెలివి కొన్నిటవనిక లావగెనె." భుక. ౧,
అ. ౫౪, ముద. ౫, అ. ౫౬.

దారికాడు ద్వ. వి (దారి+కాడు) దారిలో
నడచుముగా నడుపువాడు. "ద్వి. పరి దారి
కాడునై నడచుచు బడును." మండితా. పర్వ.
౩౬౩. పు.

దారికొట్టు. ద్వ. అ. క్రి. (దారి+కొట్టు) దారిలో
నాచి దోచుకొను. (బ్రా. వా.)

దారికము. నం. నిం. (అ. అ. అ.) చిల్లుబడినది.
దారిక్రము. నం. వి. అ. న. లేమి, చిడతనము.
దారుక. నం. వి. అ. క్రి. కట్టకొన్న.
దారుకము. నం. వి. అ. పు. చేపదారుపుశి,
దారుకీటు. నం. వి. అ. పు. కట్టుకు దొలుకు
పులుగు, ఘటము.

దారుడు. నం. వి. అ. పు. క్రి. కృష్ణునిపేరధి.
దారుగపాలు. చే. వి. మల్లదివానిమేము. "న.
రూపాధాని కపాలు దారుగపాలు ధాని
ధారు. మొదలగునదు నాలుగునరులు..."
ప్రబంధ. ౩౦.

దారుణము. నం. వి. అ. పు. 1. భయనకరము;
2. చిత్రమాలముకీ; 3. ప్రాశస్త్యము. "న...
ఇట వారణావతము వా రెల్ల విజ్ఞదారుణంబు

దుర్బోధనకారికంబ గా నుండి కోరింది..."
భార. అ. వి. అ. ౧౬౦ 4. నాకము, నాని.
"క...నీరు, కారణమున నుండుపుట్టు కార్యపు
లకున." నిం. (అ. అ. అ.) 1. కరుణము. (మాట
మె.); 2. ప్రారము, కనికరములేనిది; 3. భయం
కరము, భీషణము; 4. వాద్యమైనది, చిత్తము.
(భాద్యా.); 5. ముప్పకము. "న. దారి పుక
రాప్తుండు దాన యనుభవించుం గాని మి రిదారు
ణంబు కాదక నీరి విడిచి కపోచంబున కరుగం
దని చెప్పిన..." భార. అ. వి. అ. ౧౬౦, ౧౬౧.
దారుధాని. చే. వి. మల్లదివానిమేము. ప్రబంధ.
౩౦.

దారున. చే. క్రి. నిం. ద్వి. 1. కుప్పిముగా. "న...
అంత నికల్గద నా క్రమపదంబున కంకలయం
దారున వచ్చినదిపునలన రాజు తనబుద్ధుకా
రం బడిననిభయము..." వి. కళం. ఆ. అ.
౧౦౮, చంద్రి. ఆ. అ. ౧౩౬; 2. కలాలన,
అక్లిగముగా. "న. చని చని యెక్కువో
నకెడు చాలన నక్కు మందుకుం గనుంగొన
దనుమేపులంకి లొదిగొన్న నుభావలొన నుండి
దారున నెదురైతి నై భవమధిః తెలుగడొంద
అంగనల్..." కళా ౩, అ. ౩౩; కళా. ౩, అ. ౩.

దారుపుత్రి. నం. వి. ఈ. క్రి. కట్టకొన్న.
దారుపు. నం. వి. ఈ. పు. కిల్చి. పు. న. కట్టు,
కొయ్య న. చేపదారుపుశి.
దారుపారిద్ర. నం. వి. అ. క్రి. ప్రూరుకుపుశి.
దారుపాస్తకము. నం. వి. అ. పు. కొయ్యలైడ్డు.
దార్ద్రము. నం. వి. అ. న. దృఢకర్మము.
దార్ద్రము. నం. వి. అ. న. 1. నీరు; 2. లక్ష్మ; 3.
పక్షిగావర్రకంబును నిం. (అ. ఈ. అ.) పద్ధత
నంబునమైనది.

దార్ద్రంధము. నం. వి. అ. పు. నెరువి.
దార్ద్రము. నం. వి. అ. న. రహస్యగృహము.
దార్ద్రమూటు. నం. వి. అ. పు. వర్తంగిష్టు.
దార్ద్ర. నం. ఈ. ఈ. క్రి. 1. ప్రూరుకుపుశి; 2.
లెండకీ; 3. చేపదారుపుశి; 4. బరుపుశి.
దార్ద్రక. నం. వి. అ. క్రి. 1. లెండకీ; 2. ప్రూ
రుపుశి; 3. ప్రూరుకుపుర నండిన అంబుమేము.
దార్ద్రంశము. నం. నిం. (అ. ఈ. అ.) ఉరుమేయము
దృష్టాంతములో వివరింపబడినది.

కాలము, నం. ౧౧, ఆ. పుం. కోడ్ర వధావ్యము. న. శివ
వొట్టలూ నుండులేక.

దాని. దీర్ఘ. దే. ని. పాఠా వాచకుని లోనగువానికై
అన్ని ముద్రించినవిదగ్గరకై; అన్ని గుండుము. “నీ.
ఓటయంబ్రాధిగ్గ మెయు దాని. నీ. యనంగ
నని యనంగ...” అం. భా. ద్వి. ౨౪౦, మే.
౧౦౮, ౪, ఆ. ౪౫౫. నం. ని. ఇ. ౪౫. స్త్రీ. 1.
పాట్టులతో గూడినధాన్యము, శబీదాధాన్యము.
(పెనల; నిలములు. మొ.); 2. దేవదానిలకక.

చాలిగుంట, డబ్ల్యు. వి. (చాలి+గుంట) చాలివేయుట
మనయోగించుగుంట. “గీ...దయ్యిల్ల” అని పేరు
కలవచ్చు చాలిగుత్త, క్షవర నిరకంబు పెలయం
నాకనిగ్గుహంబు.” తుక. ఆ. అ. ౪౦౮.

బాటింగ్: డి. వి. (బాటింగ్): కోట్ ఆకార
మూగా నుంచుబారి. "చ. పెరిమిటి పేరుకుతున్నది
పేర్పుకనుయక నింటి కేంద్రపాదంతల బాటి
కోట్కయిల శ్రేష్ఠకాగలూరియ నుజ్జుయక కను
రింటి..." (కుక. ఆ, ఆ. 33౫).

దాల్చినుము, పం. = దాడినుము.

కాల్పిని పి.వి. వి. మంగళవల్లభస్వామిగారు. (శ. రు.)
 దాన. జే. వి. తగ్గ. (శ. రు.) "ద్వి ..నీ కళల
 రాజ్యంబు, నోదురుదువల బుచ్చునోని యొకకట్టి,
 తాడుగా మరుమనదానలఁ దెంచె." ద్వి.
 హరిశ్చ. భూ. రరా. భు. రరాకెడి కం.

రావంకమ్మ డి. వి. దక్షిణము "ద్వి. వై.పూ. యా
దూ. తర్వాత ముద్రలు, రావంకమ్మ మది. దల
చోయ్యుచుండె." ద్వి. క. సా. ౧, భా. ౩౪, పు.
రావం. పం. వి. అ. పుం. 1. అదవి; 2. కార్మిచ్చు;
3. కార్.

డా. పరమ. జే. వి. చార్మము. 'గీ. దాస మనగలు
దాదా యనంగలు మ్రచ్చిమి యనగలు మ్రచ్చిలి
యన, గీ., చార్మము వెల్లు' అం. డా. ద్వి.
౨౯౭.

చావరి జే. విజయ, సింగం. "క. చేమరె నొలిపె
 ననుమన, సింగం. నీకే ననుమనఁ దెచ్చుమున
 గనున, చావరి కావలియన సింగం. సింగం
 ములయన ననుమన నొలిపె. బలెనె." పోత.
 శ్రీ. త. (క. ర.)

దానవీడు. జే. వి. (దానవీడు - స్వాధీ
మం.) వీరుడు. "ఇంద్రుడు, కుమారం

శ్రీకృష్ణుడు వచ్చి కంఠం, పెయిగుంటలో గొలి
మొయిరాజ్, పెయిగుంట వీరి వందల ప్రేమ
లొనగా, దరిం బదం గొట్టిన దానందా" అచ్చ.
భా. ౪, ఆ. ౭౪.

డా.వళి. జే. వి. మడికై ధరించు కంఠశస్త్రము, "పి.
డా.వళి మడి పట్టుకొనలి జేవనశాస్త్రానికి గల
మూల .." ఇందు, ఆ, ఆ. ౧౧గి.

దావా. జే. వి. 1. చార్జుము. అం. థా. ద్వి. ౨౯౩;
2. (హిం దావా.) తగవు. వ్యాఖ్యము. (త ర.
చా. వా.)

దావాదారుడు. దీ. వి. (దావా+దారుడు.)
దావాచేసినవాడు. (దా.)

దానికమును నం. విని. (అ. ఈ. అ.) దేవికావది
యందుఁ జూడవచ్చును.

దాశపురము. గం. వి. ఆ. న. కంఠపడియున్నది.

దాశరాత్రికము. సం. వి. (అ. ఈ. అ.) 1. దశ
రాత్రి సంబంధమైనది; 2. పదిరాత్రులు జరుగునది.
(యజ్ఞాదికము.) [యాదవప్రభుడు.]

దాశాస్థానము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కృష్ణాదు; 2.
చాళుడు. సం. వి. ఆ. పు. 1. బైరవోడు, శివ
రుడు; 2. భృగుడు.

దానకాదు వ్యతి. (దానము+కాదు.) సేవకుడు.
దాసుడు. "సీ. భండీరులకు గన్ను ప్రాణము
లాగునను దానకాంద్రుల గన్ను నానడుచును."
మల్ల. 3, ఆ. ౧౦.

దానవైక్య. జీ. వి. (దానవైక్యము) జనా
వృక్షశాస్త్రము. (ఇది కొద్దిమంది దురుదా
సింతురు. బా. వా.)

దానము. డి. సి. 1. ఇహమృతము. "1. పుష్కరికల
యందుఁ గలయంగుల నిత్యమిందు, దానపుఁ
బాపుకొనాదుతనము హిత" ఉచ్చ. 3, అ.
20. పీఠ. 9, అ. 27; 2. ఇహమృతము
"క. ఎఱుఁజదానములు, తెలుఁ గయ్యెను..."
ఉ. హరి. 10, అ. 107.

దాసుమయ్య. పై. వి. (దాసుమహాతమ్యం) దాసుడు,
 సేవకుడు. "నీ. వజ్రమలకాద్ధమయ హార టెట్టు
 శంకరదాసుమయ్య భిక్షుకరి." అయి. ౪,
 ఆ, ౪౩.

దానము. వై. వి. (సం. దానము.) సేవ. (చా. దానముయ్యి.)

దాహయ్య. వై. వి. (దాహిత+అయ్య) 1. తా.లేం. "క. వలె లేక్కక చని మృగ మివ్వలఁ జేర్చున దాహయ్య పలకనిచాల్క, చలకంక నల నే దీ, కొలదికి నురయ్యె ననుచు గని పోవుకలన్." నా. మంద. ౨, ఆ. ౨౧.౨; 2. విష్ణుభక్తుడు. "ఆ. అని కవీయదాహ్య మంగీకరింపె నృద్ధానరయ్య యచట నానకోజ్జలావన యును మృగోకే కేవల చౌద్యనగరిఁ బ్రదేశ మంది ప్రవేశింపెను." వై.జ. ౨, ఆ. ౧౧౩; 3. ముని. "క...అయ్యనియోచితుఁడదాహయ్య తెలిసికన్." అచ్చ. ఆర్యా. ౧-౬.

దాహి. వై. వి. (సం. దాహిత క. దాహి.) 1. విష్ణుభక్తుడు. వసుకూర్తుడు, విష్ణుభక్తుడు "నీ. వాడ మే మామె నన్న భూవనిధివన, పాత మా దాహిని గల్గి ల్లితికె ననము, వారు .." అము. క, ఆ. 2; ఆం. భా. ద్వి. ౨౦౩, 2. భిక్షువుడు. (మా. దాహిబుట్టు.)

దాహికోయ్య. వ్య. వి. (దాహిత+కోయ్య) మత్స్య విశేషము. "నీ. కొండ దాహికోయ్య కొల్లమి నులన ముచ్చగి చేసెనెల్లె చాఱుమాను." హంస. క, ఆ. ౧౮౩.

దాహిగాడు. వ్య. వి. (దాహిత+కాడు+పార్శ్వమున.) తా.లేం. (క. ర.) [మము. (క. ర.)

దాహిపాము. వ్య. వి. (దాహిత+పాము.) పర్వవిహి దాహిపిట్ట. వై. వి. (దాహిత+పిట్ట) కామాటపిట్ట (ప్రా.) దాహిబుట్ట. వై. వి. (దాహిత+బుట్ట) భిక్షుమిచ్చుకొను బుట్ట. "క. పేరి యేనులన్న నిలపెల్లడఁ జాలఁచి చేతకంటి మా, దాహిబుట్టుయ ను న్నడు కదానినట్టియఁ గానికానమో, వీరినుట్ట నీ ప్రతివ గెల్చె .." వై. జ. 3, ఆ. ౯౪.

దాహనము. వై. వి. పృథ్వీశేషము. "నీ. పాండ్ర చందన మేపె దాహన మెల్లదాహనము చిందుక రాఱుజొన్న." హంస. క, ఆ. ౧౧.

దాహి. వై. వి. చేకవిశేషము. "క. హంసమంజరి వల్ల మిచ్చువైఖరినమున విరుదటందియగత్తెల పేరుం ముని దాహినికూనిఁ జెప్పెనె మహా హిని రాతెఱంగిలేదెరిగెన్." రా.వి. ౨.౮. ౪౬.

దాహి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. బిచారిక, బులికత్తె; 2. కాకొండక; 3. నల్లగోరులక; 4. భక్త గోరులక.

దాహితై. మి. వి. (దాహిత+తై. పార్శ్వమున.) బిచారిక, దాహిబిచ్చి. "నీ. చేతలఁ గనుగొన్న వాల్చిఁ జాళుచు దాహితైల గన్నుఁ దార నించు." మల్లా. 3, ఆ. ౧౦.

దాహ సం. వి. ఆ. పు. (ఇది వృద్ధాదులలోనిది.) భక్తుడు. "క...విష్ణుచా నెక్కడిభక్త గాల్ మృత్యుంబె నజూడు .." హంస ౧, ఆ. ౮౯. దాహుడు. సం. వి. ఆ. పు. 1. భృత్యుడు, తెలఁగు గొన్నచివాడు; 2. భక్తుడు; 3. కూర్తుడు; 4. భూని; 5. దాహకూర్తుడు; 6. చాలరి; 7. పృథ్వానురుడు; 8. కన్యకుడు.

దాహియఁడు. సం. వి. ఆ. పు. 1. దాహుడు; 2. చాలరివాడు. విల. (ఆ. ఈ. ఆ.) దాహిఁ బుట్టివవాడు.

దాహియఁడు. సం. = దాహిముఁడు.

దాహికము. వై. వి. (క. భాష్టిక.) అధికారముందరి దిష్టికనము. "క. వారు దివాణ మాట బలవంతుల రింకటి నెప్పుఁగా జమ్మి, దాహిలు మిర లట్లగుట దాహిక మెల్లకు వారిపొత్తు" రంగ. ౨, ఆ. ౨౩౧.

దాహ్యువాము. సం. విల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఈయఁ బడఁజొపునది; 2. భేద్యత్కాలమున నియఁ బడునది.

దాహ్యము. సం. వి. ఆ. న. కేవల దాహ్యము. దాహ్యము. సం. వి. ఆ. న. అశ్వినివత్తక్తుడు. దాహకము. సం. వి. ఆ. పు. 1. అత్తి; 2. చిత్త మూలముకీ. విల. (ఆ. హి. హి. ఆ.) 1. దహించు నది, కాల్యనది; 2. తాము కల్పించునది.

దాహకము. సం. వి. ఆ. న. కాల్పించుట.

దాహమిచ్చు. వ్య. న. శ్రీ. (దాహము+ఇచ్చు) దాహకాంతిజ్ఞులై యుండకాదుల నిచ్చు. "న...తత్కృపవడ నొకభూట కిచ్చి దాహం నిచ్చువారునగు గలతే యని యనేక ప్రకారముల జోషించి..." హంస. ౩, ఆ. ౧౩.

దాహము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కాల్పుట; 2. చేతా ముడ గంబన సంకాపము; 3. కాక, తెల్ల; 4. దమ్మిక. (ఈయభక్తు సున్నునగుటచేత లలాఁ గనబడదు.) "క...దమ్మిగొన్న భక్త్యులకు మహాకారాంబుత్తుల గ్రోలక మందున దాహ మామున" వై. జ. ౮, ఆ. ౨౩౪. ద. హి. ౨, ఆ. ౧౩౬.

దాహ. 2. వి. (న. దాహిర). విష్ణుశక్తుఁడగు
కూర్మము. విష్ణుశక్తుఁడు. “వ...కహకహ
నన్దుర్దాహవారి మరణింపి యిట్లునయి.” అను.
అ. అ. 3. వి. (శ. ర. పా.) అం. భా. ద్వి. ౨౮౦.
దాహస్థలము. నం. వి. అ. న. శ్రీ కానము. ప్లూకాదు.
దాహ. నం. వి. (న. వి. క.) 1. కాల్పనది;
2. కామన కర్మించునది; 3. కామన కలది.

దాహము. నం. వి. (అ. అ. అ.) కాల్పనగనది.
దాహ. దే. వి. 1. తక్కువలొని పాచుకర్మ (శ. ర.)
2. (కొండు) నాన మొదలగునవి తీయపాత్ర
లకుగారి అని యందు యిప్పు పాత్రలకుగారి
సరియిత్తుకాలకు దడకట్టునంది రొనుచుట. (శ. ర.)

దాహి. నం. వి. శా. స్త్రీ. 1. నెలగలు లోనగునవి
మర్మ; 2. చేపదానిలకు.

దాహిమి. నం. వి. శా. స్త్రీ. 1. బానియ్యి; 2. విలకిశి.
దాహిమి. 2. వి. (న. దాహిమి) దాహిమి. (శ. ర.)
దాహిమి. దే. వి. కాల్పన, మనియేరు వాడు.
(శ. ర.)

దాహ. దే. వి. వర్ణలేకము “ప్ర. రున మెక్కి యా
నెల రయమున బలియి, బయపు దాహిక్కి
యెప్పుడు బయలకున్” భాగ. ౧౦, పు. ౧౦. (శ. ర.)

దాహవా. దే. వి. నన్నుదీమము, కరవర్మపు మొదలు
గొని నీటియాధారమున బండువల్లపువంట. (శ. ర.)
బ. భాగ్యుదీమము. “నీ. రామకావాల రెక్కా
ములు మెప్పుడువల బయలుకలు దాహవాలు”
మాన. క. అ. ౧౨౮. ప్రబంధ. ౧౧౩.

దాహవానియే. దే. అ. శ్రీ. విష్ణు, ప్రకాశించు.
“వ...దాహవానియ నన్నునన్నునచేత లేక
తెన్నులలు నెప్పించు నెప్పించులం గల మేద
లున్ ..” పి. శకుం. ౧౨, అ. ౮౬.

దాహ్య = దాహవా. (కాల్పనకుము) “నీ. పికవరి
మొనరివాయెంట్లు దాహ్యమెక్కు నిష్కంఠు
తెప్పలనడక కాన్” భా. ౮, అ. ౧౩.

ది

ది. దే. న. నంబుధము తెలుపునపు దడకప్రయత్న
మగు ‘అది’ శబ్దముయొక్క అర్థభేదము లోకం
కుగా మిగిలినదామము. ఉదా:—నాది, నీది
వాదిది మొ. “అ. పూరితము వెలిది కోమలి
కాదైన, చేపకాల్పముమొను దిది నీవు.” భా. ౮,
అ. క. అ. 3౬, హరి. ఉ. అ. ౧౬౫.

దిండు. దే. న. శ్రీ. (దిగు. భా. స్త్రీ.) 1. కర్మించు
దిగలేయు. “నీ. తెగున నాగకూర్మనియం
దింబునైతి.” భా. రా. యం. ౨౨౦; 2. అన
రొహింబులేయు. శ్రీమికి చేయు. “నీ. అ
తెలున నన్ను చేసిన నింక నెప్పుడు, బొమ్మ దింబక
యందు ముదమ్మ మొను.” భా. అ. అ. ౨౩౪.
ఉ. రా. ౧, అ. ౨౮; 3. తెదగొట్టు ప్రవృత్తు
చేయు. “చ. నడికొడిట్టు లేనిననరాదు మెలం
కున తింగిలోడ్డుకున్, గడుపులు దింబ నింబులకు
గాంకవకిరణార్థమంత్రముల్, నొడువకు...”
కుక. అ. అ. ౨౪. చిత్తభా. ౮, అ.

దిండుకోను. దే. న. శ్రీ. (దింబు+కోను) తెదగొట్టు
కొను, ప్రవృత్తుచేసికొను “ఉ. నీ గొక్కయింక లేక
వెలచేడియకై పడి ధర్మ కీర్తనల్, బొమ్మలు నీటి
బాని కళిం బొంది కటా కడు వెల నీటి నొం
బెప్పు చలంబ. నా వలనె యిప్పుడు గర్వము దింబు
కొమ్మ ..” భాగ. ౯, పు. ౩౩౮.

దింబెన. దే. వి. నిరర్థి. “నీ. తెప్ప దింబెన పుష్పం
దెప్పి తద్రస మిడి కలిగె పుష్పంల నోసి నలిది
డిది.” భా. 3, అ. ౧౧౦. అం. భా. ద్వి. ౫౬.

దింబడ. దే. వి. (దింబు భా.) నాగరి కడ్డగా
వేసికట్టు, తిర్మిగారోపికదాపు. “నీ. దింబడ
నాగకు దిర్మిగారోపికదాపు ..” అం. భా.
ద్వి. ౨, అ. 3౩.

దిండిడు. దే. వి. (దింబు+డిడు) కాన గట్టిన
వాడు. (శ. ర.)

దిండు. దే. వి. 1. కలగడ. “ఉ...తెదదిండునై
పోలుదు నల్లడ తెగడి చూచుచు గ్రమ్మ
గమ్మచూచుచున్...” తెప్ప. ౫, అ. ౧౩;
ప్రబంధ. ౬౦౫; 2. దట్టి కాన. “చ. ముకుట
పచ్చమ్మను గమంగిన నొప్పుగ దింబుగట్టి
నూకున మగుబరి లర కృతదామము నెట్లెను
మట్టి...” హరి. పూ. ౬, అ. ౧౩; పూ. అ. 3౩.
3. కచ్చేదము, మత్తుల. “నీ. కటిమీరక బాలిక
కవక నూత్రంబునో రీతాంబరము దింబు దీయఁ
దిది.” హరి. పూ. ౫, అ. ౯; 4. మొలకగిట్టి
లోనగునది యంటియెడు రాళ్ళ మొనవి పోలెద
గుడుకొమ్మ. (శ. ర.); 5. చుట్టు. “నీ. నకునెల్లి
మట్టిపా దిడి కాలి లాగునొ కడలు కొర్పి
గచ్చుచుదదిండు” కుక. అ. అ. 3౫; 6. అతి

గడము, తగిల్యము. "ద్వి. రాదమై వ్రతుడెప్పు రాజువయ్యున్న గోచయంబులందు కోమట్లు మొదలు." ద్వి. రి. పా. ౧, ఆ. 3, పు; 7. దీపము. "ఉ...ఆ,దానిది కాదు చేదనము దాల్చు నటుడు చలంబి లంక శైల ర్మణుకాధుడుక నరతన శైల కన్నదె దిండుకైచడన్." నం. రా. 2, ఆ. ౨౩; (చూ. నం. చం. రా. నంద. గయా శ్లో); రి. మాంబడుకురొక్క పుకదురునకు నూలుగోనగు వానితో నేర్పఱచుచిడి. "క. వడిచిరముచేతలం ద్రొక్కదువలకయు దిండుకదురు .." తుక. ఆ. ఆ. ౪౧౯.

దిండుకడు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (దిండుకడుడు.) పొమ్మ నిల్పు మూర్చిపొత్తు. (ప్ర.)
దిండుకడు. దే. వి. భేదమృదంగాదివార్షధ్వనిశబ్దము. "వ...నిర్వాణంబులధంధలు భమామిలదిది మ్మలు విజయశంఖంబుల ఘుమంఘుమలు..." ప్రబంధ. కెరం.

దింపు. దే. న. శ్రీ. (దిగు. భా. శ్రే.) 1. అనఁడు; పోగొట్టు. "వ...మొల్లలకాత్రుల గొల్లరాదు వ్ర నరదంబులయింపుపొంపులు దింపునామెగల నందలకు..." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౨౪; 2. దిడు; విడుచు. "నీ. వికత శైరవకరాపారి చలంకని నాటివడ గర్భుకరిభాభరణు. గీ. నక్కభామాధి పరివేతక జలం మొంది, అదివి దింపునాటికల్ప ద్రుమంబు, వికరణంబున వనయంద "వెలయ వెలయ, నూరయన్న ప్రధానకంఠిరవుండు." ఉచ్చ. ౧, ఆ. 3౨; 3. క్రిందజెట్టు. వ్యవసాన శ్రమిమిదిగంబ దింపుము. ది. 1. శ్రేయం, లంబనము (క. ర.); 2. కొబ్బరి మున్నగుచెట్ల నుండి కాయలు కోసి క్రిందజెట్టు. వ్యవసాన కొబ్బరితోటలో చాలదింపులు దిండినారు.

దింపులకెచ్చు. దే. న. శ్రీ. (దింపులకెచ్చు.) తిరస్కరించు. "వ...ధవత్తలవంపు దింపులకెచ్చుకొనురు గలకనుకొనులకు .." చం. రా. 3, ఆ. ౯౮.

దింపులుపోవు. దే. ఆ. శ్రీ. (దింపులకెచ్చు.) శ్రీరాదు. "నీ. అందద వకోరునామలు దింపుల పోక దొడుగిచ్చుట మొట్టు దుర్ధరము." కాశీ క, ఆ. ౧౮.

దిక్కుము. నం. వి. ఆ. పుం. వివరగురున్న, కరభము.

దిక్కుమొగము. దే. వి. భయానులనే దిక్కు తోచక పోవోపొవువాడు. "ఉ...మని గాడువే, నక్కల నుగ్గులయ్యె జలదానిమనము లొక దీనిచే, నక్కడిచ్చురాంత మని యెఱిగి దిక్కుమొగంబులై నురల్." నమార. ఆ. ఆ. ౧౩౪. దిక్కుమొగము = దిక్కుమొగము. "ఆ. ఒక్కమొగము గాక యుజికిరి వై నిటల్, దిక్కుమొగము గాగఁ జిక్కుభటులు, మొక్కి రీటియలు చుట్టునఁ బడవైచి, యెక్కిరిచియెదుట నాగఁ గలరె." వి. 3, ఆ. ౧౫౭, (క. ర. పా.) రామా. 2, ఆ. ౧౪౮.

దిక్కిరి. నం. వి. న్. పు. నిగ్గజము. దిక్కుమొగము = దిక్కుమొగము. "నీ. పోయిన పోయిరి పోయిరి సిద్ధులు దిక్కుమొగములైరి లగధివరులు." పారి. గ. ఆ. 3౭.

దిక్కుమొగము = దిక్కుమొగము. "గీ. నిగ్గుమొగములు దిక్కుమొగంబు లయ్యె." రా. వి. 3, ఆ. 3౬, ఆం. భా. త్వు. ౯.

విక్కు. నం. వి. శ్. శ్రీ. 1. జ్వర దిశ; 2. మార్గము; బద్ధం; 3. చంకవకము; 4. రతనము; కలలు; ఆధారము. "నీ. జగదచ్చునట్టిరతనముమోటు వెల్గుల దా,దేవాదిదేవుండు దిక్కు నాకు." పాండు. గ. ఆ. ౧౩౯-౧౪౦; భా. రా. ఆయా. ౧౬౪, 5. ఎడమవయము. "క. ఎక్కువ తక్కువమాటలు, నుక్కివములు శౌండు గీడు లొందించుటలందు, వెక్కు చనయన్నచక్కులు, దిక్కుల నన్నయల నైఁటఁ జేయు శీమన్." భార. కాం. ఆ. ఆ. 3౫౯. హరి ఉ. 3, ఆ. ౨౨౩; 6. నైపు చతు. "ఆ. ఇట్లు చటిమోనని యిట్లుచ యాకఁ దేదిక్కువారి శిల్పి కొక్కయెట్లు, గాగఁ విలువమార్చి..." భార. ప్రో. గ. ఆ. ౧౯౬ హరి. భూ. 3, ఆ. ౧౨౪; 7. స్థానము; శైలపు. "క. రక్కసులగురువు గురునకు, దిక్కున మునుకులికి నిరతపెరవుల శైలన్, దిక్కు నుడి శిక్కులెగురు, జొక్క దివిక ఓటులు గడు నుడుక్కనఁ బొడియె." విరు. 3, ఆ. ౪౪, భాగ. ౩, స్కం. 3౩౯.

దిక్కునిట్లు. ది. వి. బ. కాశీ దానిశబ్దము. (ప్ర.) దిక్కుమారు. ది. ఆ. శ్రీ. (దిక్కులకూలు.) రక్షణమునకు దుష్టినినందు. క...కాకంబులు

౧౩గ. పాండు. ౪, ఆ. ౧౩౩; 6. మాన, నిలయ. "ఈ కాలం మేకకరములు కాక దిగం బడ మొగ్గించుటందూరిన పెంకవారలను..." భా. ౪. 33; 7. మిగులుకొప్పిపోవు. "క. పెండి కటిశీర నిల నొకపులివము దిగబడియె సింధు పులిపుట్టుటకై, నలవ యది భద్రగం గాడి తెలియుట కం దంపదము తిరముగ నిలిపెన్." ఆము. ౫, ఆ. ౩౯.

[త్రా.]

దిగబాటు. ద్వ. ది. (దిగంబకు ధా.) కేమ, మిగులు. దిగబాటు. చే. ఆ. ౧. (దిగం+పాటు.) 1. ఊరియ

కన్య. "గీ. కాంతి దిగబాటు బ్రాచిముఖంబు నందు, బద్ది నీముఖవికనుప్రాధి కడరె .." కవిక ౪, ఆ. ౩3; 2. దిగబాటు; మిండిమండి క్రిందికి కాటు. "నీ. పెళ్లకెట్టుకొ భూర్ధుధుకాంతి మొగమున దిగబాటునో వైడి తెలివి కేన." నిరం. ౪, ఆ. ౯౦, ౯3.

దిగకెట్టు. (దిగం+కెట్టు.) 1. విడుచు. వ్యవహారాలని బడికొ దిగకెట్టి వచ్చువాడు; 2. మిగులు. వ్యవహారా దిగకం దైన దిగకెట్టుకుండ తిని దేసినాడు.

దిగకొకటి. చే. ది. (దిగకొయ్య ధా.) దున్నట్టు, క్రిందికి దిగుట. (వ్యవ) వానికి పొంగు దిగకొకటికి వచ్చినది.

దిగకొలు. చే. ఆ. ౧. (దిగం+కొలు.) 1. క్రిందికి భద్ర; దుర్గతను. "క. నగుచాయల ముకుముక్కలు, బిగిలో బలంగంట్టు నిండి వెన్నువకారెందగు మోము చంచునలవం, దిగకొలుచు నందు మేలు దివ్యాన్న మనన్." కాళిందీ. ౩, ఆ. ౧౫౦. నిరం. ౫, ఆ. ౩౯; 2. తొటిపోవు. "గీ. పువ్వు కామంబు దిగకొటి గ్రూమి బడియె" చా. ౫, ఆ. ౨౦; నిరం. ౫, ఆ. ౩౯; 3. కాటు, వ్రునించు. "వ ..లెత్తెదరా ప్రవాహంబులు ..కాన వామొండులయొకదమిడి దిగకొటి..." ఈ రా. ౩, ఆ. ౨౩౩. వరాహ. ౧౧, ఆ. ౪౮; 4. పోవు; కలిగిపోవు. "యక. భగరుణ్ణో దైవ్యులై రీత్యులున గీపులును; దిగకొలు విడిచి రలు కీపులును పాపులును" రామ. ౫, ఆ. ౩, వ్యవ-వానికి పొంగు దిగకొటి; 5. క్రంగు, దిగబడు. "నీ. ఎలకలు ప్రవిగ్ధయింటివందంబున దిగకొటి నీ మేను మిగుల దేన్పు" వాన్మ. ౧, ఆ. ౩౩.

దిగటము. చే. ది. (దిగ ధా.) నిలుపు! "క. గదగద నొకలు వదాకం, దడదడ దడముచు గుండె కల్లద మందనో, బడిబడి వడ్డము దిగటముగ బడిబడి మ్రొక్కచును కాపా పాపా యుగంకన్." చా. ౫, ఆ. ౧౧౮.

దిగదాటు. చే. ఆ. ౧. (దిగం+దాటు.) దిగు, క్రిందికి వచ్చు. "నీ. కాంతి యుదంబుడు గ్రమక దిగదాటి పెత్తనానునకకు గవపుట్టు, కొచ్చె కయ్యురుగము .." భార. అశ్వ. 3, ఆ. ౧౦౫. (చూ. ౧౦౪.)

దిగదగ. చే. ది. 1. వివరము మొలముల తొనగు వారియం వనవకరణము. "గీ. అబ్బరద: దూర్పు దిగదగ యంచు మొలన్" (క. ర.) స్వా. ౪, ఆ. ౩౦; 2. నిశ్చించుట మొదలగు వారియం వన వనకరణము. "ద్వ. వ్యుగముల నిశ్చించి పెడరెత్తి తెవులు, దిగదగ నిశ్చించి విక లాలించి." నవ. ౧, ఆ. ౫౦, పు. ౧. నిల నిశ్చియగా, వడిగా. "క...లే, తిగురరటాముల పెట్టిదిగ దిగ నడదెయ్యాడె వివృతరంధ్రకై." ధిమ. ౫, ఆ. ౧౨౮, ఆము. ౩, ఆ. ౯౪.

దిగద్రొట్టు. చే. న. ౧. క్రిందికి త్రోయు, గొట్టు. "వ. అని కలిగొడుకుకు ధిక్కరించి కుక్కున గోయక రక్కసులతోడు కుకొడలపై నుండినక గొట్టున దిగద్రొట్టి .." భాగ. 3, స్కం. ౧౦౪.

దిగదాడు. చే. న. ౧. (దిగం+దాడు.) 1. విడిచి పెట్టు, వ్రునించు. "వ. అని వినుయంబు వృత రాష్ట్రవక నిరక్షిమాధం బుదడిచిన వంతు ప్రక్షాళనంబుదై నాసారంబు దిగదాడి..." భాగ. ౧, స్కం. 3౧౩, 3౧౮. కా. 3, ఆ. ౩3; 2. తిరస్కరించు. "నీ. చల మూని యలయునగు గులమాడు దిగదాడి ముకతాలికిలెల దగుచు నొకడి." నిరా. ౧, ఆ. ౪౫.

దిగమెత్తు. చే. న. ౧. (దిగం+మెత్తు.) దిగ దుడుచు. "వ...కొర్కివే, నురమున నుండు దుచ్చు గడు నొచ్చు మోగింపభూకళాంతి, యరుడుగ రక్షివ్రాస యులారాగముల దిగ మెత్తుచాచ్చున్." భా. ౫, ఆ. ౧౫౦.

దిగమింగు. చే. న. ౧. (దిగం+మింగు.) భూరిగా మింగు; తాళించు. "ఈ. కడలేలగ నిక్తగ్న యొక వారల మిక్కిలి కత్తి మింగ దిగమింగద

నందు బలియందుగన్." దళ. ఆ, అ. 33, ఆ, సా. ఆ, అ. ౧౩౪.

దిగిడుమే. చే. న. శ్రీ. (దిగన+దిడుమ.) విడిది పెట్టుకొంటును. "క. తగమునైకవ్యక్తయను, మగవృహమున లులనికృ నందివృత్తి దిగివిడిది యొక్కఁ జేసియు, జగతికుండు నగ నిశ్చిన్దయమునందున్." భాగ. క, స్కం. ౪౦౭, హరి. పూ. ౫, అ. ౨౨౨

దిగైమే. చే. న. శ్రీ. (దిగ+మే.) 1. విడుచు. "క. పెట్టెడి చేమిఁక నొకచో, పెట్టెర మన నుట్టుకేచ దిగైవిడవ పే, నుట్టుకొన కడల వండిమ, కచ్చరిరీయమ చేరు గదలక విలివెన్." భుక. ఆ, అ. ౧౧; 2. విడచేయు. "గీ. చచ్చివి ముట్టు యని తాన జంపు టుడిగి, పటమశ్రీద నన్నిటి దిగవైచువాడు." శీయూర. 3, అ. 2౦.

దిగవ. చే. శ్రీ. విజ. ద్రు. దిగవగా. "గీ. భూమ యుఁ బ్రాంత పేది మహామరానియిప్పు డేటికిఁ ద్రుంధ పేది డొగవలై నబ్బి గిగవచ్చెనో పో మతేమి." సి. నార. ౧౧౯.

దిగాలుడు = దిగాలుడు (ద్రా.)
దిగాలు. చే. వి. వ్యాకులత. (యా. దిగాలుడు.)
దిగాలుడు. ద్వ. అ. శ్రీ. (దిగాలు+డు.) వ్యాకుల పడు. "ఉ. భూమరద్యునందనుడు బుద్ధికిఁ బోఁ చినయట్లు వల్లు, గాఢముఁ జానరామికి దిగా లుడి దిక్కులు యాది.." వచ్చె 3, అ. ౧౪౯
దిగింమే. చే. న. శ్రీ. (దిగ భా. చే.) విగతేయు, వింతు. "ఉ. అందరినెట్లు అందలు దయామతి నకొ దిగింది యొడ నంద దమయివ్వఁ బెట్టు కొని.." దళ. ౧౦, అ. ౫౯. ('చికితేచ్చి' చాతాకరము.)

దిగ. చే. అ. శ్రీ. 1. విడచునడి క్రిందికి వచ్చు, అనరోహించు. "క. బృందారకవృక్షమున దిగి, యందీవరపక్షిశ్రేణి యదివంకలవాదం దమక తమక రారా, యందనగా రెండువీళ్ళయెడమున విడిచెన్." హర. ౬, అ. ౧౦౧. ఆము. ౪, అ. 3౫. 2. (బలుతావులనుండి) వచ్చు, "చ...సింహభూధర, పుష్పలిరువాళ్ళకుం దిగ నుర్రకరంబు...వాన్." ది, అ. 3౭, భుక. ౧, అ. ౮౭; 3. చాటు, దిగించు. "గీ. కమల దిగ నందుఁ బొరులు కలఁగఁబడెన్." భాగ. ౧౦.

స్కం. పూ. ౬౭; 4. క్రిందికి క్రోడు. "గీ. కట్టి తొడి పూడి నైసి గాతుకమున, గొన దిగఁ నిలిత్తుంబు మునునపెట్టె..." హర. ౬, అ. ౧౧౯; 5. (ప్రయాణమై పోవుచు బారిలో) విడియు. (౪. 5); 6. చొచ్చు, ప్రవేశించు. "ఉ. అవ్వనుభావభావనవభావభరణం బలిరక్త మైనయూ, జవ్వన మాజనంబనవిభావభావభరణైక యొగ్గమై, వివృటిలన్ విర క్తిరదం దిగ విందు ముఖుల రీతిచ్చవే, నువ్వనలూరుడెందముల నోరిఁ జేవుట్కురటంచు నుండగన్." విభ. ౧, అ. ౮౧, ఆము. ౫, అ. ౨౧; 7. (పెట్టున దిగిలు మున్నగు నది) పుట్టు, ఉత్పన్నము. "అ. మనమధు దిగినవలెగి వర్షము గన్న, నులగ నోరుగి వెలులవలెను బొప్పు." ఆము. ౪, అ. ౨౭౪; 8. తగ్గు. "గీ. సాంద్రచంద్రికయుష్టలభావ ములు దిగ నవలొడయ ప్రభావ్యురణ లెదున్." విక్ర. ఆ, అ. ౧౦౭. ఉ. హరి. 3, అ. ౧౫; 9. గ్రచ్చుకొను, వ్యవహరించు, ముట్టు దిగివిడి.

దిగమే. చే. న. శ్రీ. (దిగ భా. చే.) గ్రచ్చు. "క...అట్టివారల, గొంబు దిగిది వంపు బొప్పున గులయవలిన్." విజ్ఞా. ప్రా. ౯౬.

దిగవారి. ద్వ. వి. (దిగు+వారి) పీనవారి, కమ్మనవారి. "గీ. ఆలు పలికె క్తి స్త్రీపుంసాళి వాని, యలిపళిత్యము దిగువారి లగ్నవారి, వజ్రన విందులు.." ఆము. ౪, అ. ౨౭౭.

దిగుడు. చే. వి. పల్లవప్రదేశము. "దిగ్. గొరురు దలిర్చు నెక్కు క్తి దిగుళ్ల. దమకమగులహ వ్రము లుండికొనుచు..." పండితా. ద్వ. 3౪౩. పు. విజ. (దిగు భా.) 1. పల్లమెది, ఆనకము. వర్ణక - ఎగుడుదిగుడులెలపై నకములు కమ్ము; 2. పీనమెది, కమ్మనది. "క. ఇటువంటిది యిటు కెక్కుదు, విడుదగుదుని యొంద నన్ని యే విడియును నొకక్కటి యొకనాటిక రా దొక, శ్రుతిగీతఫలము నొనగుదునె యిప్పియిన్." ఆము. ౬, అ. ౬౦. [(౪. ౮.)

దిగుదల. ద్వ. వి. (దిగు+దల.) క్రిందిభాగము. దిగుదలి. చే. వి. (దిగు భా.) 1. దిగ మొదలగు వారిలో నున్నవరకును దింపుట. (౪. ర. ద్రా. వా.); 2. పరదేశమునుండి వచ్చుదేశమునకు వెచ్చుకొనుట (ద్రా. వా.)

దిగువదియేను. జే. న. క్రి. (దిగువది+యేను.) భు
జేకమునుండి సుకులము. తెచ్చు. (త్రా. వా.)
దిగులు. జే. వి. (క. దిగులు.) 1. (గుండె) అవయవము.
2. అ. కలంకు పుట్టె గొంతు గొలుదిలి మిఠి
కెం, బాటు దోతె ముట్టు పాటు దొడరె, వెలెరు
పాటు దమిళ తెలువాడె నొత్త నైవ్యగల వగల
నీతి దిగులు వొడిసె, భార. విరా. ఆ, అ. గం. ౬.
నైవ. ౫, అ. ౬౨౨. 2. అన్నద్రులు, భయము.
నీ. పుంసలాట బలదరింపు దిగులు తెలు వలె...
ఉదిల యటవ నప్పరి యగు." అం. భా. ప్ర. ౧౩౩.

దిగులుకొడు. జే. అ. క్రి. (దిగులు+కొడు.) భయ
వదు. "క... క్రివనగుంపులకు దిగులుకొని మని
కొగులయి." కవల. 3, అ. ౮౩
దిగులువదు. ద్వ. అ. క్రి. (దిగులు+వదు.) భయ
వదు. "అ. పూలభరిం దోరనానూధంధై
యాశ్చి గగన మగల బకము దిగులుబడగ." ౧౨౫.
రామా. ౬, అ. ౨౦౧. వరాహ. ౨, అ. ౧౨౩.

దిగులువజు. ద్వ. న. క్రి. (దిగులు+జు. శ్రీ.)
దిగులువజుకేయం, భయపెట్టు. (త్రా.)
దిగులుపాటు. ద్వ. వి. (దిగులు+పాటు.) భయము
(క. ర.)

దిగుల్లు. జే. వి. గుండె యదరుటయం వగువనుకరణము.
"క. అని తెలియం బలికి గుండెయ దిగుల్లునగల్గె."
రామ. చ. 3, అ. ౨౧౪.

దిగువ. జే. వి. (దిగు. భా.) క్రిందిభాగము. "గి. లలిత
రుచివర్త కళికుండలంబుదిగువ, కవిడి మిఠులుయె
ధరుండలంబు." కాళిండి. ౬, అ. ౧౩౪. భార.
క్రి. ౧, అ. ౧౫౪. విలా. క్రిందివి. "వ... గదా
యద్దంబున కాళికి దిగువ యగు కరీరభాగంబు
నొప్పించుట ధర్మంబు గాదు..." భార. కల్య. ౨,
అ. ౨౯౫.

దిగువలోకము. ద్వ. వి. (దిగువ+లోకము) పర
పాతాళములలో నొకటి, అస్థిలోకము. "క.
నాకంఠె దిగులయిటు నీలోకమునక కాదు దిగువ
లోకంబులకై నీలోకముల సెదక బోయి, నీకుం
బదయంకవచ్చు నీ పారిగాడి." నిర్వ. ౬, అ. ౩౧౦.
దిగువాటు. ద్వ. వి. (దిగుడు+పాటు.) దిగువ, క్రింది
భాగము. "క. మిగువ మిగు కనెడిమింట్లో, బోవ
బోవ నల తెలుయుబొంకన దిగువాటున వదె

కలదో లేదో, యనుమాత్రము గారఁ గండితా
వృషభవయా." పా. ౧, అ. ౧౨౪.

దిగువాయి. జే. వి. (దిగు. భా.) కట్టకట్టి, న్నూ
నము. "అ. దీమ లయవదారి దిగువాయిగాఁ జాచి,
బరము గవక మాత్రం బడువ జేతు." వేదవ. 3,
భా. ౧౨౬.

దిగువాటు. జే. అ. క్రి. (దిగుడు+పాటు.) 1. కాటు,
ప్రవహించు. "వ... దృక్పణంబులం దిగువాటు
కప్పిరు కర్ణద్వయాగోళంబులు నిండి..." పాల్వ.
3, అ. ౯. కాళి. ౫, అ. ౧౬౩; 2. దొడి
కుండి క్రిందికి వదు. "ఉ. రంగుగ నొక్క
రొక్కరికిరంబువయం దలఁపొలు వోనీ రయ్యరిగ
మరిదినవ్యయలై దిగువాటుగ నవ్వధూకురీ." ౧౨౧.
అని ౧, అ. ౧౦౧. నిష్ఠు. పూ. ౧, అ. (క. ర.)
3. నిండిపారెను. "క. పూలొక్కటఁ గొని దానక,
తైలము దిగువాటు బోయదానకు నీకుం, బోదిన
ప్రాలం గొలుపుము..." శీయూర. ౨, అ. ౧౩.
కవల. ౨, అ. ౧౦౮.

దిగ్గము. నం. వి. అ. పు. అష్టదిక్కులలో నుండు
నేనులలో నొకటి. (విరాచకము, పుండరీకము,
వాచనము, కుమారము, అంజనము పుష్పదంతము,
సార్వభౌమము, నుశ్రలీకము. ఇది అష్టదిగ్గ
ములు.)

దిగ్గవ. జే. క్రి. విలా. ద్రు. 1. క్షిప్ర)ముగా. "క...
పొత్తు దిగ్గవ నెనుడున్." భార. అశ్వ. ౪, అ.
౨౮౧. కాళి. ౪, అ. ౫౪; 2. కటాంబ. "గి.
అనుచు దైవ్యంబు నొందెడు నానవంబు, బోద
దిగ్గవ లేది యత్నోయగాడి చరణచింబుకడ
జక్కఁ జాగి మైక్కి యున్న..." భార. విరా.
౨, అ. ౩౩. ప్రబంధ. ౪౦.

దిగ్గవాడు. జే. న. క్రి. (దిగ్గ+అడు.) విడుచు
"నీ. పయ్యడఁ దెనుక పట్టు నింకన మున్న సిగ్గ
నేవంగలి దిగ్గవాడె." కవల. ౪, అ. ౧౩౮.

దిగ్గాలు. జే. అ. క్రి. (దిగ్గ+గాలు.) కృత్రిము.
"క. నది లఘుబాహు గొని తామసిని రరణిగ
లిలి వలివేగముగా, బద్ధుడు ముందు దిగులు,
దిగ్గాలి గిరింద్ర కన్య రేకువ వచ్చున్." పార్వ. 3,
అ. ౫౯.

దిగ్గియ. వై. వి. (నం. దీర్ఘ. భా.) నడకాది. "గి. కవి
మొత్తంబు లేచాడి తానమాడి, దిగ్గియలపేరు

వలకు బూదియల లందు, కాలమున..." ఉత్ప. ౧, ఆ. ౫౬. సా. ఆ. ౧౧౩.

దిగ్గ. డి. ఆ. క్రి. మొదలుండి క్రింది వచ్చు, అవ రోహించు. "గీ. జేవర్తి క మెట్టిదిగ్గియన గవి, దిగ్గి యగ్గివర్తివలన జేవర్తిగ." సా. ౧, ఆ. ౧౧౩. న. క్రి. మొదటి క్రింది వచ్చు, అవ రోహించు. "గీ. వేరే యరదంబు దద్దుకాదార్గ నీడు, దిగ్గి యరుదంచి వ్రలుమిల్లి..." రామా. ౧, ఆ. 23. వి. 1. భయముచే గుండె యదరుట కనుకరణము. "ఆ. కూల మెట్టిగిది కరాళ వృత్తి, నడచి వెయ్యెగమున బోడిత విందా నుతా, జేవర్తివలనంబు దిగ్గనంగ." నిర్వ. 3, ఆ. 30; 2. లేకుండుం దనననుకరణము. "మహా వ్రగ్గర... ఉత్పన్నవక్త్రా ద్విషు గొండల్ గడగడ వలచంగ గల్గునికాంతి" జనితా మహాంతకాల ప్రరకాదుక్రియ వాసాని గ్గంచు లేవన్." కళాం. ౪, ఆ. ౧33.

దిగ్గడు. డి. వి. కమ్మవని, నాగము. "చ. ఎల్ల దిగ్గ, తెలివిన నీడు గా గుండె స్థుడుమా కవి శ్రేణి శీయుడున్..." రామా. ౧, ఆ. ౧3౫ నరన. 3, ఆ. ౧30.

దిగ్గన. డి. క్రి. వి. ద్దు. క్షిప్రముగా. "క. అగ్గజ గామిని కామిని, యగ్గరికక ద్దెగ్గి నూళిజు మున్, "గ్గన గమమొలగి కడున్, నీగ్గన నేకాంతవననీరుకు జుయెన్." విక్ర. ౧, ఆ. ౧౩౬.

దిగ్గోలు. డి. వి. కోయువైరువకు ముందువైరు (క.ర.) దిగ్గ నము. నం. వి. ఆ. వ. 1. వర్తిమూర్తము చూపుట; 2. దిక్కులకు కాపుయంత్తము.

దిగ్గము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. చమరు; 2. అగ్ని. వి. ఆ. ఆ. ఆ. 1. పూయలదేనుది లిప్తము, 2. పూయలదేనుము గలది. (అమృ.)

దిగ్గిను. నం. వి. ఆ. పుం. ఒకటివలన మరొక ఒక్కగా గ్రహించుట, దిగ్గినిది, భాగిది. "ఉ... వాడెది పర మదీయవర్తియము క్రవా వాదివ మార్గోగ్రవచంబున దిగ్గిను బొంద కమ్మెంక, బోమగ బోమ నీ కనుకు బూరుకు లాక్తము దాక నీకలొన్." భార. అది. ౪, ఆ. ౨౦౫.

దిగ్గినుము. నం. = దిగ్గిను. (ఇట్లే దిగ్గినిది, దిగ్గినుము. మొ.)

దిగ్గిగుండు. నం. వి. ఆ. పుం. కాళిదాసునకారి కుండుకు కుండమలానాకక క్రియ నగకొకవి. దిగ్గిగుండు. నం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. దిగ్గిను నొంనవాడు.

దిగ్గిది. వై. వి. (నం దిగ్గినిది.) వర్తిచారణి. "క. తెచ్చి మహులుగోరుల, కొచ్చిర బొజ గుగి యెగసి చూడగ నల్ల దాచిచ్చు పెచ్చుకెక్కిరియం, గుచ్చి రతిక్రియల సొంపులనుకు నుండెన్." కేం. చంద. ౧, ఆ. ౫౯౩, ౬౯౦.

దిగ్గిరించు. వై. ఆ. క్రి. వెల్లడు. "నీ. మోము మచిర నేమి మొలకనవులకాంతి తెక్కుటద్ద ములవై జీరువాడె, బాదభుదిన నేమి సొంపు తెక్కులమించి లేకువార్తెలులలు దిచ్చిరించె." క్రిడా ౯౫.

దిచ్చి. డి. వి. బావరి; మాయలాడు. "ఉ... వి, యొక్కెను బాద కామయన నోడుకు నిర్దంబ దాచు నువ్వుయా, దిచ్చున క్రికాలము నరిద్ర విలం బొనగం బలంపుమా" ద్వా. ౧౦, ఆ. ౧౫౯. ౧౦, ఆ. ౪౦.

దిచ్చిమొగము. ద్దు. వి. (దిచ్చు+మొగము.) అచ్చుకము. (క. ర. ద్దు)

దిట. వై. వి. (నం. ద్దుడె.) 1. దార్శణ్యము, కత్తి. "క. దిట వెడి గొలది తెక్కుడు..." భాగ. 3, ఆ. ౬౯౦; 2. తెల్లర్థము. "గీ. లవనీ దిట తెచ్చి నివర్ణుడయె దాక." కాళి. ౫, ఆ. ౨౬౩. ప్రభా. 3, ఆ. ౧౦౮.

దిటజేటు. డి. ఆ. క్రి. (దిట+జేటు.) నదువ్రుగు, గడిజేటు. "చ... దిట మొగదెత్త గాగర దిటజేటె వధూమణి శిశికాతున్." నీయం. ౪, ఆ. ౪.

దిటము. వై. వి. (నం. ద్దుడె) 1. తెల్లర్థము. "గీ. అతికరాగిష్టితాపుకన్నాంత యగుచు; గొంత ిట మూని యున్నయనంతమున." రేక. ౪, ఆ. ౨౮౦. కళాం. ౪, ఆ. ౪3; 2. దార్శణ్యము, కత్తి. "చ. దిటమున రెడ్డి పాటుదె తెచ్చి యిదంగన గూడి పాద్రున, కటికల పెచ్చుచుట్టెలు..." కుక. ౨, ఆ. 33౪; 3. అతికయము. "నీ. రుపకృ నేమి భురరరావ ముల శేతుడుగూర్చుకుంటు దిటము తెలున్."

దళా. ఆ. అ. 388. విణ. 1. దృఢము. "చ... డెండమున కాల దిటు బలభక్తి ముని యు, భుజకుక యబ్బురంబునఁ దనం బొసరింపఁ దొడంగె నెంతయున్." రీతి. 3. అ. ౧౨3; 2. నిర్మలము, భుజము. "క. వేయల నీవె ని క్కన్నాచాయం బతుచించిమి దిటంబుగ దను జాండీయెడ మృతిఁ జెందుటకు నుపాయంబు భుజింపదయ్య భద్రమనుసించ్రా." ఉ. హరిశ్చ. ౪, అ. ౮౩; 3. మృత్యువర్జితము. "క. ఆచంద పెట్టు దిటుమగ్నమైతలకు దనివీరిం నే నెఱిగింతున్." సీతా. ౧, అ. ౩౪, సా. ఆ. ౨3౦. దిటవరి. దృ. విణ. (దిట్టతలరి.) శీర్షము. "నీతగఁ బ్రాంబుదొరలతోఁ దగవుల శేర్షడి యెదిటవరి నిర్వహించి మించె." ఆనంద. నీతి. ౫౪. దిటత్వ. వై. వి. (నం. దృఢత్వ) 1. దృఢత్వము, క. (౪. ౮); 2. ధైర్యము. "ప... ఇట్టివాడు మన కేమిశ్యాగ మియఁబోయెడి నెందుకు వచ్చితి మని మంతనంబునం గొంత చించిది యంతలా నినుమంక దిటత్వ కన్పన్నని యతనిచెంతం జేరి యాశీర్వదించి..." ఆనంద. నీతి. 3౪, విణ. దృఢము. (౪. ౮) దిట్ట. వై. వి. (నం. దృఢత్వ) ధైర్యము. "గీ. తెవులంద్రుల నుండై దిట్ట వెడినఁబంప దను కంప నెట్టికొంద్రులునైన." కాశీ. ౪, అ. ౩౦. విణ. 1. ధైర్యము గలవాడు, శీర్షము; శీర్ష రాలు. "ఉ. దీనినిగార్యుండొదలం దీనిమొగంబును దీనికన్నులకొ, దీనిలాసముం గని మదిం గడు పోలర యెట్టిదిట్టులన్." రీతి. 3, అ. ౫౩. "ప. ఆజ్ఞోటి దిట్ట గావునం దలంకళ..." ఉ. హరి. ౧, అ. ౫౩. (యా. ౧, అ. ౫౫); 2. క. గలవాడు, నమస్కరము. "ప. ఆఖండలా యఖండ లాకువారములుం గోమలు భుజించితి దిట్ట కేమి గట్టికనం దేవుడ నివృత్తకళిఖరంబుఁ లెఱుకు మన్న..." శాంచారి. 3, అ. ౮౯. హరి. ౧, అ. ౪౯; 3. శీర్షము, చతురము. "క. వరకర్ణిని యగునీడుం బుదపూడు బాదదిట్ట యతనిఁ బొం దము లిలన్." భా. రా. అర్. ౧, అ. ౧౪౪. స్వా. ౫, అ. ౮౩; 4. పెండ్లవాడు, ఎదిరింప దృఢము గలవాడు. "గీ. తేరెపుట్టెఱుక

చూరినంతనలుమ సాధించుదిట్ట సోపాపుట్ట." కుక. 3, అ. ౨౮, భ. ప్ప. ౧, అ. ౪2. దిట్టడు. వై. విణ. (నం. దృఢత్వ) 1. శీర్షము, ధైర్య పంతుడు. "ఉ... నీదిట్టద వైరి నెల్లదియఁ దెలుముగా వివశోద్ర నంబయన్." భార. భీష్మ. ౧, అ. ౩౫, రా. వి. ౫, అ. ౨౪; 2. నమస్కరము. "ఉ. గట్టుల మట్టుపెట్టులలైదువుల బట్టెయట్టి దిట్టడుక, దిట్టకనంబు వాని పాలించితి లోబడి గానిఁ జెందంగా." ఉ. రా. ౫, అ. ౧౧; 3. ఉద్ధరుడు, పెండ్లవాడు. "గీ. పాడుగు దిగకాఱ విడచి పా లొలుపుగాను, బట్టి నిండిండుగాఁ జూచి దిట్ట దైన్యగోప దృఢుడు దనచేరిగొడ్డ రెత్తిగోపునడినెత్తి మెదిలొట్ట బోవన్." వేం. మా. ౪, అ. ౧౩౦. దిట్టకనము. దృ. వి. (దిట్టతనము) 1. శీర్షము, చతుర్యము. "ఉ. దిట్టకనంబు విఱు నుకదేకము నీయదు నుండు ల్లహమన్." కాశీ. ౧, అ. 3౩, విక్ర. 3, అ. ౪3; 2. ధైర్యము. "ఉ... ఇంద్ర శే. ద్రిమరి దొచ్చికయ్యయన దిట్టకనం బలీ పూరిమీనీ..." దళా. ఆ. అ. ౪౧3, భార. భీష్మ. ౧, అ. ౧౫; 3. మహిమ, గొప్ప తనము. "ప. అట్టిమట్టునైదువలకెట్టి విడివివ ట్టుయనపెట్టెఁ దెట్టు దిట్ట గట్టుకట్టుమట్టుదిట్టకనం లెట్టి దనన్." రా. వి. ౧, అ. ౨౮. దిట్టకడు. వై. ఆ. క్రి. (దిట్టతనము) అలముగను. "ద్వి. బలకారిసడుకబ్బుచాయఁ గెం గెల్లబలంబు కాటుక మొగంబున దిట్టకడుగ్." అ. మ. ౪, ౧, అ. ౨౫, పు. దిట్టమణుడు. వై. ప. క్రి. (దిట్టము. భా. శ్రే.) 1. అధికముగా నమఘోర్ము. "ప... అనహంతుకారు లగుబాదనీపాయాలను సూర్వి కనీసజగంధు సామానుల దిట్టకడిదన నమోతొత్తానంబున కెలవడి..." ఆనంద. నీతి. ౧౦౩; 2. దృఢ పరుడు. "ప... చందాసాహుని నిర్దేశించి యా హిరాయికమొనాదీనిగాను పెంబు నంటి రా దిట్ట కడిచి ప్రుదుచ్చేరి నున్నరకాసాహునిన నవాని తనం విప్పించి..." ఆనంద. నీతి. ౧౦౩. దిట్టము. వై. వి. (నం. దృఢత్వ) 1. నిర్ణయము, నిశ్చయము. "నీ. దిట్ట మంచనగఁ గన్పట్టు నిర్ణయ ముగ..." అం. భా. ప్. ౧౦3; 2. ధైర్యము.

"గీ. కొనర వెలుంగనినాదిని వదురుపా దెలుగు
గనిదిట్టము నిలక దెలుంగనినము." చంద్ర. ౩, ఆ. ౧౪౮. దం. 1. ధృష్టమునిశ్చితము. "నీ ...
దేవీకి వరుణము దిట్ట మగును." శివభ. ౫, ఆ. ౮౩; 2. దీర్ఘవృత్తము. చందకము... నదో
గినిట్టముగా దిట్ట మునట్టంగా నే ప్రపాదించి
కచ్చాక రాచింది..." భాగినిచందకము.

ద్వితీ. చ. ఆ. శ్రీ. (దిట్ట+అను.) అతిశయించు,
అన్యవగు. "కా. దేవా కయ్యుతుతోడిపేమక
మడిక దిట్టామమర్త్యులకు నేర్పించు శేఖర
తీరు ప్రభుననికొరున్..." ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౩౧.
ద్వితీ. చ. వి. 1. పాటి మున్నగునాని పేయంతెర
"ఉ...నైదీపాలి, న భృ పు లోడి నుంచి
మెలుగుగారుబంగరవ్రాకవచ్చుచు, బొచ్చగ
దిట్ట నై దిగిని యుజ్జ్వ మెయి గెరిపోయె నింటి
నెన్." పరమ. ౨, ఆ. 3౮, రామా. ౨, ఆ. ౯౨.
విణ. చిత్తవ్యాసము గలవి. "చ...నగరు
కొచ్చిరి లోపదిట్టి లోపవనన్." య. ౫, ఆ.
౧౫౧. "ద్వి. తిరవరుచున్నట్టి దిట్టవాళ్ళ, నరు
నత్తు లుండు చుకొక్కొక్కటి." రం. రా.
యం. 3౦౩, పు. ౨౫. చం.

దికము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నజకబడనది, భేదించు
బడనది.

దిరి. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. నైత్యులకల్లి, కళ్యణుని
భాగ్య. ఇ. శ్రీ. నజకటాభివృద్ధి.

దిరికాడు. సం. వి. ఆ. పుం. రాక్షసుడు (ఇట్లే. దిరి
నకుడు. మొ.)

దిక్కు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. ఈయవలయు ననుభోగ,
దానవర్చ.

దిక్కుత. సం. విణ. (ఉ.) ఈయగోరువాడు, చి న
శిలము.

దిక్కు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చూడవలయు ననుభోగ.

దిక్కునత్తు. సం. విణ. (ఉ.) చూడవలయు ననుభోగ
గలవాడు.

ద్విత. చ. న. శ్రీ. 1. (విద్యాదులను) నేర్పు; శిష్యుడు.
"గీ. ముదిత నేలునెలు కొదవ నే నెందు నీ,
యనినవలెక దిట్ట మునుచు జనియె,కాంచువలయు
నొక్క నుంజురముదాచగ, బాట నేర్చు మునికి
కావవలయు." కళ. ౨, ఆ. 3౫, 3౬. య.
౧, ఆ. 3౯; 2. చక్కలులు. "కా. అలీల

రతిశిల చేరి తుదయం దాయద్దలుగ నేరి,
నాల్లంకారము లొక్క లొక్కటి నిం పుక
ట్టుగా దిద్దయన్." కళ. 3, ఆ. ౧౨౦. అను.
౪, ఆ. 3౫; 3. అను. "క. నునుదగుచుకను
కుంకుమన దీనియ దిద్ది క్రమమిది ద్విగ్రహి,
నిది..." చికి. ౪, ఆ. ౮౪; 4. వలించు,
నమరించు. "ఉ...అన్యవలించి... బోయె
వేము పొమ్మ నీయవచ్చు వచ్చినట్లు రమియింపు
మొకానొకమాట ప్రజ్ఞాన, నెచ్చిరి లేదు బం
యనునీయన దిద్దనొనంగ జారిన్." కుక. ౨,
ఆ. ౯౨; 5. (అన్య) తీర్పు. "ఉ. వియెదలె
పొత్తు నక దెచ్చునై నను తిట్టవాడె కా,
నాయన మొక నిజము నచ్చినయట్టి దిద్ది కా
నుభో, పాయక నుచ్చి వాడు..." వైక. ౪, ఆ.
౧౩; 6. చూర్పు. తర్జునలేకుండ శేయు. "క...
కొచ్చుచు మడిక, భావింది దిద్దకుండను,
దేవానాంప్రియల మొక్క తెలకు గుత్తులన్."
రాక్షసు. 11. ౫, (క ర. పా.); 7. వియెగించు,
అనుచు. "గీ. అనన్య లాభ్యునిమన దేవభిమాన,
లేకములు దానురాని లేవు మాన్యురము నల
వాదె మిమంజులు దిద్ద, ములు నేయుల కందె
కుండు గలనె." వైక. ౨, ఆ. ౧౧౦; 8.
తీర్పు. "మ. కన్యకారవసముదాన నిరపాంతం
జక్కంగా దిద్ది తీర్చినవూ దేనియయేటి కాలువ
దరిన్..." హరి. ౧, ఆ. 3౧; 9. ఎలుగు,
కనిపెట్టు. "క. తదుపాయము దిద్దుటకు, మది
నెచ్చుల భావములు ముటి లేదు .." కళ. 3,
ఆ. ౫౩; 10. నజకము. "ద్వి. అట్టివా గ
మందు, నభిలక్షణములనుట్లు నెచ్చి దీర్చు
కాలి కొలువ." రం. రా. బా. ౧౦, పు; 11.
(నేర్పుకామునై) వ్రాసి యిచ్చినయెడలనై
వ్రాయు. "గీ. గిద్దిది వడి దిద్ది దిద్దకుండును
నైలు నెచ్చింప నవల నే తెచ్చుకును," భాం. 3,
ఆ. ౧౪౨; 12. విభావి మున్నగునది పెట్టు
కాను. "గీ. తిగిలె లేర్చుద దిద్దనొనరినట్లు
బాదికొట్టురంగుల నెలక." నీరా ౧, ఆ. ౬౦.
ద్వితీ. చ. న. శ్రీ. (దిట్ట+కా.) చక్కలులు.
"క. విను వల్లభ కన్యచంద, గడు బాంబ దినియ
నేర్పు గలమునియ న్ని, వనిత తగి దిచు

నందన, వెనకను దిద్దోనవచ్చునే యొకదైనను." కళా. 3, ఆ. ౧౮౮.

దిద్దగడ. (దిద్దంగడ.) దిద్దరాటు. "ను. మిమలతో పూడుది కలుపుదిద్దగడము" మేలందులే..." ఆర్య. భా. ౧, ఆ. ౪౧.

దిద్దము. దే. వి. (దిద్ద. భా.) దిద్దగడ, దిద్దరాటు. (౪. ౮.)

దిద్దరాటు. ద్య. వి. 1. నవరించుట; 2. శిక్షించుట. (౪. ౮.)

దిద్దబడి. దే. వి. (దిద్దంబడి.) దిద్దరాటు. (౪. ౮.) దిద్దరాటు = దిద్దరాటు. (రా. వా.)

దిద్దనడు. ద్య. ఆ. శ్రీ. (దిద్దంబడు.) శిక్షణ యెందు; నేర్పుకొను. "నీ దేవతలవాద నాయెద్ద దిద్దనడు, రాలుతి యెన్నటిని నన్ను బోలు గలడు." వాల్మీ. 3, ఆ. 38.

దిద్దన. నం. వి. ఆ. శ్రీ. కాలవలె ననుకోరిక. "క... లంకాపురిదిద్దనదిద్ద, రూకప్రతాపు: గంజే, సాక్షియననుమనవనము సామరిన్." రామా. 3, ఆ. ౧౯2.

దిద్దపుత్త. నం. వి. ఆ. (ఆ.) కాలపు నిచ్చు గలవాడు దిద్దపుత్త. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. మాణుమనపు చేసి కొనుక్కి; 2. ఇల్లరికి పెండ్లియై కనుక పెండ్లి కాని శ్రీ. ఆ. ఆ. పుం. మాణుమనపు చేసికొన్న శ్రీ మగడం.

దిద్దర్. నం. వి. ఆ. శ్రీ. భరింపవలె ననుకోరిక. "మాలిని. భరింపదీర్చిరాధా కృతావర్ణవర్ణా" నైష. ౪, ఆ. ౧౪3. ౫ ఆ. ౧౪౫; 2. పోషించవలె ననుకోరిక.

దివగరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. మార్పుడు. దివగరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. తిథిగర్లు; 2. సాయంకాలము. (ఇట్లే. దివగారము.)

దివగారు. వి. వి. (దివముతోరు.) రోజునూరి, దివ భృతి. "నీ...దివో రంగ, తెలయ దివరోజా..." ఆం. భా. కృ. 3-౪.

దివగారు. వి. వి. (దివముతోరు.) దివభాగము, దివ మున కొకటి వచ్చురాటు. "నీ. తిత్తు: శాక్తల తెలి దివగారు మెలయి నుద్దుడుమిర్చి కల్పకావ కంఠు." నైష. ౪, ఆ. ౮౧.

దివవర్ణ. నం. వి. ఆ. శ్రీ. విభక్త్యర్థము, ప్రతి దివము కేయము.

దివవర్ణము. వి. వి. ఆ. (దివము+వర్ణము.) దివమున కొకటివర్ణము ఉపయోగించు చలనచేసిన వస్త్ర ములు. "క. దివ్యపుమేరిసాములు, దిద్దికవూరి తోట్టు దివవర్ణములై, ప్రా. ద్విగోనిగారముతో, ముద్దియ చనుదేర మిగుల మోహతురై." విజ. ౨, ఆ. ౧౪౪.

దివవతి. నం. వి. ఇ. పుం. 1. మార్పుడు; 2. వారాధి వతి, మార్పుచం ద్రాంగరకముభగరు శుక్రశను లలో నొకడు; 3. ఇల్లెడుశి. (ఇట్లే. దివవుడు. మొ.)

దివలత్రేము. వి. వి. ఆ. (దివము+లత్రేము.) రోజునూరి, దివదివము నిచ్చులత్రేము. "ఆ...వనభూవర నిర్మలత్త లేలా వలియించ నీకు మొదల దివ లత్రేము నే నొడంబడెన్; నీపు నురు ప్రయోజనము నెమ్మ నొవర్చుగ వచ్చి తిన్నెయిన్." వారిశ్య. ౪, ఆ. ౧౯౨.

దివమణి. నం. వి. ఇ. పుం. మార్పుడు. "క. ఆవర్ణక మెట్టుడు గజరూపు బనితిమిర మణుడి లోహిత కాంతి; వ్యాపితరసభుంధై, దీపింత మృగేందు కలె దివమణి కలకం." ద్యా. ౫, ఆ. ౮౪. (ఇట్లే దివమణి. మొ.)

దివము. నం. వి. ఆ. పుం. న. వర్ణము, దివనము. (దీని భాగములు వరుసగా. 1. రాద్రము; 2. శ్రీతము; 3. మైత్రము; 4. వారధిము; 5. సావిత్రిము; 6. విజయము; 7. గాంధర్వము; 8. కుశము; 9. రాహునయము; 10. విరించము; 11. పోషము; 12. నిర్మలి; 13. మాహేంద్రము; 14. వరు ణము, 15. భటుము; 2. ఆణునదిగడియల కాలము, రోజు; 3. తిథి; 4. ప్రతిదివము. "క... హేరాశంఖా న సద్వికాశానిం భరియించు విశ్వయతిం దత్కాలభూతాక్రియా, భృత్యై శ్చ మునన్" జీవించ దివముం బంచాంగిమంత్ర మున్." విప్ర. ౧, ఆ. ౨౦.

దివముఖము. నం. వి. ఆ. న. వేటకు ప్రభావము. దివరోహి. వి. వి. (దివము+రోహి.) రోజునూరి. "నీ. వగడిగ్రంథులు దక్షుక యుండ దివరోహ మాదిరి నొంటి బోడుముఖాక." రా. వి. ౫, ఆ. ౧3. ౫, ఆ. 3-౪. దివవహి. వి. వి. ఆ. మూఖము. "వ...రోహనకర చంద్రదీపితులకుం" జమాఖరుతుల్ గణించి

యొకతనొని కాని మన గణము భవ్యము దీర్ఘ
లిఖించినట్టియొకనినవి తక్కు వ్రాసినవారైన
చెప్పగల కాకముల వర్ణన క్షణిన్." హంస. ౧, ఆ. ౧౪. ఆ.

దినవారము. వై. వి. ఉత్తర క్రియలు, శాస్త్రాధికర్ష.
(శ్రా. వా.)

దినపెచ్చము. వి. వి. (దినము+పెచ్చము.) దినదిన
మును జరిగెడివ్యయము. "నీ దినపెచ్చమునకు
తనమేన గలసొమ్ము కొనుకక బద్ధింపక గుడువ
వైదు." హంస. 3, ఆ. ౧౬. దీర్ఘ. ౪౯.

దినసరి. వే. వి. నవ్యవిశేషము. "న. దినసరి నరి
యయ్యెను కంఠంబు శేపువచ్చెన గర్భూరభాగి బాగు
వెడె..." దీప్తి. కా. 3, ఆ. ౧౮౧. దీప్తి. పూ. 3, ఆ. (శ. ర.) బ. ధాన్యవిశేషము. (శ. ర.)

దినవరము. వే. వి. బ. 1. దినవర్త "చ. దినము
ప్రమోదలీల బృదివెను బంకినరాజకార్యపుం,
దినవరలక్ష్మి జనుల నని వెల్లువొన వృక్షముల
వలకుడు..." ఇంద. ఆ, ఆ. ౨౦౯; 2. దిన
వర్తవ్రాత్యపుస్తకము; ఉత్తరము. "శ. సుంకర
భాషాపాఠ్యములును దినపత్రియు క్రి. బట్టింది
రయం, భాగదగ రాయలపేరిటి, దినవర లా
క్షత్రియలకు దేటుదంకన్." కృష్ణ. 3, ఆ. ౧౦౪.

దినాంశకము. సం. వి. ఆ. పుం 1. సాయంకాలము;
2. పీఠటి.

దినాంతము. సం. వి. ఆ. పుం. పాయంకాలము. (ఇట్లే
దినాత్మయము. మొ.)

దినాగ్రము. సం. వి. ఆ. పుం. ప్రాతఃకాలము. (ఇట్లే
దినాది. మొ.)

దినారి. వై. వి. (సం. దినారః) బంగారము, వై.డి.
"ఉ...దీకకా డోకచోట నులుద్ది గాంచె లెం,
పొంద దినారిటుంకలు సుందరకంచనంభ
మట్టియానుదంక మొక్కచోట నిడి తూర్పున
కోమటి కేరి వెచ్చెన్." కా. మంచ. ౧, ఆ. ౪౦. (శ. ర. వా.)

దినక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. దినకలైము.

దినము. వే. వి. 1. ప్రకారము. "నీ వెనుకట్టు లను
తెట్టకొనునట్టు కనుకట్టు చనుకట్టులములు దినము
చూడు" హంస. ౫, ఆ. ౧౪౫, 2. రోజుము, కాలి.
"నీ...దినములు, నాది యనుచేత గలగున

దక్షనియంట, నుండు శతశతీర్థులు లోకాన్నిక్క
దినము." హంస. ౪, ఆ. ౧౨౮. ప్రభులి. ౧. నిల.
నడుము, కలలుము. "నీ కావేలం కడు
పుకా దలగు వృక్షానియెం బో తెలుసయి
గాకతో దినముగాక." ఆచ్చ. ఆర. ౨౨. బ.
ఆవరాలు. "నీ కామధాన్యంబుల కలజముతో
వియ్య పుగరినెల దినములు గలకొట్టె" హంస.
౨, ఆ. ౨౨౯.

దినమమిము. వే. ఆ. క్రి. (దినము+మిము.) నిరుప
మావ మగు. "నీ తెలుగంటిదొర తెల్ల దినము
మిలవలెంక లలనవిద్యల్య ముద్దులనుటంది." ఆచ్చ. బాల. ౬

దినమవచ్చు. వే. ఆ. క్రి. (దినము+వచ్చు.) నరి
పాలు సాటియగు. "నీ కంటి కింబగులేగ గర్వి
యందుకుల కేసి మితుకులకులక కొంత దినము
వచ్చు. నీ విభవలలాక్షి నునుసోగ పెద్దలకు." విజ. ౧, ఆ. 3౫.

దినవృత్తి = దినము. (వృత్తు) "చ. ముంబంబు బండు
కొల్లు విరివైడియు గట్టిదినవృత్తి...అన్నవిరిగి
పెచ్చరావగా." కళా. ఆ, ఆ. ౮౫.

దివ్య. వే. వి. వృత్తివిశేషము. "నీ సంతాపి తాడియు
శరభుడు దివ్యయు నలండు మట్టియు..." ఆచ్చ. యం. 3౩౨. (దివ్య. శ. ర. వా.)

దివ్యకాయ. వే. విల. కొంచెవాడు. "దివ్య కలసాయ
నీకుమెదలు మాదగట్టు, నులయదురుకము
దివ్యే దివ్యకాయ." దీప్తి. వరము. 3, ఆ. ౨౪౩, పు.

దిబ్బ. వై. వి. (సం. దీప్తికః) 1. దుర్గద్వారమున
పాటుగా నేర్పఱచినవట్టిదిబ్బ, హ దీప్తిము. "నీ
లిన్న దిబ్బ యనంగ హ దీప్తి మొచ్చు." అంభా.
ది. ౮౧; 2. కొండ, వర్షకము. "చ. పులుగుల
కబ్బ లోకనకపుంబిదిబ్బలా దానిగుల్లలా..."
శకం. ౪, ఆ. ౨౪. హంస. 3, ఆ. ౨౦; 3.
ఉన్నతభూమి; మట్టిమున్నగువాటవచ్చు. (శ. ర.
వా.); 4. దీప్తిము. "నీ...వేరేడుదిబ్బకు శాస్త్రం
వాలు, లీచివెక్కారు మున్నెరు తెలువ గాంది." కవిరా. ౪, ఆ. ౨3. (వేరేడుదిబ్బ = బంబూ
దీప్తిము.)

దిబ్బచూపు. ద్వ. ఆ. క్రి. (దిబ్బ+చూపు.) దిబ్బగా
నేర్పడు. "న...అన బంబునదేమి గాత నినుక

విష్ణునామ నిద్ర చదియయ్యె .. కాశీ. 3, ఆ. ౨౩.
 విష్ణుడు. డి. వి. శ్రీ శ్యామివచన ముక్త-శత్రులందు కలుగువాడనివేయము. (చూ. విష్ణుదేవేయము.)
 విష్ణుదము డి. వి. 1. మూలము. (శ. ర.); 2. విష్ణుడ. (ప్ర.)
 విష్ణుదవేయము. డి. ఆ. శ్రీ. (విష్ణుద+వేయము.) శ్రీ శ్యామివచన ముక్త-శత్రులందు దొకవిధ మగువాడగుటకు. (వ్యవహారములు విష్ణుదవేయవి; ముక్త-విష్ణుదవేయవి. (ప్ర. వా.)
 విష్ణునా. వై. వి. (సం. దీక్ష.) దీపము. (చూ. విష్ణుమెత్తు.)
 విష్ణుమెత్తు. వ్య. ఆ. శ్రీ. (విష్ణుమెత్తు.) దీపమెత్తి ప్రభావము చేయు. "శ్రీ. విష్ణుమెత్తంగవచ్చు సుగంధం బుగల్గి వేరనియిదివేయివేయి దనుకు." పాండు. ౧, ఆ. 33.
 విమాను. హి. వి. 1. గర్భము; 2. అధికారము; 3. ప్రార్థనము.
 విమిషి. డి. వి. కుడుము మున్నగువాడగుటకు. (చూ. విమిషి.) కుడుము మున్నగువాడగుటకు లాఠి బుట్టించి కాలుగుటకు చంక చేయించు. శ్రీ హ. ౨౨౨.
 విమిషి. డి. వి. మున్నగువాడగుటకు. (చూ. విమిషి.) విమిషి యనుచు మున్నగువాడగుటకు లాఠి బుట్టించి కాలుగుటకు చంక చేయించు. శ్రీ హ. ౨౨౨.
 విమాను. డి. వి. మున్నగువాడగుటకు. (చూ. విమిషి.) విమాను నా మున్నగువాడగుటకు చేయు. అం. భా. ప్ర. ౧౨౦.
 విష్ణు. యం. డి. వి. 1. తెలిగి, పుష్పము. (చూ. విష్ణుదినుగు); 2. భౌతి, పాఠ. బాటు. (చూ. విష్ణుగోళ.) వై. వి. (సం. దీక్ష.) 1. విష్ణు; 2. ప్రార్థన. "శ్రీ. కర్మగోళముల నోలండి కర్మభూమిగోళముల గదర్చి కర్మభూమిని తెలిగి" అచ్చ. రా. చాల. ౧౨౦. కాశీ. 3, ఆ. ౨౩౪; 2. ప్రార్థనము ముచుగోళము మొదలగువానిని దనుచు తెలిగి, పుష్పములను గోళములను. వ్యవహారము శ్రీ విష్ణు సరిగా లేదు; 3. కంసాని బంగారు మున్నగువానిని సాంగగోళముల ముదయించు

విష్ణునామ నిద్ర చదియయ్యె .. కాశీ. 3, ఆ. ౨౩.
 విష్ణుడు. డి. వి. శ్రీ శ్యామివచన ముక్త-శత్రులందు కలుగువాడనివేయము. (చూ. విష్ణుదేవేయము.)
 విష్ణుదము డి. వి. 1. మూలము. (శ. ర.); 2. విష్ణుడ. (ప్ర.)
 విష్ణుదవేయము. డి. ఆ. శ్రీ. (విష్ణుద+వేయము.) శ్రీ శ్యామివచన ముక్త-శత్రులందు దొకవిధ మగువాడగుటకు. (వ్యవహారములు విష్ణుదవేయవి; ముక్త-విష్ణుదవేయవి. (ప్ర. వా.)
 విష్ణునా. వై. వి. (సం. దీక్ష.) దీపము. (చూ. విష్ణుమెత్తు.)
 విష్ణుమెత్తు. వ్య. ఆ. శ్రీ. (విష్ణుమెత్తు.) దీపమెత్తి ప్రభావము చేయు. "శ్రీ. విష్ణుమెత్తంగవచ్చు సుగంధం బుగల్గి వేరనియిదివేయివేయి దనుకు." పాండు. ౧, ఆ. 33.
 విమాను. హి. వి. 1. గర్భము; 2. అధికారము; 3. ప్రార్థనము.
 విమిషి. డి. వి. కుడుము మున్నగువాడగుటకు. (చూ. విమిషి.) కుడుము మున్నగువాడగుటకు లాఠి బుట్టించి కాలుగుటకు చంక చేయించు. శ్రీ హ. ౨౨౨.
 విమిషి. డి. వి. మున్నగువాడగుటకు. (చూ. విమిషి.) విమిషి యనుచు మున్నగువాడగుటకు లాఠి బుట్టించి కాలుగుటకు చంక చేయించు. శ్రీ హ. ౨౨౨.
 విమాను. డి. వి. మున్నగువాడగుటకు. (చూ. విమిషి.) విమాను నా మున్నగువాడగుటకు చేయు. అం. భా. ప్ర. ౧౨౦.
 విష్ణు. యం. డి. వి. 1. తెలిగి, పుష్పము. (చూ. విష్ణుదినుగు); 2. భౌతి, పాఠ. బాటు. (చూ. విష్ణుగోళ.) వై. వి. (సం. దీక్ష.) 1. విష్ణు; 2. ప్రార్థన. "శ్రీ. కర్మగోళముల నోలండి కర్మభూమిగోళముల గదర్చి కర్మభూమిని తెలిగి" అచ్చ. రా. చాల. ౧౨౦. కాశీ. 3, ఆ. ౨౩౪; 2. ప్రార్థనము ముచుగోళము మొదలగువానిని దనుచు తెలిగి, పుష్పములను గోళములను. వ్యవహారము శ్రీ విష్ణు సరిగా లేదు; 3. కంసాని బంగారు మున్నగువానిని సాంగగోళముల ముదయించు

తల మున్నగువానియందలి బాధలనుచేయును. "గీ. కున్నెడలదివ్యులైన కలది మొనర్చు." ఇందు, 3, ఆ. ౧౨; విజ. ఆ. ఆ. ౧౮౩; 5. గొప్పదనవి కనుకరణము. "చ. అరుదుగ వాచ్చునిద్య దిరుచు దివచాయనకాటుల కల్లకొగరములు రెండు గొప్పనదిగా మురలుంబులు ముట్టు దివ్యునకొ, మొరయంగఁ జేసి.." వైజ. ౧, ఆ. ౧౨3; 6. గొప్పదనవి. "ఉ. అమృతవాత్సవ్య నొక యమృత దివ్యునఁ నూలగిడి..." రామా. ౫, ఆ. 3౨౩; ద్వా. ౧౧, ఆ. ౨3.

దివ్యగను. చే. ఆ. ౧. (దివ్య+గను) బాధగొందు. "గీ. శ్రీకృష్ణుడే గనులెలకలంబులు విని శుక్లు నున్నది వెత్తుల్ దివ్యగనుగ...." రాధికా. ఆ. ఆ. ౨౦.

దివ్యకట్టు. ద్వ. ఆ. ౧. (దివ్య+కట్టు) దివ్యదిరుగు. "క. ముక్కున నొరయ నెత్తురు గ్రమ్మచుఁ చల దివ్యకట్టు గడువినకతో?" వి. శ్రీ. 3, ఆ. ౧౮౨.

దివ్యపడు. ద్వ. ఆ. ౧. (దివ్య+పడు) పిందువు. "గీ....దివ్యపడియ నవగఁ పిందుపడియ ననుట జోచు..." ఆం. భా. శృ. ౧౧౩.

దివ్యెట్టు = దివ్య. (యా. దివ్యెట్టుపడు.)

దివ్యెట్టుపడు. ద్వ. ఆ. ౧. చెత్తుడుపడు. (ప్రా. వా.)

దివ్యెత్తు. చే. ఆ. ౧. (దివ్య+ఎత్తు) బాధగొందు. "కు. కల దివ్యెత్తు మోపు మోచుకొయఁ దెం దం లేమొ వెట్టెత్తుటల కానలదె..." సావి. ఆ. ఆ. ౧౧౧. శు.

దివ్యె. చే. వి. 1. కానుకదత్తు. (క ర.); 2. రాష్ట్ర మొదలగువాని చిహ్నకట్టు. "గీ....వలపుగ్రస్తు దివ్యగుళువులంపుదివ్యెనుము." నిలా. ఆ. ఆ. 3౨, 3. గొప్పయిరుదా. (క ర.); 4. మృత్యుయందు. "ద్వి. సంధించి సంధించి కృతకాళములు బంధు ర్గతుల తప్పుకయంద శ్రుతులు...బరిచాటిగా దివ్యై రాతఁ తొడిగిరవేగమున వాచ్చుకొల్ల మొనగ." ప్రభులిం. ఆ. ఆ. ౨౩. శు.

దివ్యెను. చే. వి. తాలిమివానియొట్టు. (క ర.)

దిరదిర. చే. వి. తిరుగుటయం దగుననుకరణము. "గీ. ధరణి దిరదిర దిరుగుచందమునఁ జోచె." ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨3౫.

దిరిసెన = దిరిసెను. (ప్రా.)

దిరిసెనము. వై. వి. (నం. తిరిసె) తిరిగియున్నది. "గీ.... నన్నుదిరిగి సోమింద నున్నది దిరిసెనంబుమొన రుగా గల్గెనాచరిభగూచమామల." భాం. ౪, ఆ. ౧౧, చంద్ర. ౫, ఆ. ౮౫.

దిరిసెను. వై. వి. (నం. తిరిసె) తిరిగియున్నది. "ఉ.... పేదవిశ్వమలమానసముల్ దిరిసెంపులూపులన్." కాళి. ౫, ఆ. 3౦౫, ఆం. భా. ద్వి. ౪౮.

దిర్దిర. చే. వి. తిరుగుటయం దగుననుకరణము. "ఉ. అమృతి యల్లి చూడుడున కాక్షణమాత్ర నశ్రద్ధానుజీ. భక్తిక్షుల ప్రయ్యంగయ్యును చక్కగ నంబుధు లింక మూడులొకక్షులు దిర్దిరదిరుగు..." భాం. ఆది. ౪, ఆ. 3౮, రామా. ౪, ఆ. 3౮.

దిలాసా. హం. వి. పాచ్చరిక, వైర్ధము.

దిలీరము నం. వి. ఆ. న. పుట్టగడుగు, తిలీంధ్రము.

దిల్ల. చే. వి. పిఠికనము, అడ్డవర్ధము. (ప్రా.) నిలా. అలసానము. (యా. దిల్లవర్ధము)

దిల్లవర్ధు. ద్వ. ఆ. ౧. (దిల్ల+వర్ధు) బలసానము. "క. ఉల్లము బల్లన జేవాము, దిల్లవర్ధు భృతి చలంక బెత్తుర మొందన్." భా. రా. ఆర. ఆ. ఆ. ౨౫౩.

దివటి. వి. వై. (నం. దివసప్టి) ఇనుములొకట గుడ్డలు చుట్టి యుండించునము; కరదీపక. "గీ. పీఠటి దివ్యటి దివటి వుంబుగను గరదీపకాల్పయై పరంగయందు." ఆం. భా. ద్వి. ౧౩౫.

దివము. నం. వి. ఆ. న. 1. ఆకానము; 2. బంబు; 3. వనము; 4. వృద్ధము. "చ. దివముననుండి జేవ తల దివ్యములై నదికాంతజన్మముల్, భువి గలి గించి..." ఉ. హరి. ౧౦, ఆ. 3౧౪.

దివసము. నం. వి. ఆ. పుం. న. 1. బంబు; 2. దివము; అవశాత్రకాలము.

దివస్సులి. నం. వి. ఇ. పుం. వృద్ధాధిపతి, ఇంద్రుడు.

దివా. నం. అవ్య. బంబు. (దీనికి పెనుగున వ్యుత్త ప్రయోగము లేదు)

దివాంధము. నం. వి. ఆ. పుం. గుడ్డలూపు, తిలొకము.

నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) బండకేళ గుడ్డియైనది.

దివాళరము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. కాళి; 2. శిల్పిదుకీ;

3. ప్రాదురితుగుడుపుర్వ.

దివాళరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. మోయుడు.

దివె. వై. వి. (సం. దీపికా.) దీవము. “ఈ. ఇక్కడఁ గ్రహములగుదివె లిక్కడఁ గ్రహగంధైశ్వర్యము, నిక్కడఁ భూభగ్నితమము...” భర్తృ. ఆ. ఆ. ౯౩; ఆం. భా. ద్వ. ౧౬౪.

దివెంబము. వై. వి. (దివె+కంబము.) దీవ స్తంభము. “చ...కంబంకల బడిగంబు గంచుదివెకంబము గల్గినదైవంచ ముక్కటరుది నించ మించురతి భావము...” శుక. ౪, ఆ. ౨౨, ప్రబంధ. ౬౦౫.

దివెగూడు. ద్వ. వి. (దివె+గూడు.) దీవముంచ గూడు. “నీ. తెల్లజెల్లడుచేఱు పిల్లదివెగూడు గాఱుటద్దము కాల్చెనటము.” బహు. ౫, ఆ. ౧౫౯.

దివెదాళిచ్చు. ద్వ. వి. (దివె+దాళి+కొమ్మ.) దాన ముదీప స్తంభము, గరుడగంబము. “నీ. దివెదాళి కొమ్మ దోర్తియిం బోదయ్య మెదమూడి మొగ లాకు గొడుగు చుర.” అహ. ౬, ఆ. ౬.

దివెల. వై. వి. (సం. దీపికా.) దీపావళిమా వ్యాధి. “క. ఎదలేదు దివెల నడుమకెగుడుచున్ మీపురముఁ జేరగా లేదు ..” చెన్న. ౩, ఆ. ౧౬౪.

దివెలందును. ద్వ. వి. (దివెల+ందును.) దీపావళి వందును. “క. దీవపునీ ప్రిత బావయ్య, బావక నాలోక దివెలందును కలు రమ్మ...” చెన్న. ౩, ఆ. ౧౫౧.

దివోదానము. సం. వి. ఆ. పుం. దివుంజయుఁ దను మనువంకపురాణ.

దివోకనము. సం. వి. స్. పుం. 1. చక్షి; 2. వాన కొంబు, చాకనము.

దివోకనుడు. సం. వి. స్. పుం. చేబ్బు, చేవక.

దివోకుడు = దివోకనుడు.

దివ్య. ఉభ. వై. వి. (సం. దీపికా.) దీవము. (యా. దివ్యాః పు. బ్రువ్య.) సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఉదీపిక, అమలకీ; 2. పెద్దలేలకొల్లె; 3. కరకహాళికీ.

దివ్యచతుపు. సం. వి. స్. పుం. 1. కొఁది, మర్కటము; 2. అశాశవత్సూర్యమధ్య మైవక్షానము. విం. (క) 1. దివ్యదృష్టి గలవాడు; 2. శ్రద్ధ వాడు, ఆలంబుడు; 3. మందికన్నలు గలవాడు.

దివ్యక్షానము. సం. వి. ఆ. న. అలంబిత్రయక్షానము.

దివ్యది. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. అకాళగం.

దివ్యప్రబంధము. సం. వి. ఆ. న. వైష్ణవసాహిత్య మగుదావితవేదగ్రంథము. “కు...దివ్య ప్రబంధయంతాశ్చ...” అమ. ౧, ఆ. ౫౬.

దివ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గుగ్గలముకీ; 2. యవలకీ; 3. ఉత్పాక భేదము; 4. లవంగముకీ; 5. హరి చందనముకీ; 6. కత్తనీర్లయార్థ మొనర్చు యేకయౌవ దివ్యప్రమాణము. (ఇది. కులా దివ్యము, అగ్నిదివ్యము, జలదివ్యము, విషదివ్యము, భోజదివ్యము, అమితచంద్రము.); 7. గంగాజలము. (ఇది. భారాజము, కరకాజము, తొడిమరము, హ్రామము అని చతుర్విధము) విం. (ఆ. ఆ. ఆ.)

1. వర్ణముఁ బుట్టినది; 2. వర్ణనంబందమైనది; 3. అకనముఁ బుట్టినది; 4. భంభయనది, మనోజ్ఞము; 5. ప్రకాశించునది; 6. లోకాంతము.

దివ్యవాణి. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. అకాళవాణి, అకరీర వాణి. “చ..అని దివ్యవాణి దానినీధ ధరాధి నాథునకు విప్రయ మందలఁ దత్పథానమర్.” భార. ఆది. ౪, ఆ. ౧౦౬.

దివ్యస్త్రీ. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. 1. చేపకాస్త్రీ; 2. ఆచ్యుర, ఆచ్యురస. మొ.

దివ్యాఱుపుబ్రువ్య. ద్వ. వి. (దివ్య+అమృత+బ్రువ్యం) దీవమాయుజ్జోక కాలియగు. “నీ. గువ్య గ్రద్ద దివ్యాఱుపుబ్రువ్య గూఱ యుగ్మ పొద్దిన కాంతి నీయవలయు.” భార. అమ. ౪, ఆ. ౧౧౯.

దిత్తుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చేబ్బు, చేవక; 2. యముడు.

దిత్తోచపామకుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చేవక, చేబ్బు. దివ్యజీ. వై. వి. (సం. దీవదృష్టి) కరదీపిక, దివజీ.

“నీ. వలంపంకలవ నిండి నవభామనాంతి నెద లేక దివ్యటా లెకమెనఁ.” ఉ. రా. ౬౨, క౪. దివ్యజీ=దివ్యజీ. “నీ. చుట్టొన్న కకాంక చాటులమృతి మించుదివ్యజీ లేనవేరే లేనట్టి” కృష్ణ. ౪, ఆ. ౧౧౬, విం. ౩, ఆ. ౧౦౨.

దివ్యజీడు. ద్వ. వి. (దివ్యజీ+కుడు.) దీవము పట్టు కొనువాడు. “దివ్య జాలవారి దివ్యజీలను బల్ల గోలలవారి గుడిఁబ్రాసరులను.” బహ. ౩, ఆ. ౫౧౦, పం. ౨, ఆ. ౪౬౬, సం.

దివ్యజీ=దివ్యజీ. (ప్రా. వా) దివ్యజీ. వై. వి. (సం. దీవదృష్టి.) కరదీపికనది “నీ. వయదీపి దివ్యజీలు చేబట్టి రంబుకొలపు

సంకటితాన నక్కటిదిద్దిట్టిలు సూచనమాడ్కి
గడిచిమంట, రాత్రి కనుకాన మెలకెనవ నవవి
విధము." తన్న. ౧౭, ఆ. ౧౨.

దివ్యయ. వై. వి. (సం. దీపికా.) దీపము. ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౪.

దివ్యయకంబము. వై. వి. (దివ్యయకంబము.) దీప
స్తంభము. "క. ఆయ్య యత్తు గాక యంచును,
దియ్యమెనగ రాజు కాచి దివ్యయకంబం,
దియ్యకొని..." ద్వి. ౬, ఆ. ౪౦.

దివ్య. వై. వి. (సం. దీపికా.) దీపము. "క. నవ్వలు
నల్లంబులు, నివ్వటిల్ల బంధుమిత్ర నివహంబు
నల్లంబులు ఘోరియించిరి, దివ్యలు నల్ల
దిక్కులంద జేబము తెరగన్." అన్న. ౪,
ఆ. ౨౧౦. ఆము. ౨, ఆ. ౧౭; విలా. ప్రకాశ
వంకము. (ప్రా.)

దివ్యకంబము. వై. వి. (దివ్యకంబము.) దీపస్తంభ
ము. "శీ. గంట మాకులు గొని దివ్యకంబ మింత,
యెనయః సూర్యుండు యాత్మార్థి మేంచువదన,"
కుక. ౪, ఆ. ౩౧, ద్వి. ౬, ఆ. ౩౮.

దివ్యకల. ద్వ. వి. (దివ్యకల.) కరిసీక, దివ్యటి.
"ద్వి. అలల కొనిదయ్యంబుల దివ్యకలవారి
గా గొని గవ్వ దిరి." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ.
౧౬౬౭. పం.

దివ్యచమురు. ద్వ. వి. (దివ్యచమురు.) ఆముదము.
"శీ...ఆముదము దివ్యచము రసంగ నేరంద
తెలము దలిర్చు" మేక. మాన. ౭౨.

దివ్యటి. వై. వి. (సం. దీపయన్తీ.) కరసీక, దివ్యటి.
"శీ. ఆచరుత్రేయలొకల అవ్వంద మగలమెందు
కాచిన దివ్యటి లే మెంగ..." వకా. ౭, ఆ.
౧, ఆ. ౨౧౧.

దివ్యనకల. దే. వి. కావ్యసీక. "శీ. జాతము మం
దురు మరుమ దివ్యనకల యనఁ గావ్యసీకావ్య
యము లకురు." ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౪.

దివ్యల. వై. వి. (సం. దీపావళి.) దీపావళిమా
వాన్య. "క. మాదాయాదులు బంధువు, రాదివ్యల
రాత్రి నకుల నల్లం ద్రమ నుపైదమునఁ జోడి
తెచ్చు..." తన్న. ౩, ఆ. ౧౬౩.

దివ్యలకుడుగ. ద్వ. వి. (దివ్యలకుడుగ.) దీపావళి
కుడుము. "క. ఓడియలతోడ దివ్యలకుడుగ
యిత వచ్చి నింక బడినములకున్, నండున రె

మెల గజ్జులముందలు మాయల ననుచు కొక్క
డు చలితెన్." తన్న. ౩, ఆ. ౧౧౫.

దివ్యలయమాన. వై. వి. (దివ్యలయమాన.) దీపా
వళిమావాన్య. "ఉ. మానవాదు దివ్యలయ
మానకు నల్లర నాడునిద్రలన్, వాని యెనఁగ
చోకొనుచు వచ్చుచు నుండి..." తన్న. ౩, ఆ.
౧౪౪.

దివ్యలెత్తు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దివ్యలెత్తు.) దీపములు
లెత్తు. "శీ. దినుమునకు వంజక యంచు దివ్య
లెత్తు" కుక. ౨, ఆ. ౧౬౧.

దివ్యనడి. ద్వ. వి. (దివ్యనడి.) 1. గోడయందు
గిడుములెట్టుగూడు. (క. ౮); 2. దీపము లెట్టు
కొనుట కొయ్య మెలకలవాదితో చేసినాభ
నము. (ప్రా.)

దిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దిక్కుకడ.
దికల్. సం. క. శ్రు. 1. ఇచ్చుచున్న; 2. ఉపదేశించు
చున్న; 3. ఆజ్ఞాపించుచున్న; 4. నిర్దేశించుచున్న.

దికల్లమానము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఇయ్యల
బడుచున్నది; 2. నిర్దేశించబడుచున్నది; 3. ఆజ్ఞా
పించబడుచున్నది; 4. ఉపదేశించబడుచున్నది.

దికల్లము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దిక్కునం
డున్నది; 2. స్థునందుఁ బుట్టినది.

దిప్తము. పం. వి. ఆ. న. 1. భాగ్యము; 2. అజీతము,
అజ్ఞ; 3. నిర్దేశము. పుం. 1. కాలము, నయనము;
2. మ్రానినపు. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ఇయ్యల
బడినది; 2. ఆజ్ఞాపించబడినది; 3. నిర్దేశించబడి
నది; 4. ఉపదేశించబడినది; తన్నబడినది.

దిప్తాంశము. పం. వి. ఆ. పుం. 1. మరణము, చావు;
2. భాగ్యనాశనము.

దిసంకుడుమే. దే. ప. శ్రీ. (దిసంకు+అడుచు.)
నిందించు. "మ. అదిగో తల్లిగ గడుం దిసంకుడిచి
యూ రావ్యంకమున్ దైవయోగ, పెదక
బల్లరఁ బంచి..." వరుణ. ౩, ఆ. ౨౭౧ నిరీశి.
౮౨. (ఇట్లే: దిసంకులడుచు.)

దిసంకు. దే. వి. నింద, అపవాదము. "శీ...దిసంకు
నడి రోయి రోక...అపవాదములై యలరు
చుడు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౫.

దిసంకుకొట్టు. దే. ప. శ్రీ. (దిసంకు+కొట్టు.) నిం
దించు, మాటు. "ఉ. పట్నగ లేమి కొండొరులు

బల్లం బాల దినకుట్రాచన్." కళా. ౩౩. అ. ౧౦౩.

దినమొల. ద్వ. వి. (దిన+మొల.) వస్త్రదీప్తిమైన మొల. (యా. దినమొలవాడు.) విలా. దిగం బరుడు, వస్త్రుడు. "వ. రుద్రా దిప్తి భద్ర జేవన మానీషాజీయండు దినమొలదూలు దిండిమిండలబంగలై..." భీమ. 3, అ. ౨౧౦. అం. భా. శృ. ౧౨.

దినమొలవాడు. ద్వ. విలా. (దినమొల+వాడు) దిగంబరుడు, వస్త్రదీప్తిమైనమొల గలవాడు. (శ. ర.)

దినమొలవేల్పు. ద్వ. వి. (దినమొల+వేల్పు.) 1. శివుడు; 2. కాలకైరవుడు. "చ. ఎనమొల వేల్పు సాహసపుడేజులు బాచకగవారక్షుల్." కవిరా. ౨, అ. ౮౨౨. (శ. ర. పా. 'జనమొల వేల్పు.' వంద్రి. పా.)

దినంచే. జే. అ. శ్రీ. విలాసము, నోచరించు. "చ. మునుమును పెంచు లేనిదీయమల్ సందిలి యెంత లోగిలన్ వెనుక దిగిలి చూడరమన మగవారల వపుర దు..." సా. ౧, అ. ౮౫. పా. ౨, అ. 3౮. స. శ్రీ. విలాస, అతిశయించు. "గీ. కులుకుకెక్కులు కడియోకులు దిసింక జిన్నకువములు పాకలపెచ్చు మోలు." ముకుంద. ౧, అ. ౨౯. పు.

దినం. వై. వి. (సం. దినం.) ఎక్కువ కడ. "అ. పాంచ జన్మరమము బంధువశశక్తి రమము శైలగ దినెలు నెత్తులవడగ." భార. అర. ౧, అ. ౧౮౦. (పా. పాశము విచార్యము.)

దినీ. వై. వి. (సం. దృష్టి. క. ద్వి.) 1. "సీ చూడ్చి, పారువ దిష్టి చూచు దిక్షణము లొప్పు..." సాం. వి. మాన. ౧౫; 2. కింద దృష్టికోమము. (బ్రా. వా.) కిందవాని దిష్టి తగిలెదది.

దినీకొట్టు. ద్వ. వి. (దినీ+కొట్టు.) దృష్టికోమము కలుగజేయు (వృష) అందఱు వచ్చి నిల్చివాని దిష్టికొట్టెనాడు.

దినీరీయ. ద్వ. అ. శ్రీ. (దినీ+రీయం) దృష్టి కోమముబావులనై మిరవకాయలు పెంచుటనది దిగడమారు (వృష) పెంచుటక దిష్టిరీతి బాపెన రాధ కన్ను

దినీదిమక. ద్వ. వి. (దినీ+దిమక.) దృష్టికోమము తగులకుండుటనై నన్నుపుటొట్టు పెట్టి నసాగుదుల యొద్ద నుండుమీదుక. (వృష) ఆపాదుడగఱ దిన్దీ మిడుత తగిలించుము.

దినీబొమ్మ. ద్వ. వి. (దినీ+బొమ్మ.) నసాగుదులకు దృష్టి కోమము తగులకుండుటనై మనుష్యరూపముగ చేసి యుండుబొమ్మ. (వృష) అపాలములో దిన్దీబొమ్మ యున్నది.

దిన = దిన్సు. దిన్సు. వై. వి. (సం. దిసా.) దిక్కు. (నీలివర్ణవృక్ష ముగా ప్రయోగములేదు. యా. దిన్సుమొల.)

దిన్సుమొల. ద్వ. వి. (దిన్సు+మొల.) వస్త్రదీప్తిమైన మొల, దినమొల (యా. దిన్సుమొలవేల్పు.)

దిన్సుమొలవేల్పు. ద్వ. విలా. (దిన్సుమొల+వేల్పు.) వస్త్రదీప్తిమైనమొల గలవేల్పుడు. "గీ. దిక్షిపెద్ద తలారి దిస్సాటికలికి, దిన్సుమొలవేల్పు పావ్యరీజిది బట్టి, గాలకైరవు గుమ్మరగణబుక్కుడు; నకుద రిందిరి ముకులు నాకొకమును." కా. ౨, అ. 3౮. రామా. ౨, అ. ౨౧.

దిన్సు. జే. వి. 1. నవ్వులయం దగుద్వరి కనుకరణము. "గీ. బయ్యెర దిగకాని పాండిట్లు పవరించు, దిన్సువాణగ నవ్వు దిగనవ్వు." శ్రీరా. ౨౮. 2. పాము బుజొట్టులయం దగుద్వరి కనుకరణము. "గీ. ఉగ్గరిమి శిరోరంధ్రవిస్ఫూక మగుచు, కెగయునలికాను మది యెందు మిగుల శోభు, నల్లిపేటి మండలికాంగళా, దిన్సుకా దనబడక యెత్తెనో యనంగ." కళా. ౪, అ. ౧౯౫. (శ. ర. పా.)

దిహత్. సం. క. శ్ర. పూయుచున్న. దిహ్యమానము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) పూయఁ బడుచున్నది.

దీ

దీ. జే. అవ్వ. పంజరండు పొడవైన బొట్టులనై చేరించుమాట. "చ...బగ్గున దానెడు కాదు నెట్టి జీర్ణిది దిదిపి యనంగన గడిదివడర్రును రీయర్రముల్." శ్రీరా. ౨౨౮.

దీమ. జే. వి. 1. శ్రీనివాస పురొంట్లు. "క. వి పుష్పము ధర్మ పాశాభీకుడనై శోభమునన్ దీశ రింపు, గా నేరకన్న పెండుమొలు, బోవయ్యెల గాక యింక జోషా యింకటిన్." భార. విరా.

గి. ఆ. ౯౦; 2. శ్రమ భృతి. "ఈ లోకము లెల్ల నిండి తరలానుగ నర్థముఁ జేసి ప్రాణులకై, దీక్షలుఁ జేర్చి మిల్లెల దీక్షలు మాచెడివృషామను నుండెడివారిఁ దరించి..." భాగ. ౬, స్కం. ౪౨౦.

దీక్ష. దీ. ఆ. శ్రీ. (దీక్షాను.) ఉత్సహించు, స్పృహను "క. దానిని భుజియిడి నా, కాకచాచిదానా రాచాకాళముననో, నీ కెట్టి యచ్చ మనినో, దీక్షాను మా యొకట పెచ్చిమి వృషభనయా రామా. గి. ఆ. ౧౪౯. భాగ. ౬, స్కం. ౪౦౦. న. శ్రీ. అంగీకరించు. "ఈ. తాక్షాగారికార్య మిటు లెవ్వడోకో యవతూలకై యెచ్చ, నీకు ల్రియముగాఁ బలికె, నిగిమన కాదక కీర్తనక పెచ్చడేరియన్." భా. రా. ఆర. ౨, ఆ. ౧౪. ఆ. శ్రీ. న. శ్రీ. 1. పాక్షిర్ణ ప్రాణిశాస్త్రాంధో (జిని) దాకు. "గీ. లెదగఁబడి కురుమకగురొ దీక్షానుగరి." ప్రాంధ. ౮౬; 2. పొరించు; మాల్గొను. "ఈ. తెంపెనాదగా మనల గివి యొచ్చుచి యొక్కలేను..." భా. రా. య. ౨౩౩. రామా. 3, ఆ. ౧౪౫.

దీక్షాపు. దీ. న. శ్రీ. (దీక్షా భా. శ్రీ. 1. పురి కొలుపు. "క. నగు దన్ను పాలు గడంగిని, దిని భుజివ్వలము నలక సీతాపుచు తెట్టగుక శ్రీ వైవ ... "తై. ౬, ఆ. ౧౪౨; 2. ఎదుర్కొనుచేయుం. "క... వారలెలకెంబు లెట్టి వడి యువభువితై భూగగతి గాలనంపుడను, నీరాజామంబుతోడ దీక్షాపుటయన్." భా. రా. య. ౨౮౩. భరాహ. 3, ఆ. ౫౪.

దీక్షలు. దీ. వి. (దీక్షా భా.) దీక్షాను. (క. రు.) దీక్ష. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. యజ్ఞాదివిధులందు అవలంబించుచుండు; 2. పట్టుదల; 3. మంత్రోపదేశము; 4. ఉపయోగపరమైనవి. దీక్షాను. నం. వి. ఆ. న. 1. దీక్ష; 2. నిక్షేపము. దీక్షించు. నం. ఆ. శ్రీ. దీక్షాను. "3. పేయేదుల ప్రకమునై, నీయొకను సిద్ధి నొంద దీక్షించి మనన, కాయవహనయమును నిరసాయంబుగఁ జొరచి నిరుతపస్యాధమున్." వారి. ఈ. ౧౦, ఆ. ౧౩౮. వారి. ఈ. ౬, ఆ. ౨౦.

దీక్షాయని. నం. వి. ఈ. శ్రీ. దీక్షితునిభార్య.

దీక్షితుడు. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. యజ్ఞాదివిధులందు దీక్ష వహించినవాడు; 2. కలదినకార్యమును నిర్వహించుటకై పట్టుదలఁ దానినవాడు; 3. పట్టాభిషిక్తుడు; 4. హరిశ్చంద్రము మున్నగు శ్రుతకర్తల వారసించినవాడు.

దీక్షివృషానుడు. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) దీక్ష పొందనై యున్నవాడు. "గీ. తాక్ష దీక్షివృషానుడ విధ్వమహి." భా. 2, ఆ. ౫౩.

దీక్షు. దీ. న. శ్రీ. 1. నరికేయు; చక్కలుతు. "చ. లెలకము సియ్యుచో గురులు సిటును... అర్థముఁ జాత నొకర్లు చేసుకన్." వృసి. ౨, ఆ. ౮౬. హం. ౧, ఆ. ౨౦౨; 2. ఉత్తీర్ణుడు, రాగ. "మ. అరికెఱ్ఱులొక కార్త పెక్కిడిగుణం బాల్పలకం సిటుచన్." ఈ. రా. ౨, ఆ. ౫౬; 3. (దంతములు మొ.) కొఱుకు. "మ. కదలికేవ ములక వచ్చుకేవలీభాగంబు కంపించగా, రథ ముల్ సిటుచు గల్గెనెదవెత్తల్ రాల్గె..." భాగ. ౧౦; స్కం. భా. ౬౧౩. భా. రా. య. ౩౨౬; 3. ఉత్తీర్ణు, చరించుచేయు. "మందరాకు రమ. భటవృటాకరంగం శ్రీ శారక జేటిదిగూ" ఈ. హరిశ్చ. ౨, ఆ. ౧౨౮. వి. విధము, రీతి. "ఆ. పొన్నపుత్తసిటు బాల్పానుగలమాట, నోటుచేసి జేల్పబోటిసాధి విస్తరి..." రసిక. ౬, ఆ. ౧౦౦. వి. సాటి, సమానము. "ఈ... నీకేయరలెన నీ టగునకే..." ఈ. రా. ౨, ఆ. ౧౯౫. ద్వి. ౯, ఆ. ౧౦౪. శ్రీ. వి. లెచ్చగా, మాటిగా. "క... దిటమితయు విదక యతఁడు దీక్షుగఁ గడుముందజిజిఁ జని..." నీరా. 3, ఆ. ౬౪.

దీక్షుకట్టు. దీ. ఆ. శ్రీ. (దీక్షుకట్టు) నిండు. "వ... జేవమందుభిభావనలు లోదనీకుహారమునం దీక్షు కట్టె..." వైవ. ౬, ఆ. ౨౯.

దీక్షుగా. దీ. ఆ. శ్రీ. (దీక్షుకట్టు) 1. నిండు "గీ. అంతుకంతుగదిసి వైగములు నట్టు, ముట్టి కస్త్రువు నంచయమున నభింబు, దీక్షుగానుట్టు నీయ..." భా. విరా. ౫, ఆ. 3౪; 2. వ్యాపించు. "మ... అర్థకర్త వయకుంధిస్తీ కిశాలంబు నన్నదికాభాగములందు దీక్షుగన్..." చక్. ౨, ఆ. ౯౩. భార. కర్త. 3, ఆ. 3౨౨; జనించు, కలుగు. "క... నిధిలివృషుల కెత్తువత్తుపాలు దీక్షు

కొనంగన్." చ. ఆ. అ. ౯౩. స్వ. గ. ఆ. ౩౧; అతిశయించు "చ ..కని కోవచ్చురణంబు దీటుకొన చూంకారంబు గావించ..." శ్రీ. గ. ఆ. ౧౬; రీ. బర్హ. "ద్వి. ద్విగదాధర్మముతో దీటు కొనంగ, చేటు తెలుగున ద్విధుడ రచించు." చందీతా. దీటు. ౧౩; పుట. న. శ్రీ. సరిచేసినాడు. "వ అర్హు ధర్మకుంగతుంగుండు . మించి చం చూపుటంబు సీటుకొని దాటుని శతకోటిసఖ్యులు ముఖతోటిం బరిపాటిం దడంగంబు భంగంబు గావించి .." రామా. గ. ఆ. ౧౯౯.

దీటుకొలుపు. చే. న. శ్రీ. (దీటు+కొలుపు ధా.) 1. కలిగించు, తుట్టించు. "వ ..చూకుంకంబులు సాస్త్ర తరచంద్రికాకందంబులం దీటుకొలుపు..." అయ్య. ౪, ఆ. ౭౫; 2. విడదీయు. "గీ. నేవదండుపులుడు దీటుకొలుపు, ననుచు లంకదం తుమ్మనర్థములు కురియ, చక్రవాటంబు కొప్పుకొనెమత నూలు." పిడు. ౪, ఆ. ౧౯౩. నృసిం. ౧, ఆ. ౩౫; 3. ప్రయోగించు. "నీ...నవరాచరిం ద్రెన బగము తెల్ల గీ. నొక్కమొగమై కడంగిన బిక్కువలుచు దివ్యబాణశాలంబుల దీటుకొలిపి." భార. ఉద్యోగ. ౪, ఆ. ౨౨౯. భా. రా. యం. ౧౭౭౧.

దీటుకొలుపు = దీటుకొలుపు. (అతిశయించేయం.) "కా. స్థితిగ్రాహకదమంధిస్తీర్తిరవి వాల్లడింప కుభ్రాంబులు, ప్రకాశశక్తిమం గోరితెట్టు శివర ప్రాంతవృట్టాగోధంక, సుధాగంధోవిధి దీటుకొలుపుగ నుభాగోవాకోదంధమస్త్రుధామాశ్రయతోరణద్యుతులు శేత్రానందముం జూచంగన్." ఉద్యో. 3, ఆ. ౪.

దీటువడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దీటు+వడు) బోలు; నమనకుగు (చూ. దీటువడుచు.)

దీటువడుచు. ద్వ. న. శ్రీ. (దీటువడు ధా. శ్రీ.) బోలువు ఉడమించు. "నీ...వాటి నీమేకు డలు వలువ వచ్చు." చరత క్షే. ౧, ఆ. ౩౨.

దీటువచ్చు. చే. ఆ. శ్రీ. (దీటు+వచ్చు) పోయియు, నడుచు; "నీ. లద్వికాదరికన్నులను దీటువచ్చునీ లోతులకరంధ్ర లానన దాల్చి." ఉ. రా. ౪, ఆ. ౧౫౬. ముకుంద. ౩, ఆ. ౭౭. న. శ్రీ. బోలు. "చ ..వజ్రకాశం ద క్షతయు వాని విరోధిని వానిమిత్రుఁ దానయగు దీటువచ్చు

మణి యెంతయు సాటుగు జాడ బోడగున్." రామ. ౯౯౬.

దీటి. నం. వి. ఆ. పు. శ్రీ. న. అర్హము. పు. 1. బృహస్పతి; 2. భక్త్యము; 3. స్వర్ణము; 4. అగ్ని. సీధితి. నం వి. ఆ. శ్రీ. 1. కిరణము; 2. కాంతి; 3. ప్రేలు; అంగురీ.

దీసి. నం. వి. ఆ. శ్రీ. అడెలక, మూడిక. సేవము. నం. వి. ఆ. పు. న. 1. నురహస్తిశి; 2. మొగలిశి; 3. సంవివర్ధనముశి.

దీవారము. నం. వి. ఆ. పు. 1. ఒకబాలింగారు వారము; 2. బంగారువగ.

దీను. చే. వి. బిచ్చవమువనోజ్జిత. (చూ. సీతుమిగులు) సీతుమిగులు. చే. ఆ. శ్రీ. బర్హ. "గీ. కాన నదియ కరణ్యమై సీతుమిగులు, వైహికామద్వికాకాంక్షులగువరులకు." పాండు. 3, ఆ. ౧౩౩. ఆ. ఆ. ౧౪౪.

దీకుడు. నం. వి. ఆ. ఆ. 1. వీడ, దరిద్రుడు; 2. దుఃఖితుడు; 3. భయదీనవాడు; 4. కాలి గొలుపువాడు; కోచనీయుడు; 5. దర్శ ముడి గినవాడు.

దీకుము. నం. వి. ఆ. పు. 1. సీకుము; 2. ఓకుము; 3. పోకుకాదు పోకుకూడులకు బట్టుకులై మెలిపజీమ్యుగము బోడగునది, సీకుము; 4. మయూరశిఖా, నెమ్మిజాట్టుకెట్టు. న. 1. రాగ భేదము. (గంధీ), 2. ఆలంకార భేదము. (అలం.) ౩౦౦ (ఆ. వికా. ఆ.) 1. ప్రకాశించు జీయునది; 2. రంగులకొలుపునది; 3. విశవలంకరుని, వివరించునది; 4. జలరాగ్నిని వర్ణించేయునది, సీకుకారి, 5. సీకుము కలిగించుటయందు శేర్మరి.

దీకుంబము. వి. వి. (దీకుము+కంబము)దీకు వర్ణము. "ద్వి. అవంబోగిస్తరుచంబువనను, దీకుంబంబు లెల్లించివయట్టు." బన. ౧, ఆ. ౬, పు. చందీతా. బర్హ. 3౫౧, పు.

దీకుము. నం. వి. ఆ. న. 1. ప్రకాశించుజీయులు; 2. రంగులకొలుపులు; 3. జలరాగ్నిని వర్ణించేయులు; 4. కంబముము. పు. 1. మయూరశిఖి; 2. కనందిశి, 3. నిరుల్లిశి; 4. మొలికుంశి; 5. ఓకుము; 6. చిలుకొడ్డిశి. వి. ఆ. (ఆ. ౪౬ ఆ.) 1. రంగులకొలుపునది; 2. జలరాగ్నిని వర్ణించేయునది; 3. శ్రేయనది, ఉద్భివము.

దీక్షము. నం. ఆ. పు. 1. దీక్ష్యే దీక్షిక. “క. నీవు
తనతనమున, యాత్ర ప్రత్యక్షమగుచున్నది యంతయు
నొప్పుక, దీక్షయనవల నొండొక, దీక్షము ప్రభ
విండుటలు తెలు పెరుగన్.” భార. ఆది. ౪, ఆ.
౯౦. శాంస. 3, ఆ. ౧౦౮; 2 మయూరభిషి.
దీక్ష్యమము. నం. వి. ఆ. పు. పృథ్వీకారముగా
నుండుదీక్ష ప్రధము. “ద్వి. శ్రీ పర్వతనవ తేవ్య
నిచాలింక, దీక్ష్యమము లే తెంచుభావమున ..”
పండితా. పర్వ. 3౨౨. పు.

దీక్ష్యత్రు. నం. వి. ఆ. పు. విదుత, శలభము
దీక్ష్య. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. దీక్ష్యకాన; 2. కాటక,
కట్టము.

దీక్షారాధనము. నం. వి. ఆ. న. దీక్షము పెరిగింది
భగవంతుని పేరుచుట.

దీక్షావళి. నం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. అశ్వయుజమాన
మునందలి యమావాస్యకుండున; 2. సింహులకు శ్రీ.
దీక్ష. నం. వి. (న. వి. న.) 1. రగల్పునది; 2.
ప్రకాశించునది; 3. దీక్షవారి.

దీక్షియే. నం. ఆ. శ్రీ. 1. అరికయించు, పాచు.
“గీ... అర్చనకలలంబు చాల దీక్షియెకొయింటి
ప్రాణేశ.” కాశిందీ. ౧, ఆ. ౧౨౪. భాగ. 3,
స్కం. ౧౧౪; 2. బహు. “క. ఆముష్మనిగో
రంగమశ్రీమణి దీక్షియే నిశ్చలకం బగుచున్.”
పాండు. ౧, ఆ. 3౨; 3. ప్రకాశించు; పెరియు.
“గీ. నాదీప్తై వర్చసవినాంధ్రప్రభుత్వీయంబు
వై దీక్షియనవ్వు మనగ. గీ... మేనుజాక్క
బాడియే.” సా. 3, ఆ. ౧౪. భార. కాం. ౪, ఆ.
౧౧; 4. (ప్రసిద్ధిపై) తీరు. “గీ. ప్రసిద్ధిం
బునకు పండితాచార్య, సులభిభిషి ప్రి దీక్షియె
గలకీర్తి మేనుకారల నిదువున దీక్షిమిగిలెయనియ
యన్యభావమానేని కావ్యదామ.” పాండు. ౨,
ఆ. ౧౪౪. ౫. శ్రీ. (కాలిం) కలంగియే
“ద్వి. దిక్కుల కైపున పెరిది గిరించు చుక్కల
గమికాడు చూపుటై నాంబు.” రం రా. నం.
౨౪3; పు. ౧౪, నం.

దీక్షిక. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. దీక్షమునది; 2. చిన్న
దీక్షము; 3. దీక్షమునలే నిలి మున్నగునానిని విశది
పఱచుగ్రంథము. ఉదా-నీరిదీక్షిక. మొ.
దీక్షికము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. రగల్పులదీక్షి; 2.
కాటకదీక్షి; 3. ప్రకటించుదీక్షి; 4.

ప్రకాశించుదీక్షియదీక్షి ౪. శ్రీ పేరుదీక్షి.
“క. ఆపాదుడు గోపాల, దీక్షియై...” భార.
కృ. ౧, ఆ. ౨౧3.

దీక్షి. నం. ఆ. శ్రీ. ప్రకాశించు. “క. వైవై
దీక్షిలవాకమంబు లనుపాపంబులై ప్రాప్తగా.
భూపాక్షంపకు మేలితోడ విరిగి తో...”
గాభ. ౪, ఆ. ౪౮. పు.

దీక్షరము. వై. వి. (నం. శ్రీ ప్రభు.) ప్రకాశించు
నది. “క. ఆపురమున నొక ముండుకుగారెరముగ
బరికెరెట్టిగదామఁ జనన్, దీక్షరము గాంగ
నయ్యల, కాపురమున భవనం ముంగురి గడు
వెచ్చన్.” శాంస. ౧, ఆ. ౯3.

దీక్షము. నం. వి. ఆ. న. 1. ఇంగున; 2. బంగారు.
పు. 1. సింహము; 2. నివృత్తి. వి. ఆ. (ఆ. ఆ.)
1. ప్రకాశించినది; 2. కాలినది; 3. ముండుదీక్షి;
4. తెలకేలినది.

దీక్షి. నం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. ప్రకాశము, పెరిగె; 2.
బయలుపడుట, అభివృద్ధి; 3. లక్క; 4. కంచు;
5. (వేషాదుల) కాలి.

దీక్ష్యము. నం. వి. ఆ. న. 1. దీక్షము; 2. వేలకట్ట;
3. దుప్రభుత్వ. వి. ఆ. (ఆ. ఆ.) 1. దీక్షమున
కనుకూలమైనది; 2. జాగ్రత్తదీక్షమున కను
పొందునది.

దీక్ష్యము. నం. వి. ఆ. పు. అగ్ని. వి. ఆ. (ఆ. ఆ.)
1. ప్రకాశించునది; 2. ముండుదీక్షి.

దీక్షయ. వై. వి. (నం. దీక్షిక.) 1. పక్షిచూచు
లకు వశపఱచుకొనుటకై పేరుకా ముండుదీక్షి
మృగాదికము. “క. బలపద్మితులు ప్రయోజనము
లకై గోబడుల గల్లెల పోయెను నేరుగులు
దీక్షయలకల్లెల దగ్గరి కెట్లన వట్టుపడినై యుం
జుకుందురీ.” భార. కాం. 3, ఆ. ౨౨౯; భా.
రా. బాల. ౮3; 2. బోవలలో ఎరగా మంచు
బదలము. “గీ. మగ నెలయించునదిదీక్షయ
వదలము.” ద్వి. ౧, ఆ. ౪౧, విక్ర. ౧, ఆ.
౪౯; 3. ఎర యుంచినబోవ. “గీ. ఒకయరి
దీక్షయ లొడ్డి పాదులు దీక్షి పాదివంకంబుల
బట్టి తెచ్చి.” కాశ. 3, ఆ. ౪౪, ద్వి. ౮, ఆ.
౨౨; 4. (నం. భామ.) గృహము. “గీ. భిల్లె
గృహమంబు దీక్షి దీక్షయ ద్విగి కనుంగ.” అం
భా. ద్వి. ౧3.

దీక్షనము. దే. వి. 1. ద్వాదశము. "గీ. ఎట్టిలా నెట్టి దీక్షన పెట్టితెలుసు..." కారి ఉ. 3, ఆ. ౯౩. ద్వి. హరికృ. ఉ. ౧౦౮, పం. 2. ఉపాయము. "ఉ...అందుఁ బోవొద్దు వసంకరా దచటి హారక పాపవ రాదు నేపు నంధిబంధ నీని రావోక దీక్షన పెట్టితియెగ్గి లైవమా." భార. విరా. ౨, ఆ. ౯౧, పాండు 3, ఆ. ౧౩౮.

దీక్ష. దై. వి. (సం. దీక్షణ.) 1. భక్తులకు నశనమునకు నైవేద్యము చేయుటకు నశనమునకు నైవేద్యము. "మ. తరుణు లుద్దియెఱు గుచులు లంకుకు వచ్చెక్కము వీక్షులై, పెరకేరం జను నెంజె గాక దివికి ప్రిం గ్రంక పాతాళగ, వ్యూర ముం దూజినచాది నీయదుద్రాక్షా తెచ్చు నా దీర్ఘ తప్యకృష్ణిం గమఃప్రీతిత్య మలరించు నుశులూ దత్తశివ్." అము ౨, ఆ. ౬౬. స్వా ౪, ఆ. ౨౭; 2. లోనుగా ఎరగా నుంచుదా ర్థము. "గీ. ...ఎట్టివారి నై ననోయల నొకవేలి విడిచి దిరుల్ మరులంగారి, దివిమ పే దేవి నీ యట్టిదీక్షు గలంక." మ. సం. ౬, ఆ. ౧౭. నైవ. 3, ఆ. ౯౨; 3. మక్కువ గలవానిభవ వీక్షము. "గీ...వల్ల దూచు, లంటగాలులు తెర దీక్షు లునురుగాము..." పాండు. ౪, ఆ. ౧౦౮. (సం. భామ.) 1. గృహము. అం. భా. ద్వి. ౧౩; 2. స్థానము, సెలవు "ఉ. తామరకు డు బట్టబొని ధాత యోమఖండై చగఱమన్, బోతురపాటు ధీరియును బావెనె కాని నరొజ్జ మూల మీ, మున మన్న దాచుం గనులేకప లాలక నాక మూతగా దా మొదలియట్లు నిజధామనరొజ్జుఁ జేరి జంకరోగ." శ్రీరం. మా. 3, ఆ. ౧౩౦.

దీక్షానము. దే. ఆ. శ్రీ. (దీక్ష+నామ) సెలవునా (మా. దీక్షానము.)

దీక్షానము. దే. ప. శ్రీ. (దీక్షానా భా. శ్రీ) సెల వొప్పు. "నీ. వాక్రవోత్కరణయోత్సాహానన మన ధీమాన్యులపొల్లి దీక్షానము." రంగా. ౧, ఆ. 3౧.

దీర్ఘ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రోపాన్న, పుష్పిబుద్ధి. దీర్ఘగతి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. లాట్టియొక్కనము. దీర్ఘగ్రీవము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. లాట్టియొక్కనము; 2. ఒకకాళిగం.

దీర్ఘ భృవము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. హరికృ. దీర్ఘ భృవము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. లాట్టియొక్కనము. 2. కొంగ, బాకము.

దీర్ఘ జీవము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. హరికృ. దీర్ఘ జీవము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. పండితుడు; 2. శ్రీ. ౩. ఎలలగుంటి. విజ. (న. వి. ౯.) 1. దూరా. గాచన గలవాడు; 2. రాంగలకార్యముల తెలిసినవాడు; 3. దూరము దున్నదాని చూపుచి.

దీర్ఘ జీవీ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పండితుడు, మూషిక. దీర్ఘ నాదము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. మక్క; 2. కొడి; 3. శంఖము; 4. కుంట. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దూరముగా వ్యాపించువర్తి కలది; 2. చాలకాల ముడువర్తి కలది.

దీర్ఘ నిద్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. చాలకాలము పొత్తు నిద్ర, 2. చాపు, పెద్దనిద్ర.

దీర్ఘ భక్తము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. పెద్దభక్తి; 2. ఒకరకమువర్తి; 3. తాటిపెట్టు; 4. తెల్లగరి జేరుకీ; 5. నల్లకుమికి; 6. ఇవ్వనిదీక్షము.

దీర్ఘ భృవము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. హరికృ. దీర్ఘ భృవము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. పొకటి; 2. తాటిపెట్టు; 3. కొప్పెర.

దీర్ఘ పాపము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రాపులంగ. దీర్ఘ పుష్పము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. పుష్పము, పాము. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిడు తెనపిల్ల గలది.

దీర్ఘము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. ఒకటి; 2. ఒకరకము తెల్లకీ. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 4. దూర తెనది. (ఉదా. దీర్ఘ దర్శి. మొ.); 2. నిడుచ యెనది. 3. ఎత్తెనది, రెండుమాత్రలకాల మార్పు రింజుచినయచ్చు. (ఆ. ఈ మొక్కరి, పుష్పము.)

దీర్ఘ మూల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. పీఠగరుచదికి; 2. పీఠగరుచదికి; 3. పైకంకము.

దీర్ఘ మూలము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. ఒకకాళి మా రేడుకీ; 2. చా.గకీ; 3. పట్టిరేడుకీ.

దీర్ఘ వక్తము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిడుచ యెనముఖము కలది. [పాలరకీ.

దీర్ఘ పల్లి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. లక్క; 2. పెద్ద దీర్ఘ వృంకము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. దుండీగము.

దీర్ఘ మూలము. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కలచినది చిర కాలమునకు గాని చేయనివాడు, చిర కాలము.

దీర్ఘ. నం. వి. అ. క్రి. నవకాని, దీర్ఘ.
దీర్ఘ. నం. వి. అ. స. 1. భయము; 2. చిరిక,
విచారము. వి. (అ. అ. అ.) 1. భయమునది;
2. చిల్లించినది. [[చూ. పిలపోతు-]]
పిల, చే. వి. (పిలం. ధా) బలహీనుడు, పిల్లడు.
పిలపోతు. చే. అ. క్రి. (పిల+పోతు) పిల్లడులు
హీనుడు. "దు క్షణేన ..వాక్సహానవనల,
శ్వాబుజ్జీ వరగావేల కసంఖ్యయాచనవేషణ్,
గీలపోతక తక్కునయ్యెడుకీడు తెవ్వరు పోలి
లాన్." భార. అది. ౮, అ. ౨౦౫.
పిలం. చే. అ. క్రి. 1. పిల్లడులుహీనుడు. "నీ. సరివ
మిక్కిలి దీరె నానిండుగ నేల చల్లగాఁ బల్లెరు
చల్లెరు." య. ౫, అ. ౧౧౫. (క. ర. పా.
"నూరై" ముక్తి.) 2. పిల్లడునది. "దు. ..
కంఠేదరై నెవ్వరు వారె బహులు వ్రెన్
వ్రానముల్ రాత నంగనముల్ గీతె గిరిప
ముల్..." కవల. ౨, అ. ౧౪౩. వి. బలహీ
నుడు. (క. ర.)
పిలం. చే. అ. క్రి. (పిలం+పడు) బలహీనుడు;
కృశించు. "క...అనిక స్థలముచతురై తెలివచ్చి
నా...పిలంపడంగ జోలి యిలం తెచ్చెన విచ్చెన
రాకాకమున్." పారి. ౧, అ. ౧౩౫. భి. ౪, అ. ౧౦౯.
పిలం. చే. అ. క్రి. (పిలం. ధా) బలహీనుడు.
"గీ...మండ్రెల్లెరు పలుపాటల కలవైవ్వంబు
జోర లాభంబు వచ్చె." వై. ౩, అ. ౫౩.
పిలం. చే. వి. (పం. గీయన్) కరదీర్ఘ. "నీ. ..చన
మానమానుడు మఱు గిడెన బూని వ్యక్తతా
రంబు సాక్షాత్కరించు." దళ. ౩, అ. ౨, అ. ౧౩౩
పిలం. చే. పి. (నీ. పిలం) పిలం. పిలం. పం. బలహీనుడు
గరదీర్ఘాన్ని పరచుచుండు." అం. భా. ద్వి. ౧౩౫.
పిలం. చే. వి. అ. క్రి. (పిలం. ధా) బలహీనుడు.
"నీ. ..చన మానమానుడు మఱు గిడెన బూని వ్యక్తతా
రంబు సాక్షాత్కరించు." దళ. ౩, అ. ౨, అ. ౧౩౩
పిలం. చే. పి. (నీ. పిలం) పిలం. పిలం. పం. బలహీనుడు
గరదీర్ఘాన్ని పరచుచుండు." అం. భా. ద్వి. ౧౩౫.
పిలం. చే. వి. అ. క్రి. (పిలం. ధా) బలహీనుడు.
"నీ. ..చన మానమానుడు మఱు గిడెన బూని వ్యక్తతా
రంబు సాక్షాత్కరించు." దళ. ౩, అ. ౨, అ. ౧౩౩
పిలం. చే. పి. (నీ. పిలం) పిలం. పిలం. పం. బలహీనుడు
గరదీర్ఘాన్ని పరచుచుండు." అం. భా. ద్వి. ౧౩౫.

దీర్ఘము. చే. వి. 1. చిత్తము, శిశువు. "క. గోత్ర
లకు వెనుకయై వెను, శోత్రమునవ్యాదు గడకు
జోవయించు, జోవయించు వద్దనుచు, పిలం
పెంచు గలిగినది చేరు కడకున్." భార. వి. ౩, అ. ౧౩౩;
2. చిత్తము. "క...తడయక
యింకన్, గాదింపు కొంతకాళ్ళు, గీవమున
వాళ్ళంపు దీర్చుక నేనున్." దళ. ౩, అ. ౧౩౩.
పి. పై. వి. (పం. పిల్లడు) 1. పిల్లడు, పిల్లడు.
"క. పిల్లకాలము లనుచుదధిద్రువీక వై
యన్, గిరి రాజుంబువు ప్రదీప్తరాధనము..."
వై. ౫, అ. ౩౯, అ. ౪౫, అ. ౨౦౫; 2.
లంక, రాజునగుడు. "అ. అనుచు వానిచంద
మంతులు నెలగిరింబునకును మఱు పోవ
తెచ్చుచుండు పిల్ల పిల్ల ముడిచి కొలుంగు
నీడు మూలం గాళ్ళుదై." అచ్చ. య. ౪౩౩.
పి. పై. చే. అ. క్రి. (పం. పిల్లడు) 1. పిల్లడు, పిల్లడు.
"క. అనుచు బలహీనుడు పిల్ల పిల్ల పిల్ల పిల్ల పిల్ల
గీయనం, దన నన్ను దడకు చడయం, బల
యొక నది లకాని నదియొచ్చి పిల్ల." భార.
వి. ౩, అ. ౨౦౦. ప. క్రి. అ. పిల్లడు. "ప.
అయ్యంగుండు...అనికరదీర్ఘం బల హీనుడు
మఱురాకాం గాది పిల్ల గుడికనవ్యా
యందై యిట్లుండు." భార. అది. ౧, అ. ౪౪.
రామా. ౩, అ. ౧౩౧.
పి. పై. చే. వి. (పిల్ల+పిల్లడు) పిల్లడు
నుండు, వ్యాసుడు. "క...కన్నులయందు
మని పిల్లడునుకడ బడునది యిట్లుండు." అచ్చ.
భా. ౩, అ. ౩౩౩.
పి. పై. చే. వి. (పం. పిల్లడు) పిల్లడు; కరదీర్ఘ.
"క. బలహీనుడు తెలివచ్చి పిల్లడు
బలయ ముండు బలహీనుడు, పిల్ల బలహీనుడు
వై. ౩, అ. ౧౩౧. భార. భి. ౩, అ. ౩౪౩.
పి. పై. చే. వి. (పిల్ల+పిల్లడు) పిల్లడు
నుండు. "క. పిల్లకుంబునకునుకడ గలిగించి
కన్నుల తెచ్చెనుగా..." వి. ౩, అ. ౧౪౧.
పి. పై. చే. వి. (పిల్ల+పిల్లడు) పిల్లడు
నుండు. "నీ. ..అంత వై. ౩, అ. ౧౪౧. భార.
భి. ౩, అ. ౩౪౩.

లింది, దీనిరాయలకు కడయ విగులు పోయి.
అచ్చు. య. ౪౩౩, బైబి: దీనితేడు మె.
దీని. వై. ౨. (సం. దీని.) దీనియ. "ఆ. అనుదీని
యమయననదీని: కావునవాంజరంబు నూ,
యొక వచ్చి తోడుడ నోవనంబుడు..."
కా. ౨, ఆ. ౩౩, అం. భా. ద్వి. ౧౩౪.

దీని. వై. ౨. (సం. భా.) అశిరాయము. "య.
అశిరాయము నొని వచ్చి నొంది స్వీయ లాన
నింది నివృద్ధి చేయనిదంబుల నవ్వలించుచున్."
కా. ౧, ఆ. ౧౧౩, వై. ౩, ఆ. ౧౦౭.
దీనికా. వై. ౨. నమస్కారము. "య. వృ. వృ. వృ.
పురస్థలిని విడిచివచ్చి క్రయచేపు దీనిగో దీని
కా. ౨, ఆ. ౧౧౩, వై. ౩, ఆ. ౧౦౭.

దీనియ. వృ. ౨. (సం. దీని.) దీని ముందుపాద
నివేదము. "దీని. దీని మేలు ప్రాంతమనినదీనియ
గాక కీ. దీని రెండుదీనియ. "దీని. ౧, ఆ. ౧౦౭.
దీనియ. సం. క్ర. క్ర. క్ర. క్ర. క్ర. క్ర. క్ర. క్ర. క్ర. క్ర.
బలనివృద్ధినివేదమున గొనవేయవచ్చునా వృ.
బలచే ...". వృ. ౨, ఆ. ౧౦౭, ౧౦౮.

దు.
దు. వై. అ. ౧. యుద్ధవిస్తారాధ్యక్షములకు వృ.
నమనమునం దు శ్రీరధము బలమగుపుడు వికల్ప
ముగా గురికనుము. "క. దీనిమలమునకు దగ్గర
అ. దీనిమల గొని రథమున గదన దొడగుము
..." భా. అ. ౨, ఆ. ౧౧౩, భా. ౧౦, ౩,
ఆ. ౧౦౭, ౩. వృ. దీనికా. వృ. వృ. వృ. వృ. వృ. వృ.
కము లగుభావపులకు వచ్చు ప్రభువును ప్రకవచన
ప్రకృయము. "క. అనివచనకార్యము, రాతేకుకు
వెళ్ల సోకదు ..." అము. ౧, ఆ. ౧౩, ౩.
కడవృద్ధియను "పు" "దు" మొదలగు ప్రకృయ
ముల బలమగుపుడు భావపుమొద నవ్వేదీయ
గమము." ఆ. దా. వండుదువు, వండుదురు మె.

దీనియ. మి. ఆ. క్ర. (దీనియ. వండు) నొగులు,
కా. దీనియ. "దీని. కుకళానికలకాడి కీ. కనరు
యల బలమొద దొడగు దామలు గది. గొ.
మానముల దీనియ. మనముదనముల." వృ.
౩, ఆ. ౧౦౭, దా. ౪, ఆ. ౧౦.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) భా. క్ర.
దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ.
దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ.
దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ.

దను దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ.
దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ.
దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ. దీనియ.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.
"దీనియ. మి. మ. క్ర. (దీనియ. వండు) దీనియ. మి.

కార్యము, తెడుము. "నీ... ఇటువంటిదండగ ములు, నాని కాలుప్రార్థనై నవారం నిర్మియి క్షణము విక్రియి వివాహ మర్పించెనువారం గణించి పథింక దన్యులతోడ జూతుడను..." పరాశ. ౩, ఆ. ౩౫; 3. 1. కడు, అబడ. "ఆ. ద్రు పనుటిలోన నొమ్మికయ్యుము లేచె, బయల బట్టె విరుటపట్టణ మున, మఱియు నెన్ని లేపు మార్పాదకనయందు, దొడరి మనకు జేయుదుండగములు." తై. ౧, ఆ. ౯౩. శ్రీరం. మా. ౪, ఆ. ౧౦౫; 3. ధూర్త కృత్యము, కొంటెకనము. "ఆ. పెద్దతోలితోడ విరువురామెనతోడ, బడిమకుద్దిపెట్టవడుచు ముద్దు, 'లెనొక్కం బలమకాడుచు నిలచున్, కడు బాటునుండగములు చూచి." ౧. పు. ౩, ఆ. ౧౪౦; 2. తప్ప, అపరాధము. "నీ... కన్నెనం బాగడంబు, దుడుకు నేరమి నేరమి దుండగంబు, త వున్నగ నపరాధము తరసి నభవ." అం. భా. ద్వి. ౧౯౧. నిం. ౪, ఆ. ౧౫.

దుండగము = దుండగిడు. (త్రా. వా.)
దుండగా క తనము. వై. వి. (దుండగము + తనము.)

దొడ్డము. (త్రా. వా.)
దుండగి. ఉ. ద్వ. ఆ. శ్రీ. దుండగము చేయు, అల్లరి చేయు. "ద్వి. పెండిలు పెండిలు దుండగిం బుగ." బండికా. పర్వ 3౯౩, పు. .. (దుండగిం బంగ) - ముద్రి. పా.)

దుండగిడు వై. వి. (దుండగము + తుండ) నుష్టము.
"కా. కట్టిం బంపి దుండగిని దయాదాక్షిణ్యము ల్లంబి." పం. రా. 3, ఆ. ౧౪౩ ఉ. రా. 2, ఆ. 3౯౩.

దుండటికము. వై. వి. (నం. దుండుక.) దుండగము.
దుండి. వై. వి. 1. దొరసాని. (శ. ర.); 2. ప్రేమని. "నీ. జుక యిటు లలియుండ రా జుక నవట, నయిచెక విసాగ్రంబు నరసి కొంత, మగని కందిచుకొన్నేడు గని కనదు, దుండియడ దగు లెంది యందుండ యువుడు." సా. ఆ. ౨, ౧౫౩; 3. శ్రీ. "నీ. మనకి గ్రోవమానినక వే దియుండ దాను బొలదిండి యొందుడి." పం. రా. ౩, ఆ. 2౫. విలా. పెద్దపొట్టగలది, కుండిలము. (త్రా.)

దుండికము. వై. వి. (నం. దుండుక.) పెరుమాను, దుండుకముళి. "నీ... దుండిల మంగన దుండిక మున పగు దుండుకంబు." అం. భా. ద్వి. ౪౯.

దుండిలము. వై. వి. (నం. దుండుక.) దుండికముళి.
అం. భా. ద్వి. ౪౯.

దుండు = దుంగ. (వా.) వాడుదుండులాగున్నాడు. దుండుకుడు. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దున్నతిక్కెడు. దుండుగ. వై. వి. పెరుమాను, దుండుకముళి. "నీ... బొల: బు, దుండుగల మక్కయోగుడు దూరి రాడు, చిక్కునేకాల పాడబును జెడు." అము. ౩, ఆ. ౧3. నాన. ౪, ఆ. ౧౦.

దుండుబలి. వై. విలా. సోమరి. "నీ... చండి సోమరి నరికిండికాడు, దుండుబలి యనంగ జోయడం బ్రాల్పరినానిచే వై..." అం. భా. శృ. ౩. దుండ. వై. వి. దున్న, మహిమము. "నీ దుగ్గయ కాలు పుగుల లోనునీయమి తొలియెద్దగా నిక్కి మంత నొకటి." య. ఆ. 3 అం. భా. .. ౨౩౪. మంతకరాకు. ద్వ. వి. (దుండుకరాకు.) మహిమవానా నుడు, యముడు. "నీ. తూర్పుదొర లేడి పలపు మంతకరాకు, రేయినదగి నంద్రంపులేడు గాచ్చు." భోజనకా. ౧, ఆ. ౨౫ (ఇట్లే: దుండుకామివలెరుడు. మె.)

దుండుకయాళికాడు = దుండుకరాకు. (త్రా.)
దుండిలము. వై. వి. (నం. దుండుక.) పెరుమానుళి. "క. ధరలేరమణుం, వల్లము వైడు గని యది, కుక్కురుగుండ బొడిచి లేకనదుండిలు క్రియన్." చ్చా. ౮, ఆ. 38.

దుండుకు వై. వి. (దుండుకు + దుండుకు) 1. గర్భము; ఉద్ధరి. "ఉ. దుండుకు కాలు కార్తల జోర్లు నందడ జుక్కునేని ధూర్తిం పనకాచాపీకమున బిన్నగ నిల్చి .." నిం. ౪, ఆ. ౮౦; 2. విక్రియి. తొండ. "క. పడకుక నక డీగరి లోచ, బడ: శేనుక ముని పె ముట్టిపడ గడవ వది దుండుకు కొనరింగగ గోరికలదెగ రరినెన రకుల కాయ క్తంబై." నాన. ౫, ఆ. ౧3౪, 3. విక్రియి కడ: కాటు. "క. వికు గడ వికు వరికంబ్రు బు, విని నాదుండుకుడు దుడిచి విడుగుగలరేయియే నులి: శేవుక, చకుబెంకె ననగ వత్తి కలిరి బుచ్చున్." 1. క. ౪, ఆ. ౫౮; 3. ఇక్కట్లు, కష్టము. "నీ. విక్రియంగ మానునో నాకు: గడ మంగరానిదుండుకుకు పుట్టె" పరాశ. ౩, ఆ. 3. దుండుని. నం. వి. ధ. శ్రీ. పాదిగయందరి విడు క్రికద్యయము ఇత్తిగ. పు. 1. కేరి: 2. విక్రియ

భేదము: 2. ఒకానొకరాక్షసుడు; 3. పరుణుడు; 4. ఒకానొక సంవత్సరము.

దండుము. డే. వి. చక్రాచార్యునిది. (క. ర.)
“నీ ఎన్ని గాఢాంధకారభయములకు దండు
మల్లై చువోద్దరక నిలడు” సాంబో. ఆ. ఆ.
౧౯. ౪౯. ౮, ఆ. ౧౦.

దండురు. డే. వి. దివియశోల, కావ్యదీపిక. “నీ.
జాంబము దండురు నుడుడు దివియశోల యన
గావ్యదీపికావ్యయును తెలగు.” అం. భా. ద్వి.
౧౬౫.

దండుము. డే. వి. జాంబముకట్ట. (క. ర.)
దండు. డే. వి. 1. మూలము, కంఠము. “దండకము ..
కారాకుల దండుల మెక్కి.” నీలా. ఆ.
ఆ. ౪౧. చు. ఉ. ౧౦. ఆ 3౦౦; 2. సముద్ర
గర్భ. (చా.); 3. వేరుములము. “నీ . వే రు
దం డక వెలయు మూలము ..” అం. భా. ద్వి.
38; 4. నాగటిగడగ, తులకము. (క. ర.)

దండుకార. డే. వి. (దండు+కార.) తులకమును
తులక బలిచెప్పుదండు. (ప్రా. చా.)

దండునాగులు. ద్వ. వి. బ. (దండు+నాగులు) పర్వ
నిశ్చయము. “నీ. తుండకములు చిల్లగురియల
త్రాచులు పెరిగెలు గుట్టలుచెడల అరకు. నీ.
గలత్ర తల్లికత్తెలపాకులకు దండు నాగులు.”
ద్యా. ౮, ఆ. ౧౦౦.

దండునాళసము. వి. గ్రా. వి. (దండు+నాళసము.)
నములనాళసము, పర్వనాళసము. చా-నిపు
దండునాళసము చేస్తాడు. (ప్రా. చా.)

దండుబచ్చలి. డే. వి. (దండు+బచ్చలి.) ఉపాదక,
మట్టుబచ్చలి. “నీ...దండు. నీ. బచ్చలి యకు
జుపాదక బడగుడుము. అం. భా. ద్వి. 2౨.

దండురాళ్లము. ద్వ. వి. (దండు+రాళ్లము.) రాన్న
నిశ్చయము; ఒకానొక దండునిశ్చయము. (క. ర. ప్రా.)

దండురాళ్లకము = దండురాళ్లము. (ప్రా.)

దంబోడి. డే. వి. (దంబు+బోడి.) పెంచి తీలకట్ట
చేస్తే నేలకు మెత్తబడినది. (క. ర.) “క. కొం
దొక్కరులకు విడువకొండల పెంచి తీలకట్టల
వలపు, దంబోళ్ల కాల్...” రా. వి. ఆ. ఆ. ౧౦౧.

దంబాణము. డే. వి. అంగడి. “చ. తొలకరిమిండు
దీపగతి దోడ దుబాణముమీడ నున్నయి, యల్లిరి

తుల నీలితోడ దంబులపాతులనేరము రాజుతోయి
...” శ్రీ నాథునిచాటువు.

దుకులము. సం. వి. ఆ. న. 1. నున్నదికట్టము; 2.
తెల్లనికట్టము; 3. కట్టుబట్టు, కట్టము.
దుక్క = దుంగ. (చా.)

దుక్కి. డే. వి. 1. దున్నులు, కుప్పి. “నీ. కంఠకంబులు
ద్రవ్య గట్టిగా కట్టింది దుక్కలు దున్నులకు
దోటు లవును.” రామలి. క. ౯౪. హంస. ౫.
ఆ. 3౫; 2. నాగటిచాలు. “నీ. దుక్కిగా
నుండి మనకారతికట్టెడి, యక్క-అను జుట్టి
నట్టియాయనగుండ్రు, పెద్దయాయనగ నేతెడు
విన్న యంతఃము, చూడగదరన్న కన్నులవాడు
దీతి.” బహు. క. ఆ. ౮౨. వి. పు. క. ఆ. ౧౮3;
3. దుక్కి-మునుగులకు దగినవర్తము. (వృథు)
రెండుదుక్కులవర్తము తురిపినది.

దుక్కినైదుపు. డే. వి. (దుక్కి+నైదుపు.) నాగలి,
నాలుము. “నీ. ఇవిగదా దుక్కినైదుపునంతులకట్టి
కంటివారైల లొక్కనము లయ్యె” ముకుంద.
౧, ఆ 3౪. పు. (ఇట్లే దుక్కి-నాలు.

దుక్కిచాలు డే. వి. (దుక్కి+చాలు.) నాగటిచే
దున్నగా నేర్చుచున్నా. “నీ. రెండవదంత
లేకుండె గా నెనకాది లొంగిపో దుక్కిచా
ల్చినివాడె.” రా. వి. ౧, ఆ. ౫౧.

దుక్కిదెడ్డు. డే. వి. (దుక్కి+దెడ్డు) దున్నుల తుల
యొనిండువర్తము. “నీ ..కొనియెప్పుదుక్కి
దెడ్డుల బల్లితోడ నిచ్చు.” నీలా. ౧, ఆ. ౪౯.
వేం. పంచ. ౧, ఆ. ౫22. ప్రేమ. (ప్రా. చా.)

దుక్కిపాలము. డే. వి. (దుక్కి+పాలము) దున్నుల
దుక్కిపాకు. డే. వి. (దుక్కి+పాకు) పాలము
దున్నుదన్నుపాకు. (ప్రా. చా.)

దుక్కిముచ్చే. డే. వి. (దుక్కి+ముచ్చే.) కర్మము,
పాటిముచ్చే. “నీ...దుక్కిముచ్చేనగు దోడు
చుండు నీ. పోకాళిభ...” అం. భా. ద్వి. ౨౦౯.
ఉ. హరిశ్చ. క. ఆ. ౧౫.

దుక్కివాలదాటుపు. డే. వి. హాయిదాటుము, బల
రాముడు. అం. సం. చేడు. ౨౯.

దుక్కిదన్న = దుక్కిదెడ్డు. “నీ...దుక్కిదన్న చేత
కర మలిసట్టును...” భా. ఆ. ఆ. ౧౬.

దుగ. నై. న. (సం. ద్వికము. క. దుగ.) రెండు.
“దు...పుత్తిగ రాదా దుగ యండు తెల్లగొడ

బుద్ధికింక మాత్రమే." భా. 3, ఆ. ౧౩౧.
అం. భా. ద్వి. ౩౦౫.
దుగ మామందుంగిడుద్యు. అద్వి. శేంక. చేవ. ౧౬
దుగలము. జే. వి. రెండు రేదలు, పరవలూ బహుళ
పాలు. (భ. ర. ప్రా.) "నీ. పీఠానందు
ద్యాత్రింశదంకం దైవ రేఖ యంచలగు తెలయు
యందు. నీ. దుగల మంచలగఁ దద్యుగళంబు
విలసిల్లు..." అం. భా. ద్వి. ౨౩౩.
దుగా. దై. వ. (సం. ద్విగత) రెండు "ఉ. ..వివేద
లీల బ్రాహ్మి కదల్చి యిత్తిగ దుగా యని యిచ్చి
మొగ్గించుచున్నో." నిరం. ౨, ఆ. ౨౨.
దుగావా. హిం. వి. రెండుపద్య ప్రణామముల.
"అ. చనుచుములకాది గొనక రోజా లంబి
తేజులక మల్లెత్తివలదుల, చందు చూచి విరహ
జయకాంక్షమై దుగావా యొనర్చి క్రరాయణ
మున." సాంథో. ౨, ఆ. ౧౦౩.
దుగిలదు. దై. వి. (సం. ద్విగత) అప్ర.
"అ. బుద్ధి కాత నలువ కచ్చిచూచి దుగిలదు,
దనగ అప్రచేద బుద్ధిచూచి." అం. భా. ప్ర. ౩౯.
దుగలము. దై. వ. రెండు. "నీ దుగలము నీవ
తోడనే మూల కని వారింది లే దని పలము
నీ." ఉ. భా. ద్వి. ౩, ఆ. ౧౨౨.
దుగ్గ. దై. వి. (సం. ద్విగత) భక్తి, సార్వత్రి. "అ. న ద్వి
సామిక్య పండి యమ్మిక దుగ్గయనగ నీసంక
యలదు నిధన." అం. భా. ప్ర. ౪౦, య. ౨, ఆ. ౩.
దుగ్గాని. దై. వి. (దుగ్గ+నాని) నిమ్మనీడము.
(రెండు వమ్మిడిలు. భ. ర.) "నీ...టంక మనగ
నిమ్మనీడయంబు నీ కద్విజీవినిధులు గాను
దగున దమ్మయనగ దుగ్గాను బనగ దుద్దనగ
బగతి." అం. భా. ద్వి. ౨౩౯.
దుగ్గి. దై. వి. (సం. ద్విగత) సార్వత్రి, భక్తి. "నీ.
దుగ్గి చేవచ్చునఁ బోలెదోవ మని కాని ప్రాంతము
జయ దెక్కిదుకలెన" సాంథో. ౨, ఆ. ౧౩౯.
దుగ్గ. జే. వి. చూర్ణ కామ్య, గోష్ఠి. "నీ. చూర్ణ
కాభాగిధి గోష్ఠిలు దుగ్గ వా..." అం. భా. ద్వి.
౨౪౦, విలా. రూపము తెలిపి కృతము. (భ. ర.
దుగ్గ. జే. వి. (భ. దుగ్గ) అమాయ; దేవుడు (ప్రా. వా.)
దుగ్గము. సం. వి. ఆ. వ. 1. పాలు; 2. పాలుపిడు
కుట, బోహమము. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. పిడుక
బడినది; 2. నింజుబడినది.

దుగ్గిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. చిలుపాలశి.
దుగ్గము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) (ఇది ఉపద్రవము
సాంకమున యందును) 1. పూరించునది; 2.
ఇచ్చునది. ఉదా.-కానుదుగ్గము. మొ.
దుట్టుపు. జే. వి. అభ్యంగి. "నీ. దుట్టుపు దుట్టుపు
జాట్లు చుంగన వర్ణవర్ణ వరాభ్యుదయై తనరు
యందు." అం. భా. ద్వి. ౬౧.
దుట్టుపు+దుట్టుపు. అం. భా. ద్వి. ౬౧.
దుడదుడ. జే. వి. మంతి మొదలగువానిని దేగముగా
నెక్కుటయం దనర్పని కనుకరణము. 'చ. దుడ
దుడ మంతి యెక్కు నొక దొడ్డమిటార్థుగదు
మూతుడు." నిధి. ౩౦.
దుడిదుడి. జే. వి. వితుగులు మొదలగునవి కర్మకముగా
నడచుటయం దనర్పని కనుకరణము. "ద్వి. అడవి
యెనుగులు నీరాన నీనదికి దుడిదుడి వచ్చి కల్పి
యందు బొడరి..." రం. రా. ఆర. ౧౬౩. పు.
౨౦, పం. నిరం. ౪, ఆ. ౬౬.
దుడుగెడు. జే. వి. పిల్లవాడు, బాలుడు. "నీ...
బాలక నలుపుమొలు, పావ పాదము దుడ్డె వదు
చన దుడుగెడు బుతుక వట్టు కొడుకు బొడిగ
లేక, చిచ్చు పెన్న చిలుక యనఁ జేలగుచుండు."
అం. భా. ద్వి. ౧౦౮, భాగ. ౩, స్కం. ౨౫౩.
దుడుగెడుచే. జే. ఆ. శ్రీ. (దుడుగు+అడుచే)
మునుగు. 'క. అడుగులపై బడు లేదు, బుడు
గ్రుచ్చుత లేచు నిట్లు భక్తి ముత కాభిదా
గనినమెరుగు దలంచుచు, దుడుగెడుకానుట్టి
నామ దుడుగెడివ నృపా." భాగ. ౧౦, స్కం.
పూ. ౫౪౬.
దుడుగు. జే. వి. 1. దువృత్తము. "ఉ. అంజులు
కాచి యింకదుడుగా యని మాటగ..." నిధి.
2, ఆ. ౯, కుక. ౩, ఆ. ౨౯; 2. ఉద్ధరి. "ద్వి.
దుతులైంద్రులక యొక్కమునది గానింతుడు
దగు దుడుగు గానిండుగ రాదు." ద్వి. ౪, సా.
౨, భా. (భ. ర.) భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౨౮౯;
3. సొందర, కర్మ. "ఉ...చుంకము పీఠ సోటు
తై, కా యను నేర యిట్లు దుడుగా యను బా
యగఁ గోరికా యతున్." అచ్చ. అయో. ౯౦;
4. తెడ్డయిడుకృష్ణ. "క. అవార్త తెల్ల వార
దుచే నీది నీ దెంకదుడుగుచే నటంచున్."
కా. ౧, ఆ. ౨౪౯. భాగ. ౧౦, స్కం. పూ.

౧౭౧౭. ౧౭. దస్త్రము. "క. తోడుమకు గోరిం గని చనిమిట్టకుంబు లెట్ల మొలయగ నిట్లదె; గావక తోడ గారిది..." అచ్చము. ౧౭౪; 2. వేగము కలదిగత్తరము. "గీ...చడి నేయు కలచేల్చు కొడుకుమకుటంబు బడివాకపోవల యలబడినిమిగుల నెద నోడి యాక నమ్రుంచు బోడి." నిం. 3, ఆ. ౧౫.

కుడుకుచేయు. చే. ఆ. ౩. (కుడుకు+చేయు.) తొంపరచు. "గీ. కుడుకుచేసినకు బుద్ధులు కెల్చు నొకవేళ మట్టున ముద్దిచ్చు నొక్కచో." రాధా. ఆ. ఆ. 3౦, హం. 3, ఆ. ౮౪.

కుడుకునడక. చే. వి. (కుడుకు+నడక.) కుమ్మరివర్త నము. "న...కదలిరామద్దుకొడుకు మీనల్లని కుడుకునడక విడుమలకు నొకంబడి .." ఇందు ౪, ఆ. 3౮.

కుడకుడ = కొడకొడ (ప్ర. వా.)

కుడ్డు. యు. చే. వి. 1. ఒకరకమరాగినానెము. "గీ. టంక మనగ నిట్టావ్యయంబు. గీ. తద్విశేషాధి ధణగాను దగును దేబ్బులనగ దుగాను లనగ దుద్దనగ బగ." ఆ. భా. ద్వి. ౨౩౮. ౩౪. 3, ఆ. ౧౧౫; 2. భవము. (వృత్త...) కుడ్డులేనిచో విరుయ్య బయగడు. వై. వి. (వం. దర) లావు కట్టకట్ట. "ద్వి కుడ్డున వీళ్ళ కంకులు గట్టు మోచి." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౫౦3. పం. "ద్వి... గొట్టెల కాచి కాచుయలరుచుండేరి దుద్దట పాట వైచి." పండితా. మహిమ. ౪౦, పు; 2. గద, "గీ. గురె యనగ కుడ్డనంగను గదకు లేట్ల." ఆం. శీ. ౧3; 3. మద్దరము, గురుము. "గీ. గురె గురియ కుడ్డు గురుము గుడువ యనగ, మద్ద రము..." ఆం. భా. ద్వి. ౨౧౬. విం. 1. మోటు కాడు. "క. కుడ్డుమకు బోయునొక్కతెద్దు కుంకుబాయంబు బెద్ది యతనిచేర్చెట్ల నడిచి బడి కనలేక, గుడ్డులు తెరియంగ బెట్టెనొ కనుగొనుచు." భా. 3, ఆ. ౮౭. (కద పా); 2. లావై నది, సూలము. (మా. కుడ్డుగట్ట) కుడ్డుగట్ట. ద్వ. వి. (కుడ్డు+గట్ట) లావుకట్ట. (క. ర. ప్ర.) కుడ్డుగోల. ద్వ. వి. (కుడ్డు+గోల.) లావుకట్ట (క. ర.) కుడ్డుకుంగ. చే. వి. పృథవిశ్చము. హం. ౪, ఆ. ౭౭.

కుడ్డె. యు. చే. వి. బాలకుడు (విం. అం. ౪. రు.) క. కుడ్డెలు రా కటు కునరి, బద్ధున మగ్నాకుండు బకుచెంది గురుండ్డొడ్డె యడవిగ బోడగని, బొడ్డున మగ్గుండు బెట్టునమట్ల గద ములన్." కుచేల. ఆ. ఆ. ౯౧. వై. వి. (వం. భూ. ర్ష.) విటుడు; విడి. (మా. కుడ్డెకాడు. కుడ్డెకనము.) కుడ్డెకాడు. ద్వ. వి. (కుడ్డె+కాడు) పొర్లముడు. "చ. అటువలె నేగుకుండి కుగఁ దక్తయె మూచయె నింట లేచి పెల్లడికి హళావం బని గుబాపెల వీళ్లలపెంట బంటై, చిటిచిట్టాక గంధముల వీళ్లనపాగల నిండుతెల్లమగ్గుటులు విభాచూచనల బాగుగ నేగెడుకుడ్డె కాండ్ర లాన్." వాం. ౫, ఆ. ౧౭౦. కుడ్డెకనము. ద్వ. వి. (కుడ్డె+కనము.) విశీకృతము. "గీ. మమిం బెల్లెడుముండేరివచ్చు లమరుకుడ్డె కనమున దిరుగు నారెడ్డిసాని." హం. ౪, ఆ. ౧3౮.

కుత్త. చే. వి. 1. చిన్నకుడు. "గీ. కదవ ముంక గరిగ దుక్త వీడుక నురి" హం. ౫, ఆ. ౧౧; 2. పాలకుడు. "గీ. కుత్త యంగను కుట్టాండం బొచ్చు..." ఆం. భా. ద్వి. ౨౪3. 3. వాయు బడిబొటనలేరి చావుకులేరి నడిమింక, ప్రాచేశము. "చ...లేటిపెంట బడి కుత్తకు మేరవ పట్టువేగదంకుల గని మెచ్చి లేగవు రోద నభీష్టుముల్లె నిచ్చుచున్." వరాహ. ౪, ఆ. ౮౭.

కుత్తాయి. చే. వి. చిన్నచొక్కా, మార్చుము. "గీ... మార్చాపు యలరును కుత్తాయి యరచట్ట కుచ్చు నంబుగి కుబుసమనగ..." ఆం. భా. ద్వి. ౧౫౭. కుత్తూరము. ఉభ. చే. వి. కపటము. (క. ర. ప్ర.) నం వి. ఆ. పు. ఉమ్మెత్త.

కుత్తి. చే. వి. తాళము. (ప్ర.)

కుట్ట. చే. వి. 1 కామరపుత్తలగుడిపై కట్టి. "గీ. పొలుచు. గట్టిక కుట్ట నా ముక్తె యనగ." ఆం. భా. ప్ర. ౧౭౭; 2. మొక్కవృక్ష. "గీ. కట్టిక దద్దనగాఁ జేలగు .." ఆం. భా. ద్వి. ౧౪3; 3. తాటియాకుకాయమిది చుట్టిక. (క. రు.) 4. నాకకు బడినచచ్చుతాటియాకుకట్ట. "చ... రామపుత్రుకాయలగుంటు లాకుకుట్టయన్, పద లక మోసి చూచి నొకప్పుడు బొట్టున లేక

కొన్నింటిని." చూడ. క, ఆ 30; 5. అవశ్యము.
"ఆ. తనకు ననుకూల దుష్ట కలవటం తనకే, నట
చూపుచు నా నశ్యము కలవటం." ఆ. ధా. ప్ర.
100; 5. అతిశయము. (చూ. దుష్టము; 6.
మూలస్థానము. "దిష్ట. జనుమాధులప్రొద్దు తన
మూలదుష్టం. 4వధి కినిరంబు క్రిందగిండ్రింబు"
వంటి. వర్ష. 303. పు; 7. మోసము (చూ.
దుష్టము.)

దుష్టము. జే. వి. (దుష్టములలో) ఒకవిధమైన
దుష్టములేకలంబు. "గీ. బహుశాచ్యుతేతమంబులు
దుష్టములందీ బలవి నిర్వరకుం దూలు, మగ్ని
సూర్యుడు మరుచు నమ్మడలాడి" వేం. మంచ.
క, ఆ. కగి. చూడ గ, ఆ. ఇట్లే దుష్టము
బడి, దుష్టముగడి మొ. (చూ.)

దుష్టము. జే. స. శ్రీ. (దుష్టములలో) మోస
గించు. "ఆ. ఆ కలహములకు మగ్ని నమ్మల దమ్మ
ల దగ్గరంబుల, కిచ్చు దుష్టములను బీటికి
మాటికి నమ్మ చేరగలవలదు.." దళ. ౯, ఆ.
303. సా. ఆ. ఆ. 100.

దుష్టము. జే. ఆ. శ్రీ. (దుష్టములలో) అతిశయము.
"దిష్ట. పెద్ద యోధులవలంబు ఫీరియ
య క్రిందగిండ్రి తనగొండ దొడ్రిగం." జను.
౧, ఆ. 100; ౧0.

దుష్టము. స. ఆ. పుం. వచ్చునట్టిది.
దుష్టము. జే. వి. (దుష్టములలో) తేడు, ప్రభువు.
"గీ. కలహములకు నేల గలకలపుదులను నను
యము లేక మోసలకు కాదు." చార్వ. ౧, ఆ.
100. సా. వి. జే. 3.

దుష్టము. జే. స. శ్రీ. దుష్టము. "గీ. ఇందు బుద్ధివశము
తెలుగు దుడి: ద్రివిమానము కరుగంవలయును నని
మనంబును గొరియుచున్నది దుష్టము నిర్మలము
ననుచుచి మేల యుచును, దునియద మను..."
భార. కల్ప. ఆ. ఆ. 100. "మ. హరికం
దెంతయు నోజుతో దుష్టము నీరాగ్రంబును బోడి
ప్రాణులకంటె నున్న..." భార. ఆర్. గ, ఆ.
100.

దుష్టము. జే. వి. 1. బాధ. (క. ర.) "మ. తనహృద
భృగిని గలంబులకు కల్పెన్మయు నై న్యంబును,
దుష్ట గొంధం బింబులు నై దివసులు" దుర్వా
యదై..." త. హ. ౧, ఆ. 100; 2. భయము.

"క. అనిలము సారథియును గురు, తనయని రథ
చోదకుడు నతని హతనిని, గొరి యుంబులు
బలికపు, దుష్టము పొంగ వనిల దొంగ దొరి
రకముల్." భార. కల్ప. ౧, ఆ. 100.

దుష్టము. జే. వి. దిష్టము. (చూ. దుష్టము.)
దుష్టము. ద్వి. (దుష్టము) అల్పశీలము.
"క. చదువుచుండు దుష్టములకు గొరలు
రాజులు మంత్రిలు ముఖ్యులవారు పురో
హితుల కులవారు లక్షలు నిడి యుండ
గల." సా. 3, ఆ. 100. ప్రబంధ. 100.

దుష్టము = దుష్టము. (చూ. దుష్టము.)
దుష్టము = దుష్టము. (చూ. దుష్టము.)
దుష్టము = దుష్టము. "గీ. ఈశ్వరమునకు
సంతయు భేదితై చేరి నిల్చుచునేవారు తెల్లదు
..." అనం. కి. ౧00. ప్రబంధ. 100.

దుష్టము. జే. వి. (దుష్టము ధా.) 1. మూలము. "త.
కాలనిదున్న నంది నమ గంటలు దుష్టము కంటి
నామన, కాలనిదున్న దుష్టము నయ కర్మముకన్నత
లేక మంటివా, హరిమల.." అను. క, ఆ.
100. ఆ. స. 100. ౧0; 2. పురుషులము,
వస్తువులలో మగది. "క. కన్నతన తనమేలిక,
దుష్టము దిగంధాని.." హ. పు. క, ఆ. 100.
(వివిధము = మగయగుం.) బ. క, ఆ.
100.

దుష్టము. జే. వి. (దుష్టము ధా.) దుష్టము, మూ
లము. "గీ. చదువుచుండెడికే నభలాను
సూర్యుండి దుష్టములకును తెచ్చుదమ్మ."
వేణు. క. 300. (ఇది నిరారథము.)

దుష్టము. జే. స. శ్రీ. (దుష్టములలో) దుష్టము
తేయు. "గీ. జనకజననాయకుడు యోగకాల
గట్టుచున్న దుష్టము..." త. రా. 3, ఆ. 100.
దుష్టము. జే. స. శ్రీ. దుష్టము. "ప. చాచు
గురుం దనురాజు దుష్టములనే దాని గురు
తేత్రం బనునామము గలిగి.." భార. కల్ప.
ఆ. ఆ. 100, 100. [తేయుదున్న]

దుష్టము. స. కల్ప. 1. తనయనున్న; 2. తనయ
దుష్టము. ద్వి. వి. (చూ. దిష్టము.) దుష్టము, మేల
వచ్చునట్లు. "క. శివశక్తి యొద్ది మేలవచ్చు,
శుభశక్తి గట్టి వారిలయము వెడలెన్." ల. వి.
గ, ఆ. 300.

దుర్బము. **పై. వి. (సం. ద్విభాషి.) 1. ఉత్తరీ** యము. "ఉ. బంగదదుర్బముల వలెవాడుగ నొప్పు..." చతు. 3, ఆ. 23. వరాహ. 4, ఆ. 43; 2. మృగినవస్త్రము. "గీ. ఒకచోరాక్షి నిజ కరద్యుతులు మీదగగిన్ని తెచ్చి కవన్నియ గాగ దుర్బమును దడియెత్తె..." వరాహ. 4, ఆ. 134. బ్రహ్మ. 1, ఆ. 10; 3. కవచము. "గీ. కవచం కేట్ల కక ప్రాణమునకు గత్తెలు బోతు జీరాదుర్బములు లొందగం బడగ..." అం. సం. స్థా. 13. పాం. ని. ముఖ. 4, గీ. దుర్బుడి. **పై. వి. (సం. ద్విభాషి.) 1. వస్త్రము.** "గీ. .. నిపుండు వస్త్రం బట్టిచేరి గొప్ప తెడిమర్బుడి జేతగు, మాటగా దిట్ట వాగెల జోలొనుచు" వరాహ. 3, ఆ. 104. ఉ. రా. 3, ఆ. 100; 2. కర్పూరములకు వర్ణరూపం బలచుటకు నువ యోగించుచుకుకల్పం, నివోశము. "చ బలువులు తాకితాడులుపువ్వు కలకాముమీదల బల్లదుర్బుడి వయల బల్లరంపుటికి బంగారు ప్రాకరరాశిమన్..." కుక. 4, ఆ. 13. ఆము. 4, ఆ. 34. **దుర్బుడి = దుర్బుడి. 1. (ఉత్తరీయము.)** "గీ. కర్పూర జోడుబోదుసాచనలకాదుత్త, ప్రాకరదుర్బుడి వలెవాడు తెలి." కవల. 1, ఆ. 4; 2. (వస్త్రము.) "గీ. మీమిలంగారుజ్జనమలమేరిదుర్బుడి జేతెలుగులు..." ఉ. రా. 3, ఆ. 100. **దుర్బు. జే. వి. 1. మర్బులు గలకారియము పునకము.** "గీ. గృహతాల్ల యశకు దుర్బు యవంగ..." అం. భా. ద్వి. రా. స్థా. 4, ఆ. 10; 2. పెద్ద దుర్బు, రాకము. "గీ. దుర్బు. గీ. యవంగ రామంబు చను..." అం. భా. ద్వి. రా. (మృగ) నిశ్చవాచకములు వృగసామయ్యవాచకములుగా కవులు వ్యవహరించుచున్నాదు.) "చ .. ఒక దుర్బుకిం గనియం లేలి కియబ్బరక ప్రది క్తెయె" "గీ. ఆరమురుప్రయోధముల ప్రోచి చలెవె" "ఉ. ఆరుదు పికరిం బలచి..." పాండు. 4, ఆ. 104; 104, 105. మార్క. 4, ఆ. 130. **దుర్బారా. పాం. వి. రెండుమాదులు నిజ. వృద్ధము;** అమితమైంది. (వృద్ధము. "దుర్బారా" అనియు వాడుక.)

దుర్బాసి. **పై. వి. (సం. ద్విభాషి.) భాషాంతరము** చేయువాడు, రెండుభాషలయద్వికవాడు. (చూ. దుర్బాసికనము.) **దుర్బాసికనము. పై. వి. (సం. ద్విభాషి.) దుర్బాసి.** "క. ఆరాదుర్బాసి వచ్చి, దూరాగదురంబు లాది జోడై నడిగెన, నీరాక శేషి కక ముని నోయందొర కవదుర్బాసికలమూలమున." రంగా. 1, ఆ. 100. **దుర్బాసికనము. పై. వి. (దుర్బాసి+కనము)** భాషాంతరముచేయు ఉద్దేశ్యము. "గీ. కుంభిదుర్బాసిక మాయ పొంపు మీటి, రూ తెలగ మీటి యానందరంగళారి." అనంద. 13, ఆ. 23. **దుర్బాసి. పై. వి. (సం. ద్విభాషి.) దుర్బాసి.** "క. మూసాచారిదు, బాసి బల్లబనకాల్లం బరుగు నకలె..." రంగా. 1, ఆ. 100. **దుర్బు. జే. వి. 1. ఆదుర్బుడి** "గీ... పాదుల గను తాత్త వత్త బుద్యు, మరునిల్లు దు బ్బుర మనక మందిర మెప్పు..." పాం. ని. ముఖ. 104. వేంక. మాన. 4, ఆ. 2; 2. పాత్రనిశ్చయము. "గీ. గొట్ట గట్టెయల బల దుర్బు నిల్లుకు గుంజ పూట దింజెలు పెద్ద పూసచేట్టి" వార. 1, ఆ. 34. **దుర్బు. జే. వి. కృణములము.** "గీ... నలు మన నలరు కుచ్చు గీ కృణము దు బ్బురగా మూల మెరుగు..." అం. భా. ద్వి. 33. **దుర్బురీశుడు. పై. వి. (సం. భూమిశేతు.)** అరిష్టమును చూచించువత్తరీశుడు, తోగియకల్ప. "గీ. దుర్బురీశు నా భూమిశేతు జోడు." అం. భా. ప్ర. 100. **దుర్బురము. జే. వి. భోపాదులు కలిగినట్టి చేట్ల వికారమున కనుకరణము.** (చూ. దుర్బురములము.) **నిజ. 1. బాగుగా కడిగినది.** "క. కనుపాటు జీకుచికుటల దుర్బురముగా కడిగినట్టిదవ్వల వలతో, కుటుంబులు యను బురుకల్పంబడవలతో..." కళా. 3, ఆ. 100. "క. నకువగవదాన భారలు, దుర్బురమై యున్న పెద్ద తోటల తోడన, రుణలీయకుయ్యె నవ్వరి..." భాగ. 1, స్కం. 333; 2. కలిగినది, కుగించినది. "చ. ఆమృతరసంబు లట్టిదన నాలింజి శేనీనిల లోపలన, దుర్బురముగా వచోదురీకు జోడగ నీకనుచు బాదుచున్న..." పిరం. 1, ఆ. 30.

దుమడురాడు. డే. ఆ. శ్రీ. ౧౦ పాదులవలన బిర
చిరరాడు. (శ్రీ. వా.)

దుమాచూళి. డే. విజ. విశ్రాంతము, ఒక్కప్పుడు.
“దు. ఈడిగ్ గారెనుకొను లేను బిలిగ్
తుగ్గో పుకరాకముల్. గది తుల్ చిల్గి
గళాళి చొక్క నపుడక్కాగ్ దుమాచూళి
గన్.” సా. ౧, ఆ. ౧౦౩.

దుమారము. డే. వి. 1 దమ్మ. “గీ. ఆడును నిందించి
వలవంక యిరువదిండు, నవ్వరాలోచనదళితముల
కముల, కవులపూడినైదుమారము లేదుములయ
మందరవనమై నలంకారము.” స్వా. 3, ఆ. ౪౯,
౫, ఆ. 3౮; 2 (ఆకాశమున వ్యాపించు) పెద్ద
దుమ్మ, పెద్దనూరి. “చ. తెలియకు నీటివర్షము
లందీర్చుమై యెవరంగ నక్షత్రం, మలయంగ
జొప్పెఁ బుష్పాదీదుమారము లెల్లదల నిర్మలకర,
కలన వహించి దట్టములు కాడగనయ్యెను యెగ
దూరకం, గలగెడు దంబిప్రకరి, గాంతునుహో
వృక్షులార్చుగాడుయిన్.” కాళిందీ. ౪, ఆ. ౨౧.
చంద్ర. ఆ, ఆ. ౨౮.

దుమారు. డే. విజ. సములము. (శ. ర.) “ద్వి. కాం
డోకపితృలఁ గొల్పెదుమారు, బెండుగా నాకాద్ర
బృందంబుకలలు.” ద్వి. భాగ. ౬, పృ. ౧. (శ. ర.)

దుమిలించు. డే. న. శ్రీ. (దుమమ ధా. ప్రే.) (ఆకాశ
దులను) ఉరికించుచు నడిపించు. “క...రాజు
వేడుకతోడగోదా దుమిలించుగ జక్కగూడిరి
భటు లెల్ల భటులగుని పెనుగొనియెన్.” ఉ. రా.
2, ఆ. 3౯౯. దళా. ఆ, ఆ. ౧౯.

దుమిలయాడు. డే. ఆ. శ్రీ. (దుమమ+అడు.)
(గుట్టము.) పరితరంతి లోపు. “గీ. గంధరా
నిష్ఠ చొక్కాంబుల మెముట్టు తొగ్గిఁగలవడూడి
దుమిలయాడ.” ఉ. హరిశ్చ. 3, ఆ. ౧3౧.

దుమ. డే. వి. దమ్మ. (శ. ర.)

దుమకు. డే. ఆ. శ్రీ. 1. ఉలుకు. “దు ..కరిణీఫలం
బునై సీంకా ముగ్ధకమయ్యెన్ దుమకున్ పృథ్వి
మది కూర్చోలిన్...” మల్లభూ. నీతి. 3౦,
చంద్రి. ౪, ఆ. ౯౪; 2. దమ్మ, వారు. “చ. మె
టులు దొప్పఁజొంగునియెట్టులు పుష్పలు రాలు
ముపులం, దుమిగిడిపోవులు నొప్పకుల దుంపెన
లాడిమిచేరుచుక్కలన్.” రా. వి. 3, ఆ. ౮౮;
3. ఉట్టిదము. “గీ. దూదిపాటుల జేనియల్

దుమకుడుండ...” ఉ. హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౨౪,
వి. 1. గంతు, ఉలుకు. “క. దుమకులు నైదురు
వాయా నమయంబుల బలము తెల్లి చల్లుచు వల
ల, శ్రమలీల వైవ ..” వే. రంప. ౧, ఆ. ౬౧౮;
2. మల్లవిద్యుదీప్తము. క్రలంభ. కిరక.

దుమకులరాడు. డే. ఆ. శ్రీ. (దుమకులు+అడు.)
గంతులుచేయు. (శ. ర.)

దుమకుల్లు. డే. వి. ఉలుకులయం దగుద్దని కనుకర
ణము. “గీ. ముక్కు గొలికిని దుమకుల్లున దగ
నీవనన కులి రామచంద్రు ఁకె.” రాధా.
౮. ఆ. ౧౪౮.

దుమదారు. డే. వి. 1. (ఆకాశదుల) గరివిషము.
“గీ. మూపురంపు గలిగి నీరుముకుమచ్చ కల్గి
వడి దుమదారుల కాదు.” ఉ. హరిశ్చ. 3, ఆ.
౧3౧; 2. ముందటిపై న్యములకు రక్షకముగా
పెనుక నుండునీనానాముకుడు. “గీ...వన
మన్నిలు దుమదారు చతురదికక, నగలనీనానా
తులై నందడింపురవణం తెలుకొంద రాజుల
మన పయ్యెనమృగంబు పాళి శ్రీశ్రీవృరాయచూళి.”
శ్రీష్ట. ఆ, ఆ. ౧౪౯; 3. నీపదము. “గీ...
విదిక్కుల నాదిని వెలచేటిదుమదారులు ..”
కళా. ౪, ఆ. ౬౪, స్వా. 3, ఆ. 2౪. విజ.
ఒక్కప్పుడి, నంకులము. “గీ. నామరముల దోరి
గంధాంధకర, కరులఁ గాలాడి దుమదారుగా
నాచూళి, జేరువకు నూరి భటులకు జేయ నీది,
యభ్యుదయి యై చేపనై న్యంబుల గదిసి.” వళా.
ఆ, ఆ. ౪౩౬. “క. వారలనీలమై దుమదారు
గన మురారుదుకు కనయలు వాసుం భోదన
బోలొనరింపెన్...” నక్క. పాం. ౪, ఆ. ౧౧౧.
(ప్ర.)

దుమదుము. డే. విజ. (దుమ+దుము.) దుమ్ము
నది, ఛిన్నాస్థిమయమునది. “క కర్తి నిల పెంపిం
చుచుని ధై రెల్లింపకొనెడు పెంబొరుల నీ,
కల్లరికల్ల సెలంకల, క్రొక్కడఁకునె వనము పెంబు
దున్ దుమదుము గాన్.” రాధా. ౬, ఆ. ౧౯౯.
(శ. ర. పా)

దుమ్మరము. డే. వి. దమ్మ. “గీ. ఒకటి నై గ్రమ్మ
కుమమరాగము నైజల్లొన్న దుమ్మరముగల్గె.”
నుదంత. ఆ, ఆ. ౧౨౬.

దమ్యరమాడు = దమ్యడు. "నీ. కమ్యునిస్టుడిలాగ
దమ్యరం కాడించి చంపగొట్టాలిని అబ్బుకొరికి."
రాధికా. 3, ఆ. ౧30.

దమ్యడు. డే. ఆ. క్రి. (దుమ్మ+అడు). ధూళి చల్లు
కొను. "నీ. కొమ్మ లండలు రకనంపుమొమ్మ బాడ్వి
నూరలములు పోడినపొలపు మేను లమరగంటలు
దీసి దమ్యడిట్టి, మరుగుతుడు మేనుగలరితి నరసి
కొరగ." కృ. కవం. ఆ. ఆ. ౧౩౭.

దుమ్మ. డే. వి. 1. ధూళి, పరాగము. "నీ. పుష్కల
బాడ్విదుమ్మ పొవరి నిబొవల." నిబొవ
లెపుడు పనించునీమె." ఉ. రా. 3, ఆ. ౭౫,
ఆము. ౪, ఆ. ౮౧; 2. ఎముక. "నీ పొట్టులు
చట్టులు బొమ్మలు దుమ్ములు మోపులు ప్రేపులు
పొలలు చలలు." అచ్చ. యు. ౧3౫. (ముద్రి.
పా. "దొమ్ములు" క ర. పా 1

దుమ్మదూళి ద్వ. వి. (దుమ్మ+దూళి) పిండిపిండి
మైవది, పిమ్మిటిన్నమైవది. "ఉ. కొన్నిటిసూక్ష్మ
మత సమయం గొన్నిటికొమ్ములు దుమ్మదూళి గా,
గొన్నిటికుంధము ల్లగుల .." భార. భిష్మ. ఆ. ఆ.
౭౧౧.

దుమ్ములగొండి. డే. వి. (దుమ్ములు+గొండి) —ఎము
కలు తినుబుకవు—మృగవిషము, కొర్మవగండు.
(క. ర. భ్రా.)

దుయముడి. డే. వి. (దుయము+ముడి) మలభముగా
నూచిరియం దగుముడి, బొణుముడి. "నీ. జాని
లాలబడినదివె తెలత నదలించి కట్టెడత దుయము
ముడి గట్టుచారు." చంద్ర. ఆ. ఆ. 3౭.

దుయముదూయం. (చూ. దుయముడి.)

దుయ్య. డే. ఆ. క్రి. 1. పెడంబ. "చ...విశ్వ శక్తి
యింక నే మెంతవార మని యుపచారోక్తంబు
చలంపడు దున్న పొయి..." భా. 2, ఆ. ౯౪;
2. (బొణముమొ.) రంధ్రము చేకొని పోవు.
"క. విద్యుద్విడువనకుశవస్త్ర రతితి యయ
దున్న పాశిద్యుతి లై నా లెయం బొణములిం
చిని, నారసములమెలక నవ లని మింపెన్." ఆము.
౫, ఆ. ౧౧౫. స. క్రి. 1. క్రెండు. "నీ.
భూద్రాడు దుయ్యకు లేమ పొలలెమెడకు,
లెయపు పా లింబ చేడ్చినదిదైత్యున, మిడువ లే
దెల్లదానక తెడితి మెల్లలొలిమి ప్రాలుగల
బట్టి పుట్టుబట్టి." వారి. భూ. ౫, ఆ. ౭౧౯; 2.

(బొణముండిక క్రి. మొ.) క్రైతీయు. "క. అని
మరుకాముల బడలేనని కై దుత్త దున్న దాటు
నాయకములెన్, మెంగనల యుడియచేసిని,
య నులిది బలిమి విడిపించి యన ననరైన్." సా.
ఆ. ఆ. ౭3౭, పీఠామ. 3, ఆ. 2౭.

దురంగి. డే. వి. (హిం. దురంగి.) రెండురంగులు కలి
పినరంగు. "చ ...మెల్లరంగిచందువలు....."
క.రాం. ౪, ఆ. ౭౦౭. (ప్రా.)

దురంకము. నం. వి. ఆ. పుం. దుఃఖగర్జితబద్ధులపా
నము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కుదిలేనిది, అనం
తము; 2. దుఃఖముగో ముగియునది; 3. దాట
రానిది.

దురట్టింబ = దురక్తింబ. భా. కాం. ఆ. ఆ. ౧౦౯.
౫, ఆ. ౭౮3. ఉ. రా. ౮, ఆ. ౯౪.

దురక్రమము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అతి
క్రమింపరానిది; 2. దాటరానిది; 3. గెలువ
రానిది, 4. నివారించరానిది.

దురశ్చయము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నాశము
లేనిది; 2. దాటరానిది.

దురద. డే. వి. (క. రు.) 1. కంఠూరి. "నీ. దూల
లెల నవ నవ గాడు దురద యనలగలరంగ గం
ధూరి..." అం. భా. ద్వి. ౧౭౫; 2. కనదు.
(క. రు.)

దురదకంద. ద్వ. వి. (దురద+కంద.) కనదు గల
కంద, మదకందము. (క. రు.)

దురదగొండి. డే. వి. దూలగొండికి. "నీ. దూలగొండి
యనగ దురదగొండి యనగ నీటకొలె యనక
జీబిల్లుగ గంధూర..." అం. భా. ద్వి. ౫౪.

దురదగొలె. డే. వి. దూలగొండికి. (క. రు.)

దురదపెట్టు. డే. ఆ. క్రి. (దురద+పెట్టు.) దురద
కల దగు. (భృప) కాలు దురదపెట్టుచున్నది.

దురదుర. డే. క్రి. విలా. ద్రు. పదగా, క్షిప్రముగా.
"చ...దు, ప్రతిరమ్మా రియె వృషభైత్యుడు
గన్నుల నివృత్తి లొల్కగా, దురదురదచ్చి కాక
రిచ్చుద్ర దమోచనం బడలొచనం." భాగ.
౧౦, స్కం. భూ. ౧౧౪౭, ద్వి. ౫, ఆ. 2౭౭.
దురదృష్టము. నం. వి. ఆ. వ. దొర్భాగ్యము, అదృష్ట
హీనత.

దురజింబ. డే. ఆ. క్రి. 1. కోరింబ, దుఖంబ.
"ఉ. అనిపాటి కంక గడు నల్లకు బట్టింకో"

దధాచిభావాచిదిక్రశం దురినిలం వియోగద
హాత్యమున్, తాపుడు తేర వేడు వివశం గయ
కాక కళోద్యుతి తెన్నుముం గట్టుకొన్నక
భాగ్యం నా కిది పట్టు నెట్టిది." ప్రభా. ౫,
అ. ౧౩౩; 2. భరితమిడు. "క. నరునికరీరము
జరా, కరుణి ప్రవేశించి ప్రజ్ఞ దరలించు తాదా,
బరవాంతగృహము తేనెని, దురినిలంబిల్లిలి వెలం
ద్రోదినభంగి." వాసిష్ఠ. ౧, అ. ౧౩౩.

దురిట్లు = దురినిలం. 1. (కాశీండు, దుష్టాండు.)
"క. గురునకుడు పాండవులకు, గర మల్లము
వారి బాదువగా నత్త దీప్రా, దురవడి గదియును
బోయిన, దురినిట్లకు మయ్య మది విధాత
కళాంక." భార. కల్ప. ౨, అ. ౩౩౫. దశ.
౧౦, అ. ౧౭౫; 2. (బెరితమిడు.) "నీ. ద్రువక
నంచు భరితమస్థానమునకు, నల్లముని దురినిట్లుచు
నన్నునెరి, వేడిపిట్టారబో యన .." భార.
విరా. ౭, అ. ౨౩౩; 3. (కలంకబొందు.)
"ఉ...నామంబు చేపట్టి కలంకపట్టు దుర
నిట్లెడు..." 2. ౭, అ. ౫౫. భార. ద్రో. ౪,
అ. ౨౭౩; 2. (వర్ణకు, దుష్టము.) "నీ...మందును
దురినిట్లు కొంచలంబు, నలుపు నోది యనంగ వను
వర్ణ..." అం. భా. ప్ర. ౧౫౦.

దురిభేదము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) చొర కక్యము
కానిది. "కా. ప్రాంతాది ప్రవిభాగభేదహిత
ప్రాగ్భూతము గాకర, పాపంక తానకరంబు నై
దురిభేదం వైసయాలాను విశ్చింతంబై నరికిం
బడినాని చొప్పై ఖిడ దక్కగనె." భార.
విరా. ౨, అ. ౩౨౩.

దురము. 2. వి. (సం. ఉదరము.) 1. యుద్ధము.
"క. అరివీరుల భూరిం బన, దురమున వధియించు
తేల బోనం బయ్యెన్." భార. కాం. ౧, అ.
౧౧౨. ఉ. రా. ౧, అ. ౧౫౫; 2. వేగము.
"చ. రహిత క్రమక్రమమున దురంపునగొ నెట్టి
యింత విశిష్ట." కళాం 3, అ. ౧౧౦.

దురమెట్లు. ద్యు. అ. 1. (దురము+ఎట్లు.) విజృం
భించు, మెరలెను. "నీ. నరసాని దొరికిని హరి
నెట్లు దురమెట్లు వగ వింత బోలెన వగవు
తాపు." కళాం. 3, అ. ౧౧౨. [అ. ౧౩౭.
దురవత్త. సం. వి. అ. 1. పెద్దపీఠి. భార. విరా. 3,
దురవాచము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) పొందరానిది.

దురత్తు. హిం. వి. కాన; దురత్తుతు. (కా.)
దురత్తుచేయు. వి. న. శ్రీ. కానచేయు, దురత్తుకు
చేయు. (కా.)

దురా. దే. వి. దురాయి, అడ్డు. (యా. దురాపట్టు.)
దురాశ్చర్యము. సం. వి. అ. న. అశ్చర్యము, పెద్దము.
దురాశ్రమము. సం. వి. అ. పుం. 1. పెద్దపట్టుదుల,
చలపాచిత్రము. "అ. విను ధార్తరాష్ట్ర హిత
మాచరించుట, పెనంగి పెత్తుల కన్యాయంబు,
తైన నిర్మితుల రాదిన నాటుప్పిని దురా
శ్రమంబు విడువవలయు." భార. కర్ణ. ౨, అ.
౩౩; 2. పెద్దకోము. విలా. (అ. అ. అ.) పెద్ద
అగ్రశ్రమ గలది. [గ్రహవాడు.

దురాత్తుడు. సం. విలా. (న. న. న.) పెద్దమునపు
దురాత్తుడు. సం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. ఎదిరిన
రానివాడు; 2. విషయము లేనివాడు.
దురావము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. పొందరానిది;
2. చేరరానిది.

దురాయి. దే. వి. అడ్డు, కాదము. "నీ. జగదధిపాన
భావ్యుల్లోలి యగువాడు బ్రహ్మ అదను
దురాయివాడు." కృష్ణ ౧, అ. ౨.

దురాలోచన. సం. వి. 1. నూరునశి; 2. పిల్లశి.
దురాలోచము. సం. వి. అ. పుం. 1. కష్టముతో ఎట్టుట;
2. కొత్తెరశి; 3. తాడిపట్టు; 4. భర్తారముశి;
5. తొండ, నరుము. విలా. (అ. అ. అ.) ఎప్పు
టకు కక్యము కానిది. భార. అర. 3, అ. ౧౫.

దురాలభ. సం. వి. అ. శ్రీ. తీరుకనీదశి.
దురాలభము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) పొందరానిది.
దురాలాచము. సం. వి. అ. పుం. 1. పెద్దమాట; 2. పిట్టు
దురాలాశము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) చూడ
కక్యము కానిది.

దురాపట్టు. దే. న. శ్రీ. (దురా+పట్టు.) కాసిండు,
అడ్డుపించు. "క. నమరా లీగిల్లెలపెన్ను
దురాగత మమకు దేంట్లు దురాపట్టుగ్గుదురా
యని మంగరు తెన్నుదురా నెట్టిచేసి జీవదు
రాజుమున్." కళాం. 3, అ. ౪౦.

దురాశ. సం. వి. అ. శ్రీ. పేరాన.
దురాశవము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. పొంద
రానిది; 2. ఎదిరినరానిది; 3. చొరరానిది.
దురితము. సం. వి. అ. న. 1. పాపము; 2. కష్టము,
కాధ. "క. నెడలెదెద గాధపించు, బడి నుడివడి

యొని నొత్తుచు యొకభోగి, వెడలగ గ్రహ భూతము లున్నచు దొడగి యొకదరితములు గల్పించుచు." భార స్త్రీ. ౧ ఆ. 32. చ. ౨, ఆ. 2౩. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పాపమును గలిగించునది; 2. పాపముతోఁ గూడినది.

నరివ్వుము. నం. వి. ఆ. న. 1. కాము; 2. ఒకనికి కీడుగించుతలఁపుతోఁ జేయుయజ్ఞము, అభిచారక్రతువు.

దురీ. చే. స్త్రీ. వి. ఆ. ద్రు. తటాలవ, అకస్మికముగా. "కుంచాయరము. పౌల్యక బ్రిద్ధ ర్చచ్చ రత్ కులం గలంబ మించునం ద్రు నంబు బుట్టు చున్నది నేడునట్టికాచకోట బావ రెన్ను చున్." య. 3 ఆ. 2౧.

దురుక్రము. నం. వి. ఆ. న. వెద్రమాఁ. వి. ఆ. ఆ. ఆ.) పరుషముగాఁ బలఁబఱచినది

దురుక్రీ. నం. వి. ఇ. స్త్రీ. వెద్రమాఁ.

దురుక్రము. నం. వి. ఆ. న. 1 వెద్రయు క్షరము; 2. కష్టముతో దాఁచుట. వి. ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దాఁచరానిది; 2. బదులు వెద్ర కళ్యము కానిది.

దురువచములు. వి. వి. బ. (దురును+వచములు.) క్షరగా వేయఁపాదనివ్యాసములు. "గీ. దురు వచములు పౌఘ్యమై సిమలు పొనుగ. పరిగ నియోగం నుండియల్ సవరించి, వెప్పువగ జక్కణికోర్పు ద్రొక్కనొక్క చక్కనిమిటారి..." చ. 2, ఆ. ౧, ఆ. ౨౦౭.

దురువచము. చే. వి. నిచకారి. "నీ పాదనివచన విధములవ రటుండగా దురువరంబులవారియరువు పాచ్చె." కువల. ౧, ఆ. ౪౦.

దురువు. చే. వి. చేము, తొందర. "నీ దురు నగా వెడలడి దిరునులభూవులు భూవల్లంకర ములఁ బొదివిడగ." చ. 2, ఆ. ౧, ఆ. ౨౧3. ఉ. రా. ౫, ఆ. ౨3౪; 2. కావ్యము. "ద్వి...ఇంక, దురును నైకము నీడోమంబు గాదు." విష్ణు. భా. ౨, ఆ. (౪. ౮.) ఉ. రా. ౮, ఆ. ౧౦౧; 3. కథము, నీతి. "న...చట్టంబున నెయు నాకాకలాణం బు దురును..." ప్రబంధ. 2౦౮. వి. 1. కథము గల్గినది. "నీ దారుణిలాయంత కలికొత్తు కొడుల దొరంబు గానిది దురునుకయ." ఉ. రా. ౪, ఆ. ౨3౮. ఉ. నలకృ. ౪, ఆ. ౧3,

2. దివ్య నడబడి. "నీ దురునుగా లై నెఁ ద్రోసి కట్టెనవలంబుతోయి మీయాపు బులు రుచి." చ. ౮, ఆ. 32౮; 3. దురము. "గీ. దురునుచండలతో భర యేలు దొర గన్న పింపాబయం దని యెంచ రకవి." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౧౮౮. కువల. ౪, ఆ. 3౧; 4. అధికము, పాచ్చెనది. "క. పరికాకుడు మిన్ను గను నొందును సొ నికమిడ వానకూరల్ నిజంబు, చదు లేదరదులే చాకురు..." కుక. ౨, ఆ. 3౪౫. ఇందు. ౨ ఆ. ౫.

దురేవలు. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. వెద్రకోరిక; 2. కాము.

దురేవరము. నం. వి. ఆ. న. 1. బావము; 2. పం బామ, 3. పాదిక, అత్తము.

దురేవరుడు. నం. వి. ఆ. భూ. కాచరి.

దుర్గ. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పార్వతి; 2. నీలివెన్ను; 3. నల్లనిచ్చుక.

దుర్గి. నం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. దోర్నాగ్రము, దుప్పిరి; 2. పేదలీకము; ౩. ఆద్య; 4. సరకము; 5. వెదురోవ. వి. ఆ. (ఇ) దుర్నాగ్రము. "క. క్రతు ఫలములు పడయంగ దుర్గతులకు దోర్నానదు తీర్థ గమనంబున దుర్గిగుఫలము లందుకురు దుర్గతులంబు నిది మునులయతము కారవన్నదళా." భార. ఆర. ౨, ఆ. ౨౪3.

దుర్గతుడు. నం. వి. ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దీనుడు; 2. విది, దరిదుడు, 3. ఆదననంబివవాడు.

దుర్గము. నం. వి. ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పోవుటకు కష్టమైనది; 2. పొందుట కష్టమైనది; 3. తెలిసి కొనుట కష్టమైనది, తోధమైనది. "న...కాపురుకు లక్షీలొనంబునంతోలి ననునయోగంబును నన ద్విస్తాస్త్రంబునంతోలి దుర్గమంబును...నర్త నాగారంబునుభాగ్యఫలంబు నే..." భార. విరా. ౨, ఆ. 3౨౫. (ఇది మొదటియర్థమునకు నుదాహరణము.)

దుర్గము. నం. వి. ఆ. భూ. న. 1. చురుక్కురూపాదులయందు కష్టముగా నుండుట; 2. కొలు; 3. ఒడుకొడుకుభూమి; 4. కష్టము, అడవి. "నీ. కుంభకర్ణపునై ఘోరదుర్గము లోపా ముద్ర యలబడిపాటు గాన." భార. విరా. ౨, ఆ. ౨3౪. భార. కాం. ౩, ఆ. ౨౮౮.

దుర్గము. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) ఘటింబరానిది.
దుర్గము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. దుష్టభ్యుః; 2.
ఎలంగణంటి. విణ. (అ. ఆ. అ.) దుష్టమేనధ్యుః
కలది. [జతుడు.

దుర్గము. నం. వి. ఆ. పుం. ఖలుడు; దుష్టం దగు
దుర్గయుడు. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) గలం శక్యము
గానివాడు. "ప...ఇట్లు దుర్గయం దగునపు
నుడు నైవ్యంబు నైవ్యంబు జొందించుచు .."
భార. విరా. ౫, ఆ. ౧౩౩.

దుర్గాకము. నం. వి. ఆ. న. 1. కృష్ణము, ఆద్య; 2.
అయ్య కృత. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. చెడ్డపుట్టుక
గలది; 2. అనుచితము.

దుర్గయు. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) తెలిసిన
శక్యము గానిది.

దుర్గయము. నం. వి. ఆ. పుం. దుర్గితి. "క. కర్ణండు
శే.చి పెద్దగఁదుర్గయవరు లై నశకుని దుక్కానకు
రీనిర్వయమే మే లనగ నీకర్ణములకు నించు
శిష్టు కార్ణవచనముల్." భార. ఉద్యో. ఆ. ఆ.
౨౪౮. విణ. (అ. ఆ. అ.) దుర్గితి కలది. దుర్గి
తితోఁ నూడినది. "క. కర్ణనిసారభిన్నై నమస్థిరయ
మన శేష కాధినిని గాతెవ వ్యాదర్శయచిహ్న
నమెయ్యగర్ణకతోరులు లాడి కలఁడుం లోరన్." భార.
ఉద్యో. ౧, ఆ. ౧౦౨.

దుర్గము. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) అడఁబరానిది.
"చ. మనలల మెంక యింక యుం నమగ్న నమద్యుకు
దుర్గయంబుగామునుమును నూర్చి .." భార. విరా.
3, ఆ. ౧౦౮.

దుర్గాంశము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. దూడ; 2. కల
నాము. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. గర్వింపింది; 2.
అడఁబరానిది. భార. విరా 3, ఆ. ౧౦౨.

దుర్గనము. నం. వి. ఆ. న. 1. ముఖ్య క్రమింపినము,
2. చెడ్డనము; 3. జటిక వీకటి, అంధకారము;
4. పర్వము. "జ్ఞో. ద్విదం విషయకాశుతర్క
ప్రకృత సారాదమస్థిమ; నమగ్నశస్తాకృతప్రతి
పేదే జయక్రయమ్." ర్మపంచము. క, పర్వము.
కం. జ్ఞో.

దుర్గహుతుడు. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నా స్త్రీకుడు.
(ఇది కర్మధానిననుసారోత్తరవచనం నే యుం
డును. ఉదాహరణమునక దుర్గహు తుండు =
నా స్త్రీకుడైన మహిమంతుడు.)

దుర్గము. నం. వి. ఆ. న. దుర్బుద్ధము, దౌర్భాగ్యము.
దుర్గము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. పాదరసము; 2. నరక
విక్షము; 3. వల్లకీడి. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1.
భరింపరానిది; 2. భరింపరానిది.

దుర్గ. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. వల్లయ్యిచ్చి.
దుర్గయుడు. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. ఎదిరింప
రానివాడు; 2. చరి చేర రానివాడు.

దుర్గి. నం. విణ. (ఆ) దుష్టముద్ధి కలవాడు (వ్యతి.
నుధి.)

దుర్గికుడు. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.)=దుర్గి.
దుర్గియము. నం.=దుర్గయము.

దుర్గాను. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. విశుంజలగ.
దుర్గానము. నం. వి. న. న. 1. చెడ్డచేరు; 2.
యాలవ్యాధి. విణ. (న ఆ, మ్మా, న.) చెడ్డ
చేరు కలది.

దుర్గిమిక్రము. నం. వి. ఆ. న. 1. అడఁపనము; 2.
దుష్ట హేతువు.

దుర్గితి. నం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. చెడ్డనదనది, 2. దుష్టరి
పాలనము. విణ. (ఇ.) చెడ్డనదనది కలవాడు.

దుర్గితుడు. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) దుర్గితి గల
వాడు.

దుర్గిరీప్యము. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. చూడ
శక్యము గానివాడు; 2. తెలియ శక్యము గాని
వాడు. "ప...కృపాచార్యరీప్యం పాథురాల
పాతప్రకారంబుల ప్రణానుకులప్రక్షంబులుగా
నంతరంగంబుల గనుగొని నంతరిల్లి భవంజ
యుండును దక్కినవారికి దుర్గిరీప్యం దగుదు
నప్రాచారంబులన ననాదరంబు చేసి గోవుల
వల్లం లోత్రుచుండె .." భార. విరా. ౪, ఆ. ౨౫౪.
దుర్గయము. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. కొలది
లలము కలది; 2. జగ్గఃకృతము; 3. శిథిలము,
విడి లేనిది.

దుర్గ. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. మగఁ డొల్లనియూడుది;
2. గయ్యూరి, ధూర్తి.

దుర్గము. నం. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. అబ్రష్ట
హీనుడు, దుర్బుద్ధవంతుడు; 2. అంధము లేని
వాడు. [లేమిడి.

దుర్గికుము. నం. వి. ఆ. న. 1. : అభ్యుదయము; 2.
దుర్గిక్రము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. చెడ్డవంతుడు;
2. చెడ్డయాలాచన; చెడ్డనన. "ప...కర్ణశకు

దులదులనగు. డే. ఆ. శ్రీ. (దులదుల+అగు) పొడి
యగు. "గీ. కాది దులదులకై కిండిపోతి రాని,
నట్టియింటిట్లు గలవు నీ వారెనిమి." కాళి. 3,
ఆ. ౩౮. భద్ర. ౯, ఆ. ౨౨౩. [కా.దేలు.
దులి. నం. వి. ఇ. పుం. ముని. ఇ. ఈ. శ్రీ. ఆ.దు
దులుచే = దులుచు. (ప్ర.)

దులుపు. డే. న. శ్రీ. 1. దులుచు, రాల్పు; (ప్రక్కల
నంటుకొన్నగింజలు మొదలగునవి.) దుడిచిన
కేయి. "గీ. గాత తెలిచి చూచి కలిచియ్య
వచ్చియు, నెన నందు కొచ్చి రినుగువాఁ,
దుడిచి దులిచి యొక్కదోనిఁ దుండినఁ తెచ్చి,
వారివాఁడి వండి వారమోసె." భో. ౬, ఆ.
౧౮౧. (శ. ర. పా.) "గీ. ఆగవారండ ముద్దంద
మగుచుఁ దాఁకి, తోకవెండ్రుక మొనకు దులు
వదయ్యె." వకా. ౧, ఆ. ౨౯౯; 2. కాడించు
నిలిచించు. "గీ. జడముడు ద్విదేశ సవరగా ముడు
చుచు జిలంకపచ్చియలబొకలు దులుపుచు." తెన్న. ౫, ఆ. 3౨౮; 3. మేలకొనకేయి.
"కా. మాంబం గూర్చిచుపాఠకున్న దులుబు
మూర్ధాభిషేకంబునన్." సి. శకుం. ౨, ఆ. ౧౧౪;
4. నిందావాక్యములు కలుక. వ్యయ:—వారిని
దులుపుని వాగుగా దులిచి విడిచివెట్టివారు.
(ప్ర. వా.)

దులుము. డే. న. శ్రీ. వంతుడించు, కూర్చు (ప్ర.)
దువ. వై. న. (నం. ద్వై.) రెండు. (శ. ర.)
దువారము. వై. వి. (నం. ద్వారము) వాకిలి, ద్వారము.
"నీ. కడళికా నూగుముల్ కనకవంధుంబులు దల
దువారంబులఁ వగులుకొనిరి." రసిక. ౬, ఆ.
౧౮౯. ఆచ్య. ఆమో. ౧౦.

దువారము. డే. వి. వేగమున అంత మేరయు నడుముగా
పాఠిడిఆకృత్యధార్యుకము. "నీ...దువార ము దు.
గీ. వాళి యువగడు బులకముగా వలలుచుండు." ఆం.
భా. ద్వి. ౧౮౯. నిం. ౨, ఆ. ౧౯.
దువారి. డే. వి. 1. ఆకృత్యధారణము, పుకము. "కా.
వల్లచ్చాయక్ సుముఖాక్ సకాశ్రయఁ గొల్పం
తెట్టి వేలూరువశ్య, లేచ్యకా గోడిగ మై దువారిఁ
జరియెన్..." వరాహ. ౫, ఆ. ౯౦; 2. భరణ.
"క. కూలికుడు నీవా యవచుం, జరినిడిచి
ప్రతాప మొనగ శయములఁ గాళ్ళంబిల జెడు
యగఁ బఱచెన, నలగాడిదయొక దువారి నలలికి

వచ్చెన్." తే. వం. 3, ఆ. ౫౦; 3. తోయలు
పాలి మోయుచు పలుపడుటలా. నోడి.
"వ...తెన్నలు ..వలిమలు మించును దువారి
...అర విని నంకసిద్ధి కంపారి .." ప్రబాళ. ౬౦౫.
దువారియే. డే. ఆ. శ్రీ. 1. ప్రతేయ. "కు...
కొలుపుం జాలించి కా తోయి భూవరశికుండు
మనంబు హేమవతివై బాళిం దువారియగన్." హం. ౧, ఆ. ౬3. నీరా. ౨, ఆ. ౪౮; 2.
వేగమునొందు. "కా. నంపెగ ల్పుట వండి
కొద్దియలచే శంపలకాలక్ష్మి నొందించు బాద
వము ల్లు నంబు లయి పూడేతె బ్బవారిచి వచ్చిం
బా వల్లిరి చల్లి .." సి. శకుం. ౨, ఆ. ౧౨3.
న. శ్రీ. 1. ఆకృత్యధారణపుకరివిషయముతో నడి
కించు, దువారము చేయుండు; వరుగై త్రించు.
"క. ...కామ్యంబుచి నేల గ్రక్కడల నిట్టుగా
వడిఁ ద్రొక్కుచుఁ దువారిచి నగ్గలు గు
ట్టనక తెక్కుచు మిక్కిలివత్త వాఱుచున్." య.
౧, ఆ. ౮౨. వరాహ. ౫, ఆ. ౧౧౮; 2. ప్రస
రించుకేయి, వ్యాపించుకేయి. "కు...మించుల్
దువారిచు కొద్దియగుండె కొకాదివట్టు నుర
భూమికాళికిం బిచ్చ .." వసు. ౫, ఆ. ౯౪.
కాళి. ౨, ఆ. ౬.

దువారియే. డే. న. శ్రీ. (దువారి+యేయి.) వరు
గై త్రించు, కలుము. "కా. ప్రాతేయంబు దువారి
కేసిన భయభ్రాంకింబులై యూషమయి, వాచా
యంబుగఁ బ్రాంత సంధిపనితావతోజ్వలాగ్ర
ముల్." శ్రీధా. ౪౮. ప్రబాళ. ౨౪౨.

దువ్య. డే. వి. భూళి దుమ్ము. "కా. పుత్రుల్
గాఱుచు నీచుకంపు కలఁచుకొల్కై తెలిపి బాసి
పెక, దువ్యక్ బ్రుంగిగర్భభాస్విఁ దివచున్..."
వల్లభా. నీలి. ౯. ఆం. భా. ద్వి. ౨౨౯; 2.
పుష్పాదీ పరాగము. "చ...వచ్చెన్ క్రొవ్వరి
రవదువ్యలార్ గొని దివిగ మలయాచలవారోగ
ముల్." రంధ్రా. ౪, ఆ. ౮౦. ఆకాశ్యా. ౨, ఆ.
౧౧; 3. కణము, కలుకు. "చ. కపురపుడవ్య
దువ్యల వగులన తెక్కున గాత కూర్చి గంధ
పొడిపితాన దాపుల కనంబుడికేర్చిన నర్ధకృష్ణము
..." పార్వ. ౨, ఆ. ౫.

దువ్యము. వై. వి. (నం. ద్వై.) నిలవలనన్ను
వస్త్రము. "నీ. బంగారునంగంచురంగ నుగ్గడికంపు

చరిత్రమవులును దొరలకు మీ." కుటిరా. ఆ, ఆ. ౧౬. బహు. ౫, ఆ. ౧౧౯.

దువ్వలును. వై. వి. (దువ్వ+వలను) 1. విలువగల నర్మనన క్రమము. "గీ. సుఖియొక్కర్లు మేలుదువ్వలును దెచ్చి సానిగ గట్టుగ..." కాళింసీ. ౫. ఆ. ౯౫. పారి. ఆ, ఆ. ౧౨; 2. వక్రము "నీ. వైష్ణవి తోడదువ్వలును మడిచె." వార. ౪, ఆ. ౧౭. (తొలుదువ్వలును = చర్మాలరము.) దువ్వలుము. వై. విలు. డోలాంకోళికము, ఇటువంటి పాలుపోనిది. (దువ్వ, ద్రా.)

దువ్వలి. వై. వి. కరుణ. "దువ్వ. బాదుగా నిలిచిన పారికము లావారంబులును దువ్వలి నేరే." ర్మ. ౫, ఆ. ౧౪౩, పు. దువ్వ. వై. వి. (దు. వ్యవీ.) 1. పెద్దపులి. (క. ర.); 2. విజయపులి. "నీ. దువ్వలు రేచులు చివ్వంగు లడినపుమెకలును నగరపుమెకలు ఓర్పు." రోక. ౧, ఆ. ౧౬.

దువ్వ. రో. వే. న. క్రి. జాబ్బు. 1. చివ్వనీయు, చక్కనీయు. "గీ. వెలువ చివ్వలి పాలిగాఁ జీవరధిరము, నవరక ధరించెఁ జువరచ్చాయ దాయ, నవచు నవరేకు లంతు నలరుచుండఁ గొవ్వ దువ్వలు గోవిందుఁ డొక్క మాట" కాళింసీ. ౬, ఆ. ౫౯. ఆము. ౫, ఆ. ౩౮, . వాళ్ళల్లముతో వృద్ధికించు, నిమరు. "క. ఆన సార మెఱుగ నేర్చితే కవరూ యని చుంచు దువ్వ కద్దయ." ప్రేమ. బున..." దకా ౪, ఆ. ౧౫౬; 3. (వలపుచే) వృద్ధికించు, పుణ్యము. "గీ ఆనుకొను మెచ్చి కెచ్చెది యాన నిచ్చు, నాని కల నిచ్చు నరలల్లు మని యెలల్లు, గోరి బడ రితి పది వత్సర గేల దువ్వ, బాల నిజొన్న బారి పుంభావకే." కకాం. ౩, ఆ. ౧౧౨; 4. బుజ్జగించు, మంచిమాటలాడు. వ్యవ-వానిని దువ్వ తనవని మేలుచుకోవకున్నాడు. వై. వి. (ను. వ్యవీ.) 1. పెద్దపులి. "ఆ. తాకునరము చేత నెవ్వడే నిప్పాట, కూరుల దైవ దువ్వ జూచి నక్క, యెవల గాల్చుకొన్నవముపున మీ రంకలాపుమాటలాడ లజ్జ గావె." తి. హరి. ౪, ఆ. ౧౬౫; 2. విజయపులి. "నీ...చివ్వలు వైర మెత్తి, గీ. కలువ వచ్చిన వచ్చునిగడకుం

బాటు, తెంచె నావక్క..." భార. కాం. ౩, ఆ. ౯౨.

దువ్వ. వై. వి. (దువ్వ. ధా.) దువ్వలు కుమయుక్త మైసాధరము, కంకరిక. "క...కుంకము దివ్వంగ నొను, దంకపుదువ్వల యవంగ ధవళికు రోచెన్" స్వా. ౩, ఆ. ౨. కుమల. ౪, ఆ. ౧౩౩. దువ్వరము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎలగుబంటి; 2. కచ్చుచిచ్చు, కంబూకము. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చేయరానిది; 2. చొరరానిది; 3. దువ్వముగా చేరించునది.

దువ్వనీకము. నం. వి. ఆ. న. కర్మము, దుండగము. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) దువ్వమైవచ్చ కలిది. దువ్వనీకము. నం. వి. ఆ. పుం. ఇంద్రుడు. "నీ. పొమ్మ దువ్వనీకను నీపొయెనుకెరు మన్న నాతండు నవ్వనీక నత్తెని జూచి." భార. కాం. ౪, ఆ. ౩౯౨. (సావ్యము కానిది. దువ్వకము నం. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) అకర్మము, దువ్వనీకము. నం. వి. ఆ. న. అకర్మకనము.

దువ్వనీకము. నం. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చేయుటకు కర్మము కానిది, 2. చేరి కందనిది. "చ...ఇట్టి మితు దువ్వనీకముగ నూరిలొ బడిన కాంచనిమిడు గనంగనేర కొండెరులమొగలు నూచి నగ చుండంగఁ జెప్పె యింపాయనీవతన్." భార. అది. ౫, ఆ. ౨౧౦.

దువ్వనీకము. నం. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) అదనీక గలవాడు. "ఉ...దువ్వనీకము నల్లమేలులును నిట్టి హరించు నందె తొడ్లి భక్తాద్రిహరుండు నాఁ కరగనంబుననూలి జగద్వికంబుగన్." భార. అద. 2, ఆ. ౩౯౪.

దువ్వ. నం. వి. ఆ. క్రి. 1. దువ్వనీక; 2. బంక. దువ్వము. నం. వి. ఆ. న. రోషము. విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పెద్దది; 2. అధము, కచ్చువై నది; 3. రోష ముగోఁ నూడినది; 4. దుడువై నది, దుండగము గలది.

దువ్వ. నం. వి. ఇ. క్రి. 1. రోషము; 2. తెడుకు. దువ్వకము. నం. వి. ఆ. పుం. దువ్వ చుగుపావము, అధికపావముకీ "ఉ...విజాంకముగఁ బరావర వాసముఖముల కిచ్చ జొంది దువ్వకము లాద రించి కుది బాధలఁ జొందితి మేమి తెచ్చిడిన్." సానందో. ఆ. ఆ. ౨౩.

దమ్యము. సు. వి. అ. న. కృష్ణము. "క. విశ్వరూపా
మాత్రపు బా, ద్ర విమలపుటాశ్రయే నతనిదమ్య
క్షమః, లిసయశ్చానమ..." రార. కాం. ౫, ఆ
౧౩౦.

దమ్యక్రమ. సు. వి. అ. పుం. 1. దమ్యమన పక్రమ;
2. నల్లకొరము. వి. అ. (అ. ఆ. అ.) తెద్య
యామల గలది.

దమ్యభమ. సు. వి. అ. పుం. అభ్యమ, అశ్వా
యమ. "న...దమ్యభవ ర్థం లగుదర్శ్యభవాది
క్షమామల వారిది..." భార. భిష్మ ౧, ఆ. ౧౭.
భార. ఆర. 3, ఆ. 3౪.

దమ్యార్థము. సు. వి. అ. పుం. దుద్యధ్యమ,
ద్యధ్యమ. "క. కారవర్గం దానాదీన, గౌరవ
వశ్యములు కార్యభిక్షక్రమవాక్యములు
నుదాధకుదమ్యార్థము నల్లవచనవర్ధలె
తెప్పెన్." భార. ఉద్వీ. ౪, ఆ. ౧౦.

దమ్యీరి. సు. వి. ఇ. ప్రి. 1. దమ్య మగుచ్రేకు,
మాదమిచ్రేకు; 2 అనుకుచ్చి.

దమ్యో. సు. క. క్ర. తెదుకుచ్చి, నీచుగుచ్చు.
"ఉ...ఉచితంబులతో వగలకే నుం గాక దమ్య
క్రమివారయోగ్యులచారమువై జతువట్టిదానన్."
భార. విరా. ౨, ఆ. ౯౩.

దునరులు. దే. వి. బ. అలికయము. (మా. దునరులు
చాటు.)

దునరులువాలు. దే. అ. ప్రి. (దునరులు+పాటు.)
శ్రేణులు, అలికయము. "ద్వి. మిమిసిలంపులు
మేసి తాం గ్రొద్ది, దునరులువాటి గంతులగొడు
లేడ్లు." కవ. ఆ. అ. ౪౩, పు.

దునీలంబడు. ద్య. అ. ప్రి. (దునీలం+పడు.)
కాటు. "క. కలకంకకద్రుగాత్రలు, గలమంటుక
జవులు తెలుగు గలకంకమునకొ, తెనకంటు
తెలగం తెలి బంతులంబు బయంతులొన గునీ
లం బడియెన్." బహు. ౪, ఆ. 3౭.

దునీలంబాటు. ద్య. అ. ప్రి. (దునీలం+పాటు.)
స్వార్థమున. కాలిపోవు, నళించు. "చ. దునీలం
బాటు వీరకటులు దూకొనుచుండెడు కిలంగం
టువై బససానరింది..." మామ ౪, ఆ. ౫౫.
దునీలు. దే. అ. ప్రి. (దునుల భా.) 1. కాటు.

"నీ...కొంగల తెలుగువల్లె, బావుటవల్లె దునీ
లె భూమి బడినగుడం బెంపున గ్రొక్క

మనుకొనాది." పార్వ. 3, ఆ. 3౩. నిరం. ౨,
ఆ. ౨౧.

దును. దే. అ. ప్రి. కాటు. "చ. ఒకరి గడ్డిగుట్టు
గవయబ్బున గొ నవీయించ గ్రమ్మదొ, దునీ
లిజుండుతె వరులు తుం తెనరాచ..." ముసుద.
3, ఆ. ౨౪౩. వి. ఉదయ. కొన్నక్కము. "నీ.
ఉనీగొల్చి వందింది దునుకులచతురీయి చే నంటు
..." రాధికా. ౧, ఆ. ౧౭౪.

దున్నము. సు. వి. అ. పుం. అమ. "చ...ఇట్టి
దున్నమున దగులావు నేయ మనుకొంటులు
లేర చలంబు దేవు మీ, పని బలితోడ తెప్పె నరి
దాత్తకా దబ్బము సాధనమునన్." భార. భిష్మ.
3, ఆ. ౧౩౮. వి. అ. ఆ. అ.) 1. కరింప
శక్యము గానిది, చాటు రానిది; 2. మూల రానిది.

దున్య. దే. వి. 1. వక్రము, బట్ట. "నీ. కుభోధనములు
దున్య లానంగ తెప్పముండులకు నట్టెలనేయం
గలరు గాక." చంద్రా. 3, ఆ. ౪౫; 2. అండుము.
(౪. ౮) వి. అలికము. "కా. అస్తోక్రమ
హోమధూమములచారతో చీర్ణవండులబా
దున్యోలగం జూచి..." చంద్రా 3, ఆ. 3౯.

దున్యజము. సు. వి. అ. పుం. వి. అ. విమల గూడనిది.
దున్యంబరము. సు. వి. అ. పుం. తెద్యంబరము.

వి. అ. ఆ. అ.) సుచరిత్ర సాధ్యము గానిది.
"క. ఇరువారగునకుం గయ్యముగర మద్భుతభంగి
నమరె గరిచాయనుభట, మురీతాంగశలచయ
వంతురై ధరిత్రి దున్యంబర గాన్." హరి. పూ.
౪, ఆ. ౧౩౯. రూ. దున్యంబరము.

దున్న. దే. వి. మద్యులక. "నీ. దున్నుర యవగ
మద్యులకపేరు మనరుచుడు." అం. భా. ద్వి. ౧౫.
దున్నాభము. స. వి. అ. (అ. ఆ. అ.) సాధిక శక్యము
గానిది. "కా. వామం బుహిత్యాహుమ నాధిష్ట
దున్నాభం తెనవిమద్ధకార్య విమల లామ్యం
బగా నంభుట్టికే..." భార. విరా. ౨, ఆ.
౨౩౫, ౪, ఆ. ౨౦౩.

దున్నము. సు. వి. అ. పుం. 1. కొడి; 2. మక్కు
వి. అ. ఆ. అ.) 1. నిలకడ లేనిది. 2. ఆరో
గ్యము లేనిది; 3. తెద్యకొని మండునది.

దున్నరుము. సు. వి. అ. పుం. సుదీర శక్యము
గానిది.

దునీ. సు. వి. యు. ప్రి. ముతయ, పుత్రిక.

మహి. జే. వి. చాస్తాకరణమిదము. "ద్వి. తోరపు
వక్రాలమహిలదామి. పేరెంతు: గెంతులపడిమోడు
దేవగె. గరభమున మించుకుంటున్నప్పుడు,
మరలవట్టువగాలి నుడియంగ ద్రిప్పి" వవనాభ.
౧, ఆ. ౬౩, పు.

దూ

దూకరి. వై. వి. తో. (నం. ముఖ్యం) బాధ. "క.
అంజింటి నిర్మి దివమణం, పోకంకయు భిక్ష పిట
బుట్టకయునిగ్, అంజింటియట కలిగితి, రేకట
చాయంగ భిక్ష రివెయెం రండి" భిష. ౨, ఆ.
౧౨౪. ద్వి. క. పా. ౧, ఆ. ౩౦, పు.

దూకు. జే. ఆ. శ్రీ. ఉజుట, గంతుశీయు. "చ ..
జెట్టి పగ దూకొని మింటికి దూకె దూకెనె,
గెంతు కపత్తు యాయమర గెల్లకమున్న..."
కట. ౫, ఆ. ౧౦౦. దళ. క, ఆ. ౨౩౨.

దూకుడు. జే. వి. (దూకుధా.) 1. అశ్వగతిమిదము,
వర్తికము. "నీ. చాకలిం భుగను దూకు దనం
గను వర్తిక మును .." అం. భా. ద్వి. ౧౯౦;
2. త్వర తొందర. వ్యర—నిపు దూకుడు
తగ్గించుకొనవలెను. నిల. ఎగుమదిగుడు. (క. ర.)

దూకొను. జే. ఆ. శ్రీ. (దూకుకొను.) 1. కలుగు;
జుండు. "చ. శిలుల గరంగె నవ్వులను జేతులె
బల్లవలక్షిర్ క్తిరం, త్వల గలబొమ్మలం గరము దూకొ
నొక తేలిక కుమ్మకొనుగన్." ఉష్ణ. ౨, ఆ. ౧౫౩.
భర. ౫, ఆ. ౨౦౬; 2. అతిశయించు. "క ..
రమా వరుల దంబుదగంధిరము, భరభావలం బల్మె
ర్చియము దూకొనుచుండెన్." భాగ. ౪, స్కం.
౯౦౪; 3. కలచు, భాండు. "ఉ. మిగద
ణావలొకననమేలలంగా నుముల జేయె జిక్కు
ముల్, దూకొనెనీ... దానన తుభం బగు
మిగదియబుజ్జ ముల్." భాగ. 3, స్కం.
౫౩౧; 4. తొలగించు. "చ. ముగిలెకాణా

చిగటలు దూకొనుచుండెడు కిలగంటుమై, బు
పొనలించు..." వాంశ. క, ఆ. ౪౦. ద. శ్రీ.
1. పొందు, సానించు. "చ... నుమ్మ మూమరితం
మితమం చెప్పి మిగద కుభముం దూకొందు మే
మారయన్." భాగ. 3, స్కం. ౫౨౯. హరి. ఉ.
౬, ఆ. ౧౦; 2. ఆపించు. "చ. పొగ పొగ
యంగ ముమ్మచెరిపొందిక బాటుకంటికోనలక,
దిగిదుడువ క్రుంబులయె నీర్ణ రుచుల్ దలచించు

నిలత్తు, తొలగి గాంచుము వియ్యులబు
లొనునుండి వచ్చు పా, నూనామం లై నమత్తులు
దూకొనుకప్పులెనుంల పొంగవన్." కాంచీ.
౫, ఆ. ౧౩౦; 3. స్వీకరించు, గ్రహించు
"చ. అహిమరుచిపుతాట దననామకాపాడు
లై నువత్తు, మహిత్యకరింబు నీ వరడు దూకొని
పారి గ్రహంబుం గర గ్రహమునీయ..."
భా. రా. బల. 3౨౨. [చా]

దూకు. జే. వి. అరటియూచ, వచ్చు. (క. ర. బ్రా.
దూకెట్టిచ్చి. జే. న. శ్రీ. (దూకెట్టిచ్చు) తిర
స్కరించు. "నీ. అరటియె క్రమశేపు దూకె
పుచ్చగ నోత్తమనియనికాకములు చూచి."
వి. శమం. ౨, ఆ. ౧౪౦.

దూకు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. చొచ్చు, ప్రవేశించు.
"చ. బునిధిలోక దూకె మలైలంబు మోటి
..." దా. క. 3౩, 2. తప్పించు. "కా. కానీ
కొంగిరి గిన్నె కిచ్చుమరుకేం బురి చార్లంబు
లై, నెనా దూకె చనంగ నేరమిని..." విప్ర. ౫,
ఆ. ౬౨. సా. ౧, ఆ. ౧౦౨. న. శ్రీ. 1.
పొందు. "చ. కల్లలం దూకె కుడుతుకరి
మాచల..." భాగ. ౧౦, స్కం. ౯౧౯.
దళ. ౨, ఆ. 3౨౪; 2. దూకు, లంపించు.
"గీ. విడుపాకాళములు దూకె యలయు దూకె,
యంబరము దూకె నవ్వనాంబుధా" కాశి.
౫, ఆ. ౧౩౦. వి. పొడపు. "నీ పొడుగుదూ
టుల మని యెదిగి శ్రేపులంపు జునివికా
యంబురాటు కేర." తుక. ౨, ఆ. 3౪౨.

దూకుకట్టు. జే. ఆ. శ్రీ. (దూకుకట్టు.) నిండు
వ్యాప్తమగు. "నీ. కంభాలకురంగింబాభూతిక
కుమారాని నభ్యుదయ దూకుకట్టు" వరాహ.
౫, ఆ. ౨౩౨. కు. నం. ౧౨, ఆ. ౧౪౦.

దూకుకొను. జే. ఆ. శ్రీ. (దూకుకొను.) ఎగురు,
వ్యాపించు. "చ ... వాగువననిర్మలమనంబు
భవనంబున భూతుదకనకాల్పాలింపై నంవత్తు
రంబు కొక్కమాటు పెంపడి భూవభోంకరం
బెల్లకు నిరాకరినకతారలజులంబు దూకుకొన
జేయె." భార. ఆర. ౪, ఆ. 3౦౪.

దూనిడి. జే. వి. (దూయునడి.) నూలు తోడు
నపుడు చీడు తగిలించుట నులిపెడిక కుమ్మిన్
కొయ్యన్." (క. ర.)

దూగఁ. డే. వి. 1. కఠిమామము. (క. ర.); 2. ధాన్యాలలో నుండునుమ్ము. (ప్ర. వా.)
దూగిలము. డే. వి. బాలశ్రీధావిశేషము. "నీ నోట
బొద్దుడుకాదు నోటిట్ల మోపిట్ల నీగపొలిత బంతి
దూగిలము." హంస. 3; ఆ. ౧౪౬.

దూచి. డే. వి. బాలశ్రీధావిశేషము. 'నీ. దూచియు
బాటిల్లి బూది కన్నులకచ్చి నడుగుడుగుంచాలు
కుంజుగిలె." హంస. 3; ఆ. ౧౪౬.

దూచ. డే. వి. 1. చతుశ్చక్రపులేఖ. "చ. ఆలయక లేడి
దూచగుమి వాగిగుచ్చిలబులబ్ధి పథించు..."
ఉ. రా. 2; ఆ. ౪౧౧. వా. మం. ౧౫, ఆ. ౧౧;

2. ఇది నిండునందు ముచ్చెళ్ళుకొలుపులకు ల్లయు
క్రమగును. "నీ. పదుచుదూచలచేత బుయ్యకాని
నీ శేల యనునాయుఁ డోలేరు బలపరుస్తు."
కుంజ. ఆ, ఆ. ౨౬౬ బ. చతుశ్చక్ర. "క. కలి
దండులయనుదురి దూచలఁ గాయంగఁ బూని
..." తెప్ప. 3; ఆ. 3౧.

దూచలపోలిగాడు. డే. వి. కఠివిశేషము. (ప్ర.)
దూచపాలు. డే. వి. (దూచ+పాలు) నోటిక, పుష్క
విశేషము. "నీ...దూచపాలు యన నోటికాస్థియై
యెగుచుండు..." అం. భా. ద్వి. ౫౩.

దూచుగ. డే. వి. పుష్కవిశేషము. (ప్ర.)

దూక. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రాయలారి. "క. కన
కదకు పచ్చి మొగ్గమోచగువాఁ డగుదూక పల్కు
టకు నోకింబంజుడు..." భార. కాం. ఆ,
ఆ. 3౩౮. శకాం. ౪, ఆ. ౨౦౦; 2. కుంజుక
కాదు. "నీ. అనిలఁ దనుదూక పోయి తోడ్పా
నియు పచ్చె... అరిబిల్లొంతుఁ డై నయయాచి
నింక." భార. ఆది. 3; ఆ. ౧౫౬.

దూకము. సం. వి. ఆ. న. బెతావము.

దూచి. సం. వి. ౪౫. శ్రీ. 1. రాయలారము చేయు
శ్రీ; 2. కుంజుకశ్రీ.

దూకుడు. సం. = దూక. (రాయలారి.) "చ. అను
టయు దేవదూకుడు రయింబున నిర్వహాభు
పాలిం, ఇది తెలియంగఁ తెప్ప..." భార.
మృత్య. ఆ. భార. కాం. ఆ, ఆ. 3౩౮.

దూకొయు. సం. వి. ఆ. న. 1. రాయలారము; 2.
దూకభర్తము.

దూచి. డే. వి. ఏకైక శివకృత్తి, కూలము. "కా...
వికా గాడ్చు దాకా వికల్పదూచు దూచిన

యట్లు కూలమును నిండునా దిగ్వికల్ప." రామా. ౮, ఆ. ౮౧. స్వా. ౪, ఆ. ౮౮.

దూచిదబ్బు. డే. వి. (దూచి+దబ్బు)తోలు దళినిగా
నుండుదబ్బు. (క. ర.)

దూచినిమ్మ. డే. వి. (దూచి+నిమ్మ) మాకులుంగముశి.
దూచితుడుగు. డే. వి. (దూచి+తుడుగు.) భక్త్య
విశేషము. "నీ. అబ్బుదాలకొటారు లమ్మకృపలా
దులు వదలకుచ్చులు దూచితుడుగు నిలుట."

క్రీరం. మా. ఆ. ఆ. ౧౧౦.

దూచెడు. డే. వి. (దూచి+చెడు) తురకలలో నొక
కాతి; ఆకాలివాడు. "నీ. ఎరుగు వివారి నాగ
దూచెడువాడు." అం. భా. ద్వి. ౨౮౪.

దూనము. సం. వి. ఆ. ఆ. 1. సంతాపము
నొందినది; 2. బదలినది, స్వభావము.

దూప. డే. వి. 1. ఓక్కిశక్తు. "క. ఆత కొలను
దూపుచెనుఁ డై నొచ్చెదవిడు నట నోరి దూప
యెడుంగఁ తెలిసిదు డకఁ గ్రొలింబు రమ్మ..."
అచ్చ. యం. ౪౧౫. అం. భా. ద్వి. ౨౬౦; 2.
క్రమము. "నీ. వికటంపు దెలికవినియన నుచ్చొంగు
తుచ్చురదెందలు దూ పడుంగ." తూ. ఉ. ౧౫,
ఆ. ౧౪౪; 3. బెతావము; "నీ తనయనుంగుఁ
గున వెలుగుంటు ౫౬౬చి వెలుగుదూలునెలలం
కుకదూప యడచు మెలింకదనట శేలెలు ముంచి
నించునలిచదలువాకెనీ రన వాన తెనఁగి." అచ్చ.
శిష్యి. ౧, ౬౬.

దూపటియే = దూపటిల్లు. (ప్ర)

దూపటిం. డే. ఆ. శ్రీ. 1. దప్పిగాను. "ద్వి. కదు
దూ పటిలి యుడకంబులు గ్రోలఁ దనయక
యశ్రీతిదిలి శేలగుచుచి..." నవనాథ. 3,
ఆ. ౨౦౮. పు. రామా. ఆ. ఆ. ౨౪౪; 2. క్రమ
పడుకలనునొందు. "ప...పరులస్తావనంబులం
బుంభావమరతాచంబరంబునకుం దోడునూచి దూప
టిలి..." స్వా. 3; ఆ. ౨౮. రామా. ౮, ఆ.
౧3౫; 3. బెతావము. "ప. విప్రవాంబులం
లలిగిగంబులు బరికృమించి విసిగి విడిచి
వెలియలసి యారటఁ బొంది పోలికాకెంచి
మాలి దూపటిలి యుల్లంబునఁ గ్రోధం బుచ్చు
వించెను." భీమ. ఆ, ఆ. ౧౦౦.

దూపటిల్లు = దూపటిం. (దప్పిగాను.) "చ...ను,
శ్రీరముగ దూపటిల్లు మునిష్యుడు నేడు క్షణ

శక్తులందరూ, కరకమనీయ దివ్యజలధారల
దేవముల్లోనున్నవి..” కవిశరభుని హరిశ్చంద్ర
పాఖ్యానము. 3 అ. ౧౦౧. (ప్రా.)

దూకు. దే. అ. ౩. (దూకు+పట్టు) ఆలయం
క్రమము. “నీ దూరము వచ్చిన వారిట
నైవ్యంబు క్రమశ్చైవ జాల దూకుటెవారు.” కి
శమం. ౧, ఆ. ౧౩౩.

దూకు. దే. వి. (గం, దూకు) పొగవేయి మగంధ
క్రమము. “నీ కణదుగా తెట్టినతావి దూకుతూ
టాగర్ నుంపురే పెలగు మొగుట్ల గాగ.” య.
౪, ఆ. ౧౩౩.

దూకు. దే. అ. ౩. హరించు, (ప్రా.)

దూకు. దే. వి. (దూకు+అ. ౩.) దూకుములము
పాత్రవిశేషము. (క. ర. ప్రా.)

దూకు. యం. దే. అ. ౩. ఆలయం క్రమమందు,
“క. శ్రేష్ఠ దలచి కనిమేయము, జేసిన పా
ల్లలయ నెడచే పొంగజనుల్, దూకుంబు కణ
దంకిన, యాపాగా యనంగ నదుల వంచలు పెరి
గెన.” అమ. ౪, ఆ. ౧౩౮. ౨ అ. ౩.
భూమువేయ. “ద్వై. అగలు దూకుడిన నల
దులు ముడిమ్యుగ వచనంబులు మెయినిండ
నలది.” నవకాళ. ౨, ఆ. ౩౪. ప్ర.

దూకు. దే. న. ౩. (దూకు+ఇడు) ఆలయం
క్రమము. “ద్వై. పొద్దుదియవల దూకువారి
గొద్దుని నియెత్తుకొని నైతి నకడు.” రం. రా.
యం. ౩౧౧.

దూకు. దే. అ. ౩. 1. పర్యగమ. “ఉ... తాచగ
పుత్రుః ధాత్వద్వైతమున గురై నకరిచంద్రులు
దూకులి యంద వారల, గానిలకుండ గుండ
నుకంబుల ముంపగ ..” రామ. ౨, ఆ. ౩౩.
రమ. ౩, ఆ. ౧౩౮; 2. ఆలయం క్రమమందు
ఉ. దూకు బోయి మొండ బడి దూకులి వచ్చిన
ప్రాణాభిషేక, ద్వారకాపాళ హరిలదాక నెదు
కొని నిర్మమాని యానామకై..” కాశీ.
౨, ఆ. ౮౧; 3. బ్రహ్మం. “గీ బెదమగ న్నిదు
నిదు దూకుల గృహియ, మంచరభూతికమాత
భల్లభగ్గు, మానసాంభోజ యగుచు వస్తుకావాణి.”
కెనీ. ౪, ఆ. ౮.

దూకు. దే. అ. ౩. (దూకు+అ. ౩.) దూకు. (ప్రా.)

దూకు. దే. వి. 1. వస్తువస్తువునందు. “నీ కుండ
యనంగ దూకు యనంగ జేడి నా మండ కాచుం
బుగా జనుచ ..” అ. భా. శృ. ౪౫; 2. అన
లక్షణము. “నీ, అనలక్షణభాగ్యులరు దూకు
యనంగ...” అం. భా. శృ. ౪౫; 3. అడు
గుటి, భగము. అం. భా. శృ. ౪౫; 4. దివ్య
ఎత్తు ప్రశీకము. “నీ ఎలమనలొంతుల్ బలవన
నైవ్యంబులనినావరిదూకు నెలమి బొడలి.” ప.
నం. ౫, ఆ. ౧౪౮. విలా అధముడు. “నీ, భృతి
వేదంబు నెప్పడిమిల వేదనిండదు విమోచి
పాత్రంబు గనుట. నీ. చూచి పశకంధరుడు కల
లాచి ముటియ.” ఉ. రా. ౩, ఆ. ౩౫౩.

దూకు. దే. విలా. పుష్కము; అధికము. వ్యవ —
సంబంధము చేయరాదు.

దూకు. దే. (దూకు+అ. ౩.) 1. ఎత్తు, వగ
తెచ్చించి
లిచువాడు. “నీ పీను ఏ. బలవిడి మోచాచ
దలచిదలచాడు గోలపాత్రము బలారి.”
మాన. ౫, ఆ. ౧౧౩. 2. ద్వై. భిల్లా. ౨, ఆ.
౩౮. ప్ర. 2. అక్రమముగా లభించినది తిని
జీరించువాడు, తేరిమిడికాడు. “వ... బుద్ధా
నీవు భద్రదేవ ద్రుమనీ వాటియందు దివమెల
దూకుండిమిందబలై ... భిక్షువక్రీడను
నబించితి ..” భీమ. ౩, ఆ. ౨౧౧.

దూకు. దే. వి. (దూకు+బూచి. “కోబూచి”
అని ప్రా. వా.) 1. బూలం వాడించుటయం దని
మాట కనకరణము. “గీ కనుమొంకి వెల
మణుంగున కడంగి, తొంగి చూచి దూకుచి
యన్నం నికాళి, కన్నక నువ్వర గోలు గార
నిది.” సా. ౧, ఆ. ౪౯. 2. బూచి దానివేయు.
(క. రు.) “నీ. కచ్చాతొనుగొంబులసోరణ
గంధ్ర బుడిబుడి బొడవి దూకుచి లాడి.”
చంద్రా. ౧, ఆ. ౪౮.

దూకు. దే. వి. (దూకు+ముడి) కాణముడి.
“ఉ. కంగులదార్ తెలంగులదార్ నడలింది
తెలంగులదార్, రంగు తెలంగులదార్ తెర
ల్లుచు కాచడముడికొ గళర్, సింగులదార్
కానులను లేక్క గదింది నిలించి కాచు బాపొం
గిడి కేనులం దుడుకుభూచుల గొప్ప దొంగం
కేనెన.” ఉ. హరిశ్చ. ౩, ఆ. ౩౪.

దూరమునను. నం. విం. (అ. ఆ. అ.) 1. కనీశు
చున్నది; 2. క్షమించకేయించుచున్నది. “వ
ఇన్నిభంగుల నుదన సేనాదూరముననును;
దగ్గరు నిట్లని విశిష్టించు.” భార. విరా. ఆ. ఆ.
అక్షర.

నూయింమి. దే. స. శ్రీ. (నూయిం థా. ప్రే)
నూయిం (శ్రీయం వా-చాళ గుంయిం చుచున్నాను.

దూరము. దే. ఆ. పు. 1. రంగు) ముదము. "ఆ. వస్తు
 ఖండు దివ్యకరమును సుగంధకలబాసు దూయ
 నేనుచు బాలకన్యగిరుచుఁ ద్రుప్తమును వరుణుండు
 రక్షించు..." భాగ. ౫, పల్న. ౨౬౫. 2. చొచ్చు.
 తగ్గించుచు "గీ మూసానకు చొచ్చెన క్షౌర్య
 కాతః దూత దూన్యనఁ బటాశిని నవ మాటల
 కర్ణమగును." తు. భా. శృ. ౨౨౨. 3. వెళ్ల.
 "ఆ. కల్లరములు వెళ్లక యొండొరల్ దిగి నీ
 సింధు కాకు దూసిట్లు" బి. శృ. ఆ. ౧౧౧.
 4. (బాణము మొ.) నాటి వెలలు. "చ. పశువల
 లోన నొకయును బాణ కటంధును నేరు గొం
 రించి నిమ ముఖము విడనఁ జెల్లుట యో
 గునిక గన్గొని యెచ్చుక నవనట్టింగరభంగి
 గర్భభాగంబు లోనినొకవచ్చెరయును తొమ్మ
 నాటి వెలలెరుగు దూసె నమచుఁ జూచిరి." (కూచిను దిల్చివైచెచాటువు.); 5. రాచుని
 పోవు. వ్యవ. - ఆతఁడొక రానిత్ర క్రమమున దూసి
 కొనిపోయెను; 6. చాగ మొ. అట్లు చా -
 చాగ దూయించుచు; 7. నవపరిశోధనయు.
 చా - దూతాదు దూయించు నాచు.

దూయం తీగ. ద్వ. వి (దూయం + తీగ) సుపర్వలత.
 "శీ. దూసర యనంగ దూయం తీగ యనంగ
 దూసర యనంగ సుపర్వలత" పేరు దవరు చుండు.
 అం. భా. ద్వ. ౬౫.

దూరమును. డి. వి. (దూరము + ముడి) కాణముడి.
 'నీ. అన్యభాషా కట్టడోరపుదూరము
 ముడియె యశాయీసమునను విడువ.' రామా
 2, ఆ. 2.

దూరదర్శి. సం. వి. న్. పుం. 1. పండితుడు; 2. గ్రంథ. విజ్ఞ. (న. సి. న్.) 1. దూరమందలి వానిని కాచువాడు; 2. దూరాలలోను కలవాడు.

దూరస్థానము. దే, వి. బ. బాలకృష్ణమూర్తి
 దూరస్థానము. (దే.)

దూరపాఠశలము. పం. వి. ఆ. న. దూరమునుండి భద్ర
 గొట్టుట? "క. శస్త్రచిక్కారవిల్పణం, శస్త్ర
 విడుదల దూరపాఠశలమును వస్త్రస్థాపి
 పుడు ధనుశ్చాస్త్రపరిక్షాసముచిత దశదృశ్యము
 కళిన్." బర్. విరా. గీ. ఆ. ౩.

దూరము. సం. వి. అ. న. 1. దత్త, 2. దత్తక
సున్నది.

దురియే, ను, ను. ఓ. దురియే గా జేయు, లేదుద
 జేయు, "క. భాగ్యశ్రీశ్రీదురుగు, భాగ్యశ్రీ రమ
 నందు దత్త శ్రీకృష్ణమకె", దురియే నమమమ,
 కార్యములు రూపకం బొక్కటి గాన."
 కాం. ౪, ఆ. ౩౩. సుకా. ౪, ఆ. ౩౩.

హరికృష్ణుడు. పం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ.) దూరముగా
జేరుచుండినది, పోగొట్టుబడినది. “చ. ప్రతిపక్ష
రాగల” పద్యము. బంగారుపాత్ర ప్రభృతి దూర
రికమరికల మునీశ్వరవస్త్రపు పసివ్యయమునన్.
...” భార. ఆది. 3, ఆ. ౮౩.

దొరీశ్వరము. నం. వి. (అ. ఆ. అ.) దూరముగా
జేయబడినది.

దూరీభూతము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) దూరమైనది.
 దూర్గము సం. వి. అ. న. 1. మలము, విద్య; 2.
 గంట్లకచోరముళి.

దూర్వ, నం. వి. ఆ. క్రి. గణికశి.
 దూర్వాదు. జే. న. క్రి. (దూర్వా+అదు.) నిందించు.
 "క. ఈగరశి దూర్వాది నమూకృష్టమృగంబు
 కలంబు, బం. శతనమంబు నెలయింజేయన్." స్వా.
 ప. ఆ. రాజ. కృష్ణ, ౪, ఆ. ఇరాం.

మామూ. పే. మ. క్రి. నిందించు. "క. నీతిదీక్షకంబు
వెట్టెడు, మామూ అని లేదు నిన్ను." భా. రా.
యం. ౨౨౨౯. పరాపా. ౩, అ. ౪౩, 1. నింద
అని వ్రేర్తి. "నీ అనుజ్ఞ కనుకలంబు తెలుగు నియ్య
మలు నడుగునాచి పొందు నికరగా మన
నాళ్ళ దొరకు నలునాళ్ళను దనుమాలు పేరె."
భా. ఉక్త్య. ౩, అ. ౩౪౦. హరి. ఉ. ౭, అ.
౧౩౭; 2. కగృ. (మా. మామూపెట్టు, మామూ
చేయు) నిల. నిందపము, గర్హింపదనవె. "ఉ...
మామూనాచిరొప్పునాచుగా, పాదుపు చేయ
..." పక. ౩, అ. ౧౪౦.

దూఱుచెట్టు. దే. ఆ. ౩. (దూఱు+చెట్టు.) తగవు
చెట్టు, "గీ. అమరకవి" ల్లునకు వచ్చె నుచు

దూవ్యమాణము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) దూవ్యింక
అడుచున్నది.

దూవ్యము. సం. వి. అ. న. 1. గుడారము, జేరా;
2. పర్రము; 3. వినుము; 4. వీణ. విలా. (అ.
అ. అ.) 1. విందుము; చేయరానిది. "క. విను
ప్రద్యున్నదిభిష, కనయలయొడరైన నేకతంబున
నేకానంబున నుండుట దూవ్యంబు యెఱుఁ
గము నకులచరిత్ర లలిచున్నరముల్." భార. అ. 5.
౫. అ. 3. ౩౦, 2. వెలుగుదగినది.

దూవ్యండు. సం. వి. అ. తుం. రాజ్యైక్య రాజ్యైక్య
భూతము. విలా. (అ. అ. అ.) దూవ్యింకదగిన
వాడు. "నీ. రాజ్యువదయం దరాజ్యువదయంబు,
అక్షులరాజ్యుల దక్షులబలులు, విభూత్యవంతుండు
వికతార్థపార్థుల నవసరం తెలిసి వాడక్షమ
మన, దూవ్యుల దుదిదాక దూవించు .."
భార. అ. ౩. అ. ౧౫౭.

దూవర. జే. వి. నువర్ణులకళి. "నీ .. దూవర యనంగ,
దూయశీగ యనంగ దువర్ణ యనంగ నువర్ణున
లకపేరు దనరుచుండు." అం. భా. ద్వి. ౩౫.

దూవరి. జే. వి. 1. అవవాదము. (చూ. దూవరి
కాడు); 2. కృణవిశేషము. (క. ర.) బ. భాగ్య
విశేషము. "నీ... కృణభాగ్యములు తెలుగు, గును
కల దూవరుల్ గొలిపె అనంగను .." అం. భా.
ద్వి. ౨౩౯.

దూవరికాడు. జే. విలా. (దూవరి+కాడు.) అవ
వాదముపేయువాడు. "అ. దోసకారి యైన
దూవరికాడైన, అగతుడైన పేదవాహ్యుడైన,
పట్టిలేనిపేదవానికే దను గిది, భవిష్యతు నొనగఁ
దగదు పేదు." వేదము. ౫౫౩౧.

దూవరియ్యము. జే. వి. (దూవరి+య్యము) అద
విలో మందుభాగ్యవిశేషము. "వ... విడిసెపాలు
దూవరియ్యంబు నివ్వరివట్లు గుతుకు బాచరు
బాచిగా గలుగువస్యభాగ్యంబులు..." వి. శంక.
3, అ. ౧౩.

దూవలు. జే. వి. అ. భాగ్యవిశేషము. "వ... లేట
చలములు నూడుపుట్టిలు గాఢశబ్దములు
బాటికునములు దూవలు భీమగుణలు నేదాన
తెలుకల్ల నుజులు .." ప్రబం. ౧౧౩.

దూవి. జే. వి (దూ భూమి.) కేలుకు పరాగము,
దుమ్ము. "క. అమళింక గుడిచినదీదువ్వులంబు

వశ్య విది యెఱిగెడునం, వేదనకు భూర్మభూర్మ
లోదయమున గలిగె..." భార. అమ. ౪, అ.
౫౦. మార్క. ౩, అ. ౧౦౭.

దృ

దృభుత్తు. సం. వి. దీ. స్త్రీ. పామునర్ము. "కా.
అంబాస్త్రియులొక నొకయంబు ల్రక నంబు లైన
గిరిగ నట, దృంభూనందలొకటరకుటికృత్వ
ద్దవీదిగా, అంబిద్విత్వనమేదుకంబళనుభాంకార
వాన్మైఖిళ, అంబాకావ్యము చేసెదన్ బుధబు
క్తానునిరానుటన్." జే. ౧, అ. ౧౦. పుం.
1. వక్రాయథము, 2. చూర్మండు; 3. యముడు;
4. రాకా.

దృక్కు. సం. వి. శ్. స్త్రీ. 1. కన్ను; 2. చూపు,
దృష్టి; 3. బుద్ధి.
దృష్టాత్రిక. సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. బడికెల్లము,
కంచకార్కర, 2. దృష్టకరిము గలస్త్రీ.

దృష్టవీరము. సం. వి. అ. తుం. కొద్దెరశి.
దృష్టము. సం. వి. అ. న. 1. ఇతము; 2. అభిరయము
అభిక్రము. విలా. 1. కళనము, గట్టిది; 2. భూగ
విడువనిది, పట్టు గలది; 3. బలము గలది; 4. లానై
నది, స్పృహలు.

దృష్టికరణము. సం. వి. అ. న. దృష్టకరణము.
దృష్టికరిండు. సం. విలా. 1. దృష్టకరణము, నిశ్చయించు
"క... మేనక కొంతవేపు యెఱుఁగకటించి
దృష్టికరించి పదరించి వెనక్." సావి. ౧, అ. 3౩.

దృష్టికారము. సం. = దృష్టికరణము.

దృష్టము. సం. విలా. (అ. అ. అ.) అదరించబడినది.

దృధి. సం. వి. ఇ. తుం. స్త్రీ. 1. కొలిమిలిద్ది; 2.
తొలు; 3. చేయ 4. మేను.

దృఢుడు. సం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. హర్షించిన
వాడు; 2. గర్హించినవాడు.

దృఢము. సం. వి. అ. న. 1. భయము; 2. గ్రుచ్చుట,
గ్రసము. విలా. (అ. అ. అ.) 1. భయపడిరిది,
భీతము; 2. గ్రుచ్చబడినది, గ్రభీతము.

దృఢి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. గ్రుచ్చుట, గ్రసము.

దృశ. సం. వి. అ. స్త్రీ. కన్ను.

దృశానుడు. సం. వి. అ. తుం. 1. తీపాభ్యాయుడు;
2. అచార్యుడు; 3. బ్రాహ్మణుడు; 4. చూర్మండు;
5. లోకపాలకుడు.

దృశ్య. నం. వి. ఇ. కృ. స్త్రీ. 1. కన్య; 2. కాస్త్రము; 3. క్రూరము; 4. చూపు, దృష్టి.
 దృశించు. నం. అ. క్రి. కనలుచు, కృత్యమును.
 "ఉ. ఆకర మిచ్చ మెద్ది శివుడు .. బం దమ్మకథంగి దృశించ నమ్మదం, బాకకథ క్రియు క్తి నరుడై పరియిచ నశ్శరీరులన్." ఉ. రా. 2, ఆ. 3౩. [చున్నది.
 దృశ్యమానము నం. విణ. (౨. ఆ. అ) చూడబడు దృశ్యము. నం. వి. అ. క. కనలుచున్నపుడు విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. చూడఁదగినది; 2. కంటి కిం గున్నది; 3. తెలిసినదనినది.
 దృశ్యుడు. నం. వి. ద. స్త్రీ. 1. గాయ; 2. నన్నుకల్లు. దృశ్యుడు. నం. వి. అ. న. 1. రాజునకు కనలుచు నులక గారి బంధువలన గారి పుట్టుకయము; 2. దర్శనము, చూపు; 3. సాక్షాత్కారము; 4. దృష్టాంతము. "చ .. మీ రెఱంగరె యనంతభల ప్రద మ్మదానమే, తెలుగుగ నేల వజ్ర యొక దృష్టము తెచ్చెదక జిక్కిరింపుదా." భా. 3, ఆ. ౨౩౫. ౧, ఆ. ౧౩౨ విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. చూడఁబడెదది; 2. ఆచరణింపఁబడెదది; 3. తెలి గఁబడినది. "చ .. యిద్దఱు యెఱుగఁగో మెఱుగ యని దృష్టంబు నానించుటకై..." చరి. ఉ. ఆ. ఆ. ౧౩౨.
 దృశ్యుడన. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. నమరాదిననడుచు. దృష్టాంతము. నం. వి. అ. పుం 1 ఉదాహరణము, 2. కాస్త్రము; 3. చాళి; 4. ఒకయర్థాలంకారము. నం. న. గ. ఆ. ౧౫౫-౧౫౬.
 దృష్టాంతకరించు. నం. న. క్రి. ఉదాహరించు. "న. ఓరాజునక రాజుపాక్షిగ నాణింబు దృష్టాం తకరించి కలిగిన నీమధాక్షికంబులకు నర్థం తెయ్యది..." కైవ. ౨, ఆ. ౩౫.
 దృష్టి. నం. వి. ఇ. కృ. స్త్రీ. 1. కన్య; 2. చూపు, చూచుట; 3. ఆశీర్వాదము; 4. ప్రకాశము; 5. ఎఱుక, జ్ఞానము; 6. దృష్టికోశము. "నీ తెలియఁ జూచుచుండెల దృష్టి కాఁబడెనో యని వేదక సీఱంగఁ జూడ వెఱుకు నిప్పు" సా. 3, ఆ. ౧౦౦. భార. ఆ. ౨, ఆ. ౧౦౬; 7. మెచ్చ. "నీ... నాపాటిగల్ల రిచ్చ మెచ్చ నీదృష్టి నెక్కఁ గడుపు నయ నేర్చు..." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౩౯.

దృష్టిండు. నం. న. క్రి. 1. చూచు. "క. కతవర్షం బులనుడి ను, శీరి వర్షము రేకకన శిథిల బులచో నరిప్పట్టి మింత జలనిధి గరి దృష్టించిరి ముష్టిగంబులు మూచున్." చళా. ౧, ఆ. ౧౩౩. కైవ. 2, ఆ. ౧౩౦; 2. చరితించుననించు. "ద్వి. దృష్టి దాఁచి రేణుబువాచు దృష్టించి చూచినఁ బలునకువాచు." బస ౧౪౫. పు.
 దృష్టిపండు. మి. వి. (దృష్టి+పండు.) దృష్టికోశము తగులకుండుటకై చేయుచుండు. "ఉ... పూర్వల గల్లును దెదగంటిని, గారపుదృష్టిపండు మెదగజ్జల పేరులు నంద లొప్పు .." హం. ౫, ఆ. ౯౩౬.
 దృష్టిరీయు. మి. ఆ. క్రి. (దృష్టి+రీయు.) దృష్టి కోశబహుళారాధము నెరుచు. మె. చుట్టుదిచ్చు. "చ. వల నెన్నుటకునములఁ బాస్త్రము బొంగి రీయుఁ గాఁగఁ శేనీ యవ్వలపులజేరితండ్రి మొగ వాఁకి వానిక దృష్టిరీసిన్." రాధికా. ౨, ఆ. ౫౩.
 దృష్టికట్టు. మి. ఆ. క్రి. (దృష్టి+కట్టు.) కన్నట్టు. "క. ఒకనయనికృతము మాఁజీరి బొగడెన రింత కనుఁ గడించిగ నునయ రింత గలయూరెవర, ప్రకరము నీశేల దృష్టికట్టును తెచ్చును." రాఘవ. ౪, ఆ. ౫౩.
 దృష్టికోశము. మి. వి. (దృష్టి+కోశము.) నశ్శాదులకు దృష్టికోశము తగులకుండుటకు నున్నచుతో ను మనతో ను బొట్టు బొడిచి కనించునీకు. "నీ. నగల పేరించినపుపు బొట్టుతో దృష్టికోశములచం దాన పీను లొప్పు." చంద్ర. వి. ౧, ఆ. ౩౮.
 దృష్టిబొట్టు. మి. వి. (దృష్టి+బొట్టు.) దృష్టికోశము తగులకుండుటకై పెట్టుకొనుబొట్టు. "మ. తొలు గెం చుట్టులఁ సింపుమె నులచి పోడో ట్రాగి కా తవ్విగొన్నెలయచ్చాచుని దానహచ్చ ముకు గన్నె దుచ్చెనా నూపుర, పులు మింతె నెదనన్ నిదర్శ నలంబుల్ చక్కె నా పెన్నెలల్ నలుకొండెం బులు దృష్టిబొట్టునగఁ జెచ్చుం బొచ్చె నీల ద్యుతిన్." చంద్ర. ౪, ఆ. ౩౩.
 దె.
 దెండు. దే. న. క్రి. చుఱోనించు. చంద్ర. వి. ఆ. ఆ. ౪౯. వి. సంభోగము. క్రి. దా. పీ. ౫౩. పు. దెంచేనము = దంచేనము. (క'లు మున్నగునవి ప్రదలబోట్టుట నుచుండుండు అయ్యభుగోషము.)

“నీ కృత్రికలెములు బక్కమనుచుండునాడు దెంకలంబుల ప్రేయం ద్రుడనాడు.” కవిక. ౫, ఆ. ౧౧౩.

దెంకము. డి. వి. దెంకము, దురభ్యు. “ఉ...విప్రు మాత్రుఁగా, దెంకమునం దలందిరికొ దెబ్బర మున్నది...” దళా. ఆ, ఆ. ౨౯.

దెంకన. డి. వి. (దామయలు) కాంతులయం దగు ధ్వని కనుగలము. “చ. అత్తుడు యుగంధరో జ్ఞులకరాసనము క్ర కర ప్రధానముకీ, దెంకనద దాఁటి వక్రములు ద్రొంది దోనల్ దెగఁగూర్చు...” చంద్రా. ౬, ఆ. ౧౦౬.

దెబ్బము. డి. వి. దాదామల కెడుఁ నిల్వనక్కర్తిన లక్ష్యము. “చ. అలివలచేటి తెచ్చుయద కానర పాలెండు నూచుండు నీకృలమయి గాము రూపులకు కాకుగ నిల్వనదెబ్బమో యెనన్.” పాద. ౮, ఆ. ౪౫. ౨, ఆ. ౨౦.

దెబ్బరము. డి. వి. 1. అద. “క. దెబ్బర మున్నురు డెగ్గడి, కెప్పాటకు గలంగనర దెండుచు...” భా. రా. ఆర. ఆ, ఆ. ౩౧. భా. రా. కిష్కిం. ౨౬౩; 2. దురు క్తి, చెడుచుట. “చ. పరమపతి ప్రతన్ నభఁ పట్టిడి బాంధవధర్మ మన్ని ధర్మ రత నయోనిం బ్రకృతిమానవభామినిగా దలంచి దెబ్బరములు నల్గుఁగా దగునె ..” భార. నభా. ఆ, ఆ. ౨౫౫, 3. అతికయము, అధికము. “గీ. దినదినంబులు గనికాటుచెనకువలన, పట్టిరింబి కనుకంబు దెబ్బరంబు, బాధ ననుకట్టి కారు దప్పాఁడు దనరి, నెక్కుకొనిపోవ నిదండు నెడరు చేయె.” పాండు 3; ఆ. ౩౨; 4. విధము, విధి. “వ...ఉత్తల గ్రద్దివలెలు పొంగుపాఁజుచరి యను పలువచేసెపొందికకు నుడిగినిచుదెబ్బ రంబు...” ప్రబంధ. ౩౦౮. వి. 1. అధికము. గొప్పది. “ఉ. దిగన పచ్చి కంకరుండు దెబ్బర మెనమడి తెనుద్యుయ్.” పార. ౧, ఆ. ౨౧. రంగా. 3; ఆ. ౧౩౧; 2. విషయము. “క... అరుల తెఱంగరుండు నా చెడునడచుట్టి పంపన దెబ్బరపుంబెరువుర దెప్పిం, బొరిసయెడ విడిముచోటు బొడుచుటరవనన్.” భార. కాం. 3, ఆ. ౪. ౫, ఆ. ౯౮, 3. ఆవక్కరము, అనర్థ బాధకము. “ఉ...విప్రుమాత్రుఁగా, దెంక మునం దలందిరికొ దెబ్బర మున్నది నన్ను విన్న

గో, నింకభృత్యాబోదిరనింకభవాంబు పట్టడిం బల్” దళా. ఆ, ఆ. ౨౯. పార. ఆ, ఆ. ౫౧. దెబ్బరించు. డి. వి. అవకాశించు, చంపు. “చ...చంద్రిణి నేత్రయ వాంఛదీరనే, పరిణయ నూడు నావడిలభాత్రినేత్రయ దెబ్బరింతు నే, పరణి ఘటించునో కరభపాశవమూర్తి.” దెబ్బ. ౫, ఆ. ౧౪౨.

దెబ్బరిలు. డి. ఆ. అ. బాధనొందు. “క. అబ్బడు సాదీము మన, బొచ్చురయుడు పచ్చి వానపాశ నకు వలిం. దెబ్బరిలుట గని భేదం, బుచ్చరిలుం బలికె ..” భాగ. ౧౦, పుం. ఉ. ౧౦౦౩. (క. ర. పా. ‘తెప్పింబలికె’ అని ముద్రి.)

దెబ్బతీకము. డి. వి. (దెబ్బరము+తీకము) బాధ. “క. పటతెంచి కరిమంతునై, దైఁజు దొండం తెల్లి ప్రేయ దెబ్బతీకమునం, గొఱనంది దాఁటి నీకు, నొఱఁగినసింగంపుఁగొదమయి మునుంగన్.” నిర్వ. ౧౦, ఆ. ౨౯.

దెబ్బ. డి. వి. 1. నిందించు. “ఆ. వాలంగన్నుఁ గవయు పరిదన్నుఁగవయునే, కాని యెండు రూపు దాన రాళ్, యగురుఁడొడి యుండె నికఁ జిక్కినయనవచ్చు చెప్పనేల విధి దెబ్బనేలు.” రామా. ౬, ఆ. ౧౩౬ చంద్రా. ౪, ఆ. ౧౮౯; 2. ఎత్తి పొడుచు. “వ...మోమోలును లేక చుల్లరపు వామల దెప్పి చెప్పి నరుదులకా చేరువారు...” ప్రబంధ. ౩౦౮. కాశి. ౪, ఆ. ౧౨౫.

దెబ్బ. డి. వి. 1. చేటు, పెట్టు. “క...నోక, దెబ్బం బలిమార్పు ధరణి నొబ్బునఁ గూఱన్.” దళా. ఆ, ఆ. ౪౨౪; 2. గాయము, గంటు (వ్యవ-) అతని దెబ్బకు మందు రాచిరమ్మ; 3. నష్టము (వ్యవ:-) అవ్యాపారమున దాని పెద్దదెబ్బ కలిగినది.

దెబ్బగొడు. డి. ఆ. క్రి. (దెబ్బ+గొడు) కొట్టు. “క. గబ్బున నెదిరించిన నోక, దెబ్బగొనుచు.” శివరా. ౪, ఆ. ౮౧.

దెబ్బరాదు. డి. ఆ. క్రి. (దెబ్బలు+అడు) 1. యంధము చేయు, పోరు. “నీ. పరిదెబ్బరాదునో కాంబనం కువిగ్రస్త బోదెగ్గలొక గట్టు పోరనొక్కొ...” సిం. నార. 3౩, 2. తగవరాదు, కలహించు. (వ్యవ:-) అసోచరు తెచ్చుచు దెబ్బరాదునోను చుండురు.

చెబ్బనం. చే. వి. బి. ధాన్యదీక్షము. "నీ. నివ్వరల్
చెబ్బనల్ నీరుకావులు గాజుకొమ్మెరల్ వరువ
చాల్ కంటనరులు." హంబ. ౪, ఆ. ౧౨౮.

చెబ్బాటూ. చే. వి. (చెబ్బ+టటు.) బలిష్ఠమైనవాడు.
(శ. ర.)

చెబ్బు. చే. వి. క్షిప్రము. "నీ. కడిమూర్త మేపాటి
గట్టి బాండ యని చెబ్బన మొలకాడు లెంపె
నొకతె." వృ. వి. ఆ, ఆ. ౩౨.

చెన. వై. వి. (చు. చిశా.) 1. చిక్కు. "నీ. చలవ
చీనా... నుండితానుచున్న రుగ్గితవ మెట్ల గానల
చుండె." భార. ఆది. ౩, ఆ. ౧౭౨. భార. క్రి.
౨, ఆ. ౧౭౩; ౩. కైపు పార్వము. "క తెను
వి వుని యట బడునము, నరభంగతి నుదక మిరు
దానల బాంధు గడుకొ, బయలుగడ బోయగ
నయ్యెడు; చదువీ యరుగు ముఖము కడి గానం
డన్." భా. ౩, ఆ. ౨౩. వసు. ౧, ఆ. ౬౩; ౩.
శరణము. "చ. తేదవమకాన్యయందు యదు
సింహాడు వెక్కుడు ముట్టి నిల్ బి, క్షతబలు
జేయ వాన దాన గల్గె లెట్లంగెడు గాక యుక్త
జన్." భార. ఆది. ౬, ఆ. ౧౮౩. భార. ఆశ్చ.
౨, ఆ. ౧౬౧; ౩. చోట, ప్రజేశము. "నీ.
అట్టికలభాశిఖి: బుప్పావరయము, శీయం
వేదకు: బొదొండ్రుచాయలందు, నిరుగుయిడి
యొకానొకజానె దృఢము, దక్షముగా వాళ
మొలచివలమునందు." స్వా. ౪, ఆ. ౩౮. మ.
నం. ౧౦, ఆ. ౧౧౭; ౮. కక్షము, తెగ. "క...

ఇది కల్పానాభ్యుదయనిధానము మా కని, న్నావ
యంబుల వలచుచుండి నిరుదానవారల్." హం.
౬, ఆ. ౧౦౩. భార. భీష్మ. ౩, ఆ. ౩౧; 6.
వందమిదిభక్త్యర్థము, (వలవ). "నీ. రాజువర
రాజుదన: లలిగ్రహము విషము." భార. ఆశు.
౩, ఆ. ౨౧౧. భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౦౮; 7.
నవ్రహ్మదర్శనము. (నీకాయాయెడల మోద,
విషయము, ఎవమొ అర్థమింబు వచ్చును.) "శి.
ఎక్కడిమాట గొల్లకవ మించుకయ్యెయి లేదు
నీచెయ్." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౮౧. వైము.
౩, ఆ. ౧౨౨. (నం. దశా.) 1. అపకృష్టి. "క.
కీచకుడు ప్రేటుండి కన, నీచపుదాన యొరు
లెఱుంగ నేరక యుండెన్, లేది..." భార. విరా.
౨, ఆ. ౧౩౦; 2. దర్శక, దురదృష్ట. "క. ౫

దుష్ట్యర్థము నెవమున, నీదర్శకంబి నింక నేచెన
యగునో." మార్క. ౧, ఆ. ౨౪౦. భార. విరా.
౧, ఆ. ౧౮౨; ౩. విభవ రీతి. "క .. నీకెమ్మెగ,
మాచన పొంపెదరి యుంట తెలు లాగెనగునో."
అచ్చ. యు. ౩౯౧. దశా. ౧, ఆ. ౧౧౪.

చెట్టెట్టు. ద్వ. వి. (చెన+కట్టు.) చోరసాధనదీక్షము.
"నీ. ముఠాదోరణము బట్ట మొలకాడినమునాడి
తైదువు దానట్టు కావుబొట్టు." వేం. వంద. ౩,
ఆ. ౧౯౯.

చెనమెడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (చెన+మెడు.) చిక్కునాలు,
గతిలేనందు. "వ .. నరనారాయణు బహువరా
క్రములై యనునరుల తెక్కులెంబు జంకిన
నుక్కుడంగి చెనమెడి యనురులు... నముద్రలు
పొచ్చిన .." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౨౧౧. ఉ. రా.
౧, ఆ. ౨౮౩.

చెనము. వై. ఆ. క్రి. (చెన+ము) 1. దుష్టస్థితి
నొందు. "క. చడి నొడిసి కట్టుకొని చెనకడ
నొడలం బొడలు బడలు బడ నొక్కి ముదం,
బడర దిగమింగి చులినకడ కరిగెన్..." వేం.
వంద. ౩, ఆ. ౩౩౧; 2. బాధపడు. "క. ౫
దుష్టమృత్యువమున, శీవరియం లేర లేక యిది
నీకా, వై చెనముచున్నారము, వైదరి యిగ
నెప్పి పొట్టె బడుమమె మోదన్." విష్ణు. నా.
౩, ఆ. ౧౮౬.

చే

చే చే. వి. గుఱ్ఱము లోనగువాని కోలుటయం దగు
ననుకరణము. "కా. రా బండె బలుమెనెట
కమిచే రాల్చి తెగెలిపై, నేకా ద్వివృత లా
వాగ బలిమిల్ చే యంచ నొక్కచుడిక, చేత
కోలిన్..." య. ఆ, ఆ. ౨౩.

చేంద్ర. చే. వి. సాటిలలో నొకతెగచాడు, శంకు
వాచుభేదము. "నీ. శంకువాచుభేద దురు
మగ్గరి యన నేకకాళ దనలకు నేకరి యనె,
కొంచు వచ్చేదముల్... చేంద్ర యనంగను
తేంద్ర యనగ." ఆం. భా. ద్వ. ౨౮౩.

చేకు. చే. ఆ. క్రి. క్షిప్రతే అరుగు. (శ. ర.)
చేదీర్ఘమునము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిక్కిలి
ప్రకాశించునది. "ఆ. లేజ మర్మ మొందిచీర్ఘ
మానసికృతిమహిమ దుష్టిరీక్ష్య మయ్యె."
భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౧౧.

దేవము. పై. వి. (సం. ధ్యానము) ధ్యానము. "అ. రావ మొనగలగ్న దేయి మఱి పాచ్చుదేవ మొనగలగ్నం దెలిసి పాచ్చు, తెలిసిగ్న వాన దగ నేటిది పాచ్చు..." దేవన. ౧, భా. ౮౮. దేదె. దే. విలా. 1. మూర్ధుడు అధముడు. "నీ. దేదెల గమగ్న వాలింజ కాపును దాసి కత్తెల గన్నం దారినెలుచు" మల్లు. 3, ఆ. ౧౦; 2. విక్రమము. "ద్వి...వయసుదీసిపోయి పల్లిక దేదెనూదమున, వగమలి ల్రలికి యెవ్వరి నుద్ధరింప" ద్వి. ౪. సా. ౨, ఆ. ౬౯. పు. దేయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) భయపడినది. దేలి. దే. వి. ఒకవిధమైనగుడారము. "ఉ. పంక ములో హంటాహుటిని కాకాలలోపల జొచ్చి నైస్య మిందింకలు గాక భద్రవారిఁ ప్రయేపి దేవిత్తాన మిర లివెంకన యుండి కన్గోనుడు ..." కృష్ణ. 3, ఆ. 3౩. మవల. ౨, ఆ. ౮౪. దేలిము. దే. వి. ఒకవిధమైనగుడారము. "క .. అతడు దేలికపుడైన దగ్గరినీ పెను" కృష్ణ 3, ఆ. 3౬. దేలిక. దే. వి. ఒకవిధమైనగుడారము. "మ. చల మొచ్చు మరు పాదుపాదీజగముల్ సాధింప దండెలి ముత్తిలి ల్రహంకపుఁగెంపుఁ జిన్నులురుదాదేరికా లెల్లింప నాదియెస్తాచలపుర్య తెలకెర స్రంభాగ్ భాగంబులం, గలమాణిక్యపుమి క్కలో యనఁ దగెం గంజా క్షవంద్రాకృతుల్." భాను. ౪, ఆ. ౫౪. దేవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మొట్టకామరళి. ఋ. పుం. మగవిసాదరుడు, దేవరుడు. దేవస్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. అభ్యుదయ; 2. దేవతాకస్య. దేవతీయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దేవసంబంధమైనది, దివ్యము. దేవకుడు. సం. విలా. (ఆ. విభా. ఆ.) 1. ప్రకాశించువాడు; 2. దేవతాకుల్యుడు; 3. కాద మానువాడు; 4. క్రిందించువాడు. దేవక్రియ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇరుపదివాయిగుస్త్రీ రాగములలో నొకటి. (సంగీ.) "నీ. దేవక్రియాం దొళి దేవగాంధారయ నొక నుండక్రియావర ..." హంస. ౪, ఆ. ౧౩3. దేవభావము. సం. వి. ఆ. న. 1. నుభా; 2. అభావము; 3. శోభము.

దేవగణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. స్వర్గస్థుల అభ్యుదయ. దేవగాంధారి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇరుపదివాయిగుస్త్రీ రాగములలో నొకటి. హంస. ౫, ఆ. ౧౩3. దేవగృహము. సం. వి. ఆ. న. 1. నుభి; 2. రాచనగరు. దేవముడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) శిల్పి. దేవత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. చెంపు; 2. దేవతల్లము; 3. భూసేంద్రియము. దేవతరువు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రావి, అశ్వత్థము; 2. కల్పవృక్షము; 3. రచ్చుచూసు. దేవతాడి. వి. వి. దేవతాకము, దావరదంగి. "నీ. దావరదంగి నా దేవతా దన...దేవ. నీ. తాళ నాములు..." ఆం. భా. ద్వి. ౫౧. దేవతక్రమ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అత్తలింకన గలిగించునొకపవాయువు; 2. అర్జునునికంభము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దేవతలచేత నీయఁబడినది; 2. దేవతలకు నమస్కరింపఁబడినది. దేవదారి. వి. వి. దేవదారువు. "నీ. దేవదారి యనం జన దేవదారు." ఆం. భా. ద్వి. ౪౮. దేవదారు. సం. వి. ఆ. న. ఒకానొకవృక్షము. దేవదారువు. సం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొకవృక్షము. దేవదేవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. లక్ష్మ; 2. విష్ణువు; 3. శివుడు. దేవధాని. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇంద్రపురి, అమరావతి. దేవన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. జాదము; 2. క్రిత; 3. నీవ, శిలుపు; 4. విరామము, పరిదేవము. దేవనము. సం. వి. ఆ. పుం. పాదీ. న. 1. క్రిత; 2. జాదము; 3. వ్యవహారము; 4. అగ్నిదీప్తి; 5. గెలంపనిచ్చి, జగ్గి; 6. పొగద్ర, స్మృతి; 7. విరామము, పరిదేవము; 8. తావరపువ్వు, పద్మము; 9. గలి, గమనము. దేవనాగరి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. దేవనాగరి. దేవనతి. సం. వి. ఇ. పుం. ఇంద్రుడు. దేవభయ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అభావముదలచాయాభయము; 2. దేవయానము, అర్పిరాని మార్గము. దేవభర్తము. సం. వి. ఆ. న. మారుదర్శి. దేవబ్రాహ్మణము. సం. వి. ఆ. పుం. దేవబ్రాహ్మణ చేరించువాడు, బ్రాహ్మరి. దేవభవము. సం. వి. ఆ. న. 1. దేవాలయము, పండి; 2. నల్లరము; 3. రావి.

జెబ్యురలు. డి. వి. బి. థ్యాంకింగ్సు. "నీ దివ్యుల
జెబ్యుల నీవకావులు గానకమిరల్ వరువ
దాల్ కంటురులు." వారు. ౪, ఆ. ౧౨౦.

దర్శాట్యు. డి. వి. (దర్శా+అట్యు.) అర్హిష్ఠ మైనవాఁ.
(శ. ర.)

దెబ్బ. జే. వి. కిస్సోము. “నీ కటినుత్ర మేపాటి
గట్టి బాధద యని దెబ్బన మొలకాడు ద్రంప
నొకతె.” న్ను. వి. ఆ. ఆ. ౩౭.

తె. వై. వి. (నా. వి. ౧.) 1. దీక్ష... "నీ. బలవ
విశా... యురత కాకుండుపై రుగ్గితవ మెల్ల నుల
నూడగ." భార. అ.వి. ౩, అ. ౧౭౨. భార. పో.
౨, అ. ౪౩; 2. కైపు, పార్వతి. "క తిమ
ని వ్రువి యులు లునుకును, నభ్యుగ్గిరి నువక ముని
నాడెను బావయ గనుక, బరువున బోవగ
నయ్యెడు; పరులీ యరుగు ముఖములు కడి గాకుం
దన." భో. 3, అ. ౨3. వసు. ౧, అ. ౬; 3.
కరణము. "వ. తిలవనకానయ్యండు యదు
నీనానా మెల్ల నుల ముట్టి గోన బిగ్గితలయను
కేయ నాకు ను గల్గె బాకు గాకు బాకు య క్త
యి." భార. అ.వి. ౩, అ. ౧౮౧. భార. అ.౮.
౨, అ. ౧౬౧; 4. చోటు, ప్రదేశము. "గీ.
అట్టికలధాకళిదో బుద్ధివనయము, నీయ
నీవనక కేదోదోక్షచాయండు, విరునుడుని
యొకాదోకదాన వృంధులు దళముగా వాక
మొలచినబలమందు." సా. ౪, అ. ౩౮. కు.

దస్త్ర స్వరూపము తెలుసుకొని, నీదస్త్రరకంబై నింక నేదైన
యగునని." మార్చి. ౧, ఆ. ౨౪౦. భార. విరా.
౧, ఆ. ౧౮౨; ౨. విధము రీతి. "క...నీకొమ్మెగ,
మోదైన సొంకెదరీ యుంబు తెటు లాచ్యునగన." అచ్చ.
యు. కె. ౩౯౩. దకా. ౧, ఆ. ౧౫౪.

చరిత్ర. ద్వ. వి. (చరిత్ర) చరిత్రము.
 "వి. ముఖ్యచరిత్రము చరిత్రముగా
 చరిత్ర చరిత్రముగా." పే. పం. 3,
 ఆ. ౧౯౯.

సాక్షి. ద్వ. ఆ. ౩. (సాక్షి. ద్వ.) నిమిషములు,
కలిగియుండు, “వ...నరసారాములు అపారముగా
క్రమములై యనునరుదలఁ బెక్కుద్రం నానీన
మక్కుద్రంగి సాక్షియి యనునరుదల...నముద్రము
పొచ్చిన..” భార, అని ఆ, ఆ. ఆగి. ఉ. రా.
రి, ఆ. ఆగి.

జనమడు. ప్రె. ఆ. శ్రీ. (దాన+మడు) 1. దుష్టశిరి
నొందు. "క. నడి నొడిసి కట్టుకొని దానవద
నొడయు దొడలు బడలు పడ నొక్క ముదం,
బడ దిగమిలి కలుగునడ కలిగెన్..." వేం.
చురు. 3, ఆ. 3 రెక్క; 2. బాధవడు. "క. ఈ
దుష్టశిరవమున, శేషరియం శేర లేక యిదిగో
లిక్కె" దానమడునూరము, ప్రైడిలి యిగ
నెన్నిరాట్ల బడుమము మోచెన్." దిష్ట. నా.
3, ఆ. 6 రక్క

470

దే. దే. వి. గుత్తుడు లోనుగునాని దోలటయం దగు ననుకరణము. “కా. రా అండ్ కం బండ్లకొనుట కనుచే రాల్లి కంగేలియై, నీకా ద్రిప్పుడు లో నాగ అలివి” దే యంచు నొక్కచుడిక, నీకే దోలిన...” య. ఆ. ఆ. ఆడి.

దేంద్ర. జే. సి. సాహిబ్ లో నొక తెగవాడు, కంకు
వాయలేదన్నాడు. “నీ. కంకువాయాల్సి దవరు
మొగ్గి యన నేతకాక దనంగన నేతగి యన,
దోయక దచ్చిదయతో... దేంద్ర యనంగన
దేంద్ర యనంగ.” అం. భా. పిల్ల. ౨౮౩.

దేవు. దే. అ. క్రి. క్షిప్తాలో జరుగు. (శ. ర.)
 దేవీశ్వుమనము. నం. వి. (అ. అ. అ.) విక్రీ-
 ప్రకాశించునది. "అ. లేజ ముక్త సేయదేవీశ్వు
 మానవిశ్వకలమహిమ దుష్టిరీశ్వ మయ్యో."
 'కా. ర్. వి. ౧, అ. ౨౦౦.

దేవము. పై. వి. (సం. ధ్యానము) ధ్యానము. "అ. దాన మొనరుగన్న దేవము మఱి పాచ్చుదేవ మొనరుగన్నుం దెలిసి పాచ్చు, తెలివన్న నాన రాగ నేటిది పాచ్చు .." వేదము. ౧, భా. ౧౮. దేవే. దే. వి. ౧. మూర్ఖుడు అభిమానుడు. "నీ దేవలె గనుగొన్న వానిని తాపుడు దాని కత్తెల గన్నుల దానినిండు." మల్ల. ౩, ఆ. ౧౦; 2. విక్రమము. "ద్వి...వయస్సుదినిపోయి పల్లిక దేవరూపమున, వగమాలి లైతికి యెవ్వరి నుద్ధరింప." ద్వి. ౪. సా. ౨, ఆ. ౨౯. పు. దేవము. సం. వి. ౧. (ఆ. ఆ. ఆ.) తయరచినది. దేవే. దే. వి. ౨. వివిధమైనదానము. "ఉ. పంథ ముగో హంటూహుదేవి దాతలలోయల జూర్చి నైస్య మిం, లింకలు గాగ భద్రహరిఁ ప్రయోజ దేవతాన మార ర్చి, నెంతక యుండి కన్గొనుడు ..." కృష్ణ. ౩, ఆ. ౩౩. మవల. ౨, ఆ. ౧౪. దేవము. దే. వి. ౨. వివిధమైనదానము. "క .. అతడు దేవతానైస్య దానమున పుష్కలము." కృష్ణ ౩, ఆ. ౩౩. దేవే. దే. వి. ౨. వివిధమైనదానము. "మ. చల మొప్పుక మరుసాడుసాటిఅగముల్ సాధింప దండెత్తి ముత్తిరి లున్నాండెప్పుడెందులకు దేవతానైస్య మెళిభర న్నభాగ భాగంబులం గలమాణిక్యపుష్పి క్కల యన దగం గంజా ప్రపంద్రాకృతుల్." భా. ౪, ఆ. ౪౪. దేవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. మొట్టాడురళి. యు. పుం. మగవిసాదయడు, దేవము. దేవస్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. అభ్యుదయ; 2. దేవతాకన్య. దేవతీయము. సం. వి. ౧. (ఆ. ఆ. ఆ.) దేవసంబంధమైనది, దివ్యము. దేవము. సం. వి. ౧. (ఆ. వి. ౧. ఆ.) 1. ప్రకాశించువాడు; 2. దేవతాకుల్యుడు; 3. జాత మానువాడు; 4. స్త్రీదేవువాడు. దేవతీయ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇరువదివాయిగస్త్రీ రాగ ములలో నొకటి. (సం. ౧.) "నీ. దేవతీయాం నొక దేవగాంధారియ నొక గండతీయావర ..." హం. ౪, ఆ. ౧౨౩. దేవభాతము. సం. వి. ఆ. స. 1. గుహ; 2. అభాతము; 3. శాశ్వతము.

దేవదేవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. స్వర్గస్థ. అభ్యుదయ. దేవగాంధారి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇరువదివాయిగస్త్రీ రాగములో నొకటి. హం. ౪, ఆ. ౧౨౩. దేవగృహము. సం. వి. ఆ. స. 1. నది; 2. రామగరు. దేవటుడు. సం. వి. ౧. (ఆ. ఆ. ఆ.) శిల్పి. దేవత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. పలువు; 2. దేవత్వము; 3. భూదేవతీయము. దేవతరువు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రావి, అశ్వత్థము; 2. కల్పవృక్షము; 3. రచ్చమను. దేవతాది. వి. వి. దేవతాళము, దావరహంశి. "నీ. దావరహంశి నా దేవతా దేవ...దేవ. నీ. తాళ నాయు...". ఆం. భా. ద్వి. ౪౧. దేవత్వము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అత్తలింకన గలిగించునొకటివహయపు; 2. అద్భుతవిశేషము. వి. ౧. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దేవతచేత నీయబడినది; 2. దేవతలకు నమస్కరించుట. దేవదారి. వి. వి. దేవదారువు. "నీ. దేవదారి యనం జను దేవదారు." ఆం. భా. ద్వి. ౪౮. దేవదారు. సం. వి. ఆ. స. ౨. దానొకప్పుడు. దేవదారువు. సం. వి. ఆ. పుం. ౨. దానొకప్పుడు. దేవదేవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. లక్ష్మ; 2. విష్ణువు; 3. శివుడు. దేవదావి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఇంద్రపురి, అమరావతి. దేవ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. జాతము; 2. క్రీడ; 3. నేవ, కొలువు; 4. విరామము, పరిదేవము. దేవము. సం. వి. ఆ. పుం. చారిక. స. 1. క్రీడ; 2. జాతము; 3. వ్యవహారము; 4. అగస్త్య; 5. గలంబిచ్చ, అగస్త్య; 6. పాగడ, స్త్రీ; 7. విరామము, పరిదేవము; 8. తావరపువ్వు, వద్దము; 9. గలి, గమము. దేవనాగరి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. దేవనాగరి. దేవవతి. సం. వి. ఇ. పుం. ఇంద్రుడు. దేవభయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అశాశ్వతదరి ధారయభయము; 2. దేవయోగము, అద్విరాది మార్గము. దేవభయము. సం. వి. ఆ. స. మాచిరత్తి. దేవభయము. సం. వి. ఆ. పుం. దేవభయము. దేవభయము. సం. వి. ఆ. స. 1. దేవభయము; 2. దేవభయము; 3. రావతి.

దేవభూరి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. గంగ.

దేవభూయము. సం. వి. ఆ. న. దేవభూయ. వై. ౨, ఆ. ౮౬.

దేవభోజనము. సం. వి. ఆ. న. ఆత్మభజము.

దేవమణి. సం. వి. ఇ. పు. 1. విష్ణుపుణ్యమందలి రత్నము, కొమ్మభము; 2. సూర్యుడు; 3. గుణము మెరువందిననడి; 4. దేవతలలో శ్రేష్ఠుడు; 5. శివుడు; 6. చింతామణి.

దేవమాతృకము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) వానితో చేత కందెనునప్పుడు గలదేశము. (వృత్తి. నని మాతృకము)

దేవమానము. సం. వి. ఆ. పు. 1. గర్భము కలిగినది మొదలు ఎనిమిదవమానము; 2. దేవకామానము ననుసరించినమానము.

దేవము. సం. వి. ఆ. పు. 1. శ్రీద, ఆట; 2. పాద రసము. న. ఇందియము.

దేవయజ్ఞము. సం. వి. ఆ. న. యజ్ఞముచేయు స్థానము; వేది.

దేవయజ్ఞము. సం. వి. ఆ. పు. గృహస్థులు నిత్యము చేయవలసినవారైనవారు మునయుజ్ఞము. (ఇది మంచముయజ్ఞములలో శ్రోతః.)

దేవయానము. సం. వి. ఆ. పు. అర్చిరానిమార్గము న. విమానము.

దేవర. వై. వి. (సం. దేవి.) 1. దేవుడు. "నీ కన్నులు చల్లగా గమగొందు నేను మిమ్మరులైన దేవదేవరమహారి." వై. ౨, ఆ. ౮౬. భుక. 3, ఆ. ౪౯, 2. ప్రభువు రాజు. "క. వై. పడిమోకముల గుర్రైడి వై. పడి మాయాపచేత కనబోయెనుగా, దేవర మాదేవరవై, పడేగమ సామి కేటవిచ్చేయవరా." సా. ౧, ఆ. ౨౯. య. ౫, ఆ. ౧; 3. యువదర్శకము. (ఇది గొప్పవారిచేతనే ప్రయుక్త మగును. దీనిక్రియ తలంక బహువచనము దుందుడు.) "ను. మొదలం దేవర యానతిచ్చితిర మేముం జిత్ర మం దెవము....." హర. ౨, ఆ. ౧3౧. భార ఉత్తర. ౨, ఆ. 3. విలా. శ్రేష్ఠుడు. (ఇది పురుషులయెడనే ప్రయుక్తము.) "ఉ. రాజకారో శిఖరుడు రాజవీరవశన వచ్చునిజుడతో భయంకరుడు రాజులదేవర రాజరాజ....." రా. ౧, ఆ. ౪౨.

దేవరవారు. ద్వ. వి. (దేవర+వారు) = దేవర. (యువదర్శకము.) "చ...మిదు త్రిశాళదేవ ర్విద్యకమహిమము మిత్ర భన దేవరవారి కేవల మెద్ది యాదికలఁ జరించుచేరు గలదేవయజ్ఞతో మిముఁ లోల రవ్యసన్." రంగా ౧, ఆ. 23.

దేవరఁడు. సం. వి. ఆ. పు. మగనితోఁబుట్టినవాడు. దేవరఁడు. సం. వి. ఆ. పు. 1. భూకారి; 2. భార్గవుడు; 3. నారదుడు; 4. మగనితోఁబుట్టిన వాడు.

దేవశము. వై. వి. (సం. దేవ+లయ) ౧+మల, దేవాలయము. "క. లోలేయక మిట్టరియెను, గాఢాజన మనెడిగిరిఁ గలదేవశముం, బాలింబ నితరఁ బను పును..." ఉ. రా. 2, ఆ. ౨౧. కావ్యవి. ౧, ఆ. ౬౨.

దేవశపై. వై. వి. (దేవశ+పై) దేవశార్వపశుఁ బై, దేవగ్రామము లందుపై. "నీ. నట్టిట దేవశపైఁ బెట్టినశివుఁ గొట్టింది వింక బంది గూడు నేను." భుక. 3, ఆ. ౫౦.

దేవర్షము. సం. వి. న. న. 1. దేవతలమార్గము. 2. ఆకాశము.

దేవవాణి. సం. వి. సా. శ్రీ. 1. ఆకాశవాణి, ఆకాశాదలకుండి వినుబడుదేవతలవాక్కు; 2. సంస్కృతభాష.

దేవవాచకుడు. సం. వి. ఆ. పు. దేవతలవ పాని న్నుచు గొనిపోవువాడు - అగ్ని.

దేవశిల్పి. సం. వి. న. పు. విశ్వకర్మ.

దేవభగ్గ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. దేవతలభగ్గ, మభగ్గ; 2. రాజభగ్గ; 3. జానమడుసోటు.

దేవసాయుజ్యము. సం. వి. ఆ. న. దేవుడగుట, దేవభూయము.

దేవాంగి. సం. వి. న. పు. బట్టలు వేసి జీంచునొక జాతివాడు; సాలివాడు. (క. ర. ద్రా.)

దేవాశివి. సం. వి. న. పు. భూకారి.

దేవాశీత్రి. సం. వి. ఆ. పు. భూకారి.

దేవభాగస్థియము. సం. వి. ఆ. పు. మేఁక.

దేవభాగస్థియము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) యజ్ఞములయందు దేవతలవ స్థియమునగుభుక్తుమంటి వాడు; బ్రహ్మభూమి లోక యగము చేసి దేవతలకు వీయముచేయువాడువాడు-మూర్తుడు. "క. ఈవిధి నభ్యసించి, వైశ్వదేవి నురియొనర్చి

కపాల్మయ మదిన్, భావించి నిద్రకుండగ, దేవానాం
ప్రియల మ్రోక్కి తెలకు గంతులన్."
 రాఘవ. ౧, ఆ. ౫.

దేవాయుధము. సం. వి. ఆ. న. 1. దేవకలతియు
ధము; 2. ఇంద్రధనుస్సు, 3. రాము, రఘు లో
నగువది. "నీ. భవ తేద విల రోయి పాతవ
లారనిదేవాయుధములు బుచ్చువారు." ఆము. 2,
ఆ. ౧3. [దేవళము, గుడి.

దేవాలయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. స్వర్గము; 2.
దేవి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. దేవతాస్థి, 2. దేవగిద్ది;
3. పార్వతి; 4. సురస్వతి, 5. పట్టపురాణి; 6.
ఆడుతీరుచిత్తుక, చటక; 7. చాగళి.

దేవత. సం. విలా. (య. స్త్రీ. యు.) 1. ప్రకాశించు
వాడు; 2. స్త్రీదించువాడు; 3. జాదరి.

దేవిదీ. హిం. వి. 1 కోటగుమ్మము; 2. రాచగుమ్మ,
(శ. ర.)

దేవు. దే. న. స్త్రీ. 1. వెదవ. "నీ. ముగవంబులు
దేవి మామత్తుల్ పొడగని కొత్తదంబులు
చూచి" అచ్చ. ము. రా; 2. నిర్ల పార్ల
మన్ననవానినుండి కదలి తీయు. "కా. ఆరిం
గాగినపాలవిగడల పార్లంబులం దేవి లీలా
రవ్వంబుగ దోడిబాలరవ శిల్లం తెట్టి తామం
గొనున్." హరి. పూ. ౫, ఆ. ౨౦౪.

దేవుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1 దేవత. (ఈయర్థమున
బహువచనము తేను; 2. ఇంద్రుడు; 3.
మేఘుడు; 4. ప్రభువు; 5. ఈశ్వరుడు.

దేవురించు. దే. ఆ. స్త్రీ. వైష్ణవులనొందు. "నీ. దేవు
రించుచు వాణ దేవతలమొగమును బడబాటు
చుండెడుబడుగటాడలు." హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౧౦3;
2. విలపించు. (చూ. దేవురింపు.)

దేవురింపు. దే. వి. (దేవురించు. భా.) 1. దియడగట,
దేవురించు; 2. విలపించుట, పరిదేవనము. "నీ..
దేవురిం దుంగను దేవు రుంగ. నీ. బరుగు బరి
దేవము." ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౩.

దేవుడు. దే. వి. వైష్ణవులు. "క. ఈమొదతుకను రోక
తల, దేవుళ్లం బడిరి" మే. చుచ. ౪, ఆ.
౪3౨. ఆం. భా. ౧, ఆ. ౧౧౩.

దేవుడుగొట్టు. దే. విలా. దేవుడు. (శ. ర. వా)
దేవురాదు. దే. న. స్త్రీ. 1. వెదగరాదు. "వ ..
డకటాడె మువ్వరింబున తెచ్చు పెరుగుచు

దేవులాడ ఇదహిచ్చి నడుములు గండింపును
గుండింకలు తెట్టువదియు .. చకోరంబులు..."
 శ్రీరాధా. ౪, ఆ. ౧౦3; 2. వెదకరాదు.
(శ. ర.)

దేవరి. దే. వి. రాజవహిని, భార్య. "క. ఆవిభవనంత
రః పభ, రాజలయము దాల్చి గృష్టరాయడు
చిన్నా, దేవియం శుభగుతి తిరుమల, దేవియంబు
దనకు గూర్చుదేవరులు గాన్." పార్వ ౧, ఆ. 33.
ఆం. భా. ద్వ. ౧౦౫.

దేవేశ్వరుడు. సం. వి. ఆ. పూ. దేవకలకధిపతి,
ఇంద్రుడు. "నీ. సప్తదేవ్యులకు విశ్వామిత్రు
దతిభూతకవము నేయుచు మన్ను ద క్తమున,
కెంకయు వెలిది దేవేశ్వరుల దివ్యలోకము
లలో నగ్రగణ్య యైవదాని మేనక యతుభవ
కాక్షి చిరిది.....కనియ. ఆ. భూభక్తము
తెలిది కోమలి నావైవ, దేవరాజ్యమహిమ దివి
నిచ్చ, గావు మన .." భార. ఆది. ౪, ఆ. 3౩.

దేశముడు. సం. విలా. (ఆ. శిశా. అ.) 1. అడ్డా
మించువాడు; 2. ఉపదేశించువాడు.

దేశము. సం. వి. ఆ. పూ. 1. చోట్లు, ప్రదేశము;
2. అనేకప్రకృతిములుగ్రామములు గలభూభాగము.
(దేశములు. ౫౩. ఆంగము, మంగము, కళింగము,
కర్ణాటము, శీరశము, కామరూపము, గోదము,
మవనము, కుంతలము, కొంకణము, మగధము,
మరాష్ట్రము, మాళవిము, బాటము, భోజము,
వరాహము, శబరము, కుశురము, కురువు, అవంతి,
పాండ్యము, మద్రము, సింహళము, ఘాతకము,
పారిశకము, మిథిలము, పాంచాలము, కూరసీని,
గాంధారము, బాహికము, హైహయము, తొక
వము, సోల్యము, పుండ్రకము, ప్రాస్థినికము,
మగధ్యము, చేది, బర్బరము, సేపాళము, గౌళము,
కాశ్మీరము, కన్యాకుబ్జము, విదర్భము, ఖురసాణము,
మహారాష్ట్రము, కోసలము, శేకయము, అహి
చ్ఛక్రము, త్రిలింగము, ప్రయాగము, కరవట
కము, కాంభోజము, భోజము, చోళము,
హళాణము, కాశి. దేశములు మహియు ననేక
ములు గలవు; వానిలో నిది ముఖ్యములు. శ.
ర.) 3. భాగము.

దేశరూపము. సం. వి. ఆ. న. 1. న్యాయము, పాడి
2. ప్రకృతదేశము.

దేశి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. మంగిలిమేడు. (మంగిళ ములో వేటాఁగిదము మార్గము.) "ద్వి. లాలిక కుద్ధపాళగములు తెరయ్యగ్రామం దేశిమార్గం బులు వెలును." బస. 3, ఆ. ౯౩౩. మ; 2. ఇరువదివాలంగస్త్రీ రాగములులో నొకటి. "నీ. దేశాక్షి ఘోరదీ దేశి వోడి గీ. వెలయు నారా యణియుం బడుదొంగలిదిభములను దనరారుస్త్రీ రాగములకు మఱియు." హంస. ౫, ఆ. ౧౨౩; 3. దేశభావకవిత్వము. "క. మును మార్గకవిక లోకంబున వెలయంగ దేశికవిక బట్టింది తెనుగు నిలిసి." క. సం. ౧, ఆ. ౨3; ౧, ఆ. ౨౮; 4. నాట్యవిశేషము. "మ. శనివారోత్సవ వేళఁ గన్గొనియె నానానంబునక రాజునంద నయుం దామున దేశిమార్గమున గంధర్వాభ్యుతో న్నృతముల్." కా. 2, ఆ. ౧౯. కా. 2, ఆ. ౧౯; 5. తెనుగుదేశమున వాచఁబడునొక భాష. 'గీ. వెలది చిగుల్లి వేసలి వేసలెలు, నాగఁ బువ్వులములు దేశివామకములు, పిఁక జెప్పినవికల వినున బెచ్చు." కావ్యా. ౯, ఆ. ౧౭. ద్వా. ౧, ఆ. 3౨. విలా. (న. నీ. న.) 1. దేశము కలవాడు; 2. దేశముడు. దేశిగాన. సం. వి. ఈ. పుం. ౬. కానొకప్పుడొప్పు. బస. 3, ఆ. ౯౦. పు. దేశిమడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గురువు; 2. పాట సారి, పశిమడు. [౯, పుం. ౧౨౭. దేశిని. సం. వి. ఈ. శ్రీ. చాపుడులేలు కర్పని భాగ. దేశిమడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దేశమును బుట్టినది, దేశ నది, దేశమందైనది. దేశ్యము. సం. వి. ఆ. న. (వాదమున) పూర్వపక్షము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దేశమున బుట్టినది, దేశ మందైనది; 2. దేశమునకు దగినది; 3. ఉపదేశించినది. దేష్టు. సం. విలా. (ఈ.) 1. దాక, ఇచ్చువాడు; 2. కుద్ధిచేయువాడు; 3. లొంగనిది, దుర్లభము దేనుము. వై. వి. (సం. దేష్టు.) మ, వైరము. "గీ. మాదు బగ దేన మనగఁ జొల్పున విరోధ నాములు..." సాం. వి. మా. 3౧. దేసి. యు. దే. విలా. ఆందమైవది, మనోహరము. "ఈ. వామనా శివామము పర్వశక్తిగ్రంథ ధ్రువా నవర్థముల్, దేసిగ నాకేశివర్ణలకు జలపురు

..." క. సం. ౮, ఆ. ౧౨. మడితా. దీక్ష. 3౫౭. పు. వై. వి. (సం. దేసి.) = దేశి (మంగిళ విశేషము) "ద్వి. దేసియు మార్గంబు నీటు కొనంగ; ..కుంబురు నారదామలు ద్రిలి కాద ..." మడితా. బర్లు. 3౭౭. పు. దేసిక. వై. వి. (దేసి+క-స్వార్థమున.) మంగిళమేడు. "ఈ. దేసిక కామార్గముల విస్తరితుల బాడి పాడి యా, కామము నొంది..." వర్. 3, ఆ. ౨౨. దేహకరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బస. ౬, కం. దేహకుడు. సం. విలా. (ఆ. పా. ఆ. ఆ.) పూయు వాడు. [2. తోలు, చర్మము. దేహశోకము సం. వి. ఆ. పుం. 1. తెక్క పక్షము; దేహశ్యామము. సం. వి. ఆ. పుం. చాపు, మరణము. దేహభారము. సం. వి. ఆ. న. 1. దేహముదాల్చు; 2. శివనోపాయము; 3. మనుగడ, బ్రదుకు. దేహభారి. సం. విలా. (న. నీ. న.) దేహము ధరించినవాడు, ప్లాటి. [పూయుట. దేహము. సం. వి. ఆ. పుం. న. శరీరము, పేను. పుం. దేహయాత్ర. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. శివనోపాయము; 2. చాపు, మరణము. దేహరము దే. వి. (క. దేహము = దేహశి.) వివా మము. "చ. విలసికైర్తికాలి యగునరమహేశ్వరు దేహరంబు శ్రీనిలయమునం ద్రిసంస్థమున నిర్మల సాధనువర్తకాలంబుల వెదలన్... మంగళధూప ధూమముల్." కా. ౧, ఆ. ౪౯. దేహశి. సం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. ఇందికడ, గృహవ గ్రహశి. దేహి. సం. వి. న. పుం. 1. శివుడు; 2. ప్లాటి. విలా. (న. నీ. న.) 1. దేహము గలవాడు; 2. పూయువాడు. దేహ్యము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పూయదగినది; 2. విరియునది పాతమైనది. వై. వైరముడు. సం. వి. ఆ. పుం. విరినకలివాడు. రాక్షసుడు. వైర్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కల్లు, మర. వైర్యాని. సం. వి. ఇ. పుం. 1. వేలపు; 2. విష్ణు. వైర్యుడు. సం. వి. ఆ. పుం. అమర, రాక్షసుడు. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. విరినంబున పాతమైనవాడు; 2. విరినకలివాడు.

తైవికము. సం. వి. అ. అ. అ. 1. దీనమున నుండువది; 2. దీనమునందలి.

తైవ్యము. వి. అ. శ్రీ. (తైవ్యము+వము.) విచారించు, దీనకరణం. "చ...అరిమాటులు విని యన్లులజ్జి నకటా తెఱబూర్చె యంచు కామె పెద్దల గని పుత్ర మెకామున తైవ్యుడెన్..." సా. 3, అ. ౮౦. తప్ప. సీ. ౧. అ. ౨౩.

తైవ్యపాటు. వి. వి. (తైవ్యము ధా.) దీనకర్మము. "సీ. వినుము పాడుటల కెల్ల నధిపతియనుట గాఢంబ యది కామల అతయును, శ్రీభయ నుత్సరద్రోహంబును బరధనదారవాంఛలు తైవ్య పాటు...కలిగించి." భార. కాం. 3, అ. 3, ౯౯.

తైవ్యము. సం. వి. అ. న. 1. గీనకర్మము, చారిత్త్ర్యములచేత గణనగుదనము; 2. సేవకము; 3. బల సీనక; 4. సీనకర్మము, తైవ్యము.

తైవ్యము. సం. వి. అ. న. దీర్ఘ కర్మము, నిమిత్త. తైవజ్ఞ. సం. వి. శ్రీ. 1. సోదకతై, సోదే తైవ్య నది; 2. బల్ల. (శ. రు.)

తైవజ్ఞము. సం. వి. అ. పు. 1. జోన్యముబోధిత్వి శాస్త్రము తెలిసినవాడు; 2. ప్రికాలవేది, భూత భవిష్యత్కర్మమును తెలిసినవాడు.

తైవకము. సం. వి. అ. న. 1. వేలపు, దేవక; 2. దేవతానమనాహము.

తైవరక్షము. సం. వి. అ. పు. 1. శుభాశుభకర్మ ఫలము తెలియగోరుట; 2. జోన్యము; 3. ఆకాశవాణి; 4. సోద.

తైవము. సం. వి. అ. న. 1. ఆహ్వానము, భాగ్యము; 2. వేలపు, దేవక. చా. ౨, అ. ౨౪౫. పు. వివాహభేదము. వి. అ. అ. ౪౫. అ. 1. దేవ సంబంధమైనది; 2. దేవునికంది వచ్చినది; 3. ఆకాశమున బుట్టినది.

తైవసాక్షి. సం. శ్రీ. వి. అ. తైవము సాక్షియగు నట్లుగా. "క...తైవసాక్షి లెనిలంపట్టెన్." చా. ౯, అ. ౧౪.

తైవకరి. సం. వి. ఇ. పు. 1. శని; 2. యముడు; 3. నుగ్రిపుడు; 4. కర్ణుడు. స. శ్రీ. యములవది.

తైవాలింపి. చే. న. శ్రీ. (తైవము ధా. తై.) పొంగిపొరలుతేయు. "క. తైవాలిందితి, భువనముల ననింపగ్గిరి భూమామృతమున్." భా. రా. య. ౨33౩.

తైవము. చే. అ. శ్రీ. 1. అభిశయించు, అభిశయించు. "క...కొమ్మపెక్కుకొట్టి యత్తాపున దరి పెట్టెమెల్లన, బరి యొకచో విరులనంశము తైవమున్." అచ్చ. సం. ౨౪. రూ. తైలవాణు. భుజికా. ౨, అ. ౧౯౦; 2. బుద్ధి. "కు... భూవరసేవామ మాయితం బలయ తైవాణ్ రహోత్సాహకన్." చంద్రి. 3, అ. ౧౦౩; 3. పొంగిపొరలు. "వ. తైవ్యరూపు మొగంబుల నిండి తైవాణ్ .." రం. రా. య. (శ. ౪) "సీ. సాక్షిరూమున రసముతైవాః గొరిది కొమరుసంగంబునక నిచ్చెన్ గోప్పిరి." భార. ౧, అ. ౨3.

తైవికము. సం. వి. అ. అ. 1. దేవతలకు సంబంధించినది; 2. తైవకమున గలిగినది.

తైవ్యము. సం. వి. అ. అ. దేవసంబంధమైనది. తైశికుడు. సం. వి. అ. పు. ఉపదేశించువాడు, దేశికుడు.

తైవీకము. సం. వి. అ. పు. ప్రాణిమృతము, పౌష్ట్యం కోడి ముప్పుగువారిలో నాడుకూర్చుము. వి. అ. ౪౫. అ. 1. దేవసంబంధమైనది; 2. దేవభవము.

దొంగ. చే. వి. ఆయుధంబేదము. "ద్వి. వడిగొని యడి దాన వైచి కందాన, దుడుడురాకులు కత్తి దొంగెన బొడిచి, పాటుగంట్లకు గూటి పోవునప్పటులు." ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧3౪. పు. దొంగ. చే. వి. (దొంగ ధా.) 1. చోరుడు. "సీ. ప్రామితులదొంగ రాతాశవహరంబు జొలక రాజీ లిజినచోట నిన్." హరి. ౧, అ. ౪౯.

సా. 3, అ. ౮౪; 2. అరణ్యపుష్పలహో నుండు గట్టికాడ. (శ. రు.) వి. వంచకము. ఉదా:— దొంగగ్నిర. (ఇది కొన్నిచట్ట సోపానముల నిచ్చును. ఉదా:—దొంగమాడు = క న్నోరు తెలుగునందే దొంగ మడుచుమాడు.

దొంగగొడ్డు = దొంగమేతమేయనదనము. దొంగల = మోసము చేసి యుచున్నదినల. దొంగలగము = మాటుతాళము. దొంగమాటు = అవశ్యవాక్యము, కల్పితవాక్యము. దొంగమేతనదనము కన్పించుకొనిపోయి పాలము లందు మేగిడిమేత. [వ్యాపించెమెత్తునక. దొంగయనక = శ్రీంద సిద్ధ తెలియకంద మోడ

దొంగరేయి = దొంగిలించుట కనుకల మునుపయ్యర్థ చాత్రము. (క. రు.)

దొంగరోగము = దొంగవలె వాచియుండి వస్తుముగా వెలియవలెదొంగము మొ. ఇట్లే యితరము లూహించునది.

దొంగతనము. ద్వ. వి. (దొంగతనము) చార్మము, దొంగిలించుట. "శి...వలె మొదలవచ్చెన, దొంగతన మున్నయప్పుడే దొడరె ధయము." చకా. గ. ఆ. ౨౭౩.

దొంగదవి. చే. వి. (దొంగదవి) 1. చార్మము. (క ర వా); 2. మరగా చేయవలెను. (వా.)

దొంగమేపు. చే. వి. (దొంగమేపు) అంపు. "శి. అంపు నా దొంగమేపు వెలసెన నభవ." అం. భా. శృ. 3౪.

దొంగర్కము. చే. వి. (దొంగ+అర్కము) "ను దురముకొ దుర్గము రానుబారము మఱిక దొంగర్కముకొ దైద్యమున..." కాళ. క. ౧౧౧.

దొంగఱికము. చే. వి. (దొంగ+అికము) చార్మము, దొంగతనము. "క. రంగర్కపాము మేము తిసంగను మరుల ముయి పుట్టివారము నిజమైన గలచే మావలనపు దొంగఱికములును వింత ద్రోహము లెందున." విద్య. ౫. ఆ. ౧౮.

దొంగపాము. ద్వ. వి. (దొంగ+పాము) దొంగిలించి తెచ్చినపాము. "కా...దొంగపాములకునై యిట్లై ప్రార్థిలె." విద్య. ౫. ఆ. 3౫.

దొంగిలించు. చే. న శ్రీ ప్రబుద్ధులు, అవహరించు. "శి. నీవుపాపశ్రీదః తొంగల్పతూచాయ దొంగిలించెదకున్నుకొయివాడు." పి కమ. గ. ఆ. ౫. కు. నం. 2, ఆ. ౧౦౪.

దొంగిలు. చే. న శ్రీ. 1. దొంగిలించు, దొంగతనముచేయు. "ప...చివరతూరణమా త్రంబు దొంగిలించునది నందొక..." భా. 2. వ్యం. కళగ. చంద్రా. ౪. ఆ. ౧3౮; 2. మంచును మునుగించు. "ఈ. ఎక్కడి శీతలమంచి మోవ వివరదీక్షిమి నేజుక్క నొనర్చెదం తెలుచు జువలి దొంగిలి ము న్న దియులక, రక్కసులన్..." పాండు. ౫. ఆ. ౧౦౭.

దొంగు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. దాచు. (క. రు.); 2. అవహరించు, ప్రబుద్ధులు. (చూ. దొంగిలించు.)

దొండ. చే. వి. (చం. కుండి) ఒకరకమణిక, దొండ. "శి. నవలదిలకవాఘోవకాని నిమరు, బొడలి ఫలియించుదొండము బొలి ప్రలలి..." ప్రభా. గ. ఆ. ౧౬. అం. భా. ద్వ. ౬౦.

దొండకుడు. ద్వ. వి. (దొండ+కుడు) విలల ఫలము. "చ...తెలిగన్నులు శ్రీనలియిండ్లు నా తెచ్చిజముగ దొండకుడు..." కళాం. ౫. ఆ. ౨౧. నీలా. ౫. ఆ. ౨౭.

దొండముక్కువడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. దొండకుడువలె నింజుకొన తెలుబడు-బాగుగా అండు. "వ...గనగన యెనకమెన గె, మెనరుమకొనెయె నవనిక బొడలె, తెక్కుప్రాసంగ దొండముక్కువడియె..." కా. 3. ఆ. ౨3. శివరా. ౪. ఆ. ౧౯.

దొండి. చే. వి. 1. చిద్రి, రంధ్రము. "శి. జలకాతధవ శివాదులగుడ త్రుమయుట దుర్దంధ మగునుచ్చ దొండికెద." వెలుక. ౮౭. అం. భా. ప్ర. ౧౪౫; 2. అడుగుటి. "శి. చిరిగినదొండి బల్కె తకు వెలుదునా వెన నూపుచాలిక వెలుదుగాక." వెలు. క. ౨౪.

దొండిపోవు. చే. ఆ. శ్రీ. (దొండి+పోవు) చిద్రి వడు. "శి. పోవు మాయను రేల పొనినానెవరరా తోరంపునీ పేతు దొండిపోను" ద్వ. ౨. ఆ. ౬౪.

దొండు. చే. వి. మత్స్యవిశేషము. హంసక, ఆ ౧౭౩.

దొంకర ద్వ. వి. (దొంలి+కరం) 1. ఒకదానినై నొకటిగా నుంచినవస్తువులవరుస. "క. వెన లలనా మఱి అంగరు, వెనులదొంకరలు డించి వివయము ముది శింపాన గలగ గంకలనవములు, పొనగలగ నాచిని రిపొన్నములు వడ్డింబున." విజ. ౨. ఆ. ౧౫౭. అం. భా. ద్వ. ౨౪. 2. వరుస, వరువరు. "శి. సుకమాబుగం బంటులంబివేల్పు. దొంకరగ నన్నుగఱివేల్పు వింత తెల్పుమనకంబున బలఁచుచు నంకం బొనిలి. నీలా. గ. ఆ. ౧౦౧. విజ. గ. ఆ. ౪౮.

దొంకరలుగొను. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దొంకరలు+గొను) దొంతులుగాక జేయు. "...చుడతానంబు గావించు శించువెలయాంధ్ర చరణభాగాంకులనై దొంకరలుగొను..." ఈ. రా. ౪. ఆ. ౧౬3.

దొంకరముడ్డు. చే. వి. (దొంకర+ముడ్డు) చుంబన విశేషము. "శి. ముడ్డు నాగన జూబనం బొవ్వు

చుండు; బొల్లుచుండును దొంగలము వ్యవంగ; దద్దివేము." అం. భా. ద్వి. ౧౮౦.

దొంగి. డి. వి. 1. ఒకదానిపై నొకటిగా నుండి వశ్యతలవరుగు. "నీ. పోలింది యొకమాటు కుండు నుం బన్నియం దనయెంటిలో" దొంగు లని కలంకు" భాగ. ౮, వృం. ౨౭౫. అం. భా. ద్వి. 3౪; 2. చదున, వరుసర. "నీ. వరుసన్న పానములో కాకపాకంబులు వింధుమిగలం నేటి దొంగి నుండి." భాం. 3, అ. ౫. వృం. ౪, అ. ౧౪౧. విం. 1. ఒకదానిపై నొకటిగా నున్నది. "క. కరవనీరుహంబున నొకనరసిరుహం బవర వదనవలీరుహంబున, బరుకనవశమున మెనెన, కరవనీరుహంబున దొంగిశామరం కా మెనె." అ. చరి. ౫, అ. 2౦. 2. అధికము. "క. మెండుల నుల మెండు ద్రుండులు, యదయత నుంబులయెడల గల్లరాడుట యది కానిదియెను నేయె దలందిన, గద లే నీచేక దొంగిల సిద్ధియెనె." డి. ౧, అ. ౨౯.

దొంగ. డి. వి. (కుండ్) స్థూలకాయెడు, కుండి యెడు. "నీ. దొంగ వన దొంగ వా దొడ్డు నా లువనా దుండినాడుమై తోచుచుండు." అం. భా. ద్వి. ౧౨౦.

దొంగడి. ద్వి. వి. (దొంగుచుడి.) 1. సంభర్షము, ఒత్తిడి. "ఉ... ఇద్దఱుక, దుర్భయకర్తృనెవ్వముల దొంగడి నేయుంకొన్న..." భా. ద్వి. ౪, అ. ౧౨౯. భాగ. కర్త. ౨, అ. 3౫౪; 2. పోము, కర్మ. "అ. రాజాదుకుం కాని రాజువ వశనీక, రాజవసం కాని రాజులెట్టి, దొంగ కాము దంక దొంగడి జీవరాశువారు వెంటి యెంటి వారి మెత్తి." భాగ. ౯, వృం. ౨౨౨. ప్రబంధ కిరార. విం. సంకలము. "క. ఇందాచ నీ జాననిన, దొంగడిమి మెచ్చ నేక దొంగి లిపుడు లావుం దారియెం కాని కదామెందుం జొగడుగనుట నిలపు మెంకుం యాజ్ఞ." హరి. ఉ. ౮, అ. ౧౯౩.

దొంగడియే. డి. అ. క్రి. కలిసిపోవు. "నీ. తెలి రాలువలెనా క్రమముల నశ్రుమిండువు లేవును రాక దొంగడియే..." హరి. భా. ౯, అ. ౧౫3.

దొంగడు. డి. వి. (నం. ద్వంద్వం.) ద్వంద్వ రోగము, చాకి క్రోధములలో నేరెంటిరూ

మువల్లనగు గలిగిరోగము. "నీ. ద్వంద్వ రోగంబు నివృత్తిం దొంగ చునంగ..." అం. భా. ద్వి. ౧౨౫.

దొంగ. డి. వి. (నం. ద్వంద్వం.) జీత. (క. ర.) విం. (నం. కుండ్.) 1. స్థూలకాయెడు. అం. భా. ద్వి. ౧౨౦; 2. స్థూలము. "వ... కొండలు దొంగులెముల నిటువంటి కదలలేక చివరందుల పొందికను..." ప్రబంధ. కిరార.

దొంగ. డి. వి. 1. చేతు. "నీ. లేకనవ్వరిదొంగు లేటి పిల్లల కింపు కాదియెం దెడ నందు గదలే నోర్పు." కృ. శమం. 3, అ. 3౩; 2. మేపురుగనొలు కుటువలన మెచ్చు రెండుట. (క. ర.)

దొంగి. డి. వి. దొంగురవాడు. "వ... కంబరారి యనుదొంగరి వివంబంబునం దూకు సంబరంబునం బన్నినవలయుం బనం బొలుచునవలగ్గుంబుల విలగ్గుంబు లగునొద్దియాలంబు..." పరకా. ౧౧, అ. ౨౯.

దొంగరిగొట్టు. ద్వి. వి. (దొంగుచుట్టరిగొట్టు.) వ్యతిరేకలక్షణచే పిలిచి, నిర్దుష్ట. (రెండుపులులకు గొట్టువా దని కర్తృత్వము) "నీ. వదం కోచ, పిలిచి దొంగరిగొట్టున ఫీకు చభు." అం. భా. ద్వి. ౨౨౧.

దొంగరి. డి. వి. రక్తకాపుము శి. "చ... దొంగరి పొన్నగంటి జేదరి..." హంస. ౪, అ. ౧3౨. అం. భా. ద్వి. 2౩.

దొంగడు. డి. వి. వ్యాధిము. (చూ. దొంగడుకొను.) దొంగడుకొను. డి. అ. క్రి. (దొంగడుకొను.) వ్యాధియె. "వ... మంటల గెంటింది యెన్ని దొంగడుకొను మెండుంటు బొంది యెడనెట్టివన్ని యెన్నికొలబగ్గ పొంగియె నంక." అచ్చ. భా. ౫, అ. ౮౩.

దొంగడు. డి. వి. (విద్యులు మెం.) రాలుటయెం దగువ్వరి కనుకరణము. "చ. దొంగడు రాలుమి న్ను వి నీ తోరపునెవ్వలవాన లొక్కటన్." పానం. ౨, అ. ౫. ద్వి. వల. ౨, అ. ౩3౮. దొడదొడ. డి. వి. 1. (నిరు మెం.) కాలుటయెం దగువ్వరి కనుకరణము. "ద్వి. దొడదొడ నోట నెత్తున గ్రమ్మకొనును." రం. రా. యం. 3౭౫. 2. మంతి మెండునవాని పోముగా నెక్కు టయెం దగువ్వరి కనుకరణము. "చ. దొడదొడ

వలలు, వెలుగవలలును పడవందలలు దొడ్డి వలలు... మొదలగాగ కలిగవలలు." య. ౧, ఆ. ౧౦౦. కాళ. 3, ఆ. ౪౬.

దొడ్డివేల్పు. ద్వ. ౧. (దొడ్డి+వేల్పు.) ఇలువేల్పు, వలవేల్పు. "నీ. వెలుపువేల్పువలలను నిలువ వల్పువేల్పువలలను రావనెంచు మాదొడ్డివేల్పు." ప్రబంధ. ౧౬౦.

దొడ్డు. చే. ౧. చూలిపుము, కాలవపుము. "ఆ. మొద మునకు గురువులున్నకరుణితే, తొమ్మిదివలలు దొడ్డు వాడు.." చేతు. ౧, భా. ౨౩౯; 2. ఆధికపుము. "మత్త...వా కొక డెబ్బయేక, సోరి వేసెద నందు దొడ్డును గొంపెముం దలపోయటం, చేరి కిందు వసాపువైసయి త్తు నుత్తమలార. ..."నా. మం. ౧, ఆ. ౪౬౫. వరతత్వ. ౧, ఆ. ౩౯; 3. కునకార్పుము. "నీ...ప్రీతి లలి కించు చే దొడ్డు కేళవునకు." తై. 2, ఆ. ౮౬. చం. రా. ౨, ఆ. 3౫. విణ. 1. క్రకప్రము, క్రేస్తము; క్రేస్తురాలు. "వ...క్షణభంగురమై చనుమేటిభాగ్యముం, దలచుకొ దొడ్డుగా బలిఁ దాచకొత్తులు మానగలవన్." మొ. ౪, ఆ. ౧౦౨. భాగ. ౧౦. పుం. ఆ. ౨౨౪; 2. ఆధికము, గొప్పని. "వరలుము...ఆద్యుడును దొడ్డునై, అదగి కారణకార్యరూపము నెనయి నకలగా నీగడుపులొనెద గానె పావడ గాక నే మఱి యెవ్వడన్." భాగ ౧౦, పుం. పూ. ౫౫౮.

దొడ్డుకట్ట. ద్వ. ౧. (దొడ్డు+కట్ట.) పెద్దచాట. "ద్వి. అద్దంపుముకట్టర యనియాడునడుము; దొడ్డుకట్టలవీర కూరలయ్యెదయు." మడితా. పీఠ. ౪౫. పు.

దొడ్డువాటు. చే. ఆ. ప్రి. (దొడ్డు+పాట.) అధిక మగు. (శ. ర.)

దొడ్డు. చే. విణ. ప్రేలాడునది. (శ. ర.)

దొడ్డు. చే. ప. కి. తప్పు. "ద్వి. భార్య మూటి తెచ్చన నెరి దొడ్డి, కూరిత మెదడు ముట్టుల గ్రుచ్చి మ్రొగ్." ఆ. మ. ౪. ౫, ఆ. ౨౩. పు.

దొడ్డు. చే. ౧. కొల్లు, దోడిపిడి. "నీ. తొలగి పొం దడి యాన దొడ్డును తొచ్చిన దల తేలి యెన్నికె బలి యొవట్టు." భార. మా. ౯౮౫. మడితా. పూరా. ౧౦౪, పు.

దొడ్డుకత్తి. ద్వ. విణ. (దొడ్డు+కత్తి.) కొల్లు పెట్టునది. (శ. ర.)

దొడ్డుకాడు. ద్వ. విణ. (దొడ్డు+కాడు.) కొల్లు పెట్టు వాడు. "నీ. కని కని చూచివనునోధనముల తొలితొలి నిలుకాడుదొడ్డుకాడు." ద్వ. 3, ఆ. ౧౨౬. ఆ. హరి. 3, ఆ. 3౪.

దొడ్డుగొను. చే. ప. ప్రి. (దొడ్డు+కొను.) కొల్లుగొట్టు, దోడు. "నీ. తక్కువలయంతిగముల నావన్ము లదరిగట్టుకొని యెది వీడెల్ల బన్దు పడగ; దొడ్డు గొని.." భార. మా. ౧౮౮. కేయూర. ౪, ఆ. ౧3౪. (ఇట్లే: దొడ్డులొను. మడితా. పూరా. ౯౭. పు.)

దొడ్డుయెచ్చు. చే. ప. ప్రి. (దొడ్డు+ఇచ్చు.) కొల్లుగా నిచ్చు, అంతయు నిచ్చు. "నీ. శరీరుగ్రహణ ప్నాకాదికము లెల్ల దొరలవాండ్లకే దొడ్డుయెచ్చి..." ఆము. ౩, ఆ. ౬౯.

దొడ్డులాడు. చే. ప. ప్రి. (దొడ్డుల+అడు.) కొల్లు గొట్టు, దోడు. "మ. గుర్రములయిన మించు లొంచు రిడి కాంక్షం గ్రొబు గపాదుముం, గురు లక్ష్మిం గలించు వాతొలమొలుగుకొ దొడ్డు లాడున్...భారీ శుభావృత్తి-వెనన్." కేయూర. ౪, ఆ. ౧౮.

దొడ్డులపుచ్చు. చే. ప. ప్రి. (దొడ్డుల+పుచ్చు. ప్రి.) కొల్లుపుచ్చు. "ఆ. విద్వము లై నభూవల మతి ప్రకరద్యుతు లన్నిదిట్టులం, దొడ్డులపుచ్చి కర్మచనుదోయ నడిం దలచి మించగా, ముద్దులు చూపుచుం బండిముద్దగతిం దొడమొద నాడు గాముద్దగజేతుం దలచి మ్రొక్కెద నీకృతి కార్యసిద్ధిన్." ద్వ. ౧, ఆ. ౫.

దొడ్డులనీయు. చే. ప. ప్రి. (దొడ్డుల+నీయు.) కొల్లుగా నిచ్చు, అంతయు నిచ్చు. "ఆ. పెద్దల నర్థులకొ పాతుల పెద్దగ నందఱి సూర్య యర్థ మున్, దొడ్డులు నేనె దానవరతుం డున్ తెకము నీకృతుండగన్." ద్వ. 3, ఆ. ౯౬.

దొడ్డువోపు. చే. ఆ. ప్రి. (దొడ్డు+వోపు.) కొల్లువోపు. (శ. ర.)

దొడ్డు. పై. విణ. (పం. తుంపి.) పూలకాయెడు దొన. పై. ౧. (పం. కూలవ.) 1. అమ్మలబొది "నీ. కురల దొన పొచ్చి రఘువీరవనకరణు, శరము దొన నేన బెండు సాము గానె."

రామా. గి. ఆ. ౨౯౯. భార. ఉద్యో. ౨. ఆ. ౧౩౦; 2. (సం. ప్రో. నీ.) కొండమొడిచితినుంటు, నిజివో. సూచికొండమొడిచియు. "ఆ. దుర్గ మంపుఃకోటు దొనదొన సుహసుహ, యూచి గాగ గొంతు నుని యెరిసి." భార. విరా. 3, ఆ. ౮౨. రామా. గి. ఆ. ౨౯౯; 3. (సం. ప్రో. నీ.) తెలుపు; ముడుగు. "ద్వి. ముడిడి ముప్పలాపరి సిగ్గ నమ్మి, దొనసిగ్గ తెగగొట్టుదురె తెట్టులెన." ద్వ. శ. సా. ౧, ఆ. ౨౯. పు. 3. శుభ్రవామ కత్తు లుంబుకొనుటాది తోలయంది. "క. మోతున నిచ్చెనయింబ దాటామలబందంబు మె క్కనగుదదోలొ, బోకగుకత్తులదొనయున, ముకంబున ముని నిచ్చె దొయ్యలి యెడుటన్." నురా. గౌర.

దొనదొన. జే. వి. తుగలం, మునురుటయం దగు ధ్వని కనుకరణము. "ఆ. కనువుమోద మువర దొనదొన సింగలం, మేగించె పెద్దబోగమునయ." నురామా. ౯, ఆ. 3౯. ఆము. ౩, ఆ. ౧2.

దొనయున్న. ద్వ. వి. (దొన+ఉన్న). సంభరిజేక మందరి 'రువు' యనెడిగడయందు కల్లెలవలన గలగుకొప్పు, రామము. (చవుటియొప్పు అని కొండలు. క. ర.)

దొన్నియ. వై. వి. (సం. ప్రో. నీ.) దొన్నె. "నీ. చేపట్టా తేనీ మ్రోర్చి వర గల్గినచిగురుజియూ కులదొన్నియలు కుటింది." కుటికా. ౨, ఆ. ౧౧.

దొన్నె. వై. వి. (సం. ప్రో. నీ.) సిగ్గ మొ. త్రాగుట కువయోగించుదొన్నె పక్షచమకము. "నీ. పక్ష చమకము దొన్నె దొన్నెన ముకు భవ." ఆం. భా. ద్వ. ౨౪౪.

దొన్నె. జే. వి. దొన్నె. పక్షచమకము. "నీ. నుతం బోకపొర్చి సుట్టిదొన్నెమిగోడ రంభావళాల పక్షు ముడి." ఆము. ౧, ఆ. 3౩. ఆం. భా. ద్వ. ౨౪౪.

దొప్పులగట్టు. జే. ఆ. శ్రీ. (దొప్పుల+గట్టు.) నుడు గుంబ గట్టు. "క. తిరుగక నిలుగక యాభీకర మేము లాచవంబు గాదింబుగా, నుని రెంటి నడుమ నెత్తురు, దొరగం బ్రవరించి నిండె దొప్పులగట్టు." వేం. వంచ. ౧, ఆ. ౨33.

దొప్పు. జే. వి. పడుట మొదలగువారియందు దనుధ్వని కనుకరణము. "ద్వి. విని దుర్లు దరికొయన

కాత్తు దనుదు, దుర్లు చూడుడు దరికొయన ధరశి, దొప్పున బడి శివత్తులు చేయుచును." మదికా. దీక్ష. 3౯. పు.

దొప్పుదొప్పు. జే. వి. శో రడిదొప్పులుమం దగు ధ్వని కనుకరణము. "క. వ్రే రెడుమెండ్లుక లిరు గడ్డుమూలగం చలయించు దొప్పుదొప్పున శోయం, గేలండివిగొను నెలవులశాలు దొర గంగ నమ్మలా యని యొలుబన్" ఉ. వారి. ౪, ఆ. 3౦3.

దొప్పు. జే. వి. 1. గడ్డుకట్టెగట్టు. "నీ. పొలను దొప్పుల నమ్మపులుల పెన్నొప్పుల గడలియొ బలు మాలు గలగి పొరల" య. ౧, ఆ. ౧౧౩. దశా. ౪, ఆ. ౨3౨; 2. ముంబుంబు. "నీ. తారెంచినచోట దారున కొరకాటి యొకటి రెంటి దొప్పు లురల నడుచు." నురా. ౪, ఆ. ౪౨. ద్వ. చారిశ్వు. ఉ. ౧3౦౮ వం

దొప్పు. జే. న. శ్రీ. 1. సంభోగించు రమించు. (ద్రా.); 2. దొంగిలించు, అవహించు. (వ్యవహ.) వి. వి. ౧౦౨, ఉపాంభము. (చూ. దొప్పులు పెట్టు)

దొప్పులుపెట్టు. జే. న. శ్రీ. నిందించి బుద్ధివెచ్చు. దొప్పు. జే. వి. భువోగవిశేషము. (క. ర. వా.)

దొన్నడోలు. జే. వి. అక్కగొంధ, పెన్నెయక. "నీ. పెన్నె రుంగను తెన్నె రుంగను దొన్నడోలు బన గను బోడు నక్కగంధ..." ఆం. భా. ద్వ. ౩3. దొన్నె. జే. వి. గడ్డుకట్టె యాడి జీవనము చేయు బోకకాది. ఉవా. దొన్నెరవాడు, దొన్నెరది. (క. ర.)

దొన్నె. జే. వి. (దొన్నెర+ఇ.) దొన్నెరవాడు; దొన్నెరది. "వ... కొండలు దొన్నెరలగుంబుల నవనా యని బడిదీగెల పెంబడి గాగల్రావ వాయు .." ప్రభంధ. శిరం. ఆం. భా. ద్వ. ౨౮3. "క. దొన్నెరొప్పు దగులొని ద్రిప్పెర ననులొగుంబులె ల్రక్కమును." వేన్న. ౨, ఆ. ౨౦3.

దొన్నెడు. జే. వి. (దొన్నెర+కుడు.) దొన్నె. "నీ. అంతుల చాచయ్యె యెడదొన్నెల పేకలి కనుచును చాచ గడలి." వేన్న. ౨, ఆ. ౨౦3. దొన్ని. వై. వి. (సం. కుములం.) 1. అందాచ గలియబడి చేయుయొడ్డును, సంకులమురకు. "ఉ. అంభకాలయెదురీచాచులు వ్రెత్తులు

భావశైల్యం, రాంధలం గూడి యొక్క యొగ
 మై వడి దొమ్మి యొగమ్మి..." వార. ౩, ఆ.
 ౧౧. ఏను. ౪, ఆ. ౧౭. ఆము. ౧౪; 2. జగ
 డము, వివాచము. "ద్వి. మిలికితో జగదగుము
 మోగన్నాగి. సుఖములుం బల్లె జొచ్చుచే
 పోరాడున దీనిని తుమ్మి వీరే" 3. తుమ్మ
 లేనద దొన గల్లె మడిగి." ద్వి. వారిశ్చ. ౪.
 ౧౩౩౩. వం; 2. నవనరుము, రాముడి. "శీ. అలవ
 భువోదీతమృత్యులైన జ్ఞానం గ్రస్తునలం తెమై
 దొమ్మి పొలిసి పొలిసి." నమూ. 3, ఆ. ౧౧.
 వరము, ౪, ఆ. ౧౦౩; 4. నమూనా, సంపు.
 "౪. శుద్ధిగా వా నవనరు దొమ్మిగా వేరెన
 గురుల..." పరము. 3, ఆ. ౧౧. వి. 1. దత్తము.
 "శీ. స్రుచ్చి శేఖరు మీన ముచ్చుట్టు రా ముడి
 దొమ్మియూర్పులదొమ్మి స్రుచ్చురిని." పర. ౪, ఆ.
 ౧౧౭; 2. నలవలము. "ఉ...శీ. దీనిని
 దొమ్మియూర్పుల దత్తము బలి భూగమీశి." ౪.
 దా. ౨, ఆ. ౪. ౧౩. 2. ఆ. ౧౧. ౪. ౧౧.

దొప్పగూడు. ద్వ. ఆ. ౨. (దొప్పగూడు).
 కలియు. "గీ. కవ్యభూమిద్వగ్ధావే గమనీయ,
 నిష్కంగా నిర్వి యోమ్యుని గోవు త్తెల్లొగ్గయ్యోని
 తెక్కలాగుల దొప్పగూడి భూషణానంది
 యాటని భాగడి రచ్చుడు." నీలా. ౩, ఆ. ౩౩.

దొడ్డుగూడు, ద్వ. ఆ. పు. (దొడ్డులు+అడు) 1.
దొడ్డుయ్యదొడ్డుచేయ్య (శ. ర.); 2. పెనంగ
లాడు, కలహించు. "ఉ...రొమ్మంకొ బ్రహ్మయ
సంకృతముకొ నాది దొడ్డుగూడు..." నరస. 3,
ఆ. ఇంక.

దొంగ, తై. వి. (నూ. ద్వయా) అంటు, యుగ్మము.
 “క...చేయదొంగ” యోగిదీవి తొనగరు విడి
 చనుబుదలన్.” అచ్చ. నుం. ౧౫౩.

[illegible]

"కేవల దూకుడు దుర్బురు, బాధ్యుడు ముందుగా .."
 భార. ప్ర. 3, ఆ. ౧౪౯. హరి. ఉ. ౨, ఆ. ౪౧; కీ. సామ్యమునొక. "క. దిగి వెంటికి కొరవలకే .." కు. నం. ౩, ఆ. ౯; 5. రీతి, వర్ణి. "చ. కులంబలాగ యిట్టి దిగి వస్తున్న పృథివి: కొందున్న .." భార. ఉపన్య. 3, ఆ. 3౩౧. నిలా. 1. సమానుడు, సాటియైన వాడు. "కు .. ఇద్దరేణులు" దిగి సప్తాష్టి లాభం బహుళం దుర్బురు .." భార. కర్వ. 3, ఆ. ౨౯. నిర్వ. ౩, ఆ. ౧౩; 2. స్త్రీయడు, ఉత్తముడు. "కు. అంతః కలగిందే దిగి యెవడు రక్తమునం గూతుడు కలగనిది తగి యిండునయముయ్య." దళా. ఆ. ౨. ౨౨౩. హరి. పూ. ౩, ఆ. ౧౩౦; 3. పెద్దవాడు, గొప్ప వాడు. "క... ఇంత జనానయన దెబ్బదనన నానతి యిచ్చెను, దిగి లేచిన రక్తయేయ దుది గార్చి మనసు." భార. నిరా. 3, ఆ. ౧౩౨. నిర్వ. 3, ఆ. 2౩.

దివోదాసు డి. ఆ. ప్రి. 1. యిద్దురుండు, భూమి, "క.
 తన మూర్ఖుడు నా దివోదాసుని! నేను
 బాపము నీచము చేసితిని." భార. నిరా. 2.
 3. ఆ. ౬౦. భాగ. 3, వ్యం. ౯౯౧; 2.
 సిద్ధము. "కా. పుష్పం బల్ల కరణమున మొదలు
 సంభోదము పొల్లెయినది, కల్పం గల్లము గాని
 గొల్లము బుర్రానిండు దివోదాసుని మిత్రుడై
 వెంట బంటు .." భాగ. ౧, వ్యం. 2. భార.
 3, ఆ. ౬౦౧. మ. ప్రి. 1. ప్రావృణిండు
 మొదలెందు. "క. దివోదాసు పుష్పం బాపము
 నరం దక్షిం "నీయించె .." భార ఉత్సా.
 3, ఆ. ౬౦౧. దం. 3, ఆ. ౬3; 2. బాండు,
 ప్రావృణి. "ద్వి. బాపము నీచేత నకుండుబాపము
 నయిల్లె బడి మే" దివోదాసు నకుచున్న
 బాపం దనుచు క్రిందిండు నీచేత నయిల్లె .."
 రు. రా. ఉ. ౧౦౪. పు.

దొరలెంచు. జే. ప. శ్రీ. (దొరకు ధా. శ్రీ) 1.
 లలితావతారము, దొరకునట్లు చేయు. "ఉ. నిన్ను
 నట్లుంకన చూచి వైస ముకటూ దొరలెంచు యిట్టి
 నిర్దియ్యుస్సామంతునిచేరి శీర్షమనసారము నంచు
 గమని గలంకిరిగె." కళా. 3, ఆ. రాగ. నా.
 మంధ. ఆ, ఆ. ౧౦౧; 2. కలంగడతేయు నుధ

విందులేదు. "గీ. దయించువారికి ప్రతిభక్తుర
నంబు దొరలించు" చాటుకోకములు." కాకి.

క, ఆ. ౨౫౫. కృ. శకుం. ౨. ఆ. ౧౨.

దొరలించుకొను. జే. న. శ్రీ. (దొరలించుకొను.)

1. చట్టకొను. "నీ దుశ్శాస్త్రవాదులు దొరలించు
కొనుకొ విశ్వరూపముఁ జాపురింక యేల." సిం
హు. క. 32. కృ. వి. 3, ఆ. ౫౦; 2 సుపా
దించు. "నీ. శ్రుతి కా విచటిః రా విశ్వాసు
మున గురువాఞ్చ దొరలించుకొనులు యెళుమ."
ప్రభా. 3; ఆ. ౧౨౪.

దొరకు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. చిట్టకు లభించు. "గీ.

శిష్ట శ్రేణి నిందోక్తమృతాదీ యెళుమ
దొరలెగడ యిచ్చి యిం పొనర్చు." ఉ. రా.
క, ఆ. ౧౩౨. ఆము. క, ఆ. ౧౨3; 2. కలంగు,
సంభవించు. "గీ. ..నీతోడ నచరి పోవునీర్గ గది
రకు నైన నీర్మితువుత్తి, దొరయలునెనె చల
పాటు దొరకుకన." భా. రా. యు. ౨౦౮౨
రాము. ౨, ఆ. ౧౧; 3. నీలగు, సాధ్యము.
"క...పాతాళమహాలాకముకంటెక లోక తెం
తో కల దావనిధి యెఱుంగ దొరక దొకరికిన్."
భాగ. ౧౦. నృ. ౧. ధృ. ౧౫౩3. దశా. ౨,
ఆ. ౧౧౨; 4. చట్టము. "ఆ. చిట్టపడియె
దొరకె తెదదె వగవడె, దులరె బట్టుపడియె
దగులుపడియె, నచ్చె నన గృహీత మయ్యె ననం
దగు..." ఆం. భా. కృ. ౧౧౫. వి. లభించుట,
ప్రాప్తి. "గీ. గాఢాబున నిశ్చింత గడనవారి,
కరయ నవదన రాగంబుదొరకు నాగ." ఉచ్చ.
౨, ఆ. ౧౦౯.

దొరకువకు చట్ట. ఆ. శ్రీ. (దొరకువకు - సాధ్య

మున) చిట్టకు వశము. "క. ఆరుదెం దన విక
టంబున, కరిగన దధికర్తవ్యం దంభిహరి నారెం
టికొ, దొరకువకు బట్టవారి కంధర వినియం
గొటికి వంటి తగ ర్పించెన్." వేం. వంచ. 3,
ఆ. ౧33.

దొరకునన్నానీ చట్ట. (దొరకునన్నానీ నమ్మించి

మోసపుచ్చి దొరికించుకొనిపోయెదొంగ. "గీ.
యతి ననుచు మేధావల నటవటిచిహ్నంబిం కటి
తేలి కన్నయం గొంచు నరిగె, దొరకునన్నానీ
యవమాట లెడము నాగ, వట్టుతుం దడిరా యెంక
దురసుండు." విశ. 3, ఆ. ౧౩౧.

దొరకొను. జే. ఆ. శ్రీ. (దొరకుకొను - సాధ్య

మున) 1. లభించు, చిట్టకు. "క...ఆరదంబు
దగం గడంగం నెవ్వరుం, దొరకొనకున్ దా
వికరి దోడ్చొని వచ్చినవాడు నుడంగన్."
భార. విరా. క, ఆ. ౩౩. భార. కాం. ౫, ఆ.
3౩౩; 2. సంభవించు, కలంగు. "ఉ. పురుల
తేల భేద ముగ భూతుక యేతున నీతి కాన్పానీ,
పుస్త్రుడు నుండగా నశీశముకొ భయముకొ
దొరకొన్చి .." భార. సభా. ౨, ఆ. ౧33.
కాకి. 2, ఆ. ౧3౯; 3. సాధ్యము. "క.
క్రతుఫలములు వడయుగ దుర్గలులకు దొర
కొనదు .." భార. ఆర. ౨, ఆ. ౨౪౨. భార.
ఆది. క, ఆ. ౧౦౮; 4. గాఢాబు, నిద్రించు.
"క. తనవగచినకార్యము దొరకొనుటకు భక్త
రాష్ట్రపుత్రుడను పొంగి పురోచను నిలిపిం
...చెయ్యుమన నిట్లనియెన్." భార. ఆది. ౩, ఆ.
౧౩౩. భార. కాం. ౧, ఆ. ౫౦; 5. లోకం,
మృతించు. "క. మరువాశము ద్రుంచుటకుఁజొరె
కాలక నాచునగలు నుడి పడియెడు నేరెత్తుకు
దొరకొనదు గనే, ననియహనాద పొందు సుపా
దించు." భార. ఉచ్చ. క, ఆ. ౧౨౩; 6. నిద్రి
వకు, లొంగు. "క. చని మదనాన్నికాల్లంపను
కడ నిట్టాయ్నగాడ్చు దండడి నిగదంపను నూరా
ర్చుగ నభి దొరకొనమిఁ వెనుటమును గీతకుం
దానరితోన్." భార. విరా. ౨, ఆ. ౩౦.

దొరకొల్పు. జే. న. శ్రీ. (దొరకొనకా. శ్రీ.)

దొరకొనలేయు, సంపాదించు. "క. మర లొక
మహాభక్తర మ్మాచరించు చలించి ప్రవృత్తువద
మిగులం, దొరకొల్చి." భార. సా. ౨, ఆ. ౧౧౩.
దశ. 2, ఆ. ౯౪.

దొరకొలు. జే. వి. (దొరకొనకా) లభించు, ప్రాప్తి.

"దు ..నీయాజ్ఞం ఆత్మ నిర్మలగా, దొరకో
లచ్చిమె యెల్లకార్యముల సంకోచంబ మూడు
లకొ, కరణం బాదలందు నీవ యనువికారములు
భాసిల్లంగన్." హరి. ధృ. 2, ఆ. ౧౪౦. భార.
ప్రే. 3, ఆ. ౧౦౫.

దొరకొలనన్నానీ. చట్ట. వి. నమ్మించి మోసపుచ్చి

దొరికించి పోయెదొంగ. "గీ. వేసులు నీని
నమ్మించి తెనుక నాచుకొనన దొరకొననన్నానీ

యనగ తెలయు." అం. భా. ద్వి. ఆం ప్రబంధ. ౭౯౪.

దొరపు. చే. న. శ్రీ. (దొరయథా. శ్రే.) 1. కలగఁ జేయు. "నీ నరసింహా స్థలదొరపుచేష్టకృ మి యరిగేడిమూల నవ్యావృత్తంబు." చంద్రి. ౫, ఆ. ౧౦౪; 2. ఉంచు. "చ...యదేరకంకారపంబులు కర్తనాని మాన్యదొరదొరవన చలదొరపరువంపులై మత్తు తెలుగున..." చంద్రి. ౪, ఆ. ౧౦౩.

దొరయంచు. చే. న. శ్రీ. (దొరయథా. శ్రే.) 1. కలిగించు. "నీ చలిచూపులవాని నీమించుదొర యించుదొరయంచుకాంచనాంబరమువాని." పను. 3. ఆ. ౪౩; 2. ఉంచు. "క. భరతాగమవృత్తం తము, భరతీపాలమమీను తెలదొరతో, దొర యించు దవృత్తాను, నయంభరిస్తానాంధుఁ బాక్షాపించు." చంద్రి. ౪, ఆ. ౧౦౩.

దొరయ. చే. ఆ. శ్రీ. 1. తగులు, అంటుకొను. "చ. అలకు తెలుగంటుచోడ గడు నర్తి నాకెడు తేల రాత్త పేరులు పవరించుచుం దవృత్తధూళి పెయిం దొరయంక నేల తగ్గులమిది గొలిచిండుకనవు .." మాన్య. ౧, ఆ. ౨౫౧; 2. పూనముగ, పాటియగు. "చ...రాజేంద్రాక్షులతో, దొరయంగా కరుణ దెట్టివాడును ననుభుండే..." వరాహ. ౧, ఆ. ౧౩౯. భార. కర్ణ. ౧, ఆ. ౨౫౧; 3. కలుగు, జుండు. "శ్రీ. దానల దొరలకు నీటుండేదనలు దొరయంకలకె పరులింక నకలితోఁ గలది కెదుర." దళా. ౧, ఆ. ౨౩౮. ఉ. రా. ౧, ఆ. ౨౩౨; 4. జరుగు, ప్రవర్తిల్లు. "చ...గంధీరాపురోస్తృకృతముల్, దొరనెం గన్తులనందువై జవలు నంగి" నీచి పునాదించక గన్." నిర్మ. ౧, ఆ. ౧౦౦. రామా. 3, ఆ. ౧౧౩; 5. దివ్య, శోభిల్లు. "చ. హరి శిరుగీలుఁ బామరయందును జక్కము పాపజన్మముల్, దొరయంగలిగె..." రామా. ౧, ఆ. ౮౨. కళా. ౧, ఆ. ౧౦౪. చిన్మూ. నయత్తమగు. "క. హరుఁ దనుపేటికెరారుడు, నరభవముగ ముగ్ధులులు జువచాగములకొ, దొరనీ యెనదెను జొగ్గినయెరులునుమిది నయమొంద్ర యుచిదల తలచున." వాసిష్ఠ. ౧, ఆ. ౧౧౯; 7. తగు. "చ. నరనుతు నిన్దుహేంద్రునినాభు పరింపుము రూప నందచకొ, దొరయ నువండు నీకు..." నైమ. ౫,

ఆ. ౧౩౨. రాఘవ. ౨, ఆ. ౯౫; 8. ఉండు. "నీ. పులకలు నిందార చాదమిచేహాలు ధూళి ధూనుకపై దొరయనీవు." నాంప. ౨, ఆ. ౧౦౮. రా. ౨, ౫, ఆ. ౯; 9. పచ్చు. "నీ...నదిదొరలో నంధింప దొరయచేక." తుక. ౧, ఆ. ౨౫౩. న. శ్రీ. 1. పోలు. "క. అరయగ నాలుగువిధ ములు; బరలగుఁ జతుష్పదవృత్తి బరలినగోత్రకొ, దొరయంచు నందొకఁ దెవరిన, నరలన నర్థవ వర్తనము నుంటువదన." బార. ఆకు. ౪, ఆ. ౨౮౫. కాళి. ౪, ఆ. ౧౦౧; 2. తాను, స్వీకరించు. "చ...యదేరకారాల్పంబునవా కలం గలనీ ప్రవహించునెంచుటినీటిరేకువలకొ దొరనీ మందగతుల దిగుననురవనంబులకొ దాక్కొని..." ఉ. రా. 3, ఆ. ౧౯౧; 3. (ముఖ్యులతో) పొడుచు. "శ్రీ రాధాభర విలమం దొరయరాల్పిలకొ నిజోరస్థులీ, రారాజు జీవాని రాఁ దిలిది..." ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧౫౬. చా. ద్వి. ప్రవేంది "చ. అని తోళిండు కలంకజేరి పసుపకాంభోధిపద్మండు తచ్చునికెవ్రాము ప్రవృత్తవృత్తి గని పవ్రాదంబు వాటిల్లె నీయనవచ్చికి హారముల దొరనీ యన్నా నాల్గునాళ్లయ్యె ధూజననంతుల పెల్లి నైన భుజియంచకొ తోడనకొ వేడుకన్." ఉ. రా. ౨, ఆ. 3౫౧.

దొరలకయిండు. చే. ఆ. శ్రీ. (దొరలక+ఉండు.) ఉరకొను, ఉదాసీనుడగు. "క. ఇరువదియేండుల తనపాల, మొరుండు గుడుడుచునికొ యెఱిగి యున్నెనియుఁ దా, దొరలకయెన్నెనియుఁ దక్కని భోగము గుడిదినకనిచా లైరాత్తన్." నిర్మా. పున. ౪౩. శ్రీ. చక్కలికె. బ్రహ్మో పూమీ ద్వాని ర్వింకరివార్తికే. యాళ్ళ. పున. ౨౪.

దొరలంచు. చే. న. శ్రీ. (దొరలు ధా. శ్రే.) 1. రాంబడు. "నీ. భానుచ్చరితి మూలదిన చుక్కలగొని దొరలె తెవనగాలిచ దయల వండు." పా. ౫, ఆ. ౪౦. కవిక. ౪, ఆ. ౧౧౧; 2. తిరుగు, బదిలీయించు. "క. మరలకొ గర్భము జుమ్మమరణము నిరయమును మఱియు మఱియు నటు నిరంతరనంబున్నచివక్రంబున, దొరలి నయం జొందు మర్దులొడుకభులున్." కవిక. ౫, ఆ. ౧౧౩; 3. కలుగు, సంభవించు. "నీ. తెలు పెంబు

గండు కైరీరలు బొడుగన్న తెలుగు బొం
కేయడ దొలబానో యని. యె. రా. బాల.
౨౦. అచ్చ. యె. ౪౩౫; 4. కలియనూడు.
"గీ. బ్రహ్మ బగ వేలపులూగు దొరలి యున్న,
బడియనోక్కంపురుల బాట విడిచె." కాశీ.
3, ఆ. ౮౫. ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౧౫౬౪. యె.
5. అలికయించు. "మ. తదనననోహరాంగమణి
మండన నీగురువాన యంచు శ్రేయ దొరల దిన్న
నింది నృపులన్నన గాంచి..." శుక. ౧, ఆ. 3౪౦.

దొరలయ్య. చే. ప. ౧. (దొరలు ధా. ప్రే.) 1. కలుపు.
"నీ నిగరపుమోని శేవియలతోన దొరల్ని తెలవ
లిచ్చిన నంకినీచు గొన్న." వేం. పుం. ౪, ఆ.
౨౪౧; 2. మార్పు. ఒకదానిమాటుగా చేయు.
"ఉ. ఆయనిగాని కీట మరురాలయముఖ్యము
లాకె వర్తకృష్టయ్యుండు కై నిజోద్వి నగునీకి
ద్రవనము దొరల్ని కావననంబు శేర్పు..."
అమ. ౪, ఆ. ౨౮౮.

దొరవచ్చు. చే. ఆ. ౧. (దొర+వచ్చు. సాటియగు,
నమానము. "నీ దొరవచ్చు ననవచ్చు దోయ
బాహుమూర్తి కథిరాకులక్షీమగ్రమహిమ." ధీమ. ౧, ఆ. ౧౦౬. భా. యు. కా. ౨, ఆ. 3౪.

దొరది. చే. ది. కొలజ. "క. క్రీడి తెలుగండి కను
గనగగడించుచు నొందుదొరలిం జని యచ
టక, బాడ భయంకర మగుచును, నోడిగ త్రూవ
ముడిగి క్రొల్పులి యయ్యెన్." కై. ౫, ఆ. ౯౩.

దొరసాని. ద్వి. ది. (దొర+సాని) రాష్ట్ర, రాణి. "గీ.
సాని మాదొరసాని సాహెంగముగను, కావన
వదాంబుబద్ధంధ్యమునకు నికులులను శేరి నావని
దిన్ననింపు, నశ్యు లింకెవ్వరును శేర యవల
నిచును." (1) ౨, ఆ. ౧౫. ౪౯౦. 3, ఆ.
౧౦౨. ఆం. భా. ద్వి. ౧౦3.

దొరనెము. చే. ది. నిరుటికి మెనకటివనకృము. "వ.
దొరనెమునందు చుట్టూని తొరణకట్టె మతో
నిభాగమున, నిరుదు వయోజాశరయనేయనకు
దాస్తెన వరమానకృతరమన నొప్పి హేమ
కలగంబులగున ముండదేదీక్షి, గనిభయము
చుట్టుగన కొనిలిట్టులు గాకయుండునో"
ప్రదా. ౨౮౮.

దొరాదొర. చే. ది. పెద్దదొర. "నీ చేసినయది
మొదల తెలుగి భద్రుడ దొరాదొర తెల్ల వన

కుల్ల బరలవాడ." అనంద. నీతి. 33. రాష్ట్రా.
౧, ఆ. 3౨.

దొరుగండి. చే. ది. (దొరు+గండి.) నిండినట్లు తెలు
వడికి బోవుటకై మొర్రుబడిన దొరువుకూడు.
"నీ. మడుపులు మరుకాలడి బుట్టి దొరు
గండి ప్రంథలు పెనుబొంకి ప్రంతక లయ్యెన్." వారి.
పూ. ౬, ఆ. ౫.

దొరువు. చే. ది. 1. నడబాని ఒకవిధమైనతెలుసు. "క.
తిరుకొనము నూలు లాటయ్యె, తెలుపు మడుపు
లొంతుకుంటు తెలమ పడిన కోనలు బుగ వాగు
దొన కల బిగుండము కాల్య పీచు బాని దొరు
వులన్." హం. ౪, ఆ. ౨౮౧. రాఘవ. ౨, ఆ.
౨; 2. కొలమ, తెలుపు. "గీ. తోచె హరిజాంక
నింబులు వాచుతోడి దొరువుగలి నంబరము
మడిగరణి నుండె." వరాహ. ౪, ఆ. ౧౪౩.

దొరువుపట్టెడ. చే. ది. గంతయెద్దలవోక క్రింద తగి
లింపెడపట్టెడ. (క. రు.) ఎత్తమట్టికిరిలింపెడు
పట్టిక. (ప్రా.)

దొలుము. చే. ఆ. ౧. కలియనూడు. "వ. ఎదు
రుగ వచ్చి పొంద్యభరణీకృతుడ ద్రువును గాంచి
నేడుగా, నుదినము మీరు రాక గలవతోధన
మొల్లెడు గల్లె బ్రోలింబుడ దని యెట్లఱు
దొలుతి భద్రగమలు తెల్ల వచ్చిలి . విజ.
౧, ఆ. ౧౫౫. శుక. ౧, ఆ. ౪౮౬. ప. ౧. ౧.
1. పొందు, ప్రాపించు. "వ. తుంటి తొలగ
దాటియును మారక తోణెవట్టి వచ్చుగా, బల
వియు గొప్పు బాడి పెడబాయగదొరిచియు
గీల లీలకై, బలచి కలంగదేసియును బంబగ
నొట్టక నొప్పుమావడి, దొలునరాక్షసాంగుల
దొర వశండు నిమేషమాత్రగోన." వారి పూ.
౬, ఆ. ౮౯. (దొలునగు. అమమ ద్వి.) పం. ద్వి.
3, ఆ. ౪౫; 2. రుచించు. "క. నొలై బ్రాహ్మణ
కవ్యక, దొలునకూర్చుండు క్రీతితో నొక్క
టియె, తెలుగ భట్టిచివరమా, బుట్టివ
యతండు చండాణుడ దగున్." విష్ణు. అపా. ౧౩౯.

దొలుక. చే. ది. గల్లు, అంతస్సృటియైన పైవనపుత్తు.
"క. వలవనికెత్తుచునడుగుల, బొలియె యె
నేమిలయములు రెంకాతని, నులు మాఱగ రని
నింబము, దొలై దుచి మాని నిడ బొడిచిన
మాట్టిన్." కవిక. ౨, ఆ. ౧౯౩.

దొంగు. డి. స. క్రి. దొంగిలించు. "నీ... అన్నీవ్వ
నంపునారవంబు, తెగంగ నంగును పేర్చడ
తేయక యక్షమూర్తి దొంగిలించి యే నక్రమమున."

భార. నభా. ఆ. ఆ. ౧౪౩.
దొంగు. డి. స. క్రి. దొంగిలించు. "ఉ. కమ్మని
యూర్పుగావ్వు చలకన్ద్రువచమ్మలభూత యూ
తగా, నమ్మియు సుర్ర మూర్తి దొంగవ... పాంచా.
గ. ఆ. ఆరా. క్రి. రు. మా. ఆ. ఆ. ౧౪౩.

దొంగు. డి. స. క్రి. పొడుచు; రంభిముచేయు
"చ. వడి వరు ద్రిక్కి ముక్కున నవారణ
గమ్మలు కొల్లల బొల్లుబొల్లిడి వసుంతువాయ
నములీల నుడియనమోవక ర్తియై, యునుగక నీడు
నాకు గడు నుగ్గమగా నొనరించె .." హరి.
భూ. రా. ఆ. ఆ. ౧౪౩. నరన. ౧, ఆ. ఆ. ౧౪౩.

దొంగు. డి. ఆ. క్రి. దొంగిలు. "ద్వి. రాజునుభార
సొల్లనీడమై చంద్ర పాలిక ముగియింబును లేజ
రింగ, దొల్లబండియను చైత్రుని ప్రక్రి. నేల,
దొల్లంగ దమ్మ..." హ. మా. క. ౧, ఆ. ఆ. ౧౪౩. భూ.

దొంగు. డి. వి. 1. హరి, దిక్కు. "క. అనురుల
కమ్మకము పొయ్యుట, పొడంగడు పాములకు
బాలపానీసహాక్షి, కొనంగనంపుకు వేలిక,
కాన నూర్పుండంగెట్టె చేవారీతులన్." భాగ.
రా. నల్మం. 3౧౬౬ భక్త్య. ౧౩. ప్ర. ౧౦; 2.
పాము. "నీ. దొవ మనంగను దొంగు దొంగు
నా గనటా నా బాంబుగా వనర్పు." ఆం.
భా. ప్ర. ౧౦; 2. దిక్కుము, అంబము "నీ.
కవదొనల పూని వెంట అక్షణము నడవ, రాను
కన్ద్రుమ నావెంట రా నెయ్యగ, మొనరిలివ
మేని రాకానీదొంగు నాని, యవభృగ్పూర్వ
నగును నోయధిప విడుడు." చం. రా. ఆ. ఆ.
౬౧. అచ్చ. 1౩; 2. 4. బాధ, నీడ. "ఆ. కొంత
నీడ నొల్లకొర్రులు సమహార, మట్టువారి నింక
దొంగు లేడు." భా. రా. యు. ౨౫౧. భార.
కాద్యో. క. ఆ. ౧౪౩; 5. సంబంధము. "నీ.
చదువుతోడిదొంగుని చాలించి మునుముక్తి నీర్థ
మాడెద నన్ను తెచ్చ వడలె." రుక్. క. ఆ. ౧౦౫.

దొంగు = దొంగు. (క. ర.)

దో

దో. సు. వి. ౧. భం. వ. బాచంపు. "ఉ... కడియ
దంకములు దోల నడువిన బాదనొకొ రా, వెం

గట గలవందములు చేసిన యున్న యదువృం
బనన్." వి. భ. 3, ఆ. ౧౦౩.

దోచు. డి. వి. దోచుట. (క. ర.)

దోచు. డి. ఆ. క్రి. ఇంక, తగ్గు. "నీ. ఉత్తల
మగుడు దొల్లమొరంగవార్డుల లేకయెవకు
దోచకయ్యె." కి. కమ. 3, ఆ. ౨౧౮. స. క్రి.
నేలను ఎరుగా తెచ్చు. (క. ర. వా.)

దోచుడు. డి. వి. (దోచు ధా.) దోచిన దోచుడు.
(క. ర.)

దోచుడుపాము. డి. వి. (దోచుడు+పాము) దోచు
నట్టిపాము, తప్పునా. "నీ. వరుగు దప్పునా
దోచుడుపాము నాగన్." ఆం. భా. ద్వి. ౨౩౦.

దోచుడువార. డి. వి. చాలక్రి. చాలమేము, నూత
మడి. (క. ర.)

దోచుడు. డి. ఆ. క్రి. (దోచు+అడు.) దిక్కులు
నేలమై నేడు రాని మోకాళ్లతో నడకు, ప్లాకు.
"క. తోలిని పొట్టెరేలు, నేరి దోచుగాడి లేచి
నిలచుచు బడుచున్, నేరిమలెనే నేనుకొక
చిచ్చు కొంత నొనసాగియెన్." పార్వ. ఆ. ౧౩.

దోచుడు. డి. ఆ. క్రి. (దోచు+అడు.) ప్లాకు.
"నీ. దోచుగాడుగ నేర్చి చైత్రులు కృశించి,
తొంటిమీద మేది మేదిని గుంటుబడగన్." రామా.
3, ఆ. ౧౪౩. చంద్ర. ౨, ఆ. ౪.

దోచు. డి. ఆ. క్రి. 1. (మేని)తో లొరియు,
చర్రము తీడు. "నీ... తెచ్చు దోయనవాడు
బ్రక్కయెముక, మురిసినవాడుకు మొగము దోచిన
వాడునై నొచ్చి .." రామా. రా. ఆ. ౧౩౩;
2. ప్లాకు. "న... దొచ్చియు దొచ్చియు
తెరియించి తోలియు దోచియు దోచియు...
కృతాంతునమ్మిధిని తోయి." శివరా. క. ఆ. ౧౩.

దోచురు. డి. వి. చార్పుము, దొంగతనము. "నీ.
దోచురు నాగను దోచెద మనంగ దోచుడు
నాగను దోచు నాగ, దొంగతన మనంగ
దొంగతన మనంగ తెచ్చెయి తెచ్చె..." ఆం.
భా. ద్వి. ౨౮౨.

దోచు. డి. స. క్రి. 1. కొల్లగొట్టు. "నీ... కుగ్గరి
యన్ను లైస. నీ. రాక్షసులు దోచిపోయియు
రాక్షసులు లభించినట్లె తెల్లవై చైరి ధిరి." హరి.
భూ. ఆ. ఆ. ౧౩. మరు. క. ఆ. ౨౦౦; 2.
దొంగిలించు. "ఉ... నీడెద ప్లాడు దోచునా,

విక్రమ వామ ముందు మది మందుగ వారి నక్క
దక్కదన." ౩౯. ౪, ఆ. ౩౬. య. ౪, ఆ. 3; 3. (అధికముగా మొనముచే) గ్రహించు
పుచ్చుకొను. "నీ. అప్పుడాకల ముందు యాయ
జామల ముందు దొరలచే నుకలు జోచువారు." ౪౦. ౧౦, ఆ. ౧౦౫. ౪౯. ౧, ఆ. ౧౨; 4.
లాగు, అగ్నించు. "నీ. వల్కులంబులు జోచిన
మంగువార, తెలుజోయినవారల జేరువారు." 41.
ఉ. హరి. ౧, ఆ. ౧౦౭. రామ. 3, ఆ. ౨౦;
5. అభినవించు. "౪. ప్రాణమల కెక్కు దిగు
నాప్రాణేశ్వరి జోచిదొనియి .." భా. రా.
15౫౦. ౧౦2.

జోడుపు. ౮౨. వి. (జోడితి+అడుపు.) జోడితివలె
మంత్రాంతరంగ గలదానిము, కష్టి శరము.(౪ ర)
జోటి. జే. వి. అందరిపొట్టు మొనమనవారిని జోయుట
మనయుక్తముగా మంగరవిల్లిజోడినవలె, చివర
మకరగా చిన్నకళ్ళముకల్ల కట్టినగద. "రగద.
గుమంతులవారల జోడితి కొద్దు కొద్దుకు మంత్ర
జోడితి." హరి. ౪, ఆ. ౧౬. భా. ౪. ౧౦౫.
జోడితివల్ల. జే. వి. జోడితివలె మనమునగుసా
ధరము. (౪. ౨)

జోడుచి. జే. వి. (జోడు+చి) 1. జొంగ. మట్టు
లుడు. "నీ జొంగ తెచ్చులిండు జోడుచి
మచ్చు జాడకాడ భవంగ దిద్దరుండు వెలయు." 1.
అం. భా. ద్వి. ౨౯౧, 2. కొల్లకాడు. (౪. ౮);
జోడిడి. జే. వి. (జోడు+డి) 1. జోడుచునటు;
అపహరించుట. 2. కొల్ల. (౪. ౮). బ. కాల్పిదా
విశేషము. "నీ. పెంచులజేరి జోడిట్ల గాలిటులు
నరిజేరి పుటలెడు చాకిమాటు." హం. 3, ఆ.
౧౪౬.

జోడిడికాడు. జే. వి. (జోడిడి+కాడు.) 1.
జొంగ; 2. కొల్లకాడు. (౪. ౮)
జోడిడియాటలు. జే. వి. బ. కాల్పిదావిశేషము.
"నీ. మోచునంటిముతే జోడిడియాటలు..."
౮౮౦. ౬౩3.

జోడు. జే. న. శ్రీ. (పుష్పాదులను కలల) పెట్టు
కొను, చొప్పించు. "౮౨. తెలిమొము లరజోడు
దగిచినదాచి, జలగుమనగులొక తెంగల్లరేకు,
లొనమగొ జోడి యున్నకల్లార్లకుమగంధంబు
లాగుబుగొ జోయ." ద్వి. హరిశ్చ. పూ. ౯౨౦.

చు. ద్విశ్ర. ౫, ఆ. ౨౯. వి. 1. కొల్ల, జోడిడి
"నీ. కలలి మాయాక నిప్పించు దొలగె
జోడిటి, యాడుదాని జేనంటుక దళము లెద్ద.
తనము నభిమనమును దొల్ల గడగల లలికి, నిలిసి
జోడిచ్చువారు తెలియ రపుడు." అము. ౨,
ఆ. 22. దళ. ౨, ఆ. ౪౧౦; 2. పూర్ణాన
కము, సర్వపును నిచ్చుట. "నీ. లాభ్య మొన
లింకె నక్కమూర్ఖు యపుడు, కొత్తకొత్త దొర
లెల్ల జోచ్చు నొనగ." ద్వి. ౧, ఆ. ౧౨౯.
దళ. ౨, ఆ. ౪౦౯.

జోడుకాడు. జే. వి. (జోడు+కాడు.) 1.
జొంగ; 2. కొల్లకాడు. (౪. ౮)

జోడుమారు. జే. వి. (జోడు+మారు.) అరుగులు
మున్నగువాని జల్లుకొట్టకుండుటకై తాటియా
కులు మున్నగునవి జోడి పెంచినవారు, అంత
శ్చవి. "నీ. జోడుమా రనగన జోడు నంత
శ్చవి..." అం. భా. ద్వి. ౨౧

జోడుపు. జే. వి. (జోడు+పు.) 1. జోడుచునటు;
2. కొల్ల. (౪. ౮)
జోడుకాడు. జే. వి. (జోడు+కాడు.) 1.
జొంగ, 2. కొల్లకాడు. (౪. ౮)

జోడుమందు. ద్వి. ౪. శ్రీ. (జోడు+మందు)
కొల్లకొట్టలు "నీ. నిమనమనగిమనమనకెక్క
కటికా కులచే నిట్లు జోడుమందు." నిం.
హరి. ౪౦.

జోడుకొచ్చు. జే. ఆ. శ్రీ. (జోడు+కొచ్చు.) నురి
ము. "ఆ. జోడుకొచ్చె నటు జోడు నురివడె
న నంగ .." అం. భా. శ్చ. ౧౧౬

జొగ్గ నం. వి. ఋ. పుం. 1. కొల్లవాడు; 2. దూడ;
3. నులియచు కనికలముజేర్చు భవము నుసా
దించి జేయించుకది; 4. ముసాటులు చేసి భవము
నుసాదించి దానిచే బ్రదుకువాడు. వి. (ఋ.
శ్రీ) ఋ. పాట పిడుకవాడు.
జొగ్గి నం. వి. కళ. శ్రీ. 1. పాడియాడు; 2.
కొల్లరి; 3. పాచియదాది.

జోడుము. జే. వి. 1. భవములను బలము పచ్చుకొల్ల
శ్రీ పెట్టుకొట్టివానియునంగరలొడిము; 2. నూకు
నుకరముగా జేర్చుకొల్ల యక్కదక్కదె తెల్లన
కొయ్య పేకులను దిగకొట్టుకొనగరలొడిము.
(౪. ౮)

దోడసి. వై. వి. (సం. ద్వాదశి.) భక్షమంథలిపంత్రిం
దవలికి ద్వాదశి. (శ. ర.)

దోడుమి = దోడుమ్మి. (శ. ర.)

దోడుము = దోడుమ్మి. (యా. దోడుముదారి.)

దోడుముదారి. దే. వి. (దోడుము+దారి) అనుభ
విశేషము; భద్రవిశేషము. "సీ. కలవకెప్పలికాని
బలిమిఁ గారుణిజేన చికిరికడుముగారి వెడఁగఁ
జారి." చంద్రా. 3, ఆ. ౧౦౩.

దోడుమ్మి. దే. వి. అయ్యధవిశేషము; భద్రవిశేషము
"సీ. మోపిమున నెడఁకూపులపాడుమోకమ్మి
దోడుమ్మి గొంది .." ఉ. రా. 2, ఆ. ౧౧౬.

దోడుమ్మిదారి. దే. వి. (దోడుమ్మి+దారి) దోడుము
దారి. "సీ. తిమ్మకర పాలుచికిరిదోడుమ్మిదారిబలిమిఁ
నెగటారి నుర్రుర్రుపొంగుణమున, మఱిమెగటారి
రావూ క్రవరులచేర, కిమిమిమి - మడిములగోడి
వెలిమి." మనల. ౧, ఆ. 3౯.

దోడుయమునము. య. వి. (ఆ. ఆ. ౫.) 1.
మిక్కిలి కలియచున్నది, 2. మిక్కిలి తిరిగి
జేయుచున్నది.

దోడుయ్యుమానము సం. వి. (ఆ. ఆ. ౫.) మిక్కిలి
కలియ జేయఁజేయుచున్నది.

దోడుయమానము. సం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1.
మిక్కిలి కలియచున్నది, 2. మిక్కిలి కలియ
చున్నది.

దోడుయ్యుమానము. సం. వి. (ఆ. ఆ. ౫.) మిక్కిలి
కలియఁజేయుచున్నది.

దోనమ్మ. ద్వి. వి. (దోని+అమ్మ) దోనబాణము.
"సీ. దోనమ్మ లం చన గొల్లకరములు .."
అం. భా. ద్వి. ౨౦౩.

దోని. వై. వి. (సం. ద్వాదశి.) 1. దోని, నీరు నిలు
చుట కేర్పఁబడవలయు. "సీ. కటికంపుదోనుల
బరంగగొట్టికంపునీటిబట్టకర జ్జాటి బాటి."
రస. ౫, ఆ. 2౧. ద్వి. రి. పా. ౧, ఆ. ౯. పు.
2. అనిల, ఎత్తుడునీరు పోయటమై తొలిచి
కాలువమొదట నుంచుకొని ప్రాంత మున్నగునది.
"వ... అయ్యెరఁగము మంగిలమానిని వెడరునకు
నంటఁగట్టినవాఁడెరువకం బాఘాకించి దోనిం
బడి చని..." హంస. ౧, ఆ. ౧౯౫; 3. నీరు
పొయిట కేర్పఁబడవలయు. "సీ. నైర
ములబన నెక్కులర కలఁబ. బాని చేర్చిగట్టి

కంపుకొన బడఁగ." పారి. ౫, ఆ. 3౮. భా. సం.
3, ఆ. ౧౬. వి. వి. దిష్ట. (యా. దోనమ్మ.)

దోన. వై. వి. (సం. ద్వాదశి.) 1. దిష్టచదమ,
ద్రోణి, 2. కాష్ఠంబువారిని. "సీ. ద్రోణి యగు
దోన యనిగను .." అం. భా. ద్ర. ౧౫2; 3.
జీలగడుగునాసాధనము. (శ. ర.), 4. సారి
వాడు చాచు చుట్టెమిమ్మము. "సీ. కుంబెడుగల్లు
గుంక గూటంబు భగ్గంబు ముడెద్రొమ్మడువట్టె
వలసి దోన" హంస. ౫, ఆ. ౧౧.

దోనెడ్డొడ్డు. ద్వి. ఆ. ద్ర. (దోన+దొడ్డు) ద్రొంది
మోకరించుకొను. "సీ. కరహాకరకవట్టముఁ
గొమ్మకొని కమ్మకవి దోనెడ్డొడ్డు చొదింతి
డిగియె." పం. ౫, ఆ. ౬.

దోను. దే. వి. చుకము. "క అనీధి కల వింక
నగరా నేనము కేలగిలముకరములమోదక, మెదా
కదులు తెక్కులగో నిలుచుం గరులమోది
దోనులకరిగెన్." ద్వా. ౫, ఆ. ౧౬3. ఉ. రా.
3, ఆ. 3౦౪.

దోనుటి. దే. వి. అన్నియు "సీ. దోనుటి దోడు
నినే ప్రేమఁ గోరిలములు పొటలనకాకరట్టవ
ములు." చంద్ర. 3, ఆ. ౧౧3. మ. చంద. ౪,
ఆ. ౨౪౧.

దోనుతెర. ద్వి. వి. (దోను+తెర) దోనులు చొర
పండి మంచముచుట్టు పెయిలగుడ్డ, చతుష్పి.
"ఉ. క్రమంబున భువ్వకంపు, నుచ్చరిలంగ
దోనుతెర లుచ్చరి మెత్తి..." అమ. ౫, ఆ. ౧౦౪.
దోము. దే. వి. 1. అచారము చేయుట కట్టక మును
పాటుకొనుట (శ. ర.), 2. కిచ్చుచాచు, ఉచిర
భము. "సీ. దోదకంపునై యలరు దోము."
అం. భా. ద్వి. ౧౫౬.

దోయము. దే. వి. బ. బాలికా ద్రోణిశేషము. "సీ.
అచ్చునగండ్లు దోయములు దాగిరిమాతల
నాఁగఁగములలాట..." ది. ౯, ఆ. ౮౧. ఇందు.
౫, ఆ. ౧౪3.

దోయి. దే. వి. (సం. ద్వాదశి.) 1. జీత, దోడు.
"క. నీయబడేకము దనచే, దోయబుచ్చు దోడు
గాఁగ ద్రోణుఁ గడచి... నెన్నము... కలఁగఁ
జేనెన్." భార. ద్రో. ౫, ఆ. ౨౩౧. కాంచీ.
౫, ఆ. ౧౫౩. అం. భా. ద్వి. ౧౦౦; 2. కల
యక, పొంగకల్లు. "సీ. మున్నకాఫీసుకంత్రి

మానమలకు, వనమ వేదాసవాసీను లైరి తగ
విభూవరలు పోవురములదోయి వోదె." దశ.
క, ఆ; ౧౩; 3. సామ్యము, పోలిక. "ఉ.
ఎక్కుదోయిపో యలమ్మగేక్షణమేనీ నెక్కి
దానిన్" విజ. 3, ఆ. ౧౪. విజ. సహాయము,
తోడు. "నీ. యమనాజలానీల చూచివచ్చితి
తెల్లవ జగ మెల్ల కల్లనైవ, నీవన మలీ గుంరా
దని వారి లక్ష్యే దోయి గా నమ్మతాల్లిఁ బాయ
కుండ." ద్వ. క, ఆ. ౧౦౨.

దోయకట్టు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దోయి+కట్టు) రెండు
భాగములుగా నీలు "ప .. కత్తిసవాయనం పదు
లాని దోరయంధరి దోయిట్టిరి." పారి. పూ. 2,
ఆ. ౯౨.

దోయిది. దే. విజ. (దోయే ధా.) రిత్తమానము.
"నీ. అనిన వృషకేతుఁ గనుగొని యనిలసుకుండు,
వలికివారము కుంగినబంధుడైన, ప్రతిని లెన్నేని
ధర్మసంభవమియెది, నవము దోయిడిచేతుల
మనము దెట్లు." తై. ఆ. ఆ. ౧౫. దే. ౫, ఆ. 3౧.
దోయిలి. తై. వి. దో. (సం. ద్వయ్యా.) 1. దోసిలి,
అంజలి. "నీ. శ్రవణులహంజితకయ్యం, బహుతా
వరుల నలక నందియె గమన్." కాశి. ౧, ౫,
ఆ. ౧౨౩. భార. శ్రీ. ఆ. ఆ. ౮, 2.
నమస్కరించివేడుము. "ప .. యోధ్యయందలి
రమాద్యహంక దోయిలి సుధుర నమ్మరాల
కృష్ణునకు సాగిలి .." ప్రబంధ. ౮౮౦.

దోయిలించు. తై. వ. శ్రీ. 1. దోసిలించు : ట్టు
కొను. "క. ఆగమభయభక్త లలరంగ, గునుము
బలు దోయిలించి నేనువి సింహన్ ... న్నుదయి
యనులమిదెన్." పారి. 3, ఆ. 2౪. తై. వ.
౨, ఆ. ౧౦౨, 2. (చేతులను, బోడించు, అంజ
లిగా గూర్చు. "ప... అదేమీ వందప్రణామంబు
కావరించి కరకలంబలు దోయిలించి యట్లు
నియె." భాగ. ౨, స్కం. ౪౧౮. ఆచార్యులు. ౫3.
దోయిలిచ్చు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దోయిలి+చ్చు.) నను
స్మరించు. "రగద. ఒక్కడ నుండుడు ధోక్తవలము
యథోక్తగాదునకు దోయిలి తీర్చుచు .." హంస.
క, ఆ. ౨౦3.

దోర. దే. వి. 1. రాశి. (క. ర.) 2. బొంకరత్తివ్వు. శ్రీ
"ఉ... గర్వకద్యమల్, దోరలు పేర్చివట్టు మది
దోరంగ జేయట..." మార్క. నీతి. ౫, ఆం

భా. ద్వ. 3౪; 3. వందఁబాటవాయ. "ప...
పిండలకు వందమ్ము గాయలకు పోయగంబును,
దోరలకు గౌరవంబును, బండులకు మెండును గలి
సింది వలాయిత హేతువంతంబుగ వనంతం బయ్యె
నయ్యెద." ఉద్భ. ౧, ఆ. ౮౮. విజ. 1. ఎట్టుఁబాటి
నది. "ఉ. కమ్మలదోరచాయ లలికంబున
లేజెవరు... కలువట్టుగా, గడ్డియ నిన్నెఁగూడి
రలికాంతులు మీలీ నుండును దెన్నెడ." చంద్ర. క, ఆ. ౧౧౧. రం. రా. ఉ. ౯3 పు;
2. ఒఱఁగియు. (చూ. దోరగల్లు)

దోరగలు = దోరగల్లు. (చూ. దోరగలువడు.)
దోరగలువడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (దోరగలు+వడు.) ఒడ్డ
గడవకు. "క. నగులువడి యుల్లుడు వడి నీడి,
గగనవణిరంబు దోరగలువడి నిలిచెన్." కాశి.
౧, ఆ. ౧33.

దోరగల్లు. దే. ౧. (దోర+గల్లు.) ఒక ప్రక్కఁ గ్రింది
కొఱఁగి మఱియొక ప్రక్కఁ గ్రింద లేచి యందుట,
ఒడ్డగడవు. "చ. ననుగవ దోరగల్లువికారపుఁ
జాపులఁ నోపురానతోడనె ఒకమెట్టునాలక
శబంబువడుటలు .." శుక. 3, ఆ. ౧౧౯. విజ.
ఒడ్డగడవు. "నీ. ఒకవిట్టు దోరగల్లుఁగి
తైలముదనో నోలఁగి కమ్ముల మ్రోయ నిల
చలింప." పారి. పూ. ౫, ఆ. ౧2౨.

దోరగల్లుపది = దోరగల్లుపడు. "ఆ. సాంధ్యంబున
చండచండిశువదాని, ధరణిచక్ర మెఱఁగి శరణి
గ్రంగ, దోరగల్లుపడియె భూరభేకరభాగ, చక్ర
మనఁగ నెల్లడు శత్రుయఁ దోడె." స్వా. ౫, ఆ.
3౫. 2 శకుం. 3, ఆ. ౨౮౨.

దోరగాయ. దే. వి. (దోర+గాయ.) వందఁబాటవ
కాయ. "నీ. కల్పవృక్షులఁ గలదోరగాయఁ
గుడఁగొనె యట తెచ్చి నిర్మనచాని యనుచు." పార్వ
౨, ఆ. ౧౨౦. భాగ. ౮, స్కం. ౪౪౩.
దోరించు. దే. వ. శ్రీ. దోరగల్లుఁజేయు. (క. ర.)
దోరిలుఁబాటు. దే. ఆ. శ్రీ. (దోరిలు+పాటు.)
వందఁబాటు. "ప... దోరదోరిలుఁబాటు." కాశి.
3, ఆ. ౨3.

దోరిలు. దే. ఆ. శ్రీ. ఎట్టుఁబాటు. "క... శత్రుఁ
గినిన కనుగవలు దోరిలు నిర్మయఁదై." పరానా.
క, ఆ. ౪౯. మా. వ. క, ఆ. క.

శ్రీ. ౧, ఆ. ౪౮, హరి. పూ. ౯, ఆ. ౧౮౩;
 4. ఆదరము; గౌరవము. "క. భార్యసహితము
 గా న య్యుర్భవకవి కమనఃసంపూర్ణవర్ణన
 పుర్యార్థావర్తకము వివర్యుడవర్తక కలయంగ
 జేసి జోహల మవనన్." భార. ఆప. ౨, ఆ. ౨౯౨.
 జోహలి. సం. వి. ౪౪. శ్రీ. ఆలోకముశి. విణ. (న్.
 సి. ౯.) 1. జోహలము గలవాడు, ఉత్సాహము
 గలవాడు "ఉ...అంత విస్తృతవిరోధి వైరి
 వధజోహలియై వడివై యె స్త్రీవనిర్భాతముతోడ
 బుట్టు మనఁగా దగుతత్త్వలకై వ్రేల్చుచున్." భార.
 ఆర. ౫, ఆ. ౨౮౩. భూ. కాం. ౬, ఆ. ౩౦౦.

జోహలుడు. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ) జోహలము
 గలవాడు, ఉత్సాహము గలవాడు. "శ్రీ..
 భర్త సంచితబహుధనధాన్యములును, గలగునడి
 పుణ్యజోహలుడు భర్తానును దున్న జేతంబున
 మానవులకు." భార. విరా. ౩, ఆ. ౧౦౩.

జోహ. సం. విణ. (న్. సి. ౯.) 1. జోహనశీలుడు,
 విడుదలవాడు; 2. (కోరికలకు) పూరించువాడు;
 ఇచ్చువాడు.
 జోహ్యము. సం. వి. ఆ. న. పాలం. విణ. (ఆ.ఆ.ఆ.)
 విడుదలదినో.

జోహము సం. వి. ఆ. న. కవలించుట! "చ. ఆకు
 కలు కంఠశబ్దము క్రియం గునింగులగ విన్పి
 భూమహిమకౌశల జోహ మత్తకబ్రతుగవు చంద
 మునన్ సమరసం,వినుడు శరీరజోహవిధా పరి
 ర్థిభివర్త మౌనగ్రంథములు విలసిల్లి..." భార.
 విరా. ౩, ఆ. ౨౦౯.

దా

దాదత్త. వి. మార్చుచేతము. "నీ. కమరాక స్త్రీయుల
 కౌశల్యం దెల వివరాఁ ది,సాంఘికజ్ఞానబాగాల
 మెట్టి." వై. ఆ. ఆ. ఆ. ౪౪, ఆ. ౧౫౮.
 శ్రీ. విణ. దూరముగా. "కా. మేయం బచ్చిక
 మచ్చికం గఁసి నమ్రించు దళం బట్టతో,
 బాయన్ ది ప్రలయించు దా విగురు నచ్చాన్
 మృగం బిగఁగన్." రామ. ౫, ఆ. ౧౬౩. (మీ
 యాశ్రయితరూపము దా. వ. భా. రా. యు.
 ౬౪౯.)

దోహలము. సం. వి. ఆ. న. సమన్వితము, దుహా
 లము. విణ. (ఆ. ౪౪ ఆ.) దుహాలసంబంధమైనది.

దాద. జీ. వి. 1. తెక్కిలిలాపరిభాగము. "నీ. దాద
 లాండొటికో దాటింది నెలవుల కివ్వ
 యార్చుచు నన్నికథల పెదర." హరి. ఉ. ౯, ఆ.
 ౨౨౫; 2. తెక్కిలి, తెంప. "శ్రీ. ఉమినె దువ్వన
 మొగమువై నొక్కదుండు,బెట్టు నవ్వరు దాదల
 నొడై జోగఁడు." హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౧౬౨, ఉ.
 హరి. ౨, ఆ. ౧౨౨.

దాదు. జీ. వి. 1. ఆశ్చర్యకరమైనది; దండయాత్ర;
 2. పరుగు. (౪. ౮)
 దాత్తము. సం. వి. ఆ. న. 1. దూతభావము; 2. దూత
 కర్తము.

దాదాత్త. జీ. వి. దాదాత్తముకా అమ్మిడికరూపము.
 "ఉ. నాత్తుడు వాయునందనుడు నందన పొత్తు
 చమూవధూటిన్,తై మన మైన తెన్న యటుగాక
 నియం దలమితానెని దాదాత్తుల నిర్మి మచ్చుజగదా
 పటవిభృతుతాదనంబులన్, జేవ యడంకు నెండు
 గురుగోడ గదా మఱిగాంతు రంగనన్." వై. ఆ.
 ఆ. ౫౧౦.

దారాత్తము. సం. వి. ఆ. న. తెద్రతనము.
 దారు. జీ. వి. 1. దుది. "ఆ. చిగునెట్టుమీదఁ
 కింకళాపులు భూమినివ్వకుండు నుడుమియునము
 నకు,దారు తెద్ర యాంధ దామి దినవలె..." నేమన
 చాటువు; 2. కంది గలదు. "క. పూరులు
 జరుకెట్లగఁ బరిచారకు లరచట్ట దారు నవరింపఁగ
 దు క్కారకురంగులు నెక్కి యె, యారంబుల
 జొక్కె తెత్తయార్చుటకై." రా. వి. ఆ.
 ఆ. ౪౩౩; 3. కాంతి (నీనిమొదటిరూపము
 దవురు. రా. వి. ౫, ఆ. ౩౫. (౪. ౮.)

దాద్రవ్యము. సం. వి. ఆ. న. తెద్రతనము.
 దార్పలము. సం. వి. ఆ. న. బలహీనత.
 దార్పలము. సం. వి. ఆ. న. దుదర్శనము.
 దార్పగ్రము. సం. వి. ఆ. న. 1. దుదర్శనము; 2.
 దుర్బుధి, ముగ్ధుడు, ముగ్ధునిదాని ధర్మము.
 దార్పాక్రము. సం. వి. ఆ. న. దుర్బుధిభావము.
 (వ్యతి. సామ్రాజ్యము.)
 దావానము. సం. విణ. (ఆ. ౪౪ ఆ.) దాద్రవాల
 కుడు.

దాత్త. జీ. వి. వత్సమార్చుచేతము. (యా.దాదాత్త)
 దాత్తము. సం. వి. ఆ. న. తెద్రతనము, దుర్బుధి.
 (వ్యతి. సామ్రాజ్యము)

స్వ. పం. వి. ఆ. న. శాస్త్రకమం.

హీతము. సం. వి. ఆ. న. 1. మాంతుయొక్క
సంతతి, దుహితృపక్షము; 2. తిలలు; 3. కపిల
గోత్ర మొప్పు.

హి. త్రి. నం. వి. ఈ. స్త్రీ. కూకుకూకురు, ముకు
మరాలు. [ముకుమదం.

కొత్తూరు, పం. వి. ఆ. పుం. హనుమంతపురము, పం. వి. ఆ. ప. గర్విణిలక్షణము, వేలిట్ల, మృదిని, పం. వి. ఈ. స్త్రీ. చూడాలం, గర్విణి.

సాక్షాత్తులు. పం. వి. ఆ. శ్రీ. డి. ఆకాశమును
భూమియును. మన భూమియును.

సామంతాధిపతులు. పం. వి. ఈ. స్త్రీ. ద్వీ. ఆకాశ
దుర

గి. సం. దివ శబ్దము ననుసారముగా ముగిసినట్లు
పచ్చుగూరము (ద్రువముమీది).

గ్రామం, సం. వి. ఆ. అం. భాగము, రేఖా.
 ప్రకరణం, సం. వి. ఆ. అం. 1 గ్రామం; 2. రేఖా.
 గ్రామం, సం. వి. అ. స్త్రీ. 1. గ్రామం; 2. రేఖా.
 కలెండరు; 3. రూపరాయాచారి కృతం కృతం
 చేశాంబం, శ్రీధ.

స్థలికము. సం. = ద్వీతికము.
 స్థుని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. ఆకాశగంగ, మందాకిని.
 (ఇది ద్వంద్వము.)

గ్రహణి, సం. వి. ఇ. పుం. సూర్యుడు.
గ్రహ్నుమా, సం. వి. ఆ. న. 1. ధనము; 2 బలము;
3. ప్రతాపము, పరాక్రమము.

గ్రహము, సం. వి. ఆ. పుం. స్వర్ణము.
గ్రహ. సం. వి. ఉ. న. 1. దినము; 2. ఆకాశము;
3. స్వర్ణము, 4. కాంతి. పుం అగ్ని.

ద్యౌః
కౌశికరుండు, సు. వి. (అ. ఈ. అ.) కావ
మాడువాడు, జూదరి.

శ్లోకరూపం నా విని. (అ. ఈ. అ.) 1. జాన
మాదునాడు; 2. జానమాడిచనాడు.
స్వచ్ఛిజము పం. వి. అ. న. జానమాడిగల్.

స్వీకృతము. సు. వి. అ. ప. ౧. గావిము.
స్వీతి. సు. వి. ఇ. స్త్రీ. బాదము.
స్వీకృతము. సు. వి. అ. ప. 1. క్రిందిచుట్టు; 2. ముతిం

చుట; 3. సంహృదిండుట; 4. నిర్దిండుట; 5.
III—48

1. మరియు, 2. మరియు, 3. మరియు, 4. మరియు, 5. మరియు.

దోష్ట
స్థ. సం. వి. పే. స్త్రీ. (దీనిని తెనుగున వ్యవహరించు
ప్రయోగము లేదు.) 1. స్వర్గము; 2. ఆకాశము.
కృతము. సం. వి. (అ. వి.కా. అ.) 1. ప్రకాశించునది; 2. ప్రకాశించు శీయునది; 3. స్ఫూరించు
శీయునది.

నిజమము. నం. వి. అ. పుం. దీపము. న. 1. పూ
శించుట; 2. పూశించుట; 3. పూశించు
ట; 4. పూశించు.

శ్రీమహానమ్మ. సం. విది. (అ. అ. అ.) 1. ప్రా
శించుచున్నది; 2. స్ఫురించుచున్నది.

కము, సం. వి. అ. పుం. 1. ఎడ, అకపము; 2.
కాంతి; ప్రకాశము.

మిమ్మల్ని సమర్థించండి. స. అ. శ్రీ. ప్రకాశం. “క. అతడు మరలించబడినా, మరలించబడక...” క. స. అ. అ. ౧౪.

స్థితము. సం. విని. (అ. ఆ. అ.) 1. స్ఫురించినది, తోచినది; 2. ప్రకాశించినది; ప్రకాశము గలది; 3. స్ఫురింపజేయుటచేసినది; 4. ప్రకాశింపజేయుటచేసినది.

పం. వి. ఆ. స. తులము, పం. దై. ఇందు
మానవములయొక్క.

ధిమ, పం. వి. స్. పుం. దిట్టకసముదాధ్యము.
 ధిమము. పం. = ద్రధిమ
 ధైర్య. ధే. వి. రిటంబిమము. "సీ. ఒకరొం

ద్రవ్యైక లోకగోష్ఠికాలింపు లోకగోష్ఠివిధముల
యొట్టుచేయును .." పాండు. ౪, ఆ. ౧౮౪.
రాజ. ౩, ఆ. ౧౮౫.

మిశ్రము. పం. వి. ఆ. పుం. ఒకా నొకదేశము.
పాలి. నం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ప్రపాలి, నది; 2.
ఎలకదేశి.

వల్. సం. శక్ర. 1. కాణాచున్న; 2. శరణు
చున్న; 3. చదువుకున్న.
వమ్. సం. వి. అ. పుం. 1. గమనము; 2.

పరుగెత్తుట; 3. కరుగుట; 4. కాలుట; 5. పరి
హాసము; 6. హేళము; 7. ప్రణీ; 8. రసము; 9.

కహయము. న. తోడు పెట్టినట్లంటేలాని యడుగు పెరుగు. విణ. 1. పరుగెత్తునది; 2. కాలునది; 3. కరగనది; 4. నీటివలెనంతలుడని.
ద్రవియే. ను. ఆ. ప్రి. 1. కాలు; నిలుకాలు. "గీ. కరణము లేక దాచుకొను ద్రవియను." భార. కాం. ౩, ఆ. ౧౨౯; 2. కరకు; నీటివలె నగు (వ్యవ.) అవార్త విన్న వానూదయము ద్రవించినది.

ద్రవిదము. ను. = ద్రవికము.
ద్రవిణము. ను. వి. ఆ. న. 1. సొమ్ము, ధనము; 2. బంగారము; 3. శరీరభయము; 4. పరాక్రమము, 5. జోరిక, వాంఛ.

ద్రవ్యము. ను. వి. ఆ. న. 1. ధనము; 2. ఇత్తడి; 3. విలేడనవస్త్రపు, 4. విలేడనము, పూత, 5. మందు, ఔషధము; 6. విషయము; 7. లక్ష్యము; 8. మద్యము; 9. బంకసీర్వాసము; 10. వృద్ధివాగ్ధి (ఇది తొమ్మిది. వృద్ధివి అవ్యయ, లేవనము, వాయువు, అకాశము, కాలము, దిక్కు, అత్త, మనస్సు) విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ద్రవికారము, వృద్ధివికారము; 2. భక్త్యము, యోగ్యము (భయభక్త్యున నది నిత్యవస్తువగును. "జ్ఞో. ద్రవ్యం జీవీషుమధీగమ్య జడాత్తనోజీవీశుర్యశస్త్రివిజ్జే వియతా వ్రతిష్ఠా." ముద్రా. 2, ఆ. ౧౪.

ద్రవ్య. ను. విణ. (ఋ. త్రీ. ఋ) 1. చూచువాడు, 2. మనస్సుచే కలగించువాడు. (మంత్రద్రవ్య); 3. పరిశీలించువాడు.

ద్రవ్యవ్యము. ను. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. చూడఁ దగినది; 2. చూచుట కింపైనది; 3. మనస్సుచే కలగించఁదగినది.

ద్రా. ను. అవ్య. (నీటి తిలుగున వ్యవస్థయొగ ములు లేవు.) తోడనే, తెలుగే. "గీ. ద్రావిదా వాద్విదావేద్రావదవ దంజ నా లా ని మూల కయ్యువిధాన, వాయుకాధోరణా కల్పిగోరణోణ, వృద్ధికారాకయో యన మెఱువ పంథ్య" స్వా. 3, ఆ. ౮౭.

ద్రాక్ష. ను. వి. ఆ. ప్రి. దాక, వృద్ధిశక్తి.
ద్రాక్షరసము. ను. వి. ఆ. పు. 1. ద్రాక్షపండ్లరసము; 2. ద్రాక్షపానాయి.

ద్రాక్షు. ను. వి. నీ. పు. నిడివి, ద్రవ్యము.
ద్రాక్షుకము. ను. = ద్రాక్షము.

ద్రాక్షిష్ఠము. ను. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిక్కిలి దీర్ఘము, అన్నిటికంటె పొడువైనది.

ద్రాక్షియము. ను. విణ. (న. యనీ. న.) దీర్ఘ శరము, ఒకదానికంటె పొడువైనది.

ద్రాణము. ను. వి. ఆ. న. 1. నిద్ర; 2. పాతపాత్రుట, విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పాతపాత్రునది, పలాన శము; 2. నిద్రించినది, నిద్రము.

ద్రాఁ. జే. వి. కవిత్వకోషములలో నొకటి. "ద్వి. ద్రావ ఛంకోవిరుద్ధం వాది యగున, లావక్రలా పోస్త్రలావమం బనక, మహి నూర్పుకృతులు నా కష్టమ తెరుగొన, వినుకునదపురిలిలికృతుల్ కృతులె." కందితా. దీక్ష. ౩. పు.

ద్రావము. ను. వి. ఆ. పు. 1. అరిము, పాకము, 2. అకాశము, మిథున.

ద్రావుడు. ను. వి. ఆ. పు. శిశువుడు. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మూర్ఖుడు.

ద్రావ. తె. వి. (ను. ద్రావ.) అపారోక్షి. "గీ. ద్రావ యనగ నపారోక్షి దనయందును." ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౭. "చ...దుమ్మరికల బక్షణం తెలుగంటాక ద్రావల గూర్చి యట్లునన్." కవివర్ణ ౧, ఆ. (శ. ర.) విణ. మూర్ఖుడు. "క. మీటుడిలముద్రావున, నాటానమరాక్రమమున నడచిరిమి తుదిన్, గూఢచరే నిద్రెరిమి ద్రావలపై మీడికార్యక్రమం చెల్వడి." నా. కం. 3, ఆ. ౨౧, ఆ. మ. ౪, ఆ. ౨౪౮.

ద్రావకము. ను. వి. ఆ. పు. 1. తెలివారము; 2. చంద్ర కాంకము, 3. రంగంధకపాదానాదులనుండి తీయరసనిష్ఠము. న. సైవము. పు. న. నూదలం రాయి, అయిపోయింకము. విణ. (ఆ. వి. ఆ.) 1. కరగనది; 2. కరగించునది; 3. పరుగెత్తించు నది; 4. మనస్సుకు హరించునది.

ద్రావకుడు. ను. విణ. (ఆ. వి. ఆ. ఆ.) 1. దొంగ; 2. మోసగాడు; 3. నేర్పరి, విదగ్ధుడు; 4. కారుడు. ద్రావణము. ను. వి. ఆ. న. 1. పాఠశ్రోణము; 2. కరగించుట; 3. ఇందుగుకాయ. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పాఠశ్రోణునది; 2. కరగించునది.

ద్రావణు. ను. వి. ఆ. పు. 1. పాత్రము, గరి; 2. పాత్రము; 3. కరగలు; 4. పర్యావృత్తము; 5. పరుగెత్తుట.

ద్రవిడము. సం. వి. ఆ. పుం. కచోరముశి. న. ద్రవిడ
దేశస్థులభావ. విణ. (ఆ. ఈ అ.) 1. ద్రవిడ
దేశసంబంధమైనది; 2. ద్రవిడదేశమునఁ బుట్టినది.
ద్రావి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. ద్రవిడదేశస్త్రీ; 2.
చిట్టలదేశి.

ద్రావిడము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. పాఠశాల
బడినది; 2. కరచింపబడినది.

ద్రావిడుడు. సం. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) పాఠశాల
బడినవాడు “ఆ... టటుబాహాలు దివ్యముల
ప్రకాశముల ద్రావిడుల బుద్ధి భగవత్ కృత్యముల
లైనవియ్యై” భార. ఆర. ౩, ఆ. ౪౫.

ద్రావిడము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. పాఠశాల
దగినది; 2. కరచింపబడినది.

ద్ర

ద్రిండు. దే.వి. 1. దిండు, పట్టి. “క. కలచుట్టు చుట్టె
గుండలములు పెట్టెన ద్రిండు గాథముగఁ గట్టె.
...” భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౭౫ నైమ. ౩,
ఆ. ౭౩; 2. చుట్టు. “నీ. ములగానములు సొన్న
మొలలిపాఁ కగరించి నీర పాఁగముల ద్రిండు
నుట్టి పెకలించి...” భాగ. రా. పూ. ౧౮౩.
ద్రివ్వరించు. దే. న. స్త్రీ. (ఎమ్మనూ.) పోయి
వ్రువ్వరించు. “నీ అంటే మాచెలి తాన మాడు
నుంచు నుటంబు నుంచి నీరల ద్రివ్వరించెనొకతె.”
కృ. వి. ౨, ఆ. ౭౨.

ద్ర

ద్రగ్గము. సం. వి. ఆ. న. ద్రోహము. విణ. (ఆ.ఆ.అ.)
ద్రోహము చేయబడినది.

ద్రగుణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బరకుత్త, గంధ్ర
గడ్డలి; 2. ఖనగుడియ, ద్రోహముదగ్గము; 3.
శేలసంపెంక శి.

ద్రగ్గు. వై. వి. (సూ. నంద్య.) ముద్రము. “గీ...
ఆరెక నినున, ద్రగ్గునుదియలఁ దిడికల్ల రోగక
లను మొత్తి...” ఆపూ. రా. ౨౨౩, ౪౫౪.

ద్రణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. అదైతాడు, వింటికార
ద్రణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రేలు; 2. తుప్పెద
న. 1. కత్తి; 2. నిల్లు.

ద్రణి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1 కట్టగొట్టి, ద్రోసి, 2.
తెట్టి; 3. ఆడుతాఁరేలు.

ద్రణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. దుప్పెడు.

ద్రవము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రేలు, 2. పెట్టు; 3.
నిల్లి; 4. ప్రత్యయగమాత్వకమైన ‘వ’వర్ణము.
(వ్యాక. దీనియలకారమునకు లోపము బహుళము.
ఉదా:-వచ్చుచు, వచ్చున్. మొ)

ద్రరి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కరగట, ద్రవము; 2.
ద్రవము; 3. పోవుటగమనము; 4. గమనము,
నడక. “క. నాయెద్ద మందు చేసి మనీయరథాశ్వ
ములను ద్రరిని ఖి)ముగాఁ జేయుము నాత్తుడు
నట్టల, చేయుడు నని నలుము వని నీనింజె
దగన్.” భార. ఆర. ౨, ఆ. ౧౩౧; 5. బలాయ
నము, పాటిపోవుట.

ద్రవదము. సం. వి. ఆ. న. 1. బొందకొద్దు; 2.
కొద్దుగోఁ తేనెపాడుక, పావోడు.

ద్రవనము. సం. వి. ఆ. పుం. ముల్లుకంటకము.

ద్రురము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పుట్టుము; 2. పారి
కాకము శి.

ద్రుమాయము. సం. వి. ఆ. పుం. లక్క, లాక్ష.

ద్రుమి. సం. వి. ఈ. పుం. ఆకాశము? “నీ. ధూత్కార
మొలరించు ద్రుమివదపలిమేను దొండంబు
కుప్పరఁ బొప్పికొగ.” కాశి. ౭, ఆ. ౧౭౮.

ద్రుమిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆకాశము! “నీ. ద్రుమిక
యూడ్చినవాడు భద్రునిశీల, పోటికాభిరంజన
నవలయాత్మ, మిగులజక్కనిదొడుకంద్రు...” కాశి.
౪, ఆ. ౧౯౧.

ద్రుముడు. సం. వి. ఆ. పుం. వుచేరుడు.

ద్రువయము. సం. వి. ఆ. న. మానము, భరిమాణమును
బలపుపాధనము.

ద్రువ. సం. వి. ఈ. పుం. 1. కొమ్మకాళి; 2. పెట్టు;
3. కట్ట, ప్రామ. ఊ. పుం. బంగారు.

ద్రువీణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బ్రహ్మ; 2. విష్ణువు;
3. శివుడు

ద్రా

ద్రాణము. సం. వి. ఆ. పుం. రేలు

ద్రే

ద్రేక్కాణము. సం. వి. ఆ. పుం. రాశిలో మూడవ
భాగము. (బోధి)

ద్రొ

ద్రొవించు. దే. న. స్త్రీ. (ద్రొవ్వు భావే.) కడఁ
ద్రొయించు. “ఆ... ముంచితి వాల్గలం గదల

మొత్తది ౧౭ అంకములందు ద్రౌపదిచిరి..”
భాగ. 2. పుం. ౨౦౧, య. ౪, ఆ. ౫౬.

ద్రౌపది. దే. న. శ్రీ. 1. ధర్మద్రోయం ధర్మగోష్ఠా.
“మ. చరిఖల్ భూడిది యంత్రమల్ దునిమి
వర్జనాకమల్ ద్రౌపది...” భాగ. ౧౦. పుం
ఉ. 3౯౮, ఆము. ౪, ఆ. ౧౦2; 2. పెడల
గొట్టు. “క. తరుణుల దగులకరునిన్, మరుగి వియ
ల్లక్షి దన్ను మాని ముదుకడకున్, భారకరుడు
నకుడు ద్రౌపిసకరగిన్ రది బల్కిమాదికడ
స్రంకెనృపా.” భాగ. ౧౦. పుం. పూ. ౧౨౮౮,
దిర. ౨, ఆ. ౨౮౪; 3. ద్రోయంగంటు. “క.
పెడల బట్టి పెడల ద్రౌపిసగడు నతఁ డిడిసిల
బడగఁ గ్రచ్చుఁ దవనిండువేసికెట్టుగఁ బట్టుచు
...” ది. పు. ౪, ఆ. 3౦, భా. రా. బాల. ౬౩౬.
వి. ద్రోయంటు. (చూ. ద్రౌపదులాడు)

ద్రౌపదులాడు. దే. ఆ. శ్రీ. (ద్రౌపదులకాండ)లోపు
లాడు. “నీ. ధర్మదే ద్రిపుయ రాణుమైటూగ
గవృట్టుగుల్లవిమమిసల్ ద్రౌపదులాడ.” నాన.
౨, ఆ. ౨౨.

ద్రో
ద్రోగ్ధ. నం. విలా. (ము. శ్రీ). ము. ద్రోహము చేయు
వాడు. [ఆపు.

ద్రోణదగ్ధ. నం. వి. ఆ. శ్రీ. తూపెడుతూ లిచ్చు
ద్రోణదగ్ధ. నం. ద్రోణదగ్ధ.

ద్రోణము. ఉద్ధ. దే. వి. 1. భుజములకు బలము కలగు
టనై రి మైడికెట్టివారి సాధఁదీక్షము. “మ .
ద్రోణముల్ దివియ ద్రోదండంబుల శేది యే,
నీ బోయల్...” సా. ౪, ఆ. ౧౧౧; 2. చాప
కర్ణులసాధనము. “నీ ..చాపకర్ణుల సాధ
నంబు ద్రోణ మనంగమ కోరు...” ఆం. భా.
ద్వి. ౨౭౨; 3. కాడిచెట్టు పెడలగునది చీల్చు
టనై అక్కడక్కడ కొట్టివలెలను నిగఁగొట్టు
సాధనదీక్షము. (క. రు.) సా. వి. ఆ. పు. న.
1. తూము, అడగము, 2. నాలుగుతూములపరి
మాణము. న. 1. కుండ; 2. కణ్ణికోట్టి, 3. బొక్కన.
పుం. 1. బర్మకనిషము; 2. మడుగు; 3. ఎల్ల
తెలు; 4. తెలు; 5. మాటకా; 6. కుమ్మి శి

ద్రోణము. దే. వి. ద్రోణము. (క. రు.)
ద్రోణి. నం. వి. ఇ. ఈ. శ్రీ. 1. చిన్నయోడ; 2.
లిడు, చులుల మేయుఁగూచి; 3. లెండుబర్మక

ములనకును కల్లుముగా నుండుచు చేకము; 4.
దొన్నెలకు మున్నగువానితోఁ జేసివదొన్నె; 5.
అరిసె; 6. లలగముగనానిసాధనము; 7. చేకవిశే
షము; 8. నీలిశి; 9. అరుడిశి; 10. బూ
ధారము; 11. కల్లుబొక్కన; 12. నదీనిషము.
ఈ. శ్రీ. ద్రోణనిభార్య
ద్రోణుడు. నం. వి. ఆ. పుం. ద్రోణాచార్యుడు.
ద్రోపది. వై. వి. (సూ. వై. పది.) ద్రువమనినూతురు,
వై. పది. “చ. తడిసినయకవస్త్ర భాసముతోడ
విముక్తశేషియై, తోడదరు దుఃఖభావమున ద్రోపది
బోయె. .” భార. సభా. ఆ. ఆ. 3౦౮, భార.
విరా. ౪, ఆ. ౨౧౮.

ద్రోహము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. కీడుచేయు కలఁపు,
2. హింస; 3. హింసించుచు; 4. మోహముచే
చంపుట. [వాడు.

ద్రోహి. నం. విలా. (న. నీ. నం.) ద్రోహము చేయు
ద్రోహుడు నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ద్రోహము చేయు
వాడు. “క. తనకు బాండుకనయెలకు ద్రోహు
నిగా నమ్మింధబిచ్చు దూహించుచు నమ్ముటట్లు
సేప్పి రేము గా పునఁ గొని యది దగ వపుం
బొప్పుచునున్.” భార. ద్రో. ౫, ఆ. 3౧౯
ద్రోహితుడు. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) ద్రోహుని
గలవాడు.

ద్రా

ద్రాణి. నం. వి. ఇ. పుం. అశ్వశ్వాడు.
ద్రాణిము. నం. విలా. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. ద్రోణుని
మిరి గలభాష్యము చల్లుటకు దిగినది. (బాలము),
2. ద్రోణునిమిరి గలభాష్యాదులచేఁ గొనఁబడినది.
ద్రాపది. నం. వి. ఈ. శ్రీ. ద్రువమనినూతురు, ద్రోపది.

ద్వ

ద్వంద్వచరము. నం. వి. ఆ. పుం. బంటుగా చేరించు
నది. చక్రవాళము.
ద్వంద్వభావము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. విరోధము; 2.
దాంపత్యము; 3. చిత్తయగుట.
ద్వంద్వము. నం. వి. ఆ. న. 1. శ్రీపురుషులజత, 2.
జత, కవ, 3. ఇద్ద టాకలొకటితోఁ జేయు కల
పము; వివాదము. 4. రహస్యము; 5. బరస్పర
విరుద్ధ ౧౭ సరింటి బంటు. (కొట్టాది); 6. నందే
హము; 7. కొట్టదుర్మము. పుం. 1. నడునశేదము;
2. లోగదీక్షము; 3. మిథునరాశి.

ద్వంద్వయుద్ధము. సం. వి. ఆ. వ. ఇద్దఱును యుద్ధము జరుగుచున్నప్పుడు.

ద్వంద్వము. సం. వి. ఆ. వ. ఇద్దఱు యుద్ధము ద్వంద్వమునందు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) రథస్తమో గుణములను విడిచివేసినప్పుడు గలవాడు. ద్వంద్వము. సం. వి. ఆ. వ. ఇద్దఱు.

ద్వా

ద్వాదశవాటము. సం. వి. ఆ. పు. వీధిద్వారము కలంపు.

"శి. ద్వాదశవాటముఁ బఱచుదు పనిక యొక తె." ౧౩. ౩. ఆ. ౧౩౩

ద్వాదశ. సం. వి. ఆ. (న.) మంద్రెందు. (తెనుగున సమానపురుషముగనే యుండును. (ద్వాదశ పత్రములు.)

ద్వాదశకము. సం. వి. ఆ. వ. మంద్రెందు. వి. ఆ. (ఆ. ౧౩. ఆ.) మంద్రెందు మహిమము కలది.

ద్వాదశము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ౧౩. ఆ.) మంద్రెందవది.

ద్వాదశాంగము. సం. వి. ఆ. వ. శేన, వికస్తి

ద్వాదశాత్ముడు. సం. వి. ఆ. పు. మార్కుడు. శ్లో. ధాతా ద్విరైర్భూతా ద్విరై పరుణియ్యుర్భూతా వివర, భూ. వివర్యాన్ భూవార సతా దశకు స్సప్తకుః, విభాదకప్రభాత్వజ్ఞా విష్ణుర్భూదక ఉచ్చలే, అమో మానుషానీతు మాన్యై పాణ్ణానీ తథా చైత్రేషానీ చ వేదజ్ఞానై కాశే తమస్సప్తకుః, తైస్త్రిషేషానీ తనే దింద్ర అమో తే తవలే రణగర్భస్త్రిభ్యోవనే మానీ యమో భాద్ర వనే తథా, ఇషే హిర్యురేతాశ్చ కాత్రికే చ దివాకరః, మార్గశీరే తనే ద్విత్వ తామే విష్ణు స్పృశాకశః, ఇత్యేలే ద్వాదశాదిత్యాః కాశ్య కేయాః ప్రక్రిత్యా. వాచ.)

ద్వాదశాదిత్యులు. సం. వి. ఆ. పు. బ. మంద్రెందు గరు మార్కులు.

ద్వాదశాపము. సం. వి. ఆ. పు. మంద్రెందవనము.

ద్వాదశి. సం. వి. ఆ. వ. మంద్రెందవలిధి

ద్వాదశము. సం. వి. ఆ. పు. న. 1. కృతకైతాద్వాదర కలియుగములలో మూడవయోగము. ౬౮ ౧, ఆ. ౨౩; 2. సంకయము, నందేవాము.

ద్వారపట్నము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కలంపుకవాటము; 2. కవాటపుతెర.

ద్వారపాలకుడు. సం. వి. ఆ. పు. వాటికావలి వాడు; పరివారి.

ద్వారబంధము. సం. వి. ఆ. పు. ద్వారమున కనువిన ప్రాసపట్నము.

ద్వారము. సం. వి. ఆ. వ. ౧. వ. 1. వాటి; 2. ఉపాయము; 3. దేహమందరిబంధము. (మెది, నోరు, ముక్కు-మొ.); 4. ప్రతేకము; 5. మూలము.

ద్వారా. సం. ఆవ్య. (ద్వారబ్రహ్మదేహావిభక్త్యంత మామము, సంస్కృతమున దిద్వ్యాదిరేణ మొదలగు వానిపలేనే యిది యవ్యయముగా గ్రహించు దగును) మూలమున. ఉదా-వానిద్వారా యా వార్తనింటిది.

ద్వారి. సం. వి. ఆ. పు. ద్వారపాలకుడు.

ద్వారికుడు. సం. వి. ఆ. పు. ద్వారపాలకుడు.

ద్వార్మీకుడు. సం. వి. ఆ. పు. ద్వారపాలకుడు.

ద్వార్ముడు. సం. వి. ఆ. పు. ద్వారపాలకుడు.

ద్వి

ద్వి. సం. వి. ఆ. (ఇ) రెండు. (ఇది తెనుగున వృత్తి యందు పూర్వాయమముగనే యుండును క్రము. ఉదా:-ద్విగుణము మొ. దీని 'ద', వింశతి, త్రింశత, శబ్దములు యందునపుడు ద్విగుణము 'అ' తార మంతాదేశ మగును. "చత్వారింశత, సంరా శత, పక్షి, పక్షి నవతి" శబ్దములు యందున నపుడు ద్విగుణము 'అ' తార మంతాదేశ మగును.)

ద్వికము. సం. వి. ఆ. వ. ద్వయము, రెండు. పు. 1. కాము, ౧. 2. జన్మ, ౧. కాము.

ద్విగుణము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెండురెట్లు గలది.

ద్విగుణాకృతము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెండు చాట్ల ద్వయబడినది (నలు)

ద్విగుణితము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెట్టిండుబడినది.

ద్విగుణీకృతము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెట్టిండుబడినది.

ద్విగుప్తు. సం. వి. ఆ. పు. సమానభేదము.

ద్విజ. సం. వి. ఆ. వ. 1. బరహి; 2. రేణుక

యమగంధ ద్రవ్యము. శి

ద్విజ్ఞము. సం. వి. ఆ. పు. 1. భజ్జ, ౨. తము; 2. పక్షి, పాము, పేరు మొదలగునవి. వి. ఆ. (న.వి.న.) రెండుపుట్టుకలు కలది.

ద్విజపుడు. సం. వి. ఆ. పు. 1. ప్రవ్రాణుడు; 2. క్షత్రియుడు; 3. కృత్యుడు.

ద్విజుంధపు. సం. వి. ఆ. పు. అవ్యవృత్తప్రవాణుడు, వారిమ కృత్యులు.

ద్విజము. స. వి. ఆ. పుం. 1. కల్పవంశము; 2. కశీ, పాము, చేప మొదలగునవి.

ద్విజరాజు. స. వి. ఆ. పుం. 1. చంద్రుడు; 2. గరుడుడు; 3. శివాని; 4. ఉత్తమద్విజుడు.

ద్విజాచి. స. వి. ఇ. పుం. 1. బ్రాహ్మణుడు; 2. కృత్రియుడు; 3. కైశ్యుడు; 4. కల్పవంశము; 5. కశీ, పాము, చేప మొదలగునవి.

ద్విజోహ్వము. స. వి. ఆ. పుం. పాము, విలా (ఆ. ఆ. ఆ.) రెండుపాముల గలది.

ద్విజోహ్వము. స. వి. ఆ. పుం. 1. కొండెగాలుడు, మాచడుడు; 2. దొంగ, ఖలండు.

ద్విజాడు. స. వి. ఆ. పుం. ద్విజుడు.

ద్విజయము. స. వి. ఆ. స. జోడు, వ్యయము. "చ. అతిశయనానందానంద సునాధికమందర పై నయానది, ద్విజయమునందు సంతకరతిన్ నివళుండలు..." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౧౧౫.

ద్విజయ. స. వి. క. శ్రీ. వ్యయము, జోడు.

ద్విజీయ. స. వి. ఆ. శ్రీ. 1. రంజనశిఖినిదియ; 2. రంజనశిఖి; 3. భార్యనర్తి. "ఉ... అంగ భూతా, కాయతయం త్రయశ్చ మిత్త దల్లనం బ్రక్ష్యం నేతి యేలంకాశీయంగ బంధనార మేవ దీయంగ బలిగ ననుక ద్విజీయన్." విజ. ౧, ఆ. ౯౪.

ద్విజీయాకృతము. స. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెండు చాళ్ళ దున్నినది. (నెల)

ద్విజీయండు. స. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. రంజనవాడు; 2. నహాయండు.

ద్విజ్యము. స. వి. ఆ. స. 1. రంజితర్థము, సంఖ్యా విశేషము; 2. ద్విగుచ్ఛారణము, ఒక దానిని రెండు మాటులు పలుకుట. "శ్రీ. ద్విజ్యరహితంపుటాకృతిఁ జేబిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యానభావనా భావితద్వి, రేపై నై భాగ నిలి రింగజేత, మాశ్రీ యన నొప్పుల గన్పూరించుకొట్టు." కాళిందీ. ౩, ఆ. ౬౩. (పైరంజితములకు తూహారణము.)

ద్విజాగరి. స. వి. ఆ. పుం. 1. మొదలి, 2. కర్కటకము, ఎండ్రీ.

ద్విజవము. స. వి. ఆ. పుం. 1. కశీ; 2. మానము, నెల.

ద్విజటి. స. వి. క. శ్రీ. 1. దుప్పటము, నెల గల నున్నదివస్త్రము. ఓ. పట్టనాశ్రయనానాది ద్విజ

టి కృత్యపాల్పితా. స. వి. ఆ. ౧౩, మ. ౮౫; 2. దుప్పటి, నిహాళము.

ద్విజవ. స. వి. ఆ. శ్రీ. రెండుపాములు గలయుక్తు. ఆ. స. తెలుగున రెండుపాములు గలవద్ద భేదము. అర్చ. ౨, ఆ. ౨౩౫.

ద్విజము. స. వి. ఆ. పుం. రెండింటిలో త్రాగునది. విరుగు.

ద్విజాత్మ. స. వి. ద్. పుం. 1. మువ్వయ్య; 2. కశీ. ద్విజాత్మము. స. వి. ఆ. పుం. న. ఇరువదికిక, ద్విగుణవంశము.

ద్విజాయ. స. వి. న్. పుం. విరుగు.

ద్విజాచి. స. వి. ఆ. (న. న్. న్.) రెండుభావలు తెలిసినవాడు, దురాచి.

ద్విజముఖ. స. వి. ఆ. శ్రీ. బలగ. విరుగు.

ద్విరవము. స. వి. ఆ. పుం. రెండు దంశములు గలది.

ద్విరవము. స. వి. ఆ. పుం. పాము, నర్థము.

ద్విరుక్తము. స. వి. ఆ. స. రెండుమాటులు తెచ్చుట, పునరుక్తి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెండుమాటులు తెచ్చుటచేసినది.

ద్విరుక్తి. స. వి. ఇ. శ్రీ. పునరుక్తి.

ద్విరవము. స. వి. ఆ. పుం. రుద్రేంద్రాచారము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెండు రేపములు గలది. "శ్రీ. ద్విరవ రహితంపుటాకృతిఁ జేబిల్లి, ప్రాకృతాఖ్యాన భావనా భావితద్వి, రేపై నై భాగ నిలి రింగజేత, మాశ్రీ యన నొప్పుల గన్పూరించుకొట్టు." కాళిందీ. ౩, ఆ. ౬౩.

ద్విరవండు. స. వి. ఆ. పుం. అగ్ని.

ద్విరవత. స. వి. శ్రీ. 1. విరోధించుచున్న; 2. వివసిండుచున్న.

ద్విరవ్య. స. వి. త్. పుం. క్రతువునవాడు.

ద్వివిలాసము. స. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) జ్యేష్ఠించునది.

ద్వివిక్తము. స. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) రెండుచాళ్ల దున్నినది. (నెలము.)

ద్వివాల్యము. స. వి. ఆ. ద్వివిక్తము.

ద్వివౌదయము. స. వి. ఆ. శ్రీ. చూలాలుగద్దెలి.

ద్వి

ద్విము. స. వి. ఆ. పుం. న. 1. రెండునైపుల నిట్ల కలది నీది. (నర్తకదీపములు - బంబులై, వ్యవము, కళము, గ్రంథము, కాళము, కాలము, పుష్కరము.) పురి, వ్యాఖ్యము. న. పురితోలు.

ధ

ధ. సం. ఒకానొకయక్షరము. వి. ఆ. పుం. 1. ధర్మము; 2. మరేయెడు; 3. బ్రహ్మ. న. ధనము. (దీనిని దెలుగున వ్యుత్పత్తయొగము లేదు.)

ధగధగ. చే. వి. ప్రకాశించుట మున్నగువనియం దగు నచకరణము. "క. తొలికారుమెఱుంగులై వడి, జగతక మని మేను మెఱువ ధగధగ మునుచున్, గలుముల నీలిడిమాపుల..." భాగ. రా. స్కం. ౨౬౫, కళా. ౨, కిరా. విలా. ధగధగ యను కాంచి గలది. (కర్త ధారయనున నిగాగమును). "లయవిభాతి. ధగధగనిదేవారుచి నిగనిగనికుండ నిపు దగడు బెగదన్..." పాప. క. ఆ. ౧౧౩. పారి. ౨, ఆ. రా. ౩.

ధగధగద్దగ. చే. వి. ధగధగ మనిమెఱుయుకాంచి. "నీ ధవళకరదేవధగధగధగధగ మెఱుయుగనియ నే తెంచునొకభుజంగము గనిరి." దళా. ౧, ఆ. ౨౦౬.

ధగధగియము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ధగధగ ప్రకాశించునది. "మ. కటువేగంబున కాకళిల దయనుపాకంబునన్ మింబ మిమ్మటమై వర్ష దగధగియ మగునం గోబులు రూపంబులై, చటుల శ్రీదేవ బరిచగట్టు..." నిర్వ. ౬, ఆ. ౯౮.

ధగిడి. చే. వి. (హిం. ధగడా) నీచపురుషుడు, దుష్టుడు "నీ ..ఖరామ ఖాళ బంబలమారి ముండటి పాపాలముద్ర ధగిడి." హంస. ౫, ఆ. ౧౩.

ధగిడి. ధగిడి. "చ. తెఱికి గరాన యానభవ తెప్ప నటుల్ మఱి నీవు నీయమండు విద కాచకోచ ధగిడియని దిగ్గన లేచి పింగోన్." ఆహ. ౧, ఆ. ౯౫.

ధట. సం. వి. ఆ. శ్రీ. త్రాను, కక్కెడ, తుల. ధటకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. త్రాను, 2. నలుకలి రెండు సురింజలుమెత్తు.

ధటము. సం. వి. ఆ. పుం. త్రాను, కక్కెడ, తుల. ధటి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. డటి; 2. నోచి. న్. పుం. వర్తకుడు.

ధటిరి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. నూగములకాడు; 2. ధటి. ధటము. సం. వి. ఆ. పుం. కము హము. "చ. కదవన రంబున్ దొర బందగ్ర క్రోచివవలప్రభువుతో, మదమున నొక్కపెట్టి బలమధ్దనుమానరగంబు

గ్రమ్మమంటెదె..." భావ. విరా. ౫, ఆ. 3౮, హరి. క, ఆ. ౨౨3.

ధట్టిండు. చే. ఆ. శ్రీ. యట్టిండు. "నీ...వృత్తు చేపకొర ధట్టింది యఱుకలు దన్నికాడు."

ధీమ. సం. ఆ. ౧౧౦. మ. శ్రీ. ఆదలించు, కర్పించు. "మ ..కర్పాశనంహరయ్య కళోర్కాశ్శరి దున్ని రీపుం దగుచున్ ధట్టింది దర్పాము దుగ్రకటా ఖంబున నిండ్రు కాచి బలిన్ గాధాగ్రహ వ్యగ్రతన్." హర. ౬, ఆ. ౧౩. యం. ఆ. ౧౦౨.

ధణంధణ. చే. వి. కంఖభేర్యాదిధ్వనుల కనుకరణము. "నీ. అందు భేరిధణంధణల్ క్రండుకొనియె."

ఈ. రా. రా. ఆ. ౧౬౫, దళా. ౨, ఆ. ౧౬౨.

ధయ్రాము. సం. వి. ఆ. పుం. ఉమైకళి.

ధక్రము. సం. వి. ఆ. పుం. జల్లేడుపెట్టు. న. 1. గృహము; 2. ఆకాళము.

ధక్రేడు. సం. వి. ఆ. పుం. మార్గము.

ధనంబయము. సం. వి. ఆ. పుం. మద్దిఅట్టనముళి; 2.

చిక్రములముళి; 3. సర్పినిము.

ధనంబయిండు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అట్టయడు; 2.

అగ్ని; 3. ఇంద్రుడు

ధనదుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మరేయెడు; 2. అగ్ని

విలా. ఆ. ఆ. ఆ.) ధనము విచ్చువాడు.

ధనవరి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. మరేయెడు; 2. కోకా

భృగ్గుడు.

ధనము. సం. వి. ఆ. న. 1. విక్రము, సొమ్ము; 2. ఆత్మల

మంద. (క. ర.) 3. మూలవర్తవ్యము, సంచి

మొదలు; 4. ధనియాల, ధాన్యాకము.

ధనవారి. సం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. బలరక్కెనళి; 2.

నల్లకచోరముళి. (క. ర.) 3. చోర మయగంధ

వర్తము.

ధనాధిపుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మరేయెడు.

ధనావరి. చే. వి. 1. ఒకానొకరాగము. "ఈ...వరాళి

కన్నద ధనావరి ఘూర్ధరి పూరి బేగడా, యారా

.. కగురాగము లింపు మిఱుగన్." పెన్న. ౨, ఆ. ౨3౬; 2. నోగలూ నొకభేదము. (చా.)

ధని. సం. వి. న్. పుం. 1. మరేయెడు. ఈ శ్రీ. పద

కాలుయాలి. విలా. (న్. వి. న్.) ధనము కల

వాడు. [భాగ్య.

ధనిక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. యవరి; 2. వర్తమని

ధనికము. సం. వి. ఆ. పుం. న. దనియాల, ధాన్యాకము.

ధనికుడు. నం. వి. క్. పుం. మోదేరుడు. విలా(అ.అ.అ.)

1. అధికమైనధనము కలవాడు; 2. వర్తకుడు;

3. ధనము వడ్డీ కిచ్చువాడు, ఉత్తమర్థుడు.

ధనిష్ఠ. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఒకానొకనక్షత్రము.

ధనుశాంఠిత్వము. నం. వి. ఆ. న. విలాదివ్యయంకరి

గేర్చు. "కా. కాండకీలాక నాయుష్యస్ఫుటపం

గతం గణే నాధుక, శాంఠిత్వం యేటవాయే

నొక్క..." చూ. 3, ఆ. 23.

ధనుర్ధరుడు. నం. విలా. (అ. ఆ. అ.) విలాకాడు.

"ఉ. నీయనుజాన్ ధనుర్ధరులు..." భార. ఆర.

అ. ఆ. 309.

ధనుర్మానము. నం. వి. ఆ. పుం. మామ్యుడు ధనా

రాశియండుమగు.

ధనుర్మాగము. నం. వి. ఆ. పుం. యాగవిషేషము.

"వ...ధనుర్మాగమునీరు నెప్పి పుత్రెంది

ప్రకారమున జులించిన .." భాగ. ౧౦,

స్కం. పూ. ౧౨౦2.

ధనుర్వేదము. నం. వి. ఆ. పుం. విలాదివ్యయ బోధించు

ఒకానొక ఉపవేదము.

ధనువు. నం. వి. ఉ. పుం. 1. నిల్లు; 2. ఒకరాశి; 3.

నింటినారి. ఉ. స్త్రీ. 1. నిల్లు; 2. ఉత్తమస్త్రీ; 3.

నింటినారి. ఉ. స్త్రీ. 1. నిల్లు; 2. నింటినారి.

ధన్య. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఆమలకీ; 2. బాడి, ఉప

మాత; 3. పనియపుమొక్క.

ధన్యాగము. నం. వి. ఆ. న. పనియపుమొక్క, పొత్తి

మిరిశి.

ధన్యానీ. జే. వి. ఇరుపదిసాలంగ స్త్రీ రాగములలో

నొకటి. "నీ...బిలవారి ఖరంతి ధన్యానీ పూర్వ

గాళ వరాణి నాట ధన్యానీ..." చం. స. 9,

ఆ. ౧౨3; ప్రబంధ. ౯9.

ధన్యుడు. నం. విలా. (అ. ఆ. అ.) 1. క్లాన్యుడు,

పొగడదగినవాడు; 2. సుఖము కలవాడు; 3.

సకృతిపూజ్యుడు; 4. ధనము నొందినవాడు;

5. కృతార్థుడు, ఇష్టకార్యము నెఱవేర్చుకొన్న

వాడు.

ధన్యంకరము. నం. వి. ఆ. న. నాలుగుమూలకలది

కలమెనానిషేషము.

ధన్యంకరి. నం. వి. ఇ. పుం. 1. చేపవైద్యుడు; 2.

మామ్యుడు.

ధన్యధి. నం. వి. ఇ. పుం. విండిగతమే.

ధన్యుడు. నం. వి. క్. పుం. 1. నిర్బలభూమి, ఏచారి;

2. నిల్లు.

ధన్వి. నం. వి. క్. పుం. 1. అన్ననడు; 2. చుక్క;

3. ధనరాశి. విలా. (క. నీ. క.) 1. విలాకాడు;

2. శస్త్రీ, విద్యుడు.

ధనుము. నం. వి. ఆ. పుం. న. నానానాళము, పుం.

కక్కునకనపుశి.

ధనుని. నం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. 1. నాడి, నరము; 2. అగ

సారెవారి జోడుగొట్టుము, కొలిమిరిత్తి; 3. కంకము,

పెద; 4. చురుపుచారిత్తి, 5. నఖ ముగంధ

ప్రభువు.

ధనుమడు. నం. ఆ. పుం. అగ్ని. విలా. (అ. ఆ. అ.)

1. కొలిమిరిత్తి నాడువాడు; 2. నూరుడు.

ధమామి. జే. వి. నాద్యవిషేషము. "వ...నిస్సా

ణంబులదణంధలు ధమామిలించివ్వులు..."

ప్రబంధ. 3౮౮.

ధమిలము. నం. వి. ఆ. పుం. కొన్న, నంయకేశములు.

ధర. ఉభ. జే. వి. మూల్యము. (ద్రా. వా.) నం. వి.

ఆ. స్త్రీ. 1. భూమి; 2. స్త్రీలర్థాయము; 3.

రక్షణాళము; 4. మేనన్ను ఎములలోనిర్మిత్తి.

ధరణము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. కొనుయనవర్తకము;

2. లోకము; 3. నలము; 4. మేరువు; 5. ధన్యము;

6. చమ్ము, ననము; 7. జల్లేడుశి. న. 1. ధరియట,

తాల్పుట; 2. ఆధారము; 3. నలవదియొనిది

యమయెత్తు; 4. పదునాఱు మామయెత్తు.

ధరణి. నం. వి. ఇ. ఈ. స్త్రీ. 1. నలుభూమి; 2. నాడి

రక్షణాళము; 3. ఖాయగుశి.

ధరణిజ. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. నీక.

ధరణిజాని. నం. వి. ఇ. పుం. రాజా. "క. దాని కనిం

నయ మూలము, దాన మారి స్త్రీకు దన నకం

దన ధరణి, తాని శ్రేష్ఠత్వం దనగా నొక్కడ

యగుట దెలియంగా నలయు గడుక." భార.

కాం. అ. ఆ. ౪౯౯.

ధరణికాడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. అంగారముడు; 2.

నరకానురుడు.

ధరణిధరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. కొండ, పర్వతము,

2. దిగ్గజము; 3. ఆదికూర్తము.

ధరణిధరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. ఆదివీధుడు; 2.

విష్ణువు; 3. శివుడు; 4. రాజా.

ధరణిమ. నం. వి. ఇ. పుం. రాజా.

భరణిభృతము. సం. వి. ఆ. పుం. బృహతము. ౧౦౦౪.
 భరణిభృతము. సం. వి. క. పుం. 1. రాజా; 2. విష్ణుపు; 3. ఆదిశిష్యుడు.
 భరణిభృత. సం. వి. క. పుం. 1. కొండ; 2. రాజా; 3. విష్ణుపు; 4. ఆదిశిష్యుడు.
 భరణిసకాము. సం. వి. ఆ. పుం. పృథ్వీ.
 భరణిమరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బ్రాహ్మణుడు.
 భరణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. సూర్యుడు.
 భరణ్. సం. శశ్రీ. భరించువాడు.
 భరణాము. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) భరించువాడు.
 భరణు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కొండవర్షము; 2. ప్రతి. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) భరించువాడు.
 భరాభుక్తు. సం. వి. క. పుం. రాజా.
 భరాభృత. సం. వి. క. పుం. 1. కొండ; 2. రాజా.
 భరాచరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. బ్రాహ్మణుడు.
 భరించు. సం. మ. శ్రీ. 1. తాంబూళి. "వ. ఇట్లు వర్ణితమైనవిధమునందునై కరవలయు. అందులు భరించి యన్నరేంద్రుడు..." మార్క. ౧, ఆ. ౧౭౭; 2. గ్రహించు, భజించు. "క. చంచల గణనాచంచల, చంచలవిధన్ భరించి చతురశ్రవే వాయువేదవో..." కాళిద. ౭, ఆ. ౧౦౩.
 భరిత్రి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. నేల, భూమి.
 భరియించు = భరించు. 1. భరించు. "ఆ...సాధులు నీరి నెచ్చిగ నిజభీరవృత్తము దుష్టకాండీన, బాధలు తొందతుండ దనుచుల వనించిన దెబ్బవారు ది, పైకి భరియించి వారి కొకయొకరు పుట్టి యుండ గాదు టొ, పై భరి గీర్తి కెక్కడె..." భార. ౧౮. ౨, ఆ. ౧౧౧, మార్క. ౧, ఆ. ౧౧౭; 2. పిచ్చు, సహించు. "ద్వి. భరియించు రానివేదవలన రామభరణివల్లభుడు గౌతమి వేదవలన..." రు. రా. ఆర. ౧౮౩, పు. ఖ. ౪, ఆ. ౪౦౪. సం; 3. తాంబూ. పూ. "వ... తాంబూలును ద్వంద్వంబు లెక్కి యాయుధములు భరియించి..." భార. ఆర. ౧, ఆ. ౧౧౯; 4. వశించు. "వ...పిచ్చు వేదములు భరియించి విద్యలు వేదవోదితము లై పుట్టినవర్షలు కథి యించుటలేని..." భార. ఆర. 3, ఆ. ౧౧౧.
 భరణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. విష్ణుపు; 2. భవపు లలా కొకడు.

భరణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బృహతము; 2. అగ్ని; 3. లోకము; 4. భవము. ౫. ఉపాసము. వి. ఆ. (ఆ. ఆ.) 1. భరించువాడు; 2. సమకము.
 భరణుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బ్రహ్మ, 2. సూర్యుడు. భర్త. సం. వి. ఆ. (ము. శ్రీ. ము.) భరించువాడు. భర్తవృత్తు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) భరించువాడు. భర్తారము. సం. వి. ఆ. పుం. దుర్భారము. ఉద్భిక్తశి. భర్తగిరి. వి. వి. (భర్తము+గిరి.) భర్తములపుష్ప కములారి వానముల సమభరించువాడు. "ద్వి. ఆపువలల్ వంచుచు నయ్య మిభర్తగిరిలెల మనుచు గడు లై పుట్టెను." ఖ. ౩, ఆ. 3౯౩. సం. ౪, ఆ. ౧౦౨౨. సం.
 భర్తారణి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. భర్త మారించు శ్రీ; 2. పరిత్రుత యుగభర్త.
 భర్తాక్షుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) భర్తములు తెలిసినవాడు.
 భర్తదార. వి. వి. (భర్తము+దార.) యుక్తము పూర్తియైనట్లు సూచించుటై యుండునా. "ఆ మంచన విడిచి వివాహ ముగ్ధుల దేశ తామ్రంబుకొడువలనై కరవలయులయ్యలై రతిశీల రాత్రి పోసింది ప్రభాతకాలము బరి న్మును యెను భర్తదార వత్రించుచున్నవాడని మహాకవికవి కంకనాచముల్." శ్రీరా. ౧౪, దశ. 2, ఆ. ౧, ఆ. ౧౪౧.
 భర్తవృత్తి. సం. వి. క. పుం. భారీ కవేద్యుని, కవి భారీ కుడు.
 భర్తవృత్తము. సం. వి. ఆ. పుం. భర్తవృత్తి.
 భర్తభాగి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. భర్తవేదభర్తముల భాగము గొందునది-భర్త.
 భర్తము. సం. వి. ఆ. పుం. ౧. 1. పుణ్యము, మంచి కర్మములు చేయుటచే గలగు ఆత్మారము; 2. న్యాయము; 3. ఆచారము; 4. బృహతము; 5. గుణము; 6. అహించు; 7. యజ్ఞము; 8. వేదాంతము, ఉపనిషత్తు; 9. బాహునికము; 10. సామ్యము, ఉపము; 11. శ్రుతిస్త్రాగ్ధానివిక కృత్యము. (ఇది దశవిధము. కొ. పృ. ౭. కు. దశా-స్త్రయం కొవ మింద్రియగ్రహ, శీర్షిద్యా పుట్టి ముగ్ధో దశకం భర్తలకవి. కు. ౭, ఆ. ౧౨౨, పుం. విష్ణు.
 భర్తయగము. సం. వి. ఆ. మ. కృతయగము.

ధర్తాభా. నం. వి. ఆ. పుం. 1. యముడు; 2. యుద్ధిష్ఠిరుడు; 3. బంధుడు; 4. ధర్త పాలన చేసినపు రాజా.

ధర్తకాల. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. ధర్త మునిమిత్రము ఆస్వాది రావముల కొఱవక గట్టబడినయిల్లు, వస్త్రము.

ధర్తకాశ్రమము. నం. వి. ఆ. న. ధర్తములను తెల్లవస్త్రీ కాశ్రమము.

ధర్తనంపిక. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. ధర్తకాశ్రమము.

ధర్తాక్షుడు. నం. వి. ఆ. (క.) పుణ్యుడు.

ధర్తాధిపతుడు. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) న్యాయము విచారించునధికారి.

ధర్తానకము. నం. వి. ఆ. న. ధర్త నిర్ణయమునకై ధర్తాధికారి మౌనమునుపాటము.

ధర్త. నం. వి. క. పుం. విష్ణువు. వి. ఆ. (క. కి. క.) ధర్తము కలది.

ధర్తస్థుడు. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిక్కిలి ధర్తాత్ముడు.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. యముడు; 2. బంధుడు; 3. సోమయాజి.

ధర్మపు. నం. వి. ఆ. పుం. న. ధర్మము. "చ. అచని యురాజం బయినయపుక భూత్రజయించు వర్ష ధర్మపుణం దొలంగ..." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౨౫౦; భార. కాం. ౧, ఆ. ౪.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ధర్మనాపేతము, ధర్మయుక్తము. "క. మంచి యజ్ఞసాధ్యయనా, నంబుల వర్తితై బ్రాహ్మణియ ముంబు ధర్మమిం బయి క్రియకై కృత్యులం బవరతపుణ్యకర్తలాలన మగుచున్." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౮౫; 2. ధర్మము చేత బాంధవదగినది; 3. న్యాయ్యము, న్యాయము నుండి బొందగినది. "క. సీతచంబు ధర్మము విసేతము నీరియుతంబు నివృత్తి, హ్యవహము..." భార. ఆది. ౧, ఆ. ౨౫౩.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. తిరస్కరించువాడు; 2. త్రగల్గువాడు; 3. పిచ్చు లేనివాడు; 4. నకుడు; 5. స్త్రీలను తెలియవాడు, చూచునవాడు.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. న. 1. ప్రాగల్భ్యము; 2. తిరస్కారము; 3. పిచ్చు లేదు, అవహము; 4. నరకము; 5. కాకరము; 6. తెలియకు, చూచునవాడు. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ధర్మము చేయునది.

ధర్మ. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. మలక, అంకటాలం.

ధర్మజీయము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ధర్మించునది.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. ప్రాగల్భ్యము; 2. తిరస్కారము; 3. పిచ్చు లేదు; 4. నకు; 5. తెలియకు, చూచునవాడు.

ధర్మించు. నం. న. స్త్రీ. 1. తిరస్కరించు; 2. ధర్మము చేయు. (క. ర.)

ధర్మి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. అంకటాలం, మలక.

ధర్మిత. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. మలక, అంకటాలం. వి. ఆ. (ము. స్త్రీ. ము.) ధర్మము చేయువాడు.

ధర్మితము. నం. వి. ఆ. న. ధర్మము. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. తిరస్కారము; 2. తెలియకు, చూచునది.

ధర్మితవ్యము. నం. అధర్మజీయము.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. పుం. అంకటాలం, మలక.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. కంధము, కదల్చుట; 2. కదలలు; 3. చంద్రశి.

ధర్మ. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తెల్లనిరంగ గలస్త్రీ; 2. తెల్లయాత్ర. [వక్షము.

ధర్మవక్షము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నాగు; 2. కుళ్ళు.

ధర్మము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. తెలుపు; 2. చంద్రశి; 3. అజాతు. "ద్వి. మిత ధర్మమున నీరాజ్య మిచ్చి, యేనన్నపుర మిచ్చి యింకొకటి నిచ్చి, ధన భాగ్యములన్ని ధవళంబులిచ్చినను వచ్చినెంచు నాకుల నిచ్చి." ద్వి. భార. విరా. ౪, ఆ. ౯౫.

పు. న. స్త్రీలు వివాహములందు పాడుకొననివచ్చునట. "కు. ధవళంకూర్చులనీతి తెలుపి యంతకన్ జోడుగా నుడుచున్, ధవళం బింపుక బాడుచున్..." రామ. ౫, ఆ. ౫౧; య. ౪, ఆ. ౧౦౦.

ధవళాని. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. తెల్లనిరంగ గలది.

ధవళు. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. "కు... ధవళానుల మి కాచి రుక..." భార. ఆది. ౨, ఆ. 3౦.

ధవళితము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) తెల్లగా చేయు బడినది.

ధవళి. నం. వి. క. పుం. తెలుపు.

ధవళియము. నం. అధవళి.

ధవళము. నం. వి. ఆ. న. కృష్ణాక్షుడుతో; కేవల వివరము.

ధృతము. సం. వి. ఆ. పు. 1. మమవృందము; 2. భద్ర, మగడు; 3. ప్రభువు, రాజు; 4. మోసగాడు, మంచకుడు.

ధృ. డే. వి. ప్రకాశము; దానియనుకరణము. "మ... వ్యాధునిమాతోడ దలఁచ్రంబు వోసి నవలా దోర్బల కూలంకష, సునదియొద్ది నందిమండలభక్త సాహసీసాదం దిడన్." స్వా. ౫, ఆ. ౮౪. (దీని యామ్రేడితరూపము, భక్తభక్. కళ.౮, ఆ. 3౬)

ధనుధనుస్సు. డే. వి. మెఱయుటయం దగునకురణము. "నీ. ధనుధనుస్సున నింగి దాటియెఱుఱు బోలు నిరాల్లగొంది గన్న నుమెఱుంగు." పాంథ. ౪, ఆ. ౨౧, చంద్ర. ౪, ఆ. ౨౦౧.

ధా

ధాకము. సం. వి. ఆ. పు. 1. ఎడ్డు; 2. ఆవుము; 3. ఆశ్రయము; 4. ప్రభువు, కంబము

ధాటి. సం. వి. ఈ స్త్రీ. దాడి, దండయాత్ర.

ధాణు. డే. వి. మల్లదివ్యకు సంబంధించిన పదునాలుగు దినములలో నొకటి. "న .. ఆస్తియందు . ధాణు ... రూపము నీది మొదలయిన పదునాలుగు దినముల మధ్యములుం బాది..." మాం. ౧, ఆ. ౨౦౬.

ధాణుధారు. డే. వి. మల్లదివ్యకు సంబంధించిన పదునాలుగు దినములలో నొకటి. "న .. ధాణుధారు కథాకు ధాణుధారు రూపము మొదలగు పదునాలుగు దినములు." ప్రబంధ. 2౮, మాం. ౧, ఆ. ౨౦౬.

ధాత. సం. వి. ఋ. పు. 1. ల్రవ; 2. ఆత్మ; 3. ఒకానొకసంవత్సరము; 4. ఒకానొక ఆదిత్యుడు. నిం. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) 1. భరించువాడు; 2. రక్షించువాడు; 3. సృజించువాడు.

ధాతీ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ఆత్మ, విజ్ఞాతాళి శి.

ధాతవృత్తు. సం. నిం. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. భరించగలిగినది; 2. పోషించగలిగినది, 3. సృజించగలిగినది.

ధాతువు. సం. వి. ఈ. పు. 1. చేమానునకు ఆరంభకమైనవల లాగునది. (వనశబ్దపుక్కు, మాంసము మేదస్సు, ఆస్తిమజ్జాకుక్రము అని ఐది విధు. నవైం కరమున కొను కర్మక, మాంస ఆస్తిస్సాయ, మజ్జా, ప్రాణములు.); 2. వాతము లాగునది. (వాతము, కిక్రము శ్లేష్మము; 3. శైరికాది ధాతువు; 4. వృధిని లాగునది. (భూతము);

5. కల్పము లాగునది. (గుణము); 6. కృష్ణులొగునది. (ఇంద్రియము); 7. లాహము (బాగురు, పెండి, ఇతము లాగునది); 8. ఎముక; 9. భవము; 10. శేతస్సు; 11. స్వభావము; 12. క్రియావాచక మగు భూ ధాతువు లాగునది. (వాక్య.)

ధాత్రి. సం. వి. ఈ స్త్రీ. 1. భూమి; 2. దాది, ఉపమాత; 3. తల్లి; 4. ఉపిత్త శి.

ధాత్రేయ. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. దాదిభూతురు; 2. భూమి. "క. పోయెడుతో యిట్లుడు ధా, త్రేయి! .." కై. 2, ఆ. ౧౧౧ (శ.ర పా.)

ధాన. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. దనియము, కొత్తిమీశి. 2. మొగ్గ; 3. యెడులపిండి; 4. క్రొత్తమొలక. ౫. పేత్రుడు యవలు.

ధానము. సం. వి. ఆ. న. 1. స్థానము; 2. ధారణము, భరించుట, 3. పోషించుట, పోషణము; 4. ఉంచుట. "నీ. శరణుపాధోరుహాధో విధానమునను, భరణివాగికిటాగ్ర ధానమునను, మార్గ మయ్యెడు నిది యంచునొకొని ధాతకత్వపం మార్గత్రేకాంకి శంఖు నేసె." కై. ౧, ఆ. ౬౫.

ధాని. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. స్థానము, నవస్థానము; 2. గోగళి; 3. దనియము, కొత్తిమీశి

ధానస్ఫుండము. సం. నిం. (ఆ. ఆ. ఆ) నిలకాడు. ధాశ్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. కొలుచు. (నవధాన్యములు, గోధుమలు, యవలు, పెసలు, నెలగలు, కందులు, బొబ్బలు, నువ్వులు, మినుములు, ఉలవలు); 2. దనియాలు.

ధాన్యాకము సం. వి. ఆ. న. దనియాలు.

ధాన్యాక్షుము సం. వి. ఆ. న. కలి, పులికడుగు.

ధానుదిశి. సం. వి. ఇ. పు. మాత్యుడు.

ధానుము. సం. వి. గో. న. 1. ఇల్లు; 2. చోటు స్థానము; 3. వెలుగు, కిరణము; 4. కాంతి; 5. ప్రధానము, శక్తి; 6. శరణము; 7. పుట్టుక, జన్మము; 8. ప్రకాశము; 9. అన్నము; 10. ఆహారము; 11. సారము; 12. భవము; 13. చిహ్నము; 14. పరమాహుము. "క. చంద్రా శ్రవణరావముల పరాస్థానముతో నొక్కటి, దండస్వామి మదంబుకేసె గరిణిధానులు అజ్ఞాన గన్." ప. సం. ౧, ఆ. ౮౬, ఆ. న. 1. రిలకము; 2. లేజువు.

లోని చోటికి తోవగా వెళ్తున్న యజ్ఞాలకుండువులకు: "వీరి యాచనము." వారి. భూ. ౩, ఆ. ౧౭౫. వి. కృ. ౪, ఆ. 3౦; 2. ఆ. ప్రతిపాతము, ఆ. ప్రతిపాతము లేనిది. "మ...అరాణా వారము: దర్శనభాగ్యము పరిగి ధారాక ప్రశంసోక్తులను." కమ. ౪, ఆ. ౩; 3. యుజ్జ్వలము. నివృత్తుము.

(పుష్ప).

ధారాను పాతము. నం. వి. ఆ. పుం. జడివాన, అసారము. ధారిత. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. ముహూర్తము, రెండుగడి యలకాలము.

ధారిత. నం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. భూమి; 2. మారుగుళి. ధారితము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. భరింపజేయఁ బడినది; 2. ఆచ్యుగా తీసికొనబడినది. (ద్రవ్యా దికము.)

ధారు. జే. వి. మల్లదిద్యానంబంధ మైనవదుకాలంబు: నిరవలలో కొకటి. "వ...అస్మిదండు...ధారు .. ర్హూతు నిది వెంటబయలు వదుకాలంబుననినవల మర్తంబులు జూచి..." వంశ. ౧ ఆ. ౨౦౩. ధారుణి. నం. వి. ఈ. స్త్రీ. భూమి. "వ. గుణముల నొప్పి బ్రాహ్మణులకుం గడుభక్తుడైన నను ద్రుధా, యే ప్రజ గూర్చగా వికలతోమండైన నుభ ముండు మింక..." భార. ఆది. ౩, ఆ. ౧౨౮. ధ. నం. ౧౧, ఆ. ౧౩౫.

ధారుణిభిక్షు. నం. వి. ఆ. పుం. భర్తృకము. "జి. ఆముని యర్చిచూచుదును నామీనాత్మన గోత్ర ధారుణిభిక్షులు క్రయ్య నయ్యును మక్కలగ నంబుధు లింక..." భార. ఆది. ౪, ఆ. 3౮.

ధారుధాణు. జే. వి. మల్లదిద్యానంబంధ మనవదు కాలంబునవలలో కొకటి. "వ...ధారుధాణు .. వెంటబయలు వదుకాలంబుననినవల..." క్రమంధ కిలా. వంశ. ౧, ఆ. ౨౦౩.

ధారరాష్ట్రము. నం. వి. ఆ. పుం. నల్లనిముక్కును కాళ్లును కల తెల్లనివాంస.

ధారరాష్ట్రము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. భృతరాష్ట్రుని కొడుకు; 2. నర్మరీషము.

ధారము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. భర్త నంబంధి; 2. మింటి నంబంధినిబుని.

ధారితము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. భర్త కాస్తముఁ జదివినవాడు; 2. భర్త మాచరించు వాడు; 3. భ్రాతృభ్యుడు; 4. విలుకాడు.

ధార్య. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ధార్యు; 2. కోరికపశి. ధార్యము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. భరింపజేసినది; 2. భూత ముండుకొనబడినది.

ధార్యము. నం. వి. ఆ. న. పొగరులతోకుండవము, వై యాత్మము.

ధాలు. జే. వి. విశాఖ్యునిది యేము. "కా. ఆ. భూరీ లీనము చాగురే స్ఫురితము వ్యాపాను ధా లంబు న. త్యాగరాధ ప్రమదోన్నతిగ మురహాయణాలించి వర్ణించుచున్." చంద్ర. ౧, ఆ. ౧౨౩.

ధావకుడు. నం. వి. ఆ. పుం. చాకలిరజకుడు. వి. ఆ. (ఆ. వి. కా. ఆ.) 1. వరుగిత్తువాడు; 2. వేగ ముగాఁ బోవువాడు; 3. వస్త్రాదికము శుద్ధిచేయు వాడు.

ధావలో. నం. క. క. 1. వరుగిత్తుచున్న; 2. శుద్ధి చేయుచున్న; 3. ప్రవహించుచున్న. "శి ఆలి యాలి తమధావవస్థగావగాళాటి యవార నంబును ద్రావు నాత్మపాలు." కమ. ౧, ఆ. ౮౯.

ధావన. నం. ఏ ఆ. న. వరుగిత్తుట. "కా. ధారా వంచకధావనం తెలుగుగంధర్వంబుఁ ద్రోక్కించు బల్, వీరింపున్నారాకు..." ఆము. ౪, ఆ. 3౧.

ధావనము. నం. ధావన. 1. శుద్ధిచేయుట; 2. వరు తెత్తుట; 3. వేగముగాఁ బోవుట.

ధావని. నం. ఏ ఈ. స్త్రీ. 1. కోరికపొన్న శి. 2. చాకలి, రజి.

ధావనీయము. నం. ఏ. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) శుద్ధిచేయఁదగినది. ధావనానము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) వరుగిత్తు చున్నది.

ధావము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. పోవునది; 2. వరుగిత్తునది; 3. శుద్ధిచేయునది.

ధావిత. జే. వి. మడికట్టుకుండు వాడు కొకకాలి బట్ట. "గీ ధాతకాటియుఁ బరిపాటిధావనీయును; వలుల వేదాంతకాస్తంబు న్రాసినట్టి కాళికపుస్త కము చంకఁ దనరఁ బూనిదనియె గడిచితి యా బ్రహ్మచారి మిటి." వంశ. ౧, ఆ. ౧౫౩. కుక. ౨, ఆ. ౪౪౩.

ధావక్యము. నం. వి. ఆ. న. తెలుపుధనకకము. ధావించి. నం. ఆ. క్రి. వరునెత్తు. "కా...వత్ వెంకట దిక్కుకేణుబల్లి"ముత్త ధావించుగ దర్శి ద్ధిరిగ్." కాళి. 3, ఆ. ౮౯౮.

ధావిత. నం. వి. ఆ. (య. శ్రీ. య.) ధావకుడు.

భావికము. సం. వి. అ. (అ. అ. అ.) 1. తుదకు చేయబడినది; 2. భవన కట్టించి; 3. భవన కట్టించబడినది. "ఈ...కలుకలు, భావికలైనియల నుభావరసంబు క్రిందకులు." కమ. గ. అ. ౩౫. భావికము. సం. భావికము.

భావికము. సం. వి. అ. న. భావికము కాంచి. "నీ. ముఖంబునకు దృగ్గంబునభావికములు ను గాగ నభయచారులై నె." పద్య. ౨౭౩. ౨౭౩.

భింభి. దే. వి. వాద్యధ్వని మేమున కనుకరణము. "కా...వాద్యముల్, భింభిభిక్కుభిమిక్కు... అంబుమ్రానెన్ వెనెన్." ద్వా. గ. అ. ౧౨౯. కమ. గ. అ. ౨౦౯.

భింభి. సం. వి. అ. తు. మద్యధ్వని కనుకరణము. "దండకము...తోడోడో మృదంగావళిభింభిధ్వని నముల్..." పద్య. గ. అ. ౨౩౨. గ. అ. ౨౩౫.

భిక్కురించు. సం. వి. అ. 1. ఎదిరించు, ప్రభుజీంచు. "మ. అనిన విని నైరంధి నైరంధి భిక్కురించి యెట్లయి." భార. విరా. ౨. అ. ౫౭; 2. నిం దించు. "నీ. కాన నాకుల దూఱంగఁ గాదు వినుము, నరికి చానెంకడదీయున నభలనాన, దడలుగా నిచ్చి యెట్లు యెదగ నృతి, శంక నెడి భిక్కురించునగఁ జనునె తెలుసు." భార. విరా. ౨. అ. ౧౪౮, నై. ౭, అ. ౧౩౦; 3. తిరస్కరించు, అగౌరవముచేయు. "నీ. మ్రొక్కి నేడెడ నకు మీరు భిక్కురించు, కాదరింతుడు..." భార. కాం. గ. అ. ౩౨౫, మాన్య. గ. అ. ౧౮౨.

భిక్కారము. సం. వి. అ. తు. 1. తిరస్కారము, అగౌరవము; 2. ప్రభుకునము, ఎదిరించు; 3. నిండు, నిరసము. "క. భిక్కారంబులు చరణన, భిక్కారంబులను మెలయ...తీర్చులై పోయె నెడన్." భార. కల్ప. గ. అ. ౧౭౫.

భిక్కురించు. సం. వి. అ. తు. 1. భిక్కురించు (తెలిసిండు, భయపెట్టు.) "మ...భ క్తులం గనివ్రాయునఁ డేడి చుఱుఁ దని విక్కారిందిరో దుర్జనన్." భాగ. ౮. పుం. ౧౦౦.

భిక్కుకము. సం. వి. అ. తు. భిక్కురము. వి. అ. (అ. అ. అ.) భిక్కు రింబడినది.

భిక్కురి. సం. వి. అ. తు. 1. భిక్కురము. భిక్కురి. సం. వి. అ. తు. 1. భిక్కురము.

భిక్కు. దే. వి. ప్రకాశించుచుండు కనుకరణము. "క. గగనభంబున రాఁగా, భిక్కుకునకొక్క వివృతమున నభిలసంలై పొనకట్టిక, లెకడి వివృతమున చనిరి భిం గడలన్." శ్రీరం. మా. ౪, అ. ౨౯.

భిక్కుగఁభిక్కు. "నీ. వివృతము భిక్కుగఁభిక్కుగఁ" చతు. ౫, అ. ౩.

భింజు. దే. వి. గుండెయందకు కనుకరణము. "క... నేగ భుజించిరి ను వినితా గుండె భింజుమునఁ గల పోనె నుదిన్." తప్ప. గ. అ. ౧౨౩, ౨౪. ౩౦౨.

భిక్కు. సం. వి. అ. తు. మోముచేయుచు, భిక్కు. సం. వి. అ. (అ) మోముచేయు చిక్కు గల వాడు.

భిమిభిమి. దే. వి. భీరి మోచులపానిధ్వని కనుకరణము. "క...చిరులపానె నుదిన్ మోచెన్, భిమి భిమి వివృతమునకు, బురుకునకొక్క పోతు నునకొక్కన్." చిక్కు. గ. అ. ౭౪, అము. ౪, అ. ౩౫.

భిక్కు. దే. వి. 1. మద్యధ్వని కనుకరణము. (దీని యామ్రేడికరమును భింభియు.) "నీ. భిక్కునెడి మద్యధ్వనిక గ్రమ్మకొనియె." కమ. ౨. అ. ౧౦౯; 2. తిరస్కారము కనుకరణము. "వ... తిరస్కారభింభియులు జుయజుగులభారంబులయి..." ప్రబంధ. ౭౮౮.

భిక్కు. సం. వి. అ. తు. 1. బుద్ధిమనీషు; 2. వాక్కు; 3. స్త్రోతము; 4. నారి; 5. భూమి; 6. స్త్రీ చిహ్నము.

భిక్కుండు. సం. వి. అ. తు. బుద్ధి కలవాడు—బుద్ధివాని.

భిక్కుము. సం. వి. అ. న. 1. స్థానము; 2. గృహము; 3. వక్షత్రము; ౪. ౫.

భిక్కుండు. సం. వి. అ. తు. 1. కుట్రాచార్యుడు; 2. అగ్ని; 3. ప్రాణాభిమానిదేవత.

భి. సం. వి. అ. తు. 1. బుద్ధి; 2. చూచు, భావన; 3. ఆరాధన.

భింద్రియము. సం. వి. అ. న. క్షాంతియము.

భి. సం. వి. అ. తు. 1. తూతురు; 2. మనస్సు; 3. కన్య.

శీతము. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) 1. త్రాగఁజేసెడి
 కీలఁజేసెడి; 2. అనాదరించబడినది; 3. ఆరా
 ధించబడినది.
 శీలి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కీల్యుట; త్రాగుట; 2. అనా
 దరము; 3. ఆధారము; 4. ప్రేయ.
 శీలంతుడు. సం. వి. త. పుం. 1. బృహస్పతి; 2.
 విద్వాంసుడు. విణ (త. మఠి. త.) శ్రేష్ఠమైన
 బుద్ధి కలవాడు.
 శీయమానము. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) 1. ఫరింకు
 బడుచున్నది; 2. చోడింబబడుచున్నది.
 శీర. సం. వి. స్త్రీ. 1. శీరరాణు; 2. సుప్తముగా
 చెప్పుక వ్యంగ్యముగా భ్రష్టయందలికొనమా ప్రక
 ణించునాఁడు.
 శీరము. సం. వి. అ. న. నుండుచున్నపుడు. విణ (అ.
 ఆ. అ.) 1. గంధీరము. (ధ్వని. మొ.); 2. మం
 దము. (గాలి మొ.)
 శీరలింతుడు. సం. వి. అ. పుం. చతుర్విధనాయకు
 లలో నొకఁడు; శీరండుకు కళాసత్వండునగు
 నాయకుడు, మృదుచిక్తము కళాసక్తియుఁ గలిగి
 నను ప్రభోగములు నిడుకొనియును నిశ్చింతండు
 యందుకాయకుడు. (అలం.)
 శీరకాంతుడు. సం. వి. అ. పుం. చతుర్విధనాయకు
 లలో నొకఁడు; శీరండుకు కాంతుడు నగు
 నాయకుడు.
 శీరాశీర. సం. వి. అ. స్త్రీ. తత్కలపేనననాయకునియం
 దలికొనమును వ్యంగ్యముగాను అవ్యంగ్యముగాను
 ప్రకటించునాఁడు.
 శీరుడు. సం. వి. అ. పుం. 1. బుద్ధుడు; 2. బలి
 చక్రవర్తి; 3. సముద్రుడు; 4. విదాత్తుడు.
 విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. శైర్ము కలవాడు; 2.
 నిర్వికారలిక్తుడు; 3. మండితుడు; 4. స్వశం
 త్రుడు; వైర్ముడు; 5. బలము కలవాడు; 6.
 మాధుడు; 7. సామానమంతుడు; తెనన గల
 వాడు; 8. విసింతుడు; నుశీలితుడు.
 శీరోదాత్తుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చతుర్విధనాయకు
 లలో నొకఁడు; శీరుడు నదాత్తుడు నైన
 నాయకుడు.
 శీరోద్ధతుడు. సం. వి. అ. పుం. చతుర్విధనాయకు
 లలో నొకఁడు; శీరుడు నుద్ధతుడు నైన
 నాయకుడు.

శీవరము. సం. వి. అ. న. ఇనము.
 శీవరము. సం. వి. అ. పుం. 1. కాసి, శైవరముడు;
 2. బుద్ధిమంతుడు.
 శీవుడు. సం. వి. న. పుం. 1. శివు; 2. కాలి; 3.
 జీవుడు. విణ. (న. వరీ. న.) ఆలోచన గల
 వాడు; యుక్తిమంతుడు.
 ధం
 ధంధుమరము. సం. వి. అ. పుం. 1. భట్టుపురుగు;
 2. ఆనందపురుగు; 3. కామదూము; ఇంటిపొంగ.
 ధంతము. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) 1. కదలింకుబడి
 నది; 2. ఎరుగుట్టుబడినది; 3. విమంతుడునది,
 తర్కము.
 ధుత్తూరము. సం. వి. అ. పుం. ఉత్తేజశీ.
 ధులి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. నది.
 ధున్వత్. సం. శ. శ్ర. 1. కదలుచున్నది; 2. కదలింకు
 చున్నది.
 ధున. సం. వి. అ. స్త్రీ. భారము; బరువు.
 ధునంధరము. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) 1. కాడివి
 మోయునది; 2. బరువు మోయునది. (ఎద్దు
 గుఱ్ఱము మొ.)
 ధునంధరుడు. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) 1. కార్మ
 భారము మోచువాడు; 2. శ్రేష్ఠుడు; అగ్ర
 పరుడు.
 ధురీణము. సం. వి. అ. పుం. 1. ఎద్దువృషభము; 2.
 గుఱ్ఱము.
 ధురీణుడు. సం. వి. (అ. ఆ. అ.) 1. బరువు
 మోయువాడు; 2. కార్మభారము మోచు
 వాడు; 3. అగ్రపరుడు; శ్రేష్ఠుడు.
 ధుర్యము. సం. వి. అ. పుం. ధురీణము. వి. (అ. ఆ. అ.)
 మోచునది. “క. మోగోగదయావనమును,
 మరొగోగదములము ప్రబలదోర్మలలిలా ధుర్యగతి
 నడచె...” భార. విరా ౪, ఆ. 3.
 ధుర్యండు. సం. ధురీణుడు.
 ధునము. సం. వి. అ. న. కదలుట. పుం. అన్ని.
 వి. (అ. ఆ. అ.) కదలునది.
 ధూ
 ధూంక్ష. సం. వి. అ. స్త్రీ. తెల్లకాశి.
 ధూశము. సం. వి. అ. పుం. 1. నాయువు; 2. కా
 లము; 3. కామదూరకము.

ధూకళి. జే. పి. వృత్తవిశేషము. “ద్వి. లలియ క్తా
నలు ధూకళియు యుంకళియు, ముఱియు
కేవలము విభక్తమును లేఖమును నెఱుంగుంగ నీరీతి
వృత్తంబు నలంకర...” అన. 3, ఆ. ౩.౩. పు.

ధూకము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నిడువఁబడినది,
వృత్తము; 2. అవలంబడినది, భక్తివత్తము; 3
విమర్శో వివరణబడినది; 4. రిరవృద్ధింపఁబడినది;
5. తర్జియఁబడినది; 6 కంపితము; పడఁగింక
బడినది. “కా. ప్రాథం బరతికారమై హృద
యముం నుండింప నక్కంకరిం, తాధూతాత్మక
నైవకావ ..” భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౩౫.

ధూరి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కదలెడు; 2. పడఁ
గించుట; 3. వివరణో వివరణ.

ధూనము. సం. వి. ఆ. న. కదలించుట, చాలనము.
పుం. వాయుపు. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కదలించునది.

ధూనము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) కంపితము, కదలం
బడినది.

ధూనము. సం. వి. ఆ. న. 1. ధూనము పేయఁట;
పొగపేయట; 2. సంతాపము కల్గించుట.

ధూనము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నుగంధిద్రవ్యముల
నుండి వచ్చుపొగ; 2. పొగకు పొగన మగున
గంధిద్రవ్యము విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పొగ
పేయనది. 2. సంతాపముకల్గించునది.

ధూపాయితము. సం. ధూపితము.

ధూపితము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ధూపము
పేయఁబడినది; 2. తరింపఁజేయఁబడినది.

ధూపితనము సం. వి. ఆ. పుం. 1. అగ్ని; 2. తోక
చుక్క.

ధూపితకపు. సం. వి. ఉ. పుం. ధూపితనము.

ధూపవర్ణము. సం. వి. ఆ. పుం. అగ్ని.

ధూపము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పొగ; 2. అది; 3.
గోళచుక్క; 4. అగ్నిపుత్రేనపు.

ధూపయోగి. సం. వి. ఇ. పుం. 1. ముప్పు. మేఘము;
2. మంగమునై శి.

ధూపయోగి. సం. వి. ఆ. పుం. నలంపుకలనయెఱుఁపు.
పొగవర్ణము. సం. (ఆ. ఆ. ఆ.) పొగవర్ణము కలది,
ధూపము.

ధూపవేధి. సం. వి. న్. పుం. లోహానులను నువర్ణ
ముగా మార్చుటోపధవిశేషము. “వ ..పంచ
లోహాయుకలై యువర్ణవర్ణవేధిని కొలుపు

చుకొం నవవేధిధూపవేధి యనునాచధంబుచేత
భుక్తమవర్ణము గావించి...” భా. ౧, ఆ. ౨౩.
ధూపాయితము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ధూపము
కలది.

ధూపి. సం. విణ. (న్. పి. న్.) ధూపము కలది.

ధూపి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పొగమంచు.

ధూప్య. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ధూపనమునాచు.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. పుం. తూకజీమూలకము.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. పుం. లాఠియు, ఉన్నము.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. పొగకు శి.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పొగవర్ణము; 2.
తూకజీమూలకము. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) పొగ
వర్ణము కలది.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. ఆ. 1. కదలం
బడుచున్నది; 2. పడఁగించుచున్నది.

ధూప్యము. సం. వి. ఇ. పుం. బయ్యె నలుం గలవాడు.
శివుడు.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. పుం. పంచకము, నక్క.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఉన్నపుక; 2. పొగ
కము శి. న. 1. విలపణము; 2. ఇనువత్తుపు.

ధూప్య. సం. ధూప్యము. (పంచవర్ణముకల్పి.) “ద్వి.
పేవేగ నాలావిణెఁ పెల్ల మామృతము నేడు
కొనుటయు నవర్ణులుధూప్యమునలొ పేవొక్క
మతము చింతించి.” ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౦౨౩ సం.

ధూప్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పంచవర్ణము నైవకాయ
కుడు, కనుడు. (అలం.); 2. శివుడు. విణ.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. పంచవర్ణము; 2. జూరది; 3.
హింసకుడు.

ధూప్యము. సం. ధూప్యము.

ధూప్యము. సం. ధూప్యము.

ధూ. సం. వి. ఇ. త. స్త్రీ. ముప్పు.

ధూ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చింత; 2. చింత.

ధూ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చింత; 2. చింత.

ధూ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చింత; 2. చింత.

ధూ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చింత; 2. చింత.

ధూ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చింత; 2. చింత.

ధూ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చింత; 2. చింత.

ధూరిగలయు. వి. ఆ. ప్రి. (ధూరి + కలయు) మమ్మలొగలయుననించు. "నీ డోరక విరబడు మారవారావంబు ముండగంబునక వర్ష ధూరిగలయు." వరాహ. ౪, ఆ. ౨౧.

ధూరిక. సం. వి. ఆ. ప్రి. పొగముచు, మజ్జిడి. ధూరిధ్వజాడు. సం. వి. ఆ. పుం. ధూరితెండాగా గలవాడు - వాయువు గారి.

ధూరిమము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బాడివరము; 2. గాడివ; 3. లొట్టియ; 4. పాల్వరము. విరా. (ఆ. ఆ. ఆ.) బాడివరంగ కలది.

ధూరిగలము. సం. విరా. (ఆ. ఆ. ఆ.) బాడివరంగ కలదిగా కేయలబడినది. "మ .. కృతాంతావారు నిశ్చయభూ, మఖిధూరినిగో గ్రుద్ధకృతగుల్య వ్రాసు చోరి ప్రవర్ణకరీయన్." భార. ఆర. ౪, ఆ. ౧౦౫. విరా. ౨, ఆ. ౧౫౩.

ధూరిధూరికము. సం. విరా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ధూరివర వర్ణము కలది అయినది. "నీ, ధూరిబాధూరి ధూరిగ్రహంబుగా..." భార. ఆర. ౧, ఆ. ౨౧౦. ధూరిమము. సం. వి. ఆ. పుం. గాంధ్వవాడు, తెలిక వాడు.

ధృ

ధృకము. సం. వి. ఆ. ప. 1. వతనము, పాటు; 2. ఉని; 3. తాల్యుట, ధారణము; 4. గ్రహణము, ధృష్టిగోను. విరా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ధరింపబడినది; 2. ధృష్టానలబడినది, గృహీతము.

ధృకరామము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. దుర్బోధనాది కార్యలకంద్రీ; 2. సర్వవిషము; 3. రాజు; 4. ఒకానొకగంధర్వము.

ధృరి. సం. వి. ఇ. ప్రి. 1. తాల్యుట, ధరించుట; 2. గ్రహించుట, ధృష్టిగోనుట, 3. ధైర్యము; 4. పీరిత్యము; 5. సంకోచము; 6. సుఖము; 7. విష్కంభాదియోగములలో నొకటి (జ్యోతి:); 8. ఒకానొకభందము; 9. మాతృకాభేదము. పుం. యజ్ఞము. ధృష్ట్యము. సం. వి. ప్రి. పుం. 1. విష్ణువు; 2. బ్రహ్మణుడు. విరా. (న. పి. న.) 1. బుద్ధిమంతుడు, 2. ధరించువాడు.

ధృవ. సం. వి. ఆ. ప్రి. ముర్యాగపరీక్ష. ధృవపు. సం. వి. ఆ. పుం. సుంపు, సంఘాతము. విరా. (ఆ) 1. ప్రగల్భుడు, దిట్ట; 2. సుమధుడు, దక్షిణ; 3. కేంద్ర, విశ్రుణుడు.

ధృవ. సం. వి. ఆ. ప్రి. మలట, బుటూలు.

ధృవీ. సం. వి. ఇ. ప్రి. దిట్టము, ధృవ్యము.

ధృవ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. శృంగారనాయకులలో నొకడు, తల్లిచేరియ బానిసవాడును లేదనియ బడియు పిగ్గనొందనివాడును, చేసినతల్లి ప్రశ్నముగా కనిబడుచున్న అనత్యమాడువాడు సగుణాత్మకుడు. (అం.) విరా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ప్రగల్భుడు, దిట్టతనము గలవాడు; 2. పిగ్గ లేనివాడు, 3. కనకము లేనివాడు, నిర్భల బాండు; 4. గర్వితుడు, అహంకారము గలవాడు.

ధృవీ. సం. వి. ఇ. పుం. కిరణము.

ధృవ్యపు. సం. విరా. (ఆ) 1. ధృవ్యము; 2. కంచు. ధృవ్యము. సం. అర్ధ. జీయము.

ధే

ధే. దే. వి. గుఱ్ఱము మొదలగు జంతువులకు తోలుల యందలిధ్వని కనుకరణము. "క. నిగి ధే యని కదలి, మెం గడువడి గలనకడకు సింగము..." కళా. 3, ఆ. ౨౫౩. ౨. ౪, ఆ. ౩౩.

ధేచక. సం. వి. ఆ. ప్రి. 1. లేగటియాపు; 2. ఆ జేయన; 3. పార్వతి.

ధేచకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వీరపేను; 2. రతి బంధురము.

ధేచపు. సం. వి. ఆ. ప్రి. 1. ఆపు; 2. లేగటియాపు.

ధేచవ్య. సం. వి. ఆ. ప్రి. 1. తాకట్టు పెట్టినపాడి యాపు; తాకట్టు పెట్టినపాడిబట్ట (బాడెనడ యాపు అని పొందలు. క. ర.)

ధై

ధైకము. సం. వి. ఆ. ప. 1. భేదకలమునాము; 2. రతిబంధురము. విరా. (ఆ. త. ఆ.) భేద కానబుధుడైనది.

ధైర్యము. సం. వి. ఆ. ప. 1. పీరిత్యము; 2. విరివ కారలితత; 3. గాంధీర్యము; 4. ధృవ్యత్యము, అవిధేయత. మేళు. ౧, న. ౪౦. శ్లో.

ధైర్యత్యము. సం. వి. ఆ. ప. కేయ.

ధో

ధోరణము. సం. వి. ఆ. ప. 1. విక్రందన విశులగు లోనగువాచనము; 2. ఆగ్రాదులగతి. పుం. తాం. ధోరణి. సం. వి. ఇ. త. ప్రి. 1. ముక్తి, ముంపర; 2. రచనాపద్ధతి.

భోరికము. సం. వి. అ. న. వి. చంపుట, వధము; 2. గతి.

ధా

ధాకము. సం. వి. అ. న. 1. ప్రక్షాళనము, కడుగుట; 2. తుద్ధిచేయుట; 3. పెండ్లి. విణ. (అ. అ. అ.)

1. కడుగుటచేసి; 2. ప్రక్షాళనము; 3. వరుకుధము చేయుటచేసి; 3. తెల్లగా చేయుటచేసి.

ధారంధర్మము. సం. వి. అ. న. ధనంధర్మము. కాశి. గి. అ. గరా. బ్రహ. అ. అ. కిర.

ధారకము. సం. వి. అ. న. అన్యంధికమునందలి నధి కమై చతురమైనయొకయశ్యధార, అశ్యగతి శీలము.

ధారకము. సం. ధారకము.

ధారయము. సం. ధరణియము.

ధారయము. సం. ధరణియము.

ధాత్ర్యము. సం. వి. అ. న. మాచన, సూర్యము.

ద్వా

ద్వాత. సం. విణ. (బు. శ్రీ. బు.)=ద్వాయకుడు ద్వాతము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ఉండచేసి; 2. కాల్చుచేసి; 3. ఉగ్రము.

ద్వాతము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ఉండచేసి; 2. ఉగ్రము; 3. ఉగ్రము.

ద్వానము. సం. వి. అ. న. 1. ఉండటము; 2. ఉగ్రము; 3. కాల్చుట. భార. అమి. గి. అ. గి. గి.

ద్వానయము. సం. ద్వాతము.

ద్వానము. సం. వి. అ. న. 1. ఉగ్రము; 2. కాల్చుట.

ద్వాతము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ఉండచేసి; 2. ఉగ్రము; 3. కాల్చుట.

ద్వాయకుడు. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ఉండచేసి; 2. ఉగ్రము; 3. కాల్చుట.

ద్వాయము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ఉండచేసి; 2. ఉగ్రము; 3. కాల్చుట.

ధ్యా

ధ్యాత. సం. విణ. (బు. శ్రీ. బు.) 1. ధ్యానించువాడు; 2. ధ్యానించువాడు.

ధ్యాతము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ధ్యానించుచేసి; 2. ధ్యానించుచేసి.

ధ్యాతము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ధ్యానించుచేసి; 2. ధ్యానించుచేసి.

ధ్యాతము. సం. వి. అ. న. 1. ధర్మాత్మను చింతించుట; అర్చియవస్తువునందు అర్చియ్య మగునంతరిన్ద్రియపుత్రి ప్రవాహము; 2. చింతించుట, కల పోయుట.

ధ్యానియే. సం. న. శ్రీ. ధ్యానముచేయు, కలపోయు. "నీ కనన్యదయాకాశమున విశామహ సంధి ధ్యానించి... నీరహితమంబు గావించె విన్నయముగ." ఉ. రా. అ. అ. గి. గి.

ధ్యానికము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) ధ్యానముచే గలగునది. స్వా. వి. అ. గి. గి.

ధ్యానియము. సం. ధ్యానము.

ధ్యానము. సం. వి. అ. న. 1. చవలము; 2. కామంధిగడ్డి శి.

ధ్యానకుడు. సం. విణ. (అ. అ. అ.)=ధ్యాత. ధ్యానకు. సం. శత్ర. ధ్యానించుచున్న.

ధ్యానము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) ధ్యానించు బడుచున్నది.

ధ్యాని. సం. విణ. (న. న. న.) ధ్యానముచేయు వాడు. "మాదిది. త్వరికవిరాజ గాథధ్యాని నమ్రావవాదా." భార. అమ. క. అ. క. గి. గి. "అ... విష్ణునూ, పాదు ననుభవించు యని వర్ణించుట క్తనంబు నైతిక, ధ్యానిక కిచ్చ మెచ్చుచుక క్తము గొల్పెననిచ్చిదిగి." భార. విరా. గి. అ. గి. (ధ్యానిక=ధ్యానము.)

ధ్యే

ధ్యేయము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) ధ్యానించుచున్నది. భార. నభా. గి. అ. గి. గి.

ధ్రి

ధ్రియమాణము. సం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. ధరించు బడుచున్నది; 2. ధరించుచున్నది.

ధృ

ధృగ. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. గిరినిశ్చయము; 2. స్రుగ్ధము, యజ్ఞ పాత్ర శీలము; 3. గుణ్యము; 4. గుణ్యమునది యందుచోటు; 5. సంధియూడుని, పాధ్య; 6. మయ్యుభూషణ శి.

ధృగము. సం. వి. అ. శ్రు. 1. ధృగము; 2. విష్ణుగౌరవియొగములలో నొకటి. (నొకటి); 3. స్రుగ్ధము; 4. గుణ్య; 5. కాగినిశ్చయము; 6. చారు, శరణి; 7. మట్టి; 8. ఒకరకుగుణ్య

నుతి: 2. యజ్ఞ పాత్ర కృతము. సం. 1. ఆరాధనము;
 2. కర్మము; 3. విశ్వయము.
 కృత్రిమము. సం. వి. ఆ. భుం. 1. అన్నము; 2. విష్ణుభక్తి;
 3. శిక్షిండు; 4. ఆప్తమనస్తత్వానా నోకండు; 5.
 ఉత్తానపాదునిగొడుగు.

ధ్వంసమగుట. నం. వి. అ. (అ. పీ. అ. అ.) 1. ధ్వంసమగుట; 2. నశించుట; 3. భగ్నమగుట. ధ్వంసమగుట. నం. వి. అ. అ. 1. నశించుట; 2. నశించుట; 3. భగ్నమగుట.

భగవదీశమము. సం. = భగవదంతము.
 భగవదంతము. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) భగవదంతము.
 భగవదంతము. సం. వి. ఆ. పు. 1. భాగము. 2. భాగము.
 వి. (అ. ఆ. ఆ.) భగవదంతము చేయుచు.
 భగవదంతము. సం. శ్రీ. భగవదంతము చేయుచు.
 భగవదంతము. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ.) భగవదంతము.
 చేయుచు.

భవ్యవహిత. సం. విలా. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) సకల
శ్రీయంవాదం.

భ్వంసయితవ్యమూ, సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) భ్వంస
చేయవలసివచ్చి.

ధ్వంసిత. పం. విలా. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) 1. నశిం
వారు; 2. శంకమునొందువారు.

భృంగీకము. సం. వి. (అ. అ. అ.) 1. శ్రంఖ
 కేయలబివది; 2. వశింకుకేయలబివది.

భృంగవ్యూహము. పం. విణ. (అ. ఆ. అ.) భృంగ
చేయబడుచున్నది.

భవంస్యము. సా. = భవంసయితవ్యము.

2. వ్యవహారము; 3. గణాంకము, చిన్నము; 4. గర్భము; 5. మంచముతోడు, భూభాగము; 6. మంగుళి, పుం. 1. తప్పు; 2. తాత్పర్యము.

వ్యతి. సం. వి. క. పుం. 1. తేరు, భక్తు; 2. కొంత; 3. పాము; 4. కవిత్వము; 5. గుడ్డము; 6. కృష్ణానాడు, విలు. (క. వి. క.) 1. తేడా, పట్టు.

కొని లేచినవాడు; 2. గణాంక కలవాడు.

వ్యక్తి నం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కేసు; 2. సీమాభేదము.
వ్యవహారము. నం. వి. ఆ. పుం. కల్లు అమ్మడివాడయి,
కొండీశ్వరము.

ప్లవకః. సం. శ. కృ. ప్లవకాయామస్తు.
 ప్లవకనమః. సం. ది. అ. వ. 1. ప్లవకేయము; 2.
 ప్లవంగమ. (అలం.); 3. అష్ట ప్లవ్వరి.
 ప్లవనమః. సం. ది. అ. పుం. 1. శృవము; 2. అష్ట ప్లవ్వరి.
 ప్లవరి. సం. ది. ఇ. పుం. 1. శృవము, పావము; 2.
 ప్లవజామృతిలో తోచెడియెడలము; 3. ప్లవంగ
 ప్ర కాశామృతము. (అలం.)
 ప్లవంయే. సం. ల. శ్రి. శ్రింతు, మ్రోయు. (శ.న.)
 ప్లవరితమః. సం. ది. అ. వ. 1. శృవము; 2. మేనుగ్గ
 నమః, తామము. వి. (అ. అ. అ.) 1. మ్రోసి
 నది, ప్లవరీచేరిము. 2. ప్లవరితము, మౌలితము.
 (అలం.)

ధ్వన్యమానము. సం. విం. (అ. ఆ. అ.) ధ్వనిచే
తెంకలబడుచున్నది, చూచితము.
ధ్వన్యము. సం. విం. (అ. ఆ. అ.) 1. వాశము
సౌందినది; 2. భ్రాశము సౌందినది.
ధ్వన్. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. = ధ్వన్యము.

ధ్యా
ధ్యాంశము. సం. వి. ఆ. పు. 1. కా; 2. గాం, బకము.

భాగం. మ. వి. ఈ. స్త్రీ. 1 అమరా; 2. రహ
రతి.

ధ్యాంకుడు నా వి ఆ పుం. 1. శిశుకుడు; 2.
వృద్ధుని, తక్షకుడు.

ధ్యాంశము నం. వి. ఆ. న. చీకటి, అంధకారము.
ధ్యానము. నం. వి. ఆ. పుం. ధ్వని.

న
న. శి. భృ. భగయశ్వరము. చే. అచ. 1. ఉపసంకమ
అవతన ఋతారాంతమునకు వికల్పమునకు కై
కయ ప్రకృత్యమునకు పరమగత్యుక్తి దాగనముగా
నవ్యుక్తి. "క. నీవీదయోత్సాహమునకు..."
భార. అచ. అ. ౧౦౩. "భార. భార. భార. భార.
కై నకు నీవీదయోత్సాహమునకు పరమగత్యుక్తి
"ద ..అట్టికర్మమునకు నీవీదయోత్సాహమునకు
..." భార. భార. ౧౦, ౧౦, 3౦౨ 2. కంటె అందు
వర్ణమునకు నీవీదయోత్సాహమునకు పరమగత్యుక్తి
ఉపసంకమనాచరమునకు అగమముగా నవ్యుక్తి.
"ద...అట్టికర్మమునకు నీవీదయోత్సాహమునకు
..." భార. భార. ౧౦, ౧౦, 3౦౨ 2. కంటె అందు
గృహభారమునకు నీవీదయోత్సాహమునకు పరమగత్యుక్తి
"భార. అచ. ౧౦, ౧౦, 3౦౨ 2. కంటె అందు

౪౩. "దు. అనురాగంబునఁ జూచుచుండె నొకఁ జేకాంక ప్రజేకంబున." చళ. ౧౦, ఆ. ౧౦;
 ౩. వర్షివ ప్రదానకర్తృమయములయందు ఉపసంకపిత
 వాచకములకు వచ్చు అగమము. "చ ..తాడు
 రసాశరంబునవిధంబున..." భార. ఆది. ౩, ఆ.
 ౫౯. "క...భిన్నభంభమునగోయముల కట్టుల
 యధు"నంబు లగు..." భార. ఆది. ౫, ఆ.
 ౧౩౪; ౬. గుణవాచకములగు నట్లు ఎట్లు మున్నగు
 శబ్దములకు భావార్థమున వచ్చుకృత్ ప్రకృయము
 ఉదా:- నల్లన, ఎల్లన. యె; ౭. కొన్ని భావ
 త్రులమీదవచ్చుకృత్ప్రకృయము ఉదా:-గదన,
 దట్టన యె; ౮. భూతకాలక్రియకు విశేషణవిభక్తి
 యందు వచ్చుప్రకృయము. ఇది భరుగునపుడు
 కుదియుకారమున కికార మాజేశ కనుగు. "ఉ.
 నందికొనమున..." భార. విరా. ౫ ఆ. ౧౩౯.
 ప్ర. ద్దు. 1. ఉపసంకపితవాచకములకు వచ్చు
 వ ప్రదానకర్తృకవచనము. "చ ..అన్యథా, మన
 మునశీలియుం దలచు .." భార. ఆది. ౪, ఆ.
 ౧౩౫; 2. ఉపసంకపితవాచకములకు వచ్చుకృత్
 యైకవచనము. (ఒక్కొక్కో అభివాచకమున
 కును గానబడుచున్నది.) "శీ. గమనజేగంబున
 ద్రుముతాకాలసంరాలన శీయుచు ..." భార
 ఆది. ౩, ఆ. ౩౧౫. "ఉ. విత్తన నిట్టి యేనులగు
 శీకుల వైచుచు..." భా. రా. యు. ౯౦౦;
 క్రియలకు చేదావర్తనమున వచ్చును. (ఇది భర
 మునపుడు కుదియుకారమున కికార మాజేశ
 ముగా వచ్చును.) "చ. తెగ మొదలెత్తిపోవఁ
 జగఁ దీర్చుగ వచ్చినఁ గ్రౌర్య మొందు .."
 భార. ఉచ్చి. ౩, ఆ. ౫౧; ౬. క్రియావిశేష
 లక్ష్యవిభక్తియందు కొన్నియెడల సందకముల
 కను ప్రయుక్త కనుగు. "వ...కుంది క్రియ
 భూర్వగంబున సంభావింబి..." భార. ఆది. ౫,
 ఆ. ౧౫౭. సం. వి. ఆ. త్తు. 1. మా క్రికము;
 2. విశేషకృతయదు; ౩. భవము; ౪. అభవము;
 5. యుద్ధము; 6. ఐదుడు విలు. (ఆ. ఆ. ఆ.)
 1. కలంబిది; 2. కూనబడి. అత్య. (నీలి
 తెనుగున వర్ణ ప్రయోగము లేదు.) 1. భిన్నము,
 వేరైనది. ఉదా:- నాశుద్ధము, నాశిగమము
 యె; 2. అభావము, లేదు. "కా...రాజ్యము

గిజ్జమునఁ నతకలీ కాంతుంబు నాపాయమే." భాగ. రా. స్కం. ౫౮౫.
 సంఖ. జే. న. క్రి. నేలను కోరాడు. (౪. ౮.)
 సంఖ. అ సంఖనాది. (౪. ౮.)
 సంఖనాది. జే. వి. వర్ణవిభక్తి. విలు. సాహసకృత్కము
 లానందియునై శేమియునై తెలియనిదానివలె
 వలించువాడుని. "చ...విక్రము గాగన
 నాకఁ జేమియునై, తెలియదు సాదునిద్దఁ దని
 నేరుపుమాటలఁ జేలవాడి గాదిలినునచేతఁ జక్క
 లులు దిద్దన వెక్కిరింపగ నాదెను." సా. ౩, ఆ.
 ౫౫. స్వా. ౩, ఆ. ౫౮.
 సంఖ. జే. విలు. 1. ముఖ్యుడో. పలుకబడునది.
 (ముఖ. ౪. ౮); 2. అన్నవ్రము. (ముఖ.) వ్యక్తి-
 సంఖిసంఖిమాటలురంజకము.
 సంఖ. జే. ఆ. క్రి. ముఖ్యుడో మాటలాడు. (౪. ౮.)
 సంఖి = సంఖి. (మా. సంఖిగోను.)
 సంఖిగోను = సంఖిగోను (సంఖి+గోను.) (హారలు
 లానగువ్యంజనములకు తిను.) "శీ. జుగ్ధనగునభి
 తార్థకళకములకును, వర్ణ పాత్రా దిక్షావంశక
 శతంబునందుకొందు నొకించుక దించు లోక,
 లోకలిక దించె నాదినదీక్షివయము." బహు.
 ౪ ఆ. ౫౦.
 సంఖి. జే. వి. 1. మానాశీభూమి. (౪. ౮ ప్రా.);
 2. (సంఖాభా.) సంఖాభావపుపు, ఉపసంకము.
 "వ ..కెంతగురాకు మొదలంబుల జరిగినకు
 గ్రోలి పోలి .." పారి. ఆ. ఆ. ౫౫. దళ. ౧౦,
 ఆ. ౧౮.
 సంఖిగోను. జే. న. క్రి. (సంఖా+గోను.) 1. హారలు
 లానగువ్యంజనములకు; అన్నదియు. "ఉ...
 న్నూదెన్నుల సంఖిగోను వచ్చుకలఁ బుట్టినపుడు
 గూర్చిమీఠాఁ జేరి..." సుజీకా. ౫, ఆ. ౧౪౩;
 2. తిను, భుజించు. "చ. బాక్ష్మిక జీవమునవారు
 గోమాంసంబు సంఖిగోను వచ్చుచుంబు చేసి..."
 భార. కర్మ. ౫, ఆ. ౧౦౯.
 సంఖి. జే. వి. సంఖి+వము. (మా. సంఖి+వము.)
 సంఖి+వము. ద్దు. ఆ. క్రి. (సంఖి+వము.) సంఖి
 చించు, తెచ్చుచేయు. "క. రంజితి కామును
 మున్నుగ, సంఖి+వ కిచ్చెనేని నయముగ వారు,
 గొంజ యిచ్చు..." వచేల. ౧, ఆ. ౧౦౮.

మిశ్రునఁ దనమోతులు మోసి మోసి." కళా.
క, ఆ. ౮౬. [[వ్యతిరేకము, మాతృక.]
నకలు. హం. వి. ఒకదానిని చూచి వ్రాసినది, పుత్రిక.
నకానీ. జే. విది. (హం. నకానీ.) నీకీదని చెప్పినది.
"చ. నశిలెట్టియందమునఁ బాయనకానీనివానినై
..." హం. వి. ఆ. ౧౩౯.

నకీది. జే. వి. హం. (నకానీ.) వెక్కడవుంటి
"చ... వింతనీకీ గలయందము మిందమందియె,
గలవలపావై వృధాభావనీ నందను మందు
నంతకున్." ఇందు. ఆ. ఆ. ౧౩౬.

నకీయ జే. వి. వేరధరుడు, చోళరాదుడు. "మ.
ఇట్టిరైభవమున నకలరాకాళిరాకాలు నదురు
గైవది భేటి నచ్చునద నకనిగరివాళిని నీవు
ముందు నేత ముని చూడనేయం బోయి
యచ్చటిసేమియని మచాలు దాన్ల జే నిలవరించుట
మెలవెల బోయి..." అనంద. నీశ. ౧౧౫, ౧౧౬.
వరాచా. ౧౦, ఆ. ౫.

నకలము. హం. వి. ఆ. పుం. ముని

నవరి. హం. వి. ౪౪. శ్రీ 1. అడుముని; 2. కొడి
పెట్టి; 3. మంతుమత్తపు.

నవలందు. హం. వి. ఆ. పుం. 1. పాండవులలో
నాలువడు. 2. కొడుకు; 3. శివుడు.

నక్క. జే. వి. బంబుకము. "నీ. నుడిగాడుపురేరి
నక్కట్టఁ జాట్టలపెట్టె గడిచినుటలు పెట్టె
గ్గొక్క నక్క" ఉ. రా. ఆ. ౨౩౫. భీమ.
క, ఆ. 3౩౩. విలు. చిన్నది, తుద్రము. (మా.
నక్క-కొన.)

నక్కకొడ్డు. జే. వి. (నక్క+కొడ్డు.) వనమాలికా
నిశేషము. "ఆ. ఒక్కయెఱుకునేడు నక్క
కొడ్డుచ నిట్టిగోరములు జాన్తుఁ జాణయెల్ల...
రాను కిచ్చి కరయగొను మెనిది." స్వా. క,
ఆ. ౧౪. [[ఛో.]

నక్కచిత్తలు. జే. వి. (నక్క+చిత్తలు.) మోములు,
నక్కతోక. జే. వి. (నక్క+తోక.) తృణవిశే
షము. "చ. నుకమమోఁటి చిన్నదియ నొకడ
యూదర నక్కతోకయన్" వ్రబంధ. ౨౦౦.
హం. న, ఆ. ౪౪.

నక్కతోకబావు. జే. వి. నేలబావుశి. "నీ..
నేలబావు. నా నక్కతోకబా వున... రుధి
తెట్టు" అం. భా. ద్వి. ౫౫.

నక్కతోకచియ్యము. జే. వి. భాస్కరిశేషము. (క.న.)
నక్కదోన. జే. వి. (నక్క+దోన.) చిన్నదోన,
తుద్రోర్వాడుకత్తుశి. "అ... పుచ్చ, రాను నక్క
దోనరాయ వట్టుబోర్వరాయ గాను క్రాంతకర
ములకు." వి. పు. క, ఆ. ౨౩౪. అం. భా. ద్వి. ౩౧.

నక్కనరము. జే. వి. ఒకవిషయము. (క. ర.)

నక్కనేరడు. జే. వి. (నక్క+నేరడు.) కా
నేరడుశి. (క. ర.)

నక్కమారు. జే. వి. (నక్క+మారు.) మదరని
కంటి. "నీ. మందుమాఁ కిది గండమాట మాన్పుఁ
గలందె చక్కఁజేయఁ గలందె నక్కమారు."
రాచులి. క. ౩౩.

నక్కలేను. జే. వి. (నక్క+లేను.) గణపియ్యల
తవముశి. "ః... లవరాఖ్య వత్తునే నవగనక్క
లే నవగ వెలయును .." అం. భా. ద్వి. ౪౫.

నక్కమిరి. జే. వి. (నక్క+మిరి.) తుద్రలేలువుశి.
"నీ. తుద్రలేర్వాల్లి యగుచు నక్కమిరి నా
..." అం. భా. ద్వి. ౪౫.

నక్కట్ల. జే. వి. బ. (నక్క+ట్ల - క. ర.) అంట్ల,
దొడట్ల. (మా. నక్కట్లము)

నక్కట్లము. వర్ణ. ఆ. శ్రీ. (నక్కట్ల+ము) దొడ
ట్లకడలకుండు, నిరుక్తరుడగు "నీ... ధరళ
రాజులా భరణిమరులా. ఆ. యెట్లు భగవ
దియను నక్కట్లచడియన్న, నకనితోడ..." భార.
అను ౫, ఆ. 3౪౫. బు. ఆ. ౯౩౫. హం.

నక్క. జే. ఆ. శ్రీ. ఒడుగు, దాగు. "ఉ. నాలి
తనము నేర్చుకొని నక్కచు నక్కచు వాడ
వాడ వేలాలవలిలతావళిలంతులమం డిను వచ్చి
వచ్చి దంభోధియఁ బోలి మోదఁ బడిపోయెడు
..." రామా. ౩, ఆ. ౪౩. మ. 1. హునియతుమ.
ఉదా—ఇది నక్కచుటము. (క. ర.); 2.
బంగారు నకకగా నడుచు కనుకలైదిగ్గి. "ఆ.
నక్కలెక్కఁ తెట్టు నాకుకొనెట్టులు మించు
నంచు మించుమెలకమేను." చంద్రా. క, ఆ.
౪౪. బు. క, ఆ. 3౫౪. హం. 2. (బంగారు)
కునుక, భాదము. "ద్వి. నేడుక కుదిర దులు
కాడ వేయెసి ముకలయెట్టుగా నుడ భండించి,
యెట్టుచునుకతోటి కొక్కనక్కమట్టుమెట్టుగా
నర్దులమీది మ్రొక్కుదును." బు. ౫, ఆ. 3౦౩.
వర్ణ. ౫, ఆ. ౧౧౩; 4. నాకటికట్టు. (క. ర.)

నక్క. డి. వి. కంది, తొగరికి. (శ. రు.)

నక్క. డి. వి. (నక్క+వి.) వృక్షవిషము.

(శ. రు.)

నక్కందరము. నం. వి. ఆ. పుం. గుడ్డలూ. విలా.

(ఆ. శ. ఆ.) రాత్రి యందు తిరుగునది.

నక్కందరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. శ్రద్ధివృద్ధి, రాక్షసుడు; 2. దొంగ.

నక్కంచారి. నం. వి. క. పుం. = నక్కచారి.

నక్కందివములు. నం. ఆవృ. బ. శ్రేయంబువల్ల "దండకము... నురుగునల్లవల్ల నుకళ" నక్కందివముల త్రవ్వించియున్నాడు..." ఫాసినిదండకము.

నక్కము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. చిరుగిరిపట్టు; 2.

కుండుగుర్ర; 3. వృక్షగుడ్డలూ.

నక్కచారి. నం. వి. క. పుం. 1. గుడ్డలూ; 2. పిల్లి;

3. రాక్షసుడు; 4. దొంగ. విలా. (క. జీ. క.)

రాత్రి తిరుగువాడు.

నక్కచాలము. నం. వి. ఆ. పుం. కానుగిరికి.

నక్కము. నం. వి. న. 1. రాత్రి. "నీ సోమవార

ప్రకం బితిభుధన మగుచు, నొనరు నుదవాన

యొక్క దొనగుమతికి, నక్కము ననేభు

యొనర్చునది, శివుడు నున్న కుం దగు విజం బునది

నాన్." డి. ఆ. ఆ. (శ. రు.); 2. రాత్రి

మాత్రము భోజనముచేయువ్రతము. "నీ భాన

వారంబున ప్రారంభ మొనరించి క్రమమున భాన

వారంబు లేమి, నక్కంబు నియతితో నడచి యేతన

వారమున యుకళ" కాంబానదమున, రుం జేసి

రక్తవస్త్ర ద్వయంబును జాడ్చి..." వరాహ. ౧౨.

ఆ. ౫౬.

నక్కము. నం. వి. ఆ. పుం. భూమిపై జరిగెను.

1. మొసలి, కుంభిరము; 2. మకరరాశి. న. 1.

ద్యౌరగంధమునకు వైశుంధులక్షణము; 2. ముక్కు

నాసక.

నక్కత్రయం. నం. వి. ష. స్త్రీ. 1. ఇరువదియేడు

ముక్కయులు గ్రద్దినయొకటి పుటవరము; 2.

ఇరువదియేడుముక్కయులతో నేర్పజాచినవృద్ధ

ప్రబంధమిచ్చుము. "నీ...నక్కత్రయం" యిరు

వదియేడు..." ఆవృ. ౧, ఆ. ౧౩౪.

నక్కత్రము. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. = నక్కత్రయం.

నక్కత్రము. నం. వి. ఆ. న. కలిగెను. అశ్విని మొ

రక్క. (ఇది యిరువదియేడు. అశ్విని, భరణి,

కృత్తిక, రోహిణి, మృగశిర, ఆర్ద్ర, శ్రవణము,

పుష్యము, ఆశ్విన్, మఖ, పూర్వా, ఉత్తర, మాఘ,

చిత్త, స్వాతి, విశాఖ, అనూరాధ, శ్రేష్ఠ, మూల,

పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ, కృత్తిక, భాద్రపద,

శతభిషము, పూర్వాభాద్ర, ఉత్తరాభాద్ర,

శేవరి, అభిజిత్తు అనునీ అక్షరవక్త్రము గలము.

మంత్ర. అభిజిత్తుమనవక్త్రము, ఉభయస్థానము

ధానా, అవస్తాన్యోనాయె; 2. చుక్క,

తార; 3. ముక్కము; 4. ఇరువదియేడుముక్క

ములతోనము, నక్కత్రము.

నక్కత్రేక్షుడు. నం. వి. ఆ. పుం. చంద్రుడు.

నఖానదము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నోదవెచ్చునది.

నఖానకము. నం. వి. ఆ. న. నోటికొక్క. [క్షతము.

నఖానానము. నం. వి. ఆ. పుం. నోటికొక్క. నఖ

నఖము. నం. వి. ఆ. పుం. న. గోద. నఖమున నుగంధ

ప్రస్తుము. పుం. ఆంకము, భాగము.

నఖముఖము. నం. వి. ఆ. వ. నఖాగ్రము.

నఖరము. నం. వి. ఆ. పుం. న. 1. నోరు, నఖము;

2. ఆయుధమిచ్చుము.

నఖారాయంధము. నం. వి. ఆ. పుం. నఖముతో ఆయు

ధముగాగలది—1. సింహము; 2. పులి; 3. కొడి

నఖాంకము. నం. వి. ఆ. పుం. నఖానకము.

నఖానఖ. నం. ఆవృ. ఒకటి నొకరు నోళ్లతో నిల్చి

నించు చేయుచోరు.

నఖాశి. నం. వి. ష. పుం. 1. నక్కరల్లు, కుండ్రం

ఖము; 2. నోళ్లవరుస, నఖమం.

నఖ. నం. వి. క. పుం. 1. సింహము; 2. పులి; 3. నఖ

మున గంధప్రస్తుమిచ్చుము. విలా. (క. సి. క.)

1. పైదనఖములు కలది; 2. ముండ్లకలది

(వృక్షవి.)

నగ. డి. వి. 1. భూమము. "నీ నగనాడెములు

యాచివాపుగాక నరేర యాశిరియము మె

యేమిచేయు." పార్వ. ౫, ఆ. ౧౫౧ వృసాహ.

2౧; 2. లోహపాత్రము. (శ. రు.); 3. దుది

మొనలగవారికంటుపూట. (శ. రు.); 4. కిచ్చెల

బొడు. (శ. రు.)

నగక. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. పార్వతి.

నగధరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. గడ్డుతొలుపు విస్తృత.

నగము. నం. వి. ఆ. పుం. గమునము లేనిది. 1. గంధ;

2. పట్టు. 3. విను అనుసంఖ్య.

నగరము. నం. వి. ఆ. క. కట్టలు, పురము.

నగరాలు. డి. వి. ఆ. 1. చారులు. "ఈ...దొంగ
చేరావడం బాలువడం నగరా నగరాలు దురాత్మ
శాస్త్రము." నం. కంద. ౧, ఆ. 3౧౧; 2.
అంధ)చేకమందరికూ ద్రులూ బోకతెగవారు.

నగరి. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నగరము.

నగరు. డి. వి. ఓ. (ఆ. నగరులు; నగర్లు; నగరాలు;
నగర్లు.) 1. అంకెపురము; రాజధానిము. "క.
కునవరతి న క్షాక్కుడిదానపు నీ పరిమేయే
ద్రావడిక నమృనము వడసి మెలరనదు; నానగ
నం నృత్యనరవ ననగలవాడన." భార. విరా.
౧, ఆ. ౯౦. "శ్రీ. కమలనాభుడు కర్ణాటకర
ములు గడచి, యలలముడ లేననగ రెల్ల నరిసి
చూచి." పారి. ౧, ఆ. ౧౦౫; 2. నగ్రాహము,
కొలుపుకుంటము. "క...రాజకనయూనునలో,
జ్వలమనయేవేదము, కలవడం నూదుకొని నగరి
కరిగిరి శ్రీధర్." భార. విరా. ౫, ఆ. 3౧౫.
కుక. 3, ఆ. 3౫౬; 3. నడి, దేవాలయము.
"శ్రీ. నగరికోడ నూడ నేకాద్రునాభుడుమొల,
గండి దామల చేర్చి కళావృద్ధి." హర. ఆ.
ఆ. ౨౨. ఆము. ౪, ఆ. 3౫.

నగరి. డి. వి. ఆ. (నగ్రాహము.) 1. నగ్రాహముగాడు
(క. ర.); 2. పరిహరముడు. "క. నగ్రాహ నదివృ
హి:డిమి, నగ్రాహుగం కేయనేమృతగపరి
యంతక, నగ్రాహముతోడ మెల్లన, నగ్రాహు
ములనకుల బూచి నగ నేర్చి నృపా." భాగ.
౧౦, స్కం. ధృ. ౨౯3.

నగ్రా. డి. వి. (నగ్రాహ.) 1. నగ్రాహ హనము. "శ్రీ.
నగ్రాహ నువపులు నదలు రాయంబలు..." నీరా.
ఆ. ఆ. ౧౭. వైష. ౪, ఆ. ౧౪౦; 2. పరిహ
నము, పరిహరము. "క. కదంబరంబ బోటులు,
చదురుల నగ్రాహు లొద్ద బరిసం శ్రీశ్రీ, నవనము
...కడలయము..." స్వా. ౨, ఆ. 2, భార.
ఆర. ౫, ఆ. 3౧౧; 3. వింత, ఆశ్చర్యము. "క.
ఈమలముడై చూడ మహాబాగుంట కల్ప
ప్రస్థలము యందు లులీ, భూబింబ వారి
శిల్పక, రాములు యొకకప్పు యెట్టిగవులు
గలవె." శేయూర. 3, ఆ. ౨౫౮. వి. పరిహర
పా. క. మ. "ఆ...నాడునకుల, బుద్ధాశిలయు

రల బోకాద్రునాభుడి, నాకుం బుత్రు లనుట
నగ్రాహ." కళా. ౨, ఆ. 3౫.

నగ్రాహి. డి. వి. (నగ్రాహ+తలి.) పరిహరమున
కెల్లినధనము. "శ్రీ. ముఖ్యుడ నొన్నరీ దులు
నొన్నలంచులు తగిలినా డిద్దినగ్రాహి. శ్రీ.
కునడ నీకుంట యంతయు దగ్రాహు." విక్ర.
ప్రా. ౨౮.

నగ్రాహు. డి. ఆ. శ్రీ. (నగ్రాహ+తలి.) నగ్రాహు.
"ఈ. అమృతరాదుడు నగ్రాహుడు బారలు
రాచి రాచి..." చంద్ర. ఆ. ఆ. ౨.

నగరైరి. నం. వి. ఇ. పుం. గట్టుచూడు, ఇంద్రుడు.
నగరా. హం. వి. పెద్దభూతా. "శ్రీ. కడంబరంబు నమృ
దుల నాణిదీయగొప్పనగరాలంబునములు."
రంగా. ౧ ఆ. ౧౫౨.

నగించు. డి. న. శ్రీ. (నగ్రాహ. శ్రే.) 1. నగ్రాహ
నట్లుచేయు, నగ్రాహ. "చ. పెరిగిరి నెట్లయిన
గడుని పునకమ్మలచూచి లొట్టె శ్రీశ్రీలి గిరి
గింది శ్రేంకలు నగించగ నుండుట యాచి గాగ
..." పారి. భూ. ౮, ఆ. ౧3౪. పరాశా. ౪,
ఆ. ౧౬౧; 2. నగరినిండ చేయు. "ఈ...మించి
వాయించి కుకా నగించి మెలయించిన శ్రేయసి
నట్ల దించి మోచించి...మించిమించి మును
గడుచించి ప్రాశ్నతన్." వాల్మీ. ౧, ఆ. 2; 3.
పరిహరింపజేయు. "చ...మెక్కినయదిహ కవిత్వ
మనిసిండు నగిం చటు గాకయింపిన్." నం.
కంద. ౧, ఆ. ౧౮.

నగింపు. డి. వి. (నగ్రాహ.) నగ్గించుట. "న...నగిం
పులు నగింపులు నింపులు సొంపులు..." నిమ. ౪,
ఆ. ౨౦.

నగింపు. డి. న. శ్రీ. (నగ్రాహ. శ్రే.) నగ్గించు.
"కు...నాకుకకుడు ముక్కంటామూ విరా,
నీని యే నగ్గించ నందు లున్న నగింపా మెలు
కుటుక పరిన్." కళా. ౫, ఆ. ౫౮.

నగింపు = నగించు. (నగరినిండ చేయు.) "శ్రీ.
మంత్రోంటిరుంబలు మెనయ నేనవనాడు
తమ్మల నగింపుడుకత్తనీడను." కాకిండి. ౫,
ఆ. ౨3.

నగ. డి. ఆ. శ్రీ. 1. నగ్రాహ, హనించు. "న...
రామాలి బూచి మెలంబ గలకలం కే చలచి

నగిది." నైదు. ఆ, ఆ. క. ౩. పా. ౧, ఆ. ౧౦౧; 2. అనుచును. "క. అని పంటవలచి కేకే, విని పించిన నాటినిది ప్రేతలమీల్యాడెన లేని బొద్దు. తెదనా, నవలా క్తగ నవని లాది నగుచుం బలికెన." నీలా. ఆ. ఆ. 33; ప. ౩. 3. పరిహాసించు, గీరికేము. "చ నగయును బొంతు నందు పరనంబు నధర్మపునందు తీక్రమం, దగు లదు నాకు నెన్నడును..." భార. ఆ. ౩, ఆ. ౨౧. ౨. కాళిందీ. ఆ, ఆ. ౩౩. ౩. పరిహాసము. "చ. మృగముదలిత్ర కానగతి మేలగుఫలము క్లిష్టరేటికిం, దగు లగుకేకకేదగము నా నగునం నొగి నాది కొద్దుకా, రగము రేటిగుం పెదనె యాడెదనంకథుడేటికిల్లల మ్మగు నగు గాదు ముంబులు నవ్వబయ్యారుపాత్ర లాచనా." కాళిందీ. ఆ, ఆ. ౩౩. ౨౦౩. ఆచ్చు బాల. ౧౧౨.

నగుడు. నం. వి. ఆ. పుం. నూర్గుడు

నగులబాటు. ద్వ. వి. (నగు+పాటు.) అపహాస్యక, నిండు. "గీ. యజ్ఞభిక్షుకాంతు నైవయమాల్మ్య మెదలం, నేర మెనరింపె ననివనో నేర్చి నదుమ, నొకరితరహాకు మగవార లార్పవలయు, గానినో పట్టినగులబాటు గాన మిడు." కళాం. ౪, ఆ. ౨౦. భార. ఆ. ౩. ఆ. 3౦. విజ. ఎకతాళి నేయదగినది, అపహాస్యము. హాస్యాస్పదము. "ఉ... ఇ ప్తిగుం, భావించె నైవవనితలపాట రయక నగులబాటు గాన రామాపనినాళుతమ్మ లకు..." నిర్వ. ౧౦, ఆ. ౧౧.

నగునీయు. జే. న. శ్రీ. (నగు+నీయు.) నవ్విండు. "క. తేజ్వింది తోడుగు నూము, యొప్పందిన నిట్టపట్టు నొకవలగా కైం గమ్మిని యాల్పనా మ్మల, యద్దుడు నగునీతి నదటియబలాబు ముగ." భార. విరా. ౪, ఆ. 3౯. కాం. ఆ, ఆ. ౨౧. ౩.

నగునీయు. జే. న. శ్రీ. (నగు+నీయు.) అపహాసించు. "చ. నదన ముగత్ర పాచిమిరంధరం గాంచిన తద్దరీకటిం, తది మెడుచందమామ నగు నేయక యందుకు." కాళిందీ. ఆ, ఆ. 33.

నగొకము. నం. వి. న్. పుం. 1. పక్షి; 2. కాకి; 3. నీలకాము; 4. కరకమ్మగము.

నగొకము. నం. = నగొకము.

నగ్గు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. దివమొలయాడునది; 2. రజస్వలకానముడు. (చది ముద్రెండునంకర్పర ములయను కలది.)

నగ్గుక. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. దివమొలయాడునది, దిగంబరశ్రీ; 2. నమరాచుగుడు, కన్యక.

నగ్గుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. దిగంబరస్వాస్థి; 2. దిగంబరశాస్త్రం; 3. బట్టవాడు; 4. వేద మగ్గునిదియు వేదమార్గమును విడిచి యప మార్గమున వర్తింపవాడు; వేదమాపకుడు. "ఉ. క్షీమలిం తన్నునాఁ డభలదేవతలగొ ధియించి బుగ్గతాస్థానము లగ్గునింది బహుకాస్త్ర పరా యజ్ఞుడై మహానరుం, దేమియు బుద్ధిలేక స్త్రీకు లెంతయు నింప యొనర్చు వాని లో, పామరం దైన నగ్గుఁడని పలికిరి వేదవిదుల మునిగ్గురా." వి. పు. ౪, ఆ. ౨౮౦. "ఆ. వేద మగ్గునింది వేదమార్గంబులు, విడిచి పెట్టి దుర్వివేకబుద్ధి, బహు మతముల నడుచుచుండుండే నగ్గుడు..." వి. పు. ౪, ఆ. ౨౮౧.

నచికేతుడు. నం. = నచికేతుడు.

నచికేతుడు. నం. వి. న్. పుం. 1. కిష్టాపకమోక్షము, వాచికేతుడు; 2. కిష్టానామోక్షము.

నచ్చిక. జే. వి. (నచ్చు+చా.) నచ్చిక. "క. విను గీతి పాపాలి మోచునవాణులు తెచ్చిలవట్టి యాడిం బంగారని యుండి కాముకుడఁ గానని పచ్చిన నాకు నచ్చి కొనె న్మపాలా." విజ. ౧ ఆ. ౯౦. పు. 3, ఆ. ౧౧౯.

నచ్చికము. జే. వి. కొంత, లాము. "క. అక్కటా నన్నికఁ డేలిన, నొకటా నచ్చికము లేక యుం డెగనచ్చున్." విజ. ౧, ఆ. ౩౩. రాచ. ౧౪౮.

నచ్చి. జే. ఆ. శ్రీ. 1. ప్రియముగు. ఇప్తముగు, దులిండు. "చ... అలలితాని నాకు నచ్చినవెలి ..." మార్కం. ౧, ఆ. ౨౦౯. భీమ. ౧, ఆ. 3౦; 2. నచ్చకము కలుగు. "క. నీనిక నేటినుండియు, నావనము లావరించి నచ్చినమదితో, వేదకల నైన దొరనియాచారులైన వేదము ముకుళ భక్తిన్." వి. పు. ౮, ఆ. 3౯. నిర్వ. 3, ఆ. ౩౧; 3. లగ్గుమగు, కక్కుమగు. "గీ. అట్టినియందు నాచిత్ర మునరతము, నచ్చియున్నది నీమన నాకు లేదు, నరుల జూచుము కంపిని బలవిదాని." భాగ. ౧౦, స్కం. పూ. ౧౪౦. ౩. న. శ్రీ.

1. నవ్వు, చిక్కనించు. "వ...కిచగివాసమునకు నవ్వుం బుదివం జొత్తుట కొడంబడక యెన్ని నెవ్వు నవ్వుంటి నెన్ని నెవ్వు విర్బంధించిన దెట్ల తెనంగ నొక నాచునమున న న్నవ్వులికి నేమి నేను వచ్చు నని విలాపన నల్పి నూతుంటికి నురవం జొయన." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧౩3. ఆం. భా. కృ. 3, ఆ. ౧33; 2. పీడించు, కాఢించు. "గీ. కావనము నొచ్చి కాద్యులభద్ర నూగర్వన ముఖజుతునంకలి త్రచ్చి నచ్చునార నుంబు ద్యుగవేదధారి యైన, యలిమలసాద్మిక నూతుంటిని నీవు." వరాహ. ఆ. ఆ. ౪౮3. ఎఱుగు. "జి...కాం లేయల చువమెలమి కలిమి నచ్చి యిట్లు లేమనె నగునీ" భార. విరా. 3, ఆ. ౧౦3. ౧. నూద్యము, అలవ్వుము. "క. జడ నచ్చున నుడోపాచ్చును నడవచ్చుచు గచ్చు లేనినల వతుమేనున్." చంద్ర. వి. ౧, ఆ. 3౧; 2. కాధ. (శ. 5.)

నవ్వుకాదు. జే. విలా. (నచ్చు+కాదు.) 1. నుండుడు; అలవడు; 2. కాధకుడు, పీడించు వాడు. (శ. 5.)

నవ్వునవ్వు. జే. విలా. (నచ్చు+నవ్వు.) కాధకుడు. (శ. 5.)

నవ్వునట్లు. జే. విలా. (నచ్చు+నట్లు.) కాఢించు న్నవ్వునము గలవాడు (శ. 5.)

నవ్వునెట్లు. జే. న. శ్రీ. (నచ్చు+నెట్లు.) తొందర నెట్లు, కాఢించు. (శ. 5.)

నవ్వును, హిం. వి. కావక. "క అని యిట్లు నలవజు నుంబుగోవిదూత నవర్చన ప్పూటకతుడవారణ ప్రావశాంబరంబులు; ఖనమెనడుమ విలాసజయ గైగిది నేనన్." అనంద. కీ. ౧౧౧, రంగా. ఆ. ఆ. ౮౪.

నవ్వు. జే. వి. చివ్వుచుక్క. నలి. "చ. ఒకపెను కావతెడు చలమెట్లు రసాలనీకుమక జో, రోములు భూకధాత్రికి నురక దివిక బగడిలు నట్లుగా, మెకమెక పొలుకడ విను మ్రొంగకరా చ్చుమక ద్రిలోకంకకుడత్తు గాన నీయెడలె నట్లుగఁ జేసి కరంగలాంధరా." స్వా. 3, ఆ. 3౮. ప్రబంధ. ౧౮౮. విలా. మిక్కిలి నలచినది. "జి. వాడుమేను నవ్వునవ్వునవ్వున గడు దిక్కుకాటుకొ, నూడునెట్లుగంబు..." నమిర.

3, ఆ. ఆక 2. (దీనియొస్తేడితరుడును నవ్వు నవ్వు. కవక. క, ఆ. ౧౮౧.)

నవ్వుచేయు. జే. న. శ్రీ. (నవ్వు+చేయు.) నలంగఁ గొట్టు, ముక్కముక్కలచేయు. "చ అల మెన యంగ కాలులచ్చునంకరముల్ నలి నవ్వుచేసి నంధిలంకమి బుడునంధుముల లేజముఁ దూలితి ..." నా. ౧, ఆ. ౧౦౧ (ఇట కలకలించింటి నని భావము.) "నీ. రవ్వసారథిశేతురథికాంగనిర్వ కవస్తాధిఁ జేరులు నవ్వుచేసి" మార్క. ౮, ఆ. ౧౦౪. (మూర్తి. పా. "నవ్వుచేసి" అని శవ. పా.)

నటకుడు. నం. = నటకుడు; నటల్. నం. (శక.) నాట్యముచేయుచున్న. అని, క, ఆ. ౪౭.

నటకు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. విరానము, నటనము. "ద్వి. జొట్టు మిక్కిలి నొజ్జుతగ నవరిచి, నటనగా జివ్వారినాచుంబు దీర్చి." ద్వి. వరుణ. ఆ. ఆ. ౧౪౪. పు.

నటమిగులం. మి. ఆ. శ్రీ. (నటన+మిగులం.) నిల న్నింబ, అధికముగా నుండు. "నీ. అర్ధంబు కాశి పురాంగణంబునయెందు నానానృకారమై నటన మిగులం." కాశి. ఆ. ఆ. ౧౦.

నటము. నం. వి. ఆ. న. 1. నాట్యము; 2. అధిన యించుట, నర్తనము; 3. కనుట్రనర్తనము; 4. విలాపము. "క. అటు లంబుకొనురుఁబ్రాయపు, గుటిలాలకఁ జూచి మననంధికమాయానట నంతో యది గంగానటనంతో యని విచారణలు నాశయఁదై." విజ. ౧, ఆ. 2౩2.

నటనీయము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నటించునది. నటము. నం. వి. ఆ. పు. 1. కుండినముళి; 2. అశో కముళి; 3. కిక్కురము.

నటనాలు. జే. వి. అక్కగలిగినము. (శ. 5.) నటాంలిక. నం. వి. ఆ. శ్రీ. సిగ్గు, లజ్జ. నజ్జి. నం. వి. కి. శ్రీ. 1. అలకతై, నట్లుతరాలు; 2. నూత్న నాట్యకార్య యగునర్తకి; 3. తేళ్ళ; 4. కాశిదండకీ.

నటించు. నం. ఆ. శ్రీ. 1. నాట్యముచేయు, నర్తించు. "క...దివి దివ్యజలజముఖులు నెలిని నటించు." స్వా. ౪, ఆ. ౧౧౮. ఇందు. ఆ. ఆ. ౨3౪; 2. కడుముగా నర్తనంచు. "నీ. వరినవ్వుపు వ్వునఁ బలుమాటల నటించునరసివానకరాశి నాటి

యగునె." ఇందు ౧, ఆ. ౧౧౨; ౩. ఉండు; వర్తిండు. "కా. వికవాగ్రకమై నను ప్రగతమై చావాకమై శ్రీకరు...చరపార్థకత్వము నడించు" నివృత్తుండు. "వి. పు. ౩, ఆ. ౩౩౩; 4. తోడు. "క. భక్తయానకురంగనివృత్తుక కర్తవ్యయమునందునం గెంపులమేల్పుతక ముర రవిరేణు, బలిరయమున నకువచ్యునకుత్ర సమి ప్న." కుచు. ఆ. ఆ. ౪౦ న. శ్రీ. 1. అభినయించు, విజయగా లేకబాధికము నున్నట్లు కనఁ బడు. "చ...చుల ఆ పూర్వండ్ల కేగ నొక నట్టున నిలవడం చేటిపాదముం, తెలుఁ గెడలించు నైశికపుష్పగ నడించుడు కార భూరణ్." కే. ౩, ఆ. ౨౮. భార. ప్రో. ౧. ఆ. ౯౩; 2. అనునందు. "య. ముచ తక గూడినీకృత నిజ గుణంబుల్ పా రిదున్ పాలు గ్రాగునెడన్ వాని నడించి యబ్జలము గ్రాగున్..." మల్లభూ. నీరి ౩౩౩.

నటిక. నం. వి. (య. శ్రీ. య.) నడించువాడు. నటికము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నడించినది; 2. నడించబడినది; 3. నటనము.

నటిరి. నం. వి. య. శ్రీ. నాట్యము. నటియించు. నం. వి. నడించు. (అభినయించు) "నీ. కుటి లక్ష్మ నులకు నుడియించి వనితలై నటియించు కళకళామల మనం... గీ. అలరుదురు... అచటి చక్కనిమిటాద్దమకుచేరి చిక్కటాద్దు." కళాం. ఆ. ఆ. ౨౨; 2. (నర్తించు, అడు) "క. నిలుంబున గుడిబిఠా...నటి నటియించుగ మొగ మిగుల్గగ మేనం, కోటచొట నెత్తురు గాఢం..." వరాహ. ఆ. ఆ. ౧౦౪.

నటుడు. నం. వి. ఆ. పుం 1. నర్తకుడు, నాట్యము చేయువాడు; 2. అభినయించువాడు, 3. ఒక బారివాడు.

నటేశ్వరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. శివుడు. (ఇట్లే నటరాజామె.)

నట్టు. డి. వి. పాదకపాత. "ఉ. నట్టుల రెండూ దాన బరసంబున కేకాని యున్నయిందులం, గట్టి నృపాలు సారథుడ గానిద నెంచుడు బోటులేక యున్నట్లుగ కేసి..." శో. క. ఆ. ౧౩౦.

నట్టకనడుము. డి. వి. (నడుము+నడుము.) నిరైన మధ్యము. (చూ. నట్టకనడుము.)

నట్టకనడుము. డి. వి. (నట్టకనడుము+నడుము.) నిరైన మధ్యము. "క. కట్టి తనమాటుగా నీ, దిట్ట గృహ సంభేమున అరిపించి నదర్, మిట్టాచనియాలెడివపు నట్టకనడుము ముట్టునం జెరి చనియన్." వేం. పంచ. ౧, ఆ. ౨౪౮.

నట్టకం. డి. వి. కాలక్రమము. "నీ. నాల్గు కంబాలాట నట్టకం." వాం. ౩, ఆ. ౧౪౩. నట్టకని. డి. వి. (నడుము+అడవి) అరణ్యమధ్యము. "క...నీపాదంబుల్, నట్టికనం వచ్చినందు, నట్టకని డింది పాప నాడుమె కృష్ణా" భాగ. ౧౦, పుం. పూ ౧౦౪౪. చం. రా. ౫, ఆ. ౩. నట్టనడుము. డి. వి. (నడుము+నడుము) నిరైన మధ్యము. "చ. మలచపుచేక నట్టనడుమున్ నెగి చేరికె దున్న చిక్కి..." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౧౨౩. ధి. ౪, ఆ. ౧౧౦.

నట్టనడుము. నట్టకనడుము. వి. పు. ౪, ఆ. ౩౪. నట్టాడు. డి. ఆ. శ్రీ. (నట్టు+అడు+క. ర.) 1. నాట్యముచేయు, నర్తించు. (క. ర.); 2. చరించు. "క...మిఠామిఠామిటాద్దు, నట్టాడునడుమున జేరియ, లుట్టెడు మెదియుచు మనము నూరిం బుగన్." భాగ. ౯, పుం. ౩౦౦౪; 3. ఇటు నటు రెరుగు. పురు—వాడు నట్టాడుచుండగా బాచిరి.

నట్టిం. డి. ఆ. శ్రీ. నటిండు, అడు. "వ...దానకు లుచుంబోలె నట్టింది మేల దిరుగెరవరుణంబుం బోలె మను కలవడి..." ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౨౪౩.

నట్టిల్లు. డి. వి. కౌ. (నడుము+ఇల్లు.) గృహమధ్య భాగము. "నీ. దివతదానంబు బాసరింది యనుగం తెలులయట్ల నట్టింట బగవారి వాదరించి, నగర లై వకముల నర్పనామృద్ధినిదనితె నుతపాదిన మున ధరణిభుండు." ఉద్భ. కర. పాండు. ౪, ఆ. ౧౩౪.

నట్టు. య. డి. ఆ. శ్రీ. అడ్డు, అగు. పురు—వాడు చదువుచు నట్టుచున్నాడు. వి. 1. అల పురు. పురు—మీల నట్టు చేసెదవు. తేగపాము. (క. ర.); 2. అటంకము, అభ్యంతరము. (చూ. నట్టుడు); 3. కృణిమిషము, గణకగడ్డి. ఉ. దా—కుందునట్టు; గణకనట్టు. (ప్రా.); 4. గణకవలె విస్తార మగుట, కుడినట్టు. "నీ. ఇట్టిచెట్టునెట్టుకు నట్టుం జెంది, బులం బులంబు

దారిచే బుద్ధహాళి." వర్ష. ఆ. ఆ. ౩౬; ౧. మాయ, విష్ణు. (చూ. సట్టువడు; 6 నవ్య రోగినికడు. (౪. ర.); 7. గృహము, వివాహ స్థానము. "గీ. శెట్టుని మొల్ల వ్రేలనట్టులందు, గట్టు లరయుచు మెలగునట్టి...". వీరా. ౧, ఆ. ౩౫, ఆం. భా. శ్లో. ౪౫; 8. స్థానము, ప్రదేశము. "శీ. పొదరిటిగట్టుల జరంపు నట్టుల బంతుగా గోరంటజుల లాడు." ఉ. వాగిశ్చ. 3, ఆ. ౧౫, అచ్చ. యు 3, ఆ. ౨౩; 9. పొలము, కై. క్రము. "ఉ. శ్రుని వనంక వాగికుడు పొంగిడురాగనంబుచే గడున్, వామజనాశిమానసత్తులందు మన్నిచునోజంబలిం, గావగం జేసి..". వంద్ర. ౯, ఆ. ౧౦3; 10. జేశము. "గీ. అకడు వరుగనియూయన నశని చేత, కడుగంటనిమానవత్తుడున నకడు చొరని, నోటయ్యు కాద లేడు మందునవ్వనెన, నగవు గా దిది నిక్క మనట్టునందు." భా. ఆ. ఆ. ౫; 11. ఇంటిసట్టు, గృహ ప్రదేశము. "గీ. సట్టు వాగేతజేశము మొదలన్." ఆం. భా. శ్లో. ౪౫, వై. వి. (నం. నట.) 1. నటుడు, నర్తకుడు. "ఉ. అనుచు నలసి పోక యిట్టు నట్టు జాట్టు పెట్టుడు చిట్టివడుగల వానట్టు నగవునం గోంబు గడున నదలింతుచు..." వ్రభా. ౧ ఆ. ౧౦౩, ఆం. భా. ద్వి. ౧౩; 2. వాట్టుము. (చూ. సట్టుడు.)

సట్టుకొట్టు. వై. ఆ. శ్రీ. (సట్టుకొట్టు.) 1. అల సీండు. (౪. ర.); 2. వంశోదించు, వెనుదిరుగు.

"క. వలివ నుం గాదన ధీరిలి యిటువటు నట్టు కొట్టు తెలువతెలుగు భూతలధీండు చూచి యిదియే, మలివంతుల తెలుపు ముతు నడిగె జూరజూరన్." కళా. 2, ఆ. ౯౦. వరు. 3, ఆ. ౨౮. వ. శ్రీ. అటంకవలకు, నిరోధించు. "రగడ. కలిలి వట్టు ముతుడు దిట్టు తల్లిగ దుట్టు పైకై నోకతె, ముగడి పెట్టు కాని యొట్టు మాన్పు నట్టుకొట్టె నోకతె." రా. వి. 3, ఆ. ౧౨౧; సట్టుకొను. వై. ఆ. శ్రీ. (సట్టుకొను.) నెలకొన విడిచించు. "ద్వి. కొలువదయ్యము నట్టుకొని యున్నకరణి, నున్నకరణివలెనొకటియనెను." ద్వి. వాగిశ్చ. భూ. ౨౦౦౮, మం. వారు. 3, ఆ. ౧౫.

సట్టుగుడు. వై. వి. (నం. నట.) సట్టువకాడు, సట్టువుడు. (౪. ర.)

సట్టువడు. వర్ష. ఆ. శ్రీ. (సట్టు+వడు.) నిరుద్ధము. (చూ. సట్టువలుడు.)

సట్టువలుడు. వర్ష. వ. శ్రీ. (సట్టువడు భా. వై.) అటంక పెట్టు, నిరోధించు. "గీ. సట్టవనికాన న న్నిట్టు నట్టువలెదీ, గొట్టువిట్టడ నేటి..". కృ. కవం. ఆ. ఆ. ౩౪.

సట్టువులంగ. వర్ష. వి. (సట్టు+వులంగ) వాట్టుము చేయుటకీ, నెరులి. (౪. ర.)

సట్టువ. వై. వి. (నం. నర్తక.) 1. నటుడు, నటి. "క. ఇరువురు నేనిరవాణము, లిరుబరులంబు దాకి తిరిగ నిరువలకు నశ్చిరి యెరుమొంతుల నట్టువలిరువు గొనెడుక్రమముతో నరికల్గిరి కరిన్." కాళ. ౪, ఆ. ౧౮౧. వకా. ౧, ఆ. ౨౪౬; 2. వాట్టుము. "ఉ. మఱియు విరిచేరియ లాని శ్రుని మధిలి క క్షరంబునం దిడుగులేటి మొత్తంబులయెఱువనన్నం గరువలి గట్టి సట్టువ గఱవ నామనిరాణేరికద నాడువినపాతరల ముందల..." య. ౪, ఆ. ౧3.

సట్టువట్రిక్కు. వై. ఆ. శ్రీ. (సట్టువ+ట్రిక్కు) వాట్టుముచేయు, చలించు. "ఉ. నీవలను ముంగ రుల్ వెదర నూలాన్ని ముక్కెరదాణు మొదిల్చి, వెనక గొనసాగెం జెప్పుగవ విట్టుచు నట్టువ ట్రిక్కి వరముల్, మునరి వెనంగలాడ నగు మోము వెదుర్చు నొకర్త..." కావూ. ౧, ఆ. ౧౪౬.

సట్టువకాడు. వర్ష. వి. (సట్టువ+కాడు) నర్తకుడు, అటకాడు. "గీ. వంరాంగమయ్యకు బాగ నమర్చించు నట్టువకానికె తెట్టు ముదురు." వంబ. ౫, ఆ. ౧3౪.

సట్టువడు. వర్ష. ఆ. శ్రీ. (సట్టు+వడు) వికారము నొందు. "ఉ... నత్తులచేత సట్టువడిమడిచిట్టి మంబులు రుడిది..." ఉ. వారి. 3, ఆ. ౧3౫.

సట్టువడిక్కి. వై. వి. (సట్టువ+డిక్కి) వాట్టుము చేయుటకీ - నెరులి. "క. కొత్తున సట్టువ వట్కియను, నెట్టుడులంగ నతురుకాయులిక వురు మోలన్ నెట్టుచు నాచగ నెరువిన్, నొక్కడు నెలుపులరాయ నొకడువారాయ." అచ్చ. యు. గిర. (ఇట్టే: సట్టువట్టి తెలు.)

నట్టువాడు. ద్వ. వి. (నట్టుప+వాడు.) నటుడు; నట్టువుడు. "నీ. బంబలు బాతులు పరివారములు నట్టువా రాలిగాఁ గలవారు దక్కఁ, తెలవారి యాల తాఁ ద్రియుడు వారింభంగ బయిలోడఁ బల్కినఁ బలువశము." విశ్వా. ప్రా. ౧౧౩. నట్టువుడు. తె. వి. (నం. న ప్రకట.) నట్టుముచేయు వాడు; ప్రవ్రుడు. "చ...నాల్గిగొమ్ములపేరం గలనట్టులో గజుడ గోవులో చూపు లేఁదీవపూ, శ్రుల కయ్యుమరివులముతైపునలో బాల్చంగ నిచ్చెం గడున్." య. క, ఆ. ౧౨, ఆం. పదా. ౧౮. ౨౯.

నట్టువొడ్డి ద్వ. తె. వి. (నట్టుప+వొడ్డి) నృత్యము నేర్పువాడు; నాట్యపాఠశాలయందు. "నీ... ఇన్ని తెలుగుల శ్రమము నేయింకుఁ జరుర, తావి పీనుడు నై నపా త్రములనై న, నట్టువొడ్డినై మెలఁ గుడు నగకులందు." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౪౨. నట్టెండ. డి. వి. (నడుము+పిండ.) తీక్షణముగా కావన యెండ. "చ...నట్టెండలో పెనం గాయుచే నపు లన్..." వి. శకుం. ౨, ఆ. ౧౧౨.

నట్టెము. డి. వి. భిక్షపాత్రము. "ద్వి. కప్పెర నట్టెముఁ గడపాలయును, నొప్పుగా వినిన యొగపట్టెమున్." ద్వి. పరుష. ౨, ఆ. ౮౨౨. నట్టెలు. డి. వి. (నడుము+పిలు.) పడినపుము. "నీ. నట్టెలు బాళనక్కకు నుద్దివలారి బాలిఁ బొందిన వరాశరునిరాని." వైమ. ౩, ఆ. ౧౫౧. విప్ర. క, ఆ. ౪౪.

నట్టు. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. కలులనయూహము. నట్టొట్టు. డి. వి. బ. జలధార లావగవని నిరంతర ముగా పడి ఉడిగినయొక ఆహార్య నిలిచి నిలిచి పడిమరొట్టు; చూరునంది పడునీటికొట్టు. "నీ. నవమాలిలచేత నట్టొట్టుగడుచోట మాతెక్కు దీవములో మలయుచోట." స్వా. ౩, ఆ. ౧౧౧. ఆం. భా. ప్ర. ౩౫.

నటాక్షరం. డి. వి. ఆశ్వగతిపీఠము. (క. ర) నడ. డి. వి. (నడచ భా.) 1. నడక, గమనము. "నీ లలితంబు లగుమట్టియలవపు డింపార నంపకైపడి నడ నల్ల పచ్చి" భార. విరా. ౨, ఆ. ౩౪. స్వా. ౧, ఆ. ౩౩; 2. ఆశ్వగతిపీఠము. "చ. బు ముర భంజిత మురగిఁ జొకమున్ నడ నైదు ధారలన్..." రూఢిశ్లో. యౌనావజయశీలములో

గలుగనక్కము తెచ్చగఁ తెచ్చు లభ్యుత్థి." భా. రా. చాల ౩౦.

నడక. డి. వి. (నడచ భా.) 1. గమనము. "నీ. ఇపుడు నుటికాద్యయం బయ్యె నిమిడు పొడిచి, దత్తు చాల దిచ్చోటికి పడవారి, శేవలము మందినడ నైన నీవెల్లి, రెండుకాములు నిట నూరుకుండ నేల" భీమ. క, ఆ. ౪౩; 2. ప్రస ప్రమము, నడ పడి "క...ఈ, యనుదితపునడక నాయుత్తు, కొనసాగిమి నెందు నీడు గొలుగడటిన్." రామా. ౩, ఆ. ౧౩౧. మండితా. పురా. ౯౨. పు; 3. శేవనోపాయము, పుట్టి. "నీ. నడక యనంగను నడక యనంగను నడపడి యనంగను నడరు పుట్టి." ఆం. భా. ద్వి. ౨౨౮.

నడకొండ. డి. వి. (నడ+కొండ.) నడక గలకొండ. "చ...నడకునడకొండగిమియును లో నిగ జ రాతిలో రాజు రథాయాధుండై..." భార. భిష్మ. ౧, ఆ. ౧౩౦, ౨. ఆ. ౨౪౦.

నడకొలకు. డి. వి. (నడ+కొలకు.) దిగుడుచాచి. "క. ఒడిశుడనపాలనకెక్కుడు తెన్నులు గలుగఁ జారి కొల నాయన్ను, నడకొలకు లందు వారికి, గడువేడుకఁ దప్పితావి కానుకఁ జేసెన్." య. ౩, ఆ. ౫౩.

నడగఁడు. డి. వి. (నడచ భా.) ఆశ్వవిహీనుడు; ఆశ్వము, గుఱ్ఱము. "క. ఆలోన బంధ్ర చానుడు, మెలంకనుచు నపుడు తత్పద్యానరూప్ర, జ్ఞానిత ముఖుండై నడగనిబోదెమున గదల్చి నగరముఁ లైవేలించె." తె. రా. ఆ. ౩౯. ద్వా. ౩, ఆ. ౧౪౧.

నడకొండ. = నడకొండ. స్వా. క, ఆ. ౪౩. నడకొట్టు. డి. ఆ. స్త్రీ. (నడ+కొట్టు.) నిలచు, ఆగు. "క. లోక నడకొట్టిలేనియు, రాకింకు జూచి మొగంబు రాచట్టుమున్, శ్రీకాళిక నిందించు, నీ కింకల నేల పాపు నీవచరత్రా." భీమ. ౨, ఆ. ౧౫౩.

నడగోట. ద్వ. వి. (నడ+గోట.) నడక గలగోట. "నీ. రంగడుక్కుగజరంగసంఘాతంబు నడగోట తెలుగు నడుపుచుండ." ప్ర. భా. ౧, ఆ. ౩౪. నడచియాడు. డి. ఆ. స్త్రీ. (నడచ+అడు.) ప్రస ర్తించు, ఉంచు. "నీ. భర్తంబు బాళకాస్తాన

మధ్యంబు బాల్లకాచంబుల నడచియును.”
 కాశీ. ఆ. ఆ. ౧౦.
 నడచు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. గడుచుచేయు, చరించు.
 “మ...కాచాండుండు కొండ ప్రక్కం బిక్కి
 కడలియొడంబులందు వలలుపడినతోగునుల తోలి
 బెరుగు నడక మలులం బలంలేక నీకావనడి
 యున్నచాడు ..” కాశీ. ఆ. ఆ. ౯౮. ఉ. హరి.
 ౩, ఆ. ౩౩; 2. నడచుకొను, ప్రవర్తించు. “క.
 ఇది మెప్పుట్టు చేయుదు, మిది మందెయట్టు
 నడకు మిది కర్మావాక్యవచనవిధానము మా కని,
 మృత్యుంబుల చలించుచుండి రిరుద్రనవారల్.”
 హరి. ౩, ఆ. ౧౦2. అను. ౪, ఆ. ౨౨౪; 3.
 నెడలు. “క. నేనయొక మీరకం దైవంబున మనీ
 శ్వరులు నీకు బాడితెదో దుర్బాని యని కాదె
 యాతనితో నడచుట కొల్లతైతి దురమున
 కథిపా.” భార. ఉత్పా. ౪, ఆ. ౨౪౪. కాశీ.
 ౧, ఆ. ౧౩౩; 4. వెల్లు. “క. దేవా క్రమ
 క్రమంబున, బావలై న్నదీ కలంగు ప్రతికర
 లో, నైవల్యంబున నేగెడుచోవనచే మాకు
 నడవ నథికారంబుల్.” పరాచా. ౧౦, ఆ. ౧2;
 5. నెలవెలు, సిద్ధించు. “నీ. నామణంబున
 గార్యంబు నడవ చేమి, నీయువాడ ..” భార.
 ఉత్పా. 3, ఆ. 3౨౩; 6. జరుగు. “క. మున్నె
 క్కంబులంబున, సాక్షాదిమిటారి నేర్పు కూర
 త్తము నై, కొన్నదియై నడచినాగ్గ, వెన్నుగ విని
 లొత్తు కదచిది క్రమ కొమ్మ.” హంస. ఆ. ఆ.
 ౧22; 7. (గ్రామము) కడకు సాగు “నీ. త్రిన
 మేంబు నకుం దాన లొగడుకొనమి, నొచ్చియును
 నీడువలంకిది యిచ్చి వగవనవిది నడ తెంక నడ
 వకయన్నలకముం దవ్వకుండుట నడవడి కొల్లు
 నేయ.” భార. ఉత్పా. ఆ. ఆ. ౪౫; 8. ఉండు.
 “నీ. ఇతర గాత్ర మౌంతు నే నోయగండచయా
 నమున్దండ నాయండు గరుణనడవగట్టి భగణ
 నడగించి నే నీమి వెచ్చి నమోకవాంధుకుడ
 నగుడు.” రాధు. ౪, ఆ. 2౧; 9. కడయు.
 “అ. న్నదీకికరంబునవని నేమేకాదాల్చి
 ధాను దాతాధ్యుమిద, నడచి దుర యెవర్చి
 ...” రాధు. ౪, ఆ. ౨౧౩.

నడకేడు. ద్వ. వి. (నడకేడు.) కాలింబు,
 వదాలి. “ప...అడిదంబుల బాడితాడిగా నడుచు
 నడకేడుగలంబుల...” ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౨౨౯.
 నడక. దే. వి. (నడకు ధా.) 1. నడవడి ప్రవర్త
 నము. “నీ. కావనాలాఖ్యులై గరిమ నర్ప
 జాలై నరవతోదిత యెవనడక యెలసి.” నరస.
 ౧, ఆ. 2౦. కళా. 3, ఆ. ౮౧; 2. జీవనో
 పాయము, వృత్తి. “నీ. నడక యనంగను నడక
 యనంగను నడవడి యనంగను నడవ వృత్తి.”
 ఆం. భా. ద్వి. ౨౨౮.
 నడకాడి. ద్వ. వి. (నడకాడి.) నడక గలకాడి.
 “క. పాడియును బాడియునై యలు, నడకాడి
 బోలి...” ప్రభా. 3, ఆ. ౨౦.
 నడకొచ్చి. దే. ఆ. శ్రీ. (నడకుతెచ్చు.) 1.
 వచ్చు. “నీ. ఆకునకు నడక రత్నాకరంబున
 చేరి నడకొచ్చునరవర్తంబు లనంగ. నీ. మున్ను,
 చిలువనచ్చరచిలంబులకు లచ్చు, కడలి నెల
 వడి పచ్చుకొంగార మునుల్.” పరా. ఆ. ఆ. 3౪౫.
 భా. రా. యం. ౫౦; 2. పొచ్చు. “చ...విగంక
 భాగవంబు మనల్లుగా నెదురుగా నడకొచ్చిరి
 నైతికాక్షిన్.” హరి. ఉ. ౯, ఆ. ౧౩౪. ప్రభా.
 ౧, ఆ. ౫3; 3. నుంచు, రెండు. “చ...
 భూరిపరాక్రమకాలి ధీమన్, క్కంబునగా వాఁ
 యునైన నకంకితు లై నడకొచ్చునరవర్తంబు
 రాజు లవ్వెరువుపాటు భయంబును బొంద
 చేయుమి.” భార. ద్వి. ఆ. ఆ. 33.
 నడకెను. దే. ఆ. శ్రీ. (నడకెను.) నడక తెన
 దను, దేవుని, అలయు. “ప...చుండకును దూరం
 బుగా వచ్చిరిమి నడకెడు నడకెగ మానీ ముట్ర
 చిట్టాడలియొచ్చివచ్చి నెల్లు చునెచ్చి ..” నీ.
 కళం. ఆ. ఆ. ౮.
 నడచియు. ద్వ. వి. (నడచియు.) కరదీపక, కాగదా.
 “నీ. నడచియులు నేనె నగరికి మాతేగ్గెరుకుట
 ముల్ ప్రాసనమనునకుల.” భార. విరా. ౪, ఆ.
 3౨౦ పా. ౫, ఆ. 2౧.
 నడచిగ. ద్వ. వి. (నడచిగ.) నడక కలచిగ.
 “ద్వి. నడచిగలొ యన నవంపు గాని, కడు
 నొచ్చునెనులు క్రమరేకంబులు, చిలుకనవ్వులు
 తీయతెచ్చులు గల్లు, తెలులు నలరాజుడిమంబు
 లనంగ.” రం. రా. ఉ. ౧౧౦. ధృ.

నవల. డి. కె. శ్రీ. (నవకు థా. ప్రి.) 1. గమనించు
జేయు, నవవ జేయు. 2. చూచుచునున్న
మోసములకు గ్రహించుచుకుండు నైపుణ్యముగల
వ్యక్తి. 3. గ్రా. రో. శి. రా. ౨, ప. 32౩, 4.
2, ప్రవర్ణింపజేయు. "వ. భూత్యాలయం బెల్ల
బాళ్ళాండనై నవనోదితధానంబులందుకు
విల్లనవయందుండై ధువనంబుల నవలై మది కల్గు
నగుండు నై కృష్ణవంశుల బ్రాహ్మిం." భార. అది. ౧౨.
౬. ౧౪౪. చూ. భూ. ౧, ఆ ౧౦3. 2. జయలై,
సాగిండు. "శ్రీ. తెలివెవ ముల్లత! విడిచి జో
నయడు కరి నుత్తం గాన గోరయూత్ర, నవలై వా
డది మోహమునకు కలగండు." భార. ౧౦, ౧.
౬. రో. అము. ౪, ఆ ౧౦౦. 3. ఆరంభించు.

నవరూపము. జే. ఆ. ౨. (నడ+అము.) 1. నంద
రించు. "చ...రేయమా క్రమా, యలరెముమన్న
గవ్వు నవరూపిడెముంగులొద్దు గాక..." జకా.
ఆ. ఆ. ౨ విగి. "నీ. నవరూపిడెముంగులొద్దు
జేనందకందెము లొందొండ మొదలొనగ."
కృష్ణ. 3; ఆ. ఆ. ౨; 2. రిచ్చు. "క...రూప
లపై నవరూపిడె ములొనలొనగా చకా.
చవన." జీమూర. ఆ. ఆ. ౨. జకా. ఆ. ఆ.
3. జకా. 3. జీమూర. నడము. 3. జవ్వొండ
దెలిక చువ జిగి, జవచ్చు నవరూపిడె గుండెల

శేషము నేనప్పడ రమ్మలులైన, బిచ్చులబడి నడవవచ్చు వెణువకు మునిలొ." తుక. 3, ఆ గం. 3; 4. చరితు. "ద్వి...నరులు, నడయాడు చున్నట్లు రరులొ నడవ..." అచ్చ. యు. ఆర. ౮. పు.

నడవ. డే. వి. 1. కలవాటికిని నడిమివాటికిని నడిమి చొట్టు అశించు. వ్యవహారము నడవగా నున్నాడు, 2. శీతపు. "శీ. నడవ గానించు యున్నవన్నలునీకు, కర్తృకల మీక్షించు గగనదరులు, కనిమిత్యంబు చరితార్థ మయ్యె నపుడు." భా. రా. యు. ఆగ. 3; 3. మార్గము. "ఆ...మార్గంబు తెలుపు త్రోవ నారి తెచ్చు నరనిచకు నడవ చొచ్చు కాడ జొంగ యనంగ, తొలుచుచుండు..." అం. భా. ద్వి. ౮. "న... బానిసవాని తెలుగున నడవ లేక..." విక. ౪, ఆ. ౧౧3.

నడవడి. డే. వి. 1. గమనము, నడక. "నీ. నడవడి గలదివృత్తాగదంతములట్లు...గీ...వెనీ రచ్చ లువు రంక." చ. రా. ఆ. ఆ. గ. 3, సీతారా. ౧, ఆ ౧౮౦; 2. ప్రవర్తనము. "చ. నడవడి మందన జుంబులు పెద్దగఁ జాతు రాత నిగ్గ, నడవడి చక్కగానినరు నచ్చినచుట్టుము లైన జేర నీ, నడ గలంగఁగఁ క్కొలుమియి..." చా. మచ ౧, ఆ. ౧౦౬. భార. ఉత్సా. ఆ. ఆ. 3౯; 3. ధర్మము, వ్యాయము "గీ. మఱియు ముఖముల మహితకర్మములు దంక్రములును నడవట్ల వాక్యములుం దనీయముభవపుము నందున లోడమె ననిన" భాగ. 3, స్కం. 2౮2. భార. ౯౦౦. ఆ. ఆ. ఆగ. 2, 4. శీవనో పామము, వృత్తి. "నీ. నడక యనంగను నడక యనంగను నడవడి యనంగను నడవ వృత్తి." అం. భా. ద్వి. ఆ. ౨౮.

నడవడిక. డే. వి. ప్రవర్తనము (భ. రు.) నడిలింపే. డే. స. క్రి. (నడుమ భ. క్రి.) వడలిండు. "నీ...తురగచయము. ఆ వాల్చుపాయకముల నడిలింది సావళి, నొక్కమార్గమున నల్పులించి, యాచుటయును క్రొణుం దలిగి..." భార. ప్ర. ౪, ఆ. 2.

నడికట్టు. డే. వి. (నడుము+కట్టు.) కానె, బట్టి. "నీ అరచట్టయును మంతుమంతునడికట్టు మెగానిమె

లిగి జీలిసియ." రా. వి. 3, ఆ. ౧౨౧. చా. ౧౦ ఆ. ౧౧౨.

నడికట్టుత్రాడు. డే. వి. వివరణ మొదలగువానికడు మునున గట్టెడుత్రాడు. "క...కట్టెడవంతును నడి కట్టుత్రాకఁ గగ బంధించె." భా. ౮, ఆ. ౮౬. నడికలను. డే. వి. (నడుము+కలను) యుద్ధరంగము యొక్కనడిమిభాగము. "న...నడికల నాటి వారి దలండుగొని..." తి. రా. ౪, ఆ. ఆ౮౧. నడికే. ద్వ. వి. (నడుము+కే.) అర్థరాత్రము. "నీ. అకడును దివ్యావ మరయంగ మది గోరి రూపింది యొకటి లేవ వత్స, నని పోయి నడికే యగిలోఁ జనుచెంచు..." భా. రా. ఆర 2, ఆ. 3౨౨. స్వా. ౧, ఆ. గ. ౬.

నడికేయి. ద్వ. వి. (నడుము+కేయి) అర్థరాత్రము. "గీ. భవడికేయి నొంటిమై యింకమర, మేమి కార్యంబు మది గోరి యెగురెంచి వి..." చా. 2, ఆ. ౧౨3.

నడిగండి. డే. వి. (నడుము+గండి.) అడగునీ, మూని "నీ. తొడవల్పు నగునిరినడిగండి కడుం దెచ్చ రిత్తుమనమోరకల పెచ్చ." వెణు. ౪. ఆం. నడికల. డే. వి. (నడుము+కల) కిగోచుకట్టుము. "చ. నడికల లురుకావజ్జను ప్రకరంబులు దిట్ట ప్రయ్యంగు, దిడుగులు లొలుపెన్వలఁ దెట్టుగ ప్రియించు..." భాగ. ౧౦, స్కం. ౬. 23౬. చా. ౬. ఆ. ఆ. ౬౧.

నడిలి. డే. వి. ప్రవర్తనము (భా. ౪. ర) నడిలింపే. డే. స. క్రి. (నడుమ భ. క్రి.) 1. గమ నింగణము. "గీ. ఘల్లుఘల్లునఁ తెండెండు గండు మీలుగదల నల్లన నడిమిచి బొదిరి తెచ్చునెచ్చి లులకిండు యింపలి నాన్వరికడకు." స్వా. ౬, ఆ. గ. 2. జరిగించు, నాగించు. "గీ. అనిన లిలు నవ్వ నన్ని యజ్జనవరాక్రమ్యుం దనలిగి గట్టు వర్గంబు లొనగి, మంచి దిటుపెలినే నడిలిండు గొంతుమందు నడిగ్గుల్పు నాక్రమ్యుం దరుగుట యిను" మల. ఆ. ఆ. ౧౦౪; 3. తొలు. "క. అరదము దశముమీరవం, బరువడి నడిమిపు నేగ మజలి యుచుచున్." తి. రా. ౪, ఆ. 23౪. నడిప్రాణ. ద్వ. వి. (నడుము+ప్రాణు.) మధ్యాహ్నము. "క. కరికలభంజలు పెద్దర, నిరంజులు పేల్చి చిచ్చి క్రమ మజుతేయంగ రథంబు నిలికి

యవ్యురి, తెరువున నడి పొద్దు పొద్దు తిరమై నిలం
చున్." రాజు. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నడిమి కట్టు. జే. వి. (నడుము+కట్టు) నడుమునకు
కట్టుకొడికట్టు. "నీ. కటిమండలమున గరకంచు
పుట్టుము చుడంచ కట్టిన మేలి నడిమి కట్టు." వార
౨, ఆ. ౯౩.

నడిమిలోకము. ద్వ. వి. (నడుము+లోకము) భూలో
కము. "నీ. కారణం చేసి నడిమిలోకమున నుండి,
నరపతులు రాన మునుపోలి నాకమునకు." వైష
౩, ఆ. ౮.

నడిరాతిరి. ద్వ. వి. (నడుము+రాతిరి) నిశ్శిఃము
"నీ. నడిరాతిరి యన నడిరేయి యనెన..."

నడిభాగ్యు దగు. ఆం. భా. ప్ర. రా. ౮

నడిరేయి. ద్వ. వి. (నడుము+రేయి) అర్ధరాత్రము.

"ఉ. కొమ్మలొకొకయని కూరుండె యకెడు
గుమ్మటమై నడిరేయి గౌతము ప్రేయసి: లొండ
నోరి..." వైష. ౮, ఆ. ౨౯. భార. పా. ౨, ఆ. ౩.

నడిరేలు. జే. వి. (నడుము+రేలు) నడిమిరేలు,
మధ్యము. "నీ. నడిరేలు న మధ్యము నెగుడు..."
ఆం. భా. ౨, ఆ. ౨౯.

నడుకలకు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నడుకొక+కుడు స్వార్థ
మున.) నశించు. "వ. నీ. దాననకు పాపకాప
శ్రయచయద్విలు నడుగక నడుకలకుడై నె.
నడుగుకండంబులను..." భుటికా. ౨, ఆ. ౬౫.

నడుగు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. ఒరుగు, ఎంగు. "నీ. ..
అధిపతుడు, నడికి నడికి పొల్లలని నడిచి
నట్టె; బాణిపద నడుములుండ బడియెంద." వైష.
౧, ఆ. ౧౦౨. భాగ. ౬, పృ. ౩౫;

2. లొంగుకొనుట. "నీ. బ్రతుకె చిలలేని
విత్తుము నామయ్యు నీసి, చక్ర ముడిగ విడిచి
మక్కంబై యుడిగి, నడికి చుకచెచ్చు నాకరణము
సొరగ." వారి. ఉ. ౬, ఆ. ౧౯౦; 3. వడకు,
కంచుడు. "నీ. ఆమయ్యు పాపమేడికయును
ఘమితకృపానమాస్పారికంబులనడికి నడికిగుల
కుభరమండలము కలంగుడువడియె." వసు. ౨,
ఆ. ౧౫౭; 4. భయము; వెనుదీయు. "క. వెను
చార లధికభీతి, విగి చురగి భీష్మం డేచి పీర్
రధికులంబులం కాచి రాచకొడుకుల, నలు
మాడెడు భీముడట్లు నడుగం దగునీ." భార.
భీష్మ. ౨, ఆ. ౨౩౭. కాశీ. ౨, ఆ. ౧౪౪; 5.

నశించు. (చూ. నడుకలకు); 6. బాధము.
"వ. నుతుమారేమూర్తుల, గడుములు లైస
చారలకు గట్టెడినై వెను గట్టి త్రోవరిగ నడు
కును వార తిద్వభమున దురస్థులు నమృవా
లొక." వి. పు. ౫, ఆ. ౧౬౩. వి. భయము;
కలము, వ్యయము చూడగనే వానికి నడుగు
పుట్టెనది. (క. రు.)

నడుకొత్తి. జే. ఆ. శ్రీ. (నడుగు+కొత్తి) భయము
లేకుండు, నిర్భయించగు. "నీ. జీవర ముత్త్య
రే తెంచరి చాలిగా నడుకొత్తి కొంకెన్ న్నము
పడించి. నీ. నగనవారి గొంచు నెగ్గెన్ న్నదిలి
బొక్కెడు..." వై. ౨, ఆ. ౪౧, ౩, ఆ. ౯౦.

నడుగు. జే. ఆ. శ్రీ. వడకు, కంచుడు. "క. చాలు
కును నడచున ప్టుబృలిక నడునడుగి భయము
నియమ్యభిలు దగులరి: బవనో, రేలుకు
నీచులక బనిరించుచు నుండెన్." భార. ఆది.
౨, ఆ. ౧౫౭, ౫, ఆ. ౨౧.

నడుకొన. జే. వి. (నడుము+కొన) నడిమి ప్రదేశము.
"వ. ఒక్క మోహరంబుగా నమృత యందగ
భాగంబున చాకు నిలిచి యురుగెలకుల నకృ
త్తానుసౌఖ్యంబు నుచి నడుకొన కల్యు నిలిసి
యన్ను రేంద్రండు వెన్ను దన్ను నిలచునట్లు నేని
నచుటయు..." భార. ద్రో. ౫, ఆ. ౧౪౨. భార.
విరా. ౪, ఆ. ౮౪.

నడుగడ్డ. ద్వ. వి. (నడుము+గడ్డ.) స్థిలము, నలు
దిమ్మల ఒలము గలభూభాగము. "నీ. కాపరి
నడుగడ్డ గావురంబుడును చివసొకమున నిలం
దిరిగినట్లు." కకు. ౧, ఆ. ౨౧౫. భోజ. ౫, ఆ.
౩౪౬.

నడుగాలు జే. వి. (నడుము+గాలు) గట్టుములకేర
లాభునయ్యున్న వెనుక లాళ్ళకును ముందులాళ్ళకును
గట్టెడుసాధనము. "నీ. కట్టుకొయ్యలతో నడు
గాళ్ళి తోడ. నుచువర్ణ రజ్జాల్లలతోడ బహుచుడు
రలు జనియె." వరాహ. ౪, ఆ. ౧౧౪

నడుగుంట ద్వ. వి. (నడుము+గుంట.) కలనడిమి
చల్లము, బ్రహ్మరంధ్రము. "నీ. చము రూర నడు
గుంట నిమరుచుం దలయంటి యంగంబుల్యె
కట్టంగ డిడి." చంద్రా. ౨, ఆ. ౩.

నడుచు. = నడచు. 1. గమనించుచు, నడచుచు.
"వ. అడిగిరి బొక్కనాడు గడురానుకురేగి

చారువలనై, నడుచుచు..." నైదు. ఆ. ఆ. ౧౮. ఆము. ౧, ఆ. ౧౬; 2. తెదలు, పోవు. "నీ నగళానునోవాకునగలి నడుచువా నడవక ప్రొక్కల ముడుచువారు." భట్ట. ఆ. ఆ. (శ. ర.) భీమ. ఆ. ఆ. ౧౦౧; 3. ప్రవర్తింపు, నడచు కొను. "వ. ఇంత విచారింపి రుచిందివట్ట నడుపుము." ఆము. ఆ. ఆ. 3౧; 4. కలుగు, పుట్టు "క. కామం బనుపురుషుడము, కామము వినియొనిది దక్క నరికానన యే, నేమియు న్నెఱుంగఁ తెల్పుమామేమిట నది నడుచు నీడ్చి యెఱ్ఱెయిం బొందున్." దళ. ౧, ఆ. ౨౬; 5. అనుభవక మగు, భుజియగు. "క...మన్నెవలెద్రుక్కు నడుచు ముఖానియ గాక..." ఉ. హరిశ్చ. ౧, ఆ. ౬౬. 6. సరిదను, అనుభవించు. వ్యవః-జనుం దాత వి నడువదు; 7. చేరు, అందు. "నీ. మి గల్గి యుండిన దను ముక్తులకు లేఁజిగురుబోఁడుల చేత జేట్టు నడుచు." తువల. ౪, ఆ. ౧౦౧.

నడుకొము. ద్వ. వి. (నడుము+కొము.) అర్ధరాత్రము. "ద్వి. వారక నడుకొము వచ్చి కాడి నను, కోరినదనుముల కొందు కొం దకుచు" ద్వ. హరిశ్చ. ఉ. ౪౭౧. మం.

నడుకల. దే. వి. (నడుము+కల.) శిరోమధ్యభాగము. "నీ. నడుకల యందంద పిడికలు పెదనలు గలం గంగఁ బొడిచి మెఁకాల నురుము, దాఁకిం." హరి. పూ. ౯, ఆ. ౧౩౭. మార్క. 3, ఆ. 3౪౮. ఇట్టే: నడుకల, నడుకైతి. భార. శ్రీ. ౧, ఆ. ౯౮. ఉ. రా. 3, ఆ. ౨౬.

నడుకిన్నె. దే. వి. (నడుము+కిన్నె.) ద్వీరము. "నీ. ద్వీరమున కగు నడుకిన్నె నీది యనంగ." పోక. మాన. ౪౬.

నడుకెన. ద్వ. వి. (నడుము+కెన.) మధ్యప్రదేశము. "క. పెయ్యం తెచ్చెలైలు నెవఁదా, చలనములు నందు నడుకెనన్..." వరాహ. ౧౦, ఆ. ౧౩౧. నడువడు. దే. వి. వడఁకుటయం దగుననుగరిణము "నీ...భంధమున, వారిహేలిచ్చుత వాచన ధ్వజములు నఱవిన నడువడు నడిచి వారల భయంబు కేడిన నందఱ గురు గాది..." భార. ద్రో. ఆ. ఆ. ౨౦౬. భార. ఆది. ఆ. ఆ. ౧౧౬.

నడువీరు. దే. వి. (నడుము+వీరు) నీటివడిమిభాగము. "క. వనస్థినడువీరు గలము, ముఱుగల తెగ దండుచి క్రమము గలిగినకల్లులక్రియ మన్న నీవలు..." భార. ద్రో. ౧, ఆ. ౨౬. నడుపాడు. దే. ఆ. శ్రీ. (నడుపు+అడు.) నడుచు, నంచరించు. "నీ. నడుపాడనీర్పించనకంపుయడఁ దింగుమరి పెంబు బానిసనిరులయెత్తు." శీయార. ౪, ఆ. 3౦.

నడుపు దే. న. శ్రీ. (నడుచు+పు.) 1. ప్రవర్తింపుకేయు. "క. తెక్కంపు నూడి నయయం, బొక్కటి కల్పించి నడుపుచుండును రేణు, నిక్కముగా నానకుయము, దక్కని తెల్లించులు యను ధర్మము పరిణిన్." విజ్ఞ. పూ. 3౮; 2. ఆచరించు, చేయు. "నీ. నైజంబులగునీర్పనైమిత్తి కంబులు నడుపుచో లున్నప్పుడెందు చేసి" శాళ. ౧, ఆ. ౨3. శేష. ౪, ఆ. ౨౬; 3. పోషించు. "క. ఇద వని విడువం తెల్లగు నడువలయు నేర్పిన్లు ననుకయె కృపన్." ఆము. ౪, ఆ. ౨33; 4. తొలగి. "నీ. ఆమరనిరులేరు మాకరి యుపుడు నడిచె." ఉ. రా. ౪, ఆ. 3౨౧. వి. గమనము, నడక. "నీ. మురివముల ముగించిన ముగివనడుపు పరికిచాపుల పిడికిన్నెకన్నుంగవయ్య." ఉ. హరి ౧, ఆ. ౧౭. 3౪. ఆ. ఆ. ౨౧౦.

నడుమండరము. వి. వి. (నడుము+అండరము = క. ర) 1. కొను, అనుగన్ను; 2. మధ్య కాలము. (యా. నడుమండరము.) విలా. మధ్య కాలమున గలిగినది. "నీ. చక్రభామయే గాంచి శక్తిఁ దనకఁత్రాపు గలుగుటనో లేమి బాపు కొనియె, తెలచి నడుమండరమృత నే నిట్టినిఁగె, నహచ నడుమండరపుంగల్గి కది నింబు." అని. 3, ఆ. ౧౦౦. (విశ్వవిద్యనాథుల కిదియే యుదాహరణము.)

నడుమండ్రము. మి. వి. (నడుము+మండ్రము!) 1. కొను, అనుగన్ను. "క. నడుమండ్రము కుచ భారము, నడుమండ్రము నెఱచు..." శృంగార రసాలవామము. ఆ. ఆ. (శ. ర.); 2. మధ్య కాలము. "మ. నడుమండ్రమున బల్చి దెచ్చు కొని యన్యాయంబున్ మాధుఁడెక్కడు వారిక దొడంగఁ బోయి మడియన్..." ఉ. రా. ఆ. ఆ. ౮. విలా. మధ్యకాలమున గలిగి

నది. "చ. అతివక్రవంబుల మెలుగుటారును
మనలియు" భూభిర్యమృతియు నహివభూతి
కలంబు భూభూర్మదయంబు నిర్వృ జ్యోతిసి
తుని మాటిమాటిని నిర్మిండు నీర్లెడు విజ్ఞునిగ
డుగ్గిరి నటుగాని యెక్కుకరిక నడుమం
త్రపుగల్గి కల్గినన్." విజ. ౧, ఆ. 34. వి. పు.
2, ఆ. ౧౫౬.

నడుము. జే. వి. టి. (వృత్తియందు వికల్పముగా
'నడి, నడు' అగుచు.) 1. కొను, అవలగ్నము.
"నీ. భువనైవరాళాభువనదోయరాంబి నీలు
"వీవనడిమికి వెలుపు జారు." కాశీ. ౧, ఆ. ౯౦.
వి. శకుం. ౨, ఆ. ౮౦; 2. మధ్యభాగము, మధ్య
ప్రదేశము. "ర...విదిన్వినదున్వసేవదిత్, నడి
మిఁ ద్రుంచి గాండివగుణధ్వని దిక్కులు విక్ర-
టిష్ట..." భార. కర్ప. ౧, ఆ. ౨౦౨ భార. అది.
౬, ఆ. ౮౧; 3. మధ్యకాలము. "క. అనఘా
యాయజ్ఞమధిషి, నవాభములిన్వృప్తియోగనం
భూర్మం బయ్యెను గదవననెరు నడుమన
యెఱుగున భూమిలో క్రమి క్రమనన్." భార.
అది. ౨, ఆ. ౨౦౯. కళ. ౫, ఆ. 3౨. విలా.
మధ్య నుండువాడు; మధ్య నుండునది. "అ.
భూర్మకత్త యైవభూమి నెవ్వండు పుచ్చినినియె
నకడు తనదుకులమువారి, నెరువదొక్కతరము
నరకవాసుల జేయఁదామ నడుము గాంగ భర్త
నిరక." భార. అను. ౨, ఆ. 3౬౫. విక్ర. ౮, ఆ. ౯౫.
నడుముకట్టు. జే. ఆ. క్రి. (నడుము+కట్టు.) నిర్ద
మము. స్వంత-ఆకార్యమున కందలు నడుముకట్టి
మనచేతులయును.

నడుమునాను. జే. ఆ. క్రి. (నడుము+నాను.) నన్నర్థ
మగు. "అయభూతి. కదలొకరాద్రమున
గడగి నమరొత్తమము వెడడలియందే నొగి
నడుమునొది శక్తినిదడలదక నన్నె పడి నడుగు
లిమనేగమున .." భా. రా. యు. ౧౦౪33.
నడుముదాడు. జే. న. క్రి. (నడుము+తాడు.) ఎది
రించు, ఎదుర్కొను. "నీ. నల్లలిమలబారు నడుము
దాఁగివెడక నున్నదివెలుపంపుగ న్నయారు." విజ.
౨, ఆ. ౧౦౬.

మడురారిం. ద్వవి. (నడుము+రారిం.) అర్ధరాత్రము.
"ఉ. అతరొగ్గి యొక్కరియ యానడురారిం

మెక్కుమెనలల్, వేతలియంగె దూరి..."
వాగ్మ్య. ౨, ఆ. ౧32.

నడురే. ద్వ. వి. (నడుము+రే) అర్ధరాత్రము. "క.
ఆపృష్టివయం దాత్రజా, నానిర్మానం వెలంగి
యంభర్మహమో, వేవేగం జొచ్చి నడురే,
యావనకాపుండు పొడిదిగలై యుండన్." హరి.

భూ. ౫, ఆ. ౧౧౮. ఆము. ౧, ఆ. ౧౮౪.
నడురేయి. ద్వ. వి. (నడుము+రేయి.) అర్ధరాత్రము.
"క. నడురేయి నంధ్యలందును, నడవగ నోడుదు
రశక్తవరులు..." భార. అది. 2, ఆ. 3౯.
నడురేక. జే. విలా. (నడుము+రేక.) మిక్కిలి రేక
ముదురు కానిది.

నడ్డిరేయి = నడిరేయి. (అర్ధరాత్రము) "ఉ.
ఒక్కటఁ దొక్కిటిల్లి యిరులొ యన నో యను
నడ్డిరేయి లె; పెక్కినతెవునం బులి మహా
శక్రభామముఁ జొచ్చి." ఉష్య. ౨, ఆ. ౧32.
నడ్డి. జే. వి. నడుము, అవలగ్నము. "గి వెలికియే
చాలు వానడ్డి విలుంగఁ జేయఁదానినై దామ
నెక్కు నింక మేను గాక..." తుక. 3, ఆ. ౪౦౬.
విలా. బప్పట. "ద్వి. నరసిగడ్డంబునడ్డినాకయు." విజ.
3, ఆ. ౪3౧.

నడ్డిగుంబ. ద్వ. వి. (నడ్డి+గుంబ.) నడ్డికిందగుంబు,
కుకుందరము. (క. ర.)

నడ్డి = నడిది. (క. ర.)
నడ్డునడుము. జే. వి. (మధ్యభాగము.) "గి...వార
లకు మనకు; బొనగునె నడ్డఁ జెట్టివ బూరి
గాలు" ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౧౫౯. (క. ర. తు.)
నడ్డు. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. శిశునవామి.
నడ్డుంకము. నం. విలా. (క. ద్వ. తి. తి.) శిశున
కవత్త అధికముగాఁ గలది. (కేకము.)

నడ్డులము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) = నడ్డుంకము.
నడకు. నం. వి. ఆ. పుం. నందివర్తనముశి. విలా. (ఆ.
ఆ. ఆ.) 1. నడము, నంగినది; 2. నడుమనించు
నది; 3. వంకరైనది; 4. అలాగినది; లాఁకైనది.
"మ ..నకచాల్గె నవలా నొకానొకదురున్నాదీ
లిరొరన్నమున్." న్యా. ౨, ఆ. ౨౫.

● నం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. వంగు; 2. వంపు వంకర;
3. నడుమనించు, మొక్కు. "గి. నక్షత్రగుణ
మున హరివై రణస్తమోగుణముల శంఖుద మన
నిగు నరి విరించి." కాశీ. ౨, ఆ. ౫.

న త్ర. డే. వి. త్పర కంఠాపీటము. "గీ. న త్ర వాఁ
కెలగు త్పర కంఠాపీటము..." అం భా. ద్వి. ౧౨.
న త్రగుల్ల. ద్వి. వి. (న త్ర కంఠంబు) త్పర కంఠంబు,
పీటకంఠము. "నీ...న త్రగుల్ల చుట్టుదుగుల్ల
కుమిపాద... గీ. అది కొఱగానినామెలు..."
మాన. ౪, ఆ. ౧౦౨.

న త్రి. డే. వి. కదలబడుచు మాటలాడుట కలవ్యాధి
విశేషము. (వ్యవ)

న త్రివాడు డే. వి. (న త్రి + వాడు) న త్రి కల
వాడు, లోహలుడు. "నీ... న త్రివా డవ
లోహలవాడక వగు." అం భా. త్ప. ౧౨.

న త్రి. డే. ఆ. ప్రి. కదలబడుచు మాటలాడు. (శర.)
వి. ముక్కుపొంగు, వాసాలాకారవిశేషము. "కీ.
కొప్పుల కేసె మోవి నును గొప్పుచొ కాటపునక్కి
ముత్తెపు, గుంపుల కెక్కుటమ్మలఁ గూర్చిన
కిత్తురైతగంబురా, పొంపొనిపి... ఇంతికిన్
..." ముఖం. ౨, ఆ. ౧౦.

నదవరి. నం. వి. ఇ. పూ. నముద్రము.

నదము. నం. వి. ఆ. పూ. 1. పడమరగా పాతెడి
ముఱు. (నీంపుపు కోణము, భివ్యము, బ్రహ్మ
పుత్రము, ధైర్యము, పామోదరము. మొ. నద
ములు. పడమరగా పాతెడివానిలో నర దానది
తప్ప తక్కినది నదములు, తూర్పుగా పాతెడిది
నదులు.)

నది. నం. వి. ఇ. పూ. ప్రి. పిలు, ఆమడకు మిఱి
పాతెడిముఱు.

నదినులుడు. నం. వి. ఆ. పూ. భివ్యండు. "క. మద
మున రణమొనరించి, నదినుతగురుకర్త శల్యనాగ
పురితుక." భార. అది. ౧, ఆ. ౨౨.

నదిదోహము. నం. వి. ఆ. పూ. పిలుదాటుటకై
పడవవాని కిచ్చుసూరి, పీడకేపు.

నదిమాత్రము. నం. వి. ఆ. ఆ. ప్రి. పిటిన్గ్ చేత
కుడిమిపైరు కలది.

నదిముఖము. నం. వి. ఆ. న. పిలునముద్రముగా
రలియుచోటు. [వరుణుడు.

నదితుడు. నం. వి. ఆ. పూ. 1. నముద్రండు; 2.
నద్రము. నం. వి. ఆ. న. మడ, బంధము. వి. ఆ. ప్రి.
ఆ. ఆ. 1. కట్టలడిపి, బద్ధము; 2. కూర్చుండి
నిది; 3. పైకై క్షణిడినది, ఉద్వృత్తము. (నీల్గి
నది అని కొందఱు.)

నద్ది. నం. వి. ఇ. ప్రి. కట్టుట, బంధించుట.
నద్ది. నం. వి. త. ప్రి. గుణ్ణమునకు కట్టెనుమా,
టంగువాలు.

నన. డే. వి. 1. పుత్రుడు, పుష్పము. "మ. వనికలో
నవ్వంగ గొలిచింద గన నికాసింగ గానం
బోనన్న నవల్ల బలకా ముఖానము
గుర్వక్ దన్న నంట న్నకల్, మొనపుక తొన్న
...మాదియన్." రామా. ౧, ఆ. ౧౦౦. పారి.
౪, ఆ. ౧౨. 2. చిగురు, కల్లము. (చూ. నన
రెత్తు. 3. మొగ్గ, శోరకము. "క. గురిసెంద
తైత్త్ర డొందగంగర మణక" మాది యపుడు
గఱచిన నువా, తెరమీద గానగువలంబనన
యన న్ననల కల్లముమై మొనసిన్." పారి 3,
ఆ. ౪౦. ఆము. ౫, ఆ. ౧౧3; 4. అంబరము,
మొలక. (చూ. ననరెత్తు.)

ననంద నం. వి. ఆ. ప్రి. మగనితోడఱుజ్జినప్రి,
అడుగుడుచు.

ననఁజోడి. డే. వి. (నన + జోడి) పుష్పమునకల మగో
జ్జిలాలనప్రి, ప్రి. "చ పురుషుడ కెంచి చూడ
ననఁజోడి గాపు..." బ్రహ్మ. 3, ఆ. ౨౨౧.
నీలా. ౧, ఆ. ౧౦.

ననఁజోడి = ననఁజోడి "నీ. నువులు ననఁజోడి
బడియకు నుని వెన్నునలుచునానకు రిచ్చవడి
చూచె." దశా. ౨, ఆ. ౫౫. [(శ. ర.)

ననకారు. ద్వి. వి. (నన + కారు.) వనక కాలము.
ననలేయ. డే. వి. (నన + లేయ) పూడేని, మక
రందము. "నీ. నుచగానితొమి ననలేయల
రావి..." నీలా. ౧, ఆ. ౫౨.

నననీరు. ద్వి. వి. (నన + నీరు.) పూడేని, మకపు.

"నీ. నననీరు గుప్పలించెడు గళావలి యొత్త లిగి
మోవి నీటిక తొడయంద." భామ. ౨, ఆ. ౪౪.

ననయు. డే. ఆ. ప్రి. 1. పూచు; 2. చిగిరించు. (శ. ర.)
ననరెత్తు. డే. ఆ. ప్రి. (ననలు + ప్రి.) మొలక
రెత్తు. "గీ. పడనగింజల ననరెత్తి పొడె ధనని."

ఉ. రా. ౫, ఆ. 3౧౦; 2. చిగిరించు, కల్ల
వింతు "నీ. గంధర్వకలకంఠంబుల స్థానాపుల్
ననరెత్త మధరగానంబునను." దశా. ౨, ఆ.
౨౪౦ త్ప. శకం. ౧, ఆ. ౩౧.

ననలాత్తు డే. ఆ. ప్రి. (ననలు + త్తు.) అంబరించు,
పుట్టు. "చ...లోదుకుండు త్తన్నులె! రేత

[illegible]

గాక వచ్చుటకొకటము అ, ఆ, ఓక. ఆం. ఖ. కృ. గం.ః 5. అనురాగముందు, క్రిందిగారు. "క. నదిని ప్రియంచతు భర్తృ, నవనవకులధన దత్తు వాడు.." ఖ. రా. క్షిప్రం. 3కం. ధీమ. అ. ఆ ౫౩; ఆ. అతిశయించు. "ప...నదిని నవనవకులధనం గడువనవచ్చుచుండునుగాని నిద్ర పొక్కింపరాదు నది విక్రిందిం. "విద్య. ఆ. ఆ. రా. అచ్చు చాల 23; 7. షావర (క. ర. 6. 8. అంకురము, జనిండు. "చ. అనఘులం యావత్కల్పి నయనంఘ్రిలంబం ల. ఆ మిది ఘోరమితి, నదినిభర్తృశీలం అతిగావించు..." వి. ఖ. క. ఆ. రా. పాండు. గ. ఆ. ఓక. ఆ.

నవత్తు. చే. న. ప్రి. (నవతు ధా. ప్రి.) వికసింప జేయు. "నీ. కళింకలబాహున రావేయి యాదాన నయనోత్పలంబు నవత్తు బెల్లు." దళ. ఆ. ఆ. 3కం. వి. 1. అనురాగము. "క...నవత్తున జని రుచివేలు నామగమనము." వి. ఖ. ఆ. ఆ. 2కం. దళ. ఆ. ఆ. అం. ౧౦౦; 2. షంభు. ౬వ్య. "ఉ. చాచుని పీచులకొ నవత్తు జల్లెడుమోములారాన గల్లెలకొనములు మానవులకొదత్తులం విడిచింప నదాగొనయలె." తుక. ఆ. ఆ. 33౧. వి. ఆ. 1. అధికము. "శీ మనముగాని విడిచియొప్పది నవత్తుగొప్పి యొక లక్ష్మణయెప్పుల జేవము గలద" వైది. 2 ఆ. గా. ౧; 2. అనురాగము కలవాడు. "క. అని యొడచుటకుయము నమ్మని యనురాగము మోగింప నంబునదానినొన న తొడి నరకభయభూలు నవత్తు పెక్కిండులు నట నంబులు చేసెన్" వి. ఖ. ఆ. ఆ. ౨౦౦ ప్ర. ౧౧. ఆ. ఆ. ౬౯.

నవత్తు. త్రి. ద్వ. వి. ఆ. (నవత్తుకత్తి) 1. క్రియ రాలు. (క. ర. 6); 2. మిమరాలు. (క. ర.)

నవత్తురాడు. చే. వి. ఆ. (నవత్తుకాడు.) పలుత్తు కాడు; విడిచిండు. "నీ. నవత్తుకాడై వేలయికాగ నంబులం నాది మామీనుడ నొల్పడిమోక మాంప క్షి." వ్యా. ఆ. ఆ. 23. క. రా. ఆ. ఆ. ౧3౬.

నవత్తునడు. ద్వ. ఆ. ప్రి. (నవత్తునడు.) అనర్థ మగు "ప...యార్థాంతరములు వెదచుచు బెక్కి దినములు నవత్తునడియించు నెదరు గలిగిన జొం దొక్కనిం నుడువొక్కనది నవత్తునడలులు .." కవిక. క. ఆ. ౧౦౦.

నమ్ర. చే. వి. 1. ఒక్క, ఇంపు. "నీ. మొగలివాటిని
దూటి దిగువ కాకరరాజుగారిపై వెళ్తున్నప్పుడు
చాది." య. ౧, ఆ. ౧. నరమ. ఆ. ఆ. ౯౯; 2.
అందము. "దిగ్గ నమ్ర మిటారుల వారిచేష్టలను,
మహానీలమును దుమారమునీయ." రం. రా. మం;
3. సర సమము "చ .. బెల్లెలం, నమ్రలు
వల్ల గన్గెనల నమ్రలరానుక ముద్ర లోపు
తన." వై. జ. ౧, ఆ. ఆ. చిక్ర. ఆ. ఆ. ౬౧.

నమ్ర. చే. వి. ౧. మొద. (శ. ర.)
నమ్రము. చే. వి. ౧. (నమ్రము+నమ్రము) నా
యెనమ్రముగాము. "నీ నమ్రములేదు మింటి
నమ్రముచేర్చి, లగ్నము దాకె వింపునమ్ర
తయదరుల" కా. ౧, ఆ. ౧౩.౨.

నమ్ర = నమ్ర. వి. (అనురాగము.) "చ. నయమున
ధిరి వాడి మది నమ్రమ చేతున వాడి .." మ
న. ౯, ఆ. ౧౩. వి. (అనురక్తము.) "చ ..
కమి దీక్షిత" విమలతోయి" నమ్రమోగాగు
ల క్షతన." మన. ఆ. ఆ. ౧౧౦.

నమ్రకాదు = నమ్రకాదు. (విడుదు.) "నీ చని
చూడగల్గిన కాలు తేయుచు నమ్రకాదుగా
మిమలకాదునీ." య. ౧, ఆ. ౧౩. కానూ. వి.
౪, ఆ. ౩౪.

నమ్రాయి = నమ్రాయి. "నీ. రానిలానూడి
నమ్రాయి లేకుండగ నుడి దించివయ్యెనగుట
కంబు." కా. ౩, ఆ. ౧౨౧.

నమ్రానకము నం వి. ఆ. న. 1. నమ్రానకలింగము;
2. నమ్రానకలింగము.

నమ్రానకము. నం. వి. ఆ. పు. న. పీ. పీ. యందుడు.

నమ్ర. నం. వి. ము పు 1. మమముడు, కొడుకు
కొడుకు మూలకొడుకు; 2. ప్రచాక్షుడు, మురి
మమముడు.

నమ్ర. నం. వి. ౪. పీ. 1. కొడుకుమూలకొడుకు; మూల
మూలము మమమురాల.

నమ్ర. నం. వి. లాభము.

నమ్ర. చే. వి. (పాం ఒకవిధమైన దోచెడి
వాడము. మి లో;
నమ్రము. చే. ప. 1. (నమ్రము+నమ్రము) రా
మొ దోచి, ప్రకటించు; చాటు. "మ. మమముక
వాళమునమమము శ్రీంకార మొక్కమన
మొక్క, మూలము లు రా జలగ, నీలము లెడి

నింబ నమ్ర నీల నమగన్." చంద్ర. ౪, ఆ. ౨౮.
నమ్రము. చే. వి. (పాం. నమగన్.) 1. మనమునీయ
ప్రభువు. "చ. అప్పుడు శ్రీ గామకాభ్యుభయముడు
మనమునమమముగాదు .." రంగా. ౧, ఆ. ౧౧౮;
2. ప్రభువు. "నీ. అప్పుడు మొదలెనమ్రము
కర్మమునమమ నమమము లలలక ౩. గీ...
విజయనందరంగ. మమకే కాక యెదులమ
గలదే భరణు." అనంద. పీ. ౧౧౮.

నమ్రము. నం. వి. ప. పు. 1. మమములు; 2.
మమము, మూలము; 3. మమములు, కామర
మూలములు; 4. తమమమము; 5. నమ్రములు,
మమములు. న. ఆ. పు. మమములు, ప.
ఆ. న. 1. అకాము. "చ .. మమములకరమ
మమముల దోచె నమ్రమునమమములకర."
అనంద. ౧, ఆ. ౧౩; 2. మమము. వి.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కామర లేమిది; 2. నమ్రములు
లేమిది; 3. పాంము, పాంమునమి.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. 1. మమ; 2. మమము
మమము. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) అకామున నం
మమము.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. 1. మమ; 2. మమము;
2. మమము.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. మమముల కమమములు
మమముల కమమములు.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. గా. లి. వాయువు.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. మమము.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. మమము, నమ్రము

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. (క) ప్రకాశమునది.

నమ్ర. నం. (శక్తి.) 1. మమము; 2. మమము
మమము.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. 1. మమము;

నమ్రము; 2. మమము, మమము; 3. మమము,

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. 1. మమము;

2. మమము.

నమ్రము. నం. వి. ఆ. పు. 1. మమము;

2. మమము, మమము. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.)

1. మమము; 2. మమము; 3. మమము;

4. మమము.

నమ్రము. నం. = మమము.

III-50

நகர, பிள்ளை-மகன், பிள்ளை, 7 மணி, மெல்லிய, மெல்லிய

తలజిలం ద్రిశ్వీవేయవలయునామకంబుల ..”

శ్రీరం. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నమూడు. ౧౦. వి. కనుకనునది. వ్యవ —
అలలనులెక్కలతో వీసిన నమూ నై నదా!
నమూనా. ౧౦. వి. మాదిరి వ్యవ — కుభ శేఖన
నమూనా ద్రాసిపెట్టుము.

నమూనా. ౧౦. వి. ఈ. పుం. నురూపి. (నీలి)
దోహదము శ్రీ హాసితము.)

నమూనానమూనా. (వా)

నమూనాకము. ౧౦. వి. ఆ. పుం. 1. నమూ అని
కుంకుమ, వాస్తవమనూర్తము; 2. నమూనా
రము, వందనము. “క. చాటికి నయ్యకులం
నై నా వివరములతోగలి సరించునన్, శ్రీకార్య
వరులకు నమూనాకం బొనరించి వికచనక
నాంబులయై.” భుజికా. ౨, ఆ. ౨౨.

నవ్యకము. చే. వి. విశ్వానము. వ్యవ — కాకు వీసె
నవ్యకము లేదు.

నవ్యకము. చే. వి. గొట్టిగడ్డ కళియకము. (క. ర.)
నవ్య. చే. వి. కుయూనము, నవరి. “అయ్యగోసా.

నవ్యకమునామకంబుల కునము అని నై జననములకు
దొంగి నటనములకు దొంగి యానములకు లోరి
పురినములకు నాంబులనవ్యక లలిమందగను నవ్య
అను రా...” చంద్రా. 3, ఆ. ౯౨, కు. ౧౦
3, ఆ. ౨౫౦.

నవ్యకము. చే. వి. శ్రీ. (నవ్య. భా. శ్రీ.) విశ్వనిండు
శేయు. “కా...మర్మింకం గదిసి నవ్యకండు దను
అట్టుతో, కాయక చిట్టలయందు దొంగిను
నవ్యకం దుగం దీగిరిన్.” రామా. ౫, ఆ
౧౨3, భార. ఆది. ౫, ఆ. ౫౨.

నవ్యక. చే. వి. 1. విశ్వానము. “గీ ప్రజు నవ్యకగా
విశ్వక బట్టలయ్య, శేరి గాది వనంబడి తెల్లనిదు”
దశ. ౮, ఆ. ౫౧, వారి. ఈ. 3, ఆ. ౧౮౭; 2.
నవ్యకము గలిగించువాళ్ళయ్య; ప్రమాణము. “ఈ.
నాకు నుంబు నింక నొకనవ్యక శేయుము...”
శివరా. 3, ఆ. 3౯, దశా. 3, ఆ. ౧, ఆ. ౧౩3.

నవ్యక. చే. వి. నవ్యకము, విశ్వానము. “క. తగు
మాట లాచిగోయునకు నని నై నామ
యెన్నునై వకు గదలకున్, కుంజిమి గల దని
యొదనవచ్చిగఁ జూచుచుండు విదము మ్రింగెన

యెదన్.” భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. 3౧౫, వారి.
పూ. ౫, ఆ. ౨౨౨.

నవ్యకము. చే. వి. (నవ్యక+నామకం.) 1. అవ్యకము.
“నీ. నవ్యకవా దన నవ్యకవా దుడ జనని
యంగను దనన నావ్యకము...” ఆం. భా. ద్వి.
౧౮౩; 2. విశ్వనిండునామకం “ఈ...నాది అని
శేయునట్లు విన్, నవ్యకవా దివ్యమును నావ్యక
లేమగదయ్య యావ్యక” భాగ. ౧౦, ప్కం. పూ.
౧౩౩౨, వీరా. ౧, ఆ. 3.

నవ్య. చే. న. శ్రీ. 1. విశ్వనిండు. “నీ ..శ్చకని
మాటలు నవ్యకము లనక.” ఈ. రా. ౧, ఆ.
3౦౨, భార. ఆది. ౪, ఆ. 3౦; 2. అవ్య
యండు. “నీ. నవ్యక మన్న నొకటిదెక్కిన నై న
శ్రీలయే నొక్కొందఁ శేయునట.” దశా. ౧,
ఆ. ౪౧.

నవ్యకమునము. ౧౦. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. వంద
అడుచున్నది; 2. నవ్యకనిండునామకమున్నది; 3.
పూరింబులనుచున్నది.

నవ్యకము. ౧౦. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నవ్యక
నిండునామకం; 2. పూరింబులనామకం; 3.
వందనామకం.

నవ్యకము ౧౦. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. వందనామకం;
2. అడుగున గలిగినది, విశ్వయము; 3. మైక్రి
నది; 4. లోకైరిని లోపలికి అలాగనది.

నవ్యకము. ౧౦. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) నవ్యకముగా
శేయుటనది.

నవ్య. చే. వి. మనోజ్ఞక, అండు. “నీ నవ్య కల
ప్రశ్న మట్టియలఁ దిద్దం దీడి పాయనములఁ
దెట్టెఁ నై నొకదై.” అము. ౨, ఆ. ౧౨౮.

నవ్యకము. చే. వి. (నవ్యక+కారము.) 1. క్షు
త్యము. “క. ప్రియమై నుంబునకు, మరుమై
యలిచిత్తలి తినులకు నయమై నయ మై నలింక
కుంకుమ, నయకారమునం తెలసి నయకారమునన్.”
సా. ౧, ఆ. ౧౩౫; 2. పొంపు. మనోజ్ఞక. “నీ.
తెలిమాట నయకారముల నెల్ల గొనియెదన్ గొని
జేల తమిష్టివలనకున్.” చంద్రా. 3, ఆ. ౧౦3;
3. విరామము. “నీ. కుంకుమదీయములకు నెరి
గొడుగులు గానె నయకారములొనగన్ పుటనం.”
రామా. ౨, ఆ. 3౮. 3; 4. ప్రియవాళ్ళయ్య.
“అ. నవ్యకనిండునామకం నయకారములకు అరిపు,

మమ శైలధరమ హ-శ-శైల్యం." నయం. ౧, ఆ. ౪౮; పాదం. ౩, ఆ. ౪౩; ౪. అలంకారము, మగ. "చ...త్యుపాసయి, గలయం దలంది శేష సయగారము నీ...న శేషి వేరె నిర్మల సలకారి మైసమకమచలతాళి సమీకభూమి లెన్." తుక. ౧, ఆ. ౩౪౩. విలా. కడుమైవది. "ఉ. తనయగారపు. ల్లియము లిదగ లీయగ విచ్చుచుట లేనా..." పారి. ౧, ఆ. ౧౨౫, తుక. ౨, ఆ. ౧౮౩.

నయగారి. జే. విలా. (నయగారము+ఇ) మార్దవము గలది; మణిహారము. "ద్వి. నయగారిచూటల నటనచూపులను ల్లియముల నయముల తెల్లించి పొంది." ఆ. మ. క. ౩, ఆ. ౧౨౯. తు.

నయగారికనము. ద్వి. వి. (నయగారి+కనము.) మణిహారముగా ములాములు. "నీ నయగారికనమున కాళం దా...నీయ లాంగక యెదురొత్తి కొని రించు." చంద్రా. ౨, ఆ. ౧౫౦.

నయల్. నం. (శక్తి). 1. కొనిపోవుచున్న; 2. పడ పించుచున్న; 3. పొందించుచున్న.

నయనచ్చము. నం. వి. ఆ. పుం. కంటిశక్తి. నయనము. నం. వి. ఆ. న. 1. కొనిపోవుట; 2. యాచనము, అర్చన; 3. పౌరణము, పొందించుట; 4. కన్ను, శక్తిము.

నయవి. నం. వి. తు. స్త్రీ. కంటిసల్లగ్రస్తము. నయవిందే. నం. ఆ. స్త్రీ. (దృష్టివి.) విలంపు. "అ. కానికంధ దృష్టి నయమించుకొనిక, కానికన్ను లేల ముఖలాన." నయం. ౧౩౩౩.

నయనీయము. నం = శక్తికర్మము. నయనోపాంతము. నం. వి. ఆ. పుం. కడకన్ను, ఆపాంగము.

నయనీతి. నం. వి. తు. స్త్రీ. జానమానములక.

నయమానము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) పొందించుచున్నది.

నయము. ఉద. జే. వి. 1. అందము, మనోవ్యక్త. 'నీ సొంపు సలపును గొలుపులచులయెలపు, మగత మలైల కొనికంకయము తెలుపు" య ౧, ఆ. ౮౪; కవిరా. ౫, ఆ. ౧౩౩; 2. నీతి, విధము "నీ...నీయగతి మాంధ్యానయమునకు య, యాతికరణ నిరీక్షయన్..." తాం. ౧, ఆ. ౪౨, ప్రకృ. ౨, ఆ. ౩౪; 3. లాభము. "నీ

నయము పేదకు నది గోరునకు జొరనిగి, క్రమం శేష వర్ణన మలం తెలుగు." అము. ౪, ఆ. ౨౩౩; 4. నయ, కాళము. "క. కడవడి నయ మున మెయమెయ, గదియంది లతాంగి చిక్క గానిక శేషం, గదలంది క్రమ గదిగియు, మన మేమియు లేక యనకు మ్రానె యుండెన్." భార. అము. ౨, ఆ. ౧౪, పారి. 18, ౫; 5. అన. "చ...ముగ్ధ యొక్కతె వికాసిమిలై నవకంఠుడైన గెల వానినయలగొచ్చున త్రివిధ వేరి నయములక అట్టి కొయకా, దిగ..." నిర్మ. ౮, ఆ. ౩౨, భార. 5, ఆ. ౧౩౪; 6. నిర్మ. "నీ నయ మెలించుక మైస గానంగ రాదు, చలమయందలై శృంఖల సంభవిక, నియమ గుడి చిన నీరయ్య నిందిమేన, సంకకంకక సంకాన మగ్గరినెన్." వి. కమం. ౩, ఆ. ౪౪. విలా. 1. అందమైనది. "క. క్రియమై రమణీయముల, మయమై యలిదిత్రుని త్రిమలమ నయమై, నయ మై నయకలంకల, నయగారమునం తెలింగ నయగారమునెన్." సా. ౧, ఆ. ౧౩౩, మచేల. ౧, ఆ. ౨౩; 2. మృదువు, నయమారము. "త... చెక్కలం, దొంగెడుపుర ముకే వనమమవు టిచే మడిచె నయమునెన్." వకా. ౨, ఆ. ౩౧౩; 3. లాక. (శ. రు); 4. మేలైనది. "ద్వి. కలికాటియూట నయం అయ..." వి. పు. ౨, ఆ. (శ. రు) ప్రబంధ. ౩౨; 5. నయమైనది (శ. రు) నం. వి. ఆ. పుం. 1. కొనిపోవుట, తోడ్కొనిపోవుట; 2. నడచుట; 3. పొందించుట; 4. నీతి; 5. పురము, పాడి; 6. మ్యాకరిమేము; 7. పాదక. న. సొంపునము, అనునయము విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. కొనిపోవునది; 2. నడచునది; 3. పొందించునది; 4. న్యానమునందే కొలంగనిది.

నయంబే. నం. మ. స్త్రీ. 1. నడపు, క్రవ పల్లె శేయం "చ...యొర్వికాల్, నయము లంకమారము ప్రకంకక కెక్క నయంది వేదకాకలికాత పుత్రిమై నభివృద్ధియందు లావరింది..." భార. ఆకృ. ౪, ఆ. ౧౩౪. భార. కాం. ౧, ఆ. ౧౦౮; 2. ఉపాసించు, కేందించు. "న...కబ్బి కంకనంబు దుద్దుర మునాచి యనుశ్చిత్తం అరంభననంజీత్రి నయంధర యన నయంబు భూపాంబు దైవకాముద్విగ్నిభుంబ తొండు."

భార. కాం. 3, ఆ. ౧౨౦; 3. పొందించు.
“మ...అమలకాశక బావధర రతి సత్కర్మంబి
నిర్వృత్తశక్తిమూలక యజ్ఞకర్తానామాయల గడువ
దబ్బించుచున్నా. నీవో, క్రమం కంటే శక్తివంతుడు
ముఖ్యుడను మనోరూపాణవాక్కురముల్, సమకన్
నిన్ను నయించునది నిజవంశ క్రికయం బాం
తుడిన్.” భాగ. 3, ఆ. 37౧; 4. చేయు,
కాచించు. “క. రథికులవై దరు లాహు, పథి
కుల కత్తె కత్తె బుచ్చునయలు రావెన్, బ్రథి
కాధిదేవతకు నను, ప్రథమసవ్యులు నయించె
బాధివుల దనగన్.” రామా. 3, ఆ. ౨౮౨.

నర. చే. వి. 1. ముదిమిచే పెండ్లుకల తెల్లనగుట;
పరిశ్రమ. “క. అలయక యెండ్లు గడుం బె
వ్వులు జేరుదుట నర గలగుటయుం దగు వ్వు
వ్వులవడినాటె వ్వునము, గలదేమిన్ బాలం
దయం గడు వ్వువ్వు మహిన్.” భార. ఆర. 3,
ఆ. ౨౪౮; 2. ముదిమిచే జెల్లబాటనపెండ్లు.
“క...అబ్బువు, కల నొకనర యున్న బాపి
కరగాడి యనున్.” మార్క. 2, ఆ. ౧౩౮.
విల. ముదిమిచే జెల్లబాటనది. “ఉ. వేనలిపాట
పాట నరపెండ్లుకొక విలకండునానవుయ, క్రి
నజేయుంబ...వికమంజులభాషిణి వచ్చి నీధిన్.”
కాశీ. 3, ఆ. ౧౫౯. కళా. 3, ఆ. ౮౩.

నరంగము. నం. వి. ఆ. న. 1. మగగుటి; 2. మెగ
మున లేచు బొటము.

నరంజీ = నరాజీ! “నీ. తెలిమికోక బామరతెలిపట్టి
యనిచిన బలనరంజీ యొక్క-తెలవ వ్రాసె.”
య. ౧, ఆ. ౮౮.

నరకడు. వై. విల. (నం. వారంగు.) మోటువాడు.
పెండ్లు. “గీ. కటకటా నరగర్వంబు దెక్కడి
రసము, దీం ద్రనరగడి కిటువంటిదీం ద్రనయము,
బొజుచువులముహూంకారంబు తెచ్చి, యాటుగా
గుచ్చి పాపాత్ముల బామల నమాహ.” మరా.
గీ. ౧౯, భుక. ౨, ఆ. 3౪౩; 2. దుష్టుడు,
వ్రూరుడు. “క...నను, నిన్నుల్, నిరీగింతువు
యోగిని గన, నరకా నీవాకె తాంకె నాకుం
బాదన్.” భాం. 3, ఆ. ౨౩౪.

నరకము. నం. వి. ఆ. పుం. న. నిరయము, పాపపులము
లనభయించులాకము. (నరకములు. 21. కామి
ప్రము, లోహశంకువు, మహానిరయము, కాల్యుర్తి,

కారవము, మంథలము, భూమిమృత్తికము, కాల
మాత్రము, సంహారము, లోహాలోదము, నది
మము, సంప్రపాతము, మనసనరకము, కాళ
యము, నంతేనము, మహాభయము, అనిది, అంభ
రామి నము, మంథిపాకము, అనిరకము, కావ
నము.)

నరగ. చే. వి. (హిం. నగారా.) వాచ్యునిశము, భేరి.
(శ. ర.)

నరగజము. చే. వి. భేరి, వాచ్యునిశము. “గీ. కుమ
మనంగళు దముట నా నీడియ యనంగ, నరగజం
బన దన్వీననామము లగు. అం. భా. ప్ర. ౧౨౩.

నరద. చే. వి. లీలం, చగులు. (వ్యువ.)

నరదము. నం. వి. ఆ. న పట్టిచేరుశి.

నరనారాయణులు. నం. వి. ఆ. పూ. ద్వి. భర్తవి
మూరు లగునిర్దములుపులు. (నిరీలో నరక దేవు
నుడుగాను నారాయణుండు కృష్ణుడు గాను
నవతరించి రుని పురాణ ప్రసిద్ధి.)

నరపు. చే. వి. పరిశ్రమ, ముదిమిచే పెండ్లుకల తెల్ల
నగుట. “ఆ. అవనిరాజ్యమునామ లనిధినింతుడు
దెవు, కాల మున్ను తెలకదలవండ్లి కలయ
నరపు వచ్చి గడ్డంబు మీనలు, గవ్వంగోరుబాగు
కానవచ్చు.” కళ. ౪, ఆ. ౨౪, అం. భా. ద్వి.
౧౧౮. విల. ముదిమిచే జెల్లబాటనది, నరనీనది.
(వృత్తియందు ఉత్తమున కత్తాదేశము.) “నీ.
వింజానరము విచ్చి చేల్లబెల్లినమాడ్చి నా
లాండునరగడ్డంబునోద.” పి. శకం. ౨, ఆ. ౨౮,
విక్ర. ౨, ఆ. ౧౧౩.

నరబలి. నం. వి. ఇ. పుం. చేతకులకు చేయు మునుకృ
రూప మగుబలి.

నరభూషణుడు. నం. వి. శ. పుం. రాక్షసుడు.

నరము. ఉ. భ. వై. వి. (నం. నాలకు. క. నరము.
క. నర.) 1. నాడి. “క. ఇరువురును నండు
మాదక, పెర పెదనరయూగవముల చేసిన గద
లాండ్డోరలమెదలెలగుల బల్లరములు బాట
టయం వారిలం బడి రధిపా.” భార. శల్క. ౧,
ఆ. ౧౮౦. అం. భా. ద్వి. ౧౩౨; 2. నీకనాడి.
“గీ...నీక, నరము నాగనకు దగు నీకనాడి.”
అం. భా. ద్వి. ౧౩౨. నం. వి. ఆ. పుం. గుణ్ణము.
న. 1. రామకవ్యుర మనుకృతమునీ; 2. నిరు,
ఉదకము.

నరమేధము. నం. వి. ఆ. పుం. మనుష్యుని యజ్ఞభక్తు
పుగాఁ జేసి బరువురాగ విడువము.

నరయు. చే. ఆ. శ్రీ. ముదిమినే పెద్దకులు తెల్ల
నగు. “చ. నరసిమెద్రుకో జువనారతెఱుగున
విప్రహరిన్.” చే. ఆ. ఆ. (శ. ర.) నర. ఆ.
ఆ. కర.

నరమ. చే. వి. కొండలోన. “వ. మురుత్తై సింగపు
జుగిలి కిర్రులై విరుపు లగునరులం గరువలి
మేపుడు దొరదగలరుగులు తొంగలింబి మిఁ
దికిం బువరింపె నవ మించుకలిద్రుఱులకు ..”
యి. ఆ. ఆ. కం. ఆం. భా. ద్వి. ౯.

నరమము. చే. వి. పిమ్మిడిమము. “నీ. పమ్మి యార్చ
ట్రాంతు ముప్పుడు నరమండు గాడిపగడవర కన్న
కొమరు” నం. వ. క. ఆ. ఆం

నరవాణము. నం. వి. ఆ. పుం. పుడేనడుం.
నరసింగము. మి. వి. నల్లనిచ్చావిడుము, ముప్పుది
రెండు విన్నాణములలో నొకటి. “నీ...నర
సింగము నరిదిత్తరము కిల్లి ..గీ...నాంగఁ జెన్న
లరుచుండు, ముప్పుదియురెండు విన్నాణములకు
చేర్చు.” ఆం. భా. ద్వి. ౨౦౯.

నరసింహము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నరసింహమాపుఁ
డగువిప్పుడు; 2. నరులలో శ్రేష్ఠుడు.

నరాలము. నం.=నరంగము.

నరాటి. నై. వి. (నం. నారాచి.) క. శ్రీ. భిక్షము.
“నీ...కరవలి నరాటి పిరిగి యడిదమున భిక్ష
నాచుటై యలరుచు నుండును...” ఆం. భా.
ద్వి. ౨౦౭; కృష్ణ. క. ఆ. క. ఆ.

నరాధిపుడు. నం. వి. ఆ. పుం. రాజా. (ఇదే. నర
దేవుడు మొ.)

నరాళుడు. నం. వి. ఆ. పుం. రాక్షసుడు.

నరి. ఉర్ర. చే. వి. మర్యాద, మాన్య “ద్వి. తెరిమెం
తోవిచ్చుని ప్రియము గానియ, నరి మిఱి వత్తి
దువ్వుచుండవను.” ద్వి. వరు. 3; ఆ. ౧౨౨.
పు. 3; ఆ. ౧౭౬. పు. నం. వి. శా. శ్రీ. నరుని
భార్య.

నరిడి. చే. వి. పశువ్యాధివిడుము; గుండెయబ్బరము.
“ఆ. నరిడి పుచ్చు కచ్చిసాపురు కడుపుఁడ
యదురు ప్రికృ. యనంగ నదరి ముఱియొం,
తాత్తు తెచ్చును...” నం. పు. ౨, ఆ. క. గ.

నరియడు. చే. వి. నర్పించుము. “నీ. నరియడు నాన
వారె గరుడియం బాలయ నెడకునుండియు
వచ్చి మడిచి నిలిచి.” ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౩౪.
నరియకొమ్మ. చే. వి. నర్పించుము. “నీ. కలపు
కల్పనశ్చేష్టిహేతులును దుంపు నాగులును గొంటి
గాడులు నరియకొమ్మలు...” ద్వా. రా. ఆ. ౯౮.

నరియ. చే. వ. శ్రీ. 1. మ్మనమగు, వాడిపోవు. “శ.
నరకుంబరములొప్పులు, మురిసెన్ దొండములు
విరిసె మోములు నరిసెన్, తొరింబొరి నఖలాం
గంబులు, తెరిసెన్ జీత్రంబు లురిసె నిరిసె జగం
బుల్.” లక్ష్మీ. క. ఆ. కర. (శ. ర. పా. ‘దిరి
సెన్.’ మొదటి; 2. నరయు. (శ. ర.)

నరుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. మనుష్యుడు; 2. మగ
వాడు; 3. ఆప్తుడు; 4. ఒకఱుడి (నరవారా
యములలో మొదటివాడు.) 5. వదాళులు,
కాల్పులు. “చు. కరులం గూల్పుడు చేరులన్
నరకుడున్ గగ్గరి ఘోటములన్ నరులన్ శిర్మంబు
చేల్పుడున్ దొరల నానారూపభావములై,
తొరగంజేయుచు.” భార. ద్వి. ౫, ఆ. 3౦౩.
నరుడకన్ను. చే. వి. పశువులశక్తికొరగ విడువము.
“ద్వి. నరుడకన్నును నీరునాలుకచేర్చు, గురును
దెవులు ..” నవనాళ. ఆ. ఆ. కం. పు.

నరుపు=నరపు (శ. ర.)

నరేంద్రుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నరశ్రేష్ఠుడు; 2.
రాజా; 3. నివృత్త్యుడు; తాములవాడు; 4.
భూశక్తి ద్యుడు; పిశాచములను తోగొట్టువాడు.
నర్మ=నలము. (భండించు.) (భండించు.) “ద్వి.
వింగునెందినకాళ్ల నిల నర్మిలైచి, కాఁగిలింబుగ
గోరుకరములు మునిమి.” కండికా. పురా.
౧౪౪. పు.

నర్తము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. ఏనుగు; 2. మయూ
రము, నెమలి.

నర్తకి. నం. వి. శా. శ్రీ. 1. అటకత్తె; 2. అఁజీ
నుగు; 3. అడుకెమలి; 4. గురుగుత్రికళి.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నటము; 2. శివుడు;
3. రాజా; 4. కీర్తిసంచారకుఁ డనఁబడుడు, చార
ణుడు; 5. (రంగులచేయవారి) శిశ్మయందు
పుట్టిన) పండితకాలివాడు. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.)
నాకుడు మాడువాడు. [యూరము.

నర్తకప్రియము. నం. వి. ఆ. పుం. నెమలి, మ

నర్తకశ్రీయందు. నం. వి. ఆ. పుం. శిష్టము. విలా.

(ఆ. ఆ. ఆ.) నాట్యము దివ్యము కలవాడు.

నర్తకము. నం. వి. ఆ. న. నృత్యము.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. న. నృత్యము.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. పుం. నృత్యము. అట. విలా.

(ఆ. ఆ. ఆ.) నర్తించునది, అడుగునది.

నర్తయిత. నం. వి. ఋ. పుం. నాట్యగురువు, నట్టున

యొక్క విలా. (ఋ. శ్రీ. ఋ) నర్తించునది
వాడు, అడుగువాడు.

నర్తించు. నం. ఆ. శ్రీ. 1. నర్తనముచేయు. (శ.న.);

2. ఎగురు. "కు. కలవంకన్ మలయానిలాంచల
ముచే నర్తించునాధునితో... ముఖ కరముల్
శీలికాంతముల్." వరాహ. ౪, ఆ. ౧౧౬.

నర్తకము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నర్తించునది,
అడుగునది, 2. నృత్యముచేయునది, అడుగు
అడుగునది.

నర్తించు. నం. ఆ. శ్రీ. నటించు, కదలింపడు. "ఉ.

అం. కమల్ వెలుంగ మణిశరము లక్ష్మన
నర్తించగ మేల్మంగదురాచిరక నొసలన్ మన
లంగ... సారసలాదన శ్రీదశయంగన్." దుశ్శి.
౧, ఆ. ౮౫.

నర్తించు. నం. విలా. "కు... వత్సవర్తి, నవలన్ వన
మాల యుష్టలయినన్ నర్తించు..." వారి. పూ.
౮, ఆ. ౧౧౬.

నర్తయిత. నం. వి. శి. శ్రీ. నటి.

నర్తనము. నం. వి. ఆ. న. 1. అభ్యుదయము; 2. భావ.

విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. భువిచేయునది; 2. అడుగు
నది, బొట్టుంచునది.

నర్తనము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అభ్యుదయము, బొట్టు

ంచునది; 2. భువిచేయునది, మోలగునది.

నర్తకము. నం. వి. ఆ. న. 1. అభ్యుదయము; 2.

కల్పము, మోలగు. పుం. పాదకలాపము, విలా.
అలా. నొకటి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) మోలగునది

నర్తకము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. గర్జనము, చిలుకము;

2. చనుమొన, చాచుకము.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. మేలమాడువాడు;

2. వాచుకము.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. ఒకనది. (నంభ్యనర్తకమునకు

బుద్ధి వదనము అలేదుగా నమనములో వదు
చున్నది.)

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. పుం. నర్తనము. విలా.

(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. వినోదము చేయువాడు; 2.
విశోదము నివ్వవాడు.

నర్తకుడు. నం. వి. న. న. 1. విశోదము, శ్రీద; 2.

వినోదము, మేలము, శ్రీపురుషులమొరైన వినో
దము.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.
నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది
తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

నర్తకుడు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నమ్ర, వరి; 2. నాది

తిత్తి, కర్మ; 3. ముట్టుడిగిన అడుగు.

కంటకు లెట్టు నీ యనవచ్చు నీధనకాయకా...
యందగలుఁ దొడు” “ఓ...నలకాయకా నలకు
వడుకు, వరుగు లగువార తొక్కించు నెఱుగ
తేక...” నలరా. 3. అ. రామా. 2. అ. ౧౦౧.
నలుకు. డి. వి. శ్రీ. కృతియ మొనగఁగలుగు గల. “ఓ.
ఇంక నెట్లందు దయఁ బరమేశ్వరుండు, గవ్వు
నెఱుఁగెనో యని దన కున్నరూపు, నెఱుఁగఁ
జెల్లవ విని నేలు చఱదికొనుచు, నలుకు పొలుండు
ప్రక్కలు విఱుగ వగుచు.” కు. నం. 2. అ. ౧౯.

నలమఱి. డి. వి. వికాసము. “ద్వి. సంవత్సరముల
నలమఱి విడిచి, తుండర బాధించి తలాలనయ
మల.” రం. రా. ఉ. 3౦౦. పు.

నలుకాడు. డి. న. శ్రీ. (నలుకు+అడు.) (శత్రువు
లకు.) నుహించు. “ఓ. రాజులనుండు తొట్టులు
విరివిఁ గావయని మొనకా నలుకావలయు.”
వీణ. ౫౩.

నలుకు = నలుకు. డి. న. శ్రీ. ఖండించు. “క...
నీడిలి చాచి, నీటికి యని పరికి నలుకుమగ,
నీటికిం దశ్వేను బాధనందుకుచు చడిన.” భార
క. ౧. అ. ౧౩౩. భాగ. 2. వృ. ౩౩౦.
వి. 1. కర్తివ్య. “ఓ. కొంగవార నలుకు
లంగనరు లట్టుక లట్టు లంట గుట్టిద నెట్లు
నరయువారు.” ఆము 2. అ. ౧౫; 2. శత్రు
విద్యానిశిష్యుడు. “న...లో పెరి గజ్జనుమకు
చాచు నలుకు మొదలనలుకుల దగులం
గనుగొను...” నాం. ౧. అ. ౨౦౫. ఆం. భా.
ద్వి. ౨౦౫.

నలుకుడు = నలుకుడు. (చూ. నలుకుడునడు.)
నలుకుడునడు. వృ. అ. శ్రీ. (నలుకుడు+నడు.)
ఖండితముగ “క. వడుకలుల నలుకునలుకుడు,
వడుచేతలు...కు క్షిణులనిధిలులకు గలిగెన్.”
ఉ. రా. క. అ. ౨౯౨.

నలుకునియ్యము. డి. వి. (నలుకు+నియ్యము.) నను
వ్రాయునెగా నుకునీ నియ్యము. (శ. ర.)
నలుకులాడు. డి. న. శ్రీ. (నలుకు+అడు.) ఒకరి
నొకరునలుకులాడు. (శ. ర)

నలుక్కు. డి. వి. గుండె యనరుల కనుకరణము.
“క...మొగ్గిరిగని యెనుగతో, నప్పొలుని
కాచి గుండెయ నలుక్కునగన్.” చంద్రా. 3;
అ. ౨౫.

నలుకో. డి. వి. అల్పవృత్తు. “క. తల్పమున నలుకా
కాయు, తల్పమున నడుగు...యి తరులచి...”
అచ్చ. అర. ౫౨. వి. అల్పము. “క. నలుకా
మొలు త్రువి యాచ, బృహపాఠకుక లాఁగ
మాటి వరుడడి పెరిగెన్, బలిది తలాయన దాని,
బలియలు గానిది యెలది వరం బనియెన్.”
అచ్చ. 2. వృ. ౧౦౪.

నలుమాడు. డి. న. శ్రీ. (నలుకు+అడు.) పొడి
నెయ్య. “క. నలువార లధికభివన్, విడిచి చనిరి
భిచ్చ: డేది విరధికులం దఱుఁ జాచి రాజకాడు
కుల, నలుమాడెనుభిచ్చ: డిట్లు నడుకం దగునే.”
భార. భిచ్చ. ౨. అ. ౨౩౩.

నలుము. డి. న. శ్రీ. విడిచు. “కలిక నుటియఁ
నెఱుఁగు నెఱుఁగు నుటియఁగునెఱుఁగు నూర్చివట్టి
చాచి, నలమి తలమి చలమి నుటిమి నల్ల
గల్గివరితగలి.” అచ్చ. క. అ. 3. ౨౩. వి. నలి
పొడి. “చ...అత్త కుటుంబ, నలు మునరూపులం
బుభురూపుల నల్లలయెట్లు నెయ్యెదన్.” కు.
నం. ౧౧. అ. ౧౩౦. భార. క్రి. 3. అ. ౨౦౧.

నలుపు. డి. వి. పొడినలి. “చ...అత్తయ నల్లయన
యత్తకలములను నలుపు నై నమొనలుపులను
నండులు చెడినదిండులయెను.” క్రి. ౫. అ. ౨౦.

నల్లు. డి. వి. 1. పాలు మిక్కిలియనియూపు, పెంకె
యూపు. “ఓ. నల్లులనె నను నలెనె నెరవున ముట్టె
యంటుగఁ బట్టి కట్టి విడువ నీ...నెర్దు...”
భార. విరా. ౧. అ. ౧౦౫; 2. ప్రయాసము
చేక బండి మొ చాచి తూపుదగినయెట్లు, పెంకె
యెట్లు. “క. నల్లులులనెరవు పెచ్చున, నల్లులఁ
గట్టిరక్కముల నంద ప్రయూతో, నల్లులయొప్పులు
నెలంగఁగఁ దొట్టులగమి పెంకుంటు దొరి
రితేకా.” భాగ. ౧౦. వృ. ౧౯౪, నవ
నాళ. ౧. అ. 3౦. పు.

నల. ఉ. భ. డి. వి. అల్పని. (చూ. నలమొగ్గిరి.)
నం. వి. అ. పుం. 2. కాకొక సంవత్సరము.

నలక. డి. వి. 1. నలకవ. (శ. ర.); 2. నెయ్య.
నల్ల:—నాకంటిలో నలక వడినది.

నలకన. డి. వి. (నలకనా.) అల్పము, మాన్యము.
“ఓ. నలకనై తోచు నెప్పుడుమిందు నూగారు
నూయన నొక్కొక మఱుగనలకన.” కావ్యా.
3, అ. 3౩.

నలఁకును. జే. వి. (నలఁగుఁధా.) 1. ఆచర, ఇమఁము. "న. వాత్సవ నలఁక నలఁకునలఁకు నిలఁకడ యగుట వారి విడువలయు .." య. 3, ఆ. ౮౮. ద్వి. హరిశ్చ. పూ. 3౩౯. పు; 2. శ్రమ, వ్రతాన. "క. విఠలనల్లము వాటికి, నీకుల నకు చాయెనుల్ల మిడి వల్లియ, ముని యది పొంగవడమికి, నానావిధవృత్తి నొకఁడు నలఁ కును జొందెన్." పాఠా. ౧, ఆ. ౧౨౧౩; 3. బాధ, పీడ. "న. చతుశ్చరణదానదానీనంబులఁ దివవారిగా మెలఁగింది నలఁకునలం దొలఁగిం యును .." పాండు. 3, ఆ. ౨౪, చంద్రా. ౪, ఆ. ౫౮.

నలఁగింయే. జే. ప. శ్రీ. (నలఁగుఁధా. శ్రీ.) పీడించు, బాధించు. "నీ. విఠలసంధ్యారాగ నముదితనవ చంద్ర నలఁగించు రాశునుండల మనంగ." భాను 3, ఆ. 2, రాఘవ. ౪, ఆ. ౨౧౯.

నలఁగు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. నదియగు, ముక్కులకు. "ఉ. ఆచరకాశీ కాళఁక తొరలఁచ నలఁగిససాక్షుఁడ తేజఁన, నేరకు నూర్చి యూర్చి .." ఆము ౫, ఆ. ౪౫౫; 2. పీడితమగు. "చ. పాదివి నభోవిచారమున బువ్వకుతోలె నలఁగకుండ న, మువ్వనమాను బట్టిలిని .." ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౧౯౦; 3. ముడుతలగుడు. "నీ. బలఁకట్ల దద్దరి లేర్చుడుభుక్తార్థలతో నలఁగినవలంపదువ్వలంప వోడ" ఉ. రా. ౫, ఆ. ౨౦; 4. నశించు, చెడు. "నీ. ధూమంబు కొదివివఁ నుఱగలి మెఱుఁ గలు నలఁగి ముసినదీక్షితకలిది." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౪౪. ఉ. హరి. ౨, ఆ. ౨౮౧; 5. శ్రమపడు; బాధపొందు. "చ. యమపాట్లకుఁ జొచ్చి నలఁగి కంఠ మెక్కుడు కమఁగంబుతోడఁ దలఁచుచి కఠింగుఁడ నూర్చి నంకటన్." పా. ౪, ఆ. ౯౯, వి. పు. ౧, ఆ. ౧౦౧.

నలఁగుడు. జే. వి. పీడ, బాధ. "న. గంతుడు గచ్చి బెప్పులులనలఁగుడులం..". పా. ౪, ఆ. 32. నలఁగుడునడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నలఁగుడు+నడు.) బాధఁడు, పీడనండు. "క. ఆంబుడుముఖులచేఁ బడి, రాణుడిఁబడి నలఁగుడునడి రావణుఁడు నడిన్, గాయము నొచ్చిన దొలఁగును, గాయము నుట లేక యొకతె పాఁడి గఱచియన్." ఉ. రా. ౫, ఆ. ౨౨౧.

నలఁగుడునెట్లు. జే. ప. శ్రీ. (నలఁగుడు+నెట్లు.) బాధించు. "చ. అలయఁ నిట్లు ద్రిపుదుడు నడకఁ గంఠయఁ దూర్ధతాకముతో, నలఁగుడునెట్లు నెంది .." ఉ. రా. ౫, ఆ. ౨౮2. (క. ర. పా. 'నలఁకునునెట్లు' ముద్రి. పా.)

నలఁయే. జే. ప. శ్రీ. (నలఁగు థా. శ్రీ.) నలఁగఁ జేయు. "ఆ. ముందు నలఁచి కన్నులం దిడి ముక్కునఁ, విడిచి తెత్తులఁ జోసి .." దళ. ౫, ఆ. ౯౯; 2. బాధించు. "మ. గరితెం బూర్వ నశేంద్రులం బఱచె నాగ్నియామిసాఖులన్, నలఁతెన్ దక్షిణరాజున్ .." ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౧౨; 3. చంపు, నశింపజేయు. "ఉ. పీడిక వచ్చి నాయెదుర మారక శ్రీతెరుదీరి ముక్కుభా, రాచబీలన్ నలఁచి పాఱగిలెచెన నంకు నుగ్రుడై." రాజ. చ. 3, ఆ. ౫౨; 4. కలియఁ గలుపు, మెదుపు. "నీ. ఆనుడు దుకపాదమున నున్నయెట్టినున్ను, నలఁచి యుండఁగఁ జేసి.." పరమ. ౧, ఆ. ౧౮౮.

నలఁక. జే. వి. (నలఁగుఁధా.) 1. పురాణించిరొకఁడు. (ప్రా.) 2. ఆత్మరొకఁడు. (వృత్త) ఇంకను ఆకలి నలఁక తగలేదు. విఠ. ఆల్పరొకఁడు గలవాఁడు. (వృత్త) వాఁ డింకను నలఁకగన్ చే యున్నాఁడు.

నలఁపు. జే. ప. శ్రీ. (నలఁగుఁధా. శ్రీ.) 1. నలఁగఁ జేయు, చుదికముచేయు. "నీ. అలిగి పూనెన నలఁబలే దలల దాను." వనవ. ౫, ఆ. ౫౨౯. భార. ఆచ. ౪, ఆ. ౮; 2. బాధించు. "ఉత్పా హము...భుసారిచందకాండవృద్ధి న్నలంబకుచ్చు బడతయనందతుండుమామయన్న ప్రాప్తజానకు విరచితాంజలి యగుచొక్కన్." రాఘవ. ౨, ఆ. ౧౦౫, వి. పు. 3, ఆ. ౫౨.

నలఁలము ను. వి. ఆ. పు. మోఁకాబం. నలఁకుఁబుఁడు. ను. వి. ఆ. పు. కుతేరునిఁబుఁడు. నలఁకుము. ను. వి. ఆ. ప. 1. చట్టిచేరు, ఉరిగము; 2. పూఁజేసి, మఁగించుము.

నలము. ను. వి. ఆ. పు. కిక్కననవృత్తి. "క. నల సారము నంసారము..." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౨౪౮. (తృణమువలె నిస్సారము అని భావము) న. తామరపువ్వు, పద్మము.

నుచేసిపోతా. జే. వి. కృష్ణమూర్తి. "నీ లీలమై
కూలంబు గేలఁ బూనినవాడు నలచేసిపో
యెత్తు గలంబువాడు." కృష్ణ. ౧, ఆ. ౨.

నలచుడు. జే. ఆ. శ్రీ. (నలగుండు) నలగు.
"చ...మారు నేగఁ జని యచ్చటికూడుల వారి
తోడుతన, నలచడఁ జేంది నీచము లణచి ననుం
లనుచాత్మఁ జేయలే." నర. ౪, ఆ. ౪౮.

నరి. ఉభ. జే. వి. 1. పొడి "ద్వి నరి యైవ భూంస
ఖండములు యొడెములు, గలిగి లోకైకభేద
దుయ్యై రణము." రం. రా. అర. ౧౬౩. శ్రు.
ఆము. ౧, ఆ. 3౬; 2. ఎందుగడ్డి, శుక్కు
శ్చులుము. "నీ...నరి యన నలు నన నలరు
శుక్కు. గీ. శ్చులుము." అం. భా. ద్వి. ౩౬, 3.
చిలుచింది. "నీ...నరిలిడి యొప్పును నరి యనిఁ
దగు..." అం. భా. శ్చు. ౪౫; 4. ఒప్పు,
అంతుము. అం. భా. శ్చు. ౪౫; 5. ప్రేమ, అను
రాగము. "నీ...మని మోఁకల నెల ది నలఁ
జెన్నందుకోటలకడ నరితోడఁ జేంది. గీ...
నేరినరిపెను నీదగులిల ముతవ, వానకంఠె..."
భార. కాం. 3. ఆ. 3౩౫; 6. ఉత్సాహము.
"దు. వియ నే జన్మకు జన్మనైశ్చయల నుద్విం
సూర్వయత్ర శ్రేకథృ, తనికాయంబులు మాంస
భక్షణము రక్తముల్ గ్రహనంబుచేసి నరిం
గ్రామగఁ గీడ నలుపు..." బార. ద్వి. 3,
ఆ. ౧౫; 7. లాభము, శేషము. "క.
ఉరగాంగన నరిఁ బట్టెము, గరుమనిక్రియ శక్తి
వట్టి క్రమము నైతే, నరనుకుడు శల్మణుకని
..." భార. ద్వి. ౧, ఆ. ౧౭౬; 8. శక్తి,
సురభిక్త. "ద్వి. వాళిల రాముడు వాళిల నుధి,
వాళిచేటి కేద నరి దూరి యొకని." రం. రా.
శిష్టిం. ౨౧౦, శ్రు 9. భా. (మా. నరిపెట్టు)
విణ. ముద్దిది. "కనిరాజరాజితము. కరములఁ
గంకణముల యెరుయక నరికొ ననీయడ
..." భా. ౧౦; స్కం. ఉ. క. ౮౮. శ్రీ. విణ.
ద్రు. 1. అత్యంతము మిక్కిలి. "క. నరి నై నై
జేయగ నృపుడఁ జందము రెండురెండు నరి
నొప్పించు." భార. ద్వి. ౧, ఆ. ౨౪౧; 2.
తనముట్టుగా, యుక్తముగా. "అ. వాడు ప్రశ్నము
లకు నరి నుత్తరము రిచ్చి, వారి గొమును నీకు
నునీట్లు." భార. అర. ౩, ఆ. 3౯౩; 3.

విశ్వముగా. "ద్వి. నదులు నేగమునూరి నరి
నట్టి నిలికె, గడల నీకు వదాగరి దివ్యునియై."
నం. భా. ౨, ఆ. ౨౯. నం. వి. ౪౫. శ్రీ. 1.
నువ్వగు ద్వికృ; 2. మనీషి (వా)

నరికండ్లపాము. జే. వి. నరిలియ, రక్తపుచ్చి. (శ.న.
నరికము. ఉభ. జే. వి. నువ్వచనము, తనుత్తము.

"ద్వి. పొడవై నయద్వియూఁపులును వానుత్తలు
గడచునేతులు నరికము కలంబుము." నవనాథ.
౨, ఆ. ౧౦౩; శ్రు. విణ. ముద్దిది; ఆలము,
చిన్నది. "క...ఎంతయుఁ బోరాడుఁ గడు
నరికమై నుకుమారి! నువ్వంబు నీంకనృపుము
జోడె." క. నం. 3, ఆ. ౫౧. "ద్వి. నరి
కంఠుమాలై నరి నొగరెక్కి, వాయలై .."
నవనాథ. ౧, ఆ. ౧౧, శ్రు. నం. వి. ఆ. న.
భుక్తు లొనరువాకవడము.

నరిలి. జే. వి. నరికండ్లపాము. (శ. ర.)

నరిలియ. జే. వి. నరికండ్లపాము. (శ. ర.)
నరినరి. జే. విణ. (నరి+నరి.) 1. మిక్కిలి నలఁ
నది, అతిమృదికము. "నీ. పోరంపుగొలింబు
ప్రేమ్యుని నొకరెల్ల నరినరియై నర్మవాక్యం
డోడుగ." వారి. శ్రు. ౪, ఆ. ౧౬; 2. అట్ల
నై నది, నీఁటలుచాలినది. "క...దిట్టము, నరి
నరిగా నకడు నీంసావాదము చేసికొ."
భార. భీష్మ. 3. ఆ. ౧౧౭; 3. ఊరించినది,
తగ్గినది. "క. కలియుగమున భర్తయును, నరినరి
యగు నని నుశీలవంబులవాక్యంబుల విందు..."
వారి. ఉ. ౯, ఆ. 3౫.

నరిగొట్టు. జే. విణ. ముద్దుచునది. "ద్వి. అడవికి
నీ నేగునపుడు గడ్డియ, నెడలెడు నీరాలు నెడ
కప్పులును, విచ్చలై పెనవులు విలివి లైవ్వమున,
నన్ను ర వుని శిల్పనరిగొట్టునంబు." ద్వి.
వారిశ్చ. ఉ. ౧౮౭౬, నం.

నరిగొను. జే. ఆ. శ్రీ. (నరి+గొను) ఉత్సాహము.
"ద్వి. పలవటియ నుమావరభ క్రరాశి, నరిగొన
నీంకనృపుల జేసి." కండితా. వార. ౧౭౬, శ్రు.
నరిలిండి. జే. వి. చిలుచింది. (మా. నరిలిండిగాడు.)
నరిలిండిగాడు. జే. విణ. (నరిలిండి+గాడు.)
"నీ...పొకరి నరిలిండిగాడు, దుండుమరి
యనంగఁ జోడుఁ బ్రార్థనవానినై..."
అం. భా. శ్చు. ౬.

నరినము. పం. వి. ఆ. పుం. పోరనవడి. ప. 1. పద్మము;
= కామరసాక్షి; 2. నీరు

నరిని. పం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. కామరసీగ, పద్మిని;
2. కామరసాలకు; 3. కామరసంబు, పద్మ
సమాపాము; 4. నది; 5. కామరసీ, 6. పద్మ
లేనము. (భంపయ్య)

నరిపెట్టు. చే. ప. స్త్రీ. (నరి+పెట్టు.) బాధించు
"రగడ. పిలపానల నీవేనది పెట్టుము, పిల
పానల నీవే నరిపెట్టుము." కళాం. ఆ. ఆ.
గం. ద. క. ఆ. రా. ఆ.

నరిని. చే. వి. ఆ. కతము, గాయపడినది. "నీ. ఈ
మోవి యొకమొద కామోము మనినదిపూతవే
నరిని గాకయున్నా." పదల. 3, ఆ. ౫౪.

నరియు. చే. ఆ. స్త్రీ. 1. నలగు, పొడియగు
"ఈ. కొన్నిటి బాధ్యముల్ నరియె గొన్నిటి
నీవుల పిందునీచుగా, నన్నిటి నీముడ దమ్మక
గదాచారి నీవికజేలు లాడంగ." భార. భీష్మ.

ఆ. ఆ. ఆం. హరి. ఈ. గ. ఆ. గం. 2.
విజయముకొల్పగు. "మ...విజయ నరియె లోడి
యియు..." ఈ. హరి. 3, ఆ. గం. 2. వై. మ.
3, ఆ. గం. 3. నలగు, మృదివతుగు. "మ...
శిరోబాణముల్, బలిమిం బట్టి వెనుకబడి దిసిరి
లిక్ పక్షముల గురుముల్, నరియె పెట్టుగ
నప్పిగంటగొలి విన్నాణము గావించినన్." వి.

పు. 3, ఆ. కం. 3. చచ్చు. (నూ. నరిని
పోతూ); 5. చిరుకు. "నీ. గ్రురక్షకుల దాకి
...బలిమి పదమృల నరియె మోచి." కు. పం.
ఆ. ఆ. ౬౫.

నరిలేగు. చే. ఆ. స్త్రీ. (నరి+లేగు.) విజృంభించు.
"క...కాంక్షిలవగరమున జుట్టెల్ల, నరిలేగు
యోర్చి కొరవ, బలనభిలంబు లోడిది రాజీ బయ
లుదడయన్." భార. ఆది. ౯, ఆ. 3౨. 2, ఆ.
గం. ౮.

నరినిపోతూ. చే. ఆ. స్త్రీ. (నరియె+పోతూ.) చచ్చు.
"నీ. ఈగలు పడ మూగు నీదేర వెంకెన నల్లలు
జుంయిది నరినిపోతూ." నీలి. ౫౮.

నలంగిడు. చే. ఆ. స్త్రీ. (నలంగ+ఇడు) ఉద్వృత్త
సమయేయ, కలంబుకొనువచ్చుము ముటిపోతూ
టై చేనామున పిండి మొ. రాచి నలంబు. "నీ. తెలి
యొద్ద పంపము నలంగిడి భానాపరి ద్రవనాము

మోచునీ క్రి. వెలుగు." దళా. ౬, ఆ. ఆ. ౨౩.
సర్వ. ౫, ఆ. ౫౬.

నలంగు = నలంగు (కృశించు, తగ్గు). "క. అది
కలంది కదలి కలిపయ, దివముల ననుబట్టి చేతు
తెరువున దమ్మక, దమ్మ మును పేదయై నరిని,
నినూనముకందె మిగులు గృహమై యుండెన్."
శ్రీయూ. 3, ఆ. 3౧౧. వి. (కలంబుకొను
నవ్వుముముటిపోతూటై చేనామునకు రాచు పిండి
మొ.) "నీ. అలంబు నలంగు చేనామున నేటి
కొద్దుల దడియెత్తు పెత్తనభవన ప్రయత్న..."
కళ. ౪, ఆ. గం. 2. ఉద్వృత్తము, కలంబు
కొనువచ్చుము చేనామున ముటి పోతూటై పిండి
రాచి నలంబు, "మ. అలంబుకొనె దలంబు
గంపము నలంగంపంబు మేల్పెట్టివే జులకబున్
..." దళా. ౫, ఆ. ౬౯. ఆం. భా. వి. ౧౬౦.

నలంగుడు. చే. వి. (నలంగు భా.) బాధ. (నూ.
నలంగుడునకు.)

నలంగుడునకు. ద్వ. ఆ. స్త్రీ. (నలంగుడు+నకు.)
"క. నీవుగని సంధుడ జేసిన, నామటక విను
మకంబు నలంగుడునకు రాదోమనన యెవని
కన్నము, ప్రేమయగు గంప మరని పెట్టుము దిన
మున్." కుక. 3, ఆ. 3౬౩.

నలంగుపెట్టు. చే. ప. స్త్రీ. (నలంగు+పెట్టు.) నలంబు,
ఉద్వృత్తముచేయ. "నీ. భయభ్రంశి గూడ
గర్భము చాల మేదిది నలంగుపెట్టెను మోర్చి
మొలక మోర్చు." య. ౪, ఆ. ౮౮. వై. మ. ౮.
ఆ. ౯౬

నలంకాలు. చే. వి. (నలంగు+కాలు.) నాణ్యకాళ్లు.
"క...భర్తము పొడలి పరించుగాక మహీ నలం
కాల్." హరి. పూ. ౪, ఆ. గం. ౫. హరి. పూ.
౪, ఆ. గం. ౫. ఇట్లే: నలంకాలు. కావ్యా. ౫,
ఆ. 3౦.

నలంబు. చే. వి. (నరియు. భా.) ముక్క. "నీ...
కలంపనలంబు భిక్షణమున, బ్రాణములు నిల్చి
కొనుచు దలంబుచేసి." సీమం. గ. ఆ. ౨౨.
నలంబులారాట. ద్వ. వి. బాలికాస్త్రీ దా విశేషము.
"మ...కమనాసిగంధ నలంబులారాట లోనైన
భేలనముల్..." కళా. ౬, ఆ. ౨౦౨.

నలంగడ. ద్వ. వి. (నలంగు+కడలు.) నాలంగ
దిక్కులు. "నీ. బలము లిదియేమి నలంగడ బాణు

కావ్యం. భార. ద్రో. ౧, ఆ. ౩౨౯. కు. సం. ౩, ఆ. ౧౪౩. ఇట్లే: నలుగడలు. శైవ. ౮, ఆ. ౧౩.

నలుగారిది. దే. వి. (నలుగారు+అది.) నాలుగుకాళ్లు గలబంతువు, చతుర్బుక్తు. "గీ. అనిన నలుగారి వాన గోత్రమ వశీషథబ్రహ్మల మంత్రిమును లోహకారిణి గాంచ, నమును ముతకాల బిల్లి" అందు నమస్థి కత్తుభావము లంద్రు చేదవ్ర పంచదిదులు." భార. కాం. ౧, ఆ. ౩౧, అశ్వ. ౪, ఆ. ౧౨౧.

నలుగుడు = నలుపుడు. (అందఱు.) వ్యుత్ప. — ఆచూకు నలుగురును శైవ్యకామరువాడు. నలుగోలు. దే. వి. (నాలుగు+గోలు.) నాలుగుచేతులు. "చ. సరసపుటల్పం దీర్చుకటి కార్ణవదర్శన నందకాల్పమం, భరణగణాక్షి కన్నుడుమువై గణితై బడతై గళంబువైసరి నలుగోలుం దైశిం. ... " పారి. పీ. ౧.

నలుమీ. దే. ప. శ్రీ. (నలియు ధా.శ్రీ.) మర్రించు మృదికముచేయు. "గీ. కొలిచి పెచ్చిరి నఁటోయి కొఱుచి పెచ్చి, నాడ నవపుడు ముక్కులు నలుచుకొనిరి, కొలుపువా ర్లె నపుడు ముక్కువను నగుచు." దశా. ౩, ఆ. ౨, ఆ. ౯౮.

నలుకొములు. ద్వ. వి. (నాలుగు+కొములు.) నాలుగు కాములు. "గీ. పొడుపుకులనుండి కడమటికడలి కరుగఁ, బలం నలుకొములును బట్టుం దొపల నూఁడు, తక్రమల కని..." నీరా. ౧, ఆ. ౩౪. నలుకొము. దే. వి. (నాలుగు+కొము.) నాలుగు కూములు, ద్రోణము. (చూ. నల్లము.) నలుదిక్కు. ద్వ. వి. (నాలుగు+దిక్కు.) నాలుగు దిక్కులు. "క...కీర్తుడు...న, ద్విక్కు దిరిగి నిలిచి యాత్మలించుచు నుండెన్." ఉ. హరి. ౩, ఆ. ౧౩౮. ఇట్లే: నలుదిక్కులు." శైవ. ౩, ఆ. ౮౮.

నలుదానలు. ద్వ. వి. (నాలుగు+దానలు.) నాలుగు దిక్కులు. "క...తారు దిగ విష్ణు లేక విష్ణుటే గని నలుదానలుం కాడ .." ఆము. ౪, ఆ. ౩౧. నలుకుము. ద్వ. వి. (నాలుగు+కుములు.) "గీ. . నలుకుం బుడ జరుగుకులు దుడు." అం. భా. ద్వి. ౨౩౮.

నలుపు. దే. ప. శ్రీ. (నలియు ధా.శ్రీ.) నలుగఁగ చేయు, మర్రించు. "దగ్గ. నలిపిపై పశి వశకలి

వావలి యలిసిలాలక యలి మావావలి." రాజ. చ. ౨, ఆ. ౧౧౮. వి. పిలవగ్గము. "గీ. పొలు పారునారుల నలుపుతోడమగుడ నలుపు చల్లెన లందు నాఁటకొనగ." విక్ర. ౧, ఆ. ౧౩౩. శైవ. ౧, ఆ. ౧౨౮; ౩. కళంకము, దోమము. "గీ. ఇంకనాడు కరగ్రహవంతురాలి, తేని తోడ్కొని పచ్చిరి పెచ్చిన్లు, చేయుచుండిని గోట్రంబు మియనట్ల, నలుపు నా కేయిదల నైనక చెలంగలరె." నిరం. ౨, ఆ. ౧౧. విజ. నల్లది, కృష్ణము. "గీ. జ్యోత్స్న నాఁగఁ దమిస్త, నా నభయభార్య, లందుకలి" నందు జోకతెద లొచ్చి నలుపుతాన వారి పిచ్చుగఁ దాల్చుటోలు, చెలపు నలుపును నగుమేను నెలక యింకఁడు." శైవ. ౮, ఆ. ౧౮౪, హర. ౩, ఆ. ౩.

నలుపుగింజెదదాల్చు. దే. వి. బలరాముఁడు. వేంక. దేవ. ౨౧. నలు పెక్కు. దే. ఆ. శ్రీ. (నలుపు+ఎక్కు.) నల్ల వాఱు, నల్లనగు. "గీ. రోమరాజి తమాలపల్లిదు తల్లివది నలు పెక్కి మెఱిసి నాడఁగఁ దమము ..." వరాహ. ౩, ఆ. ౩. కావ్యాది. ౧, ఆ. ౮౩.

నలుబది. దే. ప. (నాలుగు+పది.) నాలుగుపదులు. కృష్ణ. ౨, ఆ. ౩౩.

నలుమడి. దే. వి. నాలుగురెట్లు. (చూ. నలుమడించు) నలుమడించు. దే. ఆ. శ్రీ. నాలుగురెట్లు, చతుర్ముఖ మగు. "ఆ. శ్రీరి నలుమడించ భీముని గవల నా, లింగనంబుగీ..." భార. విరా. ౧, ఆ. ౩౪౧, కవి. పీ. ౩౯. ప. శ్రీ నాలుగురెట్లు చేయు, చతుర్ముఖముచేయు. (చూ. నలుమడించుకొను.)

నలుమడించుకొను. దే. ప. శ్రీ. (నలుమడించు+కొను-స్వార్థము) చతుర్ముఖముచేయు, నాలుగురెట్లు చేయు. "ఆ. అగ్గి గలిగి పీను మగుటకువై నఁ ద, ద్విగుణవృత్తి మలయుం బ్రగుణబంతు, త్రిసవ నలుమడించుకొనునది.. నరమాత్ర, హింస యవ్వ గుణకరీహా కాయు." భార. ఆను. ౩, ఆ. ౨౯౩.

నలుమాఱు. దే. వి. (నాలుగు+మాఱు.) నాలుగు పత్యాయములు. "క. కలముగ నుబుద్ధులకల్గ

శక్తివలది, వస్తువును "చ...నరపాలు నిజము
వచ్చియుండవలె, నలువుగ వస్తువచ్చిన యొక
ర్వంగ వచ్చిని నందు రాముడను" దశా. ౬,
ఆ. ౧౧౯.

నలుకొందు. చే. ఆ. శ్రీ. (నలువు+కొందు) ఒప్పు.
"నీ. నలువదనంబుల నలుకొందుశీత్రం డెందు
గలగ నందు వీరించి గలగి మనులు." దశా. ౧,
ఆ. ౨౨, ఉ. రా. ౩, ఆ. ౧౩౩.

నలుసాల. ద్వ. వి. (నాలుగు+సాల.) నాలుగింద
బవరి, చతుర్థము. "నీ. కనుకొచ్చు లరంచు
కర్తాంశములు దాట నలుసాల స్వప్నము
దొలుగఁ జాచి .." నిరం. ౧, ఆ. ౫౦, ఆం.
భా. ద్వి. ౧౪.

నలుయ. చే. వి. (నలు+య.) 1. కుచ్చుత్పలము.
"నీ...నరి యన నలు నన నలురు కుచ్చు. గీ.
త్పలము." ఆం. భా. ద్వి. ౩౬; 2. తృణము.
మున్నునవారలేశము, లేనపు. "చ. నులన గుండె
శ్చలదము కూరులడెందములోనిట్లు భేదరకరి
కంటిలో నలుము..." భా. రా. యం. ౨౪౧౯.
నల్లదనంగద. "చ. ..చాద, ప్రకటిత సామ్య
నల్లదం తెదరగా బాతెన మనోవేగం దై, నక
గొందుము .." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౯౧, ఉ.
చారి. ౩, ఆ. ౫౦.

నల్లదల = నలుగదలు. ఉ. రా. ౨, ఆ. ౧౪౦.
నల్లము. ద్వ. వి. (నాలుగు+ము) నాలుగు
రూములు. "నీ. చతురాధిపంజ్ఞ చతు నల్ల
మనంగ..." ఆం. భా. ద్వి. ౨౩౧.

నల్లననునందు. చారి. ఉ. ౨, ఆ. ౧౨౦.
నల్లనెలు. చే. ఆ. శ్రీ. (నల్లు+నెలు) నల్లనగు.
"ఉ. మిక్కిలి నల్లునెలుబలుతునలు జాంబూ
గర్జతు...నల్లులు చూప నెంతయిన్." భం.
౨, ఆ. ౪౬.

నల్లుని=నలువది. "నీ. భటులు నెయ్యింటి నెల్ల నిర్వ
దియనాల్లు నెలుగా లక్షయర్పదితల ప్రభవం,
తెల్ల నల్లులకలశేత మనపు." కృష్ణ. ౨, ఆ.
౩౩.

నల్లు. చే. వి. (నాలుగు+ము) నాలుగు
రట్లు గలది, చతుర్థము. "నీ. ముచ్చెలు ప్రకృ
రంబున నల్లు మనము విది యన దగు ప్రకట
మహిమ." శాం. ౩, ఆ. ౧౩౩.

నల్లు. యం. చే. వి. 1. నల్లురు, రక్తము. "నీ. బలు
పచ్చిపాలకుడి నెలవులకిగఱాలు నల్లునాలుక
సాచి వాఁకివచు." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౧౨౦.
ఆము. ౪, ఆ. ౧౯౩; 2. రక్తవిశేషము, గట్టి
పడిననల్లురు. "నీ. రక్తవిశేషము రాజిల్లు నల్లు
నా .." ఆం. భా. ద్వి. ౧౩౨. వై. వి. (నం.
నెల్లుం. క నల్లుం.) 1. నలుపు నీలరక్తము "నీ.
అమృతశ్రవణు ధవళశీవాంబునందుగల్గ గలిగిన
నీ పుష్ప నాకు దానీ, మనము మఱి యందు నల్లు
దేవయ్యనీ, నీకు నే దానీ నగుడఁ బన్నికము
నముము." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౩౨, భార. ఆ. ౪,
౧, ఆ. ౨౬౬; 2. కళంకము. "చ. కని కర్తవ
వివకం జాచి చూడనె యల్ల యరిధవకం తెన
యశ్రవణనందు బుచ్చుచందు నందు నల్లయం
జోతె వలప్రదేశంబునందు నల్లయై యున్నది."
భార. ఆ. ౨, ఆ. ౩౧; 3. కచ్చు, దోవము.
"నీ అశవా యలచంద్ర దశవా దశవాం
రించి, రోహిణీదేవి నెల్లక రోహిణియందఁ, బావ
కని క్షయవ్యాధిబాధితుగ, గలగి కనియింబనే
నల్లుగనిన నోర్చు." కాశీ. ౩, ఆ. ౫౧; 4.
జొగ్గు. "నీ అశివయూహము నల్లులు మందవ
నుండు చరభస్మిక మారచయము కలిను, టాకు
కొంబములు దివ్యనకాల్లులు ." ప్రబంధ.
కళ. ఆం. భా. ద్వి. ౨౪౨. వి. నల్లునిది,
కృష్ణము. (నీలి కృత్రియండు వికల్పముగా
నిగాగము.) "నీ. ఉల్లతెల్లనియందగ్రేతము
వాలంబు నల్ల నీలితేలి నాకు దానీ, యగు మన
వివక..." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౩౪, భా. ౧౦,
నల్లు. భూ. ౧౦౨౦.

నల్లుబాంబు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నల్లు+బాంబు) నల్లనగు.
"నీ ..లజ్జిత నవం మెగాలు నల్లుబాంబురు
విందభూనలపేరు వైచు." పరాచ. ౨, ఆ. ౧౧౫,
౩, ఆ. ౪.

నల్లుకచోరము. ద్వ. వి. (నల్లు+కచోరము) చోరముశీ.
(క ర.)

నల్లుకాచి. వై. వి. (నల్లు+కాచి) ఒకరకము మెక్క.
"నీ. కాకులెలగు మెట్టిదామర కట్టినెడగ
బంబరము కాచి నల్లుకాచి." హం. ౪, ఆ. ౧౦.

నల్లుగగ్గరి. ద్వ. వి. (నల్లు+గగ్గరి) కళింబరము శీ.
(క. ర.)

నల్లగజిక. ద్వ. (నల్ల+గజిక.) నీలదూర్వ. (అభిధాన రక్తచూల.)

నల్లగల్వ. ద్వ. వి. (నల్ల+గల్వ.) నీలాశ్వలము, ఇంది పరము. "చ. అమృతచూపులన్ రవిమౌగ్రజేమి జిగి నల్లగల్వలన్, నువలయన్ శ్రేణవత్సలు రఘు ప్రభుచూపులన్ జెల్లగల్వ లెక్కన యయి విడిచి నీట మను గోపితృత్వలకంబె లెట్టిగా." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౧౦, అం. భా. ప్ర. ౧౩౫.

నల్లగిందెన. ద్వ. వి. (నల్ల+గిందెన.) నీలపుష్పి. "నీ. నల్లగిందెన పూలి తెల్లగిందెన యుక్తరేణు నుద్ధిరి నంబరేణు..." హంస. ౪, ఆ. ౧౦. (శ. ర. పా.)

నల్లగినియ. వై. వి. (నల్ల+గినియ.) గినియశీ (శ. ర.) నల్లగినియ. వై. వి. (నల్ల+గినియ.) ఆకాశి. (శ. ర.) నల్లగినిగింతి. ద్వ. వి. (నల్ల+గినిగింతి.) కృష్ణనంబ. శీ (శ. ర.)

నల్లగుబ. ద్వ. వి. (నల్ల+గుబ.) కృతనూలకము. శీ (శ. ర.)

నల్లగుతు. ద్వ. వి. (నల్ల+గుతు.) కృష్ణాలంపు. శీ. ర.) [(శ. ర.)

నల్లగొరివిడి. ద్వ. వి. (నల్ల+గొరివిడి.) నీలదూర్వశీ. నల్లగోరట. వై. వి. (నల్ల+గోరట.) ఆర్తకము. శీ. (శ. ర.)

నల్లగ్రద్ద. ద్వ. వి. (నల్ల+గ్రద్ద.) కంటిగ్రద్దగారి భాగము, కనుక. (శ. ర.)

నల్లరీడు. ద్వ. వి. (నల్ల+రీడు.) మర్కటాపిరీక. (శ. ర.)

నల్లయ్యగలం. ద్వ. వి. బ. (నల్ల+య్యగలం.) ధాన్యవిక్షేపము. "గీ. జీలితొగలరాజుక్షుల సలవరులును, జెల్లనల్లయ్యగలం దీపవరులు నాది యగుపేరు గలవడ్డు..." హంస. ౪, ఆ. ౧౩౮.

నల్లయెఱుక. ద్వ. వి. (నల్ల+యెఱుక.) నిజయమునెఱుక గాక దానితె మధురరసము గలజకరము తెల్లగా అనిశ్చుశీ. (శ. ర.)

నల్లయేను. ద్వ. వి. (నల్ల+యేను.) ఒకకాళియేను, కృష్ణాలకము. శీ. (శ. ర.)

నల్లయ్యికాడు. ద్వ. వి. (నల్ల+య్యికాడు.) కాడు. "నీ... నల్లయ్యికాడును జల్లపిట్ట. గీ. యనగ నిట్టని పక్షిభాష్య లరు." అం. భా. ద్వి. ౯౮.

నల్లజీలక. వై. వి. (నల్ల+జీలక.) ఒకరకముజీలక మమక. అం. భా. ద్వి. ౨౪౯.

నల్లజీగ. వై. వి. (నల్ల+జీగ.) నర్మజీ. "గీ... నర్మజీ ప్రబలం నల్ల, జీగ నా..." అం. భా. ద్వి. ౫౯, హంస. ౪, ఆ. ౧౦.

నల్లకుమి. ద్వ. వి. (నల్ల+కుమి.) ఒకకాళినిందు కము, కాకలిండుకము. శీ. (శ. ర.)

నల్లతెగ. వై. వి. (నల్ల+తెగ.) పివధివిక్షేపము, కాలపేడిక. శీ. (శ. ర.)

నల్లతొగ. ద్వ. వి. (నల్ల+తొగ.) నీలాశ్వలము, నల్లకలము. "నీ. కస్తూరి నానకరేణి మోను నల్ల తొగరేణుల జంయముయొకము మెఱయ." పి. శకుం. ౨, ఆ. ౮౦.

నల్లత్రాచే. ద్వ. వి. (నల్ల+త్రాచే.) కృష్ణవర్ణము. "గీ. కల్లత్రాచేయలు మేకుల నల్ల నింక, దగిలి కొని వానరులపోక మొనలందీప, లలమినను మేరు శృంగంబులట్లు యుండి, లేని సౌదర్భ బాంబులు రానుకుండు." రామా. ౮, ఆ. ౨౧౪. నల్లదట్టిరెట్టి. ద్వ. వి. చోరసాధనశీమము. ప్రబంధ. ౪౫౯.

నల్లదాననిగాడు. ద్వ. వి. (నల్ల+దానని+గాడు.) తాచేలు. "నీ. తామె లనగను దాచే ఒనగ నల్లదాననిగా చనఁ దనఁ గనుకము." అం. భా. ప. ౧౩౧, అయి. ౫, ఆ. ౪౧.

నల్లదేవర. వై. వి. (నల్ల+దేవర.) కళివేల్పు, విష్ణుత్తు. "నీ. నల్లదేవర మోలనాడు నాఁ దని పొని మలరుము గరుటాలయకునైన." సాంబో. ౨, ఆ. ౧౩౯, నరస. ౫, ఆ. ౨౩.

నల్లద్రాచి. వై. వి. (నల్ల+ద్రాచి.) రాక్షసుడు. "కా. ..త్రేతల్లోఁ గాలం గోడియ నల్లద్రాచి నడంగియేయమేల్పివీరి." అచ్చ. భా. ౩, ఆ. ౧౧౧.

నల్లద్రావుడు. వై. వి. (నల్ల+ద్రావుడు.) రాక్షసుడు. "గీ. త్రావున యనుపేర నడవలెనను, కల్ల ద్రావుడుబడఁచి మర్తిరి వేరి..." నీలా. ౧, ఆ. ౩౨, అచ్చ. అర. ౧౩.

నల్లన. వై. వి. (నం. నైల్లం.) కృష్ణవర్ణము. "నీ... నల్లన నల్లు కప్పు కం దనగను నొప్పు గృష్ట వర్ణంబు..." అం. భా. ప్ర. ౧౦౮, విల. నల్ల నిది, కృష్ణము. "నీ. మేరుశృంగములనై మేగు

మోర్ దిగువన సాచియాయుగముల నల్ల నయ్యి." అ. రా. ఆ. అ. ౧౩౩; దళ. ఆ. అ. ౨౨౦. నల్లనయ్యి. వై. వి. (నల్లని+లయ్యి) కృష్ణమడు, విష్ణుడు. "నీ మాయచే నిమగ్నమై నుండఁ జేసికో నలంకొందురాయయ్య నల్లనయ్యి." ఇందు. క, అ. ౪౮.

నల్లనాగు. వై. వి. (నల్ల+నాగు) కృష్ణపర్వము; నల్లతాడు. "నీకన్నులు మిఱుగునట్లే కృష్ణంగా మోగించు బువ్వుకుచో పేడిపొంగలు నిగడ, బ్రలదంబున దుర్బల నల్లనాగులు నాంగ పెంకెర లను బొట్ట పెంకెరలను." ద్వా. ౮, అ. ౧౦౦. నల్లనిదువ. ద్వ. వి. (నల్లని+దువ) పార్వతి. చూ. (నల్లనిదువ+గేస్తు.)

నల్లనిదువగేస్తు. ద్వ. వి. (నల్లనిదువ+గేస్తు.) శివుడు. "నీ నల్లనిదువగేస్తు నాదమర్మకదంబి శివునివలెనని మిచ్చిగంగ...నీ.. శంకరుని నామధేయములో పేంక లేక." పేంక. పేవ. ౫. నల్లనల్ల = నల్ల ప్రతి. (నల్ల+నల్ల) 1. శిరాశనంభుము; 2. కొలలనయ్యనాము. "చ. కలరవ మూపు నల్లనల్ల కన్నక రా పెదపెంబ రాజకుండరి నడ లేరై తైత్తి బలనాధుడే గూడి..." చంద్రి. క, అ. ౮౫. (ఉభయార్థములకు నదియే యుదాహరణము.) [క. ౫.౨.]

నల్లపని. ద్వ. వి. (నల్ల+పని) రతి; సంభోగము. రాజు. నల్లపాము. ద్వ. వి. (నల్ల+పాము) కృష్ణపర్వము. "నీ... పారివీలపోపాననరణికాలోబులు బంగట చున్నది నల్లపాచుచేరు." బ్రహ్మ. ౧. అ. ౩౩.

నల్లత్రాస. ద్వ. వి. (నల్ల+త్రాస) నల్లనిగాత్రాస (వివాహములో) నాగవల్లిపరుయమున పరుండు వధువు పెంబలో పొడుంగల్పమున నల్లత్రాసల చేరు కట్టుడు. "కా... దురా, చారాగే పరుం దాధరామరుండు కాంక్షన్ నల్లత్రాసాదిగా, నారామామనోహు నాచిదోది వేళ్ళానాటి కేగన్ నృపా." నిరం. ఆ. అ. ౧౦౩, రాజు. చ. ఆ. అ. ౩౯.

నల్లచేటిపండు. ద్వ. వి. నల్లనిచర్మము గలతాటి పండు. "నీ తాళినను మించు దళదు నన్న తమునై పెరిగి యుండరి నల్లచేటిపండ్లు, కమ్మరి వారి ప్రభవరాగ నాభుల ప్రసవంభవభాగమునలపు నెట్టు." కరహ. ౧౦, అ. ౧౨౮.

నల్లప్రతి. వి. వి. (నల్ల+ప్రతి) శిరాశనంభుము. "ఉ. కొమ్మలు మోయి ముడితడునట్లే పెద తోవలంగఁ బార్వతిగోగముల నల్ల నల్ల ప్రతి గ్రమ్మకొనక పెన జాగిల్పొచ్చుమె, క్రమము మంగల న్నడున చర్మ పెంబుగఁగ పెంచుపాకెగా, దమ్మనైదుద్రుగొల్పనకు నయ్యెలువందగ నయ్యె తెచ్చెనన్." శుక. ౧, అ. ౨౪౪. ఆము. ౩, అ. ౩౩.

నల్లబలము. ద్వ. వి. (నల్ల+బలము) పృథివీశక్తి. "నీ. బండచింతయు నల్లబలము నుర్రెలి నీ! లేకు తూతుడు నెచ్చి ప్రేంకలెత్తు." శూన. క, అ. ౧౧. నల్లబల్లెడ. ద్వ. వి. (నల్ల+బల్లెడ) పృథివీశక్తి. "రగడ. నల్లబల్లెడలో నడగారదధింకి .." వి. క. ౧౦, కి. అ. ౨౨౧.

నల్లమందు. ద్వ. వి. (నల్ల+మందు) అభిని. "నీ నల్ల మందుకు గంజాయఁ గల్లులతోకు, దివ్యుల పెక్కి..." చంద్రి. వి. ఆ. అ. ౩౩. నల్లమమఁగు. ద్వ. వి. (నల్ల+మమఁగు) మిక్కిలి లోకము గలమమఁగు. (క. ర.)

నల్లమనరు. ద్వ. వి. (నల్ల+మనరు) పేరుములచే వీరకటి కలంగనాటిమును. "ద్వి. పెంబలు గార్చి ముచి ముచి నల్లదల ముచి నల్లద నల్ల మునురుగా బట్టి." ద్వ. పరమ. క, అ. ౨౯౦. తు. నల్లపేంకకన్న. వై. వి. జారకము. "నీ. బలభేది గోతముభార్య నహల్యం మిది చేమండె నల్ల పేంకకన్న." బ్రహ్మ. ౧, అ. ౫౦. నల్లపేంక = చింతోకు. దీనికి కాకు పెంకుము.)

నల్లబుడయు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నల్లబు+బీయు.) (బొగ్గులు, మె.) దిగదుడుచు "ఉ... గ్రహులు పెక్కు గనుపట్టంగ నల్లబుడిసి యుంతులన్." కమల. క, అ. ౨౧౩.

నల్లనడు. వై. ఆ. శ్రీ. (నల్ల+నడు) నల్లనగు. "క.. చకుమెనలు నల్లనడియెన్..." స్వా. ౩, అ. ౧౧౯.

నల్లవలువనాల్పు. ద్వ. వి. బలరాముడు. "నీ. నల్ల వలువనాల్పు చల్లరిబలుదీని గన్నులకెల్లగా గలంగలేని" రాజు. ౨౧౩.

నల్లవేల్పు. ద్వ. వి. (నల్ల+వేల్పు) కృష్ణమడు, విష్ణువు. "చ. పొలుపుక నల్లవేల్పుకుఁబోక్కి తామర పువ్వుముద్దంగ, చరితెలంబుల జూచి పొగవే

మధురకవ మొక్క తెల్లని నాకవనమ నందు
..." చిత్ర భా. ౧, ఆ. ౪.

నల్లకా. జే. అప్ప. పీఠో. "ఉ. నల్లకా నిక్కమాడె
నృపందమమూపమ ద్రోణుఁ డొక్కఁడున్." భార. విరా. 3, ఆ. ౯౯. (అట్లే: నల్లవో. భార. విరా. ౫, ఆ. ౧3౬.)

నల్ల పేనము. ద్వ. వి. (నల్ల+పేనము.) ఒకకాదితాము.
"శీ. నల్ల పేనపునందులు నడచివట్టు, మంపుగొని
తే మొఱంగక మలసి మలసి, ..మన్నుఁ, లోతు
తెచ్చిచ్చె..." ఉ. హరి. ౪, ఆ. ౨౬, ద్వ. పదమ. ౩, ఆ. ౫౧౪. పు.

నల్లి. జే. వి. (నల్ల+లి.) మక్కులుము. "శీ. తెలఁగి
యారేతు మకకంబు చీమ నల్లి, యల్ప మను
బుద్ధి కొనవలయుంగఁ దగడు, వానివృద్ధయం
బులం దున్నవాడు; శివుఁ, దాతఁ డలయుండె
యితరజీవాత్మకంబె." కాశీ. ౬, ఆ. 2౯, ఆం. భా. ద్వ. రా.

నల్లింద. జే. వి. పుష్కరికము. "వ ..మఱియును
తెచ్చిచ్చి పిచ్చిచ్చి నిల్లింద మల్లింద యిట్లు కప్పుర
మద్ది ..మెదలని తెప్ప-తెలుగులప్రావణులు.
..." పి. శకుం. ౨, ఆ. ౧౪.

నల్లిక. జే. వి. నల్లకండ్లపాము, రక్తపుచ్చిక. "శీ ..
నల్లి కంచన నలిగిరి యన మింద యంచన గను
మీలు రక్తపుచ్చి .." ఆం. భా. ద్వ. రా. 2.

నల్లిల్ల. జే. వి. - చోడునూనూనూచే వదిలమై
గృహములు గలది-ఆగ్రహము. "ఆ. నంద
మందు వనమ్మ నల్లిల్ల విధి నురగృహము తెలుపు
పీలకృతి యనంగ జగతి తెలయు నప్రసతాన
ములు..." కేయూర. ౧, ఆ. రా. భార. పథా
౨, ఆ. ౧౨౦. పి. శకుం. ౧, ఆ. ౧౬.

నల్లి. జే. వి. చతురంగశఠిము. "క. నేలకు
నల్లక.పొదవున; గ్రామము మును మొఱయు
గురునిర్యక క్రమ లక్కా-లంబన నురుజులు,
క్రిలామము దారియ నంటిలబడియె నృపా." భార. ద్రో. ౫, ఆ. 3౧౩. పి. శకునాద్వం
ర్య; పుష్కాద్విక్రమరంగశమచ్చిశి; బహువై
వంచలేనోత్రే శక్యవాహో; స్ఫురన్నకీట. సం.
భార. ద్రో. ౧౯౧, న. ౫౫, కవ ౫, ఆ. రాం.
నల్లెరు = నల్లెరు. (శ. ర.)

నల్లెరు. జే. వి. ఒకవినుతుకింగ, వజ్రనల్లి. "శీ. వజ్ర
వజ్రాభ్యుజ్జితై వణులు నల్లెరన..." ఆం. భా.
ద్వి. 2౦, హం. ౪, ఆ. ౧౦. పా. నల్లెరునై
బండినానల్లు (విరాతంకముగా.)

నల్లె = నలువ. "ఉ. కేలుపుజేఁడు నల్లయును
తెప్పఁడుఁ గొల్లంగ మందుగొందరా, చూచిని
నూడి పేమకల తొక్కెడులేలుతాల్పుఁ గొల్పి
దన్." నీరా. ౧, ఆ. ౧, ప్రళోభ. ౧, ఆ. ౫.
నల్లగుడ్డు. ద్వ. వి. (నల్ల+గుడ్డు.) బ్రహ్మాండము.
"చ. భగ లిరు తెల్లదన్ గరిమఁబుర్రునె నంద్రము
లింగఁబాఱు, రగులె నల్లగుడ్డుగమి రామున
కింజుకీడు గల్గినన్." అచ్చ. ఆర. కరా.

నల్లజక్కి. ద్వ. వి. (నల్ల+జక్కి.) హం. "శీ...
నల్లజక్కులు తెలిపులు, గలు ..హంకములు
పేరులు..." కేక. తిర్మ. ౯౯.

నల్లము. సం. వి. ఆ. పు. నాలుగుపంపమురలు
మహాలము.

నవ. ఉభ. జే. వి. దురద, కంఠాతి. "శీ. చూల శిల
నవ గాఢు దురద యెంగఁ, బరగుఁ గందూతి.
..." ఆం. భా. ద్వ. ౧౧౯. సం. వి. ఆ. ప్రి.
ప్రతిపెట్టు. వి. బ. (న) తొప్పిసి. (తెలుగన
సమానభూర్వబదముగానే యుండును.) ఉదా:-
నవరక్తుములు. మె.)

నవత. జే. వి. (నవయుధా.) 1. క్రమ, కష్టము.
"ద్వి. కట్టాబు నామిదిగ్గిలై మూని, నార
వీరలు బడలే నవతమై దాల్చి, నారాక గోరు
మన్నుమహామహండు." రం రా. ఆర. ౧౫3.
పు. ౨3. పం. రం. రా. ఉ. ౧33, పు. ౨౪,
పం; 2. వ్యయశోగము. "శీ...వ్యయము నవత
నార విలిల్లు .." ఆం. భా. ద్వ. ౧౨౩3.
నాశము. "ద్వి. తెప్పలున నవతయుఁ దీప్తి నేద
నియు, నవతయు లేనిప్రాణులుగా నావ .."
రం. రా. కిష్కి. ౨3౧. ఆ. పు.

నవకము. ఉభ. జే. వి. మృదుశక్యము. "శీ. నవకిరీడు
నుమంబుల నవకమునకు, నవ్వుదమ్ముల వోని
నిజముగ దమ్ములు..." నై.వ. ౪, ఆ. 2, హరి.
ఉ. ౪, ఆ. ౨౫౦; 2. అందము, బహు. "శీ.
నవ అంబరముకొంది నవకంబునోరఁ రూడఁ బరిసి
లేదాత్మలకలిక లయ్యె" పి. శకుం. ౨, ఆ.
౧౨౬. వి. 1. మృదులము, శోమము.

నవోద్భవము. నం. వి. ఆ. న. పెద్ద. విజ.
(ఆ. ఆ. ఆ.) కొక్కగా ఎక్కడనుంచి.

నవ్యము. నం. వి. ఆ. న. మురి. ఎక్కువ. విజ.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నురిచుననది. 2. కొత్తది,
అవ్యయము.

నవ్యుడు. జే. ఆ. శ్రీ. (నవ్యులకు) నవ్యులతో
ఒక్క. "ఉ. తారెడునైపుతో గలనకు నక్కన
గుబ్బలతో మిటారినవ్వారెడుమోతుతో..."
దకా. ఆ. ఆ. 3౫౦.

నవ్యులను. జే. న. శ్రీ. (నవ్యులకు) నవ్యులట్లు
చేయు. "గీ. భేదము పరిహరమాడి నవ్యులచు
గాని..." వైమ. కి. ఆ. ౧౭౩. స్వా. గ. ఆ. ౯౪.

నవ్యు. జే. ఆ. శ్రీ. 1. హానించు, హానముచేయు
"చ...మొర ముని నవ్య నురహస్స ముఖాం
బుల మెక్క బురగులు. త్రూ...". పారి. క. ఆ. ౧౦. రామా. ఆ. ఆ. ౧౦౦; 2. నంతో
మించు, అనందించు. "క. అని మంభా దెజిరి
గించిన, విని నవ్యులు రాముడ దవల మిళిలి
భూదామన, భవభూదమన బోరినవిధ, మనమూ
వివలకుల చెల్లు మని యడుగులయ్యున్."

జే. రా. ఆ. ఆ. 3౩౩; 3. అపహానించు,
మేలమాడు. "గీ. బహువిధముల బోతురె బరి
వనమున, విశ్రాంతిగల గలగుక్రం బెల్ల నోర్చి
నిర్మి గెట్టి నర్మిత్తి నగమగక, నవ్యు
దత్తుల నిర్మి నవ్య రట్టు." భార. విరా. క. ఆ. ౬౨. భార. ఆ. శ్రీ. ౧, ఆ. ౧౭౦. న. శ్రీ. 1. పోలు. "గీ. నవ్యుల బుద్ధు నవ్యు జన్మని
నానీక..." విజ. ౧, ఆ. ౮౪. పూ. ౬ ఆ. ౧౪; 2. పరిహానించు, మేలమాడు. "చ. చుక
యొక్క...హరి తాతె గేళివలకొట్టుచు
బోటులు దాని నవ్యగన్." పారి. 3, ఆ. ౧౨. దకా. ఆ. ఆ. ౪౧౮. వి. 1. హానము, నగత్తి.

"ఉ...కాక బల్మిమకావ్ర వాగ్యులంబాది
దురుక్తుల నిర్మగం బందికహాళి మోము
దాకురంబొదగ నవ్యుల దేవియలు ప్రియులు
రూపు మంగికం గొనన్." కాళిందీ. ౧, ఆ. 3౮. అము. ఆ. ఆ. ౨౦; 2. పరిహానము,
మేలము. "క. అవ్యవహాళిక మగ నైపుడు
నవికలయెను తెచ్చి నవ్యుల మృతి. కృచ్చిన్

నవ్యభవము తెడుచో, విక మని పాపంబుగాను
విముచుకొన్." భార. కాం. 3, ఆ. ౪౩౮;
3. విక, అవ్యవహాళిక. "క. ఒకటి గలను వత్తుడు
చేటొకగర్భమునకు మృతులు నుత్పి న హా న,
క్కుడు నేటిబుద్ధి పీనుగునకు ల్మదుకలై గలగు
నిర్మిత్తులు గలచే." భార. కార. 3, ఆ. 3౭౬.

నవ్యులకాటు. ద్వ. వి. (నవ్యులకాటు) 1. అవ
హానము. విం. "గీ. నాకలమున వచ్చిన నవ్యుల
కాటు, చూటువడ తెలిసి నుగ్గిరుగని తెల్లు."
ఉ. హరి. గ. ఆ. ౧౪౧. ఉ. హరి ౧, ఆ. ౧౮౩; 2. మేలము, పరిహానించుట. "గీ.
నాదు గోతులకుగమున నవ్యు నాకలగిరి
చూచినవచ్చ గాన నీవు నాటివా దన
నేనున నవ్యులకాటుగానె యెట్లుం యీ
వికల్పంబు వలదు" హరి. ఉ. ఆ. ఆ. ౨౮.

నవ్యుకొను. జే. ఆ. శ్రీ. (నవ్యులకొను) నవ్యు.
"చ...చూటుచు బోదంబులు చూచి యెక్కడు
పోయిన్, గలకల నవ్యుకొన్త్రు కనుకొకల
మాకల దెలుంగలేమిన్." తుళ. ఆ. ఆ. 3౩౭.

నవ్యులూ. జే. వి. (నవ్యులూదమునకు వర్త
క్తుక్తుయముచే గలిగినమామము.) 1. పరిహానము,
మేలము. "ఉ. నాత్తుడు నవ్యులూ కనినం
బునాత్తుడు యెక యెట్టిన్.....నీచయము
రాత్తు నీవు మును చేసినభంగులు నే నెలుంగనే."
భార. ఉత్పా. 3, ఆ. ౬౧. వైమ. ఆ. ఆ. ౧౬౫; 2. రీతి, అలవాడ. "చ...రామభూమి
కానవ్యులూ, లటు లొక్కయ్యున దక్కర
ద్యయము ప్రయ్యుచేసి" అభ్యా. అర. ౬౮. త్రి.

నవ్యులూచే. ద్వ. న. శ్రీ. నవ్యులకాటుకొండ
చేయు. "ఉ. అయ్యు కృదన్నయ్య నవ్యు నవ్య
ములున్ నునకలై నీకుడు విక్రమంబయ్యుచారి
వెల్ల..." భార. అది. కి. ఆ. ౧౭౯.

నవ్యులకొట్టు. జే. న. శ్రీ. (నవ్యులకొట్టు)
పరిహానించు. "ఉ. ఇద్దర మెల్ల నవ్యుల
కేర్తుడ తెచ్చి దిట్టకొచ్చె, నవ్యులకొట్టి
యందము విం గడునామున ద్రవ్యంబు..."
దేశ. క. ఆ. ౧౧.

నవ్యులబండి. జే. విజ. నవ్యులవ్యవహాళిక గలది.
(క. ర.)

అబ్బరాలు. డి. వి. (నవ్వలు+అటు) బరిహామయ్య గారి. "ఉ. మోహమతో" నుభేద తెలియబట్టల గండకలబంబులను సా, మోహమోహకర్తవ్యము పొందుగ వింపెను నవ్వలరాటుకై, నీడుకలకాభాగ ముగ విండి లోలంకెడు లేటమిన్నయూ, కా దిపు డే నోనగు నికాంతలం మేలె యటన్న నైవ డ్దా." కాళిండి. గా, ఆ. ౧౩౫, చి. ౪, ఆ. ౩౧.

నవ్వలంబడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నవ్వలు+కడు) బరి హామయ్యగారు, నవ్వలంబడు. "నీ. నీవి దగ్గల గల నీవి కోడలగ నీల పరులచే నవ్వలంబడగ నీల." మొ. రా. బాల. ౩౧.

నవ్వు. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నవ్వుచున్నది. నవ్వుచే. నం. ఆ. శ్రీ. కాళిండి. "దండకము. ... లోకములో లోకవిహంగుల నివ్వలంబో కామె నీరుహాదేహముం దుల్లసించు నవ్వలించు న్నవ్వుచున్న..." భాగ. ౧౦, నవ్వ. ౧౦. లో. ౧౩౩౩. మార్కు. ౧, ఆ. ౧౮.

నవ్వు. నం. విలా. (య. శ్రీ. య.) నవ్వుచున్నది. నవ్వుచే. నం. ఆ. శ్రీ. "న... లోకమున నవ్వుచేసినవంబు బంబు నవ్వుచున్న..." మార్కు. ౨, ఆ. ౧౮౩. నవ్వుచే. నం. (శ్రీ) నవ్వుచున్నది.

నవ్వుము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నవ్వుచున్నది. నవ్వుము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నవ్వుచున్నది. నవ్వుము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నవ్వుచున్నది.

నవ్వు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నవ్వుచున్నది. నవ్వుము. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నవ్వుచున్నది. నవ్వుము. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నవ్వుచున్నది.

1. నవ్వుచున్నది. 2. నవ్వుచున్నది. 3. నవ్వుచున్నది. 4. నవ్వుచున్నది. 5. నవ్వుచున్నది. 6. నవ్వుచున్నది. 7. నవ్వుచున్నది. 8. నవ్వుచున్నది. 9. నవ్వుచున్నది. 10. నవ్వుచున్నది.

నవ్వు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నవ్వుచున్నది. నవ్వుము. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నవ్వుచున్నది. నవ్వుము. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నవ్వుచున్నది. నవ్వుము. నం. వి. ఆ. శ్రీ. నవ్వుచున్నది.

దనుమలించున య క్రమం నై నవ్వుచు." శివరా. ౩, ఆ. ౩౮; ౩. ఉభయ నవ్వు. ఉభయ-లో నవ్వుచు లేదన నీను నాకు తెచ్చిదిగా నున్నది. (శ్రీ. ర.) నం. వి. ఆ. శ్రీ. ముక్కు. కానీక.

నవ్వుచే. డి. వి. (నవ్వు+చేయు) "నవ్వు. మునుమునునవ్వులు మురిపెనలనవ్వులు, నవ్వుచే నవ్వులు కాగరకములు, కల్లమోహములు కనుల కృత్యములు." క్రమం. ౪, ఆ. ౧౩౩. లు.

నవ్వుచే. డి. విలా. (నవ్వు+చేయు) కామెచే కనుకలది; కామెచే కనుకలవాడు. "నీ. నీవి నవ్వు కనుకలది యెవరెవరకామెచేచేయుచోండ్లు తయిండ్లుదలించ కనుక." భాగ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నవ్వుచే. డి. విలా. (నవ్వు+చేయు) కామెచే కనుక "ఉ. నా. మునుమును నవ్వుచే కనుకలది యెవరెవరకామెచేచేయుచోండ్లు తయిండ్లుదలించ కనుక." భాగ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నవ్వుచే. డి. వి. కా. కామెచే కనుక "ఉ... నవ్వుచే కనుకలది యెవరెవరకామెచేచేయుచోండ్లు తయిండ్లుదలించ కనుక." భాగ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నవ్వుచే. డి. వి. (నవ్వు+చేయు) కామెచే కనుక "ఉ... నవ్వుచే కనుకలది యెవరెవరకామెచేచేయుచోండ్లు తయిండ్లుదలించ కనుక." భాగ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నవ్వుచే. డి. వి. (నవ్వు+చేయు) కామెచే కనుక "ఉ... నవ్వుచే కనుకలది యెవరెవరకామెచేచేయుచోండ్లు తయిండ్లుదలించ కనుక." భాగ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నవ్వుచే. డి. వి. (నవ్వు+చేయు) కామెచే కనుక "ఉ... నవ్వుచే కనుకలది యెవరెవరకామెచేచేయుచోండ్లు తయిండ్లుదలించ కనుక." భాగ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

నవ్వుచే. డి. వి. (నవ్వు+చేయు) కామెచే కనుక "ఉ... నవ్వుచే కనుకలది యెవరెవరకామెచేచేయుచోండ్లు తయిండ్లుదలించ కనుక." భాగ. ౧, ఆ. ౧౩౩.

శంఖసంఖ్య పుటకానీ నమిది యంగపురువు.”
 హంస క, ఆ. గౌరవ.
 నమకు. డి. వి. అనన్యము. “ఆ. బల్లి బంగడ బొంతు
 పొల్లు బట్టలు కల్ల. కనుకు నమకు... నా నవకర్మ
 మధన.” ఆం. భా. ప్ర. గంగ, నిల. అనన్య
 మైవది, నవకర్మము కానిది. (శ. ర.)
 నమకు. డి. వి. ఆ. శ్రీ. న. శ్రీ. అన్యవ్యయంగా
 తెచ్చు. (వా) వి. అన్యవ్యయంగా తెచ్చుమాట
 (వా) (వా)
 నమకు. డి. వి. (నమకు థా) అన్యవ్యయంగా తెచ్చుట
 నవ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. వృషభాదులకు బట్టిన
 ముట్టరంధ్రము; 2. అభరణాదు లంచుకు
 బట్టిననాసికారంధ్రము.
 నవ. సం. వి. ఆ. న. ముట్టరంధ్రాడి, నవ్యము. పుం.
 ముట్ట; నానము.
 నవ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. ముట్టరంధ్రాడి పోయెటై
 ముట్ట. బట్టినయెట్టు.
 నవ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. ముట్టరంధ్రాడి పోయెట్టు.
 నవ్య. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. ముట్ట; 2. బత్తాదుల
 ముట్టయెట్టు.
 నవ్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. ముట్టనువదిలెంద్రుక;
 2. ముట్టరంధ్రాడి నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నాసి
 కకు పిశకమైనది; 2. నాసికయందుఁ బుట్టినది;
 3. నాసికయం దున్నది.

నవ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. నవ్యము.
 నవ్య. సం. అన్య. (అభావమును నెలపుము) లేదు;
 (లేదు, లేవు, లేదు) “చ. నిలకడ నున్న వాని
 ననా శస్త్రము నానీ ..” శకాం. క, ఆ. గతి,
 సా. ఆ, ఆ. ర.

నవ్యము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ముట్టయెట్టు; 2.
 చంద్రవంతపురాణాల్లో నొకడు; యెలాంటి
 కండ్రి. (ఇతడు నవ్యరాజ్యమును బాలించి
 అగ్రవ్యవహారమునికాదున నవ్యుడు తెలిసి
 యెట్టిదినినలక కానిదియై జొందినవాడు)

నా

నా. డి. వి. అనన్యదర్శకము. (నీనిక ప్రశ్నమాదిధి శ్రీక
 వచనముల “నీకు, నీనీ, నవ్య, నమ, నన,
 నాచేత” తెలుదలగునామములు, బహువచన
 ముల “నీమ, నీమ, నీమ, నువ్వు, నుమ,
 మాచేత” తెలు దుపములు అగును.) “న.

నాచిచ్చువివరం బానునామ క్రమాల్గుదాతుక
 ప్రబంధమునకు. గళాక్రమం తెల్లీ దనన.”
 ఆమ. గ, ఆ. గౌ. “డి. నీమ భవ్యయోగ
 నరసి బరించుడు ..” శ్రీరం. 3, ఆ. గౌ.
 డి. అన్య. దు. “అనన్యభావపునకు కుమార్నా
 ద్విర్యకరమము. “నీ. దక్షిణ గంగ నా
 దగ్గయు నొప్పియనదావరియు...” భార. ఆది.
 ర, ఆ. గౌ. గై. 3, ఆ. గౌ.

నాంచారు. డి. వి. (త. నాచ్చియారే.) 1. కేవల,
 అనువారు. “నీ. తోడు శ్రీరంగనారాయ
 తోడఁ గూర్చిలిల కొరయూరునారాయ శేరి
 నరసి.” శ్రీరం. మా. గౌ, ఆ. గౌ. ప్రబంధ
 ఆరగ; 2. శ్రీ. ఆదుది. “నీ. పాం బొయిండు
 గౌ. యాశ్చిపానమున, కూలినారాయ
 పాలిండ్లయందుకములు, పూచేత్తన నిలింక
 వాటులయను, మెక్తమెక్తన నజలేత కొత్త
 కొనుడు.” భార. ఆ, ఆ. గౌ.

నాంది. సం. వి. త. శ్రీ. 1. అనందము, నంతో
 వము; 2. పెంపు, నవ్యుడి; 3. కర్తావ్యమున
 చేయుచేనాశ్చిరము; నాకుముందు దుంగ
 కర్తము పరింబంధునవచ్చు; 4. కేవలం బ్రాప్త
 ముల లాగునవారు చేయునట్టి యాశ్చిరము;
 5. భేరి. (శ. ర.)

నాందీకరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నాందీశ్వర
 లను పరింబంధుడు, నాశ్వరయగుడు; 2. భేరి
 మొదలగుమంగళవాద్యములను వాయింబువాడు.
 నాందీముఖము. సం. వి. ఆ. న. వివాహములకు
 పూర్వము పిత్రాదులను గూర్చి చేయుటకువచ్చి
 ప్రార్థనము.

నాందివాది. సం. వి. నీ. పుం. = నాందీకరుడు.
 నాందీశ్వరము. సం. = నాందీముఖము.
 నాగటిచొంకురు. ద్వ. వి. (నాగటిచొంకురు-)
 కటిగొట్టు, రాంగలికి. (శ. ర.)

నాగటిచొంకురు. ద్వ. వి. నీక, కానీ.
 “క. కన్నియతలమాళిక నన్నాగటిచొంకురి
 యలిమకు నిలికి, తెచ్చిది నత్తుకొని చని, యన్ని
 యుడు రక్షణమియడ నల్ల దిడుకొనియెన్.”
 రామా. గౌ, ఆ. గౌ.

నాగటిచొంకు. ద్వ. వి. (నాగటిచొంకు) నాగటి
 పలక, నాగటిగొడగ. (శ. ర.)

నాగటిబోడు. వై. వి. (నాగలి+బోడు) వారా
యందుడు, బలరాముడు. "ఉ. లాలసగీకాం
పనుడు రాత్రిన నాగటిబోడు నైవె గెం,
గేలసె గుడుంచి బలగెల్లుం బయిండినలంక
నెలకోక, లాలినవాడు..." య. ౧, ఆ కరా.
నాగటివాలీ బోడు. వై. వి. బలరాముడు. పంక.
జేప. ౨౦.

నాగలి. వై. వి. టా. (నం. లాంగలి) దున్నెడు
సాధనము, లాంగలము. "ఉ. అతడు నాగలి
నై లివయ్యంకమండి, యేటివివస్థన కంకయం
నెగిసియుండు, హస్తీకాత్రి .." ఉ హరి. ౧,
ఆ. ౧౦౪ పదము. ౨, ఆ. ౧౦౪.

నాగని. జే. వి. దానవమున వడ్డీగా నిడుదానము
"నీ. అవడీకొమ్మకొమ్మ నలవారయ్యుపాకి
నాగనవ కడుగుదానము కొంక." పాంచా. ౧,
ఆ. 3౯.

నాగనరు. జే. వి. నాగిని, వృక్షవిశేషము. "నీ...
నాగిని నాత్రిన నాగన రేలగం, గేరు .." ఆం.
భా. ద్వి. ౨౨.

నాగెలు. వై. వి. టా. (నం. లాంగలి) హలము
"క. అయనయ్యగ్గావ్యుంక, దాయుడు నాగర
ముఖలో బడక దొలగంగా, నాయక నవనరు
నాగెటి, చాయను ఋషధమ్మ అమర నవరించు
కటిన్. అవలా. ౨, ఆ. ౫, పండ్లా. ౪, ఆ. ౧౧౯.
నాగెలు = నాగెలు. "నీ...పీడి దున్ను, నాగెటి
మొలక బిచ్చనావాదిప్రతాపం లవ్వరు లొందునీ
యభుము..." భార. ఆను. ౫, ఆ. ౫౮, ఆం.
భా. ద్వి. ౨3౨.

నాగేరు = నాగేరు. (నీ, అక్షరం.) "క.
అయకమునెంగల గని, నాంచాయను దొడుక
మెలు నయమాగ్గాలి, ప్రాయస్కప్తాధోక్తి.
క్రిచ్చాకునీ మనము లోలకమైయును దాయన్."
ప్రబంధ. ౨౩౮.

నాగిగోను. జే. వి. (నాచు+గోను-సార్వము) 1. అవహించు; ఎత్తికొను; లాగకొను. "ర.
ఉలంకయందు గంధవడ నొండొకకొండన
గోదెనాగముక, బలంగులరేడు దమ్మగొని
లోపులెం గిటవడి చూడె గామలయు
నలంగ జేరివయ్యు ద్రావి దకావకునందుం బద్య
బల విడిచిది నాగిగోని పోయె వికారమునీతి

వదలిన్." రామా. ౨, ఆ. ౨౧౯. భార. ద్వి. ౨,
ఆ. ౨౫; 2. వశముచూపును. "ఉ. రంగదువార
క్రియగరక్కెనంగంక తెలులంబునై, భంగ
మొనర్చి మనముపాలెండు బల్లిడి నాచి
కొన్నరాకాగ్గాంగము కెట్ల నిచ్చి..." నిర్వ. ౧,
ఆ. ౪౧; 3. అణచు. "క. మున్నెను మన
నలందిన, ప్రస్తునిభినితంబు నణచి శ్రమవారి
కడుక, తెన్నునగె మంచుమలనంచునాచిని
ప్రవహించు మునుదిబిదిన్." పాంచా. ౫,
ఆ. ౧3౧.

నాచికోలు. జే. వి. (నాచి+కు థా) అవహరిం
చుట "ఉ...వల్లంబు దంపణ మొటి నైంభవ,
ప్రాణము నాచికోలు వరపాల కలంబుగ మర్చు
కృత్యమే." భార. కల్ప. ౧, ఆ. ౪౯.

నాచు. జే. ప. క్రి. అవహరించు. "ఉ. పిడు
గదన్న నాచునయవి క్రము నాచినవాడు
నెగ్గి." ఆని. ౨, ఆ. ౧3౨. దళా. ౨, ఆ.
౪౧౧. వి. దొంగ. "నీ...నాచు నా దొంగ
గయ్యు ప్రాచి యవయ." ఆం. భా. కృ. ౪౫;
2. నీటిలో త్రట్టెడునీగ. నైవాలము. "నీ.
దొంభుజతమెత్త నాచునీవలగంపు కలికల్గన
దాలు గండుమాల" నీరా. ౧, ఆ. ౫౨, ఆం.
భా. ప్ర. ౧౨౫.

నాచునీగ. వర్ణ. వి. (నాచు+నీగ.) నైవాలక.
"నీ. నడచినదిదంబెంబడలంబు ముదుర బంబుక
నాచునీగలంబె తెగ నొనంగ." హరి. ఉ. 2,
ఆ. 2౪. ఇట్లే నాచునీ. గె. వై. ౨, ఆ. ౫.
నాచునైవాలము. జే. వి. (నాచు+నైవాలము) నాచు
యల నుండుకలారినయ్యను. "వ...నీవర్ణ
నాచివారింబులలో మనకముల చదివినక
నంపరించునాచునైవాలము గాంచి మేను
బంపొంగ..." ప్రబంధ. ౧౮౨.

నాచుడు. జే. వి. త్విప్రబంధమునీగము "నీ...
న క్షుణ్ణు ముట్టుదులట్టుకునినన నాచుడు .."
హంప. ౪, ఆ. ౧౨౯.

నాచువన్నె. వర్ణ. వి. (నాచు+వన్నె) నాచు...
రంగ కలవప్రదిశము. "నీ. ముత్తెలగుదిట్ల
ను క్షుణ్ణగ్గ నాచుంబుల కరకంబు నాచువన్నె,
నిండువన్నెలు...నీ. మొదలగా వల్లలు ధరించి
ముదిక లత్తుడు." ప్రబంధ. ౨౩౨.

నాటియే. డి. న. క్రి. (నాటు. ధా. క్రి.)

1. గ్ర. య్య. "క. అంతఃకేతుల గంగా నందనుడు కర్తవ్యములు నాటియైన కల్యణం బాంధ్ర ను కర్తవ్యం .." భార. భీష్మ. ౧, ఆ, ౨౮౧. భార. ఆర. ౩, ఆ. ౩౨; 2. పాండియ. "గీ. పెరిటియ్యం నాటియే బౌద్ధ గమము." పారి. ౧, ఆ. ౧౩౬. ప్ర. భా. ౧, ఆ. ౧౨౦.

నాటు. డి. ఆ. క్రి. 1. గ్ర. య్య. "ఉ. బాంధ్రమన రిక్తమిది బాంధ్రమే కమవండి మూకతో, బాంధ్రమే చూడక... బాంధ్రమిది మంది బాంధ్రమే, బాంధ్రమే నీయైన మూకే గమవీరకారణమే." రామా. ౩, ఆ. ౩౬. భార. ఉద్వే. ౪, ఆ. ౪౦౩; 2. పాండియ. స్థిరమ. "క. నుమన నాటియే మామలయిన పెద్దయ్యం పామలయిన పెద్దయ్యం బుద్ధిపా." భార. ఉద్వే. ౨, ఆ. ౩౨. భా. ౧౦. న్యం. భా. ౧౦౪; 3. కలంగ. బుద్ధియ. "చ...కృష్ణ మనమయ్యగోత్రమే గంధము పుట్టే పెద్దయ్య మే మూలమన బుద్ధియ బాంధ్రమే నాటియే గంధం బుద్ధియ మేమే." పారి. ౧, ఆ. ౧౦౦. పాం. ౩, ఆ. ౧౦౩; 4. ఆంధ్ర. కలంగ. "ఉ...వాని పెద్దయ్యం బుద్ధియే బాంధ్రమే నాటుపు పుట్టయందు గావన." వి. భు. ౩, ఆ. ౧౩౮. ద. భా. ౪, ఆ. ౧౪౯. న. క్రి. 1. గ్ర. య్య. "నీ ..అతః కలంగి, కులకరానము ద్రిశుంధం బుద్ధియే నీ బాంధ్రమే పెద్దయ్య నాటియే మేన." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౪౬. ఉ. పారి. ౩, ఆ. ౩౦; 2. భూమిలో పెద్దయ్య లోకన వానిని పాంధ్ర. "గీ. నాటి మందారకన్యలు తోటులను." భీష్మ. ౧, ఆ. ౮౩. మ. ౧, ఆ. ౩౪; 3. లక్ష్మణయ్య. "ఉ . అనంత శేవల్యనందము దానియందు మది నాటుయ మనము నివర్తకమే." భీష్మ. ౨. ౪౦. ౨. ౪౦. ౪, ఆ. ౩౩, 4. కలంగ. "చ .. అనంతపాంధ్రము నాటియే నాటులయెలమి బుద్ధియే బుద్ధియే భార్యలు మందయ్య నిందిన పుష్పవృద్ధి నడి పెద్దయ్యమధిగతియ్యని ముద్ది నాటయెలమి." చంద్ర. ౧, ఆ. ౩౩. వి. 1. రంధ్రము గండి. చంద్ర. ౧,

ఆ. ౩౩; 2. కలంగ. ద. భా. "గీ. పంజర నాటు లేర్పడిన మేనల్లుడి కలంగి మంది మందియలతోడ." య్య. వి. ౩, ఆ. ౯౧; 3. నాటుయ. పెద్దయ్య పెద్దయ్య పాంధ్రము (పుష్ప). అనంతమంద నాటు మునిగి; 4. భూమిలో పెద్దయ్యలకు లోకనవారియందు భాగము, మంద. "గీ. నమన చతురశ్రపుష్ప మానాటు గలిగి, భగవంతులకన్యకల ప్రకార, కలంగము నాటులకు గోయ్యలయలకు, మంద నగంబు విధుమయ్యగోత్రమే పెద్దయ్య." పరా. ౧౦, ఆ. ౧౦౩.

నాటుయ. డి. ఆ. క్రి. (నాటు+కా.) 1. పాండియ. స్థిరమ. "నీ. పాంధ్రము లోకనంబు ప్రకరణం బుద్ధియే నాటుయ దృష్టత నాటు కొనయ, నాటుయ దృష్టత నాటుయొద్దయ్యకు భగవంతు వద్దయ్యకు దర్శనంబు." భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౪౩. వి. భు. ౩, ఆ. ౩౪; 2. కలంగ. నంధ విం. "గీ. కలంగయన నాటుయొద్ద, పాటు మది బిట్టయిన పాంధ్రమే." మ. ౨, ఆ. ౧౪౪. వి. భు. ౧, ఆ. ౧౪౪; పాంధ్రమే, బిట్ట పాంధ్ర (వా.)

నాటుయొద్ద. డి. న. క్రి. (నాటుయొద్ద ధా. క్రి.)

1. అనుభవం. "గీ. కలంగ మందయ్యలకుంబు ప్రకరణం బుద్ధియే నాటుయ దృష్టత నాటుయొద్దయ్యకు భగవంతు వద్దయ్యకు దర్శనంబు." భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౪౪; 2. పుట్టయ, కలంగ. "నీ అయ్యలకు కలంగియన నాటుయొద్దయ్యకు భగవంతు మది లోకనంబు నాటుయొద్దయ్యకు." ద. భా. ౪, ఆ. ౧౪౪; 3. పాండియ కలంగ. "క .. నాటుయొద్ద గలిగయన నాటు కొనయ." అచ్చ. మం. ౯౧.

నాటుయొద్ద = నాటుయొద్ద. 1. గ్ర. య్య. "క...నాటిగ నీటియలు నాటు కొద్ది యయిన పెద్దయ్య మిండు .." అచ్చ. య. ౩౩౪; 2. (పాండియ కలంగ) "ఉ. నాటుయ గమ్యమామి మందయన నాటుయ నాటుయొద్ద నా, భగవంతులకు మిండు బుద్ధియొద్దయ్యకు .." ద. భా. ౪, ఆ. ౧౪౪.

నాటుయొద్ద డి. ఆ. క్రి. (నాటు+కా.) పెద్దయ్య పెద్దయ్య పాంధ్రమే పాంధ్రమే పాంధ్రమే పాంధ్రమే

“చ. కరికర మాత వచ్చుటకును నైపుణ్యమును నుండుట కి; తక్కుర ముఖాన బొమ్మగల జానపదంకము నూది వత్తునెడ, దరజయనాంక కాంతర, కాంతియె కామని నాటునీటి చిన్ను రదవదాకబద్ధలక పూటెనో నా జనునైపు నుండునె.” తు. సం. ౧౨౩, ఆ. ౧౮౨.

నాటునీటు. చే. ఆ. క్రి. (నాటునీటు.) జనించు, పుట్టు. “చ. భువననాటనాటమున గ్రహవ న్ముద నాటునీటి చిన్నునగవునెత్తులం గలచి చిక్కినయపువదంతపుమోతు, యన రదనాళి యింటావరి..” కాళిదా. ౧, ఆ. 3౧౦.

నాటువడు. వ్య. ఆ. క్రి. (నాటునీటు.) తెను, నజుండునము “చ. చిరముగ నొండువత్త నర సింహానికంటెకు చెడ్డవే శిరంబులగ నాటు వడ్డణుల బోధపుకంటెకు చెడ్డవే...” తు. సం. ౪, ఆ. ౩౬.

నాటిక = నాడు. (నాడునాటిక—సాధ్యమున) చేకము. “క. అన్నారెయ నొడయండు నలు, అన్నా రుచి నీవు కోన కరుణించినచో, నన్నా యన్నాడిక యన్నన్నా యానగోన కాలు వట్టిక చెప్పుమా.” అచ్చ. అయో. ౧౧౦.

నాడు. చే. వి. టి. (నా. నానం, నాన్.) 1. చివనము, రోజు. “క. మీటు గలరాజునిమల, నాటికి నేత్రుర వధింతు నరుకరములు నో, నాటి కుచై యనంతక. నేటాడెన గ్రులంబునియల నెల్లనె.” భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౪౦౩, భార. అది. ౧, ఆ. ౮; 3. అనినము. “గీ. నాడు వధి నాడివంతయు నేడు చేయు, నట్లులున్నాడు మొనకల నవిలనుకుడు.” భార. ద్వి. 3, ఆ. ౩౪, భో. ౨, ఆ. ౧౩౮; 3. సమయము, కాలము. “చ...కని పుట్టిననాడె యాచిన నాడు నాత్తన నవ్వు డెంబగజేరక...” భార. అది. ౪, ఆ. ౧౬౬, భాగ. ౯, స్కం. ౬౬౯; 4. అనయము, అకాలము. “క. నేడివేడి మాట వ్యర్థమందు నైవక కర్తరంధ్రులతో, నూడికెంకి కామయము న్నక్కి మనంబు నొచ్చి నిడు నే నాడు వృషాలపుత్రి మది నమ్మి వరించిరి గాక యెత్తుయి, నే డొక కాలువరు మును నీటిలు నేయను నాటదోజునె” భా. రా. అయో. ౩3, ౪౯. ౪, ఆ. ౧3౨;

5. ఎవల, చేపట్టకము. “గీ. నేడు రామనాడు నిమ్మలం నిమ్మకాయత్తు మంతయు నది..” భార. అది. ౧, ఆ. ౧౧౫, వై. క. ౫, ఆ. ౯౦; 6. చేకము. “ద్వి. నాడెల్ల నేరెడుకామ నాటిన్, నాడొక్కనాడే నడువేయఁ బోయి...” తు. రా. అయో. ౧౨3. పు. తు. సం. ౧, ఆ. ౫3; 7. ప్రచేకము. “ద్వి. పురుషుల చేక మతో పుణ్యనీరములు, నరుకుతం బగునాన్ల నాన్లకు గడచి.” ద్వి. మాత్య. పూ. ౨౨౧౬; ౮; 8. జనవదము, కత్తె. “గీ. నాడు నా జన వదనానుభవం బగు...” అం. భా. ద్వి. 3.

నాడునాడు. చే. వి. టి. (నాడునాడు) చివనము, ప్రచివనము. “క. అత్తకురంగంబుల కెల్లకన్న యెత్తుగా, నని నిర్వి యాగియొం ద్రియంబున నామెడ నాడునాడికిం, చేరి వసించుచుండ నడచె వనకప్పులరానివాని గాన.” భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౬౩. కాళి. ౨, ఆ. ౫౬. “క. భాదివి నాడునాడికి, వేదధ ముల విరులభక్తియయంబుతో, వైవోభవార ముల భూదేవోక్తముఁ గొప్పెన నందినె నియ తయి.” భార. అది. 3, ఆ. 3౨౨.

నాడెకాడు. వ్య. వి. (నాడెమునాడు) వైఖ్యండు. పాం. వి. మాన. ౨, విల. కాడెము కలవాడు. (క. ర)

నాడెము. వై. విల (నా. నాకమ్.) శ్రేష్ఠమైనది, మేలైనది. “క. పాడియం బంబయం గలిగి నంకవీరులునోపారాబుధులతో, వేడిన నెల్ల చోటు ల్రధిమకుగ భానుడు శిశుభానుడుగ, నాడెను మునరానిమరారము దూరము నీయ నొకయెన్. నా.డెను యాతె కారదవంబుల నిర్లభమాక్రికృతిన్.” పాండు. ౪, ఆ. ౪3, అచ్చ. బాల. ౨౮.

నాటాయి. చే. వి. (నాటునీటు.) నాటునె న్నుగా నుండుటాయి. (నా. విదళిల. దీనిని త్రొక్కిన అచోటు నొప్పి కలుగును అని క. ర.) నాట. చే. న. క్రి. (అనుభాతువుయొక్క వ్యతి రేకత్వాధరము) అనక. “చ. కొలది యెంబంగ కిట్టికలంబుతో ముకం దగు నాక...” భార. అది. ౫, ఆ. ౨౦3. కాళి. ౧, ఆ. ౧౧౧.

నాగలి. నం. వి. ఇ. పుం. నాగపల్లి వివాహంకముగ
వివరణకాన చేయుచున్నారనిచేయు. "నీ.
లొలుపు వివాహం నాగలిగొప్పములు నచ్చి."

కళా. 3, ఆ. ౮౩.

నాగము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నర్తకము;
2. ఆనాగము.

నాగవతి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. దేవతాస్త్రీ;
2. ఆర్పుడు.

నాగవదుడు. నం. వి. ద. పుం. వేలుపు. ఇల్లె.
నాగవదుడు. మె.

నాగి. నం. వి. క. పుం. వేలుపు, దేవత.

నాగి. నం. వి. క. స్త్రీ. దేవతాస్త్రీ.

నాగి. దే. న. స్త్రీ. 1. శేవనముచేయు, నాలుగో
రావి లోగడు. "నీ. నుకాదినిజనువ్వుని
ఫలనశీలవంతుడై ద్రవ్యభక్త నాగి నాగి." అను.
౧, ఆ. క. గ. పా. ౪, ౬౦; 2. తాను,
స్వలింగము. "క...ధర్మగ లిచ్చియొక
నిగులు నాగియనిగలములు నాలుగైతల నిడు
గొని కడగెన." నా. ౬, ఆ. ౨౧.

నాగులము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) గలనలంబు
మెనది.

నాగులి. నం. వి. క. స్త్రీ. 1. నర్తకికీ; 2. తెల్ల
వాడగుకీ.

నాగుత్తు. నం. వి. ఆ. పుం. 1. పుట్టు, పల్లీకము;
2. కొండ, వర్షకము.

నాగేతుడు. నం. వి. ఆ. పుం. పుట్టరానివలె, ఇంద్రుడు.

నాగ్రము. నం. వి. ఆ. పుం. మెనదియూతెనక.
వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) వక్రమంబుమెనది.

నాగ. వై. వి. ఆ. (నం. నాగి.) 1. పూజ్యము.
(చూ. నాగైక్రము); 2. పెద్దది. (క. ర)

నాగిండు. వై. వి. (నం. నాగి.) శీఘ్రము. (క. ర.)

నాగిశివము. నం. వి. ఆ. పుం. ఒకానొక మొక్క.

నాగిశివరులు. వై. వి. బ. (నం. నాగిశివరా.)
ధాన్యవిశేషము. "నీ. నాగిశివరులు పెద్దంగులు
కురువులు భోజనస్థియములు రాజములు ..
కాలి. నీ. ధాన్య మెరుగుడు.....సం. వి.
మాన గి..

నాగిగొప్పడు. ద్వ. వి. ఒకకాలిగొప్పరుకీ. "నీ...
నాగిగొప్పరులు మానాగిగొప్పరు." భట్టా.
3, ఆ. (క. ర)

నాగిచూడుడు. నం. వి. ఆ. పుం. నాగిచూడులు
శివమృగము భూమిచూడులుగ గలవాడు -
శివుడు.

నాగిజము. నం. వి. ఆ. న. 1. సింహురము; 2. భగ
రము, వంగము.

నాగిశివక. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. మునీశు.

నాగిదారి. దే. వి. ఒకకాలియొద్దతెచ్చు. (క. ర.)

నాగిశివడు. ద్వ. వి. పెద్దనరేడుకీ. (క. ర)

నాగి. దే. వి. నాగిపల్లి. (క. ర.)

నాగిపడగలపండ. వి. వి. స్త్రీకంకభూమినిచేయు.

"ద్వి. భూమరం బుననాగిపడగలపండయూను
శేర సింహుని నీవండ." ద్వ. భాగ. ౧౦. (క. ర.)

నాగిపడగులు. వి. వి. బ. పాముపడగవలె నుండు
కర్మభూమినిచేయు. ఆం. భా. ద్వ. ౧౦౮.

నాగిపూని. వై. వి. (నాగిపూని) నాగిపల్లి

నడచెడిముక్తేదను. (క. ర.)

నాగిపువ్వుము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. పువ్వుగము

పొన్నకీ; 2. మెంక, చంబముకీ; 3. నాగ

శేవరముకీ.

నాగిమెంకెర. ద్వ. వి. ఒకకాలిపర్వుము. "నీ. కల్ల
వంబున ద్రవ్యపల్లవానల నాగి మెంకెరము
చొట్టమెంకెరము." ద్వ. ౮. ఆ. ౧౦౦.

నాగిచ్చు. వై. వి. నాగిపల్లి నడచెడిముక్తేదను.

"నీ. నాగిచ్చునాని నాగిచ్చునాని యనంగ నాగిచ్చుని

రంటి నాడు మెనది." ఆం. భా. ద్వ. ౧౦౮.

నాగింపుము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. అభివయస్త

నిచేయు; 2. చిత్తగనిత్తుములాని నర్తకార

బంధము; 3. మల్లబంధునిచేయు; 4. వక్ర

నిచేయు. "చ...నాగింపుములు బాగాంధు

బులు .. అనుచేర్చి గలపుట్టుములు గట్టుకొను.."

ద్వా. 3, ఆ. ౨౦౬.

నాగిలెక్రము. వై. వి. పొన్నుచేసిన మంత్రిగ్రాత

మెనదిచ్చుచేయు. "చ. కరమున నాగిలెక్రమును

గ్రాతమున స్తుతమొని యొప్పుగా, నరుడుగ

బోగరా లొకతె యచ్చుచేరి యుచుండె

గ్రహ్యునె." కళాం. ౪, ఆ. ౯౮. కళా. ౨,

ఆ. ౪౮.

నాగిభూషణుడు. నం. వి. ఆ. పుం. శివుడు.

నాగిబల్లి. వై. వి. ఒకకాలిబల్లికీ. ఆం. భా. ద్వ.

౧౨. బ. ధాన్యనిచేయు. "నీ. ముదిగంక్రము

నాగడులై ఓగెడులై ఖడ్గదీపాలు వెలవ
చాలు. గీ. ఆది యగుచేర్లుగలగున భక్తిని
యింటునుడు....." హంస. ౪, ఆ. ౧౨౮.
ప్రబంధ. ౧౧౨.

నాగమసారి = నాగపుసారి. "మ. నరలం సూర్యున
కొల్పుతోడ బుభుక్షువుల మేలున మ్రోముతో,
గర్భం నాగమసారి ప్రోలు దిలుగంగా అంకురై
దూర్వముతో, మొదలుగా గడు నొప్పె నాక
బలి..." వేం. మంచ. ౪, ఆ. 3౭౦.

నాగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పాము, త్రాడు; 2.
పాతాళలోకమున బీరుం దివ్యబర్హతారిని చేయు
(ఆప్తనాగము - అనంతుడు, వామనీ, కృష్ణుడు;
కంభపాలండు మరీకుడు, భద్రుడు; మహా
భద్రుడు, కర్కాటకుడు); 3. వితుల; 4.
కొండ; 5. పేరుము; 6. చిలగొయ్య; 7.
జేమామందిరి ఉపవాయువులలో వాగ్యురముం
డుంకుటవాయువు; 8. గ్రహము, 9. నాగ
శేవముళి, 10. పుష్పాగము, పొన్నుళి; 11.
ము నైళి. న. 1. తగరము; నీనుము; 3. ఒకానొక
కరణము. (శ్లోకం); 4. అగ్రహణకర్తవ్యము.
వి. (ఆ. ౪౪, ఆ.). 1. కొండల నంబంధించి
నది; 2. కూరము; 3. (నమానము ము క్షరవ
మై నభయము) శ్రేష్ఠుడు. (ఉదా: పుష్పాగము,
పుష్పాగము. మొ.)

నాగము నై. వై. వి. భద్రమధ్యముళి. (౪. ర.)

నాగరంగము. సం. వి. ఆ. పుం. నాగింజి.

నాగరక్షకుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ౧౩౯. ఆ.) 1. నగర
ముడు పుట్టినవాడు; 2. నేర్పరి, ప్రసిద్ధుడు;
3. నగరదర్శనములు అలవడినవాడు; 4.
దొంగ; 5. శిల్పి.

నాగరము. ఉభ. వై. వి. స్త్రీ శిరోభూషణము.
(వా.) సం. వి. ఆ. పుం. 1. నాగింజి; 2.
కనుము, మోము; 3. నేరముళి న. 1. పొట్టి;
2. ఒకకాలము నైళి; 3. రవిబంధునిము; 4.
ఒకానొకరికి. (సంస్కృతభాష యాలికిలో
ప్రాయబడును.) "గీ. భటుమలండు నాగరని
ప్రస్తుతుముగ, మరదీకులికాళేఖ లాసెట్టి,
యర్ధ-తాగడుగ్రంథ మత్యాదరమున, బాట్టు దళి
యింప బోధించు నట్లయందు" కాశీ. ౬, ఆ.
౪౪. వి. (ఆ. ౪౪, ఆ.) 1. నగరమున బుట్టి

నది; 2. నగరమున నున్నది; 3. నగరమునకు నంబం
ధించినది.

నాగరి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. ఒకరికి; 2. భర్త
వానిస్త్రీ.

నాగరికుడు. సం. వి. ఆ. (ఆ. ౪౪, ఆ.) 1. నగరము
ముడు నియుక్తుడు; 2. నగరమున రక్షించు
వాడు.

నాగరుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. పొరుగు; 2.
మగనిబోధకుడు, జేవరుడు

నాగరుకము. సం. వి. ఆ. పుం. నాగింజి.

నాగలోకము. సం. వి. ఆ. పుం. పాతాళము.

నాగవడిగలు. వై. వి. ఆ. కర్మభూషణము.

"నీ. మొనపాటుములై ముందిననాగవడిగలు దిగ
కొచ్చు దొడిగ దిగ తెచ్చు. నీ. తానర..." రా.
వి. ఆ. ఆ. ౪౪.

నాగవరి = నాగవర్తి. (పెద్దొకరి కుదిగాడు చేయు
సంస్కారము చేయు. కొండలు దీనిని వివరగాడు
కొండలు నాలవగాడు. బరింజురు.) "ఆ. అంబు
దినవక్త్రుయం లై నయంత నాగవరియను
నొనర్చె మృత్యుండు." ఇందు. ౩, ఆ. ౬౬.
అం. భా. ద్వి. ౧౭౮.

నాగవర్తి సం = నాగవర్తి.

నాగవర్తి. ఉభ. వై. వి. (సం. నాగవరి.) పెద్దొకరి
కడబడిగాడు చేయుసంస్కారము చేయు. "క.
తగల ప్రాణయును దీటిచి, నగవులకు లై న
తెలుక వారలనా దొ, కృష్ణ నాగవర్తి నేయగల,
బగదప్రతుపురిలోగల బగదకు తెల్లన్." య.
౪, ఆ. ౧౧౪. రా. చ. 3, ఆ. ౧౭౪.
సం. వి. ఆ. స్త్రీ. కమలపాకులగ, కామాలిళి.

నాగవాసుడు. ఉభ. వై. వి. 1. గంటలోనిది, గంట
ప్రతిము. "గీ. నాగవాస మన గంటా ప్రతిక
మునకు చేళ్ళలకు లేన వికళ్యాభ." అం. సం.
నా. ౨౪; 2. గొడ్డెము తగిలించుట లేదు
కొనలు చంది దిరించిన యనుభవము. "చ. కలం
మెఱుంగు గొట్టతఱిగొట్ట మున్న నాగవాస
పుం, గొట్టల కానవా గొట్టమొక్క దనల్కొని
..." చంద్ర. ౧, ఆ. ౯౧; 3. కేళ్యానము
వాసు. "నీ. నకుతాకలై వెల్లునాగవాసుడు
నూడి మహిమ నొల్పుదొయి నే మందకె." సా.
౨, ఆ. ౭౩. అం. సం. నా. ౨౪; 4.

లోకము చేశము. "ఆ. నాగవాన మనగ నామ
హా చేకాబునము చేశమున నందిశే." అం.
నం. చావ. ర. అము. ౪, ఆ. ౩౪. నం. వి.
ఆ. పుం. నాగలోకము.

నాగశ్రీ లిపి = నాగపల్లి. 'క...ముదిముల, శ్రీ
మిగుల నవల నాగశ్రీ లి మొవర్చున్.' ముకుంద
౩, ఆ. ౨౯౬.

నాగనంధము. నం. వి. ఆ. న. సింహారము
నాగనరము. పై. వి. (నం. నాగనరము.) 1. పాముల
వా దూరదేవియ్య. "శీ మిహిచదంబుగ బాముల
మొంగె దూర, భోగిరాజులు నర్తించ నాగ
నరము." శ్రీ దా. ౨౨౪, 2. పాముల కానం
దము గలిగించునర్చుచున్నాము. "శీ...అలకంబి
చనియె, నాగనరముల మ్రోత యన్నగరి
కుడు." శ్రీ దా. ౨౧౯. ఆం. భా. ప్ర. ౧౨౯;
3 నవ్వాయి. "ద్వి. కంఠాక్షములు మారగలు
నాగనరము, అందితకుచాచాచాములు నరము."
ద్వి. నల. ౨, భా. ౫౪౯. య. ౪, ఆ. ౧౫౮.

నాగనర్చుము నం. వి. ఆ. పుం. 1. పాముల కానం
దము గలగతేయము నానించుము; 2. పాముల
వా దూరదేవియ్య. "క. నాగనర్చుచునీరనర,
నాగనరరాళ్ళుది విభవ నానారాగ, ప్రాగల్భ్య
ప్రకటనగా, భోగములై యాదేక్షాప్య భోగం
ద్రింబుల్." శ్రీ దా. ౨౨౦.

నాగాంతకము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. గరుడపక్షి; 2.
కెమలి; 3. సింహము.

నాగారి. నం. వి. భ. పుం. 1. గరుడపక్షి; 2. కెమలి;
3. సింహము.

నాగాశనము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. గరుడపక్షి; 2.
నాగి. నం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. ఆదేవుడు; 2. పాతాళ
లోకము; 3. ఆదనువర్చుము; 4. నాగజాతిశ్రీ.
"క. నీగుణములు దొల్లియు నాగీతములుందు
విని..." భార. అపి. ర. ఆ. ౧౩౧. పుం. శీతము.
విల. (గృ. నీ. గృ.) పాములు కలది. (పుట్టమొ.)

నాగిని. అశ్వ. పై. వి. (నం. నాగిని.) లోకాంతర
గతయై జీవత మొనములైనవ. (శ. ర.) నం. వి.
ఈ. శ్రీ. 1. గల్లకర్ణుక. "శీ...నాగిని యగు,
గల్లకర్ణుక..." అం. భా. ద్వి. ౬౬; 2. నాగనరు,
నావురుక. "శీ...నాగిని నావురు నాగన
రులగ." అం. భా. ద్వి. ౬౬.

నాగు పై. వి. (నం. నాగి) పాము. "ఆ. నంది
యొప్పుగిత్త నాగులు పొమ్మలు..." నాన్. ౩,
ఆ. ౩౯. ఆం. భా. ప్ర. ౧౪౬.

నాగుబాము. ద్వి. వి. (నాగు+పాము) త్రాచు.
"శీ. నాగుబా మన ద్రాచ చన నదే దనర్చు."
అం. భా. ప్ర. ౧౪౭. అచ్చ. నం. ౫౫.
నాగుపక్షి గోస్త్రగులు. పై. వి. బ. పాముపక్షిచోరిక
గలకర్ణాధరలు విశేషము. "శీ...చెవులనాగు,
స్త్రోగులు మెరిగిన్నుచచ్చదములు నవర..."
పేం. కుం. ౧, ఆ. ౬౧౪.

నాగులపక్షగులు. పై. వి. బ. పాముపక్షిచోరిక గల
కర్ణభూమిచేషము. "చ...చెప్పునం, దోలకెడు
నెత్తికాట్లు తెరిచుచుచే నీవలమునికంపునా,
గులపక్షగల్ రహిం దగ నోకొం దగుయింటరి
లోయ దుద్ధరిగ." భవం. ౪, ఆ. ౨౦౨.

నాగుపు. పై. వి. (నం. నాగి) పాము "శీ. మును
చూచెడిమీటి నాగుపును లోకె." భీమ. ౫, ఆ.
౭౦, శ్రువ. ౭, ఆ. ౧౫౪.

నాగేంద్రము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నర్మరాజము;
2. శివహి; 3. గజశ్రేయము; 4. విరాటకము.

నాగేందము. నం. వి. ఆ. న. ఉపరత్రాణము.
నాది. కీ. వి. (క. నాద్వి.) శ్రీ. "శీ. కలిక బలిక
దేవెల గన్నకల్లి, నానీ శక్తిసయద్విలోహన
యిల్లు, చక్కమెప్పులమాచులర్చుకన్ నాది."
శ్రీ దా. ౧౨౯.

నాట. నం. వి. ఆ. పుం. రాగవిశేషము. "కా...
చాళాయం గొనగొళ్ల నీ నలనకల్ వాయించుచో
నాటనక, మేకం తెనుగుది విన్న మెదలం
నీవంటిమిం తేని..." శాన్. ౩, ఆ. ౫౭, హం. ౫,
ఆ. ౧౨౪.

నాటకము. నం. వి. ఆ. న. 1. శృంగారవీరరసములలో
వీరరసము ప్రధానముగా నుండి ప్రభావచరిత్ర
మును వెలుపుచు అయిదు మొదలు పదివఱకు
అంకము లందువచ్చుకర్త లంభము; 2. నర్తనము.
"దండనము...గోపనర్తన" నీ వృత్తకందరవీణ
శ్రీదించుచున్నాటి వెన్నాటకం తెనకాబున్న
లక్ గల్లకర్ణుకల నల్లకల్ల కలంక
నెవ్వెముకాచిల్లి శోభిల్లి..." పాపం. ౪, ఆ.
౭౭; 3. చరిత్రము. "శీ. పుండరీకాక్షునకు
కూలితొన రిచ్చ, నంయములు చూత బదరి

కాశ్రమమునందు నాగ విందు ముంగురుపుర
నాటకంబు; తొమ్మిదివేలలకుండు నేయు
జనము. ౨. హరి. ౩. అ. కిం; ౪. కడప
పాఠము. "ఉ...నామగమలమై వలసి
నాటకముల్ కుడియించి నుత్తర, కామిని
మోడము గలంగరమము గృహయం
ప్రియంబు దా, నేమియు నాటక యట నిన్ను
వివరింబు నవ్వఁ జేర్చె..." హరి. ౧, అ. ౮౯.

నాటకసాల. వై. వి. (నం. నాటకశాల.) నాట్య
శాల. "చ...చేచేయ నాటకసాలమేనై,
నిలువున నాడుచుండె..." నాట్య. ౧, అ. ౬౩.
నాటకీయము. నం. విలా. (అ. అ. అ.) నాటకనం
బంధమైనది.

నాటకము. నం. విలా. (అ. అ. అ.) నటనము.
నాటకము. నం. వి. అ. పుం. నృత్యము.

నాటి. నం. విలా (న. వి. న.) నటించువాడు.

నాటిక, నం. వి. అ. ప్రి. ఉర్రూతలను లగడివృత్తి
కార్యములలో నొకటి (ఇది నాటకంకములు
కలిగి ప్రిపాత్రవలకముగా నుండును. ఇందలి
కథ కల్పితమై యుండును. నాటకంకము స్థిరప
లికుండునరాదు. నాయక అంశకపురసంబంధ
గాని సంశితవ్యాప్తుక గాని అంబు నవామరాగ
యగురాజవృత్తిక, ప్రాథమ్య నృత్యంకశాకయం
నగునెద్దభార్య యుండవలెను. ఇందు వృత్తి
వై.)

నాటికము. నం. విలా. (అ. అ. అ.) అభినయంబు
అనెను.

నాట్యము. ఉత్త. వే. వి. మల్లవిద్యయందలి వివర
లలో నొకటి. "చ...అంధ్రదేశ దేశ నాట్యము
...మొదలగునదునాటక వివరము..." ప్రబంధ
కిం; నం. వి. అ. న. 1. నృత్యము; 2. నృత్య
శిక్షనాధ్యక్షక మగునాట్యము; 3. నాటకాది
దశరూపకాభినయము.

నాటము. నం. = నాటము.

నాటా. హిం. వి. మల్లవిద్యయందలి (క. ర.)

నాటి. నం. వి. ఈ. ప్రి. 1. నరము; 2. గడియ
కాలము; 3. నాటకము; 4. ఈశ్వ; 5. కాడ,
నాటము; 6. గొట్టము, ల్రిం; 7. మోసకాని
నడక, మరయు; 8. ఒకకాలిగఱకళి; 9. వాక
కళావృత్తికములలో నొకటి; 10. ఇద, సింకళ,

మనమున్న అనుమానమునాటలలో నొకటి
(యోగ.)

నాటింధముడు. నం. వి. అ. పుం. — గొట్ట ముందు
వాడు-కంసాలి, మల్ల కాటము.

నాటికీలము. నం. = నాటికీలము.

నాటికీలము. నం. వి. అ. పుం నాటికీలము.

నాట. వే. అ. ప్రి. 1. నాట్య, నృత్యము. "గీ.
నాట నృత్యంబు దొరికిన నాటి ననగ, నాట
ననమట కర్త నా నాగభూమి" అం. భా. కృ.
౧.౨౨; 2. విలాస, భండీకరుడు. "చ. జనపరి
వేడినూపుట భుజములు ప్రదీప్తి యురంబు
బండ్లి యాననములు వాడి నామములు నాటి
శతాంగము లాడి యుగ శ్రేష్ఠములు నాటింట్.
..." కళ. ౨. అ. ౧౦౦. మ. ప్రి. కాశీండు,
నీడిండు. "చ. అనలంబు నాడుచుం జనుని
నాడుచు రాక్షసు నాడుచుం గవ్యనినీలం
చూడుచుం ధనమప్రేక్షలు దోడుచు..."
కళ. ౧, అ. ౧౨౩.

నాడె. వే. వి. నడుము నూరికొండ నుంచి నేనెడు
సారివారుసాధనమిచ్చెను. తురి. "గీ... బంబు
యచ్చులు చరిగింజ యూడిత చిడునప్పులు
చుండె నాడె ల్రిం." నాట. ౨, అ. ౧౧.

నాటకము. నం. వి. అ. న. రూపాయ లోగున
నాటెము

నాటకమై. వై. విలా. (నాటకముకమై) నాటెము
కలది. (క. ర.)

నాటకము. వృ. వి. (నాటకముకనాటము) నాటెము
కలవాడు "గీ. చేరెడువిద్యులయొరెయిలో
విడువని గోలొగి నేమలనాటెగని" కుడికా. ౨,
అ. ౧౩౬.

నాటెము. వై. వి. (నం. నాటకము.) 1. శుద్ధదీనా
రము. (మందిరమునరగానెండి బంగారముల
మిల్ల అని క. ర.) "గీ. నాటె మునగను శుద్ధదీనార
మొప్పు" అం. భా. ద్వి. ౨౩౩; కు. ౧, అ.
౧౧౦; 2. మంజులక. "చ. అడలండు దాళ
రాని నిరహస్తిమెయిం దుర్రెట్టుదాని...అంబ
రా, నడుపులుదాని మెలియదీనాటెము దాని
మృత్యుదలయ..." కు. ౧, అ. ౨౦౧; 3.
ప్రవృత్తి, ధనము. "చ. నడచడి గల్గెనాడు
కడునాటెము చే గలవాడు..." నాట. ౧, ౧,

ఆ. ౨౦౬; ౩. కాగరక. (౪. ర.); 5. (వస్త్ర తల) యోగ్యత (ఇచ్చి పుచ్చుకొనుట యందలి యోగ్యత. (౪. ర) విజ. 1. కుంజాలము; కుబో చురుడు. "శీ... కాశిము చొక. శీ. గోనలు తియ్యంబు కాకు తిన్నుది బాగు చొక్కటం బు తెలయు కుంజాలవహుశ్చ" అం. భా. కృ. ౧౪; 2. శ్రీమత. "శీ. కందిలో శేకుచావల గలిగవట్టి నానెత్తుగోతులులతోడ నందినట్టి భావరూపుని శీ గేలై నైలానమునకు." చర. ఆ. ఆ. ౧౪౦.

నాణ్యము = నాణెము. (ప్ర. వ)

నాళము. దీ. వి. బ. ౨౨౬. "ఈ .. కొల్లినచేదసాచ లో, చచ్చుచేతనాళముల దమ్ములు భూమిల మయ్యెల బుక్కా." రా. వి. ఆ. ఆ. 3౪.

నారి. దీ. వి. 1. శ్రీ. "క. భూతులపోరికమున గో, వ్రాతముగార్తము వికర్తముచనవు, నా రుల గారిండుటయును, శ్రీలిం బునిచ్చునకని పెం పొచ్చు న్నసా." భా. ఉపా. ఆ. ఆ. ౨౬. చూ. నం. భా. ఉపా. 3౩౩. గ. ౬౧, ఆము. ౫ ఆ. ౪౩; 2. భర్త. "క. ఆతడు పుచ్చునిదీ యకు, నారి! నీలంబుభాగ్యనంపకు గనియెన్." చర. పూ. ౧, ఆ. 3౧; 3. కన్న. "శీ. సార్వత్రిక శ్వేదముకరందనచిక మయన, పారికరాజులు భారోదకాదికి క్క, మగుడు నాక్షకరపుర్వ నరిక యిల్లు, నారి రవి యిచ్చి బ్రహ్మణ మ్మటుండు." కాశిందీ. ౫, ఆ. ౧౦౮.

నాళుక = నారి. (నారి+ఉక+సార్వమున.) శ్రీ. "ఈ. కాకరచేరు వెచ్చి రథసంబంధ దర్శియై తానె నూచి యూ, నాళుక త్రోవ చూచగ నంబునకుం బు... అవశ్యకతానమై నకుం బుచున్." భా. ఆ. ఆ. ౨౦౩. ఆం. భా. ద్వి. ౨౦౮. [కుంకరాడు.

నాళము. నం. వి. ఆ. పూ. (ఎత్తు పెం. వారి) నాళుడు. నం. వి. ఆ. పూ. 1. సాళులు; యజ మాకుడు; 2. భర్త పెరిమిటి; 3. ప్రభువు విరిక; 4. ఇంద్రుడు.

నాచనాచుక్రియ. నం. వి. ఆ. శ్రీ. ౬. కాగోక రాగము. (నం. శీ.) "శీ... కం, రాగోరణము శేఖరంబి తోడి పరాళి నాచనాచుక్రియ కాట..." చాం. ౫, ఆ. ౧౨౪.

నాచము. నం. వి. ఆ. పూ. 1. పద్మిని, ప్రాంత; 2. ప్రణవనాచము, ప్రాణవాయువు నాచుల యందు పుచరించుటవలన గలిగినపద్మిని. నాచారు. దీ. విజ. (హం. నాచార్.) 1. దీన, దరిద్రుడు. (చా.); 2. చిక్కినవాడు, కృశించినవాడు. (చా.)

నాచించి. నం. ఆ. శ్రీ. ప్రాంగ, నాచముచేయు; "శీ. గంట నాచించినవికాన గండులేటి. పెంజుయచందాన..." కళాం. ౫, ఆ. ౫3.

నాడు. 2. వి. (నం. నాడు) పద్మిని, చచ్చుడు. "శీ. నాడు పెంజులొగంటలనాడు వివిక, చంట నీయుర మూక చంట దగున్." సా. ఆ. ఆ. ౪. కళాం. ౫, ఆ. ౫3.

నాడుకొను. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (నాడుకొను.) పద్మిని చేయు. (చూ. నాడుకొల్పు.)

నాడుకొల్పు. ద్వి. గ. శ్రీ. (నాడుకొను భా.) పిరం గులు తొలుకువాని) ప్రేల్చు. పద్మినిచేయు. "మ. కుబీ దీర్చి పింజుదారులు నములిస్తాం కునస్తాములై, యవలత్యాపలు కోలల క్షమిది నచారాన ముప్పొంగి ద, క్షనవహ్నియకవాట పాటనకాగాధోద్యముల్లక్ష్యస్త్రీని యొక్కొచ్చుడి నాడుకొల్పిరి దిగాశ్రీబుల్ కడుం బెల్ల లన్." రంగ. 3, ఆ. ౫3.

నాదీయము. నం. వి. ఆ. పూ. 1. తిల్లి, కాళము; 2. నైవేద్యమైతి; 3. వానరము, ప్రబుళి. న. 1. సైంధవలము; 2. సానిరాంబము. విజ. (ఆ. ఈ. ఆ.) 1. నదీసంబంధమై నది; 2. నది యందు పుట్టివది; 3. గ్రహించదగనిది; 4. అదే యముకానది, ఇంద్రుడగనిది.

నాదీయ. నం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. తక్కిరితి; 2. నీరు ప్రబుళి; 3. నీలనరేడుతి; 4. నారింజి; 5. చాణముతి; 6. కాళనరేడుతి.

నాధము. నం. వి. ఆ. పూ. ముఖరద్రాడు.

నాధుడు. నం. = నాధుడు.

నాన. 2. వి. (నం. భాగవత క. క. నాన.) 1. సిగ్గు, లజ్జ. "ఈ... నరినాన గోలకనాన నేల లో, నానె బంబు నీక మరునాన నునిది విడు నాన యె కున్." విజ. ఆ. ఆ. ౨౩. ఆం. భా. ప్ర. ౧3౩; 2. నంకోరము, పెరిపియుట. "ఈ... నలల దుక విరాటుకడ వంటలకా కయ నిజుడుడు"

బృహస్పతి యన నాడు పేడి పయి నాన
యొంకరయి లేక నీవు నృగల మనస్తైర్య
యొంది..." భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౨౦౦.
భార. ఆది ౩, ఆ. ౧౩౩; ౩ ఆపమానము.

"ఆ. భువనర్థమృచ్చయనిది బాంబాలభూనాయ
నందు దనకు నాన చేయరాక నువ్వంది..."
భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౩౦౨. ౪, ఆ. ౨౪౦.

నానలైలు. దే. వి. (నానక+లైలు) 1. నాన
దియ్యము "నీ...అర్హికుండుల ముమయ నాన,
లైలు నాన..." ఆం. భా. ద్వీ. ౨౫౩; 2
భవ్యునివము. "చ. కొద్దెరవయ నానలై,
అమకులు చేననుకులు.. నీ కొనంగెదన్."

తన్న. ౩, ఆ. ౩౩; కాశీ ౩, ఆ. ౧౦౫.
నానగండ. వై. వి. (నాన+గండ.) సిద్ధమాలిన
వాడు. "చ. నీకేర్రానల ముద్ది విజ్ఞునిగెదరు
కొంపజులొరలు నానగండలై." పాండు. ౫,
ఆ. ౧౦౨. పాం. ౫, ఆ. ౨౦.

నానమియ్యము దే. వి. (నాన+మియ్యము) నాన
లైలు (క. ర. వా.)

నానా. సం. ఆవ్య. (తెలుగున సిద్ధమనానలైలు
దయనగానే యందును) 1. ఆశీశము. "క.
నానానిధిపాకములుగ, నానానిగి శీనీ..."
పాం. ౨, ఆ. ౧౨౨; 2. దివిధము, పెక్కు-తెలు
గులు కలది. వి. ఆ. స్త్రీ. 1 నరవర్తి; 2. శర్లి,
జువ్వి; 3. మాకురు.

నానాడు. దే. ఆవ్య. నాడునాడు ప్రతిదినము
"క...ఇది, నానాటి కనంతనాంబములు గురి
యన్." పాం. ౩, ఆ. ౧౨౨. కాశీ. ౧, ఆ. ౧౧౫.

నానా దే. ఆ. స్త్రీ. తడియు, అర్హిమన. "ఆ. తడినె
నాన నుగం దనరు నాన్సొ బయ్యె నకులు
నాన్సొ..." ఆం. భా. కృ. ౯౧, ఆము. ౪,
ఆ. ౧౨౨; 2. దిరకాలము తడియు. "కా. దాన
తాగగడతక్రమై దొలినతక్రం బంబుధార
నదా, నానందర్శికై ర్విహంబి చను మింటన్..."
ఆము. ౨, ఆ. ౪౨. భా. రా. క్షిప్రం. ౩౯౩.
3. ఇంక, ఇగురు. "నీ. పిట్టముదత్తున శిర
పంటి నునుపేన నాన నూనియ నింది నలంక
పెట్టి." ఇందు. ౨, ఆ. ౧౫, వి. స్త్రీ. కంకభూష
నివము. "నీ...కంకభూషనివ. నీ. మాన

గురికంటు పెదనూలు నాన తీగె, కంటపరి
కంటె యం చరగాను..." ఆం. భా. ద్వీ. ౧౪౦.
నానకొత్త దే. వి. ఆ. (నానకొత్త.) స్త్రీలకంకా
భరణినివము. (వా.)

నానకొది. దే. వి. (నానకొది.) కంకాభరణ
నివము. (క. ర.)

నానచే. దే. ప. స్త్రీ. (నాన భా. చే.) నానకేయు,
దిర. లము తడుపు. "నీ. అలయదేనియ నానిది
యెలక గట్టి, శర్మరానీజములు నుధాకాన
భూమి, భావనాడు విత్త మొదలుపెరుపేర,
పెదలొనంబు భూలోడిపెనని పది." పాండు.
౩, ఆ. ౧౯౧. నేను. ౪, ఆ. ౫౩.

నానచేట్టు. దే. వి. (నాన+చేట్టు.) స్త్రీకంకాభరణ
నివము. "నీ...నన్నకాటుకరలు నాని
నామంబులు నానచేట్టు." తుళ. ౨, ఆ. ౩౩౨.

నానడి దే. వి. (నాన+ముడి) 1. జువ్వుతి, కం
పదంతి. "నీ నానడి నాగను నానడి నా
గను నయ్య నాగను జువ్వుతి దనయ్య." ఆం.
భా. ప్ర. ౧౧౨; 2. పాపెత, లాశ. స్త్రీ.
"చ. వింటలేక యంట గెలిది రవ్వ గెల్లు
నును నానడి నానడి నానడి నానడి మెన్." సా.
౨, ఆ. ౨౫౯. భా. ౪, ఆ. ౦౩.

నానడు. దే. వి. తడిసినది. ఉదా:—నానడు
శీల. (క. ర.)

నానడువాన. దే. వి. (నానడు+వాన) విడువక
కురిసిపోడిపోడినకులవర్తము. (క. ర.)

నానపు. దే. ప. స్త్రీ. (నాన. భా. చే.) చలువ
చేయు. (క. ర.)

నానపుగొండ. ద్వీ. వి. (నానపుగొండ) పాన
త్వర్వతము. "చ. నానపుగొండరాచూరివాలిక
చూపునివాళిలు దనరె....." కాశీ. ౪,
ఆ. ౧౨౪.

నానపుడు. దే. వి. నాన్పు. (వా.)

నానబోర. దే. వి. మాంసము కలతోడ్డు. (క. ర.)

నానడి = నానడి ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౨.

నాన్సు = నానము. (ఎక్కువగా తడుపు) "చ...
గొడుగుల గాలి: చూర్చి చుట్టి కొలలతోడన
పాన నాన్సు చేర్చడ తడి సుఖము..."
ఆము. ౪, ఆ. ౧౨౯.

నాయకుడు. సం. వి. ఆ. తుం. 1. ప్రియము, భర్త;
2. ప్రభుత్వ; అధిపతి; 3. శృంగారరసాలంబు
పురుషుడు. (వీరు మత్స్యరు: పతి, ఉపరు, వైశి
కుడు. అందు పతి అనుమానము; భృష్టుడు,
శకుడు అని నలు తెలుగులవాడు; 4. సాధారణ
నాయకుడు. (అలం. వీరు శీరోదాక్షుడు,
శీరోద్ధతుడు, శీరలలితుడు, శీరశాంతుడు అని
నలుపురు.); 5. వేనాధిపతి. విలా. (అ. యితా. అ.)
1. పొందించువాడు; ప్రాప్తుడు; 2. నడుపు
వాడు; 3. ముఖ్యుడు, ప్రధానుడు; 4.
ప్రేమిడు

నాయకు. జే. వి. (శా+అన.) తండ్రి, జరకుడు.
"నీ. అల్లు నాయకు యయ్య యను దండ్రీ, యను
నన్న యను జువాఖ్యై కా నగనిశేళ." అం. సం.
మాన 3. భార. అది. ౧, అ. 3౩౩. వా? 2. ఇది
వాక్యల్య సంభోధనమునకు సంబోధ్యశబ్దమునకు
మాటుగాను ప్రయోగించబడును. (శ. ర. వా.)

నాయకు. ఉభ. వై. వి. (సం. న్యాయశ. క. నాయ.)
పాద, భర్తము. "త...కవీయ నుగము, బని
శముగ నొనరుచు దగ్గ న్నియంబున వచ్చితి నేను
గోరగా, నను జుండుతి నందు నొకనాయకు
బల్లిచు నుక్రభావలక్." భార. అర. ౧, అ.
3౩౩. వై. మ. క, అ. ౧౯. విలా. న్యాయ
యం క్తము. (వ్యవ.) సం. వి. ఆ. తుం. 1. నడపు; 2.
పొందించు; 3. ఉపాయము; 4. విలి, నయము.

నాయి. ఉభ. జే. వి. (క. నాయి. క. నాయ) మక్క
"గీ .. దొంగలు నీ నాయి, దోర్న నేర్పు గా
కది యేమి నేర్పు నేర్పు." మ. సం. ౧, అ. ౨౯.
సం. వి. శా. స్త్రీ. దిక్కు.

నాయిక. సం. వి. ఆ. తుం. 1. భార్య 2. రాజీ
ప్రస్థ; 3. శృంగార రసాలంబవస్త్రీ. (ఈమె
నీయ, పునయ, సామన్య అని మూడు తెలు
గులది. అన్వయభేదములు:—స్వాధీనవిశేష, వానక
వల్లభ, దురభోక్త, విద్యుల్య, ఖండిత, కల
హంకరిత, ప్రాశీతభర్తృక, అభిసేక.)

నార. జే. వి. 1. బల్లులము; నారబల్లు. "ఉ. నారలు
గట్టి కూర లశంబుగ నుగ్రచంబునాఁ దప్పి,
భారమున గృహం దయవలెనాఁడు. .."
భార. అర. ౨, అ. 3౩౩. అం. భా. ప్ర. ౧3౧;
2. తెల్లవెచ్చము. "క. వీరుద్దమిథునశేషన,

వై రలిపతి యేయ దుస్థి హరితవ్యుధి వై నా
రుడయఁ జొనుమరించిన నారములు మొదల అనం
కు లలి మించెన." అను. క, అ. ౧౧౧; మవల.
౨, అ. క3; 3. తాటివట్టు, జునుము. వాని
కడకు. "క...మౌళి దలగు లకురించుటవై,
నారలు గావలె నని..." తుక. ౨, అ. 33౮.
శివ. సా. ౧౯3.

నారంగము. సం. వి. ఆ. తుం. నారంబళి. న. 1.
కిన్నెలిరసము; 2. మల్లంగిళి; 3. నారించుడు.
నారంగుడు. సం. వి. ఆ. తుం. 1. నిలుడు; 2.
కవల కెల్లలలో నొకడు.

నారకము. సం. వి. ఆ. తుం. నరకము. విలా. (అ. ౪4౨.)
నరకనంబంభమైనది.

నారకీయము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) నరకనంబంభి.
నారవీర. ద్వ. వి. (నార+వీర.) నారతో నేనుబట్టు.
"నీ రంగనంబునాడు తెంగాత్రులు ధరించు శృం
గారవలి నారవీర లాగా." ఉ. రా. ౨, అ. 3౩౦.
(ఇట్లే నారబట్టు)

నారకెల్ల. జే. వి. (నార+కెల్ల.) నుక్కనెడము.
"అ. వీరచింత్రు కెల్ల నారకెల్ల... అంటు వారి
తెల్లం బంచి యెచ్చి." ద్వ. ౧, అ. ౨౪౦.
నారకట్టు. సం. వి. ఆ. తుం. దీక్షితుల. (శ. ర.)
నారణమెట్టు. వై. వి. (సం. నారాయణమెట్టు.) దక్షి
నిశము. (శ. ర.)

నారదబ్బు. జే. వి. (నార+దబ్బు.) 1. నారంబళి.
"నీ...నారద బ్బునగ నారంగాధిధానివై ప్రబలు
చుండు." అం. భా. ద్వ. కృషి 2. ఒకపిను
నుదబ్బళి. (శ. ర. వా)

నారదము. సం. వి. ఆ. తుం. 1. నారంగము, నారంగళి.
"రుగద. తనమధ్య దగ్గ నారదమున నీగ్రహములు
కునకురంటకంటకములు రావధురములు." ఉ.
రా. ౩, అ. ౩౧. ద్వ. యము. క, అ. ౨౩౧;
2. దర్శకనిశము. "న ఇద్విధంబున కునకీన
సంపదంబు నేమను...నారదంబు అభిధానించి
...పాశుపతంబు లెక్కి పాశుపతంబు లెక్కి
నిమగ్నం బతిక్రమించి నిమిషంబున." ఉ. హరి
౧, అ. 33౭.

నారదుడు. సం. వి. ఆ. తుం. ఒకానొకపిన్ని. విలా.
(అ. ఆ. అ.) 1. భావమునిచ్చువాడు; 2. బుము
లిచ్చువాడు.

నారాచు. దే. అ. శ్రీ. (నార+చాచు.) (భయా
దికముచే) కట్టుబట్ట తొలగ. "మంచాచురము.
అలంతులయ్యు జూరచు నృకాచు తెనబోడు అ
బృలారినెక్కు నూకి నారాచాచివాడ కాని నే
దలంపులచాచుక శ్రీ దాచకాచిలోన నందు..."

కమ. ఆ, అ. ౧౨౩.

నారమడి. దే. వి. (నార+మడి.) నారతో నేసినట్లు.
(శ. ర. ఇది మడి కురిసవచ్చును వా.)

నారము. నం. వి. అ. పుం. 1. జలము; 2. అప్పుడు
పుట్టినమాడు; కర్మకము. న. 1. నరసమహాచాము;
2. భాగము విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నరసంబంధమైనది.

నారట్లు. దే. వి. అ. ధాన్యవిశేషము. "చ... మె
ముద్దలు చానచాలు నారట్లు రాచుచానాలు .."
ప్రబంధ. ౧౧౭.

నారసము. వై. వి. (నం. నారాచు.) 1. శరము,
కాణము. "క. చేరి వికట్టునకరి నోక, నారసమున
గూర్చి కదిసి నరపతి జొంజెన్." భార. విరా. ౫,
అ. ౨౯౩. భార. భీష్మ. ఆ, అ. 3౩; 2. కాణ
విశేషము. ఆచర్యమునకాణము. "చ... శరంబుల
శరంబుల ద్వంద్వము... నారసంబుల నీరసంబుల
జేయు .." విక్ర. ౪, అ. ౯౦౮; ఉ. రా. 3,
అ. 3౪౪; 3. చారసాధనవిశేషము. "చ .
కాంకి నారసము నాదిక గర్భసాధనంబు ల,
మియు నునునూరక జేసికొని నేర్పున నేగిరి
మ్రుచ్చునొద్దనన్." చక. ౯, అ. ౩౭౩.

నారసంహారము. నం. వి. అ. పుం. నరసంహారతారము
ధరించిన విష్ణువు.

నారాచము. నం. వి. అ. పుం. 1. కాణము; 2.
ఇనుకాణము; 3. గంబుము, కాళియానులమీద
చ్రాయంపాధము; 4. నీటియెనుగు; 5. దుర్గము
నారాచిననారాచే. (క. రి. భక్తము.) "కా ఘోరాశం
దనరేణి దోరి వినుకాచేణిత లాశీకులకే,
నారాశం దగటూర్చి వీరభక్తసన్నాహంబుతో
జేరు..." బహు. ౧, అ. ౫౧, చంద్ర. ఆ, అ.
౩౯.

నారాయణగోళ. నం. వి. అ. శ్రీ. ముప్పదిరెండు
నల్లంబకరాగములలో నొకటి. "నీ. గోళ నారా
యణగోళ వసంతవరాళి పుష్పాగవరాళి శంక;
రాధరణము..." ప్రబంధ. ౯౩, హంస. ౫,
అ. ౧౭౪.

నారాయణగోళ. నం. వి. న. పుం. పక్షివిశేషము.

నారాయణము. నం. వి. అ. క. 1. ఒకానొకలెంబు;
2. తెలియనియెడలకలలో కడవడి.

నారాయణి. నం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. లక్ష్మి; 2. దుర్గ,
పార్వతి; 3. శక్తి; 4. ఒకానొక శ్రీరాగము.
"గీ... నారాయణియును, గ్రహక నిరుపదిసాల్లు
శ్రీరాగములును" ప్రబంధ. ౯౫, హంస. ౫,
అ. ౧౭3.

నారాయణియుము. నం. విణ. (అ. అ. అ.) నారా
యణ సంబంధమైనది

నారాయణుడు. నం. వి. అ. పుం. 1. విష్ణువు.
"క. నారము లనగా జలముల చే రయనం
బనగ నెలవు శ్రీరాగ నాచో, నారము లయ
నం బగుటను, నారాయణుడ జెందు, జనుల
నన్నుఁ గిటిచి." భార. కాం. ౩, అ. ౪౭౧; 2.
నారాయణుడి. (నరనారాయణులలో నొకడు.)

నారాళంబము. నం. వి. అ. పుం. 1. మంత్రశ్రేయము;
2. విక్రమశతలసాహస్ర మగు చతు న
పాత్రము; 3. అగ్ని, నిర్భు.

నారాళంబులు. నం. వి. అ. పుం. వి. విక్రమశతంబు.

నారి. ఉభ. వై. వి. (నం. నాచీ. క. క. నాచి.) వింటి
యల్లెత్తాడు. "గీ. అత్తుడు విట్టప్పచెట్టి వారాయ
మాపు, నారె నూర్చి వికారవకారె నూర్చి,
కాడనేనె దదీయవత్తులంబు, రానువు
దమెనుకరకరలొప్పుతుండు." రామా. ౪, అ. 3౩,
అం. భా. వి. ౨౭౧; 2. నరము. (నూ. నారి
కుజపు.) నం. వి. ఈ. శ్రీ. 1. మనసశ్రీ,
అడువి, 2. భార్య. "నీ. తా నారి మై యెం
డగా నజా చాక్రజ గమిని భారతి నేర్చుకరియి
యెంత." కు. హం. ౩, అ. ౧౭౫. [(నా.)

నారింజి. వై. వి. (నం. నారంజి.) నారంజముళి.
నారికదము. వై. వి. (నం. నారికేళి.) 1. కొవ్వెర
చెట్టు. "గీ. నారి కదమనంబు నారికదమునద,
జేయఁ దలచె దేమె చిగురువాల, శంబరా
నురారి జిగింపుచున్నాడు, తగిన నీవ చాలఁ
దలవరదు." సాంబో. ౪, అ. ౨౧౩; 2.
కొవ్వెరకాయ. (నూ. నాల్కదము.)

నారికాయ. ద్వ. వి. (నారి+కాయ.) అల్లెత్తాటి
కాయకుమలన చేయించు కరిగెడుకాయ,
కెణము (శ. ర.)

సారివజ్రము. ద్వ. వి. (సారి+వజ్రము) నరముమీద
వేసినవజ్రము, వాచీ ప్రణమ. (క. ర. వా.)

సారికెదము. తై. వి. (సారి+కేళి) కొచ్చెరవెట్టు.
“చ...అరుణంపు జొంద్రములసారికెదములు
వల్లవట్టిమంజునబోడుం తెలంగభవసాహృత్
శీతభరత్తురక్షక, భగవదనుకరిం బ్రకటభార్య
యిం నిరతులై వాల్లె నాన్.” అమ. ౧, ఆ. ౧౪,
అచ్చ. మం. ౨౩.

సారిశేషము. సం. వి. ఆ. పుం. కొచ్చెరవెట్టు.
సారుచే. జే. క. శ్రీ. నాచేశ్వరము. (క. ర.)
సారుచే. జే. వి. వృక్షవిక్షేపము. “నీ సారుచ నుర
కొన్న వారిమమన బొన్న శిల్పి మామంగులిల్లు
వెలియదుగు” నాం. క, ఆ. ౧౧.

సాము. జే. వి. నాములై విత్తవములు ఒక్కగా
పర్తి వెలిసింపిన మెలకలమునామము. “నీ కల్ప
వృక్షమునాముల్ల చడి నన్నది...” శ్రీరాధా. ౩,
ఆ. ౧, ఆం. భా. ద్వి. ౩౧.

సాముశోయు. జే. ఆ. శ్రీ. (సాము+శోయు)
నాములై ఒక్కగా విత్తవములు పర్తి మెలకలు
వెలిసిండు. “ఉ...కత్తూ, వర్తికతోన మైం
బులవర్గము కామండు నాముశోయగన్.”
నిర్వ. ౮, ఆ. ౩౧, భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౩.
(ఇట్లే: సాముశోయు. శివరా. ౧, ఆ. ౩౧.)

సాలవోలము. ద్వ. వి. (సాలం+వోలము) చతుర్థి
కులము, కూర్చోలి. “నీ వోలుల సాలవ
వోలముదాయముల శేలకొం జీగరావ శేల
యొనగు.” కువల. ౩, ఆ. ౯౩.

సాలవోలమువాడు. ద్వ. వి. కూర్చుండు. “నీ
కూర్చ నాయుబులు శోలిం సాలవోలమువార
టన్ గాపు లలి కుల్ల...” ఆం. భా. ద్వి. ౨౮. ౨. (ఇట్లే
సాలవజారివాడు. భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౧౮.)

సాలవవాడు. జే. వి. (సాలం+వాడు) 1. చతు
ర్థుడు, సాలవవాడు; 2. కూర్చుండు. “ఉ
శారిత్రవృక్షత్త మగు బ్రహ్మజలంబున బుట్టివట్టి
నో, నావవాని తేయ దగవా యవంబోవ
దిగిత్తురాళిలో సాలవవాడై బహుభవంబుడై
మనుమందు భువనో, లాలవసే భాత యొక
నవ్వుచిహ్న మెనుంగి వెండియన్.” ఉ. రా. ౧,
ఆ. ౨౮. (తైరింబరములకు నిది యుదాహర
ణము.) ఆం. సం. మాత. ౨; 3. నాణగవత్తరము

వాడు. “ద్వి. బ్రహ్మసాలవవాడు మరమునా
నుడు, బ్రహ్మచే వరములు బహిషవాడు.”
రు. రా. వా. ౨౩. పు.

సాలాయకు. పిం. వి. తగనిది, లాయకానిది.

సారి. జే. వి. అల్పకృత్యము; నీచపు బది. “ఆ. హరి
సారి తేవీ గుల్మపుంబి చేవీ, తేవీ పెట్టు నాలు
మెచ్చనెచ్చ, లేమిం జిక్కుచిగురి వేమాణు
కట్టును...” కేతున. ౧, భా. ౩, పాండు. ౩.
ఆ. ౩౧; 2. కవటుము. “రగడ నవలు కేడిన
మెఱుగి తప్పుడు నారి నారివంబు ముట్టును.”
సారి క, ఆ. ౧౩; ౩. బరివశనము; వేరా
కాళము. “నీ నరి మెమానకు దమ్మ నరి
యంటిమా కుననంబులో మెలంగ నారి
యయ్యె” చతు. ౨, ఆ. ౪౯. వి. 1. కుర్చి
కము, అల్పము. “నీ కుర్చిల రసంపుగులమున
బుట్టింది తెమగులమును బుట్టి తెచ్చెం గాని పుల్ల
నిధిని నిన్నుం జొంద్రంబుభాగ్యంబు నారిల్ల
మేల నాకు నిచ్చు” మల్ల. ౩, ఆ. ౧౨౮.
స్వా. ౩, ఆ. ౧౧; 2. నిజముగానిది, కల్పయెనది,
“చ...లొద లేనినారియేచ్చు లేచ్చుచియల
నమనంబున... తెచ్చుటద్దంబులు నోక్కి...”
స్వా. ౩, ఆ. ౨౮, విచ్చ. ౧, ఆ. ౧౧; శ్రీ.
వి. తేలికగా. “నీ బ్రహ్మచే మనుచిచ్చు
బ్రాణింబుకముల నారి యాడుదు నొంటిలే
బట్టి.” ప్రభా. ౩, ఆ. ౩౮.

సారిక. జే. వి. శివ్య, నాం. “చ...సారికలు
శీలికలభంబునందులంబులు గనుంగు...”
తై. ౩, ఆ. ౧౦౦. రాజ. చ. ౨, ఆ. ౧౪౧.

సారికేణు. ద్వ. వి. (సారిక+కేణు) 1. కృత
విక్షేపము. (క. ర.); 2. కరుణలకన్నక రోగ
విక్షేపము. “ద్వి. వరునకన్నక నీరు సారిక
చేర్చు... అదిగా నెచ్చుగలబరనాళిగము
లకు...” నవ. ౧, ఆ. ౩౦.

సారిగాలి జే. వి. మందమాంకము. “క. అని మన
సారిగాలిం, గనలుచు లోనాది తుమివశరణ
యెనో, ముఖంబు బుం తెలుల గని కళ, యని
వరుచు...” మను. క, ఆ. ౧౧. (ఇట్లే సారి
గాఢము, సారికేయె. మె.)

సారిశవము. ద్వ. వి. (సారి+శవము) 1. చచ్చము,
అల్పకృత్యము. “ఆ. ఇదియనాకు మీకు నికలేకర

దేవుడు, "నాకు మహానుజ్జోతి నీకన్న భూరి
 శుభ్రునేకు ఋష్యక్షులకు నారి, తనమతో
 సమాఖ్య మునుచు లేడు." రాముడు. ఆ. ఆ. ౮౩;
 ౨. చందము. "నీ నారితమముల మహా
 నారి యెల, యెలవాడుచు చూడుమా యెలలెల." రాజు. చ. ఆ. ఆ. ౧౪౩; ౩. మాండ్యము.
 "ఉ. నారితమము నేర్పిరిని నమ్మచు నమ్మచు
 వాడవాడ వే లాచువలెనాచులెలకులము డిటు
 వచ్చి వచ్చి రంభోళియుం తోచె మోదం బడి
 పోయెడు..." రాము. ౩. ఆ. ౪౩ (ఇది
 రెండవపుస్తకము నుచూరము.)

నారిజాతము. వృ. వి. (నారి+జాతము) కుర్చి
 తుడు; కుర్చికురాణ. ఆం. పం. మా. ౧౧.

నారిమయ్య. దే. వి. (నారి+మయ్య) 1. కుర్చి
 కము; 2. మండము. "ఆ. కుర్చిమంట యొకటి
 మొగమొకటియక యందలార యాలింది
 విడుచు, తెలివి గలనవారికెల నుండెడు
 మోగు, నారిమయ్యనడక నడక గాదు." చంద్ర.
 ౪. ఆ. ౫౯. (నైరందర్యములకు నీది యుదా
 హరము.)

నారం. దే. వి. 1. తనవ్య. "మత్తకోకిల. నావుడు
 న నుమంటలారంగ నాం కాడుకయుండి..."
 భార. స్త్రీ. ౧. ఆ. ౧౩౫. భా. రా. యం. ౩.
 ఆ. ౪౩; 2. అగ్నికాళుల, మంట. "నీ. నారంకల
 గ్రోయకన్దనానలము దడిచి, యెరగొనంగని పం
 తృప్తి యొనమొనంగ." భార. ఉద్యో. ౪.
 ఆ. ౧౨; భార. స్త్రీ. ౫. ఆ. ౨౩౯. బ. సర్వ
 జీవ్యకల. "నీ అత్తకుండ పగులులద్రాక్ష
 నిపు, ద్రిండుపు చాల నాకల ప్రేమయిడి,
 నారంకల గ్రోయభూరిమృగమూకల, బడి
 యెలకున భక్షించునది సుసం." భాగ. ౪.
 స్కం. ౩౨౮. భా. రా. యం. ౧౩౨౮.

నారంకల్లుము. దే. వి. (నారం+కల్లుము.) మాటల
 దీప్తి వాద్యాధ్వము. "క. వికరముఖుల దగుచు
 శాస్త్రులకు హితులనుజ్జీవాలం గని భూపా,
 లుడ దేక్షకత్తెరయ నారంకల్లుమునై మనంబు
 లం గవలయిం." భార. కాం. ౩. ఆ. ౨౩౮.

నారం. దే. ప. తో. మూడుకోకిలి. (నీలికృత్తి
 యందు నాచు, నాలో నలచు, నలో నలచుచుండు
 చతురు.) "చ...పది మేదియందు క్రిక్కిరి

యంగ జేసి నాంబు నేనె దురంగములన్..."
 భార. విరా. ౩. ఆ. ౨౧౯. కా. ౫. ఆ. ౩౩౩.
 వి. ఆలమము, కొనెము. "నీ ఎడనెడ నాల్గు
 నొడువ నెడలి లేవు." ఆము. ౪. ఆ. ౨౮.

నారంకూలరాటు. దే. వి. చాలికాక్రీడానికము
 "నీ అచ్చునగండ్లు జోయాలుకు దాగిరిమోతల
 నారంకూలరాటు." చక్క. ౮. ఆ. ౮౧.

నారం. "క. ధృష్టమండల మాదలగా,
 రవిమండల మడుగు గాగ రాతిలమడునాంతు
 లుకలయోజుముల, భువనము త్రివిధ మిది భౌగ
 భూమి నృపాలా." కకు. ౩. ఆ. ౨. విక్ర. ౧.
 ఆ. ౧౦.

నాల్గు = నాలంక. (లేవ్వు.) "నీ నాల్కాగ్రంబు
 వంగుట నాల్గు నల్లు, నెగుట వడనంబు గడు నెల్లు
 నగుట ..అయ్య వడనంబు." మార్క. ౩. ఆ.
 ౩౫౩. (బ. సర్వజీవ్యకల) "చ. భూలకంబు
 విచ్చి. మణిమయ నీకమధ్యమున నాల్గులు
 గ్రోయచున్నవాన్మో..." వై. ౫. ఆ. ౨౯.
 చా. భూ. ౩. ఆ. ౧౦౫.

నాల్గుడము = నారితము. (కొట్టెరకాయ) "ఉ.
 అల్లడ జేర వచ్చి భవభాన్ముడ గడ్డురెండు
 నేరితో, లేల్లముతో నాల్గుడపుడేనెము
 తోడను నిప్పునందతో...ఉత్తరక లేల్లె భిక్ష
 మున్." మార్. ౫. ఆ. ౪౨.

నాల్గుకన్నులపేల్పు. దే. వి. అగ్ని. "నీ. నాల్గు కన్నుల
 పేల్పునకు పేల్పు తెన్నుని చేసి నీ లేమియు
 జెందవచ్చు." అచ్చు కాల. ఆ. ౨. పు.
 నాల్గుకంటలయూటు. వృ. వి. చాలికాక్రీడా విశ్
 మము. ఇందు. ఆ. ఆ. ౧౪౩.

నాల్గుడు. దే. వి. (నారం+నాడు.) 1. నాం
 గవనాడు చేయునది (ఋతుసౌఖ్యము.) "ఆ.
 కలికేంద్రినారి కళ్యూత జోకనాడు, మువ
 వరియుం తెలుగునాని యనల, నాచురీతవారి
 నాల్గుడు చేసివ, యరివ గాంచి క్రమచి
 తాక్షు దగుచు." వరాహ. ౪. ఆ. ౨౧; 2.
 నారంకడినము. "నీ...మొక్క దుడయంగ
 నాల్గుళ్లుకమాడి, చూడ వెన్నార ఋతుభువి
 చాలికాని." కా. ౨. ఆ. ౩౩.

నావ. ఉభ. వై. వి. (నం. నా క. నా. క. నా.
 నానాయ్) నీడ, కలము. "నీ. నీడ నావ

యనంగ నోచ్చుచుండు దరణి .." అం. భా.
 త్ర. ౧౫౩. "తేయూర. ౩, అ. ౧౮౪. నం. వి.
 కొ. స్త్రీ. పీడ, కరణి.
 నావాశ్రమము. నం. వి. అ. పుం. పీడశేపు. భార.
 అర. ౩, అ. ౯౫.

నావి. జే. వి. సమ్యక్గవిశేషము. (శ. ర.)
 నావికము. నం. వి. అ. పుం. 1. పీడ సమపువాడు,
 కర్మధూరుడు; 2. పీడమీద ప్రయాణముచేయు
 వాడు.

నావుడు. జే. అవ్యం త్ర. (అన ధా.) అనిపిస్తుండు.
 "దుర్లభశీల. విమికారణమయ్య సామల శీల
 యర్థి విత్త లేజోయయందపు బ్రాహ్మణుండపు
 న్నిప్రతుండపు నావుడు..." భార. అది ౧, అ.
 ౧౫౪. ఉ. సారి. ౨, అ. ౨౩.

నావురు = నాగురు. (వృక్షనిషేధము.) "వ ..కన్య
 తావులు కలనాథరావులు వలది .." స్వా. క,
 అ. ౨౦౦. అం. భా. ద్వి. ౨.౨.

నావ్యము. నం. వి. అ. న. సమ్యక్, స్త్రీ క్తదనము.
 నిల. (అ. అ. అ.) నావనే బాంటుదననిది.

నాశనము. నం. వి. అ. న. 1. నశించుకేయం; 2.
 కలవడకుండకేయం; నిల. (అ. అ. అ.) నాశము
 చేయునది. (అ. ఈ. అ.) నశించుకేయంకు
 సాధనమైనది.

నాశనము. వి. అ. స్త్రీ. నశించు. (నూ. నాశనము.)
 నాశనముచే. వి. న. స్త్రీ. (నాశనము ధా. స్త్రీ.)
 నాశముచేయు "క. భవనానందపూసంభవ, భవ
 నము వదే గడలి బాయనడ నడచి మనోవివర
 మునకుం కొరబడి, భవనాశనకాటి నాశనచేరి
 గమించె." రామా. ౨, అ. ౯౩.

నాశము. నం. వి. అ. పుం. 1. చావు; 2. చావు;
 3. కనబడదు; అదర్శనము; 4. పాటిపోవు.

నాశయత. నం. నిల. (ము. స్త్రీ. ఋ.) నశించుకేయం
 వాడు.

నాశకము. నం. నిల. (అ. అ. అ.) నాశముచేయు
 బడినది.

నాశ్యము. నం. నిల. (అ. అ. అ.) నశించుకేయం
 చననిది.

నాశ. నం. వి. అ. స్త్రీ. 1. ముక్కు; 2. నోటి
 యము; 3. విరుగుకొండముకొన; 3. ద్వార
 యునై నుండుఅర్ధకన్య; 4. వ్యర్థ, కర్ణము.

నాశకులు. నం. వి. అ. పుం. ద్వి. అశ్వినిపమారులు,
 దేవని కర్ణులు.

నాసావుడు. నం. వి. అ. పుం. న. ముక్కుచేరు,
 ముక్కుపుటము;

నాసాచుణి. నం. వి. ఇ. పుం. ముక్కు. (శ. ర.)

నాసి. జే. వి. పిల్లి, మాంబాలము. (శ. ర.) నిల. నికృ
 ప్రము. (నా.)

నాసిక. నం. = నాస.

నాసిక్యము. నం. వి. అ. పుం. అననాసికస్థవి. న.
 ముక్కు; నాసిక. నిల. (అ. అ. అ.) 1. నాసిక
 యందు పుట్టినది, 2. నాసికయం దున్నది

నాసినిల్లు. వై. అ. స్త్రీ. నశించు. (శ. ర.)

నాసిలు. వై. అ. స్త్రీ. నవయ; ధీశించు. "క. ఈ
 సరణి గామకంఠాభ్యాసపరిక్రాంతి మిగుల బర
 వశ పైసన్, నాసిరి భాతుడయమై, మానము
 లోపల వాడు మరణము నొందున్." వై. ౫,
 అ. ౧౦౮. పి. శకుం. ౨, అ. 3౩.

నాశీరము. నం. వి. అ. పుం. 1. ముందు నిడుచునీర;
 2. నీనాముఖము, అనియెన. నిల. (అ. అ. అ.)
 ముందు పోవునది.

నాశీరుండు. నం. వి. అ. పుం. నీరముందు నడుచు
 యోగుండు.

నాశ్రి. నం. అవ్య. స్త్రీ. (న+అ+స్త్రి) లేదు. "చ. నిల
 కడ నన్ను వారి ననా నేస్తము నాశ్రి ధయంబు
 లేదు .." శకా. ౪, అ. ౧౩.

నాశ్రికత. నం. వి. అ. స్త్రీ. = నాశ్రిక్యము.

నాశ్రికుండు. నం. నిల. (అ. ఈ. అ.) 1. యలోకము
 లే ననుకమ్యకము కలవాడు; 2. చేపుడు లే
 డనునన్యకము కలవాడు; 3. వేదప్రవాణుని
 లేనివాడు.

నాశ్రిక్యము. నం. వి. అ. న. చేపుడు లేదనియు
 యలోకము లేదనియు నన్యకు, వేదముండు
 ప్రవాణుని లేకుండుట. [ద్రాడు.

నాశ్యము. నం. వి. అ. న. (ఎత్తుమున్నగునా) ముఖ
 నాహరిగడలు. జే. వి. అ. వాచ్యవిశేషములు. "ఉ.

ముందల నాహరిగడలు మ్రోయు భటావళి వెంట
 నంటి రానందిగము గ్రవి కయివారము
 తేయంగ..." ఉ. హరిశ్చ. ౪, అ. ౧౧౩.

నాశము. ఉభ. జే. వి. లాశము, గుడ్డుపుట్టుకు
 చేయుభిషగ్బోధ (శ. ర. వా.) నం. వి. అ. పుం.

తామరలోనగువానికాడ. న. 1. క్రొద్ది గొట్టము; 2. నరము, నాడి; 3. క ర్తిపడి; 4. రంభయి; 5. మగనడి. ఆ. పుం. జలనిర్దయము, నిరుదృక్తులు; యేర్పడినగొట్టము. (రామకాండ లోనగునది.)

నాళి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తామరలోనగువాని కాడ; 2. నరము, నాడి; 3. వాతాదివాడి; 4. చృక్షవిశేషము. ఈ. స్త్రీ. 1. (గోరగుమొదలగు వారి) నార; 2. గడియకాలము; 3. తామరళి; 4. ప్రణాళి, జలనిర్దయమార్గము.

నాళిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తామరలోనగువాని కాడ; 2. క్రొద్ది గొట్టము; 3. గడియకాలము; 4. రంభయి; 5. ప్రాయస్థము.

నాళికము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. తామరళి; 2. తామర పూవు; 3. మువ్వ, ముసీపము; 4. పిల్లనగొద్ది, నేణువు.

నాళికము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కాణము; 2. కాణపు మురికి; 3. కొద్దెరచిబ్బతో చేసినకమండలపు; 4. ఇసుకనాళము కలయెంపుము (కుసాళి మొ.)

న. 1. తామరపువ్వు; 2. తామరకంబర, దర్శనకూళాము.

నాళికానక్షతము. సం. వి. ఆ. పుం. బ్రహ్మ.

నాళిమి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. 1. తామరకంబర; 2. తామరళిలను.

నాళిలు. నే. వి. ఆ. భక్త్యర్థివేషము. "నీ ఎడలనెత్తుల చక్క. నీడి తోగొల్పినెత్తుల బానిక నాళిలు గాను నూర్చి. నీ. మహనెత్తుల యనుపెండిబట్టెర ముల; తెలిసి యెల్లారద్రు పడింపక తెలులం దాను వేషకలమింబా బుద్ధియులగొడుగుడిచి, పొదలంకమింత తెత్తులపులంగు లమరె." య. ఆ. ఆ. ౮౩.

ని

ని. ఉభ. నే. ఆడ. 1. ద్వితీయోపపదనమందు పశ్చిమి ఒక ప్రక్కయము. "ఉదా—రాముని, కృష్ణుని. మొ; 2. భూతాత్మోక్తమపురుషైకవచన ప్రక్క యము. ఉదా—దాచిది. మొ; 3. పృథివీకృత్తు పర్వతాగ్నిమన పశ్చిమ ప్రక్కయము ఉదా—చేయని, వ్రాయని. మొ; 4. గొప్పదములకు ద్వితీయా ద్యైకవచనము పదమనపుడు పశ్చిమము. ఉదా—రామునిచేత, రామునికి. మొ; 5. గలంబారక తులకర్పధారయనమూపమందు పశ్చిమి

యోగము ఉదా—తెల్లని. మొ. సం. అర్హ. 1. అధికము. అధికయము. ఉదా—నీరము. మొ; 2. అభావము, లేనిది. ఉదా—నిద్రము. మొ.

నింజ = ఇంజ. నే. ఆ. స్త్రీ. నళింజు. "ఉ. కంక యెలింక లేక ద్విజంబుము తెల్లదక నూడి పావ మలో, నింక మడవడియపుడు నినుముతో నువదేశ మొంది .." ఉభ్య. 3, ఆ. 3 ౧౩.

నిం. ఆ. నే. ఆర్హ. స్త్రీ. నిం. పిల్లిముగా. (క. ర. వ్రా.)

నిం. నే. వి. 1. ఆకాశము, అంతరిక్షము. "నీ. ప్రాప్తి కాంత నింజుగంబునందు, మార్కుల మన యంతర ప్రాప్తులు చొచ్చి యుండ, మొదల దీంద్రియ లేకక్రమాలయెండ, నిం. యింకిరి కాన నభ్యంగ మార్చు." కాళి. ౧, ఆ. ౧౨౪. భార. ఆది. ౨, ఆ. ౨౭౧; 2. వర్షము. (యా నింజ్రాను.)

నిం. నే. వి. 2. నభ్యంతరము - గారి. "నీ... నిం.చూరి ముఖులమగదాయ గారి... అన ముతాతాల్లు లగు..." సాం. పి. నే. ౧౩.

నిం. నిడు. ద్వ. ఆ. స్త్రీ. (నిం. + డము) (మార్కా దలు) ఆ. ప్రయింతు. "ఆ. నీక నట్లు నేకనీని మిచ్చక యున్న; నభాభూతములకు నధిపులగు; లక్ష్మణగం" నిం.పడియె నా నేనాచ్యోంధకార మదల నపుడు కపులు." భా. రా. యు. ఆర. ఉ. చా. ౫, ఆ. ౮౪.

నిం. నిమి. నే. వి. మువర్చుళి. (క. ర. వ్రా.)

నిం. నిమి. నే. ఆ. స్త్రీ. (నిం. + ముట్టు) అకపము నంబు, అత్యధికమగు. "న... ర్భవక్రమూదయంబు లను గీతనమకూతా. రంబులు నిం.ముట్టు..." కళాం. ౫, ఆ. ౨౧, నీరా. 3, ఆ. ౧౦.

నిం. నిమి. నే. వి. (నిం. + మ్రాను) కల్పవృక్షము, మరకపుడు. "మ. మరకె అల్లుల నిం. మ్రానిని చిమ్మలో నేకతామడుపుతో, మొరనిన..." ఉ. హరిశ్చ. క, ఆ. ౯౯.

నిం. నిగ. ద్వ. వి. (నిం. + నిగ.) వ్యావృత్తులు కిత్తుడు. "ఉ. క్రొత్తులకాల్పానినిగిగ్గ గమంగదవిత్తులపంకయున్." రామా. ౫, ఆ. ౧౨, (క. ర. వ్రా.)

నించే. నే. ప. స్త్రీ. (నిం. + ఛా. స్త్రీ.) 1. నింజు నేయ, నిండిండు. "నీ. నిపరసలంబు నిం.ర

ననకు మింగి మాట్టికచరితా." భార. ఆర. 2, ఆ. 3. అం; 2. వ్యాసించి తేయు. "కా. ఆకాశంబు బిజులం దోఁతె..." రాకాచంద్రదీపాకరానల శిఖారక్తు ప్రభాశలరే, భూకాంతిం బురుషం దొకం దచట లోకం బెల్ల నిండిచినక, మా కన్నుంగవ రిట్టిరూప మని వచుంకాల వయ్యొక న్నపా." ఉ. హరి. ౨, ఆ. ౫౦, 3. నిండఁ జేయు, నింపునను. "గీ. భూరిరవిలోచిఁ గాలెడు పుడమి నిడద, పెనుమలైఁ బండుకెన్నెలపేరి యట్టు; మంట మోలినదూడట ముఱియు ముఱి యుల" లోట్టు నిండితె లెట్టునిల్లఁగుదుటయు" కావీది ౪, ఆ. ౪౮, విరాహ. ౮, ఆ. ౧౮.

నిందు. చే. ఆ. ప్రి. 1. (జూదులనే) పూర్ణుడు. "గీ. కనుకన విచూనితాన్వేషణకపులక, రాజ శైకవమున రాగరసము నిండి, ప్రార్థ ముకుట్ట నగలింద..." దళా. 3, ఆ. ౧౫, విక్ర. ౧, ఆ. ౯౦; 2. కలఁజేయు, నపలమగు. "గీ. ఆర నిండె బతుర్యధాచరములగు, మునకలోక నిం దిందగ ముగిలంబు" కాళి. 2, ఆ. ౧౮2. హరి. ఉ. ౧౦, ఆ. ౧౨౦; 3. అధికమగు, అతిశయించు. "గీ. కారదాడేవి మామకస్పాంక వీధి నిండుకోడుక వివరించుచుండుఁ గాక" వై. ౧, ఆ. ౫, హరి. ఉ. ౯, ఆ. ౧౦; 4. వ్యాపించు. "ఉ. ..దిట్టలం, జివృణతూపు కంజములు సిహారవంబులు నిండె నొక్కటన్" హరి. ౫, ఆ. 3, దళా. ౨, ఆ. ౨౦3; 5. (అయిదు) యె. మునియు, మూడు. "గీ. కగ ధకుర్గలు వివాపు తెగ నిండఁ దీవిన వివికారికరల కాయుల్లు నిండు." ఉ. రా. ౧, ఆ. 3౨౪. కాళి. ౪, ఆ. ౪౦, 6. నిడచు, అతిక్రిమించు. "మ. నవమానంబులు నిండఁగా గురుడు శేంద్ర స్థానమై యుండఁగా, శివగ్నంబుక నుద్భవించె నురుఁ దర్పివృంధనింపంబున్..." కాళి. ౪, ఆ. ౯; 7. పూర్తియగు, పర్యాంగసంపూర్ణమగు. "గీ. చుపు గలిగిననిడుచువట్టుచి మమి, గలము కంటెను సొక్కుంబు గలకె వేఱి." దళా. 3, ఆ. ౨౪. భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. ౧౫౯; 8. సంతోషించు. (మా. నిడుకోడు.) వి. పూర్ణక. (వా.) విధా. పూర్ణము. (క. రు.)

నిడుకోడు. చే. ప. ప్రి. (నిడుకోడు స్వార్థమున.) 1. సంతోషించు. "క...నిట్లు, గమగించిం బండు వయ్యెఁ గన్నులకును కామన మిల్లడు నిడుకోనియెన్..." కళ. ౨, ఆ. ౫౦, ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧3౮; 2. అయిదుపు, ధర్మగు. (వా); 3. వ్యాపించు. "గీ. ప్రేమనామాతీక విభూతినికరంబు నెట్లన నిడుకోగుడ. గీ. బద్ధుఁ డేకక కాలుగడురా ద్రముగను." దళా. 3, ఆ. ౫౨, భీమ. ౨, ఆ. ౧౦౧; 4. అతిశయించు. "క. గుండియ బల్లన మదిలో, నిడుకోనివర్ణి నావిర్బలవిక్రం, దుండక నలుగడలకు వయ్యంద విడిచి కలఁచుచునయమయన్." వై. ౨, ఆ. (క. రు.)

నిందుదొర. చే. వి. (నిడుకోదొర.) భీరుడు. "క. కుండికడి వీనికల గొట్టుండలు గొనోయి నాపుడుగ్ రావణులొ, నిందుదొర కదనశాం ధన, గుండు విధియెడు పరికఁ గోళ మడం గన్." రామా. ౨, ఆ. ౨32.

నిందునన్నెలు. ద్య. వి. బి. (నిడుకోనన్నెలు.) వస్త్ర విశేషములు "గీ. నిందునన్నెలు మంచినిను గోచరులు సామంతవీరులు ప్రవీణులు లోకద, కచ్యులును .." ప్రబంధ ౨3౨.

నిందు. పం. వి. ఆ. ప్రి. 1. ఆవహము; 2. నింది చుట, గర్హించు.

నిందకుడు. పం. వి. ఆ. (అ. వి. ఆ.) నిందించువాడు.

నిందకో. పం. (క. ప్రి.) నిందించుచున్న.

నిందనము. పం. వి. ఆ. ప. నిందించుట. దూఱు.

నిందనీయము. పం. వి. ఆ. (అ. ఆ. ఆ.) నిందించదగి నది, గర్హ్యము.

నిందాస్తరి. పం. వి. ష. ప్రి. తెలి నిందవలె గనబడు స్తరి, వ్యాజ్యవృత్తలంకారభేదము. (అలం.)

నిందించే. పం. ప. ప్రి. దూషించు, దూఱు. "ప. ఆ పంరంభంబున పదుభింకంబుగా జనంబులు మనల కలొనిరచుచి." "క. ముందటిభంగిన కావలయందు జరిపంగలకె యది వీవును శేషం దెచ్చినయాపగా, నిందింపరె మొట్టవారు వీరజయనా." భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౮౦, ౧౮౧, కాళి. ౪, ౧౦౯.

నిందిత. పం. వి. ఆ. (య. ప్రి. యు.) నిందకుడు.

నవకు వింక మాట్టికవరితా." భార. ఆర. 2, ఆ. 3 & 4; 2. వ్యాపించినదేయి. "కా. ఆకాశంబు నిలంగఁ దోడె..." రాకాచంద్రనివాకరావల శిఖారక్తుప్రకాశాలి, ఖాకాంలిం బురుషం దోకం కదల లాశం తెల్ల నిండిచినక, మా కన్నంగన రిట్టిరూప మని వస్తుంబాల వయ్యొక స్వపా." ఉ. హరి. 3, ఆ. 10; 3. నిండఁ జేయు, నింపుకను. "గీ. భూరిరవిరోధి గాతెడు పుడమి పెడఁద, పెనుముతై బండువెన్నెల పీరి యుట్టు, మంట మోతనయాడుట మఱియు మఱి యుం." బొట్ట నిండితె లేతెరిపులఁగుడుటయు " కాళింది 4, ఆ. 4, విరాహ. ౮, ఆ. ౧౮.

నిందు. చే. ఆ. శ్రీ. 1. (బాదులచే) పూర్ణమగు. "గీ కనుపున హిమానిధాశీషణుకపులక, రాజైకవమున రాగరసము నిండి, ధైర్య మనుకట్టు నగలింప..." దళా. 3, ఆ. ౧౫, విక్ర. ౧, ఆ. ౯౦; 2. నిజమేము, వధులమగు. "గీ. ఆర నిండి జన్మింపరానరములకు, మనసుకొరిక నిండంగ మునిగింబు." కాశీ. 2, ఆ. ౧౮2. హరి. ఉ. ౧౦; ఆ. ౧౭౦, 3. అధికమగు, అధికయిండు. "గీ. కారదాసేవి మాదుకన్నాంక వీధి నిండుకేదక విహరించుచుండఁ గాక." నైమ. ౧, ఆ. 1, హరి. ఉ. ౯, ఆ. ౧౦; 4. వ్యాపించు. "ఉ ..చిక్కులం, జీర్ణతరూపు కండములు సింహరంబులు నిండె నొక్కటన్." హరి. 1, ఆ. 3, దళా. 3, ఆ. 3౦3; 5. (ఆయుర్లు తెలు) మోయు, మూడు. "గీ. కృక ధతుర్గణ విాత్తు తెక నిండఁ దీసివ చివికారివంల కాయుల్లెలు నిందు." ఉ. రా. ౧, ఆ. 3౭౪. కాశీ. 4, ఆ. 4౦, 6. కడకు, అతిశ్రీమిండు. "మ. నవమానంబులు నిండఁగా గుడుడు శీంధ్ర సామయై యుండఁగా, శివగ్నంబున నుద్భవించి నుత్తర దర్శింపఁతునెంబునన్..." కాశీ. 4, ఆ. ౯; 7. పూర్తియగు, సర్వాంగసంపూర్ణమగు. "గీ. చుట్ట గలిసినిండుజుట్టని మనిని, గలము కంటెను సామ్యంబు గలదె కేతె." దళా 3, ఆ. ౨౪. భార. ఉర్వి. ౨, ఆ. ౧1౯; 8. సంకోచించు. (చూ. నిండుకొను) వి. పూర్ణక. (వా.) విశా. పూర్ణము. (క. రు.)

నిండుకొను. చే. న. శ్రీ. (నిండుకొను స్వార్థమున) 1. సంకోచించు. "క...నిమ్మరి, గడుగొంటిం బండు వయ్యొక గన్నులకును నామన మింపుకు నిండుకొనియెన్..." కను. ౨, ఆ. 10, ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧3౮; 2. అయిదోపు, ధర్మగు. (వా.) 3. వ్యాపించు. "గీ. ప్రేతవనాయాకశిక విభూతివికరంబున మేన నిండుకొనఁగ. గీ. దుద్దం డేకక కాలగడురా ద్రమగను." దళా. 3, ఆ. 1౨, భీమ. ౨, ఆ. ౧౦౦; 4. అధికయిండు. "క. గుండెయ బల్లన మదికొ, నిండుకొనినభిని వానినిర్పలలిక్తుం, దుండక నలుగడలకు వయ్యొండ విడిచి కలవఁ దలఁచునామనమునన్." చే. ౨, ఆ. (క. రు.) నిండుదొర. చే. వి. (నిండుకొదొర.) భీరుడు. "క. మండిపడి వీధిల గొట్టుండము గొనిపోయి నాపుడుక రావణులొ, నిండుదొర కదనముం దనఁముండు విధివణుడు వలికఁ గోచ మడం గన్." రామా. ౨, ఆ. ౨32. నిండువన్నెలు. ద్వ. వి. ఆ. (నిండుకొవన్నెలు.) వస్త్ర విశేషములు "గీ. నిండువన్నెలు మందినిగను గోచరులు సామంతునిపులు ప్రతిములును బొగడ, వచ్చులును .." ప్రబంధ ౨౩౩. నిండు. నం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. అవవాదము; 2. నిందించుట, గర్హణము. నిండుకుడు. నామిల (ఆ. ది.కా. ఆ.) నిందించువాడు. నిండుకో. నం. (క. శ్రీ.) నిందించుచున్న. నిండువము. నం. వి. ఆ. న. నిందించుట, దూణుట. నిండునీయము. నం. వి. ఆ. ఆ. నిందించుదగి నది, గర్హణము. నిండున్నది. నం. వి. ఇ. శ్రీ. తెలి నిండువలె గనబడు మ్రలి, వ్యాజ్యత్యలంకారభేదము. (అలం.) నిందించే. నం. న. శ్రీ. దూడిచు, దూణు. "మ. ఆ నరంభంబున వమయభింగంబుగా జంబులు మనల కాలిగిరియేని." "క. ముండజీర్ణగిని కాళలయందు జరింపంగలకె యది వీవును శేషంబు దెచ్చిరయూదగా, నిందించర యెల్లవారు నిరవయనా." భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౮౦, ౧౮౧. కాశీ. 4, ౧౦౯. నిందిక. నం. వి. ఆ. (బు. శ్రీ. బు.) = నిండుకుడు.

నిదికము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) 1. గర్వికము; 2. నిశ్చింతింపబడి; 3. నికము, అభయము; 4. నిర్మలముగానున్నది.

నిదికము. సం. = నిదనీయము.

నిద్యమానము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) నిదించు అడుచున్నది.

నిద్యము. సం. = నిదనీయము

నింపాది. జే. విలా. (నింపు+అది) 1. నమ్మకము, ఉదా. కొలనిలో నిమ్మ నింపాదిగా నున్నది. (క. ర.); 2. నింపకము (వ్యక్త) అభయము నింపాదిగా నున్నాడు.

నింపారు = నిడుపారు. (క. ర)

నింపిరి. జే. వి. చులము. "నీ. చులపాదకం బగు మనకు నింపిరి మున్న..." అం. భా. ద్వి. ౧౩౪.

నింపు. జే. స. శ్రీ. (నిండు+పు) 1. వ్యాపించు చేయు "చ...నల్లదలం బ్రజ్జనకారికనికా

యము నింపన నింపు పెంపున..." మను. ౧, అ. ౧౪౩; 2. కలిగించు. "వ...పాతపుకెంపు

నింపు నింపు విడికెంపునవచ్చుచుంపు బోడి గర్వియ నభివసించి..." చకా. ౧, అ. ౧౪; 3. నిండచేయు, పూరించు. "అ...అనది,

యెచటి కడుగఁజోక యెఱుఁపనింబు, గంజిమన తడ గడుపు నింపుచుఁ గొంక,కాబ మండె

కాదిగతుల నుక." యె. ఆ. ఆ. ౨౩.

నింపు. క, ఆ. ౩౨. వి. బలంపు, నమ్మి. "నీ. బయ్యెకొంగలలోనుం నిక్కటికెడునెవ్వలగు

జమ్మలనింపునింపు. నీ. కలిగి..." కావ్యా. 3, అ. ౪౧, విలా. 1. నమ్మకము అధికము. "ఉ.

నిద్రక తెక్కుటద్రముల నింపులగాఁ బులకల్ జనిన..." కళా. ౨, అ. ౨౩౩; 2. మనో

జ్ఞము. "మ. కలయం నిర్మలగీరిఁ నూడ మృదు కేసం బాడు ముక్తానిన; మలము నింపురుషాంగ

కాకతియెఱుంగుల్ విండుభావిండుమా తెలంగు ల్నింపుగ నిదురె" నిలలు..." జ. సం. 3, అ. ౧౩.

నింబము. సం. వి. ఆ. పుం. నేము.

నింబపు. సం. వి. ఉ. శ్రీ. ఒకకానికొక్క.

నిటము. ఉభ. జే. వి. (క. నిటము) నిర్మంధము. (క. ర.) సం. వి. ఆ. పుం. న. సామీప్యము.

విలా. (అ. ఆ. అ.) అనన్యము, నేకకాలములచే నన్నిచోక నైవది.

III-35

నికము. జే. శ్రీ. విలా. యథార్థముగా. "నీ. నీల సంకల్పముల దోకెత్తుఁ దొంగనికము ప్రస్తావ

మును..." అభ్యా. ఉ. ౨౪౩. పు.

నికము. ఉభ. జే. విలా. శ్రీకృష్ణము. "నీ. నిత్య చదివ

చదువులో నికర నైవద్యము నొక్కటి చదివి యెచ్చుట గాఁగనర్హ మెఱిగింపుము....."

చకా. ౪, అ. ౧౪౮. కృష్ణ. నీ. ౧౪. అం. భా. తృ. ౧౪. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నమూ

నాము; 2. సారము; 3. నిధి; 4. వ్యాయముగా నిర్మింపఁగము.

నికర్తము. సం. వి. ఆ. న. కర్తరించుట, క్తించుట. నికర్తణము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఇల్లు నెంచుటనది

యాచించి యున్నచు నేకము, నిత్యకర్తణము; 2. గ్రామకంఠము, వట్టలము వర్తి లానగువాని

అయటిభూమి.

నికమ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రాక్షసముగా.

నికము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒరయక, రాత్రి; 2. గీటురాయి, ఒరగల్లు; 3. కత్తులు నెంచుట

నది సాచయముసాధనము; 4. గీటురానితై రాచిన బంగారు మున్నగువానికి; 5. పరిశ్రమి

ఒరగంటితై నీచులంగారు లానగునది.

నికమకర్తణము. సం. వి. ఆ. పుం. నైర్మకు నకు రాక్షసము.

నికమోపము. సం. వి. ఆ. పుం. గీటురాయి.

నికాయము. సం. వి. ఆ. న. శ్రీశ్రీ. విలా. (అ. ఆ. అ.) 1. అధికమైనది; 2. అధికమనకారిక

గలది శ్రీ. విలా. 1. యథార్థము; 2. చాంచల్య; 3. అత్యధికముగా.

నికాయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నమూనాము; 2. తెగ; 3. నివాసము; 4. గుళి, లక్ష్మము;

5. పరమాత్మ.

నికాయము. సం. వి. ఆ. పుం. ఇల్లు, గృహము.

నికారణము. సం. వి. ఆ. న. చంద్రము, మరణము.

నికారము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అనూనము; 2. చంద్రము, మరణము; 3. దైవంపు; 4. (భాషా

చులము) ఎరరఁజోయుట, కూర్చుట్టు; 5. భాషము ప్రాగ్గత్యుత్తమ ఎఱఁజోయుట; 6. చుట్టు

కొలుకుట నెంచుటవారములకు గలగుముఖనికా రము; 7. అవకాశము, కీడు. "క. వారము నకు

యము దక్షిణ, సానిత్యినికొలుకుట అవకాశము

వర్షన, వారికి వారముల నివారము నిగ్రహము
 కనుగొన గలుగనివారు." భార. అర. ౧, ఆ.
 ౧౦౦. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) దుష్టము, శకము
 "ఉ. శివయగోద సోగనిదిగల్గె నివారములెల్ల
 భిన్నములే, సేయవిరుద్ధంబు..." వేం. వంచ. ౪,
 ఆ. ౧౨౮.

నివారము. వం. వి. అ. పుం. 1. సమీపము; 2.
 ప్రకాశము. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) కులము, సోదరి
 యైనది.

నివారము. వం. వి. అ. పుం. 2. రిపిడి, రాయడి.
 నివంచకము. వం. వి. పుం. 1. సోల; 2. నిల్చివుచ్చి.
 నివంజము. వం. వి. అ. పుం. వ. 1. పొదరిల్లు; 2
 గుహ; 3. గుహవలె నుండునది
 నివంధము. వం. వి. అ. పుం. దం. 1. సోలముశి.
 నివంధము. వం. వి. పుం. 1. శివనరయలలో
 గోకము; 2. కంభకర్ణమోదుకు; 3. ప్రహ్లాదుని
 గోదుకు; 4. కుంజోదనుండులకంఠి.

నివరంజము. వం. వి. అ. వ. స. సమూహము.
 నివరంజము. వం. = నివరంజము.
 నివృంకనము. వం. వి. అ. వ. 1. కత్తిరించుట,
 క్రుంచుట. నిలా. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) క్రుంచు
 నది, కత్తిరించునది.

నివృత్తము. వం. వి. అ. వ. వంచ. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.)
 1. అవమానించబడినది; 2. నిందించబడినది; 3.
 వంచించబడినది; 4. నిరము; 5. కడుమృద
 యము గలది, శకము. 6. శ్రోశివేయబడినది.

నివృత్తి. వం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. వెదరింపు, 2. వంచనము;
 3. వైశ్యము; 4. నిందించుట; 5. నిరసింపుట;
 6. శ్రోశివేయట; 6. భూమి.

నివృత్తము. వం. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నజాబుడైనది
 క్రుంచబడినది, "ఆ. హకరభుండు నివృత్తా
 త్మండు సంధిపురాత్మడు నివృత్తసారధి
 యయి, వయ్య..." భార. విరా. ౫, ఆ. ౧౫౦-
 చాది. ఉ. 3, ఆ. ౧౩౭.

నివృత్తము. వం. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) అధమము, నిరము.
 నిశేకనము. వం. వి. అ. వ. ఇల్లు, గృహము.

నిశేకము. వం. వి. అ. పుం. ఇల్లు, గృహము. "కా.
 సింగం బుచ్చగుహానిశేకమునకు శిష్యులు
 వచ్చు మానంగయిం బురుడించునా..."
 భార. విరా. ౨, ఆ. 3౩౦.

నిశేకము. వం. వి. అ. వ. ముడుంగుట, ముహశి
 ముగుట.

నిక్కచ్చి. వే. ర. 1. నిర్బంధము. (భృగు వా డా
 యర్జునము నున్న నిక్కచ్చి చేయుచున్నాడు.
 (శ. ర.). 2. సారము. "ఆ. పాము డొక్క
 డొక్కడు కడుచువాడి కచ్చి, పోయి యొకడ
 చిక్కె డొక్కడు, కలకు పొడువ నున్న
 గలదొక నిక్కచ్చి, చేయని శివవారె
 మారు" కను. ఆ. ఆ. ౧౦౨.

నిక్కపుటము. వృ. వి. (నిక్కము+అలము.) తక్కు
 లాకము. "1. పుడువ నిరికి కొరరానియెడల
 తేవు, మిటి నిక్కపుటమైన దూటి వాలు;
 గంటిచందంబు దెలిసి రాగలదు మారు, పేల
 పొనగిన నందు తెచ్చెన నశండు." ఆర్య.
 11. 1. ౩౨.

నిక్కపుటాలు. వే. వి. (నిక్కము+అలము.) భర్త బర్తి.
 "6. ఎక్కువ కలం బకవిని, నిక్కపుటా లెన
 వారి సేవలందు, నిక్కపుటా బలిమి గలిసి,
 దగ్గరి చంపుయె రాజభర్తా బెండున్." విక్ర.
 పూ. ౧౦౩.

నిక్కము. వే. వి. 1. యాభార్యము. "క. పేనుల
 తెల్లను శీవుడు, కాశీ గోవిందు డొక్కడు
 కంఠి యున్నా డా నిక్కము తన కచ్చి..."
 నిసి. ౪, ఆ. ౧౫౮ స్వా. ఆ. ఆ. ౫౦; 2.
 సత్వవ్యాధి. "1. మంచి నిక్కము గలవారి
 మాట నచ్చి" భార. ఆ. ఆ. ౧౦౮. ఆ. భా. ప్ర.
 ౧౧౮; 3. కాశ్యకము, ప్రికాశాభార్య. "క.
 అమృతయ బుగ్గోహస్వా, మనుల యుచును
 వ్యవస్థాపనలకు వాచ్చి, వయన పురుషోత్తము
 నిక్కము దూ వరువారి భక్తిగమ్యంబులకున్"
 భార. కాం. ఆ. ఆ. ౨. నిలా. 1. యభార్యము;
 నిలచినది. "ఉ. నిండుమంబు నవ్వనవసితమా
 నము కలంబు దాదా, భండలశ్ర కులము బా
 న్నుక విప్రులయందు నిక్క మొరెండును రాజా
 బండు వివరితము..." భార. ఆది. ౧, ఆ. ౧౦౦;
 2. నిర్భయ, అరుదొక్కము. "1. రాత్రి నిక్కయిం
 బ్రదుకుట సంకయంబు" కాశీ. ఆ. ఆ. ౧౨౪.
 విరా. ౪, ఆ. ౧౨౫; 3. సార్థకము. "వ...
 అతనికి బరత క్షమనిక్కంపుడేమివాడు పుచ్చె
 ..." వారి. పూ. 3, ఆ. ౧౨౩. ౪. నిలా. నిక్క

యముగా. "దు. నిమ మద్దాతుమతూహలో క్రమ నిగా నిక్కం తెదం గాంచి .." హరి. ఆ. ౨, ఆ. ౧౩౪.

నిక్కముచేయు. దే. వ. శ్రీ. (నిక్కముచేయు.) దృఢముడు. "క. జక్కమలకు రది యిచ్చక రా. నిక్కధరం తెక్కు ననుచు తెలియఁ ద్రివా చన్, నిక్కముచేసిన తెలుగునఁ గొక్కొక్కరు కులఁ గోడి కూయఁదొడంగన్." పరాహ. ౪, ఆ. ౧౩౪.

నిక్కలు. దే. వి. (నిక్కముచేతల) నిజమైనకల, యథార్థమృదు. "గీ. ఆనుచు నశ్శంక మేమొ కొక్కాత్రి, నాభునెడ వట్టిని యెద్దె వలన వదన, ఆకట కల యిట్లు నిక్కల యగునో యనుచు, టుడి నిప్పుడు .." మార్క. ౧, ఆ. ౨౩౩. కండి. క. ప్ర. ౨౫౨, పు. ఆం భా. ప్ర. ౧౪౨.

నిక్కలము = నిక్కము. (యథార్థమృదు, నిజము.) "క. నిక్కముగఁ జెప్పమన్నచు గ్రమ్మన నీరము ప్రంతం భువనప్రమాచే, దిక్కెవరు నత్తు మల వన, నక్కలముగ నిక్కలము నానతి యాచే." మరా. ౧౨౨.

నిక్కత్తుడు. దై. వి. (నం. నిమ్మకంటి.) నిమ్మ- కుత్తుడు. "నీ .. నిమ్మకూర్చి నిక్కత్తు పం చన నెగడు యుడు." ఆం. భా. ప్ర. ౧౩౨.

నిక్కకొడుడు. దే. ఆ. శ్రీ. (నిమ్మచేతలకొడుడు.) నిమ్మన నిలుచు (౪. ర)

నిక్కాచక. దే. వి. (నిమ్మచేతల.) మిక్కిలికాక. (కుంభకర్పణము.) "వ... సొదితి యేయు నేటులు వన నాచిన మీగునెచటి గాక పోకమనిక్కాచకం జోక రాకాని యుమమతూపు కల్లనో" యని నేలలులు తెక్కువడి చుచి ... "రామా. ౨, ఆ. ౧౫౧. నిల విందుకాచ గలది. (౪. ర.)

నిక్కించు. దే. వ. శ్రీ. నిమ్మకా. ప్రే. నిగడఁ జేయు, ప్రేక్షకు. "క తెక్కు లు విదిలియాలెలు, ముమ్మనఁ జక్కంగ దిద్ది ముందటి తెదల్, నిక్కించి మిక్కు జాతుము, గొక్కొక్క యంచి నూనె గొల్లనోట్లల్." మరా. ౧౧౫. పాంత. ౧, ఆ. ౧౧౨.

నిక్కించుడు. దే. వ. శ్రీ. (నిక్కించుడు.) చక్కగా చూచు, పోతు. "నీ. నిక్కించుతుగఁ జాల నే యంటిపని దుర్వాసు జొసేరించు దుర్జయములు." విప్ర. ౪, ఆ. ౪౨.

నిక్కించు. దే. ఆ. శ్రీ. (నిమ్మచేతల) నిమ్మ- ప్రేలేడు. "నీ. కచ్చలు గదలఁ గన్నెత్తులు నిక్కిత వారజువుల నూరి చేరమాచి." కుక. ౪, ఆ. ౩

నిమ్మ. దే. ఆ. శ్రీ. 1. నిగడు; ప్రేలేడు. "దు. నకాంగంబులు నిక్కి దీవలికామంబులై యుండు పూతుక చూచాము లొద్దు రాక నుని కుద్దాంతంబుల నేవారని కర్కృటక తక్షక ప్రమాదమునొక్కలందరకుల్." పార. ౩, ఆ. ౫. పారి ౧, ఆ. ౧౨౪; 2. పాచ్చు; వర్ణి. "ఆ. మించి పుష్పికాదిపంచమాములు నొక్కొక్కగడియ రాత్రి నిక్కి నడక, వినములందు నెల్ల దిగజాము నొక్కొక్క గడియ నెలకు వచ్చి గరమున." భాగ. వర్ణ. ౨, ఆ. ౩౨౨. 3. పొంగు; పారలు. "చ. నెల యెదియెన ముప్పయనీరముల్ వికల్పం నెల్లు దానెలయ రసాంబరాల్ వడి నిక్కంగ." కాళిందీ. ౩, ఆ. ౩౫; 4. తిమ్మ; తిమ్మ. "నీ. భువనచంబులు నిక్కి గంధర్వ మితుల్ భవ కావ్యక్రమల్ దాల్చి నడువ." భా. రా. నం. ౧౩౪. ఆము. ౧, ఆ. ౫౨; 5. అధికముగు. "ఆ. తెక్కున నిమ్మజు మల లేకకు వట్టివ భక్తి నకుల్ మిక్కిలి నీరసమిది." కాళిందీ. ౫. ఆ. ౧౫; 6. వ్యాపించు. "నీ శ్రీగంధ వానల్ చిక్కంగ నిక్కంగ సారంగధరు జని చేరుతోవు." పా ౩, ఆ. ౨౩౨. చిత్రభా. ౪, ఆ. ౧౧౦, 7. సారగు, దీర్చుగు. "నీ. వార ములు దూగఁ గొ నీరయార దొడగనుచు నూర్పులు పెంతెక్కు వనలు నిక్కంగంబ ధ్వజు లల కాకగతుల నెయ, గొరి కలయంటె నికమనోదారజుడు." కాళిందీ. ౫, ఆ. ౨౪. 8. పీచు. ౪, ఆ. ౨౩౦; 9. పొడవు, బయలు. "చ. భరణిబంకలికి గోరపంకము లింతుకంక విక్కినయది యాది గంగఁ తెలగన్ వన లచ్చి..." ఆము. ౫, ఆ. ౧౧౨. కుక. ౨, ఆ. ౪౪౨; 10. పంతోషించు. "నీ. అంబుజము

వానయై యుండు నిక్షే యని నిక్కుబంధుగు లెంత
పొక్కుచులయు." నిరం. ఆ. ఆ. ౧౨౦. ధీమ.
ఆ. ఆ. ౪౩; 10 గర్వము. "కా. నా పాడు
ర్వము నిక్షేంగ కులలో వక్రంధ్రులై
మృత్యువు బొందంగ నూర్చి నిక్కునపు వెల్ల
చూపుచున్నాంకరాజుసారంబున నీ ప్రకాశ
దహనవ్యాసము కే నార్చుచున్." భా. రా.య. ౧౯౯౩. పారి. ౧, ఆ. ౩౩౩. ది. 1. ఓన్న
శ్లోము. "చ...అందు నేమలగుల్లదనరుచునుండు
నాకనము చాచెడు నిక్కున .." య. ౧, ఆ.
౨౩. ప్రబంధ. ౧౩౮; 2. తియ్య; పొటకరింపు.
"నీ. కెంగేలై యెటులొంగ విగించుచో
నిష్టంపుఁబడుచోయి నిక్కుచోర." కునల. ఆ.
ఆ. 3౦; 3. దిగుపు; వింతము. "తి. చచ్చులు
నిక్కునమై గవంతకరితై నర నూరె తెప్పలు
తెచ్చి దొంగ .." కావచ్చునీ. క. ఆ. ౧౧౧;
4. అందము, ఒప్పు; విరానము. "నీ. అనరి
ముఖోజ్జ్వలహసంబులై నడి నిండానెప్పలు
నిక్కు చక్క." భా. రా. య. ౧౪౩౧. ఆం
భా. ప్ర. ౧౩౯.

నిక్కులలోను. కే. వి. (నిక్కు+లో) గర్వ
మృత్యువును గలవాడు. (క. ర.)
నిక్కుడు. కే. వి. (నిక్కు ధా.) ఉన్నతి. (క. ర.)
నిక్కులాడి. కే. వి. (నిక్కుల+అడి) అంద
గత్తె విలాసిని. "వ. అంత జోక్కునిక్కులాడి
యచ్చక్కడనాటకువచ్చి కిట్టరియె." కాళిందీ. ౩.
ఆ. ౨౩.

నిక్కులించి. కే. న. క్రి. (నిక్కు ధా. ప్రే.)
నిగడకేసినాడు. "వ. మలనీలకేతుల గొని కాన్
రాల్తులను నిక్కులించి...పులుగులు చట్టువ
లాల్తులు, గొలొలనుమి ముఁకరించుచు నూడులు
నీరన్." ప్రబంధ. ౩౬౧.

నిక్కునము = నిక్కుము (నక్రవాక్యము). "తి...
ఎట్టిచో, చాచునీనిక్కునములకుం బట్టు భద్రులై
బుక్కదొక్కభూనాయకుడు..." కావ్యా. 3,
ఆ. ౩. వి. (య. భాగము, నిజమైనది). "చ.
అది గల గాడు నిక్కునకు యై కటులున్నది
నావ నెంతయన్." భార. ఆర. 3, ఆ. ౨౧౪.
భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧౩౩ క్రి. వి. (ని
ముగా) "తి. నిక్కున మీరు నూర్చుకొనిన

మంకా లైవరాజులం, దొక్కనునాడుభావు
తనయుండవు గావలయు న్నుకొక్కమా." భార.
విరా. ౧, ఆ. ౧౦౧. హరి. తి. ౩, ఆ. ౧౧౦.
నిక్షము. కం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) కడుగఁబడినది,
కుంభముచేయఁబడినది.
నిక్షలుము. కం. వి. ఆ. పుం. 1. ధ్వని; 2. నిలాధ్వని.
నిక్షాణము. కం. = నిష్కాణము.
నిక్షణము. కం. వి. ఆ. న. ముద్దిమట, చుంబనము.
నిక్షేప్రము. కం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. విడువ
బడినది, కృత్యము; 2. తొలగఁబడినది; 3. చాతఁ
బడినది, భూద్యుఁబడినది; 4. ఇల్లకపెట్టఁబడినది
నిక్షేపణము. కం. వి. (ఆ. కి. ఆ. ఆ.) నిక్షేపించు
వాడు.

నిక్షేపణము. కం. వి. ఆ. న. అడుగులు మొదలగు
వానిని తొంచుట.
నిక్షేపణీయము. కం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. విడువ
దగినది; 2. తొలఁచదగినది; 3. చాతదగినది.
నిక్షేపము. కం. వి. ఆ. పుం. 1. చచ్చి చూచి యొందిన
యల్లడ, న్యాసము; 2. కుడువ, తాకట్టు; 3.
చాచిపెట్టినదొడ్డు, నిధి; 4. విడుచుట, కృతం
చుట; 5. తొంచుట.

నిక్షేపించి. కం. న. క్రి. 1. చాచు, ముఁగలగు
ముఁగు. "వ. మలనీయు విరాటగురంబునకుం
బడఁచుడి తత్త మి క మి వృక్షంబు నఁ
బొందవులు తనయూయఁబులు నిక్షేపించి
త మెచు నెఱుంగ మంద విరాటుం గొలిచి
యనినీయు..." భార. ఆది, ౧, ఆ. ౪౦; 2.
నిలపు స్థాపించు. "వ. ఇచ్చిధంబున ద్రు కడ
పుట్టి దురవస్థం బొందుచు మనఁబలవం బరి
వరణంబు హరినరణంబు యని తన హృదయ
పుండరీకంబునం బుండరీకాత్మ నిక్షేపించునని
..." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧౦౩; 3. చాచు,
భూచ్చు. "వ...అచ్చుకప్రేరికులై భీమాన్
నాచులు దొడ్లి మరుత్తం దనరాజు ముఖంబున
బరికృతించి నిక్షేపించిన నువ్వ కాత్రాదిగం లైన
విత్తం బుత్తర దిగ్గాంగులుల బలవంతులై
తెల్చున్..." భాగ. ౧, స్కం. ౨౯౮. కం.
చంద. ౧, ఆ. 3౦౦; 4. తొంచు, పెట్టు. "కా.
చాచులతో బటుకాటకాలయంబుతో కాతా
నియుతో వర్తమాన్, భూతాంబుడు నిజాన

3; ఆ. కం. చర్య. ౧; ఆ. ౯; 2. పెద్దది, పుష్కలం. "నీ నిగంతులనుకట్టున గరబులిక మీల్ నరిగవట్టులమెట్లు నడల నిక్క" రా. వి. 3; ఆ. ౧౨౪; 3. నివడు, అల్పము. "క. నిగరా అగుడుగజాలక, నిగరాంగఁ జేయునార నెల తరవంబుల్." ప్రబంధ. కం. 3. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మ్రొగుట; 2. తినుట, భక్షణము.

నిగరిక. సం. విలా. ఋ. శ్రీ. ఋ. 1. మ్రొగు వాడు; 2. తినువాడు.

నిగళము. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1 నంకెల; 2. విడుగుకాలినంకెల; 3. మ్రొగుట.

నిగళికము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. నంకెలచేయఁ బడెనది; 2. బంధించబడినది.

నిగా. హం. వి. 1. దృష్టి; 2. లక్ష్యము.

నిగాదము. సం. = నిగదము.

నిగారకము. సం. విలా. (ఆ. రికా. ఆ) 1. మ్రొగు నది; 2. భక్షించునది.

నిగారము. ఉభ. డే. వి. కాంధినిశము, పొంపు.

"ఉ. చతులు పొన్నకాయలకు జక్కలదనంబు లానంగఁ గల్గిచాల్చునెల గండుమీలకు నిగారములిచ్చు జొయారి నీని శ్రేయస్సులు సాటిరాఁ గలదు .." చుప్ప. వి. ఆ. ఆ. ౨౦ విలా. శ్రేష్ఠము.

"ఉ. కుండల మెందునకొ దొరయొ కొడునిగారపు మేలిరాయకున్." నిరా. ౧, ఆ. ౫౭. ఆచ్య. అయో. రా. 3. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మ్రొగుట 2. తినుట.

నిారి. సం. విలా. (గ. సి. గ. ౧). తినువాడు; 2. మ్రొగువాడు

నిగార్యము. సం. = నిగరీయము. [నోటు.

నిగడించు. సం. వి. ఆ. పుం. న. గజ్జపుమెదనమొకపు నిడించు. డే. న. శ్రీ. (నిగుడు ధా. శ్రీ.) 1. చూడు, నిగడఁజేయు. "క. మొలిదనవేతులు ముండుల, నిడించి నికాంతవియనిగడికొ జారుల్, దగ విచ్చుంచి రిట్లు .." భార విరా. 3. ఆ. ౭౯. పారి. ఆ. ఆ. 3౩; 2. కలుపఁబడు. "వ .. నాచుకుండాదక్షణక కట్టారచ్చు నిడించిరి..." రాశి. ౧, ఆ. ౧౦౫. నైమ. క. ఆ. ౯౧; 3. ప్రయోగించు. "గి. నైతుటయు జొక్కతఁగ గల్గివారిచుట్టులకుడు నడునాల్ల నిడించి యుచ్చుకముగఁ నుదిలి..." భా. రా. అర.

నికగి. 4. కర్ణిండు "మ .. న. ప్రమంజుల నచ్చాయ నీతాంతుదీప్తి నిడించు .." చంద్రి. ౨, ఆ. ౨.

నిడికొడు. డే. న. శ్రీ. (నిగుడు+కొడు) కడవు కొను, నిముడుకొడు. "వ .. గండంబుల గడచిరి యని గుండెయల నిడికొడుయల జనిరి" వార. ఆ. ఆ. ౨౭.

నిడికము. డే. వి. (నంగీకములాని) ఒకస్వరస్థాయి, ఒకతాయము. "ద్వి. నిలిపినిధాంబునన్నిగిసంబు .. అదిగా పొగయుతాయములు" బస. 3, ఆ. ౯౩౯. సం.

నిలి. డే. వి. (నంగీకములాని) ఒకస్వరస్థాయి. బస. 3, ఆ. ౯౩౯.

నిలిరత్. సం. (క. శ్ర.) 1. మ్రొగుచున్న; 2. తినుచున్న. నిగ్రము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. మ్రొగఁబడినది; 2. తినుబడినది; 3. కప్పిపుచ్చబడినది, అంక ర్పాచికము.

నిల్లి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1 మ్రొగుట, 2. తినుట.

నిల్లడూలుము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. మ్రొగఁ బడుచున్నది; 2. తినుబడుచున్నది

నిగుంధన. సం. వి. ఆ. శ్రీ. (మాటయొక్క) మాన్పు. "మ. ఒకనో మాధుని గల్లుచల్లుగము లిం పొందంగ వేటొక్కనో, ల్రక్కల్రాధననో నిగుంధనఁ దీవ్రస్థుని పర్తిల్ల..." కాళిండి. ౫. ఆ. ౯.

నిగుడఁజేయు. డే. న. శ్రీ. (నిగుడ+జేయు.) 1. పర్తిల్లఁజేయు. 'క. నావుడు నంజయు డిట్లు డేవా శాండత్తుల కలక వృష్టద్యుచ్చుం, డేవత్తు మాటలై నను, నే వోనినన్నిటిని నిగుడఁ జేయన్." భార. ఉభ్య. ఆ. ఆ. ౨౪౩; 2. ప్రసరింపజేయు; ప్రయోగించు. "నీ విరివిగా జొక్కవఁ తెరిగి నిటికి నెల్ల నిశితలరాయ నిగుడఁజేయ." పారి. ౫, ఆ. ౫౨. "గి. రక్త ధారలు వెడలంగ రిక్తి తెలంగ, బొలుడు బారార్కరాయనకు తెజపుమిలి, ఘణముండు ప్రతాపభరితమునై, యగుడు కరికెలంబులు నిగుడఁజేయ." భార. విరా. ౫, ఆ. ౧౯౦.

నిగుడము. డే. వి. అశ్వశిక్షాభేదము. "నీ. పరసంబు జొందించి పల్లంబు కల్పించి నిగుడంబు నడుమార్చి నెలువ నెలుక" క. కం. ౧, ఆ. ౧౧౨.

వివాదం. జీ. ఆ. ప్రె. (వివరములను స్పష్టముగా)
చూపించు. "జీ. ఆ. ప్రె. వ్యవస్థాపక కమిటీ
వివాదాలను పరిష్కరించుట, జీవనమునకు సేవ
చేయు చిహ్నములను నిర్మించుట వంటివి." జీ. ఆ. ప్రె.
గ. ఆ. ప్రె. ౧౩౪.

నిగదీయ = నిగదీయే. (వ్యాకరణశాస్త్రం) “క...
విషయ విచిత్రావళి వ్యాసశాస్త్రం శీలం దా.
దృష్టానివశ కలిగి నిగదీయచు..” అయినా, గ,
అ. గాగి. (ప్రయోగం) “నీ సాక్ష్యం దీక్ష
కృత్య సామర్థ్యం నిగదీయ నవి వాని
“నిగదీయచు, అయినా, అయినా, అయినా, అయినా,
వాదించు...” అ. వాని క, అ. అ. అ.

గ్రంథము దే. ఆ. ౧. 1. నిష్క్రమ (వి) శేషము.
 "మ ..కొలపాక్షు మహాశాఖంబుమహాశాఖ గర
 పంబులు దాన యొకటిని నిగ్రహమునను
 ...". భార. ఉత్పా. ఆ. ౨. నిగ్రహ ద్వి.
 హరికృష్ణ భూ. గీత. ౧; 2. నిగ్రహించు
 "నీ, శత్రువుల కోడియొ విడిచిపొయిదిను లలన
 నడమోడుగుల నిధులు" భార శబ్ద. ౧. ఆ.
 ౧౨౯. ఉ. హరి ౩, ఆ. ౯౧; 3. వ్యాపించు
 "గీ. వారిమధుమంచలములలో వారిమధుల
 మొగిలే కోకకమంబులో నిగిడె దివిర, బులి
 ...". భార. సా. ౧, ఆ. ౧౩. భార. కా. ౧; ౪.
 ఆ. ౬౩; 4. బయలుపడెను. "మ ఆక్షితు నభా
 ర్యం చేయు నిదాభూతార్థ ప్రధానక నవభాషా
 రాగంబుల నిగిడి చని" పాండు. ౧, ఆ.
 ౧౩౩; 5. (యుద్ధాదులయందు) కవియు,
 మార్కాను "గీ ..కరవయోధులయంబు మె
 అని పృథ్వి లనేపలు వానినడ నిగిడిచేసి, శిష్ట
 వలెనడెన బాధుని యుష్మనుచుచి." భార
 భీష్మ. ౩, ఆ. ౧౧. ౩, ఆ. ౩౯౯; 6. వెలువడు,
 కర్ణకరకు "క. చని మహాశివ వ్యాసలు, దశ
 గీగ నిష్టాభ్యుదయదండె నిగడెను" భార
 నిరా. ఆ. ఆ. ౬౦. యె. ౪, ఆ. ౮౩; 7.
 చక్రవర్తు. "క డెడెనమగం గ్రహిణక్షు
 డెడె ప్రానం లోగునినాదము బలులల, శేష
 దనినాశ్వర్యంబు నిగడెనరకు విదన శక్తుల గురు
 మంగిలి." భార. ఉత్పా. ఆ. ఆ. ౬౧; 8.
 పోదెను, జనుడు. "క. మెలకెన నవక ని
 డు డెం బులకలో పోదెనక క డానియె"

తెలు. ౫, ఆ. ౨౩; 9. కలఁడు, కొడు. "క. ధీమతి నిర్మత నిడియను, నీకుది నమలు ల్లనింప నిరమల త్త్యక్త. కావశ్యమున మాదుడు నిన్నే మనఁచుచు నభిలంబు నిండుఁ జెఱుంగున." భార మహ. ౨, ౪; 10 బర్హ. "నీ. బాదుల హస్తేడిమివల మునఁగింపఁబడి లోకం బాత్తు నాస్థవృత్తము నిరద" నిర్హ. ఆ. ఆ. ౨౭; 11 వలఁడు. "నీ. వాచీల తెఱేని వడి మిది నిరవం...". కాశిండి. ౪, ఆ. ౫౮. పాండు. ౫, ఆ. ౨౩; 12. చానూ, వీర మున. "నీ. నిడి త్తాతన దానంఁ గ నిరదివ గడ్డంబు కొన రొత్తుఁ గమింబు." వైవ. 3, ఆ. ౯౧; 13 వుండు. "క. బుర్రువాచానిలు మిగు లుండు, గాదు" ది. అజుత ధరీనీలవలము గడకు, కొదయిది దాదులు నమల. అం. గాదు ద్యుక్తు లదర నొక్కొక్కరి చెడి నిడిదె." భా. రా. ఆర. ఆ, ఆ. ౫౩; ౫౮. చిత్తభా. 3, ఆ. ౧౩౯; 14. (దానాదులు) మినికి నచ్చు. "చ. ఘరదేవమనో నిరమత్త దుక్తుల దుమ మాడి.." భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౨౦౧. పాలి. ౪, ఆ. ౧౩; 15. వలఁడు. "క. శరీరిఁ బోలల సేవలము నానిలకంబు నేది నచ్చి యిచ్చు" నొకక నవనవకారక, కొరకు నచ్చు కొని వడి నిరద గడుతుండు." వకు. 3, ఆ. ౧౮; 16. అధికమన. "చ ..బిత్తల జడియ జడియ నిరద బడియిచ్చు వారలొ గనుగొని." చభా. ఆ, ఆ. ౧౩౨. పాండు. ఆ, ఆ. ౨౩; 17. పాస్థ్యులమనెడు. "క. కాత్తున నేక ద్రావణము, నిత్తున గాంధివు మనమనిరమదు మద ...". చభా. ౩, ఆ. ౨౪.

నిగదుమీ. జే. క. శ్రీ. (నిగదు ధా. శ్రీ.) 1. పెట్టు,
మూర్తు. “చ. పొగడల కొండుమల్లియల
పొన్నల పావకాల్లియంబున, నిడివి బర
ధ్రుడు వజ్ర శశిహరినమోఘమిశి.”
గీ. ౫, ఆ. ౧౦౦.

విగుడుపెంమే. దే. ఆ 'శ్రీ. (విగుడు + పెంమే) పాదము, కలుగు. "శ్రీ. పెళ్ళిదలఁ కాది యెఱుంగును విక్కి మనిన, వగవు విలక మొంగు యన విగుడుదేర్." కాథా, ౮, ఆ ౨౦౩.

నిగమ్య = నిగమించు. చే. న. క్రి. (నిగమ భా. చే.)

1. చాగ్గిలవలెయు, ప్రసరించుచేయు. "క అనుకున్న నవక భక్తునియను, భవవృత్తి నిగిల్చి వగుడు .." క. పా. 3, ఆ. 43. వై. 4. ఆ. 43; 2. తెలువలించు, "గీ, పోవలయుఁ జాడ నకును నూర్చులు నిగమ్యు." ప్యా. 1, ఆ. 48; 3. (చాగ్గిలవలె) ప్రయోగించు, "నీ... కనలి యున్నందుకు .. గొడుగుకు మునుముచుగా భవ క్షుత్తుఁ చేపు, గుండుగ కత్తి నిగమ్యుగఁ ద్రుంత చే చేతు గృహము గొన నులుము కేరె." భార. కర్ణ. 1, ఆ. 43; 4. కలిగించు "ఆ. అక్కడును యవనముచేర్చు నానాప్రయలు నిజామల నగునలనము, గడు నిగమ్య నడియిడి తక్కువనకు, భార్యరామవృత్తి కావ్యుఁ జూచు." రామ. 3, ఆ. 10; 5. తెల్పు, తెలుపు "గీ, నగవరామలు నిగిల్చి, మెచ్చుటలు కోరించి నిగమింపి" తిమ. 1, ఆ. 20.

నిగమ. చే. వి. బాచిప, భవము. "గీ. నిగమలలో నిగమింప నీవరిత్ర, మెలుగఁబడదు..." ఉ. రా. 4, ఆ. 40. లం భా. ద్వి. 13.

నిగమ్య. నం. వి. ఉ. పుం. 1. మనస్సు; 2. మలము; 3. చేదు, మూలము; 4. చిత్తమత్ర ప్రాయుట. వి. (ఉ.) మనోము

నిగమ్యము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. రహస్య మైనది; 2. దురగతాచారము, తెలియనిది; 3. భావ గర్భితము, వాచ్యముకానిది. "క. అన విని యెఱిగిపోని యాతనిమదిమదియము ముచ్చుఁ దలచి నరేంద్రుంగమగొనుచు నకలితో తెచ్చిన భంగి నిగమ్యులై భిష్టుడు వలికెన్." భార. విరా. 4, ఆ. 1.

నిగమనము. నం. వి. అ. వ. దాచుట.

నిగమించు. నం. న. క్రి. దాచు, ములుగునలుచు "మ. ముకుందాగ్రతాగ్రదుక సామ్రాజ్యా గమసామ్రాజ్య, జునసంవర్ధనసూరణిజిహ్వానానా మాండుచుదకామని కాదుప్రకృతి ప్రజ ద్విగుణ కాతాపందముఁ దెంచుచుంద నిగమించుచుఁ బల్కెఁ నాద్రువనితో కంసాళితో వక్ర జిహ్వ." చం. రా. 4, ఆ. 10.

నిగమించి. నం. వి. ప. క్రి. 1. నిరోధము, అడ్డ; 2. అడ్డుట, నిగ్రహము.

నిగమించు. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. వ్యూహించునవకము; 2. నిరోధించునవకము, అడ్డు నింపునవకము; 3. ఎదిరించునవకము; 4. నిద్రించునవకము. [అనుచున్నది

నిగ్రహమాణము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిగ్రహించు నిగ్ర. చే. వి. (క. నిగ్రహి) కనము. "నీ... అని యక నిగ్రహి యొన యింపు. గీ. గుండిచుకుఁ జేటు పాటింకఁ బుండరిక, నయన యెవ్వఁడు లేని నిగ్రహము గానె." భార. క్రి. 1, ఆ. 43

నిగ్రాహ. చే. ఆ. క్రి. (నిగ్రహించు) 1. ఉత్సాహము. "ద్వి. నిగ్రాహించునవకములతోఁ గూర్చి, ముగ్ధులవై..." చండితా. దీక్ష. 48; 2. బలము. "ద్వి. ముగ్ధుల చాలదో" భద్రములు నెనెనెనె, నిగ్రాహించునవకము నెనెనెనె." చండితా. పురా. 108, పు.

నిగ్రాహి. చే. న. క్రి. (నిగ్రాహించు) నిగ్రాహి, నిగ్రహించు. "మ... ధాత్రీ కాంక్ష నీ వాచ్చు మా, నిగ్రహిస్తే ములతో నిగ్రహి ముగ్ధులతో నిగ్రహించుచు" మేము మేముక కల్పింపుడు మాత్రమే నిగ్రహిస్తే నిగ్రహించుచు" చండితా. పురా. 108, పు.

నిగ్ర. చే. న. క్రి. మించు, మించు. "చ. మించి యుంబులు .. మెయింబులవలెగెను మెలగి యెచ్చుచు మెయింబుల నిగ్రహిస్తే" కాళి. 4, ఆ. 10. 1. కాళి. "నీ. భవపునియలు చేటు పాడలముద మెయింబుల ప్రభుభాగిని యింటివలెంటెగె." ప్యా. 1, ఆ. 10. పా. 4, ఆ. 32; 2. పొందు, అందము. కాళి. 4, ఆ. 10. 1. 2. "మ... పా. గెలుపునె" నందరి మానిగ్గ పడలంగా మెయింబుల ముగ్ధుల .." మ. 4, ఆ. 10; 3. కరణము. "నీ. మించు తనకు నిగ్రహించు కల కనంగ నిరణకానుంబులై కరణించుడు." అం. భా. పు. 10; 4. బలము. "ఉ. ముగ్ధులదె రాజా. కృక ముగ్ధులు లింపున వంక గుంపులై, గొల్లెగనీటి మెయింబుల గోవనజాబునిగ్గల జూచు..." ప్యా. 4, ఆ. 48; 5. సారము. (చా.) వి. త్రేపును పోగా మిలిచి. (క. ర.)

నిగ్రహించి. చే. వి. (నిగ్రహించు) అందముగల, క్రి. "చ. కలగలచు మెయింబులై గడల

గ్రహమునకును నిగ్రహాది కాన్." కానిది. ౬, ఆ. ౧౫. వరకు. ౫. ఆ. ౧౩౩.

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. ప. 1. నిరోధించుట, అడ్డ
నించుట; 2. అడ్డంచుట; 3. అంధించుట, అణి
తెట్టుట; 4. పీడించుట; 5. వండించుట. నిలా.
(ఆ. ఆ. అ.) 1. అడ్డనించుచు; 2. అడ్డంచుచు.

నిగ్రహము. వి. ఆ. శ్రీ (నిగ్రహమునకును)
చిహ్నములను. "క. తెలి తెలుసునను లిటు వను
నెలవులు పీడి వచ్చి యంచు నిగ్రహమునా." నా. రి. ఊ. ౨. ఆ. ౧౫౦.

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అడ్డనించుట, నిరో
ధించుట; 2. అడ్డంచుట; 3. అణి; 4. మేర, నీరు;
5. చికిత్స; 6. తెగడుట, నివరణము; 7. చంపుట,
మరణము; 8. శిక్ష, వండనము; 9. తెలియపు;
10. పీడించుట; 11. మాటు, నింజ; 12. పిడి;
13. చట్టుకొనుట, పీడించుట. "వ. భవిష్యపురాణ
సర్వసంఖ్యాయమునకును గడచి యెడ గలగ నిలిచి
రాశానిగ్రహనిరాసభానునం దసభానుడునుం
జోరె..." భార. నిరా. ౫. ఆ. ౨౧౩.

నిగ్రహించు. సం. ప. శ్రీ. 1. నిరోధించు, నిర
నించు. "క...కన్న తెలిసి, వది నెఱుంగక
నిగ్రహించి మనమెత్తుట యె వును..." భార.
ఉత్తర. 3. ఆ. ౨౮౯; 2. అడ్డంచు, నిరోధించు.
"వ...నిజాలేది యందుల నిగ్రహించి..."
మార్క. ౮. ఆ. 3౬; 3. శ్రోహుడు. (క. ర.)

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వండనము, శిక్ష;
2. తిట్టు, కావము.

నిగ్రహుడు. సం. వి. ఆ. పుం. వడములను వానియర్థము
అను తెలియజేయు గ్రంథము. "మ...నిగ్రహి
రూపియై కృత్యమును విసంగు తెలియక
నిగ్రహుడగునన్..." సా. వి. ౨. ఆ. ౬౨.

నిగ్రహుడు. సం. వి. ఆ. పుం.

నిగ్రహము. సం. నిలా. (ఆ. ఆ. అ.) నిడుపు తెలియ
ఎత్తు సమానముగా గలది. (వేదికాది.)

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. ప. 1. దుడ్డు, తోముట;
2. రాచుట, రాక్షసి; 3. మాటు; 4. పిండియె.
వివరము.

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. నిగ్రహము.

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. భావము, భుజించుట.

నిగ్రహము. సం. నిలా. (ఆ. ఆ. అ.) 1. నిగ్రహ
వాచ్య; 2. పిండించువాడు.

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిగ్రహము; 2. నిగ్రహ
3. అణివాచ్యము.

నిగ్రహి. సం. వి. ఆ. శ్రీ. భగవద్గీత, లోహనాని.

నిగ్రహక. సం. వి. ఆ. శ్రీ. కన్నె యినునది చేయు
వాడు.

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. ప. వ్యవహారము.

నిగ్రహము. సం. నిలా. (ఆ. ఆ. అ.) 1. దుడ్డంచు
చు; 2. మాటుంచుచు; 3. అణిచుచుంచుచు.

నిగ్రహము. సం. నిలా. (ఆ. ఆ. అ.) పుట్టుకను.

నిగ్రహము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. దొక్క, భారము;
2. వాయువు; 3. గాడిద; 4. మార్గము; 5. వది,
వరాహము.

నిగ్రహము. సం. నిలా. (ఆ. ఆ. అ.) 1. లోనైచు,
అధిగమ. (భృత్యాది); 2. గుణించుచుంచుచు.
(సంఖ్య); 3. అంతర్భాగమునకు. "గీ. రమణి
దీక్షాభూషణులక్ష్య మిద్రి, మంత్రై కాశీయోగ
మహాక మనకు, మాలికాదీక్షం చాచు మాచు
కీన, మానము నాక నిగ్రహక మానకేనన్"
కానిది. ౬, ఆ. ౧౩౩.

నివరణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. సమానము, రాశి;
2. నివరణము.

నివరణము. సం. నిలా. (ఆ. ఆ. అ.) 1. వ్యాపించుచు;
2. భూరికము, నిండుచుచు; 3. నిర్విము; 4.
ప్రాసవించుచుచు; 5. ఒకటితో ఒకటి కలిసి
నది, సంగీర్ణము; 6. అవనించుచుచు, వ్యాప్తము.
"క. రాచనానుడును తె తెయ, ప్రయత కల
కలనింతు, నివరణభాగమునై యని గీతె
యన్." నిర్వ. ౫. ఆ. ౪౮.

నివరణము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఎత్తుగన్నము; 2.
తేతనము, ప్రత్యుక్తి; 3. గర్భము.

నివారకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అరహామనది
యొద్దలకవరము; 2. అరహ.

నివారకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. గర్భము; 2. శ్రీల
మేలిమునునది, అవనించుచు; 3. వజ్రశాసన
వానికప్పుడు దుర్బుడి.

నివారక. సం. వి. (సం. నిగ్రహి. క. నివారక.)
తెలియకు, వడయు క మగుచుచు గలభావ
నివారక, నిగ్రహి. "కీ. భవము లంత్యపిష్టము

అనుభవంబయింతుల పాటిగా నొనుడు పోపాన భంగి, నన్నది మార్గంబు యొగవహుతోహమున నకు చావన నడలిరాక, నడి నర్మిపద నీకు నచ్చునే భవంగ్రహంబు భాగార్థకృతంబు దుష్ట, ముగుంబయిం గలదు యథార్థకృతంబైన నదియ నిచ్చన బ్రహ్మపదము నొంద." భా. కాం. ౧, ఆ. ౧౪౪, ఆం. భా. ౨, ఆ. ౨౨.

నిచ్చనమహి. ద్వ. వి. (నిచ్చన+మహి.) నిచ్చనమతి నుండునీరుమలంబు. 1. "మ...నిచ్చనమహి రార కలు నన్నిటోకలంబు కెల్లంగన్." హం. 3, ఆ. ౨౨, ప్రబంధ. ౨౪.

నిచ్చి. వై. అర్థ. (నం. నిక్కం. క. నిచ్చ.) 1. ఎల్ల బ్రదు, నదా. "క...శలకాంతము కొలంబులు యెంగ నిచ్చ ప్రేక్షయింబు." పారి. ౧, ఆ. ౨౩, ఉ. రా. 3, ఆ. ౧౩౪; 2. ప్రదివము. "నీ. నిచ్చ యొక్కచుంగు నీకు గట్టడ గాగఁ ద్రితి నావారంబు కెల్లంగలము." నా. సం. ౧, ఆ. ౨౪౫, మండికా. మహి. 3౦౬. పు.

నిచ్చిచావు. ద్వ. వి. (నిచ్చి+చావు.) నిక్కరంబు. "క. విత్తు మరొక్కభవదుకా, నమల బలికి నిచ్చ చావుగ నచ్చామని యలచు..." భా. శల్ప ౧, ఆ. 3౨.

నిచ్చినిచ్చిలు. వై. అర్థ. (నిచ్చిలు+నిచ్చిలు.) 1. ఎల్లబ్రదు, నదా. "ఉ. అశుభోమల ప్రతిభి చావు మహాబహుగ్నే బయో, రాక శమించిపోనిది ధర న్నక నేమెక నిచ్చనిచ్చలక, నేను లేక యన్నమిడు నేంకలరావయబ్బయింబు మృ జ్ఞానబావ వర్ష రసనాయక యా య క మై వెలంగగన్." శకం. నీ. ౪౨; 2. ప్రదివము. "అ. నిచ్చనిచ్చవద్దీ శలశలంబు ద్వింద, బాటనడ్డీ వద్దీవెలివద్దీ, యంగ నాల్గ తెలుగు లయ్యె." విభా. వృత్త ౬౬, దకా. ౪, ఆ. ౨౨.

నిచ్చియము. వై. వి. (నం. నిక్కయ.) నిక్కయము "క. మెచ్చగున సావసావక, నచ్చినకటి గుంధి మల వారలొందలో, నిచ్చియము చేసి గుంబు వలె, కొద్దిది మన కింక నొందుచున్నవల గలచే." భా. రా. యు. ౩౩౮.

నిచ్చిలము. వై. వి. (నం. నిక్కల.) 1. నిక్కలము. "క. వచ్చిల గురేనూనుడు, నచ్చెలు నలు నెదురు గాగ నరిగి యతనితో, నిచ్చల

మగుతాత్పర్యం బచ్చుడగన్ మొక్కి రతంబు నల్లన పగుడున్." శకా. 3, ఆ. ౧౨౮, నీరా. ౧, ఆ. ౧౬; 2. నిర్దోషము, నిర్బలము. "ఉ. నిచ్చల వైవకేంఠలయ నీలముఖి నరుణాక్షి కంబులన్." శకం. ౨, ఆ. ౧౨, ఉ. రా. ౧, ఆ. ౫౮; 3. అనంద్యము, యథార్థము. "ఉ... నిచ్చల ముచ్చనామహిగేత్రము లజ్జను కాట వావవా." కవిక. ౬, ఆ. 3౩. (శ. ర. పా.) ప్రభా. ౨, ఆ. ౨౫. (నం. నిక్కలము) వైర్థ్యము; స్వర్థ్యము. "నీ. తిని మాటలొకరు మగతన ము, నిచ్చలంబున గడల వానెచ్చు గాంచి." నీరా. ౧, ఆ. ౪౨, అర్థ. కాట. ౨౮, విలా. 1. చరింబుది, నిక్కలము. "క. ఇచ్చట దన మొనరింప, నచ్చునీయమును వాంఛితార్థము నొందక, వచ్చుకు నంకయ నే బని, నిచ్చ లభుక మనసుచేత నిర్ణయయెఱుదై." నీమం. ౧, ఆ. ౨౬; 2. నిర్వరము, ఎడతెగని. "నీ. నిచ్చలం వైవలెయవావడిసొంత లాలితవా నభారాని గాగ." రామక. ౨, ఆ. ౫, దకా. ౩, ఆ. ౧౬౨.

నిచ్చెలు. వై. అర్థ. (నం. నిక్కం.) నదా, ఎల్లబ్రదు. "ఉ. నిచ్చలు నిచ్చలాఁ బడలంబిచ్చకత్తి డ్దన శక్తిక, మెచ్చిలి..." పాం. ౨, ఆ. ౫౩. 3. విలా. "నీ...నీకు. నీ చేయబలిగా నిచ్చలు వెలియ యిచ్చు." హరి. ఉ. ౩, ఆ. ౧౩౨.

నిజ. నం. వి. ఆ. 1. నిచ్చెలి, మిక్కురాలు. నిజము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. స్వాభావము, నమానము; 2. కనది, న్నీయము; 3. కాశ్యపము. నిజాడు. నం. వి. ఆ. పు. వెలికాడు; మిక్కుడు. నిజ్జుమాము. నం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) కుంభిచేమల బడుచున్నది.

నిజీమరి. ద్వ. విలా. (నిజీమ+రి.) నక్కలిండు. "క. రాశిక్కనిజీమరుడె..." భా. ౬, ఆ. ౫౬, య. ౧, ఆ. ౫౪. [వరి.]

నిజీము. వై. వి. (నం. నిజము.) నక్కము (మా. నిజీ నిజీమరి. వై. వి. సంకీర్తనానిజి. కచ్చునాని.) "ద్వి. నిజుణి నివళంబు నీవై ధనము...అదిగా సొగయు తాయములు." బస. శి. ౧, పు.

నిజీము. వై. వి. ౨. రాశిక్కయచున్నదియ ప్రభుత్వ. (ఇది మెండు సంభావనకయింబు గ్రహ

మనా ప్రాచారాదుడునున్నదియ ప్రభుసామయ్య
చాచకమైవది. "గీ. అనుకు శిరముల చాచు
చున్నదినున్న, నైవ్యధతునాశి జీవితై చతుర
పాచ, మకతకాకానికాచిమకలరతుం." మన.
౧, ఆ. ౪౬, అవం. ౩౩. ౧౦౯.

నిజాచి. జే. వి. నంగీకరములొనర్చునామిభవము.

"ద్వి. నయన తేరుచ నిజాచి భావశియు, నయన
సాశిగము కావయమ తేరుచింది." ఆ. మ. ౪. ఆ,
ఆ. ౧౦౯. పు.

నిటకనిలమి. జే. ఆ. ప్రి. ప్రంభములై పాడుగుగా
నిలచు. "వ .. రామకామలం నమకృత్తు
నిలకటంబున నిటకనిలిచి యంబులైలనలన
నడియెను..." రా. వి. ౩, ఆ. ౬౫.

నిటనిటగు. జే. ఆ. ప్రి. (దువాదులచే) కప్పులు
లేలగిలు. "చ. కిటనిటయ్యె నొప్పుదుము శేన
మన్యక నాడునాటికై, నిటనిటయ్యె పోలుము
నంది వికాచనిలంపంబులన్." పి. మం. ౪,
ఆ. ౫౪.

నిటలము. నం. వి. ఆ. ప. నుదురు, పాలుము.
నిటానొడు. నం. వి. ఆ. పు. ముక్కంటి, శివుడు.
నిటాలము. నం. = నిటలము. "గీ. శక్తిమే నన్నులి
యదుసార్వభౌము, లాలికచ్యాయమృదులనిటాల
కలము." కాళింది. ౧, ఆ. ౩౧౯. చంద్రా. ౩,
ఆ. ౮౩.

నిట్ట. జే. వి. 1. ప్రవాహము, అలతూరము. "నీ. మనము
మనంబున తెనచి శేఖి: కొచ్చి నలెచి చేల్చి
సొక్కునంబునిట్ట." భార. విరా. ఆ, ఆ. ౧౩౦.
ద్యా. ౩, ఆ. ౧౦౩; 2. పొంగు, పాటు
"క...కసంగిని రమ్మకరమతూరంబున పెట్టిట్ట
దనుచిక్రములు మునుగంగన్." భార. విరా.
౧౩౮. అను. ఆ. ఆ. ౮౦౯. నం; 3. నిట్ట,
నిగమము. "గీ. భక్తియున్నై యనుకపించుకపాల
జొయ్యల, శైవులట్టుచు మనికాళి నిట్టయను, నిజ
మనోమృదునంబునవట్ట, నైతవంబున లోకజ్ఞ
గలయనుకాత" పాండు. ౩, ఆ. ౧౩౯; 4
సాచము. "నీ...దెలి నిట్ట యనంగ. గీ. పాంచ
మగు..." అం. భా. ద్వి. ౧౩; 5. ప్రంభము.
"ఉ...అయ్యనలెనిట్టయై జొరలాడి....."
కవిక. ౩, ఆ. ౧౧౬. నిలా. 1. నిట్టవది,
మాటిగా నైతి శేవవి. "ఆ. నిట్టరోమములన్

అట్టగు చానన, రామ్మగేర్లు దగ్గరు అటలి
శేనె." భాగ. ౩, పుం. ౫౬౮. మక. ఆ,
ఆ. ౧౦; 2. నిట్టము, నిశ్చలము. "చ...చొట్ట
రణుచునొరభవమృదుంబు నన్ననరభూచులు
తెలి: జాతనిట్టపుట్టుచున్నా, మునుగొని
చొట్ట..." పాండు. ఆ, ఆ. ౯; 3. నిట
వైవది, ఉన్నతమైవది. "గీ. నిట్టకా దను జొడ
వుచే నిట్టనాడు." స్వా. ౪, ఆ. ౩౩; మ. నం. ౧౨,
ఆ. ౧౨౨.

నిట్టకనిలమి. జే. ఆ. ప్రి. (నిట్ట+నిలచు) ప్రంభము
వలె నిలచు, పొడుపుగా నిలచు. "క. ఇలు కాని
మల నిట్టక, నిలిచినిట్టాడుకొరె .." రామా. ౮,
ఆ. ౧౩౨.

నిట్టకనిలవ్వు. జే. వి. (నిట్ట+నిలవు) ననిలవవు.
"ఉ. నిట్టకనిలవ్వునం గలగి శ్రీకయుగంబున
రామ్మతూరముల, దొట్టగ...కా, తెల్లెద
దీయతాత్ర నది భిక్షయకా గనిపాయె నిట్ట
దున్." భా. ౩, ఆ. ౬౬.

నిట్టగ్రము. జే. ఆ. ప్రి. (నిట్ట+గ్రము) ఉప్పొంగు
వైవము. "నీ. చాచుల నగుచామల అందురు
పొడుపున రాగాంబులం నిట్టగ్రము ననున్"
నృసిం. ఆ, ఆ. ౫౦; మ. నం. ౧౨, ఆ. ౨౩.

నిట్టతోలము. జే. ఆ. ప్రి. (నిట్ట+తోలము) తెల్లి
విరియు. "గీ. మున్ను పోయనలొంకమున
నశేంద్ర, బ్రహ్మ మనంగ నైదిత్తిక ప్రళయ వైవ,
నింగిని నిట్టతోలమునైతిశాన, సూరె
భూకాళి జగములొలచు తెడన్." భాగ. ౮,
పుం. ౩౧౩.

నిట్టబొట్టు. జే. ఆ. ప్రి. (నిట్ట+బొట్టు) తెల్లివిరియు.
"చ...అంభరాలమున వారింబు అన్నియు నిట్ట
బొట్టి, ప్లుతులక యేమరాత్తులు మహాద్భుతి
వాలె గర్భ..." మద. ౯, ఆ. ౨౩౦.

నిట్టబొట్టు. జే. ఆ. ప్రి. (నిట్ట+బొట్టు) ఉప్పొంగు,
తెల్లివిరియు. "నీ. దగ్ధాంబునిధి నిట్టబొట్టెనో యని
శేవ: బామ్మగా హరి నీకు అవ్వడింగ." (నిట్ట
బొట్టు" అని ము. పాండు.) మ. నం. ౮, ఆ.
౧౧౮. కావ్యా. ౩, ఉ. ౩౯.

నిట్టనిలమి. జే. ఆ. ప్రి. (నిట్ట+నిలచు) పొడు
పుగా నిలచు. "గీ. మేనిట్టర వింజ్ఞాని మిన్న

మట్టి నిట్టనించుచు చూచి నిర్మించినవచ్చి.”
కాశీ. ౧, ఆ. ౧౧౯. పాము. ఆ. ౧౫.

నిట్టరాదుచే. చే. ఆ. ౧౧. (నిట్టరాదుచే.)
వ్యాసించు. “గీ జనులు రానందమునఁ జేల
బోయి తెల్లఁ బోటి నిండానకెట్ల నిట్ట
రాడితె.” పర్వ. ౩, ఆ. ౧౫. ఇట్లే నిట్ట
జాడుచు. భావ. ౩, ఆ. ౧౮.

నిట్టరాదు. చే. వి. (నిట్టరాదు.) చూడు లేకను
కట్టెనుగ్రహమునకు పాతు ప్రంభము. “నీ...అల
యాభారదీర్ఘ ప్రభవంబు నిట్టరాదు నిట్ట, రా దనఁ
దగు...” అం. భా. ద్వి. ౨౦, ద్వి. హరిశ్చ.
ఉ. ౧౩౫౫.

నిట్టరాదు. చే. వి. నిలకడ. “నీ...నిలకడ తనయను
నిట్టల మను.” అం. భా. కృ. ౨౯, విలా. అధి
కము. “ఉ. నిగిలి నేలకుం బొడవు నిట్టలమై...”
భాగ. ౩, పుం. ౩౧౯. (క. ర. పా. నిర్వ
లమై” ముద్రి.) పర్వ. ౩, ఆ. ౧౪౪.

నిట్టలద్రోచు. చే. ఆ. ౧౧. (నిట్టలద్రోచు.)
తూముడు ఉపాంగం. “నీ నిట్టలద్రోచుచు నేల
తలల కలహేర తెల్లన పీలెక్కి యేర్పడంగ.”
భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౪౫.

నిట్టలద్రోయు. చే. ఆ. ౧౧. (నిట్టలద్రోయు)
అతికయ్యుడు. “ఉ. అరమణిలకాదు హృదయం
బున నాడుట లంకావంశం, తేరంగ...తేమ
కలు నిట్టలద్రోనిదువాలంగవృత్తి, వారణ
లేక క్రొత్త జనవల్లభనందను మేనతెల్లమును.”
శేయూర. ౪, ఆ. ౧౫.

నిట్టలబొడుచు. చే. ఆ. ౧౧. (నిట్టలబొడుచు)
ఉపాంగం, వెలివిరియు. “న. తన్ను నిట్టయం
బున గొనియాడువై మామిడుకొకాచాలంబు లాల
కించుచునున్న నిట్టలబొడుచుచు నేడులం
దనకు నరిరా మది నత్తయనత్తన నురువులు
చూపుచు...” కరాళా. ౧౦, ఆ. ౩౩; ౨
రోహదితమగు. (క. ర.) ఇట్లే నిట్టలు
జాడుచు. పర్వ. ౩, ఆ. ౧౩౪.

నిట్ట. చే. వి. ౧. ఉపవాసము. “నీ. పంతుడుదారు
క్రిందటివెల్లయీరు ప్రాయ నిగం బొట్టిన
తూచు నిట్ట.” రా. వి. ౨, ఆ. ౩౯. (క. ర.
పా. నిట్ట) ముద్రి.; ౨. తూముడు. “క. దుష్టుక
తెదతెట్టుక యంతున్నను లై నట్టివల్లభమా

నత్తంబున, న్దున్నున బండుఁ బ్రాణులను నిట్ట
మాటలేమ నోరుతెనె.” మార్క. ౪, ఆ. ౪౦,
(క. ర. పా.) విలా. తున్నము. “ఉ. వాడను
మేను నిట్టలుపవాసము లందిన వైర్య మింక
యెన్, దీడను...” ఉద్య. ౩, ఆ. ౨౦.

నిట్టలక్రి. చే. వి. కాలికాక్రి. దానిమేము. హం. ౧,
ఆ. ౧౫౫.

నిట్టలపవాసము. మి. వి. (నిట్టలపవాసము.)
తున్నునపవాసము. “ద్వి. నిట్టలపవాసమే ద్విగము
లందంగ, నిట్టలప వియ్య మిరున గల్గినను.”
బస. ౪, ఆ. ౧౩౫ పు.

నిట్టలపాసము. ద్వ. వి. (నిట్టలపాసము.) తున్నున
పాసము. “ఉ. నిన్నటినుండి యేము నిజమిదియు
మంటిమి నిట్టలపాసము.” కాశీ. ౨, ఆ. ౧౩౯.

నిట్టలరుచు. చే. ఆ. ౧౧. (నిట్టలపాసము.)
నిట్టలరుచుచు. (క. ర.)

నిట్టలరుపు. చే. వి. (నిట్టలపాసము.) దీర్ఘవిశ్వా
సము. “గీ. ద్రు మనంబునబలిగవనభయమునకు,
మల్లమున దురనిట్టల మున్నునరి, వేడినిట్టా
నిరస యన పెడలఁ గ్రక్కరాని మూతులు
విచ్చునెత్తమిరుల.” భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౩౩.
ఇట్లే. నిట్టలరుపు. కాశీ. ౧, ఆ. ౧౦౧.

నిట్టలరుచిచ్చు. చే. ఆ. ౧౧. (నిట్టలరుపు+ఇచ్చు.)
విశ్వాసముచుచు. “గీ. అలనీ నిట్టలరుచిచ్చు
నోయ్యారము...” కలుగు మోహిని నలగు మైం
బులక లాదన. దశా. ౨, ఆ. ౩౩౦.

నిట్టెము. చే. వి. (నిట్టలపాసము.) పెట్టుముక, పొడు
నెనయుముక. “ద్వి. అట్టినిట్టెముగట్టెము
గానె, పట్టె ఖట్యాంగముకొలి కంకరుడు.”
బస. ౩, ఆ. ౮౮౮. పం.

నిట్ట = నిట్టము. (క. ర.)

నిట్టము. చే. వి. నిలపు. ఉదా:—కలము అంక
నిట్టముగా వట్టిననమము. (క. ర.)

నిట్టము. ద్వ. ఆ. ౧౧. (నిట్టలపాసము.) నిలచు;
నిట్ట (చూ. నిట్టలపాసము)

నిట్టలపాము. ద్వ. వి. (నిట్టలపాము) నిలచుట;
నిట్టల “న...నిట్టలద్రోచుంబులు బిట్టలద్రో
తంబు లై న యాంకరదోపాశలకాలలహాత్మి
నిట్టలపామున దనర...” కంఠా. ౨, ఆ. ౪౪.

నిట్రాడుచే. జే. ఆ. శ్రీ. (నిట్రా+రాడుచు) పాడువన, నిట్రు. "న...తటాయ నేడు అందులచాడున నెఱుక నిట్రాడున నొకట కాపించుచు..." ప్రబంధ. కిరం.

నిట్రాడు. జే. వి. ట్. (నిట్రా+రాడు.) దూలము లేకయే కట్టెడు గృహమునకు పాడున ప్రభయ. "క. ఇది కాలి కాల నిట్రక, నిలిచిననిట్రాడు జాలె..." రాచు. ౮, ఆ. ౧౩౨, ఆం. భా. ద్వి. ౨౦.

నిట్రాయి. జే. వి. ట్. (నిట్రా+తాయి.) పాడుత్ర తాయి. "న...అయ్యదనగాఁ అంకసూరిం గాలం గేలం బొడిచి తెడవలం దినిచి నిట్రాత గేత బంయన అంధించి కాలికుండు నిట్రితె .." పేం. కుచ. ౧, ఆ. ౨౪౩.

నిట్రొంచు. జే. ప. శ్రీ. నిట్రొంచు, నిలవుగా నుండు "ద్వి. వలనటిఁ గెంబు వ్రాలి కంభకము, నెల కొల్చి భుజములు నిట్రించి కంఠః, మెలగించి ..." వండికా. ౪, ఆ. ౨౪౦, పు. అన. ౫, ఆ. ౪౩౪, మం.

నిట్రొలు. జే. ఆ. శ్రీ. ఉపవాసముండు. (క. ర.) నిట్రు. జే. వి. ఉపవాసము. "నీ. పశవివా దేశ భుక్తము చేసి యనలవా జొచ్చి కాగరముతో నుండు నిట్రు." ఆము. ౪, ఆ. ౫౦, ఆం. భా. ద్వి. ౧౩౫. నిలా. కుమ్మము. (మా. నిట్రు పావము.)

నిట్రుపావము = నిట్రుపావము. (కుమ్మపావము) "నీ. నతకంబు నిట్రుపావములతో నక్కగ్రక వము గాంచుచు దావమాచ." వరాహ. ౩, ఆ. ౩౩. వాలి. ౩, ఆ. ౧౩౦.

నిడి. జే. నిలా. (నిడువకట్టుమునకు వృత్తియం దంకర్త వర్తలావము.) దీర్ఘము. "క...నిడువకట్టున కానె, వృద్ధి నడరె నడగె నఱుమలె, నిడి మెంచుల మానె తెలలం నిలితె" తెలితె." పేం. కుచ. ౩, ఆ. ౧౩౬.

నిడివి. జే. వి. 1. దెర్బరము, పాడువు. "క. ఆయన నర నెడలపు మూఁదామడ నిడియల గలిగి యతిరక్తులై...నిట్రానుదర మలయ మృదుల కల్పకలంబు" నీ. ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౩, ౩. కమం. ౩, ఆ. ౮౩; 2. అశ్వగతి భేదము. "నీ నిడి ప్రియప్రికతో నిడి యంబున తెల్ల గడవి

వన్నవిధాన నిడివి జోలి." ప్రబంధ. ౧౮౫, నిలా. దీర్ఘము. "నీ. ఇట్టివననెఱుక బగ లిట్టి నిడివి, యెన వయలించు నీ నిడివారి యును..." లక్ష్మి. ౩, ఆ. ౩౩, కేయూర. ౩, ఆ. ౧౨.

నిడు. జే. నిలా. (నిడువకట్టుమునకు వృత్తియం దంకర్త వర్తలావము.) దీర్ఘము, పాడునై నది. "నీ. మును మించి నిడుమెర మంచి దూఁడవనకట్టె పూరము దల నెడత గాగ." వారి. పూ. ౪, ఆ. ౧౩, హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౧౩౮.

నిడుచేను. జే. ఆ. శ్రీ. (నిడు+చును.) చేయ. "క. పడి నాడుగఱచి కలకే, నిడువన గనయమున యెంచి నిర్మలం చేర్చుచు .." భార. ఆది. ౩, ఆ. ౧౩౫.

నిడుచ. జే. వి. దీర్ఘము, ద్విమాత్ర స్వరసంజ్ఞ. "క. గుయ్యల నిడుదల .." కవివా. ఆ, అధి. ౧౩, ఆం. భా. ద్వి. ౧౮౮. నిలా. దీర్ఘము, నిడునై నది "క...నకాచేవు దక్కుదగ్గర నెఱయం, జొడరి భవత్పురు మాత్కాని, నిడువనెడ కుత్ర లేని నెఱ దూలించె." భార. కల్ప. ౧, ఆ. ౩౩౨, ఆం. భా. కృ. ౧౮.

నిడుచనిదుర. ద్వి. వి. (నిడు+నిదుర.) దీర్ఘనిద్ర, మరణము. "క...కాంబులు నఱునగ నిడుచ నిదుర, నొలని తెలున నిట్రుమాలి యున్నాడు గడె." భార. అశ్ర. ౨, ఆ. ౧౩౨.

నిడుచెన్ను. జే. వి. (నిడు+చెన్ను.) నర్దుము, దీర్ఘవృద్ధము. "నీ. నిడుచెన్ను గయో తొడ పులదొర యుండు గుండుగం డెనగఁ నైతిడు చేసి." అర్చ. మం. ౫౩.

నిడుచుడు. జే. వి. (నిడు+అడు+క. ర.) పాడు, నర్దుము. "నీ. కలిజాళి లియపుచే బడక కాట్టు నిడుచుడు వ్రావపా తెర గ్రాతె నవగ." రా. వి. ౩, ఆ. ౧౧.

నిడుపు. జే. వి. 1. నిడివి, ఆయాము. "న...అది యంబు నూఱుయోజనంబు నెడలపున మాటు యెఱచియోజనంబు నిడుపున నెఱయోజనంబు తనయున గలిగె..." భార. వభా. ౧, ఆ. ౩౨, ఆం. భా. ద్వి. ౧౫౩; 2. నిలుపు. "నీ. అడ్డ నేరుడ నలియ రోమాళి నిడుపు, బడగ కేళయం గలి పావకాచి వ్రాసి, తెలివమున కొకకం గా నూంపు బును తెం దున్నుజో

యని సంకయిండు." మునుంద. ఆ. ఆ. ౧౦౧.
 నిడు. పొడువనిది, దీర్ఘము. "ఆ. లంఘనంబు
 అనంగ లక్షిండుగా నిట్టి కట్టెడులకు నలవ కరుణ
 తగ, కాఁచిమానినట్టి ప్రభువల నిడుపుగా, తేని
 నిలులగోడు పోనినొనియె." కలిక. ౪, ఆ. ౧౧౦,
 నైను. కి, ఆ. ౧౩౫. శ్రీ. నిడు. నిలుపుగా
 "నీ అక్షంబు నిలంపు నాచక్షలగతి మునున్
 దొంగలనుండి శ్రేష్టవాఁడు." స్యా. ఆ. ఆ. కి.
 నిడుకాట. ద్వ. వి. (నిడుకాటాట.) పెద్దలోన "ఆ
 అడలి యొకమును నిడుకాట నట్టుపాఁబుదము
 రమ్మ జుఁగిఁ జరల ననన్." భార. కర్ణ. ఆ. ఆ. ౩౩.
 నిడుమనునగు. జే. ౧. (నిడుకమునగు.) నిడు
 మనునగు. "నీ కాళ్లు కుప్పడుదంగఁ గడలఁజాలక
 యెట్టి నిడుమనుని నీడి కయనించుటెంచు." చక్క.
 ౪, ఆ. ౪౫.

నిడుము నై. ద్వ. వి. (నిడుకము నై.) తుంగళి. (కరు.)
 నిడువారు. ద్వ. వి. నిడు. (నిడుకవారు.) నిడుచునది.
 "నీ. వారణంబులనిడువారు తుండంబుల తెలుఁ
 యూచవంగఁ గూర్చుచుజులెలంబు." కళాం.
 ౧, ఆ. ౧౯.

నిడువెండుక. జే. వి. (నిడుకవెండుక.) రోమాం
 చము. "క. జనము చాపము నిద్రయు, నిడు
 వెండుకతోడ తెగయు నిట్టూర్పులు నుదడిగొని
 వడిగొని చుదిలొక, జడిముడిచడి కప్పులవరముఁ
 జడిముడి బడఁగాన్." తి. వని. ౩, ఆ. కిర.

నిడువెండుకపెట్టు. జే. ఆ. శ్రీ. (నిడువెండుకక
 పెట్టు.) రోమాంబముకొందు "చ. నరసింహాభి
 లంఘనానంతరఁ గయ్యపుతేలఁ జూడఁగా, విద
 విరజియి మేను నిడువెండుకపెట్టుయఁ గంప
 మొండె..." భార. క్షిప్ర. ౧, ఆ. ౧౦౧, భాగ.
 ౧౦, పృ. ౧, తి. ౮౩౩.

నిడును. జే. వి. చదువులలో దీర్ఘములతోఁ గూడిన
 పెద్దపదవి. "నీ నిడునునఁ బెట్టక నిద్రాటమునఁ
 జోక కరువాయి తప్పక తడవొనక." నకల. న
 ౩౦౩.

నిడుపు. జే. వి. (నిడుకపుపు.) నిడుపు, దీర్ఘ
 నికాపుము. "తి. ఆనవంబు నేర్చు విని యోచల
 యూచి నిడుపు పుద్ది పో, మావలి
 వచ్చి..." నాన. ౪, ఆ. ౧౩౫, తె. శకం.
 ౩, ఆ. ౫౩.

నితలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిలుండు; 2. నిలు,
 కటి; 3. మూపు; న్నంపుము; 4. ఒడ్డు, మూము;
 5. కొండనడుము అర్థికకము.

నితలవలి. సం. వి. త. ద్వి. 1. నితలమిది శ్రీ; 2.
 గొప్పనిజుండులు గలశ్రీ.

నితలము. సం. వి. ఆ. న. అగ్గోలాశములలో మూడ
 వది.

నితాంశము. సం. నిడు. (ఆ. ఆ. ఆ.) అధికము.
 అధికము. శ్రీ. నిడు. అత్యంతము.

నితైవెండ్లికొడుకు ద్వ. వి. (నితైవెండ్లికొడుకు.)
 1. నిత్యకొల్లమునకు. "క...మనసుచు, నీదింప
 నిండు మునుచే, గోవిందుడు నిత్యవెండ్లికొడు
 కున విండున్." రాధా. 3, ఆ. ౧౫.

నితైవల్లి. ద్వ. వి. (నితైవెండ్లికొడుకు.) నిత్యముఁబాయు
 ముట్టికాచిమము. "నీ. నిలాంబరంబుల నితైవల్లిలు
 కొండగోలలు మల్లెలు గోరలులను." కల్పా. 3,
 ఆ. (౪. ౮)

నితైము. ద్వ. నిడు. (సం. నిత్యము.) కావ్యకము. "క.
 నతైవ రెల్ల మణికము నితైము గా వంచు వాపా
 నివహములెనె." చక్క. ౧౦, ఆ. ౫౫.

నిత్యకర్తము. సం. వి. న. న. 1. చేయనియెడల
 ప్రశ్నవాయము గలిగించుకావ్యవిహిత మగు
 కర్తము. (సామనంధ్యాది); 2. నిత్యమును చేయఁ
 దనము.

నిత్యకల్యాణము. సం. వి. ఆ. పుం. పుట్టపుడును
 గలుగుతుభము. "తి...హృద్యనిరంతరవాద్య
 ఘోషణతో, రాణల బొనంగఁ బ్రోలు మిగులం
 గనుమిం దొనరించి నిత్యకల్యాణముఁ బుష్పతోర
 నుమలై జను లందఱు నల్లనిల్లంగన్." నిడు. ౧,
 ఆ. ౮౩, చక్క. ౧, ఆ. ౩.

నిత్యకడి. వి. వి. (నిత్యముకడి.) నిత్యము నియమ
 ముగా నియమలసినది, నియమ. "ద్వి. మొక్కక
 కరములు మోపు కందంబ, చిక్కక యిక్కక
 చక్కన వచ్చి, నుడి సొచ్చి తయ్యకడి లేకు
 కొనంగ, మిశమిశ మిడుతుడు మిలుమిండు
 దనియె." య ౪, ఆ. ౧౮౮. పు.

నిత్యము. సం. వి. ఆ. పుం. నమూనము. నిడు. (ఆ. ఆ.
 ఆ.) 1. ఎడతెగనిది; 2. చేయనియెడల ప్రశ్న
 వాయము గల్గించుచు విధివాద్యముచే బొనెంచు
 బడువది; 3. కావ్యకము; 4. అవశ్యకము. శ్రీ.

విణ. 1. ప్రదివనము; 2. ఎల్లప్పుడు, కాళ్ళక
ముగా (దీనిని కొన్నియెడల మువ్వలతోడను. అను
క, ఆ. ౮౩౩౩ మం.)
నివర్తనమునము. సం. వి. ఆ. త్రిం. రాకొద్దగ్రహము
లేనిదిగాని, వర్తనముతో కాక అవర్తనముతో
రాకొద్దగ్రహము కలది యనుచుచున్నాము. (అంతటి
కారుడు, వ్యాఖ్య)ము మొ.)
నివర్తనము. సం. విణ. (ఆ. వి. ఆ. అ.) 1. చూచు
వాడు; 2. కనుపెట్టువాడు; 3. చూపువాడు;
4. తెలుపువాడు.
నివర్తన. సం. వి. ఆ. క్రి. అర్థాంతరమునము.
నరక. గె. ఆ. ౧౪౩, ౧౪౮.
నివర్తనము. సం. వి. ఆ. న. 1. చూపు, దృష్టి; 2.
చూపు; 3. ఉపాహరణము; 4. ప్రయాణము.
విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. చూపునది; 2. పెట్టించు
నది; 3. జోధించునది.
నివర్తించు. సం. న. క్రి. 1. నవ్వు, వికృతించు.
“మ. ఇతఁడా క్రిందికికాదును... నే
పెట్టించి గాను తెలుపు నివర్తించునక వాచిదనా,
నకునర్థములు...” తిన్న. 3, ఆ. ౮౨; 2. నివర్
యించు. “వ...కార్యము నివర్తించి బృహస్పతి
యింద్రాదిదేవతల కిట్లనియె.” కా. ౪, ఆ. ౨౭౪
నివాసము. సం. వి. ఆ. త్రిం. 1. వసతి, స్థితి; 2.
2. వేడిమి, ఉష్ణము; 3. తెచ్చు, కురు, జులు.
నివాసము. ఉత్త. వై. వి. (సం. నిర్వారణ) 1.
తొందరతోక నివాసించు. (క. ర. వా.) సం.
వి. ఆ. న. 1. ఆదికారణము, కారణము; 2.
మాత్రమ కట్టుకలయ్య; 3. రోగనివర్తనము.
నివాసించు. యు. వై. ఆ. క్రి. నివర్తించు “వ ..
అద్వితీయతతోడి నివాసము నివాసించె నంభ
నివాసము దక్షిణాదంబు నిద్రి యని నివాసించ నంతః
కరణంబు కరణంబు గాననదు...” కా. ౧౩, ఆ. ౨౭౪
క. ౨౭౪, సం. ఆ. క్రి. యిదియిచ్చు. “ద్వి. వివ
దర్శనము నివర్తించునట్లు, నాశనయ్య మిచ్చక
నివాసించి, లేటగా తెచ్చునక తెలియలే యును.”
నవనాళ. గె. ఆ. ౧౮౭, త్రి
నివర్తము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. వృద్ధి నొం
దించునట్లు; 2. త్రాచునట్లు.
నివర్తక. సం. వి. ఆ. క్రి. 1. జుల, జుల; 2.
కానము, కి.

నివర్తనమునము. సం. విణ. (ఆ. ని. కా. అ.) నిరంతర
ధ్యానము చేయించు.
నివర్తనము. సం. వి. ఆ. న. నివర్తనము.
నివర్తనము. సం. వి. ఆ. త్రిం. క్రమమునములచే
తెలియజేసినవర్తనమును వికార మనునను
మృతో నిరంతరము ధ్యానముచేయుట.
నివర్తనము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) నిరంతర
ధ్యానము చేయించునది. [విచారము.
నివర్త. సం. (క. క్రి.) 1. చూపునది; 2. అర్థా
నివర్తనము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. అర్థా
విచారమునది; 2. చూచునది.
నివర్తము. సం. విణ. (ఆ. ఆ. అ.) 1. చూచునది;
2. అర్థావిచారమునది.
నివర్త. వై. వి. (సం. నిర్వ.) నిర్వ. “మ...రాజునం,
వసుచా పూర్వము వేడి పేరునం నిర్వ
పేరు కులగాదెదించి, వసు నివర్తకలక్ష్యము
నివర్తనమునతోడనే చేదెదన.” నిర్వ. 3,
ఆ. ౮౪, భార. ఆ. క్రి. ౧, ఆ. ౨౩.
నివర్తతెలియు. ద్వ. ఆ. క్రి. (నివర్త+తెలియు)
తెలుపించు. “ఆ సాధ్యురగావసరి సావి
రంతములై, తిరిగి మింకు నివర్తతెలిసికట్టి యిది
రాధిపతి కిచ్చుకన్నురని, రాజయలు అన కర
ద్ర నములు.” అయ. ౪, ఆ. ౧౩౮.
నివర్తయ్యు. ద్వ. సం. క్రి. (నివర్త+య్యు) నిర్వించు
తెలుసు. “నీ అర్థములు ముఖాదులయై మన
కింక మృత్యువదయు నొరై నివర్తయ్యు.” కు. ౧,
ఆ. ౧౪౮.
నివర్తయ్యు. ద్వ. విణ. (నివర్త+య్యు) ఎల్లప్పుడు
నివర్తయ్యునట్లుగాను కలవాడు, నిర్వారయ్యు.
“క. వినియు నివర్త రణియ్యు, ముకుతానము
నివర్తయ్యు ముందు నకట, నివర్త ఇక్రవర్త
తెలుసు, ముతానముకంటె పెట్టించునక గలదే.”
భాగ. ౮, వర్ణ. ౪, ౧౮౮.
నివర్తయ్యు. ద్వ. ఆ. క్రి. (నివర్త+య్యు) నిర్వించు.
“ఆ...కడు ద్విత్తుచే క్రమమొందినాయగా,
జోలకు జోడునా నివర్తయ్యునక యని...”
కా. ౪, ఆ. ౧౮౮. ఇట్లే నివర్తయ్యు. ఉ.
రా. ౨, ఆ. ౩౩౪.
నివర్తించు. వై. ఆ. క్రి. నిర్వారించు, నిర్వించు.
“క. నివర్తించునట్లు వాగొని, నివర్తించు అను

క్రీడి పితామహునిల్లు నై ద్రి డిందుమిది నితాంత
గాభరయదోర్నిధిసంజ్ఞానోండునిల్లు నై, గొని
యెడనందుమతో నిమిత్త గూరకరంబు యెర్రంబు
నందు..” భార. విరా. ౧౩ ఆ. ౧౭౩, అచ్చ.
యు. ౨౦౪; ౧. నినుచ, నిండించు. “చ. అని
ప్రణమిల్లినో ఫణిపాధిపుఁ డయ్యుచ్చుకంబు
వందలూ; నిరిది ప్రియంబుతో నొనరి...”
ద్యా. ౯; ఆ. ౧౭౩; హరి. ఉ. ౧; ఆ. ౧౦.

నినుపాచు. దే. ఆ. ౧. (నినుపు+అచు.) 1. అధిక
మను. “నీ. నిుపాచు చందురు నినుపాచు నును
గాంరిఁ జెలువగా మరుడు నృసిరిది నట్లు.”
మార్క. ౩; ఆ. ౯౩; నిర్వ. ౧; ఆ. ౧౪; 2.
పూర్వ మను, నిందు. “మ...నాల్లాడలకొ, నిను
పాచంగ నవర్వ మెరిగిని...” శేయూర. ౩
ఆ. ౧౭౧; భార. అచ్చ. ౩; ఆ. ౧౪౪; 3.
వ్యాసించు. “ఉ. చిల్లలదిల్లులం జిలికి చిల్లుల
కొల్లులు చల్లలక ను, చల్లలితాంకి చూచి
కడుఁ డ్రొనునెడమక వారిపూర్వమో, చల్లెఁ
డదంగఁబాంగలతోకొ నినుపాచ ననంగ నవ్వు ము,
చల్లలచూరునకంగరదుసూరిఁ జిత్తుట్టును జీవైఁ
డెత్తిరకొ.” రాజ. చ. ౨, ఆ. ౧౪౪; 4. చిప్పలు,
వైకుంఠము. “చ...కరుణారంబు నినుపాచెడు
చూపుల బాచుఁగావునకొ.” పారి. పీఠ. ౩.

నినుపు. దే. ఆ. (నినుచుపా.) వెల్లు, జలపూరము.
“చ...కన్నులకొ, నినుపులు గాగె బాచుములు
నివ్వటిలంగ...” భా. ౩; ఆ. ౧౦. విలా. 1.
మనోబ్ధము. “దివి. నినుపూ నాస్పటికనిర్వలలింగ,
మనగె నాస్పటికాయతలింగమా ప్రి, వరు
ణుండు ధరియిచి...” వందితా. పీఠ. ౧౦,
పు. 2. కన్యార్థము. “చ. నినుపు లాకయై వేరక
గమనియలతాంతము ఒన్న జొక్కెడకొ, గడఁ
గొని...” నిర్వ. ౮, ఆ. ౩౩.

నిన్ను. దే. వి. డా. ౧౪. నిన్నుక. నిర్వర్త. 1. కడచి
నదినము, పూర్వదినము. “నీ. జననక దాని
వర్తంబు నిన్నుటగోరె జనుకక యణుచుచు నున్న
యదియొ.” భార. ఆది. ౪, ఆ. ౧౧౮; మను.
౧, ఆ. ౧౮; 2. అదిరభూతకాలము, కొలది
కాలమునకు నుండు. “నీ. మేనత్త యనుమేర
నూచి రాధికతోడ నుండుడే నిన్నుక యనులగ
రాచ.” శకం. ౩; ఆ. ౮౧; అమ. ౩, ఆ. ౪౦.

నినకనము. ను. వి. ఆ. న. పాశముచదువుట.
నినకము. ను. వి. ఆ. పుం. = నిరకనము.
నినకనము. ను. వి. ఆ. న. 1. గ్రంథమునకు; 2.
భవనమొందులు క్రిందికి వచ్చుట.
నినుచిచ్చి. ను. న. క్రి. 1. భద్రాద్రియు, భద్రాద్రియు;
2. నిపాతముచేయు. (వ్యాక.)

నినులకము. ను.=నిపాలికము. భద్రాద్రియునది. “అ.
పాశరథుండు నినులకాత్తుండు నుధిన్న, చావు
మను...” భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౪౦.

నినువ్వు. ను. వి. ఆ. క్రి. 1. యుద్ధభూమి; 2. కాణా
శేలు, కిచ్చిలభూమి.

నినును. ను. వి. ఆ. పుం. న. కలకము. పుం. కడిమికి.
నిపాశము. ను. వి. ఆ. పుం. పాశము చదువుట.

నిపాశకము. ను. వి. ఆ. పుం. న. పాశము, పాశ
కము. విలా. (ఆ. రికా. ఆ.) క్రిందికి తోయునది.

నిపాశన. ను. వి. ఆ. క్రి. భవనము, పాశు. “ఉ...
ఉగ్రగదఁ డ్రొని తెలివఁ దన్ని పాశనకొ,
నూతలిరంగ నేతువులు చూర్చులై యెడలెన్
...” హరి. ఉ. ౧౦, ఆ. ౭౧.

నిపాశనము. ను. వి. ఆ. న. 1. భద్రాద్రియు; 2.
చంపుట, మారణము; 3. నూత్రమునకు వ్యతిరేక
ముగా శబ్దరూపమును విధించుట; 4. భక్తులు
పెంజలగునది క్రిందికి వచ్చుట. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.)
1. భద్రాద్రియునది; 2. చంపునది.

నిపాశము. ను. వి. ఆ. పుం. 1. భవనము, భవము;
2. క్రిందికి వచ్చుట; 3. మోదికి నునుగుట; 4.
విరుగుట, బాణాదులు విసిరివైచుట; 5. చావు,
మరణము; 6. అప్రయత్నము, యదృచ్ఛ; 7.
నూత్రములకు వ్యతిరేకముగా విధించినశబ్దము.
“నీ. అలనకత్తయులు నకత్తయులఁ గ్రియాక్ష
రాశయముల న్నరరాదుల వచ్చయములు, దా
నిపాశంబులంగ జేసి భద్ర వదంతసంగ నూత్ర
మరి యెనసాధుమోలి.” కాళింది. ౧, ఆ. ౨౨;
8. అవ్యయము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) భద్రాద్రి
బడినది. కాళింది. ౧, ఆ. ౨౨.

నిపాతి. ను. విలా. (న. పీ. న.) 1. భవనము; 2.
భద్రాద్రియునది; 3. నశించునది; 4. క్రిందికి
వచ్చునది; 5. నాశము చేయునది 6. నిపాతము
గలది,

నివా-సింహు = నిరసింహు. (బడగొట్టు.) "క. అతో
యది నీవతం, దీతం బలముం గడంగి భీమవర
యధూతయః పతోక్షణంబ నివా-సింహును దివ్య
శక్త్య కలుహ-కములన్." భార. ఆర. 3, ఆ. 3 &
నివా-సింహు. సం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. బడగొ
ట్టయఃబడినది; 2. చంపుబడినది; 3. నివా-తము
చేయః బడినది. (వ్యాక.)

నివా-నము. సం. వి. ఆ. న. 1. నిశ్చయముగా త్రాగుట;
2. భుజుల లోనగునది నిశ్చ త్రావుటకై జ్ఞాన
మొదలగువానితో గట్టికట్టాట్టి; 3. జాగరణము.
నివా-న. సం. వి. ఆ. నీ = నివా-నము.

నివా-నము. సం. వి. ఆ. న. 1. గట్టిగా కడుపుట;
2. మిక్కిలి కాఢింపుట, 3. గట్టిగా అడుపుట.
నివా-సింహు. సం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. కించబడినది;
2. గట్టిగా అడుగుబడినది; 3. మిక్కిలి కాఢింపు
బడినది.

నివా-సింహు. సం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ) మిక్కిలి
కాఢింపుబడినవాడు. "ఉ...ఈ, కావర మైన
కీచకుడు నానునివా-సింహుడై..." భార. విరా. ౨,
ఆ. ౨౨౦.

నివా-శ్చయనము. సం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ) మిక్కిలి
కాఢింపుబడుచున్నది. "క...చునోధన నివా-శ్చ
మానూచన నయితిన్." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౧౮౩.

నివా-శ్చ. సం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ) త్రాగఃబడినది.
నివా-శ్చ. సం. వి. ఇ. శ్రీ. పానము, త్రాగుట.
నివా-శ్చ. సం. విజ. (ఆ. ఆ. ఆ) శేషుని, ప్రదీ
జుడు.

నివా-శ్చ = నివా-శ్చయనము. (క. ర.)
నివా-శ్చయనము. వ్య. వి. (నిలు+శ్చయనము) దారి
త్రోడు; నివా-శ్చయనము. "క. ఆలబడిగారయ కలు
మము, గలార నివా-శ్చయనము గలవారు బుజుల్,
గలవా రుభిష్ట త్వము, గలారు పురి మందు
లేదు..." కవిజ. ౧, ఆ. ౨౨౨, ఆం. భా. ద్వి.
౨౦౦. విజ. 1. తూనము; 2. క్రమము. "శ్రీ. భోధ
మల్లుము గర్వ మున్నున్నతము, కాంతి నివా-శ్చ
రము..." భిక్ష. ౧, ఆ. ౧౩. కా. ౧. ౧, ఆ.
3౦౨; 2. బలవీర్యము; 3. నము. "శ్రీ. మోక్షమని
చందమున నిలకాఅచూపు, పాండవీయునిమై
దార్ప మ్రాహణంబు; బలిక నివా-శ్చయన మైన
భామనముల." భార. 8, ఆ. ౧౪.

నివా-శ్చ. వీ. వి. (నివా-శ్చయనము) భక్తినిశ్చయము,
అజల కష్ట నివా-శ్చయనము కావ్యది అట్లు
"ఉ.....భామనందలము మాండనివా-శ్చయన
మంద..." రామ. ౮, ఆ. ౨౩, ఆం. భా. ద్వి.
౨౧౨.

నివా-శ్చ. వీ. వి. (నివా-శ్చయనము) నివా-శ్చ. "వ...
శిరస్తంబుల మామముల దోమల నివా-శ్చయన..."
ప్రబంధ ౧౧౨.

నివా-శ్చ. వీ. వి. (నిలు+శ్చయనము) భాగ్యమైనయః
నామము; తీనవా-శ్చయనము "క...అచో యాచయము,
దొరకడు నివా-శ్చయనము మై మ్రోలున్." మం. పంచ. ౧, ఆ. ౪౮౧, ఆం. భా. ద్వి. ౧౩౧.

నివా-శ్చ. వీ. వి. (క. నివా-శ్చయనము) అంగము; అట్లు.
"ఉ. అశ్రుత ద్రోహముల కాదల జేర్చుని
నట్లులు..." పాండు. ౧, ఆ. ౧౮౮. ఆం. భా.
ద్వి. ౨౪౨. బ. అగ్నికణములు, విన్నవించుములు.
"క. అభ్యుక్తు భావము గన్నుల నివృత్తులు
రావొంగ..." భార. భీష్మ. 3, ఆ. 3౧౦.
భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౨౪౩.

నివా-శ్చయనము. వీ. వి. (నివా-శ్చయనము) బడినిశ్చయము.
(క. ర.)

నివా-శ్చ = నివా-శ్చయనము. (నివా-శ్చయనము) అట్లు;
అంగము. "ద్వి. ఎఱుంగరా దీక్షి మెదల
లేనందు, మఱుంగనివా-శ్చయనము మ్రోలుడు."
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౩౩. పు. 3౩౪. పం. ఆం.
భా. ద్వి. ౨౪౨. బ. విన్నవించుములు, అగ్నికణ
ములు. "క...మరినె, గనగనగనమను నివా-
శ్చయనము గల గుఱులన్." పాండు. ౧, ఆ. ౧౮౮.
ఆము. ౪, ఆ. ౮౦.

నివా-శ్చయనము. వీ. వి. (చదువుట) అతిశయ. "శ్రీ.
నివా-శ్చయనము ద్రోహక నివా-శ్చయనముల బోక తరువాత
తప్పక తదనివా-శ్చయనము" భక్త. ౪. 3౧౪. పు.

నివా-శ్చ. సం. విజ. (ము. శ్రీ. ము.) 1. గ్రంథకర్త
2. బంధించువాడు.

నివా-శ్చయనము. సం. విజ. (ఆ. భిక్ష. ఆ.) = నివా-శ్చ.
నివా-శ్చయనము సం. వి. ఆ. న. 1. కట్టుట, బంధించుట;
2. గృహపాపాలకు నిరంకుట; 3. అశ్చ
సింకుట; 4. పంకెల; 5. పూవు, ఆలంకారము; 6.
విరాటము; 7. స్థానము; 8. మోక్షము; 9.
గ్రంథము; 10. రచన, మాటలు; 11. నివా-శ్చయనము;

12. వ్యాఖ్యానము, వివరణ గ్రంథము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరీక్షితము. (ఆ. ఆ. ఆ.) అంధించుటకు సాధనమైనది. నిబంధము. సం. వి. ఆ. ఆ. 1. సంకల; గోలము లోనగు అంధించుసాధనము. నిబంధము. సం. వి. ఆ. ఆ. 1. అంధించుట, కట్టుట; 2. గృహ-పాతులకు నిర్మించుట; 3. (గ్రంథము) రచించుట; 4. గ్రంథము; 5. అక్షరించుట ప్రతి అంధము; 6. సంకల; 7. విధానము; 8. ఆధారము, ఆశ్రయము; 9. హేతువు. నిబంధి. సం. విలా. (స. పి. న.) 1. అంధించునది; 2. చూపునది, కారణము; 3. సంబంధించునది. నిబంధించు. సం. ప. క్రి. 1. అంధించు, కట్టు; 2. అక్షరించు, నిరీక్షించు. “చ...చక్క దీని యనుట దివ్యుల నిబంధించునన్.” భాగ. ౧, స్కం. ౩౫; 3. కూర్చు, రచించు. “న...చక్క దివ్యుల అంధించు నిబంధించు నదియందునును రంబున.” అనంద. పీఠ. ౧౩. నిబంధి. జే. విలా. పశ్యము, నిజము. “క. దగ వచ్చి యందున జొలం, పీఠ దివ్యుడు బుద్ధుకడ తెచ్చి నీ దామగ మేలంగా యింకా, బంగళా ముఖ తెలుల నిట్టె యనుచు.” పార్వ. ౩, ఆ. ౫౧, ప్రబోధ. ఆ. ఆ. ౫౩. నిబంధించు. జే. ప. క్రి. నిజములు, దుష్టాశ్రయము. “క. గర్వించును లేదన్న నిబంధించును కారణముఁ బరితాపించును.” రాధా. ౧, ఆ. ౨౫, (క. ర. పా.) నిబంధించు = నిబంధించు. “చ...పాండుగ నిబంధి నిబంధించు బహు దుండారము అందుచోన్.” ఉ. హరిశ్చ. ౪, ఆ. ౫౧. (క. ర. పా.) నిబంధము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అంధించుటబడినది, కట్టుబడినది; 2. అక్షరించుటబడినది; 3. రచించు బడినది (గ్రంథము); 4. భరితము; 5. సంబంధించినది. నిబంధించు. సం. వి. ఆ. న. చంపుట, పథము. విలా. (ఆ. ఆ.) 1. చంపునది; 2. పోగొట్టునది. “క...అనునిబంధించు, మే యది యక్కడనునును నిబంధి న్నము మానున్.” భాగ. ఆది. ౧, ఆ. 3౦. నిబంధి కము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) చంపుబడినది, నిరీక్షము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. సాంధ్రము, పట్టుము; 2. కట్టిది, దృఢము. [(క. ర.) నిరీక్షించు] సం. ఆ. క్రి. పట్టుముగా చేయు.

నిరీక్షితము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరీక్షముగా చేయబడినది. నిరీక్షనము. సం. = నిరీక్షనము. నిరీక్షించు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నిరీక్షించువాడు; 2. గ్రహించువాడు. నిరీక్షనము. సం. వి. ఆ. న. 1. తెలియుట, గ్రహించుట; 2. తెలుపుట, జోధించుట. నిబంధి = నిబంధి. “పి. నిబంధి నిర్మము నిజవరంబు నిజము నిర్మము మన ముగ నక్కము చేయన్.” సాం. వి. మాన. ౫౧, వేంక. మాన. ౩౪. నిబంధించు. జే. వి (సం. నిర్మము.) 1. అక్షరగతిని ప్తము. “పి. అంధినిబంధించునకు అని గాక గయ దీయవాడు నేయునివాచనం బున దగ.” ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧౩; 2. అధికము, అధికము. “పి...విక్రీణి విక్రీణుల అగ్రము, తెచ్చు నిబంధించు పిట్ట గాదు, మనగ నెవరయ మును...” ఆ. భా. ప్ర. ౩౩; 3. నిర్మ కము. “చ. మయలనిరీక్ష మేలంగానును గుల్లనిబంధించునన్...” పాండు. ౫, ఆ. ౩౩; 4. తెచ్చుల సహా మేలంగానును పిట్టలము మొ. నూరించు పాపపునము. “న... తెచ్చుల నిర్మగా మేది నిబంధించు ... నిబంధించు...అన విని ..” ప్రబంధ. ౩౦; 5. నిర్మించు, తెచ్చు. “క. అనుట విని కలారు దివ్యుని గర్వం నిబంధించున బలికన్.” భాగ. 3, ఆ. ౫౦; 6. పాప పశ్యము. “చ...చి, దోకనుచి నిర్మించు నది నెచ్చు నిబంధించును...భాగవత క్షము దాక్ష జోగ్గచున్.” వి. పు. ఆ. ఆ. 3౦౦, 7. కటికాగ్రము. “క...ఉత్సాహం బుత్, గుల్లనిరీక్ష గొప్ప తెచ్చు, నిబంధించు ముఖ తెచ్చి నిర్మించునై.” పాండు. ౧, ఆ. ౩౦; 8. నిర్మించు, మేది. “ఉ...అనుచుకలంక ముడిది యెచ్చునెచ్చుల నిబంధించునన్.” “పి...పా రావకము రా దొడగ...” సా. ౧, ఆ. ౧౩; ౧౩. విలా. 1. అధికము. “ఉ. పి. మింటల సుచ్చువాచుమును నిబంధించు మదంబున మనం, బొంతికి బోక భర్తరతి పన్నినబాం...” హరి. ఉ. ౩, ఆ. ౧౧, జై. ౫, ఆ. ౧౩; 2. ఉన్నతము; 3. ముఖ. “పి.

తెలుసు, నిమిశకాం ద్రుడగా సుగంధిభరితః”
 అం. భా. ద్వి. ౨౩.
 నిమిశము. యం. వై. వి. (నం. నిమిశము.) నియ
 మనము. (చూ నిమిశకాండు.) నం. విలా. (అ.
 అ. అ.) నలంబదరై నది.
 నిమి క్రమం. నం. వి. అ. న. 1. కారణము; హేతువు.
 2. కమనము; 3. లక్ష్యము; 4. గుణము;
 చిహ్నము; 5. ఉద్దేశము; 6. తెల్లలయందు
 చేయుచుండుట. “నీ. తెల్లల నిమి క్రమం తెల్లల
 న్నుటికంబు నభరౌష్ఠమన భౌంకము...”
 హంస. ౫. అ. ఇకర.
 నిమి క్రవిదండు. నం. వి. దీ. అ. పుం. జోన్యం.
 నిమి క్రి. నం. విలా (న. న. న.) నిమి క్రమం గలది.
 నిమిశము. నం. వి. అ. పుం. 1. తెల్ల చేయుట; తెల్ల
 పాటు; 2. తెల్ల చేయునంత కాలము; 3. (పుష్ప
 మంబు.) ముఖకంచుట; ముఖకనము.
 నిమిశం. నం. వి. అ. స్త్రీ. 1. కనుమూయుట; 2. కను
 గీటుట; 3. నిద్ర; 4. కనికరి పాటు; 5. వ్యాజము;
 కనుమము.
 నిమిశకము. నం. విలా. (అ. లి. అ. అ.) 1. మూయు
 నది; 2. ముఖకంచనది.
 నిమిశాత్. నం. (కళ.) 1. మూయుచున్న; 2. ముఖ
 కంచుచున్న. “లయగ్రాహి... అనిమిశదరదించ
 నరశీవనములయందు...” భార. అది. ౫. అ.
 ఇతి. (అనిమిశాత్ = విగతించుచున్న.)
 నిమిశనము. నం. వి. అ. న. 1. తెల్ల చేయుట; కను
 మూయుట; 2. నరణము; 3. (పుష్పమంబు)
 ముఖకంచుట; 4. ముఖకంచుట; 5. భ్రష్ట
 గ్రహము (జ్యోతి.)
 నిమిశనియము. నం. = నిమిశిక్తము.
 నిమిశిక. నం. = నిమిశం.
 నిమిశిక. నం. విలా (బు. స్త్రీ. బు.) నిమిశకము.
 నిమిశికము. నం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. మూయు
 బడినది; 2. అపరింకుబడినది; 3. ముఖకంచినది.
 (పుష్పాదకము); 4. అప్రమించినది.
 నిమిశిక్తము. నం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. మూసి
 కొనఁదగినది; 2. అపరింకుబడినది
 నిమిశాశ్రయము. నం. విలా. (అ. అ. అ.) 1. మూయు
 లభిచున్నది; 2. అపరింకుబడుచున్నది.
 నిమిశాశ్రయ. నం. = నిమిశిక్తము.

నిమిశకా, దీ. వి. (నిమిశ+కము.) 1. తెలు
 చేసిన కృత్యమునందలియనుభూతము. (క. ర.);
 2. కొంతక. (క. ర.)
 నిమిశం. దీ. న. స్త్రీ. కమనము, ప్రకృతానము చేయు.
 “ద్వి. .. అక్కడ వాదించు, నిమిశనని చిహ్న
 . సత్తురుగండు.” ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౨౩౦౮. నం.
 నిమిశం. దీ. న. స్త్రీ. స్పృశించు, తాడు; వాక్యబ్ధి
 మతో రాచు “న... భక్తవత్సలం వై భవతి
 దనకరంబున నభినిమిశ...” భాగ. అం.
 స్కం. ఉ. ౨౯, కాశిందీ. ౩. అ. ౫౩; 2.
 అపరింకు. (చూ. నిమిశాశ్రయ.)
 నిమిశాశ్రయ. దీ. అ. స్త్రీ. (నిమిశ+శ్రయం.) అవ్యక్త
 మగు. “గీ. హిమమితే నంబరిం తెల్ల నిమిశ
 కొనఁ...” స్త్రీ. అ. అ. ౨౭౧. న. స్త్రీ.
 తదత్తరం. “గీ. కురిక మూడుగ సత్తురుతో
 గ్రోలి కదుపు, నిమిశింపు నగ వృత్తులముఖం
 నొడివి.” దళ. ౨. అ. ౪౩౫.
 నిమిశము. వై. వి. (నం. నిమిశం.) 1. తెల్ల పాటు;
 2. తెల్ల పాటుకాలము, వృద్ధి కాలము. “నీ.
 నను నిమిశంబు గానక యున్న సూర్యు నరయ
 ముఖమంబు దెంతకలం నొక్కం.” స్వా. ౨. అ.
 ఇతి; విల. ౧. అ. ౧౦౪.
 నిమిశయము. నం. వి. అ. పుం. నిమిశయము విలా.
 (అ. అ. అ.) నిమిశయము చేయునది, మార్పు
 కొనఁదగినది.
 నిమిశము. నం. = నిమిశము. [నది, విలా.
 నిమ్రుగ. నం. వి. అ. స్త్రీ—వృత్తుమునకు పాటునది—
 నిమ్రుము. నం. వి. అ. న. వృత్తుము. విలా. (అ. అ. అ.)
 1. లోకమైనది, గభీరము; 2. తక్కువది, నివము.
 నిమ్రు. వై. వి. (నం. నిమిశం.) అపరింకు, అభలముతో.
 “నీ. అపరింకుతో కాద నయనాంతర్యోగ
 కంబు దెచ్చినవిమిశం భవం.” కృష్ణ. ౪. అ.
 ౧౦౫, అం. భా. ద్వి. ౪౨.
 నిమ్రుకము. వై. వి. (నం. నిమ్రుకం.) 1. నిమ్రుకం
 కళ. “నీ. నిమ్రుకం బనంగను నిమ్రుకంక యొప్పు.
 ...” అం. భా. ద్వి. ౧౯౧; 2. నిమ్రుకము.
 (చా.) విలా. 1. నిమ్రుకము; ఉభయకము. (చా.);
 2. మందము. (చా.)
 నిమ్రుకము. వై. అ. స్త్రీ. నిమ్రుకము; ఉభయంబు.
 (క. ర. చా.)

నిరూక్త. సం. నిల. (ము. శ్రీ. ము.) నిరూసిండు
వాడు.

నిరూక్తత్యుడు. సం. నిల. (అ. ఆ. ఆ.) నిరూ
సిండు దగినవాడు.

నిరూగజడుడు. సం. వి. ఆ. పుం. భృక్తుడు.
“నీ...అమ్మి, నురులకు వైక్తుల కూర్చు
వాస్త్రీయబంధుమన్యదీర్ఘమిరూగ, జతులకు
లేవల సాదుల నిత్యంబు దాన పరిక్షించి..”
భార. పభా. ఆ. ఆ. గగజ.

నిరూగము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అధికారముందు
నియమించుట; 2. ప్రేరణము; 3. ఆహ్వా. 4.
నిరూగించుట. “న ఇల్లు కారణంబులు
విచారింపి వానిరూగంబు చేయుము.” భార.
అపి. గి. ఆ. రా. 5. నిర్భయము; 6. పుత్రులు
లేనివిధమున జీవదునివలనో నవిదునివలనో
పుత్రుడు జడయుటవై నియమించుట; 7. పరి
జనము. “ద్వి. విరయభూర్వకముగా వియోగియై
యును, నుండంగ నభిలషిరూగంబు గొలువ.”
అప. గి. ఆ. గగగి. సం. పండితా. దీక్షా.
కీ.ఆ. పు.

నిరూగి. సం. నిల. (న. పి. న.) 1. రాకాదులచే
ఒకవలియందు నియంత్తం దైవవాడు, ఉద్యోగి.
“క జననృత్యుత్తరం బలి, జనవలికిం చెల్లి
రావనము ప్రాయశ్చియోగిని విలిచి యొనగ...”
దళా. కి. ఆ. ని. ఆ. ఆ.ఆ. 2. ఒకతెగవ్రాస్తా
ణుడు. (వా.) (వీరిలాభములు. అజుతల
నిరూగంబు, తెలుగాణపునిరూగంబు, సంపదక
నిరూగంబు యె); 3. ప్రోహితండు. “గీ...
రాకుత్తల పెండ్లికి సాగిరక్షుటందు .. నిరూగిం
అవన...” దళా. ఆ. ఆ. ని. ఆ.ఆ.

నిరూగించు. సం. న. శ్రీ. 1. విర్రుణుడు. “అ.
అభుకరిక యిట్లు నమ నిరూగించుట, యందున
మది యమాత్మయొకము గాల్గ, భక్తి పెంజి
యెన్నిటింబు తెప్పి, నియ్యకొనక యున్న శక్తు
శక్తి.” భార. కాం. గి. ఆ. గగజ. మార్గ. ఆ.
ఆ. ఆ.ఆ. 2. అర్హునిండు, పనుడు. “న...
నదీన్ద్ర తన్మనవికవాగ్ధాతారంబున నిరూగించు
టన నిర్వేదంబున బొంది ..” భార. నిరా. ఆ.
ఆ. గగగి. భార. అపి. గి. ఆ. రా. 3. కొడు.
“న...యాక్షు నీ కిదమరారాదరంబు నాకు

ప్రకటించి వాని నిర్దిష్ట నిరూగించుటవై
యగుననెడెం గావలయు...” భార. నిరా. ఆ.
ఆ. గగజ.

నిరూగింపుడు. సం. నిల. (అ. ఆ. ఆ.) నిరూగించ
నర్హుడు. (ప్రభుత్వ.)

నిరూజుడు. సం. నిల. (అ. ఆ. ఆ.) నిరూ
సిండువాడు.

నిరూజుము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఆహ్వానించుట; 2.
ప్రేరించుట; 3. జనియందు నియమించుట. నిల.
(అ. ఆ. ఆ.) నిరూజుముచేయునది. (అ. ఆ. ఆ.)
నిరూజుము చేయుట సాధ్యమైనది.

నిరూజునియండు. సం. నిరూక్తత్యుడు.
నిరూజించు. సం. న. శ్రీ. అగ్నిముచేయు. “గీ. నును
కొకభాగమునం బరంబోధియందు, నును
కాల నిరూజించి నునొక దను.” భాగ. కి.
నగ్గం. కా.ఆ.

నిరూజియడు. సం. నిల. (అ. ఆ. ఆ.) 1. ఆహ్వా
నించుటచేవాడు; 2. ప్రేరించుటచేవాడు; 3.
జనియందు నియమించుటచేవాడు.

నిరూజ్యాడు. సం. నిల. (అ. ఆ. ఆ.) నిరూజించ
దగినవాడు.

నిరూభవము. సం. వి. ఆ. పుం. కావాయుభవము
చేయువాడు, మల్లుడు.

నిరూభ. సం. నిల. (ము. శ్రీ. ము.) కావాయు
భవము చేయువాడు.

నిరూగి. వై. వి. (సం. నిరూగి) 1. నుంట్రి.
(శ. ర.; 2. ఒకతెగవ్రాస్తాణుడు. (శ. ర.;
3. ఒకతెలుగుభృక్తుడు. “గీ. కవికవారల దను
నూడిగలువార, లమరంబున నిరూగన రావ
నాడు; లొకగని యశోధితాకృతుల నొరె
గొండు.” ఉ. రా. ఆ. ఆ. గగగి.

నిరంభకము. సం. నిల. (అ. ఆ. ఆ.) 1. అక్షులేనిది,
నిర్దగ్ధము; 2. అంభకములేనిది.

నిరంజము. సం. వి. ఆ. పుం. చిత్తవర్తన యభ్యాస
మనవారిణము. నిల. ఆ. ఆ. ఆ. 1. కాటుక
లేనిది. (శక్తు); 2. నిర్మలము.

నిరంజుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. భరమాత్మ; 2.
శివుడు.

నిరంతుము. సం. నిల. (అ. ఆ. ఆ.) 1. సంభవము,
ఎడకెంపు లేనిది; 2. నిష్కలి దగ్ధతగా నున్నది;

2. సాంధ్రము; 4. ముఱుగు లేనిది; 5. భేదము లేనిది. అభివృద్ధి.

నిరంశము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. అభంధము, భూర్షము; 2. భాగము లేనిది.

నిరతము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. మిక్కిలి ఆ నశ్చి కలది; 2. అవిచ్ఛిన్నము “క నిరతముగఁ దీర్చినవా, వరులకు...దుమ్మర మెదియు లేదు. ...” భార. ఆర. ఆ. అ. ఆగఁగి; 3. నిరతము, నిశ్చలము. “చ. వరసితభార్య అంధజననంతరిఁ గఁత్యుక్తమేల కాచుగా, నిరనిరతమై మేను నిదు మెద్రుక్తమైయుఁ గంపమొందుకే, నిరతము గాదు గాంచినము నిల్వగ నిరత్యుక్త గాల్గ్.” భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౦౧, శ్రీ. వి. వి. ఎల్లప్పుడు “క. నిరతములధిగఁ జరుగఁపు, బరిజనములు గొందుకొనినది వరకృత్యముల, నిరతంబును గనుగొనుచును, జరణిగఁగి వెలుగు టొచ్చు భరణికునకున్.” భార. కాం. 3, ఆ. ౧౦౬.

నిరతి. సం. వి. వి. శ్రీ. మిక్కిలియనశ్చి.

నిరత్యయము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. కాశనము లేనిది; 2. బోషము లేనిది.

నిరశేష. సం. వి. అ. శ్రీ. శాంతిలేని

నిరశేషము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. శాంతి లేనిది; 2. ప్రయోజనము లేనిది.

నిరభ్యుత. వై. వి. వి. (సం. నిరభ్యుత) నిరభ్యుత రము, అటంకము లేనిది “న. అవి నిరభ్యుతగాఁ గవ్యులైదు సెలవిచ్చిన...” వేం. మంచ. ఆ. అ. 32౦.

నిరయము. సం. వి. అ. శ్రు. సరకము.

నిరర్థము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. గడియ లేనిది; అటంకము లేనిది. శ్రీ. వి. వి. యశోవర్ష ముగా, విచ్ఛలబడిగా.

నిరర్థకము. సం. వి. అ. న. ఒకానొకవచనోపమము. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. అర్థము లేనిది. (వదాది); 2. ప్రయోజనము లేనిది.

నిరర్థము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. భవము లేనిది; 2. అర్థము లేనిది. (వదాది); 3. ప్రయోజనము లేనిది.

నిరవద్యుడు. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. బోషము లేనివాడు, ఉత్పన్నము; 2. నింద లేనివాడు.

నిరవము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) భృని లేనిది.

నిరవహారిక. సం. వి. అ. శ్రీ. వెలుగు కంటి.

నిరశనము. సం. వి. అ. న. ఉపవాసము. వి. వి. (అ. అ. అ.) భాజనము చేయనిది.

నిరసము. సం. వి. అ. న. 1. త్రోసివేయుట; 2. (వాదాదులకు) ఖండించుట, ప్రత్యాఖ్యానము; 3. తిరస్కారము; 4. వెడలఁగొట్టుట; 5. ఉమి యుట, నిష్ఠివము; 6. వధము. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. తొలగించునది; 2. వెడలఁగొట్టునది, తణుము నది; 3. ఉమియునది.

నిరసాయము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) నిరసించు దనినది.

నిరసము. సం. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. శృంగారాది రసజాతులు. (కావ్యాది); 2. చపిడి; 3. సార సీసము, ఎండినది. (వదాది.)

నిరసించు. సం. న. శ్రీ. 1. పోగొట్టు. “న...మదియ మనశ్శక్తిలము నిరసించు నీవ యద్వంద్యుడవు...” భార. కాం. ౩, ఆ. ౧౪౪; 2. తిరస్కరించు. “కా...నిరసించుకొ, నైదుముగ నిరసించుకొలు కనకాంతిశ్రీలు దిక్కులులతో, ఘోషించుగ...” వదాదా. ౧, ఆ. ౧౪౧. కృష్ణ. ౪, ఆ. ౯; 3. విడుచు, వదిలించు (శ. ర. ౪; 4. జంతువు “క. తిరముగ భవదీయాంతక, కరణసరోకాత కర్ణికాతలమున నుద్గిరుల తేసి యంద్రియములు, నిరసించి మనోబలమున నెఱుగ నువధున.” భార. 3, స్కం. ౮౬౪; 5. కాళి. ౬, ఆ. ౧౦౦; 6. చంపు. “క. నిరసించిన నిరసించకొ, కరణన రక్షించు నీవ చను నువధులతో, గరు జించితి నీచక్రన్...” కృష్ణ. ౪, ఆ. ౯.

నిరసిత. సం. వి. వి. (య. శ్రీ. యు.) నిరసించువాడు.

నిరసితవ్యము. సం. వి. నిరసించుము.

నిరస్రము. సం. వి. అ. న. 1. తొలగించుట, త్రోసి వేయుట; 2. ఉమియుట, నిష్ఠివము; 3. విస రుట, విడుచుట. వి. వి. (అ. అ. అ.) 1. త్రోసి వేయఁబడినది; 2. తణుమునడినది, 3. ప్రయో గించఁబడినది. (వదాది); 4. విడువఁబడినది, తర్జియము; 5. ప్రత్యాఖ్యానము, ఖండించఁబడినది. (వదాది); 6. ఉమియుట, విచ్ఛానము; 7. తర్జియముగా ఉచ్చరించఁబడినది. (యా); 8. తిరస్కరించఁబడినది; 9. వెడలఁగొట్టఁబడినది, ప్రతిహతము. (వదాది); 10. జంతువునడినది,

వాలుంటుంది. "అ. ఎఱిగిలేదు కాబ యిట్లు వాటిల్లు న, ట్లగుట మున్ను నింక నతిరహస్య వృత్తిమై నిర ప్రవిన్యాలై చరియింతురే దని యుచ గ్రహించవలయు." భార. నిరా. ౧, ఆ. ౪ కి.

నిరవ్యక్త. సం. (శక్ర) నిరహించుచున్నది. నిరవ్యక్తము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరహించుట బడుచున్నది.

నిరవ్యక్తము. సం. = నిరహించుము. నిరాకరణము. సం. వి. ఆ. న. 1. తొలగించుట; 2. తిరస్కరించుట; 3. (వాదాదికముల) ఖండించుట, ప్రత్యఘోషము; 4. ఆనానరించుట. నిరాకరణీయము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరాకరింపబడినది.

నిరాకరించు. సం. న. శ్రీ. 1. తిరస్కరించు, త్రోసి వేయు. "ఉ. వానప్రసింహకొల్లవన వచ్చిన యప్పుడు కృష్ణుడందితా; ద్వానన మెక్కి యున్న నిడు నంగజునిట్లుఁ జూచి పుచ్చుటానానకు పుచ్చుటానివహములకుం గుఱియెరి నిట్టివా; యాన నిరాకరింపఁ దగవా కరుణాకర పాండు నందన." హర. కి. ఆ. ౧౨౯; 2. ఆశూర నిండు, అలక్ష్యముచేయు. "కా. అవ్యక్తము నిరాకరించి కిశి ల్లాగఁ గంగీరఱుగా, న క్షిత్." నరాహ. ౨. ఆ. ౮౮.

నిరాకరిష్టువు. సం. నిల. (ఉ) నిరాకరించునట్లు వాడు గలవాడు.

నిరాకరిష్టుమాణము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరాకరింపబడుచోవుచున్నది.

నిరాకర్త. సం. నిల. (బు. శ్రీ. ము) నిరాకరించు వాడు.

నిరాకర్తవ్యము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరాకరింపబడినది.

నిరాకారకుడు. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరాకరించు వాడు.

నిరాకారము. సం. వి. ఆ. పుం. నిరాకరణము. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. రూపము లేనిది; 2. నిలపు లేనిది, అనాచారము; 3. నికృతరూపము గలది.

నిరాకారి. సం. నిల. (న. సి. న.) నిరాకరించు వాడు.

నిరాకార్యము. సం. = నిరాకరణీయము. నిరాకర్యుక్త. సం. (శక్ర) నిరాకరించుచున్న.

నిరాకర్యాణుడు. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరాకరించుచున్న వాడు.

నిరాకరము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. మిక్కిలి కలకనోందినది; 2. మిక్కిలివ్యాప్తమైనది; 3. నిరాకర్యులము; న్యక్తము.

నిరాకృతము. సం. వి. ఆ. న. = నిరాకరణము, నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరాకరింపబడినది.

నిరాకృతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. = నిరాకరణము. ఇ. పుం. 1. సంపద్యములకు కృతించినవాడు; 2. అభ్యుదయము చక్కఁగా చేయినవాడు నిల. (ఇ.) 1. ఆకారము లేనిది; 2. నికృతాకారము కలది.

నిరాక్రియ. సం. వి. ఆ. శ్రీ. నిరాకరణము.

నిరాక్రియమాణము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరాకరింపబడుచున్నది.

నిరాగనుడు. సం. నిల. (న) 1. తాపము లేని వాడు; 2. అపరాధము లేనివాడు.

నిరాగుడు. సం. = నిరాగనుడు.

నిరాఘాటము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. హఠాత్తు లేనిది, అపరిచితము. "గీ. ఏటివృతి యేటి నికర మేటికొర్రు, మేటిగానికొర్రు యని నిరాఘాట్యుడ, దానశక్తిగభరతామాత దగుచు." కృ. శకుం. 11, 2. అద్భుతమి; నిలపులేనిది. "వ. భద్రభద్రవరకృతమంగలీ తన యని యుగ్ధిసయిండురీతిని శైతామాలం చేయునిరాఘాటాఢిసమాటికధూటిపటలంబు జటిలంబగుచు మండ..." అం. భా. 11, 2; 3. నిజర నిది, నిశ్చలము. "గీ. ప్రదివినయకు బ్రాకరారంభ వేళ, నిన్నిబంధమిదివానినిరకగాధ, నిన్ని రోధునిరాఘాటమిదుచును, భక్తి సంభరియింతు రిద్ద బంధు." కా. 3, ఆ. ౧ కి.

నిరాణ. జే. వి. (క. నిరాక.) న్యవ్యము. "క. నిరం, తరగ్గత్తుడై శైవ్యుడు, నిరాణ యగు బుడి బోలి నిలండుగ వలయున్." శివ. సా. ౧ కి.

నిరాణంకము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. బంధు లేనిది; 2. రోగము లేనిది; 3. బాధించనిది; 4. అద్భుతమి.

నిరాశు. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రా. తి. నిరాశిష్టము. సం. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) తీర్చబడినది. (బుణాది.)

నిరాదేశము. సు. వి. ఆ. పుం. ఋణమున ప్రార్థిగా
దీర్చుట.

నిరాశమింద. మి. గ్రా. వి. (క. ర.) ఆనందు, లేని
 పోయింది. “క. మిత్రులది పెరుగునో, మిత్రులది
 గాన వచ్చి నిలిచిన వయ్యో, గురికరము లేక
 వానిం, గురి కరము నిరాశమింద గట్టు దగునీ.”
 యీ 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817,

నిరూపాధము. సం. విం. (అ. ఆ. అ.) 1. కాథ
తేది, నావ్ర తేది; 2. ముఖము తేది; 3.
అర్ధ తేది, ప్రతిబంధము తేది.

నిరాకారి. వై. వి. (గు. నిరావరీ.) ముని. "నీ. .
 గాలి యోగిరము గాఁ గను నీటిలోనఁ దలము
 లొనర్చుదు నిరాకారిగములు." యు. శి. అ. రతి,
 అచ్చ. కాల. గి.

నిరామయము. సం. వి. ఆ. పూ. న. రోగములేవి,
ఆరోగ్యము, పూ. 1. అశుభము; 2. సుఖము. వి. ఆ.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. రోగము లేనిది; 2. జీవము;
లేనిది; 3. కరుణ లేనిది.

నిరాయకము. సం. విలా. (అ. ఆ. అ.) 1. మిక్కిలి
నిడివి యెవది; 2. శుభుచితము.

వికాసము, సు. విజ్ఞ. (అ. ఆ. ఆ.) రాజుడి లేనిది.

విరాలంబము ను. విరా. (అ. అ. అ.) 1. ఆధారము
లేనిది; 2. స్వతంత్రము.

నిరసకము. గుం. విణ. (అ. సికా. అ.) విరసిచునది.

నిరాపమము. నమఃశివాయనమము నివా (అ తి అ.) నశింతుః
శ్రేయఃనంది. (నాశము.) "క. ఈనాపృథ్వాఖ్యానమము,
భానురముగ వివిధపుణ్యవలసలు నధిక, శ్రీమంపద
లకు దురికను, రానం బుగం బాయు నుదిగడచీ
రయముల్." భావ. అది. అ. తి. ఇ. శ్ర.

నిరాసీలు. చే. వి. బ. వస్తు విశేషము. "రగడ బురుడ
కాసీలు మహాముదులు నిరాసీలు, సుశీమరాసి
హంసావళులు లాసీలు." హంస గి. ఆ 3 గి.

నిరాస్వాదము. సు. విజ. (అ. ఆ. అ.) 1. అనుభవము లేనిది; 2. గురి లేనిది.

నిరావరము. నం వి. అ. పుం. ఉపవాసము. వి.శ.
(అ. అ. అ.) ఆవరము లేనిది.

నిరీక్ష. సం. వి. అ. స్త్రీ. = నిరీక్షణము. [వా.మం.
నిరీక్షకుడు. సం. విణ. (అ. శీ.కా. అ) విశ్చించు

వాస్తవం, యంతురమాచి కానివాతాచి కమండల
బీదకంబునై, శంకిలజీయం. వాభరణకాస్త్రము
వామని దాని. కాంచనా, సంకర మూసమెవ
భర మనభిరీక్షణః గల్గినప్పుడు." కాళిందీ. ౪,
అ. ౨౩.

విశేషము. సం. వి. అ. న. 1. చూపు, దృష్టి; 2. చూచుట, కనుగొనుట; 3. ఎదురుచూచుట; 4. తలచుట, భావించుట.

నిగిడియే. సం. న. గ్ర. 1. చూడు “రా. శరణ
శ్రీమాయా” సమీక్షాను మరల్చేసు నిగిడియే
...” నిర్వ. 2. ఆ. 103, మార్గ. 4. ఆ.
103. 2. ఎరుదుచూడు, ప్రగిడియే. “వ...
ఇట్లగలలు యేకవర్తయై యాక కాగిరియై
చారి నిగిడియేను సర్వలలిం కాగి యానునీ
వరుడు.” భా. ఆది. 3. ఆ. 33: 3. భామకు,
శలవాయ. “శి చందలశ్రేత నీక నివశాలా
దునే శుక యమిగా నిగి, తిందిలి నన్ను నుగి
యిలు: జీకటివేద: కాదు చంద... ” రామా.
2. ఆ. 103

నిరీక్షితము, సం.వి. ఆ. న. నిరీక్షితము, విదా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరీక్షింపబడినది.

నిరీక్షము. సం. పి. అ. న. వాంగటికల్లు. ఫాలము.
విజ. (అ. ఆ. ఆ.) లాంగలదండము లేనిది.
(వాంగలి.)

నిరీహ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. శబ్దాకాశ్యక్తము; 2. ఇచ్ఛాకాశ్యక్త; 3. క్రియక్తము లేదు.

వినిపించుదు ను. విని. (ఆ. అ. అ.) 1. చేష్టా
కూన్యదు; 2. ఇచ్చాకూన్యదు; 3. ప్రయత్న
కూన్యదు.

నిరు. జే. అవ్యు. గ తార్థము. (నిరుడు, నిన్ను, నిప్పుచ్చు
మొ. శ ర)

విరుంధత్. సా. (శ్రు.) నిరోధించుచున్న.

నిరుంధానము. గం. విజ్ఞ. (అ. అ. అ.) నిరోధించు
చున్నది.

ನಿರುಕದಮು ವೆ. ವಿ. ಒಳಾಸೌಕವಟ್ಟು. (ಕ. ರ.)

విరుద్ధ. చే వి. (శ. విరుద్ధా.) 1. నిర్ణయము; 2 నిర్ణయించినవి. (శ. ర.)

నిరుపశమము. వై. విజ్ఞ. (సం. నిర్దేశము.) నిర్దేశము.
(శ. రు.) "గీ. నిగమమాపురములు మ్రోయ నిరు

నిరుక్తియు. సం. వి. ఆ. న. 1. వచనముల అవయవ వాక్యములను వివరించుట; నిర్వచనము. 2. వేదాంగములలో వోకటి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిర్వచించుట అనెడిది.

నిరుక్తి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. నిర్వచనము; 2. ఒక అర్థాలంకారము, శబ్దమునకు యోగమునకు అచ్చాగ్రమున కర్పించుట 3. వేదాంగములలో వోకటి.

నిరుడు. వే. వి. ఔ. (నిరు+వి.డు.) గతవత్సరము "చ. ఒకవిరజాదితి నిరు యంచిన దించుక తూయ..." చంద్ర. 3; ఆ. ౧౦; ఆం. భా. ప్ర. ౯౩.

నిరుతి. వే. వి. (సం. నిర్వతి; క. నిరుతి.) స్వర్యకుడు నిరుతి. "క...ఆర్యన్, సురబలము లనుక భక్త్యు; నిరుతి మిద్వి రెదిరి నిర్వక ఫిరిస్" సం. సం. ౧౨; ఆ. ౪౩.

నిర్వము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అర్థనిర్వచనము; 2. తెలుగులో అనెడిది.

నిరుధ్యమానము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరోధించబడుచున్నది.

నిరుధ్రవము సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. భాష తేనిది, 2. వివక్షత తేనిది.

నిరుధాతము సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. శాస్త్రబద్ధము; 2. ఉపద్రవము తేనిది.

నిరుధచారి సం. విలా. (ఇ.)=నిరుధచారము.

నిరుధ్యమానము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిర్వహించబడుచున్నది.

నిరుధము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. ప్రసిద్ధికెక్కినది; 2. పెద్దయోధుడనెడిది; 3. రూపము సుకేశనిర్వము. (వ్యతి. యోగము); 4. నిరుధ. అక్షరము అర్థమున వోధించునది. (శబ్దము) నిరుధబక్షణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. వ్యాకరణశాస్త్రము అందు ప్రసిద్ధ ముననర్థమున తెలుపుబక్షణ. (శివా:—లావణ్యము, అనుబంధము, ప్రతిబంధము.)

నిరుధి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. మిక్కిలి ప్రసిద్ధి; 2. (విద్యాదులందు) కళము, ప్రసిద్ధి; 3. నిర్ధారణ, నిశ్చయము; 4. నిరుధబక్షణ. "నీ కటి వదలున నర్థసంభవిత మగుచు, జ్ఞాన మభివృద్ధి పొడి యామిద్వితంబు, మాత్రవశ్యాన్నిరూధియై

యందు లక్షణాభిరూప్యము దుచి గాంచి వర్ణిం జుం." కాళిందీ. ౩, ఆ. ౨౯౩.

నిరుధము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరుహించు వాడు "ఉ. ధర్మ నిరుహకత్వమున దైర్వ్యము నన్...ప్రసిద్ధుడ తు .." భార. విరా. ౧; ఆ. ౫౧.

నిరుధణ. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. = నిరుపణము. (నిచారణము, అర్పణ) "చ. పారింజారి స్త్రీతి రెట్టిగ నత్యుర్యవిలాశన మాచరించు దృష్ట్యనుగునెద్ది నేకమున భావనిరూపణ నేయు .." భార. విరా. ౧; ఆ. ౨౦౯.

నిరుపణము. సం. వి. ఆ. న. 1. నిర్వయించుట, నిర్ధారణ చేయుట; 2. అర్పణ; విచారణము; 3. నిర్వయము; 4. చూడుట; 5. చూపుట; 6. నిర్వచించుట.

నిరుపణీయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరుహించునది. "నీ . పొదివి విక్ర, నిరూపణ దాని యనిరూపణమునన్ని, వానవ్యుత్తమె నరిగి కార కంద్ర." భార. విరా. 3; ఆ. ౮౯. (అనిరూపణీయము = నిరుహించరానిది.)

నిరుపణయత్. సం. (కత్త.) నిరుహించుచున్న.

నిరుపయమాణము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరుహించుచున్నది

నిరుపయత. సం. విలా. (య. స్త్రీ. య.) నిరుహించు

నిరుపయకవ్యము. సం. = నిరుపణీయము.

నిరుహించు. సం. న. స్త్రీ. 1. నిర్వయించు "న .. మరణభయమున కిది నిమిత్తం బని నిరుహించ రాదు." మార్క. ౧; ఆ. ౫౩; భార. ౫౦. ౪, ఆ. 3౩౩; 2. గ్రహించు, తెలిసికొను. "న .. అతండు నక్షాతపానవత్సరం బరితం బుట నిరుహించు..." భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౪, భార. విరా. 3; ఆ. ౪౫; 3. చూచు. "నీ, తెలుగు యుద్ధైర బరితంబు నుంచి నిరుహించి లేచి నక్రలు వహించు." భార. విరా. ౨; ఆ. 3౦౧; 4. నిర్వయించు; 5. అభివయించు. (వాట్యం)

నిరుహితము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరుహించబడినది.

నిరుహ్యమాణము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరుహించబడుచున్నది

నిరుహ్యము. సం. = నిరుపణీయము తెలియదనినది. "చ...మంగళోత్సాహ్యుడరగినిరేకము అయ

ల్పదు డొండుక లేక రోషనం, భీమ యొక్కయింక
యొక బరభామనిరూపుము గాక..." భార. విరా.
౨, ఆ. 3౨.

నిరూహము. సం. = నిరూహము.

నిరూహము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) సోహ లేనిది.

నిర్భరి. సం. వి. ఇ. పుం. దక్షిణపశ్చిమవిదిక్కుల
కుడు. స్త్రీ. 1. అలక్షి; 2. అభర్షనిభార్య; 3.
అభర్షనిహుతుడు; 4. మృత్యువుభార్య; 5. మూలా
నక్షత్రము.

నిరోధకుడు. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరోధించు
వాడు.

నిరోధనము. సం. = నిరోధము.

నిరోధనీయము. సం. = నిరోధనము.

నిరోధము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. వెలలెట్టుకు, బంధిం
చుట; 2. అడ్డగించుట; 3. నాశము; 4. వశ
పఱచుకొనుట.

నిరోధి. సం. విలా. (న. వీ. న.) నిరోధించువాడు.

నిరోధించే. సం. న. స్త్రీ. అడ్డగించు. "కు .. ధి,
కరులై యొక్కటఁ జూడఁజుట్టుకొని మార్గంబుతో
నిరోధించినన్." ఆ. రా. 3, ఆ. 33౧.

నిరోధ్య. సం. విలా. (ము. స్త్రీ.) మునిరోధించువాడు.

నిరోధ్యము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిరోధించఁ
దగినది.

నిరోధ్యము. సం. = నిరోధ్యము.

నిర్బంధము. సం. వి. ఆ. సం. 1. చంపుట; 2. మిగుల
పొందించుట. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) గంధము లేనిది

నిర్దచ్చక. సం. (శ. శ్ర.) నిర్దమించుచున్న.

నిర్దేశము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నిష్క్రమించి
నది; 2. నశించినది; 3. ప్రతివచ్చినది. (రసము,
రక్తము. యె.); 4. బయలుదేరినది, ఉద్దేశము.
(యెగ్గ. యె.)

నిర్దే. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. వెడలెట; 2. నిష్క్ర
మణము.

నిర్దమనము. సం. = 1. నిర్దరి. 2. చ్చారము.

నిర్దమనము. సం. వి. ఆ. పుం. చ్చారపాలకుడు.

నిర్దమము. సం. వి. ఆ. పుం. = నిర్దమనము.

నిర్దమించే. సం. ఆ. స్త్రీ. 1. ఉద్ధరించు, పుట్టు.

"వ. అనిర్దోహమందనుకరింపఁబడెను నురూ
వయు నుగోచకయు నగునొక్కమగున విర్దమించి
నం గని రాశికుండు..." భార. కాం. ౪, ఆ

౪౦౦; ౫, ఆ. ౪౪౫; 2. ప్రైవత్వ, ఉద్దేశ
మును. "గీ. గిడి పోక్కిలివిడికుండి విర్దమించు,
నట్టివట్టదేశం దా నగుటఁజేసి .." రామా. 3,
ఆ. ౯౧; 3. బయలుదేరుట బయలుదేలు. "వ ..
దీనింది నేవల నల్లం బురంబు నిర్దమించి .."
భార. విరా. ౪, ఆ. ౪౯.

నిర్దర్శము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) గర్భము లేనిది.

"కా. ఆనూనం బనికార మాఘబలం బశ్యంత
నిర్దర్శము..." భార. విరా. ౨, ఆ. ౨౦౯.

నిర్దేశనము. సం. వి. ఆ. న. వెలికాణము.

నిర్దేశకము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) వెలికాణము.

నిర్దండి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. వానిరికి; 2. నల్ల
వానిరికి.

నిర్దండము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నులుములు లేని
వాడు.

నిర్దూహము. సం. వి. ఆ. పుం. వెట్టితోట్టు విలా.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. సంవృతము, కప్పుబడినది; 2.
మిక్కిలి గూఢమైనది.

నిర్ద్రోభము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. క్షుణ్ణముడు;
2. దిగంబరసన్న్యాసి; 3. జూదరి విలా.
(ఆ. ధి. ఆ.) 1. ఒంటికి, నిష్కళాయముడు;
2. వస్త్రరహితుడు, 3. క్షాని, హృదయగ్రంథి
నీడనవాడు.

నిర్ద్రోభనము. సం. వి. ఆ. న. చంపుట.

నిర్ద్రోభించు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. క్షుణ్ణముడు;
2. దిగంబరసన్న్యాసి; 3. ముని. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.)
1. నిర్దమించు బీదవాడు; 2. ఒంటికి, నిష్కళ
యముడు; 3. క్షాని; 4. మూర్ఖుడు; 5. జూదరి.

నిర్ద్రోహము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) కప్పుక
గ్రహించదగినది.

నిర్దటము. సం. వి. ఆ. న. బహుబంధనము గల
అంగడి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఘటము లేనిది.

నిర్దాతనము. సం. వి. ఆ. న. యంత్రాదులతో అదివి
యే మున్నవనాని వెలిగియుండు.

నిర్దాతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నాశము; 2. చెల్లు;
3. నుడిగాలి; 4. వత్తాయము.

నిర్దోషము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ప్రాత శబ్దము;
2. మహాధ్వని. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ధ్వని లేనిది.

నిర్దోషించే. సం. ఆ. స్త్రీ. ధ్వనిచేయు. "కు ..
అజాం దేవునిము న్నాని... నిర్దించుచు"

గుణవైష్ణవం దోచగన్ గలల్ గరుచు నిర్ణ
 ఓంచుడు భూచరా. భాగ ౮, స్కం. ౩౧౮.

నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. పుం. పూర్వవిజయము.
 నిర్ణ సు. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. తిర్గులీగ; 2. మర ఆచ
 గంధర్వముశ్చి.

నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. ప. అక్షుకము
 నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. పుం. పేలపు, దేవత, విలా.
 (ఆ. ఆ. ఆ.) ముదిమి తేనివాడు.

నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఉత్సాహము;
 ఉద్దేశము.

నిర్ణయము. సం. క. క్రి. 1. బానించు. "గీ. బలము
 గలవాని బలపురు బలవీచ, లొక్కలై నూడి
 నిర్ణయము రుక్మిణిచి, మధువు గన్ నుక్మిణిచి
 ముతాక బట్టి, మట్టి నిర్ణయమధురమయము." భార. ఆద. ౧, ౨౫౧; 2. జయించు. "గీ ..
 ఇచ్చి, ముముల నిర్ణయి వత్సావలపులై ద్రోచి,
 యేమ కాంచినభావము తెలియ టవను." భార.
 కాం ౫, ఆ ౩౫౧, భార. ఆక్ష. ౩, ఆ. ౬,
 ౩. చంపు. "న .. యజ్ఞ పేరి కీచమరచార
 లాము నాకు లృకటింది చాని నిర్ణయ నియో
 గించునదియై యుదగపెంపెం గావలయు .." భార.
 విరా. ౨, ఆ. ౧౬౩.

నిర్ణయము. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. పూర్వవిజయము.
 నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) జయించుట
 వాడు.

నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. పుం. సెలయేలు, రుద్రము.
 పుం. 1 విచార; 2. మార్గాత్మము; 3. కుమ
 నలము. తోకనివ్వ.

నిర్ణయము. సం. వి. త. స్త్రీ. సెలయేలు, నది. న్ పుం.
 సెలయేలు కలది-పర్వతము.

నిర్ణయము. సం. వి. త. స్త్రీ. నది, సెలయేలు.
 నిర్ణయము. సం. (శక్త.) నిర్ణయించుచున్న.
 నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. న నిర్ణయించుట.

నిర్ణయము. సం. = నిర్ణయము.
 నిర్ణయము సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిర్ణయము, నిర్ణా
 రణ; 2 తీర్పు; 3. విరూటు.

నిర్ణయము. సం. క. క్రి. 1. నిర్ణయము, నిర్ణా
 రణము. "ఉ. ఇందికా మోము చంద్రుని
 యాత్మము సెలయేలుగై గెంపు, మంత నుధా
 రుని బుగ్గ నధువనాయసోమై పూర్ణా, హ్రా

తము గాదో శక్తము కాంగనో యున్న
 తామర గొంటి ను నిర్ణయి తిది నిర్ణయించు నని
 యింపుగఁ జేసెను జాంబవత్. భాగిని ౬,
 ఆ. ౧౮౮ వరాహ. ౧, ౩. ౮౧; 2. నిర్ణయము.
 "చ. నకుయము నిర్ణయించు విధి చంద్రనిర్ణాన
 కంబు లప్పు చి, క్రమపథ నింపు నింప .."
 భార విరా. ౨, ఆ. ౨౬౪.

నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. యాకా ఆ.) 1. నిర్ణ
 యించువాడు; 2. నిర్ణయించుకొనివాడు
 నిర్ణయము సం. వి. ఆ. న. 1. నిర్ణయముచేయుట;
 2. నిర్ణయించుకొని; 3. మరణము; 4. నిర్ణయ
 యొక్క ఆపాంగప్రదేశము.

నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కడుగు; బడిచి;
 2. ముత్యముచేయబడినది.

నిర్ణయము. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కడుగుట; 2. పాచము
 పోగొట్టుట.

నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. నిర్ణ తేనిది;
 2. భాగ్య కలది; 3. ముఖపేరు కానిది, విక
 సింపిచినది (పుష్పాన్ని).

నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిర్ణయించబడినది.
 నిర్ణయము సం. వి. ఇ. స్త్రీ. నిర్ణయము. "క. బా
 పాణిగ్రహకుభ, మోనిర్ణయి కిత్త విచ్చ
 యము .." వసు. ౩, ఆ. ౮౪.

నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిర్ణయించు
 బడుచున్నది.

నిర్ణయము. సం. శక్త. తొలగించుచున్న.
 నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) తొల
 గించుచున్నవాడు.

నిర్ణయము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) తొలగించు
 బడుచున్నది.

నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మిగిలిపోవు; 2.
 పాద ప్రక్షాళనాదికము; 3. పాదనివారము.
 4. ప్రాచుర్యము.

నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. పుం. చాచలి, రహము.
 విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) కుద్ధిచేయువాడు.

నిర్ణయము. సం. వి. ఆ. న. 1. కడుగుట; 2. పాచము
 పోగొట్టుట; 3. ప్రాచుర్యము. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.)
 1. కడుగుట సాధకమైనది; 2. పాచము
 పోగొట్టుట సాధకమైనది; 3. ఉడుగుట
 సాధకమైనది.

విధ్యారణీ సుము. సం.=విధ్యార్థము.

నిర్దేశము, పం. వి. ఆ. పుం. నిర్దేశము,

నిర్దారయల్. ప. ౩. (శ్లోకం) నిర్దారణ చేయుచున్న.

విధ్యోదయమాణమ, సం. విజ్ఞ. (అ. ఆ. అ.) విధ్యోదయ
చేయుచున్నది.

నిర్ధారయిత. పం. విణ. (ఋ. శ్రీ. ఋ) నిర్ధారణ
చేయుచున్నాడు.

నిర్ధారయితవ్యము. పం. నిర్ధార్యము.

విధ్యార్థి, స. వి. వి. (స్. వి. వి.) విద్యార్థి చేయు
వాడు.

నిర్ధారించే. నా. న. క్రి. నిశ్చయించు “కా..
భారత్తుడు కార్మి బాక్స్ జూబుడి నిర్ధారిం
చే బలవద్దనాధ్వర పట్టుకానా బవక్యంబు
గాన.” వరాహ. ౧, ఆ. ౬౪.

నిర్ధారికము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నిర్ధారణచేయుట
అడిగిది.

విధ్యావ్యూహము. సు. వి. (ఆ. ఆ. ఆ., విధ్యారా
చేయబడుచున్నది.

విధానము. సం. విణ. (అ ఆ. అ.) 1. తొలగింపు
అక్షరము: 2. విరుద్ధబ్రహ్మణి: 3. విరుద్ధబ్రహ్మణి.

శ్రీకృష్ణుడు; 4. ఖండించబడినది. (చాదాది.)

అతిక్రమించినది, తొడ్డుక్రిందికి దిగినది.

నమి.) "నీ అభిషేకాధియోగ్య మగుమమెండ్ల
యనినానిదిమనా కాలిక కటి..." మన

౪, ఆ రం. (అనిర్వాచ్యము = నానిది అని
కనుకరది.)

నిర్మాత. స. వి. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) నిర్మింతు

సర్వభటుఁడు. నం. విణ. (ఆ. ధీక. ఆ.) నిర్భం

నిర్వృత్యము. స. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) నిర్వృత్యము.

స్వర్పాధిపదు. మ. శ్రీ (స్వర్పాధిముఖపదము.) తా-
త్కారము నొందు.

1. బలవంతము చేయు, "గీ. బాధవుత్ మీ

సిద్ధాంతమును మనకు, సమీకరిత మనీ వ్యాఖ్య
 విశేషములై." ఉద్ఘా. ౨, ఆ. ౧౨౩. రామా.

4. 6. 078.

నిర్వంధము, గం. వి. ఆ. పుం. 1. బలాత్కారము;

2. పట్టుచు; 3. గట్టిగా బంధించుట.

విర్వంధి. పం. విజ్ఞ. (న. ది. క.) విర్వంధించువాడు.

నిర్బంధించే. సం. ను ౧. 1. గట్టిగా బంధించు, కదలు
కుండఁ జేయు. "కా. భూలోకంబున దుష్టకాత.

వరయోగం అంటే ధర్మశ్శాస్త్రం, చారిత్రకం
జ్యోతిషశాస్త్రం మహాభారతపర్వం, యోగ, ఆయుర్వేదం

త్వంబు వహించి నీ విపుడు లక్ష్మీనాథ యీ
పాముతో, కాల్! దలు గలు కనిది! నిరం

ధించి మర్చింపబడే." వి. పు. 3, ఆ. ౧౩౪; 2. బలవంతముగా, నిర్బంధముగాను. "ను అని దావూదు

యవ పేశ్యమాత మిగులం బ్రాహ్మణ శాస్త్రాత్మకై,
 పవనానందయనం గవ్యముం ద్రవముం ధూమముంబునం

తెప్పి జ,వ్వవి నవ్వేశ్య బహుప్రకారముల నిర్భం
 దించి పోవవచ్చు...'' దశ. ౫. ప. ౫౦

నిర్వృత్యము. సం. నిర్వృత్యము.

నిర్వృత్తము. స. వి. (ఆ. ఆ. ఆ. నిర్వృత్తమునుబట్టి.)
నిర్వృత్తము. స. (ఆ. ఆ. ఆ. నిర్వృత్తమునుబట్టి.)

అడుచున్నది

విశ్వాధము, సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. ఆర్థులెరివి;
? ఉపద్రవము శ్రేణి. 3. ఉపద్రవము శ్రేణి.

విర్భుము. గు. వి. ఆ. న. భయములేమి, భయా

లేన్నందు వత్తురే వచ్చిరేని యానందముఁ జొంది

॥ १ ॥
 ॥ २ ॥
 ॥ ३ ॥
 ॥ ४ ॥
 ॥ ५ ॥
 ॥ ६ ॥
 ॥ ७ ॥
 ॥ ८ ॥
 ॥ ९ ॥
 ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥
 ॥ १२ ॥
 ॥ १३ ॥
 ॥ १४ ॥
 ॥ १५ ॥
 ॥ १६ ॥
 ॥ १७ ॥
 ॥ १८ ॥
 ॥ १९ ॥
 ॥ २० ॥
 ॥ २१ ॥
 ॥ २२ ॥
 ॥ २३ ॥
 ॥ २४ ॥
 ॥ २५ ॥
 ॥ २६ ॥
 ॥ २७ ॥
 ॥ २८ ॥
 ॥ २९ ॥
 ॥ ३० ॥
 ॥ ३१ ॥
 ॥ ३२ ॥
 ॥ ३३ ॥
 ॥ ३४ ॥
 ॥ ३५ ॥
 ॥ ३६ ॥
 ॥ ३७ ॥
 ॥ ३८ ॥
 ॥ ३९ ॥
 ॥ ४० ॥
 ॥ ४१ ॥
 ॥ ४२ ॥
 ॥ ४३ ॥
 ॥ ४४ ॥
 ॥ ४५ ॥
 ॥ ४६ ॥
 ॥ ४७ ॥
 ॥ ४८ ॥
 ॥ ४९ ॥
 ॥ ५० ॥
 ॥ ५१ ॥
 ॥ ५२ ॥
 ॥ ५३ ॥
 ॥ ५४ ॥
 ॥ ५५ ॥
 ॥ ५६ ॥
 ॥ ५७ ॥
 ॥ ५८ ॥
 ॥ ५९ ॥
 ॥ ६० ॥
 ॥ ६१ ॥
 ॥ ६२ ॥
 ॥ ६३ ॥
 ॥ ६४ ॥
 ॥ ६५ ॥
 ॥ ६६ ॥
 ॥ ६७ ॥
 ॥ ६८ ॥
 ॥ ६९ ॥
 ॥ ७० ॥
 ॥ ७१ ॥
 ॥ ७२ ॥
 ॥ ७३ ॥
 ॥ ७४ ॥
 ॥ ७५ ॥
 ॥ ७६ ॥
 ॥ ७७ ॥
 ॥ ७८ ॥
 ॥ ७९ ॥
 ॥ ८० ॥
 ॥ ८१ ॥
 ॥ ८२ ॥
 ॥ ८३ ॥
 ॥ ८४ ॥
 ॥ ८५ ॥
 ॥ ८६ ॥
 ॥ ८७ ॥
 ॥ ८८ ॥
 ॥ ८९ ॥
 ॥ ९० ॥
 ॥ ९१ ॥
 ॥ ९२ ॥
 ॥ ९३ ॥
 ॥ ९४ ॥
 ॥ ९५ ॥
 ॥ ९६ ॥
 ॥ ९७ ॥
 ॥ ९८ ॥
 ॥ ९९ ॥
 ॥ १०० ॥

నిర్భరము. ను. ది. ఆ వ. 1. అలకయము, అధిక్యము.

మహానురాగమి, ర్భరమన మన్ననాఁడు .."భార.

1. మిక్కుటముగా, అధికముగా. (శ. ర.); 2.

నిర్భర్తృకుడు. పం వి. (అ. స్థితా. అ.) నిర్భ

నిర్భర్తన. సా. వి. ఆ. స్త్రీ. = నిర్భర్తనము.

నిర్భర్తృవము. సం. వి. అ. సం. 1. తెదరించుట,
తెదరింపు; 2. తిరస్కారము; 3. లక్ష్యక,

నిర్భర్తనీయము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నిర్భర్తనీయమునది.

నిర్భర్తనీయమానుడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నిర్భర్తనీయమానుడగువాడు.

నిర్భర్తనీయత. సం. విణ. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) నిర్భర్తనీయతగాడు.

నిర్భర్తనీయతస్యము. సం. = నిర్భర్తనీయము.

నిర్భర్తనీ. సం. విణ. (కొ. టి. కొ.) నిర్భర్తనీయవాడు.

నిర్భర్తనీయే. సం. న. శ్రీ. 1. తిరస్కరించు; 2. తెడరించు “న...అమానుషతలం బుగటూక్ష నిక్షణాఋణం దర్శిత నిష్ఠ నిర్భర్తనీయబడి...” తెడ. రా. ఆ. ౨౨.

నిర్భర్తనీయకుడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. తెడరించు బడినవాడు; 2. తిరస్కరించబడినవాడు.

నిర్భర్తనీయమానుడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నిర్భర్తనీయమానుడగువాడు.

నిర్భర్తనీయము. సం. = నిర్భర్తనీయము.

నిర్భర్తనీయము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) చక్కగా చేపించబడినది.

నిర్భేషము. సం. వి. అ. పుం. 1. భేషించు; 2. పీరిక; 3. తెల్లడిచేయుట.

నిర్భేషించే. సం. న. శ్రీ. పీల్చు. “న. ఈక్షణాఋణ నిష్ఠ నిర్భేషించే నిర్భూయన నున్నయతలవిత్ లాదివ ద్రుతాతాళకాళంబులు చీకాకుగావితే...” ఉ. రా. రా. ఆ. ౧౧౨.

నిర్భేష్యము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) భేషించరానిది.

నిర్భేష్యుడు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) మధించు వాడు.

నిర్భేష్యము. సం. వి. అ. న. 1. మధించు; 2. క్రచ్చ నిష్కృత్యంతుకకట్ట అరటి; 3. భృంసము.

నిర్భేష్యయము. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) మధించ దగినది.

నిర్భేష్యము. సం. = నిర్భేష్యము.

నిర్భేష్యము. సం. అ. వి. అరటి. మధించి నిష్కృత్యంతుకకట్ట. వి. అ. (అ. ఆ. అ.) మధించదగినది

నిర్భేష్యము. సం. అన్య. అ. న. 1. మక్షికాభావము, ఈగలులేనిది; 2. బాతులేనిది. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. ఈగలు లేనిది; 2. నిర్భవము.

నిర్భేష్యము. సం. = నిర్భేష్యము. 1. మధించుట. “ఉ. భద్రత్ర దక్షి కావసుతుతుణ్ణ కంకిరితా బావర్వ

గ్రోగోర్తిహావర్వతై తవతి లోక్కుట కావతి దక్షిణాభాగే, బ్రిరగ్రనంబునన బంబె బృథం దేవరాజా ..” హరి. పు. ౧, ఆ. ౧౩౩; 2. (నిర్భూలించుట, చంపుట) “కా...చర్యా రోద్యమకావలగ్ర మరతాస్త్రోగ్ర కావర్వరక్, గర్వాంభరైరివీరవర్ధన విద్యాపావగర్ మన్య లు.” భార. విరా. ౨, ఆ. ౫౫.

నిర్భేష్యము. సం. వి. అ. పుం. = నిర్భేష్యము.

నిర్భేషించే. సం. న. శ్రీ. భృంసముచేయు, పీల్చు. “ను...దు. ర్భలిహాంకృతి నిర్భేషించి...”

నిర్భేషించు. సం. అన్య. అ. న. మదములేనిది. విణ. (అ. ఆ. అ.) మదము లేనిది.

నిర్భేషించు. సం. అన్య. అ. న. మర్యాదలేనిది. విణ. (అ. ఆ. అ.) మర్యాద లేనిది.

నిర్భేషించు. సం. వి. అ. న. 1. అభీకము; 2. నిర్భాల్పము. విణ. (అ. ఆ. అ.) 1. ముటికే లేనిది, కుద్దు; 2. తెల్లనిది; 3. హము లేనిది.

నిర్భేషించు. సం. వి. అ. న. 1. నృప్తి, నృశించుట; 2. చేయుట; 3. గ్రంథాదుల రచించుట; 4. నిర్మించుట సాధ్యము; 5. మత్తు, మార్పు; 6. ఆకారము; 7. కృతి, గ్రంథము; 8. సారము; 9. యోగ్యత.

నిర్భేషించు. సం. విణ. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) నిర్మించువాడు.

నిర్భేషించు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నిర్మించునది.

నిర్భేషించు. సం. అన్య. అ. న. ముఖ్యభావము. విణ. (అ. ఆ. అ.) నిర్భవము.

నిర్భేషించు. సం. విణ. (అ. ఆ. అ.) నిర్మించువాడు.

నిర్భేషించు. సం. విణ. (కొ. టి. కొ.) నిర్మించువాడు.

నిర్భేషించు. సం. వి. అ. న. 1. కడుగు; 2. కుద్ది చేయుట. విణ. (అ. ఆ. అ.) మార్చునది లేనిది.

నిర్భేషించు. సం. వి. అ. న. దేవతలను పూజించి వినవ తీసివేయబడునది, భరించి తీసివేయ ప్రయత్నించు.

నిర్భేషించే. సం. న. శ్రీ. 1. నృశించు. “న...చరా వరంబులు: బురాతనవర్ధంబుల చంచంబున నిర్మించి ...” వి. పు. ౧, ఆ. ౨౧; 2. కానించు, చేయు.

“న...న నృశించిరాంబుధునా, నిర్భేష తేన మనోక్రియంబు నిర్మించు దయన.” భార. ఆర

నిర్వాసికము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) పెళ్లగొట్టబడినది.

నిర్వాహకుడు. సం. విలా. (అ. పా. కా. ఆ.) నిర్వహించువాడు.

నిర్వాహము. సం. వి. ఆ. పుం. నిర్వహించుట.

నిర్వాహి. సం. విలా. (కొ. పి. కొ.) 1. నిర్వహించునది, నెలవేర్చునది; 2. వెలవరించునది.

నిర్వాహ్యము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిర్వహించఁదగినది. "శ్రీ. కైశ్వరీదేవ మవశ్య నిర్వాహ్య మున్ను," భార. ఆరు. 3. ఆ. 333.

నిర్వికల్పము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. పక్షాంతరము లేనిది; 2. మోక్షము లేనిది. శ్రీ. విలా. నిర్వంశముగా.

నిర్విఘ్నము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) విఘ్నములేనిది. శ్రీ. విలా. విఘ్నములేకుండగా.

నిర్విఘ్నము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. భూమిని కార్యము విఘటించిన దని యుతుతాన మొందువాడు; 2. భాష్యము; దుఃఖముచే కృశించినవాడు; 3. మిక్కిలిదిగ్భ్రష్టము; 4. కన్ను తాన నిందించుకొనవాడు.

నిర్విశేషము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. అభివ్యక్తము లేనిది; 2. అభివ్యక్తము; సమానము. శ్రీ. విలా. భేదము లేకుండఁట్టుగా. అవ్యు. ఆ. న. భేదము లేదు.

నిర్విశేషుడు. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) అభివ్యక్తము; సమానము. "ప...పుత్ర నిర్విశేషుం దగునిజ ప్రయశ్చిష్టని నిర్విశేషుం గుడునకుం గొఱుంకయె..." భార. విరా. ౪. ఆ. ౧౯౫.

నిర్విది. సం. వి. ఆ. శ్రీ. అభివ్యక్తి.

నిర్విదము. సం. అవ్యు. ఆ. న. వినిభావము. "చ... ఈ ప్రతుష్టరక నిర్విదమయ్యెడు గోడు మీద యెన్..." భార. ఆది. ౧. ఆ. ౧౪౮. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) విదము లేనిది.

నిర్విదము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. అనుభవించఁబడినది; 2. చూడబడినది; 3. జూడఁబడినది. (క. ర.)

నిర్విదుడు. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిడుడు కానివాడు; కిలించువాడు.

నిర్విద్యము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. పుంస్తవము లేనిది; 2. భూరుదము లేనిది.

నిర్వృతము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. సుఖముగా నుండునది; 2. పశించినది.

నిర్వృతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. స్వప్నము; 2. నాశము. మృత్యువు; 3. మోక్షము; 4. సుఖము. "కా. ఎంకి డెందము కందినాడు రహితే నేకాగ్రత" నిర్వృతి; కెందున్..." న్యూ. ఆ. ఆ. ౩౨.

నిర్వృతము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నెలవేరినది. నిర్వృతి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. నెలవేరినది; 2. మోక్షనందము. అవ్యు. ఇ. న. వృత్తిలేమి, జీవితలేమి. విలా. (ఇ) వృత్తిలేనివాడు, జీవితలేమివాడు.

నిర్వృతము. సం. వి. ఆ. న. దుఃఖము. భేదము. "వ నుజేష్ట క్ష న్ను సుచితకృపారః ఋషు నియోగించుట నిర్వృతనంబునం బొంది." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧౦3.

నిర్వృతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కోరిక; 2. కక్షయచూసి నిందించుకొనుట; 3. కరుణలే రాగ్యము.

నిర్వృతము. సం. ఆ. శ్రీ. 1. విచారించు, దుఃఖించు "వ. ఇ ధ్నునర లమృతం ఋషయోగించం గానక చక్షు క్షేపించు దనకల్పియై డిష్టులం జేసిన యభర్త నంబున నిర్వృతించి..." భార. ఆది. ఆ. ఆ. ౧౨౫. శివరా. ఆ. ఆ. ౧౦౮; 2. కోరికము; విరక్తినిండు. "వ. కపాకపాక్షినింబున మాకు నాయువు గడుం తెచ్చె యెన నిర్వృతించి మువ్వ తోకంబున మంద నొల్లక..." భార. ఆది. ఆ. ఆ. ౧౪౦. భార. నభా. ౧. ఆ. ౧౩౩.

నిర్వృతము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. భోగము; 2. అకుభము; 3. భృతి, చేతనము; 4. మూర్ఖవాత్తుట. నిర్వృతము. సం. అవ్యు. ఆ. న. నైరసములేమి. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నైరసములేమి.

నిర్వృతము. సం. విలా. (ము. భీ. ము.) నిర్వహించువాడు.

నిర్వృతము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిర్వహించఁదగినది.

నిర్వృతము. సం. వి. ఆ. న. 1. మిక్కిలికాఢ; బెష్టు, రుద్రము. అవ్యు. ఆ. న. వృధలేమి.

నిర్వృతము. సం. వి. ఆ. న. అధిభావ. అవ్యు. ఆ. న. కాఢలేమి. (విలా. ఆ. ఆ. ఆ.) వ్యులేమి.

నిర్వృతము. సం. వి. ఆ. న. 1. కృతకానుభవము లేని నిరసాత్ముడు; 2. కెడుకొట్టుడు; 3. నివారించు,

చేసిగొట్టటం. "క. శ్రీమదపాంగాలాశ్రమభావ
నకృత్యంగదాధరాధ్యక్ష విభవోద్దామాశ్రిత
గాఢాలోకామయనిర్వార నిర్వార హరివర
వాదా." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౧
నిర్వారము. సం. వి. ఆ. పుం. మలవిసర్జనము.
నిర్వారకుడు. సం. విలా. (ఆ. రికా. ఆ) నిర్వారము
చేయువాడు.
నిర్వారము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిర్వారము ;
2. రహస్యముగా ధవానులు తూడలేట్టుట ;
3. మలమూత్రాదివిసర్జనము.
నిర్వార. సం. విలా. (న. డి. న.) 1. నిర్వారము
చేయువాడు, 2. మిక్కిలిమనోహరము; 3. మార
ముగా వ్యాపించునట్టిది. (యదులొది.)
నిర్వారకము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) నిర్వారము
చేయునట్టిది.
నిర్వారక. సం. వి. ఇ. స్త్రీ = నిర్వారము.
నిర్వారము. సం. వి. ఆ. పుం. ధ్వని.
నిలనిల. డి. వి. నిలువయు దగధ్వని కనుకరణము.
"నిర్వి. నిలనిల నిలుచు నిమగ్నచు నిపునిలచి
కావ .." మదితా. పురా. ౧౦౧. పు
నిలు డి. విలా. (క నిలు.) మిక్కిలి. (చూ. నిలు
చేద మొ.)
నిలునింగ. డి. న. స్త్రీ. (నిలు+నింగ) సంపూర్ణ
ముగా తృప్తిచు. "ఉ నిన్నటినుండి యేమ
నిలుచియు నుండిమి నిట్రుపానముల్." కాశీ.
౧, ఆ. ౧౭౯.
నిలుచేద. డి. విలా. (నిలు+చేద) 1. కడుదీద; ఆరి
దీనిర్వారు. "క. నిలుచేద యింటి కేటికి,
బలలెంచు నిధానము .." వైమ. ౪, ఆ. ౩౩;
2. మిక్కిలి వస్తునిది. "నీ. కనుమైనరాకాపు
చనుకొనిరాంబడి నిలుచేదనడిమి వెలపు
చూచు." కాశీ. ౧, ఆ. ౯౦. స్వా. 3, ఆ. ౧౧౩.
ఇట్లే నిర్వేద పాండు. ౧, ఆ. ౧౦౧.
నిలుచేను. వి. వి (నిలు+చేను) పూర్ణముగ్రస్తము
"చ. కిర్వియుం బిలవక మున్న పన్నె నిలు
చేను బిలవక .." సా. ౧, ఆ. ౧౩౦.
నిట్టనిర్వి. డి. ఆ. స్త్రీ. (నిట్ట+నిర్వి) ఒడబడిచి
కావ .." నిడుగాలికి చివరటి నిట్టనిర్వివదైతల
విలబడిన కట్టుకడనెలవ కేతంది చేలు
కుక్కలు కుమారుడుకుక్క గునిసి యాడంగ

కాడ చేమి." కాశీ. 3, ఆ. 2౫. ఇట్లే నిట్ట
నిలు మన్న. ౪, ఆ. ౧౦౦.
నిట్ట. డి. వి. నిట్టకు కనుకరణము. (చూ. నిట్టనిర్వి.)
నిలబడు = నిలవబడు. (నిలచు) "క. ఇలుకాలి
గుల నిట్టక, నిలిచిన నిట్టకువోరి నిజరథ
మటులంబోలియన్ నిలబడి రాకా, నులజే
డుండుకు నగుచు జూచిరి చేలన్నిల్." రామా.
౮, ఆ. ౧౩౩
నిలక. డి. వి. (నిలచు ధా.) నిలపు, నిలకడ.
(క ర. చూ)
నిలయునము. సం. వి. ఆ. న. 1. నిలబడుట; 2. నిలబడుట;
3. కనుకముగింకలు అనుక్రియాచేయు; 3.
లీనమగుట, అలకధానమగుట; 4. ఉపనిష్ఠు,
నిలయును.
నిలయును. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఉపనిష్ఠు, వాన
స్థానము; 2. ఇల్లు, గృహము; 3. పూర్ణముగా
నశించుట; 4. లీనమగుట, కనబడకుండుట;
5. కనుకముగింకలు అనుక్రియాచేయు.
నిలింపుడు. సం. వి. ఆ. పుం. చేతక, చేలు.
నిలినము. సం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ) 1. నశించినది;
2. కనబడనిది; 3. కరగినది; (బంగారు మొ);
4. నిశ్చయముగా లీనమైనది.
నిలకడ. డి. వి. 1. ఉపని, నిలి. "కు. నుడువుం
లెల్ల-లగొల్పి...నిల్పడ గావింప భవద్రవ్య
మయ నిలకన్...కట్టుంబ గావింపుము." చందా.
౧, ఆ. ౮౩. హరి. ఉ. ౩, ఆ. ౧౧౪; 2. వాన
స్థానము. "చ ..కాపున నలక నలకుమలకు
నిలకడ యగుట దాని విడువవలయు .." యు 3.
ఆ. ౮; 3. నిర్వేదము, నిశ్చలత్వము. "చ. నిలకడ
కున్న వాది నహి నేస్తము వాస్తవి భయంబు
లేదు..." కళాం. ౪, ఆ. ౧౩. సా. ఆ. ఆ.
౧౪; 3. నిలవబడుట, ఉత్థానము. "చ.
పురా...ఒయ్యారంపునిలకడ నిలిచి..." హర.
౩, ఆ. ౪౯. కుక. ఆ. ఆ. ౪౩౩; 4. నమాస్తి,
మూలపు. "నీ. అందం కదిలెడు కొండలపాలుచే
దలకుచు ముగిసి నిలకడయును." గీ. లేమి...
భార. విరా. ఆ. ఆ. 3౧౫; 5. వైరము. "గీ.
దానవాధిపునిలకడ దప్పినట్టు, పదనరోచయు
గము దొట్టుపడుచు నుండ." భా. రా. యు.
౧౮౬౪. య. ౪, ఆ. ౧.

నిలుకాదు. దే. వి. డొ. (నిలుచుకొనాం) కాని నిలుకడ. "క. కల యొక తెలుగక యాగతి చుది... నిలుకాల నిలువ దీక్షక, మెలగంగా." మల్లా. 3; ఆ. ౧౮.

నిలుగు = నిలుగు. 1. (బడలునిలుచుకొను.) "చ నిలుగుడు నాత్తురించుడు పనినినగోత్పర మెట్టు వలన్లు నున్నులుకురె యెట్లు రెలి విని పట్టుడు దిండికె నీరకారికల్." ప్లా. 3; ఆ. ౫౮. వరాహ. ౧౧, ఆ. ౧౨౬; 2. (చచ్చు.) "చ... లోగముల దుండి గృహంబులయందు బంధు లేవ్వ నిలుగుకప్పులు వురురె వారలకల్లుల శబ్దలే తుదిన్." మార్క. 3; ఆ. 3౩౬ చం. రా. 2; ఆ. ౧౬; 3. (గర్జించు.) "చ. ఆల దుహాశ్రేత న స్తుతుకు సారెడ దూఱుడు గేరి నిట్లుచున్, నిలుగుడు నిట్లునిగుచుచు .." పా. 3; ఆ. ౫౫.

నిలుచు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. నిలువబడు, ఉద్భిక్షుడగు "చ. కని యెరిగిల్లవచ్చుముగా భరణి వాచి నమస్కరించి లేచి నిలిచి పాలభాగమునకె డేలు చేరిది .." దిక్. ౨, ఆ. ౨౨; 2. చరిత్రీకరణ. (క. ర.); 3. వర్తించు. "గీ .. భర్తయు పూదులకల నిలుచు, కాకబొద్దాది దుర్లక్ష్యాదు లేవగు." వారి. ఉ. ౯, ఆ. 3౮. భార. విరా. ౧, ఆ. ౬౪; 4. నివసించు. "గీ. కాంది యేతడుబయటేను గాంది యెరుడు, నన్ను మన్నించ నందు గొన్నాట్ల నిలిచి .." దిక్. ౫, ఆ. ౧౬౯; 5. పాటిపోతుండు. "గీ. సింహచర్మంబు దొడిసిన తెనదీపకల్ప గంధకజ గంధమునకు కలక నిలువ." వారి. ఉ. ౬, ఆ. ౧౬౯. వారి. ౫, ఆ. 3; 6 మిగులు, శీఘ్రంబు. "గీ. ఇంబు దొర్లుదుకుండలు నివనకట్లు, ముని ముంతలు నిలిచి నవ్వులపరికి, వార్ధికవ్యాకూట మవ్వలికె జను." తుక. ౨, ఆ. 3౫౦. ఉ. వారి. ౧, ఆ. ౧౧; 7. ఆగు. "క .. రాశేరయ గావున నిలుచు, చేరక నిలువుండ యెయ్యు చేపబుధులన్." భార. ఆది. ౫, ఆ. ౬౮. ఉ. వారి. ౨, ఆ. ౨౪; 8. ఉండు, పోవుండు. "గీ. అంధకారంబు నిలుచుచే యెప్పుడెడును." వి. భు. ౪, ఆ. ౧౨౨; 9. పీడ్చు, తాగ. "ఆ .. అప్పుగాక నీవు పరివరక, నిలువలేవు చురుడు

అరియుడగుట." భార. కాం. ౧, ఆ. ౨౫౨. భార. ఆది. ౬, ఆ. ౨౮; 10. కలుగు, జరుగు. "క... నీకృప నామి. కల నిలిచిన కతన్." వి. భు. ౬, ఆ. 33౬; 11. పీఱు, పోవు. "గీ. నీరు స్తోలిత దానామ నిలువదేని, వాడు కేంచేయు నీరైదువారముల." తై. ౮, ఆ. ౧౦౧. వరాహ. ౧౨, ఆ. ౬౬; 12. తీరించు, బ్రదుకు. "ఆ నిద్ర లేక తరుకు నిలుచుకుపోయెంబు, లొండు దిక్కి పెదకుడువ్వు వాచు." భార. ఆది. ౬, ఆ. 28౮; 13. కనకంబు. "దిక్. కలుదు మెలంగుల కళకళమగగ, తెలుక దూర్పుగొండవై నిలిచి నాదిత్యుడు ..." దిక్. మా. ౪. భా. ౫౪. పం; 14. వృద్ధి గొందు, పోషించుట. "నీ స్థావరగౌరవాత్మక మగుభారతం లేవనిచే జుట్టు నెవ్వరికృప. గీ. నిలుచు నెవ్వరికెక చే విలయ మొందు." పాండు. ౨, ఆ. ౨౦3; 15. తగులగోను, న క్షమగు "నీ భూవానివ్యాజమున నంగంబుల జనుల చాత్రులు నిశ్చలక నిలువ." వై. ౫, ఆ. 2; 16. నశించుట. "క... కొలదులవాని గర్భము, నిలుచున నమహర్మ్యపుత్రి నిలిచిభంగన్." భార. ఉ. ౩౪. 3; ఆ. 3౦3; 17. చిత్రాగ్రత గొందు. "క. అని యెప్పడేన తాస్త్రాస్త్రమ నామి కవిచితమును గాంచి, నిలిచి ప్లేగుతల్లంబు నాడు నే నొకత్రురాజుమొ తెచ్చంగన్." తై. ౧, ఆ. 2; 18. విశ్రమించు. "నీ. నిలసిపంబు వాప్పుల నక్షత్రానులపోయె లేనిదావురము గలిగె." తుక. 3; ఆ. ౬౦౪.

నిలుచుండలేట్టు. దే. ప. శ్రీ. (నిలుచుండు ధా. శ్రే.) నిలుచుట్టుచేయ. "నీ. నిలుచుండలేట్టి యంగళి యూరక నూరుగర ప్రితి వచ్చుదులంబె తెట్టి తెట్టి." వారి. భా. ౫, ఆ. ౧౯౦.

నిలుచుండు. దే. ఆ. శ్రీ. (నిలుచుకొను-సాధ్యము.) 1. నిలువబడు, ఉద్భిక్షుడగు. "గీ .. పద పడి కాలాదయెడ్ల కల్లంబరి విరమించి నిలుచుండె నవ్వసాది." భార. ఉ. ౩౪. ౧, ఆ. ౬౫. కాశి. ౫, ఆ. ౧౯3. భార. మా. ౧, ఆ. ౬3; 2. కదలకయుండు; లేచియుండు "గీ... కార్త్య మెదుర నిలుచుండు గద నేయు నెల్లప్పులు." ఉ. వారి. ౨, ఆ. ౧౬౫

నిలచుకొను. జే. ఆ. శ్రీ. (నిలచుకొను - సార్వ
మున.) నిలచు. (క. ర.)

నిలచుకొను. జే. వి. (నిలచుకొను.) నిలచుకొను,
జేచుచునున్నందుననున్న లన్నియు ఇచ్చుట
"ద్వి. నున్నది వనములనుగల జోడు, పొన్న
లన్నియు నిలచుకొను నిచ్చి." ద్వి. హరికృ
ఉ. ౪౧౧, ౪౦

నిలపు. జే. న. శ్రీ. (నిలచు ధా. శ్రీ.) 1. నలువ
రెట్లు. కనలము. "క. ..కన్నయఃసర్వ యతా
దేదుట నిలి నీలి కనయై, మెచ్చుకతమెట్టి
కొనుకును, నిచ్చులముగ జెప్పుము .."నిలా. ఆ. ఆ.
అ. ౬; 2. స్థానించు, ప్రతిష్ఠించు. "నీ. నిధులు
నిల్లిండ్లు నిలిపె జోటులు పక్షములు పరిపాద
నర్ నిలవఁబెట్టె" హరి. శ్రీ. ౧, ఆ. ౧౯.
భార ఉత్పా. ఆ. అ. ౨౦౬; 3. అలంకరించు,
రెట్టు. "నీ. కలఁములు హస్తవరము లంగదము
లంగరీమకములును బాహువర్తికల శ్రేణి, నిలి
..."అము. ౬, ఆ. ౧౨౮. కాళి. ౪, ఆ.
౧3౬; 4. వర్ణించుకొను. "క. అని చెప్పిన
గలను కలము, నికట్లు వదిలి యందు నిలిపి
నరి .."కలా. ఆ. ఆ. ౧౬౭; 5. ఆపు. "నీ.
క్రమగా లేగిన గలగ కంఠజి నీర్వి నిలిపి
యమై:లిపానీతి మగిడి." అము. 3, ఆ. ౬.
వసు. ౬, ఆ. ౧౬; 6. ఆదర్శించు, నిరీక్షించు.
'క. కలఁగిన నీలం గావెను, నిలిపెన నర్థమని
కడక .."భార. శ్రీ. ౧, ఆ. 33. అం. భా.
స్మృ. ౧౨౦; 7. స్థిరముగా ఉంచు. "నీ. అలలు
నిలదాల్చు కండ్లిపై వలపు నిలిపి." నిలా. ఆ.
ఆ. ౨౯. వసు. 3, ఆ. ౮3; 8. ప్రణీంచు,
కలిగించు. "మ. ..కంఠమున దక్షిణధరి బారి
జాతధరనీలాకంబు ..ఉత్పాటింది లిలాగలిగి,
నరుషస్థంభముమీద నిర్వి నిలిపె గౌరూ
వలం దిలికిన." హరి. ౪, ఆ. ౫3. కాళి.
౧, ఆ. ౧3౦; 9. కనఁబ్రాసఁజేయు, పక్ష
మెనఁగించు. "వ. ..భీమవందని యానరేంద్ర
బృందారవియందు దెంచుము నిలపులయును
..." నైమ. ౧, ఆ. ౬౯. హరి. శ్రీ. ఆ. ఆ.
౮౬; 10. పక్షము. "క. కలఁగినది పక్షము
దృఢముగ, నిలిపి విచారింది .."విక. ౫, ఆ.
3౬; 11. విర్రులు. "ఉ. జేవనంబిట్లున్నది

గృతిప్రభుఁగా నిలవంగఁ గల్గుట, బావమై
ప్రసిద్ధి గను ముకవినానిధులు నిట్లులన్."
వరాహ. ౧, ఆ. ౧౫. భార. ఆది. ౫, ఆ. ౮౫;
13. పుచ్చించు. "నీ. కట్టించలేకది గలుకా
సారము నిలవంగలేకది దలసినవము." కాళి.
3, ఆ. ౮౧; 13. నిర్మించు. "నీ. అప్పులు
లైసజీవాయములు వ్రాల నవని నిరాశ మతాని
నిలపు." అము ౪, ఆ. ౪3. వసు. 3, ఆ. 3౦;
14. పుచ్చించుకొనెట్లు. "మ. మోచం బంది
యానందనందన సీరించుకొనె కెంకె నిర్మించె
లొకారపు నీకంబునన్." హరి. 3, ఆ. ౨౫.
హరి. 3, ఆ. ౪౦, 15. రక్షించు. "నీ. నిలవంగ
వలయును నెఱుఁపవలెనంద బాక్షధర్మస్థుల
క్రమముల" కాళి ౭, ఆ. ౧౧౪. శ్రీయూర.
౪, ఆ. ౧౧౭. వి. 1. ఉత్థానము, నిలవఁ
బడుట. "నీ. ఒకడు మంతానం బగవారియందము
గ్రస్తు,మెలకే నూకఁ దీరినె జెల్లొడువ,
మెలకే నిర్మము నిర్మి నులపు కవని, బాళిలై కావ
దేందెకావ కనగ" మహి. ఆ. ఆ. ౧3౬; 2.
స్థిరము. "నీ. బలము లిది యేమి నలంకఁ బాఠం
కొప్పె, గర్భగృహములు లేటికఁ గలగి లేట,
మొగమునడి రెల నీవును మున్నుపోలి, నిలవ
నిలవఁగఁ దగియెనులెలపు లేవ" భార. శ్రీ.
౫, ఆ. 3౬౬; 3. స్థానము, చోటు. "నీ. మహి
మోగవచ్చు దీని క్రిందికొచ్చునాది, నిలపు గైకొను
పులఁగులయెలలను లేవ" విక్ర. ౪, ఆ. ౨౭;
4. స్థాపు, ఆధారము. "క. ..నిరవల నీని శెల్లు
నిలపై యుండున్." భార. శ్రీ. ఆ. ఆ. ౨౬౬;
5. రక్షణము. "క. ..భక్తప్రణామనిలపుకన్న
ధర్మము కలదే" హంమ. ౪, ఆ. ౧౬౧; 6.
నిలవట, ఉంచుట. "వ. ..వాన బడకాత్మ
రతిక నిల విచ్చుమోక్షమున్." భార. కాం.
౪, ఆ. 3౫౪; 7. బ్రతుకు, జీవనము. "క. యల
జితము తారతమ్యరేఖలంగత మైసహారకరవారి
పొరన్, నిల వలం దనుక జొర కడవలం, దల
మును యనగ నిరీక్షితం కల్లవ." మ. హం.
౪, ఆ. ౧౪.

నిలపుకొను. జే. వి. శ్రీ. (నిలపుకొను.) 1. నిర్మ
ముకొను. "వ. ..ఇట్లున్నయింది దము మన
మనం దకునిక చక్కనిమందుకంబు రాజుగా

నిలవుకొని నుండు బంధవంక..." శీయూర.
3, ఆ. ౧౩, ౪౯. ౩, ఆ. ౧30; 2. కిర్రుణకు
కొను, చిక్కుబట్టుకొను. "క. కలసివచ్చెద్యుండు
గ్రద్దలు, నిలవుకొని వశనకుండు నిర్భయ
దనచున్..." ఉ. రా. ౪, ఆ. ౧3.

నిలవుకుండు. జే. వి. (నిలవు+కుండు.) నిర్భయం
నకు చేయుచుండు. "వ ..చుచ్చుచిడెంబులను
నిలవుకుండులకరాటంబులను..." ప్రబంధ. కిర.
నిలవుకేయు. జే. వ. శ్రీ. (నిలవు+చేయు.) అచ్చ
"ద్వి. కునువమై యాత్మిక బయనంబు నిలవు,
సేయక నలని కాకెలె నూర్చి కలంపు, ద్రోయక."
ద్వి. నల. ౧, ఆ. ౫3.

నిలవుశ్రీ జే. ఆ. శ్రీ. (నిలవు+శ్రీ.) కాన్, పీయ.
(పీలి) వ్యతిరేక కుముచ్చరణలందుకాశ్రమే
ప్రయోగములు గన్పట్టుచున్నవి. "వ ఇట్లు
పాంచాలుబాణవృద్ధి నిలవుశ్రీ కరుణమా
రులు .." భార. అది. ౩, ఆ. 2౫. సా. ౫
ఆ. ౯౪.

నిలవ. జే. వి. (నిలవు థా) 1. నిలిచినవస్తువు
శ్రేణు "ఆ. వానివర నెట్లు వస్తుగా నూర్చి,
నెలయడ దెల్పు తెక్కులెడికొనుచు, వ్యయము
పుచ్చి నిలవ వ్రాంబు చైకొంటు .." ద్వా.
౧౧, ఆ. ౯౫; 2. బాళి, బులము. "ద్వి. కొలి
చినవారికె గోరి జీతములు, నిలవ గానుండ
నిచ్చులు నొనగదడె." రం. రా. ఆయో.
౧3౦. పు.

నిలవబట్టు. జే. వ. శ్రీ. (నిలవన్+పట్టు.) దాచు
రహస్యముగా నుండు. "ఉ. దివ్యభాగేంద్ర
నవ్వుత మది న్నన దీపిత నామ నిరలం,
భవ్యవశరము నిలవబట్టుగ నేమిఫలంబు..."
జైను. ౫, ఆ. 2౫.

నిలవబడు ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నిలవన్+వడు.
1. ప్రతిష్ఠించుట. "క. మేలెట్టి దక్షిణభవ,
కాలము నరిగదరణి కావని కంకె, కాలుండు
కాదుల్యునమున్, లిశకులె దనకు దావ నిలవ
బడియెన్." భీమ. ౪, ఆ. ౧౧; 2. నిలండుచు,
నిలబడు. "శ్రీ. వత్సవతికామకామకు విశాల
మహిమ, దెలిసి యవ్వర్ణకమమిద నిలవ
బడియెన్." భార. ౪౦. ౩, ఆ. 33౫; 3. అచి
రాత్రి నిలిచిపోవు. "వ. వలనకు పొం దనంగ

నిలవంబుక శీతన మారవర్ యన్మదియున్
మీరుడ న్రురగరంబు నిలిచిర..." భార. అశ్వ.
౪, ఆ. రామా. ౫, ఆ. ౧౧; 4. నశించు.
"క. బహుకాలము నీతోడను, విచారింపి నిలవ
బడియె నిడుతున్నైక, వృష్ణమా యవ్వకు గడు
తుదినీలి, విహారోగము దింక నడుగు దెంతయు
నొచ్చున్." మాన్. ౫, ఆ. ౯౦.

నిలవనాడు జే. వ. శ్రీ. (నిలవన్+అడు.)
భూషించు, వృక్షముగా వలంబు. "శ్రీ. ఇతడు
చోరుడు గాఁ దని యొకతైన, నిలవనాతుం
వచ్చు. .." విప్ర. ౫, ఆ. 3౯.

నిలవరము. జే. వి. 1. శ్రోతము. "వ. కింబరము
తగాఁ గలిగెనని నకుం దిరిగింది పిడువనా,
వలంబుమీటారిగన్మననగట్టునై ద్వి యదర్ప
బల్కిచే, నలనడఁ తెక్కులెడి యకటా
బహిష్కరి మింట బిచ్చుడి, తెలియల కొచ్చు
నింది యెటు సేయంగఁ తెల్లగా రాధికామణి."
రాధికా. ౪, ఆ. ౫౧; 2. స్థిరవృక్షము. "వ...

నిలవర మైన లేక నను నిర్మలంగనడంగఁజేసి
నవ్వనో... తెలవంగదచ్చు .." పార్వ. ౪, ఆ. ౯.
విలా. వీరము, యశాశ్రమము. "క. నిలవర మయ్యెను
ముని నాకలఁయదచి .." కళాం. 3, ఆ. ౫.

నిలవరించు జే. ఆ. శ్రీ. కాన్, పీయ. "శ్రీ ..కు
వరించుచు నాచంద్రభాను దేవుడు నిలవరింపడ
లేక కన్నయఁ చలంచి." చంద్ర. ౪, ఆ. ౧౦౯.
వ. శ్రీ. 1. కంచు, మార్చును. "ఆ. బిడె
వచ్చుచున్నవాడు పాథుడు వన, సేమిసేయు
వార మిచ్చ దక్క, నొరలు నిలవరింప నొకడు
వారు లేరు..." భార. విరా. ౫, ఆ. ౧౦౯; 2.
నిరోధించు. "శ్రీ. ఇంద్రియంబు నానీతికి వట్టు
బడుచు, మలకు నొలయక యుండగ నిలవరించి,
తలపు బడి..." భార. ౪౦. ౫, ఆ. ౧౦౧;
3. ఉంచు, పెట్టు. "శ్రీ...కొదలవలకొలు నిలవ
రించి, చదివె నాకువడచిలగ్రనానిధి, నపుడు
తచ్చి శ్రీమానంద ముతభదించె." కమ. ౧, ఆ.
౧౫౦; 4. నిలవు, వహించు. "శ్రీ. ఉపవాసము
దన్వయన్మయాకొడిగ నిలవరించెరాత్రి
నలిగదడగ." భా. రా. యు. ౫33౫; 5.
అచ్చు, నిలవబట్టుచేయు. "వ కలది పాటుని
బలంబు నిలవరించుచు..." కళా. ౮, ఆ. ౧౫3.

నిలవనలవల. జే. వి. బ. నిలిచియున్న పొత్తును చూచి పెచ్చును. "చ...యాలకుద్ది కావలసిన వాడుకుండాకె మననిలవనలవల మనవం బ్రచేరిం దెట్లు యెండు..." బయ. క, ఆ. ౧౫౫.

నిలవు. జే. వి. 1 నిలచుట, ఉత్సాహము. "క. నిలిచిన నిలవున నె వారు నేలకొల్లెన్." రామా. ౮. ఆ. ౧౮౫, వారి. ఉ. ౨. ఆ. ౧౩౯; 2. చేయి పెట్టెతోని నిలచున్న తురుపుని పరిమాణము. వ్యవ. - నూరికొని రెండునిలవులని పన్నుది; 3. అంతస్తు. "క. ముద మెండున రుక్మచార్ద్రము, మదినిలవున ప్రణయవంతులతోడ నికారాన్నుద మగు నెలవున మెలగ గడు, ముచ్చెట్ల కల్పాలకడులం బామె రీతికి." భార. విరా. ౧ ఆ. 3౦౫; 4. బ్రతుకు, జీవితము. "గీ... ఇంపు నమకొల్పు తనకల్పు నిండునడక, గలసి వర్తింకలేవున్న నిలవు నన్ను." ఉద్య. ౨, ఆ. ౧౭౫; 5. శరీరము, ఆకృతి. "చ. నిలవుద రహాయయంబు మహా నిడుము లావడకతో కలంబుగా." రామా. 1౭. ౧౫; మ. క. ౫౪; 6. భయానము; ఎత్తు. "చ. కలనిలం వర్ష మిచ్చినను తాము కలస్థుల కాని హిమాల, నిలంచుటన్న జేతుములు భేదముల్ ..." నై. ఆ. ఆ. ౮౧౧; 7. చేనికొ కొంత కొనికడవచక కొయ్యలభాగము. (క. ర. వా.) ౮. ద్వారపురస్థులకుంటలకు పెనుకటిభాగమున ఉండగా ముండుకమ్మలు. (క. ర.) 9. రి. పెచ్చును. "చ... న్నువయము వ్రాసి తోన నిలు వైది కత్తుంగిండు జోక్యం జేర్చుచున్." కవి. 3, ఆ. ౮౦. నిలా. మిఠిలనుచునది, ఉత్పన్నముగా ముందునది. "నీ. కిల్లుమెచ్చలు గొచ్చునిలామందు యల మెలంజెప్పుకల్లల నిలవునీగలు. గీ. కవి. ..." నిలా. 3, ఆ. ౪౯.

నిలవుకాళ్లు. జే. వి. బ. (నిలవు + కాళ్లు) కావకాళ్లును పెనుక మాను మెలంజె వ్రాచి కాథారముగా నాచిన ప్రంగములు. (క. ర.)

నిలవులేకము. వ్య. వి. (నిలవు + లేకము.) నిలచుండి జేయలేదు కిచ్చులేకము. (క. ర.)

నిలవుటద్రము. వ్య. వి. (నిలవు + అద్రము.) నిలవు ప్రమాణము కల అద్రము. "నీ. నిలవుంగం గైగిని నిలవుటద్రము చూతె పనిముక్కమున విరాచా

గారి." కా. 3, ఆ. ౨౩౫, ఉ. రా. ౨, ఆ. ౧౭౭.

నిలవులేక. జే. వి. (నిలవు + లేక.) నిలచుండి యారెడి యారక. "కళక. నిలవులేకల వచ్చు కొమ్మల నెమ్మింగయలు పొల్పునన్." య. 3, ఆ. ౨౯.

నిలవులనడు. వ్య. ఆ. క్రి. (నిలవు + నడు.) 1. నిలవునకు పూలులకు; విశ్వేంద్రుడు. "చ. నిల వులనడకలుట్లు తనశీత్రము లేమియ్య గాన లేమి వ్యగ్రముగ లేగిరించు లుభువన సునమ్మల నోడు నీసి నిట్టల మనకవి సోలులయ్య..." నిర్వ. ౨, ఆ. ౧౪౪; 2. "తెలుగుకొను." ద్వి. నిలవులనడి శీత్రశీత్ర క్రయంబు, పొలుపుగా తెచ్చుల బొందవచ్చు యది." బయ. 3, త్రి.

నిలవోపు. జే. ఆ. క్రి. (నిలవు + పు.) కాక, పీర్పు. (క. ర.)

నిలవోపు. జే. వి. (నిలవు + కొల్లు.) నిలచుండి చేయునీడు. "నీ. ఆలవాటుచేసి కొమ్మలకును కాపులకుం గూడుకొని నిలవోపునకను. ..." కవల. క, ఆ. ౨౮.

నిలవోక. జే. వి. (నిలవు + క.) పొడవైనకొక; పెద్దదీర. "చ... నిలవోకలటు లేచె చాల్చి, ..." సామ. ౨ ఆ ౫౦.

నివము. పం. వి. ఆ. న. 1. (నివ్వు + నాని.) వ్యంబు, పోయంబు; 2. నిలకర్మనానికము; 3. విత్తములు చల్లంబు.

నివరి. జే. వి. (పం. నీవారి) వ్యవహారము (క. ర.) నివర్తము. పం. నిలా. (ఆ. రికా. ఆ.) 1. నివర్తిలు నది; 2. నివర్తిచునది

నివర్తము. పం. వి. ఆ. న. 1. నురలు; 2. ప్రస్తుతి లేమి. (వ్యతి. ప్రస్తుతము); 3. నివరులు. "చ... నివ్వుడు... నిలామనిరాజునివర్తమునకు వనరగ బ్రహ్మచర్యమును వాల్చె బగ్గిదికప్రతి జ్ఞానై." భార. ఆది. క, ఆ. ౨౪౩; 4. మర లుట్టు; 5. పొలగించుట. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. మరలునది; 2. మరలునది; 3. ఉడుగునది.

నివర్తనీయము. పం. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నివర్తనకు జనినది. [యవ్విది.

నివర్తము. పం. నిలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నివర్తిలు

వాడు; 2 నిమింకు శేయువాడు.
నివాసము, గం. ని. ఆ. గ. నిమింకు శేయుట.

నివాసము నం. వి. ఆ. పుం. 1. వాసము, కాపురము; 2. వస్త్రము; 3. గృహము, ఇల్లు. "క. ఆననమున కది నిడుని, వాసమునకు దివములో నవశ్యములు నే నాచునరతి బుద్ధులను..." భార. విరా. ౨, ఆ. ౮౧.

నివాసి. నం. వి. ఆ. (న. పి. న.) 1. నివసించువాడు; 2. (నిపుడు) ధరించువాడు.

నివాళి. చే. వి. 1. నిరాజుము, ఆరతి. "నీ నిరాజ నాళిధ శృంగు నివాళి యారతి నాగ..." అం. భా. ప్రి. ౧౩౩. కై. భా. ౨, ఆ. ౯౯; 2. దీపము. "క. కల్యాణపాత్రైకల సాకల్యముగ నివాస లునిది గణితలు గౌరీ, కల్యాణంబులు వాడిరి..." రమక. ౩, ఆ. ౨౦౦.

నివాళించు. చే. ఆ. ప్రి. ఆరతిచ్చు. "గీ. పార్వతీదేవి తై శీరి బహువిధముల, బలమునదొయ్యలి రత్న పర్వము మాపి కది నివాళించె మనీషిసం చయమున, నేకయనునిష్ఠునిచ్చిశ్చివక." శా. ౪, ఆ. ౨౯౩. న. ప్రి. 1. నిరాశక్తుమనెయు, నివాళి కలవానిగా నేయు. "నీ. అమరంగ నింద్రాక్షి యాఖండబలం నివాళించెడుమోడినల్లర మనంగ." ద్వా. ౪, ఆ. ౧౦౩. ఉరా. ౪, ఆ. ౧౩౦; 2. నిరండుడు "క. చనస్పదతి మాధవుని బోడు, గనుచు నివాళించె వైచుగు కళునాళ్ళు, మునెయెం దగతలుగుల, యనువున శైలైతల బంధుటామల ముల్లె." వి. ౨, ఆ. ౧౦౩; 3. కృతీకరించు, తిరస్కరించు. "నీ. దీపకాంతులు మదతలొదనముల కుర్చించె నేరియు నివాళించవలెనె" సాంబో. ౪, ఆ. ౧౩౨.

నివాళిక. చే. వి. (నివాళి+ఇక-సార్వము.) ఆరతి "ద్వి. మనజూచనలు నివాళిక తొనుగ." రం. రా. బాల. కె. పు. (క. ర పా.)

నివాళితము. నం. వి. ఆ. ఆ. అ. తుట్టుబడిది. (క. ర.) "వ... ప్రతిగృహంగలప్ర చేకనివాళిత నిరాజంబులు నైకానుచు..." అన్త. ౪, ఆ. ౧౩౯. పు.

నివాళిశ్చేము. ద్వా. వి. (నివాళి+శ్చేము) నిరాజు పాత్రము. "చ... మనోహరంబులై, తనరు నివాళిశ్చేములు తాచురతామల లొనంగ..." భా. ౪, ఆ. ౩౮.

నివాళిశీయు. చే. ఆ. ప్రి. (నివాళి+శీయు.) 1. ఆరతిచ్చు "క. ధవళాంకుడుచలమునిధి, నివాళి శీయుతు లతాంగి నైవేగమునకున్." వై. ౨, ఆ. ౧౪; 2. వ్యాపించు. "నీ. వెళ్ళులందు నివాళిశీయులేనగ్రులు తాటుకరుచి కొల్ల కోటు నేడు." విక్ర. ౮, ఆ. ౧౦౧.

నిదిండు. చే. న. ప్రి. (నిపుడు భా.) తెలికాచు. "క. అచయము తెల్లు మార్చము నిదిండుతు లాని కడచు..." భార. ౯౦, గ. ఆ. ౧౩౨.

నిదిష్టము. నం. వి. ఆ. ఆ. అ. 1. మార్పున్న వాడు; 2. ప్రవేశించినవాడు; 3. కట్టుపల కలవాడు; 4. వికాగ్రత కలవాడు.

నివీతము. నం. వి. ఆ. న. 1. పేరుగా చేసికొన బద్ధిదము; 2. బద్ధిదమును మొదట పేరుగా చేసికొనుట వి. ఆ. ఆ. అ. కష్టమొన బడిరది, ప్రాప్తము.

నివీరి. నం. వి. ఆ. (న. పి. న.) నివీతము గలవాడు. నిపుడు. చే. ఆ. ప్రి. 1. చిట్టలు, ప్రవిచు. "ఆ. అని సురంభకొకముత బొంది నెట్లవై, పేతు వైచి కన్నుగొనలందు నిపుడున కు వారి వెత్తులొలం పుల, నిద నిట్లు లతు నిధుండు మునియు" నిర్వ. ౯, ఆ. ౯౦; 2. మృక్తును, మృట మగు. "మ. అమీనాథుండు ద్విమ మేలంగి కొపాలోదమున్ చూపులన్. నిపుడన్ బాగులవృత్తి గాలయమనన్ పిమ్మిందనన్..." వి. పు. ౮, ఆ. ౨౧; 3. చాచు, పీర్చు మగు. "క. శ్రేణుంగయన్తీ నిజయంగ, ననిరకముగ బట్టిప్రాక నది కడు నెమ్మి, నిపుడునకల్పలలికల, బదిది మృతుబాహులతుల పార్వతి కొమ్మన్." మ. నం. 3, ఆ. ౧౩; 4. తగు, బద్ధు. "క. ప్రవిభవ మట్టింక క్త. క్తవికాసంబులకు నద్భుతమౌనంలై, నిపుడురతోగుణమంగరి, భక్త దనుకాయలు నిజ బరగు మహాకా." శే. సా. ౮౧; 5. నైవే యు "క. భవ నలు దింది యే గునకగా నులై గొంతుల బాన్చి మండుమన్, నిదిబోల్చునై మిగులునిష్ఠప్రభోచరి బట్టి డొర్చి రానిది..." ఆము. ౩, ఆ. ౮౧. 6. వ్యాపించు. "క. విది ముట్టి ధరతీయంకట, నిది తెలుయరుండు నెవ్వనియకొరకు..." భార. ఆర. ౩, ఆ. ౪౪౩. చంద్రా. ౪, ఆ. ౧౧౩. 7. అరికయిండు. "ద్వి.

టిలంగ తెలంగుడుడె నిధి..." భార. అశ్వ. 3, ఆ. ౧౫౪; 4. (వర్ణం). "క. నివృటిం బాడు బన్నియం, నెవ్వరుచే నెవ్వరుకుండు నెవ్వరుకుండు గొలుతుని." భార. కాం. ౪, ఆ. ౧౮౦. కాశీ. ౪, ఆ. ౮౧; 5. (ఒప్పు). "ఉ. ఎవ్వని కెంతయిది బరతుకుండు బాగ్యుడు కేసె జట్టిచే, నివృ టిలంగ గొట్టెరుచి .." కవిరా. ౧, ఆ. ౧౦.

నివృటింబునివృటిం. 2. ఆ. శ్రీ. (నివృటించు భా.) 1. నింబారు. "నీ. నివృటిల్లె ననంగ నింబారి ననం బువ్వటిల్లె కా నకుమలై యుల్లిట్లె." అం. భా. త్ప. 3౦౧; 2. నిద్రించు. "ద్వి. అనుకు నిచేతం గార్చుము నివృటిల్లె." రం రా. యం. (క. ర.) యె. ౨, ఆ. ౮౨౩; 3. ఒప్పు, ప్రకాశించు. "నీ. ఎవ్వనికడకుండు నివృటిల్లెచుచుచ్చి చుంకనంబద లీనుచుండు" భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౮౦. విక్ర. ౪, ఆ. ౮౧; 4. అరిచెయిండు. "చ. ఆన విడుచు గలంగనూపయంబును బాడుము నివృటిల్లె నిట్లు .." భార. విరా. ౫, ఆ. ౨౩౪; 5. వ్యాపించు. "చ. మును సౌర భృము నివృటిల్లంగ మనోమోచయంబుండేలు లల్లన నోటికె వెడలంగ .." భార. ఉద్యో. ౨, ఆ. ౧౧౦; 6. కలంగ, జుండు. "గీ. ఉదయ బర్హకకకగండ్డోదలముల బువ్వయాలచ్చిచారణ ప్రభవ మైన నెత్తు రవియొకవిదిశ్చ నివృటిల్లె, భానుకేరణంబు లాకొన్ని ప్రాంతే నభిము." కాశీ. ౧, ఆ. ౧౨౨.

నివృతిముల్లు. వృ. వి. ఓ. (నివృతిముల్లు) నివారణము; నివృతిభాగ్యప్రసాదించుటముల్లు. "గీ. కలంబ నివృతిముండేరందమున మిగులం, గంతెమై..." అద్వ. యం. ౧౨౦. నివృరుం. 2. వి. ఆ. (నివారణ) కృణుభావ్య విశేషము. "నీ. నివృరుల్ నెల్లరుల్ నీరుకా త్తుం .. గీ...అది యగుచేగు గల్లున దక్షని యింబు, నుండు..." చాం. ౪, ఆ. ౧౨౮. ప్రబంధ. ౧౧౨.

నివ్యాపి = నివారి. (అరవి.) (క. ర.) నివ్యాపివృత్తి = నివారివృత్తి. "ద్వి. నివారి వృత్తి." భర్తా. ద్వి. ౧ భా. (క. ర.) నివృత్తి. జీ. వి. (నిండు+కెం.) 1. మిక్కిలి ఆశ్చర్యము. "నీ...తొలుతాచుచుండును నిర్భరాశ్చ

ర్యంబు నివృత్తి అరవి." అం. భా. ప్ర. చిత్ర. ౨. చకా. ౧, ఆ. ౨౨౨; 2. మిక్కిలిభయము. "చ తెలంబ మెనుననిట్టి యలచిత్త భవాత్త క మానతాళికో, బలంబులు నారసా లకుడు బాదుమినివృత్తి యాత్మ మించగల్గె." చంద్రి. ౪, ఆ. ౮౨. చకా. ౪, ఆ. ౧౦౮; 3. పారవశ్యము సంపాదము. "ఉ. నిక్కను యట్లు లేమి గడు నివృత్తి నవ్వర నీల నేడిసిన్." విక్ర. 3, ఆ. ౧౦. స్యా. ౫. ఆ. ౨౫; 4. ప్రాంతి. (క. ర.); 5. భయానుభవని నిశ్చిన్త. (యా నివృత్తియము.)

నివృత్తి = నివృత్తి. జీ. వి. (నిండు+కెం.) 1. మిక్కిలి ఆశ్చర్యము. "చ. అనిన్ నివృత్తి గంది భూవిభేదంబు నాచే యిట్టిహానింబంబుగని నామో వినినామో యెం దయం... అటంచు ..." చకా. ౧, ఆ. ౧౫౪. ఉ. రా. 3, ఆ. ౨౩; 2. మిక్కిలిభయము. "చ. పుంబు బాడ గన్వ నేళ్ళమిశోలె నుయోధున నగ్గనెనివృత్, దలచి కలంగ నివృత్తిగం దట్టంబు కేవలం దట్టి .." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౧౫౩; 3. ప్రాంతి. "ద్వి. నిలకడ దప్పిన నివృత్తి గంబ." విష్ణు. పూ. 3. (క. ర.); 4. భయానుభవని నిశ్చిన్త. "క. మోచలది వెగదమడి నివృత్తి గండుడు గురులంబునీరు లకని దగ్గల గంత కంక జాడగ, నులక నడిచుకుండు బాకె నువ్వుట భంగిన్." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౨౩3.

నివృత్తియము. వృ. ఆ. శ్రీ. (నివృత్తియము) 1. మిక్కిలిభయము. "చ...కొరవనె నివృత్తి కలం నివృత్తియంబునోచ నివృత్తియంబు యెండ." భార. విరా. ౪, ఆ. ౮౨. "దిత్త ప్రమాననైవృత్తియం బయ్యకృతాభ్యుచార." అనియోబుంబు; 2. మిక్కిలి ఆశ్చర్యము. "క. అనియం బెద్దు ప్రివి కొత్తున నానివృత్తిమిది ప్రారోధి యెన్, నివృటిలక ఖచలంబు, నివృత్తియద నుర కేళినివృత్తి మెలన్." భార. కర్ప. ౨౨, 3౦౫; 3. చేష్టలందము. "గీ. నివృత్తి ముద్దు బోకింబుగా నేర్చు గాక, యిచ్చకలబుద్ధురంబు నిట్టి దురగ నేము నేర్చుమె యెమియో యెలంగు బులిక, గాన నివృత్తియదిరియి కనులరాధ." భార. ఆకు. ౪, ఆ. ౪౦3; 4. ప్రాంతియము. (క. ర.)

నివ్వఁజుదు. ద్వ. న. శ్రీ. (నివ్వఁజుదుధా. శ్రీ.) భవత్పెట్టు. "క. నవీయఁ గనుమొఱుగి మునుగరచివర నికారాచుఁడొక శ్రీ ప్రభాచారం, అకథాశీతుకఘోషి, నికరాశీకనము మును నివ్వఁజుఁజున్." పు. 3, ఆ. ౧౧౩.

నివ్వఁజుట. ద్వ. వి. (నివ్వఁజుదుధా.) 1. మిక్కిలిభయము. "నీ. ఇట్లు పాండవనివ్వఁజు యెల్ల గలది, యెక్కడక్కడఁ జతురుండ నక్కఱువు, కడిమి కత్తిరువడి యొక్కకడకు నచ్చి, పాండునూతుని నివ్వఁజుటకొంద." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౯౩; 2. మిక్కిలి అక్కర్లుము. "వ. . . పోతులూ నేనన్నయొక్క చక్కనిబాలికను జూచి యొక్కింతకడపు నివ్వఁజుటను నివ్వఁజుండగుచు . ." ౫, ఆ. ౨; 3. నిశ్చిన్త. "నీ. చిత్రనూపంఱున వెలుపున నేనొక పరిమాని నివ్వఁజుటకొంద." నిర్వ. ౧, ఆ. ౧౧౧; 4. భాగి. "నీ. తొట్టిబంధయమున న్నెవఁ గానగలేక నివ్వఁజుటతో నిలఁడునెంత. దా. ౪, ఆ. ౫. [3. కల, నవ్వుము.

నిక. ను. వి. ఆ. శ్రీ. 1. రాత్రి; 2. చతురు; నికరము. ను. వి. ఆ. న. 1. నికరు; 2. చూడు. నికామక. ను. వి. ఆ. శ్రీ. నికామినిశి.

నికారము. ను. వి. ఆ. శ్రు. ప్రభాకము, నేకున. న. ఇబ్బ. ని. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిక్కిలి కాంతమనది. నికారము. ను. వి. ఆ. శ్రు. 1. కరుణము; 2. కోడి, కుక్కుటము. [చూడు, చంద్రుడు. నికారము. ను. వి. ఆ. శ్రు. రాత్రిని కలిగించు నికారము. ను. వి. ఆ. శ్రు. 1. నక్క; 2. గుడ్డ నూ; 3. చూడు, 4. చక్కవాకము.

నికారవి. ను. వి. శ. శ్రీ. 1. రాక్షసి; 2. అంతు టాలు; 3. ఆడునక్క; 4. ఆడుగుడ్డనూ; 5. మైడికంటి అడుగు.

నికారము. ను. వి. ఆ. శ్రు. 1. బొంగ; 2. రాక్షసుడు. ని. (ఆ. శ. ఆ.) రాత్రిలందు తిరుగువాడు.

నికారు. ను. వి. ఆ. శ్రు. గుడ్డనూ.

నికా. ను. వి. శ. శ్రీ. 1. రాక్షసి; 2. అంతు టాలు; 3. ఆడుగుడ్డనూ.

నికారుడు. ను. వి. ఆ. శ్రు. రాక్షసుడు ని. (ఆ. బొ. ఆ.) రాత్రియందు తిరుగువాడు

నికాకము. ను. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) మిక్కిలి వాడి చేయఁబడినది. "క. అనుచు నికాకాకుములు, దనజాతై నేను . ." ఉ. నా. ౯, ఆ. ౨౦౦. నికాశ్యయము. ను. వి. ఆ. శ్రు. ప్రభాకము, నేకున. నికానము. ను. వి. ఆ. న. 1. వాడిచేయుట; 2. మొఱుగు పెట్టుట.

నికాశాశు. ను. వి. ఆ. శ్రు. రాత్రికిదొర - చంద్రుడు ఇట్లే నికాశికుడు. మొ. నికానికము. ను. అవ్య. ప్రతిరాకము.

నికా = నికాసి. ద్వ. ను. మొదా "చ. తొలుకటి నిక్కుడిపుఁ బుక వోడనె భూధపువాల్ల చేనానక, మలయక నిల్వకడనీమం బను తెల్ల నికానిచేరుక, పెరిగెను చచ్చరాగయుత విక్రతకాంచకుంపుమో యుగ, జలయకా వాఁధపుండువయలెలమునై గనుకటై నయ్యి కన." ఉ. నా. ౧, ఆ. ౫3.

నికా. హి. వి. 1. నులుకు, చిహ్ను. "నీ. తిలంబ దీవాపు మెగాని తెలుగుల నిర్మాణనికాసిల కరుణ." రంగా. ౧, ఆ. ౧౫౩; 2. మొదా, ద్వ. ను. "క. ఆరాచవారి మమ్మక, కాదు నకుం దీర్చి యొక్కచివినికాసి, వారుచేరి నిచ్చిన ఘోరాచాన మొచ్చి చారు గొంటిను మేనిన్." రం. రా. ౨, ఆ. ౨౨౨; 3. త్రిమి. (వా).

నికాసిచారు. హి. వి. 1. చేరితేలిమిచు నేయువాడు, వ్రాలుచేయలేనివాడు. (వా); 2. రాచదిక్కు ములు భరించి కర్మము మొదలగునది వాయించు వాడు. "నీ. నమ్మి గోవిల నికాసిచారుగములు కర్మనికాసిచారులన్నాడునీను." అని ౨, ఆ. ౨౯. నికాసి. ను. వి. ఆ. శ్రు. 1. చంద్రుడు; 2. మొఱుగుఁజుదు. భిక్షుకము; 3. కన్నూరుము. నికానునము. ను. వి. ఆ. న. 1. చూడు; 2. చికు; 3. అలాచనము.

నికామము. ను. వి. ఆ. శ్రు. 1. చూడు; 2. చికు. నికారము. ను. వి. ఆ. న. చంద్రు, మారము. నికారము. ను. = నికారము.

నికరము. ను. వి. ఆ. న. ఇళము. ని. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. మిక్కిలివాడి చేయఁబడినది; 2. మొఱుగు పెట్టుట. [మొఱుగుపెట్టుట.

నికరి. ను. వి. ఆ. శ్రీ. 1. వాడిచేయుట; 2.

నిత్యము. నం. వి. ఆ. పుం. జనులు పరుండులేక -

1. నడులేయి అర్ధరాత్రము; 2. రాత్రి, లేయి.

నిత్యి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. లేయి, రాత్రి.

నిత్యంభము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. తంతుడు; 2. కొనించుడు.

నిత్యంభి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. చంపువాడు.

నిత్యయనీయము. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) నిత్య
యంభజనమిది.

నిత్యయము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నిత్యము; 2. నిత్యంకము; 3. తర్జుక కలంగుడు; 4. అలంకార
లేదము.

నిత్యయింపి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. నిర్ణయించు, స్థిరపఱచు.

"చ. ఇది శతపృథ్వి మామని యిప్పుడు మృత్యువు
లోంక నిట్లు స్థిరమును మల ప్రయత్నమున
చున్న సకాశనధర్మ మిత్తెఱంగు, జనమగర్భ
మొట్ట ముది గానిగా మును నిత్యయింది మా
మొనరిటివా లొనర్చునిధముం గొనియాడితి
మేము నిర్మలం." భార. విరా. ౧, ఆ. ౧౩౯.
రాగిని, ౩, ఆ. ౨౪౩.

నిత్యల. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. భూమి.

నిత్యలము. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) 1. కలసింది,
స్థిరము; 2. మామిడి.

నిత్యయింపడు. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) నిత్య
యించునాడు. [వాడు.

నిత్యయి. నం. వి. ఆ. (స్. పి. స్) నిత్యయించు
నిత్యంకము. నం. అర్జు. ఆ. న. చింతలేమి నిర్వి
రారము. "మ...పి, చింతలేమి నిర్విరార
మౌ పరిగి నిత్యంకంబునం లోరిగి." భార.
పీఠ్య ౧, ఆ. ౯౪, భార. విరా. 3, ఆ. 3౦.
వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) చింతలేమి.

నిత్యము. నం. వి. ఆ. న. నిత్యము. స్త్రీ.
వి. ఆ. 1. తర్జుక. 2. రూఢిగా; వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.)
నిత్యయింపజేసెడి.

నిత్యి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. నిత్యము; 2. వృధ
నిత్యవల్. నం. శత్ర. నిత్యయించుచున్న.

నిత్యవ్యాసము. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) నిత్యయించు
చున్నది.

నిత్యయ నడు. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) నిత్య
యించునాడు.

నిత్యక. నం. వి. ఆ. (య. స్త్రీ. య.) నిత్యయించు

నిత్యకవ్యము. నం. = నిత్యయనీయము.

నిత్యయము. నం. = నిత్యయనీయము.

నిత్యయము. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) చేస్తుం లేమి.

నిత్యస్థితుడు. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) చేస్తుం
చక్రించువాడు.

నిత్యమము. నం. వి. ఆ. పుం. అభిగమిత్వము

నిత్యయి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. నిత్యయ.

నిత్యి. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. నిత్యయ; 2. నిత్యయ
చక్రించు.

నిత్యయము. నం. వి. ఆ. న. 1. మేలు, మంగ
ళము; 2. మోక్షము. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) నిత్య
యి.

నిత్యనకము. నం. వి. ఆ. న. నిత్యయము.

నిత్యనీయము. నం. ఆ. స్త్రీ. 1. నిత్యయము విడుచు.

"నీ. పది నిత్యనీయముగఁ బూజి వారి కమలాక్షి
గనఁ దలకలలు పూజి." పరామ. 3, ఆ. ౮౦;
2. ఉపయోగించునాడు; 3. ఉపయోగించునాడు
విడుచు.

నిత్యనీకము. నం. వి. ఆ. న. నిత్యనకము. వి. ఆ.
(అ. ఆ. అ.) నిత్యయపుట్టినది, నిత్యనీయమి
నిత్యనీయము. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. నిత్యయము.
నిత్యనీయము. నం. ఆ. స్త్రీ. నిత్యయము విడుచు.
"మ. పదితల్ నిత్యనీయము గానిని
నిత్యనీయము గానం లోనర్చు నర్జునున్..."
రామ. ౧, ఆ. ౧౯౦.

నిత్యంకము. నం. వి. ఆ. (స్. పి. స్) 1. భయము
లేమివాడు; 2. నంకేయము లేమివాడు.

నిత్యలము. నం. అర్జు. అర్జు. ఆ. న. నిత్యలేమి.
వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) 1. నిత్యలేమి; 2. నిత్య
కుంచునది.

నిత్యయము. నం. అర్జు. ఆ. న. కాంతిలేమి. వి. ఆ.
(అ. ఆ. అ.) కాంతిలేమి.

నిత్యరము. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) 1. రక్షకము
లేమి; 2. నిత్యలేమి.

నిత్యలాకము. నం. వి. ఆ. న. విరాంకతము. వి. ఆ.
(అ. ఆ. అ.) 1. నిత్యము, విరాంకతము; 2.
కలాకము లేమి.

నిత్యలము. నం. వి. ఆ. (అ. ఆ. అ.) కలము లేమి.
నిత్యయము. నం. వి. ఆ. స్త్రీ. నిత్యయములేమి.

"నీ. చిత్త-కాంతి నిత్యయము, అతి

వినుము దానిసంసారబాధ తల్ప, కత్తుకత్తుగ నడచి
దున్నుతి నకడు." నిరం. ఆ. అ. ౧౧౩.
నిశ్చయము. సం. శ్రీ. విలా. అంకయును, నర్మము. విలా.
(అ. ఆ. ఆ.) విసులు లేనిది.
నిశ్చయము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) శుద్ధిచేయఁ
బడినది.
నిశ్చయము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. శాంతిలేని
వాడు; 2. సంపదలేనివాడు.
నిమగ్న. సం. వి. ఇ. పుం. 1. కాగిరింక; 2. నిం
కాడు; 3. సారథి; 4. రథము; 5. శృణుము; 6.
మూపు.
నిమగ్నము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. అమలతాని; 2. కత్తి;
3. మిక్కిలి నంకము.
నిమగ్న. సం. విలా. (న. టి. న.) 1. విలంకాడు;
2. ఖడ్గధారి; 3. అత్యంతసంకము కలవాడు.
నిష్కలము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. కూర్చున్న
వాడు; 2. ఉన్నవాడు.
నిష్కల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. 1. అంగడి; 2. కూర్చుం
డుట; 3. విస్మయంచము; 4. అంగడినిధి.
నిష్కల. సం. వి. ఆ. శ్రీ. రా. త్రి.
నిష్కలము. సం. వి. ఆ. పుం. మరద, కర్మము.
నిష్కలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకదేశము; 2. ఒక
కొండ. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) కలిసము.
నిహ. హిం. వి. మత్తు.
నిహదనము. సం. వి. ఆ. న. కూర్చుండఁజెట్టుట.
నిహదము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఒకదేశము; 2. నస్త
నర్మములలో కదలలేది. (సంగీ.)
నిహిది. సం. వి. న. పుం. మాబడినాడు. ౪౩. శ్రీ
1. నిహదస్త్రీ; 2. చందాలస్త్రీ. విలా. (న. నీ. న.)
1. కూర్చుండువాడు; 2. ఉండువాడు.
నిహిదితము. సం. వి. ఆ. న. కూర్చుండఁజెట్టుట.
విలా. (అ. ఆ. ఆ.) కూర్చుండఁజెట్టుబడినది.
నిహిదుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బోయవాడు; 2.
చందాలము. శీ
నిశ్చయము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. మిక్కిలి
శదుమబడినది. 2. గర్భానుబంధించబడినది
(కుశ్రము. మొ.); 3. గర్భాధారము చేయఁ
బడినది (శ్రీ.)
నిశ్చయము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించబడినది.
"క. నాయున్న బామ విలాసవ, యాయుడ రీరీర

యజ్ఞియేవభుజంబం, బోయన్న నుదనవికృతిం,
తేయు నవట యొకయును నిశ్చయము గాదే." భార. విరా. ఆ. అ. ౪౪.
నిశ్చయ. సం. శ. శ్ర. నిశ్చయించుచు.
నిశ్చయము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించు
బడుచున్నది.
నిశ్చయ. సం. శ. శ్ర. మామయన్న.
నిశ్చయము. సం. వి. ఆ. న. చంపుట, వధము. విలా.
(అ. ఆ. ఆ.) చంపునది.
నిశ్చయ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. మిక్కిలితమపుట;
2. కాలుట, నుంచుట, 3. గర్భాధారము; 4.
చల్లుట.
నిశ్చయము. సం. వి. ఆ. న. నిశ్చయము.
నిశ్చయ. సం. విలా. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) నిశ్చయించువాడు.
నిశ్చయము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించు
దగినది.
నిశ్చయము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించునది.
నిశ్చయ. సం. శ. శ్ర. నిశ్చయించుచు.
నిశ్చయించుము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించు
దగినది.
నిశ్చయ. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నివారణము; 2.
నిరాకరణము; 3. మరలించుట; 4. తగిలించుచేయఁ
గూడ దని తెలుపుచేదవాగ్ధానికము.
నిశ్చయించు. సం. న. శ్రీ. మాద దని తెలుపు, ప్రోసి
పుచ్చు. "వ. మాంసాశ్రియములు యెవరూత్తః
తెల్లలు నిశ్చయించునుమీ..." బై. ౪౩. అ. ౪౩.
నిశ్చయించు. సం. నిశ్చయించు.
నిశ్చయించు. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించుబడినది.
నిశ్చయించుము. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించు
దగినది.
నిశ్చయించు. సం. నిశ్చయించు.
నిశ్చయించు. సం. వి. ఆ. న. 1. కొలుపు, సేవ; 2.
(ప్ర. తాదలము) చేయుట; 3. (అభిరాదికములు)
అనుభవించుట.
నిశ్చయించు. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) 1. కొలువ
బడినది; 2. అనుభవించుబడినది; 3. అభిరాదికము
నది. (ప్ర. తాదికము.)
నిశ్చయించు. సం. విలా. (అ. ఆ. ఆ.) నిశ్చయించుదగినది.
నిశ్చయించు. సం. వి. ఆ. పుం. న. 1. మాద, మద
వాణిమాయములు తొనిక గలబంగారుబాణము;

2. టంకము; 3. దీసారము; 4. బంగారు; 5. పతకము; 6. బంగారుపాత్రము; 7. చలము, నాణ్యులకరములయొకటి.

విష్కర్తనము. పం. ది. ఆ. న. ౪ త్రిలింగము, ఛేదింగము.
విష్కర్తనము. పం. ది. ఆ. న. 1. తోడకలెనువలె,
విస్కర్తనము; 2. విక్రయించుట.

నివృత్తము. సం. వి. అ. పుం. 1. విస్మరణము; 2
సారాంశము; 3. నిశ్చయము.

నిష్కర్షింమే. సం. స. శ్రీ. నిశ్చయంతు (శ. ర)
నిష్కర్శ. సం. వి. ఆ శ్రీ. ముట్టుకీనరూఢుది.
నిష్కర్శము. సం. విరా. (అ అ అ.) 1. కళం

3. భాగములు లేనిది, సంస్కారము. (అ.నా.ము.)

నిష్కారణము. పం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. కారణము
లేనిది, నిర్దేశ కుకము; 2. ఒక కారణమువలన కలుగ
నిది, పరాజనము.

నిర్దేశానుసారము. కం. వి. అ. పుం. 1. పెదలులు; 2. పెదలు
గొట్టులు; 3. పేద మొదలగువానిమోది అహింస

ప్రదేశము.

2. పశ్చిమగోత్రవాడు.
విద్యావీరము, పం. విరా. (అ. ఆ. ఆ) 1. పద్యం

గొట్టబడినది; 2. ఉంచబడినది.

లేనివాడు, దరిద్రుడు; 3. పాంపదశినది లేని
వాడు. 4. భక్తాదుడు.

విష్ణుశాస్త్రము. పం. ది. అ. పుం. 1. అంకశాస్త్రము; 2. శాస్త్రము; 3. శాస్త్రము; 4. శాస్త్రము.

తోట, గృహారామము.

నిమ్మలీనుడు. పం. విణ. (అ. అ. అ.) నీచపంశము

నిష్కాటము. పం. విణ. (అ. ఆ. అ) కకుటము లేనది.

2. సంశేషస్థలము, విణ. (అ. అ. అ.) 1. పేయః
విశేషాః 2. పాతానాం శత్రుః శత్రుః 3.

(బుగ్గాదులనుండి) విముక్తి నొందినది.

విమర్శ: 1. (ముగ్ధాదులనుండి)
విముక్తి: 2. ప్రాయశ్చిత్తము, విముక్తి (ఇ.) కృతి

00542.

నిష్ఠించిచే. సం. అ. శ్రీ. మార్కండుకాశాశు.

"కా. నిష్ఠించిచి కళాంశశిఖరుడు గాండీవాంతు.
భండున్...పాద్యశ్లోం బద్యశ్లోంబుగా, ముప్పి
ముప్పి రణంబు చేసి...". హరి. 2, అ. ౧౩,
పాంచాలి. ౨, అ. ౩.

నిష్ఠానకము. సం. వి. అ. శ్రం. మొంజు, అర్ధధ్వని.

నిష్ఠాపము. సం. వి. అ. శ్రం. 1. కాల్పాట, జెప్ప
చేయుట; 2. బుతామము, దుఃఖము "క...మజనో,
తృప్త్యుం దగుగురుని తెగుటుకు, నిష్ఠామము బొంబ
భూతగురము లెల్లన్." భార. క్రి. గ. అ. 2౮.

నిష్ఠ. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. ఉసిరి, సిరి; 2. చేటు,
నాశము; 3. కుడి, సమాప్తి; 4. శిలవేణుట; 5.
యాచన, జేడొంట; 6. అవశ్రి; 7. నిలకడ; 8.
అధారము; 9. ప్రవృత్తకథాసమాప్తిరూప మగు
సంధినిశ్చయము (నాట్య); 10. భర్తాబలయందలి
శ్రద్ధ. నష్టిక, 11. నిశ్చయము, అవధారణము.
"గ...సంకయత సంజేషంబు, మనసుకృత్యంబు
యిక్కార్థమునను నొండ్లు, పారత్ర నిష్ఠ బుద్ధిస
యగుడ తొరగనై, విశ్రేణునకు కవరంబు లెఱిగి
కొనుము." భార. అశ్వ. ౨, అ. ౨౯.

నిష్ఠము. సం. వి. అ. అ. ఉన్నది. "వ ..

నిష్ఠుత్తిభిర్బంబునందు నిష్ఠంబును విద్యాసహ
యంబునలై..." భార. కాం. ౩, అ. ౪౧౩.

నిష్ఠానము. సం. వి. అ. న. 1. పాలు సిండి లెల్లము

కలిసి పండెడుపదార్థము; 2. తేమనము, రిమ్మనము.

నిష్ఠించే. సం. అ. శ్రీ. శ్రద్ధపహించు. "ద్వి. శిల

కొని మునుం లోన నిష్ఠించి కావ, దలచి .."

కుడితా. పురా. ౧౩౩. శ్ర. శ్రీ. నిష్ఠయించు.

"క. అని నిష్ఠించి కలంక న్యాయసతచరిత్రంబు...

తమమున నేలొండున్." భార. అశ్వ. ౨,

అ. ౧౨, 3, అ. ౯౫.

నిష్ఠివము. సం. వి. అ. అ. 1. ఉన్నది;

చక్కగా నున్నది; 2. శ్రద్ధ గలది; 3 నిలకడ

గలది; 4. నిష్ఠయింపబడినది.

నిష్ఠివము. సం. వి. అ. న. ఉమియుట.

నిష్ఠివము. సం. వి. అ. శ్రం. = నిష్ఠివము.

నిష్ఠివము. సం. వి. అ. న. = నిష్ఠివము.

నిష్ఠివము. సం. వి. అ. న. 1. కరుణవచనము; 2

అమంగళవచనము. వి. అ. అ. 1. కలిగ

వైచి; 2. అమంగళకర వైచి.

ని శ్లేషము. సం. = నిష్ఠివము.

ని శ్లేషము. సం. = నిష్ఠివము.

నిష్ఠ్యాకము. సం. వి. అ. న. ఉమియుట. వి. అ.

(అ. అ. అ.) ఉమియుటబడినది.

నిష్ఠ్యాలి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. ఉమియుట.

నిష్ఠ్యతుడు. సం. వి. అ. అ. 1. ప్రసిద్ధుడు,

శేషుని; 2. పాఠంగతుడు, భూత్రిగా శేషున

వాడు.

నిష్ఠ్యుడు. సం. = నిష్ఠ్యతుడు.

నిష్ఠ్యకము. సం. వి. అ. అ. 1. విశ్రిం

బద్ధ మైనది; 2. కవియముగా కారణబడినది,

కల్పితము.

నిష్ఠ్యుత్తి. సం. వి. ఇ. శ్రీ. 1. పుట్టుక, ఉత్పత్తి;

2. సిద్ధి, శిలవేణుట; 3. పండుట, కరుణము;

4. సంబంధము; సామ్యము. (గణిత.)

నిష్ఠ్యధ్యయనము. సం. వి. అ. అ. కలంక

యన్నది.

నిష్ఠ్యవము. సం. వి. అ. అ. 1. కలిగినది,

ఉత్పన్నము; 2. సిద్ధించినది, శిలవేణుట.

నిష్ఠ్యవము. సం. వి. అ. న. చేటు మొదలగువానిచే

తెరుగుట.

నిష్ఠ్యవము. సం. వి. అ. అ. కలిగించునది.

నిష్ఠ్యవము. సం. వి. అ. శ్రీ. 1. కలిగించుట, ఉత్ప

రిలక్షణము; 2. శిలవేణుట.

నిష్ఠ్యవము. సం. వి. అ. న. = నిష్ఠ్యవము.

నిష్ఠ్యవసీయము. సం. వి. అ. అ. శిలవేణు

టబడినది.

నిష్ఠ్యవయమానము. సం. వి. అ. అ. నిష్ఠ్య

దిండుతున్నది.

నిష్ఠ్యవయము. సం. వి. అ. అ. (ఋ. శ్రీ. ఋ.) నిష్ఠ్య

దిండువాడు.

నిష్ఠ్యవయకృతము. సం. = నిష్ఠ్యవసీయము.

నిష్ఠ్యవించి. సం. శ్రీ. 1. కలిగించు. 2. శిలవేణు.

నిష్ఠ్యవితము. సం. వి. అ. అ. 1. కలిగించు

బడినది; 2. శిలవేణుటబడినది.

నిష్ఠ్యవయమానము. సం. = నిష్ఠ్యవయమానము.

నిష్ఠ్యవయము. సం. = నిష్ఠ్యవసీయము.

నిష్ఠ్యవము. సం. వి. అ. శ్రం. 1. (భాస్కరబలను)

ఎగురజొరయుట, తూర్పుత్తుట; 2. తెరుగుట; 3.

చేటు మొదలగువానిగలి; 4. తెలుగు లోగన

నీడగరియను. జే. ఆ. శ్రీ. (నీడగరియను) నశించు, పాపు. "నీ తన పార్శ్వభాగపంథంబున దివ్య కీటులు నశ్యులై నీడగరియను." దశా. ౧, ఆ. ౧౬౩.

నీట. జే. వి. (నీట+అట.) నీటలవాడు; విరాసి. "చ... కామరంగటి నీట దొవరంగ పొంగి వెదు నీటి సాటి యటుండు బల్కంగు..." కాళిందీ. ఆ. ఆ. ౯.

నీటరు. జే. ఆ. శ్రీ. (నీట+అరు.) ప్రకాశించు, ఒప్పు. "నీ. భావనీపుల నీటారి ప్రస్తుతన, పృథులమందానీ వస్త్రభివహు." నార. 3, ఆ. 2౮.

నీటికామపు. ద్వ. వి. (నీరు+కామపు.) అగ్ని. "నీ. బారక నీటికామపుపాదయపు, పురుగులల శైలిని పాదమనట్టి, పెట్టచాల్ పట్టరామేరి పట్ట వల్లు." ఆచ్య. బాల. ౮.

నీటికపు. ద్వ. వి. (నీరు+కపు.) బలరాశి, నము ద్రము. "నీ. తనకుండునపుకామ, పెను నీటికపు క పెనునీరుకు బలకెక్కిననగ." నము. ౫, ఆ. 3౬.

నీటిమారి. ద్వ. వి. (నీరు+మా+ఇ.) అగ్ని. "ఉ... ప్రదక్షిణయ్య చోక్కుయ్యగజేసె బద్ద పారుగాదిరిపాఠురు నీటిమారిని." కాళిందీ. ౫, ఆ. ౧౩౨. కాళిందీ. ౪, ఆ. 2౨.

నీటికాత. వై. వి. (నీరు+కాత.) వాయువు. (వాయువునుండి అగ్ని అగ్నినుండి బలము పుట్టి నట్లు తెలియబడునట్లుండు గలదు.)

నీటిదయ్యను. వై. వి. (నీరు+దయ్యము.) నీటి కాశ్ర యంది యుండుభూతము, నెగడు. "నీ. నీటి దయ్యంబు నెగడు నా నవ్వటిల్లు." అం. భా. ప్ర. ౬౪.

నీటిదారి. వై. వి. (నీరు+దారి.) బంధము, పేగుము. "నీ అల వల్లి వలకొండలను నిల్పడగల్గె నెగి నంటకయ్యనై నీటిదారి." ప్రబంధ. ౧౪౬. నీటిదాలపు. ద్వ. వి. బంధము, పేగుము. "క... నీరాచరీపు కడునీ, పరితపమున నీటిదాల్చ నలుముననువలెనొనటి యుప్పు గలకే వర..." య. ౫, ఆ. ౧.

నీటినిపు. వై. వి. (నీరు+నిపు.) నీరునిపుగా కల వాడు; అగ్ని. "నీ. నీటినిపు గాడుపు నెచ్చిరి

దుగమోము..." వేంక. జేవ. ౧౬, ఇట్టే; నీటి విడ్డము. వెం.

నీటిపుట్టు. ద్వ. వి. (నీరు+పుట్టు.) కామరపుత్తు, అబ్బము. (మా నీటిపుట్టుగవట్టి.)

నీటిపుట్టుగవట్టి. ద్వ. వి. (నీరు+పుట్టుగు+వట్టి.) వద్ద కాడు, బ్రహ్మ. "మ క్షోణిల. నీటిపుట్టుగవట్టి యెచ్చుడు నెచ్చి గానగ లేరియ, పేటికేలపు కామర దామరు పేపుకంటికి మామగా, నీటి నీటుకబంబుచేసెనొ యావధంబును లండు..." య. ఆ. ఆ. ౪౧.

నీటిమనికము. వై. వి. (నీరు+మానికము.) కామరపు మణి. "నీ. అనుబంబమున బద్ద కన్యకాగ్నియై కైల్ర కటిండు నీటిమనికము మించు." దశా. ౪, ఆ. ౧౩౦. [వి. జేవ. ౨౧.

నీటిమోహి = నీరు మోహి. ద్వ. వి. (మోహము.) సాం. నీటియొక్క. ద్వ. వి. (నీరు+యొక్క.) కామరపుము. "నీ. .. తొలగడకదలెగా, మలకొండనీరే నేర్చు నక్కనుండు నగనీటియొక్క యనగ." య. ఆ. ఆ. ౧౦౫.

నీటియోనిమాడు. ద్వ. వి. (నీరు+నిమాడు.) 1. నముద్రుండు. "నీ. నీటియోనిమా మెలనూలు బోటిమిన్న, యెండినంటల గలకటియొకటి దక్క, కలను నెగిరిన మెగడులూపు గానము..." ప్రబంధ. ౧౬౩. 2. అగ్నిరి, పరుణుండు.

నీటియెడయడు = నీటియోనిమాడు. (నీరు+ఒడ యడు.) పరుణుండు. "నీ. ఒడనుటిదొర నీటియెడయడు బడసామి." సాం. వి. జేవ. ౧౩. నీటిరాయండు. వై. వి. (నీరు+రాయండు.) పరు ణుండు. "నీ. మామూలై యల్లి మణుగుమై దాగిన నీటిరాయనిమార్చి నెలక యనగ." య. 3, ఆ. ౪౧.

నీటిరిక్క. వై. వి. (నీరు+రిక్క.) తూర్వాహ్లా నక్షత్రము. (శ. ర.)

నీటితేడు. వై. వి. (నీరు+తేడు.) 1. నముద్రుండు; 2. పరుణుండు. "నీ. కొలముపాంగమున నల్పా లనుదిండి నల్లి తెలి నీటితేరుపెం పింద." నీ. య. ఆ. ఆ. ౧౦౩.

నీటితేనిరిక్క. వై. వి. (నీటితేడు+రిక్క.) శతభిద క్షుక్తము.

నీటు. డే. వి. (క. నీటు. క. నీటుడు). 1. మురివము, కృంగారకర్మము, 2. విలాసము. "నీ. పావత్కరించినట్లచేత యవంగ నీరూపేత్తన నీటు చూపు." కుక. ఆ. ఆ. కం. ఆం. భా. ప్ర. ౧౩౯; 3. అందము. "నీ. నురులు నున్నగ దున్ను కొప్పు పెట్టిననీటు గమగొన్న మోహంభ కార మొదలు." ఉ. రా. క. ఆ. ౧౯౩; 4. కావల్గము, నైగనిగ్గము. "ఉ...నీ. జన్మము ముగి విరామము జక్కందనమును నీటు కాచి నగ్, బుద్ధులకాని కెన ర్థమట్టుగజే భువ నైకమోహిని." ఉ. రా. క. ఆ. ౧౯౩; 5 నగ. "ఉ. పాపలనూతుల కలంగకాలలు నీటులు పెట్టుకుందుకే" భా. ఆ. ఆ. ౧౫౫; 6. రీతి, విధము. "న. నామరంజనంబునది మొదలుకు ముగిసితిమి నగరును మత్తేరంబునకు వునః బుష్కరచాలంబు విరుదురు.." చంద్రా. ౩, ఆ. ౯౩. నవల. క. ఆ. ౯౭. విలా. చక్కనిది. "నీ. కస్తూరికాచర్మ సిద్ధు గా దని నీటుగా దానికూడమగద ముది." ఉ. రా. క. ఆ. ౧౩౩. నీరా. ౧, ఆ. క.

నీటుకల్రియ ద్వ. వి. (నీటు+కల్రియ) అడుది, విలాసము గలవూడుది. "క. అలుగునగ చూపు గోచ, దలకలమకు నింత సోకిన వగవూది, గో దాక డెంగునోకమొ క్కలపుదొరకరాని నీటు కల్రియ యగుటన్." నవల. ఆ. ఆ. ౧౩౯.

నీటుకై = నీటుకల్రియ. వి. (నీరాముల అడుది, అడుది). "న. మగల గిడుగుడగంకణంబులు బట్టెరి న క్షయిల్లు పుట్టడికంకణంబులు గల బాకనీటికత్తెలు.." ప్రబంధ. ౩౮. విలా. (వివాహముకలది). "న. కరిగిరైవనా నెదు ర్లిననై నానీటుకత్తె యె. ముచ్చటెక్క, నురికకాప్రసా యగమందరి యందలకై లభించున్." భాం. క. ఆ. ౩౦.

నీటుగాడు. డే. విలా. (నీటు+గాడు). 1 అందము గలవాడు. "నీ...సోగన్నాకా దనంగు వన్నె కా దనంగు నీటుగా దనగా నలంకారి యొప్పు." ఆం. భా. కృ. ౧౦; 2. విలాస కుంజుడు. "నీ. కక్కిరిగి నీటిండునీటుగాని, నందముల కల్లె కల్లె యోగదగాని." చంద్రా. ౩, ఆ. ౧౩౩. సాం. ని. మాన. ౮.

నీటుకాల. డే. వి. (నీటు+కాల) విలాసాననము చేక రిట్టకొనకట్ట. "క. విండాడుకై రివీరుల, తెండా కుల యేమి దొడ్డు పెండాడుకరిక, గొంజ వంజ గొంజ గూలగ, గొండీక పామును నీటు కాల నీటున్." నుద. ఆ. ఆ. ౧౭౩.

నీటువడు. ద్వ. ఆ. 1. (నీటు+వడు) నీటుల దగ. (చూ. నీటుముడు).

నీటుముడి. ద్వ. న. క్రి. (నీటుము ధా క్రి) 1. నీటుకలదానిగా జేయు. "నీ. పాపలు లేకునుపాపములైతెట్టు పాపాధార యొద్దు నీటుముడి." ఇందు. ౫, ఆ. ౩౯.

నీటుకాడి. డే. వి. = నీటుకత్తె. "నీ. కలిచిల్లల బల్లుకుంబు లబ్బులు తెండః జేటుగా బల్లుచే నీటుకాడి" కాశీంధి. ఆ. ఆ. ౩౩.

నీటుకెట్టు. డే. ఆ. క్రి. (నీటు+కెట్టు) విలాసము కలిగించుకొను. "నీ నవరాము గమగొని నీటుకెట్టుచూచా న్నరలియ నునున్నరంగ." భా. ౧, ఆ. ౫౩.

నీటునీయు. డే. ఆ. క్రి. (నీటు+నీయు) విలాసము చూపు. "నీ. నీటునీయును రొక్కచోట గేలిని మనోహరు డేడ వలచునో యని చరింప." ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧౩౦.

నీడ. డే. వి. 1. చూపు, అనాదము "ఉ. నేను మొదలగా గొడుగునీడనహించు ననుభరానీ, నీమనె యెక్కియాడెకు విచిత్రకరిన్..." నైమ. ౧, ఆ. ౮౮; 2. ప్రతిబింబము. "నీ. నిద్ర మేల్కొంది నెలయేట నీడ గాంచి." ఆము. ౧, ఆ. ౩౯, 3. కాంతి, తళుకు. "ఉ...నీట్టుల నల్ల లద్దిపుక, నీడల నేలునల్లుగవనిగ్గ లనం గునిగుండులంగరుక, మేడల బోలు...." ముకుంద. ఆ. ఆ. ౧౧౧; 4. చాటు, ముంజగు. "క. తెచ్చుటయొ గేలిభవము, జొచ్చునో చొరకొ యనగ నుదకులనడక, జొచ్చి... అచ్చడిను తెలుపుడద నల్లన నిలిపెన్." సాన్య. ౩, ఆ. ౩; 5. ఆకర్షణము ప్రాప్తి. (చూ.)

నీడకము. నం. వి. ఆ. పుం. 1. నూడు; 2. పక్షి. నీడకము నం. వి. ఆ. పుం. పక్షి. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) నీడమునాడు బుద్ధిం.

నీడకొచ్చె. డే. ఆ. క్రి. (నీడ+కొచ్చె) ప్రతిబిం బించు. "నీ. నిర్మలం నైవసంధిః నీడకొచ్చె,

నిండునిలంబులను బోలి యున్నవనియు." చా. ౪, ఆ. ౫౩.

నీడము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. చక్షుశూడు; 2. ఆశ్రయము. "క...కరుణాకర ప్రాజ్ఞులను నీడంబులు నీలిని నలుదిట్టలం బక్కలు లై నవలంబులు లిని వచ్చి.." శ్రీరాధా. ఆ. ఆ. ౧౩౮. నిడోద్భవము. సం. వి. ఆ. పుం. చక్షు. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నీడమునందు బుట్టివది.

నీకము = నీకము. వి. నియమము. (క. ర.)

నీకము. ఉభ. పై. వి. (సం. నియతము) నియమము.

"క. కాకులు కాకులు కెందుక, నీకములే కున్ని గామినీరానానా, కాకి ప్రకర్మితా యనునీతి పురాతనమే కాక గీటికె యెరుయన్." దుక్ర. ౩, ఆ. ఆ. సం. వి. ఆ. న. 1. భవము; 2. భావము; 3. నీతి. "క. కానీరా యిటువంటి నీకము లనేకంబులే నిడుకొలిచి న్నా నేనున్.." శకాం. ౩, ఆ. ఆ. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కొని పోవడినది, 2. పొందినబడినది; 3. నడచినబడినది; 4. గడువబడినది. (కాలము); 5. గురువులే శిష్యులబడినది.

నీతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. 1. కొనిపోవుట; 2. పొందినటు; 3. న్నాయము, పాడి; 4. ఆపాయము; 5. చాణక్యనీతి మొ. రాజనీతి; 6. నత్తువర్తనము; 7. ఆశ్వాదులకు గూర్చి తెలుపుకావ్యము. "క. ఈకండు కాలివోరుడో, మాతలియో నలుడో యొరుల మనవుల బహి, పేకముగ నిట్లు యవనము, నీతి యెఱుంగుదురె ధారుణీవల యమునన్." భార. ఆర. ఆ. ఆ. ౧౭౭; 8. విభము, రీతి. (ఈయర్థము తెలుగునమాత్రమే కలదు.) "నీ...ధర్మము నీతి నువోరుధాతి భార్యలై రామహరిక భగిరథునిబాలపు. గీ. ధార్మిక బాలిచునవిధిండు దుర్విధుడు." చా. న. ౧, ఆ. ౪౩.

[చా. న.] నీతికుంతుడు. సం. విల. (క. మరీ. క.) నీతి కల నీధిము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఇంటియారు, 2. ఆడవి; 3. నేమి, చక్రముచుట్టువచ్చి; 4. చేసినవక్రము. నీధిగడు. సం. వి. ఆ. పుం. చంద్రుడు. నీడుము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కడిమి, కదంబముళి; 2. మంకెన, అంధుశముళి; 3. నల్లయరుగుముళి; ౪. కడిమిపుత్తు.

నీడుమాళము. సం. విల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. కొనిపోవుట; 2. పొందినబడుచున్నది; 3. నడువబడుచున్నది.

నీరంధ్రము. సం. విల. (ఆ. ఆ. ఆ.) రంధ్రములై నది; పొంద్రము.

నీరగు. ద్వ. ఆ. స్త్రీ. (నీరు+ఆగు.) 1. ద్రవియ. "చ. వెత్తు లనినెన్ దిశ్చిలిగె శత్రుము నీరయ పోయె..." భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౩౩; 2. నశించు "చ. బరక యొకద్ర మంగవృహచంద్ర శిల గనుకాయుడుచంద... పావ్యు గరంతె న్నల్లులన్, చొరులది నిద్ర నీరగు చోద్యమే దానిన్ నట్టివచ్చునన్." రామా. ఆ. ఆ. ౯౩.

నీరము. సం. వి. ఆ. న. 1. తామరపుత్తు; 2. ముత్యము; 3. వెంగలవృక్షము; 4. నట్టివేరు, ఉకిరము. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) బుడునఁ బుట్టి నది. ౪. 1. రహస్యము లేనిది; 2. దుష్టు లేనిది; 3. పుష్పాదీ లేనిది; 4. ముట్టుడిగినది. (స్త్రీ.)

నీరకాతము సం. వి. ఆ. న. తామరపుత్తు. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) నీరుబుట్టినది.

నీరవము. సం. వి. ఆ. పుం. పేదము, ముమ్మ. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) దంతములు లేనిది.

నీరధి. సం. వి. ఇ. పుం. నీటికి ఉనికివచ్చునమద్రము. నీరము. సం. వి. ఆ. న. 1. బలము, నీరు, 2. ద్రవ వదార్థము, రసము.

నీరవము. సం. విల. (ఆ. ఆ. ఆ.) ద్వని లేనిది.

నీరవము. సం. ఆ. పుం. ఆ. న. రహస్యము, బలము లేమి. వి. ఆ. పుం. దానివృక్షి. నిల. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. దురి లేనిది; 2. పొరము లేనిది; 3. శృంగారాదిరసము లేనిది, నవము కానిది. "గీ. నీరహార నైరంధ్రిఁ గోరె దగనె." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౬౪.

నీరెండు. సం. ఆ. స్త్రీ. బలహీనుడు. (రా. వా.) న. స్త్రీ. నీరసము కల్గించు. "నీ. శేల వెన్నులలు చంద్రెండు మాయలు చూపు లీతంబై కాని నీరెండు." కవిక. ౪, ఆ. ౧౩.

నీరముడు. సం. విల. (ఆ. ఆ. ఆ.) అరణ్యము. "క...వెన్నులనిననాబుల్, రుద్రగెఁ బలికి మెట్టుల, కాడెడు మారలను నీరము డన నుండెన్." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౧౫౩.

నీరాడు. ద్వ. వి. (నీరు+అడు) పాచి, వారిట్టి శి.
“నీ. పాచి నీరాడు నా వారిట్టి తెలంగ...”

అం. భా. ప్ర. ౧౭౫.

నీరాడు. నం. వి. ఆ. ప. నీరాడును.

నీరాడును. నం. వి. ఆ. ప. నీరాడును చే వేవతా
ప్రతిమాదుల కిచ్చునకురి.

నీరాడు. ద్వ. వి. (నీరు+అడు) స్నానము. “నీ....

నీరాడు నీరాడుగా నిర్వ రంబుల కీరి నువ్వవనిర్
కుంజముల నొందు.” శవరా. 3, ఆ. ౧౧3; 2.
బుక్రి. ౩. “నీ. వల్లరాచంక నవ్వకు చదుల నొకనీ,
నుగుడు తెలివీకుంబరల్ దీనియే కాద, వారి
నీరాడుకును మెచ్చి వలపురాయ, దాని కురియించు
పుత్తులవాని బుంగ.” య. 3, ఆ. ౭3.

నీరాడును. ఉర. ద్వ. వి. నీరాడు. (స్నానము). “క.

నీరాడు మెనన్మయం కృంగారించిరి వేదక
పాదకు గ్రహున నంకన్.” ద్వి. 3, ఆ. ౨౧౪.
నం. వి. ఆ. ప. ఆ.) నీటిలో నంచరించునది.
(మొనరి. మొ). “క. నీరాడుననాడునులకు,
బోరాలుం తెల్లని గలిగె ..” భాగ. ౧, పు. ౧౧౯.

నీరాడులేవు. ద్వ. వి. (నీరాడు+లేవు) స్నానము

చేయులేవు. “నీ. ఆరాడుమున బొంగి నీరాడు
లేవున గాది కన్నుల బల్లె కనయం కాదు.”
నీలా. ౧, ఆ. 2౭.

నీరాడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (నీరు+అడు.) స్నానము

చేయు. “కా...మిశ్చేట నీరాడుబోయిడి చేసి
తాచులు .” నరస. ౫, ఆ. ౫2. వి 1.
కాగు, అలంబము. “నీ నీరాడు నీరా దనంగను
నీళ్ల చివనీ, యన నలంబరగాదు ధేయమ్మ...” అం.
భా. ద్వి. ౨౪౫; 2. పూరాటిలో పోనెడు
చేస్తేవు. (క. ర.)

నీరాడులు. చే. వి. బ. వస్త్రవిశేషము. “వ...నీరాం

బరములు నీరాడులు బురసాను వస్త్రములుంబులు
చందురుకాపులు ..” ప్రబంధ. ౭౦౫.

నీరాడుని. ద్వ. వి. (నీరు+అడు) వర్షముకుంపు. “క.

ధారణి గలమే తెల్లను, ధారాళకరాళవర్ష ధార
లచేతన్, నీరాడుని కా గల దని, భూరాల్సిన
భంగి మనరు బొరిగొన దొరగన్.” విక్ర.
౪, ఆ. 3౦.

నీరాడు. ద్వ. ప. క్రి. (నీరాడు భా. ప్రే.) స్నానము

చేయుచు. “నీ. కాంచి యుపకామాము చేసి

కనకమంజు రాంకీరంబు దివిది నీరాల్మి...”

రాజ. చ. ౨, ఆ. ౧౭౭. (నీరాడు భా. ప్రే.)

తడియాలుగజేయు, ఎదియు. “నీ. చివరకుంకరి

నీరాల్మి తెలవకునీమె, నీనగర్వ ..” శవరా.

3, ఆ. ౪౫. ఎందు. (చూ. నీరాల్మి.)

నీరాడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (నీరు+అడు) తడియాలు,

నీరాళము చే. వి. ఒకవిధమగురంగ. “ను. నెలకాచి

వియనంకనంపునుకానీనీరాళపు నొప్పుటా, కుల

నిచ్చింపు:బసిడి నువ్వెక నిన్నల్ దొట్టు కట్టాచి

భూ, నలమేల్ బొట్టు మెంకంబు వెక్కడపుంకల్

కాగాన గాగ్గియన్, తెలు పెప్పం గొలుపుండె.

...” ప్రబంధ. ౧౭౭.

నీరాళ్లగొంది. ద్వ. వి. భాగ్యవర్షిత్వం. “నీ. భగ్

భగ్గన్ నీరిగి దాటింకె బలంబులు నీరాళ్ల

గొంది గన్మియమెలుంగు.” పాండు. ౪, ఆ.

౨౧, కవిరా. ౪, ఆ. ౨౭.

నీరిత్తి. చే. వి. ఒకానొకయడవిట్టు. (క. ర. ప్రా.)

నీరిచ్చ. ద్వ. వి. (నీరు+ఇచ్చు) మధురముకాశి.

“నీ. నీరిచ్చ యన మధురం, క మగు...” అం.

భా. ద్వి. ౪33.

నీరీగ. ద్వ. వి. (నీరు+గళగ.) నీటిలో నుండు

భాగ. “నీ. నీరువచ్చురపుర్య కీరిగ తలకచ్చు.”

మాన. ౪, ఆ. ౧౦౭.

నీరు. యం. చే. వి. ఆల్మము. (చూ. నీరుకాని,

నీరింద మొ.) వై. వి. టా. ఆనా. (నం. నీరడు.

క. క. నీరు. బ. నీరులు, నీళ్లు, నీర్లు.) 1. ఉద

కము. “అ. నీరింన: దోయతారకప్రతిమిలు,

మెక్కాయనగ ..” భార. ఆది. ౫, ఆ. ౨౦2,

౪, ఆ. ౧౫౧, సాంబో. ౫, ఆ. ౨౪౦; 2.

కన్నీరు బావము. “ను. కవి యంతంకన చాచ

కట్టుగ నమస్కారంబు లన్నింది లో, చనగోం

బుల నీరు గ్రద్ద వనకాబుంబుల్ కనుగంద ..”

సాంబో. ౫, ఆ. ౨32, భాగ. పు. ౧. ౪3౦; 3.

3. (కానాదుల) ద్రవము. “నీ ..అమర నీరిక

కొయి కీరాల్మనవరంబి కీటి వ్రాత.” అమ. ౧,

ఆ. ౫3; 4. మూత్రము. (క. ర.); 5. భకు

రొగదీశము. “ద్వి. నిరవకప్పుకు నీరు నాలుక

చేడ్చు.” నవనాళ. ౧, ఆ. 3౦, పు. 6. కృతము

(చూ. నీరు మోయు; 7. ప్రత్యు. (చూ. నీరు

పోయు)

నీరుకందువ ద్వ. వి. (నీరు+కందుడు) జూకయము.

"ద్వి. నీరుకందువ నుండు నీమూరుండు, నీరు ముండుగఁ గుంభింజ ముంచి" రు. రా అయో. ౧౨౫, త్రి. ౧౮. య.

నీరుకట్టు. ద్వ. వి. (నీరు+కట్టు.) మూత్రకృచ్చ్య) తోగము. "శీ...అతరు నీరు, క ట్టరుగ మూత్ర కృచ్చ్యంబు..." అం. భా. ద్వి. ౧౨౩.

నీరుకట్టె. ద్వ. వి. నీరుకాము "నీ. నీరుకా మనఁ గను నీరుకట్టె యనంగ జలభుజంగముచీరు తెలగు ..." అం. భా. ప్ర. ౧౪౩, ఆము. ౪, ఆ. ౧౨౫.

నీరుకడిమి. ద్వ. వి. (నీరు+కడిమి.) భారాకదంబము. (౪. ర.)

నీరుకాశి. ద్వ. వి. (నీరు+కాశి.) జలకాశము. "నీ. కాశి యెగురు నీరుకాశి కంకణమును గొంగ కాబయు గువ్వ గుండును." య. ౨, ఆ. ౨౪, అం. భా. ద్వి. ౯౩.

నీరుకాశిశయము. ద్వ. వి. (నీరుకాశి+శయము.) లేని శయము. "క...అ, స్త్రోకప్రాధిని నీరుకాశిశయ ముల్ జోడించి వర్షా అయో, హామి ల్లను రిట్లు ముక్కులకు వర్షంజే .." రంగా. ౨. ఆ. ౨౧౮.

నీరుకాయ. ద్వ. వి. (నీరు+కాయ.) నీటిబుగ్గ, బుచ్చు దము. (౪. ర. ప్రా.) [జా.]

నీరుకాయవాడు ద్వ. వి. నీటిమనుష్యుడు. (౪. ర.)

నీరుకాయ. ద్వ. వి. కమసాలివాని యొకవిధముగ బుమియు. "చ ..నీరుకాయకాయము బటుకాయ మున బలుసాశిపరిక్షలకున్న లానిగా నకుంగ ర్థప్రకారక కమహ్యాయుల డొండొకడుండు నచ్చునో" హం. ౨, ఆ. ౧౮౧.

నీరుకాని. ద్వ. వి. (నీరు+కాని.) కొంతమెఱుపు, లేకకాని. "ఆ. పుంగ జలకమాడి వట్టెకాయము దీర్చి నీరుకానివంతె నెయఁగ గట్టి" సమ. ౩, భా. ౨౬౨. బ. భాగ్యవిషయము. "నీ నివ్వరుల్ వెల్లువల్ నీరుకాయలు గాజుక మైర ల్లురు పదా ల్పంబునరులు." హం. ౪, ఆ. ౧౨౮

నీరుకాను. ద్వ. వి. (నీరు+కాను.) స్నానముచేయు నర్థము నీటియొద్దకు మంత్రములు చెప్పెడు బ్రాహ్మణు లిచ్చుడుదెబ్బ. "నీ. రిలలు దర్బలు త్రాని తీర్చనన్నిధి మంత్రములు చెప్పి నీరుకానులు గడించి." హం. ౫, ఆ. ౧౫౨.

నీరుకాట్లు. ద్వ. వి. బ. శోణహరితకర్షణులై నుద్ధా కాలములందు కానవచ్చునూర్వకరణములు. "నీ. తుంగ విమక్కులు మయ్యె తెలు నింగి గడు మింత నిడువలై తిలకెంత నీరుకాట్లు." హరి. త్రి. ౩, ఆ. ౧౬౦.

నీరుకట్టు. ద్వ. వి. (నీరు+కట్టు.) జలకుంభము. (౪. ర.)

నీరుకట్టు. ద్వ. వి. (నీరు+కట్టు.) జలరాశి, నము ద్రము. "ఆ. పీరిశోరి భోక యొక్కంతయును మదిఁ గొంభతేక నీరుకట్టు కాట్టి, గడును పాలనుపిండిగను లుండునీర్నిద్ర, కట్టు చేరినాడ తెఱుక మారి" అచ్చ. నం. ౧౩౪.

నీరుకట్టురపుద్వ. ద్వ. వి. (నీరు+కట్టురపుద్వ.) నీటిలో నుండునీరురపుద్వ. "నీ. నీరుకట్టుర పుద్వ నీరీగ తలకట్టు..." హం. ౪, ఆ. ౧౩౬.

నీరుకొరి. ద్వ. వి. (నీరు+కొరి.) జలమర్కటము. (౪. ర.)

నీరుకోడి. ద్వ. వి. (నీరు+కోడి.) జలమర్కటము, బరిష్టవము. "నీ. నరిలమర్కటముకాయలు తెలయు నీరుకోడి యన..." అం. భా. ద్వి. ౯౨, ఆము. ఆ. ౩౧.

నీరుగండి. ద్వ. వి. (నీరు+గండి.) తూమాకాలకు, వాహనము. (౪. ర.)

నీరుగన్నెరు. ద్వ. వి. (నీరు+గన్నెరు.) పాణుము. (౪. ర.)

నీరుగాలు. ద్వ. ఆ. ప్ర. (నీరు+గాలు) ఉత్పా నములేకుండుట. "నీ. ఇంకెక్కులతోడ నీడన వచ్చునే గండుమిలని నీరుగాలుచుండు." తవరి. ౨, ఆ. ౧౩.

నీరుగాలివడు. ద్వ. ఆ. ప్ర. తావముగొండు. "కా. వన్నేభంబులు గొప్పి . భూరిభూధరదరిచాకరం బులు దుండి సోబుక్రితల నీరుగాలికడి కాసా రాహగావల్లమై." భాగ. ౮, పుం. ౨౬.

నీరుగుట్టు. ద్వ. వి. జలబరుచివము. "నీ. గలక రింతయు నీరుగుట్టు కంభనఖంబు త్రులకాని నీమిలి బుంగపురుపు." హం. ౪, ఆ. ౧౮౬.

నీరుదము. నం. వి. (ఆ. ఆ. ఆ.) కొంత లేనిది. నీరుచల్లి. ద్వ. వి. (నీరు+చల్లి) లేకుదల్లిగ.

"చ...ఫలంబులును ముంగిలికేజలము లుడవెం దెలు నీరుచల్లియున్, తెలయంగఁ చెప్పు శోభము

వేసవి బంధనవర్ష మున్నగునో." అను. ౧, ఆ. ౮౧. సాం. ని. స్థా. ౩౮. ఇట్లే నీరునుట్టగ. సాం. ని. స్థా. ౩౮.

నీరుచివలెను. ద్వ. వి. (నీరు+చివలెను.) పేదనీ చివలెను. "నీ. విడుకంటకారాడ్లు వేతనంబున నీరుచివలెను బులిచివలెను." హంస. ఆ. ఆ. ౨౨౮.

నీరుచిచ్చు. ద్వ. వి. (నీరు+చిచ్చు.) 1. బరకాడ్లు. "నీ...నీరుచిచ్చునంగ జొలుకు బరకాడ్లు..." అం. భా. ప్ర. ౪౮. 2. బలమెక్కుచుంటున్న పుష్కలకాదులకు గలగురోగవిషము "వ... నుభావయందు మెగులవోచారంబులకు దీర్చిన లేకున్నట్టికాలంబులకావలె భోగభోగిని వెలి వెలంబుచలంబు బలబలం బొంగునలంబుల బొట్టి నీరుచిచ్చుగని యంచుల నుచరించు రాయంచబోదలం వాకుగా ముక్కుం బుక్కు బుక్కులం బొడువ నొక్కించుక నిచ్చుమెట్లు ఇత్రమైమొగడల వెలంబుట్టనివెట్టిరి...." చంద్రా. ౧, ఆ. ౬౩.

నీరుచిచ్చువడు. ద్వ. ఆ. ప్రి. (నీరుచిచ్చు+వడు.) నళించు. పాద్య. ౪, ఆ. ౨౧.

నీరుచిట్టి. ద్వ. వి. (నీరు+చిట్టి) ఆ వ్రుడుచియను. "నీ. ఆగు నీరుచిట్టి నా న వ్రుడుచియను..." అం. భా. ద్వ. ౬౩. [(౪. ర)

నీరుచీలుకు. ద్వ. వి. (నీరు+చీలుకు.) మూత్రము విడుచునట్లుడు నుంట కలిగెడురోగవిషము. నీరుచెంచేరి. ద్వ. వి. (నీరు+చెంచేరి.) విరున్నము. (౪. ర.)

నీరుచెరి. ద్వ. వి. (నీరు+చెరి.) బాకయము వెలుపు. "నీ. నీరుచెరి యనంగ మోలు బాకయము." అం. భా. ప్ర. ౧౬౨.

నీరుచీ. ద్వ. వి. (నీరు+చీడు) 1. మూత్ర ముగా విడుచురోగవిషము, అతిమూత్రము (౪. ర.); 2. మూత్రము (వా.) [(౪. ర.)

నీరుచుము. ద్వ. వి. (నీరు+చుము.) బుగ్గోధిక. నీరుచిట్ట. ద్వ. వి. (నీరు+చిట్ట.) బలకాళి, నమ్రత్రము "నీ. అత్తల నైక క్రమము నీరుచిట్ట బత్తలివ వేరుబెట్టెడు దునిమి, వెలంబొనలంబులగులేకు గట్టు వెలంబునంగర యనుతొంగబొలచి, వలన వెలంబు..." అచ్చ. అయో. ౨౧.

నీరుచిత్తి. ద్వ. వి. (నీరు+చిత్తి.) 1. మూత్ర రోగము. (౪. ర.), 2. పీడిచిత్తి. "వ...చిత్తిరు బించి యన్నురుచిత్తి లూక్తి వియత్రలంబున బాటి కయప్రాణధారలవచ్చుంబులు వడివ..." అను. ౪, ఆ. 3౫

నీరుకుట్ట. ద్వ. వి. (నీరు+కుట్ట.) నీరుకట్టె, అల గర్జము. (౪. ర.)

నీరుకాలపు. ద్వ. వి. (నీరు+కాలపు.) బలధరము, మేధుము. "కా. విడదే రక్కసి నీరుకాలపులా ద్వేడి జగం చేలంజేడు..." అచ్చ. అయో. ౮౮. నీరుకొత్త. ద్వ. వి. నీరుకట్టె, అలగర్జము. "నీ. నిక్కు మొకరూడుదియొ నొకనరుకొత్త, యొక్కు గాడిద యొకరోడె యొక్కనట్లు, మని తలంబకు నను విలంబాదింధు, దనుకరానదధుడు నింక నరనొనుము." హం. పి. ౧, ఆ. ౧౦. [(౪. ర.)

నీరుకొను. ద్వ. వి. (నీరు+కొను.) బలమశక్తి. నీరుచిచ్చు. ద్వ. వి. (నీరు+చిచ్చు.) బలధరము, బలబలంబు. "నీ. నీరుచిచ్చునందుల వెలంబుల వెలంబు, బొనయన్నుచిరు నీరి యున్నరకు మోలు." అచ్చ. యం. 3. [(౪. ర.)

నీరుకుది. ద్వ. వి. (నీరు+కుది.) బలమశక్తి. నీరువడు. ద్వ. వి. (నీరు+వడు.) కొంచెలవడు. "నీ. ఘుమ్యుమాధిరుతామంతికాభారాళి నిజ పాయకమునకు నీరువడు." చంద్రా. ౧, ఆ. ౮౧.

నీరుకాచి. ద్వ. వి. ఒకానొకప్పుడు. (౪. ర.)

నీరుకాచు. యం. జే. వి. బలీకృత. "వ...నీరు బను మాపు బంచుగొని వేడుకగా రసికారి దైచు చుకొ, విరిగెడునీరు పాడుకు వధించెను కంభండు మాదుండేకా." పాద్య. 3, ఆ. ౧౦౦. ద్వ. వి. (నీరు+కాచు) 1. కృష్ణయోని, అన్ని. "ఆ. నీరు కాచ గాలివెచ్చెరి యన్నుటి, లిండికాడు... అన్ని యనంగ నొచ్చు ననలంజీక." అం. నం. జే. ౧౮. 2. బలబలంబు. "నీ. నీరు, కాచ నీరేట్ల కీర్తిలై ప్రాచుర్యపు లాదికొణగారి బంకుట్ట బద్ధి విడిచి." హం. ౪, ఆ. ౧౮౬. 3. బలమనవ్యండు; బలమనబుంగన. "నీ. కొలకలంబునండి కొలకల వివరించ బయలు నిల్చినీరుకాచ లొక్కొ..." తపతి. ౪, ఆ. ౬౪. నీరుకాము. ద్వ. వి. (నీరు+కాము.) బలవర్జము, నయకట్టె. "నీ. కిరకా ముగగకు నీరుకట్టె

యనంగ జుట్టుజుగము పీరు తెలగుడు..." అం.
భా. ప్ర. ౧౪ కి. సాం. వి. తిర్మ. ౧౧.
నీరుకిప్పురి వై. వి. (నీరు+కిప్పురి) కిప్పురినిశీమము,
తోయకిప్పురికి. "నీ. నీరుకిప్పురి యం చవివ
బొక్కన యనంగఁ జోయకిప్పురినంజ్ఞ తోచు
యండు." అం. భా. ద్వి. ౫ కి.

నీరుకిల్లి. వై. వి. (నీరు+కిల్లి) జలమృగాయము.(శ.ర.)
నీరుపుట్టువ. ద్వ. వి. (నీరు+పుట్టువ.) 1. శంఖము.
"నీ. నీరుపుట్టువయము నీరుపుట్టువయము బారు
యం దొకప్పునై బొలుపు నొలుడు" అచ్చ.
బాల. 3; 2. కొన్నులము. అచ్చ. బాల. 3;
3. తాచులపుట్టు. (శ. ర.)

నీరుచోక. ద్వ. వి. (నీరు+చోక.) జలక్రీడ. "అ.
ప్రయత్నంబు పునంగఁ బారు లుత్సవమునఁ
నూడి నీరుచోక లాడి రొచ్చు" కం. సం. ౮,
అ. ౧౨౦.

నీరుచోయము. ద్వ. ఆ. క్రి. (నీరు+చోయము.)
క్రాస్త్యక్తుః, ముదిండు. "నీ. ఇద్విధంబున
మొలగునయ్యింబి యొంటి, రెండికమున విడుదుడి
కంఠ పట్టి, నీరుచోయమేలిలో నిలవరాది, మన
నుచే బారలోగ మేములుక తిరుగు." కుగ. 3,
అ. 3౫౧.

నీరుక్కి. ద్వ. ద్వి. (నీరు+క్కి) వృక్షనిశీమము.
"నీ .. తెల్లకాంచనము ముదిల మెల్లకాంచన
ముక్కి తెల్లక్కి నీరుక్కి యిచ్చు." వంస. ౪, అ. ౧౧.
నీరుప్రల్లి. ద్వ. వి. (నీరు+ప్రల్లి) జలచేతనముశీ.
(శ. ర.)

నీరుబచ్చరి. ద్వ. వి. (నీరు+బచ్చరి) ఒకవిధమైన
మారామశీ. "నీ...నిమిటాయి గొలిమిడి నీరు
బచ్చరి ప్రల్లి..." వంస. ౪, అ. ౧౦.

నీరుబొడ్డి. ద్వ. వి. (నీరు+బొడ్డి) వృక్షచారకనిశీ.
మముశీ. (శ. ర.)

నీరుమట్టుము. ద్వ. వి. (నీరు+మట్టుము.) జలవ్యాధి
గలభూభాగము. (శ. ర.)

నీరుమానినీ. వై. వి. (సం. నీరుమానుమా.) నీటియను
వ్యుత్పదము. "నీ. నీరుచుచ్చునముఖముతోఁ జొక
కింది, మనమాతిచేత నబ్బాడు బయలుపడిన, నీరు
మానినీ కాదు మర్మశివకరని, దూకితుం దగు
దుక్తిచారుషముఁ దెలిసె." సాంజో. ౧, అ.
౧౪౯.

నీరుముంపు. ద్వ. వి. జలప్రాయము, క్రి. నీరునీల,
అనూనము. "నీ. నీరుముం ముఁ క్రి. నీరునీల
యనంగ, భాగ్యుని గాంచు నమానము..." అం.
భా. ద్వి. ౩.

నీరుముట్టు. ద్వ. ఆ. క్రి. (నీరు+ముట్టు.) మల
మూత్ర వివర్జనముచేయు. "నీ. రచ్చుఁ దెరువున
గృహవాటి మచ్చుమీద, నీటిచేరువఁ గొఱ
గాదు నీరుముట్టుననుభవించున దశముగాఁ గనఁగ
బఱికి, వేగ మూత్ర ప్రసరములో విడువవలయు." వి.
పు. ౪, అ. ౧౮౨.

నీరుమోచరి. ద్వ. వి. (నీరు+మోచరి) 1. మేఘము.
(శ. ర.); 2. కలశము. "నీ. ముదిలారల్లుల నీరు
మోచరుల గణింప వచ్చుఁబుట్టుక గాదు నతివ
లేయ." మా. న. ౪, అ. ౪౩, వి. ౧. నీరుమోచు
నది. (శ. ర.)

నీరుమోయు. ద్వ. ఆ. క్రి. 1. నీటిలో మునుగు;
నీటిలో నిండు. "ఉ. తాచుర నీరుమోచు వినుభా
ముఁడుతుం గళవచ్చి ద్విగఁ జే, బోమహిమాళి
రామ మగుచుగో నువతీవనము పొల్చు..."
సాంజో. 3, అ. ౧౦౫; 2. గర్భవతియగు. "ఉ.
నీవలమల్లి కావికచసారన నిలనారోపకరము,
రూపయ వాళ్ళవిచ్చియవనన పచ్చిని నీరు
మోచివ, ప్లావిలన్లు గర్భవతులయను బోరిన
కల్లలో మధు ప్రావము నుచ్చి రగడికాడను
జానక చూచుచున్నది." సార్య. ౨, అ. ౩,
మహి. 3, అ. ౨౧. (తరెండు పద్యములును
వైరెండర్థముల వదానరణములు.)

నీరుల్లి. ద్వ. వి. (నీరు+ఉల్లి) ఎల్లగడ్డ, రహంతుశీ.
"నీ .. ఎల్ల యల్లియం చనంగ నీరుల్లి నాంగఁ
బలాండు బొచ్చు..." అం. భా. ద్వి. ౨౯.

నీరుపంగ. వై. వి. (నీరు+పంగ.) చార్తాకనిశీమము,
వృంతాకము. "నీ...నీరక్తువంగ నా నీరుపంగ,
యనంగ మ వృంతాక మలరును.." అం. భా.
ద్వి. ౨౫౯.

నీరుపట్టివేరు. ద్వ. వి. (నీరు+పట్టివేరు) ఉక్తిరనిశీ
మము, లావణ్యము. (శ. ర.)

నీరుపట్టు. ద్వ. ఆ. క్రి. (నీరు+పట్టు.) పక్షిగోను.
"అ. రాత్రి జాగిలెఱర్రాంతు లైవారు, నిశ్చి
జొందియుండ నీరుపట్టి, భావశీల్యమంది
తవృత్తకలలోద, కంఠం తెల్లఁ బ్రాసె గనుపు

నిండ." భార. ఆం. 3, ఆ. ౨౦౨. వి. 1. రామానుజుడు
దప్పి. "ఉ. గానీనీక రామకులఁ గొకట
దాకలి నీరువట్టు నా, మానము లేనిమృతము
రగాధియవృత్తి యమోఘబాణబా, నానన సాధ
నంబులు . కృపచేసి కృపార్థులఁ జేసె నెంత
యన్." రామా. ౪, ఆ. ౨౮, భార. ఆం. ౬,
ఆ. ౨౦౪; 2. నీటిరాజక. "ను ..నిర్మలతో
యమృతవం బొన్నవశరీరం లేటికి స్థిరుపట్టులు
గట్టెం భవదాత్మ శుద్ధి కిది సూతుంగా మనఁ
మోయమున్." కాళ. 3, ఆ. ౯౬; 3. జలా
శయము, నీరున్నచోటు. (త్రా. వా.)

నీరువల్లిగ. వై. వి. భక్త్యునిశ్చయము. "వ...మణుగఁ
జువ్వలంబు చేసిలు నీరువల్లిగలు మదనము బహు
బూలు .." హంస. ౧, ఆ. ౧౦౫ (శ.ర.పా.)

నీరువల్లి. వ్య. వి. (నీరు+వల్లి) నీవారత్వముశ్చి. (శ.ర.)

నీరువామి. వ్య. వి. (నీరు+వామి) జలరాశి, సము
ద్రము. "చ . చలువై నల్లగ నీలులు నీగు
వామిన్." ఆచ్య. కిష్కిం. ౬౪, (శ.ర.పా.)

నీరువెట్టు. వ్య. ఆ. శ్రీ. (నీరు+వెట్టు) పాలము
మన్నునకాని నీరు ప్రవహించుచేయు. "చ ..
అనుభవమునైరి ధీశాంతరాశ్చర్యం, గల మహి
శాంబుజి కంఠం గ్రేష్ఠమైతత్తురు నీరువెట్టి యం,
జలకృత కీర్తిగా ర్థికమంగర మింద్రరమా
ఫలాధిపై." హండు ౨, ఆ. ౫౯.

నీరువము. సు. వి. ఆ. పుం గాది. న. ఆకాశము.

నిగ. (న. ఆ. ఆ.) రూపములేనిది.

నీరెండ. జే. వి. (నీరు+ఎండ) కొంతపాటియెండ.
లేకయెండ. "ఉ. కొండలు ద్రవ్యగట్టి పెను
గుంటలు పెంటలు నిర్దమించి మాన్దాడనునీయల
దటిమి తాళనమాత్రమే కాదు రియ్య కన్నంద
మముం గరాగ్రానిమండలిచే గళలాది దాచ
ని, రెండలుగాయై త్రొగి ఫణిశఫణామణి నీపుటివ్వు
నీన్." రామా. 2, ఆ. ౧౨౬, శకాం. నీ. 3౩.

నీరత్నవంగ. వ్య. వి. నీరువంగ, వృంతాకముశ్చి. ఆం.

భా. ద్వి. ౫౯. [౪, ఆ. ౧౩౬]

నీరేళ్లు. వ్య. వి. (నీరు+వీళ్లు) నీటిగజము. హంస.

నీరొట్టు. వ్య. వి. భక్త్యునిశ్చయము. "శ్రీ. రొట్టెనీరొట్టు
నివట్టి యట్లు దోస్తె ..భక్త్య భేదాత్మయం
బులు..." ఆం. భా. ద్వి. ౨౫౬.

నీర్కామి = నీరు కాని. "నీ...నిర్ద్ర మైనుడుంగు
నీర్కామిహి వని కనకమేఖలతోడఁ గడియించి."

కాళి. ౧, ఆ. 3౯.

నీర్కామి. వ్య. వి. (నీరు+కామి) నిర్మలమైనదము,
నీరుగొలిమిదేశి. "శ్రీ. మలక వామకు బల్లెరు

ములక వేము, వనిర నీర్కామి మొదలుగా జగతిఁ
గల్గె కంఠ లగ్నయె నేనెగఁ గడచి కడచి."

హంస. ౪, ఆ. ౬

నీర్మయ్యకాదు. వ్య. వి. ఒకవిధమైనలభముకీర్తి.

"నీ.. జిట్టి, భయ లభముకీ యనఁ బరంగ దప్పే
దంబు నీర్మయ్యకా దన నెగడుచుండు." ఆం.

భా. ద్వి. ౯౩.

నీర్వట్టు. వ్య. ఆ. శ్రీ. (నీరు+వట్టు) దప్పిగను.

"ఎ...వెన్నెల నీర్వట్టువెన్నెలనీట్లు పొట్టులు
నిండ నానానించె" హండు. ౪, ఆ. ౧౬.

వి. దప్పి. "కా. వాసానిగ్రహ మెన్నెల రాక
లియె నీర్వట్టుకొ గణించె ద్రలకొ, మానెం గా
యనరు .." హండు. ౫, ఆ. ౧౬౮, ఆము.

౪, ఆ. ౧౨౨

నీర్వామి=నీరువామి. "శ్రీ...కడు మ్రోయనిర్వామి
గాంచి రెడుట." ఆచ్య. కిష్కిం. ౯౦.

నీలు. జే. వి. (క. క. నీలు) బూది, భవము. "ఆ.

మాణికోన్నవారి నీలునీయుము ప్రజ, గరిసి
మతుపు ధరణీసురుల లోపు" భార. కాం. ౧,

ఆ. 3౩౦, వరాహ ౪, ఆ. ౫౬.

నీల. సు. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నీలివెట్టు, 2. నల్లగలితేరుశ్చి.

నీలగుచ్చ. సు. వి. ఆ. పుం. 1. పురుగు, 2. ఇంద్ర

నీలజుళి; 3. నక్క. శ్రీ. 1. తుగ, 2. తున్నె
దలను శ్రీ.

నీలుడు. వై. వి. (సు నీలు) ఆకృతినిశ్చయము. "క.

ఒనరించిన నీలునడ, గని తొల్లగు గ క్రూని నైరిని
సారం, గని కారని జన్నని నీను, మని మొదలుగఁ

దాచి నీలివై వానభుఁ డెదురన్." ద్వా. 3,

ఆ. ౧౪౧.

నీలకంఠ. సు. వి. ఆ. శ్రీ. నీమిలి. "క. ఘనమండలి
యత్కున్నలి, గను దొల్లం విడుగు గరిక కలిత

భునునకా, లనవలునకములు దా, మొనయంపుచు
నీలకంఠ ముద మొనరుచున్." కాళిదీ ౪, ఆ.

కీ౯.

నీలకంఠము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కైమిలి; 2. ఊరే; విచ్చుక; 3. కాటుకపిట్ట; 4. బంగాను పిచ్చుక; 5. తుప్పెడ; 6. పాము విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నల్లని కంఠము కలది.

నీలంబుడు. సం. వి. ఆ. పుం. శివుడు. (ఇట్లే నీల శివుడు. మొ.

నీలకత్తి. సం. వి. భద్రవిశేషము. "క...నంటులక్క-లింకం దఱుగం, గోరిచపనక్రియాచిం, తార చివో నలకత్తి నలంకడ నానుకన్." తుక. 3, ఆ. ౫౩.

నీలకము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నల్లగుట్టము; 2. తుప్పెడ; 3. నల్లకొరి. న. 1. నల్లయొత్త; 2. నల్లయొత్తు; 3. మెలకు క్రమ; 4. చేసినశి. విణ. (ఆ. విశా. ఆ.) నల్లనిది.

నీలగంధి. సం. వి. ఇ. పుం. మాణిక్యవిశేషము. (ఇది తుంబరమునకు బుట్టినది. నల్లదాన గల ఆభరణ తారినట్లుము. అని శ. ర.) [లము.

నీలతాలము. సం. వి. ఆ. పుం. చీకటిప్రాయ, కమా నీలమార్పు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1 నల్లగజకళి. 2. నల్ల గోరిమిడిశి.

నీలభగవతు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. కమలము, చీకటి పెట్టు; 2. తాడిపెట్టు.

నీలవక్త్రము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. దానిపుకీ. 2. నల్లతామరశి. వి. 1. నల్లకలం; 2. నల్లనినూగు. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నల్లవక్త్రములు గలది.

నీలగదము. సం. వి. ఆ. న. నల్లతామరశి.

నీలపుచ్చము. సం. వి. ఆ. పుం. చేగ.

నీలఫల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నేలేడు, బులుపుకీ.

నీలమల్లిక. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. భూలేడు, నిల్వముశి.

నీలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1 కృష్ణవర్ణము, నలుపు, 2. ఇంద్రనీలమణి; 3. మణి, పటుముశి. 4. మచ్చ, కళంకము; 5. చీకడయము; 6. ఒసినశి; 7. నల్లనియెడ్డు. న. 1. విషము; 2. మెలకు క్రమ; 3. నీలినందు; 4. చీకటి. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నల్లనిది.

నీలరాహిత. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. నేలకేడుకళి; 2. చాచులి.

నీలరాహితము. సం. వి. ఆ. పుం. నలుపు కలిగిన యెలుపు. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నలుపు కలిగిన యెలుపు గలది.

నీలరాహితము. సం. వి. ఆ. పుం. కంఠమున నలుపుకు శేకములందు ఎలుపుకు కలవాడు - శివుడు.

నీరాంబరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నల్లనిబట్ట; 2. తాళివట్ట ప్రికి.

నీరాంబరి. సం. వి. త. స్త్రీ. ముప్పది రెండువత్తులక రాగములగా వొకటి "నీ. నీలి గోయ నీరాం బరియను భవము, దవరునావీర నాటును నని నపుంక, నములు ముప్పది రెండు రాగములు మఱియు ...". బ్రబంధ ౯౩.

నీరాంబరము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. బలరాముడు. 2. శని; 3. నర్మలి. విణ. (ఆ. ఆ. ఆ.) నల్లని వస్త్రము కలవాడు. (ఇట్లే నీలవస్త్రము. మొ.) నీలాక్షము. సం. వి. ఆ. పుం. దాతు. విణ. (ఆ. త. ఆ.) నల్లకన్నులు గలది.

నీలారి. చే. వి. ద్వితీయాధిపతిక. "నీ. ద్వితీయాధిపతిక దడి చేరు నీలారి నా ..". ఆం. భా. ద్వి. ౧౬౫.

నీలి. ఉభ. యు. చే. వి. మల్లవిద్యాసాధనవిశేషము. "నీ. మరుకు తెట్టి యనంగ మల్లవిద్యాసంబు తద్విద్య సా మనఁ దనరుచుండు, దత్తాధంబు లై తగు..... నీ. నంగదము నీలి గోతా మనంగఁ గొన్ని." ఆం. భా. ద్వి. ౨౦౩. తె. వి. (సం. నీలం. ప్రా. నీలి.) 1. నీలవస్త్రము. "నీ .. నీలవస్త్రం బగు నీలి యనంగ." ఆం. భా. ద్వి. ౧౫౩. 2. నలుపు, నీలిము. "నీ ..నగలజగద్వీక్షణ జాయమాన, నీలవస్త్ర యలన శోభునీలి స్త్రింగె, ననుకు నితమై యశేషవర్ణాంకరములు, గర్భకాని యొప్పుచిచ్చు చీకటులు నెఱుము." తుక. ౧, ౧౮౪. ను. సం. ౮, ఆ. ౯౯; 3 నల్లములు. (శ. ర.; 4. ఇంద్రనీలము. (చూ. నీలిరత్న.) విణ. 1. నల్లనిది. "నీ. కొన దిగంగ నీలిపుట్టుము మునుగు పెట్టి." వార ౩, ఆ. ౧౦౯. 2. భూర్భరాం. "ఉ. అద్దమరేయిజాడ పొల మరని మరలలి ముఖాపారి, మిష్టర గాదియున్నకునిక జగ నీలిసిపాళిబంక య, మృద్ధియ నీవచేయదు .." పాగడు. 3, ఆ. ౩౧. సం. వి. త. స్త్రీ. 1. నీలి పెట్టు; 2. నల్లయొంగ; 3. నల్లగంటుకళి; 4. నల్లగలిజేరుకళి.

నీలిచీర. తె. వి. (నీలి+చీర.) నల్లనివస్త్రము; చీరం సాధనవిశేషము. "ఉ. కత్తియు నీలిచీరయును గంకటిరత్నాపు నారసంబు .. క. మెలకుల

సాధనములుగలిగి..." అన్నది. 3, ఆ. ౨౯౪, ౨౯౫.

నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) 1. కృష్ణము.
"గీ...నరపాలకుని కా నవభక్తులనుగలిగి గాత్రము
కాదిగలంపు, వారి నీలికమ్మ కా నవగల కాది,
సోలి నవమూరిమిలి కాగయాలి కాది." చం.
రా. ౪, ఆ. ౨౨; 2. మాయయేమిట్లు. (ప్ర.)

నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) ఇంద్రనీలముల
నీలికమ్మ. "నీ. ఆ. ౨౨౬ చదువాయ
నవమూరిమిలి నందర దివ్యగళాదేవునీలికమ్మ
అనగ." య. ఆ. ౨, ఆ. ౧౨.

నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) 1. నల్లనికాగళాక;
2. నీలికమ్మ. "క. బలముగల గన్నపు
క. రియ్యం, చలముగల కొమ్మనీలికమ్మ యనుము."
"మలముగలవాన్." చం. ౪, ఆ. ౧౦౪; 3.
ఒకానొక వేడి సాధనము. "మ. చలము బోనల
చిక్కముల్... నీలికమ్మ సిడియంబుల్ తూని
రిలక విచ్చొ, ఖలవృత్తి నెరవేలుకాం ద్రు
గలవంకా వచ్చె రా అచ్చరిక." రామా. ఆ.
ఆ. ౨౨.

నీలికమ్మ. 2. వి. ౧. పుం. నలంపు

నీలికమ్మ. 2. వి. = నీలికమ్మ.

నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి
నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి

నీలికమ్మ. 2. వి. ఒకానొక వేడి సాధనము.
"దీ. బలముగల గన్నపు
క. రియ్యం, చలముగల కొమ్మనీలికమ్మ యనుము."
"మలముగలవాన్." చం. ౪, ఆ. ౧౦౪; 3.
ఒకానొక వేడి సాధనము. "మ. చలము బోనల
చిక్కముల్... నీలికమ్మ సిడియంబుల్ తూని
రిలక విచ్చొ, ఖలవృత్తి నెరవేలుకాం ద్రు
గలవంకా వచ్చె రా అచ్చరిక." రామా. ఆ.
ఆ. ౨౨.

నీలికమ్మ. 2. వి. ౧. పుం. నలంపు
నీలికమ్మ. 2. వి. = నీలికమ్మ.
నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి
నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి

నీలికమ్మ. 2. వి. ఆ. ౨. నల్లనికాగళాక;
2. నీలికమ్మ. "క. బలముగల గన్నపు
క. రియ్యం, చలముగల కొమ్మనీలికమ్మ యనుము."
"మలముగలవాన్." చం. ౪, ఆ. ౧౦౪; 3.
ఒకానొక వేడి సాధనము. "మ. చలము బోనల
చిక్కముల్... నీలికమ్మ సిడియంబుల్ తూని
రిలక విచ్చొ, ఖలవృత్తి నెరవేలుకాం ద్రు
గలవంకా వచ్చె రా అచ్చరిక." రామా. ఆ.
ఆ. ౨౨.

నీలికమ్మ. 2. వి. ౧. పుం. నలంపు
నీలికమ్మ. 2. వి. = నీలికమ్మ.
నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి
నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి

నీలికమ్మ. 2. వి. ఒకానొక వేడి సాధనము.
"దీ. బలముగల గన్నపు
క. రియ్యం, చలముగల కొమ్మనీలికమ్మ యనుము."
"మలముగలవాన్." చం. ౪, ఆ. ౧౦౪; 3.
ఒకానొక వేడి సాధనము. "మ. చలము బోనల
చిక్కముల్... నీలికమ్మ సిడియంబుల్ తూని
రిలక విచ్చొ, ఖలవృత్తి నెరవేలుకాం ద్రు
గలవంకా వచ్చె రా అచ్చరిక." రామా. ఆ.
ఆ. ౨౨.

నీలికమ్మ. 2. వి. ౧. పుం. నలంపు
నీలికమ్మ. 2. వి. = నీలికమ్మ.
నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి
నీలికమ్మ. 2. వి. (నీలికమ్మ.) నీలికమ్మనుండి

అనుకూల చరియన్..." వారి. భూ. ౫, ఆ. ౧౩౮.

శ్రీరాధా. ౫, ఆ. ౨౨౯.

నీళ్లచివది. ద్వ. వి. (నీళ్ల+చివది) కాలం, అలంకరణ. "నీ. నీళ్లడు నీరా తలంగడు నీళ్లచివది, యన నలంకరణాభివ్యుత్పన్న... .." అం భా. ద్వ. ౨౪౫.

నీళ్లదొర. ద్వ. వి. (నీళ్ల+దొర.) వరుణుడు. "చ...నీళ్లదొర గాడుపు జమ్మలతేడు చిల్ల పొమ్మలయోమియాడు నాల్గబుజముల్లలచేలపు దమ్మిమాలియన్, గొంపగ పెండికొండవయ్య నూర్చి తెలంగ గండిచివయ్యమా." అచ్చ. ఆర్. ౧౨౩.

నీళ్లవాడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నీళ్ల+అడు) స్నానము చేయు. "ఉత్సాహ. మలనకుర్ర నంటకుండి మాటదాన నగుట నీ. కలయ నీళ్లవాడి కడకు గ్రంథ యంటున్నట్లు, కొలనక గ్రంథి.. ." శివరా. ౩, ఆ. ౮౪. [పంక దేవ. ౧౭.

నీళ్లరాయడు. వై. వి. (నీళ్ల+రాయడు, వరుణుడు. నీళ్లవరుగు. ద్వ. వి. ఉత్సాహ, లవణము. (శ. ర.)

నీళ్లవాడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నీళ్ల+అడు) 1. స్నానము చేయు. "నీ. అతడు వనస్వతి నవగాహము నీయుచుండి యాచేరువ సోయ కడుపు, గట్టుక నీళ్లడగూ కాడ దనమకుక్రమ విన్మిందిన ... " భార. కల్య. ౨, ఆ. ౧౩౦. కాశి. ౨ ఆ. ౩౫; 2. ప్రసరు. "నీ. తెలిసి చక్కన వచ్చి చేపటి నీళ్లడె రమ్మ ర మని భోజరాజా తోడ, తెచ్చిన .." భాగ. ౧౦. పృం. భూ. ౧౪౮; ౮, పృం. ౫౦౩.

నీళ్లప్పు. ద్వ. ప. శ్రీ. స్నానము చేయు. "నీ పావదంబబులంబుల గడిగడుగడిది నీళ్లనీర్చి పాచుగిది." కాశి. ౩, ఆ. ౨౭.

నీళ్లకాణ. ద్వ. ఆ. శ్రీ (నీళ్ల+కాణ.) మంద పరిశోధించు; కావ్యము చేయు. శ్రా. పృం, నీళ్లవరులు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నీళ్ల+వరులు.) నంక చించు, నంకయించు. "క. నీ వాపురికిని మొదలం, బోతు బని యేమి తెచ్చుము యథార్థముగా, నాపుడున నీళ్లవరులయ, నాచిరాగము తెచ్చు గొంక నందయు "దాన్." ప్రభా. ౪, ఆ. ౮. ద్వ. వారిశ్వు. భూ. ౨౧౩.

నీళ్లడు = నీళ్లకాణ. (పువ.)

ను

ను. నీ. అడు (నీళ్లుయెడల వీరియుత్పన్నమన లాభము కలగును.) 1. నాకష్టమునకు తన కష్టమునకును వచ్చు ప్రభుత్వపరమము. (ఉదా. నీవు తాను.) "చ. నర్పమునకు నీన విల్లు నుభ వానక నక దగ తెలి విల్లు నర్పము..." భార. అశ్వ. ౩. ఆ. ౩౮. "నీ. తాను దుననీది వంధవదాత్తుక్ర, మిశులన నజ్ఞులము నేమి టికి..." భార. కాం. ౩, ఆ. ౨౩౩; 2. ద్వితీ యైకవచనము "నీ. నక్కలైష్ట్య లిక్పయ జ్ఞున భలేంచి." కాశి. ౧, ఆ. ౧౯. భార. అశ్వి. ౨, ఆ. ౫౮; 3. కథర్వాద్యర్థక ప్రకృత పురుషైక వచనమునందు వచ్చు ప్రకృయము. "చ...పాంధ జ్యు మొనలగ్ గర్వాణసోభ్యుత్పన్న." అము. ౧, ఆ. ౫. భార. అశ్వి. ౪, ఆ. ౨౩; 4. ఉత్తమ పురుషైకవచన ప్రకృయము. ఉదా.-చేయు చున్నాడు, చేయగలను. "ఉ. ..చేకటభర్త గొల్పిదన్." అము. ౧, ఆ. ౧; 5. కుమార్తృక లక్షణాద్యర్థములయందు వచ్చు ప్రకృయము. ఉదా.-పండన బోయెడు. వాడు పండ నతితి వచ్చెను; 6. నమచ్చయార్థమున తెలుపును. "చ. ఇది యేమి నకతంబు నాయెడ గరం విష్టంబులై యుండు బాంబుపు భూజేపకాళి కర్పణమహియన్ శ్రీరియు" భారత, శ్రవణా సక్రియ...కళ్యాణధ సాంగక్యమున్." భార. అశ్వి. ౧, ఆ. ౧౩; 7. అపభ్రాంశమున తెలుపును. "క...కంబుడు చుట్టొక్క ముడ గడుం గుతుమును." వారి. ఉ. ౫. ఆ. ౧౫౮; 8. సహితార్థమున తెలుపును. "చ...నీసం బులక లిచ్చుడు బోడమెడును" స్వా. ౧, ఆ. ౩౨; 9. వివిధ అనుభవమున తెలుపును. "క. భీమా ద్దంతుల రణమున నేనుగలన ప్రలియె." భార. ఉద్యోగ. ౧, ఆ. ౨౮; 10. నీళ్లు ప్రకృయములకు నీళ్లు అవ్యయములకును అంతాగముగా వచ్చును. ఉదా.-రామనిచేతను, వలెను. మొ; 11. వృత్తి నందు నీళ్లుయెడల ఆగమముగా వచ్చును. ఉదా. కన్యకాశ్రీమల, శైలందము. మొ; 12. కల అనుబంధము వరుగునప్పుడు నుటి అనుబంధము వరుగునప్పుడు భావోత్పన్న వచ్చు ఆగమము. ఉదా.-చేయగలడు, చేయబడిన;

13. ప్రభుత్వము లగునర్హులైనవారలకు ప్రాయశఃగా వగు అంతాగమము హయాగ నును భుజునపుడు కర్మమున కర్మమునకు. ఇతర లైన సీరి 'ని' వచ్చును. ఉదా-నేను భక్తుడను. నేను నుకొనిను. నేను న్నీని.

నంబు. దే. వి. బుచ్చ. ఉపవాసము. "నీ. వ. న్నీని నంబు నిచ్చును ని. ప్రసంగము నుపవాససంక్షయము చెప్పుచుండు." అం. భా. ద్వి. ౧౩౫.

నంబు. దే. వి. పొగటలము. "నీ. బుచ్చింది చిటి తెన పాత్రలలో పొగటలు నంబులు గొరవంక నంబులు." ప్రబంధ. ౯౩౩.

నంబు. దే. వి. 1. బుచ్చ. "ఉ. భూరకరాను మృదికాపులునై యమదూత కావరం, తేరిన గాంది మై నడకల తేవులు నైకృత మందల బుచ్చులు, నోరును గత్తులుం బెఱచు నుక్కటమై వెగ దగ్గరింబుగన్." మర్క. ౨. ఆ. ౩౮; 2. కదలియూడును, అనియూడును. "ద్వి. తెప్పల నన్నుంట్ల తెను రెక్క నడుమునుక్కటల నొక్కొక నూగారు దోచు నలరుచుండెద కాట నలకలు తెదర..." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౯౧౦. పం.

నంబు. దే. న. క్రి. (నన్ను+అడుచు) నలగఁ గొట్టు. "నీ ఎక్కడు నులై నయెడ లక్షిందిన చఱుల నుగడుపుడు..." హరి. ఉ. ౧. ఆ. ౮౩.

నంబు. దే. న. క్రి. (నన్ను+అడుచు) 1. నలగఁ గొట్టు; పొడిచేయు. "కు. భటులకొ గీటుదనించి భూటములకొ భరించి భవేరరా, భటుల తెక్కలుచేసి నై నికతాంగ్రేణి నుగ్గడి..." రా. వి. ౫. ఆ. ౧౪; 2. పథించు, చంపు. "నీ. నుగ్గడిఁ బరిహార్య నరి నెను వెగటూర్చు బిది వెఱువెను నవరుడు మొనర్చు." అం. భా. కృ. ౧౩౩; భా. అరు. ౨. ఆ. ౩౩౩; 3. ధ్వం నముచేయు. "నీ. పంతులాయము లిక్షివనము నుగ్గడినబడిది గాంధ్యర నేలపాలు చేసి." కు. పం. ౧౧, ఆ. ౧౩౮; రా. వి. ౨. ఆ. ౬౫; 4. భండించు. "ద్వి. నీకలలో నుగ్గడి నిను నంపారింది, నీకల దోడ్కొని పాత్ర నిర్ద మిమలకు." రం. రా. నం. ౩౬౯ తు. ౩. పం.

నంబు. దే. న. క్రి. తిట్టు. "మ...కల్లి నుచ్చు నుగ్గింది మోమునకుం దై న్నుము కొంత తెచ్చి కొని భంబుల నూపి యెచ్చును నొచ్చున

దాయు బిది యెట్లు నెట్లుక రహస్యలావ రూపమునన్." ద్వి. క. ఆ. ౩౬.

నంబు. దే. ఆ. క్రి. నలగఁ. "చ...చూ, కలదివ కాట్టుకల శిశువుకాయము తోలును నుగ్గ చేమి యున్." న్నసిం. క. ఆ. ౪౩. (క. ర. పా.) వి. 1. చూర్మము, పొడి. "నీ. నురుము నుగ్గ పొడుము పొడి నురుము నుచ్చి, చూ రసంగను విలసిల్లుల కార్చ మధున్." అం. భా. ద్వి. ౨౨౯; భార. అది ౨. ఆ. ౪౮; 2. భాదము, ముక్క. "చ. తేరితై నొగ్గెగ్గ రాకఁగూ బఱి నుగ్గగఁ గొరవచూచు నేమి..." భార. భీష్మ. ౨. ఆ. ౩౩౧, దళా. ౧, ఆ. ౧౯౬; 3. నమూ నము. "ఆ. ఉగ్ర భానురుడు నగ్ర భాగమును బలిముఖాధిపతులు బచ్చి నడును, నెనుక రాసు గదలె నెచ్చులలు బయి, నూలుకొట్టకల్లుచున్న లలును." రామా. 2. ఆ. ౨౩౫; బ. నీడుకలు. (క. ర. కా.)

నంబుచేయు. దే. న. క్రి. (నన్ను+చేయు) ముక్కలు చేయు; పొడిచేయు. "నీ. యోధుసాధియుగ్గ నంయుతము గాగఁ నూలురపములు చేర్చిడి నుగ్గచేసె" భార. విరా. 3. ఆ. ౧౩౨.

నంబులువాటు. దే. ఆ. క్రి. (నన్ను+పాటు) పొడి యగు. "ద్వి. కలయఁ బర్వమధిపనగళాకాస్తి, గులగిరు లై న నుగ్గులువాటు గాలు." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౧౩౬౬. పం.

నంబునీయు = నుగ్గుచేయు. (చంపు) "చ. ..తేరికి సారథి కచ్చు నాకుఁ తిచ్చుఱికిడు గెట్టు లట్టదరి తూరులమొ క్కము నుగ్గునెనెన్." భార. విరా. ౫. ఆ. ౮౩. (ఇట్లే; నుగ్గుల నీయు." దళా. ౨. ఆ. ౪౦౬.)

నుచ్చి. దే. వి. నురుగు, పేదము. "కా. నోర న్నుచ్చిర్చి గ్రస్తు మంద...కచ్చు ల్లారగాంధ్యరం, చారవ్యాప్తి నిభగింప మృదయస్థానము గం కింబు..." మర్. ౨. ఆ. ౮౩, శివరా. క. ఆ. ౪౮. నుచ్చే. దే. న. క్రి. చుచ్చుపాఠలు చుట్టు. (క. ర.) వి. నొత్తలయొక్కయు మేకలయొక్కయు తెంజిక. "న. ..నొచ్చియొలు ద్రచ్చి నుచ్చు లుండిదింబ తెచ్చు పెరుచుచ్చు లాత్తంపులు దదింది..." స్వా. క. ఆ. ౬౮.

నుచ్చుకోక. డి. వి. (నుచ్చు+కోక.) గొట్టెలయందు
కుంకలయందు చచ్చులను చుట్టెడుగడ్డ. "ద్వి. ముఖ
గతి నుచ్చుకోకలం కాడుగొడుపు, మొల
లిచ్చి విడి దొడ్డెములకచ్చ గట్టి." బస. 3, ఆ.
౧౧౦౮, పం.

నుచ్చుప్రాక. ద్వ. వి. (నుచ్చు+ప్రాక.) గొట్టెలయందు
కుంకలయందు చచ్చులను చుట్టెడుగడ్డ. "నీ. ఒడి
నల పాలకావడి నుచ్చుప్రాకలనిది మూపుప్రె
ప్రెలుగోర్చడంబు." వేం. పంచ. ౧, ఆ. ౫౯౮.

నుచ్చి. డి. వి. ఉరి నొందినది. "ఉ. అంటిని గండు
నోయవల యంగడు విధయ పుత్రి మిఱు నాఁ,
గింటికిఁబార్చి నట్లగునో కంటిగుండ్రిని నాకమెందు
లల్లంటు లొనర్చు..." ఉ. రా. 3. ఆ. ౪౪౩.

నుడి. డి. వి. 1. మాటు, పలుకు. "ను. దళకంతుండను
దాళ! నీనుడి యథార్థంబైనచో నొకకా, లిఖం
దైనక నను మేది యగ్రతాని బలిగొల్పి
దుర్బుత్తి నదర్శకమా విధిలు లాక్రమించు .."
ఉ. రా. ౨, ఆ. ౨౨౬; 2. అదర్శన. "క.
పుడమి నదర్శనయగుడక, బడలికిదేహంబు
విడువ కాడియకాడి నుడికంటె కాత్తుమేలను,
నుడుపు పురావనముకాక నూనవదమే." ధా.
3, ఆ. ౧౫౬ (క. ర. పా.)

నుడికారము. ద్వ. వి. (నుడి+కారము - సార్వత్రియము.)
1. మాటు, పదము. "నీ. నుడుగు నుడుపు నుడి
కారము నొచ్చ నొడి నొడికారము నొడుగు
నాగఁ, బడమెచ్చు .." ఆం. భా. ప్ర. ౧౧౧.
కా. ౨, ఆ. ౧౯౨, 2. (మాటు మొదలగు
వానియందలి) సొగసు, పరసత్వము. "నీ. ప్రాధిక
బలికెవ నంబుకథావయండు, పలుకు నుడి
కారమున నాంధ్రభావయందును .." భీమ. ౧,
ఆ. ౧౫; 3. పలుకుబడి, రచనము. "నీ. అపురా
ణంబుగనఁ జెను గయ్యునేది, కెచ్చునేది
కవియొ బ్రసిద్ధుడేది; చెనుగు నుడికారమున
మించు గుర్రునేది, గుంపము కడుపులిన పంప
మగును." తై. ౧, ఆ. ౧౮. వి. బరసమైనది.
"చ .. నీవుతల్లు నుడికారపు మాటులెల్ల నాకఁ
దామను నిరసంపుఁ బలుకులు గడక మఱి
మోవమునచ్చు నత్తలను." కుక. 3, ఆ. 3౯౦.
నుడిపడకుక. డి. వి. (నుడి+పడకుక.) నరవర్తి.
వేంక. డేవ. 3.

నుడుగు. డి. వి. 1. వదిండు, తెచ్చు. "క. నుడిగి
రమాపుట్టెలు..." బస. ౫, ఆ. ౯౯; 2.
బడిండు. "నీ. నుడునామెతుని నామకుంఠంబు
నుడుగునాఁ దొడిగంపుఁకాముల దొడుగు
నాడు." భట్ట. ౨, ఆ. (క. ర.) వి. మాటు,
పలుకు. "క. ఉడువలి ముటుండు తెల్లల నొన
రని నుడుగుల్, నొడివ....." భీమ. ౨, ఆ.
౧౫౪, పను. ౪, ఆ. ౨3.

నుడుగునదలి. డి. వి. (నుడుగు+నదలి.) నరవర్తి.
వేంక. డేవ. ౯౯.

నుడుగునదలిమాను. డి. వి. (నుడుగునదలి+మాను.)
విష్టువు. వేంక. డే. ౧౯.

నుడుగుతోడు. ద్వ. వి. (నుడుగు+తోడు.) బృహ
స్పతి, గీష్యుని. "నీ. అరయ మెల్లలెల్ల నయ
గారనదగు నుడుగుతోడి గూర్చి ముకుండ్లు."
య. 3, ఆ. 3౧.

నుడుగులెలి. డి. వి. (నుడుగు+లెలి.) నరవర్తి.
"నీ. బగములముఱిల్లి నంగఁ జాచినవార
నుడుగులెలిమాను యడుగులెను." య. ౨,
ఆ. ౪౪.

నుడుగువారి. డి. వి. దేవక, వేల్పు. "నీ. నుడుగు
వారిమొల గడుగువారిమొలుగు లుడుగు
వానిని ప్రేరి మడుగువాడ." ప్రబంధ. ౨౧3.
నుడువరి. డి. వి. (నుడువు+వరి) మాటువారి,
వారాలండు. (మా. నుడువరికనము.)

నుడువరికనము. ద్వ. వి. (నుడువరి+కనము.) వారా
లక. "ద్వి. పడుగుచేసిన భక్తి పట్టిపాటునై
నుడువరికనమున గడవ నాడెచ్చ." బస. పు. ౧,
ఆ. ౪౪౪. పం. (క. ర. పా. నొడువరికనము.
మొద్ది. పా.)

నుడువు = నుడుగు. డి. వి. 1. వదిండు, తెచ్చు.
"నీ. వారి సొల్లెగలి నుడుగుగొనా, కల్లల
నైవను మూనిపుంగవులనైవ." ఇందు. ౪, ఆ. ౧౨.
ద్వి. వరిచ్చ. ఉ. ౧౦3౨. పం; 2. నేర్పు,
బోధించు. "నీ. మోరిగొను నొక్క కాఁలం
గొనదుదిలక, కవి బుడుకల గమి కేవల
నుడువు." నవల. ౨, ఆ. ౨3; 3. పడుపు,
పఠించు. "క... వి, వేళక వేదమునుడువునీ,
లాళాకుండుండు బ్రహ్మలోకమునందు." కాశ్యపి. 3, ఆ. ౨౦; 4 (అంకితమునా)

సూర్యుఁడవు. "వ. బుధి ముగించుగా కొడఁజొర
బండ్లమయం బగుమర్మముద్వ..." కాళిందీ
క, ఆ. ౩౦, ఆచ్య. 11౫౦. ౬౬.

నూటియొడు. డే. మ. శ్రీ. (నూలుచు+అడు-
పొడ్డము) సంహరించు. "నీ, అమేటి తనను
నై న్నయను బద్ధత్రాచాళంగి కాపట్టంగఁ బన్ని
చాలిక, రద్రచరద్రచరనచేఁ జేకానువలు
చుచు గడుఁ జొచ్చి నుటియొడు. వీర
మంబు..." రామ. క, ఆ. ౧౪౬.

నూటిడి. డే. వి. ధాన్యము పెంచునవానిది కాన్డ
పెంచునవానిది ద్రోక్తి నలుపుట. "వ..
నుటిడింగి కొచ్చినప్రబలచారిమిలి నేలం బెట్టి
కాలం జురి చుకి పొంకిపోవునుగంటిమిం బేర్చి
యార్చిన..." భార. శ్రీ. 3, ఆ. ౨౬౯.

నూలుచే. డే. మ. శ్రీ. 1. ధాన్యాదికమును గాళ్లతో
ద్రోక్తి నలుపు. "ఆ. కాలిదడలు లంకచాలికి
దెచ్చిన, పేడికి కూడి యుక్కుమిలిరి కలిరి,
మంచి నంది నంది చించి నొంది కలంది,
కలిచి విలిచి చలిచి నుటిచి రటులు" రామా.
క, ఆ. ౨౪౫. మార్క. ౨, ఆ. ౧౦౦; 2.
సంజాతయే. "నీ కలింకాకాన్డలకరభాది
మృగముల నున్నమాచంబుగా నులుచుచియు." ౪౯.
౨, ఆ. ౮, ప్రభా ౫, ఆ. ౧౩౪.

నూలుపు. డే. మ. శ్రీ. 1. ధాన్యాదికమును గాళ్లతో
ద్రోక్తి నలుపు. "నీ. నుటికి తొచ్చెత్తి కడలకు
విలును దిసిది, గండ్రలంగఁ జేసి రాకి పొంకముగ
నిలిసి." శివధ ౫, ఆ. ౯; 2. ధ్వంసముచేయు.
"నీ. శక్త్రుభూషణమయ్యయములు నులుగంగఁ
గడలాత్తి వలం ద్రోవారములును." చారి.
ఉ. 2, ఆ. ౨౦౯; 3. చంపు, వధించు. "నీ...
విభలబలము. నీ. నుటికి శక్తురుదేలులు పలువి
భిన్నమే మాయన్న బుధి చాలేనిచోట, నట్లు
చేసిరి గాక వియలత్తుఁ బలము, నింక పెంజుయంగ
వచ్చునె యేను గలంక." భార. శ్రీ. 3, ఆ.
౨౪౯, చారి. భూ. ౨, ఆ. ౧౯౩; 4. ఖండించు,
నశు. "లయవిభాతి. తలిమి పెన రక్కనుల
పెంజునఁ బట్టకొని, మెరిగిన వే కలలు నుటికి
యవలెన." భా. రా. యు. ౧౪౩౩.

నూలుమాడు. డే. మ. శ్రీ. (నూలుచు+అడు.) 1.
పొడిచేయు. "ఉ. కొన్నిటి నబ్బుకించు"ని

కోరెనుకల్ నూలుమాడు..." భార. సా. ౧,
ఆ. ౧౮; 2. చంపు, వధించు. "క. ఉజుక
విరాటుబలము పై, గోటియలపించునకు గవియు
కొంబులియ దిట్టలు గవిని నడిమానఁడు,
నులుమాడె వియచ్చురులు వినులీయంగన్." భార.
భీష్మ. ౧, ఆ. ౨౯౬, ఆం. భా. కృ. ౧౨3;
3. ఖండించు, ముక్కలుచేయు. "నీ. పెన జుం
మున నిద్ర వసిగఁ గన్నుటి వినుమంతలుగా నులు
మాడియాడ." భార. విరా. ౫, ఆ. 3౫, భా.
రా. నం. 3౩౩.

నూలుచు. డే. మ. శ్రీ. 1. పొడిచేయు. "వ..
నుటియు విధివలండు .. ద్రోక్తులగా, నులు
ముచు రూపుమాపుచు నొందుచు ద్రుంచుచు
తేర్చి కంకముల్, నశుచు నొక్కపెట్టి రూపం
దున నూర్చి చురగ్ముత్తి యె." భా. రా.
యు. ౧౩౬౩; 2. చంపు, వధించు. "నీ...
దమండు చూడింగు పక్షజంబున గొట్టి నులు
ముట దలచిన పెంజు రాచొ." చార్య. క, ఆ.
౧౦౯; 3. నీడించు. "కళ. నుటిమి తలిమి
చలిమి నులుమునకు గెల్చివికలిసి." ఆర్చ.
క, ఆ. 3౨2. ౧. చూడ్చు, పొడిచి. "నీ. అట్లా
నిల్లుల చారుణాక చర్మములై; నుటిస నవి నన్ను
దెరుల గప్పె, నేను నులికాన్డ మేసి పాదాల
ముల్, నులుము గావించి..." భార. ఆర. క,
ఆ. ౬౮, భార. ఆది ౨, ఆ. ౧౬౧, ఆం. భా.
ద్వి. ౨౨౦.

[భా. కృ. ౧౨3.

నూలుముచేయు = నులుముచేయు. (చంపు.) ఆం.

నూలుముచేయు. డే. మ. శ్రీ. (నులుచు+చేయు.)
1. చంపు. "ఉ. వాతమకుండు ముట్టికొని చారి
బడల్పడ వ్రేసి యందజుం, తేలలలిట పో నులుము
నెనె విశ్వంబులెక్కుమునన్." భార. విరా. 3,
ఆ. ౨౮, విరా. ౧, ఆ. 3; 2. పొడిచేయు. "నీ.
ఉర్వధరము లొండొంటివో దాగించి నులుము
నీకునుమా మనోవసంక." యెన్. ౫, ఆ. ౧౮౦.
భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౨౦౩.

నులక. డే. వి. (నులుచేధా.) నారతో పేనదారము,
తృప్తాకృతము. "నీ. పెలంగు దృప్తాకృతము
నులక యనంగ." ఆం. భా. ద్వి. ౨౯౫.

నులకనుంచము. ద్వ. వి. (నులక+నుంచము.) నుల
కతో నేయునుంచము. "ఆ. మనస్ మైను నేక

బలం నెనక నల్లం, లంపు నలకనంచ నెనపు
దండు." ఓ. పు. క, ఆ. ౨౦౫.
లకకయ్య. ఓ. ఓ. (నలకకయ్య.) నలక
యంచు. "ను. అనకక అనకయ్యవారే
నలకకయ్యం ద్రై విద్రింతురే." కవరా. 3.
ఆ. ౯.

పలి జే. ఓ. (నలియం ధా.) పెరిక, చిట్ట. "నీ.
కాపుకొక్కలవదకంబున బెంగొన్నరారువలయు
నలి చక్కజేసి." వారి. పూ. ౫, ఆ. ౯, భా. ౧.
౧౦, వృ. ౧. ఉ. ౨౪౨. వి. 1. అల్లమ,
చిన్నది. "నీ. బలగోడల తొనంగ నలివచ్చు
బండంబు కాదమూలంబులవార మాను, పులుదిండి
జాకంబులగరిమంబు. " ఉ. రా. ౩, ఆ.
౩౨౩; 2. పెరికలు గలది. "ద్వి. పులిగోరు
నెకంబులు నందమై, నలికడిమంబులు నాపు
రంబును." వన. క, ఆ. ౧౦౩. పు.

నలింజు. జే. న. శ్రీ. (నలియం. ధా. శ్రీ.)
నలియంజేయు, నలంపు. "ఉ...కానున నైక్య
లావునకు దక్షయం పెచ్చుచు నేర్చి జేవీ,
మానుడు కొప్పులూని పెద నుక్కంగ నెత్తి
నలిచి రిక్తి చేవేనలక దప్పు ద్రోచుట ను.
..." వారి. పూ. ౮, ఆ. ౫౦.

నలికొప్పు పెకమ. ద్వ. ఓ. ఇల్ల, మగలంక. "నీ ..
నలికొప్పు పెక మన పెయ్యం గొప్పవ్వంగంబు..."
సాం. ఓ. తిర్మ. ౩౪, ఇల్ల నలికొప్పులపెకమ.
అం. పం. తిర్మ. ౩

నలిగాయ. జే. ఓ. (నలికాయ) దృష్టికోషము
గాలిసోకు పెండలనవి కలంకు నుండుటకు కట్టడి
కాయ, దిట్టి పూ. "నీ. త్రాసు నలిగాయం గూర్చి
తాచములం గట్టు, నుక్క పెంపాను నై బల్ల
నిక్క లలిక, ద్రిక్తి యిచ్చుదృష్టికోషంబు దీని
దిక్తి, శ్రేమ దాహం దిక్షలం బెంచువును."
కా. క, ఆ. ౧౦. ఆ. మ. క. ౧, ఆ. ౨౩. పు.

నలిగం. జే. ఆ. శ్రీ. (నలికాం.) 1. చిట్ట.
చు. "నీ. నలిగొన్న పెరికదిప్పులనాలివట్ల
కా నను రెండుమడుకకకొచ్చుచులన." క. ౯. 3.
ఆ. ౮3. మ. క. ౧, ఆ. ౨౮౩; 2. చుట్టగొన
బడిన దగు, వలయక మగు. "క .. నెకనాని
నిలనియెను .. నలిగొన నన నాల్గొ లగును
వలయకయ్యె ననుటకు..." అం. శీ. ౩. ౩.

నలిగొల్పు. జే. న. శ్రీ. (నలిగొన ధా. శ్రీ.)
పెరికెట్టు. "ద్వి. ముదురుబాంబూరుమానము
నలిగొల్పు" ద్వి. వారి. పూ. ౨౦౩౩. మ.
చంద్ర. ౩, ఆ. ౮.

నలికెముడు. జే. ఓ. (నలికెముడు.) చిన్న
కెముడు. "నీ వల్లెరుచలికెము చాకుకెముడు."
సాం. క, ఆ. ౧౦.

నలికడ. జే. ఓ. మనంబు. "నీ .. నుంబక నలి
కడ, యన మనంబు దనరు పృథివిధా. " అం.
భా. ద్వి. ౫౩.

నలివచ్చి. జే. వి. (నలివచ్చి.) కొంతము
కడినది. "ద్వి. మనుక నలివచ్చి వయ్యెద
కొంగు, పెయ్యల నాగున మనముల నిక్క చాని."
ద్వి. వరమ. క, ఆ. ౨౮౨. పు.

నలివడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నలివడు.) దోవువడు.
"అ. దోవువోయె ననుట దోచు నలివడ
ననంగ..." అం. భా. వృ. ౧౧౩.

నలివురు. ద్వ. ఓ. (నలివురు.) కడుపులా
బట్టుచిచ్చువురు. (పూ. వా.)

నలిల్లి. జే. ఓ. (నలి+ద్వి.) చిన్న నైవయ్య
రకమునీవురు. "నీ. నలిల్లి యెఱిల్లి పురు
గోడురుకచ్చు. ఎంతకాయం బుగ." సాం.
క, ఆ. ౧౦౩.

నలియం. జే. ఆ. శ్రీ. 1. పొడియం. "క...పొడియం
నైక్య నలియంకచ్చులును నలియంకచ్చులును
బడియంకచ్చులును .." చంద్ర. ౩, ఆ. ౯3;

2. చలియం, అల్లకాడు. "చ. పెరువు నంగముల్
నలియంకచ్చుల నిష్కంక చాకిరత్తు..." భా.
కల్ప. ౧, ఆ. ౧౩౩. (క. ర. పా. నుంబు
ముద్రి. పా.) కృ. కం. 3, ఆ. ౩౫.

నలివంక. ద్వ. ఓ. (నలి+వంక) 1. బల్లకొంగ
యొక్కకోషమనిషము. "చ .. నలివంక యన్ని
సోమము పెండలంగా గల దుర్బలంబులు
తేక .." ప్రబంధ. ౩౦౫.

నలివడు = నలివడు. పెరికకడు. "చ. నలివడి చా
చా నకతుల్ కలదాచ్చు... పెరికకచ్చి
నిలుచుట. 1) వృ. కాలనం. నలదురుకాచకాచక
... కాళిండి. ఆ. ఆ. ౧౦౮. పారి. క, ఆ. ౧౩.
నలివాడు. జే. ఆ. శ్రీ. (నలి+వాడు.) కొంతముగా
వాడు "నీ. నలివాడు నాచునల్లల గొంతో

గర్వి లేకొల వల్లుగాలి తే ఈయ యెదసి."

అమృ. ౨, ఆ. ౫౩.

సులివాన్లవాడు. డి. ఆ. కె. కొంఠమవాడు. "క.
సులివాన్లవాడుచున్నది, లలిత మనోరమణిచేమ
లలికలు .." ది.క. గృ. ఆ. కి. ౮.

నిర్భ. దే. వి. 1. నులియుట. (శ. రృ. 3. ఆధరణ
 విజ్ఞానము. "ద్వి. చంద్రాశ్వా ద్వాద్వి. కనశీలి
 నులివునభ్యుమయః తొంకించి, యునివెంచి..."
 ద్వి. భరమ. శి. ఆ. క.క. ఉ. ప్రి. విభవము, రీతి.
 "ద్వి. ..వాడు వాశీలి నొండు, నుమవ వేళక
 మూకాక నులివున నున్వి." ద్వి. భరమ. ఆ.
 ఆ. ఉ. శి. పు.

శుభివస్య. డే. వి. (శుభి+వస్య.) కొంచెము వెళ్ళు
విడి, కడుపుము. "చ. తెలిశుభివస్యయోగిరముః
వియ్యునిబాహుః వియ్యునంబులన్." అము. ౧,
ఆ. ౮౧. ఆం. భా. పు. ౮౩.

నరిచిట్టు. డి. ప. శ్రీ. (అలి+పెట్టు) 1. మెరిచిట్టు. “చ. అన దివి నన్ను యుద్ధగోతరాంబుల
లొదర బ్రహ్మలోని శ్రీమన నరిచిట్టుచుం నన
కనుమ్రుక జాల్మకు బాది...” తుళ. ఆ.
అ ౪౩౯. భృగ. ౧౦, ౧౦౦ ఉ. గ౪౪; 2.
గుర్మ. “మ. భర గంపివ మనఃకభ్రాతృవ
రక్తృపుంసంధూతః డై, కరణాంబో నరిచిట్టె
రక్తృకలుమల గాంబం రిచిచి. ౨. వెంబడి
గృహివకరచిట్టె.” మరాఠీ. ౮, ౬. ఆ౮.

నలిచేడి. డి. వి.సి. (నలిచేడి) కొంచెము పెచ్చు
నిది. “త...నీ ముఖాధమ నిచ్చులు చెచ్చు
మంకుర, బాగు నలిచేడిమూలం నల్లొకముఖం
కొరెక కమంకురికె.” చిక్ర. ౫, ఆ. ౨౭౯.
నీడు. ౩, ఆ. ౩౭. చిక్ర. చరిత్ర. ఉ. ౧౭౭. మం.

మూలము. దే. క. శ్రీ (మరియు భా. శ్రీ) 1.
 చంపు, వధించు. "శ్రీ...మూలమునకు నురుగులు ..
 గీ వధించె, నడుచుట మహాభూతం .." అం. భా.
 కృ. ౧౩౩. నరూచు. ౧, అ. ౧౩; 2. మెలి
 కట్టు. "శ్రీ మాలవ్యకృష్ణులు మూలనవపుటి
 మునుగొందుదుగా నులిచి చుట్టి" అం. భా. ౩,
 అ. ౧౩. భార. ౧౩. అ. ౧౩. ౧౩.

మలావు. జే. ప. శ్రీ (నవీయు ధా. ప్రే.) నలగఁ
గొట్టు, నలగఁజేయు. “ఉ. గొట్టుటిగంతులు
మలావు గొట్టుటిగానల దుందు...అట్లుటి

నయ్యబాళమం రయం తెనకా పశ్చిమాంబె
 కూసరా." బాద. పా. ౧౪. ౬. ౫. ౬. ౬.

మ. గ. ద. కృష్ణ కవి.

నలుమడు. దీ. వ. శ్రీ. (నలియు ధా. శ్రీ.) 1. నలి
తెలు. "నీ. ధన్వంతరి నీ మునుషాదిందిరి
తలయ: బుద్ధులతోడి యొగర్తు బుగ్గ నలియె."
చాన్య. ౪, ఆ. ౧౨౧. నీరా. 3, ఆ. ౪౪. 2.
నల్లతోడు. "నీ. కాటక కలఁమంగ గడ్దుల
నలుమడు తలఁపొన్నెడికి తగఁచుచు."
భాగ. స్కం. ౧౦, క. 3౭౩. 3. తెలియ.
"నీ. బలివి వానశత్రులు నలివి వాఁటఁజేయు
కలివివాంఠగఁజివెలిచుచు." చంద్రా. ౧, ఆ.
౧౪; 4. వాఁడుచేయ. "నీ. బుద్ధవంబుల
బలాకుచలం గాదిచు నోలయనానకుల
నలిమిలైను." నీరా. ౧, ఆ. ౩౩; 5.
నధియ, చంద్ర "నీ. ..నగ్నాదె, బలిమార్చ
నలిమెను తెగటార్చి ..నధియ నకుట
నమాఖ్యల..." ఆం. భా. కృ. ౧౨3; 6.
విడుచు. "నీ. ఆన నవ్వు యెక్కు కనురకఁతు
చికుఁజులకు ధిక్కు నెఱుగఁక నలిమిలై, వి.
బంతు మిఱు." రాఘవ. ౪, ఆ. ౩౪; 7.
పితుకు, కడిగి ఆడుము. (వా.); 8. పిసిగిచ్చు
కొడు; తాగకొడు. "క. అని మరుఁబామల బఱ
లే, నని యెదువు దున్నె దాఁచు వాయకము
బరెక, రెండు నలయఁజేయ నలియ నలివి
బలివి విసిగిది యను నకురక్ర." సా. ఆ.
ఆ. ౨౪౧. పిర. ౪, ఆ. ౧౪౪.

నులండు. జే. వి. లోచనం, లోటూ. "శరణం. నరీన
లోచన...మయ్య గావును ఫీరుల్, నులండు
లేక ఫరించె నోచిననోమల్లును నీవ మై."
భాగ. ౧౦, పృ. ౧౩౦. భూ. ౧౩౦.

నల్లినడ, జే. వి. పృథ్వీశాస్త్రి, "వ...మహారాజుల
దేవదత్త చివర నల్లినడ నల్లినడ యిప్పు కప్పుర
మది .." పి. శకుం ౨, ఆ. ౧౪.

సుమత్. పం. శ్రీ. నామి-చురువు.

మతము = మతస్థుడు. నమ్మనివాడము. "నీ. ఎవరేమి
మతస్థునియిడగ నమ్మదీనిములమందు యీహ
ముక్ పొందుకతన." నీలా. ౨, ఆ ౧౩, రా.
౧. 3, ఆ. ౪౮. బ. భాస్యమిచ్చము. "ఆ.
మతముగానగ జేసి కరణ మెగుగ జేసి తరి

కర్తమంటే నువ్వుల తేలి తెలిసి గానగాడు
 తిలకాదు బాకయ్య... జేయ. ఆ, భా. ఆకిగ.
 నువ్వు. జే. వి. తిలకనవును. "ఆ. నువ్వుల బావ్వి
 నువ్వు బిడ్డనివాళిక." విజ. గ, ఆ. రాక.
 విజ. 3, ఆ. గి. 3. బ. భావ్యునిము. "ఆ.
 నాని లేని దివ్య కువ్వల మండువా... .."
 జేయ. గ, భా. 3 రాం.

నును. జే. వి. కనరు. "దివ్య. బలవంత మగువిధి
 ప్రాణకుం బావ, వలవంత తెలివ వరవధూ
 ముడి... ప్రాణావరణ క్రంతలు వంతలు కను
 కనుయనని, వీడులు నునముల పృథువుక
 రంక, రసముల విడుములు .." దివ్య హరికృ
 ప్రా. ఆకి. 3. మం.

నును. జే. ఆ. క్రి. 1. ఆలసిండు "ఆ. పోడివనంత
 వట్టు నునలక యిచ్చుచో, నేల కట్టు విష్ణు డేటి
 మాట." భాగ. ౮, వ్యం. గి. ౯క; 2. కదలు
 "దివ్య. చాల పీఠనివట్టు వర్ణంబుగొను, నూరి
 పోగునక జిక్కి నునల వచ్చాడ" దివ్య.
 హరికృ. ఆ. గి. ౧౩. మం; 3. విడుము, ప్రమాద
 మొందు. "దివ్య. పోడివట్టు వాకర్లు నునలక వర్ణ
 మెడలించ గనివట్టు నునము గొనిముడు"
 దివ్య. హరికృ. ఆ. గి. ౯క. మం. దివ్య హరికృ.
 ఆ. గి. ౯క; 2. వ్యుతికిండు. "క...వని,
 నునలక మఱి వాయును ననునరింగజే."
 గాథ. గి. ౧౩. మ. క్రి. కట్టుకొను "మ. పెనయం
 గాయను మెక్కనవులంబు తెలిపాడు ను గొట్టె
 లక, నునల కాముడు జోనవేరే వెలుగుచాల్
 నుగ్గుముచున్." రా. వి. గ, ఆ. ఆ. ౩౫

నుని. జే. వి. 1. పురుగులు తొలుగుగా రాం ముని
 పోడి. "చ. ఆ. పురుగులు ప్రాంతాధిపతి
 మనోధర్మ దొరమండియున్, విడుచుకొని
 మాను దీని నిక్కము వట్టుచేటిబావై, యును
 గక కన్నులని నునియెల్లము నునిపురాణ
 కాముచున్." వై. మ. గి. ఆ. గి. ౧౩. ఆము. క,
 ఆ. గి. ౧౮; 2. బాడి. (వా) విజ. నుని. ద్వివి.
 ప్రా. తది. "ఆ. ఈనీని లొక పెద్దకొండగా.
 తాచెనె లెల్లవారు నది కూలికె గాటిల వాను
 లవ్వ పే." రా. మ. క, ఆ. ౮౮.

నునిపురుగు. ద్వ. ౧ (జుని+పురుగు) ప్రావతొలివి
 నుని రావ్విద్యుడు. (క. ర. రై.)

నును. జే. ఆ. క్రి. తిరస్కరించు. "గి. జువ్వం
 నును నునునై భావనలను, ఆదరాత్మండు
 ప్రోత్తియు నమహానిండు, నాఖలండు పోతు
 యాదే విరాకరించు, వర్జిరాను దనుక
 తిక్కరించు." వై. మ. 3, ఆ. గి. 3౦.

నును. జే. వి. ఎండకాలమువెనుక కన్నులనై మున
 రెడు చివ్వుకోను. (క. ర. రై.)

నును. జే. ప. క్రి. తాగు, ఆకర్షించు. "చ. ..
 చరణాంగులి దంశకలం బట్టి నునినమిట్టి
 యెట్టుట్టు గడల నేరక..." మను. క, ఆ. ఆ. 3.

నును. జే. ఆ. క్రి. 1. కదలు, చరించు. "గి...
 మధుడు సార. గధండు ముగ్గుండు విధుడు,
 మలుచాకర నై వీరు నునలను, రెలుల విలు
 తాళంల దని యెలుక వైతి." సా. ఆ. ఆ.
 గి. ౧౩; 2. పూచు, యర్పించు. "క. ఏ నునల
 గంబంబునకు వెలియ నునిలియిమి." రా. మ.
 ఆ. ఆ. గి. ౧౩; 3. (జిడలు) విజ. చూచు. "చ...
 విద్ర. వేగ గనరియట్లు నునలను గన్నిదమంగవ
 ప్రైక దార్పి మై, నునలుకు నీని తాన్వ మనో
 చారలలల నున్వ శక్యమే." భాగం. క, ఆ. ఆ. ౩;
 4. ఒడలు, మండియించు. "మ. గడలనొక్క
 నునాచాలి మడుగులున్ గ్రక్కంగ సారం
 చుచుం, గదియలాయంగ నేట్లు చివ్వు నుని
 లంగా నేర్పు లంగంబుల, దొడమన్..." భాగ.
 ద్రో. గ, ఆ. గి. ౧౮; 5. నలుపు (చూ. నునలు
 కొను) వి. 1. ఒడుగులు. "చ... ఆవ్వమండి
 పుడమిత్తేని విడదయలం బులచేయి చి
 లానువ భూలంబుగ గదాచందంబు ప్రియి వీవ వాకం
 తది మేని నునలంవ వచ్చింవ విడి యల చరించు
 బడిక నునలులు తెలివ యుటి యచ్చుక
 వేగుం దిగువ వాయువులొందు..." భాగ. శల్వ.
 ఆ. ఆ. ఆ. ౩; 2. మెదియులు, బాటు. "చ...
 నునులు లేక మునంబు మునంబువ భవంబుగా
 వంబునిం గార్చియ్యనం గమియట్లు బూవునెడి
 నీలంపెంబు లగుచోట్ల వంబులు రాలినక
 కరంబు వంబు..." ఆ. హరి. 3, ఆ. ౮౦.

నును. జే. ఆ. క్రి. (మును+కొను) నలుపు
 కొను "గి. చ. ద్ర. వేగయు ముఖాంతరి నుని
 కనులు, నునులాయును మెల్లంబి చునుల
 తొవ్వు." చంద్ర. మ. 3, ఆ. గి. ౩౫.

నూ

నూ. పురియందు నూత్నకల్పముయొక్కలు క్షాతము.

(చూ. నూలుపుట్ట. మొ.) [శ. ర.]

నూక. చే. వి. (క. నూకొం.) పుష్కలికము.

నూకు. చే. వి. పూనక, యజ్ఞము. "నీ చిలుక

నూకుల నింసి కేరాయగోమావ్రముల నివ్వెన
లేకప్రాణి ప్రాణి." కవ. ౧, ఆ. ౧౨౦.

నూగారు. చే. వి. (నూగు+అరు.) రోమావళి.

"ఈ..అరచులూరు ..చరిచన్ములు అన్ని
మోము నూగారు గృహదరము నలకావరి
యుం బోలుబొందగా..." వా. రా. ౫, ఆ.
౧౨౩; ఆం. భా. ద్వి. ౧౪౩

నూగు. చే. వి. 1. కొన్నియోములు, కాదులు,

తీగలు, భావము మొదలగువానివలె కన్న
ముండ్లలరే నేర్చునూత్నవయన నమూనాము

(సిద్ధియామోగితనూము నూగునూగు, నూ
నూగు) "నీ తొగ రాయందలు నూగారు

తెరిగిన వీరుముల దనుపాలు తెట్టివడగ"

కవ. ౨, ఆ. ౮౦, నిర్వ. ౬, ఆ. ౫౧, 2.

రోమాంతురము, క్రొత్తగా బయలుదేరినరోము.

"నీ వెడవెడ నూగుల నింక మై యేర్చుడు

చేరిన పరిసరా నూగు నింక." భార. విరా. ౧,

ఆ. ౨౪౫. విం. తేకవి. "నీ నూనూగు

వింసాలనూత్నయోమమున కాలివాననన క్షణి

నొడిచిరి." కాశ. ౧, ఆ. ౩, దళా. ౮, ఆ. ౨౧౨.

నూగుటారు = నూగారు. "నీ కమలాద్భవస్సూర్తి

నుముఖులు భంయిన హరిలీల నూగుటూ రతి

శయింప." ఇంద. ౨, ఆ. ౨౮౧.

నూగుడు. చే. వి. కొన్నియోములు, కాదులు, తీగలు,

భావము మొదలగువానివలె నేర్పడియుండు

నూత్నవయననమూనాము. "క. . ప్రదిడు

నంతకు బురుషుడు, బ్రదుక నిలువెల్ల వగుల

తెంగినయందుకొ, గుడురుగొని దూది

నూగుడు, తొడివకాల్పారబీజమునకుం ప్రతి

మై." కవిక. ౫, ఆ. ౧౦౮. (శ. ర. పా.)

నూగుచోన. చే. వి. (నూగు+చోక.) నూగురు

బుడకుళి. (శ. ర.)

నూగింది. ద్వి. ౮ (నూత్న+సింధి.) నత్తులపొడి

"నీ ఉండ్రాన్ నూగింది పుండ్రే ములుం నేని

యనఁబింబు..." వార. ౬, ఆ. ౫౫.

నూలుపుట్ట. చే. వి. (నూత్న+పుట్ట.) నత్తులుపుట్ట,

చిలకపుట్ట.

నూలుపుట్ట. చే. వి. (నూలుపుట్ట.) "వ...నూలుపుట్ట

నానికయు..." వార. 3, ఆ. ౨3.

నూక. చే. వి. కందులాదిక కలువనూచుము(పుట్ట.)

గోధుమనూక. బ. తందులకలుముల. "నీ భావ్య

శకలములు దవరునూక లవంగ." ఆం. భా. ద్వి.

౨3౮, ద్వా. ౨, ఆ. ౧౩3.

నూలించు చే. వి. క్రి. (నూకు భా. క్రి.) లోయించు.

"నీ ..అమృతపురినక, గరినదే దన్న వెడల

నూలించె నిందు." అద్వ. యు. ౩౨.

నూకు. చే. వి. క్రి. 1. చాటు. "ద్వి. చనియెను

గోదకు నూకొని యందమేని, చనువొట గోద

నూకన చొప్పు లేను"బండితా. ది. ౬. కళ, పు.

2. క్రి. "ను ..పిటలిక వానాలు నూక

రసావల్లభుఁ డేనె భల్లమున .." నూ. క, ఆ.

కళ, రామా. ౮, ఆ. ౧౬౫; 3. క్రి.యు,

గెంటు. "వ...పుల ప్రాచారి శంకరునిగిరించి

యింకకు వంకరొంగరములాడె నుంకిచు

చున్నాడు ఇకని పెడవల్లి నూకుం దనిరికి

కోపావేశమున." వార. క, ఆ. 33; క. చడ

క్రి.యు. పడగొట్టు. "ను. పురములో నూలంగ

క్రింది సౌధభవనములో నూక ప్రాకారములో,

ధరణిం నూల్చి .." భాగ. ౧౦, క్రి.౦. ఈ.

3౮౮, నుద. ౫, ఆ. ౮౦. విం. క్రి.యు.వి.

"వ...చిగురాకు తొగరు తీగకపొగరు నూకుల

దుగుల బోడించి పాలవెడి పాగడములు..."

ప్రబంధ. కిరా.

నూనుడు. చే. వి. (నూకు భా.) లోపుడు. "చ...

తెట్టినకే ధే, నుకులవై ఖరిం గపులనూనుడు

భరించి వైరవాళ్యయు, గ్నకములరీతి నింహముల

వైవడి తోరి రనుచుచాకునిన్." పాం. 3, ఆ.

౨౩౨.

నూను=నూత్న. (శ. ర. నూనులు భావ్యవికము

అని. బా.)

నూచే. చే. వి. 1. పొడి, చూర్ణము. (ఇది నూకువ

మనోక గలిసియే ప్రయోగములలో గానవచ్చు

యన్నది. నూకు అనునది అపుడక్కం తార్దము

నిచ్చును.) "ఈ కొన్నిటి హస్తములో చదియు

గొన్నిటి గొప్పలు దున్నదానిగా గొన్నిటి

గుంభములో పులం గొప్పజే గావల నుగ్గు
నూచగా..." అన్నిటి ధీమం దుక్కటా
పాతి శేరిక పేట రావడం." భార. భీష్మ. ఆ. ఆ.
ఆ. ౨౨౦, భా. ౧౦, పుం. ఆ. ౮౮౦.

నూచేము = నూచ. (శకలము ముక్క.) "క...
పెట్టుచున్న గొప్పమొదల చుట్టులచే రవిక
మగ్గునూచము అయ్యెను." రా. వి. ౩, ఆ. ౧౩౦.
పాడి, నూచుడు. "మ... వేదవారపురవక్రశ్రేణి
కలో మగ్గునూ, చముగా దాకె నుభావన
నూచునూచుగర్భనిశ్చయి." దళా. ౧, ఆ.
ఆ. ౨౩౨.

నూచిడి. చే వి. భీష్మనిశ్చయ. "మ. ఇది రక్షాని
మహామంబులు మనోభీష్మంబుగా... నూ, టిమ
లుగ్ దోశలు నవ్వుముల్ నులియలగ్ పేరాక
యై కన్నుడు" రామా. ఆ. ఆ. ౧౧౫, లై. మ.
ఆ. ఆ. ౧౯౮.

నూకనము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. 1. శ్రీకృతి;
2. నింతయెనది.

నూక్కుము. సం. నూకనము.
నూకొన. చే. వి. 1. నూగుకొనకి (శ. ర.); 2.
శేషకలు... ఆం. భా. ద్వి. ౬౧౦, ఆం. వద.
అచర. ౩౩౩.

నూనిము. ద్వ. వి. (నూత్త+నీయి.) శ్రేయము, సుప్ర
లచమురు. "క... జనవాచము నిండె వర్ణజగతిపరి
శ్రేయ్యన నూనియ శిరసీశ్రీయ, పేరంగొని
శ్రీకమున నదిరి కెనికరదీప్తి." సాంజో. ౩,
ఆ. ౩౬, భార. ఆమ. ఆ. ఆ. ౩౦౮.

నూశ = నూనియ. 1. శ్రేయము సుప్రలచమురు.
"నీ జనగ్రామెన్నెయలో విడిచి పెట్టివాడు
నీది కెచ్చటనుండి నూశం జెచ్చు." పార్వ. ౪,
ఆ. ౯౮, ఆం. భా. ద్వి. ౨౫౮; 2. చమురు
కలంగశ్రీనిడు విక్రలు గలశ్రీమనకు వివవ వచ్చి
నత్రుడు చమురు అనునర్థ మిచ్చుచు. ఉదా—
శ్రీశ్రీమనూశ, వేదనూశ. మొ)

నూశముంక. ద్వ. వి. గుచ్చలయి. "నీ. నూశముంక
యనంగన నొప్పుగుచ్చు, బలయు..." ఆం. భా.
ద్వి. ౫౪.

నూశముడి. ద్వ. వి. (నూశ+ముడి) కీలంగము,
కాణముడి. "నీ. అనాచుకేరియలు మధురోక్త
రామచంద్రుని, జడలి యొక్కర్త మిగుల శేషురి

మగంధ, శ్రేయము నింది కలయందీ కానినీ తీర్చి,
నూశముడి సంఘటింపెను నూశముడి." కానినీ.
౫ ఆ. ౯౦, ఆం. భా. ద్వి. ౧౪౫.

నూశ నుగ్గిని. ద్వ. వి. వల్లగిని అశనికే. (శ. ర.)
నూశురము. సం. వి. ఆ. శ్రుం. నూశేరము అంకె.
నూయనూచము. సం. వి. ఆ. ఆ. ఆ. సురింకు
అడుచున్నది.

నూయి. చే. వి. శ్రీ. వేదమదాని, నూచము. "క.
అనకు యధర్మము ధర్మం, బహుధి: బుద్ధిండు
వృణానూచుక మై ప్రస్తునితముచందమున
దో, దిననూయంతోరె నూచుచి క్షత శేషిన్."
భార. ఆమ. ౫, ఆ. ౪౦౯. భార. ఆమ. ౪,
ఆ. ౯౩.

నూర్నలవట్టెము. ద్వ. వి. వ. శ్రీ. యుంధము. "క...
నూర్నలవట్టెముపట్టుచేయిం బలంక గట్టి
నూర్నలంబు దాని..." ఉ. రా. ౩, ఆ. ౨౨.

నూర్నల చే. న. (నూలునవ మహాన చాక్రక
నూచము.) శతసంఖ్య కలవారు. "నీ. అశని
నూర్నల సుతలు బుద్ధివాడు బంధుని దీక్ష
భూమిదికలేకలు..." భార. ఆమ. ౩, ఆ. ౩౦.
నూరుచులైదువు. ద్వ. వి. వ. శ్రీ. యుంధము. "ఉ.
మిందినచేర్చి శేయివల మిచ్చులుముట్టి కలంగ
నట్టి నూలుచులైదువుకొ వృణానూకృతి యై
బెడ:దాయం జేర్చి దృష్టింపిన శీరవి క్షయలు..."
విసిరి. ఆ. ఆ. ౪౬. (ఇట్లే: నూలుచులవాల.
ఆం. సం. చే. వి. ౧౨.

నూటాణు. చే. న. (నూలు+అణు.) అశేకము.
"నీ భుక్తలొక బ్రతి నిచ్చుచుల్లి నూటాణు
మగ్గ ముద్దవముల పడికి పడికి." కుక. ౪,
ఆ. ౧౦౯. కళాం. ఆ. ఆ. ౨౪. ఇట్లే: నూటాణు.
రామా. ౩, ఆ. ౧౨౯.

నూటినిడి = నుటినిడి. (శ. ర.)
నూటిపోయు. చే. న. శ్రీ. (నూలు+పోయు)
కాగుగా జోధించు. "క. తనయులకును మనుమల
కును, దినశేషపు నూటిపోనీ..." కకు. ౩, ఆ. ౧౨.
నూలు. చే. న. శ్రీ. 1. వర్ణకంబు ముద్దించు. "ఉ.
నూజక శ్రాంత వరకుడు కమంగోడు వంశజిలో
మకుష్టలక్ష్మి." కాళ. ౩, ఆ. ౨౦౪. మా. న. ౩,
ఆ. ౧౪; 2. రాచు, నలండు. "ఉ. మన్నుదనం
బుగా కలంగ నూటియం బంధనముల్లు రాచి

యన్." భార. విరా. ఆ. ఆ. ౨౨౨; ౩. ఆయుధములు మొ. పదశక్తిమీట తాతిమిద ఒరపెట్టు. "గీ. మనమె దక్షుల మాత్ర పాములు పేరె." స్వా. ౩ ఆ. ౨౩. ఉ. రా. ౫. ఆ. ౨౩౮. న. ఓ. శకము, పం. "చ. మతలు పూరియు లగు నూతులు నూటికికంటె నూవృత్త ప్రక యొకటని మేలు .." భార. ఆపి. ౪, ఆ. ౯౩. హరి. పూ. ౪, ఆ. ౧౧౪.

నూలుగురు. చే. న. పం. మంది. "ప .. గంధర్వదేవ మాషమకన్యల బదాణులెలు నూలుగుర నప్ప రోగంబు లేడింటిం తెలుపజ్జి..." ఉ. హరి ౧ ఆ. ౯౪.

నూలిగరము. చే. వి. బట్టల, ఇంద్రుల ప్రకము. "నీ .. ఇంద్రుల ప్రకం బగు నూలిగర నం చన గను..." ఆం. భా. ద్వి. ౧౨౯.

నూలు. చే. వి. ఓ. 1. ప్రతిపదీకరణ, దారము. "చ. శలవకంధము మొల్లలు నంచు మిన్ను న్నుద్ధి రహిరి రిక్తము లా గగి సిగ్గు పహింతురు ప్తమ్మలొకటే." ఆము. ఆ. ఆ. ౨౦. ఆం. భా. ద్వి. ౨౯౫; 2. తామర మొ. పానిలానిదారము. "ఉ. కొనుడి" లేనూలును బిన్ను మొగ్గుల గనుచులిపడ్డులు మోచి నేరులం, బాలగు నత్తు లేటయు భూదానినమ ల్లి యద్విలాన పాం, రాలుడు ప్రేమం బప్పి నిజ ప్రేయగా మదిలె చలించున్." సా. ఆ. ఆ. ౧౫౩ క్రి. ౨. ఆ; ౩. మొలనూలు.

నూలొను. చే. ఆ. క్రి. 1. చక్రికబడు, నరియగు. (చూ. నూలొనుపు; 2. నీరనడు. "క. మనసు నరన్దురి గనుగొని, జుని నామనను శోక నంత కమనక, బొనుగొని వివేకమునకు గొడవొయి చాల నూలొను చని కలగన్" ప్రభా. ౫. ఆ. ౧౦; 3. పూజొను. "ప .. యక్షాదికృష్ణంబులు ధనవతులై లేక నడవ రాన ధనము గలిగినేయి లాభంబున నుపా దులు కల్పకృష్ణంబులకు నూలొనరు" పరావా. ౮, ఆ. ౨. 4. పుజొను. "గీ. వీలు జొయి రుక్మంబులు నూలుమొగము, మడిచి దా నొచ్చియండియెడ దదని శోరి నూలొనక జేసి కలవిను చ్చారి పీత, భల్లముగ క్రిడి భిన్నులిల్లు దునిమె." భార. భిన్న. ౩, ఆ. ౨౫౩.

నూలొనుపు. చే. న. క్రి. (నూలొను ధా. క్రి.) 1. చక్రికబడు, నరియెను. "ప... అరిక చేకంబున గలయబడిన యలకంబులు నూలు జొలిపి." ఉ. హరి. ౫. ఆ. ౧౩౦; 2. ప్రసరిండు జేయు. "నీ. హరిదాశి బదపాంగలాశనము నూలొనుపును న మ్మరిగొని మరుడు." న. నం. ౫. ఆ. ౩౨. పరావా. ౧౦, ఆ. ౫౪; 3. కలిగించు. "గీ. ప్తమేలంబు పైర్చుంబు పూదయ మనకు, నూలొనుపును నూలుడు" పరావా. ౫, ఆ. ౪౪.

నూలొల్లునూలొల్లు. 1. (పులిల్లు, క్రిరించు.) "ఉ. శక్తిపుల్లు దిమ్మలు" నేను నాల్గొరం బమామండరి నూలొల్లునొని మార్చరనొల్లుగ గాక యొల్లునీ." భార. భిన్న. ఆ. ఆ. ౧౫. 2. (ప్రేమితనము, కుదరులుచు.) "చ. మనసు నూలొల్లి యనుమానము లెల్లను బాది .." భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౮౩. 3. (అగ్గిరిండుజేయు.) "ఉ. మిక్కిలి మిక్కిలుంబులు కవిక రతిక నరినూలొల్లుయన్ .." కళ. 2, ఆ. ౧౫౩. నూలొను. చే. వి. (నూలొను ధా.) నూలు కొనుట. (క. ర.)

నూలుపట్టు. చే. ఆ. క్రి. (నూలు+పట్టు) దారము ఉంచి నూటి యనుపట్టుచేయె. "గీ. కర్ణికా రాచిగా మచా కాగిగడి, నందముగ నూలు పట్టిపచాయ, నూర్చికికి జగ నాకుడు మకులం, బక్కిచ ద్వారమునకు నై పరసుమును." భిన్న. ౩, ఆ. ౫౯.

నూల్కానునూలొను. చే. ఆ. క్రి. 1. పులికను. "గీ. పెడలి కనుకను చతురంగ వికతుల్లె, నుదిత గతి నూల్కానంగ జేయుచు గదాగి. నంగరో క్కప నంభోతోత్పాదం బగుచు." భార. భిన్న. ౧, ఆ. ౮౩; 2. చక్రికబడు. "చ. కను గొని పల్లకుండు దురంగులు పాగెలు పట్టి యెత్తిక, క్రమపుం నూల్కానక నిది....." భార. విరా. ౪, ఆ. ౧౩౪; 3. బద్ధుకొను. "చ. నాకతంబున బటు రోగ దుష్కముల లొందుచు నెప్పలు లిట్లు లండుగా, మనవిజ భోగ వీలబడు మనమ మెప్పులు నాకు నూల్కా నున్." మార్క. ౫, ఆ. ౫౦; 4. బాలుబాటు. "చ... నరుకర నవ్వతన నిమగ్నము రంజలు

హో...నవరందిద బంధన మకరంద తైలములు
సూక్తానుహోట ...” పను. 3; ఆ. 1.1; 5. వస్తుకనుగు. “చ విత కానుభవన నిత
మెచ్చితి” కుదిగి సూక్తాను నిష్ఠము పేడు
వాత్తుడు.” ద్వా. 10; ఆ. 1.1; 6. క్షిరపడు.
“చ...నికుది కార్యపుత్రి సూక్తానియె
నుయోధను గని యుకుంతిక నిశ్చయ మై...”
భార. ఉద్యో. 1, ఆ. 1.1; 7. వ్యాపించు.
“ద్వి. కిమల రాక విజ్ఞానిం తోదవ, నోర
మద్యపుగంతు సూక్తానులలిక.” ద్వి. హరిశ్చ.
ఉ. 10.1.1. పం; 8 నిధించు; కలుగు.
“ద్వి. ఇల యేలగా లేని యీ రామ లక్ష్మణుల
చేత నే కిడు సూక్తాను నింక.” రం. రా.
యం. 3.1.1. పం. 1. స్థిరపలుచు
“చ. పరిశీల నేమి యెచ్చి నును పల్లనగుక
మనరాజానోద్ద మూర్ధ్విలికెడువారు లేరు విత
పాంధవమధ్యము గాంధీపంబు దీ పుల విలు
విట్లు గొన్న కను కియి గుణ భద్ర ప్రయ్య
తైన విమలం నయింక బలేరులకు సూక్తాను
కుండుడు నాకుండునా.” భార. ఉద్యో. 1, ఆ.
ఉ. 10.1.2. వస్తుపించు. “మ. భవ ముద్దయి
భవంబు, చేహము విమలతానగేహము ..ఇ
ట్లెడిగి సూక్తానేర ప్రాణి కట్రాయనవ
ధ్యాత నమేధమాన నుఖ పద్యావృద్ధపంచార
ముల్.” ప్రతా. 1, ఆ. 3.2

సూక్తాంబు = సూర్యంబు. చక్కంబులుచు,
పొందుపలుచు. “మ. లలవారత్తుము నోయ్య
నోయ్య మెనలేలక నేల వ్రాయించి నిశ్చల
ప్రేర్తిక వరవర్ణభార్యల కానంగంబు నొందించి
మి న్మలలచేహంబు దనగ్ధచింతలతో నూల్చి
నోయ్యంపు ట్కలం తెల్లె నుండున సూక్త
అటు కావ్యశ్రీ కార్యమున్.” పత. 3.
ఆ. 10.0.

సూక్త = సుత్యు. పన్నదీపము, తిలసర్పము. “నీ ..
తిలసంక్త సూక్తం చేసితిల్ల.” ఆం. భా. ద్వి. 1.3.1.

సృ

సృ. సం. వి. యం. పుం. నదిండు; మానవుడు (దీనికి
తెలుగునవస్థ ప్రప్రయోగము లేదు)
సృశీనరి. సం. వి. న్. పుం. నదిహామూర్తి విష్ణువు.

సృతి. సం. వి. ఇ. స్త్రీ. నాట్యము.
సృక్తము. సం. వి. ఆ. న. అంగ ప్రశ్నంగములచే
భావమును తెలుపుట ఆదేశియూట.

సృష్టకాల=సృష్టకాల.
సృష్టినీయము. సం. వి. ఆ. పుం. నెదురి.
సృష్ట్యము = సృక్తము.

సృష్టకాల. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. నాట్యుండునదిము.
సృపరి. సం. వి. ఇ. పుం. 1 ప్రభువు; 2 క్షత్రి
యండు; 3. కులేరుడు.

సృష్టి. సం. వి. శ. స్త్రీ. 1. రాణి; 2. మతవ్యుని
భార్య.

సృష్టమానము. సం. వి. ఆ. న. రాజయొక్క భోజన
కాలమును తెలుపు వాద్యధేదము.

సృష్టత్వము. సం. వి. న్. న. రాజులకు వర్తమాన్లు
గొడుగు.

సృష్టాంతుడు. సం. వి. ఆ. పుం. రాజునూరుడు.

సృష్టానిము. సం. సృష్టమానము.

సృష్టాంతుడు. సం. సృష్టపరి.

సృష్టపు. సం. వి. ఆ. పుం. రాజా ప్రభువు.

సృష్టధము. సం. వి. ఆ. పుం. మతవ్యుని వస్తువుగా
నేర్పబడి చేయయ్యాగము.

సృష్టాకము. సం. వి. ఆ. పుం. భూలోకము.

సృష్టాంతుడు సం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) పూతుండు;
మనుజులను పొందించువాడు.

సృసీంహము. సం. వి. ఆ. న. 1. రతిబంధ విశేషము;
2. ముగ్ధునిరెండు విన్నానములలో నొకటి.

“చ...గళకత్తెరయం గానె నిల్పడయ సృసీం
హంబును నాదియగు ముగ్ధునిరెండు విన్నాన
ముల నానెంబు పరిక్షించి ..” హంస. 1, ఆ.

10.1. ప్రబంధ కిర.

సృసీంహండు. సం. వి. ఆ. పుం. విష్ణుమూర్తి.

సృపరి. సం. వి. ఇ. పుం. సృసీంహమూర్తి. “కు.

సృపరి వాడకులేల లేరయకదలే నీలిమం
బాక్రముల్.” ఆము. 1, ఆ. 10.

సృ

సృ. నే. వి. నెలత్రకట్టుమునకు లంకాదీము. (దీనినిది
హంబునవస్థిక్తము వచ్చును. చూ. స్కా. ను
మొ.) ని. ఆ. న. ఆ. న. ఆ. న. ఆ. న. ఆ. న. ఆ. న. ఆ. న.
వరుగునెత్తు. పుత్రియం దంకవర్ణము తో
పెండుగా మిగిల దుచును. (దీని కొన్ని ధృతులు

నుగాగమున కొన్నియెడల దీనిమోది హజ్జునకు
ద్విత్వమున వచ్చును. ఉదా. నెమ్మిది, నెమ్మిది
నెమ్మిదుము, నెమ్మిదు. మొ.)

నెంజి. దే. వి. మహావ్యక్త, ఆధి: భేదము. "చ. ...
అనుటయు మంధ్రీకుంబదర సంగకతొల్లటి నాటి
యామిది, దనకని పండి దివికొని నాకుండు
వల్లియకేరె నెంజిని, దనిగి భుజింబున .."
సాండు. క, ఆ. ౧౩౩, ఆం. భా. ప్ర. ౧౩౩.
నెంజి. దే. వి (నెమ్మిత్తు) నెమ్మిత్తులు. "ద్వి.
కాయగలనయలయేయ నెంజిత్తు గోయల
దాఁజిన యనికోతదాచేయ." మండితా. దీక్ష.
కం. పు. (కొత్తచురెచా)

నెంజి. దే. వి. వచ్చుదు. "క. ...ఒకని నొకించుక
యను సోకక యుండె గురి నెంజులు కడు
తెచ్చు పడితే, నెంజిలంగం తొట్టుదుడు, విక
నిదెడు నాకడిది నీరులుండున్." కళా. ౮,
ఆ. ౧౦౩.

నెంజి. దే. వి. ఒకానొకతెచ్చు. (క. ర. ప్ర.)
నెంజు. దే. ఆ. శ్రీ. (నెంజుకొను.) 1. ఉంచు.
"క. మొక్క వినుతింజు దనుమి, నెంజును
నెంజులు నీల నెంజుకున్నీ, నెంజుకొన్నెచ్చు
మొంజుం, నెంజుల విక కాఁజి గోరె జిమ్మచు
చారిన్" సాండు. 3, ఆ. ౧౩౯; 2. వ్రాలు,
వడు. "క. ఇక్కడలే బలికి యడువతి చక్కని
రవణమున జిమ్మ నెంజింపుచుండె, కొక్కపుం
బూగుడులై నెంజునగంజేనె గన్ను నీటి
రుమ్మెదలన్." కాళిందీ. ౬, ఆ. ౧౮౭; 3.
సామకొన, కిరవము. "ఉ. నీరెన నాదుదిత్త
మున నెంజుని యుండెడు భక్తిరద్రనం, సాదిని
గాత్ర టెచ్చెనె .." భార్య. కల్ప. ౧, ఆ. ౨౩౫.
భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౨౮౩; భార. ఆర. ౩,
ఆ. ౪౬౬; 4. తోడుము. "చ. ...మహద్ధక
పుత్రినదలి వెన్నునన్నీ నిలికె దాన వేళ్ళరెండు
నెంజునగాఁ దనముడ్డంబులొక, దనయులు
దండకాకులు నుదగ్ర శత్రువద్రుమెక్కంగన్." నిర్మ.
3, ఆ. ౧౩; 5. తగలు, నాటు. "మ. ...
మమయ వాచువచ్చెత్త ముద్రువులికె, కొన్న
మాకిన వికాచరం దెన మృగాంకుం బంజురాం
బడెన్." సా. ౨, ఆ. ౧౮౬; 6. వ్యాధిండు,
వచ్చు. "చ. ...మొక ముంజు ముంజు నెంజుకం,

గనదురు విచ్చులింగముల గ్రమ్మచునకనికోల
కుంజున్." భా. రా. ఆర. ౧, ఆ. ౨౪; 7.
కలుగు, బనించు. "ప. ...అభుజంబులకు నీలి
కొన్న నకం దన్నునాంబు దీర్చునె .."
భార. భీష్మ. ౨, ఆ. 3౪౪; భా. 3, ఆ. ౧౪౨;
8. అలికయించు. "ఉ. చచ్చి భుజొక్కచుండు
చున నెన్నుమలెల్లె గలంగి నల్లద, విద్యుటుం
జాలియేము నగ నెంజున వంజుదము..."
భార. ద్రో. ౫, ఆ. ౨౩౮, ద్వి. చారికృ. ఉ.
౧౦౮, చం; 9. ఫలిండు. "ఉ. ...విద్యుదాంబులొక,
నెంజునకున్న ముద్దులకు నిక్కము ప్రాక్షన
భోగ్య కర్తముల్." చారి. ఉ. ౪, ఆ. ౬౬;
10. నిగుడు. "ద్వి. నెంజునవచ్చులు నిరు
చేదనము..." రం రా. ఉ. ౧౦౦. పు.
స. శ్రీ. సాండు, భద్రయ. "క. ఆక్కల నద్విజ
జచ్చు, నెంజునియును జేసిన నెంజు విచ్చుం,
నెంజున్ .." భద్ర. 3, ఆ. ౯౩.

నెంజులు. దే. వి. శ్రీ. (నెంజు భా. శ్రీ.) 1.
నిలుపు. "ప. ...సాదవగ్రకా నీయంబును
నెంజులపు మిక్కని యధిపాయంబు." భార.
ఆమ. ౧, ఆ. ౮౩; 2. కాల్య, ఫలిండు. "నీ.
నవమాళికలు సాంజె చి దుద్రాక్షునల సేరు
లజుక నెంజులవ వచ్చు." కుక. 3, ఆ. ౮౯;
3. సంఘటిండు. "క. ...అక్కట నైవము
రాజ్యము, నెంజుని యాలిం దమాజు నెగ
నచ్చుగా, నెంజులికి హరిచ్చుంద్రుని, నిక్కడ
గాచ్చెటె నెంజులిక తోడున్." మార్క. ౧,
ఆ. ౨౪౮.

నెంజులు. దే. వి. (నెంజు భా. శ్రీ.) 1.
నెగడి. దే. వి. 1. దుష్టముగములు రాకుండుటకు
చరికాచుకొనుటకు వేసిడి ముంజు. "నీ...
నెగడికె కావమున, కింధనము లిచ్చి భనముల
నెగక మొనగు" భార. ఆమ. ౨, ఆ. 3౮౮;
చిత్రభా. ౨, ఆ. 3౪; 2. అన్ని. "నీ. ఎల్లము
నీవు నమం బాని యేలి కల్పి, నీరైనను నరి
నెగ నెగడినెన, విదకుల్లెలము..." శివరా.
3, ఆ. ౧౩౦; 3. కికాచము, దయ్యము. "నీ.
గాలి గాము నెగడి. నీ కొంజులొచ్చు బాచి
సోమకు కిపాళి, దయ్య మంగం వికాచాధిభాన
ములగి." సాం. వి. దే. ౧౯.

నెకమిచ్చి. దే. ప. శ్రీ. (నెకడు భా. శ్రీ.) 1. పర్వతశ్రేయః. "ద్వి. మనవః జానపదసీమంతో ధ్యాన్యమణి, నెకమిచ్చిదోద్ధిది సెలలు నిండు టయు." ద్వి. భా. క. ఆ. 24; 2. ప్రపత్రియం. "ఆ. నిగి ముట్టినున్న జంగమపుల్లయ, పరమనందు గని పుష్పకవిక, దగిలి చాలి యంద నెకమిచ్చుదనిదీ, పమున నర్ప లిచ్చు మది దోయ." ప. స. ౧ ఆ. 4౯.

నెకడు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. బయలుపడు, ప్రకటిత మగు. "క...క, భాగదత్తిశాస్త్రము, నెకడగ వినిపించి చనియె బుద్ధిహమునకున్." భా. రా. కిష్కిం. 24౦, భార. విరా. ౧, ఆ. ౧43; 2. పర్వత. "నెక. నిగమ నెకమిచ్చి నెకడును బోములు, నిగమ మూసిన నిలవపు బోములు." ఉ. రా. క. ఆ. ౯౨. "క. కొరపులకు బాండ పులకు, నారయ నేకకృపాప యుట్టుకుండగ, చారును వీరును పడుకను, నేమిమెయి భరణి యేరి నెకడగతాకున్." భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. 4౧; 3. ప్రపత్రియ, పడచు. "క. భర్త నకు ముచ్చిచోటను, భర్తపునకు చని గలనె భారణి నైనె, భర్త పశుకృష్ణయ, నిర్మల మలి నెకడనుచి విశిశాకులరై." భార. ఆది. 3, ఆ. 34, భార. ఆది. ౧, ఆ. ౨౨; 4. ప్రసిద్ధి గెట్టు. "చ...చక్షిణ లిమ్మగ నిర్మయజ్ఞయే, నెకడగ కేసీయు బడయ నేరపుత్రమైన దుర్మతు." భార. ఆది. ౨, ఆ. ౧4౦, ఆం. భా. శ్రీ. ౯౦; 5. యర్పించు. "నీ పాపమి మాండల్యో చాందు వీనెడుకొను వీరును బాని హనీయ నెకడు నాళి." గంధ. ౧౯౯; 6. గర్వించు. "క. కనయంట దియె యుండగ, నను బాయె మనందు నెకడి నాళి గొణమా, లినుమాల వినుమంతయు, గొనకుండగ నాడె నిట్టి కుటిలకం గుండే." శేయూర. 3, ఆ. ౨8; 7. అధిగమించు, అధిగమగు. "నీ. తెలువంబు నెకడదీర్చిన కృత్తకస్తూరి బడెలమేలూరి నట్లు మిఱి." చంద్రి. ౧, ఆ. ౧౦8. చిత్రభా. ౨, ఆ. 34; 8. కలగు, లభించు. "నీ. నిర్మిగిలిన నెకడగ నెకడు గాక, పత్త పత్తల నిజై నవ్వ రెట్లు." భార. విరా. 4, ఆ. ౨౨, భర్త. ౧. 4. ౦౦; 9.

2. "చ...చి నెక మిచ్చుచు నేడు బంతుల యొద్దకు గడు, నెకడను నిండు గర్వ నని నెకడి మెచ్చుచు వచ్చె నెకడున్." భా. 3, ఆ. ౧౨; 10 వ్యాసించు. "నీ. నిండె నెకడె తెలనె అర్పె నిండె నకుగ, వాల్మీకి మయ్యెడి నకు పేళ్ళ కలరు సాం." సాం. ని. మా. 4౦. ని. కంఠాళము, ప్రారబలంకు విచ్చెను. "నీ. దోకయలబ్ధి తెలుపుల నుండ రాక, కాలానకు నెకడు గవులు విడిచి, కరలి చెంతల మోగుంతల వీరిన్." వేం కుం. ౧, ఆ. ౨౨. ఆచ్చ. యు. 3.

నెకడ. చే. వి. (నెకడు భా.) ప్రసిద్ధి. "క. బల కార్యంక కళ్యు, మలభామిని నెకడమం 1౦ బహుపు, క్రూర బడెనీ పేరుకొను మోగులు కాడగ వగె నలి పరూపల మిద్ధిన్." ప. స. ౧, ఆ. ౧౧౧; 3. ఆ. ౧.

నెకపు = ఎకపు. (క. ర.)

నెకయు = ఎకయు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. ఎగురు. "క. నెకయును నెకసి కింబందు, దగిలెను మిడు గుణుచేత దగ్ధచ్చపై, గగనముల బాంబుకొండ, భాగ నివహము వచ్చి యంద కడు పడి బడి యెన్." భార. ఆది. ౮, ఆ. ౨౨. భార. ఆది. 3, ఆ. ౨౨; 2. నై లేడు. "క. దాని నెకసి యెంతయు నుదగ్రత నా బగైరి గ్రుక్కనె, వానినెకంగబట్టి బడెలి మహో గ్రత నాకృమింబై బంబానన మేణమం బొదుపు నట్లకు దుర్గితక శ్రీ నుచ్చులు, నై నెక నెక నమోనుకు నల్లకు ధ్రాడే నట్లు బిక్ తోన్." భార. విరా. ౨, ఆ. 34౦. భార. విరా. ౨, ఆ. 34౧. 3. బయలుపడలు, ఉద్గమించు. "ఉ. నాపును నత్త నెకెగమున న్నెగయంగ బహర్తమందు .." ఉ. పారి. 3, ఆ. ౨౯. ప. స. 4, ఆ. ౧౦౦; 4. నిజించి పైకిలేలు. "నీ. వీరమంబునమోరయ నెకసి నట్లు." ఉ. పారి. 4, ఆ. ౨౮. ఆది. ౨, ఆ. ౯.

నెకయుతెంచు చే. ఆ. శ్రీ. (నెకయుతెంచు) నిజించి పైకిలేలు. "ఆ. బంధులు తెల్ల బాయెను నిమంబు, నిరూపించి నెకయు నెకె." భార. ఆది. 4, ఆ. ౧౯3.

నగవు. డే. వి. ఎనరుట, ఉన్నీనము. "నీ విభలాండ
ములు నొక్క నగవున దాటంగ గల యద్యు
తోగ్గ జేగయివాని." వం. పూ. ౪, ఆ. రా. 1.
నగవైచే. డే. ప. శ్రీ. (నగయొనైచే.) ఎనరు
డేచు. "చ దర్శదు. ద్దమరపు ఖండకాండభుజ
దండమగుండు అచండ మందలాగ్గము బలి
మించుచుగ్గ నిగిరిగ్గ దిరుగ్గ నగవైచి వట్టు
వన." కౌ. ౩. ఆ. ౧౪.

నగవే = ఎనరు. డే. ప. శ్రీ. కణము. "ఆ. వన
గజంబు వనచారి అడగని, వనగజంబు
కాన వశగ్గవము పెల్లెన నులేంద్ర నేదినుధాం
ధులు, వట్టు బట్టునీక బయలు ప్రాగ్." భాగ. ౮,
స్కం. ౩౩.

నగలు. డే. వి. 1. భాద. "ఆ. నదులు కాండీ,
చవివకాని నెలలు బలీయంబున నెల్లీ, కాదు
విజగ్గబడటం దలచలేదు." భా. ౪౦. ౩౩,
ఆ. ౩౩, కా. ౪, ఆ. ౩౩; 2. విచారము,
దశిభము. "క. మొక్క వికరించె దనమన,
నెల్లీ నెలలు నెలలుగ్గ కన్నీ,
రోగ్గగ్గ రోగ్గ మెలంగుం, నెల్లీల దిగ్గ
కాణ నోరే జిమ్మచు చారిన్." పాండు 3,
ఆ. ౧౩౯. య. 3, ఆ. ౪౩; 3. హరి. "క...
...భక్తరాష్ట్ర నుకు లనవ్వలము నిమ్మారణ
వైరులు నీరు. కారణమన నెలలు పుట్టు
గొరల్లులనన్." భా. అది. ౫, ఆ. ౧౩౦.
ద్వి. హరిశ్చ. ఉ. ౩౦౧; 4. భోగము. "చ.
నగమున యందు నీ నెలలు మామము పర్వక
పుత్రి.." కా. ౪, ఆ. ౧౪౪. సా. ౩.
ఆ. ౩౪౩.

నగలొను. డే. ఆ. శ్రీ. (నెలలు+నొను.) నీడ
నొందు. "నీ నెలల మోమున నెట్టుటు
మిగుల మలీయు, కాచి పాలిపంకజమునోక
భుక్తు, కంఠాకాళంపరము గదనక నెలలు,
నొను నెలంగునకై యెజ్జున జనయ." భా. రా.
య. ౫౮౦.

నగలదడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నెలలు+దడు.) భాద
నొను (చూ. నెలలుగముచు)

నగలుగముచే. ద్వ. ప. శ్రీ. (నెలలుగడు భా.)
భాధించు, నీలించు. "న. ఇట్లు విశ్వామిత్రుండు
వలశ్చంద్రు నెలలుగముచు నని వసింపుండు

విశ్వామిత్రుని గృహస్థుడు గడ్డుని శపించిన..."
భాగ. ౮, స్కం. ౧౯౩.

నెలలుగట్టు. డే. ప. శ్రీ. (నెలలు+గట్టు.)
భాధించు. "నీ పారుకున్నము గని శరభములో
మమివు నెమోము గని యనలో నెలలుగట్టు."
భా. రా. అర. ౩, ఆ. 3౦౩.

నెగడము. డే. వి. (నం. నిగటమ్. ప్రా. నిట్టుగమ్.)
తొక్కటము, నద్దుడము. (శ. ర.) విజ. సాం
ద్రము, దట్టుము. "నీ...లవు సాంద్రము
నెగడ మనగ..." ఆం. భా. త్ప. ౧౩.

నెగ్గు. డే. ఆ. శ్రీ. 1. నెలలము, నీడించు. "నీ.
మిడు కాన్యంబునెగ్గుడు మిరులని, నేగ నున్నీ
నెగ్గుగా వింపు: దనిన వచ్చివారు..." మొ.
రా. 3౩౩. ౫; 2. మను, అమిడు. "క...
చంద్రి, మగ్గుమువెట్టి మొదలే, నెగ్గు వయో
నింగ భూవ న్నడము చాపా" చంద్ర. వి. 3,
ఆ. ౪౩; 3. జయముగొందు. (వృష.) వారు
యద్దుములో నెగ్గుల కన్నము; 4. విష్ణుత్వమున,
దెందువడు. "న...చాలి చతురంగబలంబున హర
కయి వారున దెగ్గుల నెగ్గు నేలకాండు
చోవుడువెట్టె అడల వెట్టెడిట్ట తెలిసోక
చాడును. కలంధ. కలం. నానందో. ౧,
ఆ. ౮, పు: ౮. ఎదురాడు, ములుములు. "నీ. నీకు
నీకవుగ నడిచెద నెగ్గులంగ, తెంతమన రార
యారి లట్టుమారు." పార్వ. 3, ఆ. ౪౮.

నెగ్గునొను. డే. ప. శ్రీ. (నెగ్గు+నొను) జయించు.
"నీ. విండు కల్లులరా నిగ్గు నెగ్గునెడి, మొగము
విజయపు నెమోమి మడిచి యలెను." పార్వ. 3,
ఆ. ౪౪.

నెగ్గురు డే. వి. నంది యదరుట యందరి యనుకర
ణము. "ఉ. ఆ. నెగ్గులంగి కాచియెద నెగ్గు
రెండు గడు విన్న కాన్యదై." భు. ౧, ఆ. ౩౧.
నెచ్చు. డే. వి. 1. మిగ్గులి నున్నయెన ముగలము
నాము. (శ. ర.) 2. మెత్తనియ్యపుడి(ప్రా.)
నెచ్చొలి. డే. వి. (నెల+చొలి.) ప్రియపుత్రి.
"ద్వి. మలలికడ బంటులకై నెచ్చొలి, ను
నొచ్చు: దము: దప్పులనొచ్చు.." ద్వ. వరము. 3,
ఆ. ౩౮౮. పు.

నెచ్చొలి. డే. వి. (నెల+చొలి.) 1. ప్రాణశ్శిపికుండు;
ప్రాణశ్శిపి. రాణ. "ఉ. కాంచీ నిర్దేశ్య

దీని లేదు దీని కాచియోర్వయ్య... భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౩౫, వా. పున. ఆ. ఆ. ౧౦౧; 5. వ్యాయమగా, కాచియోర్వయ్య. "నీ. కవచధారణ మకు కుమరవ్య గవ్యజి కే సెట్టించిది నిరకమ దాని, నేర్పుట నీకవి సెట్టన నొప్పించ శక్యంబు గాదు .." భార. భీష్మ. ౨, ఆ. ౨౦౫; 6. కొంత మైనను, ఇంకొకమైనను. "చ. అనవుడు దిన్న నత్తునని యన్నరు దిన్న మొగంబుం జూచి సెట్టన బలంబులు లాడంగ గడంగంగ నొల్లకయత్తు రా త్రవ్వె." భార. భీష్మ. ౧, ఆ. ౧౨౫; 7. చక్కగా, మనోజ్ఞముగా. "ఉ. సెట్టన యల్ల లచ్చియును నీశయు భూసరి యుండ నీకు నీ, సెట్టిక నీలనై మనసు నిల్పుట కేమనవచ్చు..." అయి. ౩, ఆ. ౧౧౧; 8. సాహసించి, తెగవ భూని. "క సెట్టన నధరా నేవుర, కట్టెనర నరాలికనము గాకెంతయు వా, కట్టియలయో క్కెనది, నట్టులు చుట్టెనె కాదనుచురె యెం దున్." భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. 3౪౪, మార్క. ౧, ఆ. 2౩౩ 9. ఆనాలోచితముగా. "చ .. ఉదకంబుల నీ విటు మండ ముండుగా, నివదము చూచినవ మది సెట్టన యేసిరి వచ్చు నీసిరిన్." భార. రా. ఆర్యా. ౧౦౩౫ భార. సా. ౧, ఆ. 3౫. సెట్టణము = సెట్టనము, విలా. యథార్థము. "నీ. ఎట్టి వాడు గురుండు సెట్టణంబుగ శిష్యు లెద్దరుసో దరు లెట్టివారు." శివయోగసారము ఆ. ఆ. ౧౯౦. సెట్టము. డే. వి. పెంపు, అతిశయము. "గీ... కేపు లకు దిండు గాగ, సెట్టనంబునఁ జేరియ లట్టి భజగ." చిత్రభా. ౫, ఆ. 3౪. విలా. 1. సం భ్రాంతము. "గీ. దరిసెంబిచ్చె దాకలకరము నాటి, కట్టుబండి యొక కైవ సెట్టనముగ" దుర్భా. ౪, ఆ. ౧౦౪; 2. అనివార్యము. "గీ. పాత్ర పెట్టంగని యెఁటి భూపతిల యిండ్ల, కెట్టినియ తాత్రకులైన నేగఁజేయు, ద్వారలయలు వారింప వారి నచట, నిజుడలెట్టున గాకుంబు సెట్టనముగ." శివయోగసారము. ఆ. ఆ. ౨౧. సెట్టడంబు. డే. శ్రీ. విలా. నిష్కారణముగా. "నీ... సెట్టడంబు యనంగ నిష్కారణం బంటు..." అం. శ్రీ. ౫౬. సెట్టము. డే. వి. సెమిలియాలతో "పెద్దదానముల పాగ, "గీ. సెమిలి యాకలం లేదు దానముల

పాగ, సెట్టమని పట్టాంగ దళ .." అం. భా. శ్రీ. 3౪. సెట్టింబే. డే. న. శ్రీ. (సెట్ట+ఇంచు+సార్వమున.) 1. బయించు. "కా. నిలుకొ కార్వగుణాల వాలు నవిగా సెట్టింబు వా కే రిలన్." నీకావి. ౧, ఆ. ౧౦౩; 2. పెంపొందించు. "క. గట్టిగరాలను మంటును, గట్టివడేవాలయమును గలిగినవారే, సెట్టింది రాలచేతను, గట్టిందినయ్యును నొక్కగతి పుణ్యమగున్." మే. ఆ. ఆ. ౯౨. సెట్టిక = సెట్టిక. అంగుళివర్ణము. (చూ. సెట్టికనీల.) సెట్టికనీల. యం. డే. వి. కృతిగమభ్రాంతి నీల. "గీ... గంగవడును, నాడుచున్నది చూడు చూరాలైనయము, తాను సెట్టికనీలంక గాని లేదు." శ్రీ. దా. ౧౪3, ప్రభా. ౧, ఆ. ౧౦౪. 2. విలా. (సం. సెట్టికనీలం.) బ్రహ్మచారికి; బ్రహ్మచారి. "ఉ సెట్టన యల్లలచ్చి యల నీశయు భూసరియుండ నీకు నీ, సెట్టికనీలనై మనసు నిల్పుట కే మనవచ్చు .." అయి. ౩, ఆ. ౧౧౧, పాండు. ౪, ఆ. ౧౩౯. సెట్టియము = సెట్టెము. 1. చుట్టకుదురు. (శన. బ్రా.) 2. తలపాగ, శిరస్తానము. "చ... కెబడముడి విగియింది సెట్టియంబుచుట్టిన బగ కెట్టి పాపయేని యాదల మాణిక్యంబుల కుంజంగరి పెట్టంగరంబు విడువెంట మింట దాకను బరిగి .." భీము. ౫, ఆ. ౮. సెట్టు. డే. ఆ. శ్రీ. అధికమగు, అతిశయించు. "క. అనుభయ భగభగమండెడు, కనులవతో నొడల నడరు కంపముతో సెట్టిని నిర్భూయలతో మొగ, మునఁదనినె నేంపుతోడ మునివరియుండెన్." ఉ. వారి. ౪, ఆ. ౮౯. న. శ్రీ. 1. శ్రీయం; పడఁజొరయు. "క. పెట్టిరి విషమల్లు మంటు, గట్టిరి కునపాళములకు గంగనదిగా, సెట్టిరి రాక్షసులు కెడలం, గట్టిరి భర్తంబు విడిచి వడికొత్తవలె." భాగ. 3, పర్వ. ౧౩, కృ. శకుం. ఆ. ఆ. ౨౨౧, 2. తిరస్కరించు. "క... నేడుకొ, నన్ను సెట్టి లాక దడిసినన్ని వరా లిడు గొండ మొడిలి, మృచ్చని పండి కావ్యపరిమయ్యలు యబ్బుర విబ్బుకాశిన్." రా. వి. ౧౮, ఆ. ౨౩౫ వి. 1. శ్రీయం. "గీ. బలుద సెట్టన నందియోరే చుడిది మొదలు." కవిక. 3, ఆ. ౧౫౧; 2. నాశము;

ఉచహతి."గీ. ఉచహతియుఁ బాత్ర నెట్టన నొప్పు
చుండు." అం. భా. త్వు. గం. 3. తాత్ప. ఉచి
చట్టు. "గీ. ఉచహతియుఁ బాత్ర నెట్టన నొప్పు
చుండు." అం. భా. త్వు. గం. 3. అనంద. పీ. ౧౦2;
శీ. భూనిక. "గీ. అంజ యశ్చనునో వనా
గ్రజేక, ముఖర భూనిశ్చికావళి మోలనెట్టు,
గానిలయనెట్టు పాత్ర యోగంబు దొలుగి, ననుడు
గాని తాల్చి రూక్ష ప్రతిష్ఠ." హ. న. ౧, ఆ.
ఆ; 5. వివరము, సంకర్షణ. "క. పో
నెట్టునటునలెగా, నీనుల కొరడుగాక యెల్లనుల
మల, నీయక లేదు నుమి, యా నెట్టుక నీనె
మీంద నెట్టెకవదిగెన్." భా. ఆ. ౨, 33. ౩. ౩.
కాల. పీ. ౨. విశేషము. "నీ పీకటి మెటికెట్టు చిట్టు
విల్లునెట్టు బొట్టనగలలు బొట్టరాలుగీ. అదిగా
త్రేవశీ దరాడి రచట." వి. పు. శి. ఆ. ౨౦. ౨.
నెట్టుకొను. చే. ఆ. శ్రీ. (నెట్టుకొను.) 1. వివ
నీండు. "క. నెట్టుకొనుండు నానర, పట్టన
మున నకల చిరిజ పటల నుమటనంబునైక పద
పీటం దగు, నట్టి జగన్నాయకుండు హరి యెల్లపు
దన్." భరు. ఆ. ఆ. ౬౦. కళా. 3, ఆ. ౪౦;
2. భూనిక. "వ. వేమన నాధాత్మోక్తి
యంబు నడుమం జాప్తుకొని నెట్టుకొని యుండిరి."
భా. 2, ఆ. 24. శివరా. ఆ. ఆ. ౧౦౦; 3.
ఆలికయించు; విజృంభించు. "గీ. గురుని వెంబడి
దా నొక కొంత దూర, మరిగి యాతని యను
మతి సంబంధి, క్రమరంగ వచ్చు నాలాగం
గంబుకంకి, పట్టుగుచు కనుకంబు నెట్టుకొనగ." ౪
కాం. 3, ఆ. ౪, కాశీ. 2, ఆ. ౧33; 4. చట్టు
చట్టు. "ఆ. నృక పలాధిరంద్ర నీచిత నెట్టు
కొనగంక ద్రోచిహాస నాను దగడు." భా. 2,
ఆ. ౨3౬. భా. 2, ఆ. ౨, ఆ. ౨4. న. శ్రీ.
త్రోసికొను. "క. నెట్టుకొని నయని గనుచో,
బట్టనముంక గల నును నృ భామలక హ హా, యెట్టి
విచిత్రమె మనననం, బుద్ధిన వా దేవుడు
మనము బుద్ధింపె జామి." వి. ౧, ఆ. ౧౫2.
నెట్టుకొలుపు. చే. న. శ్రీ. (నెట్టుకొను భా. శ్రీ.)
ఉండఁజేయు, ఉంచు. "...ఆ జ్ఞుబభృండు
క ద్వీరహదహ విరికె దైవ్యుండయ్యె నెట్టుంబున
కల్ల నుట్టు నెట్టుకొలిపి యట్టుట బెల్లుటకుం
కొరవంది..." ౪ కా. 4, ఆ. ౧3.

నెట్టుకుగాను. చే. వి. కాల. పీ. దానిశేషము.
"నీ...చట్టు, విడుపు నెట్టుకుగాను విండ్ల
కాటలు...అడుగొండి, జడువునై మండ్లమై
నాథుల కాలకే." హంస. 3, ఆ. ౧౪౬.
నెట్టుకుడు. ద్వ. ఆ. శ్రీ. (నెట్టుకొను.) త్రోయ
జడు. "నీ. కొంబొల్ల నుట్టుకొనెల్ల గోలలు కొన్ని
నైనీ యని నెట్టుకడి పాప నాడు గలచి." ౪
చా. 2, ఆ. ౪౫.
నెట్టె. చే. వి. ఉద్రి, జక. "ద్వి. విండాదు శ్రేయతో
నెట్టెలు గట్టి, వెండుకు దంపంబు తెలు జొప్పు
బట్టి" రం. కా. పాల. ౨౧. పు.
నెట్టెయ. చే. వి. 1. కీరిటము. "నీ తన యడుగుం
దములను రావ నెట్టెయ. బులుదిండినాకుమై
దలు మెలంగ." య. ౧, ఆ. 48; 2. కలపాగ,
శిర సాణము. "నీ. వినుమానములు గాంగ వన
కొడఁ బెనెట్టి నెట్టెలుగాక శ్రేష్ఠ, చుట్టి
నాడు." స్వా. ౪, ఆ. 23, హరి. భా. ౬,
ఆ. ౧34; 3. అంజ, పట్టు. "క. అని కలచి
నిలిచి కీచిం, బువడి చిరజీవి యెరు పడ నొక
నెట్టెం, బొనరించిన గ్రహులమి, మునమై యస్త్రో
బులు జాపులుద్రోక బట్టెన్." వేం. మం. 3,
ఆ. ౧48.
నెట్టోడు. చే. ఆ. శ్రీ. (నెట్టుకొను.) పట్టులు
దక్కు. "ద్వి. పట్టుల్ని మూర్ఖుని విన్నిటి
కొంది, నెట్టోడి లింగమృచితులు దక్కు." ౪
బస. 4, ఆ. ౧3౦. మం.
నెడిమె. చే. వి. ద్వీయము. (శ. ర. శ్రా)
నెత్త. చే. వి. మత్స్యగోషము. (శ్రా)
నెత్తకమ్మ. చే. వి. (నెత్తకొనుకమ్మ.) పాచికల
మంజము. "నీ. నిలు మహా కొంక నెత్తకమ్మ
యటంబుం బక్షం బుల్కుడు జోయ్యం బుల్కు
మనురు." ౪ కా. ౩, ఆ. ౧౩౦.
నెత్తటిల్లు. చే. ఆ. శ్రీ. శ్రమ పీర్చుకొను. "గీ. నేడు
కలు మీఱ నరతాంక వేళయందు, నెత్తయంగా
బాత్తుం బాన్సున నిద్రఁజెంది, నెత్తటిల్లిరి మల
యాద్ర నిలయవవ, గతుల నాయులు విలసిల్లం
బరియు నరియు." భా. ౪, ఆ. ౪౩.
నెత్తలక. ద్వ. వి. (నెత్తకొనుకమ్మ.) జాదమాదెట్టు
కుక, కారిఫలము. "ఉ...నెత్త నెత్తలక
తెరులు బకచారిపారు నా, పట్టుగుండ్లు నెత్తు

అంగుల వింతలుగ నొండులు దెచ్చి రయ్యెదన్.”
చాల్చి 3, ఆ, ౮౪.

నెత్తులబలక. ద్వ. వి. (నెత్తులు+బలక.) నెత్తు
మాడుచుక, అట్టచుడు. “నీ. అట్టచుడు
లగుం జుదంగుల బలక నా నెత్తుల బలక
నాగ.” అం. భా. ద్వ. 3౦౫.

నెత్తు. చే. వి. (నీటి పుత్రియందు నైకలక్షణముగా
ముద్రలొపము.) 1. పాచికలాట, దుర్బలము
దుర్బలము. “వ...ధర్మమానుడు
భక్తికృతములు మధుర ప్రసంగముగా నాడిన
నెత్తున గలిపిన విత్తములు దవ్వల కొనస
నుడు .” భార. విరా. ౨, ఆ, అం. భా.
కృ. ౨౨; 2. మంచము. “నీ. తనకు లాగైన
నెత్తులు గైగొని పుట్టి పాసిక తాళించి
పాడితొని.” ఉ. హరి. 3, ఆ, ౧౨౦; 3.
కొండమీది విశాల నడు ప్రదేశము. “నీ. ఉరు
తర పూర్వభూభరము నెత్తునఁ బాలుచు
గైరిక గండలెల యనంగ.” దశమ. ౫, ఆ. ౨౮.
స్వా. ౪, ఆ. 3౮; 4. అందము పరుల పేరు
కొనుట. విడిచిపెట్టిన గయానభూమి, బీడు.
“వ...కాల్చి దివస నెత్తున మెత్తని గలిక
మీస...” ఆము. ౪, ఆ. 3౪.

నెత్తు. ద్వ. వి. (నెత్తు+కత్తు.) తామర, విరిగిన
తామర. “నీ. నెత్తుకేటల మెత్తనము దెచ్చి
యచ్చునఁదెట్టి నట్టుదనుది.” భార. విరా. ౨,
ఆ. ౫౨. అం. భా. కృ. ౨౨.

నెత్తుగొలిపావు. ద్వ. వి. గాలి. వే. అం. ౧౫.

నెత్తుదిరివిందు. ద్వ. వి. చూర్ణము. “నీ. తోఁచె
నెత్తుదిరివిందు చూర్ణునందు.” రాజ. చ. 3,
ఆ. ౨౯.

నెత్త. చే. వి. (నెత్తు+కట్.) 1. కడుపుమీది ముడుక.
“నీ. నాగముఖ నెత్తుముగా నాగం నెత్తు
దనరు నెత్తుల విత్తము దరలె.” మను. 3,
ఆ. ౨౦. అం. భా. ద్వ. ౧32; 2. పెద్దయల,
కట్టలము. “వ...చదుటి కిటి నెత్తుల
బుండు ప్రొత్తురుత్త దండములై.” వృషిం.
• నీ. ౪, చంద్ర. ౪, ఆ. ౨౫.

నెత్తావి. చే. వి. (నెత్తు+తావి) నిండు పరిమళము,
కుశావస. “నీ. అతని నెత్తావి నడచించు

నచ్చిద్ర వినుటి పొరక వికలి. వాడు.” భార.
ఉద్యో. ౨, ఆ. ౧౧౨. కాశి. క్షి. ౪౫.

నెత్తి. చే. వి. కల, తిరము. “నీ. తాద్రేయ గడ్డయన
నలూకమైన, నెత్తి పోడిన వాఁ దారు నెలల
గడయ.” తై. ౮, ఆ. ౯౮; భార. కాం. ౨,
ఆ. ౧౨౯. [తిరము. (శ. ర. బా.)]

నెత్తికాయ. చే. వి. (నెత్తి+కాయ.) కలకాయ,
నెత్తురు. చే. వి. కౌ. రక్తము. “క. అత్తఁ బాప
బంబులు, నెత్తురు నెప్పులును గురిసె...” భార.
ఉద్యో. ౪, ఆ. ౧౨౦. భార. కృ. ౧. ఆ. ౧౮3.
నెత్తురుగందు. ద్వ. వి. (నెత్తురు+గందు.) తొత్తు
పాచు, చదివెద. “నీ. కుటకా యిట్టి నెత్తురు
గందు నిచట, నెచి పోవంగ మనెనె నిచగిరి.”
భా. ౨, ఆ. ౨౫. వీ. శకుం. ౨, ఆ. ౧౪3.

నెత్తురుగళ. వి. వి. (నెత్తురు+గళ.) నెత్తురు
యాచుటవలన గల్గు మూర్ఛ. “వ...తెట్టువల
గట్టియొచ్చు ప్రొత్తురులు గనుగొని నెత్తురు
గళపట్టి తమకు దాచు వ్రాలువారు.” మల. ౨,
ఆ. ౧౪౮.

నెత్తురుల్రాత్తు. చే. వి. (నెత్తురు+ల్రాత్తు) అత్త
భేదము, రాక్షసుడు. “క. అత్తఁ నిల్లక చిక్కిన,
నెత్తురు ల్రాత్తులవల నెప్పడికాల్పు, గుత్తు
కల రెక్కనుడు విని ..” అచ్చ. యం. ౧౯౨.
అచ్చ. యం. ౨౦.

నెత్తురులొడ. చే. వి. (నెత్తురు+లొడ) ముట్టు
బాము, ఎట్టుబాడలు గల ఒక కాలిపాము.
(శ. ర. బా.)

నెత్తురులొత్తు. చే. వి. (నెత్తురు+లొత్తు) స్త్రాట
స్థిరీకరము. “క. ఇత్తెగనఁ బోయ్యరికె,
నెత్తురు లొత్తులు నకడు నిచ్చులు మదిలో,
పాలిన ప్రేయడి జదివెడు, న క్కటి నొకనాడు
తేమంత కడకన్.” య. 3, ఆ. ౧౧౫.

నెత్తురుల్రొద్దు. ద్వ. వి. (నెత్తురు+ల్రొద్దు.)
కుద్ధాత్తు. “వ...అత్తఁ గడిచి నెత్తు
రుం ల్రొద్దుట...” స్వా. ౪, ఆ. ౨౦.

నెత్తురుగడ్డ. చే. వి. (నెత్తురు+గడ్డ.) ఒక విధమున
కులుపు, నెగగడ్డ. (ప్రా. వా.)

నెత్తురుబంక. ద్వ. వి. (నెత్తురు+బంక.) చుల
చూర్ణమునుడి బంకవడి నెత్తురుపడుచూర్ణి
విశేషము, రేగ్రగవలె. (వా.) ముంబులొ

సత్తురును. తొరుగును పడువాగ్ధి విశేషము.
గ్రహణి అని. (క. ర. ధౌ.)

సత్తురువాలు. చే. అ. ౩. (సత్తురు+పాము.)
ఎత్తునగు. జోగ్గెలు. "క. కదలును సత్తురు
వాలుగఁ దొడఁగెన్.." చారి. పూ. ౨, ఆ.
౪౫. (క. ర. పా. సత్తురు+పా. ముద్రి. పా.)
సత్తు = సత్తురు. "గీ...సత్తు బేలుల వీడి..."
భార. భీష్మ. 3, ఆ. ౨౨౫.

సెనడు. చే. వి. ఎ. ఎ. ముగలలొని ప్రొత్తు ముష్టి "చ...
సెత్తురుక, సెనడును ప్రోలి భూతములు నిట్లును
వీలులకు జొక్కుచుండగన్." భార. ద్రో. ౨,
ఆ. 3౧౨. భార. ఉద్యోగ. ౨, ఆ. ౧౪౪.

సెనరు. చే. వి. 1. ప్రేమ, "క... ఆధంగిక, జనన
సూత్రం. తేర్చొని, సెనరు విడిది యానెలంక
నిష్ఠురమరియై." భార. ఆము. ౧, ఆ. ౧౯౨, పను.
3, ఆ. 2౪; 2. స్త్రీపురుషుల పల్లవు మోహము
"గీ. నిష్ఠుర కాము సహస్రకు సెనరు లేన,
హృదయ మియ్యకు పరిధిని నింకెకా." చళా.
3, ఆ. ౧౦౨, పా. ౨, ఆ. ౨, ౨౧; 3. దయ,
జాలి. "గీ. ఆటచేరుడు నవ్వి బళా నుతేమి,
దశముఖుడు మందెని సేయఁదలచె హితవు,
దలఁచినకొ మఱియుఁబ్రకార లనుమాట, నేడు
నిజమయ్యె నిక నేల సెనరు దలచు." ఉ. రా.
3, ఆ. ౨; 4. పరిచయము, స్నేహము "ఉ...
కానును, దానును నేటి దాక మమతం దగ
నర్పి లిఁ గుడియన్నవా, రాసెనర ననం దలఁ
కుడయ్యెను నీని గడించునియన్." విప్ర. ౪,
ఆ. 2౨. విరా. 1. ప్రేమాభివ్రామము, ప్రియము.
"గీ. పనిత నాకన్న సెనర నెవరు నీకు, గలుగ
నేర్చుచు..." భాగ. ౧౦, స్కం. ఉ. 3౪౦;
2. కృతజ్ఞుడు. "గీ. నీవెనక వినువిధేయక
వీడఁ జేకొనుచును వెండియు సెనరు దొరలం.
ఆ. గౌతము లానర్చు గ్రౌఠించు గ్రమమున
..." రాఘవ ౨, ఆ. ౧౨.

సెనపు. చే. వి. సంస్కృతి. "క. వనజుభావారంధ్రై,
మనధిలోఁ జేలుచున్న పటపక్షముయై, దనుఁ
దాన చూచి చొక్కుచు, సెనపుల నానందయోగ
విద్రం వెండన్." వేం. మా. ౨, ఆ. ౨౪౨.

సెన్నడ. చే. వి. (సెటి+నడక.) చక్క-నడక. "గీ.
సెనసిటు నలువలె సెన్నడతో పరికించి కడు

మందగరిఁ గాంచె గంభీరతే." చళా. ౨, ఆ.
3౦౨, ఉ. రా. ౪, ఆ. ౧౯౨.

సెన్నడపు. చే. వి. (సెటి+నడక.) చక్కని నడక.
"గీ. పూడిఁగఁబడి చూపులు చంచలములని
సెలపు సెన్నడపున పేరేమియై." విక్ర. ౪, ఆ. ౧౩.
సెన్నడుము. చే. వి. ధౌ. 1. (సెటి+నడుము.) నట్లు
నడిమిప్రదేశము "గీ. నాగవల్లిదళంబు సెన్నడు
మఁతేరి, నుడిది యందెప్పుడు సోమముఁ
నేల." నైమ. ౮, ఆ. ౮౪, కాశీ. ౧, ఆ. 3౩;
2. (సెటి+నడుము.) చక్కని కాను. "గీ...పిడి
తెలు నడగు సెన్నడుమదాని. గీ. పొగను నడ
దాని నక్క-సెన్నె లాచె నడకు." ఉ. రా. ౨,
ఆ. ౧౨౮, పరి. ౫, ఆ. ౨౩౨.

సెన్నెదురు. చే. వి. ధౌ. 1. (సెటి+నడుము); 2.
ఫలము; విశాలఫలము. "మ...ఆధునకల్లో
యి నె, నున్నటుక తేరిచిబల్కె గ్రస్తురుదాం
ధుదాదళకల్పితోన్." ఉ. రా. ౨, ఆ. 3౧౧;
చళా. ౧, ఆ. ౧౨3; 2. (సెటి+నడుము.)
చక్కని ఫలము. "మ. పరియార్చున్నె పసిడి
పట్టు మపసిపాలావలంబు సెన్నెడుటం గట్టె
లకాంగి యొద్దు..." నైమ. ౨, ఆ. ౫3.

సెన్నెలులు. చే. వి. బ. (సెటి+సెలులు.) దీర్ఘశ
ములు. "గీ...నగాలి కైతమునఁ బరిచర్చ
నలపుచు విసిరు, దైయంబడి యొక్క-వాఁ తంపి"
సెన్నెలు లంబ నకుచియై జూర్చు నయ్యెరిన
కుడి గీ. నూటి..." చం. రా. 3, ఆ. ౨౩.
సెన్నెనలు=సెన్నెదురు. (ఫలము; విశాలఫలము.)
"చ. జలభక్తుండు సెన్నెనలు న్రాసిన పొత్తు
ఘనంబో కొంచెమో, విను మరుభూమి నేల
లభించుచు..." భర్తృ. ౧, ౪. ౪౧; (చక్కని
నుదురు.) "గీ. చిన్నిప్రొన్నెల సెన్నె సెన్నె
నళ్ల నొయారి యలఁచి కత్తురేక లనవుమీలు."
అర్చ. చాల. ౮2.

సెనడు. వై. ఆ. ౩. (సెనము+నడు.) సెనము
నొందు. దోషియగు. "క. కృపగట్టి నెట్టి మిఠా,
పల్ల బుద్ధలఁ బట్టిపట్టి పగ్గట్టి విని, మృగముఁ
గభవతులఁ జొరి గని, సెనడుడి కడియంబు
దాడన్ నే నకటా." వేం. చం. ౧, ఆ. ౫౪౪.
సెనము. వై. వి. (సం. సభి. ౪. సెన, సెనకు. క.
నిమి.) 1. బాగుము, మిను. "క. ఉపవాచయా

సంఘము, వ్యవస్థాపకసభ్యులముగ నీవు పరిచి
య్యట్లు పర్యవేక్షించుదురటముగా నీవే యిట్టి
నిత్యపరిచయము గలదానిని” ధర్మ. అతఁడ, ౧౭, ౧౮,
స. ౨, అ. ౧; ౧౯, ౨. ౧, ౨, ౩, ౪, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧,
స. ౧. నివర్తనమునకు నుపయోగము నుపయోగమున
చాలి యీదిని యిచ్చియోగమున, సమీక్షాత్మక
లయి నిత్యము, సమయము వ్యవస్థాపక సభ్యుల
నిర్వాహమును.” ధర్మ. అది, ౧, అ. ౧౦, ౧౧, ౧౨,
౧౩, ౧౪, ౧౫, ౧౬, ౧౭, ౧౮, ౧౯, ౨౦, ౨౧, ౨౨, ౨౩,
౨౪, ౨౫, ౨౬, ౨౭, ౨౮, ౨౯, ౩౦, ౩౧, ౩౨, ౩౩, ౩౪, ౩౫,
౩౬, ౩౭, ౩౮, ౩౯, ౪౦, ౪౧, ౪౨, ౪౩, ౪౪, ౪౫, ౪౬, ౪౭, ౪౮,
౪౯, ౫౦, ౫౧, ౫౨, ౫౩, ౫౪, ౫౫, ౫౬, ౫౭, ౫౮, ౫౯, ౬౦,
౬౧, ౬౨, ౬౩, ౬౪, ౬౫, ౬౬, ౬౭, ౬౮, ౬౯, ౭౦, ౭౧, ౭౨, ౭౩,
౭౪, ౭౫, ౭౬, ౭౭, ౭౮, ౭౯, ౮౦, ౮౧, ౮౨, ౮౩, ౮౪, ౮౫, ౮౬,
౮౭, ౮౮, ౮౯, ౯౦, ౯౧, ౯౨, ౯౩, ౯౪, ౯౫, ౯౬, ౯౭, ౯౮, ౯౯,
౧౦౦, ౧౦౧, ౧౦౨, ౧౦౩, ౧౦౪, ౧౦౫, ౧౦౬, ౧౦౭, ౧౦౮, ౧౦౯,
౧౧౦, ౧౧౧, ౧౧౨, ౧౧౩, ౧౧౪, ౧౧౫, ౧౧౬, ౧౧౭, ౧౧౮, ౧౧౯,
౧౨౦, ౧౨౧, ౧౨౨, ౧౨౩, ౧౨౪, ౧౨౫, ౧౨౬, ౧౨౭, ౧౨౮, ౧౨౯,
౧౩౦, ౧౩౧, ౧౩౨, ౧౩౩, ౧౩౪, ౧౩౫, ౧౩౬, ౧౩౭, ౧౩౮, ౧౩౯,
౧౪౦, ౧౪౧, ౧౪౨, ౧౪౩, ౧౪౪, ౧౪౫, ౧౪౬, ౧౪౭, ౧౪౮, ౧౪౯,
౧౫౦, ౧౫౧, ౧౫౨, ౧౫౩, ౧౫౪, ౧౫౫, ౧౫౬, ౧౫౭, ౧౫౮, ౧౫౯,
౧౬౦, ౧౬౧, ౧౬౨, ౧౬౩, ౧౬౪, ౧౬౫, ౧౬౬, ౧౬౭, ౧౬౮, ౧౬౯,
౧౭౦, ౧౭౧, ౧౭౨, ౧౭౩, ౧౭౪, ౧౭౫, ౧౭౬, ౧౭౭, ౧౭౮, ౧౭౯,
౧౮౦, ౧౮౧, ౧౮౨, ౧౮౩, ౧౮౪, ౧౮౫, ౧౮౬, ౧౮౭, ౧౮౮, ౧౮౯,
౧౯౦, ౧౯౧, ౧౯౨, ౧౯౩, ౧౯౪, ౧౯౫, ౧౯౬, ౧౯౭, ౧౯౮, ౧౯౯,
౨౦౦, ౨౦౧, ౨౦౨, ౨౦౩, ౨౦౪, ౨౦౫, ౨౦౬, ౨౦౭, ౨౦౮, ౨౦౯,
౨౧౦, ౨౧౧, ౨౧౨, ౨౧౩, ౨౧౪, ౨౧౫, ౨౧౬, ౨౧౭, ౨౧౮, ౨౧౯,
౨౨౦, ౨౨౧, ౨౨౨, ౨౨౩, ౨౨౪, ౨౨౫, ౨౨౬, ౨౨౭, ౨౨౮, ౨౨౯,
౨౩౦, ౨౩౧, ౨౩౨, ౨౩౩, ౨౩౪, ౨౩౫, ౨౩౬, ౨౩౭, ౨౩౮, ౨౩౯,
౨౪౦, ౨౪౧, ౨౪౨, ౨౪౩, ౨౪౪, ౨౪౫, ౨౪౬, ౨౪౭, ౨౪౮, ౨౪౯,
౨౫౦, ౨౫౧, ౨౫౨, ౨౫౩, ౨౫౪, ౨౫౫, ౨౫౬, ౨౫౭, ౨౫౮, ౨౫౯,
౨౬౦, ౨౬౧, ౨౬౨, ౨౬౩, ౨౬౪, ౨౬౫, ౨౬౬, ౨౬౭, ౨౬౮, ౨౬౯,
౨౭౦, ౨౭౧, ౨౭౨, ౨౭౩, ౨౭౪, ౨౭౫, ౨౭౬, ౨౭౭, ౨౭౮, ౨౭౯,
౨౮౦, ౨౮౧, ౨౮౨, ౨౮౩, ౨౮౪, ౨౮౫, ౨౮౬, ౨౮౭, ౨౮౮, ౨౮౯,
౨౯౦, ౨౯౧, ౨౯౨, ౨౯౩, ౨౯౪, ౨౯౫, ౨౯౬, ౨౯౭, ౨౯౮, ౨౯౯,
౩౦౦, ౩౦౧, ౩౦౨, ౩౦౩, ౩౦౪, ౩౦౫, ౩౦౬, ౩౦౭, ౩౦౮, ౩౦౯,
౩౧౦, ౩౧౧, ౩౧౨, ౩౧౩, ౩౧౪, ౩౧౫, ౩౧౬, ౩౧౭, ౩౧౮, ౩౧౯,
౩౨౦, ౩౨౧, ౩౨౨, ౩౨౩, ౩౨౪, ౩౨౫, ౩౨౬, ౩౨౭, ౩౨౮, ౩౨౯,
౩౩౦, ౩౩౧, ౩౩౨, ౩౩౩, ౩౩౪, ౩౩౫, ౩౩౬, ౩౩౭, ౩౩౮, ౩౩౯,
౩౪౦, ౩౪౧, ౩౪౨, ౩౪౩, ౩౪౪, ౩౪౫, ౩౪౬, ౩౪౭, ౩౪౮, ౩౪౯,
౩౫౦, ౩౫౧, ౩౫౨, ౩౫౩, ౩౫౪, ౩౫౫, ౩౫౬, ౩౫౭, ౩౫౮, ౩౫౯,
౩౬౦, ౩౬౧, ౩౬౨, ౩౬౩, ౩౬౪, ౩౬౫, ౩౬౬, ౩౬౭, ౩౬౮, ౩౬౯,
౩౭౦, ౩౭౧, ౩౭౨, ౩౭౩, ౩౭౪, ౩౭౫, ౩౭౬, ౩౭౭, ౩౭౮, ౩౭౯,
౩౮౦, ౩౮౧, ౩౮౨, ౩౮౩, ౩౮౪, ౩౮౫, ౩౮౬, ౩౮౭, ౩౮౮, ౩౮౯,
౩౯౦, ౩౯౧, ౩౯౨, ౩౯౩, ౩౯౪, ౩౯౫, ౩౯౬, ౩౯౭, ౩౯౮, ౩౯౯,
౪౦౦, ౪౦౧, ౪౦౨, ౪౦౩, ౪౦౪, ౪౦౫, ౪౦౬, ౪౦౭, ౪౦౮, ౪౦౯,
౪౧౦, ౪౧౧, ౪౧౨, ౪౧౩, ౪౧౪, ౪౧౫, ౪౧౬, ౪౧౭, ౪౧౮, ౪౧౯,
౪౨౦, ౪౨౧, ౪౨౨, ౪౨౩, ౪౨౪, ౪౨౫, ౪౨౬, ౪౨౭, ౪౨౮, ౪౨౯,
౪౩౦, ౪౩౧, ౪౩౨, ౪౩౩, ౪౩౪, ౪౩౫, ౪౩౬, ౪౩౭, ౪౩౮, ౪౩౯,
౪౪౦, ౪౪౧, ౪౪౨, ౪౪౩, ౪౪౪, ౪౪౫, ౪౪౬, ౪౪౭, ౪౪౮, ౪౪౯,
౪౫౦, ౪౫౧, ౪౫౨, ౪౫౩, ౪౫౪, ౪౫౫, ౪౫౬, ౪౫౭, ౪౫౮, ౪౫౯,
౪౬౦, ౪౬౧, ౪౬౨, ౪౬౩, ౪౬౪, ౪౬౫, ౪౬౬, ౪౬౭, ౪౬౮, ౪౬౯,
౪౭౦, ౪౭౧, ౪౭౨, ౪౭౩, ౪౭౪, ౪౭౫, ౪౭౬, ౪౭౭, ౪౭౮, ౪౭౯,
౪౮౦, ౪౮౧, ౪౮౨, ౪౮౩, ౪౮౪, ౪౮౫, ౪౮౬, ౪౮౭, ౪౮౮, ౪౮౯,
౪౯౦, ౪౯౧, ౪౯౨, ౪౯౩, ౪౯౪, ౪౯౫, ౪౯౬, ౪౯౭, ౪౯౮, ౪౯౯,
౫౦౦, ౫౦౧, ౫౦౨, ౫

సెక్రటరీ. జే. వి. సేకరం, చైర్మన్. "క. ఆర్యదేవ
వారద సంఘము, సెక్రటరీ విశిష్టవశంతు చిత్తాబ్జ
ములా, న్యాయాల సంపాదక, సెక్రటరీ
నలమ విలువక సెక్రటరీ." వరాహ. కి, అ. కి కి.
సూరి. ర, అ. కి.

[illegible]

కాపురింమే. చే. స. శ్రీ. మూడలింఁచు, నిరూపింఁచు.
(శ. ర. ద్వా.)

కాపులు, డి. అ. కె. (కాపు+అంతు) స్థానభ్రంశం.
 •మొందు• “ఉ. ఆపుడు దానవాఢుడు భయం
 కరమముఁజూచి సాధ్యుని, బుప్పుతెలివ్ మఱిసి
 నయయ్యుర్గురవై వారిత్సఱిందముల్, కాపుల

హులి కూలె .." రామూ గి, ఆ. 102,
రామూ. 3, ఆ. 30.

శ్వప్న. డి. సి. కె. గెటూ, తోము. "వ...
 బీత్తుడు, స్వప్నకావ్యం నూతనమైనది కావడం
 ద్వారా మనస్సును, మనస్సును పెంచే మన
 పాపనిర్మలం దత్త బంధించిన." నా.
 మరా. 3, ఆ. ౫౦. సి. 1. శుభ్ర, స్వప్నం.
 "ప...గనమైనది నియంతృత్వం
 శ్వప్నం." శుభ. ఆ. ౩౪౫, ఆం. ౪.
 సి. ౧౩. 2 ఆపాయము. (నా. శ్వప్న)

కర్పూరము. దే. ఆ క్రి. (కర్పూరము.) పాదు
కొడు. "నీ. నెలకెప్పుకొను. కొప్పుపులి నెల
దీసింది చదువైతుండొచ్చి నీపాదములు." స్వా.
ర, ఆ. 3ర, తుక. ఆ, ఆ. ౧౧.

శామకు. పే. న. శ్రీ. పెదకు, అశ్వేషిండు. "నీ. తన
మనిషిడికొక ధర్మశీతలంబున శామకుగ వచ్చిన
నింకి యునగ." పారి. ౨, అ. ౩౪.

సమీక్షించు. డి. వి. (సమీక్షా ధా.) వెదకుట, అన్వేషణము. "సీ. వెదకుడు నడవడు వెనుకడు రోయిండు సమీక్ష దశంగ నన్వేషణ మగు." ఆం. భా. వి. ౧౭౭.

సెనురు. దే. వి. పశువులు మింగిన ఆవళిమును
మరల కోటికి చెచ్చుకొని చక్కగా నలుపుట,
రోమంధము. "గీ. సెనురు నాంగను రోమంధ
మునురు..." అం భా. ద్వి. ౨౬౩.

సమయ స్వేచ్ఛ. డి. ఆ. కె. (సమయ+స్వేచ్ఛ) భక్తుల ప్రాంగన యాచనమును మరల నోటికి తెచ్చుకొని చక్కగా నమలు, రోమండును చేయు. "నీ ఓడిక మీలాగు నొక్కడ పనియిది చేయడమే సమయ కల్పెడి బింబు. నీ గాంధీ యొక్కదివేల యొక్కది వచ్చునో కొంత యాత్మ దుఃఖము..." దకా. ౯, ఆ. 3౦. తారా. ౫, ఆ. ౯. ౯.

సెమరు పేయం = సెమరుపెట్టు. (వా.)

నెమరుచు. దే. ఆ. క్రి. నెమరుచేయ.
నెమరు = నెమరుచు. "చ. ప్ర. మదమం బలసిల్లె
దకు పారగ నిద్ర బావోయి పల్లె జంకమియ
నెమరు..." హరి. భూ. రా. ఆ. ౧౭౫.
నెమలి. దే. వి. (క. నెమలి.) 1. మయూరము
"నీ నెమలి పోలెలగేరు నెలి కురులో గలె

హంసములే గెల్చు గతులవారి." భా. ౪, ఆ. ౩౫, శ్రీరా. ౫౦; 2. భూతికరంజముశి.
"నీ. నెమిలియదుగు చుట్ట నెమలి యంపనక గను
బూతికరంజంబు లొల్చు .." ఆం. భా. ద్వి. ౪౦.
నెమిలి = నెమలి. మయూరము. "నీ. పక్షములు
గచ్చి బడిపావ పాములకుకు, మేపు లొసగి
రక్షించు నెమిల్లు .." శ్రై. ౪, ఆ. ౩౯.
దళా. ౮, ఆ. ౩౦౮.

నెమిలియదుగు డే. వి. భూతికరంజముశి. "నీ.
నాదవ నురటన్న వారిజమును బొన్న నెమి
లూలుగ దిద్దు నెమిలియదుగు." మాన. ౪,
ఆ. ౧౧, ఆం. భా. ద్వి. ౫౮. బ. మచనభక్త
ములు. (౪. ర.)

నెమక = ఎమక. డే. వి. అశ్వి, శంకు. "ద్వి. క్రత
కంబులు చింది కంఠముల్ నటికి, నెత్తురు లద
నింది నెమకలు విడిచి." నీం. భా. ౫, ఆ. ౬౨. పు.
నెమిది. ద్వి. వి. (నెజుతునది.) 1. నిడుమనమ్మ,
యనమ్మ. "ఉ...నికలమ్మడు జన్మము లేక
యండుటకై, యారయశ్రి నగంబు శిఖరాగ్ర
ము జూదిన కాలు నెమిన్." విక్ర. ౧,
ఆ. ౨౦౦, పను. ౩, ఆ. ౧౩౦; 2. కాంతి,
విశ్చింతక. "క. మమ్మ నరయ భరమన నీ,
విమైయి చలరాశి లొక విచ్చుట నేలా నెమిది
నిద్రింపంగా, బొమ్మ..." భార. ద్వి. ౫, ఆ. ౩౧౩,
భార. ఆర. ౬, ఆ. ౧౬౦; 3. ఆరోగ్యము.
(వ్యవ.) ఎప్పుడును లిచ్చినను వాని నెమిది
కలగలేదు; 4. నుచ్చాదయము. "ఆ...నుచ్చాద
యము నెమిది యనదగు మహాక." ఆం. భా.
ప్ర. ౧౦౦, భార. ౪౦. ౧, ఆ. ౩౦౮.

నెమనము. వి. వి. (నెజుతునము.) నిడుమనమ్మ;
మునమ్మ. "నీ. యచ్చక్కపా ముఖ్యునిక
నంతో మంబు నిండి దైవాణి నా నెమనమున."
వర. ౪, ఆ. ౫౮, ఉ. వారి. ౧, ఆ. ౧౪౬.
నెమిలికరుణే. డే. వి. (నెమిలికరుణా) కల్పిడి.
"నీ...భాగినిముప్పి సం గామృతిలము. నీ. పరు
జుం బయంజం గను బరంగునదియె, చతు
నెమిలి కరుణా గాతామరుజు." ఆం. భా.
ద్వి. ౨౧౫.

నెమి. యం. డే. వి. 1. మయూరము. "నీ. నెటి నెటి
నెమియించి నెమిలిదను లేచి వడిగేక

నేయింత వదితయింకె." చంద్రా. ౩, ఆ. ౯౩,
యి. ౩, ఆ. ౧౧౩; 2. నైయుము; అను
రాగము. "నీ...కరము, నెమి...నెటి నీని
బాణిగ్రహము." భార. ఆది. ౪, ఆ. ౧౦౫.
భార. ఉత్తర. ౫, ఆ. ౩౪; 3. నంతోమను
"క. ల్లియనుడును వరము చేడుము, దనుతాధిప
యకుడు నతడు తత్వము నెమిన్." ఉ.
వారి. ౬, ఆ. ౨౩౧, భార. ఆది. ౫, ఆ. ౨౪౨;
4. మైత్రి. స్నేహము. "క. మిత్ర నరదకుల
కాత్రవ, ధాత్రీకుల నెమి బయనకునమున
వకతా, పాత్రములుగ కేయున .." భార.
ఆశ్ర. ౨, ఆ. ౪౮, ఆం. భా. ద్వి. ౧౮౨;
5. నేనుము. "నీ. అన్నగాదిలి యెట్లును వసుడు
తేని, నెమి యెఱిగించి యుతురుని నిలిపి నట్టి
వి నొప్పికింతయు నగింపజేసె.." అచ్చ నూ. ౮౨,
భార. పభా. ౧, ఆ. ౩౯; 6. అమగ్రము;
దము. "ఆ...నెమిల్లెండ్లు నిమ్మ, గురగి గురు
తనూజు గొలిచి యయ్యురువునెమి వకరె
దనదు నేర్పు చేర్చి." భార. ఆది. ౩, ఆ. ౧౧౦;
7. క్రత. "ఉ. నెట్లవ నక్కమేధములు నెమి
ననేతముచేసి వైరులం గిట్టి వధించి లోకములు
గీర్తి దళంబుగ నింత మించగా." వి. పు. ౫,
ఆ. ౩౫; 8. గౌరవము. "ఉ. ఎక్కడకుండి
యెక్కడకు నేరగడినో యిది యొక్క కాంత
దూ, పెక్కుడు పెంపు సొంపు మన కేర్పుడు
చున్నది తా వినికయై, నుట్టుచు నీచభామికుల
చొప్పున బల్కెడుం బొరులం గడుం,
పెక్కునకుండి చూచెదను నేగను తోడ్కొని
రండు నెమిలితోన్." భార. విరా. ౧, ఆ. ౩౦౩.
శ్రై. వి. (నె. నేయి) 1. పంజాబము, తివా
సముశి. "వి .. నెమిలు జమ్మల నేరేళ్ల మానేళ్ల
కలుపుల బలుపుల గొడినెల నొడినెల .." పి.
కవం. ౨, ఆ. ౧౪, ఆం. భా. ద్వి. ౪౩; 2.
బండిద్ర కమునకు జాబ్బుండు కచ్చి. "ఆ. అంచు
లైదు నెమలలాలు నాథులు మూడు, గలిసి
సూక్ష్మగమన కలితమగుచు, సంయమిద్వార వినుము
సంకల్పరాకృతి, గాలవక్రమందు లా
చుండు." వి. పు. ౩, ఆ. ౧౫౮. ఆం. భా.
ద్వి. ౨౦౨.

నెమ్మి. డి. ఆ. ౧. (నెమ్మి+మియు.) అతిశయించు. “వ...లేక నెమ్మల నెమ్మించు కొమ్మించులు గల శేటలను...” డి. ౪వం ౧, ఆ. ౮౩.

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+ఇక-సార్థమును.) పైచు, అనురాగము. “ఉ. నేయము బట్టయం గరుణ నెమ్మి కొక యొక నేక శేట, నే యెడ నాచివక చుడి నించుక యంచుక...” రస. 3, సుచ్చము. (౪. ౮. పా.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తాటు.) బిచ్చము. “చూడముళి. (౪. ౮)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+రపును.) విభావము. “చూడముళి. (౪. ౮)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

నెమ్మి. డి. వి. (నెమ్మి+తేడు.) కుమారసార్థము. (౪. ౮.)

వనసీత "నిన్నదే నేనుగతికా, నెయ్యమి
నాకా భూజనమే, నెయ్యమే రదియించితిని
నమజ్జలంబిన్." చను. ౧, ఆ. ౧౯౦.

నెయ్యము. వై. వి. (నం. స్మృతా.) 1
స్మృతాము, మై. ౧. "క. రమణి నిజభాగ్యనియో,
గముఁ దలఁచక యత్తుడు భీము గలనై అరిశ్మి,
నాము కామితులకు బలనంశము నెయ్యము
ములు చేయుఁ దత్కృతములే." భార. ఆది ౩.
ఆ. ౧౯౧. ఆం. భా. ద్వి. ౧౮౩. 2. స్మృతు.
మలభు. "ఉ. నెయ్యములేని సంగతియు నిగ్రహము
లేని మహావిరామమో... కయ్యములేని శూర
తగుఁ డైనాని యూరికమెచ్చవచ్చునే." ఉ
హరి. ౫, ఆ. 3౨, సరవ. 3, ఆ. ౪౩. 3.
స్మృతి, సులోచనము. "గీ. అట్టి గోలాకమున
యందు విధి వినీలంబు, రథపుడే త్రొక్తు ప్రాప్తు
నెయ్యముఁ గవును." కాళి. ౨, ఆ. ౨౮. విక్ర.
౪, ఆ. ౯౮. 4. మనోజ్ఞుర. "నీ. నాటినాటికిఁ
ల్రోది నవకంఠుఁ డీవల మునుబొద నెయ్యంబు
నూలుకొలిపి." భాగ. ౮, స్కంధ. ౨౩౩. 5. చుట్ట
టికము. "గీ. అగవు తగవు లుండు నెయ్యంబు
లకును, సుంపకములందు ముఱియొన్నియైనఁ గలవు,
కామిలు..." సునల. 3, ఆ. ౯౫, భార. ఉద్యో.
౧, ఆ. ౨౭౧. 6. వేమక, ఆన. 2. విలా.
స్మృతము, ఇద్రము. "గీ. వీటఁ లై గ్రహమును
నెయ్యంపుఁ జెలియునై కయ్యంబులు నెట్టెఁ
గాలు ద్రవ్యు." భార. ఉద్యో. ౪, ఆ. ౨3౪,
దకా. ౨, ఆ. ౧3౦.

నెయ్యంబు, ద్వ. విలా. (నెయ్యము+అరి.) స్మృతికు
రాలు, స్మృతికుడు. "నీ. నేర్పులేక చెడంగ
నెడ వేగుదుమంది యటవోడు వారు నెయ్య
దులగాదు." రామా. 2, ఆ. 2౪, (క.న.పా.)

నెయ్యం. వై. వి. (వీరికి ప్రభుత్వ పవనమునదే
ప్రయోగములు కన్పియున్నవి.) 1. అభ్యుము.
"నీ. ప్రక్షాళికంబైన నీటిచే చట్టువమున నన్నంబు
నువిది నెయ్యినినువిది." కాళి. ౩, ఆ. ౧౪౧.
విక్ర. 3, ఆ. ౩౪; 2. త్రొక్తు, చనురు. "క.
వెడు గజ్జల గ్రుచ్చి నం, కాడు మంటల దలి
నియ్య కొట్టకొట్ట వడియన్." స్యా. ౪, ఆ. ౧౮.
నెయ్యంబు. వై. విలా. (నం.) 1. మిక్తుడు, స్మృతి
కుడు. "ఉ. వానికి నెయ్యంబై యనురతుదగ్గ

వదంబు కాఁడంటిగా బుచ్చున్మనయో భరాగ్ర
బలివీరిత వత్తుడు..." భార. స్కా. ౧, ఆ. 2౩.
వేం. వం. ౨, ఆ. ౪౧. 2. ఇయ్యంబు, స్మృతము.
"చ. ..అమరుని నెయ్యంబుతో హితుడు నైక
నయ్యంబుడు వీయు కృత్యములో, పానంగఁజేసి
వీతి..." భా. రా. విద్విం. 2౪, ఆచ్య. నం.
2౫.

నెయ్యరాలు. ద్వ. విలా. (నెయ్యము+అరి.) 1.
స్మృతికురాలు, నేర్పురై. (క.ర.); 2. స్మృత
రాలు, ఇయ్యరాలు "నీ. చొచ్చి తన నెయ్యం
రాలికిఁ జాచి చాచి, తల్లిపాకరొద, పొట్టెట్ల
నొనుగ" ప్రబంధ. 2౩౪.

నెర. వై. వి. 1. భూర్జము, గొప్పది. "కు. నెర
విగ్నాఁడత న్నెర రామ..." రామా. 2, ఆ.
(క.ర.); 2. నేర్పుది. "గీ. మత్తకరిదండ నెర
యైన మావడిడు, బుద్ధియెఱుంగని హిందుని
హింస చాచి, యతుల గర్యాంధుడనగు రాజు
నంద నావ్రు, మురి యొకవేళనెర నేతుఁ
దరంబై." భుక్. ౧, ఆ. ౨౪. 3. స్మృ. విలా. అధిక
ముగా. "కు. పురి యభింకవన్మోక్షము లై గది
వేల్పుందంటి శ్రావణియందు రహిం గొడుగు
ద్రవ్యమామటకు నవ్వోకేరి యం దుగ్రై,
ఖరిఁ గన్నబైడి కృతి మేళింపు నంఘంబులో
విరీక్షింబవే, నెర బాణున్..." కుటికా. ౨, ఆ.
౨౦౦.

నెరము. వై. విలా. వివము, ఎచ్చుదగ్గలు గలవి.
"నీ. మాక్షికం బొచ్చును మురియ మన .. నీ.
అదియ నెరదైన గొన్ని యం చనగఁ బరగు." ఆం.
భా. ద్వి. ౨౭౩.

నెరపు. వై. వి. స్మృ. (నెరము భా.స్మృ.) 1. నెల
వేర్పు. "చ. ..అట్టి వనంకనయంబునం బు
రుదరాచేశంబు నెరకు బాని చను చెందెద వనక
లాఁచనల..." స్మృ. వి. ౨, ఆ. 2౩; 2.
రణము. "చ. విక్రయాగ్ధమై, నెరకు జూక్తి
కంబలన." భృగూ. ౫, ఆ. (క.ర.) దశక.
౧౦, ఆ. ౧౦౫; 3. ప్రబంధకేయు. "నీ.
నుభవేశ్వరము నెరకు నంధునవల్లి స్రుష్టాఁ
దాతల సోకఁ గ్రోవిరెత్తు" మయ. ౧, ఆ. ౧౫౮.
4. నెడఁజల్లు, విష్ణు. "చ. బెగవిసర్పి వేది
కలనై దుధిరంబులు పల్లి మాగుమలో, నెరపుచు

యజ్ఞవిక్రమముల నొకప్పుడు .." కా. రా. బాల. ౧౩౩, మను. ౬. ఆ. ౧౬; 5. చూపు, కనలుచును. "గీ. బ్రహ్మణ్యులందు నులలందు బంధులందు, భక్తివిశ్వాససహృద్య భరత సరత్." బై. ౬. ౩, ఆ. ౯, ఆ. ౨౨. బాల. ౩; 6. కల్పించు, కావించు. "గీ. భరతై దూర్భులభిశ్చ తేనం సరత్." మను. ౨, ఆ. ౨౩; 7. ఆడు. "గీ. .. సరత్ సోమ్యదు బాధలం వృధమయ" కి. శకుం. ౪, ఆ. ౧౬౪. విలా. ఆధికము. "మ. సరయ్యై నదనానబామ వరునిన్నరయ్యై వాలేవనం." ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౧౦౦, కుమల. ౫, ఆ. ౩౩.

సరయ్యు. దే. వ. శ్రీ. (సరయు ధా. శ్రీ.) వ్యా పించుకేయం. "గీ. సరయ్యును సర్వమునిజుల రా తన మాయ నకల ప్రపంచము నంతకముగ." కాశీ. ౫, ఆ. ౯౦, భా. రా. యం. ౧౪౨౮.

సరయ్య. దే. వి. సరయ్యులు. (శ. రు.)

సరయు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. నిందు; ఆరికయందు. "క. తరసయశాజ్ఞవశములు, సరయ్యులై మున్ను చర్చి నృపుతుడు బాణింబిరి .." భార. ఆది. ౩, ఆ. ౧౫౩, భాగ. ౧౦, స్కం. శ్రా. ౧౩౨౧; 2. వ్యాపించు. "మాలిని . ఇంద్రుడరిగె నిదిగె దివ్యానంత రత్నాంకు బాల, న్మురిత నురవిమా నంబుల్ నభోభాగమెల్లగ్గ, సరిసి తెలగుచుండక విస్తరశ్రీణిగోడన్" భార. ఆది. ౮, ఆ. ౨౯౬, నృసిం. ౩, ఆ. ౧౪౧; 3. సామలము, సిద్ధించు. (శ. ర. శ్రా.); 4. తెరచుచు, వెడచు. "గీ. భూమిమత శరంబుల నెన్ను త్రవ్వచులు, నేలంబడి యున్న యది దీని తోలబాడు, మనుజు నిరు లితి నెరిగె నవనిత్రులి, యుండ నోపు నీకుమరుగు కొండమొడ." భా. రా. ఆర. ౨, ఆ. ౩౧౨, పారి. ౩, ఆ. ౫౩; 5. నిడివడు, తప్పించుకొని పోవు. "రగడ సరిసి పోదాడెదవు నిలనిలంపుమా కనము, గురియులేకబాణి జేరి కొన్నదంతలు మనుకు." స్యా. ౩, ఆ. ౮౮.

సరవంతి. దే. వి. మువంగళి. (శ. రు.)

సరవచ్చు. దే. ఆ. శ్రీ. (సరవచ్చు.) ఆధికముగు "గీ. భాంతి నంపదివాకడతోడ నొరసిన నొచ్చు మాణిగ సర వచ్చువాడు" దశకు. ౧, ఆ. ౩౫.

సరవరి. దే. విలా. (సరవుతలరి) సేర్పరి "చ... అట్టి మచ్చయత్తూరది కెంతయు నిచ్చుకొల్పు

టల్, సరవరిగాను రాజును సేర్పర వాళ్ళము లొగ్గించుచున్." రంగా. ౨, ఆ. ౧౦౯.

సరవి. దే. వి. ఆధికము. "గీ. రథాగ్రభ్రమోక్త రమణచే నిజోటి విమలం సరవిది విలుచు కొనగ." ఉ. హరి ౩, ఆ. ౨౪. (శ. ర. పా.)

సరత్. దే. వి. (సరయు, ధా.) 1. తూర్పు, పశ్చిమి. (శ. ర. ౪; 2. వ్యాపించు. (శ. ర.); 3. మార్గము. "ద్వి. ఆసరత్తును బాణి హంసము లరుగు, నా తెలి గారుడం లైనమార్గంబు." రం. రా. కిష్కిం. (శ. ర.); 4. ఒకానొకతెచ్చు. "ద్వి. కొర్రులు సరత్తులు నురువించ బొదలు, నదుమూల బొదలిన యంబాళములును." రం. రా. ఉ. ౧౧౯. పు. బ. పరివారము. "ఆ. మానుశములొడ నే తెంచు సరత్తులు, దత్తదవ్యులన యుడగ్గనూడ, కలితం దైన భీములను గొని నడవక, నిలిచిరంత నంతం గలంగ రాజి" భార. విరా. ౩, ఆ. ౨౩, హరి. ఉ. ౩, ఆ. ౯౩. విలా. 1. ఆధికము. "క. తెలతెల వాతె నటించును, నెలతుక లెజ్జెనింప లేది సరపగు చేచ్చన్" య. ౫, ఆ. ౧౪౮, ప్రభా. ౨, ఆ. ౫౮; 2. విశాలము (శ. ర. శ్రా.); 3. శక్యము, సాధ్యము. "వ .. ఎదిరి మతం బెఱుంగకయెట్టి కార్యము విశ్వయంబు సర వగునీ ." భార. శిష్యో. ౧, ఆ. ౧౩; 4. వ్యాప్తము. "మహా ప్రగ్గుర. మురళిన్నాగ్ర ప్రణాళి ముఖమున భవకొంఠోజ మన్నెరుగాదా, సరవై తరూర మంతర్విదితము .." బై. ౫, ఆ. ౧౬౧.

సరవెంచు = సరవంతి. (శ. రు.)

సరసాని. దే. వి. (సర+సాని.) శిష్యునియైన శ్రీ. "గీ. సరసాని దొరసాని హరి నెక్కు మరమెక్కువగ వింత బోచైన నవగలఱావు." శాం. ౩, ఆ. ౧౧౨.

సరము. దే. వి. 1. చేబువు, నలుము. "గీ. అనిమిషులు గుండెలొక గాల మఖిలలొక. శ్రేత మున నాచి నేధించు సరము..." ఉ. రా. ౧, ఆ. ౧౪౯, మను. ౩, ఆ. ౧౮౪; 2. కళింగము. "గీ. .. నింబారు చందరు సరము తక్కువ వడం దిల కించు ముద్దుమోములు బెడంగు." హరి. ఉ. ౩, ఆ. ౪౩; 3. ఒక విస్తృతమైనచో. "గీ. ... నిక తాళ్ళు యిటు మన నిమక వాసెనరుచుండు. గీ. దిద్దివేడంబు సరగుగా దవరు..." ఆం. భా.

ప్ర. ౧౧౫; ౩. చిన్నతప్పు. "నీ. నరకు పొడవైన తేదయ్యె నెమరి నెమరి సొంబయై బాంబు జ్వరభంగంపాలి." కా. ౩. అ. ౩; ౪. తప్పు. దోషము. "అ. నుకది కావ్యములానె, నెమకు నీవకుంక నెమకు లేదు" ప్ర. ౧౫. ౧, అ. ౩౦, హరి. పూ. ౮, అ. ౯౫; ౪. కల్పమాట. "నరగడ. నింకు నింకులకంటె బుద్ధిపడి, నెమకు నెమకులకంటె బుద్ధి, నింకరాలి." వసు. ౩, అ. ౧౪౮; ౭. గవుండ్లవాడు కవులుమాత్రమే పోడి (క. ర.) నెమకులాడు. దే. వి. (నెమకు+నాపు) క్రేంగంటి చూపు, కటాక్షము. "నీ. నెమకు కాపులతోనె నెయ్యంబు హరి || నెమనెనె తియ్యంబు నింకుడుండ." విక్ర. ౪, అ. ౨౦౩.

నెమకునగడు. దే. న. ప్రి. (నెమకు+నెగడు) తప్పు తెచ్చు, నిందించు. "నీ. కమతెచ్చిపెట్టిని నెమకుం కన్నులు నెమిరి దమ్ముల నెమకునగడ." భా.రా. ఆర. ౧, అ. ౪౩.

నెమకుపెట్టు. దే. న. ప్రి. (నెమకు+పెట్టు) దోషించి జేయు. "నీ. నెమకుపెట్టిరి వరాశకు లంక వారి..." వి. శకుం. ౩, అ. ౧౮౯.

నెరి = నెరి. దే. వి. వక్రత. "నీ. వెంటక వికటి నులుల రాల్చుగా రాన నెమలు మించిన నీరి కురుల యందు." పాండు. ౧, అ. ౧౧౩. (క. ర. పా. పాత ప్రతి. పా.) రా. వి. ౨, అ. ౫౩. వి. వక్రత. కటిలయినది. "నీ. నెరి కురుల నెమరి కొద్దిని నరుల వడివాడ నొప్పు వచ్చిన నొప్పు కొప్పుకొంది." కుక. ౧, అ. ౨౨౨.

నెమకు. దే. వి. ముడుక యెనది. "ద్వి. నీగొన్న పూనుపేరు లొక్కంత, నెమకుగానియలపై నిగ నిగ మునగ." అ. కు. ౧, అ. ౫౦. పూ.

నెమము. దే. న. ప్రి. రాయ; అదుము. "ద్వి. నెమిం చాకాలం తెదీరంబు తెదీ" ద్వి. పా. ౨, భా. (క. ర.) కళాం. ౩, అ. ౯౦.

నెమ. దే. వి. ౧. నిండు, పూర్వము. "నీ. నెమ చుడురుని నీళ్ల ములుగుంకాని నీ నెమైము కాలిమి వచ్చు నీనీ." భార. అను. ౧, అ. ౫౧, భార. ఉద్భృ. ౧, అ. ౨౪౩; ౨. గొప్పది. "క. నెమ గొంతుల గువ్వలచే, వయగునె..." భా. ౩, అ. ౩౯, వసు. ౪, అ. ౯౫; ౪. వాడి

యెనది. "క. ఒక్కొక్కనెమ వారనమున, నెమకుడు వడి వారియందు నీని నిలుపుచున్." భా. రా. యు. ౧౦౨౩, హరి. పూ. ౩, అ. ౩౯. క్రే. ప్రము, ప్రక. ప్రము. "ఉ. పూర్వం విక్రమంటి నెమ పాటు కొలంబుల బుద్ధి.." పాండు. ౩, అ. ౩, హరి. ఉ. ౩, అ. ౧౩౩.

నెమకులాడు. దే. అ. ప్రి. (నెమకులు+అడు) అయ్యెను కట్టులం గుచ్చుకొను. "అ. ఎటువ నన్ను ముతక యెనెన కరములు, నెమకులాడి వాకు విశిత విప్రు; విశిత తరుల యెట్లు నేవన గానిండుకు..." భార. ఆర. ౧, అ. ౩౧౪, భా. రా. యు. ౧౦౨౦.

నెమకులేయు. దే. న. ప్రి. (నెమకులు+వియు) నుర్ములును భేదిండు. "నీ. నిడు తమతుండ విలుపేసి నెమకులేయు; రతి మయిదు వందలకల రాజువాడు." వై. ౨, అ. ౯౩. ఇద్దే: నెమకులు మోటు. వృ. ౧, అ. ౧౩౫.

నెమకు. దే. వి. కేకము, మెండుక. "నీ...నెండుక నెమి నెమక వాంగం దనరుం గేకము..." రం. భా. ద్వి. ౧౪౫, అము. ౩, అ. ౩.

నెమకాడు. దే. వి. (నెమకు+కాడు) ౧. పూర్వము. (క. ర. పూ.); ౨. క్రియుడు. "వ...నెమకు కరుగలతో దొరయు నెమకాని నెమకుం బంపల పెనుదనిని యలరించు జక్కన నెంట్లును." ఆర్య. భా. ౨, అ. ౧౩. పూ.

నెమకాని. దే. వి. (నెమ+కాని) నెప్పరి. (యా. నెమకానితనము.)

నెమకానితనము. ద్వి. వి. (నెమకాని+తనము) నెప్పరితనము. "ఉ. చక్కెర దనాల నేమి రుచి నందున చి క్తరు బొత్తు యున్నందుకొ, జక్కన గానె యంత నెమకానితనం బొకచోట గానెగా ముట్టున లోకమంత నెమ..." కళాం. ౪, అ. ౫౩, కళాం. ౨, అ. ౩౯.

నెమతనకాడు. ద్వి. వి. (నెమతనము+కాడు) నెమతనములవాడు, పూర్వము. "చ నెమతన కాడునై వెలసె నిర్మలాంబి విరావరేశ్వరన్." పార్వ. ౪, అ. ౩.

నెమతనము. ద్వి. వి. (నెమ+తనము) ౧. పొన తనము, నెప్పు. "నీ. కారులకులరె చాంల వలపులు గరగించి నెమతనంబే లోకానెప్పరి ద్వి.".

కవిక. ౧, ఆ. ౨౦, అచ్చ. బా. ౨౦౮; 2. **తైకాల్పము.** "నీ... నెలకవ మన నా భాగ నంభయై యడయను..." అం. భా. ద్వి. ౧౬౩; 3. **నాల్పయము.** పాడి. "ఆ. పాలను దిండికొలపు శల కట్టెనెలక, తెలవగనుట నీకు నెలక తనంబే." అచ్చ. యు. 30.

నెలకు. దే. వి. టౌ. (నీని మవర్తమునకు బహువచన మన దిండు పూర్వక "న"వర్ణ ముదేశముగా వచ్చును.) 1. అయ్యుకట్టు, నుర ప్తానము "క... తెలివి నీయల, నెలకునల దూఱంగనెయ న్నీకపుంగపు నం, నలకొరక..." భార. అవి. క. ఆ. ౨౦౨, భా. రా. యు. ౧౦౪౮. 2. కీలు. అవయవసంధి. "నీ. నవ్యాన నవ్యుతుల్ కరము నేయుట ముగి నెలకునల విలుగంగ నీలను వాడు." వరాహ. ౧౧, ఆ. ౧౨౬; 3. నుర మ; రహస్యము. "క. మఱచితి గాక లతాంగీ, నెల కంకురికొడ నాడు కాళ్ళాయని నీ, నెల నెలకీ నాడు వెన్నెన, తెలగి నె ననుకూరి..." ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౯౮, (క. ర. హా.), మ. నం. ౬, ఆ. ౮౧౯.

నెలకుంటే. దే. మ. శ్రీ. (నెలపుంబాయనాల్పయము.) ప్రకటింపు, తెలుసును. "న... నీ నూకరాకు ద్వింబు నెలకుంటేను చూక మని యగ్నించు..." కళాం. ౫, ఆ. ౪౬.

నెలపు. దే. మ. శ్రీ. (నెలయు భా. శ్రీ.) 1. వ్యాసించుకేయం. "నీ... కమలవ్యాస వలపు నెలకపెడి నురటిల గలుగు గాడ్పులు పోక కలకు కన్నెరకంటె యగునకు మలక." కళాం. 3, ఆ. ౧౦3; హరి. ఉ. ౫, ఆ. ౧౬; 2. నెలకెయ్య నెవ్వసించు. "నీ. నిర్భయ కంఠుగా నెవ్వంబు పాలించు కిష్టము న్నలితగా నెలకె నకడు." భార. కాం. ౧, ఆ. 3౫3; మార్క. 2, ఆ. ౧౫3; 3. ప్రకటింపు, కనలుతు. "నీ. నీ వివేకంబు నా కియె నెలకె తీపు, కల్పిండుల ముడిపి పాతంబు నెప్పిరి..." భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౨3౬; 4. అచరింపు. "ద. పలికె చంద ముల్ నెలకె కైకట్టెమై చను రాజ్యభాగ మి, ముల్క బడయం దలంచి..." భార. ఉద్యో. ౧, ఆ. ౨౬; 5. కూర్పు, కాంచు. "కళానిక సంకీర్ణము నాగనిది దగ నెలకె కొలుకు

నికృల భక్తిన్." భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౧౯. వి. వ్యాసము. (క. ర. శ్రా.) విలా. అధికము. (క. ర.)

నెలయించు = కలవించు. "నీ. నీయల నిలించె నిర్దంపు జీగి నుటించె, నొయ్య నెలయించె నొక యంత యెఱుపు నించె." మమ. ౬, ఆ. ౯౧.

నెలయు. దే. ఆ. శ్రీ. 1. అరికయించు, "క. నర నురువ కగ్గ మయ్యెం, నురుధరణి వల్లభుం ద మంతిక గలి మీ, రయనందేయం దెద్దము, చొరుండు కెరవు లాపు నెలయు కూరక మెల యన్." భార. శ్రా. ౨, ఆ. ౨౧ ఉ. హరి. ౫, ఆ. ౯2; 2. వ్యాసించు. "నీ. నెలకె నొక యెడల దాన్లు పట్టి జతార్చి, చంద వారల వన మాన కందకములు." హరి. 3, ఆ. ౪౬, ఉ. హరి. ౧, ఆ. ౯; 3. ఒక్క, ప్రకాశించు. "నీ... లోచనముల నవ్వ నెలయు, గృహిని నాలాగించి..." భార. విరా. ౫, ఆ. ౧౫౦, హరి. పూ. ౫, ఆ. ౧౧౯; 4. వృక్షకును. "నీ. వద న్నటవంబున జనిసి చాలు. ఆ. నలము గాంగ నిట్లు నెలయంగ న క్త్యంబు; మెలసి రాతిరెల్ల నలక వనన కనయం దరిగె..." భార. అవి. ౬, ఆ. ౧౬౦; 5. విప్రసౌఖ్యం, తెలరేగి. "నీ. నిపు వేగకు గంబు నెలసి బంధుల ప్రీతి, తొందరేయలు గల జోరె నయ్యె." భార. శ్రా. ౨, ఆ. 332, 6. కడు. "నీ. కడు లంబు మీరెడి భృంగముల కై పడి మోమునె నెలసిన కేళ వదిలివాడు." భాగ. ౧, స్కం. ౫౧2; హరి. ౧, ఆ. ౨2; 7. చరించు. "నీ. క్రవణావతంస వామనగ్లోల నెలకేటి గలలు మంగులలు నెలయ" దశా. ౨, ఆ. ౨౯౬; 8. విద్ధించు. నెలకెయ్య. "నీ. కలుగు నొక నాకు నొకనాడు కన్నులార, కిచ్చెను బాచు పుట్టం బను చింత నెలయ, మెదలివెలుపుల బొడగంటి మొక్కగంటి." ఉ. హరి. ౨, ఆ. ౧23.

నెలకె. దే. వి. పుష్కర్తక. "ద్వి. నలకె యట్లు నాక యచ్చుల తొండె దరయ, నెలకె కల భక్తి నిరతడేనియను." బస. ౪, ఆ. ౧౨౪. పు. నెలకె. దే. కల. 1. కాల, కల్పి. "నీ. కల్పికో కంటిత నీడు కన్నుడము, మిన్ను ముట్టిన కలమిత కొన్నెని, యెన్ను నబ్బర మిట్టి దా

నన్నదివట్ట, నెల నెలవాడులకునీ యెఱుగ
నీడు." కావీ. ౩, ఆ. ౨౩౩; భా. ౧౦, ౧౧, ౧౨. పూ. ౧౪౦; ౩. పవనకుడు. శక్తుడు.
"చ...మయ వచ్చెనీర దప్పక బొడువంగ
నెయ్య భువరాహ బలముగల్గి మేటి వేటకు
నెలవాడులైన నుభవ ప్రకరణులుమ్రోల నేగ
గన్." పి. శకుం. ౨, ఆ. ౩, బస. ౫, ఆ. ౧౪౦. పు.
౩ కుడియెడు; కుడియెడల. "క. ఆఱువని
నాలుగు విద్యుల, నెలవాది త్రికాలవేది నీని
చిలక, నెలవెగఁ జేదట్టిర నది, చెలవనఁ
బండోదవి నట్లు చిరక్తి నిధి." విక్ర. ౩, ఆ. ౨౦, విక్ర. ౪, ఆ. ౧౧.

నెలవాదిశనము. ద్వ. వి. (నెలవాదిశనము.) కాలు
తనము, నేయ్య. "ఉ. తేర ధవర్ధనల్ పుడమి
తెక్కును విక్రలి యెందు చెడుగా, వారడ
దింకు లేటి నెలవాదితనం బది లేందు నొందుగా,
నారసిజేయ నేరవరా మణినివరె .." వేం.
కుంచ. ౩, ఆ. ౧౪౩, చిత్రభా. ౫, ఆ. ౩౩.

నెలవిద్య ద్వ. వి. (నెలవిద్య.) మాస్త్రానువము
గల కాట విద్య. (శ. ర. పూ.)

నెలవై. జే. వి. 1. పూర్తి "నీ. పుణ్యరచనక
భూగర్భహితులు నెలవైగా నర్పణ నెలకె
నీడు." కావీ. ౩, ఆ. ౧౦౦, రం. రా. యు.
౪౦౪, పు. ౩. వ్యాసము. (శ. ర.), ౩.
మార్గము. (శ. ర.) విలా. 1. పూర్ణము. నమృతము.
"ద్వి. కలవైన యామంధకరునియందు, నెల
వైన కడేదిగి నిలవక కపులు" రం. రా. యు.
౪౦౪, పు. విక్ర. ౨, ఆ. ౧౩౪; ౩. వ్యాసము.
(శ. ర.); ౩. వ్యాసము. (శ. ర.); ౪. వికా
లము. "క. మణిమణి చీకటిలో నం, దలు
రాజులు నమర ముడికి తగ నెట్టిటిక, నొకతల
కలనగు నడువుడు, నెలవగు నొవర్ధనాది నేలకు
నడుచున్." ఉ. వారి. ౪, ఆ. ౨౩౩; ౦. చతు
ర్యుడు. "ద్వి. నెలవైన పెద్దలు నేరనియట్టి,
కలపులు గలవెకలవిడన్." ఆ. మ. క. ౧, ఆ. ౩౪, పు.

నెలవేయ్య. జే. న. క్రి. (నెలవేయ్య. పు.) 1.
సిద్ధింపజేయు, ఈదేయ్య. "ఆ నీమనోభంబు
నెలవేయ్యనీయు, నత్తల నెట్లు నైతి రార్య
జులు." కృ. శకుం. ౩, ఆ. ౪౩; ౩. పూర్తి

నొందిండు. "చ. జనపన కాసికాన్నునిత
సంస్కృతుల నెలవేయ్య నన్నిటిన్." చం. రా.
౪, ఆ. ౪౦, ఉ. రా. ౨, ఆ. ౧౨౩.

నెలవేలు. జే. ఆ. క్రి. (నెలవేలు+వి.) 1. సిద్ధిండు.
"నీ. ఈమె మిత్ర ననంగ నీదేత నంగనకు
వచ్చె నవట వరలు నందు, నంభ్యంబు నెలవేత
నవటయు బోదడుచు .." ఆం. భా. కృ. ౪౪;
౩ పూర్తియగు. (వా.)

నెలవెరి. ద్వ. వి. (నెల+వెరి.) 1. నెలవెరు. "నీ.
నెలవెరిమి మించు మించుకీ లాఱుపు బొడము,
నెలవెరి లెంపు బాపుగా నెలక నడుము."
ప్రబంధ. ౩౩౩, ఆం. భా. కృ. ౫౩; ౩. నిండు
సామ్యము, పూర్ణోపమానము. "నీ. నెలవె
పూర్ణోపమానముల్ నెలగును నెల నెలయెటం
చని కలుకాడ. ." ఆం. భా. కృ. ౫౩, విలా.
కార్మును కలసి." క. చలెకుండి తొలగ నుటలేటి
నెలవెరి సింగయ్యతోరె .." వారి. పూ. ౩, ఆ.
౧౦౫. (శ. ర పా)

నెలము. జే. వి. ఆశ్చర్యకృతము. "నీ. పరవంబు
నొందించి కల్పంబు కల్పించి నెలదంబు ననుగొని
నెలను నెలనీ." పి. శకుం. ౧, ఆ. ౧౧౩.

నెలా. జే. విలా. నిండు. ఆదికము. "క ..కడు
నెలామందపు, బ్రతిమేక..." ముకుంద.
౧, ఆ. ౨౩౦; పాంస. ౨, ఆ. ౦౩.

నెల. జే. వి. 1. అందము, సొగసు. "క. పనివాన్
వాడి యువ్యుడు, వసంతసమయంపుదొడ కలనన్
నెలవో, గనుగందులు కంఠనవన, మనుమలతిక
వోరె మిగులఁ నొనులియెమ్మెక." కళా. ౪, ఆ.
౧౦౩, మ. పం. రా. ౩, ౩. వ్యాసము,
వాడి. "ఆ. నీకు నొడుగు నెలలేక నెలదొరి,
రదియ చాలు నుదితమైన పాలు, కుంచించుడు
..." భార. ఉద్యోగ. ౨, ఆ. ౨౫, భార. విరా.
౨, ఆ. ౧౫౪; ౩ నవచారము. "క. ఈనెలఁ
గనొని ఈదుర్ని దైవత గ్రహవృత్తి నవ్యయం
బగు పదమం, గానబడయల గల్గుచు..."
భార. ఆమ. ౩, ఆ. ౩౦౨, విక్ర. ఆచా. ౩౦;
౪. వర్తపులవ్వ. "నీ. నెలవేట్లకట్టెన నిండు
యెగానినై గాంచికా భుజితోరె కళసంపన్.
పాంచా. ౨, ఆ. ౧౪, ఆం. భా. ద్వ. ౧౫౩;
౦. క్రమము "క. ఆఱువలైన రంబులు, నెల

దప్పులక బదిలీయిక్కి నికరములు .." భార. భిష్ట. ఆ. అ. ౧౩౩; భార. ద్రో. ఆ. అ. ౧౩౩; 6. (యేయియేలు ముప్పిగులగాని) చిహ్నము. "నీ. అలకకేటివ యెలల నెలీదీర్చు బిల్లులు పెంకొవల కేటకు యొనర్చు." భార. ఉత్క. ఆ. అ. ౧౧౩; 7. భరత్రమము. "క. నెలీ నులక కైగిరుల, నెలలగులు దూలకనెరులు చ్చుటవుంగవున, కలకార్యక..." భార. ఆది. క. అ. ౨౦౨; భా. రా. యం. ౨౦౯౪, 8. తెక్క, చక్రము. "గీ. కలకుటంఘుల నెలీకించి గజ్జ గదల, గలీగ నెలీ నెలీ శోలెముకయును విలుగ, నెలీచె వడిగ గానా గొక పెద్దనెడంబు." భార. క. అ. ౨౦౨, భార. ఉత్క. 3, ఆ. 3౦౧, 9. చక్ర, వరక. "గీ. ఇంతి కరములు నెలీ కల యొరకెలు." చంద్ర. ౬, ఆ. ౧౨౯, ౧౪. ౧ అ. ౫౩; 10. దివము. "క. ఏ నెచ్చుట నిర్దిత నై, యానెలీ నుండంగ బురుషు డెవ్వడో యుపహ, హాపభవంబున నిర్వకం, గా నొనరింప రది కలయె కాదో యెలుంగన్." హరి. ఉ. 3, అ. ౯౦, భార. కాం. క. అ. ౪౩౯; 11. ప్రజ్ఞ, పుష్పము. "వ...అనక్కలు నరంబులు నై వర్ణం గజచివ నెలీ దప్పి యయ్యి వ్వుంబు నిర్దిత పాణంబయ్యె .." భార. కాం. 3, ఆ. ౮౫; 12. చింద్రుక, కేళము. "నీ. వికట: పాటలకూ ముట్టికా భారంబు కలనైన జాం జాదునెలులు గాలన్." హర. 2, ఆ. ౪౧ ఆం. భా. ద్వి. ౧౪౫; 13. పీరిమి. (కీచకుడు) "చ. బువచెయోట గాంచు నెలీ సాలక గ్రమ్మన నింది కేరంగా, జుయె..." భార. విరా. ఆ. అ. ౨౪౩; 14. మందితకము. "క. ఎలుగ నె యజాతకత్తుని, నెలీయును భర్తంబు సత్య ద్వియు..." భార. ఉత్క. ఆ. అ. ౧౫౯, భార. ౬రా. ఆ. అ. 3; 15. పేడుక, ఉత్పా హము. "క. అది పలుకవలకె తార్చి, ముమున నెలీ విలీగ..." హ. ఆ. అ. ౧౨౩; 16. విక్రమము. "క...అకవియొక్క యను నెల, జాయా-పరికంబో నెలీ దో-అనుగ యుండెన్" ప్రభా. క. అ. ౪౮; 17. తెంపు, సాహసము. "గీ. ఇల్లుధంబున దన పోక లెలుగినికి, మగని పోకట్టి నెలీ వచ్చి సొగసుకెట్టి, వాడెంక

నూడు జారుల..." తుక. 3, అ. ౧౩౩, మగా. ౮౪; 18. చక్రము, ప్రక్ర. "క. తానిది గెలిచి నయెము, నేను గెలిచియుండ నెక దేది యెట్టి మీ, కేనెలీగి నిజము నెత్తుడా, నా నొకరును బలకల్లెరి నమితానునై." హరి. ఉ. 3, అ. ౨౩౬. హరి. ఉ. 3, అ. ౯౯; 19. నిర్ణ, కాంలి. "గీ...నిర్ణ చిరుగజ్జ కటిలంబు నెలీ యునదగు" ఆం. భా. త్వు. ౬౧; 20. చిరు గజ్జ ఆం. భా. త్వు. ౬౧; 21. కక్రి, సాచ ర్థము. "నీ. ..నెలీ గల్లి పలకక యుండంగ దగుల యూహించుట క్రమ విధంబు" భార. ఆత్మ. ౧, ఆ. 2౩, ప్రభా. ౧, ఆ. ౮౧. నిలా. 1. మంకడయెనది, మట్టియు "దు. నెలులై యొప్పు విలకేళములు .." హరి. భూ. ౫, ఆ. ౧౧౯. భార. ఆది. 2, ఆ. 2౩; 2. అందమైన నా. సుందరము. "వ...నెలీ కులుమునం తెం గలంబులు కురిమె .." నైష. ౬, ఆ. ౪౪, హరి. ౧, ఆ. ౫౫; 3. ఉచితము, యుక్తము. "గీ. నీకు వీరలడేర్చుట నెలీయ కాన్." భార. ఉత్క. 3, అ. ౨౩౩, రం. రా. ఉ. ౧౨౩. పు; 4. చిక్కిము, "ద్వి. నెల్లన తెలు నున్న నెలీ కల్లెరి దిచి." ద్వి. హరికృ. పూ. ౨౦౫, రం. హరి. ౧ ఆ. ౧౨౪; 5. కళకము. "క... అనధ్యు జక్కణుడు కగ్గుల ద్విర, నెల్లవి సిద్ధంబుకెట్టి నెలీకర్తములన్." హరి. ఉ. ఆ. అ. ౧౨౫, నిలా. 1. మిక్కిలి, అత్యంతము. "క. నూధ మలి మండుచ మిం, దలముం బుకోచను కృతకము, నెలీనెర్చుడు సంతకును చివితాకు లమై." భార. ఆది ౬, ఆ. ౧౫౪, ఆం. కే. ౫౩; 2. చక్కగా. "క. అవయవము లెట్లు హర్షము, విడిచిచుకు లోనికడకు నెలీనట్లుల భూ, తని తలి పూతాక్షుండును, లుప ర్షన పివర్తములం బాల్యదం కేయన్." భార. కాం. ౫, ఆ. ౧౬౫, భార. ఉత్క. క. అ. ౧౧౪; 3. స్పష్టముగా. "నీ. నెలీ కట్టి దనియింతి నీకమునం లెల్ల భుగుల సరసంబు లట్లుపడదు" భార. విరా. ఆ. అ. ౪౩. నెలీకము ద్వ. ఆ. ౨. (నెలీక+దము) 1. స్పష్టకాండము కుదురుచు. "క. నెలీకిరి నలం గులు నేనులు, నెలీకలక నెల్లరుల గలయ నిది చిలి .." భార. ద్రో. 3, అ. ౧౬౧, భార.

ఉద్దేశ్యం. క. ఆ. ౧౪౩; 2. నెలవేలు. "క... కానియటులండి నెలవేలు, నెల నెలవేలు వోడి మాయనుగ నిష్కరిగి, మననమున ముప్పవగయ్య, దీ నోపుల బతులు ముప్పవ వేలడు లెంటు." భార. కాం. 3, ఆ. ౨౮.

నెలక. దీ. వి. 1. వస్త్రపు వస్త్ర. "నీ బంగారు నుగల వస్త్రులు వరి పుపునెలక మీ గాళ్ళపై నెలనీయడ." నర. 3౪, ఆం. భా. ద్వి. ౧౫3; 2. నెలపావడ. "నీ ఆవృత్యల వాయ నవపునివగలలు నిర్దంపు నెలివస్త్రు నెలక గట్టి." నెమ. ౬, ఆ. ౨౨, రా. వి. 3, ఆ. ౧౨౪; 3. స్త్రీలు తొడుగుకొను పొట్టి లాగు, చల్లదము. "చ నిలికొను గారివల్ల వొరె నిండుగ వేలపుటిలిగొన దొడల్, నెలకకు జోలెగెంపు గమి నిర్దంపు గ్రామైలునూరి దాల్గొనె." ఆవృ. భా. 3, ఆ. ౧౦.

నెలకగట్టు. దీ. న. శ్రీ. (నెలక+గట్టు.) వస్త్రపుల పొట్టి గట్టు. "నీ ఆవస్త్రయతోడ నందమైన మడుగు నిర్దంపు ముట్టులు నెలక గట్టి." రా. 3, ఆ. ౨౧౨, నర. ౪, ఆ. 2౮.

నెలకవట్టు. దీ. ఆ. శ్రీ. (నెలక+వట్టు.) వస్త్రపుల పొట్టు. "నీ నెలకవట్టి మీడి నీటి ప్రాక వెలంగ వెలివట్టు రహిగట్టి వెలది యొద్ద" ఆమ. ౬, ఆ. ౧౨౮.

నెలకొయ్య. దీ. న. శ్రీ. (నెలక+కొయ్య.) చక్కగా ధరించు. "ఉ...విభూషణ నమకర్మరతు ధరి యింది వరముల్, నొప్పు చతుంగవందు నెలకొల్పి కనన్వి విరావ వైఖరిన్." విప్ర. 3, ఆ. 8౯.

నెలకవట్టు. దీ. వి. 2. కరము పట్టు వస్త్రము. "ద్వి. నెలకవట్టు వెలివట్టు శీత్రము పట్టు." బస. 3, ఆ. ౫౬౫ పు.

నెలయ. దీ. వి. 1. దీటు, వుంయ రంభిము. "క. మండెడు మార్తాదేవ్యుని, నెండుడు నొం దొండ నెలయ తేర్పుడగా భూమండలము..." ద్యా. ౯, ఆ. ౮; 2. దీవిక, పాయ. "మ. నల్లని బానోగ్రువిదాళ వైఖరిన యూచ్చ వస్త్రాల్ గామిని, కన చాచి కరాగ్రకు || నెలయల్లా రావగా..." ఆమ. ౨, ఆ. ౬౩.

నెలయలువాలు. దీ. ఆ. శ్రీ. (నెలయలు+పాలు) దీటులువాలు, వుంలు. "వ...అతితయగు వరుణు గాడి నెలయలు వాలెం వడువర విచ్చరి తాంక, లతామ కల్లికల పెన్లున బాతాళ వ్యాకూలు గానవచ్చె." పాండు. ౪, ఆ. ౧౬, ప్యా. ౪, ఆ. ౬౦.

నెల = నెలయ. (దీటు; రంభిము.) "చ. ముక్కు మయూఖమల్ నెలల నందులు దూటులు యొచ్చె..." చంద్ర. ౧, ఆ. ౧౫౪.

నెలవాలు = నెలయలువాలు. "కా...మంద రాద్రి నెల వాణ్ బిగమై నెల్లి య, యుంభోకామండు పుట్టివె..." వీర. 3, ఆ. ౨౦౬.

నెలవెట్టు. దీ. ఆ. శ్రీ. (నెల+వెట్టు.) తొలుతు, రంభిము చేయ. "నీ నెలవెట్ట వనదంతులు మూరి నెల వెట్ట..." ప్యా. ౨, ఆ. 8.

నెల = నెలయ. (రంభిము.) "వ...వీరభద్రుని రణంబునూది భీకరునిరై... నెలల నొరె బాంబ వారుచ..." వీర. ౪, ఆ. ౧౬౨.

నెల. దీ. వి. 1. మానము. "నీ పిదేలు నొనరింపు మికరదేళ వివర మాలు నెలలు రాష్ట్ర మాలు నెలలు." విక్ర. ౪, ఆ. ౪2 ఆం. భా. కృ. ౫౪; 2. భూస్థితు. "నీ నెలచందురుని రాంరి నెమైన మృత్యునిది యగలక విలసం బు పరింది." పోడ. ౬, ఆ. 3౦; 3. నెవ్వల. (యా. నెల త్రావడము); 4. స్త్రీ శిరోపూజ విశేషము. (శ. ర.); 5. కర్పూరము. (యా. నెలవట్టి); 6. చంద్రుడు; 7. స్థానము. "క. అని లలుకు కలక భవముఖ మునిములు ప్రశ్న వాక్యములు విని పురస్థితవంతుడు కత్తినివము నొక్కనెలం గుమిపాడి యునికె గనలాల మికిన్." పాండు. ౧, ఆ. ౧౫3; 8. బుతు కాలము, గర్భము ధరించుట యుక్తమైన కాలము. "చ...మగడు గల్లియు లేనిదంబు చేసి తా, నెల గలనైన వస్తు గురించెడు ధోగము వారి పొందునన్." శుక. ౨, ఆ. ౧౧౨. నెలక. దీ. వి. 1. స్త్రీ, ఆడది. "గీ నీవు చక్కని దావపు నెలక ప్రార్థనక చిత్తల మగవారు..." భార. విరా. 3, ఆ. ౫౬, భార. ఆమ. ౧, ఆ. ౧౯౬; 2. స్త్రీయారాధ్య భార్య. "మ. కమ

ప్రాసములు గారవిండుగ సెలకల్ నిండు కొరకై
వండునగా నుండెను నవ్వయారత్తి పొందర్లులు
భావించును..." కవిరా. ౧. ఆ. ౯౬, ఆము. ౪,
ఆ. ౧౩౩.

సెలకుక. దే. వి. (సెలక+కుక-సార్వమున.) 1.
స్త్రీ, ఆదుది. "క. ఆ పాపాత్మల నీచ, వ్యాపార
క్రమము వార లందఱు మృత్యు, ప్రాసములైన
తేజుగును నీ కలంకల సెలకగునలయు సెలకుక
తెలుమా." భార. విరా. ౩, ఆ. ౪౮. (ఇది
సందన యర్థమునకు గూడ నుపాహరణము)
ఉ. రా. ౬, ఆ. ౨౯౩; 2. స్త్రీయరాలు,
భార్య. "క...విది యిది నాకుఁ తెలుమా,
నీమది యిది యతని నతని సెలకుక కలికన్ .."
కళా. ౩, ఆ. ౧౩౪.

సెలకట్ట. దే. వి. (సెల+కట్ట.) సెలసెలకు వ్రవ్వ
మిచ్చు సేరాట్టు. రామా. 11. ౧౦౩; రా.
వి. ౫, ఆ. ౧౩.

సెలకట్టియ. వ్య. వి. (సెల+కట్టియ.) అర్థచంద్రా
కృతితో నుండు బాణము. "వ ..బల్లెములు బల్లె
ముల నిలువ నడువ్వియు సెలకట్టియలు సెల
కట్టియలువై నిలిసియు" నారాయణుం
దాకె .." ఉ. వారి. ౬, ఆ. ౫౦.

సెలకట్టు. దే. వి. (సెల+కట్టు.) కట్టిమము, తాళి
కట్టడపుసెల "నీ. అడుగుల మరుగొంటి నవ్విండ్
వద్ద రాగంటుల సెలకట్టు కరణి వోవు." భార.
విరా. ౪, ఆ. ౨౬, రాజ. చ. ౩, ఆ. ౧౩౧.

సెలకల్లు. దే. వి. (సెల+కల్లు.) చంద్రకాంతమణి.
య. ౧, ఆ. ౩౦.

సెలకున. దే. వి. స్థానము, చోటు. "క. మనకు
రావణుఁ డెల రిల్లు, డా సెలకున జొచ్చి
పొది కడు పోకు నీచే, కెక్కురు గానుండగ,
వారిం జంకికల తగవ వద్ద నేయన్." నిర్వ. ౨,
ఆ. ౧౧.

సెలకున. వ్య. వి. (సెల+కున) 1. బాలచం
ద్రుడు. "నీ. వెలువెన కలిగెగల చిన్ని సెల
కున బృతుల వల్లభ మిభేష గాగ." మృ.
వి. ౩, ఆ. ౨౦, పూ. ౩, ఆ. ౫౩; 2. అర్థ
చంద్రాకారముగా నుండనది - వఖ్యకము. "నీ.
సెలక గుత్తపు నుల్లు సెక్కి మెంకడల సెల

కున సోకులు నిరదమండ." ము. ౬, ఆ. ౯౧,
చంద్ర. ౫ ఆ. ౮౫.

సెలకున. దే. ఆ. స్త్రీ. (సెల+కున) 1. కడుగు
కొను, నిరదము. "క...మత్తల కేకాంతిక
వృత్తి. సెలకునగా నెట్లు నచ్చు నిర్మల
ధిమణ." భార. కాం ౬, ఆ. ౫౦౩, వరాహ.
౧, ఆ. ౧౯; 2. ఉండు. "నీ. వింగడం దైశక్తి
మంగిట సెలకున బృందావని ముగ్ధ చెట్టు
దాన." ఆము. ౪, ఆ. ౫౦, దళా. ౮, ఆ. ౧౧.
3. ప్రాప్తిండు, కలగు. "నీ. ఇన్ద్రమున కని
యించెన నడుచక్క నీకుఁ తేకక్తి పి సెలకునంగ." పాండు. ౨. ఆ. ౩౪, భాగ. ౧, వ్య. ౧. ౪౮౩;
4. తూను, యన్నిండు "క. ఆరీతి మహా
పాయము, సేరియన్ బారు గనము సెలకున
మనసార జగజంక యిది తెలవాటులగని
భావ కోపనరణి జుయిన్." హంక. ౩, ఆ.
౨౪౩, పారి. 11. ౨౨.

సెలకులుపు. దే. న. స్త్రీ. (సెలకున ధా. స్త్రీ.)
నిలుపు. "వ ..భావంబున భూతనాథు సెల
కొలిచి యు మ్మంధ భవ నరభక్తుండు .." భార.
సా. ౧, ఆ. ౧౧౦.

సెలగ. దే. వి. ధనము, లాభభాగము. "క. కవిది
కవి దిగిన కొలదిని, సెలగల వెలి విడువకున్న
నిలుచెక్కడి దా, గలయగ నిండిన తెలుతన,
కలంగించుక విడువకున్న నా గని భంగిన్." వ్యా.
౨ ఆ. ౧౫౩.

సెలగట్టు. దే. వి. (సెల+కట్టు.) చంద్రకాంతమణి.
"నీ. చిలుకు నీరు దొలంగఁ డెలికొండు సెల
కట్టు పల్లెరంబుల మోల బారి పోని." చంద్ర.
౪, ఆ. ౩౩; ఉ. రా. ౬, ఆ. ౯౧.

సెలతెలియలు. దే. వి. (సెల+తెలియలు.) లక్ష్మి,
వేంక. దేవ. ౩.

సెలతోడు. వ్య. వి. (సెల+తోడు.) కూర్పుడు.
వేంక. దేవ. ౧౨.

సెలతాలు. దే. వి. (సెల+తాలు.) చంద్ర
శేఖరుడు, శివుడు. "నీ. సెలతాలు దేవ
యలిగనఁ జనిగాడు కంది గుల్మరి దేకయుండ
నిండు." య. ౩, ఆ. ౩౪, ఉ. రా. ౧, ఆ. ౩౩.
ఇట్లే; సెలదారి. రామే. ౨, ఆ. ౬౧.

సెలక్టరడమి. జే. వి. (సెలక్టరడమి.) చకోర
చక్రి. "నీ కరుణ చూపుట సెలక్టరడమి
లోను నిర్దుట చాయల నన్ను దింతిమి."
మా. న. ౪, ఆ. ౪౩.

శుబింది. జే. వి. (శుల+పిండి) రామంపు. "గీ
తొలక మి గిరి కొలువల్ శుభ్రులందు
గడఁగ వెడలిచు శుబిందిగాము లనగ..."
య. ఆ. అ. ఓ. ఇటై: శులసేంద్రి. (శ. ర.)

శాశ్వతి. డి. 'మి. (సంపత్తి) బాధపడు. "క.
 శిలపత్తి యిటుల నులగ, నిలయై యొక శిలయు
 నులగ నిలంపై శిలయంక, మెలగనను గ్రను
 మునఁ దొప్పిది, శిలలు మఁ బురగింపుకొ
 గనియె నది యంతకన్" అ. రా. కి. ఆ. కళ. ౨,
 ఇట్లే శిలమంది. (క. ర.)

నెల పాలు, దే. వి. (నెల+పాలు.) చంద్రిక. (శ.ర.)

సెలవులు. డి. డి. (సెలవులు) హోరవడి. "నీ
చను జక్కచలమ మెప్పున క్షేత్ర దీనభావముల లీల
జలములో ముద్దుగులకడ, గనుదోయి సెలవులు
గవమను కనెనువె స్థూలీకడగ్రస్తురువు దిగ
మునుర." చంద్ర. 3, ఆ. ౯౨. చంద్ర ౫, ఆ.
౧౨౦.

సెలవూరు. డి. వి. (సెలవూరు) చంద్రుడు. "నీ... సెలవూరు నమ్మకం గలది... బోల్డు..."
ఉడు. ౧, ౭, ౫.

శెలపాడుపు. జే. వి. (శెలపాడుపు.) చుక్కెదము
ము. "ద. లలితములైన యూరణిఖలం దగు మేడల
వారభామితో, శెలపాడుపు గమంగినుచు
నిల్చునోయారము చూచి .." కవు. ౧, ఆ. ౧౦.

శిలమనలు. డి. ఆ. క్రి. (శిల+మనలు.) శిలతప్ప
గర్భిణీయను. "క. మామమమోగియంగమ, భవ
లొకల నవతరింక దలచినదై య ప్పురి గోక్మ
విశాఖయన, దరమమ్ర శేషింక నతికి దగ్గర
మునెన్." వి. భ. రా. తి. శి. శుక. రా. తి. గళం

నెల మొల్క. పే.వి. (నెల+మొలక.) చాలవండు (దు)
 “నీ. తనవలనెల మొల్క తళతళచీగిడుల్క పె
 యుము తెప్పుకురా తెనుకుగగ.” ఇందు.చ.అ. ౩

“నెలయల్లుడు.” చీ. వి. (నెల+అల్లుడు.) మన
భండం. “నీ... నెలయల్లుడు పెడదెలుకుడు
నాగ మరునాళ్లు లగు...” ఆం. భా. పు. ర. ౧

సంయు. చే. అ. క్రి. ఉండు. "సీ. పరితాపవేదనా
పరవశంబునఁ దూలి సంసేవచిత్తంబు నెరపు
కొనగ." మ. సం గీ. అ. లగిగి.

కలయాణి, శ్రీ. వి. (కల+హిణి) వ్యుత్పన్నము.
 “నీ శరేశ్వరమంతుల కలయాణింతులగు నొంద
 మామిడిండ్లు దొందకండ్లు.” కాళ. 3, ఆ. ౨౯.
 కలరేక ద్వ. వి. (కల+రేక) దండరేఖ. “నీ. కల
 రేక నువ్వెట్ల నీ బైవకువకువూరి గిర్నాయలు
 పొరుగులు.” ఇందు. ౧, ఆ. ౨౦.

సలహాయి. డి. వి. కా(సలహాయి) చంద్రకాంత
శిల. "సీ. సలహాయిలం విస్తరణలో మిన్నటి
రాయంచగముల నాశ్చయిలవలన." రామా. ౧,
ఆ. ౧౨౪. చంద్రా. ౨, ఆ. ౩.

సైబరాబాద్, ౨౨. ఏ. (సైబరాబాద్) 1. రాజచంద్రుడు
నీ... ముఖించు సైబరాబాద్ నొనరెదానీ..." అ.
రా. ఆ. అ. ఇరా. నీ. ఇ. 2. నాగేశ్వరము.
"వ... సైబరాబాద్ లుంచి వచ్చి కర్నూలునకు వచ్చి
గమనానికి వచ్చి విచ్చి గలనీ." అ. ఆ.
అ. 3. ఇరా. నరమ. ౪. అ. ఇరా.

సలహంకకత్తి ద్వ. వి. (సలహంకకత్తి.) అర్థదంత్రా
కృతిగలకత్తి. "నీ. వీరిసాలహంకకత్తి. సలహంకకత్తి
యట్టి సలహంకకత్తిలకత్తి. అనగ." చిత్ర. భా.
3, అ. ౧౫.

శిలవంకోట. దర్శ. వి. (శిలవంకోట.) అర్ధచంద్ర
కాణము. “నీ... అవిభాగదంబులన శిలవంక
కోటల ద్రుంచివైచి మఱియు” భా. రా. యు.
రా. ౩. ౬. ఇట్టి: శిలవంకటాపు. ద్వి. వరు. ౩. ౩.
౨. అరక. పు.

సైలవంపు. డి. వి. (సైలవంపు) సైలవంక గలది,
చంద్రుడు గలది. "నీ ముఖంపుటిగిరింపు రక
మైన సైలవంపు చిలికించుచుంపు శిరము లమర."
కళాం. ౧, ౮, ౨౫.

శైలవతి, దర్శి. వి. (శైలవతి) 1. చతుర్వర్ణము
బలము. "శీ. మంచినానలచాసించిన శైలవతి
బాగాలు రామలు వడగఁగఁగొనె" కర్ప. 2, ఆ.
మం. 2. పోకెక్కెక్కఁ గ్రాగఁగఁగఁగొనె "శీ. గ్రాగఁ
గొగ్గములు పోలుచు బాగా లవ శైలవతి యవ
గను..." ఆం. భా. ద్వి. ౧౩౭.

శెలవరి, ద్వ.విజ. (శెలవు+రి.) 1. నివసించువాడు.
 “క. ముల్లగముల నిజముజ్జన సంశయబుద్ధి ముజ్జనము”

బాచాక్షేపనశబదయగ నక్షాత్నాదు శేర..." రామ. ౫, ఆ. ౨౦. ప్రబంధ. ౨౧౬. 2. పరి చిరుడు; స్థలబిదిరికుడు. "నీ. లేదునుంతులిన లివరాదులే గోనుమటిలోటి నెలవరి యటం చు" కవల. ౧, ఆ. ౨౦, సా. 3, ఆ. ౨3౯. నెలవీడు. ద్వ. వి. (నెల+వీడు.) నివాసస్థానము. "చ. తలఁపుల లిట్ట భావముల తావక మానల పుట్టి నిల్లుగో, రుక్మ నెలవీడు..." క. సం ౫, ఆ. ౧౦౫.

నెలవీసము. దే. వి. (నెల+వీసము.) చంద్రకళ. (క. ౮)

నెలపు. యు. దే. వి. పరిచయము. "చ. నెలపునరాగ నంపద పరిచయచారపికారబంబున, నెలవీసవంతు రాక నుకువీరవహార్తి కదావమున్ను..." చంద్రి ౪, ఆ. ౪౨. 2. వి. (సం. నాలయతి.) 1. స్థాన ము, హోటు. "నీ. ఈనెలపును బృందారకాశీరమి దియ, మరకు రావలినవోయి..." భార. వ్యర్థ. ౪. ౧౯. 2. (భూ)భాగము. "నీ. నేమిదినినకళన నశ్వల నెలపు, నేమిదిం బయ్యె నిదియ తా మై మి కంబు." కాశీ. ౧, ఆ. 33. 3. నివాసస్థానము. "చ. దయకాదు మాయరాదు మృత్యుకలుమునం బుళించి నిద్రవోయిన శ్రీయ నందజ న్నోజుగి యిక్కడ నెప్పటి నున్నవాడు వారి నెలపుగంటి. ..." భా. ౫, ఆ. ౧౦౧ వైజ. ౧, ఆ. ౫౮. 4. నివాసము; ఉనిలి. "నీ. ఆమనానీరు నహం కారగరిమకు నివధారలముమిది నెలపుసాక్షి." చర. 8, ఆ. ౨౨. విక్ర. ౨, ఆ. ౨౮. 5. వ్యాధి నము. "నీ. ఆపనియెల్లక దాన యైనదియందన నీడ నోపాపుడే నెలపుగంటి. నీ. తనరుకొక్కమహా టుకలపు గాంచి." చారి. ఉ. ౧, ఆ. 33. 6. 1. నుండవము. "నీ. స్థానమున గంకలంబు లేపురదినపుడు, నెలపుగొ జోఁపెనీరికన్య నెయ్య గంబు." చర. ౪, ఆ. ౮౨. 2. పరిచయము "చ నెలవగు వాయువేసి బంబేర్పురి గడ్డరి యుక్కునందు...కుశాచీ శాగం దే, ర్లలదే సారమేయముల వక్రజీవెచ్చి గొండ బుడలిన్" ఇందు ౨, ఆ. ౫౯.

నెలపుకొను. ద్వ. ఆ. ఆ. (నెలపు+కొను.) 1. పాదు కొను, స్థీరము. "చ...నలనియందు...ఆకుక్క రంగరావచూపు నెలపుకొనియె..." వైష. ౫,

ఆ. ౧33. "నీ. పరితాపవేదనా యదగంబునఁ దూలి నెరిగిన చిక్రంబు నెలపుకొనగ (వానికొ. పా. నెలపుకొనగ.)" కుసు. ౫, ఆ. ౧౫. 2. తిండు, పర్తిల్లు. "నీ. బంధులకుఁ దెల్లంగన్నుల కుండువగుచు, నీవుఁ దమ్ములు నెలపుకొని నెలపు కొనుడు." భార. కల్ప. ౨, ఆ. ౧౨2. 3. ఒప్పు, ప్రకాశించు. "క రాజావర్రసార్పిశ్రు, నేతాకద్యాహంకాశ నెలపుకొనియె..." సాంబో. 3, ఆ. ౯. 4. కలగు, జుంచు "నీ. ఆమె నా యింటి నాయందు నిర్గిరియందు నీకుఁ ద్రియం చేల నెలపుకొనదు." మార్క. ౪, ఆ. ౨౪౪. వేం. పంచ. ౫, ఆ. ౬.

నెలపుకొలుతు. ద్వ. న. శ్రీ. (నెలపుకొలు. శ్రీ.) 1. పానుకొలుపు. నిలుపు. "క. వీవుత నివ్యాకృం బులు, భావంబున నెలపుకొలికి పరమమూర్తి, శ్రీవాటిపుము..." భార. ఆశ్వ. ౫, ఆ. ౨౧౯. భార. ఆ. 3, ఆ. ౧౧౧. 2. చేయ కలిగించు "నీ. ఆకముల పిలకారియొ నెలపు కొలిపి." కళాం. 3, ఆ. ౪2.

నెలపుపడు. 2. ఆ. శ్రీ. (నెలపు+పడు.) నిలుచు. (చూ. నెలపుచుము.)

నెలపుపడుచు. 2. ప. శ్రీ. (నెలపుపడు. శ్రీ.) నిలుపు. "నీ. భానుకనూర్ధవ ప్రముఖుల నెల్లరు నిబిడమడు నెలపుపడిది" చం. రా. ౮, ఆ. ౧౬2.

నెలవొందు. దే. ఆ. శ్రీ. (నెలపు+వొందు) వ్యాపిం చు. "నీ. లేనపుష్పవెన్నెలలో నెలవొందెఁ దెలు గంటి తెల్లగంటి గమిమెది కలిరలంబు." సవిూ. ౧, ఆ. ౩2.

నెలి. దే. వి. ఒకరము మారాకువెట్టు, అన్నియంగము. "చ...కుమ్మిడు, న్యూలబుగంటిలోద్ది నెలివల్లిదే పల్లెను..." చాం. ౪, ఆ. ౧3౨.

నెల్లె=నెలి. "నీ. నారవ నురేపాన్వ చరిణమున బొన్న నెల్లెయూలంగ రిల్లు నెలిమియడుగు" చాం. ౪ ఆ. ౧౧. స్యా. ౪, ఆ. ౩౦.

నెవము. దే. ఆ. శ్రీ. వెలయు. "నీ. కవలయ న్నీరి కముండై నెవడు రాజా, గాధరూఢ ప్రస్తుతఁ గాంచి తిరుగ, సాధుబుద్ధి గావైతి కంబరారి." వేం. పంచ. ౪, ఆ. ౧౫౯.

నవము. పై. 2. (సం. నిర్దేశ.) 1. హేతువు, కారణము. "చ. మొనసిన దీవికానికరముల్ గృహలార్థ గళాభిసారికా, చురలయూర్పుగాడుల సెవంబున గండునొంద..." పారి. ఆ. ఆ. 32. సైమ. ౮, ఆ. ౪౩. 2. దోషము, కప్ప. "ఉ...చుట్టల క్షణకాథము సెవంబున నర్థము లెల్లనగ్నిజ్వాల, కైక్లగ..." భార. ఆది. ౧, ఆ. ౧౨౫. 3. మిను, వ్యాజ్యము. "క... ఆతండును దల్మే, కువకాపుర్ణంబు తగ సెవంబిడి యేట్రొద్దును నెడనుడుగనుచిలిల్, ననున ర్తింపంగఁ గించి దను కిష్టముగాన్." పారి. భూ. ౧, ఆ. ౮౩.

సెవయంబడు. ద్వ. ఆ. క్రి. (సెవయంబడు-సార్వభౌమున.) ఎగయు, వైకలేము. "క. దివిజాలు తొలు దావనం ధ, మెనిచిన దక్షిణాలకు మరుగులేకర్త కరముల్, పొవయని మంటలు మొటికి; సెవయంబడి నెడమెనసి నిలిచిరి చారున్." కట. ౫, ఆ. 3౩.

సెవయి. దే. ఆ. క్రి. ఎగయు, ఎగురు. "క. ఆన మానదుకొనితుండయి పొవయంబున నోపానలంబు పొవమిలెంకన్, బనవంబున దగ్గిరెమలయి, సెవయంకఁ దుపొచ్చు మానె నివధునిమోలన్." భార. సభా. ౧, ఆ. ౨౩౫.

సెవులు. కే. ఆ. క్రి. భావకొందు. "నీ. క్రొద్దురు లెగగి భాగలల మోవావంక నవకంపులేదీగి సెవులువట్టు" కు. సం. ౮, ఆ. ౯.

సెవ్వు. దే. వి. 1. దారిద్ర్యము, దివళికము. "గీ. చుట్టువాలయ సెవ్వు లోగగట్టువాలయ చిట్టుగ్రామ ముండి క్రొంబట్టులేలు, మెట్టుకాలు మొలిల్ వున మెట్టుకాలు, నట్టికాలు గలజగ్గెట్టి దలకున్." అచ్చ. బాల. 3. భర్తృ. కిరి. 3౩. 2. అభావము, ఏర్పడి. "క...వర్షంపు సెవ్వు రుజువోవకొందిగు నన్నభూప్రజురా కాయాయి కాల్యోచిలిన్, బ్రహ్మంక దగు..." అము. ౪, ఆ. ౨౪౫. ఆం. భా. ద్వి. ౨౧౦. 3. క్రమ, ఆయాసము. "గీ. తెల్లవారి నుండగి లోకలిల, నీక్ర మునురుకు నొడలెల్లఁ దెల్లఁబాటి, నిట్లు పానంబులనుగూడి సెవ్వుదొడరు, నెడగుబాదన తగులునఁ జేరితెలె." చాల్. 2. ఆ. ఆ. ౧౩౦. రామా. 3, ఆ. 3౨. 4. దుఃఖము, విచారము. "గీ. నీ మనంబునఁ దగిలిన సెవ్వుయెల్లఁ, బంబు

వాతోడ వాతోడువచ్చు నేక, దాచునెడికి..." చిత్త. భా. ౫, ఆ. ౧౨౦. భాగ. ౧౦. వృ. ఆ. ౧౫౧౦. సెవ్వు. దే. వి. (సెవ్వు+వ.) 1. అధికదుఃఖము. "వ. సెవ్వులు వివృట్టినిక విలపు నది యెట్టిది చాని నెఱిగింపు మనిన విచరు దీట్లునియె." భార. ఉద్యో. ఆ. ఆ. ౮౩. నీరా. ఆ. ఆ. ౩౨. 2. భ్రాతృలాభన, అలిచారణ. "నీ. అలిచారణ నంజ్ఞ యలరు సెవ్వుగ యను..." ఆం. భా. ద్వి. ౧౦౩. భార. ఆది. 3, ఆ. ౨౩౦.

సెవ్వుడ. దే. వి. (సెవ్వు+వడ) అధికకావము, అత్యుష్ణము. "నీ. పాలయం నిట్టార్యుల ..నెడ లీట వాటి సెవ్వుడ వడుమెనితో ముడి వాడయెల్లు వడఁబ నూచు." కు. సం. ౫, ఆ. 3౦.

సెవ్వుడి. దే. వి. (సెవ్వు+వడి) మిక్కిలితగము. "క. వడముడి యారకన్న ను యెడల కేవల ధుని ప్రమాణ మెడగలంగ నె, వెడ్డి నీడ్చె..." భార. ఆది. 2, ఆ. ౨౦౨, కాశీ. 2, ఆ. ౧౮౦. భార. ఆది. 2, ఆ. ౮౨.

సెవ్వులి. దే. వి. (సెవ్వు+లి) మిక్కిలివెడ్డది. "క. సెవ్వులి నప్పుల క్రేగునఁ, తప్పంబుల వంగఁ నొను .." కు. సం. ౯, ఆ. ౧౧౩.

సెవ్వుల. దే. వి. (సెవ్వు+లి) ఉన్నతమైనది; మిక్కిలివీరినది. "కరువోజ. వెలకువిట్టార్యుల మె నుచ్చరించు వెలపునఁ గలుగు సెవ్వుల చంకొయి." కు. ౫, ఆ. ౧౦౯. సైమ. 3, ఆ. ౪౧. భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౯౦.

సెవ్వు. దే. వి. ౨. ఒకకాలిపురుగులు. "చ. చివిన విల్లు ద్రంతుకుయు చేడియ నొంతుకుయున్ సెవ్వు నె, మృగంబులను బంపుకుయున్ నొంబి లంకకు నీటడంతుల్." అచ్చ. య. ౧౧౯.

సెవ్వు. దే. వి. (సెవ్వు+లి) 1. చురుకుడు. "క. అనవుచు మూర్ఖిలి తెంబుక, కళకళచడి లేచి మను నానిల్లంగా, భరిరా యని వెలచడి కన, సెవ్వులకు నాకు కొనుచు నిలుచున్వం తన్." ఉ. హరి. 3, ఆ. ౩౨. 2. కుర్చు ను నెఱిగినవాడు. (౪. 6.)

సెవ్వు. దే. వి. 1. చురుకుడు. (చూ. సెవ్వు.) 2. రహస్యము, గట్టు. "చ...అచ్చుదవలెనునీ గర్భ భరంబు దాల్చె నీ, సెవ్వు గృహంబులొల

ను నిక్కమగా వివరింపగల దగున్." అని. 3, అ. ౧౦౫. వేం. కంద. ౧, అ. ౨౪౮. 3. ఆయువుబట్టు, మర స్థానము. "నీ. మణింది యెల్లని మర యెం బంటుచో బాణిగల్గె నెకపులు పుణిగెదెచి." కవిక. 3, అ. ౨౨౨. 4. అభ్యాసము. "నీ. కాలములం దగ్గుక ర్తిసంధ్యలకు ను మాధీకుం బాణించు వట్టి నెకపు." చెన్న పీఠి. ౯౮, విణ. యంక్రము. "నీ. నెకపుగ మిటాడ నేర్చుకో నేరడో పురుషుల పరురాన పొలరి చేత." వేం. మా. ౫, అ. ౪.

నెకపు. వే. వి. విలుగుట మున్నగువానియందగు భృగ్వికనుకరణము. "ద్వి. విజియింబంతుం నెక నెక విలుగ." అచ్చ. యం. (క.రు) ఉ. హరి. 3, అ. 3౨౨.

నే

నే నై. 'వి. (నం. నైహా) (ఇది ప్రస్తావన వచనమున సమానమునకు గానవచ్చుచున్నది.) నేయి, స్తుతము. "అను...ప్ర, జ్యులితాగ్నగ్ర వాగ్ని నే విడిచివం బుద్ధుననె..." ఉ.రా. ౫, అ. 3౨౨. భార. ఉద్వృత్తి. ౨, అ. ౨౪౨.

నేతెల్ల. వే. అష్ట. సుతాపమును నెలపును. 'నీ. అటల నేతెల్లనే తెల్ల నే మహార, హా తనూ భవ నా పక్వ యతుచ వా ద్వి, దర్శించు దృష్టి, యను విచ్చి కరుణా బొందిరి.' హరి. పూ. ౫, అ. ౧౫౫

నేడు. వే. వి. 1. ఈ దినము. 'నీ మండలములు మేగొనిరెమ్మ నాలవనాటి కని పూని నప్పుడ బనిచి, గురుపల్లి నేడ యెక్కుండబాబు దొడ్డు దినము .." భార. అది ౧, అ. ౧౧౫. పాండు ౪, అ. ౨౧. 2. ఈ కాలము, ఇప్పుడు. "నీ చక్రవర్తి మహా ప్రకృతి వాడుచు నేడుం తెలగి ధర్మకృతునిది బుటెచె." హరి. పీఠి. ౧౮, భార. ఉద్వృత్తి. ౪ అ. 3౫౫

నేత. వే. వి. (నేనియ). 1 బట్టలు నేయుట. "నీ నదిలేదు నుని గుట్టలనేత పట్టుయి బజ్జెనై చాచుచు గజలకజ్జపు" ఉ. రా. ౨, అ. ౧౬౦. 2. ఇడ్డు నేయుట. "నీ. కజ్జపు గేడ్లు యెడ్డుకప్పు నేతలయంద నుడిచి కల గులలో మడుగులది." అచ్చ. చాల. ౫౯, బ. ముచారి చాల్చు. విక. 3, అ. (క.రు)

నేతకాడు. వే. వి. 1. నేత నేయువాడు, కంతువాడు. "ఉ...నొల్లిచే నేతక బరి గ్రహించి యతికప్పునిచే నెక నేతకానిచే, నారిక నొల్లి నాత్రికనడోడును కంగద..." వేం. కంద ౧, అ. ౨౧౪. అం. భా. ద్వి. ౨౮౩ 2. ఇల్లు నేయువాడు. (చా)

నేతకులక. ద్వి. వి (నేత+కులక.) వాయదండము, నేత నేయినపుడు కడుగు చేతలను సరిగా చేర్చు చులక. "నీ ..వాయదండము నేతకులకనగు. అం. భా. ద్వి. ౨౮౩.

నేతపురుపు. ద్వి. వి (నేత+పురుపు). సారె పురుగు, కంతువాయుము "క. నేతి మట్టి తావ క్రిష్ణుడు గ్రానముగను నేతపురుపుగరి .." కవిక. ౨, అ. ౧౭౨.

నేతపూలోడి (నేత+పూలోడి) సారెపడుచు 'ఉ. ఆమబుడక్క-వారికి రయంబున భిక్ష యెనంగ నేతపూలోడి ప్రకృష్టకర్మణి బోయి ..' హను. ౨, అ. ౨౮.

నేతయంకము. వి. వి (నేత+యంకము) నగ్గము. "నీ ..నేతయంకము మగ్గ మనంగను దెవరుచుండు". అం. భా. ద్వి. ౨౮౩.

నేతరి. వే. వి. (నేత+రి) కంతువాయుడు, నేతకాడు "నీ. కంతువాయుభిక్ష దనరు మగ్గరి యన నేతకా దనంగు నేతరి యనుకొంచు దచ్చేదముల్". అం. భా. ద్వి. ౨౮౩.

నేబడు. నం. వి. అ. పుం. చాళి, బిబుడు. విణ. (అ. బి.బా. అ.) 1 శుద్ధిచేయువాడు. 2 బట్ట బుడుపువాడు.

నేబము నం. వి. అ. న. 1. శుద్ధిచేయుట. 2. బట్టబుడుపుట. 3. చాళి. 4. బట్టబుడుపు చులక.

నేటి. నం. విణ. (నె.నె.నె) 1. శుద్ధిచేయువాడు, బట్ట బుడుపువాడు.

నేటి వే. వి. ఈ.దె, బిల్లికొల. "నీ...నేటి బరిది యాదె యనంగం బరగు గుంకము..." అం. భా. ద్వి. ౨౧౭. చంద్రా. 3, అ. ౧౧౭.

నేటిమునేటి. "క. నేటిముగని యిచ్చుటను, నేటి ముని శేర్మ ననుచు నికరనిరుల్, నేటి రిడ సాహసమున, నేటికలబులుకుంధిమం గ్రుచ్చెన్." కళాం. ౫, అ. ౨౫. నరస. 3, అ. 3౩౩.

నాణీ. ౧. కనుక రాజావర్తదండంబులైన నే
జాం పెం జలంబులకారి చాటు" సాంజో.

౨. ఆ. ౧౦౦. కృష్ణ. ౩, ఆ. ౨౯.
నాణీ. ౧. నడుమ రెండుగం దున్నవమలి
ఖంబించిన వర్ణంబుల జోలు నేజాము గాంచి
సాంజో. ౩, ఆ. ౪౯. య. ౨, ఆ. ౨౩.

నాణీ. ౧. ఆ. ౧. 1 చాచిలబడు. "ఆ. నిన్ను
నన్ను తించి నేటింది మొట్టమొదట, చూరినూరారి
కారి యవధరింపు." భిన్నరాజుత్తరచరిత్రము.
౩, ఆ. (౪. ౬) 2. నిక్కయించినలకు, గట్టిగా
చెప్ప. "క. హుటులు రెండుగం దున్నవమలి, సాటి
బద్ధములు తెచ్చి వదిలెన విది బల్, నేటుకుమో
యని తెచ్చెను, నేటిందిన గుణవి కడు నిది జగదీం
డున్." అచ్చ. ౨, ఆ. ౩౫౧.

నాణీ. ౧. వి. 1. నిక్కయ. "నీ. నిజమనగ నిక్కయం
బు నిక్కయనగ, నేటునాగకు నక్కయం బుగడు
కుండు." ఆం. భా. పు. ౧౦౮. 2. నిక్కయము,
నిక్కయము. "ద్వి. నేటుగా ని కల్ల నిజములు
రెండు, నేటుగా నిక్కయ తెలుపకయున్న." ద్వి.
సా. ౨, భా. (౪. ౮) నిలా. ౨, ఆ. ౪౧.
3. ఎద్దిగ, గణతి. "క. ఆటల బాటల మరగి
యన్నునిజానుం గూడియుండుటల్, నేటుకు
వచ్చునే వధల్..." కుక. ౨, ఆ. ౧౪౩. నిలా.

1. గట్టిది, దృఢము. "క. కలగి నేటుకు గడి
దచ్చ తెలుచుకు నీటిపచ్చనీరు నేటునునను" అచ్చ.
భా. ౪, ఆ. ౨౧, అచ్చ. య. ౧౨౯. 2. నూటి
యెంబది, లెన్నుది. "నీ. నీటిపై నలుకుడు నేటుగా
నిడుకుం గడ్డుకు నడవక దొడ్డుజుకుడు." అచ్చ.
య. ౨౦౩. 3. వర్ణయంబులు. "చ...చాటు
కాపులన్, నిలిపివచ్చునది విగల నేటుగ గాంపు
నూటికూలన్, గలిగి వికాపించిరముగా వల
నింతువ వర్ణల క్రతన్." రా. వి. ౧, ఆ. ౧౩౫.

నాణీ. ౧. ఆ. ౧. (నేటు+కాను.) అరిక
యంచు. "క. నేటుకొని వండ్లుగొణుకుడు, నీటికి
మాటికిని గనురు చిలకం జలకా, జోటుల నల
యించెను నీ, నోటాడు యెన్ను దింక గూటు
బడునో." నీలా ౩, ఆ. ౨౨.

నేటుచేయు. ౧. న. ౧. (నేటు+చేయు)
1. దృఢము. "అ...నెట్టుతోటి నాళి, నిర్ద

రిల్లె నల్లదు పెడక బానిది జోల్పు నేవ్వకాంత
మాటు నేటుచేసి." రసి. ౨, ఆ. ౧౦౦. 2. గణ
చేయు, "ఆ. మునలివానిమాటు మున్దియమాటు
నేటుచేసి యెలు నేల వదలి, కలకటా కడిది
కారె కంబులు గల జోలులు పారగం వగునె
జోలులె గూడి." అచ్చ. ఆయ. ౧౦౯.

నేత నం. వి. యు పుం. 1. రాజా. 2. విష్ణుత్తు.
3. వేము. ౪. నిలా. (య. ౧. య.) 1. అధిపతి.
2. పొందించువాడు. 3. తీసిగొని పుచ్చవాడు.
4. నాయకుడు, (నేజాదులకు) నడపువాడు.
5. కథానాయకుడు 6. నాణీ నేవ్వవాడు.

నేతపుడు. నం. నిలా. (ఆ. ఆ. ౨) 1. పొందించు
దనినది. 2. తీసిగొనించుదనినది. 3. నడపుదనినది.
4. నెరవేర్చుదనినది.

నేటిని. ద్వి. వి. (నేటు+నీలు.) ఒకటిను నీలు,
పుకతోకాకలి ౪ "నీ. దిగర నీలు నాటెయం
నోకాకలి నేటినియునంగ నెగడుముండు, దచ్చేద
నామంబు .." ఆం. భా. ద్వి. ౨౦. ౨. ద్వి. ౯౦.
(నేటిని+నీలు) నేయునంగదె. కాన నీటి అర్థ
రహితమైనదాని మహావరణముగా వాడుదురు.),
నేటినిజా. ద్వి. నిలా. (నేటిని+జా.) ద్వి. ౧౦౦.
"ను. ౨౦౨...గాత్ర మేక మెడవల్లెల్ నేటి
నిజామంబు .." ఒరిక. ౪. ౨౨.

నేత్రచ్చుడు. నం. వి. ఆ. పుం. కనుకెచ్చు.

నేత్రచ్చుడు. నం. వి. ఆ. పుం. కనుకెచ్చు. గట్టుకొను
గుడ్డ. "వ...గాంధారి...తనరతి కనుకెచ్చు
నేత్రచ్చుంబు గట్టికొనియుండె..." భా. అది. ౫,
ఆ. ౧౨.

నేత్రచ్చు. వి. వి. ఒకరకము చట్టువర్ణము. "వ...
ఉదయరాగచట్టులును నేత్రచ్చులును వజ్రచ్చులు
నను నేట్లగు పుట్టులులు. బ్యా. ౩, ఆ. ౧౦౮.
ఇట్లే: నేత్రచ్చుచట్టు. య. ౩, ఆ. ౫౨. పు.

నేత్రచ్చుడు. నం. వి. న. న. కనుకెచ్చు. "ఆ...
నిరవంత వర్ణినిపోల్చు, అర్థ మెంది దినికాలకు నేత్ర
చ్చుమై, పొంది యింద్రుడు జాత్రులి నరిగె,"
భార. కాం. ౫, ఆ. ౧౫.

నేత్రచ్చు. నం. వి. ఆ. పుం. కాట్రీ చాచి నేటు
చాచి నేటుచేయు.

నేత్రము. సం. వి. ఆ. న. 1. కన్ను. 2. తరిత్రాడు. 3. తేరు, రహు. 4. వది. 5. వీరు, మూలము. 6. జడ. 7. నాడి. 8. వరిము, వస్త్రవిశేషము. "గీ. గరుడవపుల నేత్రముల్ తురగవల్లె. హంస వల్లెను బచ్చాది హరిణవల్లె, మొదిలగా నల్పలఱ ధరించి ముదిరెలప్రదు." ప్రబంధ శతాశ్ర.

నేత్రాంశము. సం. వి. ఆ. పుం. కడకన్ను. ఆహంగము. నేత్రీ. సం. వి. స. స్త్రీ. 1. నాయకురాలు. 2. నది. 3. నాడి. 4. బట్టి.

నేరవము. సం. వి. ఆ. పుం. ఆంధ్రము. విలా. ఆ. ఆ. ఆ.) 1. మిక్కిలినమామమునన్నది. 2. నిపుణము.

నేరీయము. సం. విలా. (న. యనీ. న.) మిక్కిలినమామమున నున్నది.

నేమివిని. ఆత్మరథము. "న కుత్సితేల .. నదీయ భాషికపెన్నుడు" నేమి మోక్షముగాదు దిగ్గరలే రచించు తెలుగుగాన." భారతి. ఆ. ఆ. ఆ. శత్రు. సం. శత్రు. 1. కుద్దిచేయుచున్న. 2. ఉడుకుచున్న.

నేమిజూరము. సం. విలా. ఆ. ఆ. ఆ.) = నేమిజో. నేను. చే. న. నాకల్ల ప్రభువైనవనము. (యా. నా.) నేనప్పుడు. సం. వి. ఆ. న. 1. తెరమెనుక నటులుండెడిచోటు. 2. అలంకారము. 3. నేనము; నటులు ధరించు వేషము.

నేపాళము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. దేశవిశేషము. 2. ఒక దిగును తెలుగుక. 3. వృక్షభేదము. న. రాగి, తామ్రము.

నేపాళి. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. 1. నేపాళపుత్రుడు. 2. మణినిల.

నేపిణునేపిని. "ఆ. ఉల్లితెలికపిడి ముల్లంగినీ రిణ .. నూతనగాదులు, బ్రహ్మదించువారి నుగి తెనలన." పద్య. 3. ఆ. ఆ. గంధ.

నేమి. చే. వి. పుండ్రెడుకానల నానెము. "చ. పలు పలు తులకతేరి యొక పాపిణీలులు చెలి కిచ్చి వన్." చంద్ర. వి. ఆ. ఆ. ఆ. 3 క.

నేయము. నై. వి. (సం. నియము.) నియము. ను. ... బట్టి రి:గట్టలము దారి పిలిచిల్లు పెండ్లి చరిత్ర నానెరనేయించి రెండులక్షలు నిష్కంబులు పెండ్లివెనువులు. నేయములుం నేనీగని..." చంద్ర. 3. ఆ. ఆ. ఆ.

నేయగాడు. న్య. విలా. (నేయము+కాడక) నియమ వంతుడు. "నే. తల నిట్లుగట్టు ప్రకంబులరాయని నోయని బర్హిలునేయగని." పుటికా. ఆ. ఆ. ఆ. 3. ఆ.

నేయము. ఉభ. నై. వి. (సం. నియము. క. నేయపు.) సం. వి. ఆ. పుం. 1. ఖండము, భాగము; 2. కాలుము; 3. తేరు; 4. స్త్రావనము; 5. వ్యాజము, విషము; 6. వజ్రము, 7. నోయి, గర్భము; 8. అన్నము, విలా. 1. తియ్యము; 2. నయము.

నేమి సం. వి. ఉ. పుం. 1. పరాయణము; 2. గాడిన; పుం. స్త్రీ. నూరిగిరక. ఇ. స. స్త్రీ. బండ్లవర్తము చుట్టుకొమ్మి. న. పుం. నెమ్మి, లేనానముకీ.

నేమించు నై. ఆ. స్త్రీ. నియమముగొను, దీక్షవహించు.

"క. కామింపకయను నర్హము, గామింపయి నై న ముక్తి గామించి తగన్, లోమించి వరుడు పురుషుని నేమించి భరించు దత్త నిపుణుల ధరించు." భాగ. ఆ. పుం. 3 క. న. స్త్రీ. 1. నియమించు. "గీ. మఱియొక గడుచేరు గలిగిన మలల నరిగి, యిన్నితావుల గడలింప మనిరిండు, మారించును దిలిచి నేమించి మను" య. 3, ఆ. 3 క. ఉ. రా. ఆ. ఆ. ఆ. 3 క. 2. నిర్దేశించు. "ద్వి. అంతకంతకు నవం బాకాంక్షనైదు, సంక కంతకుల బెల్ల నళ నేవ్వయొడుగు, సంక కంతకు నవం బాకాంక్ష దరుగ, సంకకంతకుల బెల్ల నళ నేవ్వగాన, నే మించి మది బరిణామించి నీరు, గామించు నీ యొడల్ బామించుగాక." బండి తా పురా. గ. 3 క. పు.

నేము. చే. క. స్త్రీ. బాహ్యులబతు చేటలో పోని యిటునటు తిప్పు. (శ. ర)

నేయము. ఉభ. నై. వి. (సం. నేయము.) నేయము. నై. స్త్రీ. "ఉ నేయము లబ్ధయింక గురుల నెమ్మిక తోపయొకవోమే, నేయం బామింపన్ మది నించుకయింక..." రస. 3, ఆ. (శ. ర) (సం. న్యాయం) న్యాయము, పాడి. "నేయము గాదు పద్ధంబే నిలిచెది తేరుగాడు." శత్రుయ. గ. 3 క. పదము. సం. = నేనయము.

నేయార్థము. సం. వి. ఆ. ప. కాన్యతోషములలో నొకటి, న్యుపసేరితమున అర్థముగ పదము. "క. ఇలల దన సంకేతమున, నిలిపిన పద మెంచి చూచ నేయార్థంబొ, బలంబేని దిండిగమిగు నల సాగరకర్మయను యలకలనంగన్." పరస. క. ఆ. ఆ.

నిడుచునది..” వై. ౩. ౭. ౧౦౩. ఉ.
 వారి. ౩. ౭. ౧౦౩.
 నరదేవి. దే. వి. (నరద+వి) బంబునది. “గీ.
 నరదేవి యనల్ దెబ్బ వీరభావు, సావనాద్రి
 రావాడి చల్లిమెదిసి, వరుల మధ విడిచెనెసో భక్త
 భక్తుడు, నీవి గావన్న గలద యీ మేలికాంతి.”
 స్వా. ౨. ౭. ౩౬.
 నరదేవులు. దే. వి. ౭. నమస్కారములు. “గీ...
 దొంగలలు నరదే దేబ్బల్ నలా మన నమస్ దండ
 ము చేద్ద ..” సాం వి. మన. ౨౫.
 నరద. కే. వి. ౭. ఆనా. బంబునది.
 “ఉ ..అ, నేరకు ముది మూలమున నోగిని
 యుండు బాపు శస్త్రమై” మార్క. ౪. ౭. ౧౪౪.
 అం. భా. ద్వి. ౪౬.
 నరదేవి. ద్వ. వి. (నరద+దేవి) బంబునది.
 “గీ. దీప్తిలంబై నరదే దీవిలెప్పు” మార్. ౨.
 అ. ౩. ఇద్ద: నరదేవి. వై. ౩. ౭. ౩౬.
 నరదేవి. నరదే. “గీ. నరదే దేవంగన నరదే దేవంగన
 బంబునకాపులై చనును” అం. భా. ద్వి. ౪౬.
 నేర్పు=నేర్చు. న. క్రి. (కాదు, అర్థమిచ్చు) “క.
 అబ్బునది నాలుగుదిట్టలు, నలుగురునాలుగు దినం
 బు లంత వారల్, నలువారులై నరదేవులు, నేటి
 నొక్కొక్కాణి విడిచి నేర్చి లేశా.” భాగ. ౧౦,
 స్కం. భా. ౧౪౧౦.
 నేర్చు. దే. వి. (నేర్పు+అరి.) నమస్కారము. (మా.
 నేర్చుకనము)
 నేర్చుకనము. ద్వ. వి. (నేర్పు+కనము) పాదుర్బంధ
 ము. “క. నీనంది గోపవల్లభ, నీనందము దాచరించు
 నేర్చుకనముల్, మానవులక శిష్యులులె, మానవ
 మాపుండ్ర నిడుచునది కంక్రీ.” భాగ. ౧౦,
 స్కం. భా. ౧౪౩౭.
 నేర్పు=నేర్చు. న. క్రి. (నేర్పు, నేర్చు) అర్థమిచ్చు
 కేయం. “చ. మంబులు నేర్పువేళ గల భాషిణి
 నీ విటు లంద ..” స్వా. ౩, ౭. ౫౦. వై. ౩. ౭. ౫౬.
 నేర్పు=నేర్చు. న. వి. (నేర్పు+కాదు) 1. ౪౫.
 . మందు. “క. 1 వ కడు నేర్పుకాదెప్పు, గా మన
 చు విడిగొన్న గజులి పేరున.” భార. అది ౭,
 అ. ౩౭. 2. చతురుడు, నిపుణుడు “గీ. భూవి
 యాస్త్రోమేలికాని కోట, వానియు నగ ద్రుతాం

మకు వలదు విరాట, కాదే తెచ్చున నదియో
 కాదు నేయ, క న్నులును నోర్చుగ నేర్పుకాం ద్ర
 వై. ౩. ౭. ౫౬.
 నే. దే. వి. 1. భూమి. “గీ. నేలయు నింగియు దాళ
 ము ల్లానేని యేపుత లేని వాయిది యాద.”
 భార. విరా. ౨, అ. ౧౩౪. మార్క. ౩,
 అ. ౨౫౬. 2. ప్రదేశము, “చ. దక్షిణపు రా
 చట్టు నేలలు నేట్లుగా ..” స్వా. ౩, అ. ౨౦.
 భార. అది. ౭, అ. ౨౬౪. 3. భూభాగము.
 “కా. పాతాళంబున నేలయుం ద్రివిధముం
 దారిండు ద్విదండవో...” ఉ. వారి. ౨, అ.
 ౧౩౩. 4. దేశము. “అ. నేల ప్రాంతానికి బాలు
 మాని రోద్యము తెలుపుకాక...” భార.
 విరా. ౪, అ. ౨౭౦. 5. దేశభాగాల నుండి
 వ్యయోధ్యమై పరిచే వారికి. మూలము. ౮.
 న్నుత్తిక; మన్ను. (మా. నేలగలయుం)
 నేలగలపు. దే. న. క్రి. (నేలగలయు భా.) మండి
 పాలనయు, నాగమునయు. “గీ. అయ్యెట్లు
 మాళక్తి నన్యులంబు నేలగలవి యుధిష్టిపతన
 నిగడ.” భార. ద్వి. ౩, అ. ౨౪౩. దళ. ౩,
 అ. ౨౦౮.
 నేలగలయు. దే. అ. క్రి. (నేలగలయుం) మండి
 పాలన, నకించు. “అ. భూభాగలవృద్ధి గురి
 యించె నీ, సిందియకడ నికట నిలులు గాద,
 గురుకర ద్రుమముల గునిన చున్నట్లుగ, నిశల
 బంకులలు నేలగలయ.” కళా. ౭, అ. ౭౩.
 పరామా. ౪, అ. ౨౭.
 నేలకడి. ద్వ. వి. (నేల+కడి) భూభాగము. కి.
 నేలగలిగి. దే. వి. భూభాగము. (క. రు)
 నేలకాపు. కే. వి. (నేల+కాపు) భూభాగము, నీక.
 “గీ. పొకడ పూదపు వలపు కప్పుకపు దిప్పు, కాక
 లేలపు యో నేలకాపుగిండు.” అప్ప. అయో
 ౮౦. ఇద్ద: నేలయారి. య. ౩, అ. ౨౭.
 నేలకు గోలకు దచ్చు. దే. న. క్రి. నీడించు.
 “ఉ. బాలుడవైన నీ వరిది బంబునంబున న్నాథ
 వీరభూపాలయ నంభవ ప్రభుని రాజాబలాభ్యు
 లం గిట్టి నేలకుం, గోలకుదచ్చు...” భార. ద్వి. ౨,
 అ. ౩౩౭. భార. ద్వి. ౧, అ. ౧౦౩.

నీలగారిది. డి. వి. (నీల+కాయెడి) భూపాలయము
రామా. "నీ. అంకాయెడ్లొకటంబు దిగిపోయి
నీలగారులు దా నీలగార్లె." అచ్చ. భా. ౧, ఆ. ౩.

నీలగుప్పడి. డి. వి. (నీల+గుప్పడి) భూమిగర్భా-
దప్పి. "నీ. నీలగు విద్యార్యభు నీలగుప్పడి
యన .." అం. భా. ద్వి. ౫౩.

నీలగుప్పుడు=నీలగుప్పడి. (ఇది పల్లనీలగుప్పుడు తెల్ల
నీలగుప్పుడు అని ద్వివిధము. క. ర.)

నీలగొలిమిడి. డి. వి. (నీల+గొలిమిడి) గోశామిళి.
(క. ర.)

నీలబిమ్మ. ద్వ. వి. (నీల+బిమ్మ) పిన్నబిమ్మ, కమా-
రము. శి. (క. ర.)

నీలజేత. డి. వి. భూమరుడు, బ్రాహ్మణుడు
"నీ. ఇటు నీలజేతల తెలుసైన వెంగాది మన
నంజు దనకొండకాచివాడ." నరస ౫౭౨౩౩.
అచ్చ. అయో. ౯౩.

నీలకంగేడు. డి. వి. (నీల+కంగేడు) చిన్నకంగేడు
అవలయు. "నీ. ములువెంపలి ములువై గలి కీరి-
గుంటగల్లేయన దంపిటందారు నీల, కంగేడు "
హంస. క, ఆ. ౧౦.

నీలకాడి. ద్వ. వి. (నీల+కాడి) కాళిమూలిక.
మనలికి. "నీ. నీల మొగలింగ కొదాడు నిం
దాడు భర్తార మొక నీలకాడి .." హంస.
క, ఆ. ౧౧. అం. భా. ద్వి. ౩౧.

నీలకామర. ద్వ. వి. (నీల+కామర. క. నీలకామర.
1. పులకపము, పెట్టకామర. "నీ. పులకప మన
పెట్టకామర యన .. నీలకామర యన .." అం.
భా. ద్వి. ౩౯. 2. పులకపినిళి. (నా. కామర.)

నీలకాలుపు. డి. వి. (నీల+కాలుపు) 1. భూభ-
రము, పల్లవము. "నీ. నీలకాలుపు రావమాలి
గాదిలిగండు దొంగునికడచాలు నొగలమిండు"
అచ్చ. నీ. ౩. 2. కామ, ప్రభుత్వ. "క. కలకపు
మానీ యని నీ, కలకపున నిపుడు నీలకాలుపు

విష్ణుని, కాలగంగక కామర వకనిక, నీలకంగ
నీమణివారికిం దరమగునీ" అచ్చ. యం. ౨౧.
నీలకొలిమిండు. డి. వి. ఒకకాలి కనిపిచి. హంస.
క, ఆ. ౧౦.

నీలకొళి. ద్వ. వి. (నీల+కొళి) భూమలిళి.
(క. ర.)

నీలనమలి. డి. వి. (నీల+నమలి) పక్షినిశము.
"న... నీలనమలి దాబంగడిగాడు మొదలగు
పక్షులు..." చంద్రా. ౨, ఆ. ౮౪. ఇట్లే నీల
నమలి, నీలనమలి, నీలనమలి.

నీలనరేడు. డి. వి. (నీల+నరేడు) కాళినరేడు,
భూమిజామక. "నీ .. నీలనరే దనగ... భూ-
జామ నామంబు పొల్పుచుండు." అం. భా. ద్వి.
౪౩.

నీలబట్టి. డి. వి. 1. అంగరము, కుశాడు. (క. ర.);
2. నరకాయుడు. (క. ర.) 3. భూపుత్రి, నీకా-
(క. ర.)

నీలగల్లి. డి. వి. (నీల+గల్లి) పాపావకనిశము.
"నీ. పాపావకంబన పాపురాయి యనంగ...
కప్పెనములుగాన దనరుచుండు నీలగల్లి...
అనంగ..." అం. భా. ద్వి. ౮౯. ఇట్లే నీల
గల్లి సాం. వి. తిర్ప. ౩౮.

నీలపాలనీయు. డి. న. శ్రీ. మాల్వ. "నీ. కంక
యను వాంఛని నబుట్టి గదిసి, పారపుని
రక్కముల నీలపాలనీని .." భార్య. ఆ. ౧౩౯.
నీలపొన్న. ద్వ. వి. (నీల+పొన్న) కొలపొన్న.
అంభీచర్మక. అం. భా. ద్వి. ౫౧.

నీలమట్టుముచేయు. డి. న. శ్రీ. నాళమొనర్పు.
"నీ. దేవయోగవనంబు లీశానంబు, నీలమట్టుము
చేసి యాగ్నివాల, మూచి యాదెడు తరు-
కాది కొదవాలు, రక్కసుల కిల్కి తొరణం
తెల్లిననుచు" రామా. ౩, ఆ. ౨౦౩. భా.
రా. యం. 3౧౫.

నీలమామెన. డి. వి. (నీల+మామెన) పృథ్వీ-
మము. హంస. క, ఆ. ౧౦.

నేస్తుడు. జే. వి. షే. హి-కుడు. "చ. విశ్వ దవ
బాచాగ వలది నేస్తులలో గడు బంకగించి..."
వెన్న. 3, ఆ. ౧౩౧. అచ్చ. భా. ౪, ఆ. ౮౦.
నేస్తురాలు. జే. వి. (నేస్తు+అలు.) షే. హి-కు
రాలు. (౪. ౮.)

నేహరుడు. జే. వి. మణులగు చివనవరుడు, "ద్వి
లోహాదితంబులై లోలకమించు, నేహరంబుల
గన్ను నీలావ నవర..." ద్వి. హరిశ్చ. ఉ.
౨౨౩. మ.

నై

నైకటికుడు. నం. వి. ఆ. పు. భిక్షుదులై గ్రాహ
దులవాపున వసించువాడు - భిక్షువు, యతి.

నైకట్టుము. నం. వి. ఆ. న దాపు, సామీప్యము.
నైకము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ఆ. ఆ.) ఏకముకానిది-
అనేకము, వెక్కు.

నైకృతికుడు. నం. వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) పంచకుడు.

నైగవిగ్రహము. గం. వి. ఆ. న. విగవిగ్రహము.

నైగమము. నం. వి. ఆ. న. 1. నీతి, నయము. 2.
పదాంశము, ఉభయద్రువ మను పేదభాగము.
వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) 1. పేదసంబంధమైనది. 2.
భట్టసంబంధమైనది. 3. పరికల్పసంబంధమైనది.

నైగముడు. నం. వి. ఆ. పు. 1. పేదారము తెలి
సినవాడు 2. పేదరుడు. 3. పరిశోధకు.

నైచికము. నం. వి. ఆ. న. గోరకప్రదేశము.

నైచిక. నం. వి. ఆ. ౪౩. స్త్రీ. ఉత్తమమైనయాపు. "క.
చూచి యిదివల్లు మొన్నటి, వాచయము
వేలిగిడి వదులొందిదు నీ, నైచిక శిష్టాశా
యా, నీచక వాడై నిన్ను నేలు నయచున్."
శాండు. ౫, ఆ. ౨౩౦. నైచ. ౫, ఆ. ౮౪.

నైచ్యము. నం. వి. ఆ. న. 1. నీచత్వము. 2. భక్తిచే
నీర్వుడు నైచ్య.

నైజము. నం. వి. పద్మభావము. "క. తెయగట ప్రగం
దులుం, తోరయుట యెరుచంబు గాగఁ బుట్టుట

సావం, తెయయుట పాయబాదాళ్ళో, న్యరముల
నైజమది యెట్లు దిప్పించునన్." భార. స్త్రీ. ౧.
ఆ. ౨౪. భార. విరా. 3, ఆ. ౫౩. నం. వి. ఆ.
(ఆ. ఆ. ఆ.) 1. తనది, వ్యక్తియము. 2. స్వాభా
వికము.

నైతలము. నం. వి. ఆ. న. వరకము.

నైదాళము. నం. వి. ఆ. పు. నిదాళము, వసని.
వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) నిదాళసంబంధమైనది.

నైదానికుడు. నం. వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) (రోగ).
నిదానము తెలిసినవాడు.

నైదానుడు. నం. నైదానికుడు.

నైదేశీకుడు. నం. వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) నేవకుడు.

నైధనము. నం. వి. ఆ. న. 1. మరణము. 2. నైధన
భార. వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) మరణసంబంధమైనది.

నైధ్యము. నం. వి. ఆ. న. నేధ్యము.

నైపుణము. నం. వి. ఆ. న. గోళము, నేపు.

"చ...జయవన్ని నూనుడుతు జోలడు నిన్నది
విందు నిల్లునీర్పున నయనైపుణమునకు భూరి
వరాక్రమ గర్వనంపదన్." భార. ఆది. ౫, ఆ.
౨౨౨. భార. విరా. ౧, ఆ. ౨౪౩.

నైపుణి. నం. వి. ఆ. ౪౩. స్త్రీ. నైపుణము.

నైపుణ్యము. నం. నైపుణము.

నైశ్చక్ర్యము. నం. వి. ఆ. న. 1. నిశ్చలత్వము. 2.
వివరము. 3 రహస్యము.

నైమంత్రకము. నం. వి. ఆ. న. ఆతిథ్యము.

నైమిత్తము. నం. వి. ఆ. న. శకునగ్రంథివ్యాఖ్యా
నము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) నిమిత్తసంబంధ
మైనది.

నైమిత్తికము. నం. వి. ఆ. (ఆ. ౪౩. ఆ.) 1. నిమిత్తము
వలన గలిగినది. 2. నిమిత్తమునబట్టి చేయబడి
నది. (ప్రాప్తము తెలు.) వి. ఆ. న. నిమిత్తమున
అనుసరించినచివ్వికారము - ఫలము

నైమిత్తికుడు. నం. వి. ఆ. పు. శకునగ్రంథివాడు.

నైమికము. సం. వి. ఆ. న. ఒకానొక అరణ్యము, మాకుడు కానకాది మహాద్వలన పురాణాదుల నివసించిన అరణ్యము.

నై మేయము. సం. వి. ఆ. పుం. సరకులమామిడి విని మయము.

నైయగ్రోధము. సం. వి. ఆ. పుం. మట్టిపండు. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) న్యగ్రోధపుష్పసంబంధమైనది.

నైయత్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. నియతముగా నుండుట 2. ఆత్మనిగ్రహము.

నైయాయకుడు. సం. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) తర్కశాస్త్ర పండితుడు.

నైర్యాగము. సం. వి. ఆ. న. 1. ఆశలేనితనము. 2. ఆశలంభాగుట.

నైర్మకము. సం. వి. ఆ. న. మూలనిశ్చయము. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) నిర్మలిక సంబంధించినది.

నైర్మలి. సం. వి. ఈ. స్త్రీ. కవీంద్రాచార్యుల నడిమి దిక్కు.

నైర్మలము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. రాక్షసుడు. 2. చతుర్థదిక్పాలకుడు.

నైర్మల్యము. సం. వి. ఆ. న. కనికరించుటనందుట, దయాభావము.

నైర్దేశము. సం. వి. ఆ. పుం. శీవము.

నైర్మల్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. నిర్మలత్వము. 2. భోగ్యవస్తువులందలి నైర్యాగము.

నైర్యాగి-కుడు. సం. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) 1. నిర్వహించువాడు, కలసివేర్చువాడు. 2. జలాదులకు మోచిగొనిపోవువాడు.

నైర్మల్య. సం. వి. ఆ. న. నిర్మలము.

నైమేయము. సం. వి. ఆ. న. దేవతలకు నివేదించు దగినవస్తువు.

నైకము. సం. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) వికాసంబంధమైనది. "క. ఘనతరనైకతనం బొకొ, యవనక భుజాగదు తమిర మదిలమై క, ప్పిన ఇనులకు

మస్తునిక్కొ, మన మొక్కకయెడలం గలిగె నైదుక రుచులన్." భార. ఆర. క. ఆ. ౧౩౬.

నైశ్చిత్త్యము. సం. వి. ఆ. న. నిశ్చయము.

నైషధుడు. సం. వి. ఆ. పుం. 1. నిషధజేతపురాణ. 2. నలుగుడు 3. నిషధజేతయిండు.

నైషధ్యము. సం. వి. ఆ. న. 1. కర్మశ్యాగము; కర్మఫలశ్యాగము. 2. సోమరితనము.

నైషి-కుడు. సం. వి. ఆ. పుం. కొకాభ్యుండు.

నైషికము. సం. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) 1. నిశ్చితము. 2. నిష్కలది, అపక్వము. 3. నిలకడగలది. 4. మృత్యుకాలమున జేయబడినది.

నైషికుడు. సం. వి. ఆ. పుం. మరణార్థంకము బ్రహ్మచర్య మవలంబించి గురుకులమున వసించు బ్రహ్మచారి. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) ఆపస్తంబు, నిష్కల వాడు.

నైష్ఠుర్ము. సం. వి. అ. న. 1. కాశివ్యము. 2. పాపవ్యము; కరుణదనము.

నైష్ఠికము. సం. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) స్వాధ్యాయము.

నైష్ఠి-కము. సం. విణ. (ఆ. ఈ. అ.) కత్తి గూర్చుండుముగా గలవాడు.

నైష్ఠ్యశ్యాము. సం. వి. ఆ. న. నిష్ఠుహత్వము, ఇచ్ఛలేమి.

నా

నాంచే. జే. న. స్త్రీ. (నొచ్చు భా. ప్రే.) 1. నొప్పు జేయు, కాఫించు. "ఆ. ఘోరశక్తినిచే గౌరవ పలియది, నడుమకు దునిమి ఘరనందనుడు, నొంచె నిశితనిశ్చిహంబకచ్చున నచ్చు నీశుమరము దర్ప మెనక మెనక." భార. కర్ణ. ౧౮ ౧౯౨. భార. స్త్రీ. ౧, ఆ. ౧౪౪. 2. చంపు. "ఉ... కట్టి వివచ్చు యాజులు చెల్లె న్మలంబ భరింప నొంచు జా, లేవక లేట్లు వర్తిన లెప్పట్లుగా ని చెల్లె నేరినన్." సా. ౨, ఆ. ౧౨౦. ద. కా. ౧ ఆ. ౨౪౩.

నాంచేవాడు. జే. విణ. (నొంచు+వాడు) "గీ.

సూతుడును నొందువా దనగాఁ జెలంగు." అం.
భా. శ్లో. ౮.

నొక్కఁడు. చే. వి. పెద్దవదాన. శతావ్సాయ.
(భా. ౪ ర.)

నొక్కఁడు. చే. న. శ్రీ. నలుపు. "కా. వా. దశోక్త
ణంబున మందరికి యగు పీఠాంశురముల్ మీఱ
దీక్షై, యొక్కొక్కొది ఘృతము నింది నిజమైనై
కాంక్షముం జంది చేసొక్కొక్క వత్తిగ నేత
జోలెను శీఘ్ర యోజించె వైకావదనున్." కాశీ
౪, ఆ. ౧౩. 2. అనుము. "నీ. బలికంపు
గుఱ్ఱుల బట్టియొకనెకాని నువవాడిగోరుల
నొక్కరాదు." దళా. ౨ ఆ. 3౧౧. దళా. 3,
ఆ. 3౮. వి. 1. అనుములనుగం గలిగినప్పుడు.
(శ. ర.) 2. ముడుత. "నీ. ప్రిదిరి కైరవదశ
శ్రేణికోట్టులు దీక్షై" స్వా. 3, ఆ. ౨3. కై. ౪,
ఆ. ౫౫.

నొక్కఁడు చే. వి. (నొక్కఁడా.) నొక్కఁడు. "నీ.
తలిరువైగెంపులు దాచుచందాన మునికుండ్లి
నొక్కఁళ్లమొనులలర." య. ౫. ఆ. ౨౩.
(శ. ర. పా.)

నొగ. చే. వి. యుగంధరము, కాండికి ఆధారమై
బండి లాగునాది మొదటనుండెడు నిడుపాటి
కట్ట. "అ...నక్కర్తరాజనయందెలమి, దోలక
నొగలక బగ్గములగట్టి చనివాని, నెల్లక చెచ్చి
యరదమెక్కటయును." భార. విరా. ౫, ఆ.
౨౧౦. ఆం. భా. ద్వి. ౨౦3.

నొగింపే. చే. న. శ్రీ. (నొగులు భా. శ్రే.) 1.
గులగట్టు, ముక్కలచేయు. "ప...శరంబులు
నొగింపియు..." ఉ. హరి ౧, ఆ. ౧౪౮.
2. బాధించు. "ఉ. మనశిఖరి మాపులయి మన
మనములు నొగింపఁగాన మాటికి నవిగో, మన
గోళ్ల దాకై వియలకు, నవిపువ్వులు నోయఁదొడగి
రలయంజుడుల్." రామా. ౧, ఆ. ౧౮౯

నొగులు. చే. ఆ. శ్రీ. బాధనొందు. "ఆ. ఇన్నిగుంకట
ముల నిష్కాని నెంతయు, నొగులు చిత్తవృత్తి

నొత్తునీర్పు విజ్ఞప్తవాచె..." భార. ఉద్యో. 3,
ఆ. ౨౩. ఆము. ౪, ఆ. ౧౨2. 2. నలంబు
"ప...నీపులు విరియియు మూపులు నొగిరియు
..." ఉ. హరి 3, ఆ. ౮౦ ద్వి. శాశిశ్వు.
భూ. ౧౩౧౯. మం. 3. వికలమగు, చెడు.
"నీ. భువిరాజభూతహంకృతి నెనయవగు
నొలల నద్వైతి కన్దవివృత నొగుల". దళా.
౨, ఆ. ౧3౯. రా. వి. ౨, ఆ. ౪౨. 4. పాడు.
"నీ. చలింజి కట్టెద నొగిలిన వుముదిని నీక
లోది గనివికన్దెలున్టు" మ. నం. 2, ఆ. ౨౫.
వి. 1. వికలమగుట. (శ. ర.) 2. నొప్పి, బాధ.
"క. తయై నొగిరించుకంటెను, ముము నొగులప్పు
టయె పొంప మది బరికింపన్, దమపునొగ లపుడ
తీగలు, మనము నొగులు ముని దళక మానదు
నున్ను." (శ. ర.) "నీ. బారి నొగులు నొప్పి బాధ
నొగులు నొప్పివందుకుదురట్లు కొంగలబు, నలుపు
నోని యనంగఁ జనువృత్త..." అం. భా. ప్ర. ౧౫౦.

నొగుల్య. చే. న. శ్రీ. (నొగులు భా. శ్రే.) 1.
నొప్పించు, బాధించు. "క. ...జలదరెంక
నొప్పివ నొక్కటి మార్చి..." కై. 2, ఆ.
౧౩౨. 2. నగులకేయు. "నీ. ...తేయబహు
ముల నొగిచ్చి" ఉ. హరి. 3, ఆ. ౫3. భాగ.
౧౦. పు. ఉ. ౮౪౯.

నొచ్చిలు. చే. ఆ. శ్రీ. రాలు, కడు. "మ ..
యాకళాకములు చింత బల్లవశ్రీ నొచ్చిలు
నికలమూపేర నత్తువులు రాల్చెం గంటివే
కొనురీ." కృ. శమం. 3, ఆ. ౧౦3.

నొచ్చిల్లు చే. వి. బ. చొంగ. (శ. ర. భా.)

నొచ్చే. చే. ఆ. శ్రీ. (దీనికి తుమనాన్నాద్యర్థము
నొప్పి, నొవ్వి, నొగ్గ మొ. పృథిలీకాధమున
నొవ్వక, నొవక, నొక, నొవ్వకుము, నొవము,
నొవము మొ. రూపముల వచ్చును.) 1. బాధ
కడు. "ఉ...నక్కర్తరాజనయందెలమి, దోలక
నొగలక బగ్గములగట్టి చనివాని, నెల్లక చెచ్చి
యరదమెక్కటయును." భార. విరా. ౫, ఆ.
౨౧౦. ఆం. భా. ద్వి. ౨౦3.

వంబులు." వి. పు. 3, ఆ. ౧౫3. ది. ౪, ఆ. ౫౬.

నొచ్చునా. దే. ప. శ్రీ. (నొచ్చు+కొను) విడిచింపు. "క. వివిధకాల మించే యిపు డెవ్వరి నొచ్చు కొనగ నేటికి నీవు నవనాది మగుట విజ ముని తమియిది నమిత్త ప్రత్యే కరణగ నంజన." చం. రా. ౫, ఆ. ౬౮.

నొడలదొంగి. దే. వి. పంకయము (క. ర. ప్తా.)

నొడి దే. వి. పదము, మాట. "నీ. నదుగు నుడువు ఘడి నుడికారము నొడువు నొడి నొడికారము నొడుగుకాగఁ, బదియెప్పు..." అం. భా. ప్ర. ౧౧౧.

నొడికాడు. దే. వి. వి. (నొడి+కాడు.) మాటకారి

"క. ..తనలన్న బిచ్చు నొడికాఁ దని కొంతదఁ గారి యచ్చుతా" భార. అశ్వ. 3, ఆ. ౮౮౧.

నొడికారి. దే. వి. (నొడి+కారము—స్వార్థము.)

1. పదము, మాట. అం. భా. ప్ర. ౧౧౧. 2.

మాటయింటిరి చమకృతి. "ప. ..కొవలీ

నీవు నొడికారమగుటచేం ప్రోచ వని విందు

ము..." వై. వి. ౮, ఆ. ౫౧.

నొడికారి. దే. వి. (నొడికారము+ఇ) మాట

చమకృతము కలవాడు. (యా. నొడికారి

తనము.)

నొడికారిత్వము. ద్వి. ౧. (నొడికార+త్వము, మాట

చమకృతము "క. కొడికొనచే నొడి

కరితనమున నిచ్చు చేర్చి గా, రాగం గాని వాడ

యి రామలలో నగుటాడు చేప నీవు . "క

హరి. ౧, ఆ. ౬౪. క. హరి. ౪, ఆ. ౧౫౫.

నొడివ దే. వి. చెప్పవలయు. "క. నొడివలకు గలవి

లేనివి, నొడివలు గట్టుచుం జులుం కడువని

నొక్క కొ, గుడువుకుఁ జొరెడు రూరకె, ముడుగడ

లును కెరవుయూరు మూకడు గలదే!" మల్లా.

౧, ఆ. ౪౫. పు.

నొడుగు. దే. వి. మాట, పదము. అం. భా. ప్ర. ౧౧౧.

నొడుగు. దే. ప. శ్రీ. తక్కులవట్టు. (క. రి)

నొడుపు. దే. వి. (నొడుచు భా.) తక్కులవట్టు.

(క. రి)

నొడువరి. దే. వి. (నొడుపు+రి) వారాలడు.

(యా. నొడువరితనము)

నొడువరితనము. ద్వి. వి. (నొడువరి+తనము) వారా

లక. "ద్వి. కడు యంత్రకంఠముల్ నొడు వరితనము, బం..." పండితా. పురా. ౧౧3. పు.

నొడుపు. దే. ప. శ్రీ. 1. వదింపు, చెప్పు. "క.

వివిధ యంత్రయం నెలులనడు, గాన వృత్తాక

విశ్వాఁ గలమిది నీమాననమున గృహకలిమిఁ,

గానోడివి దేవనవ్యగరితంఁ తెలిపిన్." భార. శ్రీ. ౧, ఆ. ౮౬.

భార. శ్రీ. ౧, ఆ. ౮౬. భార. అది. ౫,

ఆ. 33. 2. రదింపు. "నీ. నామాగు

మిసాని నూపు యావనమున కాలివాహనవ వ్యక్తి

నొడివి." కా. ౧, ఆ. 2. 3. స్తురించు. "నీ.

నిష్ఠిమాప్తిని లీలవీ విశ్వయమున, నొడుపుచు

బాహ్యత నొందివలయు" భాగ. ౧౧, స్కం.

రక. కక. ౧, ఆ. ౨౫. వి. పలుకు, మాట.

"క. .. నీ నొడివనొడుపులు నొడువఁడు, దుడు

కని: జరినింప మామ ద్విగ్రహి చుధిచు" భాగ. 2,

స్కం. ౨౫3. అం. భా. ప్ర. ౧౧౧.

నొడుపు చెప్పని. ద్వి. వి. (నొడుపు+జెప్పని) వనస్థితి

"నీ. నొడుపుచెప్పనిచే మాడి కానవడు తెచ్చి వరి

గవైచుండు తెచ్చిచేయె." చం. రా. ౫, ఆ. 3౦.

నొప్పి. దే. వి. (నొచ్చు భా.) 1. బాధ. "క. కొంక

ముల్ వర్జాగ్రముల గాడఁదూసిన నొప్పిఁదూ

యిదన్" అము. 3, ఆ. 33. వై. వి. 3, ఆ. ౮౫.

2. అచు. హని. "క. అస్థాంతవనధ్వమనకు,

నొప్పిమి పుట్టుగవలయు నల్లము కలఁగన్, డప్పు

దు నాకల నీగలు, నొప్పి పరిహరించి దయఁగనుం

గొను మనినన్." వై. 2, ఆ. ౧౧3. అ. ప్రభవ

చేదన. "నీ నొప్పలు దుఃఖయ్యె నిర్బుడె దని

చేగ తెచ్చరా ముదునల్లఁ దిరిచిరా." ఇందు. ౨,

ఆ. ౫.

నొప్పించు దే. ప. శ్రీ. (నొచ్చు భా.) నొప్పఁ

తేయు. "ద్వి వినియుఁ నొప్పియు నీరిఁ గపుల,

నొప్పింక నెంతయు నొప్పి ధిల్లి, యప్పుడు

తరుగిది లవనితై వై." రం. రా. యు.

౪33, పు.

నొప్పివడు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. (నొప్పి+వడు) బాధపడు.

"క. ఇప్పుడి నాడునాటికి, వచ్చాము నం

హరింక హాతీవనాత్, నొప్పివడించు నలు

నవక, తిప్పన నవక దాగ్రహంబు చిప్పిలు మది
తోన్." చరాచా. 3, ఆ. 32.

నాస్తిగంటి. చే. వి. అ. (నాస్తికముంటి.) వ్యాధిగ్ర
స్తుడు. (క. ర.)

నొట్టు. చే. న. క్రి. 1. ప్రాగుచేయు (వ్యవ.) ఆకల
ములు నొట్టిరినొనవచ్చిరి. 2. విత్తలు నోట ప్రేరి
దానొన చచ్చుచుండు. "నీ. ప్రేర్ణలు గణవంగ వెర
వల్లరించిపో నోరకేతులు గ్రక్కి నొట్టువా
డ." నిర్వ. ౧, ఆ. ౪౦.

నొత్తులు=నొగులు, బాధవము. "నీ ప్రచరముకా
చ్చుత్రయచి కొంతవడి వేగి యగు గూలు దడవడి
నొత్తులకయలు." మృ. ౫, ఆ. ౫౫.

నొద్దు=నొత్తు. 1. వేదక, బాధ "క. ఎవ్వరు లేనద
నొక్కఁడు, నొవ్వంగ నడివెనేరి నొద్ది కొలఁది
యన్, తివ్వకము నరయంపగు, నొద్దు వా
డెగ్గలాడు నుక్తము నయనన్." విశ్వా. ప్రా. ౫౦.
భా. రా. యం. ౨౧౪౫. 2. వ్యాధి. "క. ఎవ్వ
రు నేటికి నామెయిల, నొద్దివహంసంబు గలదు
కొను నూకలియన్, నొద్దియును దీలువంతట
నవ్వల వారోగ్యమను మృగాధిప నీకున్." నా
చంచ. ౧, ఆ. ౪౦౮.

నొత్తు. చే. వి. (నొచ్చు భా.) 1. భాధ, వేదవ.
"నీ. వాయవంకంబులందు దుర్వార్ధ్యక్తి గదిరి,
నొత్తుల పెత్తులను బుట్టిండు నొత్తు తెలుడు." భార.
ఆశ్వ. ౧, ఆ. ౧౭౬. భార. విరా. ౨, ఆ. ౧౦౬. 2. వ్యాధి. "ఆ. ఇన్ని సంకటముల
నిట్లొని నొకయన్, నొగులు చిక్కుచి నొవ్వల
దీర్చు, పెట్టినకావె..." భార. ఉద్యో. 3, ఆ. ౨౬

నొనరికము. చే. వి. (నొనలుకము.) పాలశ్రేణము
నొనరిచూపుచేల్చు. చే. వి. శీర్షము చంద్రి. ౫
ఆ. ౧౦౫.

నొనలు. చే. వి. నుచురు, పాలము. "ఉ. నిక్కలు
నిన్ వదిలెన నిన్ నొనలు గనునూపు విడిచి
టక్కలు నిక్తవోవు..." భార. ఆశ్వ. ౪, ఆ. ౧౫. ఆం. భా. ద్వి. ౧౪౩.

నో

నోచే. చే. న. క్రి. (ప్రశాదులు) ఆచరించు "ఉ.
నోములు నోచినప్పుడు మనోరథముల్ దయవాఱ
ని క్షణిక్, దామరతంబరై న్నియులు దారు విహ
రమునల్లు .." న్యా. 3, ఆ. ౨౯. భార. ఆది. ౪, ఆ. ౧౦౨.

నోత. చే. వి (నోచు భా.) నోచుట. "చ. కలిచని
నోరు దుండగపువేడుకలై నోమునోత ..
వికటివల్ల నుల్లదన్." కవిక. ౪, ఆ. ౮౬. (ప్రత
ఫల మని భావము.)

నోటిగయ్యులి. చే. వి (నోరు+గయ్యులి.) వాక్కు
యవ్యముగలక్తి. "నీ. మాటనాడెఱుగజో నో
గయ్యులియో యాచారీనయో యులనురా
లా." మృ. ౪, ఆ. 3౯.

నోటిదీగము. చే. వి. (నోరు+దీగము.) చేపలకు
మొక్కుబడిగా చూపావలంబమునై వత్తుటల
యందు కట్టుకొను లోపాత్మకత. "వ...కొంచు
నోటిదీగముల దానళ్ల పెట్టెన నోరుల బూరుల
గఱచువారుచు..." ప్రబాధ. ౮౮

నోమిచ్చు. చే. న. క్రి. (నోము భా. ప్రే.)

నోము. చే. న. క్రి. 1. ప్రశాదు లాచరించు. "నీ.
ప్రతము నోమిచ్చు దినవాసరములు తెలుపు." కాశీ. ౬, ఆ. ౬౦. పార్వ. 3, ఆ. ౧౩౬. 2.
తూలించు. "క. అన్నెలక న్నిన్నవనిలకుని
నోముచు .." విక్ర. ౧, ఆ. ౧౨౦. కై. ౮, ఆ. 2౫. 3. లోకాట్టు (క. ర.) వి. 1. ప్రతము.
"ద్వి. మానసంబున రంగమందిరు కేరి, యా
నోము తానోమి యానోముగరికి." ద్వి. పురు
గి, ఆ. ౪౦౯. న్యా. 3, ఆ. ౨౯. 2. యజ్ఞము.
"చ...వాడు దిత్తులక, ములలచి దిల్చి నోము
పెంచునాడక నోచిననోములక .." నిర ౧, ఆ. ౧౧౪; ౧, ఆ. ౧౧౫.

నోముపంట. చే. వి. (నోము+పంట) ప్రకృతము.
"ఉ...కొలిసోమిన నోముపంటగా, హిండికలి
యుక్తి బియ్యంబెన .." శాం. ౨౩. ౪. ౩.

నోయ. డే. ఆ. శ్రీ. 1. నోయ, బాధపడు. "క. దిగ యోతువడి కద్దవడు బాసియె నోనవడులు నీయనున్నంక." భా. ఆది. ౨, ఆ. 32. భా. రా. మం. ౨౪౪.

నోరఁబట్టు. డే. న. శ్రీ. (నోరఁ + పట్టు) త్రాగు, పుట్టుకఁబట్టు. "ఉ. అగ న్దుయూరియె, యీ వృషకేరకుం దది మహా బలాంబుధి నోరఁ బట్టెను." తై. భా. ౧, ఆ. ౧౦౦.

నోరమను. డే. న. శ్రీ. నోరునొక్క మూలాశ నీయవండు. "నీ. అక్షమాచుల గృహకర్తలగుచు పెలఁగు, నట్టిపూర్వులెల్ల నోరనిమి గనిమి, పొంది యుంబాధునోరఁ గ్రిడించి..." శుక. ౧, ఆ. ౫౫.

నోరాడు. డే. ఆ. శ్రీ. మూలపెలువడు. "నీ పెద్ద నోరాడ జేమని పెత్తవాడ, నాఁగిననంబుపెద్దక యెట్టదంకు." కాశీ. ౪, ఆ. 3౫.

నోరావ్వు. డే. న. శ్రీ. (నోరాడు. భా. వ్రే.) నోరాడించు, బొంకు. "ద్వి. దంటమూలు గొన్ని కడవాటిపన్ని, గంటకనోరావ్వు గెల్వఁజూపెదవు." ద్వి. హా. పూ. 3౦౦ చు.

నోరిఁబోవు. ద్వి. ఆ. శ్రీ. నోటికింపగు "ఉ. యి ప్పలుఁడై నోడ బలయోపులు నీగునింజవందకుం, దన్నిలిపియి నాపుదు నకండును దిగన లేది దేవ రా, యిప్పుటిప్పు లింకజెడియెం గడినోరికిఁ బోదుమావకుం, దిప్పులీరె మాగురుల తియని పాలు దుచింపజేయె." కకు. ౪, ఆ. ౫౦.

నోరితాళముఁనోటిలిగము. "నీ. లలనయొకర్త నోరి తాళింబు లిచ్చె, శక్తికాలర నచ్చ క్తికర్తలెనక." పాదు. 3, ఆ. 22

నోరినని. ద్వి. వి. తినుట కునయొగములేకపోవుట, అంధవిమున కద్వంద్వములేకపోవుట. "క. నోరినని నుండకే నోనోరియకట మా నమింతురనె మని యిం, దు రము పోయితి నీ పొన్నెలిని నీకు దప్పుడే కానరా." ఆము. ౬, ఆ. ౮౨.

నోరుకాని. ద్వి. ఆ. శ్రీ. నోటికి యియెనెల్లఁ దివకుండ బుట్టుచువేయు.

నోరుకాయలుగాడు = కలంబాబు 'నిలఁచుటకున నోరు నొప్పించుడు

నోరుచేయు. డే. ఆ. శ్రీ. మూలాడు. "నీ. మాక దిక్కున మాబుని మోటుయిలినఁ గదిమెద నోరింతకంటె జేయు." బహు. ౨, ఆ. ౬౧.

నోరుగొట్టు. ద్వి. న. శ్రీ. (నోరు + కొట్టు) తివకుండఁ జేయు. "నీ. కొలుచువారల నోరుగొట్టి లెక్కలు వ్రాసి చూపుమోగ మఱియముల చేసి." శుక. 3, ఆ. 32౫.

నోరుకెఱుఁడు. డే. ఆ. శ్రీ. (నోరు + కెఱుఁడు). 1. మూలాడు. "ఆ. శిఖలు చూపకుండ శీమింది హరిశ్రీ నై, నోరుకెఱువకుండ నీరనెట్టి, నేడియెట్లు నడిచి విలుధారి కినుకయె, ఫిలిపాత్రుఁడేనె నీలి హాశ్రు." నృసిం. ౨, ఆ. ౧౧౮. 2. బహుల పెద్దకయిండు. 3. అత్యాళపడు. "క. గతము నకును వగవక నాగరమునకును నోరుకెఱిది కడుఁగోరక దీనతఁగొండక నైచుం చేగఁగించి న దాఁగోదుగా నవలయునె." భార. కాం. 3, ఆ. 3౦.

నోరునొక్క. ద్వి. న. శ్రీ. మూలాడకుండఁజేయు. "నీ. ఎవ్వఁడిది యని వల్లెన నవ్వనూతి, నోరు నొక్కచుఁ గొఁగిట జేరుదిగిది. మగువవెలిగన నలకుడు మాను మేచు, వానవుడె నిన్నుఁ గని మాన్చి పన్నినాడ." కావ్య. ౪, ఆ. ౮2.

నోరుమాదిది. డే. విల. 1 నోరులేరిది. (నంకుపు.) "నీ. శర్మ యానోరుమానినలంకువునకు, మొదల పరమియ్య పరమియ్య వివర నాకు." కాశీ. ౫, ఆ. 33౫. 2. గడుమీగామూలాడక. కానివాడు.

నోరుముయు. డే. ఆ. శ్రీ. (నోరు + ముయు) మూలాడకుండు. "ఆ. అనిన నొడుగఁజిది యవన ద్విపుండోరి, పదుచ నాకు బుట్టి వెదుగనైరి, చేర్చి నోరుముగఁగు పెదకలవాపోయి, ద్విపువదర గలఁడె యెచులైను." నృసిం. ౪, ఆ. 32.

నోరుమెంగ. డే. విల. (నోరు + మెంగ) మూగ. "క. తన్నట్లు పలికి కొల్లుగ, మిన్నకరన నంక నోరు మెంగయె." భా. 3, ఆ. ౨3౮.

నోరుమెఱుఁడు. డే. ఆ. శ్రీ. మూలాడు.

సోదరుడయ్య. డే. య. శ్రీ. శివయ్య. "ఉ. ఎన్నఁగ
వింక రత్నచయ వింకగిరికు యింక బావనంబు
వృక్ష యింకకుత్తి యిది బ్రహ్మయే సోదరుడయ్య
తేది యెన్నవృక్షిగవృక్ష పెన్నదలి సునికమె
వెలిదివియ్యగన్." పాండు. 3, ఆ. ౧౫౧.

సోదరు. డే. ఆ. శ్రీ. 1. అపేక్షకలుగు. "సీ.
గర్భిణ్యులః జరియించ గర్భిక్రచ్చి, యువ్వవతి
యలః జాచి సోదరసంగె." కలు. ౪. ౨౨. 2.
లినుండములః దలఁచినపుడు సోట నీరుపుట్టు.
"క. శ్రీరాముని దయచేతను కాయాధీగ నకల
జనుల నారా యనగా, భారాశైవన నీకుల,
సోదరుఁడః జవులపుట్ట నుడికెన నునునీ!" నును
వి. ౪. ౧.

సోద్రు. డే. ఆ. శ్రీ. (సోద+సోద్ర) మాటచ
యర్పించు. "ఉ. ఆశ్రులే భీష్మ ముఖ్యులగు
నవృటి వృద్ధజనులై సో, రత్నకయూరకుండిరి
యూశ్వరు చిత్తమెఱుంగ కమ్మి..." భార.
ఉద్యో. ౧, ఆ. 3౩౯. భో. ౨, ఆ. ౧౨౬.

సోహ. డే. విలా. (సోత్+అరి) బాధింపబడు.

సోవి. డే. వి. = సోవి. (సోచ్చు భా.) బాధ,
సోప్పి. రూ. సోత్.

సోవిక. డే. వి. అనుమానము.

సోత్త. డే. వి. (క. క. సోత్త.) 1. బాధ. "క. చా
పురు సోత్తురు మనయో, భావలికొగెలుపు
నుయ్యుచ నావలికొని నీచే వియించ దుచిపెట్టులయ్య
శ్రీవిధనము పాండవులకు శేషమనకదే." భార.
భీష్మ. ౨, ఆ. ౧౧౯౯. ఉద్యో. 3, ఆ. ౨౨౨.
2. బాధి. "ఉ...లింకలు నక్కలు గొంకనక్క
లు, స్తోమలు మ్రాణులం బొదలుసోత్తులఁ బీడలఁ
బొందవచ్చు ముగ్ధ, తామనభాగలట్ట నుటి కదిలెద
బుకుతు తిన్నియన్నియున్." భార. అశ్వ. ౨.
ఆ. ౧౧౨.

సో

సా. డే. వి. సత్వ (మొదటిరూపము సత్త. ౪. ర.)
సా. సా. వి. ఆ. శ్రీ. 1. నాచు, పీడ. 2. చివ్వుబడన,
సాకర్త భాయము. సా. వి. ఆ. పుం. పీడనభవువాడు.
సావిమివాడు.

సాకర్తము. సా. వి. న. న. నాచివృత్తి.
సాకాదండము. సా. వి. ఆ. పుం. పీడనభవుడనై డుం.
సాక. డే. వి. మొట్టి. "ద్వి. నల్లమున్నుకున్ గొండ
నావదాపురము, ఇల్లనివాయిక్క తొలకడరెం,
గనిమిదె .." ద్వి. సా. ౨. భా. 3 ర. సా.
రూ. సత్తు.

సాచరుడు. సా. విలా. (ఆ. ౪౩. ఆ.) భవనో
లిరుగువాడు, నావికుడు
సాచీమిడు. సా. వి. ఆ. పుం. పీడనభవుని శేష
ముగాఁ గలవాడు.

సాశ. డే. వి. భక్త్యునిశ్చయము.
సావనొట్టు. డే. ఆ. శ్రీ. విలకించు. రూ. సత్తు
నొట్టు. (౪. ర.)

సాతాస్యము. సా. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) పీడచే బాధ
దనని.

సాబత్తు. సాం. వి. = సత్తుబత్తు. మహారాజులలో
ముందు వాయిదెను చర్చ వాచ్యునిశ్చయము. "సీ.
నత్తం దివంజను నాడుపాయకొనంగ సాహెబు
నాబత్తు చఱచఁజనిది." రంగా. ౨, ఆ. ౧౯౮.
రూ. నాబత్తు.

సాదు. డే. విలా. = సత్తురు. మృదుత్వ. (౪. ర.)

వ్యక్తి

వ్యంకుత్తు. సాం. వి. ఆ. పుం. 1. ఇట్టి. 2. ఒకానొక
ముని.

వ్యంచనము. సాం. వి. ఆ. న. 1. తక్కువపాటు. 2.
సంపు. 3. పల్లము.

వ్యంశము. సాం. వి. ఆ. పుం. చిట్టచివరిభాగము.

వ్యక్కరణము. సాం. వి. ఆ. న. అనుమానము.

వ్యక్కారము. సాం. వి. ఆ. పుం. తిరిగిరూపు.
వ్యక్కు. సాం. విలా. (చే. నీరీ. చే.) 1. పల్లము.
2. నీచము.

వ్యక్కుని. సాం. వి. ఇ. శ్రీ. వ్యక్కురణము.
వ్యక్తము. సాం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) విక్రియ భూయః
అనెనది.

వ్యక్తము. సాం. విలా. (ఆ. ఆ. ఆ.) 1. అభవము, 2.
ననుస్తవము. వి. ఆ. పుం. దున్నుపాళ్ళు.

వ్యక్తుడు. సాం. వి. ఆ. పుం. భవకురాయుడు.
వ్యక్త్రము. సాం. వి. ఆ. పుం. 1. మట్టి. 2. బిడ్డ.
3. బాధ.

సర్వోత్తమ. సం. వి. త. శ్రీ. ఎలవోడెడి.
 సర్వవృక్షము. సం. వి. త. స. పుష్పమువచ్చు.
 పురుషము. సం. వి. త. పు. 1. కాశము. 2. కలుగుట.
 సర్వమృతము. సం. వి. త. స. మదియన్నుచేయునొకప్పు.
 దివా. (ఆ. త. ఆ.) పదియన్నుచేయు నొకప్పుకలది.
 సర్వమనము. సం. వి. త. 1. తొనుము 2. ఇల్లద
 పెట్టుము. 3. విడిచిపెట్టుము.
 సర్వోత్తమ. సం. వి. శ్రీ. 1. తొనుము. 2. ఇల్లదపెట్టు.
 3. కాశము. 4. జయమయమున చేసేదరుచునులను
 దిశావర్తము లచ్చుచున్ను స్మృతిచుటకు. "వ.
 ... శ్రీవాణి కామలయలతో నొకప్పుచేయుము
 న ముచున్నువిడిచిపెట్టుదోదలంబు ముహూర్త
 లాగినిం గొని యిరుచుము నొకప్పుచేయుము
 పుష్పవృక్షముగా శ్రీత వాసా శ్రీత వృక్షము 3
 కాశవృక్షము కాశవృక్షమునంబు సర్వోత్తమ
 ముచుచున్నుచేయుము " ద. పు. క. ఆ. గ. ౧౯౩.

५३

వాగ్దేవము. సం. వి. ఆ. న. వేలము దివ్యము.
(వారు).
వాగ్దేవము సం. వి. ఆ. పుం. 1. భావము, కరుణ.
2. ఆచారము.
వాగ్దేవము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. ధర్మ మార్గము.
2. దొకానాంశాశ్రయము.
వాగ్దేవము. సం. వి. ఆ. పుం. 1. తగవు. 2. న్యుద్ధమునకును పరిపూర్ణుడు.
3. కర్మశాస్త్రము.
4. పుస్తకం. 5. ప్రభుత్వం, హేమత్తు, తీరదానము.
ము, తీరదానము, నిరక్షములకు కంపాతయము
ములను వాగ్దేవముదాయము. 6. లోకమును
దుక శాస్త్రమును ప్రవృత్తిని దృష్టాంతవాగ్దేవము
విశ్వాము.

ಸಾಧಾರಣ ಜನರ ಅಭಿಮತ (ಸಾಧಾರಣ ಜನರ ಅಭಿಮತ)

స్వాయంవాది. సం. విజ్ఞ. (క. పి. కె.) 1. స్వాయం
మునశ్చ వాదించువాడు. 2. స్వాయమునెప్పు
వాడు.

స్వాయంభూతము. సం. వి. అ. వ. శాతమరచిత
మను స్వాయంభూతములు.

స్వామి. పం. విజ (కే. డి. కే) స్వామిపంతులు.
స్వామియ్యము. పం. విజ. (అ. ఆ. ఆ.) స్వామియ్యముతోఁ
గూడినది.

స్వామకుడు నా. వి. (అ. పీ. అ.) స్వామకు
చేయవచ్చు.

స్వామధారి. పం. విణ. (క. శి. వ.) ఇల్లదరామ్మ
దాచి పెట్టువాడు.

శ్వాసము, గం. వి. ఆ పు. 1. తిండుట. 2. జ్వరద.
3. వాడిక. 4. నశ్వాసము, విచిత్ర. 5. మం
త్రమును జపించునపుడు దేహమంతయును
- మంత్రబాహుళ్యము లందుట.

శ్రీ

మల్లమ, పు. వి. (అ. అ. అ.) 1. తోరణమును
బడినది. 2. మంగళము. 3. సూర్యుని. వి. అ.
పు. దివ్యతామసము. ప. కర్తవ్యమును
మూలము.

నూర్

న్యాయము. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ) ప్రియము.
 త్యాగముగూడు. సం. వి. (అ. ఆ. ఆ, ఆ, ఆ) 1.
 పోషణ అనుభవములు కలవాడు. 2. వికలాం
 గుడు. 3. బిండింగుగలవాడు.

స్వ్యావము. పం. విణ. (అ. అ. అ.) 1. తక్కువైనది.
2. నిందింపబడినది.

మ్యూసాధికము: పం. విజ్ఞ. (అ. అ. అ.) విషమము,
హేయశ్రమము కలది.

(2)

ప్రతిభాళి కం. వి. స్. పం. (స్మ+అస్థిమాది.)
శివుడు.

దు సంఖ్య.....
 21. 7
 పేరు.....
 త్రేపున ముద్రితము.....
 1968
 NOT FOR ISSUE

సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువులు

సంస్కృత నిఘంటువులు

ప్రతి 1-వ యు. ఆ.

సంస్కృత అంధీకారాది నిఘంటువు	*
త్రి కాండ శీషము, సటీక	1 12
విశ్వకోశము (విశ్వవిభుంటువు) సటీక	2 8
శేషనీకోశము	" 4 0
హారావళి, వికాశరీకోశము	" 1 0
తైజయ ద్వివిభుంటువు	*
అనురము, ప్రథమ కాండము శిష్టము	0 4
" " టీక	0 10
అనురము 3 కాండలు, మూలము	1 0
అనురము, సటీక, శేషనీకోశములు, కళకో	5 0
ధనంజయునిఘంటువు సటీక	1 4
నానాధర్మశాస్త్రము, సటీక	2 8
గురుకాల ప్రశ్నోత్తర, సటీక	*

తెనుగు నిఘంటువులు

నానాధర్మనిఘంటువు, పద్య కావ్యము	0 4
శ్రీ వేంకటేశ్వరపుణ్యము, పద్య కావ్యము	0 6
పద్మావతీమంజరి (అనుభవముల పుష్పావళి) *	
ప విశ్వ నిఘంటువు (ఆ టీ పత్రము)	I సాపుటము 10 0
టిటో (క - ఖ పత్రము) II	12 0
టిటో (ట న) III	10 0
టిటో IV	అయ్య

ఆంధ్ర గ్రంథములు

ఆంధ్ర వ్యాకరణములు, అలంకారములు

ప్రతి 1-వ యు. ఆ.

అనందరంగ రాట్నాంధ్రము	1 8
అంధీకారాదులు, పద్య కావ్యము	0 6
కవిజనసంజీవని	0 8
కవిసంకయని శ్లేషము	*
నలక్షణసారము	1 8
లఘువ్యాకరణము	1 0
ప్రశ్నోత్తర అంధీకారము	1 0
రావి పాడి గురుమూర్తి శాస్త్రి గారి తెలుగు వ్యాకరణము (ప్రాచీనము)	1 8

ప్రతి 1-వ యు. ఆ.

అంధీకారాదులను, అంధీకారాదులను, సాంబరణిఘంటువు, టీకా, అకారాద్యుక్తు	
మణికో (నిఘంటువు ప్రయుక్తము)	1 12
టిటో కావ్యశాస్త్రము	2 0
శబ్దార్థచంద్రిక, శ్రీమహాకవి నువ్వారాయ	
శ్లోక అంధీకరణము	10 0
లఘుశబ్దార్థచంద్రిక	6 0
తెనుగు పాఠశాల with English Translation by Captain Carr	2 0
Gollette's Telugu Dictionary (Printed in Roman letters)	7 8
Sankaranarayana's Telugu-English Dictionary.	12 0
శంకరనారాయణగారి నిఘంటువు (తెలుగు గురుకులములకు ఇంగ్లీషు అర్థము గలది)	
Sankaranarayana's English-Telugu Dictionary.	15 0
శంకరనారాయణగారి నిఘంటువు (ఇంగ్లీషు పదములకు తెలుగు అర్థముల గలది)	
English Telugu Pocket Dictionary ఇంగ్లీషు తెలుగు పాఠశాల ద్వారా	5 0
Translation Guide (English to Telugu & Telugu to English) useful for Revenue officials	
సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువు	

ప్రతి 1-వ యు. ఆ.

పట్టాభిరామచంద్రియం (పద్య వ్యాకరణము)	0 8
ప్రాథమిక వ్యాకరణము	1 8
" సటీక	3 0
సంకయ్య వ్యాకరణము	0 6
వ్యాకరణసంగ్రహము	0 8
అంధీకారాదులను బి.సి.కా.రా.చా.య్యలు	0 12
కాల వ్యాకరణము, శ్రీ చిన్నయ్యగారిది	1 4
, శ్రీ దూసిరామమూర్తిగారి టీకతో	6 0
, విద్వాన్ బాలుని సేవకరములను గూర్చి	

